Digitized by Google

597678

CAROLI SIGONII

FASTI CONSVLARES, AC TRIVMPHI ACTI

A ROMVLO REGE VSQVE ad Ti. Cæſarem.

Eiuſdem

IN FASTOS ET TRIVMPHOS, ID EST IN VNIVERSAM Romanam hiſtoriam Commentarius.

ITEM

De Nominibus liber.

HANOVIÆ,
Typis Wechelianis apud Claudium Marnium & heredes Ioan. Aubrii.

M. DC. IX.

CAROLI SIGONII MVTINENSIS, FASTI CONSVLARES, AC TRIVMPHI ACTI A ROMVLO Regeuſque ad Ti. Cæſarem.

EIVSDEM IN FASTOS ET TRIVMPHOS, ideſt, in vniuerſam Romanam Hiſtoriam, Commentarius.

Eiuſdem de Nominibus Romanorum Liber.

Omnia ab auctore diligentiſſime recognita & aucta.

ILLVSTRISS. ET POTENTISSIMO FERRARIENSIVM DVCI, HERCVLI II. CAROLVS SIGONIVS S.

ROMANI *Populi res, domi foriſue geſtas,* HERCVLES DVX POTENTISSIME, *qui hoc tempore ſcribere, aut aliquo pacto litteris illuſtrare aggrediuntur, ii mihi demum videntur in has potiſſimum duas poſſe hominum reprehenſiones incurrere. nam & ab iis qui eas ſatis habere ſplendoris ex antiquorum monumentis putant, impudentiæ; & ab iis, qui amiſſa earum ornamenta nulla reſtitui ratione poſſe cenſent, imprudentiæ ne accuſentur, eis valde pertimeſcendum eſt. Impudentis enim iudicabunt eſſe, ea quæ T. Liuius, ac Dionyſius Halicarnaſſeus, ceteriq; Romanarum antiquitatum ſcriptores grauiſſime ornatiſſimeque tractarunt, velle attingere; imprudentis vero, quæ tenebris vetuſtatis oppreſſa prorſus obſoleuerunt, ea ſine antiquorum monumentorum ope aggredi renouare. Me vero tantum abeſt vt harum huiuſmodi reprehenſionum ſuſpicio vllo vmquam tempore perturbarit, vt nullum grauius aut maius ſtudium eſſe duxerim, in quo ipſe vel vberiore aliorum cum vtilitate, vel nonnulla mea etiam cum laude, ſi qua modo mea poteſt eſſe laus, elaborarem: præſertim vero, ſi aut alia ratione iiſdem*

de rebus ſcriberem ac priſci illi fecerunt; aut quæ veteribus monumentis vel deletis vel deprauatis, obſcuriſſima his temporibus facta ſunt, quantum per ea quæ ſuperſunt illorum fragmenta licet, illuminarem. Neque enim ignorare te arbitror, DVX MAXIME, *fato neſcio quo populi R. miſero contigiſſe, vt quo quiſque de rebus eius geſtis accuratius atque elegantius ſcripſerat, eo magis libros eius hoc tempore aut omnino deſideremus, aut magna ex parte mutilatos & corruptos habeamus. Hac igitur ratione adductus, cum totam magiſtratuum Romanorũ deſcriptionem annuam labantem & inconſtantem, eandemq. multis partibus imperfectam apud omnes rerum Ro. ſcriptores eſſe intelligerem, cumq. ſummam in annis ab vrbe condita numerandis eorum diſſenſionem & errorem eſſe animaduerterem; ſuſcepi laborem hoc tempore omnibus, vt putaui, futurum vtiliſſimum, vt de Romanis magiſtratibus pro annorum ratione deſcriptis, deq. illorum triumphis breuiter ea traderem, quæ mihi diutius ac diligentius inquirenti, ea quæ relicta ſunt antiquitatis monumenta ſuppeditarent. Hoc enim ſi feciſſem, ſperaui me totam populi R. hiſtoriam, quam pleriq. ſuperioribus temporib. carptim tractarant, breuiter vno quaſi corpore poſſe cõplecti; cuius cognitio cum per ſe iucundiſſima, tum vero etiam ad Latinorum ſcripta illuſtranda, quod fieri maxime cupiebã, quam accommodatiſſima eſſet futura. Hoc igitur dicere non dubitabo, me, vt ad hunc laborem accederem, primum communi vtilitate adductum fuiſſe; deinde vero, cum iam rem eſſem ipſam aggreſſus, Dei quodammodo ipſius voluntate commotum, in eam acrius in dies incubuiſſe. Nam cum in hac ſcriptione, veterum & hiſtoriarum & lapidum amiſſa monumẽta deſiderarem; tum diuino credo eſſe conſilio factum, primum, vt Dionyſius ac Dio, quorum Græca exemplaria iampridem incredibili legendi cupiditate flagrabam, aut certe illorum particula, Græcis litteris exarata ex Gallia in Italiam afferretur; deinde vero, vt eodem prope etiam tempore, Romæ in foro ipſo Romano, vetuſtiſſimorum marmorum fragmenta quædam effoderentur, atq. in Capitolio exponerentur: in quibus hæc fere magiſtratuũ ratio, quam ipſe animo deſignaueram, iamq. inchoaueram, erat inciſa. Quorum fragmentorum exemplum ſatis accurate, quantum ego intelligere poteram, à Bartholomæo Marliano deſcriptum cum legiſſem, ac quanta inde percipi vtilitas poſſet, animaduertiſſem; incredibile eſt quam valde ad eam quam inchoaueram, deſcriptionem perficiendam fuerim inflammatus. Neq. vero tantummodo ad id quod inſtitueram, abſoluendum ſum inflammatus; ſed ad mutandum etiam, quod initio ceperam, conſilium ea ſum lectione impulſus. Nam cum prætores, tribunos plebis, ædiles curules, aliosq. eiuſmodi magiſtratus annuos à*

princi-

principio colligere instituiſſem: omnes tamen, his notatis Capitolinorum marmorũ inſcriptionibus, mihi omittendos eſſe decreui: partim, quod auctorum eorum quos habemus, incuria me reperire omnes poſſe diffidebam: partim, quod in his item Capitolinis tabulis eos eſſe prætermiſſos intelligebam. abunde autem ſatisfactum iri huic parti putaui, ſi regum, conſulum, & dictatorum faſtos vna cum eorum triumphis ex annorum ordine diſtinctos notaſſem. quam potiſſimum rationem illi mihi videbantur, qui his olim incidendis marmoribus præfuerant, ſtudioſiſſime conſeruaſſe. quorum cum ego diligentiam, & in illis deſcribendis magiſtratibus incredibilem quandam hiſtoriæ Romanæ ſcientiam admirarer; feci illud, vt non ſolum eorum lapidum teſtimonia ad hos, quos inſtitueram Faſtos conſcribendos adhiberem, ſed eodem etiam tempore illa quæ fracta, & plurimis in locis exeſa, erant effoſſa, quoad poſſem reſtituerem. Itaque hoc facto, quo omnib. meus labor illuſtrior eſſet, atq; eodem etiam tempore, & vtilitatis aliorum, & meæ diligentiæ rationem haberem, marmorum verba maioribus, mea vero vt minoribus litteris diſtinguerentur, curaui. in eo tantum ab illorum ratione receſſi, quod triumphos, quos illi ſeparatim inciderant, ipſe ſub annuis magiſtratib. ſubieci; nimirum eo conſilio, vt qui hæc noſtra legiſſent, vno aſpectu omnia vnius anni maxime memorabilia populi R. facta cognoſcerent. Cum autem hanc totam deſcriptionem à Romulo rege vſque ad Ti. Cæſarem per octingentos ferme annos perduxiſſem, atq; in ea conficienda variis annalium, lapidum, & nummorum veterum teſtimoniis vſus eſſem; tum viſum eſt, quo omnib. magis ea quæ ſcripſeram, probarem, librum adiungere: in quo cum rationem ſigillatim earum rerum omnium redderem, quæ à me in magiſtratibus & triumphis digerendis eſſent ſcriptæ: tum etiam, quæ in fragmentis horum Capitolinorum (vt dixi) marmorum eſſent inciſa, partim explicarem, partim etiam vetuſtorum monumentorũ, quotquot habemus, ſententia confirmarem. Itaq; liber ille continere omnem prope Romanæ rationem hiſtoriæ videtur. Etenim in eo non ſolum hæc omnia quæ in Faſtis & Triumphis deſcripta ſunt, veterum teſtimonio comprobamus; ſed ſi quando illi parum nobis diligentes in hiſtoriæ expoſitione videantur fuiſſe, notamus: ſi qua inter eos de re, aut de annis controuerſia ſit, non omittimus: de nominum Romanorum cauſsis vſque latiſſime diſputamus: clariſſimam atque antiquiſſimam quamq; familiam fere à ſtirpe deſcribimus, quique in ea clari viri fuerint, & magiſtratus ceperint, ſubteximus: ex qua deſcriptione facile illuſtrium virorum, eorumque præſertim, quos tantopere admirari ſolemus, certiſſimæ propagines cognoſcentur. Atque ex his quidem rebus omnibus, quantum nos prodeſſe

voluerimus aliis, apparebit. neq; enim omnino quantum cupiebamus, conſequi propter manca ipſa (vt dixi) Romanarum rerum monumenta potuimus. Quod ſi nobis vita ſuppeditauerit, atque Deus ipſe noſtris cœptis aſpirauerit, non vereor ne hac ipſa, quæ nunc etiam multis partib. imperfecta eduntur, longe omnium perfectiſſima aliquando ad poſteros eodem operam me nauante perueniant. cui quidem rei polliceor me, quoad potero, nullo vmquam tempore defuturum. Hoc autem quod nunc nunc editur, DVX POTENTISSIME, *ego in tuo potiſſimum clariſſimo nomine diuulgari atq; apparere non ſolum volui, ſed id etiam facere me debere exiſtimaui. neq; enim video, cui potius otii mei fructus dedicem quam tibi, cuius præſertim ſingulari prudentia, & mihi, & ceteris qui in iſto tuo beato degunt imperio, pacatè quieteq; in hoc eiuſmodi literarum curriculo licet verſari. atq; etiam ſic intelligo, vt omnem ſuperiorem litterarum calamitatem in eos iure, qui tum terris imperabant, eſſe translatam, quorum incuria omnium bonarum artium ſtudia labefactata obſoleuerunt; ita omnem earum reſtitutionem, quæ his temporibus facta eſt, in hos merito, qui nunc terras regunt, eſſe conferendam: quorum ſingulari in gubernandis regionibus ſapientia, hæc ipſa ſtudia non ſolum reparata, ſed multo etiam nitidiora facta eſſe, quam ante fuerant, videntur. ex quorum tu numero omnium hominum iudicio viſus es haud extremum locum ſemper obtinuiſſe. Vtut tamen res eſt, me certe, cum iampridem & me ipſum, meaq; omnia tibi, in cuius imperio & natus & educatus ſum, conſecrauerim, hos etiam paruulos ingenii atque induſtriæ meæ quaſi fœtus quoſdam dedicaſſè, atq; auctoritatis tuæ grauiſſimo numine fultos in vulgus ediſiſſe, numquam pœnitebit. Valè. Mutinæ Id. Mart. M.D.L.*

PRÆNOMINVM NOTÆ COMPEND.

A. Aulus.	N. Numerius.
Ap. Appius.	P. Publius.
C. Caius.	Q. Quinctus,
Cn. Cnæus.	Ser. Seruius.
D. Decimus.	Sex. Sextus.
K. Cæſo.	Sp. Spurius.
L. Lucius.	T. Titus.
M. Marcus.	Ti. Tiberius.
M'. Manius.	Vol. Voluſus.
Mam. Mamercus.	

De ceteris prænominibus, nominibus, cognominibus, agnominib. late poſt Commentarium diſſeritur, in tractatu de Nominib. Romanorum.

De numeralib. notis linea ſuperpoſita inſignitis, docetur infra in conſ. a. CCXLV.

- - ∗ ∗ defectus ſigna ſunt. Quæ minutiore & pendulo charactere ſunt exarata, à Sigonio ſuppleta ſunt; cetera è Capitolinis lapidibus ſunt exſcripta.

FASTI

FASTI CONSVLARES, AC TRIVMPHI ACTI A ROMVLO REGE VSQVE AD TI. CÆSAREM.

REGES.

Romulus Rex Regnauit. Annos. XXXVII.
Romulus Rex De Caeninenſibus. Et Antemnatibus Primus Triumphauit. Anno. V. C. IIII. II
Idemque Primus Spolia Opima Rettulit Caeninenſium Rege Acrone Interfecto.
Romulus Rex. II. De Camerineis. Anno. XVI. K. Sextilib.
Romulus Rex. III. De Fidenatibus. Et Veientibus. An. III Idib. Octobr.
Interreges Annum. I.
Numa Pompilius Pomponis F. Rex. Annos. XLIII.
Tullus Hoſtilius Hoſti. F. Hoſti. N. Rex. Annos. XXXII.
Tullus Hoſtilius Hoſti. F. Hoſti. N. Rex. De Albaneis. Ann. IIIIIIII
Tullus Hoſtilius Hoſti. F. Hoſti. N. Rex. II. De Fidenatibus. Ann. IIIIIIIIII
Tullus Hoſtilius Hoſti. F Hoſti. N. Rex. III. De Sabineis. Ann. IIIIIIIII
Ancus Marcius Numa. F. M. N. Rex Annos. XXIV.
Ancus Marcius Numa. F. M. N. Rex. De Veientibus. Ann. IIIIIIIIII
Ancus Marcius Numa F. M. N. Rex II. De Sabineis Ann. IIIIIIIII
L. Tarquinius Damarati F. Priſcus. Rex. Ann. XXXVII.
L. Tarquinius Damarati. F. Priſcus. Rex. De Latineis Ann. IIIIIIIIII
L. Tarquinius Damarati. F. Priſcus. Rex. II. De Etruſceis Ann. IIIIIII
L. Tarquinius Damarati. F. Priſcus. Rex. III. De Sabineis. Ann. CXX II Idib. Sept.
Ser. Tullius. Rex. Annos XLIV.
Ser. Tullius Rex. De Etruſcis. VI. K. Dec. A. CXXCII.
Ser. Tullius. Rex. II. De Etruſc. VIII. K. Iun. A. CXXCVI.
Ser. Tullius. Rex. III. De Etruſceis. Ann. CXXC II IIII. Non. --
Ser. Tullius, Rex Luſtrum Fecit. I. II. III. IIII
L. Tarquinius. L. F. Damarati. N. Superbus. Rex. Annos. XXV.
L. Tarquinius. L. F. Damarati. N. Superbus. Rex. De Volſceis. Ann. IIIII
L. Tarquinius. L. F. Damarati. N. Superbus. Rex de Sabineis. Ann. III

ANNO POST R. COND. CCXLIIII. CONSVLES PRIMVM CREARI COEPTI.

L. Iunius. M. F. Brutus. In Proelio Poſteaquam Sibi. — L. Tarquinius. -- Aruntis. N. Collatinus.
Conleg. Subrog. Occis. Eſt. In Eius Loc. Fact. Eſt. — Coactus Abdicauit. In Eius Loc. Fact. Eſt.
Sp. Lucretius. Tricipitinus. — P. Valerius Voluſi. F. Qui In Hoc Honore
In Mag. Mortuus Eſt. In Eius Loc. Fact. Eſt. — Poplicola. Appellatus Eſt.
M. Horatius Puluillus.
P. Valerius. Voluſi. F. Poplicola. Cos. Primus De Veientibus. Et Tarquinienſib. An. CCXLIV. K. Mart.
P. Valerius. Voluſi. F. Poplicola. II. — T. Lucretius. T. F. Tricipitinus. Luſtr. F. V.
P. Valerius. Voluſi. F. Poplicola. III. — M. Horatius Puluillus. II.
Sp. Lartius. Flauus. — T. Herminius. Aquilinus.
M. Valerius. Voluſi. F. — P. Poſthumius. Q. F. Tubertus.
M. Valerius. Voluſi. F. Cos. De Sabineis. Ann. CCXLVIII. ---
P. Poſtumius. Q. F. Tubertus. Cos. De Sabineis. Ann. CCXLVIII. ---
P. Valerius. Voluſi. F. Poplicola. IIII. — T. Lucretius. T. F. Tricipitinus. II.
P. Valerius. Voluſi. F. Poplicola. II. Cos. IIII. De Sabineis. Et Veientibus. An. CCXLIX. -- Nonas. Mai.
CCL. P. Poſtumius. Q. F. Tubertus. II. — Agrippa Menenius. C. F. Lanatus.
P. Poſtumius. Q. F. Tubertus. Cos. II. Ouans Primus De Sabineis Ann. CCL. III. Non. Apr.
Agrippa Menenius. C. F. Lanatus Cos. De Sabineis. Ann. CCL. Pridie Non. Apr.
Opiter Virginius Tricoſtus. — Sp. Caſſius Viſcellinus.
Sp. Caſſius Viſcellinus. Cos. De Sabineis Ann. CCLI. ----
Poſtumus Cominius. Auruncus. — T. Lartius Flauus.
Ser. Sulpicius. P. F. Camerinus. — M'. Tullius. Longus In Mag. M. E.
P. Veturius Geminus. — T. Aebutius. T. F. Elua.
T. Lartius. Flauus. II. — Q. Cloelius. Siculus.
T. Lartius Flauus. Dictator. Primus. — Sedit. Sedandae. Et Rei Gerundae Cauſſa. L. F. VI.
Sp. Caſſius Viſcellinus. Magiſter Eq. Primus.
A. Sempronius Atratinus. — M. Minucius. Augurinus.
A. Poſtumius. P. F. Albus. Qui — T. Virginius Tricoſtus. Caelimontanus.
Poſtea Regillenſis Appellat. Eſt.
A. Poſtumius. P. F. Albus. Dictat.
Qui In Hoc Honore Regillenſis Appell. Eſt. — Rei Gerund. Cauſſa.
T. Aebutius. T. F. Elua. Mag. Eq.
A. Poſtumius. P. F. Albus. Regillenſis. Dict. Primus. De Latineis. An. CCLVII. ----
M. Claudius. Regillenſis Sabinus. — P. Seruilius. P. F. Priſcus.

A.Virginius.A.F. *Tricoſt.Coelimontanus.* *T.Veturius* *Geminus. Cicurinus.*
M'.Valerius Voluſi.F. *Qui* *Dict.*
In Hoc Honore Maximus. Appel. Eſt *Sedit.Sedandae. Et Rei Ger. Cauſſa.*
Q.Seruilius.P.F. *Priſcus.* *Mag.eq.*
M'.Valerius *Voluſi.F.* *Dict.* *De* *Sabineis* *Ann. CCLIX.* | | |
CCLX. *Sp.Caſſius* *Viſcellinus* ii. *Poſtumus Cominius.* *Auruncus* ii. *L.F.VII.*
T.Geganius *Macerinus.* *P.Minucius* *Augurinus.*
A.Sempronius *Atratinus.* ii. *M.Minucius* *Augurinus.* ii.
Q.Sulpicius *Camerin.Cornutus.* *Sp.Lartius* *Flauus.* ii.
C.Iulius.L.F. *Iulus.* *P.Pinarius.* *Mamercinus.Rufus.*
Sp.Nautius. *Rutilus.* *Sex.Furius* *Fuſus.*
C.Aquilius *Tuſcus.* *T.Sicinius.* *Sabinus.*
T.Sicinius *Sabinus.* *Cos.* *De* *Volſceis.* *Ann. CCLXVI.* | | | |
C.Aquilius *Tuſcus.* *Cos.* *Ouans* *De* *Herniceis.* *Ann. CCLXVI.* | | | |
Sp.Caſſius *Viſcellinus.* iii. *Proculus Virginius* *Tricoſtus.Rutilus.*
Sp.Caſſius Viſcellinus. II. *Cos.* iii. *De Volſceis. Et Herniceis.* *Ann. CCLXVII.* |||| *Iun.*
Q.Fabius.K.F. *Vibulanus.* *Ser.Cornelius.L.F.* *Maluginenſis.Coſſus.*
L.Aemilius.Mam.F. *Mamercus.* *K.Fabius.K.F.* *Vibulanus.*
CCLXX. *M.Fabius.K.F.* *Vibulanus.* *L.Valerius Voluſi.F.* *Potitus.Voluſus.*
C.Iulius.C.F.L.N. *Iulus.* *Q.Fabius.K.F.* Vibulanus. ii.
K.Fabius.K.F. *Vibulanus.* ii. *Sp.Furius.* ||| N. Fuſus.
Cn.Manlius.P.F.Cincinnatus.In Proelio.Occu.Eſt. *M.Fabius.K.F.* Vibulanus. iii
K.Fabius.K.F. *Vibulanus.* iii. *T.Virginius.* || F.T.N. Tricoſt.Rutil.
L.Aemilius.Mam.F. *Mamercus.* ii. *C.Seruilius.* Structus. Ahala.
In Mag. Mort. Eſt. In Eius Loc. F. E.
C Cornelius. *Lentulus. Es*quilinus.
C.Horatius.M.F. *Puluillus.* *T.Menenius Agrippae.F.C.N.* Lanatus.
A.Virginius *Tricoſtus.Rutilus.* *Sp.Seruilius.* Structus.
P.Valerius.P.F.Voluſi.N. *Poplicola.* *C.Nautius.Sp.F.Sp.N.* Rutilus.
*P.Valerius.P.F.Voluſi.N.Poplico*la. *Cos. De Veientib.Sabin*eisque. Ann. CCLXXIIX. K. MAI.
L.Furius *Medullinus.* *A.Manlius.Cn.F P. N. Vulſo.Luſtr*um. F. VIII.
A.Manlius.Cn.F.P.N.Vulſo. Cos. Ouans De Veientibus. Ann. CCLXXIX. *Id*ibus Mart.
CCLXXX. *L.Aemilius Mam.F.* *Mamercus.* iii. *Vopiſcus Iulius* Iulus.
L.Pinarius *Rufus Mamercinus.* *P.Furius* Fuſus.
T.Quinctius. *Capitolinus.Barbatus.* *Ap.Claudius.M.F.* *Sabinus.*
L.Valerius.Voluſi.F. *Potitus.* ii. *Ti.Aemilius.L.F.Mam.N.* *Mamercin.*
A.Virginius.A.F.A.N. *Coelimontanus.* *T.Numicius.* *Priſcus.*
T.Quinctius *Capitolin.Barbat.* ii. *Q.Seruilius.Q.F.P.N.* *Priſcus.Structus.*
T.Quinctius *Capitolin.* *Cos.* *II.* *De Antiatibus.* A. CCXXcv |||
Ti.Aemilius.L.F.Mam.N. *Mamercin.* ii. *Q.Fabius.M.F.K.N.* *Vibulanus.*
Sp Poſtumius.A.F.P.N. Albus Regil*lenſis.* *Q.Seruilius.Q.F.P.N.* *Priſcus.Structus.* ii.
Q.Fabius.M F.K.N. Vibulan*us.* ii. *T. Quinctius* *Capitolinus Barbat.* iii. *L.F.IX.*
A.Poſtumius.A.F.P.N. Albus Regill*enſis.* *Sp.Furius* *Medullinus. Fuſus.*
CCXC. P.Seruilius.Sp.F.P.N. Priſcus. *L.Aebutius* *Elua. In Mag. M. E.*
L.Lucretius.T.F.T.N. Tricipitinus. *T.Veturius.T.F.P.N.* *Geminus.Cicurin.*
L.Lucretius.T.F.T.N. *Tricipitinus. Cos.* *De Aequeis.* *An. CCXCI.* |||||
T.Veturius.T.F.P.N. *Geminus. Cicurin. Cos.* *Ouans De Volſceis,* *An. CCXCI.* ||||
P.Volumnius.M.F.M.N. Amintin.Gallus. *S.Sulpicius.Ser.F.P.N.* *Camerinus.*
P.Valerius. P.F. Voluſi.N. Poplicola. ii. *C.Claudius.M.F.* *Regillens.Sabinus.*
In Mag Mortuus eſt. In Eius L. F. E.
L. Quinctius. L. F. L. N. Cincinnatus.
Q.Fabius. M.F.K.N. Vibulanus. iii. *L.Cornelius.Ser.F.L.N.Maluginenſis.Coſſus.L.F.X*
Q.Fabius.M.F.K.N. *Vibulanus.* *Cos.* *III.* *De Aequeis.* *An. CCXCIIII. Nou*is Mai.
*L.Cornel*ius Ser.F.L.N.*Maluginenſis.Coſſ*us. Cos. De Volſceis Antiatib. IV. Id. Mai. An. CCXCIV.
C.Nautius.Sp F.Sp.N. Rutilus. ii. *L.Minucius.* *Augurinus.*
Coactus. A. Dict. Abd. In Eius. L. F. E.
Q.Fabius. M.F.K.N. *Vibulanus.* iiii.
L.Quinctius.L.F.L.N. Cincinnat*us.* *Dict.* *Rei Ger. Cauſſa.*
L.Tarquitius.L.F. Flaccus. *Mag.eq.*
*L.Quin*ctius.L.F.L.N. Cincinnatus. *Dict.* De Aequeis. Idibus. Septembr. An. CCXCV.
C Horatius.M.F.M.N. Puluillus. *Q.Minucius.* *Augurinus.*
M.Valerius. M'.F.Voluſi.N. Maxi*mus.* *Sp.Verginius.* *Coelimont.Tricoſtus.*
T.Romilius.T.F.T.N. Rocus Vatic*anus.* *C.Veturius.* *Cicurinus.*
Sp.Tarpeius.M.F.M.N. Montan.Ca*pitolin.* *A.Aterius.* *Fontinalis.*
CCC. Sex.Quinctilius.Sex.F.P.N. *Varus. In M M.E.* *P.Horatius.* *Tergeminus.*
P.Sextius.Q.F. Vibi.N. Capito*linus.* *T.Menenius.T.F. Agripp N.* *Lanatus.*
Ap.Clau-

Ap.Claudius.Ap.F.M.N. Craſſin.*Regillenſis.* *T.Genucius.L.F.L.N.* *Augurinus.*
Abdicarunt. Vt *Duodecim Tabular. Scribendar.* *cauſſa.*
Decemuiri Conſularei *Poteſtate Sine Prouocatione* *Crearentur.*
Ap.Claudius. Ap.F.M.N. Craſſin*us.Regill.* *Sp.Poſtumius.A.F.P.N.* *Albus.Regillens.*
T.Genucius.L.F.L.N. Auguri*nus.* *Ser.Sulpicius.Ser.F.P.N.* *Camerinus.*
Sp.Veturius. Sp.F.P.N. Cr*aſſus.* *P.Seſtius.Q.F.Vibi.N.* *Capitolinus.*
C.Iulius.C.F.L.N. *Iulus.* *T.Romilius.T.F.T.N.* *Rocus.Vaticanus.* XVIRI.
A.Manlius.Cn.F.P.*N.* *Vulſo.* *P.Horatius.* *Tergeminus.*

Ap.Claudius. *Ap.F.M.N.* *Craſſinus Regillens.* II. *Q.Fabius.M.F.K.N.* *Vibulanus.*
M.Cor*nelius.Ser.F.L.N.* *Maluginenſis.* *M'.Rabuleius.*
L.Minucius. *Augurinus.* *Q.Poetelius.*
T.Antonius. *Merenda.* *K.Duilius.*
M.Sergius. *Sp.Oppius.* *Cornicen.* XVIRI.

Ap.Claudius.Ap.F.M.N. *Craſſinus Regillens.* III. *Q.Fabius.M.F.K.N.* *Vibulanus.* II.
M.Cornelius.Ser.F.L.N. *Maluginens.* II. *M'.Rabuleius.* II.
L.Minucius. *Augurinus.* II. *Q.Poetelius.* II.
T.Antonius. *Merenda.* II. *K.Duilius.* II. XVIRI.
M.Sergius. II. *Sp.Oppius.* *Cornicen.* II.
Coacti Abdicarunt. *In Eorum Locum Facti Sunt Cos.*
L.Valerius.P.F.P.N. *Poplicola. Potitus.* *M.Horatius.M.F.M.N.* *Barbatus.*
*M.Hora*tius.M.F.*M.N.*Barbatus. *Cos.de* Sabineis Ann.CCCIV. VII.K.Septembr.
*L.Valer*ius P.F.P.N.Poplica.Potit. *Cos.* De Aequeis. Idibus Sextil. Ann.CCCIV.
Lar Herminius. *T.Verginius.* *Caelimontanus.Tricoſtus.*
M.Geganius.M.F. *Macerinus.* *C.Iulius.* *Iulus.*
T.Quinctius. *Capitolin.Barbat.* IIII. *Agrippa Furius.* *Fuſus.*
M.Genucius.L.F.L.N. *Augurinus.* *C.Curtius.*

A.Sempronius.A.F. *Atratinus.*
T.Cloelius. *Siculus.* *TRIB. MILIT. CONS. POTEST. PRIMI.*
L.Atilius. *Longus.*
Vitio Facti Abdicarunt. In Eorum Loc. Facti Sunt Cos.
L.Papirius. *Mugillanus.* *L.Sempronius. A.F.* *Atratinus.*

CCCX. *M.Geganius.M.F.* *Macerinus.* II. *T.Quinctius.* *Capitolin.Barbat.* V.
*M.Geganius.*M.F.*Macer*inus. *Cos.* De *Volſceis.* Ann.CCCX.Nonis Septembr.
Cenſores Primi.L.Papirius. *Mugillanus.* *L.Sempronius.A.F.* *Atratin.L.F.XI.*
M.Fabius.Q.F.M.N. *Vibulanus.* *Poſtumus Aebutius.* *Elua Cornicen.*
C.Furius. *Fuſus.Pacilus.* *M'.Papirius.* *Craſſus.*
Proculus Geganius. *Macerinus.* *L.Menenius.T.F.Agripp.N.* *Lanatus.*
T.Quinctius. *Capitolinus.* VI. *Agrippa Menenius.T.F.Agripp.N.* *Lanatus.*
L.Quinctius.L.F.L.N. *Cincinnatus.* II. *Dict.*
C.Seruilius. *Structus Ahala.* *Mag.eq.* *Seditionis Sedandae cauſſa.*

Mam.Aimilius.M.F. *Mamercinus.*
L.Quinctius.L.F.L.N. *Cincinnatus.* *TRIB. MIL.*
L.Iulius Vopiſci.F. *Iulus.*

M.Geganius.M.F. *Macerinus.* III. *L.Sergius.C.F.C.N.* *Qui In Hoc Honore Fidenas Appellatus Eſt.*
Mam.Aimilius.M.F. *Mamercinus.* *Dict.*
L.Quinctius.L.F.L.N. *Cincinnatus.* *Mag.eq.* *Rei Ger. Cauſſa.*
*Mam.Aimilius.M.F.Mamercin*us.*Dict.De Faliſceis.Veientib.Et Fidenatib.* An.CCCXVI.Idib.Sep.
M.Cornelius.M.F.Ser.N. *Maluginenſis.* *L.Papirius.M.F.* *Craſſus.*
C.Iulius. *Iulus.* II. *L.Virginius.* *Tricoſtus.*
Q.Seruilius.P.F.Sp.N. *Priſcus. Qui In Hoc Honore Fidenas Appell. Eſt* *Dict.* *Rei Ger. Cauſſa.*
Poſthumus Aebutius. *Elua. Cornicen.* *Mag.eq.*
Cenſor.C.Furius. *Fuſus. Pacilus.* *M.Geganius.M.F.* *Macerinus.L.F.XII.*
C.Iulius. *Iulus.* III. *L.Virginius.* *Tricoſtus.* II.
Mam.Aimilius.M.F. *Mamercinus.* II. *Dict.*
A.Poſtumius. *Tubertus.* *Mag.eq.* *Rei Gerund. Cauſſa.*

M.Fabius.Q.F.M.N. *Vibulanus.*
CCCXX. *M.Folius.* *Flaccinator.* *TRIB. MIL.*
L.Sergius.C.F.C.N. *Fidenas.*

L.Pinarius. *Mamercus.*
L.Furius. *Medullinus.* *TRIB. MIL.*
Sp.Poſtumius. *Albus Regillens.*

T.Quinctius.L.F.L.N. Pennus.Cincinnat. C.Iulius. Mento.
A.Poſtumius. Tubertus. Dict. Rei Gerundae Cauſſa.
L.Iulius Vopiſci F. Iulus. Mag.eq.
A.Poſtumius. Tubertus. Dict. De Aequeis Et Volſceis. Ann. CCCXXII.
L.Papirius. Craſſus. ii. L.Iulius Vopiſci.F. Iulus.
L.Sergius.C.F.C.N. Fidenas. ii. Hoſtius Lucretius. Tricipitinus.
T.Quinctius L.F.L.N. Cincinnat.Pennus. ii. A.Cornelius. Coſſus.
A. Cornelius. Coſſus. Cos. De Veientibus. Iique Spolia Opima
Rettulit Duce Hoſtium Larte Tolumnio Interfecto. Ann. CCCXXV.
C.Seruilius. Structus.Ahala. L.Papirius. Mugillanus. ii.

T.Quinctius.L.F.L.N. Pennus.Cincinnat. C.Furius. Paculus. TR. MIL.
M.Poſtumius. Albus Regillens. A.Cornelius. Coſſus.
Mam.Aimilius.M.F. Mamercinus. iii. Dict. Rei Gerund. Cauſſa.
A.Cornelius.M.F.L.N. Coſſus. Mag.eq.
Mam. Aimilius.M.F. Mamercinus. II. Dict. III. De Veientibus.
Et Fidenatibus An. CCCXXVII.

A.Sempronius.L.F.A.N. Atratinus. L.Furius. Medullinus. ii. TR. MIL.
L.Quinctius.L.F.L.N. Cincinnatus. ii. L.Horatius. Barbatus.

Ap.Claudius Ap.F.Ap.N. Craſſus. Sp.Nautius.Sp.F. Rutilus. TR. MIL.
L.Sergius.C.F.C.N. Fidenas. ii. Sex.Iulius. Iulus.
Cens. - - - - - - - - L. F. XIII.

CCCXXX. C.Sempronius. A.F.A.N. Atratinus. Q.Fabius. Q.F.M.N. Vibulanus.

L.Manlius. Capitolinus. Q.Antonius. Merenda. TR. MIL.
L.Papirius. Mugillan. L.Seruilius. Structus.

T.Quinctius.T.F. Capitolin. Barbat. N.Fabius. Q.F.M.N. Vibulanus.
N.Fabius. Q.F.M.N. Vibulanus. Cos. Ouans. De Aequeis. An CCCXXXII.

T.Quinctius.L.F.L.N. Penn. Cincinnatus. ii. M.Manlius. Capitolinus. TR. MIL.
L.Furius. Medullinus. iii. A.Sempronius.L.F.A.N. Atratin. ii.

Agrippa Menenius. T.F. Agripp.N.Lanatus. Sp.Nautius. Sp.F.Sp.N. Rutilus. TR. MIL.
P.Lucretius. Hoſti.F. Tricipitinus. C.Seruilius. Q.F.C.N. Axilla.

M.Papirius. Mugillanus.
C.Seruilius. Q.F.C N. Axilla. ii. TR. MIL.
L.Sergius. C.F.C.N. Fidenas. iii.
Q.Seruilius.P.F Sp.N. Priſcus Fidenas. ii. Dict. Rei Ger. Cauſſa.
C. Q.F.C.N. Axilla. Mag.eq.
Cens.L.Papirius.M'.F. Craſſus. - - - - - - L F.XIV.

P.Lucretius Hoſti.F. Tricipitin. ii. Sp.Veturius. Craſſus. TR. MIL.
Agrippa Menenius.T F.Agrippa.N. Lanat. ii. L.Seruilius. Structus ii.

A.Sempronius.L.F.A.N. Atratinus. iii. M.Papirius. Mugillanus. ii. TR. MIL.
Q.Fabius.Q.F.M.N. Vibulanus. Sp.Nautius. S.F Sp.N. Rutilus ii.

P.Cornelius. P.N. Coſſus. -. Quinctius. Cincinnatus. TR. MIL.
C.Valerius.L.F. Voluſi.N. Potitus Voluſus. N.Fabius Q.F.M.N. Vibulanus.

Q.Fabius.Q F.M.N. Vibulanus ii. Cn.Cornelius. Coſſus. TR. MIL.
P.Poſtumius. A.F.A.N. Albinus Regillenſis. L.Valerius.L.F.P.N. Potitus.

CCCXL. M.Cornelius. Coſſus. L.Furius. L.F.Sp.N. Medullinus.
Cens. - - - - - - - - L. F.XV.
Q.Fabius.M.F.Q.N. Ambuſtus. C.Furius.C.F. Paculus.
M.Papirius. Mugillanus. C.Nautius. Rutilus.
M'.Aimilius. Mam F.M N. Mamercinus. C.Valerius.L.F.Voluſ.N. Potitus.Voluſus.
C.Valerius.L.F.Voluſi.N. Potitus Voluſus Cos. Ouans. De Aequeis Ann. CCCXLIII.
Cn.Cornelius. A F.M.N. Coſſus. L.Furius.L.F Sp.N. Medullin ii.

C.Iulius L.F.Vopiſci.N. Iulus.
P.Cornelius.A.F M.N. Coſſus. TR. MIL.
C.Seruilius.P.F.Q.N. Ahala.
P.Cornelius.M F.L.N. Rutilus Coſſus. Dict. Rei Gerundae Cauſſa.
C.Seruilius.P.F.Q.N. Ahala. Mag eq.

C.Valerius.L.F.Voluſi.N. Potit.Voluſus. ii. C.Seruilius.P.F.Q.N. Ahala. ii. TR.MIL.
L.Furius. L.F.Sp.N. Medullinus. N.Fabius.Q.F.M.N. Vibulanus. ii.

P.Cornelius.M.F.L.N. Rutilus Coſſus. L.Valerius.L F.P.N. Potitus. ii. TR MIL.
Cn.Cornelius. Coſſus. N.Fabius.M.F.Q.N. Ambuſtus.

C.Iulius.L.F.Vopiſci.N. Iulus. ii. M'. Aimilius Mam.F.M.N. Mamercinus ii.
T.Quin-

	T. Quinctius.	Capitolin. Barb.	L. Furius. L. F. Sp. N.	Medullinus. II.	TR. MIL.
	Q. Quinctius.	Cincinnatus.	A. Manlius. A. F. Cn. N.	Vulſo Capitolin.	
	P. Cornelius.	Maluginenſis.	Sp. Nautius. Sp. F. Sp. N.	Rutilus. III.	
	Cn. Cornelius.	Coſſus. II.	C. Valerius. L. F. Vol. N.	Potit. Voluſ. III.	TR. MIL.
	K. Fabius. M. F. Q. N.	Ambuſtus.	M'. Sergius. L. F. L. N.	Fidenas.	
	M'. Aemilius. Mam. F. M. N.	Mamercin. II.	M. Furius.	Fuſus.	
CCCL.	Ap. Claudius. Ap. F. A. N.	Craſſin. Regillenſis.	L. Iulius.	Iulus.	TR. MIL.
	M. Quinctilius.	Varus.	L. Valerius. L. F. P. N.	Potitus. III.	
	Cens. M. Furius.	Camillus. M. Poſtumius. A. F. A. N.		Albinus Regillens. L. F. XVI.	
	C. Servilius. P. F. Q. N.	Ahala. III.	Q. Sulpicius. Ser. F. Ser. N.	Camerin. Cornut.	
	Q. Servilius. Q. F. P. N.	Priſcus Fidenas.	A. Manlius. A. F. Cn. N.	Vulſo Capitol. II.	TR. MIL.
	L. Virginius.	Tricoſtus.	M'. Sergius. L. F. L. N.	Fidenas. II.	
	L. Valerius. L. F. P. N.	Potitus. IIII.	L. Iulius. L. F. Vopiſci. N.	Iulus.	
	M. Furius.	Camillus.	M'. Aimilius Mam. F. M. N.	Mamercin. III.	TR. MIL.
	Cn. Cornelius.	Coſſus. II.	K. Fabius. M. F. Q. N.	Ambuſtus. II.	
	P. Licinius.	Calvus. Primus E Plebe.	P. Maelius. Sp. F. C. N.	Capitolinus.	
	P. Maenius.		L. Furius. L. F. Sp. N.	Medullinus.	TR. MIL.
	L. Titinius.		L. Publilius. L. F. Voler. N.	Philo Vulſcus.	
	M. Pomponius.		L. Atilius. K. F. K. N.	Longus.	
	C. Duilius.		M. Veturius. Ti. F. Sp. N.	Craſſ. Cicurin.	TR. MIL.
	Cn. Genucius.	Augurinus.	Volero Publilius. P. F. Voler. N.	Philo.	
	L. Valerius. L. F. P. N.	Potitus. V.	L. Furius. L. F. Sp. N.	Medullinus. III.	
	M. Valerius.	Maximus.	Q. Servilius. Q. F. P. N.	Priſcus. Fidenas. II.	TR. MIL.
	M. Furius.	Camillus. II.	Q. Sulpicius. Ser. F. Ser. N.	Camerin. Cornut. II.	
	L. Iulius. L. F. Vopiſci. N.	Iulus. II.	L. Furius. L. F. Sp. N.	Medullinus. IIII.	
	L. Sergius.	Fidenas.	A. Poſtumius.	Albinus Regillenſis.	TR. MIL.
	P. Cornelius.	Maluginenſis. II.	A. Manlius. A. F. Cn. N. Vulſo.	Capitolin. III.	
		Vitio Facti.	Abdicarunt.		
	P. Licinius. P. F.	Calvus.	L. Titinius.	II.	
	Cn. Genucius.	Augurinus. II. In Proelio Occis. E.	P. Maenius.	II.	TR. MIL.
	L. Attilius. K. F. K. N.	Longus. II.	P. Maelius. Sp. F. C. N.	Capitolinus. II.	
	M. Furius.	Camillus.	Dict.	Rei Ger. Cauſſa.	
	P. Cornelius.	Scipio.	Mag. eq.		
	M. Furius.	Camillus. Dict.	De Veientibus.	An. CCCLVII.	
	P. Cornelius.	Coſſus.	P. Cornelius.	Scipio.	
	M. Valerius.	Maximus. II.	K. Fabius. M. F. Q. N.	Ambuſtus. III.	TR. MIL.
	L. Furius. L. F. Sp. N.	Medullinus. V.	Q. Servilius. Q. F. P. N.	Priſcus Fidenas. III.	
	M. Furius.	Camillus III.	L. Furius. L. F. Sp. N.	Medullinus. VI.	
	C. Aimilius.	Mamercinus.	L. Valerius.	Poplicola.	TR. MIL.
	Sp. Poſtumius.	Albinus. Regillenſis.	P. Cornelius.	Scipio. II.	
CCCLX.	L. Lucretius.	Flavus.	Ser. Sulpicius.	Camerinus.	
	L. Valerius. L. F. L. N.	Potitus.	M. Manlius.	Capitolinus.	
	Cenſor. C. Iulius. L. F. Vopiſci. N.	Iulus.	L. Papirius.	Curſor. L. F. XVII.	
	In Mag. Mort. Est. In E. L. F. E.				
	M. Cornelius.	Maluginenſis.			
	L. Valerius. L. F. L. N.	Potitus. Cos.	De Aequeis.	An. CCCLXI.	
	M. Manlius.	Capitolin. Cos. Ovans.	De Aequeis.	An. CCCLXI.	
	L. Lucretius.	Flavus.	Ser. Sulpicius.	Rufus Praetextatus.	
	M. Aimilius.	Mamercinus.	L. Furius. L. F. Sp. N.	Medullinus. VII.	TR. MIL.
	Agrippa Furius.	Fuſus.	C. Aimilius.	Mamercinus. II.	
	Q. Fabius. M. F. M. N.	Ambuſtus.	Q. Sulpicius.	Longus.	
	K. Fabius. M. F. M. N.	Ambuſtus.	Q. Servilius. Q. F. P. N.	Priſcus Fidenas. IIII.	TR. MIL.
	C. Fabius. M. F. M. N.	Ambuſtus.	Ser. Cornelius.	Maluginenſis.	
	M. Furius.	Camillus. II.	Dict.	Rei Ger. Cauſſa.	
	L. Valerius. L. F. L. N.	Potitus.	Mag. eq.		
	M. Furius	Camillus. II. [illegible] II.	De Galleis	An. CCCLXIII. Idibus Febr.	
	L. Valerius.	Poplicola. II.	L. Virginius.	Tricoſtus.	
	P. Cornelius		A. Manlius. A. F. A. N.	Capitolinus.	TR. MIL.
	L. Aimilius.	Mamercinus.	L. Poſtumius.	Regillenſis. Albinus.	
	M. Furius.	Camillus III.	Dict.	Rei Ger. Cauſſa.	
	C. Servilius.	Ahala.	Mag. eq.		

M.Furius. Camillus. III. Dict. III. De Volſceis.
Aequeis. Etruſceis. An. CCCLXIIII. . . . . .

T. Quinctius. Cincinnatus. Q.Seruilius. Q.F.P.N. Priſcus Fidenas. v.
L. Iulius. Iulus. L. Aquillius. Coruus. TR.MIL.
L.Lucretius. Tricipitinus. Ser.Sulpicius. Rufus.

L. Papirius. Curſor. C.Sergius. Fidenas.
L. Aemilius. Mamercin. ii. L. Menenius. Lanatus. TR.MIL.
L. Valerius. Poplicola. iii. C. Cornelius.
Cenſor. . . . . *Luſtr. Fecer. XVIII.*

M.Furius. Camillus. iiii. Ser. Cornelius. Maluginenſis. ii.
Q.Seruilius. Q.F.P.N. Priſcus Fidenas. vi. L. Quinctius. Cincinnatus. TR.MIL.
L. Horatius. Puluillus. P.Valerius.L.F.L.N. Poplicola Potitus.

A. Manlius. A.F.A.N. Capitolinus. ii. T. Quinctius. Capitolinus.
P.Cornelius. L. Quinctius. Capitolinus. TR. MIL.
L.Papirius. Curſor. ii. C.Sergius. Fidenas. ii.
A.Cornelius. Coſſus. Dict.
T. Quinctius. Capitolinus. Mag.eq. Seditionis Sedanda. Et R.G.C.
A.Cornelius. Coſſus. Dict. De Volſceis. An. CCCLXIIX. . . . .

Ser. Cornelius. Maluginenſis. iii. P. Valerius. L.F.L.N. Potitus Poplicola. ii.
M.Furius. Camillus. v. Ser.Sulpicius. Rufus. ii. TR.MIL.
C.Papirius. Craſſus. T. Quinctius. Cincinnatus ii.

L.Valerius. Poplicola. iiii. L. Lucretius. Tricipitinus. ii.
CCCLXX. *A.Manlius.A.F A.N. Capitolinus. iii. L. Aemilius. Mamercinus. iii.* TR. MIL.
Ser.Sulpicius. Rufus. iii. M.Trebonius. Flauus.

Sp. Papirius. Craſſus. Q.Seruilius. Q.F.Q.N. Priſcus Fidenas.
L.Papirius. Craſſus. C.Sulpicius. M.F.Q.N. Peticus. TR.MIL.
Ser.Cornelius. M.F. Maluginenſis. iiii. L. Aemilius. Mamercinus. iiii.

M.Furius. Camillus. vi. L.Furius.Sp.F.L.N. Medullinus.
A.Poſtumius. Albinus. Regillenſis. L.Poſtumius. Albinus Regillenſis. TR.MIL.
L.Lucretius. Tricipitinus. iii. M.Fabius.K.F.M.N. Ambuſtus.

L.Valerius. Poplicola v. L.Menenius. Lanatus. ii.
P.Valerius. Potitus Poplicola. iii. Sp.Papirius.L.F. Curſor. TR.MIL.
C.Sergius. Fidenas. iii. Ser.Cornelius.M.F. Maluginenſis. v.
Cens. C.Sulpicius. Camerinus. Sp.Poſtumius. Albinus Regillenſis.
Abdicauit. In Mag. Mortuus. Eſt
In Eorum Locum Facti Sunt.
. . . . *Vitio Facti Abdicarunt.*
T.Quinctius. Cincinnatus. Dict.
A.Sempronius. Atratinus. Mag.eq. Rei. Ger. Cauſſa.
T.Quinctius. Cincinnatus. Dict. De Praeneſtineis. An. CCCLXXIII. . .

P.Manlius.A.F.A.N. Capitolinus. C.Sextilius.
C.Manlius. Capitolinus. M.Albinius. TR.MIL.
L.Iulius. Iulus. L Antiſtius.

Sp.Furius.Sp.F.L.N. Medullinus. P.Coelius. Siculus.
Q.Seruilius. Q.F.Q.N. Priſcus Fidenas. ii. M.Horatius. Puluillus. TR.MIL.
C.Licinius. Caluus. L.Geganius. Macerinus.
Cens.Sp.Seruilius. Priſcus. Q.Cloelius. Siculus. L.F. XIX.

L. Aemilius. Mamercinus. v. Ser.Sulpicius. Rufus Praetext. ii.
P.Valerius.L.F.L.N. Potitus Poplicola. iiii. L. Quinctius. Cincinnatus. ii. TR.MIL.
C.Veturius. Craſſus. Cicurinus. C.Quinctius. Cincinnatus.

C.Licinius.C.F.P.N. Caluus. Trib. Pl. Sine Curul. Mag.
L.Sextius.Sex.F.N.N. Sextin.Lateran.

C.Licinius.C.F.P.N. Caluus. ii. Trib. Pl. Sine Curul. Mag.
L.Sextius.Sex.F.N.N. Sextin.Lateran. ii.

C Licinius.C.F.P.N. Caluus. iii. Trib. Pl. Sine Curul. Mag.
L.Sextius Sex.F.N.N. Sextin Lateran. iii

C.Licinius.C.F.P.N. Caluus. iiii. Trib. Pl. Sine Curul. Mag.
CCCXXC. *L.Sextius.Sex.F N.N. Sextin.Lateran. iiii.*

C.Licinius.C.F P N. Caluus. v. Trib. Pl. Sine Curul. Mag.
L Sextius.Sex F.N N. Sextin.Lateran. v.

. . . . actus eſt.
. . . . t. dedicauit.
L.Furius.

[illegible] N. *Mecullinus.ii.* *P.Valerius.L.F.L.N.* *Potitus Poplicola.v.*
A. [illegible] F. N. *Capitolinus.* *Ser.Sulpicius.* *Praetext.iii.* TR.MIL.
C. Valerius. *Potitus.* *Ser.Cornelius.* *Maluginenſis.vi.*

Q.Seruilius.Q.F.Q.N. *Priſc.Fidenas.iii.* *M.Cornelius.* *Maluginenſis.*
C. Veturius. *Craſſus.Cicurin.ii.* *Q.Quinctius.* *Cincinnatus.* TR.MIL.
A.Cornelius. Coſſus. M.Fabius.K.F.M.N. Ambuſtus.ii.

L.Quinctius. Capitolin. Sp.Seruilius.C.F.C.N. Structus.
Ser.Cornelius.M.F. *Maluginenſis.vii.* L.Papirius.Sp.F.C.N. Craſſus. TR.MIL.
Ser.Sulpicius.M.F. *Praetextat.iiii.* L.Veturius L.F.Sp.N. Craſſus Cicurinus.
M. *Furius.* *Camillus.iiii.* Dict. Rei Gerundae Cauſſa.
L. *Aimilius.L.F.* *Mamercinus.* Mag.eq.
Ob Edictum In Milites Ex S.C Abdicarunt. In Eorum Locum Facti Sunt.
P. *Manlius.A.F.A.N.* Capitolinus. Dict. Seditionis Sedandae. Et R.G.C.
C. *Licinius.* *Caluus. Pri*mus E Plebe. Mag.Eq.

A.Cornelius. Coſſus.ii. L.Veturius.L.F.Sp.N. Craſſus.Cicurinus.ii.
M.Cornelius. *Maluginenſis.ii.* P.Valerius.L.F.L.N. Potitus.Poplicola.vi. TR.MIL.
M.Geganius. *Macerinus.* P.Manlius.A.F.A.N. Capitolinus.ii.
M.Furius. Camillus.v. Dict. Rei Gerundae Cauſſa.
T. Quinctius. *Pennus Cincinnatus.* Mag.eq.
M.Furius. *Camillus.IIII.Dict.V.* *De Galleis. Senonib. An. CCCXXCVI.*

CONSVLES E PLEBE PRIMVM CREARI COEPTI.

L.Aimilius.L.F. *Ma*mercinus. L.Sextius.Sex.F.N.N.Sextin. Lateran. Primus e plebe.
Cens. Poſtumius. Regillenſis Albinus. C.Sulpicius.M.F.Q.N. Peticus.
L.Genucius.M.F.Cn.N. *Auen*tinenſis. Q.Seruilius.Q.F.Q.N. Ahala.
C.Sulpicius.M.F.Q.N. Peticus. C.Licinius.C.F.P.N. Caluus.
CCCXC. *L.Aimilius.L.F.* *Mam*ercinus.ii. Cn.Genucius.M.F.M.N. Auentinenſis.
*L.Manlius.A.F.A.N.Capitolinus.I*mperioſſus. Dict. Claui. Fig. Cauſſa.
L.Pinarius. Narta. Mag.eq.
Cens.M.Fabius.K.F.M.N. Ambuſtus. L.Furius Sp.F.L. Nepos Medullinus L.F.XX.
Q.Seruilius.Q.F.Q.N. Ahala.ii. L.Genucius.M F.Cn.N. Auentinenſis.ii.
Ap.Claudius.P.F.Ap.N. *Craſſin.* Regillenſis Dict. Rei Gerundae Cauſſa.
L.Cornelius. *Scipio.* Mag.eq.
Ap.Claudius.P.F.Ap.N.Craſſin.Regillens.Dict. Ouans de Herniceis. An.CCCXCI. Nou*emb.*
C.Licinius.C.F.P.N. *Caluus.ii.* C.Sulpicius.M.F.Q.N. Peticus.ii.
T. Quinctius. *Barbatus.*Capitolinus Criſpinus. Dict. Rei Gerund. Cauſſa.
*Ser.Cornelius.*M.N. Maluginenſis. Mag.eq.
*T.Quinctius.Barb. Capitolin. Criſpin. Dict. de Galleis. Quirin*alibus. *Anno* CCCXCII.
C.Sulpicius.M.F.Q.N. *Peticus.* *Cos. II. De Herniceis.* *An. CCCXCII.* Mart.
M.Fabius.N.F.M.N. *A*mbuſtus. C.Poetelius.C.F.Q.N. Libo Viſolus.
Q.Seruilius.Q.F.Q.N. Ahala. Dict. Rei Gerund. Cauſſa.
T.Quinctius Barb. Capitolin.Criſpinus. Mag.Eq.
C.Poetelius. C.F.Q.N.Libo.Viſolus. Cos. de Galleis. Et Tiburtibus. *An. CCCXCIII.* *Mart.*
M.Fabius. N.F.M.N. Ambuſtus. Cos. Ouans. De Herniceis. An. CCCXCIII. Non. Sept.
M.Popillius.M.F.C.N. Laenas. Cn.Manlius. L.F.A.N. Capitolin.Imperioſ.
C.Fabius. *Am*buſtus. C.Plautius.P.F.P.N. Proculus.
C.Sulpicius.M.F.Q.N. *Peticus.* *Dict.* *Rei Gerund. Cauſſa.*
M.Valerius. *Poplicola.* *Mag.eq.*
Cenſor. .... *Luſtr.Fecer.XXI.*
C.Sulpicius. M.F.Q.N. Peticus. II. Dict. De Galleis. Ann. CCCXCV. Nonis. Mai.
C.Plautius. P.F.P.N. Proculus. Cos. De Herniceis. Ann. CCCXCV. Idibus. Mai.
C. Marcius L.F.C.N. *Rutilus.* *Cn.Manlius. L.F.A.N. Capitolinus Imperioſ.ii.*
C.Marcius.L.F.C.N. Rutilus. Cos. De Priuernatibus. Ann. CCCXCVI. K. Iun.
M.Fabius.N.F.M.N. *Ambuſtus.iii.* *M.Popillius.M.F.C.N.* *Laenas.ii.*
C. Marcius.L.F.C.N.Rutilus.Primus E Plebe. *Dictat.* *Rei Gerund. Cauſſa.*
C. Plautius.P.F.P.N. *Proculus.* *Mag.eq.*
C.Marcius.L.F.C.N. Rutilus. Dict. De Tuſceis. Ann. CCCXCVII. Pridie Non. Mai.
C.Sulpicius. M.F.Q.N. *Peticus.iii.* *M.Valerius.* *Poplicola.*
M.Fabius N.F.M.N. *Ambuſtus.iii.* *T. Quinctius.* *Barbatus Capitolin Criſpinus.*
M.Fabius. N.F.M.N. Ambuſtus. II. Cos. iii. De Tiburtibus. Ann. CCCXCIX. III. Non. Iun.
CD. *C.Sulpicius. M.F.Q.N.* *Peticus.iiii.* *M.Valerius.* *Poplicola.ii.*
T. Manlius.L.F.A.N. Imperioſ.Torquat. *Dict.* *Rei Gerund. Cauſſa.*
A.Cornelius.P.F.A.N. *Coſſus Aruina.* *Mag.eq.*

P.Valerius. Poplicola. C.Marcius.L.F.C.N. Rutilus ii.
C.Iulius. Iulus. Dict.
L.Aemilius.L.F.L.N.Mamercin. Quipoſtea Mag.eq. Rei Ger. Cauſſa.
Priuernas Appell. Eſt.
C.Sulpicius.M.F.Q.N. Peticus.v. T.Quinctius. Pennus Cincinnatus.
M.Fabius.N.F.M.N. Ambuſtus. Dict.
Q.Seruilius.Q.F.Q.N. Ahala. Mag.eq. Comit. Hab. Cauſſa.
Cenſor. Cn.Manlius. L.F.A.N.Capitolin.Imperioſ. C Marcius. L.F.C.N. Rutilus. Qui L.F. XXII.
Primus Cenſor E Plebe Factus Eſt.
M Popillius.M.F.C.N. Laenas.iii. L.Cornelius. Scipio.
L.Furius.M.F. Camillus. Dict.
P.Cornelius. Scipio. Mag.eq. Comit. Hab. Cauſſa.
M.Popillius.M.F.C.N. Laenas. Cos. III. De Galleis. An. CDIII. Quirinalibus.
L.Furius.M.F. Camillus. P.Claudius. P.F. Ap.N.Craſſin. Regillenſis.
In Mag. Obiit.
T.Manlius. L.F.A.N. Imperioſ.Torquat.ii. Dict.
A.Cornelius.P.F.A.N. Coſſus Aruina.ii. Mag.eq. Comit. Habend. Cauſſa.
M.Popillius. M F.C.N Laenas.iiii. M.Valerius.M.F.M.N. Coruus.
\- - - - - - Dict.
\- - - - - - Mag.eq. Comit. Habend. Cauſſa.
C.Plautius. Venno. T.Manlius.L.F.A.N. Imperioſ.Torquatus.
M.Valerius. M.F.M.N. Coruus.ii. C.Poetelius.C.F.C.N. Libo Viſolus.
Cenſor. - - - - - - - - Luſtr. Fec. XXIII.
M.Valerius.M.F.M.N.Coruus Cos.II. De Antiatibus Volſceis.Satricaneisq. An.CDVII.K Febr.
M.Fabius. Dorſo. Ser. Sulpicius. Camerinus.
L. Furius.M.F. Camillus.ii. Dict.
Cn. Manlius L.F.A.N. Capitolin Imperioſ. Mag.eq. Rei Gerund. Cauſſa.
C.Marcius.L.F.C.N. Rutilus.iii. T.Manlius.L.F.A.N. Imperioſ.Torquat.ii.
P.Valerius P.F.L.N. Poplicola. Dict.
Q Fabius. Ambuſtus. Mag.eq. Latin. Fer. Cauſſa.

BELLVM SAMNITICVM.

CDX. M.Valerius.M.F.M.N. Coruus.iii. A.Cornelius.P.F.A.N. Coſſus Aruina.
M.Valerius M.F.M.N.Coruus.II. Cos.III. De Samnitibus. Ann.CDX. X. K. Oct.
A.Cornelius.P.F.A.N. Coſſus Aruina.Cos. De Samnitibus. Ann. CDX. VIII. K. Oct.
Q.Seruilius.Q.F.Q.N. Ahala. C.Marcius.L.F.C.N. Rutilus.iiii.
M.Valerius.M.F.M.N. Coruus. Dict.
L.Aemilius.L.F.L.N.Mamercinus Priuernas.ii. Mag.eq. Res Ger. Cauſſa.
L.Aemilius.L.F.L.N. Mamercinus. Priuernas. C.Plautius. Venno.ii.
T.Manlius L.F.A.N. Imperioſ.Torquat.iii. P.Decius.Q.F. Mus. Qui ſe deuouit.
T.Manlius.L.F.A.N. Imperioſſus Torquat. Cos. III. De Latineis. Campaneis. A. CD. XIII.
Sidicineis Aurunceis. XV. K. Iunias.
L.Papirius.L.F.M.N. Craſſus. Qui Idem Praetor Erat. Dict.
L.Papirius.Sp.F.L.N. Curſor. Mag.eq. Res Ger.Cauſſa.
Ti.Aemilius. Mamercinus. Q.Publilius.Q.F.Q.N. Philo.
Q.Publilius.Q.F.Q.N. Philo. Cos. De Latineis. Ann. CDXIV. Idib. Ianuar.
Q.Publilius.Q.F.Q.N. Philo. Dict.
D.Iunius. Brutus.Scaeua. Mag.eq. Res Ger. Cauſſa.
L.Furius.Sp.F.M.N. Camillus. C.Maenius.P.F.P.N.
L.Furius.Sp.F.M.N. Camillus. Cos. De Pedaneis. Et Tiburtibus. An. CDXV. IIII.K. Oct.
C.Maenius. P F P.N. Cos. De Antiatibus. Lauinieis. Veliterneis. An. CDXV. Pridie. K. Oct.
C.Sulpicius.Ser.F.Q.N. Longus. P. Aelius. Paetus.
C.Claudius Ap.F.Ap.N. Craſſin. Regillens. Dict.
C.Claudius. Hortator. Mag eq. Res Ger. Cauſſa.
Vitio Facti Abdicarunt.
L.Papirius.L.F.M.N. Craſſus. K.Duilius.
M Valerius. M.F.M.N. Coruus.iiii. M.Atilius. M.F. Regulus.
M. Valerius. M.F.M.N. Coruus. III. Cos. IV. De Caleneis.
An. CDXIIX. Idib. Mart.
L Aemilius.L.F.L.N. Mamercinus. Qui
Poſtea Priuernas Appell. Eſt. Dict.
Q.Publilius. Q.F.Q.N. Philo. Mag.eq. Comit. Habend. Cauſſa.
T.Veturius. Caluinus. Sp.Poſtumius. Albinus.
P.Cornelius. Rufinus. Dict.
M. Antonius. Mag.eq. Res Ger. Cauſſa.
Vitio Creati Abdicarunt.

Hoc

CDXX. *Hoc Anno Sine Conſulibus Reſp. Fuit.*
A.Cornelius.P.F.A.N. Coſſus Arvina.II. Cn.Domitius. Calvinus.
M.Papirius.L.F.M.N. Craſſus. Dict.
P.Valerius.P.F.L.N. Poplicola. Mag.eq. *Rei Ger. Cauſſa.*
Cens. Q.Publilius.Q.F.Q.N. Philo. Sp.Poſtumius. Albinus. L.F.XXIIII.
L.Valerius. Potitus Flaccus. M.Claudius. Marcellus.
Cn.Quinctilius Varus. Dict.
L.Valerius. Potitus Flaccus. Mag.eq. *Clavi Fig. Cauſſa.*
L.Papirius.L.F.M.N. Craſſus.II. L.Plautius.L.F. Venno.
L.Aimilius.L.F.L.N. Mamercinus.II. C.Plautius.P.F.P.N. Decianus.
L.Aimilius. L.F.L.N.Mamercin. Priuernas. Cos. II. De Priuernatib. Ann. CDXXIV. K. Mart.
C.Plautius.P.F.P.N. Decianus. Cos. De Priuernatibus. Ann. CDXXIV. K. Mart.
P.Cornelius. Scapula. P.Plautius.C.F.P.N. Proculus.
L.Cornelius. Lentulus. Q.Publilius.Q.F.Q.N. Philo.II.
M.Claudius. Marcellus. Dict.
Sp.Poſtumius. Albinus. Mag.eq. *Comit. Hab. Cauſſa.*
Vitio Facti Abdicarunt.
L.Papirius.Sp.F.L.N. Curſor. C.Poetelius.C.F.C.N. Libo Viſolus.II.
Q.Publilius. Q. F. Q. N. Philo. II. Primus Pro. Cos.
De Samnitibus. Palaepolitaneis. Ann. CDXXVII. K. Mai.
L.Furius.Sp.F.M.N. Camillus.II. D.Iunius. Brutus Scaeua.

L.Papirius.Sp.F.L.N. Curſor. Dict.
Q.Fabius.M.F.N.N. Max.Rullian. Mag.eq. *Rei Ger. Cauſſa.*
Hic A Dictatore Coactus Abdicavit. In Eius Locum Factus Est
L.Papirius.L.F.M.N. Craſſus. Mag.eq.
Hoc Anno Dictator. Et Magiſter Eq. Sine Cos. Fuerunt.
L.Papirius.Sp.F.L.N. Curſor. Dict. De Samnitibus. Ann. CDXXIX. III. Non. Mart.

CDXXX. *C.Sulpicius.Ser.F.Q.N. Longus.II. Q.Aulius.Q.F.Ai.N. Cerretanus.*
Q.Fabius.M.F.N.N. Maxim.Rullian. L.Fulvius.L.F.L.N. Curvus.
A.Cornelius.P.F.A.N. Coſſus Arvina. Dict.
M.Fabius.M.F.N.N. Ambuſtus. Mag.eq. *Ludorum Ro. Cauſſa.*
L.Fulvius.L.F.L.N. Curuus. Cos. De Samnitibus. Ann. CDXXXI. Quirinalibus.
Q.Fabius. M.F.N.N. Maximus Rullianus. Cos.
De Samnitibus. Et Apuleis. Ann. CDXXXI. XII. K. Mart.
T.Veturius. Calvinus.II. Sp.Poſtumius. Albinus.II.
Q.Fabius. Ambuſtus. Dict.
P.Aelius. Paetus. Mag.eq. *Comit. Hab. Cauſſa.*
Vitio Creati Abdicarunt. In Eorum Loc. Facti Sunt
M.Aemilius. Papus. Dict.
L.Valerius. Flaccus. Mag.eq. *Comit. Hab. Cauſſa.*
L.Papirius.Sp.F.L.N. Curſor.II. Q.Publilius.Q.F.Q.N. Philo.III.
C.Mainius.*P.F.P.N.* *Dict.*
M.Foſlius.*C.F.M.N. Flaccinator. Mag.eq.* - - - - *Cauſſa.*

L.Cornelius. *Lentulus. Dict.*
L.Papirius. *L.F.Sp.N. Curſor.II. Mag.eq.* *Rei Ger. Cauſſa.*

T.Manlius.*L.F.A.N.Imperioſ.Torquatus.III. Dict.*
L.Papirius.*L.F.M.N. Curſor. Mag.eq.* - - - - *Cauſſa.*
L.Papirius. *Sp.F.L.N. Curſor.III. Q.Aulius.Q.F.Ai.N. Cerretanus.II.*
L.Papirius. Sp.F.L.N. Curſor. II. Cos. III. De Samnitibus. Ann. CDXXXIV. X.K. Septemb.
Cens. - - - - C. *Sulpicius. Ser.F.Q.N.* - *Longus.*
L.Plautius. L.F.L.N. Venno. M.Foſlius. C.F.M.N. Flaccinator.
Cens. L.Papirius. L.F.M.N. Craſſus. C.Mainius. P.F.P.N. Luſtrum Fecer. XXV.
Q.Aimilius. Q.F.L.N. Barbula. C.Iunius. C.F.C.N. Bubulcus Brutus.
Sp.Nautius. Sp.F.Sp.N. Rutilus. M.Popillius.M.F.M.N. Laenas.
L.Aimilius.L.F.L.N. Mamerc.Priuernas. II. Dict.
L.Fulvius.L.F.L.N. Curuus. Mag.eq. Rei Ger. C.
L.Papirius. Sp.F.L.N. Curſor.IV. *Q.P*oblilius.Q.F.Q.N. Philo.IIII.
Q.Fabius. M.F.N.N. Maximus Rullianus. Dict.
Q.Aulius.Q.F.Ai.N.Cerretan. In Proelio Occiſus eſt. In Eius.L.F.Eſt. Mag.eq. R. G. C.
C.Fabius. M.F.M.N. Ambuſtus. Mag.eq.
M.Poetelius. M.F.M.N. Libo. C.Sulpicius. S.F.Q.N. Longus.III.
C.Mainius. P.F.P.N. II. Dict.
M.Foſlius.C.F.M.N. Flaccinator. Mag.eq. Rei Gerund. Cauſſa.
C.Sulpicius. Ser.F.Q.N. Longus. Cos. III. De Samnitibus. Anno. CDXXXIX. K. Quint.

CDXL. L.Papirius.Sp.F.L.N. Curſor.v. C.Iunius.C.F.C.N. Bubulcus Brutus.ii.
P.Poetelius.C.F.C.N. Libo Viſolus. Dict. / M. M.F.M.N. Libo. Mag.eq. Rei Gerund. Cauſſa.
M.Valerius.M.F.M.N. Maximus. P.Decius.P.F.Q.N. Mus.
C.Sulpicius.Ser.F.Q.N. Longus. Dict. / C.Iunius.C.F.C.N. Bubulcus Brutus. Mag.eq. Rei Gerund. Cauſſa.
Cens. Ap.Claudius.C.F.Ap.N. Caecus. C.Plautius. C.F.C.N. Qui In Hoc. L.F. XXVI. Honore Venox Appellatus Eſt.
M.Valerius.M.F.M.N. Maximus Cos. De Samnitibus.Soraneisq. Ann. CDXXXXI. Idib.Sext.
C.Iunius. C.F.C.N. Bubulcus Brutus.iii. Q.Aemilius.Q.F.L.N. Barbula.ii.
C.Iunius. C.F.C.N. Bubulcus Brutus. Cos. III. De Samnitibus. An. CDXLII.Nonis Sext.
Q. Aemilius.Q.F.L.N. Barbula. Cos. II. De Etruſceis. An. CDXLII. Idib. Sext.
Q.Fabius.M.F.N.N. Maxim.Rullian.ii. C.Marcius.C.F.L.N. Rutilus. Qui Poſtea Cenſorinus Appellatus Eſt.

L.Papirius.Sp.F.L.N. Curſor.ii. Dict. / C.Iunius. C.F.C.N. Bubulcus Brutus.ii. Mag.eq. Rei Gerund. Cauſſa.
Hoc Anno Dictator. Et Magiſter Eq. Sine Cos. Fuerunt.
L.Papirius. Sp.F.L.N. Curſor. III. Dict. II. De Samnitibus. An. CDXLIV. Idibus Oct.
Q.Fabius.M.F.N.N. Maximus Rullian. II. Pro Cos. De Etruſceis. An.CDXLIV. Idib.Nou.

P.Decius.P.F.Q.N. Mus.ii. Q.Fabius.M.F.N.N. Maxim.Rullian.iii.
Ap.Claudius.C.F.Ap.N. Caecus. L.Volumnius.C.F.C.N. Flamma Violens.
Cens M. Valerius.M.F.M.N.Maximus. C.Iunius.C.F.C.N. Bubulc. Brutus.L.F.XXVII.
Q.Marcius.Q.F.Q.N. Tremulus. *P.Cornelius.A.F.P.N.* *Aruina.*
Q.Marcius.Q.F.Q.N. Tremulus Cos. De Anagnineis.Herniceisq. Ao.CDXLVII. Prid.K.Quint.
P.Cornelius. ...N. Scipio Barbatus. *Dict.* / *P.Decius.P.F.Q.N.* Mus. *Mag.eq.* *Comit. Habend. Cauſſa.*
L.Poſtumius.L.F.Sp.N. Megellus. Ti.Minuci *Augurin.In Proel.Occis.E.In E.L.F.E.* / M. *Fuluius.L.F.L.N.* *Curuus Paetinus.*
M.Fuluius.L.F.L.N. Curuus Paetin. Cos. De Samnitibus. Ann. CDXLIIX.III. Non.Oct.
P.Sempronius.P.F.C.N. Sophus. P. *Sulpicius Ser.F.P.N.* *Sauerrio.*
*Cens. Q.Fabius.M.F.*N.N.Maxim. Rullianus. *P.Decius. P.F.Q.N.* *Mus.L.F.XXVIII.*
P. Sempronius. P.F.C.N. Sophus Cos. De Aequeis. Ann. CDXLIX. VII.K.Oct.
P. Sulpicius.Ser.F.P.N. Sauerrio Cos. De Samnitibus. Ann. CDXLIX.IIII.K.Nou.
CDL. *Ser.Cornelius.* Cn.F.Cn.N. Lentulus. *L.Genucius.* *Auentinenſis.*
M.Liuius. ..C.N. Denter. *M.Aemilius.L.F.L.N.* *Paullus.*
C.Iunius C.F.C.N. Bubulcus Brutus. *Dict.* / *M.Titinius.* C.F.C.N. *Mag eq.* *Rei Gerund. Cauſſa.*
C.Iunius.C.F.C.N. Bubulcus Brutus. II. Dict. De Aequeis. An. CDLI. III. K. Sext.

Q.Fabius. M.F.N.N. Max. *Rullian.ii.* *Dict.* / *M. Aemilius.*L.F.L.N. *Paullus.* *Mag.eq.* *Rei Gerund. Cauſſa.*
Hoc Anno Dictator. *Et Magiſter Eq. Sine Cos. Fuerunt.*
*M.Valerius.*M.F.M.N. *Coruus.ii.* *Dict.* / *P.Sempr*onius.*P.F.C.N.* *Sophus.* *Mag.eq.* *Rei Ger. Cauſſa.*
M.Valer*ius. M.F.M.N.Coruus.* IV. Dict. II. *De Etruſceis.* *An.* *CDLII.* X. K. Dec.

Q.Appuleius. .F.C.N. *Panſa.* *M.Valerius. M.F.M.N.* *Coruus.v.*
M.Fuluius.Cn.F.Cn.N. *Paetinus.* *T.Manlius.T.F.T.N.* *Torquatus. In Mag. Mort. Eſt. In Eius Locum Fact. Eſt.* *M.Valerius.M.F.M.N.* *Coruus.vi.*
Cens.P.Sempronius.P.F.C.N. *Sophus.* *P.Sulpicius.Ser.F.P.N.* *Sauerrio.L.F.XXIX.*
M.Fuluius Cn.F.C.N.Paetinus.Cos.De Samnitibus.Nequinatibusque. An.CDLIV. VII.K.Oct.
L.Cornelius.Cn.F. *Scipio.* *Cn.Fuluius.Cn.F.Cn.N.* *Max.Centumalus.*
Cn.Fuluius.Cn.F.Cn.N.Max. Centumalus. Cos. De Samnitibus.Etruſceisq. An.CDLV.Idibus. Nou.
Q.Fabius.M.F.N.N. *Maxim.Rullian.iiii.* *P.Decius.P.F.Q.N.* *Mus.iii.*
Ap.Claudius.C.F.Ap.N. *Caecus.ii.* *L.Volumnius.C.F.C.N.* *Flamma.Violens.ii.*
Q.Fabius. M.F.N.N. M.Rull*ianus.v.* *P.Decius.P.F.Q.N.Mus.iiii.* *Qui* Se deuouit.
Q.Fabius.M.F.N.N. Maximus. Rullianus III. Cos. V. De Samnitibus. Et Etruſceis. Galleis. An. CDLIIX. Prid. Non. Sept.
*L.Poſtumius.L.F.Sp.*N. Megellus.ii. *M.Atilius.M.F.M.N.* *Regu*lus.
*Cens.P.*Cornelius.A.F.P.N. Aruina. *C.Marcius.C.F.L.N.* *Rutilus. L.F.XXX.* *Qui Poſtea Cenſorinus. Appell.* Eſt.
L.Poſtumius.L.F. Sp.N.Megell. Cos. II. De Samnitib. Et Etruſceis. VI. K. Apr. CDLIX.
M.Atilius.M.F.M.N.Regulus Cos. De Volſonibus. Et Samnitib. A. CDLIX. V. K. Apr.
CDLX. L.Papirius.L.F.Sp N. Curſor. *Sp.Caruilius.C.F.C.N.* *Maxi*mus.
Sp. Caruilius. C.F.C.N. Maximus Cos. De Samnitibus. An. CDLX. Idibus Ian.
*L.Papirius.*L.F.Sp.N. Curſor *Cos.* *De Samn*itibus. An. CDLX. Idibus Febr.

Q. Fabius

Digitized by Google

Q.Fabius.Q.F.M.N. Maxim.Gurges. D.Iulius.D.F. Brutus Scaeua.
L.Poſtumius.L.F.Sp.N. Megellus.III. C.Iunius.C.F.C.N. Brutus Bubulcus.
Q.Fabius. Q.F.M.N. Maximus Gurges Pro. Cos. De Samnitibus. An. CDLXII. - - - K.Sext.
P.Cornelius.P.F. Rufinus. M'.Curius.M'.F.M'.N. Dentatus.
M'.Curius.M'.F.M'.N.Dentatus. Cos. De Samnitibus. An. CDLXIII. - - -
P.Cornelius.P.F. Rufinus. Cos. De Samnitibus. An. CDLXIII. - - - - -
M'.Curius.M'.F.M'.N. Dentatus.II. Cos. De Sabineis. An. CDLXIII. - - -
M'.Curius.M'.F.M'.N. Dentatus.III.Cos. Ouans.De Lucaneis. An. CDLXIII. - - -
M.Valerius. M.F.M.N. Coruinus. Q.Caedicius. Q.F. Noctua.
Cens.M'.Curius.M'.F.M'.N.Dentatus. L. Papirius.L.F.Sp.N.Curſor L.F.XXXI.
Q.Marcius.Q.F.Q.N. Tremulus.II. P.Cornelius.A.F.P.N. Aruina.II.
M.Claudius.M.F. Marcellus. Sp.Nautius.Sp.F.Sp.N. Rutilus.
M.Valerius. Potitus. C.Aelius. Paetus.
Q.Hortenſius. In Mag. Mort. E. Dict. Seditionis Sedanda cauſſa.
- - - - - Mag.eq.
C.Claudius. Canina. M.Aemilius. Lepidus.
C.Seruilius. Tucca. L.Caecilius. Denter. In Proelio Occis. E. In Eius Loc. F. E. M'.Curius. M'.F.M'.N. Dentatus.II.
Cens. - - - - - - - - Sp.Caruilius.C.F.C.N. Maximus.
CDLXX. P.Cornelius. Maximus.Dolabella. Cn.Domitius.Cn.F. Caluinus.
P.Cornelius. Dolabella Maximus. Cos. De Galleis. Et Etruſceis. A. CDLXX. - - -
C. Fabricius.C.F.C N. Luſcinus. Q.Aemilius.Cn.F. Papus.
C.Fabricius.C.F.C.N.Luſcinus.Cos.De Etruſceis.Galleisque. An. CDLXXI. III. Non. Mart.

BELLVM TARENTINVM.

L.Aemilius.Q.F.Q.N. Barbula. Q.Marcius.Q.F.Q.N. Philippus.
Q.Marcius. Q.F.Q.N. Philippus. Cos. De Etruſceis. An. CDLXXII. K. Apr.
P.Valerius. Laeuinus. Ti.Coruncanius.Ti.F.Ti. Nepos.
Cens.Q.Fabius.Q.F.M.N.Max.Gurges. - Cn.Domitius.Cn.F.Caluinus. Qui. L.F.XXXII. Primus E Plebe Luſtrum Fecit.
Ti.Coruncanius.Ti.F.Ti.N. Cos. De Vulſinienſibus. Et Vulcientib. An. CDLXXIII. K.Febr.
L.Aemilius. Q.F.Q.N. Barbula. Pro. Cos. De Tarentineis. Samnitibus. Et Sallentineis. An. CDLXXIII. VI. Idus. Quint.
P.Sulpicius.P.F.Ser.N. Sauerrio. P.Decius.P.F.P.N. Mus. In Proel. Occis. Eſt.
C.Fabricius.C.F.C.N. Luſcinus.II. Q.Aemilius. Cn.F. Papus.II.
C. Fabricius. C.F. C.N.Luſcinus.II. Cos. II. De Lucaneis. Bruttieis. Tarentin. Samnitibus. An. CDLXXV. Idibus. Decembr.
P.Cornelius.P.F. Rufinus.II. C.Iunius.C.F.C.N. Brutus Bubulcus.II.
C.Iunius.C.F.C. N.Brutus.Bubulc. Cos.II. De Lucaneis.Et Bruttieis. An. CDLXXVI.Non.Ian.
Q.Fabius.Q.F.M.N. Maxim.Gurges.II. C.Genucius. Clepſina.
Q.Fabius.Q.F.M.N. Maximus Gurges. II. Cos. II. De Samnitibus. Lucaneis. Bruttieis. An. CDLXXVII. Quirinalib.
P.Cornelius.P.F. Rufinus. Dict. - - - - Cauſſa.
- - - - - - Mag.eq.
M'.Curius.M'.F.M'.N. Dentatus.III. L.Cornelius.Ti.F.Ser.N. Lentulus.
M'.Curius.M'.F.M'.N.Dentat.IV.Cos.III.De Samnitib.Et Rege Pyrrho. A.CDLXXIIX. - - Febr.
L.Cornelius. Ti.F.Ser.N.Lentul Cos. De Samnitibus. Et Lucaneis. An.CDLXXIIX.K.Mart.
Cens.C.Fabricius. C.F.C.N. Luſcinus. Q.Aemilius.Cn.F. Papus. L.F.XXXIII.
Ser. Cornelius. Merenda. M'.Curius. M'.F.M'.N. Dentatus.IIII.
CDXXC. C.Fabius.M.F. Dorſo.Licinus. C.Claudius - F.C.N. Canina.II.
C.Claudius.- F.C.N.Canina.Cos.II. De Lucaneis Samnitibus. Et Bruttieis. An. CDXXC. Quirinalibus.
L.Papirius.L.F.Sp.N. Curſor.II. Sp.Caruilius.C.F.C.N. Maximus.II.
Sp.Caruilius.C.F.C.N.Maximus.II.Cos.II.De Samnit.Lucan.Bruttieis. Et Tarentineis.An.CDXXCI. - -
L.Papirius.L.F.Sp.N.Curſor.II.Cos.II.De Tarentineis.Samnit. Lucaneis. Et Bruttieis. An. CDXXCI. - - -
C.Quinctius. Claudus. L.Genucius. Clepſina.
C.Genucius. Clepſina.II. Cn.Cornelius.L.F.Cn N. Blaſio.
Cn.Cornelius.L.F.Cn.N. Blaſio. Cos. De Saſſinatibus. A. CDXXCIII. - - -
Cens.T.Coruncanius.Ti.F.Ti.N. - - - - - - - - Luſtr. Fec. XXXIIII.
C.Fabius.C.F.M.N. Pictor. Q.Ogulnius.L.F.A.N. Gallus.
P.Sempronius.P.F.P.N. Sophus. Ap.Claudius.Ap.F.C.N. Ruſus.
P.Sempronius.P.F.P.N. Sophus.Cos. De Peicentibus. An. CDXXCV. - - -
Ap.Claudius.Ap.F.C.N. Craſſus. Cos. De Peicentibus. An. CDXXCV. - - -
M.Atilius.M.F.L.N. Regulus. L.Iulius.L.F.L.N. Libo.
M.Atilius. M.F.L.N. Regulus. Cos. De Sallentineis. An. CDXXCVI. VIII. - - - -
L.Iulius. L.F.L.N. Libo. Cos. De Sallentineis. An. CDXXCVI. VII. K. Febr.

N Fabius.C.F.M.N. *P.ctor.* *D Iunius.D.F.D.N.* *Pera.*
D.Iunius. D.F.D.N. Pera. Cos. De Saſſinatibus. An. CDXXCVII. V. K. Octobr.
N Fabius. C.F.M.N. Pictor. Cos. De Saſſinatibus. An. CDXXCVII. III. Non. Oct.
N.Fabius. C.F.M.N. Pictor. II. Cos. De Sallentineis. Meſſapieiſque. An. CDXXCVII. K. Febr.
D.Iunius. D.F.D.N. Pera. II. Cos. De Sallentineis. Meſſapieiſque. An. CDXXCVII. Non. Febr.
Q.Fabius. Q.F.M.N. *Max. Gurges. III.* *L Mamilius.* *Vitulus.*
Cens. Cn. Cornelius. L.F. Cn.N. Blaſio. C. Marcius. C.F.L.N. Rutulus. II. Qui L.F. XXXV. Io Hoc Honore Cenſorin. Appel. E.

BELLVM PVNICVM PRIMVM.

Ap Claudius. C.F. Ap.N. Caudex. M.Fuluius. Q.F.M.N. Flaccus.
M.Fuluius. Q.F.M.N. Flaccus. Cos. De Vulſinienſibus. An. CDXXCIX. K. Nou.
CDXC. M'. Valerius. M.F.M.N. Maximus. M'.Otacilius. C.F.M'.N. Craſſus.
Qui In Hoc Honore Meſſal. Appel. E.
Cn.Fuluius. Cn.F. Cn.N. Maxim. Centumalus. Dict.
Q.Marcius. Q.F.Q.N. Philippus. Mag.eq. Claui Fig. Cauſſa.
M'.Valerius. M.F.M.N. Maxim. Meſſalla. Cos. De Poenis. Et Rege Siculor. Hieronē. An. CDXC. XVI. K. April.
L.Poſtumius L.F.L.N. Megellus. Q.Mamilius. Q.F.M.N. Vitulus.
L.Valerius M.F.L.N. Flaccus. T.Otacilius. C.F.M'.N. Craſſus.
Cn.Cornelius L.F.Cn.N. Scipio Aſina. C.Duilius. M.F.M.N.
C.Duilius. M.F.M.N. Cos. Primus. Naualem De Sicul. Et Claſſe Poenica. Egit. An. CDXCIII. K. Interkalar.
L.Cornelius. L.F.Cn.N. Scipio. C.Aquillius. M.F.C.N. Florus.
L.Cornelius. L.F.Cn.N. Scipio Cos. De Poenis. Et Sardin. Corſica. Ao. CDXCIV. V. Id. Mart.
A. Atilius. A.F.C.N. Calatinus. C.Sulpicius. Q.F.Q.N. Paterculus.
C.Aquillius. M.F.C.N. Florus Pro Cos. De Poenis. An. CDXCV. IIII. Non. Oct.
C. Sulpicius. Q.F.Q.N. Paterculus Cos. De Poenis. Et Sardeis An. CDXCV. III. *Non. Oct.*
Cens. C. Duilius. M. F. M. N. *L. Cornelius. L.F.Cn.N. Scipio.* *L.F. XXXVI.*
C.Atilius. M.F.M.N. Regulus. Cn. *Cornelius. L.F.Cn.N.* *Blaſio. II.*
Q.Ogulnius. L.F.A.N. Gallus. Dict.
M.Laetorius. M.F.M.N. Plancianus. Mag.Eq. Latinar. Fer. Cauſſa.
A.Atilius. A.F.C.N. Calitanus. Pr. Ex Sicilia De Poenis. An. *CDXCVI.* XIIII. K. F*eb.*
C. Atilius M.F.M.N. Regulus Cos. De Poenis Naualem Egit. VIII. === *An CDXCVI.*
L.Manlius. A.F.P.N. Vulſo Longus. Q. Caedicius. Q.F.Q.N. In Mag. Mort. E.
In Eius Locum Factus Eſt.
M. Atilius M.F.L.N. Regulus. II.
L.Manlius. A.F.P.N. Vulſo Long. Cos. De Poenis Naualem Egit. VII. === An. *CDXCVII.*
Ser.Fuluius M.F.M.N. Paetin. Nobilior. M.Aimilius. M.F.L.N. Paullus.
Cn.Cornelius. L.F.Cn.N. Scipio Aſin. II. A.Atilius. A.F.C.N. Calatinus. II.
Ser. Fuluius. M.F.M.N. Paetinus Nobilior Pro. Cos. De Coſſurenſibus. Et Poeneis Naualem Egit. XIII. K. Febr. A. CDXCIX.
M. Aimilius. M.F.L.N. Paullus. Pro. Cos. De Coſſurenſib. Et Poeneis. Naualem. Egit. XII. K. Febr. An. CDXCIX.
D. Cn. Seruilius. Cn.F.Cn.N. Caepio. C.Sempronius. Ti.F.Ti.N. Blaeſus.
Cens. D.Iunius. D.F.D.N. Pera. Abd. L.Poſtumius. L.F.L.N. Megell. Idem Qui Pr. Erat. Io Mag. M. Eſt.
Cn.Cornelius. L.F.Cn.N. Scipio Aſina. Pro. Cos. De Poenis. X. K. April. An. D.
C.Sempronius. Ti.F.Ti.N. Blaeſus. Cos. De Poeneis. K. April. An. D.
C.Aurelius. L.F.C.N. Cotta. P.Seruilius. Q.F.C.N. Geminus.
Cens. M'. Valerius. M.F.M.N. Maxim. Meſſal. P.Sempronius. P.F.P.N. Sophus. L.F. XXXVII.
C.Aurelius. L.F.C.N. Cotta. Cos. De Poeneis Et Siculeis. Idibus April. An. DI.
L. Caecilius. L.F.C.N. Metellus. C.Furius. C.F.C.N. Pacilus.
C.Atilius. M.F.M.N. Regulus. II. L. Manlius. A.F.P.N. Vulſo. II.
L.Caecilius. L.F.C.N. Metellus Pro Cos. De Poeneis. VII. Idus Septemb. A. DII.
P.Claudius. Ap.F.C.N. Pulcher. L.Iunius. C.F.L.N. Pullus.
M.Claudius. C.F. Glicia. Qui Scriba Fuerat. Dictator. Coact. Abdic. Sine. Mag.eq. In Eius Locum Factus Eſt.
A.Atilius. A.F.C.N. Calatinus. Dict.
L.Caecilius. L.F.C.N. Metellus. Mag.Eq. Rei Gerund. Cauſſa.
C.Aurelius. L.F.C.N. Cotta II. P.Seruilius. Q.F.Cn.N. Geminus. II.
L.Caecilius. L.F.C.N. Metellus. II. N.Fabius M.F.M.N. Buteo.
Cenſores. A.Atilius. A.F.C.N. Calatinus. A.Manlius. T.F.T.N. Torquat. Attic. L.F. XXXVIII.
M'. Ota-

M. Otacilius. C.F.M.N. Craſſus. II. M.Fabius. C.F.M.N. Licinus.
Ti. Coruncanius. Ti F. Ti. Nepos. Dict. Comit. Hab. Cauſſa.
M. Fuluius. Q F.M.N. Flaccus. Mag. Eq.
M Fabius. M F M.N. Buteo. C. Atilius. A.F. A.N. Bulbus.
A. Manlius. T.F.T.N. Torquat. Attic. C. Sempronius. Ti.F. Ti.N. Blaeſus. II.
DX C. Fundanius. C.F Q.N. Fundulus. C. Sulpicius. C.F. Ser.N. Gallus.
C. Lutatius. C.F. C.N. Catulus. A. Poſtumius. A.F.L.N. Albinus.
A. Manlius. T.F.T.N. Torquat. Attic. II. Q Lutatius. C F. C.N. Cerco.
Cens. C. Aurelius. L.F. C.N. *Cotta.* *N. Fabius. M.F.M.N.* *Buteo. L.F. XXXIX.*
C. Lutatius. C F C.N. Catulus. Pro. Cos. De Poenis. Ex Sicilia *Naualem* Egit. IIII. Non. Octob. A. DXII.
Q. Valerius. Q F P.N. Falto. Pro. Pr. Ex Sicilia Naualem Egit. Prid. Non. Octob. An. DXII.
Q Lutatius. C.F. C N. Cerco. Cos. De Faliſceis. K. Mart. An. DXII.
A. Manlius. T.F.T.N. Torquatus Atticus. Cos. II. De Faliſceis. IV. Non. *Mart.* Aun. DXII.
C. Claudius Ap F.C.N. Centho. M. Sempronius C.F.M.N. Tuditanus.
C Mamilius. Q.F.Q.N. Turrinus. Q. Valerius. Q F P.N. Falto.
Ti. Sempronius. Ti.F. C.N. Gracch. P. Valerius. Q F P N. Falto.
L. Cornelius. L.F. Ti N. Lentul. Caudin. Q. Fuluius. M.F.Q.N. Flaccus.
L. Cornelius. L.F. Ti.N. Lentulus. Caudinus. Cos. De Liguribus. Idib. Inter. An. DXVII.
P. Cornelius. L.F. Ti.N. Lentul. Caudin. C. Licinius. P.F.P.N. Varus.
Cens. L. Cornelius. L.F. Ti.N. Lent. Caudin. Q Lutatius. C.F.C.N. Cerco. In M. M. E.
T. Manlius. T.F T N. Torquatus. C Atilius. A.F.A.N. Bulbus. II.
T. Manlius. T F.T.N. Torquatus. Cos. De Sardeis. VI. Id. Mart. An. DXVIII.
L. Poſtumius. A F. A.N. Albinus. Sp. Caruilius. Sp F. C N. Maximus.
Cens. C. Atilius A.F.A.N. Bulbus. A. Poſtumius A.F.L.N. Albinus. L.F. XL.
Sp. Caruilius. Sp.F. C.N. Maximus. Cos. De Sardeis. K. April. An. DXIX.
DXX. Q Fabius. Q F Q N. Maxum. Verrucos. M. Pomponius. M.F.M'.N. Matho.
Q. Fabius. Q F.Q N. Maximus Verrucoſſus. Cos. De Liguribus. K. Febr. Anno. DXX.
M'. Pomponius. M.F.M.N. Matho. Cos. De Sardeis. Idibus. Mart. An. DXX.
M. Aimilius. M.F.M.N. Lepidus. M. Publicius. L.F.L.N. Malleolus.
M. Pomponius. M' F.M'.N. Maſo. C. Papirius. C F.L.N. Matho.
C. Duilius. M F.M.N. Dict. Comit. Habend. Cauſſa.
C Aurelius. L.F. C.N. Cotta. Mag. Eq.
Cens. T. Manlius. T.F.T N. Torquatus. Q Fuluius. M.F. Q.N. Flaccus. Vit. Facti Abd.
C. Papirius. C.F.L.N. Maſo. Cos. De Corſeis Primus In Monte Albano. III. Nonas. Mart. An. DXXII.
M. Aemilius L.F.Q N. Barbula. M. Iunius. D.F.D.N. Pera.
Cens. Q. Fabius. Q F.Q N. Maxim Verrucos. M. Sempronius. C.F.M.N. Tuditan. L.F. XLI.
L. Poſtumius. A F.A N. Albinus. II. Cn. Fuluius. Cn.F. Cn.N. Centumalus.
Sp Caruilius. Sp.F.C.N. Maximus. II. Q Fabius. Q F Q.N. Maxim. Verrucos. II.
Cn. Fuluſus. Cn F. Cn.N. Centumalus. Pro. Cos. Ex Illurieis Naual. Egit. X.K. Quint. An. DXXV.
P. Valerius. L.F.M.N. Flaccus. M. Atilius. M.F.M.N. Regulus.
M. Valerius M.F.M N. Meſſalla. L. Apuſtius. L.F.C N. Fullo.

BELLVM GALLICVM CISALPINVM.

L. Aimilius. Q.F. Cn.N. Papus. C. Atilius. M.F.M.N. Regulus.
Cens. C. Claudius. Ap.F.C.N. Centho. M. Iunius. D.F.D.N. Pera. L.F. XXXXII.
L. Aimilius. Q F. Cn.N. Papus. Cos. De Galleis. IIII. Idus. Mart. An. DXXIIX.
T. Manlius. T.F T N. Torquatus. II. Q Fuluius. M.F.Q N. Flaccus. II.
L. Caecilius. L F C.N. Metellus. Dict. Comit. Habend. Cauſſa.
N. Fabius. M.F.M.N. Buteo. Mag Eq.
DXXX C. Flaminius. C.F.L. Nepos. P. Furius. Sp.F.M.N. Philus.
C. Flaminius C.F.L.N. Cos. De Galleis. VI. Idus Mart. An. DXXX.
P. Furius. Sp.F.M.N. Philus. Cos. De Galleis. Et Liguribus. IIII Idus Mart. Ann. DXXX.
Cn. Cornelius. L.F.L N. Scipio Calu. M. Claudius. M.F.M.N. Marcellus.
M. Claudius. M.F.M.N. Marcellus Cos. De Galleis Inſubribus. Et German. Iſque Spolia Opima
Rettulit Duce Hoſtium Virdumaro ad Claſtidium Interfecto. An. DXXXI. *K.* Mart.
P. Cornelius. Cn.F.L.N. *Scipio Aſina.* *M. Minucius.* *Rufus.*
P. Cornelius. *Scipio Aſina.* *Cos. De Iſtreis.* *An. DXXXII*
Q Fabius. Q.F. Q.N. *Max. Verrucos.* *Dict.* *Vit. Facti. Abd.*
C. Flaminius. C F.L. *Nepos.* *Mag. eq*
L. Veturius. L.F. *Philo.* *C. Lutatius.* *Catulus.*
Cens. L. Aemilius. Q.F. Cn.N. *Papus.* *C Flaminius. C.F.L.N.* *L.F. XLIII.*
M. Liuius. M.F.M.N. *Salinator.* *L. Aemilius. M F.M.N.* *Paullus.*
L. Aemilius. M F.M N. *Paullus. Cos.* *De Illurieis.* *An. DXXXIII.*
M. Liuius. M.F.M.N. *Salinator. Cos.* *De Illurieis.* *An. DXXXIIII.*

BELLVM PVNICVM SECVNDVM.

P.Cornelius.L.F.L.N. Scipio. Ti.Sempronius.C.F. Longus.
C.Flaminius.C.F.L.N. II In Proel. Cn.Seruilius. Geminus.
Occis. Eſt. In Eius Loc. Fact. Eſt.
M.Atilius.M.F.M.N. Regulus. II.
Q.Fabius.Q.F.Q.N. Maxim. Verrucos. II. Dict. Rei Gerund. Cauſſa.
M.Minucius. Rufus. Mag.eq.
Horum Deinde Aequatum Imperium Eſt.
L.Veturius.L.F. Philo. Dict. Comit.Hab.Cauſſa.Vit.Facti. Abd.
M.Pomponius.M.F.M.N. Matho. Mag.eq.
rentius. Varro. L.Aemilius.M.F.M.N. Paulus. II.
In Proelio Occiſus Eſt.
M.Iunius.D.F.D.N. Pera. Dict.
Ti.Sempronius.Ti.F.Ti.N. Gracchus. Qui Rei Ger. Cauſſa.
Idem Aedilis. Curulis. Erat. Mag.eq.
N.Fabius.M.F.M.N. Buteo. Dict. Senatus Leg. Cauſſa.
Sine Magiſtro Equitum
L.Poſtumius.A.F.A.N. Albinus. III. Ti.Sempronius.Ti.F.Ti.N. . Gracchus.
Antequam Iniret. Occis. E. In E.L.F.E.
M.Claudius.M.F.M.N. Marcellus. II.
Vitio Factus Abdicauit. In. E.L.F.E.
Q.Fabius.Q.F.Q.N.Max. Verrucoſſus III.
Q.Fabius.Q.F.Q.N. Maxim.Verrucoſſus. IIII. M.Claudius.M.F.M.N. Marcellus. III.
Cens.M Atilius.M.F.M.N. Regulus. P.Furius Sp.F.M.N. Philus.
Abdicauit. In Mag. Mortuus. Eſt.

DXL. Q Fabius.Q.F.Q.N. Maximus. Ti Sempronius.Ti.F.Ti.N Gracchus. II.
C.Claudius.Ap F.C.N. Centho. Dict. Comit. Hab. Cauſſa.
Q Fulvius.M.F.Q.N. Flaccus. Mag.eq.
Ap.Claudius.P.F.Ap.N. Pulcher. Q.Fuluius.M.F.Q.N. Flaccus. III.
P.Sulpicius.Ser.F.P.N. Galba.Maxim. Cn.Fuluius.Cn.F.Cn.N. Centumalus.
M.Claudius.M.F.M.N.Marcellus.Pro.Cos.II.De Syracuſaneis.In Monte Albano.An.DXLII.
M.Claudius.M.F.M.N Marcellus.Pro Cos.III.Ouans.De Syracuſaneis. An.DXLII.
M.Valerius. Laeuinus. M.Claudius.M.F.M.N. Marcellus. IIII.
Q Fuluius.M.F.Q.N. Flaccus. Dict. Comit. Hab. Cauſſa.
P.Licinius.P.F.P.N. Craſſus Diues. Mag.eq.
Cens.L.Veturius. Philo. P.Licinius.P.F.P.N. Craſſus Diues.
In Mag. Mortuus. Eſt. Abdicauit.
Q.Fabius.Q.F.Q.N. Max. Verrucoſſus. V. Q.Fuluius M F.Q.N. Flaccus. IIII.
Cens.M.Cornelius.M.F.M.N. Cethegus. P.Sempronius.C.F.C.N.Tuditanus.L.F. XLIII.
Neuter Horum Conſularis Erat.
M.Claudius.M.F M.N. Marcellus. V. T.Quinctius. Criſpinus.
In. Proel. Occis. Eſt. In Proel. Occiſus eſt.
T.Manlius.T.F.T.N. Torquatus. Dict. Comit.Hab.Et Ludor.Faciend.Cauſſa.
C.Seruilius C.F.P. Nepos. Qui Mag.Eq.
Idem Aedilis Curulis Erat.
C.Claudius.Ti.F.Ti.N. Nero. M.Liuius.M F.M.N. Salinator.
M.Liuius.M.F.M.N. Salinator.Cos.De Poenis. Et Aſdrubale. An. DXLVI.
C.Claudius.Ti.F.Ti.N. Nero. Cos. De Poenis. Et Aſdrubale. An. DXLVI.
M.Liuius.M.F.M.N. Salinator. Dict. Comit. Hab. Cauſſa.
Q.Caecilius.L.F.L.N. Metellus. Mag.eq.
Q.Caecilius.L.F.L.N. Metellus. L.Veturius.L.F.L.N. Philo.
P.Cornelius.P.F.L.N. Scipio. Qui Poſtea, P.Licinius.P.F.P.N. Craſſ.Diues.
African. Appell. Eſt.
Q.Caecilius.L.F.L.N. Metellus. Dict. Comit. Habend. Cauſſa.
L.Veturius.L.F.L.N. Philo. Mag.Eq.
M.Cornelius.M F.M.N. Cethegus. P.Sempronius.C.F.C.N. Tuditanus.
Cens.M.Liuius M.F.M.N. Salinator. C.Claudius. Ti.F. Ti.N. Nero.L.F. XXXXV.

DL. Cn.Seruilius.Cn.F.Cn N. Caepio. C Seruilius.C.F.P. Nepos.
P.Sulpicius,Ser.F.P.N. Galba Maximus. Dict. Comit. Habend. Cauſſa.
M.Seruilius.C.F.P.N. Pulex.Geminus. Mag.Eq.
Ti.Claudius.P.F.Ti.N. Nero. M.Seruilius.C.F.P.N. Pulex Geminus.
C.Seruilius.C.F P. Nepos. Dict. Comit. Habend. Cauſſa.
P.Aelius.Q.F.P.N. Paetus. Mag.Eq.
Cn.Cornelius L.F.L.N. Lentulus. P.Aelius.Q.F.P.N. Paetus.
P.Cornelius.P.F.L.N. Scipio African. Pro. Cos. De Poenis. Annibale.
Et Syphace Rege Ex Africa Ann. DLII.

BELLVM

BELLVM PHILIPPICVM.

P.Sulpicius.Ser.F.P.N. Galba.Maxim.II. C.Aurelius.C.F.C.N. Cotta.
L.Cornelius.L.F.L.N. Lentulus. Pro. Cos. Ouans. Ex Hiſpania Citeriore. A.DLIII. ----
L.Furius.Sp.F.Sp.N. Purpureo. Pr. De Galleis. An. DLIII. ---
L.Cornelius.L.F.L.N. Lentulus. P.Villius.Ti.F.Ti.N. Tappulus.
Cens.P.Cornelius.P.F.L.N.Scipio African. P.Ailius.Q.F.P.N.Paitus. L.F.XXXXVI.
T.Quinctius.T.F.L.N. Flamininus. Sex.Ailius.Q.F.P.N. Paitus.Catus.
C.Cornelius.L.F.M.N. Cerbegus. Q.Minucius.C.F.C.N. Rufus.
C.Cornelius. L.F.M.N. Cethegus. Cos. De Inſubrib. Et Caenomaneis. An.DLVI. ---
Q.Minucius.C.F.C.N. Rufus. Cos.De Liguribus.Boieiſque Galleis. In Monte Albano.An.DLVI. ---
L.Furius.Sp.F.Sp.N. Purpureo. M.Claudius.M.F.M.N. Marcellus.
Cn. Cornelius Lentulus. Pro Cos. Ouans. Ex Hiſpania. Citer. An.DLVII. ----
*M.Claudius.M.F.M.N.*Marcellus. *Cos. De Comenſib. Et Inſ*ubribus. A.DLVII.IV.Non.Mart.
M.Porcius.M.F. Cato. L.Valerius.P.F.L.N. Flaccus.
M.Heluius. Blaſio. *Pro Pr. Ouans Ex Hiſpan. Citeriore. An.DLVIII.* ----
Q. Minucius. Q.F.L.N. Thermus *Pro Pr. Ex Hiſpania Citeriore. An. DLVIII.* ----
P. Cornelius.P.F.L.N. *Scip*io African II. Ti.Sempronius.Ti.F.C.N. Longus.
Cens.Sex.Ailius.Q.F.P.N.Paitus Catus. C. Cornelius. L.F.M.N. Cethegus. L.F.XXXXVII.
M.Porcius.M.F. Cato. Pro. Cos. Ex Hiſpania Citeriore. An. DLIX. ----
T. Quinctius.T.F.L.N. Flamininus. Pro. Cos. Ex Macedonia. Et Rege Philippo Per Triduum. A. DLIX. ----
DLX. L.Cornelius.L.F. -- Merula. Q.Minucius.Q.F.*Q.N. Thermus.
L.Quinctius.T.F.L.N. Flaminin. Cn. Domitius.L.F.L.N. Ahenobarbus.

BELLVM ANTIOCHINVM.

M'. Acilius. C.F.L.N. Glabrio. P.Cornelius. Cn.F.L.N. Scipio Naſica.
M.Fuluius. M.F.Ser.N.Nobilior. Pr. Ouans. Ex Hiſpania Vlteriore. An. DLXII. ----
P.Cornelius. Cn. F.L.N.Scipio Naſica. Cos. De Boieis. An.DLXII. ----
L.Cornelius.P.F.L.N. Scipio. Quipoſtea C.Laelius.C.F.C. Nepos.
Aſiaticus Appellatus. Eſt.
M'. Acilius. C.F.L.N.Glabrio. Pro. Cos. De Aetoleis. Et Rege Antiocho. An. DLXIII. ----
Cn.Manlius.Cn.F.L.N. Vulſo. M.Fuluius.M.F.Ser.N. Nobilior.
Cens.T.Quinctius.T.F.L.N. Flaminin. M.Claudius.M.F.M.N.Marcellus.L.F.XXXXVIII.
L. Aimilius. M.F. Regillus. Pro Pr. De Rege Antiocho Nanalem Egit. An. DLXIIII. K. Febr.
L.Cornelius.P.F.L.N.Scipio Aſiaticus Pro.Cos.De Rege Antiocho Ex Aſia. An.DLXIIII.Prid.K.Mart.
Q.Fabius. Q.F.Q.N.Labeo. Pr. Nanalem Egit. Ex Creta Inſula. An. DLXIIII. ---
C.Liuius.M.F.M.N. Salinator. M.Valerius.M.F.M'.N. Meſſalla.
M.Aimilius.M.F.M.N. Lepidus. C.Flaminius.C.F.C. Nepos.
M.Fuluius.M.F.Ser.N.Nobilior.Pro.Cos. De Aetolis. Et Cephallenia. An. DLXVI. X.K.Ian.
Cn.Manlius.Cn.F.L.N.Vulſo. Pro. Cos. De Galleis Aſiaticeis. An. DLXVI. III. Non.Mart.
Sp.Poſtumius.L.F.A.N. Albinus. Q.Marcius.L.F.Q.N. Philippus.
Ap.Claudius. Ap.F.P.N. Pulcher. M.Sempronius.M.F.C.N. Tuditanus.
L.Manlius.L.F.L.N. Acidin.Fuluian. Pro. Pr. Ouans. Ex Hiſpania Citeriore. A.DLXVIII. ---
P.Claudius.Ap.F.P.N. Pulcher. L.Porcius.L.F.M.N. Licinus.
Cens.L.Valerius.P.F.L.N. Flaccus. M.Porcius.M.F.Cato. L.F.XXXXVIIII.
C. Calpurnius.C.F.Cn.N. Piſo.Pr. De Luſitaneis. Et Celtibereis. An. DLXVIIII. ---
L.Quinctius Criſpinus. Pr. De Luſitaneis. Et Celtibereis. An. DLXVIIII. ---
DLXX. Q.Fabius.Q.F.Q.N. Labeo. M.Claudius.M.F.M.N. Marcellus.
L.Aimilius.L.F.M.N. Paullus. Cn.Baebius.Q.F.Cn.N. Tamphilus.
A.Terentius. Varro. Pro Pr.Ouans Ex Hiſpania Citeriore. An. DLXX. ----
P.Cornelius.L.F.P.N. Cethegus. M.Baebius.Q.F.Cn N. Tamphilus.
L.Aimilius.L.F.M.N. Paullus. Pro.Cos. De Ligurib. Ingauneis. A. DLXXII. ---
A.Poſtumius.A.F.A.N. Albinus. C.Calpurnius.C.F.C.N.Piſo. In M.M.E.In E.L. F.E.
Q.Fuluius.Cn.F.M.N. Flaccus.
P.Cornelius.L.F.P.N. Cethegus. Pro. Cos. De Liguribus. An. DLXXIII. ----
M.Baebius. Q.F.Cn.N. Tamphilus. Pro. Cos. De Liguribus. An. DLXXIII. ---
Q.Fuluius. Q.F.M.N. Flaccus. Pro. Pr. Ex Hiſpania Citeriore. An. DLXXIII. ---
L.Manlius.L.F.L.N. Acidinus Fuluian. Q.Fuluius.Q.F.M.N. Flaccus.
Hei Fratres Germani Fuerunt.
Cens.M.Aimilius.M.F.M.N. Lepidus. M.Fuluius.M.F.Ser.N. Nobilior. Luſtr.F.L.
Q.Fuluius. Q.*F.M.N. Flaccus. II. Cos. De Liguribus. Ann. DLXXIV.* ---
M.Iunius.M.F.L.N. Brutus. A.Manlius.Cn.F.L.N. Vulſo.
Ti.Sempronius.P.F.Ti.N.Gracchus.Pro Pr. De Celtibereis. Ann. DLXXV. ---
L.Poſtumius. A.F.A.N. Albinus. Pro. Pr. De Vaccaeis. Et Luſitaneis. Ann. DLXXV. ---
C. Claudius. Ap.F.P.N. Pulcher. Ti. Sempronius. P.F.Ti.N. Gracchus.
C.Claudius.Ap.F.P.N. Pulcher. Cos. De Iſtreis. Et Liguribus. An. DLXXVI. ----

Cn.Cor nelius.L.F.L.N. Scipio Hiſpalus. Q.Petillius.C.F.Q.N. Spurinus.In Mag.
In Mag. Mortuus Eſt. In Eius L.F.E. Poſtea quam Sibi Conleg.Subrog. Occis.E.
C. Valerius.M.F.P.N. Laeuinus.
P.Mucius. Q.F.P.N. Scaeuula. M.Aimilius.M.F.M.N. Lepidus.ii.
Ti.Sempronius.P.F.Ti.N. Gracchus.Pro Cos. ii. *De Sardeis. Ann. DLXXIIX.* [illegible]
*C.Valerius.M.F.P.N. Laeuinus.Pro Cos. De Lig*uribus. *An. DLXXVIII.* [illegible]
P.Mucius. Q.F.P.N. *Scaeuula. Cos. De Lig*uribus. *An. DLXXVIII.* [illegible]
Sp. Poſtumius. A.F.A.N. Albin.Paullul. Q.Mucius. Q F.P.N. Scaeuola.
Cens.Q.Fuluius.Q.F.M.N. Flaccus. A. Poſtumius. A.F.A.N. Albinus. Luſtr. F. LI.
*Ap.Cl*audius. *C.F. Censbo Pro. Pr.* Ouans. *Ex Cel*tiberia. *An. DLXXIX.* [illegible]
DXXC. L.Poſtumius.A.F.A.N. Albinus. M Popillios.P.F.P.N. Laenas.
C.Popillius. P.F.P.N. Laenas. P.Ailius.P.F.P.N. Ligus.
Ambo Primi De Plebe.
C.Cicereius [illegible]it. Pro. Pr. Ex Corſica In Monte Albano. An. Dxxci.K.Oc*tob.*

BELLVM PERSICVM.

P.Licinius. C.F.P.N. Craſſus. C.Caſſius.C.F.C.N. Longinus.
A.Hoſtilius.L.F.A.N. Mancinus. A.Atilius.C.F.C.N. Serranus.
Q.Marcius.L.F.Q.N. Philippus.ii. Cn.Seruilius.Cn.F.Cn.N. Cæpio.
Cens.C.Claudius.Ap.F.P.N. Pulcher. Ti.Sempronius.P.F. Ti.N. Gracchus. L.F.LII.
L.Aimilius.L.F.M.N. Paullus.ii. C.Licinius.C.F.P.N. Craſſus.
Q.Ailius.P.F.Q.N. Pætus. M.Iunius.M.F.M.N. Pennus.
L.Aimilius.L.F.M.N. Paollus II. Pro. Cos. Ex Macedon. Et Rege Perſe.
Per Triduum. IIII. III. Pridie K. Decemb. A. DXXCvi.
*Cn.O*ctauius.Cn.F.Cn.N.Pro.Pr.*Ex* Macedon. Et Rege Perſe Naual.Egit.An.DXXCVi.K.Dec.
*L.An*cius.L.F.M.N.Gallus.Pro.Pr.De Rege *Gen*tio. Et Illurieis. A. DXXCVi. Quirinalibus.
C.Sulpicius. C.F.C.N. Gallus. M. Claudius. M.F.M.N. Marcellus.
*M. Cl*audius. M.F.M.N. Marcellus. Cos. De *G*alleis. Contrubeis. Et
Liguribus [illegible]tibusque. An. DXXCVII. [illegible] Interk.
C.Sulpicius. C.F.C.N. *Gallus.* Cos. *De Ligur*ibus Ta[illegible]tneis. An. DXXCVII. X. K. Mart.
T.Manlius.A.F.T.N. Torquatus. Cn.Octauius. Cn.F.Cn.N.
A.Manlius.A.F.T.N. Torqoatus. Q.Caſſius. L.F.Q.N. Longinus. In M.M.E.
Cens.L.Aimilius.L.F.M.N. Paullus. Q.Marcius.L.F.Q.N. Philippus. L.F.LIII.
DXC. Ti.Sempronius.P.F.Ti.N. Gracchus.ii. M'.Iuuentius.T.F.T.N. Thalna.
P.Cornelius.P.F.Cn.N. Scipio Naſica. C.Marcius. C.F.Q.N. Figulus.
Vitio Facti Abdicarunt. In Eorum Loc. Facti Sunt.
P.Cornelius.L.F.L.N. Lentulus. Cn.Domitius.Cn.F.L.N. Ahenobarbus.
M.Valerius.M.F.M.N. Meſſalla. C.Fannius.C.F.C.N. Strabo.
L.Anicius.L.F.L.N. Gallus. M.Cornelius.C.F.C.N. Cethegus.
Cn.Cornelius.Cn.F.Cn.N. Dolabell. M.Fuluius.M.F.M.N. Nobilior.
Cens.P.Cornelius.P.F.Cn.N.Scipio Naſica. M.Popillius.P.F.P.N. Lænas.L.F.LIIII.
M.Aimilius.M'.F.M'.N. Lepidus. C.Popillius.P.F.P.N. Lænas.ii.
M.Fuluius. M.F.M.N. Nobilior.Pro.Cos. *De Liguri*bus.Et *V*elearibus.A.DXcv.XII.K.Sept.
Sex.Iulius.Sex.F.L.N. Cæſar. L.Aorelius.L.F.L.N. Oreſtes.
L.Cornelius.Cn.F.L.N. Lentul.Lupus. C.Marcius.C.F.Q.N. Figulus.ii.
P.Cornelius.P.F.Cn.N. Scipio Naſic.ii. M.Claudius.M.F.M.N. Marcell.ii.
*M.Claudius.M.F.*M.N.Marcellus.II. Cos.II. *De*[illegible]us. Et [illegible] An.DXcviii. [illegible]
P.Cornelius. P.F.Cn.N. *Scipio. Naſica Cos. De Dalmateis. An.DXCVIII.* [illegible]
Q.Opimius. Q.F.Q. Nepos. L.Poſtumius. Sp. F. L. N. Albin. In M.M.E.In E. L.F.E.
M'. Acilius. M'.F.C.N. Glabrio.
Cens.M.Valerius.M.F.M.N. Meſſalla. C.Caſſius.C.F.C.N.Longinus. Luſtr. F. L V.
Q. Opimius. Q.F.Q.N. Cos. De Liguribus. An. DXCIX. [illegible]
DC. *Q.Fuluius.M F.M.N.* Nobilior. Ti.Annius. T.F. *Luſcus.*
L. Mummius. Pr. De Luſitaneis. An. DC. [illegible]
M. Claudius. M.F.M.N. Marcell.iii. L.Valerius L.F.P.N. *Flaccus.In Ma*g.M.E.
L. Licinius. [illegible]N. Locullus. A.Poſtumius.A.F.A.N. *Al*binus.
M.Claudius.M.F.M.N. Marcellus.III. Pro. Cos. De Celtiberis. An. DCII. [illegible]
T. Quinctius. T.F.T.N. Flaminin. M'.Acilius.L.F.K.N. Balbus.

BELLVM PVNICVM TERTIVM.

L. Marcius. C.F.[illegible]N. Cenſorinus. M'. Manilius. P.F.P.N.
*Sp.Poſtumius. Sp.F. A. N. A*lbinus.Magn. L.Calpurnius.C.F.C.N. *Piſo Cae*ſonin.
P.Cornelius. P.F.P.N. Scipio African.Aimil. C.Liuius. M. Aim*ilianus F. M.N. Dr*uſus.
Cens.L.Cornelius.Cn.F.L.N. Lentulus Lupus. L.Marcius. C.F.C.N. *Cenſorin.* L.F.LVI.
Cn.Corne-

Cn.Cornelius. Lentulus. L.Mummius.L.F.L.N.
Q.Caecilius. Q.F.L.N. Metellus. Pro. Pr. Ex Macedonia. De Andriſco. An. DCVII.
P.Cornelius.P.F.P.N. Scipio African. Aimil. Pro. Cos. De Poeneis. Et
Aſdrubale. Ex Africa. An. DCVII.
Q.Fabius. Q.F.Q.N. Maxim. Aimilian. L.Hoſtilius. A.F.L.N. Mancinus.
L.Mummius. II. Pro. Cos. De Achaeis. Et Corinthus. An. DCVIII.
Ser.Sulpicius.Ser.F.P.N. Galba. L.Aurelius. N. Cotta.
DCX. Ap.Claudius.Ap.F.Ap.N. Pulcher. Q.Caecilius. Q.F.* L.N. Metell.Macedon.
Ap.Claudius.Ap.F.Ap.N. Pulcher.Cos. De Salaſſeis Ex Alpibus. An. DCX.
L.Caecilius.Q.F.L.N. Metellus.Caluus. Q.Fabius.Q.F.Q.N. Maxim Seruilian.
Cens.P.Cornelius.P.F.P.N.Scipio African.Aemilian.L.Mummius. Achaicus.L.F.LVII.
Cn.Seruilius.Cn.F.Cn.N. Caepio. Q.Pompeius. A.F.
C.Laelius.C.F.C.N. Sapiens. Q.Seruilius.Cn.F.Cn.N. Caepio.
Cn.Calpurnius. Piſo. M.Popillius.M.F.P.N. Laenas.
P.Cornelius.P.F.P.N. Scipio Naſica Serapio. D.Iunius.M.F.M.N. Brutus.
Qui Poſtea Callaicus Appellat. Eſt.
M.Aimilius.M.F.M.N. Lepidus Porcina. C.Hoſtilius. Mancinus.
P.Furius. Philus. Sex.Atilius. Serranus.
Cens. Ap.Claudius.Ap.F.Ap.N. Pulcher. Q.Fuluius.M.F.M.N. Nobilior.L.F.LVIII.
Ser.Fuluius Flaccus. C.Calpurnius. Piſo.
M.Perperna. Pr. Ouans De Serueis Fugitiueis Ex Sicilia. An. DCXVIII.
Ser.Fuluius Flaccus Cos. De Vardaeis. Ex Illurico. An. DCXVIII.
P.Cornelius.P.F.P.N. Scipio African.Aimil.II. C.Fuluius. Flaccus.
DCXX. P.Mucius.P.F.Q.N. Scaeuola. L.Calpurnius. Piſo Frugi.
P.Popillius.C.F.P.N. Laenas. P.Rupilius.P.F.P.N.
D.Iunius.M.F.M.N. Brutus. Pro Cos. De Luſitaneis. Et Gallaeceis. Ex
Hiſpania Vlteriore. An. DCXXI.
P.Cornelius.P.F.P.N. Scipio Afric. Aimilian. II. Pro. Cos. De Numantineis.
Ex Hiſpania Citeriore. An. DCXXI.
P.Licinius.P.F.P.N. Craſſus.Mucianus. L.Valerius.L.F.L.N. Flaccus.Flam.Mart.
Cens.Q.Caecilius.Q.F.L.N.Metellus Macedon.Q.Pompeius.A.F. L.F.LIX.
Ambo Primi E Plebe.
P.Rupilius.P.F.P.N. Pro Cos Ouans De Serueis Fugitiueis Ex Sicilia. An.DCXXII.
M.Perperna. C.Claudius.C.F.Ap.N. Pulcher Lentulus.
C.Sempronius.C.F.C.N. Tuditanus. M'.Aquillius.M'.F.M'.N.
C.Sempronius. C.F.C.N. Tuditan. Cos. De Iapudibus. An. DCXXIV. K. Oct.
Cn. Octauius.Cn.F.Cn.N. T.Annius.T.F.T.N. Rufus.
L.Caſſius.Q.F.L.N. Longinus.Rauilla. L.Cornelius.L.F. Cinna.
M.Aimilius Lepidus. L.Aurelius.L.F.L.N. Oreſtes.
M' Aquillius.M'.F.M'.N. Pro. Cos. Ex Aſia. Ann. DCXXVII. III.Idus.Nouembr.
Cens. Q.Fabius.Q.F.Q.N.Max.Seruilian. L.Caecilius.Q.F.L.N. Metellus.Caluus.

BELLVM ALLOBROGICVM.

M.Plautius. Hypſaeus. M.Fuluius.M.F.Q.N. Flaccus.
Cens.Cn.Seruilius.Cn.F.Cn.N. Caepio. L.Caſſius.Q.F.L.N. Longinus.Rauilla. L.F.LX.
C.Caſſius.C.F.C.N. Longinus. C.Sextius. Caluinus.
DCXXX. Q.Caecilius.Q.F.Q.N. Metell.Balear. T.Quinctius.T.F.T.N. Flamininus.
M.Fuluius.M.F.Q.N.Flaccus.Pro.Cos.De Liguribus Vocontieis.Et Saluieis.An.DCXXX.
Cn.Domitius.Cn.F.Cn.N. Ahenobarbus C.Fannius C.F.C. Nepos.
C. Sextius Caluinus. Pro. Cos. De Saluieis. An. DCXXXI.
Q.Fabius.Q.F.Q.N. Maxim. Qui L.Opimius.
Poſtea Allobrogicus Appellat. Eſt.
Q Caecilius.Q.F.Q.N Metell.Balearicus.Pro.Cos. De Balearibus A. DCXXXII.
Cn.Domitius.Cn.F.L.N.Ahenobarbus.Pro Cos.De Allobrogib.Et Arueerneis. An. CDXXXII.
P.Manilius. C.Papirius. Carbo.
Q.Fabius.Q.F.Q.N. Maxim.Allobrog. Pro. Cos. De Allobrogibus. Ruteneis.
Arueerneis. Et Rege Bituito. An. DCXXXIII.
Cens.L.Calpurnius. Piſo Frugi. Q.Caecilius.Q.F.Q.N.Metell.Balear.L.F.LXI.
L.Caecilius.L.F.Q.N. Metellus.Caluus. L.Aurelius. Cotta.
M.Porcius.M.F.M.N. Cato. In M. M. Eſt. Q.Marcius. Rex.
L.Caecilius.Q.F.Q.N. Metell. Qui Q.Mucius.Q.F.Q.N. Scaeuola.
In Hoc Honore Dalmatic. Appell. Eſt.
Q.Marcius. Rex. Pro Cos. De Galleis. An. DCXXXVI.
C.Licinius. Geta. Q.Fabius. Maximus.Eburnus.
L.Caecilius.Q.F.Q.N. Metell.Dalmatic.Cos. De Dalmateis. An. DCXXXVII.

Digitized by Google

M.Aimilius. Scaurus. M.Caecilius.Q.F.Q.N. Metellus.
Cens.L.Caecilius.L.F.Q.N.Metell.Caluu.Cn.Domitius. Cn.F.Cn.N.Ahenobarbus. L.F LXII.
M.Aimilius. Scaurus. Cos. De Liguribus. A. DCXXXVIII. ---
M'. Acilius.M'.F.L.N. Balbus. C.Porcius.M.F.M.N. Cato.

BELLVM CIMBRICVM.

DCXL. *C.Caecilius.Q F.Q.N. Metell.Caprarius. Cn.Papirius.C F. Carbo.*
M.Caecilius.Q.F.Q.N. Metellus. Pro. Cos. De Sardeis. An DCXL. ----
T.Didius.T.F.Sex.N. Pro. Pr. Ex Thracia. De Scordiſceis. An. DCXL. ----
C.Caecilius.Q F.Q.N. Metellus. Caprar. Cos. Ex Thracia. An. DCXL. ----
M.Liuius.C.F.M.N. Druſus. L.Calpurnius.L.F. Piſo Caeſoninus.

BELLVM IVGVRTHINVM.

P.Cornelius.P.F.P.N. Scipio Naſica. In M.M E. L.Calpurnius. Beſtia.
M.Liuius.C.F.M.N. Druſus. Pro.Cos. De Scordiſceis Ex Macedonia. Ann. DCXLII. ---
M. Minucius Q F. Rufus. S.Poſtumius.Sp.F.Sp N. Albinus.
Q.Caecilius. L.F.Q N. Metellus. Qui M.Iunius. Silanus.
Poſtea Numidicus Appell. Eſt.
Cens. M.Aimilius. Scaurus. Abdic. M.Liuius.C.F.M.N. Druſus. In Mag.M.E.
M.Minucius. Q F. Rufus. Pro. Cos. De Scordiſceis. Et Triballeis. An. DCXLIV ---
Ser.Sulpicius.Ser.F.Ser.N. Galba. - - - - - Damn. Eſt. IoE L F.E.
M.Aurelius. Scaurus.
Cens Q.Fabius Q F.Q.N. Max Allobrog. C.Licinius. Geta. L.F.LXIII.
Q.Seruilius.Q F.Cn.N.Caepio.Pro.Pr.De Luſitaneis Ex Hiſpania Vlteriore. A. DCXLV. ---
L C.ſſius L.F. Longinus. In M. Occis. Eſt. C.Marius C.F.
Q.Caecilius.L F.Q.N. Metellus. Numidic. Pro. Cos. De Numideis. Et Rege Ingurtha Ann. DCXLVI. - - - - -
C. Atilius. Serranus. Q Seruilius. Q.F.Cn.N. Caepio.
P Rutilius.M.F. Rufus. Cn.Mallius.
C.Marius.C.F. ii. *C.Flauius. Fimbria.*
C Marius.C F. Cos. II. De Numideis. Et Rege Iugurtha. An. DCXLIX. K. Ian.
DCL. *C.Marius.C.F.* iii. *L.Aurelius.L.F.L.N. Oreſtes. In M.M.E.*
C.Marius.C.F. iiii. *Q.Lutatius. Q.F. Catulus.*
M.Antonius. Pro. Pr. De Pirateis. Ex Cilicia. An. DCLI. ---
Cens. Q. Caecilius.L.F.Q.N.Metell.Numidic.C.Caecilius. Q.F.Q.N. Metellus Caprarius L.F. ***LXIIII.***
C.Marius.C.F. v. *M'. Aquillius.M'.F.M'.N.*
C.Marius.C.F. II. Cos. V. De Ambronib. Teutoneis. Et Cimbreis. Ann. DCLII. - - -
Q.Lutatius. Q.F. Catulus Pro. Cos. De Cimbreis. Ann. DCLII. - - -
C.Marius.C.F. vi. *L.Valerius. Flaccus.*
- - - - *Pro. Cos. De Luſitanis Ex Vlteriore Hiſpania. An. DCLII.* --
M.Antonius. A.Poſtumius.*A F.A N. Albinus.*
M'. Aquillius. M'.F.M'.N. Pro. Cos. Omnes De Seruis Ex Sicilia. A. DCLIIII. ----
Q.Caecilius. Q.F.Q.N. Metellus Nepos. T.Didius.*T.F.Sex.N.*
L.Cornelius.L F.L.N Dolabell. Pro.Cos. Ex Hiſpania Vlterior. De Luſitan. DCLV. V. K. Feb.
Cn.Cornelius.---.N. Lentulus. P.Licinius.*M.F P.N. Craſſus.*
Cens.L.Valerius.---.N. Flaccus. M Antonius. *L.F.LXV.*
Cn.Domitius.Cn.F.Cn.N. Ahenobarb. C Caſſius.L.F. *Longinus.*
L.Licinius.L.F. Craſſus. Q Mucius.P F.P.N. *Scaeuola.*
C.Coelius. Caldus. L.Domitius. *Cn.F.Cn.N. Ahenobarbus.*
DCLX. *C.Valerius.*---.N. Flaccus. M.Herennius.
T.Didius. T.F.Sex.N.II. Pro. Cos. Ex Hiſpania De Celtibereis. An. DCLX IIII. Id. Iun.
P.Licinius M.F P.N. Craſſus. Pro. Cos. De Luſitaneis. An. DCLX. Pridie. Idus. Iun.
C.Claudius C.F.C.N. Pulcher. M.Perperna.*M.F.*
Cens.Cn.Domitius. Cn.F.Cn.N. Ahenobarb. L.Licinius L.F. *Craſſus.*
*L.Marcius.*Q.F Q.N. Philippus. Sex.Iulius. C.F.*Sex.N. Caeſar.*

BELLVM MARSICVM.

L.Iulius.L.F Sex.N. Caeſar. P Rutilius. L.F.L.N. *Lupus.In Proel.Occis.E.*
*Cn.Pompeius.S*ex.F.Cn.N. Strabo. L Porcius.M.F.M.N. *Cato.In Pr.Occu.E.*
Cn.Pompeius.Sex.F.Cn N. Strabo. Cos. De Aſculaneis. Picentibus. An. DCLXIV. VI. K. Ian.
Cens.P.Licinius M.F.P.N. Craſſus. L.Iulius. L.F.Sex.N. *Caeſar.*
*L.Cornelius.L.F.P.N. Sulla.*Qui poſtea. Q.Pompeius. *Q.F. Rufus.*
Felix Appellatus. Eſt. In Mag. Occiſus. Eſt.
-.Seruilius. C.F.M.N. Vatia. Pro. Pr. *De* - - - - An. DCLXV. XII. K. Nouem.
Cn. Octa-

Cn.Octauius.Cn.F.Cn.N. In Mag. Occ.E. L.Cornelius. L.F.L.N. Cinna Ex.S.C.
Mag. Et Abrogat.E. In Eius Locum Fact.Eſt.
L.Cornelius. Merula.Flam Dial.
In Mag. Occiſus Eſt.
L.Cornelius.L.F.L.N. Cinna.II. C.Marius.C.F.C.N.VII.In M.M.E.In E.L.F.E.
L.Valerius. Flaccus.II.
Cens.L.Marcius. Q.F.Q.N. Philippus. M.Perperna.M.F. L.F.L XVI.
L.Cornelius.L.F.L.N. Cinna.III. Cn.Papirius.Cn.F.C.N.
Cn.Papirius. Cn.F.C.N. Carbo.II.Solus. L.Cornelius.L.F.L.N. Cinna.IIII.
Conſulatum. Geſſit. In Mag. Occiſus Eſt.
DCLXX. L.Cornelius.L.F.L.N. Scipio Aſiaticus. C.Norbanus.
C.Marius. C.F.C.N. In Mag. Occis. Eſt. Cn.Papirius.Cn.F.C.N.Carbo.III. In M.Occis.E.
L.Cornelius.L.F.P.N. Sulla Felix. Dict. Reip. Conſtituenda Cauſſa.
L.Valerius.L.F.L.N. Flaccus. Mag.eq.
M.Tullius.M.F.A.N. Decula. Cn.Cornelius. Dolabella.
L.Cornelius.L.F.L.N. Sulla Felix. Dict. De Rege Mithridate Ex Graecia. Et Aſia Per Biduum. A.DCLXXII. III. K. Febr.
Cn.Pompeius.Cn.F.Sex.N.Magnus.Pro Pr.Ex Africa De Hiarba Rege Primus Eques Ro. A.DCLXXII.
L.Cornelius L.F.P N. Sulla Felix.II. Q.Caecilius.Q.F.L.N. Metellus Pius.
L.Licinius. Murena Pro. Pr. Ex Ponto De Mithridate Rege. An. DCLXXIII.
P.Seruilius.C.F.M.N. Vatia. Qui Poſtea. Iſauricus. Appellatus. Eſt. Ap.Claudius.C.F.C.N. Pulcher.
M.Aimilius. Q.F.M.N. Lepidus. Q.Lutatius.Q.F.Q.N. Catulus.
D.Iunius.D.F.M.N. Brutus. Mam.Aimilius.Mam.F. Lepid.Liuianus.
Cn.Cornelius Dolabella. Pro. Cos. Ex Macedonia. An. DCLXXVI.
Cn.Octauius.M.F.Cn.N. C.Scribonius.C.F. Curio.
L.Octauius. Cn.F.Cn.N. C.Aurelius. M.F. Cotta.
L.Licinius.L.F.L.N. Lucullus. M.Aurelius.M.F. Cotta.
P.Seruilius.C.F.M.N. Vatia Iſauricus. Pro Cos. De Iſaureis. Ex Cilicia. An. DCLXXIX.
DCXXC. M.Terentius.M F. Varr.Lucull. C.Caſſius.L.F. Varus.
L.Gellius.L.F. Cn.Cornelius.Cn.F. Lentulus.Clodianus.
C.Scribonius.C.F. Curio. Pro. Cos. De Dardaneis Ex Macedonia. An.DCXXCI.
Cn. Aufidius. Oreſtes. P.Cornelius.P.N. Lentulus Sura.
M. Terentius. M.F. Varro.Lucullus. Pro Cos. De Beſſeis. Ex Macedonia. An.DCXXCII.
M.Licinius.P.F.M.N.Craſſus.Pro.Pr.Ouans De Fugitiuis. Et Spartaco. A. DCXXII.
Q.Caecilius.Q.F.Q.N. Metellus Pius. Pro. Cos. Ex Hiſpania. A. DCXXCII. III.K.Ian.
Cn.Pompeius.Cn.F.Sex.N. Magnus. II. Pro. Cos. Ex Hiſpania Adhuc Eques Ro. An. DCXXCII. Prid. K. Ian.
Cn.Pompeius.Cn.F.Sex.N. Magnus. M.Licinius.P.F.M.N. Craſſus.Diues.
Cens.Cn.Cornelius.Cn.F.Lentulus.Clodianus. L.Gellius.L.F. L.F.LXVII.
Q.Hortenſius.L.F. Q.Caecilius.L.F.Q.N. Metellus. Qui. Poſtea. Creticus. Appell. Eſt.
M.Puppius.M.F. Piſo. Pro. Cos. Ex Hiſpania. An. DCXXCIIII.
L.Caecilius.L.F.Q.N. Metellus. In M.M.E. Antequam Mag. Iniret. In E. L. F. E. Q.Marcius.Q.F. Rex.Solus. Conſulatum Geſſit.
In Mag. Mort. Eſt.
C.Calpurnius. Piſo. M'.Acilius.M'.F. Glabrio.
M'.Aimilius. Lepidus. L.Volcatius. Tullus.
P.Cornelius.Ser.F.P.N. Sulla. P.Autronius. Paetus.
Hi Anteq. Inirent. Damnati Sunt. In Eorum Locum Facti Sunt.
L.Aurelius.M.F. Cotta. L.Manlius.L.F. Torquatus.
Cens. Q.Lutatius.Q.F.Q.N. Catulus. M.Licinius.P.F.M.N. Craſſus.Abdicarunt.
L.Iulius.L.F.L.N. Caeſar. C.Marcius.C.F. Figulus.
Cens.L.Aurelius.M.F. Cotta. P.Seruilius.C.F.M.N. Vatia.Iſauricus.
M.Tullius.M.F.M N. Cicero. C.Antonius.M.F
DCXC. L.Licinius.L.F.L.N. Lucullus. Pro. Cos. De Ponto. Cappadocia. Armenia. Et Regib. Mithridate. Et Tigrane. An. DCXC.
D.Iunius.M.F. Silanus. L.Licinius.L.F. Murena.
Q.Caecilius.L.F.Q.N. Metellus Creticus. Pro. Cos. Ex Creta Inſula. A.DCXCI. K. Iun.
M.Pupius.M.F. Piſo. M.Valerius.M.F. Meſſalla.Niger.
Cens. L.F.LXVIII.
Cn.Pompeius.Cn.F.Sex.N. Magnus. III. Pro. Cos. Ex Aſia. Ponto. Paphlagonia. Cappadocia. Cilicia. Syria. Armenia. Pirateis. Iberia. Creta. De Regib. Mithridate. Et Tigrane. Per Biduum. III. Prid. K. Octo. An. DCXCII.

L.Afranius.A.F. *Q.Caecilius.Q.F.* *Metellus Celer.*
C.Iulius.C.F.C.N. *Caeſar.* *M.Calpurnius.* *Bibulus.*
L.Calpurnius.L.F.L.N. *Piſo Caeſonin.* *A.Gabinius.A.F.*
P.Cornelius.P.F. *Lentulus Spinther.* *Q.Caecilius.Q.F.Q.N.* *Metellus Nepos.*
Cn.Corneliu s.*P.F.-.N.* *Lentulus Marcellin.* *L.Marcius.L.F.Q.N.* *Philippus.*
Cn.Pompeius.Cn.F.Sex.N. *Magnus.ii.* *M.Licinius.P.F.M.N.* *Craſſus.ii.*
Cons.M.Valerius.M.F. *Meſſalla. Niger.* - - - - - - -
L.Domitius.Cn.F.Cn.N. *Ahenobarbus.* *Ap Claudius.Ap F.C.N.* *Pulcher.*
C.Pomtinius. *Pro.* *Cos.* *De* *Allobrogibus.* *An.* DCXCIX.
DCC. *Cn.Domitius.M.F.M.N.* *Calvinus.* *M.Valerius.* *Meſſalla.*
Cn.Pompeius.Cn.F.Sex.N. *Magnus.iii.* *Q.Caecilius.Q.F.Q.N.* *Metellus Pius Scipio.*
Sine *Conlega.* *Primus.* *Ex* *A.* *D.* *K.* *Sextil.*
Ser.Sulpicius.Q.F. *Rufus.* *M.Claudius.M.F.M N.* *Marcellus.*
P.Cornelius.P.F. *Lentulus* *Spinther.* *Pro.* *Cos.* *Ex* *Cilicia.* *An.* *DCCII.* - -
L.Aemilius.M.F. *Paullus.* *C.Claudius.C.F.M.N.* *Marcellus.*
Cons.Ap.Claudius.Ap.F.C.N. *Pulcher.* *L.Calpurnius.L.F.L.N.Piſo Caeſonin.L.F.LXIX.*
C.Claudius.M.F.M.N. Marcellus. L.Cor*nelius.P.F.* *Lentulus.*
Eodem Anno.
C.Iulius.C.F.C.N. Caeſar. Dict. *Sine* *Mag. eq.* *Comit.* *Hab.* *Cauſſa.*

C.Iulius C.F.C.N. Caeſar.ii. P. Ser*vilius.P.F.Cn.N.* *Vatia Iſauricus.*
C.Iulius.C.F.C.N. Caeſar.ii. Dict. / M.Antonius M.F.M.N. Mag.*eq.* *R.P.C.* *Et R.Ger.C.*
Eodem Anno.
*Q.*Fuſius.Q.F.C.N. Calenus. P.Vat*inius.P.F.*
M Aemilius.M.F.Q.N. *Lepidus.* *Pro.* *Pr.* *Ex Hiſpania.* *An.* *DCCVI.* - - -

---

C.Iulius.C.F.C.N. Caeſar.iii. M. A*emilius.M.F Q.N.* *Lepidus.*
C.Iulius.C.F.C N. *Caeſar.* *Cos. III.* *De Gallis.* *An. DCCVII.* - - -
C.Iulius.C.F.C.N. *Caeſar. II.* *Cos. III.* *Ex Ponto De Pharnace Rege.* *An. DCCVII.* - - -
C.Iulius.C.F.C.N. *Caeſar. III.* *Cos. III.* *Ex Aegypto.* *An. DCCVII.* - - -
C.Iulius.C.F.C.N. *Caeſar. IIII* *Cos III.* *Ex Africa De Iuba Rege.* *An. DCCVII.* - - -

---

C.Iulius.C.F.C.N. Caeſar iii. Dict. / M.Aimilius.M.F.Q.N. Lepidus. Mag.*eq.* *R.P.C.* *Et R. G. C.*
Eodem Anno.
C.Iulius.C.F.C.N. Caeſar.iiii. Sine *Conlega.*
Eodem Anno.
Q.Fabius.Q.F.Q.N. Maximus.In M*ag.* *C.Trebonius.C.F.*
Mortuus Eſt In Eius L*ocum Factus Eſt.*
C.Caninius.C.F.C.N. Re*bilus.*
C.Iulius.C.F.C.N. *Caeſar.V.Cos.IIII.* *Ex Hiſpania.* *An.* *DCCVIII.* - *Octob.*
Q.Fabius.Q.F.Q.N. Maximus. Cos. Ex Hiſpania. An. DCCVIII. III. Idus.Oct.
Q.Pedius.M.F. Pro. Cos. Ex Hiſpania. An. DCCVIII. Idib.Dec.

C.Iulius.C.F.C.N. C*aeſar.iiii.* *Dict.* / M.Aimilius. *M.F.Q.N.* *Lepidus.ii.* *Mag.eq.* / *C.Octavius.C.F.C.N.* *Mag.eq.* *R.P.C.* *Et R.G.C.*
Vt Quum. *M.Aemilius Lepi*dus. Paludatus. *Exiſſet. Iniret:*
Cn.Domitius. M.F.M.N. Calvi*nus.*
In Inſequentem Ann*um* *Deſignatus.*
Erat. Non. Inijt.
C.Iulius.C.F.C.N. Caeſar.v. *M.Antonius.M.F.M.N.*
P.Co*rnelius.P.F.* *Dolabella.*
C.Iulius.C.F.C.N.Caeſar. VI. Dict. IIII. Ouans Ex Monte Albano. An. DCCIX. VII. K. Febr.

DCCX. C.Vibius.*C.F.C.N.* *Panſa.* *A.Hirtius.A.F.*
In Mag. *Occis.* *E.* *In* *E.* *Loc.* *Fact.* *Eſt.* *In Mag.* *Occis.* *E.* *In* *E.* *Loc.* *Fact.* *Eſt.*
C.Iulius.C.F.*C.N.* *Caeſar.* *Qui* *Q.Pedius.M.F.* *In Mag.* *Mort.* *Eſt.*
Poſtea Imp*erator* *Caeſar Auguſtus Appell.* *In* *Eius* *Locum* *Factus* *Eſt.*
Eſt. Abd. In *Eius* *Locum* *Fact.* *Eſt.*
C.Carrinas.C.F. *P.Ventidius.P.F.* *Qui idem Praetor Erat.*
M.Aemilius.M.F.Q.N. *Lepidus.*
M.Antonius.M.F.M.N. } *III.VIRI.R.P.C.Ex.A.D.V.K.Dec.AD.PR.K.Ian.Sex.*
Imp.Caeſar.C.F C.N.
L.Munatius.L.F.L.N. Plancus. Pro. Cos. Ex Gallia. An. *DCCX.* IIII K. Ian.
M.Aemilius.M.F.Q.N. Lepidus. II. III. Vir. R. P. C. Pro. Cos. Ex Hiſpania. Pridie. K. *Ian.*
L.Muna-

L. Munatius. L. F. L. N. *Plancus.* A. Poſtumius. *Albinus. Brutus.*
Anteq. iniret. Damn. In. E. Loc. Fact. E.
M. Aemilius. M. F. Q. M. *Lepidus.* ii.
Cens. L. Antonius. M. F. M. N. P. Sulpicius. P. F. Quirinus. *Luſtr. Non Fecer.*
P. Varinius. P. F. Pro. Cos. De Illurico Predio - -
P. Seruilius. P. F. C. N. *Vatia. Iſauric.* ii. L. Antonius. M. F. M. N.
L. Antonius. M. F. M. N. Cos. Ex Alpibus. K. Ian.
Cn. Domitius. M. F. M. N. *Caluinus.* ii. C. Aſinius. Cn. F. *Pollio.*
Abdicauit. In Eius. Loc. Fac. Eſt. *Abdicauit. In Eius Loc. Fact. Eſt.*
L. Cornelius. P. F. *Balbus.* P. Canidius. P. F. *Craſſus.*
Imp. Caeſar. Diui. F. C. N. III. Vir. R. P. C. Ouans. Quod Pacem Cum M. Antonio Fecit.
M. Antonius. M. F. M. N. III. Vir. R. P. C. Ouans. Quod Pacem Cum Imp. Caeſare Fecit.
L. Marcius. L. F. C. N. *Cenſorinus.* C. Caluiſius. C. F. *Sabinus.*
L. Marcius. L. F. C. N. Cenſorinus. Cos. Ex Macedonia. An. DCCXIIII. K. Ian.
C. Aſinius. Cn. F. Pollio. Pro. Cos. Ex Parthineis. An. DCCXIV. VII. K. Nouem.
Ap. Claudius. C. F. *Pulcher.* C. Norbanus. C. F. *Flaccus.*
P. Ventidius. P. F. Pro. Cos. Ex Tauro Monte. Et Partheis. An. DCCXV. V. K. Decem.

M. Aemilius. M. F. Q. N. *Lepidus.*
M. Antonius. M. F. M. N.
Imp. Caeſar Diui. F. C. N.
} IIIVIRI. R. P. C. ii. * Ad Prid. K. Quinct.

M. Agrippa. L. F. L. Caninius. L. F. *Gallus.*
Abdicauit. In Eius Loc. Fact. Eſt.
T. Statilius. T. F. *Taurus.*
L. Gellius. L. F. L. N. *Poplicola.* M. Cocceius. M. F. *Nerua.*
Abdicauit. In Eius Loc. Fact. Eſt. *Abdicauit. In Eius Loc. Fact. Eſt.*
L. Munatius. L. F. L. N. *Plancus.* P. Sulpicius. P. F. *Quirinus.*
Eodem Anno.
M. Aemilius. M. F. Q. N. Lepidus. III Vir. R. P. C. ii. Coactus A Collega.
Imp. Caeſare Diui F. Abdicauit.
Cn. Domitius. M. F. M. N. Caluinus. Pro. Cos. Ex Hiſpania. An. DCCXVII. * XVII. K. Sextil.
Imp. Caeſar Diui. F. C. N. II. III Vir. R. P. C. II. Ouans. Ex Sicilia. A. DCCXVII. Idib. Nouembr.
L. Cornificius. L. F. Sex. Pompeius. Sex. F.
L. Scribonius. L. F. *Libo.* M. Antonius. M. F. M. N. ii. *K. Ian.*
Abdic. In Eius Loc. Fact. Eſt. *Abdic. In Eius Loc. Fact. Eſt.*
- - - - - - - - - - L. Sempronius L. F. L. N. *Atratinus.*
Ex K. Iulia. Paullus Aemilius. L. F. M. N. *Lepidus.*
C. Memmius.
Ex K. Non. C. Herennius.
T. Statilius. T. F. Taurus. Pro. Cos. Ex Africa. A. DCCXIX. Pridie K. Iul.
C. Soſius. C. F. T. N. Pro. Cos. Ex Iudaea. An. DCCXIX. III. Nonas Septembr.
C. Norbanus. C. F. Flaccus. Pro. Cos. Ex Hiſpania. An. DCCXIX. * III. Id. Octob.
DCCXX. Imp. Caeſar. Diui. F. C. N. ii. *K. Ian.* Sex. Pompeius. Cn. F. Cn. N. *Magnus.*
Abdic. In Eius Loc. F. E. *Anteq. Iniret. Occis. E. In E. L. F. E.*
L. Autronius. L. F. *Craſſus.* L. Volcatius. L. F. *Tullus.*
Ex K. Maia. L. Flauius.
Ex K Iulia. M. Atilius.
C. Fonteius.
Ex K. Sept. L. Vinucius.
Ex K. Oct. L. Laronius.
Cn. Domitius. Cn. F. Cn. N. *Ahenobarbus.* C. Soſius. C. F. T. N.
Ex K. Iulia. Paullus Aemilius. M. F. Q. N. *Lepidus.*
L. Cornelius.
Ex K. Non. N. Valerius. M. F. M. N. *Meſſalla.*
Imp. Caeſar Diui. F. C. N. iii. M. Antonius. M. F. M. N. iii.
Anteq. Iniret. Hoſtis Iud. In E. L. F. E.
M. Valerius. M. F. M. N. *Meſſalla Coruin.*
Ex K. Maia. M. Titius. M. F. *Rufus.*

EODEM ANNO.

IMP. CAESAR. DIVI F. C. N. EX A. D. IIII. NON. SEPT. VICTO AD ACTIVM M. ANTONIO IIIVIRO R. P. C. ii. SOLVS. REMP. TENVIT.

Ex K. Oct. Cn. Pompeius.
Imp. Caeſar Diui F. C. N. iiii. M. Licinius. M. F. M. N. *Craſſus.*
Ex K. Iulia. C. Antiſtius. *Vetus.*
Ex Id. Sept. M. Tullius. M. F. M. N. *Cicero.*
Ex K. Non. L. Saenius. *Rufus.*

Digitized by Google

Imp Caeſar Diui F.C.N. vii. *Sex. Appuleius. Sex. F. Sex. N.*
Ex K. Iulij. *Potitus Valerius. M.F.M.N.* *Meſſalla.*
Ex K. Nou. *C. Furnius.*
C. Cluuius.
Imp. Caeſar. Diui F.C.N. III. Cos. v. *De Pannonieis.* *A. DCCXXIIII.*
Dalmateis. *Iapudibus.* *Et* *Gallis.* *VIII. Id. Sext.*
C. Carrinas. C.F.Pro. Cos. De Morineis. Galleis. Et Sueueis. *A. DCCXXIIII. VIII. Id. Sext.*
Imp. Caeſar Diui. F.C.N. IIII. Cos. V. Ex Macedonia. *A. DCCXXIIII. VII. Id. Sext.*
Imp. Caeſar Diui. F.C.N. V. Cos. v. Ex Aegypto. *An. DCCXXIV. VI. Id. Sextil.*
L. Autronius. P.F. Craſſus. Pro. Cos Ex Africa. An. DCCXXIIII. *XVII. K. Septembr.*
Imp. Caeſar Diui. F.C.N. *Auguſtus.* *M. Agrippa. L.F.* *Luſtrum Fecerunt. LXX.*
Imp. Caeſar Diui. F.C N. vi. *M. Agrippa. L.F.* ii.
M. Licinius. M F.M.N. *Craſſus.* Pro. Cos. Ex Traecia, *Et Getheis. A. DCCXXV.* Non. Iul.*
Imp. Caeſar Diui. F.C.N. *Qui* vii. *M. Agrippa. L.F.*
In Hoc Honore Auguſtus Appell. Eſt.
M. Valerius. M F.M.N. Meſſalla Coruinus. Pro. Cos. Ex Gallia. A. *DCCXXVI. VII. K. Oct.*
Imp. Caeſar Diui F.C N. *Auguſtus.* viii. T. Statilius. *T.F.* *Taurus.* II.
Sex. Appuleius Sex. F. Sex. N. Pro. Cos. Ex Hiſpania. A. DCCXXVII. VII. K. Febr.
Imp Caeſar Diui *F.C.N.* *Auguſtus.* viiii. M Iunius. *D.F.M.N.* Silanus.
Imp. Caeſar Diui F.C N. *Auguſtus.* x. C. Norbanus. *C.F.C N.* Flaccus.
DCCXXX. *Imp.* Caeſar Diui F.C N. Auguſtus. xi. A Terentius. *Varro* Murena.
Abd. In Eius Loc. Fact. Eſt. *In Mag. Mort.* Eſt. in E. L. F. E.
L. Seſtius. P.F. Vibi. N. *Cn Calpurnius.* Cn F. Cn.N. Piſo.
*Imp. Caeſar Diui F. Auguſt. Poſtq. Dictator Appel*latus E. Abdicauit Tri *bunic. Pot.*
M. Claudius M.F.M.N. *Marcell. Aeſernin.* *L. Arru*ntius L.F.L.N.
*Imp. Caeſar Diui. F. Auguſtus Tribu*nic. Poteſtatis.
Cenſor. L. Munatius. L.F.L.N. *Plancus.* *Paulus Ae*milius. L.F.M.N. Lepid. *Luſt. Non Fec.*

Imp. Caeſar Diui F. Auguſtus. Pont. Max. Tr. Pot. II.
Imp. Caeſar Diui F. Auguſtus xii. *In*
Inſeq. Ann Dos. Erat. Non. Iuus. In E.L.F.E.
Q. Aemilius. M.F. *Lepidus.* *M. Lollius. M.F.*
L. Sempronius. L.F.L.N. Atratinus. Pro. Cos. Ex Africa. A. DCCXXXII. IIII. Idus Octob.

Imp. Caeſar Diui. F. Auguſtus. Tribunic. Poteſt. III.
M. Appuleius. Sex. F Sex. N. *P. Silius. P F.* *Nerua.*

Imp. Caeſar Diui F. *Auguſtus. Tribunic. Pot.* IIII.
Imp. Caeſar Diui. F. *Auguſtus.* xiii. *In*
Inſeq. Ann Dos. Erat. Non Iuus. In E.L.F.E.
Q. Lucretius. Q.F. *Veſpillo.* *C Sentius. C.F.C.N.* *Saturninus.*
Ex K. Iulij. *M. Vinucius P.F.*
L. Cornelius. P.F. Balbus Pro. Cos. Ex Africa. An. DCCXXXIV. VI. K. April.

Imp. Caeſar Diui F. Auguſtus. Tribunic. Poteſt. v.
M. Agrippa. L.F. Tribunicia Poteſtate.
P. Cornelius. P.F. Cn.N. *Lentul. Marcellin.* *Cn. Cornelius. L.F.* *Lentulus.*

Imp Caeſar Diui. F. *Auguſtus. Trib. Poteſt.* vi.
M. Agrippa. L.F. *Tribunic. Pot.* ii.
C. Furnius. C.F. *C. Iunius. C.F.* *Silanus.*

Imp Caeſar Diui. F. *Auguſtus. Trib. Poteſt.* vii.
M. Agrippa. L.F. *Trib. Poteſt.* iii.
L. Domitius. Cn.F. Cn.N. *Ahenobarbus.* *P. Cornelius. P.F.P.N.* *Scipio.*
Ex K. Iulij. *L. Tarius.* *Rufus.*
P. Silius. P.F.P.N. *Nerua. Pro. Cos. Ex Alpibus. Et Pannonieis.* *An. DCCXXXVII.*
L. Afinius. C.F. Cn.N. *Gallus. Pro Cos.* *De Sauromateis.* *An. DCCXXXIX.*

Imp. Caeſar Diui F. *Auguſtus. Trib. Poteſt.* viii.
M. Agrippa. L.F. *Trib Poteſt.* iiii.
M. Licinius. L.F. *Druſus Libo.* *L. Calpurnius. L.F.L.N.* *Piſo. Caeſonin.*

Imp. Caeſar Diui F. *Auguſtus. Trib. Poteſt.* ix.
M. Agrippa. L.F. *Trib. Poteſt.* x.
M. Licinius. M.F.M.N. *Craſſus.* *Cn. Cornelius. Cn.F.* *Lentulus. Qui*
Poſtea *Gaetulicus* *Appellat. Eſt.*

Imp Caeſar Diui F. *Auguſtus. Pont. Max. Tribunic. Poteſt.* x.
M. Agrippa. L.F. *Tribunic. Poteſt.* vi.
DCCXL. *T. Claudius. Ti.F.* *Nero.* *P. Quinctilius. Sex. F.* *Varus.*
Qui Poſtea Ti. Caeſar Auguſt. Appell. E.

Imp.

Imp.Caeſar Divi.F. Auguſt.Pont.Max.Tribun.Poteſt. xi.
M.Agrippa.L.F. Trib. Poteſt. vii. Hoc Anno Mortuus Eſt.
M.Valerius M.F.M.N.Meſſal.Barbat.Aimilian. P.Sulpicius.P.F.P.N. Quirinus.
In Magiſt.Mortuus.E. In E. L. F. E.
C.Valgi⁹.C.F.Saturnin.Ruf.Abdic.In E.L.F.E.
C.Caninius.c.F.C.N. Rebil.In Mag.M.E.

Imp.Caeſar Divi.F. Auguſtus Pont.Max.Trib.Pot. xii.
Q.Aelius.Q.F. Tubero. Paullus Fabius.Q.F.Q.N. Miximus.

Imp.Caeſar.Divi F. Auguſtus Pont.Max.Tr.Poteſt. xiii.
Iulus Antonius.M.F.M.N. Africanus. Q.Fabius.Q.F.Q.N. Maximus.

Imp.Caeſar Divi F. Auguſtus.Pont.Max.Trib.Pot. xiv.
Nero Claudius.Ti.F. Druſus Germanic. T.Quinctius.T.F. Criſpinus.
In Mag.Mort.Eſt. In E.L.F.Eſt.
. . . .
Ti.Claudius.Ti.F.Ap.N. Nero Germanicus. Pro. Cos. Ovans De Dalmateis.
Pannoneis. Et Daceis. Ex Illurico. Ann. DCCXLIIII. . . . .

Imp.Caeſar Divi F. Auguſtus.Pont.Max.Trib.Pot. xv.
C.Marcius.L.F.L.N. Cenſorinus. C.Aſinius.C.F.Cn.N. Gallus.

Imp.Caeſar Divi F. Auguſtus.Pont.Max.Trib.Pot. xvi.
Ti.Claudius.Ti.F.Ap.N. Nero.ii. Cn.Calpurnius.Cn.F.Cn.N. Piſo ii.
Ti.Claudius.Ti.F.Ap.N. Nero Germanicus. II. Cos. ii. De Germaneis.
An. DCCXLVI. K. Ianuar.

Imp.Caeſar Divi F. Auguſtus.Pont.Max.Trib.Poteſt. xvii.
Ti.Claudius Ti.F.Ap.N. Tribunicia Poteſtatis.
C.Iulius Auguſti F.Divi N. Caeſar.
In Inſeq. Ann. Des.Erat. Non. Iniit.
D.Laelius.D.F.D.N. Balbus. C.Antiſtius.C.F. Vetus.
Ex K. Iulis. L.Manilius.
Q.Nonius. Aſprenas.Torquatus.
Ex K. Oct. . . . .

Imp.Caeſar Divi F. Auguſtus.Pont.Max.Trib.Pot. xviii.
Ti.Claudius.Ti.F. Nero.Trib.Pot.ii.
Imp.Caeſar.Divi F. Auguſtus.xii. L.Cornelius.P.F.P.N. Sulla.
Abdic. In Eius Loc. Fact. Eſt.
. . . .

Imp.Caeſar Divi.F. Auguſtus.Pont.Max.Tr.Pot. xix.
Ti.Claudius.Ti.F.Ap.N. Nero.Trib.Pot.iii.
C.Calviſius.C.F.C.N. Sabinus. L.Paſſienus. Rufinus.

Imp.Caeſar Divi.F. Auguſtus.Pont.Max.Tr.Pot. xx.
Ti.Claudius.Ti.F. Nero.Trib.Pot. iiii.
L.Iulius Auguſti F. Divi N.Caeſar.
In Inſeq Ann. Des. Erat. Non. Iniit.
DCCL. L.Cornelius.L.F. Lentulus. M.Valerius.M.F.M.N. Meſſallinus Cotta.

Imp.Caeſar Divi F. Auguſtus.Pont.Max.Tr.Pot. xxi.
Ti.Claudius.Ti.F. Nero.Tr.Pot. v.
Imp.Caeſar Divi F. Auguſtus.xiii. M.Plautius.M.F.A.N. Silvanus.
Abd. In Eius Loc. Fact. Eſt.
. . . .
Ex K. . . C.Caninius. Gallus.

Imp.Caeſar Divi F. Auguſtus.Pont.Max.Trib.Pot. xxii.
Coſſus Cornelius.Cn.F. Lentulus. L.Calpurnius.Cn.F. Piſo Augur.
Qui poſtea Gaetulicus Appell. Eſt.

Imp.Caeſar Divi F. Auguſtus.Pont.Max.Tr.Pot. xxiii.
C.Iulius Auguſti F.Divi N. Caeſar. L.Aemilius.L.F.M.N. Paullus.

Imp.Caeſar Divi F. Auguſt.Pont.Max.Tr.Pot.xxiiii.
P.Vinicius.M.F.P.N. P.Alfinius.P.F. Varus.

Imp Caeſar Divi F. Auguſt.Pont.Max.Tr.Pot. xxv.
L.Aelius.L.F. Lamia. M.Servilius.M.F.

Imp.Caeſar Divi F. Auguſtus.Pont.Max.Trib.Pot. xxvi.
Sex.Aelius.Q.F. Catus. C.Sentius.C.F.C.N. Saturninus.
Imp. Caeſar Auguſtus Cenſum Egit. Luſtrum. Non Fecit.

Imp. Caeſar Diui F. Auguſtus. Pont. Max. Tr. Pot. xxvii.
Ti. Caeſar Auguſti F. Diui N. Trib. Pot. vi.
Cn. Cornelius. L. F. L. N. Cinna Magn. L. Valerius Potiti F. M. N. Meſſalla Voluſus.

Imp. Caeſar Diui. F. Auguſtus. Pont. Max. Tr. Pot. xxviii.
Ti. Caeſar Auguſti F. Diui N. Trib. Pot. vii.
M. Aemilius. L. F. Lepidus. L. Arruntius. L. F. L. N.
Ex K. Iulis. C. Ateius. Capito.
C. Vibius. C. F. Poſtumus.

Imp. Caeſar Diui F. Auguſt. Pont. Max. Tr. Pot. xxix.
Ti. Caeſar Auguſti F. Diui N. Trib. Pot. viii.
A. Licinius. A. F. Nerua Silianus. Q. Caecilius. Q. F. Q. N. Metell. Cretic.
Ex K. Iulis. P. Cornelius. Cn. F. Lentulus. Scipio.
T. Quinctius. T. F. Criſpinus. Valerianus.

Imp. Caeſar. Diui F. Auguſtus. Pont. *Max.* Tr. Pot. xxx.
Ti. Caeſar Auguſti F. Diui N. Trib. Poteſt. ix.
DCCLX. M. Furius. P. F. P. N. Camil. Sex. Nonius. L. F. L. N. Quinctilian.
Ex K. Iul. L. Apronius. C. F. C. N.
A. Vibius. C. F. C. N. Habitus.

Imp. Caeſar Diui F. Auguſtus. Pont Max. Tr. Pot. xxxi.
Ti. Caeſar Auguſti F. Diui N. Trib. Poteſt. x.
C. Poppaeus. Q. F. Q. N. Sabinus. Q. Sulpicius. Q. F. Q. N. Camerinus.
Ex K. Iul. M. Papius. M. F. N. N. Mutilus.
Q. Poppaeus. Q. F. Q. N. Secund.

Imp. Caeſar Diui. F. Auguſtus. Pont. Max. Tr. Pot. xxxii.
Ti. Caeſar. Auguſti F. Diui N. Trib. Poteſt. xi.
P. Cornelius. P. F. P. N. Dolabella. C. Iunius. C. F. M. N. Silanus. Flam. Mart.
Ex K. Iul. Ser. Cornelius. Cn. F.
Cn. N. Lentul. Malug. Flam. Dial.

Imp Caeſar Diui F. Auguſtus Pont. Max. Trib. Pot. xxxiii.
Ti. Caeſar Auguſti F. Diui N. Tribun. Poteſt. xii.
M. Aemilius. Q. F. M. N. Lepidus. *T. Statilius. T. F. T. N. Taurus.*
Ex K. Iul. L. Caſſius. L. F. N. Longinus.
Imp. Caeſar Diui F. Auguſtus. Pont. Max. Trib. Pot. xxxiiii.
Ti. Caeſar Auguſti F. Diui N. Tr. Pot. xiii.
Germanicus Caeſar Ti. F. Auguſti. N. C. Fonteius. C. F. C. N. Capito.
Ex K. Iulis. C. Viſellius. C. F. C. N. Varro.
Ti. Caeſar Auguſti F. Diui. N. III. Pro. Cos. De Illuricis. An. DCCLXIV. Pannonieis. Dalmateis. Et Germaneis.
Imp. Caeſar Diui F. Auguſtus Pont. Max. Tr. Pot. xxxv.
Ti. Caeſar Auguſti F. Diui N. Tr. Pot. xiiii.
C. Silius. P. F. P. N. L. Munatius. L. F. L. N. Plancus.

Imp. Caeſar Diui F. Auguſtus Pont. Max. Tr. Poteſt. xxxvi.
Ti. Caeſar Auguſti F. Diui N. Tr. Pot. xv.
Sex. Pompeius. Sex. F. Sex. Appuleius. Sex. F.
Imp. Caeſar Diui F. Auguſtus. Ti. Caeſar Auguſti F. Luſtrum F. LXXI.*
HOC ANNO IMP. CAESAR AVGVSTVS ANTE DIEM XIIII. K. SEPT. MORT. E. TI. CAESAR AVGVSTVS IMPERIVM EXCEPIT.

FINIS.

CAROLI

CAROLI SIGONII MVTINENSIS IN FASTOS CONSVLARES AC TRIVMPHOS Romanos, Commentarius, ab Auctore recognitus & auctus.

SERENISSIMO AC ILLVSTRISSIMO Venetiarum Principi LAVRENTIO PRIOLO, *Carolus Sigonius S. D.*

CVM multis locis excellentem humani ingenii vim ſoleo mirari, SERENISSIME PRINCEPS, tum maxime in eo, quod cum lubrica & præceps eius natura ſponte ad vitium deferatur, vnius tamen dignitatis atque honeſtatis amore, non ſolum à fraude atque flagitio reuocetur, ſed ad præclaras etiam atque honeſtas res obeundas facile traducatur. Cuius rei ſi cauſſa ſubtilius inueſtigetur, profecto nulla alia, niſi naturale quoddam, quo noſtrum quiſque trahitur, ſtudium gloriæ inuenietur. Quæ, cum in conſtanti, eaque præclara aliorum de noſtra virtute opinione ſit poſita; incredibile eſt, quibus ipſa quaſi facibus noſtras mentes ad res etiam difficiles aggrediendas, & maxima adeunda pericula, exigui ſæpe fructus ſpe, vno duntaxat ardore famę accendat. Eſt etiam altera nobis ingenerata cupiditas; vt, quam caduco ipſo & fragili corpore adipiſci æternitatem nō poſſumus, eam animo, atque egregiis animi, qui immortalis eſt, actionibus aſſequamur. Æternitas autem noſtrarum actionum, honeſta eorum hominū, qui futuri ſunt, prædicatione & memoria continetur. quæ quo puriori virtutum è fonte ducentur, eo ſine dubio ab iis ad nos vberior gloria permanabit. Præclara autem agēdi ratio, etſi latiſſime patere, atque in multas diffuſa eſſe partes videtur; illa tamen, neſcio quo modo, omnium hominum iudicio, excellere, ac proxime ad deorum vim natura mortali accedere exiſtimatur, quæ tota in ipſis iuuandis hominibus occupata. vt merito quondam etiam ij, qui tanta laude floruerint, pro diis ab hominibus habiti, ac diuinis honoribus aucti atque ornati ſint. Quod ſi qui in hoc ſtudio vlla aliquando cum laude verſati ſunt, ij mihi fuiſſe potiſſimum videntur, qui vel ciuitates ſuas ſancte adminiſtrarunt, vel alienis iura integre reddiderunt. quorum quo magis virtus in hominum genere ſubleuando enituit, eo commen-

datior erit hominum memoriæ ſempiternæ;niſi forte aut Ariſtidis, aut Themiſtoclis,aut Camilli,aut Catonis memoriam vlla aliquando ſæcula obſcurabunt:aut Curii,Fabricii,& Paulli gloriam aliqua inimicæ vetuſtatis procella labefactabit. Ego vero non tam horum hominum, qui ſuis olim in ciuitatibus regendis virtute præſtiterunt, quam eorum, qui admirabili poſtea ſapientia hanc rempublicam iis legibus atque opibus munierunt,vt ab inteſtinis tuta ſeditionibus, firmiſſimum aliquando laborantis Italiæ præſidium eſſet, famam futuram immortalem exiſtimo. Inter quos patere quæſo, SERENISSIME PRINCEPS, vt te ſine vlla aſſentationis ſuſpicione potiſſimum referam. Etenim cum tu in hac republica ſummo genere natus, iiſdem atque maiores tui, omni dignitate ornatiſſimi, moderationis atque innocentię gradibus ad illud amplitudinis faſtigium aſcenderis, ad quã ſummam ciuilibus ſtudiis vera peruenire virtus poteſt; cum nobiliſſimas huius imperii vrbes atque prouincias, fidei ac poteſtati tuæ traditas, ſanctiſſime gubernaris:cum hanc demum rempublicam in omni ſenatorio munere acerrime ſemper defenderis; pro certo habere debes, te eiuſmodi actiones tuas nõ ad præſentis ſolum,ſed ad futuri quoque temporis perpetuam prædicationem ſuſcepiſſe;eaſque non in diurna, verum in ſempiterna hominum memoria defixiſſe:neq; alio plauſu poſteros memoriam nominis tui celebraturos, atque eorum, quorum ipſe facta egregia imitatus es, à nobis nunc etiam poſt tot demũ ſæcula celebratur. ſiquidem illud inter omnes conſtat, te cum naturę tuę habitu prope diuino, excellenti animo atque virtute præditum eſſe. tum vero maxime bonarum artium, quibus ſemper ſtudueris, cognitione, ac veterum magnorum virorum admiratione, ad ſingularem hanc virtutis laudem perueniſſe. Quo etiam ego incenſus ſum vehementius, vt commentarium hunc, quem de rebus Romanis ſcripſi, ad te hoc tempore mitterem:non vt hæc te, cui omnia notiſſima ſunt, edocerem; ſed vt tibi ſummis aliis, pręſertim noui principatus occupationibus impedito, exiguam earum rerum, quarum ſtudio delectaris, memoriam renouarem, ac longioris lectionis laboris aliquid adimerem. eſt enim hic liber ita copioſe ſcriptus, vt nihil octingentorum ferme annorum interuallo memorabile prætermiſſum ſit, ita breuiter, vt in tanta tamen rerum & bellorum multitudine, non admodum diuturna lectione cupidum diſtinere lectorem poſſit:atque omnino otioſo homini non ingratus, occupato vero non inutilis fore videatur. Fuit etiam illa huius conſilii mei non contemnenda cauſſa, quod cum hæc ad te ſcriberem, me huic ſenatui, cuius tu princeps es, otii huius honeſtiſſimi, quod ab illo cõſecutus ſum, quodammodo rationem reddere mihi videbar. cuius otii præter alios multos clariſſimos huius reipubl. ſenatores, auctorem habeo MATTHÆVM DANDVLVM, vxoris tuæ mulieris lectiſſimæ fratrem, virum omni virtute ac dignitate pręditum:cuius non tam doleo, quod magnitudinem ſummorum erga me meritorum nullo officii genere conſequi, quam quod ne eximiam quidem eius grauitatem, ac ſingularem ſapien-
tiam

tiam ſatis oratione complecti pro mea vel opũ tenuitate vel ingenii poſſum. ſed vt aliquando poſſim, certe, dum viuam, elaborabo. nunc redeo ad commentarium. Me autem vt hunc librum ſcriberem, non rerum Romanarum, vt ceteros olim, maieſtas; ſed earũ, quod neminem fortaſſe alium, difficultas adduxit. cum viderem, quæ veteres illi prope diuini homines nobis pleniſſime atque pulcherrime ſcripta reliquiſſent, ea nos fere aut manca ac plane decurtata, aut fœdata & corrupta ita habere, vt vix intelligi poſſent. Quamobrem omnibus hiſtoriarũ Romanarum in vnum locum teſtimoniis collatis, perpetuam earum ſeriem, quæ apud grauiſſimum quemque illarum ſcriptorem hodie interrupta eſt, à primo vrbis ortu vſque ad Auguſti interitum, ſeruatis diligenter notatiſque tẽporibus contexui, ac quid quaque de re, quæ habere quæſtionem videretur, ex Romanæ antiquitatis obſeruatione ſentirem, verbis plerumque eorum allatis expoſui. Quo factum eſt, vt nullus fere annus inciderit, quo breuiter nõ aut quid domi foriſve geſtum ſit, aut quid iniuria vetuſtatis interierit, indicauerim. nam qua cura ac diligentia, & cetera, & pręcipue eximia ſingulorum imperatorum facta, bellorumque memorabilium cauſſas atque euentus, iis pręſertim tẽporibus, quibus Liuiana deſideratur hiſtoria, collegerim atque aperuerim, vereor ne dicere aut ambitioſum, aut putidum forte videatur. Hac autem in re, cum aliorum veterum monumentorum ſubſidio vſus ſum, tum maxime nobilium quorundam lapidum, quos paucis ante annis è foro Romano, vbi diu in occulto latuerant, in Capitolium translatos ego non ſolum ſequutus, ſed etiam diligenter interpretatus ſum: nummorumque etiam multorum, quorum mihi antiquitatis omnis indagator diligentiſſimus, ANDREAS LAVREDANVS, affinis tuus, liberaliſſime copiam fecit. Omnino mea voluntas fuit, SERENISSIME PRINCEPS, vt hoc commentario, iiſque quos de familiis & prouinciis Romanorum inſtitui, præclara hæc Romanæ antiquitatis ſtudia ſi non iampridem iacentia ſubleuarem, at certe quoad poſſem, labentia ſuſtinerem. Quod ipſum ſi hoc libro, atq; felicibus celſitudinis tuæ auſpiciis aliqua ex parte conſecutus fuero, diuturni me laboris mei non minimum tuliſſe fructum exiſtimabo.

Vale. Venetiis prid. non. Iulias, MDLVI.

CAROLI

[illegible]

Digitized by Google

CAROLI SIGONII MVTINENSIS IN COMMENTARIVM FASTORVM AC TRIVMPHORVM ROMANORVM

præfatio.

QVo adducti olim conſilio veteres, eruditiſſimi homines, Capitolinas conſulares ac triumphales tabulas compoſuerint; quoniam, niſi qua Romana Reip. forma fuerit, ac quibus ipſa quaſi gradibus ad ſummum imperij faſtigium aſcenderit, notum ſit, ne intelligi quidem omnino videtur poſſe: propterea nihil nos alienum ab inſtituto noſtro facturos eſſe arbitrati ſumus, ſi hac ipſa hoc commentario, quem in eas tabulas ſcripſimus, primum paucis explicaremus. deinde vero ſingula, qua in iis tabulis ſcripta ſunt, grauiſſima, quo ad poſſemus, veterum monumentorum auctoritate cõprobaremus. Multiplex ergo omnis fere ratio reip. exiſtimatur. Etenim ciuitas ipſa, cuius deſcriptio ac conſtitutio quædam eſſe reſpubl. dicitur, vel vnius, vel paucorum, vel multorum in imperio ſit neceſſe eſt. Qui ſi ita remp. gubernarint, vt omnia ad eorum, quibus præſint, commoda referant, nihilq; niſi ciuium ac communis vtilitatis cauſſa faciant, tria conſtituunt recta reip. genera; ſin contra, ſuo commodo omnia metientes, quaſtui remp. habeant, deprauata item tria. Nam cum bene ac iuſte res geritur ſiue ab vno rege, ſiue à paucis optimatibus, ſiue ab vniuerſio populo, reſp. eſt, & quidem recta. at cum iniuſtus eſt rex, quem antiqui tyrannum: aut iniuſti optimates, quorum conſenſum factionem vocarunt: aut iniuſtus populus, cui nomen vſitatum nullum repererunt, niſi vt etiam ipſum tyrannum appellarent: non modo vitioſa, ſed omnino nulla reſp. exiſtimanda eſt. Harum autem formarum qua præcipue Romana reip. conueniat, difficillimum eſſe iudico non modo dictu, ſed etiam intellectu. Neque enim aut Polybius, aut Cicero, ſatis mihi ſpeciem eius reip. videntur aut mente comprehendiſſe, aut oratione expreſſiſſe, cum vno verbo eam optimam fuiſſe tradiderunt: optimam autem, qua ex tribus iuſtis, regia, optimatum, ac populi, iuncta eſſet, intellexerunt: quod in ea conſules regiam, ſenatores optimatum, plebs popularem auctoritatem ac poteſtatem haberet. Ille, Græcus, eam vnam rempubl. adumbrauit, quam ipſe vidit, & qua cum P. Africano, cuius ipſe æqualis ac ſocius fuit, exſpirauit: hic, noſter, eam remp. informauit, quam idem Africanus, quem in ſuis libris loquentem fecit, adminiſtrauit. quam quidem cum perfectam, quia æquiſſimis erat legibus temperata: tum ſanctam, quia ſummus in ea paupertati ac parſimoniæ honos habebatur, ii viri tractarunt, qui à Pyrrhi regis bello vſque ad tertium Punicum floruerunt: quo tempore nulla nobilium diſſenſio, nullus populi motus, ſumma honorum ac rerum omnium inter eos communio fuit: nullum in priuata re cumulanda atque augenda, omne omnium in amplificando ac propagando imperio ſtudium eſt collocatum. Nam reliqua tempora ab hac ætate magis, eo ab optima reipubl. ſpecie longius abfuerunt. ſiquidem extremis temporibus, partim regum, partim imperatorum: mediis autem, modo optimatum, modo populi parum moderatum imperium ciuitas pertulit. Neque vero negare poſſum, quin reges aliquot iuſti, publicæque ſtudioſi vtilitatis exſtiterint: quos iis legibus ac inſtitutis Romanam fundaſſe remp. video, vt ab iis primordiis ad certiſſimum exterarum omnium gentium ac populorum bello paceque principatum eam peruenire non difficile fuerit. ſed quod pleriſque eorum aut patricios, quorum ipſi è corpore erant, vehementius extulerunt, plebem depreſſerunt; aut quod regnum per vim partum, imperioſius quam decebat, adminiſtrarunt: ne iuſtum quidem omnino eorum fuiſſe dominatum exiſtimo. Exactis autem propter immoderatam quandam eorum in ciues libidinem atque audaciam regibus,

ne tum quidem moderatà videtur reſpub. forma inſtituta. Etenim quid tam non dicam iniuſtum, ſed à temperata repub. alienum eſſe potuit, quam vniuerſam remp. paucorum patriciorum imperio committi, plebem omni prorſus reip. munere excludi? patricios ſolos conſulatum, id eſt regium imperium, ſacra, comitia fere, atque omnem in plebem & vitæ & necis poteſtatem habere: plebem ipſam non modo omnis expertem honoris optimatibus obedire, ſed diremptis connubiis, vitæ etiam ipſius prope communione priuatam, maximâ cum indignitate ſeruire? Ergo vt quæ tum nulla in repub. erat, moderatio induceretur, atque vt tenuiores cum principibus æquarentur, & plebs pars cum patriciis in ciuitate iure vteretur, ſacroſanctus ei fuit tribunatus à patribus concedendus, quo ipſa tamquam acerrimo quodam telo, contra optimatum potentiam atque libidinem, ſe, libertatem, ac pudicitiam ſuam tueretur atque defenderet. connubia communicanda fuerunt, ne pars ciuium, tamquam contaminata atque indigna, à nobilibus contemni, ac nullo numero haberi videretur. patriciis denique ſummi honores impertiendi, ne ſoli optimates in rep. dominarentur. Quam ob rem cum plebs conſulatum, quæ firmiſſima ſemper prope arx potentiæ patriciorum fuerat: præterea dictaturam, cenſuram, imperium, ſacra, ſacerdotia, quæ vnius ante nobilitatis fuerant, non ſine magnis reip. motibus ipſa ſibi vindicaſſet, iamque nihil aliud ad ius totius reip. adæquandum, quam vt plebiſcita, quibus tum ſola plebs tenebatur, omnes Quirites aſtringerent, quæreretur: tum denique hoc etiam, ſeceſſione in Ianiculum facta, lege Hortenſia conſequuta eſt. Ita æquiſſimis demum legibus temperata rep. atque plebe omnium rerum in ſocietatem vocatâ, magna Italiæ parte deuicta, cum Tarentinis, & cum Pyrrho rege bellum ſuſceptum eſt. ex quo tempore præclara, atque ad omnis poſteritatis famam illuſtria abſtinentiæ, modeſtiæ, iuſtitiæ, fortitudinis, ciuilis denique concordiæ vſque ad tertium Punicum bellum exempla edita ſunt. tum enim Curii, tum Fabricii, tum Coruncanii viguerunt. tum Metelli, Fabii, Marcelli, Scipiones, Paulli, Lepidi floruerunt: quorum cum eximiam in bello animi magnitudinem ac prudentiam, tum incredibilem in pace iuſtitiam ac moderationem merito admirareris & coleres. Poſt autem cum, vetere labente diſciplina, totius ciuitatis mores inclinare, & ad leuitatem iam nimiam atque ambitionem incumbere cœpiſſent, præſertim vero luxuria per Aſiaticos iam triumphos in ciuitatem inuecta, atque exterarum gentium metu amoto, à quibus, Pyrrho rege pulſo, Pœnis duobus aſperrimis bellis deuictis, tertio etiam funditus deletis, Philippo, Perſeo, Antiocho regibus potentiſſimis ſuperatis, Sicilia, Sardinia, Hiſpania, Illyrico, Macedonia, Græcia prouinciis in ditionem populi R. redactis, iuſtam principatus orbis terrarum atque imperij confeſſionem extorſerant: qui vſque eo verè optimus reip. ſtatus ex Polybij & Ciceronis ſententia fuerat, is primum ſenſim ac leuiter tentatus: deinde aperte, translata iam ad iniuſtum populi dominatum republ. funditus labefactatus atque euerſus eſt. Hunc autem ſtatum duo Gracchi, Saturninus, Druſus, tribuni plebis furioſi atque amentes, partim agrariis & iudiciariis legibus ferendis, quibus optimatum potentiam frangerent, plebis confirmarent; cum aut eorum agros plebi diuiſiſſent, aut antiquam iudiciorum auctoritatem à ſenatoribus ad equites tranſtuliſſent; partim ciuitate ſociis danda, vt ſuffragiorum plebeiorum multitudine facilius nobilitatis opes in comitiis comminuerent: partim frumento largiendo, quo ad omnia, quæ in repub. molirentur, plebem eo deuinctam munere paratiorem haberent, intulerunt, ac præſtantiſſimum illum optimæ conſenſum reip. perturbarunt. Ab eo igitur tempore maiores in republ. plebis quam optimatum opes extitere: quippe quæ omnium iam honorum, quos ſoli ante patricij obtinuerant, particeps facta; præterea tribunatum, ac tributa comitia, quibus omnino patriciis interdictum erat, adepta; ad hæc agris, iudiciis, frumento, ſociorum ſuffragiis aucta atque locupletata: vniuerſam remp. vt in poteſtate haberet, ſic ex libidine adminiſtraret. Hunc autem plebis dominatum L. Sulla dictator ſuſtulit: qui imperio, quod à ſenatu acceperat, lege tribunicia à C. Mario ſpoliatus, extorta armis ex inimicorum manibus republica tribunorum plebis poteſtate imminuta, plebe agris pulſa ac trucidata, iudiciis ſenatui redditis, rurſus optimatum remp. ſtabiliuit, popularemque conuellit. Verum ne hic quidem ſtatus diuturnus admodum fuit. Nam paucis poſt annis, Cn. Pompeius in primo conſulatu antiqua tribunis plebis poteſtate ac dignitate reſtituta, plebe ad iudicia cum ſenatoribus & equitibus lege Aurelia aduocata, vetus illud optimæ reip. quæſiſſe temperamentum videtur, quod mutatis, immo corruptis iam penitus totius ciuitatis moribus, atque auaritia iam & ambitione latiſſime graſſante, aſſequi nullo modo potuit. Ita perturbato ſæpe reip. ſtatu, crebro à paucis de vniuerſa occupanda rep. cogitatum eſt. tum enim Piſo, tum Catilina, cum aliis eiuſdem

furoris

Digitized by Google

furoris ſociis aduerſus rempubl. conſpirarunt. tum Cæſar, Craſſus, & ipſe mutata (credo) mente Pompeius, inita ſocietate, extraordinarias opes, quæ libera ciuitatis iure formidabiles eſſent, ſibi quæſiuerunt. qua dirempta, ciuilis repente diſcordia, ac totius reipubl. perturbatio conſequuta eſt: cum Cæſaris potentiam ſenatus, Pompeij (nam Craſſus interierat) populus ferre non poſſet. Victo autem fatali prælio Pompeio, atque optimatum factione afflicta, rurſus ad iniuſtum vnius Cæſaris dominatum reſpub. recidit. quo ab iis qui libertati ſtudebant, interfecto, cum reuiuiſcere priſca patrum grauitas, atque ad ſpem auctoritatis priſtinæ quodammodo reſpirare videretur: haud ita multo poſt, in ipſomet recuperandæ reip. apparatu, à populo, cui Antonius, ac poſt etiam Octauius, qui Cæſaris partes ambo ſuſceperant, ſeruierunt, ſublata funditus atque oppreſſa eſt: cum inauditum ante triumuiratum in rempubl. intuliſſent, ac nefariam optimatum atque inimicorum ſuorum proſcriptionem & cædem feciſſent. Triumuiris autem duobus ſublatis, tertius Octauius tamquam bellorum ciuilium, quæ ipſe confecerat, præmium, totius ad ſe reipubl. ius, poteſtatem, atque imperium, quod ab initio regum, poſt magiſtratuum, ſenatus ac populi fuerat, in perpetuum tranſtulit. Quibus ex rebus ſatis intelligi poſſe arbitror, vix, reip. Rom. forma qualis fuerit, vt ante dicebam, poſſe exponi: quippe quæ modo vnius, modo paucorum, nunc multorum, nunc æquo omnium imperio adminiſtrata fuerit, atque pro naturali rerum humanarum viciſſitudine, iterum atque iterum commutata ſit. Quam ob rem ſi quis rei militaris laudem Romanis, in qua cum virtute multum, tum diſciplina plurimum valuerunt, tribuerit; ſi in iis grauitatem, conſtantiam, magnitudinem animi, probitatem, fidem excellentem, in omni genere virtutem admiratus fuerit, iure, mea quidem ſententia, fecerit. at vero ſi aut rectiorem reip. gerendæ rationem, aut maiorum ciuilis tuendæ concordiæ curam deſiderarit, ne iniuſte ille quidem mihi eſſe facturus videtur. Nam vt illi neglecta ciuili diſciplina, relictam à maioribus libertatem atque imperium amiſerunt: ſic militari ſtudio conſeruato, ſubacta intra quingentos annos Italia, facile, ac breui temporis ſpatio, magnam orbis terrarum partem ſub ſuum imperium ſubiunxerunt. Has autem reipubl. mutationes, atq. Romani progreſſus & incrementa imperii, ii mihi breuiter omnibus exponere videntur voluiſſe, qui olim Conſulares faſtos (ſic enim iam ex antiquorum conſuetudine appellandi videntur) ac triumphos Capitolinos, ratione & ordine digeſtos in publico poſuerunt. Illi enim, & qui rempubl. quotannis domi militiæque adminiſtrauerint, ſiue reges, ſiue conſules, ſiue decemuiri, ſiue tribuni conſulares atque plebeii, ſiue triumuiri reip. conſtituendæ fuerint: & qui quoque triumpho acto rem Romanam auxerint ſiue conſulari, ſiue dictatorio, ſiue prætorio, ſiue extraordinario cum imperio triumpharint, ſumma fide, atque incredibili diligentia continent. Quos quidem nos innumerabilibus prope (vt ſupra diximus) in locis ex veterum ſcriptorum ſententia ante perfectos, nunc hoc etiam commentario interpretandos, ac priſcorum annalium verbis confirmandos ſuſcepimus. Sed hæc hactenus. neque enim dubito quin ex iis quæ diximus, ſatis eorum qui has tabulas ſcripſerunt, ratio atque conſilium patefactum ſit. Reliqua perſequamur.

DE ROMVLO REGE.

VRBS Roma, regum ab initio imperio paruit, tantæ futuræ reipublicæ non ſolum vtili, verum prope etiam neceſſario. neque enim paſtorum conuenarumque congregata illa multitudo, quæ ex ſuis populis ad nouam vrbem incolendam transfugiſſe dicitur, cum adhuc nec coniugum aut liberorum, nec ipſius ſoli, cui lõgo tempore aſſueſcitur, caritas animos eorum conſociaſſet; ſoluta metu regio, agitari popularibus ſeditionibus, aut in aliena vrbe cum patribus ciuili contentione decertare ſine ſumma totius reip. pernicie potuiſſet. Primus autem Romæ regnaſſe, qui eandem etiam condidiſſe, Romulus proditur. Hunc quidem incerto patre natum, & ſpurium fuiſſe cum aliis placet auctoribus, tum maxime Plutarcho in Theſeo. vetus tamen opinio fuit, eum ex Marte & Ilia, ſiue Rhea, ſiue Siluia (hæc enim omnia eius nomina traduntur) Veſtali virgine, Numitoris Albani regis filia, Albæ furtiuo fuiſſe concubitu genitum; eundemque à ruma, id eſt ab vbere, *Romum* primum; deinde blandiendi cauſſa *Romulum* dictum: quod paruulus, & lactens, vberibuſque lupinis inhians, ſit inuentus. Hic idem

vna cum fratre Remo, quem poſtea interfecit, vrbem in Palatio cōdidit: eamq; Romam à ſuo nomine (vt pleriq; putant) appellauit. De anno, quo vrbis fundamenta iacta ſunt, inter ſcriptores non conuenit. Ego tamen Dionyſio, qui ſeptimæ olympiadis anno primo, poſt Ilium captum anno CDXXXII, iacta prodidit, potiſſimum aſſentior; quod recitatis aliorum multorum: refutatiſque ſententiis, ſuam opinionē firmiſſimis ac certiſſimis rationibus tueri atque aſſerere videatur. Parilibus autem iacta, qui dies ſacer fuit deæ Pali, XI Kal. Maias, Plutarcho, Solino, Meſſala; & vetere Kalendario auctoribus arbitror. Hic idem cum populi conſenſu regnaſſet annos XXXVII, (tot enim annos Romulo regi omnes tribuunt, præter vnum Eutropium, qui XXXIX) atque imperium Romanum præclaris multis legibus ac inſtitutis fundaſſet, domeſticamque ac militarem diſciplinā ſtabiliſſet, Nonis Quinctilibus mortuus eſt. qui dies, *Nonæ Caprotinæ*, quod is ad Capræ paludem exercitum recenſens non comparuerit; ac †*Populi fuga*, ob conſternatum repentina regis morte populum, Plutarcho & Dionyſio teſtibus, poſtea appellatus eſt. Idem poſt conſecrationem *Quirinus* dictus. cuius cognominis has cauſſas reddit in Faſtis Ouidius: *Siue, quod haſta Quiris priſcis eſt dicta Latinis; Bellicus à telo venit in † arma deus: Siue ſuo regi nomen poſuere Quirites: Seu † quia Romanus vicerat ille Cures.* Eadem etiam ſcribit Plutarchus. Quod autem à Quiritibus Quirinus dici potuerit, teſtes locupletiſſimi ſunt Dionyſius & Plutarchus, qui tradunt, ita inter Romulum & T. Tatium Sabinorum regem, quem Sabino bello Romulus in ciuitatis & imperii ſocietatem accepit, conueniſſe, vt vrbs à Romulo Roma diceretur: populus à Curibus T. Tatii patria Quirites vocaretur. Eundem ſine vxore vitam traduxiſſe, multi fuere qui ſcriberēt. Liuius autem Erſiliam Sabinam ſibi deſpondiſſe prodidit. quam non ſibi, ſed Hoſto Hoſtilio fortiſſimo viro deſpondiſſe ab aliis traditum eſt. Dionyſius Erſiliam matrem Romulo, filiam Hoſtilio nupſiſſe ait. Eadem ratione ne liberos quidem vllos ipſum reliquiſſe ſunt qui putent, vt Plutarchus, & Dionyſius: cum tamē Zenodotus, teſte Plutarcho, filiam nomine Primam, & filium Aollium, poſt Abillium nominatum, ipſum ſuſcepiſſe tradiderit. Atque hæc quidem, quatenus ad magiſtratuum tabulas pertinet, de Romulo hactenus.

De triumpho inſtituto, III triumphis Romuli regis, & ſpoliis opimis ab eo relatis.

DE triumphis autem hæc habemus quæ dicamus. Triumphum eximium honorem fuiſſe quendam, quem is qui auſpicio ſuo hoſtes prœlio deuiciſſet, in vrbē cum incolumi exercitu rediens, ſenatus primum decreto, poſt etiam populi iuſſu conſequeretur, ſatis inter omnes auctores conſtat. Dictum autem eſſe triumphum Varro putat libro de lingua Latina V, quod cum imperatore milites redeuntes, clamitarent per vrbem in Capitolium eūtes, *Io triumphe*. idque à Θριάμβῳ, græco Liberi patris cognomine, dictū exiſtimat; qui primus deuicta India, huius honoris auctor fuiſſe traditur. Itaque Liuius lib. XLV, ait; *Milites laureati triumphum nomine cient.* Triumphorum vero duo genera fuerunt, vnus, maior; qui præcipue Triumphus; alter, minor, quæ *Ouatio* nominata eſt. Ex his autem alii terreſtes, alii nauales; itemque alii in vrbē, alii in monte Albano, acti ſunt. Horum autem quidque qui primi, & quo anno, & qua cauſſa fecerint, & quid inter triumphum & ouationem interfuerit, ſuo loco demonſtrabo. nunc tantum id quod inſtat, agendum eſt. Quis igitur primus Romæ triumphum egerit, parum inter ſcriptores conuenit. Dionyſius, Plutarchus, & Meſſala, Romulum huius inſtituti auctorem nominant; ſed iidem tamen tradunt ab aliis quibuſdam L. Tarquinio Priſco regi hoc tribui. quos Florus & Eutropius ſequuti ſunt; & fortaſſe etiam Liuius, qui nullius regii triūphi, niſi eius quem L. Tarquinius Priſcus de Sabinis egit, meminit. Plutarchus autem Priſcum, primum illum quidem fuiſſe putat qui curulem in vrbem triumphum inuexerit: ſed qui triumphandi morem inſtituerit, Romulum prodit. Itaque reprehendit etiam Dionyſium, qui Romulum curru vrbem ingreſſum in triumpho ſcripſerit; ſcilicet quod non Romulus, ſed aut Priſcus, aut certe (vt alii tradiderunt) P. Valerius Poplicola conſul, primi curru vrbem triumphi cauſſa inuecti ſint. Hic honos omnium maximus ſtāte rep. ſemper habitus

habitus eſt: euerſa autem republica triumphalia ornamenta pro triumpho ab Auguſto primum decerni cœpta ſunt. Ceterum prima Romanis arma illata ſunt à Latinis finitimis; ſecunda, ab Etruſcis. Latinos ad bellum dolor acceptæ à Romulo rege iniuriæ accendit; quos benigne atque amice cum vxoribus ad ludos inuitatos, raptis in vrbe ex compoſito mulieribus, grauiſſima ille contumelia affecerat. Hi Cęninenſes, Cruſtomini, Antemnates, & Sabini fuerunt. Camerinos autem ex Latinis, ac Fidenates & Veientes ex Etruſcis, ſpes prædæ ad Romanum agrum populãdum incitauit. Itaque omnibus iis bello intra paucos dies deuictis, Romulus primũ de Cæninenſibus & Antemnãtibus, iterum de Camerinis, tertium de Fidenatibus & Veientibus triumphauit, vt ait Dionyſius lib. *II*. Nam de Cruſtominis, quamquã prœlio fractis, triumphus nullus actus eſt. & Sabini in ipſo ſummo prœlii diſcrimine icto fœdere, in partem etiam ciuitatis & reipublicæ vocati ſunt. Solinus tamen cap. *II*. Romulum primum de Cæninenſibus; iterum de Camerinis, tertium de Veientibus triumphaſſe prodit. Nam Plutarchus de Cæninenſibus tantum, ac poſt de Veientibus & Fidenatibus triumphatum, & quidem Veientium regem ipſum ſenem in triumpho ductum eſſe idibus Octobr. prodit. Quoniam autem in Capitolinis triumphis dies & annus ab vrbe condita, vnicuique triumpho adſcriptus eſt, propterea conatus ſum vt ne ab eorum ratione diſcederem; quoties quidem poſſem. Itaque anno ab vrbe condita IIII, de Cæninenſibus triumphatum eſſe ſcripſi; quod Dionyſius eo anno mulieres raptas eſſe credat potius, quam (vt multi ſcripſerunt) menſe quarto. Quod ſi quarto anno mulieres raptæ ſunt, eodemque anno victi ſunt Cæninenſes, qui mulierum cauſſa bellum Romulo intulerant, profecto eodem etiam anno triumphatum eſt. De Camerinis autem anno XVI, Kal. Sextil. triumphatum ſcripſi; quia Plutarchus ait victos Camerinos à Romulo eo anno, eoque die Romam eſſe translatos. ex quo intelligi poteſt, aut eodem die, aut paulo ante, triumphum actum. De Veientibus porro Idibus Octobr. triumphatum idem ſcribit. annum eius triumphi certum conſequi coniectura non potui. Cum autem varia ſint (vt dixi) genera triumphorum, obſeruatum eſt nobis, eos qui Capitolinos triumphos inciderunt, quoties curulem triumphum, eumque terreſtrem & in vrbe actum ſignificare velint, hanc fere ſcribendi formulam adhibere, quam nos adſcripſimus. eſt enim præciſa oratio, cum verbum *triumphauit* vbique deſideretur. In reliquis autem quæ ſcribendi ratio ſeruata ſit, ſuo loco demonſtrabimus. Quæ porro de *opimis ſpoliis* ſcripſi, à Romulo interfecto Acrone Cæninenſium rege relatis, ea ſcripta ſunt apud Dionyſium, Liuium, Plutarchum, Solinum, Valerium; de quibus nihil dixiſſem, niſi tertiorum ſpoliorum, quæ M. Marcellus COS. an. DXXXI. rettulit, fieri mentionem in Capitolinis triumphis animaduertiſſem. De opimis autem ſpoliis hæc tradita ſunt. Plutarchus in Romulo opima ſpolia non ab opibus (vt Varro cenſuit) ſed ab opere rei geſtæ, quæ ducibus hoſtium interfectis Romani duces tulerint, dicta putat. Varronem autem ſequitur Feſtus: cuius verba mẽdoſiſſima à me ita quadam ex parte reſtituta ſunt: Opima, magnifica, & ampla. vnde ſpolia quoque, quæ dux populi Romani duci hoſtium detraxit. quorum tanta raritas eſt, vt intra annos paulo minus DXXX, tantum trina contigerint nomini Romano: vna, quæ dux Romulus de Acrone; altera, quæ Coſſus Cornelius de Tolumnio; tertia, quæ M. Marcellus de Virdumaro fixerunt. M. Varro ait opima ſpolia eſſe, etiam ſi manipularis miles detraxerit; dummodo duci hoſtium detraxerit. quod autem omnia ſolita non ſint ad ædem Iouis Feretrii poni, teſtimonio eſſe libros pontificum; in quibus ſit, pro primis ſpoliis boue, pro ſecundis * ſuouetaurilibus, pro tertiis agno publice fieri debere. Eſſe etiam Pompilii regis legem opimorum ſpoliorum talem; *Cuius auſpicio claſſe procincta, opima ſpolia capiuntur, Ioui Feretrio darier oporteat. & bouem cædito, qui cepit æris* CCC. *Secunda ſpolia in Martis aram, octoginta, ſuouetaurilia vtra voluerit cædito. Tertia ſpolia Iano Quirino, agnum marem cædito;* C *qui ceperit ex ære dato.* Hæc Feſtus. Seruius etiam exponens illum Virgilii verſum; *Tertiaque arma patri ſuſpendet capta Quirino*; prima Ioui, ſecunda Marti, tertia Quirino dicata fuiſſe ex lege Numæ

Pompilii,ſcribit. Idem tradit Plutarchus in Marcello; quo in loco veſtigia exſtant emendandæ huius apud Feſtum ſcripturæ. Sed de ſpoliis opimis hactenus. nam alia multa,vbi de ſecundis ſpoliis agemus,afferemus.

DE INTERREGIBVS.

Post Romulum anno vno Interreges reip. præfuiſſe, multis conſtat auctoribus. de quo anno ita Liuius: Mortuo Romulo,rem inter ſe centum patres, decem decuriis factis,ſingulíſque in ſingulas decurias creatis,qui ſummæ rerum præeſſent,conſociant. decem imperitabant;vnus cum inſignibus imperii & lictoribus erat. quinq; dierum ſpatio finiebatur imperium,ac per omnes in orbem ibat;annuumque interuallum regni fuit.id ab re,quod nunc quoque tenet nomen, *Interregnum* appellatū. Eadem Dionyſius,& Plutarchus in Numa.

DE NVMA POMPILIO REGE.

Patrem Numæ regis Plutarchus, & is qui de viris illuſtribus ſcripſit, vocant Pomponium;at Dionyſius lib. *II*,itemque Liuius lib. XL, Pomponem. Hunc Numam,quod æquitate & prudentia inter omnes excelleret,Curibus vrbe Sabinorū, poſt Interreges in regnum Romam vocatum eſſe, Romana monumenta omnia loquuntur. Regnaſſe autem annos XLIII,omnes item conueniunt;præter Eutropium, qui XLI prodit. De vxoribus & liberis eius magna quæſtio eſt. alii vxorem eius vnam tradunt Tatiam, T. Tatii Sabini,qui cum Romulo regnauit,filiam; alii alteram adiungunt Lucretiam,quam poſt Tatiæ mortem rex ſibi deſponderit. Eadem ratione alii Pompiliam filiam ex Tatia;alii præter Pompiliam,filios etiam quatuor ex Lucretia reliquiſſe tradiderunt, Pomponem, Calpum, Pinum & Mamercum. Hæc Plutarchus in Numa. Rex hic nulla belli laude inſignis fuit: pacis autem ac religionis ſtudiis floruit.is enim ſacra & ceremonias, omnemque deorum cultum docuit.idem pontifices,augures,flamines, ſalios, veſtales, alioſque ſacerdotes primus creauit.

DE TVLLO HOSTILIO REGE, ET *III. triumphis eius.*

De Tulli Hoſtilii genere hæc accepimus. Dionyſius lib. IIII, Vir, inquit, nobilis ac fortis,Hoſtilius, ex vrbe Medullia Romam commigrans regnante Romulo, Erſiliæ filiam ſibi deſpōdit.bello Sabino cum cecidiſſet,filium reliquit; ex quo Tullus Hoſtilius rex natus eſt. Liuius autem libro primo Tullum regem Hoſtilii illius nepotem vocat; cuius bello Sabino in infima arce clara pugna fuerat.quo de viro Plinius lib.XVI ita: Romulus frondea coronauit Hoſtum Hoſtilium, quod Fidenas primus irrupiſſet.auus Tulli Hoſtilii regis hic fuit.Item Macrobius libro primo Saturnal. Vetuſtatis peritiſſimi referunt,in raptu Sabinarum, vnam mulierum nomine Erſiliam, dum adhæreret filiæ, ſimul raptam; quam cum Romulus Hoſto cuidam ex agro Latino, qui in aſylum eius confugerat, virtute conſpicuo, vxorem dediſſet, natum ex ea puerum antequam vlla aliarum Sabinarum partum ederet; eumque, quod primus eſſet in hoſtico procreatus, Hoſtum Hoſtilium à matre vocitatum; & eundem a Romulo bulla aurea, ac prætexta inſignibus decoratum. Ex his locis ſatis intelligi poteſt, & patrem & auum regis huius prænomen Hoſti tuliſſe. Hunc porro poſt Numam annos XXXII regnaſſe, conſtantiſſime omnes ſcriptores tradunt, regem non ſolum Numæ diſſimilem,ſed etiam Romulo ferociorem. Tria ſiquidem hic bella geſſit, Albanum, *Fidenas,ac Sabinum. Albanum & Sabinum res vtrinque raptæ,ac nequicquam repetitæ, excitauerunt: Fidenas vero,ſuſpicio inſidiarum, quas à Fidenatibus Romanis atque Albanis paratas rex animaduertit. Albanos autem primum virtute Horatiorum tergeminorum, quibus ſingularis pugna cum Curatiis Albanis mandata erat,in poteſtatem adduxit; deinde fraude ac perfidia eorum Fidenati bello comperta, vrbe eorum deleta, Romam omnes

mnes traduxit. Idem omnibus his bellis re bene geſta, ter (vt ait Dionyſius) triumphauit: primum de Albanis, iterum de Fidenatibus, quorum auxilio Veientes etiam venerant; tertium de Sabinis. Itaque parum ſcite Macrobius, qui libro primo, Tullum bis de Albanis triumphaſſe ſcripſit; tertium de Sabinis. Horum triumphorum meminit ſic in ſexto Virgilius,-- *reſideſque mouebit Tullus in arma viros, & iam deſueta triumphis Agmina.* Hoc autem ait; quia Numa rex nec triumphauerat, nec bellum geſſerat.

DE ANCO MARCIO REGE, *& II. triumphis eius.*

DE patre & auo Anci Marcii regis hæc ſcripta ſunt apud Plutarchum in Numa: Marcius, inquit, Sabinus, cum Numam Pompilium ad regnum ſuſcipiendum hortatus eſſet, cum eo Romam commigrauit, & in ſenatum lectus eſt. poſt obitum autem Numæ, in regni certamine à Tullo Hoſtilio ſuperatus, ſibi mortem cōſciuit. ex eo natus eſt Marcius; cui Pompilia Numæ regis filia collocata eſt: ex quibus genitus eſt Ancus Marcius, rex quartus. Quæ vero ſcribit Plutarchus, eadem ſunt apud Liuium & Dionyſium. Pater autem regis huius, Numæ prænomine vſus eſt. Nam ſcribit Tacitus lib. v, Numam Marcium ab Tullo Hoſtilio rege vrbi præfectum fuiſſe. nemo autem, regnante Tullo, niſi Anci pater, Romæ vixiſſe videtur è gente Marcia, cui ille tantum muneris mandare potuerit. Eiuſdem Numæ Marcii M. F. meminit Liuius lib. I. quem à Numa Pompilio rege pontificem primum creatum eſſe tradit, vt in Scholiis Liuianis oſtendimus. Reliquit hic rex filios duos: qui poſt, cum L. Tarquinium Priſcum regem interfeciſſent, à Ser. Tullio rege in exſiliū acti ſunt, auctoribus Liuio, Dionyſio, & Plutarcho. Atque huic quidem etiam annos regni omnes aſcribunt XXIII. Huius porro regis inſignis in re bellica virtus fuit. Etenim ſeptem bella geſſit. primum cum Latinis, ſecundum cum Fidenatibus, tertium cum Sabinis, quartuum & quintū cum Veientibus, ſextum cum Volſcis, ſeptimum iterū cum Sabinis. Horum omnium bellorum communis vna cauſſa fuit, vt fines ſuos ab finitimorum incurſionibus & latrociniis defenderet ac prædas abactas, quas illi iure non reddebant, armis repeteret. Hoſtibus vbique pulſis, ac re ex ſententia geſta, de Veientibus tamen priore bello victis tantum triumphauit, vt Dionyſius tradit. neq; enim alius triumphi meminit. Vereor tamen ne aut de Latineis aut de Sabineis prætere a triumphauerit. Me enim mouet ſyllaba quædā NEIS, quæ eſt in tabulis triumphalibus Capitolinis proxime ante triumphos L. Tarquinii Priſci; quæ ſine dubio ad hunc regem pertinet, atque extrema ſyllaba eſt vocis vel LATINEIS, vel SABINEIS. *Latineis* probarem magis, quia illud bellum eſt illuſtrius; at quia Sabinum Veienti poſterius fuit, *Sabineis* ſcripſi, alii iudicabunt. Eſt autē intelligendum, ne omnes quidem, quotquot habemus Romanæ hiſtoriæ ſcriptores, eorum qui hæc marmora exararunt, (quod infra etiam apertius oſtendetur) fidem ac diligentiam adæquare.

DE L. TARQVINIO PRISCO REGE *& III. triumphis eius.*

L. TARQVINII regis haud difficilis eſt generis explicatio; præſertim omnibus in eo tradendo conſentientibus annalibus. Nam (vt Dionyſius, Liuius & Strabo ſcribunt) Damaratus, cum Corintho patria per ſeditionem pulſus in Italiam commigraſſet, Tarquiniis Etruriæ vrbe, omnium fortunarum ſuarum ſedem collocauit; ibique filios procreauit Aruntem & Lucumonē. Damarato autem & Arunte mortuis, Lucumo, neglectis Tarquiniis, cum magna clientum manu Romā veniens, ſeq; pro Lucumone Lucium, & Tarquiniū à Tarquiniis, vbi educatus erat, appellās, ab Anco rege in ciuium & in patriciorum ac ſenatorum numerū aſcitus, poſt eo mortuo dignus, qui ei in regni adminiſtratione ſuccederet, habitus eſt. Hic filias duas reliquit; quarū vna Ser. Tullio regi nupſit, altera M. Iunio Bruti patri; itemque filiū, qui

qui viuente patre mortuus eſt, relictis filiis duobus, Arunte & Lucio. Ex quibus Lucius poſt Superbi cognomine inuentò, Romæ regnauit. Atque hæc quidem Dionyſius. nam ab eo diſſentit Liuius, vt poſt dicemus. Regnaſſe hunc annos XXXVIII, Dionyſius & Liuius tradunt: Rufus, Meſſalla, Eutropius, & Solinus, XXXVII. Quibus potiſſimum nos in his tabulis perficiẽdis, ob eas cauſas quas poſtea recitabimus, aſſentimur. PRISCI hic cognomen inuenit, auctore Dionyſio; quod natu maior, quam L. Tarquinius, qui Superbus dictus eſt, fuit. Idem pluribus prœliis Latinos, Etruſcos, ac Sabinos rebellantes, ac populationibus infeſtum Romanum agrũ reddentes, fregit, ac triumphos egit. Hunc enim primum Romæ triumphaſſe Meſſalla, Eutropius, & Florus ſcribunt; vt ſupra in Romulo diximus. Ter autem triumphaſſe, conſentientibus Capitolinis tabulis, auctor eſt Dionyſius; primum de Latinis, iterũ de Etruſcis, tertium de Sabinis. quamquam qui librum de viris illuſtribus ſcripſit, de Sabinis eum tantum & priſcis Latinis ait triumphaſſe. Macrobius autem & Liuius triumphi ſolum, quem de Sabinis egit, meminerunt.

DE SER. TVLLIO REGE, *& III. triumphis eius.*

DE genere Ser. Tullii regis non omnes ſcribunt vno modo. Tullius enim (inquit Dionyſius) Corniculanus, vir nobilis, cum pro patria, quę tum à Tarquinio rege oppugnabatur, dimicans cecidiſſet, Ocriſiam vxorem prægnantem reliquit: quam captiuam rex vxori Tanaquili donauit. Ea cum puerum peperiſſet, quem à patris nomine Tullium, à fortuna *Seruium* nominauit, libertati reſtituta eſt. Puer autem, vbi corroborata ætate fuit, gener regi aſcitus eſt. poſt autem, ſocero ipſo rege à filiis Anci occiſo, hortatu ſocrus regnum Romæ ſuſcepit. Hæc Dionyſius. Liuius patrem huius, Ser. Tullium nominat; ita vt potius rex à patre, Seruii prænomen ſumpſiſſe videatur, quam (vt ait Dionyſius) à ſeruitute. quamquam (vt adiicit Liuius) fortuna matris, quod capta patria in hoſtium manus venerat, vt ſerua natus videretur, effecerit. Qui autem Capitolinos triumphos inciderunt, patris prænomen reticuerunt; credo, quod eum ſpurium & incerto patre ortum opinarentur. quam opinionem multorum fuiſſe Plutarchus in libro De fortuna Romanorum oſtendit: quo in loco ſcribit, alios putaſſe Ocriſiam domi Tarquinii ex quodam regis cliente; alios, ex lare aliquo; alios, ex Vulcano ipſo deo Seruium procreaſſe. De Vulcano autem rumorem percrebuiſſe maxime tum, cum repẽtina flamma Seruii pueri caput flagrauit. Sed hæc, atque alia eiuſmodi, fabulis ſimilia ſunt. Hic filias duas reliquit: quarum altera, Arunti; altera, Lucio Tarquiniis collocata eſt, Liuio auctore, & Dionyſio. quorum etiam teſtimonio apparet hunc annos regnaſſe XLIIII. Idem cum Etruſcis diuturnum bellum per annos XX. geſſit. Eius belli auctores Veientes, Cæretes, & Tarquinienſes fuerunt; qui, reliqua ſolicitata Etruria, ictæ pacis cum Priſco rege conditionibus ſtare noluerunt. Magna igitur & huius regis in hoc bello virtus enituit: quippe qui hoſtes ita contuderit, vt etiam de iis ter triumpharit. hoc enim cum apud Dionyſium ſcriptum, tum in Capitolinis triumphalibus tabulis eſt inciſum. Meſſalla eum etiam de Veientibus & Etruſcis nobilem victoriam ait retuliſſe.

De Luſtro inſtituto.

QVIA qui Capitolinas tabulas deſcripſerunt, luſtra omnia etiam antequam à cenſoribus conderentur, adſcribunt, faciendum eſſe mihi putaui, vt initium luſtrorum omnium notarem. quod Ser. Tullio regi, ſcriptorum omnium conſenſu defertur. Luſtri autem ratio hæc fuit, quantum ego ex Dionyſio & Liuio intelligere poſſum. Ciues omnes bona ſua æſtimare rex iuſſit, atque eorũ æſtimationẽ iureiurãdo obſtrictos ad ſe deferre; præterea nomina & ætatẽ vxorũ, liberorũ, libertorũ, ſeruorumque profiteri; quaque vrbis in regione habitarent, indicare: qui ſecus feciſſet, bona eius publicari, ipſum verberatum vænire, & ciuitatem amittere voluit. Prout autem varius erat cuiuſque cenſus, ita varias etiam deſcripſit ciuium claſſes; ita vt in primam claſſem ditiſſimum, in ſextam tenuiſſimum quemque cõiiceret. Ditiſſimos autem, quos militaribus muneribus, & bellicis ſumptibus, eoſdem domeſticis etiã ornamen-

ornamentis atque inſignibus affecit. in ſuffragiis enim ferendis maximam prærogatiuam primæ claſſis eſſe, tum ſecundæ, tum tertiæ deinceps vſque ad ſextam voluit. Cum autem ciues omnes in campo conuenire iuſſiſſet, atque ibi cenſum egiſſet, exercitum omnem ſuouetaurilibus luſtrauit. Cenſa ſunt ciuium capita LXXX M. Id luſtrum Romæ primum conditum eſt. cuius condendi munus, quemadmodum poſt à regibus ad conſules, à conſulibus ad cenſores peruenerit, infra oſtendam. Nūc quia luſtrum à cenſoribus quinto quoque anno plerunque eſt conditum, huic Luſtrum pro quinquennali ſpatio ſumptum eſſe, idque à luendo dictum, ſcribit Varro lib. v. de lingua Latina; quod quoq; quinto anno vectigalia & vltro tributa per cenſores perſoluerentur. Huic autem non vnum tantum, ſed quatuor luſtra à Ser. Tullio interpoſitis temporibus eſſe condita dicit. Indicat id Valerius lib. III; qui Ser. Tullio contigiſſe ait, vt quater luſtrum faceret, ter triumpharet.

DE L. TARQVINIO SVPERBO REGE *& II. triumphis eius.*

L. TARQVINIVM Superbum, filium L. Tarquinii Priſci regis tradit cum ceteris omnibus Liuius: Dionyſius firmiſſimis certiſſimiſque rationibus errorem illorum coarguit; idq; haud fieri potuiſſe ex certa annorum ratione oſtendit. nepotem autem Priſci fuiſſe ex filio, qui Priſco ipſo viuente obiit; at vero adoptione filiū, probat. quæ res ceteris erroris cauſam præbuerit. Vtrocumque autem modo ſentiamus, haud incommoda illa noſtra deſcriptio eſt, cum eum L. F. Damarati N. eſſe ſcribimus; quæ eſt tabularum etiam Capitolinarum. Filios hic reliquit tres, Sextum, Aruntem, & Titum. Sextum natu maximum vocat Dionyſius; at Liuius, & Ouidius in Faſtis, minimū. Hic Sextus cum ſtuprum Lucretiæ intuliſſet, cauſam L. Bruto & ſociis eius præbuit, vt pater eius cum tota regia ſtirpe Roma exigeretur. quamquam Seruius Aruntem, non Sextum, qui Lucretiæ vim fecerit, nominat. Titus à patre ad oraculum, comite L. Bruto dato, miſſus: Aruns poſt ab ipſo Bruto cos. in acie occiſus ... R[illegible]liquit & Tarquiniam filiam, quæ Octauo Mamilio Tuſculano duci nupſit. I[illegible]em *Superbus* ex moribus nominatus. Regnauit annos XXV, vt Liuio & Diony[illegible]o placet. qui vero Ser. Tullio annos XXXIIII aſſignant, iidem Superbo XXXV aſcribunt. Ne hic quidem rex expers gloriæ bellicæ fuit; quippe qui Sabinorum opes, qui parere recuſabant, duobus bellis comminuerit; ac Volſcos populantes primus bello aggreſſus, deuicerit. Quamquam autem nullos auctores habeo, qui triūphos vllos actos à Superbo rege ſcribant; tamen quoniam bis eum triumphaſſe ex Capitolinorum triumphorum fragmentis intelligebam, ſuſpicatus ſum triumphos duos accipiēdos eſſe: vnum, quem de Volſcis; alterum, quem de Sabinis egerit: præſertim vero cum hos populos ab eo victos Liuius, Dionyſius, Meſſala, isq; qui ſcripſit de viris illuſtribus, conſtantiſſime tradant. neque enim nomina ipſorum populorū in fragmento Capitolino exſtant.

DE CONSVLIBVS PRIMVM CREATIS, ET *quo vrbis anno, ac quo die inierint.*

HÆC eſt ſecunda mutatio reipub. qua Superbo rege, cum propter regis impotentiam, tum propter ſtuprum Lucretiæ à regis filio illatum, exacto, & libertate recuperata, imperium duobus viris annuum mandatum eſt; qui poſtea, quod conſulerent reipublicæ, *Conſules* (vt in lib. de legibus ait Cicero) nominati ſunt. Creati autem ſunt à Sp. Lucretio Lucretiæ patre interrege, comitiis centuriatis ex commentariis Ser. Tullii regis. Omnia iura, omnia inſignia regum, primi conſules habuere. id modo cautum eſt, ne, ſi ambo faſces haberent, duplicatus terror videretur. Patricii autem ambo ſunt creati. quod idcirco aſcribo, vt progreſſus reip. cognoſcatur, cum poſt etiam ex plebe ſint creari cœpti. nam hoc tempore vniuerſa in patriciorum poteſtate reſp. fuit. Ceterum annum, quo primi conſules inierunt, non eodem modo numerari ab omnibus inuenio. Liuius enim ac Dionyſius, poſt Romam conditam CCXLV appellant; alii vero, quorum opinionem nos ſecuti ſumus, CCXLIIII. Huius autem varietatis cauſa eſt, quod illi Priſco regi annos XXXVIII.

tribuerunt; hi, XXXVII. nos autem ab iis diſſidere coacti ſumus, vt ſumma annorum Capitolinorum conueniret. annus enim quo P. Valerius coſ. de Veientibus triumphauit, in Capitolinis fragmentis CCLXXVIII appellatur; is vero quo Sp. Caſſius de Sabinis, CCLI: quo P. Poſtumius, Agrippa Menenius de Sabinis, CCL. Quæ ſi vere ſcripta ſunt, profecto, ſi regrediẽtes, vſque ad annum, quo reges pulſi ſunt, perueniemus, eum CCXLIII, non CCXLIIII eſſe reperiemus. Quod autem dico à Capitolinis ſcriptoribus obſeruatum eſſe, idem aliorum etiam auctoritate comprobatur. Meſſalla enim anno ab vrbe condita CCXLIIII, pulſis regibus, ſub conſulibus annuo imperio iura Romana fuiſſe tradit: Oroſius anno ipſo CCXLIIII Brutum conſulẽ de filiis ſumpſiſſe ſupplicium. Ruſus, Eutropius, Iornandes, itemq; Solinus, in emendatis præſertim libris, Romæ regnatum eſſe annos CCXLIII ſcribunt. Adde quod, cum Ruſus dicat regnatum eſſe annos CCXLIII, à Roma condita ad Hirtium & Panſam conſules annos numerat DCCXI ab expulſis regibus, annos CDLXVII. qua ſumma nihil cum Capitolina eſſe poteſt congruentius. Eſt autem illud admonendum, magnam in annis ab vrbe condita numerandis ac digerendis inter antiquos ſcriptores diſſenſionem fuiſſe. Quod & Cicero tradit in Bruto, & nos ita eſſe ex variarum ſupputationum obſeruatione ac comparatione deprehẽdimus. Omnis autem huius controuerſiæ cauſa inde oritur, quod quos alii conſules, & ſine conſulibus dictatores ſæpe interſerunt, eos omnino alii prætereũt. quod & infra ſuo cuiuſque in anno oſtendam, & in ſupputatione etiam Liuiana alio loco demonſtraui. Eſt autem varia & inconſtans annorum apud omnes ratio vſque ad quingenteſimum ferme annum ab vrbe condita: ab eo vero hanc conſtantem inter eos eſſe controuerſiam inuenio, quod alii alios vno, alii duobus, alii tribus, alii quatuor annis antecedunt aut ſubſequuntur. *Vt autem de anno, ſic de die, quo primi conſules inierint, incertum diuerſi auctores faciunt. Plutarchus in Problematis primos coſſ. K. Ianuarii iniſſe ſcribit. Ouidius in Faſtis duos dies feſtos Romę regisfugii tradit; vnum, VII K. Mart. alterum IX K. Iun. Ego vero Plutarchum errare, cum multis rationibus arbitror, tum vero quod anno tantum ſexcenteſimo ab vrbe condita, cõſules K. Ian. primum inire cœpiſſe inuenio. Neq; vero Brutus coſ. primum cõſulatum inire VII K. Mart. potuit: quippe qui auctore Plutarcho in Poplicola, prid. K. Mart. obierit. quid eſt enim abſurdius, quã tantas res, quantas ille in conſulatu geſſit, ab eo quinque dierum ſpatio geſtas dicere? Neque etiam Brutum VII K. Mart. magiſtratũ cepiſſe, eumq; vſq; ad prid. K. Mart. ſequẽtis anni, id eſt ad extremum anni diem, obtinuiſſe, dicere poſſumus. nam ſi ita res cecidiſſet, nullũ in Bruti mortui locum ſubrogari opus fuiſſet; cum tamen duo ſint ei deinceps ſuffecti, Sp. Lucretius, & M. Horatius: M. autem Horatius diu etiã ex rebus eius geſtis in magiſtratu fuiſſe videatur. Quod cum ita ſit, ſane efficitur, vt IX K. Iun. reges expulſi ſint. ſiquidem ſcribit Macrobius lib. primo Saturn. Nonnulli putauerunt Iunium menſem à Iunio Bruto, qui primus Romæ conſul factus eſt, nominatum; quod hoc menſe, id eſt K. Iuniis, pulſo Tarquinio, ſacrum Carnæ deæ in Cœlio monte voti reus fecerit. Sic autem efficitur, vt Bruto poſt nouem mẽſes in acie interfecto, in reliquum anni Sp. Lucretius, ac eo mortuo M. Horatius fuerint ſuffecti. Confirmant hanc opinionem ea quæ de ſegete matura meſſi, & de Tiberi leni fluente aqua, vt mediis caloribus ſolet, affert Liuius, cum de bonis regi reddendis paulo poſt regis expulſionem loquitur. ex iis enim Iunii potius, aut Quinctilis, quam Martii aut Aprilis tempus deſcribitur. Adde, quod Dionyſius ait primos conſules iniſſe quatuor menſibus illi anno deficiẽtibus. Quod ita ego interpretor; conſueuiſſe eos tum à K. Octobr. annum ordiri: cum autem primi coſ. circa K. Iun. inierint, menſes quatuor ante ſolennem exordiẽdi noui anni diem iniſſe. Fuiſſe autem videtur annus ille libertatis primus, non duodecim menſium, ſed ſexdecim; quod primi conſules Valerius Horatiuſq;, quorum ille Tarquinio, hic Bruto in eundem annum ſuffectus eſt, de templo Capitolino dedicando inter ſe contenderũt. quod ab Horatio conſule Idib. Septembr. id eſt extremo mẽſe conſulatus, conſecratum eſt, Plutarcho in Poplicola, & Liuio lib. VII, auctoribus. Quod autem circa K. Octobr. tum annum exorſi ſint, apparet ex Dionyſio, qui lib. VI, Sp. Caſſium & Poſtumum Cominium coſ. anno CCLX conſulatum iniſſe ait K. Septem-

Septembribus, citius quam alii ante conſueuerint. Nihil tamen ante DXXX fere ab vrbe condita annum labantius atque inconſtantius fuit, quam ſolennis conſulatui ineundo dies. quod ſuo loco oſtendam.

DE PRIMIS COS. AN. CCXLIIII.

NEMO eſt qui diſſentiat quin L. Iunius Brutus, & L. Tarquinius Collatinus, primi conſulatum Romæ geſſerint. Patrem Bruti M. Iunium vocat Dionyſius; eumq; progeniem vnius eorum prodit, qui cum Ænea coloniam cōdiderunt. Is duobus ex Tarquinia Priſci regis filia ſuſceptis filiis, M. & L. Iuniis, vna cum maiore filio Marco a Superbo rege occiſus eſt. Lucius autem, cum regis inſidias metueret, quo facilius, quæ animo agitabat, exſequi poſſet, ſtultitiam ſimulauit: ſeq; *Brutum* (id eſt ſtultum) dictum appellauit. Itaque cum Sex. Tarquinius Lucretiæ Collatini vxori vim intuliſſet, primus populum ad libertatem recuperandam incitauit; & primus expulſo rege conſul factus eſt cum Collatino Lucretiæ viro; de quo nō idem tradit Liuius & Dionyſius. Ille enim, hunc Egerii filium, Aruntis nepotē, Damarati pronepotem; hic vero, Egerii nepotem, Aruntis pronepotem, Damarati abnepotem vocat. Plutarchus in incerto est, vtram ſequatur ſententiam. Ego tamen ſecutus ſum Dionyſium, qui in eiuſmodi quæſtione acutiſſime mihi verſari videtur. Quia vero patris prænomen non traditur a Dionyſio, interuallū inane relinquere ſum coactus: quod multis aliis etiam in locis erit neceſſario faciendum. Porro autem *Collatini* cognomen inuenit primus Egerius, cum diu Collatiæ præfuiſſet. de quo in II. Faſtorū Ouid. *clarum cui dederat Collatia nomen.* Quoniam autem credo in Capitolinis conſulibus eos præponi, qui priore menſe faſces habuerint; prior autem ex his habuit Brutus; propterea Collatino eum præpoſui. De Bruti faſcibus auctor eſt Liuius; & Valerius lib. VII. Bruti, inquit, vafre telluri impreſſum oſculum, vrbi libertatem, ipſi primum in faſtis locum tribuit. & Virgilius, *Conſulis imperium hic primus ſæuasque ſecures Accipiet.* Quod autem, COACTVS ABDICAVIT, ſcripſi, feci ex Capitolinarum tabularū præſcripto, in quibus cauſſæ omnes notari ſolent depoſiti magiſtratus. Huius autem abdicationis Collatini non eadem cauſſa ab omnibus traditur. Liuius enim libro II, Plutarchus in Poplicola, L. Tarquinium conſulem ſcribunt, ne nomen Tarquiniorum populo infenſum in vrbe eſſet, hortatu conſulis Bruti depoſito magiſtratu, ſpōte vrbe ceſſiſſe. idem ſcribit L. Piſo apud Gellium libro XV; L. Tarquinium collegā ſuum, quia Tarquinium nomen eſſet, metuere: eumque orat, vti ſua voluntate Roma concendat. Hanc autem opinionem Dionyſius irridet, & refutat. ortam autē eſſe diſſenſionem inter Brutum & Collatinum ait, cum Brutus ſupplicio de filiis, qui de recipiendis in vrbem regibus conſilia habuerant, ſumpto, pariter in ſororum Collatini filios coniurationis eius ſocios animaduerti vellet. Quos cum pro pari poteſtate, qua præditus erat, eximere pœna Collatinus vellet, Brutum, miſſo in ſuffragia populo, ei magiſtratum abrogaſſe. Piſonem ſequitur Cicero III de officiis, & in Bruto; Dionyſium Zonaras. P. autem Valerium Collatino ſuffectum, qui Brutum ante in expellendo rege iuuerat, apud omnes inuenio. Pater huius in annalibus Voleſus, in tabulis Capitolinis Voluſus appellatur. POPLICOLA autē in hoc magiſtratu vocatus eſt, quod leges tulit valde populares, vt de prouocatione a cōſulibus ad populum, & de imperio à populo accipiendo; vt Liuius & Dionyſius auctores ſunt. Dictus eſt autem Poplicola, auctore Dionyſio, quaſi δημοκηδὴς, id eſt populum colens. Hanc autem rationem ſcribendi, ex Capitolinis cōſulibus ſumpſi, in quibus eſt alio loco ita; QVI IN HOC HONORE MESSALL. APPELLAT. EST. &, QVI IN HOC HONORE CENSORIN. APPELL. EST. à qua formula ne punctu quidem mihi diſcedendum eſſe duxi. Porro autē L. Brutum cos. in magiſtratu ab Arunte Superbi regis filio (mouerat enim rex Romanis bellum) interfectum in prœlio eſſe prid. K. Mart. Plutarch. & alii tradunt. Quo mortuo P. Valerius Sp. Lucretiū Tricipitinum Lucretiæ patrē ſibi cooptauit, eique vt natu grandiori prius faſces dedit. Dionyſius, Liuius, Plutarch. Liuius præterea ac Dionyſius auctores ſunt, Lucretium iam ætate confectum, paucos intra dies mortuum eſſe; in eius autem locum M. Horatium Puluillum ſubrogatum. Addit Liuius, in quibuſdam annalibus Lucretium conſulē

prætermiſſum, & Bruto ſtatim M. Horatium eſſe ſuffectum, forte, quia nulla res inſignem fecerit conſulatum, memoria excidiſſe.

De triumpho P. Valerii Poplicolæ cos. de Etruſcis.

Hoc anno L. Superbum regem atque Etruſcos à Superbo ipſo concitatos, bellum populo R. intuliſſe, Veientes nempe & Tarquinienſes; deque iis populis P. Valeriū conſulem re præclare geſta triumphaſſe, auctores ſunt Dionyſius lib. v, Liuius lib. *II*, Plutarchus in Poplicola, & is qui ſcripſit de viris illuſtribus. Addit Plutarchꝰ, primū hunc fuiſſe, qui quadrigis vectus triumphauerit. Huic ego quod PRIMVS adſcripſerim, feci ex obſeruatione Capitolinorum triumphorum. Nam qui in aliquo magiſtratu alicuius auctor eſt inſtituti, is ſane hac ratione ibi deſcribitur; vt infra, Q. PVBLILIVS PHILO PRIMVS PRO COS. & C. DVILIVS PRIMVS NAVALEM EGIT. P. autem Valerium primum fuiſſe qui conſul triumphauerit, notat Dionyſius, & Plutarchus, & Zonaras. Triumphatum autem eſſe K. Mart. puto, quia Dionyſius ait, poſtridie quam pugnatum erat, triumphum eſſe actum. Pugnatum autem eſt Plutarcho auctore pridie K. Martias.

DE COS. AN. CCXLV.

CONSVLES ſecundus poſt exactos reges annus habuit P. Valerium iterum, & T. Lucretium, auctore Liuio, & Dionyſio. Iterū autem conſul Valerius ſcribitur, vt idem eſſe, qui priore anno fuit, intelligatur. notatur autem hoc modo, II. ſic enim eſt in nummis antiquis, & lapidibus, maxime Capitolinis. Qua de re ſcribit etiam Gellius lib. x; vbi numerum tertii conſulatus Cn. Pompeii in theatro tribus tantum lineis *III* inciſis ſignificatum ait fuiſſe. Eſt autem hoc à nobis obſeruatum, numeros quibus magiſtratus multiplicati notantur, ſuperimpoſitam habere lineam, hoc modo; II, III, IIII, in Capitolinis tabulis; triumphorum vero numeros nullam, ſic, *II*, *III*, *IIII*. quod ipſum differentiæ cauſſa nobis diligentiſſime cuſtodiendum eſſe putauimus. Porro autem T. Lucretium patrem eſſe reor T. Lucretii T. F. T. N. Tricipitini, qui cos. eſt anno vrbis CCXCI in Capitolinis tabulis. His conſulibus L. Porſena rex Cluſinus, rogatu Tarquiniorum, bellum populo. R. intulit, nec quicquam profecit.

De Luſtro V.

CENSVM, cuius auctor Ser. Tullius rex fuerat, cum toto Superbi regno intermiſſus fuiſſet, hoc anno, & ab his conſulibus actū atque relatum eſſe, cenſaque eſſe ciuiū capita CXXX millia, Dionyſius ſcribit. Solet autem Dionyſius cenſus nomine etiam luſtrum intelligere, vt in *VIII* luſtro dicam; quo loco, & hoc luſtrum quintū eſſe, nec vllo modo prætermitti poſſe, docebo.

DE COS. AN. CCXLVI.

CONSVLES in hunc annum edit Liuius P. Lucretium, & P. Valerium Poplicolam: Dionyſius P. Valerium Poplicolam tertium, M. Horatium iterum. Plutarchus P. Valerii tertium conſulis tantummodo meminit. Nos Dionyſium ſequuti ſumus: [illegible]m faſti quidam conſulares Græce ſcripti, atque ex Sicilia (vt audio) aduecti, & a[illegible] etiam Latini, quos citat Cuſpinianus, ſequuntur; in quibus conſules deinceps col[illegible]antur cognominibus eorum tantum allatis, hoc modo:

BRVTO, & COLLATINO	Βρούτου καὶ Κολλατίνου.
PVBLICOLA II. & TRICIPITINO	Ποπλικόλα καὶ Λυκρητίου.
PVBLICOLA III. & PVLVILLO.	Ποβλικόλα β, καὶ Πουλβίλλου.

Eſt autem *Puluillus* M. Horatii cognomen. Addit Dionyſius, hoc demum anno ædem Iouis Capitolini a M. Horatio conſule dedicatam eſſe: quam Liuius ab eodem dedicatam tertio ante anno ſcripſit. Hoc anno Etruſco bello finis, pace cum Porſena facta, impoſitus eſt, Porſena ipſo nouis Romanæ fortitudinis exemplis Horatii, Mucii, & Clœliæ virginis perculſo.

DE COS. AN. CCXLVII.

Poplicolæ tertium conſuli ſuggerit conſules Dionyſius Sp. Lartium, & T. Herminium. idem facit Caſſiodorus; idem liber Cuſpiniani, ita;
PVBLICOLA III. & PVLVILLO.
RVFO, & AQVILINO.
VALERIO, & TVBERTO.
Contra Liuius hos omittit, atque M. Valerium & P. Poſtumium Tubertum ſubiicit; ſed (vt oſtendi in ſcholiis Liuianis) vitio librariorum. qui rationes, cur ita cenſeam, quæret, inde facile petere poterit. In faſtis Siculis non hi ſolum, ſed etiam ſequentes conſules omittuntur. Hos autem conſules à Capitolina ſupputatione non reſpui; ſatis conſtat; quod qui ſequentes annorum numeros intuebitur, facile intellexerit. Meminit Sp. Lartii ſæpius Dionyſius; ſed ſæpe cum menda. eſt autem Σπέριος Λάρκιος Φλαῦος, in ſecundo huius conſulatu legendum. quod *Flauum* cognomen huic ſæpe attribuit Dionyſius, id *Rufum* eſſe in libro Cuſpiniani, ſatis cōſtat. Nam *Aquilinus* Herminii collegæ cognomen eſt. Hic Sp. Lartius frater fuit T. Lartii dictatoris. Dionyſius lib. v. Quietus à bello annus hic fuit.

DE COS. AN. CCXLVIII.

Consvles ſubſequuti ſunt M. Valerius, & P. Poſtumius, Liuio & Dionyſio teſtibus. M. Valerius Poplicolæ frater fuit. Dionyſius, Liuius, Plutarchus. Poſtumius cognomine vſus eſt TVBERTO, Zonaras, Plutarch. in Poplicola, Dionyſius libro v, & VI; & Cicero de legibus, cum ait, Tuberto virtutis cauſſa tributum eſt vt in vrbe ſepe[illegible]etur; quod eius poſteri iure tenuerūt. de eodem Valer. lib. *II*, cap. *II*. Itaque in lib. Cuſpiniani hi conſules ita ſcribuntur; VALERIVS, & TVBERTVS. Hunc Quinti filium vocat Dionyſius, vbi de legatis conſularibus agit ad plebem miſſis anno CCLX.

De triumphis M. Valerii, & P. Poſtumii Tuberti cos. de Sabinis.

Hoc anno Sabini, contemptis Romanorum opibus Etruſco bello fractis, bellum a latrociniis exorſi intulerunt. de quibus prœlio victis M. Valerium, P. Poſtumium conſules [illegible] aſſe, auctor eſt Dionyſius lib. v, & Liuius lib. II. Plutarchus autē in Poplicola M. Valeriū Poplicolæ fratrem de Sabinis, quos bis prœlio fuderat, triumphaſſe; Pl[illegible]us l[illegible]. XXXVI, cap. XV, fratrem Poplicolæ bis Sabinos in eodem magiſtratu viciſſe a[illegible]t. Hic eſt M. Valerius cui, quia ſæpius vicerat, ædes in Palatio tributæ ſunt, & publico ſumptu ædificatæ. cuius rei auctores ſunt Dionyſius lib. v, Pædianus in Piſonianam, Plutarchus in Poplicola, Plinius lib. XXXVI, cap. XV.

DE COS. AN. CCXLIX.

Livivs in hunc annum conſules prodit P. Valerium Poplicolam IIII, & T. Lucretium II. Idem ſcribit Dionyſius, Plutarchus, & Caſſiodorus. Faſti Cuſpin. Publicolam IIII, & Tricipitinum edunt; Siculi, Poplicolam III, & Lucretium III. De quatuor Poplicolæ conſulatibus ſic Valerius lib. IIII; Valerius Poplicola conſulatus initium cum Bruto auſpicatus eſt; idemque poſtea tres cōſulatus acceptiſſimos populo Romano geſſit.

De triumpho II P. Valerii Poplicolæ cos. IIII, de Sabinis.

Consvles hoc anno Sabinorum opibus prælio comminutis triumphaſſe, Liuius tradit, & Dionyſius. Plutarchus & Zonaras cum operam nauaſſe vtrumque conſulem Sabinorum in bello ſcribant, non tamen niſi Poplicolam triumphaſſe aiunt. Atque hic vnus etiam triumphus eſt in fragmentis Capitolinis. Quoniam autem ex iiſdem fragmentis apparet, non ſolum de Sabinis, ſed etiam de Veientibus ab eo eſſe triumphatum, quod Liuius & Dionyſius omiſerunt, non ignorandum eſt,

id etiam recte videri factum. Nam qui de viris illuſtribus ſcripſit, Poplicolā ait primum de Veiētibus, iterum de Sabinis, tertium de vtriſq; gentibus triumphaſſe. quāquam nos eum bis tantum triumphaſſe arbitramur. quod ex fragmentis etiam Capitolinis intelligi poteſt.

DE COS. AN. CCL.

LIVIVS & Caſſiodorus conſules ſuggerunt Agrippam Menenium, & P. Poſtumium: Dionyſius Agrippam Menenium Lanatum, P. Poſtumiū Tubertum iterū: Faſti Cuſpiniani, Tubertum iterum, & Lanatum: Siculi, Menenium, & Poſtumiū: Zonaras Poſtumium II, & Agrippam. Agrippā Menenium C. F. vocat Dionyſius, vbi de legatis conſularibus agit ad plebem miſſis anno CCLX. Valerius vitioſe hunc lib. IIII, cap. IIII. M. Menenium Agrippam nominat. rectius qui de viris illuſtribus ſcripſit, Menenium Agrippam cognomento Lanatum.

De P. Poſtumio Tuberto cos. II, ouante; Agrippa Menenii Lanati cos. triumpho de Sabinis.

HOC anno colonias duas Latinas Pometiam & Coram ad Auruncos defeciſſe, cum Auruncis initum bellum, deq; iis acie victis cōſules triumphaſſe, tradit Liuius. Dionyſius autem Sabinos, tertiam in agrum R. impreſſionem facientes, à cōſulibus fuſos cæſosq; eſſe; atq; de iis Agrippam conſulem triumphaſſe, Poſtumium primum ouantem vrbem ingreſſum ſcribit. Quem quia certiora affert, (vt ſolemus) ſequuti ſumus. De Agrippa enim idem ſcribit is qui de viris illuſtribus tradidit, & Dionyſius iterum lib. VI extremo, vbi mortem eius exponit: quo in loco ὡς τ̃ ὑπατικῶν legēdum eſt, non τ̃ ὑπάτων. De Poſtumio vero Plin. lib. XV ita ait; Bellicis ſe quoque rebus myrtos inſerit; triumphansq; de Sabinis Poſtumius Tubertus in conſulatu, (qui primus omnium ouans vrbem ingreſſus eſt, quoniam rem leuiter ſine cruore geſſerat) myrto Veneris victricis coronatus inceſſit; optabilemq; arborem etiam hoſtibus fecit. Vtriuſq; etiam triumphi veſtigia certiſſima in Capitolinis fragmentis exſtant. Vtrumque etiam conſulem rem bene in Sabinis geſſiſſe tradit Zonaras.

De ouatione inſtituta.

NVNC vero, quia locus poſtulat, de ouatione quid inuenerimus exponamus. *Ouationem* minoris eſſe triumphi genus, Dionyſius lib. V, Plutarchus in Marcello memoriæ prodiderunt. Ouantes ſcribit Feſtus lætantes eſſe, ab eo clamore quem mittunt redeuntes è pugna victores milites, geminata litera O. quod idem placet etiam Dionyſio. quaſi vero Romani, inquit, εὐασμὸν Græcorum vocem, quæ clamorem ſignificat, ouationis nomine voluerint interpretari. At Plutarchus hanc opinionē refellit, & ouationis nomen ab oue ductum putat: quam qui hoc genere triumphi ornabatur, ſacrificabat; quemadmodum qui maiorem triumphum agebat, taurum in Capitolium veniens immolabat. Differt autem ouatio à triumpho, vt ait Dionyſius; quod qui ouās ingreditur, is nec curru vectus, nec trabeam nec togam pictam indutus, pedibus vrbem exercitu præeunte iniret. Plutarchus autem eundem nec quadrigis inuectum, nec laurea coronatum, nec tubis concinentibus, ſed pedibus & calceis, myrtea redimitum, tibiis modulantibus vrbem iniſſe ſcribit. Myrtea autem eos potius eſſe vſos, quam (vt ait Dionyſius) laurea, Plutarcho aſſentior; quod id etiam traditum ſit à Plinio, Feſto, & Gellio. Hoc autem triumphi genus hoc primum anno à ſenatu inſtitutū eſſe, ex Licinii annalibus docet Dionyſius. Cur autem hoc factum ſit, non eandem cauſam idem cum Plinio affert. hic enim, quia Poſtumius leuiter & ſine cruore rem geſſerat; ille, ex prælio ante infeliciſſime facto; in quo, plurimis ex ſuis amiſſis, parum abfuit quin ipſe cum ceteris in fuga caperetur. De cauſſis autem huius decernendi honoris, ita ſcribit Gellius lib. V; Ouandi non triumphandi cauſſa eſt, cum aut bella non rite indicta, neque cum iuſto hoſte geſta ſunt, aut cum hoſtium nomen humile & non idoneum eſt, vt ſeruorum piratarūque; aut deditione repente facta, in puluere (vt dici ſolet) incruētaque victoria obuenit. cui facilitati aptam eſſe Veneris frondem crediderunt; quod non Martius, ſed

quaſi

quaſi Venerius triumphus quidam foret. Hanc myrteam coronam M. Craſſus, bello fugitiuorum confecto, cum ouās rediret, inſolenter aſpernatus eſt; ſenatusq; conſultum faciendum per gratiam curauit, vt lauro, non myrto coronaretur. Adiicit Plutarchus, cum verbis & comitate res cum hoſtibus tranſacta & bene geſta eſſet, tum vt ouantes inirent, fuiſſe permiſſum. His adde, cum aut in aliena prouincia, aut alienis auſpiciis, aut cum ſine magiſtratu res geſta eſſet: vt ſigillatim ſuo loco exponetur. Pedibus autem, an equo vecti ouantes ingrederentur, magna quæſtio eſt. de qua ſic etiam Gellius; Prætereundum non eſt, quod ad ouationem attinet, ſuper quo diſſentire veteres auctores ſcio. partim enim ſcripſerunt, qui ouaret, introire ſolitum equo vehente. & Sabinus Maſſurius pedibus ingredi ouantes dicit, ſequentibus eos non militibus, ſed vniuerſo ſenatu. Hæc Gellius. Itaque Dionyſius, pedibus ingreſſos, Dio, equo vectos intelligit. Etenim ouantem ingredi, equo vehi Dio appellat. Nam de Tiberio ouante ait; τὰ ἐπὶ τοῦ κέλητος ἐπινίκια ἔπεμψε. & de Druſo; τὸ ἐπὶ κέλητος ἐς τὸ ἄστυ ἐλάσαι. & de Auguſto; τὸ ἐφ' ἵππου ἐξελάσαι, & de Antonio; ἐπὶ ἵππων αὐτοὺς ἐξαγαγόντες. & de Cæſare; ἱππεύσαντα ἐκ τοῦ Ἀλβανοῦ. Dionyſius autem pedeſtrem triumphũ ouationē vocat, dum de A. Manlio ouante an. CCLXXIX loquitur.

DE COS. AN. CCLI.

In hunc annum conſules comparantur à Liuio & Zonara Opiter Virginius, & Sp. Caſſius: à Dionyſio vero, qui vberior eſt, Sp. Caſſius Vſcelinus, & Opiter Virginius Tricoſtus. Liuium ſequitur Caſſiodorus. TRICOSTVM cognomen eſſe Virginiorum, ſatis conſtat. Quem autem Dionyſius Οὐισκελλῖνον, Cicero in Lælio *Becillinum*, faſti Cuſpiniani *Viſcellinum* vocant. hos ego ſequntus ſum. quamquam in Siculis eſt Tricoſtus & Vitellinus.

De triumpho Sp. Caſſii Viſcellini cos. de Sabinis.

Livivs hoc anno rem bene geſtam in Auruncos ſcribit; deque iis magis ob iras grauiter vltas, quam ob magnitudinem perfecti belli, conſules triumphaſſe. Dionyſius Sp. Caſſium tantum de Sabinis triumphaſſe; & Sabinorum bellum, quod iam per annos quatuor gerebatur, cōfeciſſe ait. cui ego, & quia in hac colligēda hiſtoria diligentior eſt Liuio, & quia cum fragmentis Capitolinis conſentit, aſſentior. quod etiam in prioribus proximis triumphis deſcribendis feci. Adde etiam, quod Zonaras ab his conſulibus pacem Sabinis datam ſcribit.

DE COS. AN. CCLII.

Hic annus conſules habuit Poſtumum Cominium, & T. Lartium. Liuius, Dionyſius, Zonaras, Caſſiodorus. Horum conſulum cognomina fuerunt, faſtis Cuſpiniani teſtibus Auruncus & Rufus: Siculis vero, Aruncus & Flauus. Valerius lib. *IIII*, cap. *III*, Poſtumi Cominii II cōſulis meminit, & Poſtumi Cominii Aurunci in epitoma. T. Lartius Flauus, à Dionyſio dicitur frater Sp. Lartii, de quo ſupra dictum eſt. His conſulibus populi Latinorum in Ferentinum agrum, auctore Mamilio Tarquinii regis genero, conuenerunt; atque abſentibus Romanis, quos ad conciliū ex fœdere non aduocauerant, de bello aduerſus eos ſuſcipiendo egerunt; vt ait Dionyſius. Liuius eius rei cauſſa dictatorem primum creatum ſcribit; quem triēnio poſt ercatum Dionyſius tradit.

DE COS. AN. CCLIII.

Consvles ſuggerit in hunc annum Liuius & Zonaras, Ser. Sulpicium; & M'. Tullium: Siculi faſti, Camerinum, & Longum; Cuſpiniani, Camerinum & Tullium: Dionyſius Ser. Sulpicium Camerinum, & Manium Tullium Longum. M'. Tullii Cos. meminit Cicero in Bruto, cum ait; Vt ſi me à M'. Tullio eſſe dicerem, qui patricius anno X poſt reges exactos, cū Ser. Sulpicio cos. fuit. De *Manio* prænomine in Prænominibus dictum eſt. Ser. Sulpicium P.F. Camerinum vocat Dionyſius, vbi

de legatis conſularibus agit. Idem Manium Tullium in magiſtratu mortuum eſſe ſcribit; neque in eius locum quemquam, quia prope in fine annus erat, ſubrogatum. Hoc anno nihil dignum memoria actum. Liuius.

DE COS. AN. CCLIIII.

CONSVLES edit in ſequentem annum idem cum Caſſiodoro T. Æbutium, & P. Vetuſium: Dionyſius P. Veturiū, & P. AEbutium Ἐλαάλβαν; mendoſe, pro P. Veturium, & T. Aebutium Ἔλβαν. ſic enim, vbi de legatis conſularibus agit, & in magiſterio equitum Aebutii, ſcriptum eſt. Idem T. Aebutium T. F. vocat, cuius cognomen *Eluam* eſſe, Latini quoque ſcriptores aſſerunt. P. Veturium eundem eſſe puto cum eo quem Poplicola primum conſule primum quæſtorem cum. M. Minucio factum ſcribit Plutarchus, vbi eum Πόπλιον Οὐετούριον nominat. vt omnino Publii prænomen magis probem quam Caii, quod in deprauatis eſt Liuii libris. Qui *Vetuſium* ſcribunt, antiquam conſuetudinem imitantur, qua S. pro R. ponebatur, vt cum Fuſios, Valeſios, Papiſios, Auſelios dicebant; qui Veturium, recentē vſum. Hac de re Liuius in anno CCXCI. Veturii cognomen eſt GEMINVS. in faſtis enim Siculis horum conſulum cognomina ſunt Elua & Geminus. His conſulibus Fidenæ obſeſſæ, Cruſtomeria capta, Præneſte ab Latinis ad Romanos deſciuit. Liuius.

DE COS. AN. CCLV

LIVIVS conſules ſubiicit Q. Clœlium cum T. Lartio. item Caſſiodorus. Dionyſius T. Lartium Flauum, Q. Clœlium Siculum. in Faſtis Cuſpiniani huic anno hæc duo cognomina conſulum reſpōdent, Siculus, Rufus; quorum illud, Clœlii eſt; hoc, Lartii. ſic enim pro Flauo Rufum etiam ſupra attulerunt, vt Siculi Flauum & Siculum. T. Lartius, eſt idem qui ante conſul & dictator fuit. Dionyſius. Hoc anno nihil actum exponit Liuius: cum tamen Fidenas a Lartio conſule captas, & de Fidenatibus ſupplicium ſumptum Dionyſius ſcribat.

De dictatore, & magiſtro eq. primum creatis.

NVLLVM inuenio magiſtratum, de quo tam variæ ſint veterum ſcriptorum, & tam diſcrepantes ſententiæ, quam de dictatore. Neque enim aut quo anno, aut qua cauſſa, aut quis primus dictator factus ſit, conuenit. Hanc autem annalium diſcordiam Liuius etiam mirans, quid de hac re conſtituat, ambigit. Dionyſius aſſeuerantior eſt. Nos vtriuſq; ſententiam exponemus. Liuius igitur, etſi, quod ſequatur, certum nihil habet, tamen triennio ante, dictatoris primum creandi mentionem ortam eſſe cenſet. Dionyſius eam in hunc annum reiicit, quo anno T. Lartius II, & Q. Clœlius Siculus conſulatum geſſerunt. Liuium ſequuntur Euſebius & Eutropius. vterque enim eorum nono poſt reges exactos anno dictatorem creatum eſſe ait. Neque vero de cauſſa etiam (vt dixi) conueniunt. Oroſius enim, Sabinorum bellum mouentium cauſſa; Liuius, ad Sabinos Latini etiam belli metu accedente; cum triginta iam coniuraſſe populos, concitante Octauo Mamilio, ſatis conſtaret. Dionyſius & Zonaras, cum plebs graui ære alieno demerſa, ad bellum Latinum nomina dare detrectaret, poſt longas conſultationes nouum hunc magiſtratum, à quo nulla eſſet prouocatio, ad comprimendos ſedandoſque eius tumultus, ſenatum creaſſe ait. Atque alii quidem (vt inquit Liuius & Feſtus) M. Valerium M. F. Voluſi N. qui nondum conſul fuerat, creatum ſcribunt: alii vero, quos & Liuius & Dionyſius ſequuntur, T. Lartium conſulem. Senatuſconſultum autem factum ait Dionyſius, vt Lartius & Clœlius conſules, ceterique magiſtratus abdicarent, vnuſque vir, quem ſenatus nominaret, populus ſciſceret, haud amplius quam per ſex menſium ſpatium, ſine prouocatione, & maiore quam conſules poteſtate, imperaret. Itaque Clœlio conſuli negotium datum dictatoris dicendi. Clœlium autem T. Lartium Flauum collegam ſuum dixiſſe. De iure autem dictatoris ſic Feſtus lib. XIII; *Optima lege* cum diceba tur in magiſtro populi faciendo, qui vulgo *Dictator* appellatur, quam pleniſſimum poſſet ius eſſe ſignificabatur; vt fuit M. Valerii M. F. Voluſi nepotis; qui primus magiſter populi creatus eſt. poſtquam vero prouocatio ab eo magiſtratu ad populum

data

[illegible] data eſt, quæ antea non erat. deſi[illegible]m eſt dici vt optima lege; vtpote immi[illegible]e priorum magiſtratuum. Hęc ille. Patricii autē primi dictatores creati ſunt. [illegible] enim n[illegible]ſi poſt centeſimum & quinquageſimū fere annum, hic magiſtratus ple[illegible]pa[illegible]. Vt autem è conſularibus fierent, lege prouiſum tradit Liuius. Dictatorem porro tradit Dionyſius ab Albanis ſumptū eſſe, qui poſt Numitoris & Amulii mor[illegible]m deficiente regia ſtirpe, annuo magiſtratui regium imperium commendauerint. Dictatoris autem vocem, duplicem habere poſſe originem. Nam & quod non à populo crearetur, ſed ab vno diceretur, & quod ipſe edicendi ſummam poteſtatē habe[illegible]t, videri Dictatorem vocatū: ſiquidem rerum iuſtarum iniuſtarumque iuſſa à Romanis *Edicta* nominari. Quæ autem à Dionyſio ſcripta ſunt, ea Varro de lingua Latina c[illegible]rmat; cum ait; Dictator, quod à conſule diceretur, cuius dicto omnes a[illegible]di[illegible]tes eſſent, nominatus eſt. Vtraſq; etiam cauſſas exponit eleganter Plutarchus in M[illegible]ar[illegible]lo. *Magiſtrum* autem *equitum* dictum eſſe à dictatore primo T. Lartio, [illegible] Dion[illegible]ſius; atque inde eam ſemper in republ. conſuetudinem vſq; ad ſuam ætatem man[illegible]ſſe, vt dictator ſine magiſtro equitum magiſtratum non gereret. Quod ta[illegible] & [illegible]e[illegible]o Punico ſecundo, & poſtremo ab ipſo etiam Cæſare neglectum eſſe co[illegible]pe[illegible]. Huius autem vocis ratio ea fuit, quam tradit Varro lib. quarto de lingua Latina, quod ſumma poteſtas eius eſſet in equites, & accenſos; perinde atq; ſumma eſt in p[illegible]u[illegible]m dictatoris; à quo is quoque *magiſter populi* appellatus eſt. Magiſtrum autem equitum primum dictum fuiſſe Sp. Caſſium, eum qui ante cōſul fuerat, Dionyſius & Liuius produnt. Ac cauſæ quidem dictatoris à principio creandi illæ fuer[illegible]t, qu[illegible] di[illegible]imus, Rei gerendæ, & Seditionis ſedandæ. Verum progredientibus temporibus, aliæ deinceps acceſſere; vt Claui figendi, Ludorum faciendorum, Feriarum [illegible]atinarum, Comitiorum habendorum, Senatus legendi, & Reipubl. conſtituendæ; de q[illegible]ibus ſuo loco. Cum autem in dictaturis Capitolinis obſeruatum ſit, vt cauſſa etiam dictatoris dicti exſtaret, propterea id ipſum nobis etiā ſtudioſiſſime re[illegible]end[illegible]m eſſe putauimus; ea cuſtodita ratione ſcribendi, quam in tabulis Capitolinis vſurpari animaduertimus. Hic dictator cenſu populi habito exercitum in Latinos eduxit; ac Latinorum vrbibus per legatos ab armis deterritis, quoſdam ex Mamiliano exercitu, agrum Romanum populantes, partim cęcidit, partim cepit; ac diſſolutis Latinorum copiis, annuas vrbibus inducias dedit. Dionyſius.

De Luſtro VI.

OMNINO Liuius, cum ad ſua tempora properaret, exiliter atque anguſte res has a pri[illegible]s reipubl. temporibus videtur tractaſſe, & cōſulto negligens fuiſſe. neq; enim c[illegible]m aliarum multarum rerum meminit, quæ cognitu & vtiles & iucundæ eſſent; tum ne luſtrorum quidem etiam & cenſuum; quæ res ad tradendū Romani imperii incrementū maxime pertineret. Itaq; niſi eorum nobis veſtigia certa Dionyſius reliquiſſet, nullum omnino cenſum horum temporum haberemus. Scribit enim dictatorem Lartium ex inſtituto Ser. Tullii populum cenſuiſſe, eoq; luſtro centum quinquaginta millia & ſeptingenta capita eſſe cenſa. Euſebius itē, qui triennio ante Lartium di[illegible]tatorem prodit, eodem etiam anno factum eſſe cenſum ait. Dionyſium autem Cenſus no[illegible]e Luſtrum etiam comprehendere, alio loco docui.

DE COS. AN. CCLVI.

LIVIVS, & Caſſiodorus conſules in hunc annum edunt A. Sempronium & M. Minucium: faſti Cuſpiniani cum Siculis Atratinum & Augurinum. at Dionyſius A. Sempronium Atratinum, & M. Minucium Augurinum. quamquam Augurini cognominis non meminit ni[illegible] ſecundo Minutii conſulatu. Fuiſſe autem *Atratinum* Semproniorum, *Augurinum* Minuciorū cognomen, ſatis infra apparebit. Hi[illegible] conſulibus ædes Saturno dedicata; Satu[illegible]nalia dies fe[illegible]us inſtitutus. Liuius, Dionyſius.

DE COS. AN. CCLVII.

A. Poſtumium, T. Virginium cos. deinceps factos eſſe inuenio apud Liuium, & Caſſiodorum, & Dionyſium. In faſtis Siculis Album & Cœlimontanum inuenio;

Itaq; Dionyſius vbi de legatis agit ad plebem miſſis, hunc vocat A. Poſtumium P. F. Album; & Plutarchus in Poplicola, Poſtumium Album. quanquam vtrobiq; mendoſe eſt βάλβος, pro ὁ ἄλβος. *Albus* enim & *Albinus*, Poſtumiorũ cognomina ſunt. Itaque filius huius in Capitolinis cõſulibus dicitur P. Poſtumius A. F. P. N. Albus Regillenſis. TRICOSTVS, eſt (vt ante dixi) Virginiæ gentis cognomen. quod vna cum Regillenſi in faſtis Cuſpiniani huius anni conſulibus reſpondet.

De A. Poſtumio Albo dictatore, & triumpho eius de Latinis.

HOC anno Latinis populis poſt annuas inducias, duce Mamilio Tuſculano, quẽ Tarquinii excitauerant, mouentibus, in magna trepidatione ciuitatis, opus dictatore fuit. Itaq; ex conſulibus alter, A. Poſtumius, qui minor erat natu, à collega Virginio Dictator dicitur. Poſtumius T. Æbutium T. F. Eluam, virum conſularem, magiſtrum equitum dixit. Ita Dionyſius. Nam Liuius, etſi variantibus annalibus in vtrã partẽ inclinet in dubio eſt, tamen tertio ante anno, P. Veturio, T. Æbutio cõſulibus, dictatorem A. Poſtumium dictum tradit. Nos autem Dionyſium ſequimur; quia vero ſimilius videtur, Poſtumium in conſulatu, quam ante conſulatum, dictatorẽ eſſe ex lege dictum. Magiſtrum equitum bello Latino ad lacum Regillũ fuiſſe Coſſum, ſcribit Florus. Idẽ ſentire videtur is qui de viris illuſtribus tradidit; cum Coſſi ſtrategema illud exponit, de quo Liuius in anno CCXXVII. in quo valde decipiuntur. Ceterum rem proſpere geſtam eſſe ad lacum Regillum a Poſtumio dictatore Latinis prœlio victis, & triumphum nobiliſſimum actum eſſe, ſcribit cum Liuio Dionyſius. Eiuſdem victoriæ meminit etiam Florus, Valerius lib. I, & auctor libri de viris illuſtribus. Hanc pugnam pugnatam eſſe idibus Quinctilibus, Dionyſius lib. VI, Plutarchus in Coriolano, tradidere. Triumphi autem veſtigia ſunt in Capitolinis triumphis. ex quibus apparet etiam hunc *Regillenſem* eſſe dictum; credo, quod bene ad lacum Regillum pugnauerit. Hoc bello a Romanis fœdus & ſocietas antiqua Latinis populis reddita. Dionyſius.

DE COS. AN. CCLVIII.

Ap. Claudium, P. Seruilium cos. produnt in hunc annum Liuius & Caſſiodorus: faſti Cuſpiniani & Siculi, Sabinum & Priſcum. at Dionyſius Ap. Claudium Sabinũ, P. Seruilium Priſcum. Ap. Claudii cum Seruilio conſulis anno ab vrbe condita CCLIX, meminit Plin. lib. XXXV, cap. XXXI. ſequitur enim Liuianam hoc loco & Dionyſianam ſummam. Hic eſt princeps gentis Claudiæ, *Actius Clauſus* primum, poſt *Ap. Claudius* appellatus; qui ex Sabinorum vrbe Regillo (vnde *Sabinus Regillenſis* dictus) Romam commigrauit anno ab vrbe condita CCL, atque in patricios adſcriptus eſt. Liuius, Dionyſius, Suetonius in Tiberio, auctores. Hic auus decemuiri Ap. Claudii fuit; qui quia in Capitolinis tabulis Ap. F. M. N. ſcribitur, propterea hũc ego cogor vel inuitus Marcum Claudium nominare. P. Seruilius, P. F. a Dionyſio dicitur, vbi de legatis conſularibus agit ad plebem miſſis.

De triumpho P. Seruilii Priſci cos. de Volſcis.

VOLSCIS hoc anno bellum illatum, quod auxilia comparaſſent, quæ ſuperiore bello Latinis miſerent. P. autem Seruilium cos. re bene contra Volſcos geſta, cum triumphum à ſenatu, Claudio collega intercedente, non impetraſſet, cum lictoribus coronatis coronatum, & triumphali veſte ornatum, vrbẽ plebe, cui cariſſimus erat, proſequente iniiſſe, atque in Capitolio vota perſoluiſſe, ſcribit Dionyſius. Quẽ triumphum nec Liuius, nec Capitolina fragmenta habent; credo, quia inuito ſenatu, à quo tum decernebantur triumphi, eſt actus. quamquam Liuius conſulem eum maxima gloria ſua victorem exercitum reduxiſſe ait.

DE COS. AN. CCLIX.

CONSVLES memorat in hunc annum Liuius & Caſſiodorus T. Vetuſium, & A. Virginium: Dionyſius A. Virginium Montanum, T. Veturium Geminum: faſti Cuſpiniani, Montanum & Geminum; Siculi, Cœlimontanum & Geminum. Qui

autem

autem *Montanus*, idem etiam *Cœlimontanus* fuit. itaque Dionyſius vbi de legatis conſularibus agit, de hoc inquit; Αὖλος Οὐεργίνιος Αὔλου υἱὸς καὶ νωμεντῖνος: mēdoſe pro κοιλιμοντανὸς. ſic enim alio loco Liuius. Hos conſules Pædianus in Cornelianam A. Virginiū Tricoſtum, L. Veturium Cicurinum appellat. ex quo intelligi poteſt, vtrumque horum duo cognomina tuliſſe, Tricoſtum Cœlimontanum, & Geminum Cicurinū. ſic enim alio loco alii, vt apparebit. Hunc annum vna cum Cicerone poſt reges exactos XVI eſſe Pædianus ſcribit.

De M'. Valerio dictatore, & triumpho eius de Sabinis.

CVM Æqui, Volſci, & Sabini vna omnes mouerent, ac plebs ad bellum nomina profiteri nollet, iamq; ſeditio, anno priore nexorum cauſa commota, vehementius in dies gliſceret, viſum eſt patribus ad dictatorē cōfugere, cuius metu plebs ſine dubio quietura eſſet. Itaque Manius Valerius dictator dicitur. is Q. Seruilium ſibi magiſtrum eq. cooptauit. Hæc Dionyſius, ac fere etiam Liuius. Manium Valeriū Voleſi filium Liuius, Poplicolæ fratrem Dionyſius tradunt. Eundem ſeptuaginta amplius annos natum Dionyſius, non conſularem dictatorem factum Liuius auctores ſunt. Q. etiam Seruilius, P. Seruilii P. F. Priſci priore anno conſulis frater à Dionyſio proditur. Seditionis autem ſedandæ, & rei gerendæ cauſa factum notaui, quod apud Liuium Valerius ipſe ita loquitur; Diſcordiæ inteſtinæ, bellū externum fecere, vt hoc magiſtratu egeret reſpubl. Et vero triumphus etiam ab eo actus, rem ab eo geſtam eſſe oſtendit. Idem Liuius libro VII, claui figendi cauſſa hunc dictum eſſe videtur ſignificare, cum ait in anno CDXXIII Itaque memoria ex annalibus repetita, in ſeceſſionibus quondam plebis clauum ab dictatore fixum, alienatasq; diſcordia mentes hominum eo piaculo cōpotes ſui feciſſe; dictatorem claui figēdi cauſſa creari placuit. Quod enim ſcribit Liuius in ſeceſſionibus quondā plebis clauū à dictatore fixum, id quando factum ſit, niſi hoc anno, diuinare non poſſum. Cum igitur & plebs domi compeſcenda, & foris hoſtes repellendi eſſent, quarum rerum cauſſa dictator dictus fuerat, M'. Valerius conuocata cōcione, plebem gratiſſima oratione repreſſit, pollicitus vbi primum confecto bello domum rediiſſet, ſibi curæ fore, vt ad ſenatum de nexis referretur. Eaque de cauſſa *Maximus* nuncupatus eſt, vt ait Cicero in Bruto. quamquam Cicero hanc orationem ab eo habitam eſſe non in vrbe ait, ſed in caſtris in Sacro mōte, in quem plebs ſeceſſerat. Quod idem etiam tradit Valerius lib. VIII, cap. IX. Verba Ciceronis ſunt hæc; Videmus item paucis annis poſt reges exactos, cum plebs prope ripam Anienis ad tertium milliarium conſediſſet, eumque montem qui Sacer appellatus eſt, occupauiſſet, M. Valerium dictatorem dicēdo ſedauiſſe diſcordias; eique ob eam rem ampliſſimos honores eſſe habitos, & eum primum ob eam ipſam cauſſam Maximum eſſe appellatum. Eadem fere Valerius. Quod autem ab illis ſcribitur, ratione vacare videtur. Etenim Dionyſio, Liuioq; teſtibus, M'. Valerius ante ſe dictatura abdicauit, quam plebs ſacrum montem occuparet. Et quamquam ipſe poſt ad eam in montem legatus venit à ſenatu cum aliis nouē conſularibus miſſus, & verba de concordia fecit, tamen nec dictator tum erat, nec eius potiſſimū oratione plebs in vrbem rediiſſe, ſed noto illo ac peruulgato Agrippæ Menenii de vētre & membris apologo traditur. Credo autem Ciceronem aut alios annales ſequutum, aut lapſum eſſe. Plutarchus item in Pompeio, & Zonaras, Valerium à populo Maximum appellatum ſcribunt, quia plebem ſenatui conciliauit. Quod autem ait Cicero, Valerio Maximo honores habitos eſſe, intelligendum eſt, ſignificari eos quos Pædianus affert in Piſonianam, ſic; Valerio Maximo (vt Antias tradidit) inter alios honores, domus quoq; publice ædificata eſt in Palatio: cuius exitus, quo magis inſignis eſſet, in publicum verſus declinaretur; hoc eſt, extra priuatū aperiretur. de quibus item Dionyſius. Sedata autem plebis (vt diximus) ſeditione, Valerius tres conſcripſit exercitus; vnum, quem T. Veturius conſul in Æquos; alterū, quem A. Virginius collega eius in Volſcos; tertium, quem ipſe in Sabinos perduxit. Poſt autem victoria vbique parta, ipſe ſolus de Sabinis, quos fuderat fugaueratque & caſtris exuerat, triumphauit. cuius triumphi approbātibus etiam Capitolinis fragmentis, meminere Liuius & Dionyſius. Poſt triumphum, cum ad ſenatum

de nexis retuliſſet, vt ſe facturum ante plebi ſollicitus fuerat, eaq; relatio à patribus reiecta eſſet, indignationis plenus, dictatura abdicauit. Liuius, & Dionyſius.

DE COS. AN. CCLX.

CONSVLES prodit in hunc annum Liuius & Dionyſius Sp. Caſſium, & Poſtumum Cominium. Eorundem meminit etiam Cicero pro Cornelio. Cuſpiniani faſti Viſcellinum edunt & Auruncum: Siculi, Aruncum & Vitellinum. Poſtumi Cominii cos. meminit Valerius lib. IIII, cap. III, & Plutarchus in Coriolano. Eoſdem vna ante etiam conſules fuiſſe, hoc vero anno k. Sept. citius quam conſuetudo erat, iniſſe, auctor eſt Dionyſ. Hoc anno Corioli capti; vnde C. Marcius Coriolani cognomen inuenit.

De Luſtro VII.

CENSVM ab his cos. actum, cenſa ciuium capita amplius CX millia eſſe, tradit Dionyſius. Hoc eſſe Luſtrum VII, in ſequenti luſtro probabo. neque vero de hoc quicquam aliud comperi.

De prima ſeceſſione plebis, & tribunis plebis primum creatis.

QVONIAM tribuni plebis aliquando ſine magiſtratibus curulibus vllis ſummæ rerum præfuerunt; propterea ortum eorum mihi hoc loco eſſe putaui oſtendendū. Triennio ante, Claudio Seruilioq; cos. ſeditio plebis ex nobilium fœneratorū impotentia, qui plebem ære alieno obſtrictam in vinculis habebant, exarſit. ſedata tamen eſt per Seruilium cos. cum edixiſſet, Ne quis ciuem Romanū vinctum aut clauſum teneret, quo minus eis nominis edendi apud conſules, qui tum in Volſcos bellum parabant, poteſtas fieret. Anno vero inſequenti, Veturio Virginioq; conſulibus, plebem iterum eadem de cauſa militiā detrectantem M. Valerius dictator promiſſis mitigauit, & in hoſtes eduxit; ac cum victoria parta, per ſenatū promiſſa præſtare non poſſet, dictatura ſe abdicauit. Poſt autem, cum plebs per cauſam renouati ab Æquis belli ex vrbe educta eſſet, auctore Sicinio quodam, à conſulibus diſceſſit, & trans Anienem amnem collem quendam occupauit, qui *Sacer* eſt appellatus: neque eo anno reuocari in vrbem potuit. Conſules inde per ſeceſſionem plebis fiunt Sp. Caſſius *III*, Poſtumus Cominius *II*. Tum legatis decem à ſenatu ad plebem de pace miſſis, vnius Agrippæ Menenii oratione commota rediit, hac lege, vt magiſtratum & ipſa ſibi è ſuo corpore contra patriciorum potentiam ac vim creare poſſet. Ii *Tribuni plebis* dicti ſunt. Hæc Dionyſius fere, atque etiam Liuius, à quibus in eo diſſentit Cicero pro Cornelio, quod anno XVI poſt reges exactos, Veturio Virginioq; cos. creatos eos ſcribit. Primum autem comitiis curiatis creati duo ſunt; deinde tres adiecti, vt eſſent quinque; vt Pædianus in Cornelianam ex Ciceronis, Attici, Tuditani, Liuii ſententia tradit. nam Dionyſius & Plutarchus quinque, primum factos profitentur. Piſo (vt ait Liuius) duos tantum in hunc annum: at vero in annum CCLXXXII, Claudio Quinctioque conſulibus, tribus adiectis, quinque edit. Illud autem non ambigitur, quin anno CCXCVI, Horatio & Minucio cōſulibus quinque additis, decem effecti ſint: qui numerus deinde in perpetuum ſtante republ. conſeruatus eſt. Primos duos creatos Liuius C. Licinium, & L. Albinium vocat: Pædianus L. Sicinium L. F. Bellutum, L. Iunium C. F. Paterculum: Dionyſius C. Sicinium Bellutum, L. Iunium Brutum: Plutarchus in Poplicola, Iunium Brutum, Sicinium Bellutum: Suidas in voce δήμαρχοι Sicinium, & Brutum. Ex tribus reliquis vnum Siciniū nominat Liuius; de reliquis parum ait conuenire. Dionyſius autem eos C. & P. Licinios, & C. Icilium Rugam vocat. Diem, quo primi tribuni inierunt, ante IIII idus Decembris nominat Dionyſius; eumq; ſolennem fuiſſe vſque ad ſua tempora ineundo tribunatui tradit. Quapropter Liuius etiam lib. XXXIX Næuium tribunum pl. eo die iniſſe ait. Hac autem de tota re ſic Cicero pro Cornelio perduellionis reo: Tanta igitur in illis virtus fuit, vt anno XVI poſt reges exactos, propter nimiam dominationem potentium, leges ſacratas ipſi ſibi conſtituerent, duos tribunos crearēt, montem illum trans Anienem, qui hodie mons Sacer nominatur, in quo armati cōſederant, æternæ memoriæ cauſa conſecrarent. Hæc ille. *Lex* autem *ſacrata*, cuius

Cicero

Cicero, Dionyſius, & Liuius meminerunt, ea videtur fuiſſe, quam in Sacro monte plebs tulit: Vt liceret plebi magiſtratum ex ſuo corpore creare, qui plebem ab iniuria prohiberet: vt nemini patricio hunc magiſtratum capere liceret: vt hic magiſtratus ſacroſanctus eſſet; id eſt, ne quis tribunum plebis aut verbo aut manu violaret: qui ſecus feciſſet, ipſum impune poſſe occidi, ac ſacrum eſſe videri.

De cos. an. cclxi.

Livivs cos. in hunc annum nominat T. Geganium, P. Minucium: Dionyſius T. Geganiũ Macerinum, P. Minucium: Siculi faſti & Cuſpiniani, Macerinum & Augurinum. Sunt autem hæc cognomina, illud Geganiorum, hoc Minuciorum. quod infra apertius patebit. Hoc anno domi & foris quieta omnia fuerunt. Liuius.

De cos. an. cclxii.

Consvles prodit hoc anno Liuius & Caſſiodorus A. Sempronium, M. Minucium: Dionyſius A. Sempronium Atratinum II, M. Minucium Augurinum II: faſti Cuſpiniani cum Siculis, Atratinum & Augurinum. Hunc annum xix nuncupat Dionyſius, ex quo Poplicola cos. legem de prouocatione tulit. C. Marcius Coriolanus exſilio à plebe multatur, quod in ſumma annonæ caritate, ne frumentum ex Sicilia aduectum plebi diuideretur, ſumma ope contenderat. damnatus abſens, in Volſcos abiit. Liuius.

De cos. an. cclxiii.

A. Sempronio, M. Minucio conſulibus, conſules ſuggerit Dionyſius Q. Sulpicium Camerinum, Sp. Lartium Flauum iterum: faſti Cuſpiniani, Cornutum & Flauum; Siculi, Camerinum & Flauum. eſt autem *Cornutus* Sulpiciorum cognomen, vt alio loco ex Capitolinis tabulis intelligitur. Hos autem conſulto tranſcendit Liuius. Non eſſe autem omittendos ad Capitolinam rationem, docet triumphus P. Valerii, qui in annum cclxxiix non caderet, ſi hos conſules ſubtraheremus. His conſulibus ludi magni votiui vitio facti. Dionyſius.

De cos. an. cclxiv.

Consvles ſuggerit Dionyſius C. Iulium Iulum, P. Pinarium Rufum: faſti Cuſpiniani, Iulum & Mamercinum; Siculi, Sulum & Rufum. eſſe autem *Mamercum* cognomen etiam Pinariorum, alio loco apparet. Hos etiam, vt priores omittit Liuius. de quo idem poſſumus dicere, quod ipſe libro ix de Piſone ait, ſic; Hos conſules Piſo Q. Fabio & P. Decio ſuggerit, biennio exempto, quo Claudium Volumniumque, & Cornelium cum Marcio, conſules factos tradidimus. memoriáne fugerit in annalibus digerendis, an conſulto binos conſules factos ratus tranſcenderit, incertum eſt. His cos. cum ludi magni votiui ex ſomnio T. Latinii inſtauratitii fierent, Volſci aſtu Tulli Attii regis eorum, à conſulibus vrbe Roma pulſi, concitantur ad bellum, ac duce Coriolano in Romanos fines irrumpunt. Dionyſius.

De cos. an. cclxv.

Consvlem Sp. Nautium cum Sex. Furio in hunc annum inuenio apud Liuium, & Dionyſium, & Caſſiodorum. in faſtis Cuſpiniani, eſt rvtilvs (quod eſt Nautii cognomen) & Viſcellinus; in Siculis, Nautius & Fuſus. *Medullinum* vero, aut *Fuſum*, Furiorum cognomen fuiſſe, infra apparebit. His conſulibus cum Coriolanus bellum patriæ exercitu Volſcorum aſſumpto faceret, ab eius oppugnatione materna pietate deterritus eſt. Liuius, Dionyſius.

De cos. an. cclxvi.

Consvles hoc anno fuerunt auctore Liuio T. Sicinius, C. Aquillius; quos Caſſiodorus & Dionyſius T. Siccium, & C. Aquillium vocant. Cognomina horum ex faſtis Siculis & Cuſpiniani, fuerunt Tuſcus & Sabinus.

De triumphis T. Sicinii & C. Aquillii coſ. de Volſcis & Hernicis.

Sicinio Volſci, Aquillio Hernici (nam ii quoq; in armis erant) prouincia euenit. eo anno Hernici deuicti; cum Volſcis æquo Marte diſceſſum eſt. hæc Liuius. Ex quibus intelligi poteſt, quã feſtinanter libertatis recuperatę primordia ab eo tradita ſint; cum ea prętereat ex quibus vel maxima comparatur populo R. laus & gloria, id eſt triumphos de ſubactis à ſe populis actos. Scribit enim Dionyſius, re bene vtrobiq; geſta, Sicinio, quia maiore periculo vrbem liberauerat, vt laureatus triumpharet; Aquillio, quia leuius prœlium fecerat, vt ouans vrbem ingrederetur, eſſe decretum.

DE COS. AN. CCLXVII.

Cos. edit Liuius in hunc annum Sp. Caſſium & Proculum Virginium: Dionyſius Sp. Caſſium tertium, Proculum Virginium: (eſt enim legendum apud eum Πρόκλος, non Πόπλιος, ex eodemmet alio loco) Diodorus Siculus lib. XI, (quod ego ex manuſcriptis eius libris cognoui) Sp. Caſſium, Proculum Virginium Tricoſtum: faſti Siculi & Cuſpiniani, Rutilum & Viſcellinum. Valerius etiam lib. VI, cap. III, tres magnificos Sp. Caſſii conſulatus prodit.

De triumpho II. Sp. Caſſii coſ. III.

Hoc anno Æqui à Virginio coſ. fuſi fugatiq;: Volſci & Hernici, à Caſſio, qui cõtra eos exercitum duxerat, ad amicitiam traducti. Ea de cauſſa Caſſius gratia potius quam iure triumphum impetrauit. Elatus autem tribus conſulatibus, & duobus triumphis, quod nemini adhuc contigerat, regnum affectauit, & legem de agro Hernicorum Latinis, & ciuibus Rom. diuidendo, ad conciliandam ſibi plebem, primus Romæ promulgauit. Hæc Dionyſius, & Valerius lib. VI, cap. III. Liuius nullius rei niſi legis agrariæ ab eo primum promulgatæ meminit; eumque poſt damnatum necatumque ob affectati regni ſuſpicionem ſcribit.

DE COS. AN. CCLXVIII.

Q. Fabium inde, & Ser. Cornelium coſ. profitentur Liuius, Caſſiodorus, & Dionyſ. at Diodorus lib. XI Q. Fabium Vibulanum, Ser. Cornelium Coſſum: faſti Siculi Fabium & Maluginenſem. Hunc Q. Fabium Cæſonis F. Vibulanum vocat etiam Dionyſius in ſecundo conſulatu huius. id quod eſt etiam in Capitolini eius conſulatus fragmentis. Ser. Cornelium patrem eſſe reor L. Cornelii Ser. F. L. N. Maluginenſis Coſſi, conſulis an. CCXCIII. Volſci Æquiq; à Fabio coſ. victi. Liuius.

DE COS. AN. CCLXIX.

Subsequuti ſunt conſules auctore Liuio & Caſſiodoro L. Æmilius, & Cæſo Fabius: Dionyſio, L. Æmilius Mamerci filius, Cæſo Fabius Cæſonis filius: Diodoro, Cæſo Fabius, L. Æmilius Mamercus: Siculis faſtis Fabius & Mamercus. ex quo intelligo apud Dionyſium eſſe per mendum in tertio huius conſulatu, L. Æmilius Marcus, pro *Mamercus*. Infra autem ſæpius patebit *Mamercinum* Æmiliorum eſſe cognomen. Cæſonem Q. Fabii Vibulani, qui conſulatu abiit, fratrem prodit Dionyſius. idẽ etiam hunc annum ab vrbe condita vocat CCLXX. Volſci & Æqui rebellantes, Æmilio duce ſuperati. Liuius.

DE COS. AN. CCLXX.

M. Fabium, L. Valerium coſ. in hunc annum comparant Liuius, Caſſiodorus, & Dionyſ. M. Fabium Vibulanum, L. Valerium Potitum Diodorus: faſti Cuſpiniani Potitum. Ex his M. Fabius frater eſt K. Fabii, qui conſulatu abiit, trium fratrum minimus. Dionyſius, Liuius. L. Valerium patrem eſſe arbitror C. Valerii L. F. Vol. N. Potiti Voluſi, III, conſulis anno CCCXLIX. Veiens bellum initum, & Volſci rebellarunt. Liuius.

DE COS. AN. CCLXXI.

Q. Fabium, C. Iulium conſules ſubiicit cum Caſſiodoro Liuius: C. Iulium & Q. Fabium K. F. II. Dionyſius: Iulum & Fabium faſti Siculi & Cuſpiniani: Vibulanum

II lapis Capitolinus. C.Iulius poſt in decemuiratu C.F.L.N. dicitur in tabulis Capitolinis. ſiquidem cum legatus ad plebem mittitur, conſularis appellatur anno CCCIV. Liuius, & Pædianus in Cornelianam. IVLVM Iuliorum eſſe cognomen, infra apparebit. Hoc anno ab Æquis arma ſumpta; Veientes agrum Romanum populantes inierunt. Liuius.

DE COS. AN. CCLXXII.

CONSVLES ſubſequuti ſunt Cæſo Fabius, & Sp.Furius, Liuio, Caſſiodoro, Dionyſio, Zonara, & Diodoro teſtibus. Dionyſius Fabium iterum, Diodorus Furiũ Medullinum edit. ex lapide Capitolino apparet Furio huic cognomen fuiſſe FVSVM. eſt enim in faſtis Siculis Sabinus & Fuſus. Hoc anno in Veientibus & Æquis à conſulibus Fabio & Furio res geſta eſt. Liuius.

DE COS. AN. CCLXXIII.

M. FABIVM, Cn. Manlium conſules in hunc annum edunt Liuius, Diodorus, & Caſſiodorus: M.Fabium II, C.Manlium Dionyſius: Fabium II, & Cincinnatum faſti Cuſpiniani cum Siculis: Vibulanum II lapis Capitolinus. Manlium hunc patrẽ eſſe ſuſpicor A.Manlii Cn.F.P.N. decemuiri anno CCCII.

De Cn. Manlio cos. occiſo, & triumpho à M. Fabio cos. abiecto de Etruſcis.

PVGNATVM eſſe hoc anno acerrime cum Veientibus, ad quos vndiq; ex Etruria auxilia cõuenerant, atq; in ea pugna cecidiſſe Q.Fabium fratrem conſulis, & Cn. Manlium conſulem; prætereaq; oblatum à ſenatu triumphum, à M.Fabio conſule ob funeſtam familiam abiectũ eſſe, Liuius, Dionyſius, Oroſius, Valerius, auctores ſunt. Addit Dionyſius M.Fabium, quod collega mortuus eſſet, & ipſe vulnere in prœlio accepto vexaretur, conſulatu ſe duobus ante exitum anni menſibus abdicaſſe.

DE COS. AN. CCLXXIV.

CAESONEM Fabium memorant in hunc annum cum T.Virginio conſulem Liuius, Caſſiodorus, Diodorus, & Dionyſius: Fabium cum Rutilo faſti Siculi. Cęſonem fratrem conſulis abdicantis, tertium hoc anno conſulem factum notat Dionyſius: T. Virginium Rutilum anno CCXC in peſtilentia mortuum Liuius. Hunc *Tricoſtum Rutilum* cognomina tuliſſe, indicat lapis Capitolinus. Hoc anno K.Fabius cos. cum gente Fabiorum Veiens bellum ſibi depopoſcit.

DE COS. AN. CCLXXV.

L. AEMILIVM, C.Seruilium cos. in hunc annum comparant Liuius, Caſſiodorus, & Dionyſ. quamquam apud Dionyſium eſt mendoſe Sergius, pro Seruilio. Nam cognomina STRVCTVS AHALA, quę ſunt in Capitolino fragmento, Seruiliorum ſunt, non Sergiorum. Diodorus L. Æmilium Mamercum cum C.Cornelio Lentulo edit: faſti Siculi Æmilium cum Eſquilino: fragmentum Capitolinum alterum tantum, Structum Ahalam, cum ſuffecto ei Eſquilino. Quoniam autem L. Æmilio collegam addit Diodorus C. Cornelium Lentulum, ſuſpicatus ſum hunc cum eſſe qui ſuffectus ſit. Alii de tota re iudicabunt. Veiens bellum à familia Fabiorum hoc anno geſtum.

DE COS. AN. CCLXXVI.

T.MENENIVM, C. Horatium cos. ſuggerit Liuius, Caſſiodorus, Dionyſius, Diodorus. hic, Puluillum cognomen addit Horatio; Menenio Lanatum lapis Capitolinus. Itaque in faſtis Cuſpiniani & Siculis eſt etiam Lanatus & Puluillus. Horum conſulum meminit Gellius lib. XVII, cap. XXI: ſed non ſine menda. C. Horatium M.Horatii, qui primo anno conſul fuit; T.Menenium Agrippæ Menenii Lanati, qui iis temporibus conſul fuit, filios eſſe placet Liuio & Dionyſio. Fabii CCCVI, qui biennio ante ſibi cum Veientibus bellum depopoſcerant, ad vnum omnes ad Cremeram occiſi. Liuius.

DE COS. AN. CCLXXVII.

A. VIRGINIVM, Sp. Seruilium ſubdit cos. Liuius, Caſſiodorus, & Dionyſius: A. Virginium Tricoſtum, C. Seruilium Structum Diodorus. in faſtis Cuſpiniani eſt cognomen *Rutilus*, quod eſt Virginii; in Capitolinis *Structus*, quod eſt Seruilii; in Siculis, vtrumq;. Hos conſules ſolſtitio æſtiuo ſextili menſe iniſſe notat Dionyſius; Veientes à Seruilio occidione occiſos, Liuius.

DE COS. AN. CCLXXVIII.

P. VALERIVM, C. Nautium cos. nuncupant in hunc annum Liuius & Caſſiodorus: P. Valerium Poplicolam, & C. Nautium Dionyſius: P. Valerium Poplicolam, & C. Nautium Rufum Diodorus: Nautium & Poplicolam faſti Siculi; Poplicolam, & Rufum Cuſpiniani. Pro Rufo Rutilum habent faſti Capitolini, vt Dionyſius ante in Lartio pro Rufo flauum. Hi ambo conſules deſcripti ſunt ex ſecundo ipſorum conſulatu Capitolino. P. autem Valerius, P. Poplicolæ filius fuit, auctore Dionyſio in anno CCXCI.

De triumpho P. Valerii Poplicolæ cos. de Veient. & Sabinis.

HOC anno Veientibus Sabini arma coniunxerunt. Itaq; Liuius Veientes Sabinoſq; duas potentiſſimas & maxime finitimas gentes, victas eſſe à P. Valerio cos. ſcribit; de triumpho nihil aſcribit. cuius tamen veſtigia ſunt in tabulis Capitolinis; mentio etiam apud Dionyſium.

DE COS. AN. CCLXXIX.

LIVIVS & Caſſiodorus hoc anno conſules nominant L. Furium, C. Manlium: Dionyſius L. Furium, A. Manlium: faſti Siculi Mantium & Furium; Diodorus L. Furium Medullinum, M. Manlium Vulſonem. Cur ego A. Manlium ex ſententia Dionyſii ſcribam, cauſſa exſtabit in decemuiratu huius Manlii anno CCCII.

De Luſtro VIII.

HIS conſulibus cenſum actum, cenſa ciuium capita CIII millia, atq; amplius, prodit Dionyſius. Eutropius etiam poſt K. Fabium, & T. Virginium cos. cenſum actum eſſe cum ſcribat, nullum alium ſignificare quam hunc videtur. Vt autem ex fragmentis Capitolinis apparet, hoc luſtrum ab vrbe condita VIII fuit. Ex quo intelligi poteſt, ſi ter tantum ante hos conſules à conſulibus cenſum actum eſſe reperimus, eodem etiam tempore ab iis luſtrum cõditum fuiſſe, & Ser. Tullium regem, interea dum regnauit, (regnauit autem annos XLIIII) quater cenſum & luſtrum, vt ſcripſit Valerius, feciſſe. nam, vt ante diximus, omnis cenſuum ratio regnante Superbo penitus intermiſſa eſt. Alioquin niſi quater à Seruio, ter à conſulibus luſtrum ante factum dicamus, ad hunc luſtrorum numerum, qui eſt in Capitolino fragmento, peruenire non poterimus. Hoc autem ita eſſe, oſtendit Valerius lib. III, cum Seruio Tullio contigiſſe ait, vt quater luſtrum conderet, ter triumpharet.

De A. Manlio cos. ouante de Veientibus.

A. MANLIVS cos. in Veientes profectus, coegit eos ſine pugna ad deditionem deſcendere. Ea de cauſſa pedeſtris ei à ſenatu triumphus decretus eſt, cum maior iis qui prœlio rem bene gererent decerneretur. Hæc Dionyſius. Liuius autem Manlio Veientes obtigiſſe, nec bellatum eſſe, inducias in annos XL petentibus datas, tradit. At in Capitolinis fragmentis priori triumpho Poplicolæ ſubiiciuntur hæc verba; AN. CCLXXIX. IDIB. MART. quibus perſpicue hic triumphus Manlianus ſignificatur.

DE COS. AN. CCXXC.

DIONYSIVS in hunc annum cõſulem prodit L. Æmilium Mamercum III, cum Vopiſco Iulio: Liuius L. Æmilium, & Opitrem Virginium. ſed in quibuſdam annalibus ait ſe inueniſſe pro Virginio Vopiſcũ Iulium. Eos annales ſequutus eſt Diodorus, & aucto-

Digitized by Google

[illegible] [illegible]rum tabularum, quæ in Capitolio ſunt: in quarum fragmentis [illegible] quod cognomen eſt Iuliorum. Itaque in faſtis Siculis eſt Æmi[illegible] [illegible] [illegible]uſpiniani, Mamercus & Vopiſcus. Caſſiodorus Liuium ſequutus e[illegible] A[illegible] [illegible] quietus, domi motum Cn. Genucius tribunus pl. lege agraria ex[illegible] Liuius.

DE COS. AN. CCXXCI.

D[illegible] [illegible] conſules nominant Liuius, Dionyſius, & Caſſiodorus L. Pinarium, [illegible] Diodorus L. Pinarium Mamercinum, P. Furium εἴφρωνα mendoſe, vt puto. [illegible] m meminit Macrobius lib. primo Saturn. ſic: Varro ſcripſit an[illegible] quiſ[illegible] fuiſſe inciſam in columna ærea a L. Pinario, P. Furio cos. cui mentio in[illegible] [illegible]tur. FVSVM, familiare hoc tempore Furiorum cognomen, reſti[illegible] [illegible] in faſtis Siculis Pinarius & Fuſus; & in Capitolinis fragmentum [illegible]-SVS. Hoc anno lex a Voletone tribuno pl. promulgata eſt de plebeiis magi[illegible] [illegible] creandis. Liuius.

DE COS. AN. CCXXCII.

LIVIVS edit conſules in hunc annum Ap. Claudium Ap. F. T. Quinctium: Dionyſius Ap. Claudium Ap. F. Sabinum, & T. Quinctium Capitolinum: Diodorus Ap. Claudium T. Quinctium Capitolinum; itemque Caſſiodorus. Quem alii Ap. Claudium Ap. F. [illegible]ocat nos Ap. Claudium M. F. nominamus; ob eam cauſſam quam [illegible] Capitolino Barbatum addimus; quod ita vocari hunc in [illegible] [illegible]tatu a Zonara animaduertimus. Hoc anno lex Voleronis, priore [illegible] [illegible]ta perlata eſt, non ſine magnis reipublicæ motibus. Claudius in Vol[illegible] [illegible] Æquos rem geſſit, qui inter ſeditionem Romanam vaſtauerant agr[illegible] Liuius.

DE COS. AN. CCXXCIII.

CONSVLES in hunc annum ſuggerunt Liuius & Caſſiodorus T. Æmilium, L. Valerium. Diodorus [illegible] Valerium Poplicolam, T. Æmilium Mamercum: Dionyſius L. Valerium [illegible] T. [illegible]um. Æmilium autem ait eſſe L. Æmilii ter conſulis filium. [illegible] prænomen eſt familiare Æmiliis. Itaque puto in hoc cos. per mendum legi T[illegible] pro T[illegible]o. Faſti Siculi nihil niſi nomina ſuggerunt, Æmilium & Valerium; [illegible] Cuſpinian[illegible] P[illegible] [illegible] Mamercum. Valerius cum Volſcis, Æmilius cum Sabinis [illegible], hoſtes [illegible] caſtris [illegible]. Liuius.

DE COS. AN. CCXXCIIII.

A. VIRGINIVM, T. Numicium cos. reperio in hunc annum factos apud Li[illegible] & Caſſiodorum & Diodorum. His addit cognomina Dionyſius Montanum [illegible] [illegible] [illegible] Cælimontanum & Priſcum; Cuſpiniani, Nomentanum. Hunc [illegible] A. [illegible] [illegible] CCLIX eſſe ſuſpicor. Conſules, Numicius Vol[illegible] [illegible]us [illegible] quis repreſſis, in Sabinos populantes exercitu ducto, plus cladium [illegible] acceperunt. Liuius.

DE COS. AN. CCXXCV.

T. QVINC[illegible] [illegible] Seruilius, conſules deinceps facti. Liuius. quos Dionyſius vocat T. Quinctium [illegible] [illegible] m II, Q. Seruilium Priſcum: faſti Cuſpiniani Capitolinum & Priſcum, [illegible] Cælimontanum & Priſcum; ſed vitio, vt puto, Cælimontanum. Diodorus T. [illegible] [illegible] Seruilium, Structum. Caſſiodorus T. Quinctium [illegible] Q. Seruilium, quem S[illegible] ſuſpicor eſſe filium Q. Seruili Priſci magiſtri eq. an. [illegible] CCLIX. Sabini pop[illegible] a S[illegible]o effu[illegible] [illegible] vaſtati [illegible].

De triumpho T. Quinctii Capitolini cos. de Antiatibus.

[illegible]BILEM de Volſcis, quiam per triennium in armis erant, a T. Quinctio cos. hoc a[illegible] [illegible]riam rel[illegible], præter[illegible] [illegible] oppido capto, L[illegible] [illegible] Dionyſius [illegible] [illegible]unt. Addit Dionyſius, redeunti Quinctio ſenatum [illegible] proceſſiſ[illegible] atque v[illegible] [illegible]umphum obtuliſſe. Eiuſdem triumphi notæ quædam vix apparent

[illegible] Capi[illegible]is. cuius tamen ne ve[illegible] quidem fec[illegible], autem priori Manliano triumpho hæ notæ [illegible] A. CCX[illegible] ad hunc triumphum pertinent.

DE COS. AN. [illegible]

CONSVLES in hunc annum [illegible]ompa[illegible]at [illegible] Q. [illegible] Dionyſius T. Æ[illegible], Q. [illegible] faſti [illegible] & [illegible] n[illegible], Cuſpiniani, Mamercum & V[illegible] T. [illegible] Q. F[illegible] Vibulanum. Hic eſt [illegible] Q. Fa[illegible]s, qui [illegible] C[illegible]XVI [illegible] ad Cremeram interfect[illegible], [illegible] & Dion[illegible] consular[illegible]ius. M[illegible] (auctore Liuio) prope p[illegible] eſſet, [illegible] con[illegible] capere [illegible] or[illegible] Dionyſio, qui ſcribit hunc vnum ex Fabi[illegible] perfid[illegible] [illegible]m, & [illegible] Æ[illegible] a Q. Fabi[illegible] ci[illegible] pace[illegible] petiere; irritamque eam [illegible] [illegible].

DE COS. AN. CCXXVII.

H[illegible] Q. S[illegible]m, Sp. Poſt[illegible] [illegible] Cuſpiniani. a[illegible] [illegible] Diodo[illegible] [illegible] Cass[illegible] Sp. Po[illegible] [illegible] A. Poſtum[illegible] [illegible] Poſt[illegible] parte v[illegible] La[illegible] trad[illegible]. Hos con[illegible] eam inſeq[illegible] [illegible] Latino agro ſtatua [illegible] [illegible]mplu[illegible]m ex [illegible] Liuius.

DE COS. AN. CCXXVIII.

CONSVLES deinceps ſubiicit Liuius T. Q[illegible]: Caſſiodor[illegible] T. Q[illegible], Q. Fabium II. Diodorus T. Q[illegible] Q. Fabi[illegible] T. Q[illegible] Capitolinum [illegible] Capito[illegible] [illegible]o eſt Q. FABIVS VIBVLAN[illegible] [illegible]es Romanos [illegible]. a T. Quinctio recepta [illegible].

De La[illegible]

LA[illegible]RVM [illegible] Cen[illegible], & c[illegible] [illegible] Dion[illegible] [illegible] p[illegible]x [illegible], x [illegible] Liuio [illegible].

DE COS. AN. CCXX[illegible].

A. POSTVMIVM Albu[illegible] S[illegible] [illegible] D[illegible] [illegible] A. Poſtumio[illegible] [illegible]

DE COS. AN. CCXC.

L. Aebvtivm, P. Seruilium cos. in [illegible] annum [illegible] quos ſcrib[illegible] & C[illegible] [illegible] P. [illegible] [illegible]cum: Diodorus L. Abutium [illegible] um [illegible] Sicul[illegible], Priſcum & [illegible]m; Cuſpiniani, Eluam & [illegible] op[illegible] N. [illegible] Ca[illegible]nus lapis. Hunc annum vocat [illegible] e [illegible] x [illegible] apparet, ſu[illegible]ta[illegible]onem Capitolinam ab eo [illegible] ctum anni princ[illegible] agebat[illegible], con[illegible]les a[illegible] [illegible] bo[illegible] pe[illegible] ciuitatem Romanam vexata[illegible] bo[illegible] m [illegible] nq; mortuos Liuius, Dio[illegible], Oroſius. auctores ſunt. [illegible] nota [illegible] quia Seru[illegible] Capi[illegible] fr[illegible] [illegible] apie[illegible]. Equi Volſci, prædonum [illegible] quam hoſtium more, [illegible] o [illegible]c[illegible] exercitu, populati ſunt. Liuius.

DE COS. AN. CCXCI.

[illegible], T. Vetu[illegible] ue V[illegible]) Gem[illegible]um, ed[illegible] con[illegible], [illegible]oo[illegible], & [illegible] at Diodorus L. Lu[illegible]retium, [illegible] fa[illegible] Cu[illegible]iniani, Ge[illegible] & Tricipiti[illegible]m; [illegible]culi, Trici[illegible] Ca[illegible], L. Lu[illegible]retium Tricipitinum. Hunc T. Veturium, [illegible] qui cos. fuit anno [illegible]. Hi conſules ante diem III. [illegible] erentia de quinqueuiris imperio conſulari ſcribendis [illegible]. Liuius.

[illegible] L. Lucretio & T. Veturio cos. ouante de Volſcis & Aequis.

[illegible] L. [illegible]o Æquos, T. Veturio Volſcos prouinciam eueniſ[illegible] [illegible]unt [illegible] quidem [illegible] tamen vtriuſque de[illegible]t. Liuius e[illegible] vtr[illegible]que eorum cum vtroq; hoſte con[illegible] e[illegible] ſcribit: triumph[illegible] illum, [illegible] vero victorias ſeparat: atque L[illegible]retio, quia [illegible] a [illegible] re [illegible] Veturio, quia Volſcos ſine pu[illegible] ſenatu decretum att[illegible] Dionyſium ſequuti ſumus.

DE COS. AN. CCXCII.

A[illegible] [illegible]er[illegible] profitetur Liuius & Caſſiodo[illegible] [illegible] um [illegible] P. Volumni[illegible] Amiti[illegible] [illegible] icul[illegible]; P. Volumnium [illegible] em [illegible] lib. I, cap. VI [illegible] eſſe opinor patrem autem [illegible] anno CCCI. Lex Teren[illegible] o [illegible]ce pulſi ſæpe foro tribuni, plebs fug[illegible] Liui[illegible].

DE COS. AN. CCXCIII.

P. Valerivm [illegible], C. Claudium [illegible], cos. nominant in hunc an[illegible]m Liuius & [illegible] C. Claudi[illegible] [illegible]um Diodor[illegible]: Popli[illegible] an[illegible] & C[illegible] P. Valer[illegible]um P. F. Voluſi N. P[illegible] Capi[illegible] [illegible], P[illegible]læ fi[illegible]em q[illegible] ante etiam [illegible] C[illegible] [illegible], haud [illegible] a [illegible] unc conſulem loquen[illegible] le[illegible] eiſſet. A[illegible] u[illegible] ceps [illegible] æ ſuæ a[illegible] et in regibus: [illegible], quod populi c[illegible]lend[illegible] v[illegible] e [illegible] rad[illegible]. [illegible] eum de patre, vt de ata[illegible] u[illegible] C. Cl[illegible] F. patrem eſſe Ap. Claudii decemuiri L[illegible] [illegible] qua de cauſa & hunc M. F. appellemus, iam diximus. Ceterum P. Valerium cos. in pugna contra ſeruos, qui hoc anno duce

Ap. Herdonio Sabino Capitolium occupatum, cecidit [illegible] L. Quinctium Cincinnatum suffectum esse, Liuius, Dionysius, Orosius, [illegible] Capitolinos digesserunt, prodiderunt. Liuius [illegible] Dionysius ex agro quem colebat, ad consulatum a viatore vocatum; alii id ei post [illegible] tura obtigisse scripserunt. Eodem prælio [illegible] interfectus, Capitolium recuperatum est.

DE COS. AN. CCXCIV.

Q. Fabium III, L. Cornelium Maluginensem, cos. Liuius [illegible] hoc anno, & Cassiodorus: Dionysius Q. Fabium Vibulanum III, L. Cornelium. Diodorus Q. Fabium Vibulanum, L. Cornelium [illegible] legendo, vt puto, Vibulanum & Maluginensem fasti Siculi & Cuspiniani: Q. Fabium Vibulanum III lapis Capitolinus. est etiam in fragmento Cornelii consulis Capitolino, [illegible] syllaba [illegible], quæ ad cognomen eius pertinet; quam ego sum interpretatus cossvs, quod fuit cognomen Corneliorum, vt etiam ante in Ser. Cornelio cõsule, huius consulis (vt puto) patre, apparuit ex Diodoro. Hunc eundem autem esse opinor P. Cornelii M. F. L. N. Cossi [illegible] mil. anno CCCXLV. Eorundem consulum meminit Dionysius in anno CCCX.

De Lustro X.

Census anno superiore actus est, lustrum, propter Capitolium captum, consulem occisum, condi religiosum fuit. perfectum est autem hoc anno. Id [illegible] rigine vrbis decimum conditum. Fuerunt censa ciuium capita CXXX [illegible]. Hæc Liuius. Eutropius etiam hoc anno censum actum significat, cum post census mentionem L. Quinctium dictatorem dictum esse ait. Huius lustri meminit Dionysius in anno CCCX explicando, conditumque ab his consulibus scribit. Quæ cum ita sint, satis apparet, ex Liuii etiam sententia nouem ante, quæ nos posuimus, lustra esse condita. quanquam eorum ipse non meminit.

De triumphis consulum Q. Fabii Vibulani III de Aequis, L. Cornelii Maluginensis Cossi de Volscis.

Hoc anno Tusculum pop. Rom. fœderatum, improuiso ab Æquis captum; Antium Volscorum à Romanis defecisse; Æquos Volscosque coniunctis copiis fines Hernicorum, qui socii populi Rom. erant, [illegible] prouincias sortitis, Fabio Æqui, Cornelio Volsci prouincia euenit. Fabius recuperato ab Æquis Tusculo, eosdem illos vna cum Volscis castra habentes ad Algidum, fugat, & castris exuit. Cornelius ab altera parte A[illegible] de causis triumphus vtrique decretus est. Ita Dionysius. Liuius autem Fabium Volscos ad Antium, de quo suspicio erat ne deficeret, [illegible] & Tusculum ab Æquis captum recepisse ait. De Cornelio vero ita loquitur: Eodem anno [illegible] Antiates, apud [illegible] rosque auctores inuenio. L. Cornelium consulem [illegible] id gesserit, oppidum cepisse, certum affirmare, quia nulla apud veteres scriptores eius rei mentio est [illegible] sim. Hæc illi. Ego vero Dionysium, quem hoc loco sequuti sunt etiam Capitolini triumphorum scriptores, sequutus sum. Liuius enim ad extremum etiam consules triumphantes cum victore exercitu rediisse scribit.

DE COS. AN. CCXC[illegible]

L. Minucium, C. Nautium, [illegible] cos. Liuius & Cassiodorus L. Minucium [illegible], C. Nautium [illegible] Dionysius: L. Minucium Καρυτιανόν, C. Nautium R[illegible] Diodorus [illegible] Nautium Rutilum [illegible] lapis Capitolinus. L. Minucii c[illegible] Cincinnato [illegible] Apud Diodorum [illegible] Καρυτιανός, [illegible] pro αυγ[illegible] & [illegible] dictatorem, [illegible] L. Minucium [illegible] magistra[illegible]

colis, & ſub iugum miſſis, L. Minucium conſulatum deponere coegit, quod caſtra eius hoſtes idem obſederant &c. Hoc idem quia in Capitolinis conſulibus notatum fuiſſe ex inani interuallo quodam ſuſpicatus ſum, ne mihi quidem omittendum duxi. quin etiam Q. Fabium Vibulanum IIII in Minucii locum ſuffectum, ex Liuio, qui id ſubſignificat, notaui; cum ait; Minucio Q. Fabius ſucceſſor in Algidum miſſus. Nautius conſul cum Sabinis egregie ad Erêtum pugnauit. Idem.

De L. Quinctio Cincinnato dictatore, & triumpho eius de Aequis.

ÆQVI hoc anno fracto fœdere, quod priore anno cum populo Rom. icerant, duce Clœlio Gracccho mouerunt. aduerſus eos L. Minucius conſul miſſus cum in Algido monte cõcluſus eſſet, intellectum eſt rem & tempus dictatore egere. quare dictator a C. Nautio cos. dictus L. Quinctius Gincinnatus. is magiſtrum equitum ſibi L. Tarquitium cooptauit. hæc Liuius, Dionyſius, & lapis Capitolinus. Hoc anno ex agro extractum eſſe L. Quinctium ad dictaturam, ſcribunt iidem; præterea Oroſius, Eutropius, Valerius libr. IV, cap. IV: Plin. libr. XVIII, cap. III: Cicero de finib. II. is qui ſcribit de vis illuſtribus. Hoc idẽ ei ante etiam in cõſulatu obtigiſſe notat Dionyſius; præterea nemo. Cicero in Catone hoc quoque honore affectum in ſecunda dictatura ſignificat, tum cum magiſter eq. eius Ahala Sp. Mælium interfecit. in quo, vt puto, memoriæ vitio labitur. Dictatorem autem L. Quinctium, circumſeptum in Algido monte Minucium conſulem ab Æquis liberaſſe, Clœlium Gracchum ducem Æquorum in deditionem accepiſſe, Æquos ipſos ſubactos ſub iugum miſiſſe, deq; illis triumphaſſe, cumq; in menſes ſex dictaturam cepiſſet, poſt XVI. dies his rebus geſtis dictatura abdicaſſe, Liuius, Dionyſius, lapis Capitolinus, Zonaras, & is, qui de viris illuſtribus ſcribit, ſunt auctores.

DE COS. AN. CCXCVI.

CONSVLES in hunc annum nominant Liuius & Caſſiodorus Q. Minucium, M. Horatium Puluillum: Diodorus L. Poſtumium, M. Horatium: Dionyſius C. Horatium Q. Minucium: faſti Siculi, Puluillum & Augurinum; Capitolini, C. Horatium Puluillũ. collega eius intercidit. puto autem legendum apud Liuium, C. Horatium. nam anno CCCI, C. Horatium Puluillum augurem mortuum ſcribit. Tribunipl hoc anno primum X creati. Minucius in Sabinis non inuenit hoſtem: Horatius cum Æquis in Algido bene pugnauit. Liuius.

DE COS. AN. CCXCVII.

IN hunc annum conſules inuenio M. Valerium cum Sp. Virginio apud Liuium, Caſſiodorum, & Dionyſium: at apud Diodorum lib. XII, M. Valerium Lactucam, Sp. Virginium Tricoſtum. in faſtis Cuſpiniani, Maximum & Cœlimontanum; in Siculis, Maximum & Virginium; Capitolinis, M. Valerium Maximum. *Lactucinum* cognomen eſſe Valeriorum, docet Plinius. Horum etiam conſulum meminit Cenſorinus de ludis ſæcularibus. Idem M. Valerius biennio ante dicitur à Liuio M'. F. Voluſi. N. quod etiam ſcriptum eſt in hoc Capitolino conſulatu. His conſulibus domi foriſq; otium fuit. Liuius.

DE COS. AN. CCXCVIII.

DEINCEPS conſulatum ineunt C. Veturius, T. Romilius, Liuius, Caſſiodorus. Dionyſius. C. Veturium Cicurinum, T. Romilium Vaticanum, edit Diodorus: Geminum & Vaticanum, faſti Cuſpiniani; Rocum & Veturium, Siculi; T. Romilium T. F. T. N. Rocum Vaticanum, Capitolini. Eiuſdem Romilii meminit etiam Plinius l.br. VII, cap. XXVIII. De Veturio dicam in decemuiratu eius, anno CCCII. In Algido cum Æquis à conſulibus proſpere pugnatum eſt. Liuius.

DE COS. AN. CCXCIX.

CONSVLEM in hunc annum nominant Sp. Tarpeium Liuius, Caſſiodorus, Dionyſius, Diodorus, Pædianus in Cornelianam. De collega eius non ſatis conſtat. Liuius

eum vocat A. Æternium; itemque Plinius libr. VII, cap. XXVII: Dionyſius Αὖλον Τερμίνιον: Gellius lib. II, cap. XI, A. Thermum; Diodorus Αὖλον Ἀστέριον Φοντίνιον; Caſſiodorus, & Solinus in manuſcriptis libris cap. VI, A. Aterium. Ego Solinum & Caſſiodorum ſequutus ſum. eſt enim Ateria gens notior, quam ceteræ quas alii produnt. Ei cognomen alii *Fontinalem* adiiciunt. De Tarpeii cognomine nihil certi eſt. in Capitolino etiam fragmento eſt Sp. Tarpeius M. F. M. N. MONTANEA -- mendoſe pro MONTAN. CA. id eſt Montanus Capitolinus. Etenim *Capitolini* cognomen eſt etiam in faſtis Siculis & Cuſpiniani. Hoc anno abiecta lege Terentia, quæ per multos annos iactata erat, legati tres in Græciam ad eorum leges cognoſcendas miſſi. ab externis bellis quietus annus fuit. Liuius.

DE COS. AN. CCC.

LIVIVS itemque Caſſiodorus, conſules memorant in hunc annum, Sex. Quinctilium, & P. Curiatium; Dionyſius Sex. Quinctilium & P. Horatium; Diodorus Sex. Quinctilium Tergeminum; Sex. Quinctilium Sex. F. P. N. lapis Capitolinus. Eſt autem *Tergeminus* tam Horatiorum quam Curatiorum cognomen. Horatium tamen probaui magis. Hoc anno peſtilentia laboratum eſt. inter ceteros mortuus eſt conſul Sex. Quinctilius, &, qui in eius locum ſuffectus fuerat, Sp. Furius. Ita Dionyſius. De morte Quinctilii meminit etiam Liuius: ſed de Sp. Furio aut ſuffecto aut mortuo, ne verbum quidem. cuius annales ſequutos eos eſſe opiner, qui Capitolinas tabulas exararunt. Ab hoſte otium fuit.

DE COS. AN. CCCI.

C. MENENIVM, P. Seſtium, cos. in hunc annum ſuggerunt Liuius, Caſſiodorus; L. Menenium, P. Seſtium, Dionyſius: faſti Cuſpiniani Lanatum & Vaticanum: Diodorus T. Menenium, P. Seſtium Capitolinum: Feſtus libr. XIV, P. Seſtium Capitolinum, T. Menenium Lanatum: P. Seſtium Q. F. Vibi N. Capitolinum lapis Capitolinus. Hunc T. Menenii filium eſſe reor conſulis anno CCLXXVI, fratrem L. Menenii, qui conſul erit anno CCCXIII. Conſulum qui per hos annos fuerunt, nomina interuerſa ſunt in faſtis Siculis; ita; Capitolinus. Varus Seſtius. Quinctilius. Lanatus. Capitolinus. enim ſit ita legendum; Capitolinus, Fontinalis: Quinctilius Varus, Tergeminus: Seſtius Capitolinus, Lanatus.

DE COS. AN. CCCII.

abdic. vt decemuiri conſulares fierent.

CONSVLES in hunc annum deſignatos fuiſſe App. Claudium, & T. Genucium; verum decemuirûm creandorum cauſa abdicaſſe, Liuius cum Dionyſio, & Capitolini ſcriptores, quantum ex tabularum fragmento intelligi poteſt, prodiderunt. Decemuiratum autem in rempubl. intulit lex Terentia, quam C. Terentius Arſa tribunus pl. de quinqueuiris creandis, qui leges conſulari imperio ſcriberent, promulgauit. querebatur enim plebs, nimium eſſe conſulis imperium; idque imminui, & moderatius fieri poſtulabat. Quæ lex cum ſex annos à tribunis fruſtra iactata, tandem pro conceſſa ſibi duplicandorum tribunorum poteſtate penitus refrixiſſet, tamen Romilio Veturioque conſulibus in plebem militiam detrectantem impotentius ſe gerentibus, acrius etiam quam ante relata eſt. Igitur incertis quid agerent patribus, placuit ea ſententia, cuius princeps T. Romilius fuiſſe dicitur, vt legum latores crearentur, qui iura patribus plebique ſcriberent; quæque ab iis eſſent decreta, ea plebem & patres tenerent. Plebe autem aſſentiente, mittuntur legati tres in Græciam, qui Athenienſium & aliarum Græciæ ciuitatum inſtituta, mores & iura noſcant, eaq; Romam deferant; Sp. Poſtumius Albus, A. Manlius, Ser. Sulpicius Camerinus. Miſſi autem Tarpeio Aterioque conſulibus, tertio anno, quo Menenius & Seſtius conſulatum gerebant, cum legibus reuertuntur. Cum autem inſtarent tribuni, vt tandem legum ſcribẽdarum initium fieret, iamq; in hunc annnum deſignati conſules eſſent Ap. Claudius & T. Genucius, tum in Ap. Claudii ſententiam ſenatusconſultũ factum eſt, vt reliquis abrogatis magiſtratibus, decemuiri crearentur cum imperio conſulari

ac re-

ac regio ſine prouocatione; qui ex patriis moribus,& peregrinis legibus optimas ſeligentes & reip. maxime vtiles, iura populi Rom. conſtituerent; quæq; ii ſcripſiſſent, ſi ſenatus populuſq; R. probaſſet, ea in perpetuũ populum ipſum Romanũ tenerent. Quo ſenatuſconſulto à plebe cõprobato, cõſules abdicarunt. In eorũ locum decemuiri conſulares facti ſunt: quorum nomina hæc ſunt; Ap. Claudius, T. Genucius, qui conſulatu abierant; Sp. Poſtumius, Ser. Sulpicius, A. Manlius, qui conſulares legati Athenas iuerant; T. Romilius, C. Iulius, P. Seſtius, P. Horatius, omnes cõſulares: præterea Sp. Veturius: Liuio, Dionyſio, & Diodoro auctoribus. quamquam Dionyſius Poſtumium Publium, non Spurium, vt Liuius & Diodorus, vocat: & Veturiũ Liuius Lucium, Dionyſius Titum, Diodorus & Capitolini lapides Spuriũ nominant. Qui ſi fuit cõſularis, forte collega T. Romilii fuit; quẽ omnes C. Veturium nominant, & C icurino cognomine, non Craſſo, vt eſt in fragmentis Capitolinis, afficiunt. Pro Horatio, Liuius Curatium, vt in conſulatu quoq;, edit. Ap. Claudiũ Suetonius in Tiberio, & Diodorus, Regillanum appellant; Capitolinæ tabulæ CRASSIN. R. -- i. Craſſinum Regillenſem. Hos decemuiros anno ab vrbe condita trecenteſimo altero iniiſſe ſcribit Liuius, & eum ſequutus Caſſiodorus: Capitolini auctores, anno CCCII, & cum iis etiam Solinus. Hi decimo die ius populo ſinguli reddebant. eo die penes præfectum iuris, faſces duodecim erant: collegis nouem ſinguli accenſi apparebant. Liuius.

DE DECEMVIRIS AN. CCCIII.

PROPOSITIS decem legum tabulis à decemuiris, vulgatur deinde rumor, duas deeſſe tabulas; quibus adiectis, abſolui poſſe velut corpus omnis Rom. iuris. Ea exſpectatio, cum dies comitiorũ inſtaret, deſiderium decemuiros iterum creandi fecit. Plebs etiam, præterquam quod conſulum nomen haud ſecus quam regum petoſa erat, ne tribunicium quidem auxilium, cedentib⁹ inuicem appellatione decemuiris, quęrebat. Creati igitur in hũc annũ magno patrum plebiſq; ſtudio iterum decemuiri ſunt, Ap. Claudius II, M. Cornelius Maluginenſis, M. Sergius, L. Minucius, Q. Fabius Vibulanus, T. Antonius Merenda, M'. Rabuleius; Q. Pœtelius, K. Duilius, Sp. Oppius Cornicen. hi tres extremi è plebe. auctores Dionyſius, Liuius, Diodorus. M. Cornelium fratrem L. Cornelii Maluginenſis, conſulis an. CCXCIV, tradit Dionyſius & Liuius. Q. Fabius is eſt, qui ter conſul fuerat. Dionyſius. Nomina horum aliquot apud Diodorum deſiderantur; ac Sp. Veturius inter hos falſo, vt puto, numeratur.

De ſecunda ſeceßione plebis, & decemuiris an. CCCIV. *abdicatis, & conſulibus ſuffectis.*

CVM maior pars anni ſuperioris proceſſiſſet, & duabus tabulis ad decem adiectis, nihil ſupereſſet, ſi hæ quoq; tabulę centuriatis comitiis perlatæ eſſent, cur decemuiris reipubl. opus eſſet, exſpectaretq; populus quam mox conſulibus creandis comitia indicerẽtur, tum decemuiros nulla comitiorũ mentione facta, iuuenum cateruis ſtipatos, ſuperbius atq; impotẽtius ſe in vnumquemq; geſſiſſe; & idib. Maiis aduenientibus, (qui dies tum ſolennis ineundo cõſulatui erat) nullis magiſtratibus ſubrogatis, eoſdem qui priore anno fuerant, decemuiratum cum magna totius populi indignatione continuaſſe, Liuius & Dionyſius produnt. Abdicaſſe autem eoſdem haud ita multo poſt hanc ob cauſam inuenio. Ap. Claudius, cum alii collegæ in Æquos, alii in Sabinos exercitum duxiſſent, vrbis præſidio relictus, Virginiam plebeiam virginem, quã amabat, pretio pellicere adortus, cum fruſtra ſe laborare animaduertiſſet; in ſeruitutem per clientem ſuum M. Claudiũ aſſerere eam conatus, patrem eius eo cõpulit, vt ipſam filiã manu ſua ſibi potius occidendam putarit, quam Ap. Claudii libidini dederetur. Ea res, vt erat atrox, in vtraq; caſtra perlata, ſeditionem maximã plebis excitauit. quæ relictis caſtris cum primũ in Auentinum, poſt in montem Sacrum ſeceſſiſſet, paulo poſt placata, ſeredituram eſſe profeſſa eſt, ſi tribuni plebis ſibi reſtituerẽtur, & decemuiris abdicatis, conſularis poteſtas reuocaretur. Quibus conditionibus à ſenatu acceptis, ipſa in vrbem rediit. Tribunip. decem iterum creati, & decemuiri abdicati ſunt. Eadem ſeceſſio à Varrone *Cruſtumerina* dicitur, credo, quod plebs tum è caſtris ſeceſſerit, quæ inter Fidenas Cruſtumeriamq; loco edito communita erant.

Sexageſimo hoc poſt reges exactos anno factum eſſe, teſtis eſt Cicero De finibus, inquiens; L. Virginius ſexageſimo anno poſt libertatem receptam, Virginiam filiam ſua manu occidit potius, quam ea App. Claudii libidini, qui tum erat ſummo in imperio, dederetur. Conuenit autem Ciceroniana ſumma cum Capitolina. Comitiis porro (vt ait Liuius) conſularibus habitis, per interregem conſules creantur L. Valerius Potitus, M. Horatius Barbatus, iidemque magiſtratum ſtatim occeperunt. Idem Liuius decemuiros in tertium annum continuaſſe, poſt tertium annum conſules iniiſſe ſignificat. Quod nos in his tabulis ne ſcriberemus, & aliorum, & maxime Capitolinorum ſcriptorum mouit auctoritas. Rufus enim tantum per biennium decemuiros reipubl. præfuiſſe; Tacitus decemuiralem poteſtatem non vltra biennium valuiſſe tradit. Cum autem in Capitolinis horum cōſulum triumphis numerus aſcriptus ſit anni ab vrbe condita CCCCIIII. ſatis patet, tertium decemuirûm annum cum hoc ipſo, quo conſules Valerius & Horatius inierunt, coniungendum eſſe; vt ſit quartus poſt Quinctilium & Horatium conſules annus, qui ex Capitolinis tabulis in annum trecenteſimum inciderunt. Eorundem conſulum meminit poſt abdicatos etiam decemuiros Caſſiodorus. quorum cognomina Barbatus & Potitus, ſunt etiam in faſtis Cuſpiniani & Siculis. Eorum L. Valerius, P. Valerii filius eſt, eius qui cos. App. Herdonium interfecit; P. Valerii, qui reges eiecit, nepos: M. autem Horatius, M. Horatii, qui cum Poplicola item conſul fuit, nepos. De L. Valerio ſic Cicero in Bruto; Nec L. Valerium quidem Potitum arbitror non aliquid potuiſſe dicendo, qui poſt decemuiralem inuidiam plebem in patres incitatam, legibus & concionibus ſuis mitigauerit. Diodorus hos cos. nominat M. Horatium, L. Valerium τερπῖνον: mendoſe, vt puto, pro ποτῖτον: P. Valerium Poplicolam Potitum, M. Horatium Barbatum triumphus eorum Capitolinus.

De triumphis L. Valerii Potiti, M. Horatii Barbati cos. de Aequis & Sabinis.

L. VALERIVS in Æquos & Volſcos, M. Horatius in Sabinos profecti, optime rem geſſerunt. Iidemq; cum à ſenatu triumphum non impetrarent, ad populum conuerſi, primi iuſſu populi, inuito ſenatu triumpharunt. Liuius, Dionyſius, Zonaras. Ex eorum etiam verbis apparet Valerium de Æqueis & Volſceis triumphaſſe; cum in Capitolino tamen triumpho Æquorum tantum nomen inciſum ſit.

DE COS. AN. CCCV.

CONSVLES ſuggerit Liuius Sp. Herminium, T. Virginium Cœlimontanum: L. Herminium, T. Virginium Caſſiodorus: Λάρον Ἑρμήνιον, Τίτον Οὐεργίνιον Dionyſius: Λαρζῖνον Ἑρμήνιον, Τίτον Οὐεργίνιον Στρύκτον Diodorus. In ſcholiis Liuianis oſtendi Lartē Herminium eſſe legendum. Vereor etiam ne στρύκτος apud Diodorum mendoſe ſit, pro τρικόστος: nam *Structus*, Seruiliorum eſt, non Virginiorum: præſertim vero cum in faſtis Siculis ſit Herminius & Tricoſtus. Otium domi ac foris fuit.

DE COS. AN. CCCVI.

M. GEGANIVM Macerinum, C. Iulium cos. ſubiicit Liuius: M. Geganium, L. Iulium Diodorus: Macrinum & Iulium faſti Siculi. Dionyſii multæ hic paginæ deſiderantur. M. Geganius, M. F. dicitur in ſecundo ipſius conſulatu Capitolino. Hi conſules, plebem decreto ad bellum Volſcorum & Æquorum delectu ſuſtinendo, rem ab ſeditionibus continuere. Liuius.

DE COS. AN. CCCVII.

L. QVINCTIVM Capitolinum IIII. Agrippam Furium, conſules in hunc annum comparant Liuius & Dionyſius: T. Quinctium Agrippam Furium Diodorus & Caſſiodorus: Furium & Capitolinum faſti Siculi. Æquis Volſciſque qui ad mœnia ipſa Romæ populabundi venerant, fuſis, conſules triumphū nec poſtularunt, neque eis ab ſenatu delatus eſt. Ager Aricinorum & Ardeatium controuerſus, teſtimonio P. Scaptii populo R. adiudicatus eſt. Linius.

DE COS. AN. CCCVIII.

CONSVLATVM deinde ceperunt M. Genucius, C. Curtius. auctor Liuius, Zonaras, & Dionyſius. M. Genucium, Agrippam Curtium Chilonem edit Diodorus. quamquam mendoſe eſt apud Dionyſium Minucius pro Genucio, & apud Liuium Curiatius pro Curtio. quod ex M. Varrone intelligi poteſt, qui de lingua Latina ita ait Cornelius & Luceius ſcribunt locum paluſtrem, qui tum in foro fuit, antequam cloacæ ſint factæ, eſſe fulguratum, & ex ſenatuſconſulto ſeptum eſſe: idque factum eſſe à Curtio conſule, cui M. Genucius fuit collega: atque inde Curtium lacum appellatum. Itaque in faſtis Siculis eſt etiam Genucius & Curtius. His conſulibus lex à Canuleio tribuno pl. de communicandis plebi patriciorum connubiis, quę decemuiri ante diremerant, lata eſt. Ardeates ob iniuriam agri abiudicati defecere; & Veientes extrema agri Romani populati ſunt. Liuius.

De primis tribunis milit. conſ. pot. An. CCCIX.

CVM C. Canuleius trib. pl. priore anno legem alteram promulgaſſet, vt conſul alter ex plebe crearetur, in quo patriciorum dignitas minuebatur, patres veriti ne ſe inuitis lex perferretur, in eam ſententiam ierunt, cuius auctor fuiſſe C. Claudius dicitur, vt pro conſulibus crearentur tres tribuni militum ex patriciis, totidemque ex plebe, iique cõſulari poteſtate ornati remp. regerent: eorum autem annuo finito imperio, tum ſus ſenatus & plebs conſuleretur, conſuleſne an tribunos mallent: qui vero placuiſſent, fierent. His rebus decretis, in magno plebeiorum & patriciorum petetium ſtudio, tres ex patriciis tantum creati ſunt, plebs eo contenta fuit, quod ſui ratio in comitiis habita fuiſſet. Hæc Liuius & Dionyſius. Adiicit Liuius, fuiſſe qui propter adiunctum Æquorum Volſcorumq; bello, & Ardeatium defectioni Veiens bellum, quia cõſules obire tot ſimul bella nequirent, tribunos militum tres creatos dicerent, ſine mentione promulgatæ legis de conſulibus ex plebe creandis, & imperio atq; inſignibus conſularibus eſſe vſos. Nomina tribunorum ſunt hæc: A. Sempronius Atratinus, L. Atilius Longus, T. Clœlius Siculus: vt ait Liuius, Dionyſius, Diodorus. *Longus* certe Atiliorum cognomen fuit, vt alibi patet. A. Sempronius, frater eſt L. Sempronii, qui conſul ſuffectus eſt hoc anno. auctor Dionyſius. Primos tribunus militũ iniſſe anno ab vrbe condita trecenteſimo decimo, ſcribit Liuius; at Suidas in voce *χιλίαρχοι*, trecenteſimo quinto; Capitolini lapides, trecenteſimo nono. Zonaras his conſulibus item tribunos militares conſulari poteſtate primum factos ſcribit.

De tribunis militum abdicatis, & conſulibus ſuffectis.

TRIBVNORVM militarium non pro firmato ſtetit ius, quia tertio menſe quam inierunt, augurum decreto, perinde ac vitio creati, honore abiere: quod C. Curtius, qui comitiis eorum præfuerat, parum recte tabernaculum cepiſſet. Interim patricii, cum ſine curuli magiſtratu reſp. eſſet, coiere, & interregem creauere. Contentio conſuleſne an tribuni militum crearentur, in interregno rem dies complures tenuit. Interrex ac ſenatus conſulum comitia; tribuni plebis, & plebs, tribunorum vt haberentur, tendunt; vicere patres. T. Quinctius Barbatus interrex, cõſules creat L. Papirium Mugillanum, L. Sempronium Atratinum. hæc Liuius & Dionyſius. Hi conſules in faſtis Siculis præteriti ſunt. Itaq; addit etiam Liuius, hos conſules neq; in annalibus priſcis, neq; in libris magiſtratuum inueniri: Licinium autem Macrum, & in fœdere Ardeatino, & in libris linteis eſſe, ſcripſiſſe. Horum conſulum meminit Cicero in epiſtola ad Papirium Pætum. Papirii, inquit, fuerunt patricii minorum gentium; quorum princeps L. Papirius Mugillanus, qui conſul cum L. Sempronio Atratino fuit, cũ antea cenſor cum eodem fuiſſet annis poſt Romam conditam CCCXII. ſed tum Papiſii dicebantur. Quo in loco legendum puto; *Qui cenſor cum L. Sempronio Atratino fuit, cum antea conſul cum eodem fuiſſet:* ex ipſa hiſtoria. L. Sempronium filium eſſe A. Sempronii L. F. A. N. Atratini, conſulis anno CCCXXXVII, puto. His conſulibus fœdus cum Ardeatibus renouatum. Liuius.

Digitized by Google

DE COS. AN. CCCX.

CONSVLES edit in hunc annum Caſſiodorus T. Quinctium, M. G[illegible] Diodorus T. Quinctium, M. Geganium Macerinum: faſti Cuſpiniani & Siculi, Macerinum & Capitolinum: Zonaras M. Macerinum & Barbatum: Liuius & Dionyſius M. Geganium Macerinum iterum, T. Quinctium Capitolinum quinctum. Eoſdem [illegible] e Decembri iniſſe tradit Dionyſius.

De cenſoribus primis, & Luſtro XI.

IDEM annus cenſuræ initium intulit. ortum autem eius rei Initium eſt, quod in populo per multos annos incenſo neq; differri cenſus poterat, neq; conſulibus, cum tot populorum bella imminerent, operæ erat id negotium agere. Mentio illata ab ſenatu eſt, rem operoſam, ac minime conſularem, ſuo proprio magiſtratu egere; cui ſcribarum miniſterium, cuſtodiæq;, & tabularum cura, cui arbitrium formulæ cenſendi ſubiiceretur. Et patres, quamquam rem paruam, tamen quo plures patricii magiſtratus in rep. eſſent, læti accepere; id quod euênit, futurum rati, vt mox ope eorum qui præeſſent, ipſi honori ius maieſtatemq; adiicerent: & tribuni, id quod tunc erat, magis neceſſariam quam ſpecioſi miniſterii procurationem intuentes, haud ſane tetendere. Hæc ad verbum Liuius. Dionyſius hac de re conſules ait ad ſenatum retuliſſe, cenſumq; in vrbe neceſſarium eſſe, præſertim in qua intra XVI. annos poſt Q. Fabium, L. Cornelium conſules cenſus nullus actus eſſet, docuiſſe. Reliqua vero, quæ hunc locum continebant, temporum iniuria apud eum deſiderantur, vna cum reliquis pulcherrimæ & certiſſimæ illius hiſtoriæ partibus; cuius præſidio memoria rerum Romanarum lapſa ſubleuari facile potuit. CENSORES porro a cenſu agendo dictos ſcribit Liuius. Varro de lingua Latina cenſorem ait dictum eſſe, ad cuius cenſionem, id eſt, arbitrium, populus cenſeretur. Feſtus cenſores nuncupatos ſcribit, quod rem ſuam quiſq; tanti æſtimare ſolitus eſſet, quantum illi cenſuiſſent. De cenſorum iure tradit Plutarchus in Catone maiore, Varro de lingua Latina, Zonaras lib. II. Cum autem, vt ait Liuius, à primoribus ciuitatis ſpretus honos eſſet, Papirium Semproniumq;, quorum de conſulatu dubitabatur, vt eo magiſtratu parum ſolidum magiſtratum explerent, cenſui agendo populus præfecit. Cicero ad Pætum L. Papirium Mugillanum ſcribit cum L. Sempronio Atratino cenſorem ante fuiſſe, quam conſul fuiſſet. in quo vitium eſt (vt dixi) librarii. Illud non prætereo, cum duo cenſores eſſent, eos inter ſe ſortiri ſolitos fuiſſe, vter luſtrum conderet, vt Varro & ſæpiſſime alias Liuius notarunt. Qui autem luſtrum fecit, is fere poſtponit collegæ ſuo. Quod & ipſe quoq;, ſequutus Capitolinos auctores, feci, quoad potui. Quamquam autem luſtri nulla mentio fit, factum tamen eſſe, ſequentia luſtra indicabunt.

De triumpho M. Geganii Macerini cos. II.

VOLSCI Ardeam populo Rom. fœderatam duce Æquo Clœlio cum obſidione premerent, a M. Geganio cos. circumuallati, atq; in extremum periculum adducti, [illegible] [illegible] em accipiuntur, & ſub iugum miſſi, cum ſingulis veſtimentis, ignominiæ [illegible] q; [illegible], dimittuntur. Conſul duce Clœlio ante currum ducto, in vrbem triumphans redit. Hæc Liuius. veſtigia parua huius triumphi exſtant etiam in Capitolinis [illegible] pis, hæc: M. GEGANIVS M. F. DE [illegible] ANN. CCCX. NONIS SEPT

DE COS. AN. CCCXI.

CONSVLES nominat hoc anno Caſſiodorus M. Fabium, P[illegible] m Æbutium: [illegible] M. Fa[illegible], P[illegible] mum Æbutium [illegible]: Liuius M. [illegible] um V[illegible] lanum, [illegible] Æbutium Cornicinem: faſti Siculi Vibulanum & [illegible] C[illegible] piniani V[illegible] & Cornicinem. Valerius [illegible] Epitoma P[illegible] [illegible] meminit. Liuius M. [illegible] Ebutius triumuiri coloniæ deducendæ h[illegible] anno [illegible] nem faci[illegible]. [illegible] cognomen [illegible], [illegible] legatur [illegible] M. [illegible] s, [illegible] eſt [illegible] M. F K. N. [illegible] nſul [illegible], & [illegible] di ad Cremeram [illegible] per [illegible] Ardea colonia [illegible] ſidii cauſſa deducta. Liuius

DE COS. AN. CCCXII.

In hunc annum conſules inuenio in faſtis Siculis, apud Liuium & Caſſiodorum, C. Furium Pacilum, M. Papirium Craſſum: apud Diodorum Q. Furium Fuſum, Manium Papirium Caſſum. Eſt autem Manius Papiriorum prænomen; quod in aliis etiam celebratum eſt. Foris res quietæ fuerunt. Liuius.

DE COS. AN. CCCXIII.

Procvlvm Geganium Macerinum, L. Menenium Lanatum cos. collegas produnt hoc anno Liuius & Caſſiodorus: T. Menenium, Proculum Geganium Macerinum Diodorus: Macrinum & Lanatum faſti Siculi. L. Menenium fratrem eſſe arbitror Agrippæ Menenii tribuni mil. anno cccxxxvi. In ſumma annonæ caritate Sp. Mælius, vir ex equeſtri ordine, ingentes plebi frumenti largitiones fecit. Liuius.

DE COS. AN. CCCXIIII.

Hic annus conſules habuit T. Quinctium Capitolinum VI, Agrippam Meneniū Lanatum Liuio & Caſſiodoro auctoribus: Diodoro autem, T. Quinctium, T. Menenium: faſtis Siculis, Menenium & Capitolinum. Agrippa deſcriptus eſt ex tribunatu militari Capitolino an. cccxxxvi.

De L. Quinctio Cincinnato dictatore II, & Sp. Mælio interfecto.

Sp. Mælivs ex equeſtri ordine, in ſumma annonæ caritate, cum frumentum ex Etruria priuata coemptum pecunia aduehendū curaſſet, atq; largitionibus frumenti factis plebem deliniſſet, elatus ſupra modum hominis priuati, de regno agitare domiq; conſilia habere anno priore cœpiſſe dicitur. Hoc autem anno cum tela in domum Sp. Mælii conferri quotidie, ad ſenatum delatum eſſet à L. Minucio Augurino annonæ præfecto, eumq; domi de regno non dubia conſilia habere; ſenatus tantę rei nouitate commotus, ex T. Quinctii conſulis ſententia dictatorem dici iuſſit. L. Quinctius Cincinnatus, poſt octogeſimum annum dictator à T. Quinctio cos. dictus, C. Seruilium Ahalam magiſtrum equitum ſibi cooptauit. Seruilius iuſſu dictatoris Mælium in ius vocatum, quia dicto non parebat, obtruncauit. Dictator iuſte factum pronuntiauit, etiam ſi regni crimine inſons fuiſſet. Ita Liuius, & fere Zonaras. Qui vero de viris illuſtribus ſcripſit, ita; L. Cincinnatus, viginti annos poſtquam dictator fuerat, iterum dictator cum magiſtro eq. Seruilio Ahala Sp. Mælium interfecit. & Cicero in Catone ſic; L. Quinctio Cincinnato in agro aranti nuntiatum eſt, eum dictatorem eſſe factum. cuius dictatoris iuſſu magiſter eq. C. Seruilius Ahala Sp. Mælium regnum affectantem & occupantem interemit. Diximus autem eum non eodem tempore ex agro ad dictaturam vocatum eſſe, & Mælium interfici iuſſiſſe. neq; enim eum poſt octogeſimum annum in agro fuiſſe colendi cauſſa, veriſimile videtur. De Seruilio magiſtro eq. ſcribit Valerius hoc modo lib. v; Ahala cum magiſter equitum Sp. Mælium regnum affectantem occidiſſet, cuſtoditæ libertatis ciuium exſilio ſuo pœnas pependit. & Liuius anno cccxvi ait rogationem latam eſſe à Sp. Mælio tribuno pl. de publicandis Seruilii Ahalę bonis ob necem ciuis indemnati; ſed nihil egiſſe. Scribit tamen hac de re Cic. ſic Pro domo; Cæſo ille Quinctius, & M. Furius Camillus, & C. Seruilius Ahala, cum eſſent optime de rep. meriti, tamen populi incitati vim iracundiamq; ſubierunt. Hunc magiſtrum equitum poſt in conſulatu anno cccxxvi Structum pro Ahala vocat Diodorus.

DE TR. MIL. AN. CCCXV.

Tribvni pl. peruicerunt, vt tribunorum militum potius quam conſulum comitia haberentur; non dubii quin ſex lectis, (tot enim iam creari licebat) ex plebiis aliqui, profitendo ſe fore Mælianæ cædis vltores, crearentur. plebs tamen nec plures quam tres tribunos conſulari poteſtate creauit, & in iis L. Quinctium Cincinnati filium. prælatus ſuffragiis Quinctio Mamercus Æmilius; vir ſummæ dignitatis. L. Iulium tertium creant. Liuius. Tres tribunos militares in hunc annum edit etiam

Diodorus, Manium Æmilium Mamercum, C. Iulium, L. Quinctium, Mam. Æmilius (ſic enim potius quam M'. voco) pater eſt M'. Æmilii Mam. F. M. N. Mamercini, tribuni mil. an. CCCXLVIII. L. Iulius, pater eſt L. Iulii L. F. Vopiſci N. Iuli, tribuni mil. anno CCCLII. His conſulibus Fidenates coloni ad Lartem Tolumnium Veientium regem & Veientes defecere; & legatos Romanos cauſam noui conſilii quærentes, iuſſu regis interfecere. Liuius.

DE COS. AN. CCCXVI.

AD curam ſummæ rerum, quieta plebe tribuniſq; eius, nihil controuerſiæ fuit quin conſules crearentur, M. Geganius Macerinus tertium, & L. Sergius. Hęc Liuius. Caſſiodorus etiam, qui non niſi nomina conſulum apponit, M. Geganium III, & L. Sergium cos. edit: Diodorus item M. Geganium, L. Sergium: faſti Cuſpiniani & Siculi Macerinum & Fidenatem. Hunc enim Sergiũ Fidenatem à bello Fidenati geſto vocatum tradit Liuius. hic enim primus hoc anno eis Anienem cum rege Veientium ſecundo prœlio conflixit, nec incruentam victoriam retulit. Idem ornatus eſt ex tertio tribunatu Capitolino an. CCCXXXV.

De Mam. Aemilio Mamercino dictatore, & triumpho eius de Faliſcis, Veientibus, & Fidenatibus.

CVM maior ex ciuibus bello Fidenati amiſſis L. Sergio conſule dolor, quam lætitia fuſis hoſtibus eſſet, ſenatus, vt in trepidis rebus, dictatorem dici Mamercum Æmilium iuſſit. is magiſtrum eq. ex collegio prioris anni, quo ſimul tribuni mil. conſulari poteſtate fuerant, L. Quinctium Cincinnatum, dignum parente iuuenem, dixit. Ita Liuius. Vtriuſq; meminit etiam Oroſius & Eutropius. Qui autem ſcripſit de viris illuſtribus, Quinctium Cincinnatum dictatorem, A. Cornelium Coſſum magiſtrum eq. prodit. Coſſum autem hoc anno tribunum militum fuiſſe, pleriſq; auctoribus placuiſſe tradit Liuius. Cum Veientibus porro, & Fidenatibus, & Faliſcis, qui horum auxilio venerant, hoc anno acerrime à Mam. Æmilio dictatore pugnatũ eſt. qui omnibus locis re bene geſta, ſenatus conſulto iuſſuq; populi triumphans in vrbẽ rediit. Liuius. Pleriq; A. Cornelium Coſſum tribunum militum in hoc bello Lartem Tolumnium Veientium regem interemiſſe ſcripſerunt, & ſecunda opima ſpolia Ioui Feretrio rettuliſſe. Nos hanc victoriam in conſulatum eius reiecimus, quem nono abhinc anno geſturus eſt. Id quo conſilio fecerimus, eo loco latius exponemus. Eutropius Fidenas captas & exciſas ſcribit à Mam. Æmilio dictatore, & L. Quinctio Cincinnato magiſtro eq. Liuius autem Mam. Æmilio dictatore III, & A. Cornelio Coſſo magiſtro eq. id factum ait. Huius triumphi notæ ſunt in Capitolinorum triumphorum fragmentis hæ: ·VS. ·· AN. CCCXVI. IDIB. SEPT.

DE COS. AN. CCCXVII.

LIVIVS & Caſſiodorus conſules in hunc annum memorant M. Cornelium Maluginenſem, & L. Papirium Craſſum: Diodorus L. Papirium, A. Cornelium Macerinum: vitioſe ſine dubio. ſiquidem eſt etiam in faſtis Cuſpiniani & Siculis, Maluginenſis & Craſſus. L. Papirium eſſe reor, qui poſt in cenſura Capitolina M. F. appellatur. M. Cornelium arbitror eſſe filium M. Cornelii ante decemuiri conſularis: Exercitus in agrum Veientem & Faliſcum ducti. hoſtis nuſquam inuentus. Liuius.

DE COS. AN. CCCXVIII.

CONSVLES in hunc annum inuenio apud Liuium & Caſſiodorum C. Iulium iterum, & L. Virginium: apud Diodorum, C. Iulium, Proculum Virginium Tricoſtum: in faſtis Cuſpiniani & Siculis, Iulium & Virginium. Iulius anno CCCVI conſul fuit.

De Q. Seruilio Priſco dictatore.

CVM Fidenates, Veientium exercitu accito, Anienem tranſiſſent, atque haud

procul

procul porta Collina caſtra haberent, Iulius conſul in aggere muriſq; explicat copias. Virginius S.C. dictatorem dicit Q. Seruilium; cui Priſcum alii, alii Structum fuiſſe cognomen tradunt. is ſibi magiſtrum eq Poſtumum Æbutium Eluam cooptat. Hęc Liuius. Seruilius in ſecunda dictatura Capitolina ſcribitur Q. Seruilius P. F. Sp. N. Priſcus Fidenas. Puto autem Fidenatem appellatum in hoc magiſtratu, quo Fidenas cepit; vt ait Liuius. Cuius tamen victoriæ triumphum miror à Liuio eſſe præteritum: aut cauſam cur non eum egerit, eſſe neglectam.

De cenſoribus & Luſtro XII.

His conſulibus C. Furium Pacilum, & M. Geganium Macerinum cenſores villam publicam in campo Martio probaſſe, ibiq; primum populi cenſum actum eſſe, tradit Liuius. Eundem M. Geganium & C. Furium violentos cenſores appellat in anno CCCCXLIII. Luſtrum ab his conditum probant ſequentia luſtra. neq; enim eorum hoc præterito conſtaret numerus.

DE COS. AN. CCCXIX.

Eosdem conſules in ſequenti anno refectos, Iulium tertium, Virginium iterum, apud Macrum Licinium inuenio. Valerius Antias, & Q. Tubero, M. Manlium & Q. Sulpicium conſules in eum annum edunt. Ceterum in tam diſcrepanti editione, & Tubero & Macer libros linteos auctores profitētur. neuter tribunos militum eo anno fuiſſe traditū à ſuperioribus antiquis diſſimulat. Licinio libros haud dubie ſequi linteos placet: & Tubero incertus veri eſt. Sed inter cetera vetuſtate incomperta, hoc quoq; in incerto poſitum. Hæc Liuius. Diodorus tamen pro conſulibus tres tribunos militares edit, M. Manlium, Q. Sulpicium Prętextatum, Ser. Cornelium Coſſum. Nos autem, quia C. Iulium III, L. Virginium II conſules etiam à Caſſiodoro poni animaduertimus, propterea eos conſules appoſuimus: quamuis in faſtis Siculis ſit Capitolinus & Camerinus: quorum illud M. Manlii, hoc Q. Sulpicii cognomen eſt.

De Mam. Aemilio Mamercino dictatore II.

Cum Faliſci ac Veientes, captis à Seruilio dictatore Fidenis exterriti, legatis circa XII populos miſſis impetraſſent, vt ad Voltumnæ fanum indiceretur omni Etruriæ concilium, velut magno inde tumultu imminente, ſenatus Mam. Æmilium dictatorem iterum dici iuſſit. ab eo A. Poſtumius Tubertus magiſter eq. eſt dictus. Non mouentibus autem Etruſcis, dictator, ne nequicquam creatus eſſet, legem pertulit, qua cenſuram, quæ quinquennalis ante erat, annuam & ſemeſtrem fecit; ac ſe dictatura abdicauit. Cenſores, ægre paſſi, Mamercum, quod magiſtratum populi Rom. imminuiſſet, tribu mouerunt; octuplicatoq; cenſu, ærarium fecerunt. Ita Liuius. Idem A. Poſtumius Tubertus, poſt dictator erit.

DE TR. MIL. AN. CCCXX.

Tribuni pl. aſſiduis concionibus prohibendo conſularia comitia, cum res prope ad interregnum perducta eſſet, euicere tandem vt tribuni mil. conſulari poteſtate crearentur. Victoriæ præmium, quod petebatur, vt plebeius crearetur, nullum fuit. omnes patricii creati ſunt; M. Fabius Vibulanus, M. Foslius, L. Sergius Fidenas. ſic Liuius. Diodorus item edit M. Fabium, M. φαλίνιον, L. Seruilium; ſed mendoſe. M. Fabius, idem eſt qui conſul fuit an. CCCXI: L. Sergius, qui fuit anno CCCXVI. Foslius Flaccinator alibi in Capit. lapid. ſcribitur, non Folius, vt in vulgaris Liuianis libris; quem mendoſe φαλίνιον vocat Diodorus.

DE TR. MIL. AN. CCCXXI.

Consvlarium comitiorum nulla mentio habita eſt. Tribuni mil. conſulari poteſtate omnes creati ſunt, L. Pinarius Mamercus, L. Furius Medullinus, Sp. Poſtumius Albus. Ita Liuius. Diodorus nominat L. Furium, Sp. ---, -- Pinarium Mamercum. Tumultus ab Æquis & Volſcis nuntiatus.

DE COS. AN. CCCXXII.

S.C. factum eſt, vt comitia conſularia haberentur. Tumultus cauſſa fuit; quem ab

Digitized by Google

Æquis & Volſcis Hernici nunciabant. T. Quinctius L. F. Cincinnatus, (eidem & Penno cognomen additur) & C. Iulius Mento, conſules facti. ſic Liuius. Eoſdem cõſules ponit etiam Caſſiodorus. cognomina etiam eorum ſunt in faſtis Siculis. T. autem Quinctius, alter filius eſt Cincinnati ſenis; quos, excepto Cæſone, quem populus ante damnauit, tres habuit; vt ait Liuius. Diodorus item cos. edit T. Quinctium, C. Iulium. Huius conſulatus meminit etiam Liuius in anno cccxxx.

De A. Poſtumio Tuberto dictatore, & triumpho eius de Aequis & Volſcis.

SENATVI dictatorem dici placuit, quia populi ſæpe victi, maiore quam alias conatu rebellabant, & aliquantum Romæ iuuẽtutis morbo abſumptum erat. Sunt qui male pugnatum ab his conſulibus in Algido putent; eamque cauſſam dictatoris creandi fuiſſe. Dictus eſt dictator A. Poſtumius Tubertus. is ſibi magiſtrum eq. L. Iulium cooptauit. Ita Liuius. Diodorus etiam A. Poſtumii dictatoris, L. Iulii magiſtri eq. meminit. Hic eſt A. Poſtumius, qui paulo ante magiſter equitum fuit Mam. Æmilio dictatori. Eundem dictatorẽ hoc anno ſæuiſſe in filium, quod iniuſſu ſuo præſidio progreſſus hoſtes fuderat, plerique tradunt; vt Valerius libro II, cap. II: Diodorus lib. XII: Gellius libro XVI, his verbis; Circa annum fere poſt Romam conditam cccxxiii, A. Poſtumius Torquatus dictator Romæ fuit: qui filium ſuum, quod cõtra ſuum dictum in hoſtem pugnauerat, ſecuri necauit. hoſtes tum populi Ro. fuerant Fidenates. Hoc loco apud Gellium mendoſe eſt Torquatus pro Tuberto; aut certe deceptus eſt hiſtoriæ ſimilitudine Gellius: ſiquidẽ T. Manlius Torquatus poſt idem etiam feciſſe conſul traditur. Hoc idem à multis proditum, ſe probare negat Liuius: quod imperia Manliana, non Poſtumiana dicta ſunt. Plutarchus huius dictatoris meminit etiam in Camillo. L. Iulius tribunus mil. fuit anno cccv. Gellius porro eum Fidenatibus eſſe pugnatum ab A. Poſtumio dictatore ait; & labitur. Nam Fidenas ante captas alii à Mamereo dictatore, alii à Q. Seruilio tradiderunt. Liuius autem pugnatum eſſe ſcribit cum Æquis & Volſcis; itemque Plutarchus in Camillo. Hoſtibus autem deditis, dictator triumphans vrbem inuectus, dictatura ſe, vt ait Liuius, abdicauit. Eiuſdem triumphi meminit etiam Diodorus; ſed dictaturam hanc in annum priorem refert.

DE COS. AN. CCCXXIII.

AGITATVM in vrbe ab tribunis pl. vt tribuni mil. conſulari poteſtate crearentur, nec obtineri potuit. conſules fiunt L. Papirius Craſſus, L. Iulius. ſic Liuius & Caſſiodorus. at Diodorus C. Papirium, L. Iunium edit: mendoſe: ſiquidem in faſtis Siculis eſt Craſſus & Iulus; quæ Papiriorum & Iuliorum cognomina ſunt. L. Papirius Craſſus conſul fuit anno cccxvii; L. Iulius & tribunus militum, & magiſter equitum. Æqui inducias annorum octo impetrauerunt. otium vndiq; Romanis fuit. Liuius.

DE COS. AN. CCCXXIIII.

CONSVLES hoc anno apud Caſſiodorum L. Sergius, Hoſtus Lucretius: apud Diodorum Opiter Lucretius, L. Sergius Fidenas: apud Liuium L. Sergius Fidenas II. Hoſtus Lucretius Tricipitinus: in faſtis Siculis Tricipitinus & Fidenas. Horum meminit Valerius in epitoma, ſic; Hoſtum prænomen habuit Lucretius Tricipitinus collega L. Sergii. Nihil dignum memoria actum. Liuius.

DE COS. AN. CCCXXV.

IN hunc annum conſules edit cum Liuio Caſſiodorus A. Cornelium Coſſum, T. Quinctium Pennum II: at Diodorus L. Quinctium, A. Sempronium: credo per mendum. eſt enim in Faſtis Siculis Coſſus & Pennus, Cornelii & Quinctii cognomen. Horum conſulum meminit etiam Liuius ſupra anno cccxvi: eoſque nono poſt anno ait factos. A. Cornelius, tribunus mil. fuit Mamercino dictatori anno cccxvi. pater (vt puto) fuit P. Cornelii A. F. M. N. Coſſi, tribuni mil. anno ccclv. Idem Pont. max. anno cccxxii. Liuius.

De

De triumpho A. Cornelii Coſſi conſulis de Veientibus, & ſpoliis opimis ſecundis.

A. Cornelivm Coſſum ſecunda opima ſpolia Larte Tolumnio Veientium rege interfecto retuliſſe, tradunt vno conſenſu omnes. at vero quo in magiſtratu id fecerit, aliqua controuerſia eſt. Pleriq; ipſum tribunum militum, alii conſulem, quidam etiam magiſtrum equitum ea retuliſſe ſcripſerunt. Liuius omnes ante ſe auctores ſequutus, tribunum mil. Mamercino dictatori iterum fuiſſe prodit: Valerius lib. iii, magiſtrum equitum. magiſter autem equitum fuit Mamercino dictatori tertium an. cccexxxvii. Verba eius ſunt hæc; A Romulo proximus Cornelius Coſſus, eidem deo ſpolia conſecrauit, cum magiſter equitum ducem Fidenarium in acie congreſſus interemiſſet. Idem eſt ſcriptum in lib. de viris illuſtribus. Fidenates, inquit ille, vt ſine ſpe veniæ fortius dimicarent, legatos ad ſe miſſos interfecerunt. ad quos Quinctius Cincinnatus dictator miſſus, magiſtrũ equitum habuit Cornelium Coſſum, qui Lartem Tolumnium ducem ſua manu interfecit. De eo ſpolia opima ſecũdus ab Romulo conſecrauit. Hæc ille. Quam autem & in bello, & in magiſtratibus nominandis labatur, nemo eſt qui non videat. Qui vero ab eo conſule relata eſſe ſpolia dicunt, his potiſſimum rationibus adducuntur. primum, quod opima ſpolia ea rite habentur, quæ dux duci detraxerit; nec dux eſt, niſi cuius auſpicio bellum geritur: tribunus autem militum, & magiſter equitum, alieno pugnant auſpicio. Itaque quemadmodum nec Torquatus, nec Coruus, nec Æmilianus (vt ait Valerius de fortitudine) hoſtium ducibus interemptis, quia alienis auſpiciis rem geſſerant, tribuni militum cum eſſent, ſpolia Ioui Feretrio nõ poſuerunt; ſic ne Coſſum quidem tribunum, aut magiſtrum equitum, ſpolia conſecrare potuiſſe. Dio etiam lib. li, M. Craſſum Baſtarnarum regem Deldonem interfeciſſe ait; atq; de eo ſpolia opima Ioui Feretrio fuiſſe relatutũ, ſi ipſe imperator dux fuiſſet, id eſt, εἴπερ αὐτοκράτωρ στρατηγὸς ἐγεγόνει. ſiquidẽ ea res Auguſti auſpiciis gerebatur, non Craſſi. Accedit, quod Plutarchus in Romulo Cornelium Coſſum ait quadrigis vrbem inuectum ſpolia rettuliſſe. Quadrigis autem vehi, non niſi triumphans poterat; triumphare vero, niſi qui ſuo auſpicio rem geſſerat; vt eſt apud Valerium de iure triumphandi. Poſtremo ſcribit Liuius, ſe audiſſe Auguſtum ingreſſum ædem Iouis Feretrii, quam vetuſtate dilapſam refecit; dicentem, ſe ipſum in thorace linteo ſcriptum legiſſe, Coſſum ea ſpolia cõſulem dedicaſſe. His nos rationibus ducti, triumphum A. Cornelii Coſſi conſulis cum relatis ab eo ſpoliis in hunc annum contulimus. quamquam ſcribit Liuius, cum Veientes, & ex Fidenatium iuuentute quidam, hoc anno in agrum Rom. excurſiones feciſſent, cognitionem eius rei L. Sergio, Q. Seruilio, & Mam. Æmilio, eſſe permiſſam; nec bello rem eſſe tranſactam. Spolia autem ſecunda Marti, non Ioui eſſe dicata ex lege Numæ, ante in Romulo diximus.

DE COS. AN. CCCXXVI.

Consvles hoc anno C. Seruilius Ahala, L. Papirius Mugillanus; vt aiunt Liuius, Caſſiodorus, & Diodorus. hic tamen pro cognomine Ahala, Structum habet. Fieri enim poteſt, vt Structus Ahala dictus ſit, vt in Capit. tabulis an. cclxxiv. in faſtis tamen Siculis inuenio Axillam & Mugillanum. L. Papirius ante conſul etiam fuit. Hũc opinor eum fuiſſe, qui magiſter equitum ante fuit. C. Seruilius Q.F.C.N. Axilla ſcribitur in ſecundo ſuo Capitolino tribunatu, an. cccxxxv.

DE TR. MIL. AN. CCCXXVII.

Plebs tenuit, ne conſules in hunc annum crearentur. Tribuni mil. conſulari poteſtate quatuor creati ſunt, T. Quinctius Pennus ex conſulatu, C. Furius, M. Poſtumius, A. Cornelius Coſſus. ſic Liuius. Diodorus autem C. Furium, T. Quinctium, M. Poſtumium, A. Cornelium nominat. Ego C. Furium Pacilum eſſe reor eum qui conſul & cenſor ante fuit: A. Cornelium Coſſum, qui conſul. Poſtumio cognomina addidi familiæ propria hoc tempore, Album Regillenſem. Veientibus rebellantibus bellum indictum. Liuius.

De Mam. Aemilio dictatore III, & triumpho eius de Veientibus ac Fidenatibus.

A. Cornelivs Coſſus vrbi præfuit. tres reliqui tribuni in Veios profecti, plus ignominiæ quam cladis acceperunt. mœſta ciuitas dictatorem popoſcit. A. Cornelius dictatorem Mam. Æmilium dixit; & ipſe ab eo magiſter equitum eſt dictus. Hæc Liuius. Diodorus item dictatorem dictum Manium Æmilium, A. Cornelium magiſtrum equitum ſcribit, propter legatos à Fidenatibus interfectos: parum (vt ego opinor) prudenter. nam legatorum cædem Æmilius vltus eſt in prima dictatura, non in tertia: Liuius autem atq; Oroſius, aperte hanc Æmilio tertiam dictaturam delatam tradunt. De Fidenatibus autem ita Liuius; Vni Fidenatium populo rebellare placuit; &, tamquam niſi ab ſcelere bellum ordiri nefas eſſet, ſicut legatorum antea, ita tum nouorum colonorum cæde imbutis armis, Veientib. ſeſe coniungunt. Cum ergo Fidenates iterum rebellarent, ſeque Veientibus, qui in armis erant, coniungerent, Fidenis ſedes belli capta eſt. In eos dictator exercitu adducto, caſtra vrbemque eorum cepit atq; diripuit. cumq; exercitum victorem opulentumq; præda triumphans Romam reduxiſſet, die ſextodecimo ſe abdicauit.

DE TR. MIL. AN. CCCXXIIX.

Hic annus tribunos militares conſulari poteſtate habuit L. Furium, L. Quinctium, A. Semprouium; vt ait Diodorus: at vero vt Liuius, A. Semproniū Atratinum, L. Quinctium Cincinnatum, L. Furium Medullinum, L. Horatium Barbatum. A. Sempronius, L. F. A. N. Atratinus in tertio ſuo tribunatu Capitolino ſcribitur: L. Quinctius etiam ante tribunus mil. fuit anno CCCXV: L. Furius & ante ſemel, & poſt III erit anno CCCXXXIII in tabulis Capitolinis. Veientibus in XX, Æquis in III annos induciæ datæ. Liuius.

DE TR. MIL. AN. CCCXXIX.

Tribvni militum conſulari poteſtate hoc anno Diodoro auctore quatuor, T. Claudius, Sp. Nautius, L. Sergius, Sex. Iulius: Liuio autem, Claudius Craſſus, Sp. Nautius Rutilus, L. Sergius Fidenas, Sex. Iulius Iulus. Claudium Liuius paulo poſt vocat Appium, decemuiri filium. Duos autem Sp. Nautios Rutilos tribunos per hæc tempora idem edit: vnum, qui nunc eſt primum, iterum vero anno CCCXXXVII: alterum, qui primum eſt anno CCCXXXIV, iterum anno CCCLIX. Eoſdē etiam tabulę Capitolinę habēt; verū vnum ſemel, alterū ter tribunū fuiſſe tradunt, vt poſt apparebit: quē hunc eſſe reor. L. Sergius Fidenas tr. mil. fuit anno CCCX primum; tertium autem erit anno CCCXXXV in Capitolinis tabulis. Ergo nunc eſt iterum. Hic annus neq; bello foris, neque domi ſeditione inſignis fuit. Liuius.

De cenſoribus & luſtro XIII.

Post annum CCCXIIX, quo cenſores fuiſſe diximus C. Furium Pacilum, & M. Geganium Macerinum, luſtrumq; XII conditum eſſe notauimus, vſq; ad annum CCCL, quo M. Camillum cum Poſtumio Albino cenſores fuiſſe, & luſtrum XVI condidiſſe in Capitolinis tabulis ſcriptū eſt, nulli nominantur apud Liuium cenſores: & tamen aliquot fuiſſe neceſſe eſt, qui XIII, XIV, & XV luſtrum condiderint. Quia vero anno CCCXXXV cenſor L. Papirius in fragmentis Capitolinis inciſus eſt, à quo luſtrum XIV conditum eſſe ex interuallo temporum ſuſpicari poſſumus, propterea ante id tempus luſtrum XIII collocauimus. cuius tamen vna cum cenſorum nominibus certum annum reperire nequiuimus.

DE COS. AN. CCCXXX.

Consvles creati in hunc annum, auctore Caſſiodoro & Liuio, C. Sempronius Atratinus, Q. Fabius Vibulanus. C. Sempronium Atratinum conſulem Valerius libr. III, cap. II; & lib. VI, cap. V, cum Volſcis ad Verruginem temeritate ſua male pugnaſſe ſcribit. Quod idem eſt etiam apud Liuium. Eundem C. Sempronium patruelem fratrem eſſe A. Sempronii L. F. A. N. Atratini, tribuni mil. III anno

CCCXXXVII,

cccxxxvii. Diodorus hos conſules conſulto præterit: quorum tamen cognomina produnt faſti Siculi. Hos idibus Decembris iniſſe tradit Liuius.

DE TR. MIL. AN. CCCXXXI.

Senatvs, cum odio Sempronii conſulare nomen offenderet, tribunos militares conſulari poteſtate creari iuſſit. creati ſunt L. Manlius Capitolinus, Q. Antonius Merenda, L. Papirius Mugillanus. Hæc Liuius. apud quem deſideratur nomen quarti tribuni, L. Seruilii Structi; de quo in anno cccxxxvi dicam. Vt autem multa nomina tribunorum interciderint apud hunc auctorem, in ſcholiis Liuianis oſtendi. Hos etiam tranſcendit Diodorus. in fragmento Capitolino extat cognomen MVGILLAN. quod eſt L. Papirii.

DE COS. AN. CCCXXXII.

Hic annus conſules habuit N. Fabium Vibulanum, T. Quinctium Capitolinum, Liuio & Caſſiodoro auctoribus. Hic Fabius primus fuit qui in gente Fabia hoc prænomine vſus ſit, filius Q. Fabii, qui ſexcentis ad Cremeram interfectis ſuperfuit. Itaque in ſecundo Capitolino tribunatu Q. F. M. N. Vibulanus nuncupatur. T. Quinctium Capitolini filium ſcribit Liuius, eius qui ſexies conſul fuit: quem idem anno cccxxx exactæ iam ætatis fuiſſe ait. Et hos omittit Diodorus: faſti autem Siculi non item. In fragmento Capitolino eſt T. Quinctius CAPITOLIN. BARBAT. N. FABIVS.

De N. Fabio Vibulano ouante de Aequis.

Cvm trepidam tantum aciem his conſulibus Æqui oſtendiſſent, turpi fuga funduntur; haud magno conſulis Fabii, cui ea prouincia euenerat, decore. Itaq; triumphus negatus. Ceterum ob Sempronianæ cædis leuatam ignominiam, vt ouans vrbem iniret, conceſſum eſt. Liuius.

DE TR. MIL. AN. CCCXXXIII.

Cvm maior pars anni per nouos tribunos pl. & aliquot interreges certaminibus extracta eſſet, modo prohibentibus tribunis patricios coire ad prodendum interregem, modo interregem interpellantibus, ne S. C. de comitiis conſularibus faceret: poſtremo L. Papirius Mugillanus interrex caſtigando nunc patres, nūc tribunos plebis obtinuit vt tribunicia comitia haberentur. Creati tribuni conſulari poteſtate omnes patricii, T. Quinctius Cincinnatus tertium, L. Furius Medullinus iterum, M. Manlius, A. Sempronius Atratinus. Liuius hęc. Cum autem in Capitolinis fragmentis ſit Cincinnatus II, Medullinus III, contra atq; apud Liuium; profecto intelligendum eſt, numeri notas apud Liuium eſſe præpoſtero ordine; non librariorum vitio, ſed annalium varietate. In eodem fragmento eſt etiam M. Manlius, A. Sempronius. T. Quinctius ante tribunatum geſſit anno cccxxvii. Hos etiam præterit Diodorus. Hoc loco annum interregni Liuiani, quem ſumma annorum Capitolina non patitur, omiſimus.

DE TR. MIL. AN. CCCXXXIV.

Tribvni mil. conſulari poteſtate in hunc annum Agrippa Menenius Lanatus, P. Lucretius Tricipitinus, Sp. Nautius, auctore Liuio. Deſideratur autem librariorum (vt puto) culpa quartus tribunus, C. Seruilius Q. F. C. N. Axilla: qui anno inſequenti in Capitolinis tribunis numeratur cum hac nota, II, & hoc anno ibi eſt, C. SERVILIVS, quarti tribuni loco. P. Lucretius Hoſti F. dicitur in ſecundo eius tribunatu Capitolino. Agrippa Menenius idem eſt qui conſul fuit anno cccxiv. Et hi deſiderantur apud Diodorum. In fragmento Capitolino ita eſt; AGRIP. N. LANATVS. SP. NAVTIVS. TRICIPITINVS. C. SERVILIVS. Serui qui de vrbis incendio coniurarant, ſupplicio affecti.

DE TR. MIL. AN. CCCXXXV.

Diodorvs in hunc annum edit tribunos mil. conſulari pot. L. Sergium, M.

Seruilium, M. Papirium. Liuius L. Sergium Fidenatem, M. Papirium Mugillanum, C. Seruilium Priſci F. quo dictatore captæ Fidenæ fuerant. quem C. Seruilium Axillam II nuncupari inuenio in Capitol. tribunis. Quod etiam traditum non ignorat Liuius, cum ait, Q. Seruilium dictatorem magiſtrum eq. ſibi cooptaſſe C. Seruilium filium, alios tradidiſſe: alios vero, C. Seruilium Ahalam. in fragmento Capitolino ita eſt; MVGILLANVS. C. SERVILIVS Q. F. L. N. AXILLA. II. L. SERGIVS C. F. C. N. FIDENAS. III.

De Q. Seruilio Priſco dictatore II.

LAVICANIS (Æquorum populi ſunt) noua arma capientibus, bellum indictum eſt. Re minus proſpere à tribunis duobus geſta, ex ſenatus conſulto C. Seruilius, qui vrbi præerat, Q. Seruilium, quo dictatore captę Fidenæ fuerant, dictatorem dixit. pater magiſtrum equitum filium ſibi cooptauit: alii Ahalam Seruilium magiſtrum eq. hoc anno fuiſſe ſcribunt. Liuius. Eiuſmodi vero annales ſequnti ſunt ii, qui Capitolinos triumphos concinnarunt; qui Q. Seruilium P. F. Sp. N. Priſcum Fidenatem II, C. Seruilium Q. F. C. N. Axillam II edunt. Porro autem Lauicos dictatorem cepiſſe ac diripuiſſe, exercitumque victorem Romam reduxiſſe, dieque octauo, quam creatus erat, magiſtratu ſe abdicaſſe, ſcribit Liuius. neque triumphi in tanto viro verbum vllum facit, petinde atque ne in priore quidem eius dictatura.

De cenſoribus & luſtro XIV.

L. PAPIRIVM cenſorem in hunc annum produnt Capitolina fragmenta. Liuius mire negligens eſt, qui & huius, & aliorum multorum annorum cenſores præteriit de induſtria. Hunc ego L. Papirium Craſſum, eum qui bis ante conſul fuit, eſſe opinor. Collegam eius inuenire non potui. Luſtrum autem ab his conditum eſſe XIV, ratio temporum docet: vt in XVI luſtro oſtendam.

DE TR. MIL. AN. CCCXXXVI.

TRIBVNI militum conſulari pot. hoc anno P. Lucretius, C. Seruilius, Agrippa Menenius, Sp. Veturius, Diodoro auctore, at Liuius edit Agrippam Menenium Lanatum, L. Seruilium Structum, P. Lucretium Tricipitinum; iterum omnes hos: Sp. Veturium Craſſum. Ex his L. Seruilius Structus primum fuit anno CCCXXXI, librariorum vitio præteritus: neque enim quo alio anno fuerit, apparet. in fragmento Capitolino eſt; P. LVCRETIVS HOSTI F. AGRIPPA MENENIVS T. F. AGRIPP. N. Res externæ quietæ.

DE TR. MIL. AN. CCCXXXVII.

TRIBVNOS mil. conſulari poteſtate habuit hic annus auctore Diodoro A. Sempronium, M. Papirium, Q. Fabium, Sp. Nautium: Liuio, A. Sempronium Atratinum III; & duos II, M. Papirium Mugillanum, & Sp. Nautium Rutilum. Præteritum eſſe à librariis Q. Fabium quartum huius anni tribunum, Capitolinus hic tribunatus, Diodorus, & ipſemet Liuius oſtendit, qui Q. Fabium tribunum mil. II eſſe ſcribit anno CCCXXXIX; vt in ſcholiis Liuianis apertius oſtendi. qui etiam in fragmento Capitolino, A. SEMPRONIVS L. F. A. N. Fotis otium fuit.

DE TR. MIL. AN. CCCXXXVIII.

TRIBVNOS militum edit quatuor in hunc annum Diodorus, P. Cornelium, C. ------------. Fabium: Liuius P. Cornelium Coſſum, C. Valerium Potitum, Quinctium Cincinnatum, N. Fabium Vibulanum: lapis Capitolinus P. Cornelium, C. Valerium L. F. Voluſi N. Fabius in ſecundo ſuo tribunatu Capitolino ſcribitur N. Fabius Q. F. M. N. Vibulanus II. Æqui Lauicanis nouis colonis Romanis arma intulerunt.

DE TR. MIL. AN. CCCXXXIX.

TI. POSTVMIVS, C. Cornelius, C. Valerius, Cæſo Fabius, tribuni mil. à Diodoro produntur in hunc annum: at à Liuio Cn. Cornelius Coſſus, L. Valerius Potitus,

Q. Fa-

[illegible] Vibulanus, P. Poſtumius Regillenſis. Q. Fabius eſt is qui [illegible] an [illegible] eſt a librariis. P. Poſtumium aduerſus Æquos profectum, propter cru[illegible] ab exercitu ſuo lapidibus obrutum ſcribit Liuius. L. Valerius L.F.P.N. Po[illegible] ſcribitur in ſecundo ſuo tribunatu Capitolino. In fragmento autem huius anni eſt, Q. Fabius Q.F.M.N. P. Poſtumius A.F.A.N.

DE COS. AN. CCCXL.

D[illegible]INDE patres vicere vt conſules crearentur. Q. Fabio Vibulano comitia haben[illegible] conſules creati ſunt M. Cornelius Coſſus, L. Furius Medullinus. Eoſdem conſules [illegible] rus, & Diodotus, exemptis cognominibus: quos cum inſequentibus omi[illegible] faſti Siculi. L. Furius Medullinus bis cos. erit; ſepties tribunus militum. In ſecundo autem tribunatu Capitolino, L.F.Sp.N. ſcribitur. Furius cos. aduerſus Volſcos populantes Hernicorum fines miſſus, cum hoſtem ibi non inueniſſet, Ferentinum, quo magna multitudo Volſcorum ſe contulerat, cepit.

DE COS. AN. CCCXLI.

Q. FABIVS, C. Furius, conſules ſubſequuntur apud Caſſiodorum: apud Liuium [illegible] & Caſſiodorum, Q. Fabius Ambuſtus, C. Furius Pacilus. Hunc C. Furium C. Furii F. eſſe reor, qui ante & cenſor & tribunus mil. fuit. Præterquam ab morbo annonæq; [illegible] hoc biennio inteſtini externive incommodi fuit. Liuius.

DE COS. AN. CCCXLII.

M. PAPIRIVM, C. Nautium Rutilum, edunt conſules hoc anno Liuius, Caſſiodorus, & exemplo Rutili cognomine Diodorus: Mugillanum & Rutilum cum faſtis Siculis C[illegible].

De cenſoribus & Luſtro XV.

L[illegible] XV [illegible] eſt: & nomina cenſorum, qui id condiderint, adhuc nobis incomperta ſunt. Id eſt Liuii negligentiæ tribuendum, à quo hæc, vt multa alia, con[illegible] neglecta [illegible].

DE COS. AN. CCCXLIII.

M. Æ[illegible]IVM, C. Valerium, conſules in hunc annum produnt Liuius & Caſſiodorus: at Diodorus Manium Æmilium, C. Valerium: faſti Siculi Aimilium & [illegible] vt puto, mendoſe. Hic Æmilius in primo & tertio tribunatu Capitolino M'. Æmilius Mam.F. M.N. Mamercinus ſcribitur: Valerius in primo & tertio tribunatu Capitolino L.F. Voluſi N. Potitus Voluſus appellatur.

De C. Valerio ouante de Aequis.

C[illegible]M Æqui in Latinum Hernicumque agrum tranſcendiſſent, atque arcem Caruentanam occupaſſent, C. Valerius conſul motis caſtris eos deiecit præſidio, arcemque recupera[illegible]. Itaq; dignus ſenatui viſus eſt qui propterea ouans in vrbem introiret. Liuius.

DE COS. AN. CCCXLIV.

IN hunc annum cr[illegible] conſules teſte Caſſiodoro L. Furius, Cn. Cornelius: Diodoro L. Furius, Cn. Pomp[illegible]s: Liuio Cn. Cornelius Coſſus, L. Furius Medullinus iterum: faſtis Siculis Coſſus & Medullinus, In fragmento Capitolino eſt; A.F.M.N. quod ad Cornelium pertinet; & ME[illegible]L[illegible]IN[illegible] quod ad Furium. Conſules an ambo profecti ſint ad arcem Caruentanam, an alter ad comitia habenda ſubſtiterit, incertum diuerſi auctores faciunt. illa pro certo habenda, in quib. non diſſentiunt, ab arce Caruentana (hanc Æqui iterum inuaſerant) cum diu nequicquam oppugnata eſſet, receſſum. Verruginem in Volſcis eodem exercitu receptam. Eodem anno quæſtores primum ex plebe creati. Liuius.

DE TR. MIL. AN. CCCXLV.

C. IVLIV[illegible], P. Cornelius, C. Seruilius, tribuni militum in hunc annum ſuggeruntur a Diodoro. [illegible]dē addunt cognomina lapis Capitolinus & Liuius, Iulum [illegible]ſſum,

Ahalam. C. Iulium fratrem eſſe [illegible] L. Iuli L. F. Vopiſci N. Iuli, tribuni mil. CCCLII. C. Seruilius, P. F. Q. N. Ahala in ſecundo tribunatu Capitolino ſcribitur.

De P. Cornelio Coſſo dictatore, & re geſta cum Volſ[illegible].

Cvm Volſcorum Æquorumque motus maiores etiam quam res erat, Romam nuntiaretur, ſenatus extemplo, quod in rebus trepidis conſilium erat, dictatorem dici iuſſit. C. Seruilius Ahala tribunus militum, dictatorem P. Cornelium dixit: ipſe ab eo magiſter equitum creatus eſt. Bellum haud memorabile fuit. vno eoque facili prœlio cæſi ad Antium hoſtes. Dictator ita bello geſto, vt non defuiſſe fortunæ videretur, felicitate quam gloria maiore in vrbem rediit, ſeq; dictatura abdicauit. Liuius. Huius dictatoris & magiſtri eq. notæ ſunt etiam in Capitolino fragmento, = RVTILVS COSSVS DICT REI GER. CAVSA. = AHALA MAG. EQ. ex quo quæ vtriuſq; cognomina fuerint, apparet.

DE TR. MIL. AN. CCCXLVI.

Trbvni mil. conſulari pot. hoc anno C. Furius, C. Seruilius, C. Valerius, N. Fabius, apud Diodorum. at Liuius edit quatuor, patricios omnes, iam functos eo honore, L. Furium Medullinum, C. Valerium Potitum, N. Fabium Vibulanum, C. Seruilium Ahalam. hūc autem refectum continuato honore, tum ob alias virtutes, tum ob recentem fauorem vnica moderatione partum. In fragmento Capitolino eſt = Potitus Voluſus II. = Medullinus. C. Seruilius Ahala II. N. Fabius Vibulanus II. In Volſcis accepta clades amiſſo Verrugine præſidio. Liuius.

DE TR. MIL. AN. CCCXLVII.

Diodorvs tribunus militum cos. pot. edit in hunc annum P. Cornelium, N. Fabium, L. Valerium, Terentium Maximum: Liuius P. & Cn. Cornelios Coſſos, N. Fabium Ambuſtum, L. Valerium Potitum. P. Cornelius eſt is qui fuit dictator. Cn. Cornelius, alius eſt ab eo qui tribunatum mil. geſſit anno CCCXXXIX, & ab eo qui geſſit anno CCCXLV. neque enim in fragmento Capitolino eſt multiplicati vnius honoris nota. ita enim habet;

= RVTILVS COSSVS L. VALERIVS L. F. P. N. POTITVS II.

= .. COSSVS. N. FABIVS. M. F. Q. N. AMBVSTVS.

Veientibus, cum induciarum tempus exiſſet, bellum indictum ob ſuperbum reſponſum Veientis Senatus, qui legatis repetentibus res, ni faceſſerent propere vrbe finibuſq;, daturos quod Lar Tolumnius dediſſet, reſponderi iuſſit. Stipendium de publico primum militibus datum. Hoc bellum decimo poſt anno captis Veiis, a Camillo dictatore confectum eſt.

DE TR. MIL. AN. CCCXLVIII.

Tribvnos mil. ſex in hunc annum creatos ait Diodorus, T. Quinctium, C. Iulium, A. Manlium: reliquorum nomina reticet. Liuius omnes nominat, T. Quinctium Capitolinum, Q. Quinctium Cincinnatum, C. Iulium iterum, A. Manlium, L. Furium Medullinum tertium, M'. Æmilium Mamercum. lapis Capitolinus edit = Iulus II. M'. Æmilium Mam. F. M. N. Mamercinum. = Capitolin. Barb. L. Furium L. F. Sp. N. Medullinum II. = Cincinnatum. A. Manlium A. F. Cn. N. Vulſonem Capitolinum. T. Quinctius Capitolinus Barbatus, idem qui conſul fuit anno CCCXXXI. De L. [illegible] diſſentit (vt dixi) à Liuiana hiſtoria Capitolina. Hic annus primus ſex tribunos mil. habuit; quod lege cautum fuerat, vt fieret iam tum cum primum de tribunis creandis latum fuerat. quo anno Veii primum circumſeſſi ſunt.

DE TR. MIL. AN. CCCXLIX.

Tribvni mil. conſulari pot. ſubſequuntur apud Diodorum P. Cornelius, K. Fabius, Sp. Nautius, C. Valerius, M'. Ser[illegible] mendoſe; apud Liuium C. Valerius P[illegible] M. S[illegible] F[illegible] P. C[illegible] Cornelius Coſſus, K. Fabius Amb[illegible], Sp. Nautius Rutilus. in lapide Capitolino = Malu[illegible] [illegible]

ginenſis, Sp. Nautius Sp. F. Sp. N. Rutilus III, ═ Coſſus II, C. Valerius L. F. Vol. N. Potit. Voluſ III, ═ Ambuſtus, M'. Sergius Fidenas. Ex his M'. Sergius L. F. L. N. Fidenas ſcribitur in ſecundo Capitolino tribunatu: itemq; K. Fabius M. F. Q. N. Ambuſtus. præterea Coſſus II notatur. quis autem ſit ex tribus Cnæis Corneliis Coſſis, de quibus ante diximus, in obſcuro eſt. Nautium Rutilum II Liuius, Capitolini ſcriptores III nominant. qua de re ſupra dictum eſt. Cum Volſcis bene pugnatum, Artena vrbe eorum capta.

DE TR. MIL. AN. CCCL.

LIVIVS tribunorum militum numerum hoc anno à Romanis auctum, atq; octo (quod nunquam antea) creatos ſcribit, M'. Æmilium Mamercum II, L. Valerium Potitum III, Ap. Claudium Craſſum, M. Quinctilium Varum, L. Iulium Iulum, M. Poſtumium, M. Furium Camillum, M. Poſtumium Albinum. Apud Diodorum autem hæc nomina ſunt; Manius ═══.══. Claudius, M. Quinctilius, L. Iulius, M. Furius, L. Valerius. Quamquam autem deſunt aliquot apud eum voces, hunc tamen non octo tribunos edidiſſe puto, ſed ſex: quod ii fecerunt etiam, qui hunc annum Capitolinũ concinnarunt ita; ═ Mamercin. II, M. Furius Fuſus, ═ Craſſus, L. Iulius Iulus, ═ Varus, L. Valerius Potitus III. qui iidem Albinum & Camillum non tribunos hoc anno faciunt, ſed cenſores. Vt autem hoc anno Camillum potius cenſorem fuiſſe opiner quam tribunum, me adducit Plutarchus, qui Camillum ante cenſorem creatum narrat, quam tribunum. Inter ſex autem tribunos M. Furius Fuſus in Capitolino fragmento nominatur, qui à Liuio M. Poſtumius appellatur. *Fuſus* autem antiquum eſt gẽtis Furiæ cognomen. Ap. Claudius eſt filius Ap. Claudii tribuni mil. anno CCCXXIX, decemuiri nepos. Liuius multis locis. Hunc autem M. Camillum ne eum quidem eſſe qui Gallos vrbe expulit, in ſcholiis Liuianis docui. Hoc anno ad Veios hibernacula primum obſidionis continuandæ cauſſa fieri cœpta.

De cenſoribus & Luſtro XVI.

NISI Capitolina fragmenta nobis annum horum cenſorum ſubindicaſſent, incerta ita eſſet huius XVI luſtri ſedes, vt aliorum ſuperiorum. Poſtumium autem Albinum in ſequenti anno luſtrum XVI feciſſe, nemo eſt qui non ex fragmento Capitolino intelligere poſſit. Huic ego M. Furium Camillum collegam adiunxi; quia Valerius lib. II cap. III, Camilli & Poſtumii cenſorum meminit, & eorum edicti, quo eos qui cœlibes ad ſenectutem vſq; perueniſſent, mulcta dignos eſſe voluerunt, cuius etiam mentionem facit Plutarchus, dum de Camillo cenſore diſſerit. Et quia idem Plutarchus Camillum cenſuram cepiſſe ante alios magiſtratus ſcribit, non dubitaui quin certiſſimus hic eſſet eius honoris locus, M. Poſtumium etiam Liuius cum Camillo coniunxit hoc anno in tribunatu, cenſura præterita. Hunc autem M. Poſtumiũ fratrem eſſe P. Poſtumii tribuni mil. an. CCCXXXIX, qui ab exercitu lapidatus fuit, ex Capitolina deſcriptione cognoſcitur. vterq; enim A. F. A. N. Albinus Regillenſis vocatur. Contra morem autem hi cenſores conſulibus præpoſiti ſunt in faſtis Capitolinis; quod ex linea diuidente eos ab his conſulibus, & cum poſteris coniungente, intelligi poteſt.

DE TR. MIL. AN. CCCLI.

TRIBVNI militum conſulari poteſtate hoc anno C. Seruilius, L. Virginius, Q. Sulpicius, A. Manlius Capitolinus, κλώδιος, Μάρκος Α'γκος, mendoſe, apud Diodorum: at vero apud Liuium C. Seruilius Ahala III, Q. Seruilius, L. Virginius, Q. Sulpitius, A. Manlius II, M'. Sergius II. Q. Seruilium Fidenatem vocat Liuius in aliis ſequentibus eius tribunatibus, quos ſex geret. Hunc ego Q. Seruilii Priſci Fidenatis bis dictatoris filium eſſe reor. In fragmento Capitolino nominantur Q. Sulpicius Ser. F. Ser. N. Camerinus Cornut. A. Manlius A. F. Cn. N. Vulſo Capitolin. II. M'. Sergius L. F. L. N. Fidenas II. Caſtra, quibus Sergius trib. mil. ad Veios præerat, à Capenati, Faliſco, & Veienti hoſte expugnata. Liuius.

DE TR. MIL. AN. CCCLII.

TRIBVNOS mil. conſulari pot. edit in hunc annum Diodorus L. Iulium, M. Fu-

rium Æmilium Mamercum, C. Cornelium, Cæſonem Fabium, παύλον Σέξτον, vitio: Liuius L. Valerium Potitum iiii, M. Furium Camillum, M'. Æmilium Mamercũ iii, Cn. Cornelium Coſſum ii, K. Fabium Ambuſtum, L. Iulium Iulum. Ex quibus Camillus nunquam antea fuit, ſi Capitolinos auctores ſequimur. C. Cornelius Coſſus, is eſt qui anno CCCXLVII tribunus mil. primum fuit. K. Fabius ante etiam tribunatum geſſit. Itaq; in Capitolino fragmento eſt, L. Iulius L. F. Vopiſci N. Iulus. M'. Æmilius Mam. F. M. N. Mamercin. iii. K. Fabius M. F. Q. N. Ambuſtus ii. Hi K. Octobribus inire iuſſi, cum idus Decembris ante ſolennes eſſent, ob cladem à M. Sergio priore anno ad Veios acceptam. Camillus in Faliſcos, Cornelius in Capenates, Valerius in Volſcos ad Anxur recipiendum, Æmilius & Fabius ad Veios obſidendos profecti.

DE TR. MIL. AN. CCCLIII.

DIODORVS de tribunis mil. huius anni ita: Tribunatum inierunt P. Mælius, Sp. Mænius, L. Furius, & alii tres: at Liuius, P. Licinius Caluus, P. Mælius, P. Titinius, P. Mænius, L. Furius Medullinus, L. Publilius Vulſcus. ſic enim legendum eſſe, in ſcholiis Liuianis oſtendimus. in lapide enim Capitolino eſt,

ELIVS SP. F. C. N. CAPITOLINVS.

IVS L. F. SP. N. MEDVLLINVS.

LILIVS L. F. VOLER. N. PHILO. VVLSCVS.

P. Licinium vnum ex plebe vſurpandi iuris cauſſa factum, ceteros patricios fuiſſe, tradit Liuius. Plebeios tamen omnes hos eſſe preter Furium, ex plebeiis eorum magiſtratibus obſeruaui. Anxur in Volſcis receptum. Liuius.

DE TR. MIL. AN. CCCLIIII.

TRIBVNI mil. conſulari poteſtate in hunc annum ſubſequuti ſunt teſte Diodoro, Cn. Genucius, L. Atilius, M. Pomponius, C. Duilius, M. Veturius, Volero Publilius, auctore Liuio. M. Veturius, vnus patricius; reliqui, plebeii, M. Pomponius, C. Duilius, Volero Publilius, Cn. Genucius, L. Atilius. ſic enim ex veteribus libris emendauimus. Liber Cuſpiniani, qui niſi duorum tribunorum cognomina quotannis profert, Augurinum edit & Longum; alterum, Genucii cognomen; alterum, Atilii M. Veturius Ti. F. vix intelligitur ex lapide Capitolino. *Tiberium* autem prænomen eſſe Veturiorum, ex aliis hoc prænomine præditis Veturiis aperte cognoſcitur. ſic enim in eo eſt; L. ATILIVS K. F. K. N. LONGVS. M. VETVRIVS TI. F. SP. N. CRASS. CICVRIN. Voleto PVBLILIVS P. F. VOLER. N. PHILO. Cum Veientibus, Faliſcis, & Capenatibus, proſpere dimicatum.

DE TR. MIL. AN. CCCLV.

IN hunc annum pattieii omnes creati tribuni mil. conſulari poteſtate, Liuio auctore, L. Valerius potitus v, M. Valerius Maximus, M. Furius Camillus ii, L. Furius Medullinus iii, Q. Seruilius Fidenas ii, Q. Sulpicius Camerinus ii: Diodoro autem L. Valerius, M. Furius, Q. Seruilius, Q. Sulpicius, Κλαύδιος Οὔγων, Μάρκος Α'ντιος: mendoſe. Camilli ii tribuni militum meminit etiam Plutarchus: Medullini iii, & Fidenatis ii, lapis Capitolinus. Hoc anno lacus in Albano nemore ad altitudinem inſolitam creuit. ea de re legati ad Delphicum oraculum miſſi ſciſcitatum, quidnam eo prodigio dii portenderent. Ex agro Veienti, Faliſco, & Capenate, prædæ tantum abactæ. Liuius.

DE TR. MIL. AN. CCCLVI.

LIVIVS in hunc annum profitetur tribunos mil. conſulari poteſtate hos; L. Iulium Iulum, L. Furium Medullinum iiii, L. Sergium Fidenatem, A. Poſtumium Regillenſem, P. Cornelium Maluginenſem, A. Manlium: Diodorus L. Sergium, A. Poſtumium, P. Cornelium, Σέξτον Κένσον, Q. Manlium, Α'ντιον Κάμηλον. eſt autem in duobus menda grauiſſima. A. Manlius iii ſcriptus eſt, quia bis ante fuit: P. Cornelius ii; quia ſemel: item L. Iulius. Legati, qui de Albana palude Delphos miſſi fuerant,

reuerſi

reuerſi, monitos ſe à deo renunciarunt, vt aquam Albanam per agros riuis emitterēt, & ſacra patria, quorum omiſſa cura erat, inſtaurata facerent; atque ita victoriam de Veientibus breui ſperarent. Cum autem inuentum eſſet, id nihil aliud eſſe quam magiſtratus vitio creatos Latinas ſacrumq; in Albano monte non rite concepiſſe, vnam expiationem eorum eſſe, vt tribuni militum ſe magiſtratu abdicarent, auſpicia deintegro repeterentur, & interregnum iniretur: ea ita facta ſunt ex S.C. Interreges tres deinceps fuere, L. Valerius, Q. Seruilius Fidenas, M. Furius Camillus. Liuius auctor.

DE TR. MIL. AN. CCCLVII.

P. Licinius P. F. L. Titinius, P. Mænius, P. Mælius, Cn. Genucius, L. Atilius, tribuni mil. conſulari poteſtate deinceps ſubſequuti ſunt, auctore Liuio: (ſic enim emendauimus) Diodoro antem, L. Titinius, P. Licinius, P. Mælius, Q. Mænius, Cn. Genucius, L. Atilius. Hi omnes præter P. Licinium, P. F. paulo ante tribunatum geſſerūt, vt ait Liuius: qui Genucium etiam in prœlio cecidiſſe aduerſus Faliſcos & Capenates auctor eſt.

De bello Veienti confecto, M. Camillo dictatore, & triumpho eius.

Mam. Æmilius Mamercinus dictator III, anno CCCXXXVI, Veientium opes ita afflixit, vt poſtero anno inducias in XX annos petierint. Anno autem CCCXLVI, quia (vt inquit Liuius) induciarum tempus exegerat, Veientes ab ſenatu impetrarūnt, quia ipſi diſcordia inteſtina laborarent, ne res ab ſe repeterentur. Inſequenti ergo anno Veiens bellum motum, ob ſuperbum reſponſum Veientis ſenatus, qui legatis repetentibus res, niſi faceſſerent propere vrbe finibuſq;, daturos quod Lar Tolumnius dediſſet, reſponderi iuſſit. Id patres ægre paſſi, decreuere vt primo quoque tempore tribuni militum de bello Veientibus indicendo ad populum ferrēt: ac, tum primum ſtipendio de publico militibus decreto, latum eſt. Ita inſequenti anno, qui fuit ab vrbe condita CCCXLVIII, circumſeſſi primum Veii ſunt: atque inde per nouem annos vario euentu à tribunis militaribus res cum Veientibus geſta eſt. Hoc autem anno, cum Genucius Titiniuſq; tribuni mil. aduerſus Faliſcos & Capenates profecti, ille in acie temere cecidiſſet, hic in editum tumulum ex multa trepidatione militibus collectis, æquo loco ſe hoſti nunquam commiſiſſet, atq; ea res maximum ad Veios tumultum excitaſſet, quod rumor caſtra peruaſerat, ducibus exercituq; cæſo victorem Capenatem ac Faliſcum, Etruriæq; omnem iuuentutem haud procul inde abeſſe, atq; iis tumultuoſiora Romæ nunciarentur: M. Furius Camillus dictator dictus, magiſtrum eq. P. Cornelium Scipionem dixit. Is Faliſcis & Capenatibus fuſis, ac caſtris exutis, ad Veios profectus, cuniculo in arcem hoſtium acto, vrbem ipſam decimo eius belli anno cepit, ac maxima præda potitus, Iunonis etiam ſignum Romam delatum in Auentino, exſtructo ibi templo, locauit, cum clariſſimum de Veientibus in vrbem triumphum equis albis iuncto curru inuexiſſet. Liuius, Plutarchus, Diodorus, Valerius lib. IIII cap. I, Oroſius, Eutropius. Gellius lib. XVII cap. XXI, is qui de viris illuſtribus ſcripſit, Zonaras.

DE TR. MIL. AN. CCCLVIII.

Veiis captis ſex tribunos militares conſulari pot. inſequens annus habuit, duos P. Cornelios, Coſſum & Scipionem; M. Valerium Maximum II, K. Fabium Ambuſtum III, L. Furium Medullinum V, Q. Seruilium III. Liuius. at Diodorus edit P. Ser. Cornelium Coſſum, Cæſonem Fabium, L. Furium, Q. Seruilium, M. Valerium. Cornelii Faliſcum, Valerius & Seruilius Capenas bellum geſſerunt.

DE TR. MIL. AN. CCCLIX.

Hoc anno apud Liuium tribuni militares conſulari poteſtate fuerunt M. Furius Camillus, L. Furius Medullinus VI, C. Æmilius, L. Valerius Poplicola, Sp. Poſtumius, P. Cornelius II. Diodorus tres edit, M. Furium, C. Æmilium, κατὰ τὸν δῆμον, mendoſe. Camillus nunc eſt III: P. Cornelium, eſſe Scipionem puto, non Coſſum: quod

Digitized by Google

idem ante magiſter eq. etiam Camillo fuerit. Reliquis familiaria cognomina addidi. Hoc anno Camillus tribunus militum, Faliſcos iuſtitia in ditionem populi Rom. redegit, remiſſo ad Faliſcos puerorum magiſtro proditore. Liuius, Plutarchus. Miror autem Valerium lib. VI, hanc rem à Camillo conſule actam tradere: cum Plutarchus eum nunquam conſulem fuiſſe tradat. Eodem anno in Æquis varie bellatum.

DE COS. AN. CCCLX.

ANNVM poſt quintum decimum creati conſules ſunt, L. Lucretius Flauus, Ser. Sulpicius Camerinus. Hos vocat Caſſiodorus & Diodorus L. Lucretiũ, Ser. Sulpicium. quamquam Diodorus non meminit horum niſi poſt Romam captam: nam quinque annos, quos ante tranſcendiſſe diximus, interponit. Faſti autem Siculi Flauum & Camerinum profitentur. Æqui à L. Lucretio conſule acie victi. Liuius.

DE COS. AN. CCCLXI.

L. VALERIVM Potitum, M. Manlium, cui poſtea Capitolino cognomen fuit, conſules edit in hunc annum Liuius. (Dionyſius etiam horum meminit libro primo, atq; L. Valerium Potitum, T. Manlium Capitolinum vocat) Caſſiodorus L. Valerium, M. Manlium: Diodorus L. Valerium, A. Manlium: faſti Siculi Potitum & Capitolinũ. Hunc Manlium à conſeruato Capitolio Capitolinum appellatum ſcribit Liuius. nos autem, quia Capitolini cognomen etiam ante hunc M. Manlium in gente Manlia reperimus, hunc auctorem huius appellationis nota ſcribendi formula non fecimus. L. Valerium Potitum, filium eſſe arbitror L. Valerii Potiti quinquies ante tribuni militum. Hunc annum Dionyſius poſt reges exactos numerat CXIX.

De cenſoribus & Luſtro XVII.

DE cenſoribus, & luſtro ab iis hoc anno condito, hæc apud Liuium ſcripta ſunt; C. Iulius cẽſor deceſſit: in eius locum M. Cornelius ſuffectus. quæ res poſtea religioni fuit, quia eo luſtro Roma eſt capta. nec deinde vnquam in demortui locum cenſor ſufficitur. At anno CCCCXLIII, ita ait; Vrbs eo luſtro capta eſt, quod demortuo collega C. Iulio cenſore, L. Papirius Curſor, ne abiret magiſtratu, M. Cornelium Maluginenſem collegam ſubrogauit. Hæc confirmat etiam Dionyſius, qui libro primo, duobus annis ante quam Roma caperetur, L. Valerio Potito, T. Manlio Capitolino conſulibus, luſtrum conditum à cenſoribus ſcribit, annis poſt reges exactos CXIX: & Plutarchus, qui in Camillo cenſorem menſe Iulio deceſſiſſe tradit. Hoc luſtro cenſa capitum CLII millia, *DXXII, teſtis eſt Plinius lib. XXXIII, cap. I. C. Iulium eſſe reor, qui qui bis ante conſul fuit.

De triumphis L. Valerii Potiti, M. Manlii Capitolini conſulum de Aequis.

BELLVM hoc anno in Algido cum Æquis geſtum, haud memorabile eſt, fuſis hoſtibus prius pene quam manus conſererent. Valerio, quod perſeuerantior cædendis in hoſtibus fuit, triumphus; Manlio, vt ouans ingrederetur vrbem, decretum eſt. Liuius.

DE AN. CCCLXII.

CONSVLIBVS morbo implicitis, placuit per interregnum renouari auſpicia. Itaque cum ex ſenatus conſulto conſules magiſtratu ſe abdicaſſent, interrex creatur M. Furius Camillus; qui P. Cornelium Scipionem; is deinde L. Valerium Potitũ prodidit. Ab eo creati ſex tribuni militum conſulari poteſtate, vt, ſi cui eorum incõmoda valetudo fuiſſet, copia magiſtratuum reip. eſſet. K. Quinctilibus magiſtratum occepere L. Lucretius, S. Sulpicius, M. Æmilius, L. Furius Medullinus VII, Agrippa Furius, C. Æmilius II. Hæc Liuius. At Diodorus quatuor edit, L. Lucretium, Ser. Sulpicium, C. Æmilium, L. Furium. Ex his L. Lucretium eſſe puto, qui paulo ante conſulatum geſſit; Ser. Sulpicium eum, qui poſt in tertio & quarto tribunatu Capitolino Prętextatus dicitur, & quem Zonaras Rufum appellat. neq; enim aliâs primi eius tribunatus locus reperitur. Reliquis ſua cuiq; cognomina reſtituta ſunt. M. Camillus die dicta ab L. Apuleio tribuno plebis ob prædam Veientanam inique diuiſam, in exſiliũ abiit. abſens quindecim millibus grauis æris damnatur. Cluſini à Gallis obſeſſi, opem Romanorum implorant. Liuius.

DE

DE TR. MIL. AN. CCCLXIII.

Q. FABIVS Ambuſtus, & fratres duo, Q. Sulpicius Longus, Q. Seruilius IIII, Ser. Cornelius Maluginenſis, tribuni militum conſulari poteſtate in hunc annum eduntur à Liuio: at à Diodoro Quintus, Cæſo, Caius Fabii, Q. Sulpicius, Q. Seruilius, Ser. Cornelius Maluginenſis. quamquam non ſine librorum vulgatorum apud vtrumq; menda. Hos Fabios M. Ambuſti F. vocat Liuius. Hi ſunt qui priore anno legati ad Gallos Cluſium obſidentes de pace componenda miſſi, cum in acie Cluſina ſtetiſſent aduerſus Gallos, bellum eorum in ſe conuerterunt. Q. Sulpicii, trib. mil. meminit Plutarchus in Camillo, & Macrobius libro Saturnalium I. Ser. Cornelius Maluginenſis vſq; ad ſeptimum tribunatum perueniet.

De Roma à Gallis capta, & triumpho M. Camilli dictatoris II.

EODEM anno Galli Romanis irati, exercitum relicto Cluſio Romam adduxerunt, Romano exercitu qui eis occurrerat ad Aliam fuſo fugatoq;, vrbem ingreſſi, tecta omnia diſturbarunt atq; incenderunt. Cum pars ciuitatis robuſtior Capitolinam arcem in quã ſe extremis reip. temporibus receperat, teneret, ſeptẽ menſes a Gallis obſeſſa eſt. Interea lege Curiata M. Camillus, qui Ardeæ exſulabat, reuocatus, & abſens dictator dictus eſt. is L. Valeriũ magiſtrũ eq. ſibi cooptauit. Liuius, Plutarchus, Diodorus latiſſime, breuius Eutropius, Oroſius, Zonaras. L. Valeriũ Poplicolã, an Potitũ (horum enim recens memoria eſt) intelligat, incompertum eſt. ego tamen Potitum ſignificari puto, cuius recentior mentio eſt. Camillus igitur dictator abſens dictus, contracto exercitu ex Ardeatibus & iis qui ex prœlio Alienſi fugerant, & qui Roma exierant, Gallos inter pendendum aurũ adortus, Roma expulit; & ad octauum lapidẽ Gabina via conſequutus, occidione occidit: deq; iis triumphans in vrbem rediit, Romulus à militibus, & parens patriæ, conditorq; alter vrbis vocatus. Hęc iidẽ; præterea Polyænus lib. VIII, Florus, & qui de viris illuſtribus ſcripſit. Gallos porro Plutarchus à Camillo Roma pulſos ſcribit idibus Februariis. ex quo intelligi poteſt, aut eodem die, aut certe non ita multo poſt ab eo triumphatum eſſe. Idem inquit certum annum vrbis captæ inuenire difficile eſſe: captam tamen eſſe poſt annos amplius CCCLX, quam vrbs condita ſit: Plinius lib. XXXIII cap. primo, anno CCCLXIII: Liuius an. CCCLXV: nos ſummam Capitolinam ſequuti, an. CCCLXIII: Dionyſius libro primo, poſt reges exactos anno CXX expleto. Idem Camillus ſacra reſtituit, & vrbem euerſam inſtaurauit; & ne cupidus populus Veios tranſmigraret, effecit: neque niſi circumacto anno abdicauit. Liuius.

DE TR. MIL. AN. CCCLXIIII.

IN hunc annum tribuni militum creati apud Liuium L. Valerius Poplicola II. L. Virginius, P. Cornelius, A. Manlius, L. Æmilius, L. Poſtumius; apud Diodorum P. Cornelius, L. Virginius, ..., .. Valerius, A. Manlius, L. Poſtumius. Eorundem meminit Macrob. lib. primo Saturn. his verbis; Anno ab vrbe condita CCCLXIII, à tribunis militum Virginio Manlio, Cœlio, Poſtumio, collegiſq; eorum, tractatum in ſenatu quid eſſet quod toties inter paucos annos male affecta eſſet reſp. Suſpicor autem ibi eſſe mendoſe Cœlium pro Cornelio, ex Liuio ac Diodoro. A. Manlium patrem eſſe opinor P. Manlii A. F. A. N. qui poſt tribunus militum iterum erit anno CCCLXXXV in tabulis Capitolinis.

De triumpho M. Camilli dictatoris III, de Volſcis, Aequis, Etruſcis.

CVM Volſci veteres hoſtes ad extinguendum nomen Romanum arma ſumpſiſſent, Etruriæ autem principes de bello coniuraſſent; & Latini Hernicique, qui poſt pugnam ad lacum Regillum factam, per annos prope centum nunquã ambigua fide in amicitia populi Rom. fuerãt, defeciſſent; placuit eiuſdẽ auſpiciis defendi remp. cuius recuperata eſſet; dictatoremq; dici M. Furium Camillum. is dictator C. Seruilium Ahalam magiſtrũ eq. dixit. Hæc Liuius. Plutarchus etiam Camillum dictatorem III creatum ſcribit ob Æquos, Volſcos, & Latinos arma capientes, & Etruſcos Sutrium vrbem populo Rom. fœderatam obſidentes. Igitur Volſci fuſi cæſiq;, & caſtris exuti ſunt; præda militi data; & ſeptuageſimo demum anno ſubacti, & ad deditionem

compulſi ſunt à Camillo dictatore. Æquorum exercitu ad Bolas oppreſſo, vrbs etiam primo impetu capta eſt. Eodemq; die captum Sutrium, quod ab Etruſcis fuerat occupatum. Camillus in vrbem triumphans rediit ſimul trium bellorum victor. hæc Liuius, & fere etiam Plutarchus, Eutropius autem ſic; Anno CCCLXV poſt Romam captam, dignitates mutatæ ſunt; & pro duobus conſulibus facti tribuni militares conſulari poteſtate. Hic iam cœpit res Romana creſcere. Nam Camillus dictator eo anno Vulſcorum ciuitatem, quæ per LXX annos bellum cum Romanis geſſerat, vicit, & Æquorum vrbem occupauit; Sutrinorum recuperauit, deletis Etruſcorum exercitibus; & tres ſimul triumphos egit. De eadem Camilli dictatura ſcriptum eſt etiam apud Oroſium lib. III. Quod autem de dignitatibus mutatis ſcribit Eutropius, αἰσχρονοίαι in eo ſuam incredibilem indicat. De hoc bello aliter etiam traditum ſcribit Plutarchus, & Macrobius lib. I. Saturnalium. verba Macrobii apponam; Poſt vrbem captam, cum ſedatus eſſet Gallicus motus, res vero publica eſſet ad tenue deducta, finitimi opportunitatem inuadendi Romani nominis aucupati, præfecerunt ſibi Poſtumum Liuium Fidenatium dictatorem, qui mandatis ad ſenatum miſſis poſtulauit, vt ſi vellent reliquias ſuæ ciuitatis manere, matresfamiliæ ſibi & virgines dederentur. cumq; patres eſſent in ancipiti deliberatione ſuſpenſi, ancilla nomine Tutula, ſeu Philotis, pollicita eſt, ſe cum cæteris ancillis ſub nomine dominarum ad hoſtes ituram; habituq; matrumfamilias & virginum ſumpto, hoſtibus cum proſequentium lacrymis ad fidem doloris ingeſtæ ſunt. quę cum à Liuio in caſtris diſtributæ fuiſſent, viros plurimo vino prouocauerunt, diem feſtum apud ſe eſſe ſimulantes. quibus ſoporatis, ex arbore caprifico, quæ caſtris erat proxima, ſignum Romanis dederunt, qui cum repentina incurſione ſuperaſſent, memor beneficii ſenatus, omnes ancillas manu iuſſit emitti, dotemq; eis ex publico fecit; & ornatum, quo tunc erant vſæ, geſtare conceſſit, diemq; ipſum *Nonas Caprotinas* nuncupauit, ab illa caprifico, ex qua ſignum victoriæ ceperunt.

DE TR. MIL. AN. CCCLXV.

TRIBVNI militum conſulari poteſtate ſubſequuti ſunt in hunc annum Liuio teſte T. Quinctius Cincinnatus, Q. Seruilius Fidenas V, L. Iulius Iulus, L. Aquilius Coruus, L. Lucretius Tricipitinus, Ser. Sulpicius Rufus: Diodoro autem T. Quinctius, L. Seruilius, L. Iulius, Aquillius, L. Lucretius Α᾽γ[illegible], Ser Sulpicius. Ex quo loco patet, L. Lucretium & Ser. Sulpicium alios eſſe, quam qui quadriennio ante tribunatum conſularem geſſerunt. neq; enim iterati honoris nota addita eſt. Itaq; recte illos Flauo & Camerino cognominibus affecimus, cum hi Tricipitinum & Rufum tulerint. Hoc anno oppida Etruſcorum Cortuoſa & Corteuebra vi capta dirutaq;. Liuius.

DE TR. MIL. AN. CCCLXVI.

L. PAPIRIVS, Cn. Sergius, L. Aimilius II, L. Menenius, L. Valerius Poplicola III, traduntur hoc anno tribuni militum conſulari poteſtate a Liuio: a Diodoro vero L. Papirius, C. Cornelius, L. Meneuius, C. Seruilius, A. Valerius, Q. Fabius. Deeſt autem apud Liuium Sexti tribuni nomen. Hunc eſſe C. Cornelium puto; vt in ſcholiis Liuianis oſtendi. Seruilium etiam habet Diodorus pro Sergio, & Æmilium pro Fabio. veritas incomperta eſt. L. Papirium Curſorem eſſe arbitror, quem Liuius cenſorem hoc luſtro fecit.

De cenſoribus & Luſtro XVIII.

IN hunc annum cenſores coniecimus, & luſtrum XVIII; quod ab iis factum eſſe vero ſimile videtur. Sequuti autem illam coniecturam ſumus, quod hoc anno tribus additas quattuor, Stellatinam, Tromentinam, Sabatinam, & Arnienſem, ſcribit Liuius. neq; vero id niſi à cenſoribus fieri potuit. quod quidem, ſi alia tribuum adiectarum tempora intueamur, facile patebit. accedit quinquennale ſpatium cenſurę legitimum, quod inter ſuperius atq; inferius luſtrum intercedit.

DE TR. MIL. AN. CCCLXVII.

RES ad Camillum tribunum mil. conſulari poteſtate rediit. collegæ additi quinque.

que Ser. Cornelius Maluginenſis, Q. Seruilius Fidenas VI, L. Quinctius Cincinnatus, L. Horatius Puluillus, P. Valerius. Ita Liuius. at Diodorus quatuor creatos ſcribit, M. Cornelium, Q. Seruilium, M. Furium, L. Quinctium. P. Valerius hic à Liuio in aliis magiſtratibus cognominibus afficitur Poplicolæ Potiti: ac in VI, tribunatu Capitolino L. F. L. N. ſcribitur. De Q. Seruilio Fidenate VI tribuno, ſic eſt apud Liuium in oratione M. Camilli; Pro certo habeo, te ita rem geſturum vt patre, auo, teq; ipſo, ac ſex tribunatibus dignum eſt. Hoc anno M. Camillus oblata dictatura non eſſe opus dixit, & vna cum collegis tribunis Volſcos, Antiates, atq; Etruſcos rebellantes vicit. Liuius.

DE TR. MIL. AN. CCCLXVIII.

TRIBVNOS mil. in hunc annum tradit Liuius A. Manlium, P. Cornelium, T. & L. Quinctios Capitolinos, L. Papirium Curſorem II. Diodorus autem quatuor edit, L. Papirium, Q. ------. T. & L. Quinctios. Ex quibus A. Manlius cum tribunus fuerit anno CCCLXV, anno vero CCCLXXI, III, profecto nunc eſt iterum. Hoc anno excidiſſe apud Liuium puto C. Sergium, qui anno CCCLXVII fuit primum, anno vero CCCLXXIII erit III. quo autem anno II fuerit non conſtat, niſi hoc anno intercidiſſe dicamus apud Liuium.

De A. Cornelio Coſſo dictatore, & triumpho eius de Volſcis.

BELLVM Volſcum graue per ſe, oneratum Latinorum & Hernicorum defectione in ſpeciem cauſæ iactatum, vt maior poteſtas quæreretur. ſed noua conſilia Manlii magis compulere ſenatum ad dictatorem creandum. creatus A. Cornelius Coſſus magiſtrũ eq. dixit T. Quinctium Capitolinum. Liuius. Significat autem ſeditionem, quam M. Manlius, qui Capitolium a Gallis defenderat, excitabat, plebem ære alieno exſoluendo, cum aperte regnum affectare conſtaret. Plutarchus in Camillo Quinctium Capitolinum non magiſtrum eq. fuiſſe, ſed dictatorem ſcribit. Volſcorum porro exercitum fugatum à dictatore, caſtraque eorum capta ac direpta, triumphum actum de Volſcis eſſe, ſcribit Liuius. Eundem dictatorem in carcerem M. Manlium ſeditionis auctorem conieciſſe, & Liuius & Plutarchus auctor eſt. Minante autem plebe ſe carcerem refracturam, Manlius S. C. è vinculis liberatus eſt.

DE TR. MIL. AN. CCCLXIX.

TRIBVNI mil. conſulari pot. hoc anno, teſte Liuio, ſex; Ser. Cornelius Maluginenſis III, P. Valerius Potitus II, M. Furius Camillus V, Ser. Sulpicius Rufus II, C. Papirius Craſſus, T. Quinctius Cincinnatus II: Diodoro autem auctore quatuor, Ser. Sulpicius, L. Papirius, M. Cornelius, T. Quinctius. Hoc anno ob affectati regni crimen M. Manlius ad populum a tribunis pl. accuſatus, in luco Petelino comitiis centuriatis damnatus eſt, atque de ſaxo deiectus. Sunt qui duumuiros, qui de perduellione inquirerent, creatos, auctores ſint. Liuius, Plutarchus in Camillo, Valerius, alii. Hunc annum numerat Velleius ſeptimum poſt vrbem captam, vbi de Setia colonia agit.

DE TR. M[illegible] C[illegible]CLXX.

CREATI in hunc annum ſex trib[illegible]lari poteſt[illegible]e, vt ait Liuius; L. Valerius IIII, A. Manlius [illegible], Ser. Sulpici[illegible] [illegible]ilius III, M. Trebonius vt Diodor⁹, quatuor, L. Vale[illegible]ius [illegible] Ser. Sulpicius. Ex his L. Lucretium eum eſſe, qu[illegible] an[illegible] [illegible]m fuit, puto. CRISPVS cognomen eſt forte Trebonii apud Dio[illegible] cu[illegible] prænomine intercidit. *Flauum* alii vocant. Veliternis & La[illegible]ntibus bellum indictum eſt. exercitus propter peſtilentiam non eductus.

DE TR. MIL. AN. CCCLXXI.

DEINCEPS ſubſequuti ſunt tribuni mil. conſulari poteſtate, teſte Liuio, Sp. & L. Papirii, Ser. Cornelius Maluginenſis IIII, Q. Seruilius, C. Sulpicius, L. Æmilius III. Diodorus quatuor edit, Q. Seruilium, Sp. Papirium, -- Cornelium φαῦλον Λ᾽ ... mendoſe. Ex his Sp. Papirium patrem eſſe reor L. Papirii Sp. F. C. N. Craſſi, tribuni mil.

anno ccclxxxv. Q. Seruilium Q. Seruilii Fidenatis ſexies ante tribuni filium eſſe opinor. hic enim paulo poſt erit ii. C. Sulpicium Peticum eſſe reor, qui poſt conſul & cenſor erit, atque M.F.Q.N. in cenſura Capitolina anno ccclxxxviii dicitur. Ad Velitras, quibus Præneſtini auxilio erant, pugnatum. ea de cauſa Præneſtinis bellum indictum.

DE TR. MIL. AN. CCCLXXII.

Præneſtini Satricum coloniam populi Rom. adiunctis Volſcis vi expugnarant. Eam rem ægre paſſi Romani, M. Furium Camillum vi, tribunum mil. creauere. additi collegæ A. & L. Poſtumii Regillenſes, ac L. Furius cum L. Lucretio, & M. Fabio Ambuſto. Liuius. Hos nominat Diodorus M. Furium, L. Furium, A. Poſtumium, L. Lucretium, M. Fabium, L. Poſtumium. Plutarchus ſextum hoc anno tribunum mil. Camillum appellat, quo Præneſtinos & Volſcos vicit; & Tuſculanos, quibus bellum indictum erat, quod in bello Prçneſtinorum affuiſſent, poſitis armis nihil hoſtile agentes, in fidem recepit. L. Lucretium eſſe arbitror, qui paulo ante bis tribunatum geſſit. L. Furium puto alium eſſe ab eo qui ſepties ante tribunus mil. fuit; eundem autem cum eo qui L. Furius Sp. F. L. N. Medullinus in cenſura Capitolina anno cccxc dicitur, iuuenis certe hoc anno cum ſene Camillo contendit, cum vterque pari cum imperio ad bellum profectus eſſet. auctor Liuius, & Plutarchus. M. Fabius ex ſecundo tribunatu Capitolino ornatus eſt. L. Poſtumium etiam ante anno ccclxv tribunum fuiſſe puto.

DE TR. MIL. AN. CCCLXXIII.

Livivs ſex tribunos militum prodit in hunc annum, L. & P. Valerios, Lucium v, & Publium iii; C. Sergium iii, L. Menenium ii, Sp. Papirium, Ser. Cornelium Maluginenſem: at Diodorus octo, L. Valerium, P. Valerium, C. Terentium, L. Menenium, C. Sulpicium, T. Papirium, L. Æmilium, M. Fabium. Ex his Sp. Papirium L. Papirii Sp. F. L. N. Curſoris patrem eſſe opinor, qui triumphauit anno cdxxix. Ser. Cornelium v eſſe ſcribendum, ſextus & ſeptimus tribunatus eius oſtendit.

De cenſoribus.

Censoribvs quoq; eguit annus, maxime propter incertam famam æris alieni. Creati cenſores C. Sulpicius Camerinus, Sp. Poſtumius Regillenſis. cœptaq; iam res morte Poſtumii, quia collegam ſuffici cenſori religio erat, interpellata eſt. Igitur cum Sulpicius abdicaſſet ſe magiſtratu, cenſores alii vitio creati, nõ geſſerũt magiſtratum; tertios creari, velut diis non accipientib. in eum annum cenſuram, religioſum fuit. Liuius. Sp. Poſtumium eum eſſe opinor, qui tribunus mil. fuit anno ccclix. Secundorum cenſorum nomina nec Liuius nec quiſquam amplius memoriæ prodidit.

De T. Quinctio Cincinnato dictatore, & triumpho eius de Præneſtinis.

Hoc anno Præneſtini ad portam Collinam ſigna intulere. Ingens in vrbe trepidatio fuit: conclamatum ad arma, concurſumque in muros atq; portas eſt. tandemque ab ſeditione ad bellum verſi, dictatorem T. Quinctium Cincinnatum creauere. is magiſtrum eq. A. Sempronium Atratinum dixit: atq; fugatis ad Aliam Præneſtinis & Præneſte ipſo capto, triumphum de iis nobiliſſimum egit. Hoc Liuius. Idem ſcribit Eutropius his verbis: T. Quinctius Cincinnatus Præneſtinos, qui vſq; ad Romæ portas venerunt, perſequutus, ad Aliam vicit: & ei triumphus decretus eſt. Euſebius etiam anno quarto centeſimæ olympiadis Præneſtinos à Quinctio Cincinnato ſubactos notauit. Eiuſdem victoriæ meminit etiam Oroſius.

DE TR. MIL. AN. CCCLXXIV.

Comitia inde habita tribunorum militum conſulari pot. quibus æquatus patriciorum plebeiorumque numerus. Ex patribus creati P. & C. Manlii cum L. Iulio: plebes C. Sextilium, M. Albinium, L. Antiſtium dedit. Liuius. At Diodorus octo prodit, P. Manlium, C. Erenucium, C. Sextium, L. Iulium, ... Albinium, P. Trebonium, C. Manlium, L. Antiſtium. Ex his P. Manlius A. F. A. N. Capitolinus in ſecundo ſuo

tribu-

tribunatu Capitolino ſcribitur. In Volſcis à Manliis temere pugnatum. Præneſtini rebellarunt. Liuius.

DE TR. MIL. AN. CCCLXXV.

TRIBVNOS mil. conſulari pot. ſex habuit hic annus, Sp. Furium, Q. Seruilium II, L. Menenium III, P. Clœlium, M. Horatium, L. Geganium. Hęc Liuius. Diodorus autem quatuor edit, Q. Seruilium, L. Furium, C. Licinium, P. Clœlium. Eſt autem legendum apud Liuium pro L. Menenio III, C. Licinius; quod oſtendi latius in ſcholiis Liuianis. Sp. Furium fratrem eſſe ſuſpicor L. Furii tribuni mil. anno CCCLIII. Reliquos affecei familiaribus cognominibus. In Volſcos Antium & Ecetram perrectum: neutra parte obuius hoſtis fuit. Liuius.

De cenſoribus & Luſtro XIX.

ÆRIS alieni noſcendi gratia Sp. Seruilius Priſcus, Q. Clœlius Siculus, cenſores facti, ne rem agerent, bello impediti ſunt. Ita Liuius. qui etiamſi luſtri non meminit, factum tamen puto; quia quando factum ſit, non proditur, niſi hoc anno dicamus. mira enim luſtris explicandis eius negligentia iam ſatis probata eſt.

DE TR. MIL. AN. CCCLXXVI.

TRIBVNOS militares patricios omnes plebs coacta principum opibus fecit, L. Æmilium, P. Valerium IIII, C. Veturium, Ser. Sulpicium, L. & C. Quinctios Cincinnatos. Liuius. Hos etiam edit Diodorus, L. Æmilium, C. Veturium, Ser. Sulpicium, L. Quinctium, C. Cornelium, C. Valerium. Ex his L. Æmilium eſſe arbitror, qui ante quater tribunatum cepit: Ser. Sulpicium Prętextatum, qui ſemel: (hunc tamen Sulpicium Rufum vocat Zonaras. nam in Capitolinis tabulis anno CCCLXXXIII, eſt tertium) L. Quinctium Cincinnatum, qui ante ſemel: vt his ambobus nota duplicati honoris adiungenda eſſe videatur. Latini & Volſci ad Satricum à P. Valerio & L. Æmilio tribunis fuſi; caſtra capta direptaq; ſunt. Antiates vrbem agroſq; Romanis dedunt. Qua re Latini commoti, Satricum eorum vrbem incenderunt, ac Tuſculum occuparunt; quod à L. Quinctio & Ser. Sulpicio tribunis recuperatum eſt. Liuius.

De tribunis plebis per annos V dominantibus.

Hoc anno quintum mutata eſt Reip. Romanæ ſpecies. à tribunis enim militum conſulari poteſtate, ad tribunos plebis adminiſtratio reip. recidit. Huius mutationis auctores à Liuio traditi ſunt C. Licinius Stolo, & L. Sextius tribuni pl. qui cum anno priore leges tres aduerſus patriciorum opes pro commodis plebis promulgaſſent; vnam, de ære alieno; alteram, de modo agrorum; tertiam, ne tribunorum militum comitia fierent, & conſulum vtique alter ex plebe crearetur; neque eas ferre per collegarum interceſſiones, quos de induſtria patres comparauerant, potuiſſent; tum irati, comitia præter ædilium tribunorumque plebis nulla haberi, nec vllos curules magiſtratus creati paſſi ſunt. eaque magiſtratuum ſolitudo, & plebe reficiente duos tribunos, & his comitia tribunorum militum tollentibus, per quinquennium vrbē tenuit. Hæc Liuius. Hanc autem magiſtratuum ſolitudinem Diodorus appellat ἀναρχίαν, atq; in priorem annum reiicit. quam non quinquennio, ſed quadriennio occupaſſe rempublicam alii tradunt. ſic enim Eutropius; Dignitas tribunorum militum nō diu perſeuerauit. nam poſt aliquantum, nullos placuit fieri; & quadrienniū ita in vrbe fluxit, vt poteſtates ibi maiores non eſſent. Sextus autem Rufus ita; Quadragintaquinque annis Romæ conſules defuerunt: ſub decemuiris, duobus; ſub tribunis militum, XLIII. ſine magiſtratibus Roma fuit annis quatuor. Caſſiodorus autem ſic; Tribunis militum ob inſolentiam remotis, per annos IV. poteſtas conſulum tribunorumq; ceſſauit. Nos Liuium ſequuti ſumus; cuius annales ſequuti videntur ſcriptores Capitolini. Plinius etiam lib. XVI, cap. XLIV, meminit anni CCCLXIX ab vrbe condita, qui fuit ſine magiſtratibus; quo anno Romæ loton fuiſſe ait, in Lucinæ area ęde condita. Porro autem in fragmentis Capitolinis hæc verba exeſa ſunt;

ACTVS EST.
DEDICAVIT.

Quæ quid valeant, adhuc colligere coniectura non potui. neque enim Liuius, aut quiſquam alius, lumen aliquod oſtendunt, quod intuentes, ad veritatis cognitionem peruenire poſſimus.

DE TR. MIL. AN. CCCLXXXII.

REMITTENTIBVS tribunis plebis C. Licinio & L. Sextio, comitia per interregem ſunt habita; creatiq; tribuni militum L. Fu[illegible]s, A. Manlius, Ser. Sulpicius, Ser. Cornelius, P. & C. Valerii. Hos Liuius. Diodorus vocat L. Papirium. L. Menenium, Ser. Cornelium Ser. Sulpicium. Poſt hos iterum ſolitudinem magiſtratuum fuiſſe ſcribit: qua ſublata, creatos A. Manlium, L. Furium, Ser. Sulpicium, Ser. Cornelium. Eſt enim mira apud illum, cum librariorum tum auctoris ipſius vitio, annorum & magiſtratuũ perturbatio. L. Furium eſſe puto, qui anno CCLXXIII. tribunatum mil geſſit: A. Manlium, fratrem P. Manlii, qui poſtea dictator fuit, & tribunus II, Ser. Sulpiciũ Prætextatum III, Ser. Cornelium Maluginenſem VI, P. Valerium Poplicolam V eſſe ſcribendum, fragmenta huius anni Capitolina ſatis oſtendunt. Veliterni Tuſculum obſidentes, à mœnibus repulſi; Velitræ à Romanis obſideri cœptæ ſunt.

DE TR. MIL. AN. CCCLXXXIII.

TR. MIL. conſulari poteſtate inſequens annus habuit, auctore Liuio, Q. Seruilium, C. Veturium II, A. & M. Cornelios, Q. Quinctium, M. Fabium; Diodoro, Q. Seruilium, C. Veturium, A. Cornelium, M. Cornelium, M. Fabium, ---. Ex his Q. Seruilius bis antè tribunus mil. fuit. Q. Quinctium Cincinnatum potius quam Capitolinum voco, quod alii etiam Cincinnati *Quinti* prænomen tulerint. Reliqua ex fragmentis Capitolinis fidem habent, in quibus eſt - Coſſus. - Maluginenſis. - Cincinnatus. M. Fabius Ambuſtus II. Eſt autem M Fabius Ambuſtus is, qui filias duas collocauerat; vnam, C. Licinio Stoloni; alteram, Ser. Sulpicio Prætextato; vt ſcribit Liuius. Velitræ item vt priore anno obſeſſæ.

DE TR. MIL. AN. CCCLXXXIV.

TRIBVNOS militum conſulari poteſtate inuenio in hunc annum apud Liuium, L. Quinctium, Ser. Cornelium, Ser. Sulpicium, Sp. Seruilium, L. Papirium, L. Veturium. Tres edit Diodorus, T. Quinctium, Ser. Cornelium, Ser. Sulpicium. Hi verò omnes quibus cognominibus, ac qua numerorum in multiplicatis honoribus nota ſignandi ſint, Capitolina fragmenta docent; in quibus eſt; - Capitolinus. - Maluginenſis VII. - Prætextatus IIII. Sp. Seruilius Structus. L. Papirius Craſſus. L. Veturius Craſſus Cicurinus.

De M. Furio Camillo dictatore IIII, & ſeditione de plebeio conſule.

PRINCIPIO ſtatim anni ad vltimam dimicationem de legibus à Licinio & Sextio promulgatis ventum eſt; & cum tribus vocarentur, nec interceſſio collegarum latoribus obſtaret, trepidi patres, ad duo vltima auxilia, ſummũ imperium, ſummumq; ciuem, decurrũt. Dictatorem dici placet. dicitur M. Furius Camillus; qui magiſtrum eq. L. Æmilium cooptat. hæc Liuius. Eundem Camillum abdicaſſe dictatura, ſcribit idem paulo poſt, ita; Cum plebis duces acrius contra Camillum de legibus ferendis agerent, tum percitus ira Camillus, lictores, qui de medio plebem amouerent, miſit: & addidit minas, ſacramento omnes adacturum, exercitumque extemplo ex vrbe eductrum. Re autem neutro inclinata, ſe abdicauit: ſeu quia vitio creatus erat, vt tradidere quidam; ſeu quia tribuni pl. tulerunt ad plebem, idq; plebes ſciuit, vt ſi M. Furius pro dictatore quid egiſſet, quingentûm millium æris ei multa eſſet. Sed auſpiciis magis quam noui exempli rogatione deterritum vt potius credam, cum ipſius viri facit ingenium, tum quod ei ſuffectus eſt extemplo P. Manlius dictator: quẽ quid creari attinebat ad id certamen quo M. Furius victus eſſet? & quod eundem M. Furiũ dictatorem inſequens annus habuit, haud ſine pudore certe fractũ priore anno in ſe imperiũ repetiturum. ſimul quod eo tẽpore, quo promulgatum de multa eius traditur, aut & huic rogationi, qua ſe in ordinem cogi videbat, obſiſtere potuit; aut ne illas quidem,

quidem, propter quas hæc lata erat, impedire, & quod vſq; ad memoriam noſtram, quoties tribuniciis conſularibuſq; certatum viribus eſt, dictaturæ ſemper altius faſtigium fuit. Hæc (vt dixi) Liuius. Plutarchus autem cauſam, quam Liuius infirmare conatur, aſſerit. quæ eadem cauſſa fuiſſe videtur inciſa in Capitolinis tabulis; ſi modo earum fragmenta recte interpretati ſumus. Verba Plutarchi ſunt hæc; Cum Licinius Stolo tribunus plebis ſeditionem excitaret, lege promulgata, vt ex duobus conſulibus alter ex plebe fieret, iſque vna cum collegis comitia conſularia haberi prohiberet, reſp. autem ſine magiſtratibus eſſet, Camillus plebe inuita dictator quartum à ſenatu creatur. Qui cum diem perſenſiſſet, quo de lege agendum ad populum eſſet, delectum ſe habiturum eſſe profeſſus, ex foro populum in campum euocauit; in eos ſe, qui dicto audientes non fuiſſent, animaduerſurum minatus. Cum autem tribuni repugnarent, ac quinq; eum argenti myriadibus multaturũ eſſe iurarent, niſi edictum & legem in plebem antiquaret, Camillus, ſiue quod exſilium & damnationem ſecundam ſenex timeret, ſiue quod plebem ſuperaturum ſe eſſe diffideret, domum ſe contulit; ac ſimulata valetudine, dictatura ſe abdicauit. Magiſter equitum L. Æmilius Mamercinus vocatur in fragmento dictaturæ huius Capitolinæ. puto autem patrem eſſe L. Æmilii L.F.L.N. Mamercini Priuernatis, qui poſt conſulatum cepit.

De P. Manlio Capitolino dictatore.

DICTATORI Camillo abdicato extemplo ſuffectum eſſe alterum dictatorem Liuius & Plutarchus tradunt. Liuius P. Manlium nominat: Plutarchus nomen omittit: Magiſtrum autem equit. ab eo cooptatum fuiſſe C. Licinium, vterq; fatetur. quamquã non eundem vterq; intelligit. Plutarchus enim eum eſſe ait, qui dux ſeditionis fuerat, & leges promulgarat: Liuius, eum qui tribunus mil. conſulari poteſtate fuerat; & recte. nam qui ſeditionis caput fuerat, is hoc anno nonum tribunus pl. refectus erat. neque vero eodem tempore & tribunus pl. & magiſter equitum erat. Itaq; vt hos diſtingueret Liuius, ſic loquutus eſt; P. Manlius dictator rẽ in cauſam plebis inclinauit, C. Licinio, qui tribunus militum fuerat, magiſtro equitum de plebe dicto. Id ægre paſſos patres accipio; dictatorem propinqua cognatione Licinii ſe apud patres excuſare ſolitum; ſimul negãtem, magiſtri equitum maius quam tribuni conſularis imperium eſſe. Hęc vbi dixit, tum deinceps de C. Licinio tribuno plebis addit; Licinius Sextiuſque ita ſe gerere, vt negando iam ſibi velle continuari honorem, acerrime accenderent ad id, quod diſſimulando petebant, plebem. Vterq; autem Licinius ab aliis ſcriptoribus Stolo, à Capitolinis Caluus vocatur. Itaq; Liuius in anno CCCCLIV ait; C. Licinius Stolo, primus magiſter equitum de plebe factus eſt. Dictatorem eſſe puto P. Manlium A.F.A.N. Capitolinum, tribunum mil. conſularem anno ſequenti in Capitolinis tabulis. His autem duobus dictatoribus annum CCCLXXXVI tribuunt faſti Capitolini, in quibus hic annus lineis à ſuperiore & inferiore diſtinctus eſt.

DE TR. MIL. AN. CCCLXXXVI.

CREATOS in hunc annum tribunos militum conſulares hos tradit Liuius, A. & M. Cornelios ii. M. Geganium, P. Manlium, L. Veturium, P. Valerium VI. quos prærerit Diodorus. Horum cognomina, & multiplicatorum honorum notæ, in fragmentis Capitolinis ſunt, ita; -Coſſus ii. -Maluginenſis ii. -Macerinus. L. Veturius Craſſus Cicurinus ii. P. Valerius Potit. Poplicola VI. P. Manlius Capitolinus ii.

De M. Furio Camillo dictatore V, & triumpho IV eius de Gallis.

CVM præter Velitrarum obſidionem quietæ res Romanę eſſent, fama repens Gallici belli allata, perpulit ciuitatem vt M. Furius dictator V diceretur. is T. Quinctium Pennum magiſtrum eq. dixit. ſic Liuius. Plutarchus item metu Gallici belli Camillũ iam prope octoginta annos natum, dictatorem V ab omnibus vno ore creatum ſcribit. Magiſtrum equitum Cincinnati cognomine vſum, docet fragmentum Capitolinum. Itaque T. Quinctius Pennus Cincinnatus eſt ſcribendus, filius (vt arbitror) L. Quinctii, qui Cincinnati ſenis filius fuit. Porro autem bellatum hoc anno

Quæ quid valeant, adhuc colligere coniectura non potui. neque enim Liuius, aut quiſquam alius, lumen aliquod oſtendunt, quod intuentes, ad veritatis cognitionem peruenire poſſimus.

DE TR. MIL. AN. CCCLXXXII.

REMITTENTIBVS tribunis plebis C. Licinio & L. Sextio, comitia per interregem ſunt habita; creatiq; tribuni militum L. Fu[illegible]is, A. Manlius, Ser. Sulpicius, Ser. Cornelius, P. & C. Valerii. Hos Liuius. Diodorus vocat L. Papirium. L. Menenium, Ser. Cornelium Ser. Sulpicium. Poſt hos iterum ſolitudinem magiſtratuum fuiſſe ſcribit: qua ſublata, creatos A. Manlium, L. Furium, Ser. Sulpicium, Ser. Cornelium. Eſt enim mira apud illum, tum librariorum tum auctoris ipſius vitio, annorum & magiſtratuũ perturbatio. L. Furium eſſe puto, qui anno CCCLXXIII. tribunatum mil gesſit: A. Manlium, fratrem P. Manlii, qui poſtea dictator fuit, & tribunus II, Ser. Sulpiciũ Prætextatum III, Ser. Cornelium Maluginenſem VI, P. Valerium Poplicolam V eſſe ſcribendum, fragmenta huius anni Capitolina ſatis oſtendunt. Veliterni Tuſculum obſidentes, à mœnibus repulſi; Velitræ à Romanis obſideri cœptæ ſunt.

DE TR. MIL. AN. CCCLXXXIII.

TR. MIL. conſulari poteſtate inſequens annus habuit, auctore Liuio, Q. Seruilium, C. Veturium II, A. & M. Cornelios, Q. Quinctium, M. Fabium; Diodoro, Q. Seruilium, C. Veturium, A. Cornelium, M. Cornelium, M. Fabium; ---. Ex his Q. Seruilius bis antè tribunus mil. fuit. Q. Quinctium Cincinnatum potius quam Capitolinum voco, quod alii etiam Cincinnati *Quinti* prænomen tulerint. Reliqua ex fragmentis Capitolinis fidem habent, in quibus eſt - Coſſus. - Maluginenſis. - Cincinnatus. M. Fabius Ambuſtus II. Eſt autem M Fabius Ambuſtus is, qui filias duas collocauerat; vnam, C. Licinio Stoloni; alteram, Ser. Sulpicio Prætextato; vt ſcribit Liuius. Velitræ item vt priore anno obſeſſæ.

DE TR. MIL. AN. CCCLXXXIV.

TRIBVNOS militum conſulari poteſtate inuenio in hunc annum apud Liuium, L. Quinctium, Ser. Cornelium, Ser. Sulpicium, Sp. Seruilium, L. Papirium, L. Veturium. Tres edit Diodorus, T. Quinctium, Ser. Cornelium, Ser. Sulpicium. Hi verò omnes quibus cognominibus, ac qua numerorum in multiplicatis honoribus nota ſignandi ſint, Capitolina fragmenta docent; in quibus eſt; - Capitolinus. - Maluginenſis VII. - Prætextatus III. Sp. Seruilius Structus. L. Papirius Craſſus. L. Veturius Craſſus Cicurinus.

De M. Furio Camillo dictatore IIII, & ſeditione de plebeio conſule.

PRINCIPIO ſtatim anni ad vltimam dimicationem de legibus à Licinio & Sextio promulgatis ventum eſt; & cum tribus vocarentur, nec interceſſio collegarum latoribus obſtaret, trepidi patres, ad duo vltima auxilia, ſummũ imperium, ſummumq; ciuem, decurrũt. Dictatorem dici placet. dicitur M. Furius Camillus; qui magiſtrum eq. L. Æmilium cooptat. hæc Liuius. Eundem Camillum abdicaſſe dictatura, ſcribit idem paulo poſt, ita; Cum plebis duces acrius contra Camillum de legibus ferendis agerent, tum percitus ira Camillus, lictores, qui de medio plebem amouerent, miſit: & addidit minas, ſacramento omnes adacturum, exercitumque extemplo ex vrbe eductum. Re autem neutro inclinata, ſe abdicauit: ſeu quia vitio creatus erat, vt tradidere quidam; ſeu quia tribuni pl. tulerunt ad plebem, idq; plebes ſciuit, vt ſi M. Furius pro dictatore quid egiſſet, quingentûm millium æris ei multa eſſet. Sed auſpiciis magis quam noui exempli rogatione deterritum vt potius credam, cum ipſius viri facit ingenium, tum quod ei ſuffectus eſt extemplo P. Manlius dictator: quẽ quid creari attinebat ad id certamen quo M. Furius victus eſſet? & quod eundem M. Furiũ dictatorem inſequens annus habuit, haud ſine pudore certe fractũ priore anno in ſe imperiũ repetiturum. ſimul quod eo tẽpore, quo promulgatum de multa eius traditur, aut & huic rogationi, qua ſe in ordinem cogi videbat, obſiſtere potuit; aut ne illas quidem,

quidem, propter quas hæc lata erat, impedire, & quod vſq; ad memoriam noſtram, quoties tribuniciis conſularibuſq; certatum viribus eſt, dictaturæ ſemper altius faſtigium fuit. Hæc (vt dixi) Liuius. Plutarchus autem cauſam, quam Liuius infirmare conatur, aſſerit. quæ eadem cauſſa fuiſſe videtur inciſa in Capitolinis tabulis; ſi modo earum fragmenta recte interpretati ſumus. Verba Plutarchi ſunt hæc; Cum Licinius Stolo tribunus plebis ſeditionem excitaret, lege promulgata, vt ex duobus conſulibus alter ex plebe fieret, iſque vna cum collegis comitia conſularia haberi prohiberet, reſp. autem ſine magiſtratibus eſſet, Camillus plebe inuita dictator quartum à ſenatu creatur. Qui cum diem perſenſiſſet, quo de lege agendum ad populum eſſet, delectum ſe habiturum eſſe profeſſus, ex foro populum in campum euocauit; in eos ſe, qui dicto audientes non fuiſſent, animaduerſurum minatus. Cum autem tribuni repugnarent, ac quinq; eum argenti myriadibus multaturũ eſſe iurarent, niſi edictum & legem in plebem antiquaret, Camillus, ſiue quod exſilium & damnationem ſecundam ſenex timeret, ſiue quod plebem ſuperaturum ſe eſſe diffideret, domum ſe contulit; ac ſimulata valetudine, dictatura ſe abdicauit. Magiſter equitum L. Æmilius Mamercinus vocatur in fragmento dictaturæ huius Capitolinæ. puto autem patrem eſſe L. Æmilii L.F.L.N. Mamercini Priuernatis, qui poſt conſulatum cepit.

De P. Manlio Capitolino dictatore.

Dictatori Camillo abdicato extemplo ſuffectum eſſe alterum dictatorem Liuius & Plutarchus tradunt. Liuius P. Manlium nominat: Plutarchus nomen omittit. Magiſtrum autem equit. ab eo cooptatum fuiſſe C. Licinium, vterq; fatetur. quamquã non eundem vterq; intelligit. Plutarchus enim eum eſſe ait, qui dux ſeditionis fuerat, & leges promulgarat: Liuius, eum qui tribunus mil. conſulari poteſtate fuerat; & recte. nam qui ſeditionis caput fuerat, is hoc anno nonum tribunus pl. refectus erat. neque vero eodem tempore & tribunus pl. & magiſter equitum erat. Itaq; vt hos diſtingueret Liuius, ſic loquutus eſt; P. Manlius dictator rẽ in cauſam plebis inclinauit, C. Licinio, qui tribunus militum fuerat, magiſtro equitum de plebe dicto. Id ægre paſſos patres accipio; dictatorem propinqua cognatione Licinii ſe apud patres excuſare ſolitum; ſimul negãtem, magiſtri equitum maius quam tribuni conſularis imperium eſſe. Hęc vbi dixit, tum deinceps de C. Licinio tribuno plebis addit; Licinius Sextiuſque ita ſe gerere, vt negando iam ſibi velle continuari honorem, acerrime accenderent ad id, quod diſſimulando petebant, plebem. Vterq; autem Licinius ab aliis ſcriptoribus Stolo, à Capitolinis Caluus vocatur. Itaq; Liuius in anno CCCCLIV ait; C. Licinius Stolo, primus magiſter equitum de plebe factus eſt. Dictatorem eſſe puto P. Manlium A.F. A.N. Capitolinum, tribunum mil. conſularem anno ſequenti in Capitolinis tabulis. His autem duobus dictatoribus annum CCCLXXXVI tribuunt faſti Capitolini, in quibus hic annus lineis à ſuperiore & inferiore diſtinctus eſt.

DE TR. MIL. AN. CCCLXXXVI.

Creatos in hunc annum tribunos militum conſulares hos tradit Liuius, A. & M. Cornelios II, M. Geganium, P. Manlium, L. Veturium, P. Valerium VI. quos præterit Diodorus. Horum cognomina, & multiplicatorum honorum notæ, in fragmentis Capitolinis ſunt, ita; -Coſſus II. -Maluginenſis II. -Macerinus. L. Veturius Craſſus Cicurinus II. P. Valerius Potit. Poplicola VI. P. Manlius Capitolinus II.

De M. Furio Camillo dictatore V, & triumpho IV eius de Gallis.

Cum præter Velitrarum obſidionem quietæ res Romanę eſſent, fama repens Gallici belli allata, perpulit ciuitatem vt M. Furius dictator V diceretur. is T. Quinctium Pennum magiſtrum eq. dixit. ſic Liuius. Plutarchus item metu Gallici belli Camillũ iam prope octoginta annos natum, dictatorem V ab omnibus vno ore creatum ſcribit. Magiſtrum equitum Cincinnati cognomine vſum, docet fragmentum Capitolinum. Itaque T. Quinctius Pennus Cincinnatus eſt ſcribendus, filius (vt arbitror) L. Quinctii, qui Cincinnati ſenis filius fuit. Porro autem bellatum hoc anno

cum Gallis ad Auienem flumen,fuiſſe qui tradiderint, prodit Liuius;ſe autem in Albano agro rem geſtam eſſe,potius credere. Fugatos autem cæſoſque amiſſis caſtris Gallos dictatore Camillo,& victoriam ingentem eſſe relatam, eiq; ſenatus & plebis conſenſu triumphum eſſe decretum,idem ſcribit. Plutarchus pugnatum ad Anienem eſſe proſpere ait,& præterea Velitras à Camillo eſſe captas. Polyænus idem lib. VIII,ad Anienem à Camillo V dictatore cum Gallis bene rem geſtam ſcribit. Appianus autem in Celtica, Gallos bis victos à Camillo patre tradit; hoc autem tempore triumphaſſe eum,cum octogeſimum annum ageret. Polybius demum lib. I,Camillum eum Gallis dimicaſſe ad Albam,auctor eſt,anno poſt Romam captam XXX; Polyænus & Plutarchus,XIII:cum tamen XXIII annus hic ſit,ex quo vrbs capta eſt. Liuius pugnam ad Anienem cum Gallis, in annum CCCXCII.reiicit, T. Quinctio dictatore. Liuium ſequitur Zonatas.

DE COS. AN. CCCLXXXVII.

ex plebe primum creari cœptis.

CVM L.Sextius,C.Licinius tribuni plebis decimum refecti,acrius de legibus ferendis pugnarent,dictatorem tandem & ſenatum vicerunt,ac comitia conſulum aduerſa nobilitate vt fierent,obtinuerunt;quibus L.Sextius de plebe primus conſul factus eſt.cum autẽ patricii ſe auctores futuros negarent,ac prope ad ſeceſſionem plebis res ſpectaret,per dictatorem ſedatæ diſcordiæ ſunt: conceſſumque ab nobilitate plebi,de conſule plebeio;à plebe nobilitati, de prætore vno, qui ius in vrbe diceret, ex patribus creando.Iidem etiam ędiles curules duos,ex patribus vt fierent,contenderunt.Plebs conſulatum L.Sextio,cuius lege partus erat, dedit.ei collega ex patribus datus L.Æmilius Mamercus. Hæc Liuius,& Plutarchus.qui cum Caſſiodoro conſules edit L.Æmilium ex patriciis, L. Sextium ex plebe. Diodorus hos vocat L. Æmilium Mamercum,L.Lateranum. Eſt autem *Lateranus* Sextii cognomen,vt eſt in tabula Capitolina,in qua Mamercinus,& L.Sextius Sextinus Lateranus,conſules eduntur,vt in faſtis Siculis Mamercinus & Lateranus. In lib. de viris illuſtribus ſcriptum eſt,non L. Sextium, ſed C.Licinium Stolonem, primum è plebe conſulem factum. qua de re Fabius Pictor (vt ſcribit Gellius libr. V. cap.IV.) ita; Quapropter tum primum è plebe alter conſul factus eſt,duo& viceſimo anno,poſtquam Romam Galli ceperunt.id eſt, vt interpretatur Gellius, duodeuiceſimo. ego tamen malim XXII intelligi. L. Æmilium Mamercinum puto eundem eſſe, atq; eum qui magiſter eq. fuit.

De prætore primum creato.

DE prætore ſic Liuius; Annus hic fuit inſignis noui hominis conſulatu,duob. magiſtratibus,prætura,& curuli ædilitate Hos ſibi patricii quæſiuere honores pro conceſſo plebi altero conſulatu. Patres præturam Sp.Furio M. F. Camillo, ædilitatem Cn.Quinctio Capitolino,& P. Cornelio Scipioni, ſuarum gentium viris,dederunt. Hæc ille.Suidas item Furium Camillum, Camilli dictatoris filium, primum prætorem tradit in voce *Πραίτωρ*.Prętori iuris dicundi negotium datum eſt,&ſex lictoribus vt vteretur permiſſum.vnde Polybius ac Plutarchus Prętură *ἑξαπέλεκυν* vocant *ἀρχὴν*, id eſt,ſex ſecurium magiſtratum. Deinde hic honos plebi etiam communicatus eſt anno ab vrbe condita CCCCXVI.Q.Publilius Philo teſte Liuio, prætor primus è plebe factus eſt. At vero circa annnm DX,prætor alter additus eſt. cumque eorum alter inter ciues,alter inter peregrinos ius diceret,*Vrbanus* ille,hic *Peregrinus* vocatus eſt,Epitomarum lib.XIX.Circa annum autem DXIX, Sicilia atq; Sardinia in prouinciarum formam redactis, prætores duo additi ſunt, qui in eas prouincias quotannis mitterentur.Epitom.lib.XX,Solinus cap.XXI, Pomponius de origine iuris. Victis præterea duabus Hiſpaniis,prætores item duo creati ſunt,qui in Hiſpanias mitterentur. Anno DLVI, Hiſpanias,vlteriorem & citeriorem,terminatas,primi prætores ſortiti ſunt M. Heluius, & C.Sempronius Tuditanus. auctor Liuius & Pomponius. Poſtremo Sulla dictator latis nouis quæſtionibus,prætores duos adiecit,vt eſſent octo.tot enim Ciceronis tempore erant; quod ex eius poſt reditum orationibus intelligitur. Inde Cæſar,duobus additis,decem effecit, teſte Dione & Pomponio. Prætoris originem hoc loco mihi demonſtrandam eſſe duxi, quoniam Prætoribus ſæpiſſime

impe-

imperium datum, & triumphi decreti; nec ſolum prætoribus,ſed etiam iis qui extra ordinem cum prætorio imperio eſſent. De quibus ſæpe infra dicendum erit.

De cenſoribus.

Censores in hunc annum fuiſſe Regillenſem Albinum,& C. Sulpicium Peticum,ex Capitolinis fragmentis coniicio:quod non videtur à veritate alienum.Nam Liuius anno ſequenti cenſorem ait peſtilentia periiſſe. Luſtrum autem ab his conditum non eſt,fortaſſe propter cenſoris alterius mortem. Eius ſane nulla nota eſt in Capitolina cenſura. Regillenſis certe periit.nam C. Sulpicii poſt magna fit mentio. hic autem an Aulus an Lucius Poſtumius Regillenſis Albinus fuerit,qui ambo tribuni militum ante fuerunt,in incerto eſt.

De cos. an. ccclxxxviii.

Livius, Caſſiodorus,& Diodorus,conſules in hunc annum edunt L.Genucium & Q.Seruilium. Eorundem conſulum meminit Oroſius & Eutropius. Q.Seruilius Q.F.Q.N. Ahala ſcribitur in hoc conſulatu Capitolino:L.Genucius M.F. Cn.N. Auentinenſis in ſecundo. in faſtis autem Siculis eſt Genucius & Κύρτιος; vt opinor, per mendam. Hoc anno Camillus mortuus,xxv annis poſtquam vrbem à Gallis liberauerat. Res à ſeditione & à bello quietæ. Liuius.

De cos. an. ccclxxxix.

Consules in hunc annum creati apud Diodorum C.Sulpicius, C.Licinius: apud Liuium & Caſſiodorum, C. Sulpicius Peticus,C.Licinius Stolo. Eorundem meminit Valerius lib.ii,cap.i; & Plutarchus in Problematis. Quem autem cæteri Stolonem,Capitolini ſcriptores(vt dixi) Caluum appellant: itemque Siculi,qui horum cõſulum cognomina edunt Peticum & Caluum. Eſt autem C. Sulpicius M.F.Q.N. Peticus in ſecundo conſulatu Capitolino. Ludi ſcenici primum inſtituti. nihil aliud dignum memoria actum.

De cos. an. cccxc.

Hic annus conſules habuit C.Genucium, L. Æmilium Mamercum ii, Liuio & Caſſiodoto teſtibus.quos Diodorus vocat lib. xvi, Cn.Genucium, L. Æmilium.in Capitolinis tabulis, - Mamercinus ii, Cn. Genucius M.F.M.N. Auentinenſis.in faſtis Siculis eſt Mamercinus & Σύλλας.

De L. Manlio Capitolino Imperioſſo dictatore.

Cvm piaculorum magis conquiſitio animos, quam corpora morbi afficerent,repetitum ex ſeniorum memoria dicitur, peſtilentiam quondam clauo ab dictatore fixo ſedatam.Ea religione adductus ſenatus,dictatorem claui figendi cauſſa dici iuſſit. Dictus L.Manlius Imperioſſus,L.Pinarium magiſtrum eq. dixit. Hæc Liuius. Eiuſdem dictatoris meminit Cic.de off. L. Manlio,inquit, A.F. cum dictator fuiſſet, M. Pomponius diem dixit. Huius etiam dictaturæ veſtigia ſunt in tabulis Capitolinis;ex quibus apparet, Manlium *Imperioſſi*, Pinarium *Nattæ* cognomen tuliſſe. Hunc autem L. Manlium Imperioſſum primum appellatum, ob ſeueritatem delectus in dictatura habiti,& quod filium rus à ſe relegaſſet, ſcribit Liuius. Idem etiam poſtea, quaſi ſui oblitus,T. Manlium,huius filium,qui Torquatus dictus eſt, primum eiuſmodi cognomen ait inueniſſe ob ſupplicium de filio ſumptum. Eſt autem intelligendum,cognomen hoc cœpiſſe in patre,in filio confirmatum eſſe. Pinarios Nattæ cognomine vſos eſſe, oſtendit Cicero, qui inquit lib.ii. De diuinatione; Pinarii Nattæ nobiles: & Tacitus lib.iiii, qui Pinarii cuiuſdam Nattæ meminit. De ſolenni claui figendi, latius ſcribit hoc loco Liuius.

De cenſoribus & Luſtro xx.

Censores hoc anno fuiſſe Ambuſtum,& L.Furium Medullinum, eoſque luſtrum xx condidiſſe, (quarum rerum ne verbum quidem Liuius) Capitolina fra-

gmenta declarant. Priorem autem cenſorem M. Fabium K. F. M. N. Ambuſtum eſſe duco, qui bis ante tribunus mil. fuit, perinde atq; L. Furius Medullinus collega eius & ante in tribunatu, & nunc etiam in cenſura.

DE COS. AN. CCCXCI.

CONSVLES prodit in hunc annum Diodorus Q. Seruilium & Q. Genucium; faſti Siculi Ahalam & Genucium, Liuius & Caſſiodorus Q. Seruilium Ahalam, L. Genucium. Hi ſunt qui triennio etiam ante collegæ inter ſe comparati ſunt. Itaq; in Capitolina tabula nota numeri ĪĪ, vtriq; addita eſt.

De Ap. Claudio Craſſino dictatore, & ouatione eius.

L. GENVCIVS cos. qui primus ex plebe bellum ſuis auſpiciis geſſit, in Hernicos profectus, ab iisq; inſidiis circumuentus, occiſus eſt. Ea de cauſſa dictatorem cōſenſu patriciorum Seruilius cōſul dixit Ap. Claudium. Hæc Liuius. Ex monumentis Capitolinis intelligi poteſt, Craſſinum Regillenſem dictaturam cepiſſe. Hunc autem Liuius Ap. Claudium vocat, eum qui anno CCCXCV contra legem de plebeiis conſulibus dixit; quem decemuiri nepotem eſſe probauimus in tribunatu eius anno CCCL. Magiſtrum eq. nullum nominat Liuius. fuiſſe tamen aliquem fragmenta Capitolina declarant; in quibus eſt pro magiſtro eq. ſyllaba SCI- quæ eſt prima cognominis Scipio. Hunc autē fuiſſe exiſtimo L. Cornelium Scipionem, qui poſt dictaturam cepit. Hæc de dictatore. De re autem geſta ſic Liuius; Vſq; ad caſtra fugientes Hernicos Romanus ſequitur. caſtrorum oppugnatione, quia ſerum erat diei, abſtinuere: poſtero die deſerta fuga caſtra Hernicorum, & saucii relicti quidam inuenti. agmenq; fugientium ab ſignis, cum præter mœnia eorum infrequentia ſigna conſpecta eſſent, fuſum, ac per agros trepida fuga palatum eſt. Nec Romanis incruenta victoria fuit. quarta pars militum amiſſa; &, vbi haud minus iacturæ fuit, aliquot equites Romani cecidere. Hæc Liuius de Ap. Claudio dictatore; qui cum triumphaſſe non adſcribit. Ad eum nos ouantem iniſſe ſtatuimus, vt ad numerum duarum ouationum, quas Claudiis patriciis permiſſas prodidit in Tiberio Suetonius, perueniremus. In fragmentis certe triumphalibus Capitolinis eſt hæc Syllaba NOV-. quæ fortaſſe ad hunc triumphum pertinet. Alter è Claudiis patriciis, qui vrbem ouans ingreſſus eſt, fuit Ap. Claudius Centho ex Celtiberia, anno DLXIX.

DE COS. AN. CCCXCII.

CONSVLES memorat in hunc annum Liuius C. Sulpicium, & C. Licinium Caluum: Caſſiodorus C. Sulpicium II, & C. Licinium: Diodorus C. Sulpicium, C. Licinium. Nos eoſdem eſſe putamus, qui triennio ante collegæ etiam fuerunt. Itaq; Licinio etiam iterati honoris notam addendam eſſe. nam Sulpicio Petico Capitolini ſcriptores eam addiderunt, Licinium Siculi non Calui, vt ante, ſed Stolonis cognomine afficiunt, vt Sulpicium Petici.

De dictatore T. Quinctio Capitolino, & triumpho eius de Gallis.

DICTATOREM T. Quinctium Pennum hoc anno fuiſſe, ſatis conſtat; & magiſtrum eq. Ser. Cornelium Maluginenſem. Macer Licinius comitiorum habendorum cauſſa, & ab Licinio conſule dictum ſcribit. Cuius rei cum mentionem in vetuſtioribus annalibus nullam inueniam, magis vt belli Gallici cauſſa dictatorem creatū arbitrer, inclinat animus. Eo certe anno Galli ad tertiū lapidem Salaria via trans pontem Anienis caſtra habuere. Ita Liuius. Hoc anno item dictatorem fuiſſe, fragmenta Capitolina demonſtrant: eumq; non (vt ſcripſit Licinius) comitiorum habendorum cauſſa, ſed (vt Liuius) rei gerendæ cauſſa, Appianus enim in Celtica, Gallos tertiū reuerſos, à Quinctio victos ſcribit: at T. Manliū Gallo, à quo ſingulari prœlio prouocatus fuerat, occiſo, Torquati cognomen retuliſſe, Gallos proxima nocte in Tiburtem agrum, atq; inde ſocietate belli facta in Campaniā tranſiſſe, Liuius & Eutropius. Cognomina dictatoris in Capitolinis monumētis hęc viſuntur -S. Capitolinus Criſpinus.

in quo

in quo à Liuio diſſentiunt. nam Liuius eum Pennum nominauit. *Pennus* autem, fuit Cincinnatorum cognomen non Capitolinorum. Itaq; literam s, quæ extrema eſt primi cognominis huius dictatoris, vltimam literã eſſe puto huius cognominis *Barbatus*; quod Quinctiorum Capitolinorum fuit. Ceterum Ser. Cornelium Maluginenſem magiſtrum equitum, filium eſſe arbitror Ser. Cornelii Maluginenſis, qui paucis ante annis ſepties tribunatum militum geſſit. Triumphaſſe dictatorem apud neminem inueni, niſi in Capitolinis fragmentis, ex quibus triumphatum eſſe bis anno cccxcii apparet, primum Quirinalibus, deinde .. Mart.

De triumpho C. Sulpicii Petici cos. de Hernicis.

De C. Sulpicii cos. triumpho nemo tradit. Quoniã autem qui Capitolinos triumphos digeſſerunt, eum anno cccxcv dictatorem triumphaſſe iterum ſcripſerunt, nec quo potiſſimum anno primum triumphauerit conſtat, ego ſuſpicatus ſum, id hoc anno factum. Nam de eius victoria ſic ſcribit Liuius. C. Sulpicius & C. Licinius cos. in Hernicos exercitum duxerunt; neq; inuentis in agro hoſtibus, Ferentinum eorum vrbem vi ceperunt. Priore certe conſulatu hic triumphare non potuit; quod eo propter peſtilentiam nihil memorabile geſſerit. Hoc autem triumphaſſe, Capitolina fragmenta ſubindicant, quæ duos (vt dixi) in hunc annum triumphos edunt.

DE COS. AN. CCCXCIII.

C. Poetelivm Balbum, M. Fabium Ambuſtum, conſules in hunc annum tradit Liuius & Caſſiodorus: at Diodorus M. Fabium, & C. Πόπλιον; mendoſe, pro Ποιτήλιον. M. Fabius ex Capitolino triumpho eius deſcriptus eſt. Alia cognomina tradunt Capitolini ſcriptores C. Pœtelii quam Liuius. illi enim Libonem Viſolum; hi Balbum, cum Capitolinis faciunt Siculi.

De Q. Seruilio Ahala dictatore, & re cum Gallis geſta.

Cvm aduerſus Tiburtem hoſtem duce C. Pœtelio conſule contenta eſſet reſpublica, Gallicus tumultus dictatorẽ creari coegit. creatus Q. Seruilius Ahala, T. Quinctium magiſtrum eq. dixit. Pugnatum haud procul porta Collina totis viribus vrbis eſt: magnaq; vtrinq; cæde edita, tandem auertitur acies Gallorum. Egregie tum ab dictatore tum ab conſulibus re geſta, dictator conſulibus & apud populum & apud ſenatum magnifice collaudatis, & ſuarum quoq; rerum illis remiſſo honore, dictatura ſe abdicauit. Hæc Liuius. Q. Seruilius Ahala, is eſt qui bis paulo ante conſul fuit: T. Quinctius, qui dictaturam priore anno adminiſtrauit.

De triumpho C. Pœtelii cos. de Gallis & Tiburtibus; ouatione M. Fabii Ambuſti cos. de Hernicis.

C. Poetelivs cos. aduerſus Tiburtes iuſſu populi exercitum ducere iuſſus eſt. ab eo Galli, qui ex pugna dictatoris aufugerant, palati procul Tibure excepti, egreſſis ad opem Gallis ferendam Tiburtibus, ſimul cum his intra portas compelluntur. Pœtelius de Gallis Tiburtibuſq; geminum triumphum egit. M. etiam Fabius, cui Hernici prouincia euenerat, cum prœliis primum paruis, poſtremo vna inſigni pugna hoſtes totis adorti copiis eſſent, Hernicos deuincit. ei ſatis viſum vt ouans vrbem iniret. Hæc Liuius, quæ eadem ſunt in tabulis triumphalibus Capit.

DE COS. AN. CCCXCIIII.

Livivs, Caſſiodorus, conſules produnt in hunc annum M. Popillium Lænatem, & Cn. Manlium: Diodorus M. Popillium Lænatem, & Cn. Manlium Imperioſum. M. Popillius deſcriptus eſt ex tertio conſulatu Capitolino. Primus è Popilliis hic fuit qui *Lænas* dictus ſit; cuius cauſſam ſic exponit in Bruto Cicero; M. Popillius cum conſul eſſet, eodemq; tempore ſacrificium publicum cum læna faceret, quod erat flamen Carmentalis, plebis contra patres concitatione & ſeditione nunciata, vt erat læna amictus, ita venit in concionem; ſeditionemq; tum auctoritate, tum oratione ſedauit. Hæc ille. Liuius etiam hoc anno orientem ſeditionem inter patres & plebem

compreſſam ait, vt Tiburtes, qui ad mœnia Romæ venerant, repelleret. ex quo intelligere poſſumus, hoc anno M. Popillium cum læna exiſſe in concionem. in lapide Capit. eſt, - Lænas. Cn. Manlius Capitolin. Imperioſs. In faſtis Siculis bini anni in vnum confuſi ſunt. nam Libonem & Lænatem comparant.

DE COS. AN. CCCXCV.

Novi conſules inierunt apud Liuium & Caſſiodorum C. Fabius, C. Plautius: apud Diodorum, M. Fabius, C. Plotius. Liuius huius etiam C. Fabii meminit interregis an. CCCXCVIII, inter alios multos conſulares: in faſtis Siculis eſt, Ambuſtus & Proculus: in Capitolinis - Ambuſtus, C. Plautius Proculus. Hernici à Plautio deuicti: Fabius incaute cum Tarquinienſibus pugnauit.

De cenſoribus & Luſtro XXI.

Censores in hunc annum contulimus ſatis certa coniectura adducti. Hoc enim tribus duas additas, Pontinam & Publiliam, tradit Liuius. quæ non niſi à cenſoribus addi potuerunt. confirmat coniecturam quinquennale cenſuræ ſpatium, quod poſt priores cenſores abiit. qui cum XX luſtrum fecerint, his XXI condendum reliquerunt.

De C. Sulpicio Petico dictatore, & triumpho eius de Gallis.

Cvm Gallos Præneſte veniſſe, atq; inde circa Pedum conſediſſe auditum eſſet, dictatorem dici C. Sulpicium placuit. conſul C. Plautius dixit: magiſter eq. dictatori additus M. Valerius. Liuius hæc. C. Sulpicius ex triumpho Capitolino deſcriptus eſt. M. Valerius in conſulatu, quem tertio ab hinc anno geret, Poplicola nominatur à Liuio. Ceterum C. Sulpicium dictatorem rem bene geſſiſſe cum Gallis, qui & à Pœtelio cōſule victi fuerant, eoſq; ita ſubegiſſe, vt non alius poſt M. Furium iuſtiorem de Gallis triumphum egerit, ſcribit Liuius. Eiuſdem victoriç meminerunt Oroſius, Eutropius, Polybius libro primo, Appianus in Celtica, Frontinus ſtratagematum lib. II. Hic autē triumphus in Capitolinis tabulis ſecundus Sulpicii ſcribitur. ex quo intelligi poteſt priorem à Liuio (vt ſupra dixi) eſſe omiſſum. id autem mirum non eſt. nam etiam hoc anno Plautianum triumphum omiſit.

De triumpho C. Plautii Proculi conſulis.

Trivmphasse enim etiam C. Plautium Proculum conſulem de Hernicis ſcriptū eſt in Capitolinis tabulis, cuius victoriç Liuius meminit, triumphi non meminit. Hernicos enim à C. Plautio victos ſubactoſq; eſſe tantummodo ait.

DE COS. AN. CCCXCVI.

Consvles hoc anno C. Marcius, Cn. Manlius. teſtis Liuius, Caſſiodorus, Diodorus. quorum cognomina edunt faſti Siculi Rutilum & Capitolinum. Cn. Manlius biennio ante conſul fuit: C. Marcius ex Capitolino triumpho deſcriptus eſt. Cn. Manlius aduerſus rebellantes Faliſcos nihil memorabile egit.

De triumpho C. Marcii Rutili cos.

C. Marcivs cos. in agrum Priuernatem exercitum duxit, vrbem eorum in deditionem accepit: triumphauitq; de Priuernatibus. Liuius. Idem triumphus eſt in tabulis Capitolinis.

DE COS. AN. CCCXCVII.

Diodorvs conſules in hunc annum prodit M. Fabium, M. Popillium: faſti Siculi Ambuſtum & Lænatem: Liuius & Caſſiodorus M. Fabium Ambuſtum II, & M. Popillium Lænatem II. Tiburtes à Lænate in vrbem compulſi: Fabius à Faliſcis & Tarquinienſibus prima pugna fuſus, hoſtium caſtris poſt potitus eſt.

De C. Marcio Rutilo dictatore & triumpho eius de Tuſcis.

Hoc anno concitatur omne nomen Etruſcum, & Tarquinienſibus Faliſciſq; ducibus ad Salinas perueniūt. aduerſus eum terrorem dictator C. Marcius Rutilus primus

mus de plebe dictus, magiſtrum eq. item de plebe C. Plautium dixit. Ita Liuius. Idem ſcribit in anno CCCCLIIII. C. Marcius, idem eſt qui priore anno conſul fuit; C. Plautius, qui biennio ante. Hunc dictatorem ſcribit Liuius cum Tuſcis congreſſum, caſtris eorum, & VIII millibus hoſtium captis, cæteris aut cæſis aut agro Romano fugatis, ſine auctoritate patrum (plebeius enim erat) populi iuſſu triumphaſſe. idem notat etiam in anno CDLIX. Eiuſdem triumphi Oroſius etiam & Eutropius meminerunt. quem in monumentis quoq; Capitolinis inciſum inuenimus.

DE COS. AN. CCCXCVIII.

QVADRINGENTESIMO anno, quam vrbs condita erat; quinto triceſimo, quam à Gallis recepta, ablato poſt XI annum à plebe conſulatu, patricii conſules ambo ex interregno magiſtratum inierunt, C. Sulpicius Peticus III, M. Valerius Poplicola. Liuius. Eadem nomina ſunt etiam apud Caſſiodorum & Diodorum, & in faſtis Siculis. Cur diſſentiat Liuiana ſumma annorum à noſtra, cauſa ſupra expoſita eſt. latius etiã in chronologiæ Liuianæ ſcholiis. Empulium ex Tiburtibus captum.

DE COS. AN. CCCXCIX.

LIVIVS; Conſules hoc anno fuerunt ambo patricii M. Fabius Ambuſtus III, T. Quinctius. In quibuſdam annalibus pro T. Quinctio M. Popillium conſulem inuenio. Liuio aſſentitur Caſſiodorus, & Diodorus, & Solinus; qui ait; Alexander (vt Nepos edidit) M. Fabio Ambuſto, T. Quinctio Capitolino conſulibus, oritur, poſt Romam conditam anno CCCXCV. T. Quinctius, hic eſt qui ante dictator & magiſter equitum fuit. Hi conſules, cum iis qui ſequuntur, in faſtis Siculis præteriti ſunt: in Cuſpiniani vero, eſt Ambuſtus & Capitolinus.

De triumpho II M. Fabii Ambuſti coſ. de Tiburtibus.

HOC anno cum Tiburtibus ad deditionem pugnatum, Saſſulam ex his vrbem captam, & gentem vniuerſam poſitis armis in fidem conſulis veniſſe, deque Tiburtibus triumphatum eſſe, ſcribit Liuius. Hic autem conſul fuit M. Fabius Ambuſtus; quod ex Capit. triumpho intelligitur.

DE COS. AN. CD.

CONSVLATVM vtrumq; apud patricios manſiſſe, conſules creatos C. Sulpicium Peticum IIII, M. Valerium Poplicolam II, inuenio apud Liuium & Caſſiodorum. Diodorus item prioribus conſulibus ſubiicit M. Valerium, C. Sulpicium.

De T. Manlio Torquato dictatore, & re geſta cum Ceritibus.

SENATVS in Etruſci belli curam intentus, Valerium conſulem Volſcis oppoſitum, reuocatum inde dicere dictatorem iuſſit. T. Manlium L. F. dixit: is ſibi magiſtrum eq. A. Cornelium Coſſum cooptauit. Hic Manlius anno CCCXCII, quod Gallum ſpolians, quocum pugnarat, ei torquem detraxit & ſe induit, *Torquatus* eſt appellatus. Itaq; in tertio Capitolino conſulatu ſcribitur L. Manlius L. F. A. N. Imperioſſus Torquatus. Liuius, Gellius lib. IX, cap. XIII; Cicero de off. lib. III. A. Cornelius P. F. A. N. Coſſus Aruina ſcribitur in triumpho Capitolino, quem geſſit anno CDX. Hic eum Cæritibus rem geſſit, quibus bellum indictum erat, quod Tarquinienſibus ſe adiunxerant. Cærites ſine prœlio in deditionem accepti, in centum annos inducias impetrarunt. Liuius.

DE COS. AN. CDI.

P. VALERIO Poplicolæ datus eſt à plebe collega C. Marcius Rutilus in hunc annum, vt ait Liuius. Hos vocat Caſſiodorus P. Valerium, C. Marcium Rutilum II: Diodorus M. Fabium, P. Valerium. Hos cum inſequentibus confundunt faſti Siculi, qui Rutilum & Pennum inter ſe comparant.

De C. Iulio dictatore.

TERROR vanus Etruſci belli, cum coniuraſſe XII populos fama eſſet, dictatorem dici coëgit. Dictus in caſtris (eo enim ad conſules miſſum S.C. eſt) C. Iulius; cui ma-

giſter eq. adiectus L. Æmilius. Ceterum foris tranquilla omnia fuere. Liuius. Ego C. Iulio attribui familiare cognomen Iulum. L. Æmilium eſſe puto, qui in triumpho ſecundi conſulatus Capitolino, quem egit anno CDLXXXIIII, L. F. dicitur: quo anno Priuernas eſt appellatus.

DE COS. AN. CDII.

Creati in hunc annum conſules C. Sulpicius Peticus, T. Quinctius Pennus, quidam Cæſonem, alii Caium nomen Quinctio adiiciunt. ſic Liuius. Caſſiodorus C. Sulpicium Peticum, T. Quinctium Pennum edit: Diodorus C. Sulpiciū, & C. Quinctium. Hunc T. Quinctium eum eſſe cenſeo, qui anno CCCLXXXVI magiſter eq. fuit; & à Liuio Pennus, à Capitolinis ſcriptoribus Cincinnatus vocatus eſt. C. Sulpicium V notaui, quia quater ante fuit.

De cenſoribus, & Luſtro XXI.

Cum cenſoribus creandis indicta comitia eſſent, profeſſus ſe petere cenſuram C. Marcius Rutilus, qui primus dictator de plebe fuerat, concordiam ordinum turbauit. poſt autem non variatum comitiis eſt quin cum Manlio Cnæo cenſor Marcius crearetur. ita per eundem qui ad dictaturam aperuit viam, cenſuræ quoq; in partem vocata plebs eſt. Liuius. Eutropius etiam expoſito triumpho quem anno CCCXCVII C. Marcius de Tuſcis egit, Romæ cenſum actum ſcribit. ex quo, hoc anno cenſum luſtrumq; factum eſſe, colligere poſſumus. Alio etiam loco Liuius in anno CCCCLIIII C. Marcium Rutilum cenſorem primum de plebe factum ſcribit. Cn. Manlius Imperioſſus bis ante conſul fuit.

De M. Fabio Ambuſto dictatore.

Dictatorem quoque hic annus habuit M. Fabium, nullo terrore belli, ſed ne lex Licinia comitiis conſularibus obſeruaretur. Magiſter eq. dictatori additus Q. Seruilius. Hæc Liuius. Idem in anno CCCCXXVIII huius dictatoris meminit, eumq; ait ter conſulem, & dictatorem fuiſſe. Idem ſcribit Valerius lib. II, cap. II. Q. Seruilius Ahala, ſiue ille ſit qui ante bis conſul fuit, ſiue eius filius, (quod magis probo) omnino Q. F. Q. N. eſt ſcribendus.

DE COS. AN. CDIII.

M. Popillium Lęnatem à plebe conſulem in hunc annum, à patribus L. Cornelium Scipionem datum, ſcribit Liuius. Caſſiodorus M. Popillium Lænatem III, L. Cornelium Scipionem edit; Diodorus C. Cornelium, M. Popillium: faſti Siculi Scipionem & Lænatem.

De L. Furio Camillo dictatore.

M. Popillius Lænas conſul in Gallos profectus, rem bene geſſit. moram triumpho vulnus attulit; eademq; cauſſa dictatoris deſiderium ſenatui fecit, vt eſſet qui ægris conſulibus comitia haberet. Dictator L. Furius Camillus dictus, addito magiſtro equitum P. Cornelio Scipione. Hæc Liuius, & fere Zonaras. Ceterum L. Furius Camillus, filius fuit M. Camilli V dictatoris. auctores Liuius, & Appianus. Hoc anno dictatorem fuiſſe, indicant veſtigia Capitolina magiſtri equitum.

De triumpho M. Popillii Lænatis coſ. III, de Gallis.

Fortuna illuſtriorem plebeium conſulem fecit. Nam cum ingentem Gallorum exercitum in agro Latino caſtra poſuiſſe nunciatum eſſet, Scipione graui morbo implicito, Gallicum bellum Popillio extra ordinem datum: Galli amiſſis caſtris fugati: conſul vulnere accepto tardius triumphauit. Sed tamen ante quam inirent noui conſules, triumphus ab eo actus eſt, magno fauore plebis. Hæc Liuius. Huius Popillianæ de Gallis victoriæ meminit etiam Appianus in Celtica. Idem triumphus inciſus eſt in tabulis Capitolinis.

DE COS. AN. CDIV.

& re geſta à L. Furio coſ. cum Gallis.

DICTATOR L. Furius Camillus reddidit patribus priſtinam poſſeſſionem conſulatus. ipſe ob id meritum ingenti partum ſtudio creatus conſul, collegam P. Claudium Craſſum dixit. Liuius. Iidem conſules produntur à Caſſiodoro. Diodorus M. Æmilium, T. Quinctium edit: faſti Siculi, Camillum & Craſſum. Horum conſulum meminit Cicero in Catone, cum ait, Platonem Tarentum veniſſe L. Camillo ac P. Claudio coſ. & Gellius libr. IX, cap. XI, cum ait, L. Furio, Ap. Claudio coſ. anno vrbis conditæ CDV, M. Valerius cum Gallo pugnauit, & Coruinus eſt appellatus. Hoc enim anno cum Galli ex Albanis montibus campos & maritima loca popularentur, P. Claudius in ipſo belli appatatu moritur: L. Furius Gallos in agro Pontino acie fuſos in Apuliam compulit: M. Valerius tribunus mil. ex ſingulari pugna cum Gallo commiſſa, Corui cognomen accepit. Liuius & Eutropius. De obitu P. Claudii ſcriptum eſt etiam in fragmento huius anni Capitolino.

De T. Manlio Torquato dictatore II.

L. CAMILLVS iuſſus ab ſenatu bellum maritimum curare, cum prætore iunxit caſtra. ibi quia res trahi ſegnitie Græcorum non committentium ſe in aciem videbatur, Dictatorem comitiorum cauſa T. Manlium Torquatum ex ſenatus auctoritate conſul Camillus dixit, dictator, magiſter eq. A. Cornelio Coſſo dicto, conſularia comitia habuit. Liuius. Nos quia eoſdem eſſe, qui anno CD collegæ in hoc eodem magiſtratu fuerunt, putamus, iterati honoris notam adiecimus. Dictatorem hoc anno comitiorum habendorum cauſa factum, Capitolinum etiam fragmentum docet.

DE COS. AN. CDV.

DICTATOR abſentem M. Valerium Coruum (id enim illi deinde cognominis fuit) ſummo fauore populi tres & viginti natum annos conſulem renuntiauit. collega Coruo de plebe M. Popillius Lænas IIII conſul futurus datus eſt. Ita Liuius, & Caſſiodorus. Diodorus triennio poſt, M. Valeriũ & M. Popillium edit. Huius cõſulatus Valeriani, ætatis, cognominis, Valerius etiam, & Eutropius, & Gellius lib. IX cap. XI, meminerunt. Se ex Poplicolarum familia, & à P. Valerio qui reges eiecit, hic Coruus ortum apud Liuium profitetur. In fragmento Capitolino eſt tantum M. Valerius M. F. M. N. Coruus conſul: in faſtis Siculis, Coruinus & Lænas. Domi foriſq; otium.

De ||||||||| dictatore.

DICTATOREM hoc anno cum magiſtro eq. comitiorum habendorum cauſa creatum, ex fragmentis Capitolinis apparet. Qui vero fuerint, nec Liuius prodit, nec ex eo marmore Capitolini ſcriptores. Itaq; inter cetera vetuſtate incompetta, hoc quoq; in incerto ſit.

DE COS. AN. CDVI.

T. MANLIVM Torquatum, C. Plautium, conſules in hunc annum edunt Liuius & Caſſiodorus: faſti Cuſpiniani & Siculi, Torquatum & Vennonem. In Capitolino fragméto exſtant cognomina Manlii, Imperioſus Torquatus. Domi foriſq; res quietæ.

DE COS. AN. CDVII.

M. VALERIVM Coruum II cum C. Pœtelio conſulem profitetur in hunc annum Liuius & Caſſiodorus: faſti Cuſpiniani & Siculi, Coruinum & Libonem. Cenſorinus etiam horum conſulum meminit, vbi agit de ludis ſæcularibus; atque hunc annum CDX ab vrbe condita nominat. C. Pœtelius ex dictatura Capitolina anno CDXI geſta, deſcriptus eſt. nam in fragmento huius conſulatus exſtat tantum cognomen eius alterum, VISOLVS.

De cenſoribus, & Luſtro XXIII.

CVM anno CDII luſtrum XXII factum eſſe dixerimus, anno autem CDXXI luſtrum XXIV conditum eſſe appareat, profecto inter hoc tempus fuerint neceſſe

eſt qui luſtrum XXIII fecerint. De quo cum nihil apud Liuium inuenirem, ſuſpicatus ſum ex quinquennali ſpatio cenſores hoc anno id feciſſe. ſed fortaſſe diuinamus. qui certiora habet, ea ſequatur. nos ne coniecturas quidem noſtras, in tanto interuallo temporum, hiſtoriæ R. ſubleuandæ cauſa, omiſimus. Euſebius VII annis antequam T. Torquatus cos. in filium animaduerteret, cenſum factum, cenſa CLX millia ſcribit.

De triumpho M. Valerii Corui cos. II, de Antiatibus Satricaniſq́.

VALERIVS conſul Volſcis bellum inferre iuſſus, ad Satricum infeſto exercitu pergit. quo cum Antiates aliique Volſci occurriſſent, nulla mora dimicandi facta eſt. Volſci certamine victi, Satrici mœnia petunt: cumq; vrbs caperetur, ad quatuor millia præter multitudinem imbellem ſeſe dedidere. oppidum dirutum atque incenſum. Qui ſe dediderunt, vinctos ante currum triumphans Valerius egit. Ita Liuius. eundem triumphaſſe de Antiatibus Volſcis Satricaniſque, ſcriptum eſt in Capitolina tabula.

DE COS. AN. CDVIII.

CREATI conſules in hunc annum M. Fabius Dorſo, Ser. Sulpicius Camerinus. auctor Liuius & Caſſiodorus. Diodorus etiam, quamquam non ſuo loco, M. Fabium & Ser. Sulpicium conſules prodit: faſti Siculi Dorſonem & Camerinum. Meminit etiam Liuius C. Fabii Dorſonis ſupra in anno CCCLXIII. Hi conſules ambo patricii fuerunt. quod omiſit Liuius.

De L. Furio Camillo dictatore II, & re geſta cum Auruncis.

AVRVNCVM bellum, ab repentina populatione cœptum; dictatorem velut aduerſus armatum iam Latium, L. Furium creatum, magiſtrum eq. Cn. Manlium Capitolinum dixiſſe, auctor eſt Liuius. Dictator legionibus in Auruncos ductis, prima acie debellauit: ac victor Romam reuerſus, dictatura ſe abdicauit. Hic idem dictaturam ante geſſit; Cn. Manlius & conſulatum, & cenſuram.

DE COS. AN. CDIX.

CONSVLES hoc anno C. Marcius Rutilus III, T. Manlius Torquatus II. Liuius & Caſſiodorus auctor. Diodorus item edit C. Marcium, T. Manlium Torquatum: faſti Siculi Rutilum & Torquatum. Eorundem meminit etiam Frontinus libro primo Stratagematum.

De P. Valerio Poplicola dictatore, & feriis Latinis.

CVM lapidibus pluuiſſet, & nox interdiu viſa eſſet intendi, librisq; inſpectis cũ plena religione ciuitas eſſet, ſenatui placuit dictatorem feriarum cõſtituendarum cauſa dici. Dictus P. Valerius Poplicola: magiſter eq. ei Q. Fabius Ambuſtus datus eſt. Liuius. Ferias autem intelligit quæ *Latinæ* dicebantur; quod ſolenne etiam *Latiar* appellatum eſt. Earum feriarum Superbus rex auctor fuit. Locus erat in monte Albano, in quem populus R. & Latini fœderati (ii fuiſſe XLVII populi traduntur) conueniebant, atque Ioui Latiali vno conſenſu omnes ſacrificabant. cumq; eorum alii agnos, alii caſeum, alii lac, alii alia domo ſecum ex inſtituto attuliſſent, tauro immolato, ſuã quiſq; carnis partem accipiebant. Conceptiuas aũt has fuiſſe ferias, docet Macrobius; quod à magiſtratibus quotannis in certos vel incertos dies conciperentur. His feriis vnus dies primum dicatus fuit à Superbo; exactis autem regibus, biduũ; poſt ſeceſſionem pl. in montem ſacrum, triduum; anno deniq; CCCXCVI ab vrbe condita, compoſita de plebeio conſulatu ſeditione, quatriduum. auctor Liuius, Plutarchus in Camillo, & Dionyſius. Sic anno CDXCVI Latinarum feriarum conſtituendarum cauſa dictator creatus eſt Q. Ogulnius Gallus; vt eſt in Capitolinis tabulis.

DE COS. AN. CDX.

CREATI conſules in hunc annum M. Valerius Coruus III, A. Cornelius Coſſus. Liuius auctor & Caſſiodorus. M. Valerium & A. Cornelium edit Diodorus, Cicero

De

De diuinat. & Frontinus: Valerium Maximum & Cornelium Coſſum is qui ſcripſit de viris illuſtribus: Coruinum & Coſſum faſti Siculi. Vterque patricius eſt.

De bello Samnitico, & triumphis conſulum Corui & Coſſi.

ANIMADVERTI in tabulis conſularibus Capitolinis maximum quodq; bellum notari; quale eſt hoc Samniticum. quod ab his cos. primum geſtum eſſe, ſcribit Liuius. Suſceptum autem eſſe Campanorum cauſſa, qui à Samnitibus oppreſſi, ſe ſuaq; omnia ſenatui Romano per legatos dediderunt, idem tradit. Florus per annos quinquaginta geſtum ſcribit, ex eoq; triumphos viginti quatuor eſſe actos. Liui' lib. XXXI, in oratione legati Romani in concilio Ætolorum, per annos LXX geſtum ait. Anno CDLXXXI bello huic finem eſſe impoſitum arbitror; quo anno L. Papirius de Samnitibus triumphauit. Ceterum M. Valerius conſul in Campaniam aduerſus Samnites miſſus cum exercitu, bis pugnauit: primum, ad montem Gaurum; iterum, ad Sueſſulam. vtroq; in loco victoria parta eſt, fuſis hoſtib', eorumq; caſtris captis atq; direptis. At vero A. Cornelius cos. in Samnium profectus, ad Saticulam caſtra fecit. cum autem quendam in ſaltum caua valle peruium, circaq; inſeſſum ab hoſte, exercitũ perduxiſſet, P. Decius tribunus mil. accepto quod poſtulabat, præſidio, in ſuperiorem locum euaſit, & hoſtes terruit. Ex eo comparata Cornelio victoria eſt, cæſis hoſtibus, caſtriſque eorum direptis. Ambo de Samnitibus triumpharunt. Liuius. Et hi etiam triumphi in Capitolinis tabulis inciſi ſunt.

DE COS. AN. CDXI.

CONSVLES in hunc annum produnt Liuius & Caſſiodorus C. Marcium & Q. Seruilium: Diodorus Q. Seruilium, Marcium Rutilum: Ahalam & Rutilum faſti Siculi. Hunc Marcium iam quartum conſulem eſſe, & dictatorem ac cenſorem fuiſſe auctor eſt Liuius. Q. Seruiliũ Ahalã puto eſſe eum qui magiſter equitum fuit anno CDII. Hoc anno lex lata, ne quis intra decem annos eundẽ magiſtratum caperet. auctor Liuius.

De M. Valerio Coruo dictatore.

CVM in caſtris C. Marcii conſulis milites ſeditionem feciſſent, quod eorum conſilia, quæ de adimenda Campanis Capua inierant, cõſul infirmaſſet; atq; T. Quinctio patricio viro (quamquã claudo) imperatore appellato, eum arma inferre patriæ coegiſſent; dictator M. Valerius Coruus cum magiſtro eq. L. Æmilio Mamerco dictus eſt qui ad eos cum exercitu profectus, oratione, ne contra patriam irent, effecit. Ira militari defectione compreſſa, Coruus Romam rediit. Hęc Liuius, & is qui ſcripſit de viris illuſtribus. In aliis annalibus Liuius ſe inueniſſe ait, non Valerium dictatorem dictum, ſed per conſulem rem omnem actam; atque non T. Quinctium, ſed C. Manlium ducem ſibi milites depopoſciſſe. L. Æmilius fuit etiam magiſter eq. anno CDI.

DE COS. AN. CDXII.

CONSVLES ſubſequuti ſunt C. Plautius II, & L. Æmilius Mamercus, teſte Liuio & Caſſiodoro: Diodoro autem, L. Æmilius, C. Plotius: faſtis Siculis, Venno & Mamercinus. L. Æmilius in ſecunda dictatura Capitolina anno CDXXXVII, L. F. L. N. Mamercin. Priuernas dicitur. De C. Plautio cos. ſic Liuius; Priuernas & Volſcum bellum Plautio forte euenit. Prius ad Priuernum profectus, extemplo acie conflixit. haud magno certamine deuicti hoſtes: oppidum captum, redditumq; Priuernatibus. Cum igitur C. Plautium conſulem Liuius ſcribat Priuernum cepiſſe, inueniam autem in nummo argenteo perantiquo apud clariſſimum virum Andream Lauredanum, patricium Venetum, hæc verba;

C. YPSAEVS COS.

PRIV. CEPIT. & ab altera parte; P. YPSAEVS S. C.

non dubito quin hic C. Plautius ſit. *Hypſæus* enim poſt cognomen Plautiorum fuit. De Plautio conſule ad Priuernum, meminit etiam Valerius lib. VI, cap. II. L. Æmilius in Samnites profectus, nullum hoſtem inuenit. Samnites pacem à ſenatu petentes impetrarunt.

DE COS. AN. CDXIII.

De bello Latino, deuotione P. Decii conſulis, & triumpho T. Torquati cos.

T. Manlivs Torquatus III, P. Decius Mus, hoc anno conſulatum geſſerunt, auctore Liuio & Caſſiodoro. Diodorus edit T. Manlium Torquatum, P. Decium: Siculi faſti, Torquatum & Murem: Zonaras, Torquatum III, & Decium. Eorundem conſulum meminit Plin. lib. XXII, cap. V; Valerius libr. I, cap. V; Florus de bello Latino, auctor libri de viris illuſtrib. in Decio & Torquato. Plutarchus item in Parallelis ait in bello contra Samnites creatum conſulem Manlium τὸν ἰμπεριῶσον ἐπικληθέντα, id eſt, Imperioſſum cognominatum, de filio, qui contra edictum ſuum pugnauerat, ſupplicium ſumpſiſſe. in quo errat. Nam non cum Samnitibus hoc anno bellatum eſt, qui fœderati erant; ſed cum Latinis. P. Decium Q.F. vocat Cicero de diuinatione lib. I. Quod idem confirmant Capitolinæ tabulæ, in quibus filius huius P.F.Q.N. appellatur. Hunc primum in domum ſuam conſularum intuliſſe, ſcribit eodem loco Cicero, & Valerius lib. V, cap. VI. Cum Latini, qui poſt pugnam ad lacum Regillum in fide Romanorum manſerant, aſſumptis Campanis ac Sidicinis, bellum Samnitibus fœderatis populi R. facerent, ac Romam euocati arma ponere iuberētur, feroci reſponſo, quo alterum conſulem è Latio fieri petierunt, bellum Romanum in ſe conuerterunt. Caſtra autem aduerſus eos Torquato & Decio conſulibus ad Capuam habentibus, in quiete vtriq; audire viſum eſt, ex vna acie imperatorem, ex altera exercitum diis manibus matriq; Terræ deberi. vtrius exercitus imperator legiones hoſtium, ſuperq; eas ſe deuouiſſet, eius populi partiſq; victoriam fore. cum autem nocturnos viſus contuliſſent, ita inter eos conuenit, vt cuius cornu in acie laboraret, diis ſe manibus deoueret. factū eſt vt poſt inita ad Veſerim cū hoſte pugna, inclinante Decii parte, is ſe & hoſtes per M. Valerium pontificē diis manibus deouerit; & impetu in eos facto, morte ſua victoriam ſuis pepererit. auctores Liuius, Valerius lib. V. cap. VI, Plin. lib. XXII, cap XXV, Oroſius, Florus, Plutarchus in Parallelis; vbi hoc bellum Albanum vocat. Cicero autem de diuinatione lib. I. ita; At vero P. Decius ille Q.F. qui primus è Deciis conſul fuit, cum eſſet tribun⁹ militum M. Valerio & A. Cornelio conſulibus, à Samnitibuſque premeretur noſter exercitus, incolumis exercitum obſidione liberauit: poſt triennium autem, cum conſul eſſet, deuouit ſe, atque in aciem Latinorum irrupit armatus. Deuouendi formula, & ritus, & verba, ſcripta ſunt apud Liuium latius. Fugati ad Veſerim Latini, cum poſt exercitu reparato vni Torquato ſe obtuliſſent inter Sinueſſam Minturnaſque deuicti ſunt. Ita T. Manlius conſul de Latinis, Campanis, Sidicinis, Auruncis, quos virtute ſua, collegæ Decii morte vicerat, triumphauit; vt ex Capitolinorum triumphorum fragmentis apparet. neque enim Liuius triumphi verbum vllum facit. Verba eius ſunt; Ita bello geſto, T. Manlius Romam rediit; cui venienti ſeniores tantum obuiam veniſſe conſtat. Ea de re ſic Valerius lib. IX, cap. III; Manlio Torquato ampliſſimam & glorioſiſſimam victoriam in vrbem referenti, cum ſeniores omnes lætitia ouantes occurrerent, iuniorū nemo obuiam proceſſit. at libr. VI; T. Manlius Torquatus patriam Latino tumultu feſſam ſpecioſiſſimo triumpho recreauit. & Oroſius; Manlius, quamuis victor, occurſum tamen nobilium iuuenum Romanorum triumphās parricida non meruit. & Diodorus; Romani cum Latinis & Campanis congreſſi ad oppidum Sueſſam, victores fuerunt, & victis agri partem ademerunt: Manlius autem cos. cuius auſpicio res bene geſta eſt, triumphauit. Idem tradit Zonaras. Hoc bello T. Manlius de filio, qui iniuſſu ſuo pugnauerat, ſupplicium ſumpſit. Liuius, Valerius, omnes.

De L. Papirio Craſſo dictatore, & re geſta cum Antiatibus.

Antiates in agrum Hoſtienſem, Ardeatem, Solonium, incurſiones fecerunt. Manlius conſul, quia ipſe per valetudinem id bellum exſequi nequierat, dictatorem L. Papirium Craſſum, qui tum forte erat prætor, dixit. ab eo magiſter equitum L. Papirius Curſor dictus. Nihil memorabile aduerſus Antiates ab dictatore geſtum, cum aliquot menſes ſtatiua in agro Antiati habuiſſet. Ita Liuius. Cicero autem ad Pætum

ſic;

ſic; Poſt L. Papirium Mugillanum XIII fuerunt ſella curuli ante L. Papirium Craſſum, qui primus *Papiſius* eſt vocari deſitus. Is dictator cum L. Papirio Curſore magiſtro eq. factus eſt annis poſt Romam conditam CCCCXV. Craſſus ex Capitolina cenſura deſcriptus eſt; Curſor ex triumpho.

DE COS. AN. CDXIV.

CREATI cos. in hunc annum Ti. Æmilius Mamercus, Publius Philo, teſte Liuio: Caſſiodoro vero, Ti. Æmilius Mamercus, Q. Publilius Philo: Diodoro, Q. Publilius, Ti. Æmilius: faſtis Siculis, Mamercinus & Philo. Si quid autem ſit mendi in his ſcriptoribus, id in Liuianis ſcholiis quo modo tolleretur, oſtendi. Tiberii prænomen quam ſit Æmiliis familiare, ſupra etiam patuit. Publilius ex triumpho Capitolino ornatus eſt.

De triumpho Q. Publilii Philonis cos. de Latinis.

LATINI ob iram agri amiſſi rebellantes, in campis Senectanis fuſi caſtriſque exuti ſunt. Publilio, cuius auſpicio res geſtæ erant, & qui in deditionem Latinos populos acceperat, quorum ibi iuuentus cæſa erat, triumphus decretus eſt. Sic Liuius. Idem etiam triumphus eſt in Capit. tabulis deinceps poſt Manlianum triumphum inciſus. Æmilius aduerſus Pedanos miſſus.

De Q. Publilio Philone dictatore.

ÆMILIVS conſul bello Pedanorum infecto repente omiſſo, quia collegæ decretum triumphum audiuit, ipſe quoq; triumphi ante victoriam flagitator Romam rediit. Qua cupiditate offenſis patribus, negantibuſq; niſi Pedo capto aut dedito triumphum, hinc alienatus ab ſenatu, ſeditioſis tribunatib. ſimilem conſulatum geſſit. Itaq; poſtquam ſenatus, finire imperium conſulibus cupiens, dictatorem aduerſus rebellantes Latinos dici iuſſit, Æmilius, cuius tum faſces erant, collegam dictatorem dixit, ab eo magiſter eq. Iunius Brutus dictus. Hæc Liuius. Magiſter eq. eſt D. Iunius Brutus Scæua, is qui poſt conſul fuit anno CCCCXXVIII. Plus hoc anno domi acceptum cladis ab conſulibus & dictatore, quam ex victoria eorum belliciſq; rebus foris auctum imperium, legibus plebi ſecundiſſimis, aduerſis nobilitati latis.

DE COS. AN. CDXV.

CONSVLES in hunc annum prodit Liuius & Caſſiodorus L. Furium Camillum, & C. Mænium: Diodorus L. Furium, & C. *Μάλιον*; mendoſe: Camillum & Mænium faſti Siculi: L. Furium Camillum, C. Mænium triumphi Capitolini. C. Mænii conſulis anno CDXVI meminit Plin. lib. XXXIV, cap. V. Hic L. Furius, alius ab eo eſt qui ante conſul & dictator fuit. ille enim M. F. hic Sp. F. M. N. ſcribitur in Capitolino triumpho.

De triumphis L. Furii Camilli & C. Mænii conſulum de Latinis.

ARICINOS, Lauinios, & Veliternos, Antiatibus Volſcis ſe coniungentes, ad Sturam flumen Mænius improuiſo adortus, fudit. Camillus ad Pedum cum Tiburtibus maxime valido exercitu maiore mole, quamquam æque proſpero euentu, pugnauit. Præſidiis inde diſpoſitis per recepta oppida, Romam ad deſtinatum omnium conſenſu triumphum deceſſere. Ita Liuius. Iidem triumphi ſunt in Capitolinis tabulis. Liuius additum triumpho honorem ſcribit, vt ſtatuæ conſulibus, raræ illa ætate res, in foro ponerentur. Qua de re ſic Eutropius; Latini ingenti pugna ſuperati ſunt, ac de his perdomitis triumphatum eſt. Statuæ conſulibus ob meritum victoriæ in roſtris poſitæ. Plinius autem ſic lib. XXXIV cap. V; Antiquior columnarum celebratio eſt, ſicut C. Mænio, qui Latinos Priſcos deuicerat; eodemq; in conſulatu in ſuggeſtu roſtra deuictis Antiatibus fixerat anno vrbis CCCCXVI. de quibus roſtris eadem ſcribit Liuius. Itaq; Florus ita ait; Exſtant & parta de Antio ſpolia, quæ Mænius in ſuggeſtu fori capta hoſtium claſſe ſuffixit. ſi tamen illa claſſis. nam ſex fuere roſtratæ. vulgo autem legitur *Mænibus*, pro *Mænius*. Ita bellum Latinum triennio confectum.

DE COS. AN. CDXVI.

SEQVVTOS conſules eſſe C.Sulpicium Longum, P.Ælium Pætum, ſcribit Liuius & Caſſiodorus: C.Sulpicium & L.Papirium Diodorus: Longum & Pætum faſti Siculi. C.Sulpicius ex tertio conſulatu Capitolino deſcriptus eſt, quem geret anno CDXXXIX.

De C. Claudio Regillenſi dictatore.

CVM Sidicini Sueſſam Auruncam euertiſſent, ſenatus infenſus conſulibus, quorum cunctatione Aurunci ſocii deleti eſſent, dictatorem dici iuſſit C.Claudium Regillẽſem; qui magiſtrum eq. C. Claudium Hortatorem dixit. cum autem augures dictatorem vitio creatum videri dixiſſent, dictator magiſterque eq. ſe abdicarunt. Liuius. C.Claudius hic Regillenſis, fortaſſe pater fuit Ap. Claudii C. F. Ap. N. Cæci; vt eſt in Capitolinis tabulis.

DE COS. AN. CDXVII.

L. PAPIRIVS Craſſus, K.Duilius, conſules in hunc annum. auctores Liuius Caſſiodorus, & exempto Craſſi cognomine Diodorus. Craſſus & Duilius eſt in faſtis Siculis. His de conſulibus ſic Cicero ad Pætum; L.Papirius Craſſus, quadriennio poſtquam dictator fuit, conſul factus eſt cum K.Duilio. Hic L.Papirius ex cenſura Capitolina, quam geſſit anno CDXXXV, deſcriptus eſt.

DE COS. AN. CDXVIII.

Hoc anno Auſones, qui Cales vrbem incolebant, Sidicinis arma iunxerunt. Ea res fecit vt M.Valerium Coruum maximum imperatorem, conſulem quartum facerent. collega additus Coruo M.Atilius Regulus. Hæc Liuius. Eoſdem etiam conſules prodit Caſſiodorus, & exceptis cognominibus Diodorus. cognomina autem exſtant in faſtis Siculis. M.Atilium patrem eſſe reor M.Atilii M. F. M. N. Reguli, qui conſul triumphauit anno CDLIX, in Capitolinis tabulis.

De triumpho III *M. Valerii Corui coſ.* IIII *de Calenis.*

M. VALERIVM conſulem, cui ea prouincia extra ſortem data erat, ad Cales, vnde bellum Auſonum ortum erat, profectum, Calenos ipſos acie fudiſſe, atque oppido capto, ex ſenatus conſulto triumphaſſe, ſcribit Liuius. Idem etiam triumphus eſt in Capitolinis tabulis.

De L. Aemilio Mamercino Priuernate dictatore.

NE M.Atilius expers gloriæ eſſet, iuſſi ambo conſules aduerſus Sidicinos ducere exercitum. dictatorem ante ex ſenatus conſulto conſulum habendorum cauſſa dixerunt L.Æmilium Mamercum. is magiſtrum equitum Q.Publilium Philonem dixit. Liuius. L.Æmilius ante etiam conſul fuit, itemque Philo.

DE COS. AN. CDXIX.

DICTATORE comitia habente, creati ſunt conſules T.Veturius & Sp. Poſtumius: vt ait Liuius. Eoſdem conſules edit Caſſiodorus & Diodorus: Zonaras Tiberium Caluinum, & Sp.Poſtumium. recte. fuit enim Tiberius Veturiorum prænomen. Liuius in anno CDXXXII Veturium Caluinum; Poſtumium Plutarchus in Parallelis, vbi de clade Caudina ſcribit, Albinum appellat.

De P. Cornelio Rufino dictatore.

CVM Samnium fama eſſet conciri ad bellum, dictator ab conſulibus ex auctoritate ſenatus dictus P.Cornelius Rufinus: magiſter eq. M.Antonius. Religio deinde inceſſit, vitio creatos eſſe; magiſtratuque ſe abdicarunt. Liuius.

De anno CDXX *ſine conſulibus.*

Hoc loco annum cogimur interponere ſine conſulibus; etiamſi eius neque apud Liuium, neque apud quemquam alium vlla mentio fit. Hoc autem facimus, vt ratio-

nem

Digitized by Google

nem habeamus ſummæ annorum, quæ in Capitolinis tabulis, quas ſequimur, inſtituta eſt. Nam cum M. Valerium Coruum conſulem IIII fuiſſe ſcriptum ſit anno vrbis conditæ CDXVIII, L. autem Æmilium & C. Plautium anno CDXXIIII: omnino, vt hæc inter ſe conſentiant, annum interſerere debemus. quo prætermiſſo, fiet vt L. Æmilius conſul in annum CCCCXXIII incidat, eaque tota deinceps annorum ſumma, quæ in Capitolinis tabulis eſt, labet. neque vero mirum hoc volo cuiquam videri, cũ alio etiam loco idem neceſſario faciũdum eſſe intellexerit. Quod autem annus hic interiiciendus ſit, vidit etiam ante me Gregorius Haloander, qui Chronologiam conſulum ſcripſit. Ego vero puto hoc anno magiſtratuum ſolitudinem, & ſine conſulibus rempubl. fuiſſe peſtilentiæ cauſſa. de qua Liuius ſcribit hoc modo; Dictator & magiſter eq. magiſtratu ſe abdicauerunt: & quia peſtilentia inſecuta eſt, velut omnibus eo vitio contactis auſpiciis, res ad interregnum rediit. Huius anni in faſtis Siculis ratio non habetur.

DE COS. AN. CDXXI.

A. CORNELIVM II, Cn. Domitium, conſules ſuggerunt Liuius & Caſſiodorus: Diodorus autem A. Cornelium, C. Domitium: Caluinum & Coſſum faſti Siculi. Ego tamen Cn. Domitium malim: vt ſit pater C. Domitii Cn. F. Caluini ædilis curulis, cuius meminit Liuius in anno CDLV; & Plin. lib. XXXIII, cap. I, cum ait, Cn. Flauium ædilem curulem factum cum Q. Anicio Præneſtino, prætetitis C. Pœtelio & C. Domitio, quorum patres conſules fuerant.

De M. Papirio Craſſo dictatore.

TRANQVILLIS rebus, fama Gallici belli pro tumultu valuit, vt dictatorem dici placeret. Dictus M. Papirius Craſſus, & magiſter eq. P. Valerius Poplicola, à quibus cum delectus intentius quam aduerſus finitima bella haberetur, exploratores miſſi attulerunt, quieta omnia apud Gallos eſſe. Liuius. M. Papirium Craſſum fratrem eſſe reor L. Papirii Craſſi dictatoris anno CDXIII: P. Valerium, qui dictator fuit anno CDIX.

De cenſoribus & luſtro XXIIII.

CENSVM hoc anno à cenſoribus Publilio Philone & Sp. Poſtumio actum, tribus Mæciam & Scaptiam additas ſcribit Liuius. Horum cenſorum meminit etiam Velleius libro primo, cum inquit à Sp. Poſtumio, Philone Publilio, Acerranis ciuitatem datam. Ea enim de re agit hoc etiam anno Liuius. Hi cõſules ante fuerunt. Luſtrum ſi quis neget à cenſoribus his factum, itemq; ab aliis, eo quia Liuius luſtri verbum nullum fecerit, nunquam ad luſtrorum numerum Capitolinum perueniet, & eum quem Liuius lib. X extremo edidit. Hoc autem fuit, ſi ſuperiora ſpectes, XXIIII:

DE COS. AN. CDXXII.

CREATI inde cos. M. Claudius Marcellus, C. Valerius. auctor Liuius & Caſſiodorus. C. Valerius, M. Clodius, ſunt etiam apud Diodorum. Liuius ſe Flaccum Potitumq; varie in annalibus cognomẽ Valerii reperire ait. Oroſius Claudium Marcellum, & Valerium Flaccum edit: Potitum & Marcellum faſti Siculi. Ego vtrumque cognomen retinui; vt Potito antiquo Valeriæ gentis cognomini, nouum Flacci cognomen adiunctum eſſe videatur. Hũc Marcellum auum eſſe ſuſpicor M. Marcelli quinquies conſulis, qui M. F. M. N. deſcribitur. quem primum vſum eſſe Marcelli cognomine, falſo ſcribit Plutarchus.

De Cn. Quinctilio dictatore.

HOC anno primũ de veneficiis Romæ quæſitum eſt. Matronæ veneficia coquentes, peſtilentiam alebant. Ea res prodigii loco habita, captiſq; magis mentibus, quam conſceleratis ſimilis viſa. Itaque memoria ex annalibus repetita, in ſeceſſionibus quondam plebis clauum à dictatore fixum, alienatasque diſcordia mentes hominũ eo piaculo ſui compotes feciſſe, dictatorem claui figẽdi cauſſa creari placuit. Creatus Cn. Quinctilius, magiſtrum eq. L. Valerium dixit. qui clauo fixo, magiſtratu ſe

abdicauit.Liuius.de ſolenni autem figendi claui ſcripſit lib.VII copioſius.Varum cognomen Quinctiliorum,Quinctilio;Potitum,Valeriorum,Valerio addidi.

DE COS. AN. CDXXIII.

L. PAPIRIVM Craſſum II,L.Plautium Vennonem cōſules ſuggerit Liuius,& Caſſiodorus:L.Plotium,L.Papirium Diodorus:Craſſum & Vennonem faſti Siculi. L.Plautius,pater eſt(vt puto)L.Plautii L.F.L.N. Vennonis conſulis anno CDXXXV, in Capitolinis tabulis. Priuernas bellum hoc anno initum,quod M.Vitrubius Vacceus Fundanus commouerat.Priuernum duobus exercitibus cōſularibus obſeſſum. Liuius.

DE COS. AN. CDXXIIII.

CREATI deinceps conſules L.Æmilius Mamercus,& C. Plautius, teſte Liuio & Caſſiodoro:L.Plotius,& L.Papirius,Diodoro:Mamercinus & Decianus faſtis Siculis.Vterque horum quomodo deſcribendus ſit,triumphus eorum Capitolinus aperte docet. Hi conſules K.Quinctilibus magiſtratum inierunt.

De triumphis L. Aemilii Mamercini Priuernatis cos. IIII. C. Plautii Deciani cos. II, de Priuernatibus.

CVM Priuernatibus hoc anno proſpere pugnatum eſſe,Priuernum captum, Vitrubiumque eius belli auctorem in poteſtatem veniſſe, eaque de re Plautium cōſulem triumphaſſe, tradit Liuius. Quod idem ſcriptū eſt etiam in Capitolinis tabulis. in iis etiam inciſus eſt triumphus L. Æmilii Mamercini Priuernatis conſulis de Priuernatibus;cuius Liuius ne verbum quidem facit. immo ei Gallicum bellum obtigiſſe ait. Veriſimilem autem hunc triumphum reddit cognomen eius *Priuernas*,quo ipſe primum vſus eſt;& quod ait Liuius, explorata eius temporis quiete, omnem à Gallis Priuernum vim conuerſam eſſe.

DE COS. AN. CDXXV.

CONSVLES ſubiicit Liuius,& Caſſiodorus P.Plautium Proculum,& P.Cornelium Scapulam:P.Cornelium,A.Poſtumium Diodorus: Vennonem & Scipionem faſti Siculi P.Plautiū arbitror eſſe filiū C.Plautii P.F.P.N.Proculi,conſulis anno CDXCV. Annus nulla re belli domique inſignis. Palæpolitani multa hoſtilia aduerſus Romanos agrum Campanum Falernumq; incolentes fecerunt.Liuius.

DE COS. AN. CDXXVI.

L. CORNELIVM Lentulum,Q.Publilium Philonem, conſules in hūc annum cōparat Liuius & Caſſiodorus:L.Cornelium & Q. Publilium Diodorus: Lentulum & Philonem faſti Siculi. Eſt autem nunc II conſul Philo. Palæpolitanis ferociter ad res repetitas reſpondentibus,bellū à Q.Publilio cōſule illatum eſt:Cornelius, Samnitibus,ſi quid ſe mouerent,oppoſitus.

De M. Claudio Marcello dictatore.

CVM comitiorum inſtaret dies,& Publilium imminentē Palæpolitanorum muris auocari à ſpe capiēdæ vrbis haud è republ.eſſet,actum cum tribunis eſt, ad populum ferrent,vt cum Publilius Philo conſulatu abiiſſet,pro cōſule rem gereret, quoad debellatum cum Græcis eſſet. L. Cornelio quia ne eum quidē in Samnium iam ingreſſum reuocari ab impetu belli placebat, litteræ miſſæ, vt dictatorem comitiorum cauſſa diceret. dixit M.Claudium Marcellum.ab eo magiſter eq. dictus Sp.Poſtumius.nec ab dictatore habita comitia ſunt;quia vitio ne creatus eſſet,in diſcuſſionem venit.conſulti augures,vitioſum videri dictatorem pronūtiauerunt. Res ad interregnum rediit.Liuius. Vterque horum ante conſulatum geſſit.

DE COS. AN. CDXXVII.

C. POETELIVM,L.Papirium cos.in hunc annum edit Liuius: C. Pœtelium III, L. Papirium Mugillanum Caſſiodorus. Meminit horum etiam Solinus cap. XXXV, cum

cum ait, L. Papirio Sp. F. C. Pœtelio C. F. *Alexandria condita eſt. Papirium Liuius Mugillanum vocat ille quidem; ſed in aliis tamen annalibus Curſorem ſe inuenire ait. Itaque ego etiam hunc Curſorem appello, tum vt numerus cõſulatuum ſequentium, qui in tabulis Capitolinis ſunt, conſtet; tũ etiam quia Liuius anno cdxxxiii iterum conſulem Curſorem vocat: cũ tamen, quando primum fuerit, nõ appareat, niſi eum hoc anno fuiſſe ſtatuas. idque tanto libentius, quod in faſtis Siculis Libonẽ & Curſorem comparatos inuenio. C. Pœtelius ii, non iii, ſcribendus eſt. non enim eſt idem qui conſul fuit anno cccxciii; ſed eius filius. Cum Samnitibus, quibus vt apertis hoſtibus bellum indictum erat, res bene à conſulibus geſta.

De triumpho Qu. Publilii Philonis primi procos. de Palæpolitaneis.

Pvblilio decretum eſſe triumphum ſcribit Liuius de Palæpolitaneis; quod ſatis credebatur obſidione domitos hoſtes in fidem veniſſe. Addit etiã, duo hæc ſingularia ei viro contigiſſe, prorogationẽ imperii non ante in vllo factam, & acto honore triumphum. ſiquidem (vt diximus) actum cum tribunis pl. erat, ad populũ ferrent, vt cum Publilius conſulatu abiiſſet, pro conſule rem gereret, quoad debellatũ cum Græcis eſſet. Itaque videmus etiam notatum in Capitolina tabula, Publiliũ primum pro cõſule triumphaſſe. De procõſulari imperio diximus in ſcholiis Liuianis.

DE COS. AN. CDXXVIII.

Consvles ſuggerit Liuius & Caſſiodorus L. Furium Camillum ii, Iunium Brutum Scæuam: Diodorus L. Furium, D. Iunium: Camillum & Brutum faſti Siculi. Camillo Samnium, Bruto Veſtini, qui ſe Samnitibus coniunxerant, prouincia euenit.

De L. Papirio Curſore dictatore, ſine cos. an. cdxxix, *& triumpho eius de Samnitibus.*

L. Fvrivm, cui Samnium prouincia euenerat, morbo implicitum, fortuna bello ſubtraxit. iuſſusq; dictatorem dicere rei gerẽdæ cauſſa, dixit L. Papirium Curſorẽ longe clariſſimũ bello ea tempeſtate: à quo Q. Fabius Maximus Rullianus magiſter eq. dictus eſt. Huic poſtea Curſor, quia iniuſſu ſuo, ſe Romam ad auſpicia repetenda profecto, cum Samnitibus proſpere pugnarat, magiſterium equitũ abrogauit, & in eius locũ L. Papirium Craſſum ſibi cooptauit. Hæc Liuius, Eutropius, Valerius lib. ii, & is qui ſcripſit de viris illuſtribus. L. Papiriũ Craſſum eſſe opinor eum, cuius dictatoris ante hic Curſor magiſter eq. fuit. Q. Fabius ex ſequẽtibus magiſtratibus Capitolinis deſcriptus eſt, M. Fabii Ambuſti, qui ter conſul & dictator fuerat, filius, Liuio, & Plinio libro vii cap. xli, teſtibus. Ac Liuius quidem ita loquitur, vt eodem anno Papirium dictatorem fuiſſe intelligat, quo conſules fuerunt Camillus & Brutus. fuerunt autem anno ab vrbe condita cdxxiix. Ego autem cum L. Papirium dictatorem de Samnitibus triumphaſſe anno cdxxix ſcriptum inueniam in tabulis Capitolinis, earum auctoritatem ſequutus, L. Papirium dictatorem in hunc annum conieci, quod ei neceſſario faciendum eſt, qui Capitolinam annorum ſummã tueri velit. Nam ſi Philo procos. triumphauit anno cdxxvii de Palæpolitanis, L. autem Fuluius & Q. Fabius conſules anno cdxxxi, profecto L. Papirius dictaturam geſſit non anno cdxxiix, ſed cdxxix. idq; (vt puto) ſine conſulibus. neque vero continuaſſe dictaturam eum dici poteſt; quia in triũpho dictator ii ſcriberetur. Hũc autem annum, quo L. Papirius dictator ſine conſulibus fuit, ne Glareanus quidẽ & Haloander omiſerunt. Dictatorem etiam L. Papirium Curſorem, fuſis fugatiſque Samnitibus triumphaſſe, auctor eſt Liuius, & ſcriptor libri de viris illuſtribus. Liuius tamen in priorem annum hunc triumphum cõiecit. Papirii Curſoris dictatoris cum Fabio Rullo magiſtro equitum aduerſum Samnites, Zonaras etiam meminit.

DE COS. AN. CDXXX.

L. Papirivs dictator priusquam dictatura ſe abdicaret, conſules creauit C. Sulpicium Longum ii, Q. Æmilium Cerretanum. Auliũ quidam annales habent. Hæc

Digitized by Google

Liuius. Faſti item Siculi Longum & Cerretanum habēt. Q. Aulius, Q.F.Al.N.Cerretanus, eſt magiſter equitum anno CDXXXVIII in tabulis Capitolinis. Caſſiodorus Αἴλιον mendoſe pro Αὔλιον edit. Sulpitio Samnites; Apulia, nouum bellum, Aulio euenit. Nulla res memorabilis acta.

DE COS. AN. CDXXXI.

Q. FABIUM, L. Fuluium, conſules in hunc annum produnt Liuius & Caſſiodorus: quos Q. Fabium Maximum Rullianum, L. Fuluium Curuum nominant Capitolini triumphi. Itaq; miror in faſtis Siculis ſuggeri Curſorem & Syllam.

De A. Cornelio Coſſo Aruina dictatore, & triumphis Qu. Fabii & L. Fuluii cos. de Samnitibus.

A. CORNELIUS Aruina dictator, & M. Fabius Ambuſtus magiſter eq. exercitum aduerſus Samnites duxerunt, remq; bene geſſerunt. dictator ex ſenatus conſulto triumphauit. Hoc bellum à conſulibus bellatum quidam auctores ſunt, eosq; de Samnitibus triumphaſſe. nec diſcrepat quin dictator eo anno A. Cornelius fuerit; id ambigitur, belline gerendi cauſſa creatus ſit, an vt eſſet qui ludis Romanis, quia L. Plautius prætor graui morbo forte implicitus erat, ſignum mittēdis quadrigis daret, functusque eo haud ſane memorandi imperii miniſterio, ſe dictatura abdicaret: nec facile eſt aut rem rei, aut auctorem auctori præferre. Hæc Liuius. Alios annales Capitolini ſcriptores ſequuti ſunt, quod ad conſules, non ad dictatorem triumphos cōtulerūt. Quæ cauſſa effecit vt ipſe hoc anno dictatorem ludorum Rom. cauſſa creatum, non rei gerendæ, ſcripſerim. Summi magiſtratus munus fuiſſe ſignū dare mittendis quadrigis, oſtendit idem Liuius lib. XLV, cum ait; A.D.X. K. Octobr. ludorum Romanorum ſecundo die, C. Licinio conſuli, ad quadrigas mittendas eſcendenti, tabellarius reddidiſſe laureatas literas dicitur. quadrigis miſſis, conſul currum conſcendit. Ludi autem Romani primi Romæ inſtituti ſunt L. Tarquinio Priſco regnante; vt Liuius lib. I. L. Tarquinius Priſcus, præda ex Latinis maiore quam quanta belli fama fuerat, reuecta, ludos opulentius inſtructiusque quam priores reges fecit. Tūc primum circo, qui nunc Maximus dicitur, deſignatus locus eſt: loca diuiſa patribus equitibusq;, vbi ſpectacula ſibi quiſq; fecerūt; fori appellati. ſpectauere furcis, duodenos ab terra ſpectacula alta ſuſtinentibus pedes. Ludicrū fuit, equi pugilesq; ex Etruria acciti. ſolennes deinde annui mãſere ludi Romani; Magniq; varie appellati. Horum ludorum curam mãdatam fuiſſe ædilibus curulibus, vt plebeiorum ludorum plebeiis ædilibus commiſſa fuerat, apparet ex Liuio lib. VI extremo, aliiſque plurimis ex locis; atque etiam ex Cicerone in Verrem, qui ait; Nunc ſum deſignatus ædilis; habeo rationem quid à populo Rom. acceperim. mihi ludos ſanctiſſimos maxima cum cæremonia Cereri, Liberę, Liberoque faciendos; mihi ludos antiquiſſimos, qui primi Romani ſunt appellati, maxima cum dignitate ac religione Ioui, Iunoni, Mineruæque eſſe faciendos. Fuerunt & alii ludi Magni votiui, itemque alii Megalenſes appellati, bello ſecundo Punico inſtituti. Ceterum hoc anno (vt dixi) aliis à dictatore, aliis à conſulibus cum Samnitibus bellatum eſſe, Fabium in Apuliam proceſſiſſe, atque inde magnas prædas egiſſe, placuit: qui Capitolinos autē triumphos deſcripſerunt, ii triumphaſſe conſules, non dictatorem, voluerunt. quod à quibuſdam traditum videtur Liuius improbare. Zonaras A. Cornelium dictatorem Samnites debellaſſe putat.

DE COS. AN. CDXXXII.

HOC anno T. Veturium Caluinum, Sp. Poſtumium, conſules reperio apud Liuium & Caſſiodorum: Tiberium Caluinum & Sp. Poſtumium apud Zonaram: Caluinum & Albinum in faſtis Siculis; Vtrumque II conſulem fuiſſe docet Cicero, qui tertio de Off. ſcribit; At vero T. Veturius & Sp. Poſtumius, cum iterum conſules eſſent, quia cum male pugnatum apud Caudium eſſet, legionibus noſtris ſub iugum miſſis, pacem cum Samnitibus fecerunt, dediti ſunt. Hoc idem ſcribit Liuius, Eutropius, Oroſius, auctor libri de viris illuſtribus. Id C. Pontio duce factum eſt.

De

De Q. Fabio Ambuſto, M. Aemilio Papo dictatoribus.

Consvles domum reuerſi, poſtquam ſub iugum à Samnitibus miſſi fuerunt, & fœdus turpe fecerunt, in priuato abditi, nihil pro magiſtratu agere, niſi quod expreſſum ſenatus conſulto eſt, vt dictatorem dicerent comitiorum cauſſa. Q. Fabium Ambuſtum dixerunt: is P. Aemilium Pætum magiſtrum eq. dixit. Q. autem Fabio & P. Aelio vitio creatis ſuffectus eſt M. Aemilius Papus dictator, L. Valerius Flaccus magiſter eq. nec per eos comitia habita. Et quia tædebat populum omnium magiſtratuum eius anni, res ad interregnum rediit. Liuius.

DE COS. AN. CDXXXIII.

Q. Pvblilivs Philo, & L. Papirius Curſor II, conſules fuerunt in hunc annum auctore Liuio & Caſſiodoro: Curſor & Philo faſtis Siculis. Philonem nunc III conſulem eſſe, ſuperiores conſulatus oſtendunt. Hoc anno Poſtumius & Veturius, qui turpe fœdus ad Caudium ſponderunt, Samnitibus dediti, nec recepti. atque ita ſolutis religione Romanis, bellum rurſus Samnitibus indictum. Liuius.

De dictatoribus tribus eiuſdem anni.

Ex fragmentis Capitolinis apparet tres hoc anno dictatores, cum tribus magiſtris equitum creatos. verum cur facti aut ſuffecti ſint, parum liquet. Non eſt autem dubium quin primi ſint C. Mainius, M. Foſſius; quod cos II fuiſſe, in tabulis Capitolinis ſcriptum ſit anno CDXXXIX. Qui etiam ſequuntur cos, L. Cornelium Lentulum, & L. Papirium Curſorem conſulis Curſoris filium eſſe, perſpicuum eſt. de quibus Liuius ait ambigi, an ipſi res ad Caudium, atque inde ad Luceriam geſſerint, & de Samnitibus triumphauerint; an conſulis Papirii præcipuum decus id fuerit. Poſtremos, T. Manlium Torquatũ, qui iam bis dictator, & ter conſul fuerat, & L. ipſum Papirium Craſſum eſſe arbitratus ſum, qui haud ita multo poſt cenſor erit. Primos autem rei gerendæ cauſſa creatos, quod vitio facti eſſent, abdicaſſe: ſecundos rei gerendæ cauſſa ſuffectos (id enim tradit Liuius) tertios his abdicatis comitiorum cauſſa factos exiſtimo. in fragmento autem ita eſt:

C. MA-
M. FOS-

L. CORN-
L. PAPIRIV-

T. MANLI-
L. PAPIRIV-

DE COS. AN. CDXXXIIII.

Livivs ambigi ait Curſorne Papirius hoc anno cum Q. Aemilio Cerretano iterum ob rem bene geſtam Luceriæ, continuato magiſtratu conſul tertium creatus ſit, an L. Papirius Mugillanus, & in cognomine erratum ſit. Caſſiodorus L. Papirium, Q. Aulium Cerretanum edit: Papirium & Cerretanum faſti Siculi. Curſorem autem, non Mugillanum probat Capitolinus eius triũphus. Alios annales ſequuti ſunt ii qui librum quem citat Cuſpinianus, ſcripſerunt, in quo eſt, Mugillanus III, & Cerretanus. quaſi vero idem fuerit Mugillanus cum Curſore.

De triumpho II L. Papirii Curſoris cos. III. de Samnitibus.

Postqvam Romanus exercitus à Samnitibus ad Caudium interclusus, ſub iugum miſſus eſt, populus Rom. deditis turpiſſimæ pacis auctoribus, bellum renouauit; cumque fortiſſime dimicaſſet, Samnitibus ſuperatis, atq; ſub iugum miſſis, ignominiam ante acceptam acerrime vltus eſt. Itaque triumphatum de Samnitibus eſſe, nemo diſſentit: at vero quo duce, aut quo anno, non conuenit. Liuius alios fuiſſe, qui ſcripſerint anno ſuperiore à L. Cornelio Lentulo dictatore triumphatum, ait; alios, qui à L. Papirio Curſore II conſule; alios, qui à L. Papirio Curſore III conſule, id eſt

hoc anno. ita enim ait; Inde ad triumphum deceſſiſſe Romam Papirium Curſorem ſcribunt, qui eo duce Luceriam receptam, Samnitesq; ſub iugum miſſos, auctores ſunt. Hos autem auctores ſequutus eſt Eutropius, & ii quoq; qui Capitolinos triumphos digeſſerunt; à quibus triumphus de Samnitibus à. L. Papirio Curſore conſule III actus, in hunc annum eſt reiectus.

De cenſoribus.

Censores item hoc anno fuiſſe, fragmenta Capitolina docent. Eorum alterum fuiſſe C Sulpicium Longum virum conſularem, ex fragmento Capitolino apparet. Luſtrum autem ab his nullum eſſe factum puto, neque enim, ſi factum fuiſſet hoc anno, cauſſa fuiſſet cur ſequēti proximo iterum fieret: quod ex Capitolinis monumentis apparet: præſertim vero cum inter duo luſtra quatuor anni fere ſoleant intercedere. Credo autem cenſores, cum in hunc annum eſſent creati, aliqua tamē de cauſſa abdicaſſe, nec luſtrum feciſſe: atque ita ſequenti anno creatos eſſe qui XXV fecerint. quo autem certo anno XXIIII factum ſit parum mihi compertum eſt. ſed tamen cum inter luſtrum XXIII & XXV amplius X anni interſint, profecto medio hoc interuallo, non extremo factum eſſe putauero. Luſtra autem ſolennia per hæc tempora condita fuiſſe docet Liuius, qui in anni huius hiſtoria exponenda, cum de Alexandro Macedone loquitur, ait; Cenſebantur eius ætatis luſtris ducena quinquagena millia ciuium.

DE COS. AN. CDXXXV.

Non erit cur in his XII ſequentibus annis expoliendis valde elaboremus: præſertim vero cū vndiq; incorrupti & integri faſti cum triūphis Capitolinis ad nos peruenerint. Ii vero, & Liuius & Caſſiodorus, in hunc annum conſules edunt M. Foſſiū Flaccinatorem, L. Plautium Vennonē: Diodorus L. Plotium, Μάνιον φλάβιον: Vennonē & Flaccum faſti Siculi. De Flaccinatore fit mentio etiam in ſecundo eius magiſterio eq. Capitolino. Hoc anno Samnitibus induciæ biennii petentibus datæ: Apuli Theanenſes, & Canuſini, in deditionem venerunt. Liuius.

De cenſoribus, & Luſtro XXV.

L. Papirium. L. F. M. N. Craſſum, C. Mainium P. F. P. N. cenſores hoc anno luſtrum condidiſſe XXV, ſcriptum eſt in Capitolinis tabulis. Eorum autem nec Liuius, nec alius quiſquam, quod compererim, meminit; niſi Feſtus, cum ait, Mainiana dicta à cenſore Mainio; & Iſidorus lib. XV; Mainius collega Craſſi, in foro proiecit materias, quæ Mainiana dicta. Liuius tantum, cum hoc anno tribus duas additas ait, Vfentinam & Falerinam, eodem cenſores fuiſſe ſignificat.

DE COS. AN. CDXXXVI.

Consvles ſuggerit Caſſiodorus C. Iunium, Q. Aemilium; Liuius C. Iuniū Bubulcum, Q. Aemilium Barbulam: Capitolinus lapis Q. Aemilium Barbulam, C. Iunium Bubulcum Brutum. Apulia perdomita, in Lucanos perrectum. inde repentino aduentu Aemilii conſulis Nerulum vi captum. Liuius.

DE COS. AN. CDXXXVII.

Deinceps Sp. Nautium, M. Popillium conſules edunt Liuius & Caſſiodorus. Rutilus & Lænas eorum cognomina nobis à Capitolinis tabulis reſtituta ſunt: quæ eadem extant quoque in faſtis Siculis.

De L. Aemilio Mamercino dictatore II.

Livivs dictatori L. Aemilio à conſulibus legiones traditas ſcribit; eumque cum L. Fuluio magiſtro eq. Saticulam oppugnare adortum, rebellandi cauſſam Samnitibus dediſſe. Hunc dictatorem in hunc annum coniiciunt etiam Capitolini ſcriptores. ex quorum tabulis apparet, dictatoris cognomina eſſe, Mamercinum Priuernatem; magiſtri eq. Curuum. Fuſi Samnites, ſpe abiecta tuendæ Saticulæ, Pliſtiam ſocios Romanorum circumſederunt. Liuius.

DE

DE COS. AN. CDXXXVIII.

Consvlvm huius anni nomina exciderunt apud Liuium. ea vero ſunt, L. Papirius IIII, Q. Publilius Philo IV; vt apud Caſſiodorum, & in tabulis Capitolinis, & in libro Cuſpiniani ſcriptum eſt, vbi eſt Curſor & Philo. Miror autē faſtis Siculis eſſe Curſorem & Lænatem.

De Qu. Fabio Maximo dictatore.

His cos. dictatotem Q. Fabium, magiſtrum eq. Q. Æmilium Cerretanum, cum Samnitibus pugnaſſe, auctor eſt Liuius. quamquam in aliis annalibus pro Aemilio Aulium ſe reperire ait: magiſtro autem eq. Aulio in prœlio occiſo, C. Fabium eſſe ſuffectū. Quæ omnia ſumma diligentia notata ſunt etiam in Capitolinis tabulis. Saticula Romani, Pliſtia Samnites potiuntur. Ad Soram, quæ ad Samnites defecerat, vis belli conuerſa eſt. Liuius.

DE COS. AN. CDXXXIX.

C. Svlpicivm, M. Pœtelium, conſules memorat in hunc annum Liuius & Caſſiodorus: Diodorus autem C. Sulpiciū, & Μάρκον Πόπλιον, mendoſe, pro Ποιτήλιον: Capitolini ſcriptores M. Pœtelium Libonem, C. Sulpicium Longum III: Siculi Lōgum & Σαμνίτην: ſed vt puto, per mendum.

De C. Mainio dictatore II.

Cvm omnia infida Romanis eſſent, Capuæ quoque occultæ principum coniurationes patefactæ ſunt, de quibus cum ad ſenatum relatum eſſet, quæſtiones decretæ; dictatorumque quæſtionibus exercēdis dici placuit. C. Mænius dictus. is M. Foſſium magiſtrum equitum dixit. Hæc Liuius: à quo Capitolini auctores diſcrepant: non enim quæſtionum exercendarum, ſed rei gerendæ cauſſa creatum dictatorem C. Mænium ſcripſerunt.

De triumpho C. Sulpicii cos. de Samnitibus.

C. Svlpicivm conſulem de Samnitibus triumphaſſe, inuenio in Capitolinis triumphis. de quo triumpho ne verbum quidem Liuius. ait enim Soram & Auſonā oppida, & Luceriam, quæ defecerant, recepta; Samnites prœlio victos Beneuentum perfugiſſe; conſules victoria parta, protinus inde ad Bouianum oppugnandum legiones duxiſſe, ibique hiberna egiſſe. Ex quibus verbis intelligi poteſt, aut vtrumq; conſulem triumphaſſe, aut neutrum.

DE COS. AN. CDXL.

L. Papirivm quintum, C. Iunium cos. in hunc annum edit Diodorus: Curſorem & Bubulcum faſti Siculi: Liuius autem & Caſſiodorus L. Papirium Curſorem V, C. Iunium Bubulcum II. Herum etiam conſulum meminit Feſtus libro XVIII. Triumuiri, inquit, M. Valerius Coruinus, D. Iunius Scæua, P. Fuluius Longus, ex ſenatus conſulto idibus Ian. L. Papirio Curſore, C. Iunio cos. Intelligit autem triumuiros qui hoc anno miſſi ſunt ad colonias deducendas Interamnam & Caſſinum, qua de re etiam Liuius.

De C. Pœtelio Libone dictatore.

C. Poetelivs dictator cum M. Foſſio magiſtro eq. à conſulibus exercitum accepit. Nola ſiue à Pœtelio dictatore, ſiue ab C. Iunio conſule, (nam vtrumque traditur) capta eſt. Qui captæ decus Nolæ ad conſulem trahunt, adiiciunt, Atinam & Calatinam ab eodē captas; Pœtelium autē, peſtilentia orta, claui figendi caſſa dictatorem dictum. Ita Liuius. à quo Capitolinæ tabulæ in eo tantum diſſentiunt, quod pro M. Foſſio magiſtro eq. M. Pœtelium Libonem; neque claui fidendi, ſed rei gerēdæ cauſſa creatum dictatorem produnt.

DE COS. AN. CDXLI.

M. Valerivm Maximum, P. Decium, conſules inſequutos eſſe Liuius; M. Valerium, P. Decium. Caſſiodorus ſcribunt. Meminit etiam horum Frontinus de

aquæductibus. Appia aqua (inquit) M. Valerio Maximo, P. Decio Mure conſulibus, inducta eſt annos triginta poſt initium belli Samnitici. P. Decium Murem poſt vocat Liuius; Maximum, & Murem, faſti Siculi.

De C. Sulpicio Longo dictatore.

ALTERO conſule in Samnio reliquias belli perſequente, P. Decius, qui grauiter æger Romæ reſtiterat, auctore ſenatu, ad belli Etruſci famam, dictatorem C. Iunium Bubulcum dixit. Neutri tamen finibus egreſſi. Ita Liuius. at Capitolini dictatorẽ C. Sulpicium Longum, magiſtrum eq. C. Iunium Bubulcũ edunt. ex quo intelligi poteſt mendum eſſe apud Liuium, & librarium prætereto C. Sulpicio, ad C. Iunium tranſcendiſſe. itaque apud Liuium legendum eſſe; P. Decius dictatorem C. Sulpicium, is magiſtrum eq. C. Iunium Bubulcum dixit.

De Cenſoribus, & luſtro XXVI.

CENSORES in eundem annum prodũt Liuius Ap. Claudium Craſſum, cui poſtea cognomen Cæcus fuit, & C. Plautium: Capitolini ſcriptores Ap. Claudium Cæcum, C. Plautium Venocem. Ap. Claudii cenſoris meminit etiam Eutropius, Caſſiodorus, Frontinus, & Cicero in Catone. Ap. Claudius Cæcus inquit, cẽſor ante ſuperiorem conſulatum fuit. & Diodorus; Appius cum magiſtratu ſe abdicaſſet, & ſenatus inuidiam caueret, ſe cæcum eſſe ſimulauit, & domi manſit. De cæcitate autem eius ſic Liuius; Quia Appio auctore gens Potitia, cuius ad aram maximã Herculis familiare ſacerdotiũ fuerat, ſeruos publicos miniſterii delegandi cauſſa, ſolennia eius ſacri docuerat, memori deûm ira poſt aliquot annos Appium tradũt luminibus captum. C. Plautium Venocem appellatum ſcribit Frontinus lib. 1, ob inquiſitas aquę venas. quæ aqua ab Ap. Claudio collega in vrbem perducta, *Claudia* nominata eſt. Eoſdem cenſores luſtrum XXVI feciſſe, ſcriptum eſt in tabulis Capitolinis. quod luſtrum miror à Liuio eſſe præteritum.

De triumpho M. Valerii Maximi coſ. de Samnitibus.

EODEM anno M. Valerium conſulem reliquias belli in Samnio perſequutum eſſe, P. Decium ægrotaſſe, prodit Liuius, ſine vlla cuiuſquam triumphi mẽtione. at verò in Capitolinis tabulis exſtat, M. Valerium de Samnitibus triũphaſſe. Itaq; neſcio vnde acceperit is qui ſcripſit de viris illuſtribus, P. Decium Decii F. primo cõſulatu de Samnitibus triumphaſſe, & ſpolia Cereri conſecraſſe: præſertim verò cum Decium hoc anno ægrotaſſe, Liuius ſcribat, nec inter Capitolinos Decianus vllus triumphus relatus ſit.

DE COS. AN. CDXLII.

CONSVLES reperio hoc anno apud Liuium & Caſſiodorum C. Iunium Bubulcum III, Q. Æmilium Barbulam II: apud Diodorum, C. Iunium, Q. Aemilium: in faſtis Siculis Bubulcum & Barbulam. Eadem nomina ſunt etiam in Capitolinis, quæ apud Liuium. Iunio Samnites, Aemilio Etruſci obuenerunt.

De triumphis C. Iunii Bubulci coſ. III de Samnitibus, Qu. Aemilii Barbulæ coſ. II de Etruſcis.

C. IVNIVM Bubulcum conſulem de Samnitibus, Q. Aemilium de Etruſcis triumphaſſe, quod exſtat in Capitolinis tabulis, mihi probatur; quamquam conniuente in tantæ rei mentione Liuio; quia Iunium in Samnitibus, Aemilium in Etruſcis proſpere rem geſſiſſe; Cluuiam & Bouianum in Samnio captum, Sutrium in Etruria oppugnatum ſcribit.

DE COS. AN. CDXLIII.

C. MARCIVS Rutilus, Q. Fabius conſules in hunc annum ſunt apud Liuium: apud Caſſiodorum C. Marcius Rutilus, Q. Fabius II: apud Diodorum C. Marcius, Q. Fabius iterum: in faſtis Siculis Rullus & Rutilus: Capitolinis Q. Fabius Maxim. Rullian.

Rullian. II, C. Marcius Rutilus, qui poſtea Cenſorinus in ſecunda cenſura anno CDXCVIII appellatus eſt. Filius autem fuit (vt ait Liuius in an. CDLIX) C. Marcii, eius qui dictator primus de plebe iniuſſu ſenatus triumphauit anno CCCXCVII.

De L. Papirio Curſore dictatore II, anno CDXLIIII, *& triumpho eius de Samnitibus.*

Hoc loco annum interponunt Capitolini ſcriptores; quo L. Papirius Curſor II dictator, cum C. Iunio Bubulco II magiſtro equitum, ſummæ rerũ ſine conſulibus præfuerunt. quem annum tranſcendit Liuius. ſcribit enim, L. Papirium Curſorem cum C. Iunio Bubuleo magiſtro eq. Fabio & Marcio conſulibus dictum, quod res non ſatis proſpere à C. Marcio conſule in Samnitibus eſſent geſtæ. Liuium ſequitur & Diodorus & Caſſiodorus. nam ſuperioribus cõſulibus Q. Fabium III, P. Decium II, conſules ſuggerunt. L. autem Papirium Curſorem dictatorem de Samnitibus triumphaſſe, tradit Liuius ille quidem; ſed triumphũ tamen eius in annum refert eum, quo Fabius Marciusq; conſules fuerunt. quem hoc anno actum eſſe Capitolini ſcriptores memoriæ prodiderunt.

De triumpho Qu. Fabii Maximi procos. de Etruſcis.

LIVIVS item Fabium in conſulatu de Etruſcis triumphaſſe ſcribit; cum in Capitolinis tabulis eum hoc anno pro conſule triumphaſſe traditum ſit. ſcriptor etiam libri de viris illuſtribus, Q. Fabium iterum de Samnitibus triumphaſſe teſtatur. Hoc anno Fabius trãs Ciminiam ſyluam profectus, ad Peruſiam ita opes Etruſcorum fregit, vt à Peruſia, Crotona, & Arretio, legati pacem petentes venerint, atque inducias in triginta annos petierint, & impetrarint. ad Vadimonis vero lacum congreſſus, quod in acie roboris fuit, cecidit, caſtra cepit, diripuitque. Peruſini induciarum fide rupta, à Fabio victi, vrbem dediderunt. Liuius.

DE COS. AN. CDXLV.

FABIO continuatum conſulatum ob egregie domitam Etruriam, eundemque Decio collegam datum, prodit Liuius. Caſſiodorus conſules Q. Fabium III, P. Decium II profitetur: Diodorus P. Decium, Q. Fabium: faſti Siculi Murem & Rullum: Capitolini P. Decium Murem II, Q. Fabium Maximum Rullianum III. Decius in Etruſcis rem geſſit; Fabius è Samnio ad Vmbros mouentes ſe contulit, eosq; ad deditionem compulit.

DE COS. AN. CDXLVI.

DEINCEPS ſequutos conſules Ap. Claudium & L. Volumnium prodit Liuius, Caſſiodorus, & Diodorus: Appium & Violentem faſti Siculi: Ap. Claudium Cæcũ, L. Volumnium Flammam Violentem Capitolini. Ap. Clandium bis poſt cenſuram conſulatum geſſiſſe, auctor eſt Cicero in Catone. Eundem etiam cenſorem petiiſſe conſulatum, comitiaq; eius ab L. Furio tribuno pl. interpellata, donec cenſurã ſe abdicauit, ſe in quibuſdam annalibus reperiſſe fatetur Liuius. Fabius pro conſule cum Samnitibus rem gerit; Volumnius conſul cum nouis hoſtibus Sallentinis.

De cenſoribus, & Luſtro XXVII.

HOC anno cenſores M. Valerium Maximum, & C. Iunium Bubulcum luſtrum XXVII condidiſſe, exſtat in Faſtis Capitolinis. Liuio ſcripſiſſe ſatis fuit, ædem Salutis à C. Iunio Bubulco cenſore locatam, quam conſul bello Samnitium vouerat: ab eodem, collegaque eius M. Valerio Maximo, cenſoribus, vias per agros publica impẽſa factas. quod etiam notauit Caſſiodorus: His de cẽſoribus ſic Valerius lib. II: M. Valerius Maximus, & C. Iunius Bubulcus Brutus cẽſores, L. Antonium ſenatu mouerunt, quod quam virginem in matrimonium duxerat, repudiaſſet, nullo amicorũ in conſilium adhibito.

DE COS. AN. CDXLVII.

CONSVLES in hunc annum edunt P. Cornelium Aruinam, Q. Marcium Tremulum, Liuius & Caſſiodorus: Q. Marcium, P. Cornelium Diodorus: Tremulũ &

Aruinam faſti Siculi. Q. Marcius ex triumpho huius anni Capitolino deſcriptus eſt; P. Cornelius ex cenſura Capitolina anni CDLIX. Horum etiam conſulum veſtigia apparent in conſulatu Capitolino. P. Cornelius in Samnitibus rem proſpere gerit, Q. Marcius in Hernicis.

De P. Cornelio Scipione Barbato dictatore.

DICTATOREM idem annus habuit P. Cornelium Scipionem cum magiſtro eq. P. Decio Mure. ab iis propter quæ creati erant, comitia conſularia habita; quia neuter conſulum potuerat bello abeſſe. Hæc Liuius. Scipio Barbatus, Cornelii; Mus, Decii cognomina, exſtant etiam in fragmento Capitolinæ dictaturæ. Liuius quoq; Cornelii Barbati pont. max. poſt meminit.

De triumpho Qu. Marcii Tremuli cos. de Hernicis.

Q. MARCIVS, cui bellum Hernicorum Anagninorum decretum erat, Hernicos trinis caſtris intra paucos dies exuit, & gentẽ in deditionem accepit; ac de Hernicis triumphans in vrbem rediit; ſtatuaque ei equeſtris in foro decreta eſt, quæ ante tẽplum Caſtoris poſita fuit; vt ait Liuius. quem triumphum etiam inter Capitolinos inuenimus. Itaque Plinius etiam lib. XXXIIII, ſic ſcriptum reliquit; Ante ædem Caſtoris fuit Q. Marcii Tremuli ſtatua equeſtris togata; qui Samnites bis deuicerat, captaque Anagnia, populum ſtipendio liberauerat. & Cicero Philipp. VI In foro L. Antonii ſtatuam videmus; ſicut illam Q. Tremuli, qui Hernicos deuicit, ante Caſtoris.

DE COS. AN. CDXLVIII.

L. POSTVMIVM, Ti. Minucium conſules ſubiiciunt Liuius, Caſſiodorus, & Diodorus: Megellum & Minucium faſti Siculi. Hos conſules Piſo Q. Fabio & P. Decio ſuggerit biennio exempto, quo Claudium Volumniumque, & Cornelium cum Marcio cõſules factos eſſe tradidimus, memoria ne fugerit in annalibus digerendis, an conſulto binos conſules falſos ratus trãſcenderit, incertum eſt. Liuius. Addit idem; Minucium conſulem in Samnites profectum, cum vulnere relatum in caſtra mortuum, quidam auctores ſunt; & M. Fuluium conſulem in eius locum ſuffectum. In hoc collegio Ti. Minucius Augurinus locum obtinuit plebeii conſulis. argumẽto eſt, quod in eius demortui locum Fuluius plebeius ſuffectus ſit. Minucii enim Augurini, patricii cum eſſent, ad plebem ſe contulerunt. auctor fuit L. Minucius tribunus pl. vndecimus, anno CCCXIIII; teſte Liuio & Plinio. L. Poſtumius deſcriptus eſt ex ſecundi conſulatus triumpho anni CDLIX. Hoc etiam anno Megellum Poſtumii cognomen; & Tiberium Minucii, Marcum Fuluii prænomina edit fragmentum Capitolinum. Fuluii cognomina fuerunt Curuus Pætinus; vt ſcriptum eſt in triumpho eius.

De triumpho M. Fuluii cos. de Samnitibus.

CONSVLES Minucium & Poſtumium in Samnites profectos, Bouiano capto magna gloria rerum geſtarum triumphaſſe, ait Liuius ille quidem: ſed ab aliis tamẽ traditum addit, Minucium conſulem cum vulnere in caſtra relatũ mortuũ; & M. Fuluium in eius locum ſuffectum, Bouianum cepiſſe. quos auctores qui triumphos Capitolinos deſcripſerunt, ſequuti ſunt: præſertim cum duorũ conſulum triũphos reticuerint, tertium M. Fuluii Curui Pætini conſulis de Samnitibus adſcripſerint.

DE COS. AN. CDXLIX.

CONSVLES inſequuti ſunt P. Sulpicius Sauerrio, P. Sempronius Sophus. auctores Liuius & Caſſiodorus apud Diodorum, P. Sulpicius, P. Sempronius: in faſtis Siculis Sempronius & Sauerrio. Horum conſulum meminit Plin. lib. XXXIII: Annulos quoq;, inquit, depoſitos à nobilitate, in annales relatum eſt, non à ſenatu vniuerſo. Hoc actum P. Sempronio Longo, P. Sulpicio cos. anno vrbis conditæ CDXLIX. Hi conſules ex triumphis eorum Capitolinis deſcripti ſunt. in cõſulatu enim tãtum extat cognomen Sempronii, Sophus; & prænomen Sulpicii, publius.

De

De cenſoribus,& luſtro XXVIII.

CENSORES in hunc annum vna cum Capitolinis tabulis coniicit Liuius P. Decium & Q. Fabium. De Fabio autem ita tradit; Fabius ſimul concordiæ cauſſa, ſimul ne humillimorum in manu comitia eſſent, omnem forenſem turbam excretam in quatuor tribus coniecit, vrbanaſq; eas appellauit. adeoque eam rem acceptam gratis animis ferunt, vt *Maximi* cognomen, quod tot victoriis non pepererat, hac ordinum temperatione pareret. Eandem cauſam tradit etiam Plutarchus in Pompeio, & Valerius lib. *II*, cap. *I*, vbi horum cēſorum meminit. De cenſura & cognomine Fabii, idem eſt in lib. de viris illuſtr. Cum autem Maximus in hoc honore dictus ſit, mirū videtur cur in prioribus magiſtratibus hoc cognomine à Liuio & à Capitolinis ſcriptoribus affectus ſit. Ab his cenſoribus luſtrum XXVII conditum, ex ſequentibus luſtris apparet.

De triumphis P. Sempronii Sophi cos. de Aequis, P. Sulpicii Sauerrionis cos. de Samnitibus.

P. SEMPRONIVM conſulem de Æquis, P. Sulpicium de Samnitibus triumphaſſe, video ſcriptum eſſe in Capitolinis tabulis. Quæ res eſt mihi admirationi. Etenim Liuius hoc anno Samnitibus petētibus fœdus antiquum eſſe redditū tradit; ambos autem conſules in Aequos profectos, eorum nomen prope ad internecionem deleuiſſe, deque iis triumphatum eſſe. Verba eius hæc ſunt; Eo anno cum Samnium exercitus Romanus, P. Sempronio conſule, benigne præbito commeatu peragraſſet, fœdus antiquum Samnitibus petētibus redditum. Ad Aequos inde per multos annos ſub ſpecie infidę pacis quietos verſa arma; quod Samnitibus auxilia miſerant, & poſt etiam ad eos deſciuerant. Conſules ambo, ad ſingulas vrbes circumferendo bello, XLI oppida intra dies IX omnia oppugnando ceperunt; nomēque Aequorum prope ad internecionem deletum; de Aequis triumphatum. Diodorus libro XX rem in Aequis geſtam à P. Sempronio conſule ſcribit, eumque triumphaſſe.

DE COS. AN. CDL.

L. GENVCIVM, Ser. Cornelium conſules in hunc annum ſuggerunt Liuius, Caſſiodorus, & Diodorus: Auentinenſem & Lentulum faſti Siculi. Cornelio etiam cognomen Lentulum adiiciunt Capitolini ſcriptores. Ne Romani prorſus imbellem gererent annum, parua expeditio in Vmbria facta eſt; quod nuntiabatur, ex ſpelūca quadam excurſiones armatorum in agros fieri. fumo ac pauore ad duo millia armatorum, ruentia nouiſſime in ipſas flammas, dum euadere tendunt, abſumpta. Liuius.

DE COS. AN. CDLI.

CONSVLES hoc anno nominat Liuius M. Liuium, C. Aemilium: Caſſiodorus M. Liuium, L. Aemilium: Diodorus M. Liuium, M. Aemilium. De prænomine Aemilii credo potius Diodoro, quam ceteris; præſertim vero cum apud Liuium mētio ſit anno ſequenti M. Aemilii Pauli magiſtri eq. quē eūdem cum hoc conſule eſſe duxi. M. Liuius Denter ſcribitur in faſtis Capitolinis; quod cognomen Liuiis adiicit etiam alio loco Liuius. Cuſpiniani item liber Dentrem & Paullum, tamquam horum cognomina conſulum, edit: Dentrem & Aimilium faſti Siculi.

De C. Iunio Bubulco dictatore, & triumpho eius de Aequis.

C. IVNIVM Bubulcum dictatorem cum magiſtro eq. M. Titinio rei gerendæ cauſſa in hunc annum creatum prodit Liuius. Eius etiam dictatoris cognomina extant in Capitolinis tabulis, Bubulcus Brutus. Hac autem de re ſic Liuius; Redintegratum Aequorū bellum, tantum terrorem Romæ fecit, quia vix credibile erat tam affectis rebus ſolos per ſe Aequos ad bellū coortos, vt tumultus eius cauſſa dictator diceretur C. Iunius Bubulcus cum M. Titinio magiſtro equitum. profectus, primo congreſſu Aequos ſubegit, ac die octauo triumphans rediit; ædemque Salutis, quā conſul vouerat, cenſor locauerat, dictator dedicauit. Hic idem ſecundus Bruti triūphus etiam inter Capitolinos relatus eſt.

De dictatoribus duobus anno CDLII.

Cvm faſtos Capitolinos perficerem, in multos incidi locos obſcuros atque difficiles; ſed nullus alius æque mihi difficilis & obſcurus viſus eſt, atq; hic ipſe, quẽ nunc tracto. In quo video Liuium à Capitolinis fragmentis diſſentire. & quia manca admodum ea fragmenta ſunt, quo modo & qua de cauſſa diſſentiant, ſatis aſſequi coniectura non poſſum. Recitabo primum verba Liuii; deinde quid ipſe de iis iudicem, indicabo. Multiplex, inquit, deinde exortus terror. Etruriam rebellare nuntiabatur. Itaq; propter eum tumultũ dictus M. Valerius Maximus dictator, magiſtrum equitum ſibi legit M. Aemilium Paullum. Id magis credo, quam Q. Fabium Maximum ea ætate atque eis honoribus Valerio ſubiectum. Ceterum ex Maximi communi cognomine ortum errorem, haud abnuerim. Et paulo infra; Prœlio ab dictatore commiſſo, fractæ iterum Etruſcorum opes. dictator triumphans in vrbem rediit: conſul ex dictatura factus M. Valerius. Non petentem, atq; adeo abſentem etiam, creatum credidere quidam. Et per interregem ea comitia facta. Id vnum non ambigitur, cõſulatum cum Appuleio Panſa geſſiſſe. Hæc ille. In his verbis primum addubito, an eodem anno M. Valerius hic dictator fuerit, quo C. Iunius Bubulcus; an alio atque alio. neq; enim Liuius hæc aperte diſtinguit. Hos igitur, etiamſi contra alii ſentiant omnes, dicimus non eodẽ anno fuiſſe; verũ annũ interũciendũ eſſe cenſemus; tribus de cauſis. primum, vt conſtet ratio annorum qui notati ſunt in faſtis Capitolinis. Nã ſi C. Iunius Bubulcus dictator triumphauit anno CDLI, qui fieri poteſt vt. Cn. Fuluius Centumalus conſul anno CDLV triumpharit, niſi annum hunc interſeramus? Deinde, quia fragmenta Capitolina oſtendere videntur dictatorem hoc anno ſine cõſulibus fuiſſe. Poſtremo, vt cõſtent verba Ciceronis in Catone, qui ait inter duos Ap. Cæci conſulatus decem annos interfuiſſe; qui tamen hoc exempto niſi nouem eſſe reperiuntur. Hac expoſita quæſtione, ſequitur altera, quæ me item maxime torquet; an vnus hoc anno, an duo dictatores fuerint. Ac ſane, ſi Liuium attendamus, vnum tantum dicemus fuiſſe, M. Valerium Maximum: ſin autem Capitolina fragmenta, duos, Q. Fabium Maximum, & M. Valerium Coruum. quod ita eſſe etiam probabimus. primum enim illæ literæ M. F. N. N. MAX. ad neminem alium referri poſſunt, quam ad Q. Fabium Maximum, quem M. F. N. N. Capitolini ſcriptores nũcupant. nam M. Valerium Maximum M. F. M. N. appellant. Deinde vero, obſeruatio Capitolinæ ſcripturæ, docet illam ſyllabam MAX. potius cognominis eſſe Q. Fabii, quam M. Valerii. etenim in M. Valerio integra ſcripta fuiſſet, cui nullum aliud cognomen addendum erat: at in Fabio, quia ſequebatur etiam, RVLLIANVS, compendioſa ſcriptura opus fuit. Accedit, quod Liuius ait, annales aliquot pro M. Æmilio Q. Fabium Maximum magiſtrum eq. prodere; ſe autem putare ex communi Maximi cognomine natum eſſe errorem. Quę verba abſurdam continebunt ſententiam, ſi ea ita vt ſcripta ſunt, interpretabimur. quo enim modo commune Maximi cognomen fuerit in Aemilio Paullo & Q. Fabio, non video. Itaque diſerptationem eam potius fuiſſe arbitror, an M. Valerius Maximus, an Q. F. Fabius Maximus dictator fuerit; eamque (vt ille ait) ex communi Maximi cognomine eſſe ortam puto. Quapropter Q. Fabium Maximum potius, quam M. Valerium Maximum dictatorem fuiſſe, credendum eſt. At vero quis alter fuerit dictator, in diſquiſitionem venire merito poteſt. Ac certe æquum videri pleriſque poſſet, vt quoniam M. Valeriũ Maximum vel inuito fortaſse Liuio ex priore dictatura deiecimus, ei ſaltem alterã relinqueremus. Quod ne fieri quidem etiã poſſe oſtendo. Primum autẽ, quod ad illas litteras attinet, quæ in Capitolino fragmento ſunt, M. F. M. N. ſciendum eſt illas referri promiſcue poſse ad duos virtute hoc maxime tempore florẽtes viros, M. Valerium Maximum, & M. Valerium Coruum. vtrumque enim eorum M. F. M. N. Capitolinæ tabulæ nominant. at vero fragmentum triumphi hoc anno acti, omnino Valeriũ Maximum reſpuit, Valerium Coruum patitur, & probat: in quo eſt ita; -TV. DICT. II. DE.- Significat autem M. hunc Valerium, cuius triumphus deſcribebatur, quartum triumphaſse, iterum dictatorem fuiſse. Quæ cum nullo modo transferri poſſint ad Maximum, Coruo quidem ita conueniunt, vt ne aptius quidem poſſint. Hic enim

ſemel

ſemel ante dictator fuit,ter triumphauit: Maximus autem, nunquam ante dictator, ſemel triumphauit. Deinde cum Liuius addat, M. Valerium ex dictatura conſulem factum cum Q. Appuleio; qui vero cum Q. Appuleio factus ſit, is M. Valerius Coruus ſit,profecto qui dictator eſt,eum Coruum eſſe,non Maximum, neceſſe eſt. Quod autem Coruus cum Q. Appuleio conſul fuerit, paulo poſt apertius oſtendam. Ergo cum M. Valerius Coruus dictator fuerit,magiſtrum autem equitum habuerit, nec is,qui fuerit,conſtet,ego coniectura vſus,ex illis ſyllabis quæ ſunt in fragmento Capitolino accepta,ONIVS, P. SEMPRONIVM Sophum eſſe ratus ſum: cuius nomen per hæc tempora fuit celeberrimum. Quæ autem de duobus dictatoribus hoc anno,Coruo & Fabio Maximo ſcripſi, ea confirmantur etiam auctoritate veteris libri Cuſpiniani,in quo eſt ita;

DENTRE,ET PAVLO.
CORVO II,ET RVLLIANO.
CORVO V,ET PANSA.

Nam Denter & Paullus,conſules ſunt;quibus ſubiecti ſunt in annum vnum duo dictatores,Coruus II,& Rullianus:vel vnus dictator Coruus, cũ magiſtro eq. Rulliano.deinceps in tertium annum ſequuntur conſules Coruus V.& Panſa.neque vero Coruus conſul eſſe poteſt cum Rulliano, quia nec id traditur: neque II,ſed v̄ eſſet ſcribendus. Ex his quæ dixi apparet, eos qui fragmenta Capitolina ordinarunt, non recte hoc fragmentum diſpoſuiſſe,cum ſuperiori fragmento antepoſuerint.

De triumpho II. M. Valerii Corui dict. II, de Etruſcis.

Hoc anno prœlio fractæ iterum Etruſcorum opes; pax negata, induciæ biennii datæ. dictator M. Valerius Maximus triumphans in vrbem rediit. Habeo auctores, ſine vllo memorabili prœlio pacatam ab dictatore Etruriam eſſe, Liuius. Huius triũphi veſtigia,quæ dixi,in Capitolinis tabulis exſtant. tribuitur autem (vt oſtendi) M. Valerio Coruo dictatori,non Maximo.

DE COS. AN. CDLIII.

LIVIVS & Caſſiodorus M. Liuio & M. Æmilio conſulibus conſules ſuggerunt M. Valerium, & Q. Appuleium Panſam. M. autem Valerium Maximum videtur intelligere Liuius;quod eum ex dictatura conſulem factum ait. Dictatorem autem M. Valerium Maximum aperte ſcribit. Nos autem vt ante pro Maximo Coruum dictatorem ſcripſimus, ſic hoc etiam loco Coruum conſulem, non Maximum facimus. primum,vt Coruus nunc ſit conſul quintum apud Liuium,cum anno ſequenti certum ſit eum VI eſſe. deinde,quia faſti Cuſpiniani & Siculi id etiam affirmãt, in quibus eſt, quod ad hunc annum pertinet; CORVO V, vel CORVINO, & PANSA. Valerius bellum haud memorabile aduerſus rebellantes Æquos geſſit: Appuleius in Vmbria Nequinum oppidum circumſedit.

DE COS. AN. CDLIIII.

IN hunc annum conſules profitentur Liuius, Caſſiodorus, M. Fuluium Pætum, T. Manlium Torquatum: Pætinum & Torquatum faſti Siculi. Liuius Q. Fabium conſulatum ſibi non petenti, oblatum ait recuſaſſe. T. Manlium torquatum puto eſſe filium T. Manlii Torquati, quem pater T. Manlius, quod iniuſſu ſuo pugnauerat, interfecit. M. Fuluius Pætinus, ex triumpho Capitolino deſcriptus eſt. Ceterum T. Manlio conſuli Etruria, quæ aduerſus inducias bellum parabat, euenit. is autem vix dum ingreſſus hoſtium fines, cum exerceretur inter equites, ab rapido curſu circumagendo equo effuſus, extemplo prope exſpirauit. tertius ab eo caſu dies, finis vitæ fuit. M. Valerium conſulem omnes centuriæ dixere; quem ſenatus dictatorem iuſſurus erat. Hæc Liuius. M. autem Valeriũ Coruum intelligit. video enim ſcriptum eſſe apud Plutarchum in Mario, Valerio Coruo ſoli ad hanc diem ſextum conſulatum fuiſſe delatum. Cicero præterea in Catone, Plin. libro VII, Valerius lib. VIII, auctores ſunt, Valerium Coruum ad centeſimum annum vitam perduxiſſe,

Digitized by Google

atque inter primum & ſextum eius conſulatum XLVI annos interfuiſſe. quamquam Plutarchus XLV ſcribit. Idem hoc anno aduerſus Etruſcos miſſus, hoſtes elicere ad certamen non potuit.

De cenſoribus, & Luſtro XXIX.

De cenſoribus,& luſtro hoc anno condito,ſic Liuius; Et luſtrum eo anno cōditum à P.Sempronio Sopho,& P. Sulpicio Sauerrione:tribusq; additæ duæ, Anienſis,& Terentina. Hoc luſtrum XXIX eſſe, ex XXX quod proxime ſequitur, intelligi poteſt.

De triumpho M.Fuluii Patini cos.de Nequinatibus.

M Fulvium conſulem de Samnitibus Nequinatibusq; triumphaſſe,cum inciſum ſit in Capitolinis tabulis,miror eſſe à Liuio prætermiſſum. Etenim eū Nequinum cepiſſe, & exercitum cum magna præda Romam deduxiſſe tantum aſcribit. Samnites ille hoc etiam anno quieuiſſe intelligit ex fœdere icto anno CDXLIX.

DE COS. AN. CDLV.

Deinceps Cn. Fuluium & L. Cornelium Scipionem conſules prodit Caſſiodorus & Liuius:Maximum & Scipionem faſti Siculi. Cn. Fuluius ex triūpho Capitolino deſcriptus eſt. L Cornelium Scipionem patrem eſſe arbitror L.Cornelii L.F. Cn.N.Scipionis,conſulis anno CDXCIIII.

De triumpho Cn.Fuluii Centumali cos.de Samnitibus & Etruſcis.

Cn. Fuluium Centumalum Maximum conſulem de Samnitibus & Etruſcis triumphaſſe,reperio ſcriptum Capitolinis tabulis. Quod admirationem mouere poteſt;quia Liuius a Scipione conſule rem in Etruſcis geſtam ſcribit,nulla triumphi eius facta mentione. Cn. autem Fuluium bene re geſta de Samnitibus triumphaſſe, quibus bellum indictum erat,quod Lucanis ſociis Rom. quos ad ſocietatem armorum perlicere non poſſent,arma intulerant,ac fines eorum populati erant.

DE COS. AN. CDLVI.

Hic annus conſules habuit Q.Fabium Maximum IIII, P. Decium Murem III. Porro autem Q.Fabium non petentem,ac recuſantem cōſulem factum, ſcribit Liuius.Eadem nomina ſunt etiam apud Caſſiodorum.cognomina in faſtis Siculis. Samnites cum Etruſcis arma coniunxiſſe,fama fuit. Etruſcis autem quieſcentibus, cū Samnitibus ab vtroque conſule proſpere pugnatum eſt.

DE COS. AN. CDLVII.

L. Volumnius de plebe, Ap.Claudius ex patribus conſul in hunc annum factus:qui priore conſulatu inter ſe item comparati fuerunt. Liuius,& Caſſiodorus. In faſtis etiam Siculis eſt Claudius & Violens. Cicero autē in Catone auctor eſt, inter duos Ap. Cæci conſulatus annos decem interfuiſſe. Hoc anno Fabius & Decius, prorogato in ſex menſes imperio, multa Samnitū oppida ceperunt.ſunt tamen quidam qui nouorum conſulum eam gloriam faciant:alii non amborum, ſed alterius L.Volumnii,cui Samniū prouincia euenerat. is certe in Samnio atque in Etruria, cum ad Claudium collegam ſecum exercitu contuliſſet,proſpere pugnauit.

DE COS. AN. CDLVIII.

Deinceps ſubſequutos conſules eſſe Q.Fabium V,P.Decium IIII,qui iam duobus conſulatibus & cenſura collegæ fuerant,auctor eſt Liuius,& Caſſiodorus: Rullum & Murem faſti Siculi. Quorum conſulum meminit etiam in an. DXXXIX Liuius cum ait;Referebant ſenes, ſic Maximum Rullum cum P. Decio ad bellū Gallicum conſules declaratos. Valerius lib.V, Fabium Rullianum V conſulē memorat. Plutarchus hunc Q.Maximi cunctatoris πρόπαππον vocat,& quinquies cōſulē fuiſſe, ac triumphos clariſſimos egiſſe. Liuius à M.Valerio, A.Cornelio cos. hunc eſſe annū XLVI ait.in quo à noſtra ſupputatione diſcedit.

De

De deuotione P. Decii coſ. IIII, & triumpho Qu. Fabii Max. coſ. V, de Samnitibus, Etruſcis & Gallis.

Hoc anno conſules Q. Fabius & P. Decius ad bellum profecti ſunt, quod Samnites, Galli, Etruſci, & Vmbri, collatis armis, grauiſſimũ inferebãt. cum autem audiſſent apud hoſtes Samnitibus & Gallis delegatam pugnam, inter ipſum certamen Etruſcos Vmbroſq; caſtra Romana oppugnare iuſſos; Cn. Fuluio, vt ex Faliſco; L. Poſtumio, vt ex Vaticano agro exercitũ ad Cluſium admoueant, ſummaque ope fines hoſtium depopulentur, ſcribũt. Ita Etruſcis ad ſuos fines tutandos reuocatis, Samnites Galloſq; in agro Sentinati iuſto certamine prouocant. in quo cum equitatus Romanus à Gallis, quibus oppoſitus erat Decius, in fugam verteretur, Decius exemplum patris ſequutus, qui bello Latino ad Veſerim ſe pro populo Rom. deuouerat, adhibito M. Liuio pontifice, pariter ſe deuouit, & morte ſua populo Rom. victoriam tradidit. Fabius caſtris Samnitum captis, atq; Egnatio hoſtium duce interfecto, Gallos à tergo circumuentos cæcidit. Hæc Liuius; qui idem paulo poſt adiicit, ita; Magna eius diei, quo in Sentinati agro bellatum, fama eſt, etiam vero ſtanti. ſed ſuperiecere quidam augendo fidem; qui in hoſtium exercitu peditum XL millia CCCXX; equitum ſex millia, mille carpẽtorum ſcripſere fuiſſe; ſcilicet cũ Vmbris Tuſciſq;, quos & ipſos pugnæ affuiſſe, & vt Romanorum quoque augerent copias, L. Volumnium proconſulem ducem conſulibus, exercitumque eius legionibus conſulum adiiciunt. In pluribus annalibus duorum ea cõſulum propria victoria eſt. Q. Fabius Deciano exercitu relicto in Etruria, ſuis legionibus deductis ad vrbem, de Gallis Etruſciſque & Samnitibus triumphauit: milites triumphantem ſequuti ſunt. De iiſdem populis triumphatum eſſe, ſcriptum eſt etiã in tabulis Capitolinis: quamquam in libro de viris illuſtr. proditum eſt, Q. Fabium tertio de Gallis, Vmbris, Marſis, & Tuſcis triumphaſſe, nulla Samnitum facta mentione. Deuotionẽ Decianam, & victoriam Fabianam, omnes hiſtorici, Oroſius, Florus, Cicero in II de finib. & in Catone, memoriæ mandarunt.

DE COS. AN. CDLIX.

INSEQVVTI deinceps conſules ſunt L. Poſtumius Megellus, M. Atilius Regulus. auctor Liuius & Caſſiodorus. vtrumque ex Capitolino ipſo eorũ triumpho deſcripſi. in conſulatu enim tantum exſtant parua fragmenta cognominum Megelli & Reguli; quæ expreſſa ſunt in faſtis Siculis.

De Cenſoribus, & Luſtro XXX.

CENSORES hoc anno luſtrum XXX condidiſſe, ſcriptum eſt in tabulis Capitolinis. Liuius horum meminit in anno ſequenti, ita; Luſtrum conditum eſt eo anno à P. Cornelio Aruina, & C. Marcio Rutilo cẽſoribus. Idem tamen, qui in inſequentem annum luſtrũ reiecit, hoc anno de C. Marcio loquens, patrẽ nominat eius qui tunc cenſor erat. ex quo intelligi poteſt, cenſores hoc anno fuiſſe illos quidem, at poſtero luſtrum feciſſe. Idem Liuius hos cenſores viceſimos ſextos à primis, & luſtrum hoc vndeuiceſimũ numerat. Ex quo perſpici licet, aliquot nos cenſores ſcriptoris eius incuria amiſiſſe. Quod autem in Capitolinis tabulis hoc luſtrum XXX ſit, non XIX, vt à Liuio ſcribitur, obſcura cauſa eſt. Ego, niſi in numerorum notis XXIX & XIX menda ſit, luſtra eum vndecim præterire, alios ſequutũ annales, putauerim. Ceterũ vt C. Marcius poſtea Cenſorinus appellatus ſit, in ſecunda eius cenſura dicemus.

De triumphis L. Poſtumii Megelli coſ. de Samnitibus & Etruſcis, M. Atilii Reguli coſ. de Volſonibus & Samnitibus.

LIVIVS affert diuerſas horum de conſulum triumphis ſententias. Eius à nobis verbis expoſitis, facile quid ipſe, quid ceteri ſenſerint, apparebit. Re ab ambobus cõſulibus in Samnitibus geſta, Atilius, inquit, comitiorum cauſſa Romã profectus eſt. cui de triumpho agẽti, negatus honos, & ob amiſſa in Samnio ſeptem millia militum & tercentos, & quod captiuos ſine pactione ad Luceriã in Apulia ſub iugum miſiſſet.

Poſtumius re primum in Samnitibus, poſt in Etruſcis bene geſta, auxilio tribunorum pl. trium, contra ſeptem tribunorum interceſſionem & repugnantem ſenatum vix triumphauit. obſtabat enim quod tardius ab vrbe valetudinis cauſſa exiſſet, & quod iniuſſu ſenatus ex Samnio in Etruriam tranſiſſet. Huius tamen anni parũ conſtans memoria eſt. Poſtumiũ auctor eſt Claudius in Samnio captis aliquot vrbibus, in Apulia fuſum fugatumque, ſaucium ipſum cum paucis Luceriam compulſum; ab Atilio in Etruria res geſtas, eumque triumphaſſe. Fabius ambos cõſules in Samnio, & ad Luceriam res geſſiſſe ſcribit; traductumque in Etruriam exercitũ: ſed ab vtro conſule, non adiecit: & ad Luceriam vtrimque multos occiſos. Hæc Liuius. ex Capitolinis tabulis apparet, L. Poſtumio de Samnitibus & Etruſcis, M. Atilio de Volſonibus & Samnitibus triumphum eſſe decretum. ita vt ille & in Samnio, & in Etruria, hic, & in Samnio, & in Apulia ad Luceriam (hos enim Volſones vocant) rem geſſerit. M. Atilium Regulum conſulem æquo Marte cum Samnitibus pugnaſſe ſcribit Zonaras.

DE COS. AN. CDLX.

In hunc annum conſules fuerũt L. Papirius Curſor, & Sp. Caruilius, auctore Liuio & Caſſiodoro: Curſor & Maximus faſtis Siculis. Lapis Capitolinus Papirii L. F. Sp. N. Curſoris meminit; quem Papirium Liuius L. Papirii Curſoris quinquies conſulis filium tradit. De iis ſic Plinius libro *VII*; Princeps Romanis ſolarium horologium ſtatuit ante duodecim annos, quam cum Pyrrho bellatum eſt, ad ædem Quirini L. Papirius Curſor, cum eandem dedicaret a patre ſuo votam; vt à Fabio Veſtali proditur. Sp. Caruilii Q. F. Maximi meminit Liuius in anno CDLV; in quem annũ eum ædilem curulem profitetur. Ita etiam Capitolinæ tabulæ. Eundem ſcribit Velleius lib. *II*, equeſtri loco natum, & nouum hominem ad ſummos honores populi Rom. ſuffragiis perueniſſe.

De triumphis L. Papirii Curſoris, & Sp. Caruilii Max. conſulum de Samnitibus.

Hoc anno L. Papirius cos. Samnitium exercitum, qui iureiurãdo obſtrictus, quo maiore conſtantia virtutis pugnaret, ad bellũ venerat, fudit, atq; ingentem victoriã peperit. Itaq; de triumpho eius ſic ſubiicit Liuius; Papirius conſul de Samnio exercitũ deduxit. venienti Romam triũphus omniũ cõſenſu delatus eſt. triumphauit in magiſtratu inſigni (vt illorum temporum erat) triumpho. Idem triumphus eſt etiam inter Capitolinos, & apud Zonaram. De Caruiliano autem triumpho ita Liuius: Sp. Caruilius re primum in Samnitibus, poſt in Etruria bene geſta, Faliſcis annuis induciis datis, ad triumphum deceſſit, vt minus clarum de Samnitibus, quam collegæ triumphus fuerat, ita cumulo Etruſci belli æquatũ. De eodẽ ſic Plinius lib. *XXXIIII*. Fecit & Sp. Caruilius Iouem qui eſt in Capitolio, victis Samnitibus ſacrata lege pugnantibus. Eundem Sp. Caruilium de Samnitibus triumphaſſe, inciſum eſt in tabulis Capitolinis. Pecuniam tantum in ærarium intuliſſe ſcribit Zonaras.

DE COS. AN. CDLXI.

Insequens annus conſules habuit Q. Fabium Gurgitem, D. Iunium Brutum Scæuam, teſte Liuio & Caſſiodoro: Iunium Brutum, & Q. Fabium Maximum Zonara. Maximum & Scæuam faſtis Cuſpiniani; Brutum & Maximum Siculis. Fabium Q. Maximi Rulliani quinquies ante conſulis filium Liuius, Plinius lib. *VII*, Capitolinæ tabulæ, & Zonaras prodiderunt. Brutum D. Iunii Bruti Scæuæ filium eſſe opinor, conſulis anno CDXXVIII.

De re geſta cum Samnitibus & Faliſcis.

Horvm conſulum res geſtæ apud Liuium exciderunt. quo nos eas diligentius ex aliis annalibus conquiſitas afferemus. ſic igitur ſcriptum eſt in *II* Hiſtoriarũ Zonaræ: Cum Samnites & Faliſci Romanorũ opibus, vel peſtilentiæ cauſſa, qua ciuitas laborabat, vel cõſulum, quos, vt pacatis temporibus, non ex virtute delegerãt,

contem-

Digitized by Google

contemptis mouiſſent, Romani Caruilium Iunio Bruto, Q. Fabio Maximũ Rullianum patrem legatum decteuerunt. Ac Brutus quidem Faliſcis victis, & eorum & aliorum Tuſculorum agros populatus eſt: Fabius autẽ, cum educere ſine patre Roma copias, quod Samnites Campanum agrum populabundos iniſſe audierat, properaſſet, atque in ſpeculatores quoſdam hoſtium incidiſſet, vt eos pedem referẽtes vidit, exercitum vniuerſum hoſtium fugientem ratus, vt ad ſe vniuerſæ rei gloriam ante patris aduentum traheret, manum conſerere feſtinauit. Incompoſito vero profectus agmine, atque in cõfertos delapſus hoſtes, cum vniuerſo exercitu cæſus fuiſſet, niſi nox ſuperueniſſet. multi tamen poſt periere; cum neque medicorum, neque aliarum oppottunitatum copia eſſet; quod ſpe victoriæ momento temporis comparandæ, poſt ſe impedimẽta teliquiſſent. Samnites autem eos poſtridie vniuerſos cęcidiſſent; niſi Fabium impetatoris patrem aduentare rati, receſſiſſent. Quibus tebus Romam nuntiatis, populus Rom. indignatus, conſulem ad ſupplicium ab exercitu teuocauit. Pater autem eius ſenex, tebus ſuis, & familiæ ſuæ geſtis commemoratis, cum idem filium ſuum nihil maiorum ſuorum dignitate alienum facturum eſſe promitteret, atque cladem acceptam in ætatem transfertet, populum placauit; & cum filio egreſſus, Samnites victos caſtris exuit: agriſque vaſtatis, prædam, quæ magna erat, partim in ærarium intulit, partim militibus diſtribuit. Hæc Zonaras. Quæ eadem ab Eutropio video confirmari his verbis; Samnites reparato bello Q. Fabium Maximum vicerũt, tribus millibus hominum occiſis: poſtea cum patet ei Fabius Maximus legatus datus fuiſſet, & Samnites vicit, & plurima eorum oppida cepit. & ab Oroſio his; Fabius Gurges conſul, male aduerſus Samnites pugnauit. namque commiſſo prœlio, victus in vrbem refugit. Itaque cum ſenatus de* immouendo eo deliberaret, pater Fabius Maximus Ignominiam filii deprecatus, legatum ſe filio iturum vltro obtulit; ſi illi depellendæ ignominiæ, & gerendi iterum belli facultas daretur. qua impetrata, prœlioque conſerto, cum ſubito pugnantem filium conſulem, inſiſtente Pontio Samnitium duce, & infeſtis hoſtium telis concluſum videret, in medium ſe agmen pius ſenex equo vectus intulit. Quo facto permoti Romani tota ibi incubuere acie, donec ipſum ducem Pontium deleto hoſtili exercitu victum oppreſſumque* viderunt. Cæſa ſunt in eo prœlio Samnitium viginti millia, capta quatuor millia cum rege ſuo; tandemque Samniticum bellum, quod per XLIX annos multa Romanorum clade trahebatur, capti ducis deſtitutione finitum eſt. Hinc etiam illa ſunt apud Valerium capite De inſtitutis; Q. Fabius Maximus quinquies conſul, vir iampridem ſummæ auctoritatis, & tunc vltimæ ſenectutis, à filio conſule inuitatus, vt inter ſe & lictorem procederet, ne hoſtium Samnitium turba, ad quorum colloquium deſcendebant, elideretur, id facere noluit. Quod autem Valerius addit; *Idem à ſenatu legatus miſſus ad filium conſulem Sueſſam*: turpem eius ἀνιστορησίαν oſtendit; cum id Fabio Verrucoſſo contigerit, non Rulliano. auctores omnes.

DE COS. AN. CDLXII.

Cvm ex hoc conſulatu Liuii libri x interciderint, quem locupletiſſimum auctorem huius hiſtoriæ hucuſque habuimus, iamq; maximis prope annaliũ præſidiis deſtituti ſimus, Dionyſii, Diodori, & Liuii; nemo eſt qui non intelligat, quantum nobis ſit in poſterum laborandum in his magiſtratuum ac triumphorũ tabulis & confirmãdis & perficiendis. Itaq; abhinc Caſſiodoro & Siculis faſtis in primis auctoribus vtemur in annis per conſules digerendis. neque vero interea, ſi quid ab aliis nobis adiumenti ſuppeditabitur, reiiciemus. In hunc igitur annum creatos conſules eſſe L. Poſtumium, & C. Iunium, ſcribit Caſſiodorus; quorum cognomina, Megellum & Brutum Bubulcum, ne faſti quidem Cuſpiniani & Siculi omiſerunt. Itaque Liuius libro XXVIII horum ita meminit; L. Poſtumius Megellus interrex, iis comitiis quę ipſe habuit, cum C. Bubulco creatus eſt. L. Poſtumius ex binis ſuperioribus conſulatibus deſcriptus eſt. C. Iunius, filius eſt (vt puto) C. Iunii C. F. C. N. Bruti Bubulci conſulis anno CDXL. Conſulibus his quæ prouinciæ obuenerint, incompertum eſt. Nam Fabio Gurgiti pro conſule prorogatũ in Samnites

imperium eſt. Poſtumius autem conſul quietam videtur ſortitus eſſe prouinciam; quod milites in agris colendi cauſſa habuerit. qua de re ſequenti anno damnatus eſt. Sic enim ſcriptum eſt in Epitoma Liuianarum XI; L. Poſtumius conſularis, quoniã, cum exercitui præeſſet, opera militum in agro ſuo vſus eſſet, damnatus. & apud Suidam. Poſtumius duobus conſulatibus, & generis ſplendore elatus, cum collegam plebeium eſſet nactus, in eum ſuperbius ſe geſſit, & milites in agro habuit. Collegam autem plebeium, opinor, Brutum intellexit. Cum ciuitas peſtilẽtia laboraret, miſſis legatis, vt Æſculapii ſignum Romam ab Epidauro transferrent, anguem, qui ſe in nauem eorum contulerat, in quo ipſum numen eſſe conſtabat, deportauere; eoque in inſulam Tiberis egreſſo, eodem loco ædes Æſculapii conſtituta eſt. Epitoma XI Valerius capite de miraculis.

De triumpho Qu. Fabii Maximi Gurgitis procoſ. de Samnitibus.

Hoc anno, qui eſt ab V.C. CDLXI, Maximum triumphaſſe, fragmenta triumphorum Capitolina indicant. is aũt eſt Q. Fabius Maximus Gurges; qui priore anno conſul, rem bene cum Samnitibus, patre adiuuante, geſſit, atq; hoc anno de iis procoſ. triumphauit. ſiquidem ſcriptum eſt apud Zonaram, victoria Fabiana de Samnitibus Romam nunciata, & patri honorem habitum, & filio imperium in alterum annum, vt pro conſule bellum gereret, prorogatum: patrem autem, qui & tum legatus erat, omnia, ita tamen vt à filio geſta viderentur, adminiſtraſſe. quin etiam in Epitoma XI inuenio, Fabium filium, cõſiliis & opera patris ſui adiutum, cæſis Samnitibus triumphaſſe; C. Pontium Samnitium imperatorem, ductum in triũpho, ſecuri percuſſiſſe. & apud Valerium hæc ſunt; Fabius Rullianus, quinque cõſulatibus ſumma cum gloria peractis, legatus ire Fabio Gurgiti filio, ad bellũ difficile & periculoſum conficiendum, grauatus non eſt. Idem triumphantis currum equo inſidens ſequi, quem ipſe paruulum triumphis ſuis geſtauerat, in maxima voluptate poſuit.

DE COS. AN. CDLXIII.

In hunc annum conſules edit Caſſiodorus P. Cornelium Rufinum, M'. Curium Dentatum. pro quibus inuenio in faſtis Siculis Maximum III, & Murem VI: quos in annum CDLXXXVIII reüciendos puto. Horum autem meminit Plinius lib. VII, cum inquit; P. Cornelius Rufus, qui coſ. cum M'. Curio fuit, dormiens, oculorum viſum amiſit. & Velleius primo; Sabinis, inquit, ſine ſuffragio data ciuitas Curio & Rufino coſ. Eutropius item M'. Curium Dentatum, & P. Cornelium Rufinum in hunc annum conſules commemorat. Rufini porro conſulis meminit & Plutarchus in Sylla. Cicero in Catone, M'. Curium conſulatum quinquennio cepiſſe poſt Decii filii deuotionem ſcribit. P. Cornelius, filius (vt puto) fuit P. Cornelii Rufini, dictatoris anno CDXIX. Curium *Dentatum* inde appellatum tradit Plinius lib. VII, quod cum dentibus natus eſſet. Idem ex quarto Capitolino triumpho deſcriptus eſt.

De re geſta cum Samnitibus, Lucanis, & Sabinis; & triumphis Rufini & Curii conſulum.

Hoc anno cum Samnitibus, Lucanis, & Sabinis, acie dimicatum eſt. Samnites veteres hoſtes erant: Lucanos & Sabinos, alios aliæ ad bellum cauſſæ, ſed parum nobis compertæ, incitarunt. Triumphaſſe autem Curium de omnibus, Rufinũ de Samnitibus, verbis ſcriptorum expoſitis, demonſtrabo. Eutropius; Deinde P. Cornelius Rufinus, M'. Curius Dentatus, conſules ambo contra Samnites miſſi, ingentibus prœliis eos confecere. tum bellum cum Samnitibus per annos XLIX geſtum ſuſtulerunt. & in epitoma XI; Curius Dentatus conſul, Samnitibus cæſis, & Sabinis, qui rebellauerant, victis, & in deditionem acceptis, bis in eodem magiſtratu triumphauit. Cicero etiam in Catone, Curium de Samnitibus, Sabinis, & Pyrrho, ſcribit triumphaſſe. Sed de Pyrrho paulo poſt. Appuleius item Apologia prima, M'. Curium ter triumphum vna porta egiſſe, de Samnitibus, de Sabinis, de Pyrrho ait. Plutarchus denique in Catone maiore, Curium ſcribit ter triumphaſſe. Nam ab eo etiã in

Sabinis

Sabinis rem proſpere geſtam eſſe, oſtendit Florus, cum ait: Populus R. à Latinis aggreſſus eſt gentem Sabinorum; qui immemores factæ ſub T. Tatio affinitatis, quodam contagio belli ſe Latinis adiunxerant. ſed Curio Dentato conſule, omnem eũ tractum, qua Nar ambit, fonteſq; Velini Adriatico tenus mari, igne ferroque vaſtauit. qua victoria tantum hominum, tantum agrorum redactum in poteſtatem, vt in vtro plus eſſet, ne ipſe quidem poſſet exiſtimare qui vicerat. & Oroſius, cum inquit; Cum Sabinis Curio conſule bellum geſtum eſt; vbi quot millia hominum interfecta, quot capta ſint, ipſe conſul oſtendit, qui, cum in ſenatu magnitudinem acquiſiti agri Sabini, & multitudinem capti populi referre vellet, numerũ explicare non potuit. De eodem Curio in Sabinis ſic Frontinus libro primo; M'. Curius aduerſus Sabinos, qui ingenti exercitu conſcripto, relictis finibus ſuis noſtros occupauerant, occultis itineribus manum miſit; quæ deſolatos agros eorum vicoſque per diuerſa incendit. Sabini ad arcendam domeſticam vaſtitatem receſſerunt. Curio cõtigit & vacuos infeſtare hoſtium fines, & exercitum ſine prœlio auertere, ſparſumque cædere. Hinc etiam eſt quod Cicero libro IIII epiſt. ad Att. Lacum Velinum à M'. Curio monte interciſo in Nar emiſſum ait: & quod Sabinis hoc anno ciuitatem datam ſine ſuffragio ſcribit Velleius. Eundem porro Curium eodem anno cum Lucanis ſecundo prœlio decertaſſe, inde intelligi poteſt, quod de iis ouans vrbem ingreſſus eſt. quod ex libro De viris illuſtribus liquet, in quo ita eſt; M'. Curius Dentatus primo de Samnitibus triũphauit, quos vſque ad mare ſuperum pacauit. regreſſus, in concione dixit; Tantum agri cepi, vt ſolitudo futura fuerit, niſi tantum hominum cepiſſem; tantum porro hominum cepi, vt fame perituri fuerint, niſi tantum agri cepiſſem. Iterum de Sabinis triumphauit: tertio de Lucanis ouans introiuit vrbem. Hũc autem auctorem ſequutus, ouationis etiam memini, vt poſt, cum de Pyrrho triumphauit, quartum triumphauerit: quemadmodum in Capitolino eius triumpho inciſum eſt. Hoc autem tempore bellum geſtum eſſe cum Lucanis, docet etiam Epitoma XI; in qua ſic ſcriptũ eſt; Res aduerſus Lucanos geſtas continet; contra quos auxilium Tyrrhenis ferre placuerat. Significat autẽ, Romanos Tyrrhenorum cauſſa bellum ſuſcepiſſe contra Lucanos, vt ante Campanorum cauſſa contra Samnites. Bellum autem Lucanum, eodem anno quo & Tarentinum & Samniticum, qui poſt arma coniunxerant, eſt confectum. Hoc eſt autem tempus illud quo M'. Curius ad focum ſedens, aurum offerentibus Samnitibus aſpernatus eſt; & malle ſe aurum habentibus imperare, quam aurum habere dixit. auctor Cicero in Catone, Plinius lib. X cap. V, Plutarchus in Catone maiore, & in Apophthegmatis. quamquam Athenæus aurum oblatum à Sabinis tradit libro decimo. Hæc de triumphis Curii. Rufini autem triumphi obſcurior multo memoria eſt. eum vero tradit Plinius lib. XXXIII, cap. XI, cum ait; Propter quinque pondo notatum à cenſoribus triumphalem ſenem, fabuloſum iam videtur. ſenem enim triumphalem vocat Rufinum; quem poſt ab Aemilio Fabricioque cenſoribus notatum ea de cauſſa, in eorum exponenda cenſura oſtendemus. Adiiciam illud hoc loco, Samnites hoc demum anno bello fractos pacem petiiſſe, & cum iis fœdus quarto renouatum eſſe; de quo fœdere ſcriptum eſt in Epitoma XI ante res Curii geſtas, vt puto, præpoſtere. ſiquidem Eutropius his demum etiam cõſulibus bellum Samniticum ſublatum eſſe teſtis eſt. neque veriſimile videtur, eos aut tã cito de fœdere deceſſuros, aut per tot annos ſine fœdere nouo quieturos fuiſſe. ſiquidem nouem poſt annis eoſdem cum Tarentinis defeciſſe conſtat.

DE COS. AN. CDLXIIII.

M. VALERIVS, Q. Cædicius, deinceps conſulatum ineunt auctore Caſſiodoro. quorum cognomina, CORVINVS & NOCTVA, vt ſunt in faſtis Cuſpiniani, ſic in Siculis prætereuntur. Eſt autem Coruinus, M. Valerii Corui, qui iam ſexies conſul fuit, ſine dubio filius: Noctua Cædicii cognomen: quem Cædicium patrem eſſe arbitror Q. Cædicii Q.F.Q.N. conſulis anno CDXCVII. Hoc (vt opinor) anno TRIVMVIRI CAPITALES primum creati: de quibus ſcriptum eſt in Epitoma XI. Per hos annos quieſcentibus Samnitibus, ſæpius cum Vulſinienſibus &

Digitized by Google

Lucanis pugnatum;verum quibus conſulibus, aut quo euentu, parum compertum eſt. Hoc autem declarant verba Epit. XI hæc;Res contra Vulſinienſes & Lucanos geſtas continet.

De cenſoribus, & Luſtro XXXI.

Hoc anno cenſores fuiſse,cum quinquennale ſpatium docet, tum verba Epitomæ XI; in qua poſt Curianum triumphum eſt ita;Cenſus actus eſt:luſtrum conditum:cenſa ſunt ciuium capita CCXXIII millia. Cenſores qui fuerint, parum exploratum eſt. fuiſse autem M'. Curium cum L. Papirio, conſentaneum eſt. de quibus ſic ſcripſit Frontinns in libro De aquæ ductibus: Vetus Anio,poſt annos XL quam Appia aqua perducta eſt,anno ab V.C. CCCCLXXXIX. M'.Curius Dentatus, qui cēſuram cum L.Papirio Curſore geſſit, Anionis, qui nunc dicitur Vetus,aquam perducendā in vrbem ex manubiis de Pyrrho captis curauit, Sp.Caruilio,L.Papirio cos. Scriptor autem libri De viris illuſtribus ſic;Curius aquam Anienem manubiis hoſtium in vrbem induxit. Videtur autem hic eſse Frontini ſenſus; Curium Caruilio & Papirio cos.aquam ex manubiis Pyrrhi fortaſse duumuirum perduxiſse,cum multo ante cū L.Papirio cenſor fuiſset. fit enim Curii duumuiri apud eundem mentio. Nam ſi in eū conſulatum hos cenſores reiiciamus,L.Papirium conſulem & cenſorem eodē anno faciemus. Luſtrum autem non hoc anno,ſed poſtero conditum, vt in multis aliis animaduerti,puto.

DE COS. AN. CDLXV.

CASSIODORVS conſules ſubrogatos in hunc annum ſcribit Q. Marcium, P. Cornelium; eos credo,qui anno CDXLVII collegæ fuerunt; quorum cognomina Tremulus & Aruina exſtant in faſtis Cuſpiniani & Siculis. Conſulum prouinciæ quæ fuerint,excidit. cum Lucanis tamen & Vulſinienſibus interea bellatum eſse, ante oſtendimus.

DE COS. AN. CDLXVI.

INSEQVENS annus conſules habuit, auctore Caſſiodoro, M.Marcellum. Sp. Nautium; Marcellum & Rutilum faſtis Siculis & Cuſpiniani. Marcellum filium eſse puto M.Claudii Marcelli, conſulis anno CDXXII: Sp.Nautium, Sp. Nautii Sp. F. Sp. N. Rutili, conſulis an. CDXXXVI. Et horum conſulum res geſtæ deſiderantur.

DE COS. AN. CDLXVII.

M. VALERIVM, C. Aelium, conſules prodit in hunc annum Caſſiodorus. Eorum cognomina ſunt in faſtis Cuſpiniani, Maximus & Pætus; Siculis, Potitus & Pætus.

De tertia ſeceſſione plebis, & Q. Hortenſio dictatore.

PER hos annos populum R. ab externis difficilibus bellis quieuiſse, ſeditione autem domeſtica laboraſse, exiſtimo. Huius rei ſeceſſionem plebis in montem Ianiculum, habeo teſtem; quæ hoc certe triennio facta eſt. cuius ſeditionis ſedandæ cauſsa Q. Hortenſium dictatorem creatum inuenio: verum quibus potiſſimum conſulibus, exploratum non habeo. Illud vero dubium non eſt, quin poſt luſtrum conditum dictus ſit. ſiquidem poſt eius mentionem ita ſcriptum eſt in Epitoma XI; Plebs propter æs alienum, poſt graues & longas ſeditiones, ad vltimum ſeceſſit in Ianiculum: vnde à Q. Hortenſio dictatore deducta eſt. iſque in ipſo magiſtratu deceſſit. Adiicit Zonaras, ſeditionem hoc tēpore lege de nouis tabulis à tribunis plebis promulgata, & à creditoribus impedita, excitatam eſse; neque ante compoſitam, quā hoſtes vrbem inuaſerint. De eadem re ſic ſcribit Auguſtinus libro tertio de ciuitate Dei; Poſt graues & longas Romanorum ſeditiones, ad vltimum plebs in Ianiculum hoſtili diremptione ſeceſſit. cuius mali tā dira calamitas fuit, vt eius rei cauſsa dictator creatus Hortenſius ſit: qui plebe reuocata, in eodem magiſtratu exſpirauit; quod nulli dictatori ante contigerat. Idem etiam legem in hoc magiſtratu tuliſse dicitur, de qua

de qua ſcriptum eſt apud Plinium libro XVI; Q. Hortenſius dictator, cum plebes ſeceſſiſſet in Ianiculum legem in Eſculeto tulit, vt quod ea iuſſiſſet omnes Quirites tenerent. Vnde ſcriptum eſt in primo libro Inſtitutionum, Plebiſcita lege Hortēſia lata, non minus quam leges valere cœpiſſe. qua de re Gellius etiam libro XV, cap. XXVII. Hæc antem lex lata ante fuerat à Q. Publilio dictatore anno CDXIII; ſed forte non obſeruata. Magiſtri equitum certum nomen, neque aliud quicquam de tanto plebis motu inuenire potui.

DE COS. AN. CDLXVIII.

CASSIODORVS conſules ſuggerit C. Claudium, M. Æmilinm: Caninam & Lepidum faſti Siculi & Cuſpiniani; quorum illud Claudii, hoc Aemilii cognomen eſt. Horum conſulum res geſtæ ignorantur. Bruttios tamen hoc tempore cum Lucanis & Etruſcis ad arma excitos hortatu Tarentinorum, ſequentibus annis explanandis docebo.

DE COS. AN. CDLXIX.

C. SERVILIVM, L. Cœlium conſules edit in hunc annum Caſſiodorus. Cœlium tamen ego puto eſſe mendoſe pro Cæcilio. Cicero enim nouam gentem Cœliam vocat, & paucis ante ſe annis conſulatum adeptam, pro Murena, cum ait; Quamquā ego putabam, Iudices, multis viris fortibus ignobilitas ne obiiceretur, meo labore eſſe perfectum: qui non modo Curiis, Catonibus, Pompeiis, antiquis illis fortiſſimis viris, nouis hominibus; ſed his recentibus, Mariis, Didiis, Cœliis commemorandis iacebunt. Intelligit autem M'. Curium Dentatum, M. Porcium Catonem, Q. Pompeium, C. Marium, T. Didium, C. Cœlium Caldum; qui primi ex ſuis conſulatum ceperunt. C. autem Cœlius anno DCLIX conſul factus eſt. In faſtis Sicnlis cognomina horum ſunt Δέντων & Τύκκας; vtrumque, vt puto, mendoſe. *Dentrem* enim legēdum exiſtimo; quod, vt Liuiorum, ſic etiam Cæciliorum fuiſſe accepimus. alii *Tuccam* Seruilio cognomen adiiciunt.

De cenſoribus.

QVINQVENNIVM abſolutum poſtulat vt in hunc annum cēſores referantur. de quibus tamē nihil accepimus. Coniecturæ autem ſi dandus locus eſt, alter ex his fuit Sp. Caruilius C.F.C.N. Maximus, vir conſularis ac triumphalis; quem Velleius lib. II, ad cenſuram etiam euectum à populo R. cum equeſtri eſſet loco natus, ſignificat. Luſtrum tamen ab his factum nō eſſe, ex ſequentibus luſtris apparet. Collegæ eius patricii nomen ne colligere quidem diuinatione poſſumus.

De bello Gallico Senonico, & L. Cæcilio cos. cæſo.

Hoc anno Gallos Senonas bellum, quo funditus deleti ſunt, excitaſſe, inde intelligi poteſt, quod & Polybius poſt decimum annum quam à Fabio V conſule victi fuerant, arma mouiſſe ait; & quod id bellum L. Cęcilio duce, qui & in eo cecidit, geſtum fertur; quem hoc anno conſulem fuiſſe accepimus. Neqne verò me mouent verba Oroſii, qui poſtero anno, Dolabella & Domitio conſulibus, illata à Gallis arma inquit. exarſiſſe enim tum bellum, quod hoc anno ſuſceptum eſt, puto. De cauſſis porro huius belli, ſcriptum eſt ita in Epitoma XII; Cum legati Romanorum à Gallis Senonibus interfecti eſſent, bello ob id Gallis indicto, L. Cæcilius prætor cū legionibus ab iis cæſus eſt. & Oroſius; Dolabella & Domitio cōſulibus, Lucani, Bruttii, Samnites quoque, cum Etruſcis & Senonibus Gallis facta ſocietate, cum rediuiuum contra Romanos bellum molirentur, Romani ad exorandos Gallos miſere legatos, quos cum Galli interfeciſſent, Cæcilius prætor ob vlciſcendam legatorū necem, & comprimendum multorum hoſtium impetum cum exercitu miſſus, ab Etruſcis Gallisq; oppreſſus interiit. ſeptē tribuni mil. cæſi; multi nobiles trucidati; XIII millia militum Ro. ibi bello proſtrata ſunt. Polybius autem aliquāto ſecus; qui Lucium ante cæſum qnam legatos violatos ait. Poſt decimum (inquit) annum, quam cum Gallis ad Cluſium pugnatum eſt, iidem comparato ingenti exercitu in Etruria

Arretium obſident. Romani cum Arretinis auxilio veniſſent, non longe ab vrbe acie conflixerunt. in qua pugna ſuperati ſunt, Lucio duce amiſſo. M'. Curium in eius locum ſuffecere. Hic ſtatim legatos in Galliam ad redimendos captiuos miſit; quos violato iure gentium Galli interfecere. Reliqua in poſterum annum referenda exiſtimo. Ex his apparet, bellum Gallicum hoc anno initum, & L. Cæcilio conſule, vt conſentaneum eſt, non prætore geſtum; & in eius locum M'. Curium conſulem eſſe ſubrogatum.

DE COS. AN. CDLXX.

P. CORNELIVM Dolabellam, Cn. Domitium conſules ſuggerit Caſſiodorus: Dolabellam & Caluum faſti Cuſpiniani: Dolabellam Maximum Siculi. Maximum autem Dolabellæ cognomen putant quidam: quod ex Gallici belli parta laude ſibi videatur comparaſſe. Hic eſt autem Cn. Domitius Cn. F. Caluinus, cuius ædilis curulis meminit Liuius in anno CDLV. Horum conſulum alii etiam meminerũt, vt Oroſius.

De re geſta cum Gallis à P. Dolabella coſ. & triumpho eius.

GALLICI belli perfecti decus penes Dolabellam conſulem fuiſſe, nemo eſt qui neget. Significat hoc Eutropius, cum ait; Interiectis aliquot annis, iterum ſe Gallorum copiæ contra Romanos Tuſcis Samnitibusque iunxerunt. ſed cum Romam tenderent, à P. Cornelio Dolabella conſule deletæ ſunt. Significat & Florus, cũ inquit; Poſt aliquot annos, omnes reliquias Gallorum in Etruria ad lacum Vadimonis Dolabella deleuit; ne quis exſtaret in ea gente, qui incenſam à ſe Romam vrbẽ gloriaretur. Vnde inquit etiam Polybius; Romani nouo delectu habito, in Galliam penetrant. Quibus cum Senones Galli occurrerent, magno prœlio victi ſunt. iiſque è regione pulſis Romani Senam vrbem eorum coloniam deducunt. Boii autem, cum deletos Senones intelligerent, & ſuis rebus timerẽt, aduocatis Etruſcis, exercitum aduerſus Romanos eduxerunt; atque ad lacum Vadimonis congreſſi, pleriſq; Etruſcis cæſis, ipſi vix euaſerũt. Quæ cum ita ſint, quamquam triumphaſſe Dolabellam conſulem nemo tradit, tamen quin tam glorioſa parta victoria triumpharit, neminem dubitare poſſe opinor. Hac enim victoria ab Aeſi fluuio, quõdam Italiæ termino, vſque ad Rubiconem, Italiæ fines producti ſunt. Ad hoc etiam bellum illa pertinere exiſtimo, quæ ſunt apud Suetonium in Tiberio; Liuius Druſus hoſtium duce Druſo cominus trucidato, ſibi poſteriſque ſuis cognomen inuenit. Traditur etiam pro prætore ex prouincia Gallia retuliſſe aurum, Senonibus olim in obſidione Capitolii datum, nec (vt fama eſt) extortum à Camillo.

DE COS. AN. CDLXXI.

C. FABRICIVM, Q. Aemilium conſules ſubiicit Caſſiodorus; Luſcinum & Papum Siculi faſti. Horum autem ſic meminit Cicero in Lælio; Videmus Papum Aemilium C. Luſcino familiarem fuiſſe. ſic à patribus accepimus, bis vna conſules, & collegas in cenſura. Præterea C. Fabricii, & Q. Aemilii Papi meminit etiã Valerius capite de paupertate. Aemilium mendoſe Paulũ vocat Plutarchus in Parallelis. Pater eſt L. Aemilii Q. F. Cn. N. Papi, conſulis anno DXXVIII. C. Fabricius deſcriptus eſt ex ſecundo ipſius Capitolino conſulatu.

De triumpho C. Fabricii Luſcini coſ. de Etruſcis & Gallis.

C. FABRICIVM priore hoc conſulatu triumphaſſe, ex Capitolinis fragmentis colligo, primum, quia eundem conſulem iterum, triumphaſſe iterum ſcriptum eſt. deinde, quia veſtigia exſtant etiam prioris triumphi. nam ſyllabæ illæ EIS QVE, quæ ſunt proxime ante triumphum Q. Marcii conſulis, ſine dubio pertinent ad C. Fabricium; qui conſul Q. Marcium conſulem præcedit. Triumphaſſe autem Fabricium ſcripſi de Etruſcis Galliſque, quod Polybius anno poſtquam ad lacum Vadimonem

dimonem

dimonem cum Etruſcis Boii deleti fuerant, eoſdem nouo delectu habito arma mouiſſe, atque victos pacem petiiſſe à Romanis tertio ante Pyrrhi in Italiam aduentum anno ſcribit. vt ex eo intelligi poſſit, ne Boios quidem atque Etruſcos clade priore perculſos, hoc anno otium habuiſſe. In Epitome quidem *XII* etiam ſcriptum eſt, aduerſus Bruttios & Lucanos & Etruſcos, aliquot prœliis à compluribus ducibus bene eſſe pugnatum.

DE COS. AN. CDLXXII.

DEINCEPS ſequuti ſunt conſules Q. Marcius cum L. Æmilio. auctor Caſſiodorus. Horum alter, Philippus; alter, Barbula nominatus eſt. quod ex faſtis Siculis, & eorũ triũphis Capitolinis intelligi poteſt, ex quibus vterq; deſcriptus eſt. Marcio Etruſci, Æmilio Tarentini obuenerunt.

De triumpho Qu. Marcii Philippi cos. de Etruſcis.

Q. MARCIVM Philippum conſulem de Etruſcis triumphaſſe ſcriptum eſt in tabulis Capitolinis. cuius triumphi mentionem nemo facit. ad hunc tamen pertinent hæc verba Epitomæ *XII*; Aduerſus Lucanos, Bruttios, & Etruſcos, res à compluribus ducibus bene geſtæ. Adde, quod Iornandes ſcribit, nondum Etruſco bello cõfecto cum Tarentinis bellari cœptum.

De bello Tarentino, & regis Pyrrhi.

BELLVM autem Tarentinum, inter Romana bella nobiliſſimum, hoc anno initum eſt; cum priore anno cauſſam, Oroſio auctore, habuiſſet, quæ apud Zonaram ita narratur; Cum Tarentini maximum aduerſus Romanos bellum Gallorum atq; Etruſcorum conciſſent, neque ipſi tamen arma cepiſſent, caſu euenit vt bello grauiſſimo cauſſam dederint. Nam cum L. Valerius claſſis præfectus Tarentum, quam ſociam eſſe ciuitatem rebatur, acceſſurus eſſet, vt inde, quo mittebatur, iret, Tarentini ex conſcientia ſcelerum ſuorum, eum aduerſus ſe veniſſe ſuſpicati, ipſum nihil hoſtile metuentem adorti, cum multis aliis demerſerunt. Quare Romæ cognita, Romani, etſi hanc iniuriam grauiſſimo animo tulerunt, tamen per legatos cum eis queſti ſunt. quibus non modo nihil æqui reſponſum eſt, ſed etiam cõtumelia illata, L. Poſtumii legatorum principis veſte ſordibus inquinata. Ea cauſſa fecit vt bellum L. Aemilio conſuli ſit decretum. qui cum eo veniſſet, idoneis verbis animos eorum tentauit, ratus eos pacem facile æquis conditionibus accepturos. ſed in magna ciuium diſſenſione, cum ſeniorũ ac locupletiorum animi ad pacem, iuniorum ac tenuiorum ad bellum inclinarent, iuniorum ſententia vicit. Suis autem diffiſi viribus, Pyrrhum Epirotam, legatis & muneribus ad eum miſſis, ad belli ſocietatem acceſſiuerunt. Quibus rebus cognitis, Aemilius agrum populatus eſt; eoſque in aciem egreſſos in fugam vertit; vt oppida quædam etiam ceperit. Cum autem captiuos diligenter curaret Aemilius; & aliquot etiam ex potentioribus dimiſiſſet, Tarentini & humanitatem eius admirati, & in ſpem pacis impetrandæ erecti, Agidem Romanis amicum cum ſummo imperio ducem creauerunt. Qui cum vix magiſtratum iniſſet, Cineas legatus à Pyrrho præmiſſus aduenit, atque pacis omnia cõſilia diſturbauit. Etenim Pyrrus, cum ingenii facilitate, tum diſciplina ac rerum vſu præſtans, maxima Græciæ parte vel beneficiis vel metu ſibi adiuncta, Tarentinorum ſocietatem rationibus ſuis accommodatam futurã exiſtimans, cum iampridem Siciliam, Carthaginem, & Sardiniam affectaret, & tamen cum Romanis inire inimicitias vereretur, ſe iis auxilio futurum eſſe ſpoponderat. Sed ne in Romanorum ſuſpicionem incideret, ſtatim ſe domum rediturum eſſe oſtendit; & in fœdere excepit, ne diutius quam opus eſſet, ab eis in Italia detineretur. Hæc pactus, maiorem legatorum partem, vt in colligendis militibus operam nauaturos, obſidum loco retinuit; paucos & Cineam cum exercitu præmiſit. Quorum aduentu confirmati Tarentini, pace repudiata, imperium Agidi abrogatum, vni legatorum detulerunt. Neque multo poſt Milo à Pyrrho cum copiis miſſus, arcem eorum ad Pyrrhum recipiendum occupauit, & muros ſibi cuſtodiẽdos aſſumpſit. id quod gratum

Tarentinis fuit. quod neq; in præſidiis eſſe, neq; laborem militarem quemquam ſuſcipere cogerentur. Itaq; cibaria præbuerunt, & Pyrrho pecuniam miſerunt, Æmilius, qui ad id tempus in agro erat, Pyrrhi militum aduentu percepto, cum hiberna incommoda tolerare non poſſet, in Apuliā abire ſtatuit. Sed cum Tarentini, anguſtis quibuſdam faucibus occupatis, per quas ei neceſſario tranſeundum erat, iter ei ſagittis, iaculis, & fundis intercluſiſſent, captiuos eorum, quos ſecū ducebat, oppoſuit. Illi vero veriti, ne ſuos pro Romanis conficerent, deſtiterunt. Hæc Zonaras. Eadem belli cauſſa ſcripta eſt in epitoma XII. ita; Cum a Tarentinis claſſis Romana direpta eſſet, duumuiro, qui præerat claſſi, occiſo, legati ad eos à ſenatu, vt de iniuriis quererentur, miſſi, pulſati ſunt. ob id bellum iis indictum eſt. Samnites defecerunt. Eadem apud Florum. Valerius autem capite De inſtitutis, legatum Romanum non pulſatum, ſed vrina reſperſum ſcribit. Liuius præterea libro XXXI, cum Tarentinis Samnitem, & Bruttium, & Lucanum defeciſſe tradit.

DE COS. AN. CDLXXIII.

P. VALERIVM cum Ti. Coruncanio conſulem in poſterum annum prodit Caſſiodorus: Læuinum & Coruncanium faſti Siculi. Valerio Læuinum cognomen addunt item Florus, Oroſius, Eutropius, Epitomæ. omnes demum præter Plutarchum; qui Α'λϐῖνον habet pro Λαϐῖνον. Ti. Coruncanius ex triūpho Capitolino deſcriptus eſt. Valerio Tarentini, Coruncanio Etruſci, quæ duæ hoc tempore conſulares prouinciæ erant, obtigerunt.

De regeſta cum Pyrrho à P. Læuino coſ.

HOC anno ineunte, Pyrrhum in Italiam veniſſe opinor. ſcribit enim Zonaras, eum non exſpectato vere, cum maximo & lectiſſimo exercitu, & viginti elephantis, (quæ animalia non ante in Italia conſpecta, admirationem ac terrorem hominibus attulerunt) profectum, dum Ionium traiiceret, fœdiſſima tempeſtate multis amiſſis, ceteris diſſipatis, vix pedeſtri itinere Tarentum perueniſſe. Quod idem ſignificat Pauſanias in Atticis, cum ait; Primus in Italiam rex Pyrrhus trans mare Ionium aduerſus Romanos exercitum tranſportauit, à Tarentinis accitus; qui priore anno ſuſcepto cum Romanis bello, ſuis ſe id ſuſtinere viribus poſſe diffidebant: cum maximum Tarentinorum erga Pyrrhum beneficium exſtaret, quod eum Corcyrenſium bello implicatum claſſe adiuuerant. Venit ergo in Italiam Pyrrhus P. Læuino conſule. quod etiam indicat Plinius libro VIII, cum ait; anno vrbis conditæ CDLXXII Italiam primum elephantos vidiſſe Pyrrhi bello. & Polybius, cum inquit, Gallis pacem datam tertio ante Pyrrhi in Italiam aduentum anno. De Pyrrhi porro aduentu loquuntur omnes hiſtoriæ, Plutarchi, Iuſtini, Eutropii, alii. Res autem aduerſus eum a Læuino cōſule geſtas, his prope verbis narrat Zonaras: Cum Tarentum Pyrrhus perueniſſet, iuuentutem Tarentinam conſcriptam copiis ſuis inſeruit; ne ſeorſum inſtructi, nouis rebus ſtuderent; ac theatrum clauſit, ne eo cōuenientes aliquid molirentur; & cōuiuiorum comeſſationūque vſum interdixit. iuuenes autem in armis exerceri, aut totos dies in foro agere iuſſit. Vt autem quoſdam harum rerū moleſtia ſe ſubducere animaduertit, ſuos portis, ne eos exire paterentur, præfecit. His igitur rebus, & commeatu ſuppeditando, & ſatellitibus eius intra ædes ſuas recipiēdis oneratos Tarentinos pœnituit, cum dominum, non ſocium Pyrrhum experirētur. Ille vero, ne ad Romanos inclinarent veritus, eos qui gerendæ reipubl. & tractādo populo idonei erant, partim per cauſſas aliquas in Epirum ad filium miſit, partim clam ſuſtulit: Ariſtarchum vero, ſummum apud illos virum, & ſumma eloquentia præditum, ſibi conciliauit, vt ob ſuam familiaritatem populi in ſuſpicionem incideret. Sed cum ei nihilominus fidem à populo haberi videret, eum in Epirum ire iuſſit, qui aduerſari non auſus, conſcendit ille quidem; ſed Romam profectus eſt. Quæ cum Tarenti agerentur, Romani, Pyrrhi aduentu anxii, tum quod Italiam infeſtam haberent, tum quod illum rei militaris peritum firmiſſimum adducere exercitum fama erat, delectibus habitis, coactaq; pecunia, ſociorum oppida præſidiis firmant, ne illi quoque deficerent: & quos nouis rebus ſtudere ſenſerunt, eorum principes multa-

multarunt. Contra Pyrrhum vero ac Tarentinos, eorumque ſocios, Valerium Læuinum miſerunt, parte exercitus in vrbe præſidii cauſſa retenta. Is ſtatim Roma profectus eſt, vt bellum quam longiſſime à patria gereret, & terrorem Pyrrho incuteret, qui ab iis vltro laceſſeretur, quorum ſe mœnia oppugnaturum arbitrabatur. ac motis caſtris, munitum atque oportunum in Lucanis oppidum cepit, ac præſidium reliquit, ne illi hoſtibus eſſe adiumento poſſent. Pyrrhus, Læuini aduentu cognito, eductis copiis, tempus terere, dum auxilia conueniſſent, cupiens, literas ad Læuinum miſit ſuperbas; quibus ſe litis, quæ inter Romanos ac Tarentinos eſſet, arbitrum fore profeſſus eſt, atq; Læuinum ea de cauſſa ad ſe acciuit. Cui Læuinus ſe cum toto exercitu venturum ad pœnas de Tarentinis atque ipſo repetendas, reſpondit. Atque ita properans, caſtris interiecto flumine poſitis, ſpeculatores aliquot comprehēdit; quos per caſtra circumductos, cum ſe multo maiorem alium habere exercitum gloriaretur, dimiſit. Quo facto perculſus Pyrrhus, pugnam detrectauit, tum quod ſocii eius nondum conueniſſent, tum quod Romanos in hoſtili agro re frumentaria laboraturos ſperabat. Eadem Læuinus quoque reputans, confligere quamprimum ſtatuit. & quia milites Pyrrhi famam & elephantes timebant, conuocato exercitu, & longa oratione ad confirmandos militum animos habita, ita ſeparat vt cum Pyrrho vel inuito pugnaturus. qui quamuis à pugna abhorreret, tamen ne Romanos formidare videretur, & ipſe milites ſuos ad pugnam cohortatus, Læuinum flumen iuxta caſtra tranſire conantem prohibuit. Is igitur cum peditatu ibi ſe continens, equitibus per ſpeciem prædæ petendæ ablegatis, mandat vt longe prouecti traiiciant. Qui cum ex improuiſo terga hoſtium inuaſiſſent, & ordines turbaſſent, Læuinus flumine ſuperato, prælium & ipſe init. Sed Pyrrhus dum ſuis fugientibus ſuccurrit, equo ex vulnere amiſſo periiſſe putabatur. vnde Epirotis animi imminuti ſunt, Romanis creuerunt, mutata prœlii facie. Qua re Pyrrhus intellecta, veſtem inſignem dat Megacli induendam, eumq; paſſim circumuehi iubet; vt ſe viuere arbitrati hoſtes terrerentur, ſui confirmarentur. ipſe priuati hominis habitu cum toto exercitu, elephantis exceptis, in Romanos inuehitur; & vbique laborantibus ſuccurrens, ſuos ſubleuat. Pugna igitur initio anceps fuit; donec quidam Megacle occiſo, Pyrrhum ſe occidiſſe ratus, effecit vt idē & alii crederent. Tum vero & Romanis aucti ſunt animi, & hoſtes ceſſerunt. Quod cum Pyrrhus ſenſiſſet, abiecto pileo, & nudato capite circumiens, pugnæ fortunam mutauit. & cum Læuinus equites, quos extra aciem in inſidiis habebat, à tergo in hoſtes incurrere iuſſiſſet, ſignum elephantis dedit. Ibi ex inuſitato belluarum conſpectu, & horrendo barritu, armorumque ſonitu, quem qui in turribus ferebantur, edebant, tum Romani perterriti ſunt; tum equi perturbati, ſeſſores paſſim excutientes, partim vehentes, fugerunt. Itaq; fractis animis in fugam verſi, partim ab iis qui in elephantorum turribus erant, occidebantur, partim ab ipſis belluarum proboſcidibus & cornibus ſeu dentibus conficiebantur, partim pedibus earum conterebātur. Multos etiam equites inſequuti occiderunt. neque euaſiſſet quiſquam, niſi elephantus vulneratus regrediens, barritu ſuo cęteros diſturbaſſet. Nam cū ea de cauſſa Pyrrhus perſequendi finem feciſſet, Romani flumine ſuperato, in oppidum quoddam Apuliæ peruenerunt. Multi tamen ex Pyrrbi militibus & ducibus ceciderunt. quare cum ei quidam victoriam gratularetur, Si iterum, inquit, ita vicerimus, actum de nobis erit. & Romanos quamuis victos admiratus, ſi eis imperaret, ſe orbis terrarū imperio facile potiturum affirmauit. Ex ea victoria magnam laudem adeptus eſt, & multi ad eum defecerunt. Sociis, cum veniſſent, ob moram nonnihil caſtigatis, partem ſpoliorum dedit. Qui Romæ erant, ob acceptam cladem mœſti, Læuino ſupplementum miſerunt; & Tiberio ex Etruria reuocato, vrbem præſidiis firmarunt. nam Pyrrhum ad eam tendere audierant. Lęuinus vero ſauciis curatis, & diſperſis recollectis, acceptiſque miſſis ab vrbe militibus, Pyrrhum perſequutus eſt; & Capuam, cuius illum potiendæ cupidum eſſe audierat, defendit. Quo conſilio fruſtratus Pyrrhus, Neapolim receſſit. quam cum occupare non poſſet, Romam properans, ac per Etruriam tranſiens, vt eam quoque ſibi gentem adiungeret, vbi eos cum Romanis fœdus percuſſiſſe didicit, & Tiberium ſibi obuiam ire, Læuinum à tergo ſequi, ne ab eis in regione ignota circumueniretur, extimeſcens, longius non eſt progreſſus. Vt

vero recedenti,& Campaniæ fines ingreſſo, Læuinus cum exercitu multo maiore, quam ante habuerat,ſe oſtendit: Hydræ inſtar,inquit,Romanorum legiones cædendo renaſcuntur. & aciem inſtruxit ille quidem, verum prœlio abſtinuit. Nam cum ſuos milites clypeos haſtis pulſantes clamorem tollere,& claſſica canere, & elephantos barrire iuſſiſſet, vt Romanos ante congreſſum perterrefaceret; illi autem multo ferocius reclamaſſent, vt ipſius milites conſternarentur; pugnare, auſpicia infauſta cauſſatus, noluit: ac motis caſtris Tarentum rediit. Hæc ex Zonara. Eadem alii, ſed breuius; & maxime in Pyrrho Plutarchus; Pyrrhum, vbi P. Læuinum conſulem aduerſus ſe exercitum adducere, atq; vna Lucanorum agros vaſtare accepit, non exſpectatis ſociis, caſtra in eum mouiſſe,præmiſſo præcone, qui Romanos moneret, ſi de controuerſiis cum Italis diſceptare iure quam armis mallet, ſe eos vti arbitro poſſe.pugnatum præterea ab his eſſe in Campania inter Pandoſiam & Heracleam vrbes ad flumen Sirim.ibiq; victis ac pulſis Romanis,maxime elephantorum inuſitata tum apud eos pugna, Pyrrhi haud incruentam victoriam fuiſſe. Poſt autem cum Samnitium, Bruttiorum, Lucanorumq; ſociorum copiæ acceſſiſſent,eum propius Romam populabundum caſtra admouiſſe, ac Præneſte vſq; veniſſe. inde Romanis nouo delectu habito occurrentibus,iterum in Campaniam ſe recepiſſe. Itaq; in Epitoma XIII ſic ſcriptum eſt; Pyrrhus Epirotarum rex, vt auxilium ferret Tarentinis, in Italiam venit. Cum in præſidium Rheginorum legio Campana cum præfecto Decio Iubellio miſſa eſſet,occiſis Rheginis,Rhegium occupauit. Valerius Læuinus conſul parum proſpere aduerſus Pyrrhum pugnauit, elephantorum maxime inuſitata facie territis militibus. Poſt id prœlium cum corpora Romanorum, qui in acie ceciderant, Pyrrhus inſpiceret, omnia verſa in hoſtem inuenit; populabundusq; ad vrbem Romam proceſſit. Et apud Frontinum libro III, Valerius Læuinus aduerſus Pyrrhum, occiſo quodam gregali, tenens gladium cruentum, exercitui vtriq; perſuaſit, Pyrrhum interemptum. quamobrem hoſtes, deſtitutos ſe ducis morte credentes, conſternati à mendacio, ſe pauidi in caſtra receperunt. Et libro IIII; P. Valerio conſuli ſenatus præcepit, exercitum ad Sirim victum ducere Serinum; ibiq; caſtra munire, & hiemem ſub tentoriis exigere. Hoc eodem anno C. Fabricium legatum à ſenatu ad Pyrrhum Tarentum de captiuis redimendis miſſum, ſummo in honore ab eo habitum, captiuos ſine pretio à Pyrrho remiſſos, ſcribit Zonaras. Qua de re ita eſt in Epitoma XIII ſcriptum; C. Fabricius miſſus ad Pyrrhum à ſenatu, vt de redimendis captiuis ageret,fruſtra,vt patriam desereret, à rege tentatus eſt. Captiui ſine pretio remiſſi ſunt. Hæc eadem Plutarchus,Oroſius,Eutropius,Florus, Iuſtinus;Ennius apud Ciceronem libro primo de Officiis. Quin etiam eodem hoc anno à Pyrrho Cineam legatum Romam de componenda pace miſſum,auctor eſt Zonaras; eundem muneribus nobilium animis tentatis, in ſenatum veniſſe; atque expoſita regis in eum voluntate, pacem petiiſſe. ad quam cum maior pars ſenatus inclinaret, Appium Cæcum ſe lectica in curiam deferri iuſſiſſe, & eam frequenti ſenatu diſſuaſiſſe; atq; ex eius ſententia Cineam eodem die vrbe abire à ſenatu iuſſum, Pyrrho regi bellum indictum. captiuos vero militari ignominia notatos; cum iis neq; contra Pyrrhum vſi ſint,neq; vſquam alibi vniuerſis, ne quid coniuncti rerum nouarum molirentur; ſed alios in alia præſidia dimiſiſſe. Ex quo apparet,locum illum Ciceronis in Catone, in quo ait, Ap. Cæcum eam ſententiam dixiſſe decem & ſeptem poſt alterum conſulatum annos, ita intelligendum eſſe,vt extremos etiã annos comprehendamus,& eum quo conſul Appius fuit, & eum quo pacem diſſuaſit. Hae de re item Plutarchus in Pyrrho, & Florus. Illud noui eſt in Epitoma; Cineam egiſſe vt pacis componendæ cauſſa rex in vrbem reciperetur.

De Triumpho Ti. Coruncanii coſ. de Vulſinienſibus.

Ti. Coruncanium conſulem de Vulſinienſibus & Vulcientibus triumphaſſe, nemo eſt qui tradat præter Capitolinos ſcriptores. Rem quidem geſtam à Tiberio conſule in Etruria,& fœdus cum Etruſcis ictum,tradit Zonaras. Ex quo intelligi poteſt, Coruncanium conſulem reliquias Etruſcæ victoriæ, Vulcientibus & Vulſinienſibus domitis,ac pace illis data,confeciſſe. neque enim Etruſci belli poſt vlla per aliquot annos

annos mentio fit. Hinc etiam Caſtrum & Coſſam per hos annos in Etruria colonias deductas in Epitomis legimus. Addo etiam, Coruncanium triumphalem à Velleio libro II extremo ſignificari.

De cenſoribus & Luſtro XXXII.

CENSORES hoc anno creatos, ex quinquennalibus ſequentibus Luſtris opinor. Auget hanc opinionem, quod in Epitoma XIII, poſt pacis, quam cum Pyrrho Ap. Claudius diſſuaſit, mentionem, ſic ſcriptum eſt; Cn. Domitius cenſor primus è plebe Luſtrum condidit. cenſa ſunt ciuium capita CCLXXVIII millia CCXXII. Ego vero Cn. Domitium Caluinum eſſe arbitror, qui conſul fuit anno CDLXX. Conſularem enim quærimus qui cenſor factus ſit. Vt autem C. Marcius primus è plebe cenſor fuit, ſic hic primus è plebe cenſor luſtrum fecit. Domitii collega, ſi coniecturis ſtandum eſt, fuit Q. Fabius Maximus Gurges conſularis; quem Plinius lib. VII principem Senatus appellat. Principem autem ſenatus legi, qui ex cenſoriis vetuſtiſſimus eſſet, moris fuiſſe ante II bellum Punicum, prodit Liuius. Accedit quod patricius & plebeius cenſores comparantur; quod his temporibus factitabatur.

DE COS. AN. CDLXXIIII.

DEINCEPS P. Sulpicium cum P. Decio conſules ſuggerit Caſſiodorus: Sauerrionem & Murem faſti Siculi. P. Decium P. Decii, qui ſe Samnitico & Gallico bello deuouit, filium fuiſſe, auctor eſt Cicero lib. II. De finibus, & in Tuſculanis diſputationibus. P. Sulpicium P. Sulpicii Sauerrionis filium eſſe arbitror, qui conſul fuit anno CDXLIX. Vtriq; Tarentinum & cum Pyrrho bellum decretum.

De re geſta cum Pyrrho à conſulibus.

QVÆ Romani hoc anno cum Pyrrho geſſerint, ea his fere verbis apud Zonaram ſcripta eſſe inuenio: Per hiemem vtrinq; bellum paratum eſt. Vere autem ineunte, Pyrrhus impreſſione in Apuliam facta, multa vi, multa deditione ſibi adiunxit, donec Romani ad Aſculum oppidum aduerſus eum caſtra poſuerunt. Permultos autem dies vtrinq;, cū alter alterum metueret, otium fuit. Interea cum nonnulli rumore diſſipato, Decium ad deuouendum ſe exemplo patris & aui paratum eſſe, Epirotis terrorem inferrent, quaſi ex illius obitu perituris omnibus, Pyrrhus ſuos milites hortatus eſt ne perturbarentur; indagatoque habitu, quo Decii ſe deuouiſſent, monuit, ſi quem ita ornatum conſpexiſſent, ne occiderent, ſed viuentem comprehenderent. Decio vero nunciari iuſſit, facinus illud ei non ſucceſſurum: &, ſi viuus caperetur, male periturum eſſe minatus eſt. Cui conſules, nulla ſibi deuotione opus eſſe, reſponderunt: ſe enim alia ratione victoriam adepturos. ac traiecto flumine, quod inter vtraque caſtra interiectum erat, ſigna contulerunt. Cum Græci pellerentur, Pyrrhus elephantis in auxilium, non qua falcati currus ſtabant, ſed in alteram partem adductis, equitatum Romanorum terrore belluarum ante congreſſum profligauit: ſed pedites non magno admodum detrimento affecit. Interea quidam Appuli, Epirotarum caſtra ingreſſi, Romanis victoriam attulerunt. Nam cum Pyrrhus pugnatores aliquot ad eorum impetum comprimendum miſiſſet, reliqui omnes turbati & caſtra capta eſſe, & illos fugere opinati, inclinarunt; eorumque multi cæſi ſunt. Pyrrhus ipſe, & ex præfectis alii multi vulnerati, cum ob commeatus, tum ob medicamentorum inopiam, grauiter affecti ſunt. Quare, antequam id Romani ſentirent, Tarentum receſſit. Conſules etſi flumen pugnandi cauſſa tranſierant, tamen cum audiſſent hoſtes omnes diſſipatos eſſe, in vrbes Appuliæ in hiberna regreſſi propter ſaucios milites, eos perſequi non potuerunt. Hæc Zonaras. quæ breuius Eutropius ita; Miſſi ſunt contra Pyrrhum duces P. Sulpicius & P. Decius Mus conſules. certamine commiſſo Pyrrhus vulneratus eſt: elephanti interfecti: XX millia cæſa hoſtium: at ex Romanis tantum quinq; millia: Pyrrhus Tarentum fugatus. Hoc autem in prœlio P. Decium cecidiſſe auctor eſt Cicero lib. II De finibus. Quæ cum ita ſint, profecto verba hæc Epitomæ XIII ad hunc annum pertinent: Iterum aduerſus Pyrrhum dubio euentu pugnatum eſt. Dubio enim euentu ait, quod rex ab vna parte vulneratus, conſul ab

altera interfectus ſit; plures tamen inde quam hinc ceciderint. Poſtremo apud Frontinum lib. II ſcriptum eſt, Pyrrhum pro Tarentinis apud Aſculum dextro cornu Samnitas Epirotaſque, ſiniſtro Bruttios atq; Lucanos cum Sallentinis, in media acie Tarentinos collocaſſe; equitatum & elephantos in ſubſidiis eſſe iuſſiſſe: contra conſules aptiſſime diuiſis in cornua equitibus, legiones in prima acie & in ſubſidiis poſuiſſe, his immiſcuiſſe auxilia; vtrinq; XL millia fuiſſe: Pyrrhi dimidiam partem exercitus amiſſam, apud Romanos quinq; millia deſiderata.

DE COS. AN. CDLXXV.

DEINCEPS C. Fabricius, Q. Æmilius conſulatum inierunt, vt ait Caſſiodorus. quorum cognomina, Luſcinum & Papum, edunt faſti Siculi. Hi ſunt qui etiam ante collegæ fuerunt anno CDLXXI. Hos enim bis vna conſules fuiſſe ſcribit in Lælio Cicero. Eorundem meminit Plutarchus in Pyrrho, Gellius lib. III. & Cicero pro Cornelio. Cum Heraclea, inquit, fœdus ictum C. Fabricio cos. Pyrrhi temporibus. Vtriq; conſuli Tarentinum bellum decretum.

De re geſta cum Pyrrho à conſulibus, & triumpho C. Fabricii cos.

QVÆ vero conſules hoc anno cum Pyrrho geſſerint, ea fere, quantum ex annalibus Zonaræ colligitur, hæc ſunt: Pyrrhus Tarenti, quo aduerſo prælio facto receſſerat, cum alia parauit, tum milites ac pecunias domo aduehi iuſſit. Sed cum Fabricium & Papum conſules in caſtra veniſſe audiſſet, ſententiam mutauit. Tum vero Nicias quidam, qui ei fidus eſſe putabatur, conſules adiit; pollicitus ſe dolo Pyrrhum interfecturum. Quod ægre ferens Fabricius, inſidias Pyrrho indicauit. qua ille humanitate permotus, captiuos iterum gratuito remiſit. atq; iterum de pace legatos miſit. Cũ autem Romani nihil de pace reſponderent, ſed tum deniq;, cum Italia exceſſiſſet, eum de pace agere iuberent, in Siciliam, quo à Syracuſanis aduocabatur, regreſſus eſt, Milone, qui Tarentum & reliqua Italiæ loca tueretur, relicto. Hæc Zonaras. quæ breuius multo video confirmari ab Eutropio, his verbis: Interiecto anno contra Pyrrhum Fabricius miſſus eſt, qui prius inter legatos ſollicitari non potuerat. tunc cum vicina caſtra ipſe & rex haberent, medicus Pyrrhi ad eum nocte venit, promittens veneno Pyrrhum occiſurum, ſi ſibi aliquid polliceretur. quem Fabricius vinctum reduci iuſſit ad dominum, Pyrrhoque dici quæ contra caput eius medicus ſpopondiſſet. tunc rex in Siciliam profectus eſt. Fabricius victis Samnitibus & Lucanis triumphauit. Idem in Epitoma XIII ſcriptum eſt ita; Cum C. Fabricio conſuli is qui ad eum à Pyrrho transfugerat, polliceretur, ſe regi venenum daturum, cum indicio ad regem remiſſus eſt. res præterea contra Etruſcos, Lucanos, Bruttios & Samnites proſpere geſtas continet. Pyrrhus in Siciliam traiecit. C. etiam Fabricium Luſcinum conſulem ſcribit Valerius De miraculis, proſpere cum Bruttiis & Lucanis auxilio Martis dimicaſſe. Itaq; in tabula triumphali Capitolina eſt, vnum C. Fabricium ĩĩ conſulem, II de Lucanis, Bruttiis, Tarentinis, & Samnitibus triumphaſſe. Ex his autem apparet, neutrum horum conſulum cum Pyrrho ſigna contuliſſe. Itaque miror Critolaũm (vt eſt in Parallelis Plutarchi) ſcripſiſſe, Æmilium Papum conſulem victoria ex Pyrrho parta, elephantos Romam miſiſſe centum ſexaginta. Etenim Plinius auctor eſt, Romam primum elephantos vidiſſe in Curii triumpho de Pyrrho. miror etiam multo magis, Plutarchum pugnam ad Aſculum, in conſulatum Æmilii & Fabricii referre. quod videtur facere, cum eius pugnæ poſt indicatas Pyrrho ab his conſulibus inſidias meminerit. Sed hæc atque eiuſmodi alia grauiora vitia, vel ſcriptorum negligentia, vel hiſtoriæ varietas contrahit. quale vitium illud eſt Flori, & eius qui librum ſcripſit De viris illuſtribus, qui Curium Fabriciumque conſules comparant, Æmiliumque prætereunt. De inſidiis porro à conſulibus his regi demonſtratis, quæque de ea re inter ſcriptores controuerſia ſit, Gellius lib. III, Plutarchus in Pyrrho, & in Apophthegmatis, Cicero lib. I. De officiis, Valerius lib. VI.

DE COS. AN. CDLXXVI.

INSEQVENS annus auctore Caſſiodoro conſules habuit P. Cornelium, C. Iunium: quorum cognomina inuenio in faſtis Siculis Rufinum & Bubulcum. P. Cornelium bis conſulem profitetur Gellius lib. IIII, & XVII. De hoc etiam conſulatu idem loquitur lib. IIII, cum ait; C. Fabricius Luſcinus P. Cornelium Rufinum, manu quidem ſtrenuum, & bellatorem bonum, ſed furacem hominem, & auaritia acri, odio habebat. Sed cum reip. difficillimis temporibus creandi conſules forent, & Rufinus peteret conſulatum, competitoreſq; eius eſſent imbelles, ſummâ ope adnixus eſt Fabricius vt Rufino conſulatus deferretur. eam rem pleriſq; admirantibus, Fabricius inquit, Nihil eſt quod miremini, ſi malui compilari quam venire. Idem Cicero lib. II de Oratore. C. Iunius ex triumpho ſuo Capitolino deſcriptus eſt. Vtriq; conſuli bellum Tarentinum decretum.

De triumpho C. Iunii Bubulci cos. de Lucanis & Bruttiis, & rebus geſtis à conſulibus.

RES autem hoc anno à conſulibus geſtas, his verbis memoriæ mandauit Zonaras: Romani per abſentiam Pyrrhi confirmatis animis, ad vlciſcendos eos à quibus accerſitus erat, conuerſi, Tarentinorum vindicta in aliud tempus dilata, Rufini & Iunii conſulum ductu atque auſpiciis Samnium inuaſerunt. Samnites enim in aſperos montes cariſſima pignora, & pretioſiſſima quæque contulerant. Igitur Romani contemptim eo conſcendere auſi, plerique aut ceciderunt, aut capti ſunt. Eius cladis culpam conſules cum alter in alterum conferrent, bellum de communi ſententia gerere deſtiterunt. ac Iunius partem Samniticæ regionis vaſtauit, Rufinus Lucanos & Bruttios afflixit; & ad Crotonem recuperandam, quæ a Romanis defecerat, profectus eſt, à familiaribus ſuis accerſitus. Sed cæteri ante aduentum eius, præſidium cui Nicomachus præerat, à Milone aduocarant. Cuius rei ignarus, cum, vt ad amicorum mœnia, negligentius acceſſiſſet, ſubita hoſtium eruptione cladem accepit. deinde arte quadam vrbe potitus eſt. duos enim captiuos perfugarum nomine Crotonem miſit; quorum alter diceret, cum deſperata vrbis expugnatione, Locros, quo à proditoribus vocaretur, diſceſſurum; alter affirmaret, eũ iam in itinere eſſe. quæ oratio vt eſſet probabilior, collectis ſarcinis ſe properare ſimulauit. Id Nicomachus verum eſſe ratus, (nam ſpeculatores idem renunciabant) Crotone relicta, breuiore via celeriter Locros contendit. Quo cum perueniſſet, Rufinus conuerſo Crotonem itinere, animaduertente nemine, quod & præter exſpectationem aderat, & nebula conſpectum eripuerat, vrbem cepit. Quo Nicomachus cognito, Tarentum rediturus, cum in itinere in Rufinum incidiſſet, multos amiſit. Locri ad Romanos ſe contulerunt. Hæc Zonaras. De Rufino autem idem prope etiam Frontinus libro III; Cornelius Rufinus conſul, cum aliquanto tempore Crotonem oppidum fruſtra obſediſſet, quod inexpugnabile faciebat aſſumpta in præſidia Lucanorum manus, ſimulauit ſe cœpto deſiſtere. captiuum deinde magno præmio ſollicitatum miſit Crotonem, qui tamquã ex cuſtodia effugiſſet; perſuaſit diſceſſiſſe Romanos. Id verum Crotonienſes arbitrati, dimiſere auxilia; deſtitutiq; propognatoribus, inopinati & inualidi capti ſunt. Eſt etiã in Epitoma XIIII, quod ad hanc rem attinet, ita; Res contra Lucanos, Samnites & Bruttios proſpere geſtas continet. In tabulis autem Capitolinis tantum inuenio, C. Iunium Bubulcum, cos II, de Lucanis & Bruttiis triumphum egiſſe. De Crotone item per hæc tempora capto tradit Euſebius.

DE COS. AN. CDLXXVII.

Q. FABIVM, C. Genucium conſules ſuggerit Caſſiodorus: Gurgitem & Clepſinam faſti Siculi. Horum conſulum ſic meminit Oroſius; Fabio Gurgite II, C. Genucio Clepſina conſulibus, peſtilentia grauis vrbem & fines eius inuaſit.

De P. Cornelio Rufino dictatore.

DE dictatura P. Cornelii Rufini, hæc habeo quæ dicam. Gellius lib. IIII, & XVII, ita ſcriptum reliquit; P. Cornelius Rufinus bis conſul, & dictatura functus, notatus eſt à Fabricio cenſore. & Valerius de cenſoria nota; Cornelius Rufinus duobus con-

ſulatibus & dictatura ſpecioſiſſima functus, à Luſcino cenſore eſt notatus. Hæc verba me adduxerunt vt ante cenſuram Fabricii dictaturam P. Cornelii collocarem. quamquam quo potiſſimum anno, aut qua de cauſſa dictus ille fuiſſet, parum certum haberem. Quoniam autem hoc anno graui peſtilentia ciuitas laborauit, videndum putaui ne claui figendi cauſſa, vt alii ante alias dictus eſſet. Nam Auguſtinus lib. III de ciuitate Dei, hanc peſtilentiam ſumma vi in homines pecudeſque ſæuiſſe ſcribit. Si quis tamen certiora attulerit, & ipſe ſequar. meam coniecturam in re omnino non contemnenda ne obſcuram quidem eſſe cuiquam volui.

De triumpho Qu. Fabii Gurgitis cos. II, de Samnitibus, Lucanis, & Bruttiis.

Qvæ res ab his conſulibus geſtæ ſint, nemo tradit. apparet tamen Romanos cum Samnitibus, Lucanis, & Bruttiis bellum continuaſſe, ex eo, quia in Capitolinis tabulis ſcriptum eſt, Q. Fabium Gurgitem in hoc conſulatu de Samnitibus, Lucanis, & Bruttiis triumphaſſe. cui triũpho ſeruiunt etiam illa Epitomæ XIIII verba; Res contra Lucanos, Samnites, & Bruttios proſperæ geſtæ. Victoriam autem ingentem fuiſſe, inde intelligi poteſt, quod Tarentini ac Samnites rebus ſuis diffiſi, Pyrrhum ex Sicilia reuocauerint.

DE COS. AN. CDLXXVIII.

Deinceps M'. Curium, L. Lentulum ſubiicit conſules Caſſiodorus & Eutropius: Dentatum & Lentulum faſti Siculi. Hic eſt tertius M'. Curii conſulatus, qui vna cum Lentuli conſulatu ex Capitolino huius anni triumpho deſcriptus eſt. Bellum Tarentinum & Samniticum vtrique conſuli datum.

De triumpho IIII M'. Curii cos. de Samnitibus & Pyrrho, & L. Lentuli cos. de Samnitibus & Lucanis.

Hoc anno reuerſo in Italiam ex Sicilia Pyrrho, bellum cum eo & Tarentinis renouatum, cum Samnitibus & ſociis eorum continuatum eſt. quod ipſum ita eſſe, expoſitis annalium verbis, facile quiuis intelliget, ſcribit Zonaras ita; Anno inſequente Romanis, exercitu contra Samnites & Lucanos educto, belloque Bruttiis illato, Pyrrhus Sicilia pulſus, & in Italiam reuerſus, permoleſtus fuit. Locros, qui Romano præſidio cæſo defecerant, recepit: ſed à Rhegii oppugnatione depulſus, & ipſe vulneratus eſt, & multos milites amiſit. Inde in Locridem profectus, quibuſdam aduerſæ factionis multatis, frumentoque & pecunia à ceteris acceptis, Tarentum rediit. A Samnitibus, quos Romani grauiter vrgebant, in auxilium euocatus, in fugam coniectus eſt. Nam cum pullus elephanti vulneratus, ſeſſoribus excuſſis, matrem paſſim quæreret; eaque perturbata, ceteri etiam elephanti conciti eſſent, omnia ſine diſcrimine immiſcuerunt. Poſtremo Romani multis occiſis, & VIII elephantis captis, caſtris etiam potiti, vicerunt. Pyrrhus cum paucis equitibus Tarentum refugit; atque inde in Epirum, vt rediturus, Milone cum præſidio Tarenti relicto, nauigauit. Hæc Zonaras. De quibus ſic ſcriptum eſt apud Iuſtinum; Interiecto tempore legati ab Italicis ſociis venere, nunciantes, Romanis reſiſti non poſſe, deditionemque futuram, niſi ſubueniat. Pyrrhus anxius tam ambiguo periculo, incertuſque quid ageret, vel quibus primum ſubueniret, in vtrumque pronus conſultabat. quippe inſtantibus hinc Carthaginienſibus, inde Romanis, periculoſum videbatur exercitum in Italiam non traiicere; periculoſius, à Sicilia deducere; ne aut ille, non lata ope; aut hi, deſerti amitterentur. Itaque conſerto prœlio cum ſuperior fuiſſet, quoniam tamen à Sicilia abiret, pro victo fugere viſus eſt. ac propterea ſocii ab eo defecerunt: & imperium Siciliæ tam cito amiſit, quam facile quæſiuerat. Sed nec in Italia fortuna meliore vſus, in Epirum regreditur. Eutropius autem ſcribit hoc modo; Curius Dentatus, & Cornelius Lentulus, aduerſus Pyrrhum, qui ex Sicilia in Italiam reuerterat, miſſi ſunt. Curius contra eum pugnauit, exercitum eius cecidit; ipſum Tarento fugauit, caſtra cepit. ea die cæſa ſunt hoſtium XXIII millia. Curius in conſulatu triumphauit. Primus Romam elephantos quattuor duxit. Pyrrhus etiam à Tarento mox receſſit.

in

In Epitoma autem xiv ita eſt; Curius Dentatus cum delectum haberet, eius qui citatus non reſponderat, bona primus vendidit. Is iterum Pyrrhum ex Sicilia in Italiam reuerſum vicit, & Italia expulit. Hoc item anno tertium cum Pyrrho pugnatum, idq; in Lucania in Auruſinis campis, auctor eſt Oroſius, & Florus; ad Beneuentũ autem Plutarchus. Idem Florus Pyrrhum bis caſtris exutum, bis ſaucium ex Italia victũ exceſſiſſe adſcribit. De acie Pyrrhi hoc prœlio inſtructa, ſic Frontinus lib. iv. Pyrrhus rex primus totum exercitum ſub eodem vallo continere inſtituit. Romani deinde, victo eo in campis Auruſinis ad Beneuentum, caſtris eius potiti, & ordinatione notata, paulatim ad hanc vſque metationem, quæ nunc effecta eſt, peruenerunt. Triumphaſſe porro M'. Curium de Pyrrho rege, tradit Cicero in Catone, & in defenſione Murenæ; Eutropius, & Florus; cuius hæc verba ſunt; Nec vllus pulchrior in vrbem aut ſpecioſior triumphus intrauit; eum ante hũc diem nihil niſi pecora Volſcorum, greges Sabinorum, carpenta Gallorum, fracta Samnitium arma vidiſſet. Tum ſi captiuos aſpiceres, Moloſſi, Theſſali, Macedones, Bruttius, Appulus, atque Lucanus; ſi pompas, aurum, purpura, ſigna, tabulę, Tarentinæque deliciæ. Sed nihil libentius populus R. aſpexit, quam illas quas timuerat cum turribus ſuis belluas; quæ non ſine ſenſu captiuitatis, ſummiſſis ceruicibus victores equos ſequebantur. Plutarchus item M'. Curium Pyrrhum regem viciſſe, ac Samnitium opes fregiſſe ſcribit. Itaque in tabulis Capitolinis eum de Samnitibus & Pyrrho rege quartum triumphaſſe ſcriptum eſt. De L. autem Cornelii Lentuli conſulis triumpho, quem de Samnitibus actum in Capitolinæ tabulæ fragmento inciſum eſt, hæc accepimus. Pyrrhum ſcribit Plutarchus partem copiarum in Lucaniam miſiſſe, vt alterum conſulem morarentur; ipſum Curio ad Beneuentum occurriſſe. Plinius etiam libro xxxiii, L. Lentulus conſul, inquit, Ser. Cornelio Merendæ, Samnitium oppido capto, coronam auream ex præda dedit. Quibus ex verbis intelligi poteſt, Lentulum item de Samnitibus, ac (quoniam fragmentum huius triumphi Capitolinum habet, SAMNITIBVS ET) Lucanis etiam fortaſſe, triumphaſſe.

De cenſoribus & luſtro XXXIII.

Hoc anno cenſores fuiſſe Fabricium & Papum, tradit his verbis Zonaras; Eodem anno Fabricius & Papus cenſores facti, cum alios equites & ſenatores, tum Rufinum, quamuis dictatorium, atque iterum conſulem, notarunt, quod decem pondo argenti facti haberet. Cui verba Epitomæ xiv aſtipulantur, quæ Curianam victoriam proxime ſubſequuntur; Fabricius cenſor P. Cornelium Rufinum conſularem ſenatu mouit, quod decem argenti pondo facti haberet. Luſtro à cenſoribus condito cenſa ſunt ciuium capita CCLXXI millia CCXXIV. Cuius cenſus meminit etiam Euſebius. Collegam Fabricii Q. Æmilium Papum nominat Cicero in Lælio, & Gellius libro XVII. De Rufino à Fabricio cenſore notato item Gellius, & Plutarchus in Sylla; Florus de bello Tarentino, Valerius de cenſoria nota. Hinc etiam illud Iuuenalis Satyra IX; *argenti vaſcula puri, Sed quæ Fabricius cenſor notet.*

DE COS. AN. CDLXXIX.

SER. Cornelium, M'. Curium conſules tradit in hunc annum Caſſiodorus; Dentatum & Merendam faſti Siculi. Ego Ser. Cornelium Merendam eſſe opinor eum, quem ſcribit Plinius ab L. Lentulo conſule anno priore, capto Samnitium oppido, coronam ex auro accepiſſe. M'. Curius iam quartum conſul eſt. Conſules cum Bruttiis & Lucanis & Samnitibus bellaſſe opinor. Illud tantum eſt apud Zonaram, quod ad hunc annum pertinet; Tarentini quidam Milonem, à quo male tractati erant, Nicone duce aggreſſi, cum nihil profeciſſent, caſtello quodam ſuæ ditionis occupato, inde in eum impreſſionem fecerunt; & cum Romanos aduerſus ſe bellum parare cognouiſſent, legatis Romam miſſis, pacem impetrarunt.

DE COS. AN. CDLXXX.

CASSIODORVS ſuggerit conſules C. Fabium, C. Claudium: faſti Siculi, Licinium & Caninam; Cuſpiniani, Licinium & Cinnam; Eutropius Fabium Licinium,

Digitized by Google

& C. Claudium Caninam: Velleius Fabium Dorſonem, & Claudium Caninam. Ex quo intelligi poteſt hos conſules vocatos C. Fabium Dorſonem Licinum, & C. Claudium Caninam. Nam *Dorſo*, antiquum fuit Fabiorum cognomen; *Licinus* autem, poſt etiam in iis vel Capitolinis tabulis teſtibus celebrabitur. vt ſit pater M. Fabii C. F. M. N. Licini, conſulis anno DVII. C. autem Claudius Canina, is eſt qui ante conſul cum M. Æmilio Lepido fuit. vnde intelligi poteſt, eum fuiſſe plebeium; præſertim qui tum cum Æmilio, nunc cum Fabio patriciis comparatus ſit. neq; enim per hęc tempora niſi ex vtroque corpore conſules fiebant. Aliquando in hunc annum Fabricium Luſcinum conſulem contuli; parum emendatis annalibus antiquorum deceptus.

De rebus hoc anno geſtis, & triumpho C. Claudii Caninæ coſ. II, de Samnitibus & Lucanis.

QVÆ in hunc annum ex Zonara geſta referenda ſunt, hæc fere ſunt: Ptolemæus Philadelphus Ægypti rex, Pyrrhi cladibus & Romanorum incrementis cognitis, & munera eis miſit, & amicitiam pepigit. Qua re Romani læti, & ipſi ad eum legatos miſerunt; qui magnifice ab illo donati, munera in ærarium referre voluerunt; ſed ea ſenatus legatos habere iuſſit. His conſulibus legatos Alexandrinos Romam veniſſe à Ptolemæo, & ſocietatem cum Romanis iunxiſſe, tradit etiam Eutropius: Coſſam, & Pæſtum colonias deductas, Velleius. Coſſa autem Vulcientium eſt, de quibus paulo ante triumphatum eſt; auctore Plinio. Quibus de rebus ſic ſcriptum video in Epitoma XIV. Cum Ptolemæo Ægypti rege ſocietas iuncta eſt. Sextilia virgo Veſtalis damnata inceſti, viua defoſſa eſt. Coloniæ deductæ ſunt Poſidonia & * Coſſa. Legatos porro qui à ſenatu ad regem miſſi ſint, nominat Valerius Q. Fabium Gurgitem conſularem, N. Fabium Pictorem, & Q. Ogulnium; qui poſt conſulatum adipiſcentur: lib. IV, cap. IV: & Iuſtinus lib. XVIII. Poſtremo C. Claudium Caninam conſulem triumphaſſe de Samnitibus & Lucanis, apparet in fragmento triumphi Capitolino. cuius rei meminit nemo. Continetur autem hic triumphus his verbis Epitomæ XIV; Res contra Lucanos, Samnites, & Bruttios proſpere geſtas continet.

DE COS. AN. CDLXXXI.

SP. Caruilium, L. Papirium Curſorem conſules deinceps prodit Caſſiodorus. Curſorem & Maximum Siculi faſti & Cuſpiniani. Hi ambo iterum conſules fuerunt: quod ex Capitolinis eorum triumphis liquet. Meminit horum Frontinus de aquæ ductibus, & Liuius lib. XXIV. Ambobus conſulibus Tarentini cum Samnitibus & ſociis euenerunt.

De triumphis L. Papirii coſ. II, & Sp. Caruilii coſ. II, & re cum Tarentinis ac Samnitibus geſta.

Hoc demum anno bellum Samniticum & Tarentinum confectum eſt. cuius rei hæc habeo annalium priſcorum teſtimonia: Zonaras, Poſt hæc, inquit, Samnites per Caruilium ſubegerunt: Lucanos & Bruttios, per Papirium vicerunt. Idem Papirius etiam Tarentinos domuit. qui cum Milonem ferre non poſſent, & à ſuis, vt dixi, vexarentur, qui Miloni erant infeſti, Carthaginienſium præſidium, Pyrrhi morte percepta, implorarunt. At Milo in anguſtum adductus, Romanis terra, Carthaginienſibus mari prementibus, arcem Papirio ea conditione tradidit, vt ſibi cum pecuniis & militibus incolumi diſcedere liceret. Inde Carthaginienſes, vt Romanis fœderati, receſſerunt. vrbs Papirio armis & nauibus traditis, muriſque dirutis, & tributo pacto ſe dedidit. Quæ autem ſcribit Zonaras, ea à Liuio etiam confirmantur, cum inquit libro XXIV, Papirium & Caruilium conſules aduerſus Samnites Bruttioſque, & Lucanum cum Tarentino populum, declaratos eſſe. & Epitoma XIV, in qua eſt; Carthaginienſium claſſis auxilio * Tarentinis venit. quo facto ab iis fœdus violatum eſt. res præterea contra Lucanos & Samnites & Bruttios proſpere geſtas; & Pyrrhi regis mortem continet. victis Tarentinis pax & libertas data eſt. His

adde

adde Oroſium, qui inquit; Tarentini, Pyrrhi morte comperta, noua arma ſollicitant aduerſus Romanos. Carthaginienſium auxilia poſcunt per legatos, atque accipiunt. Conſerto prœlio Romani vicere. & Frontinum lib. III; Papirius Curſor conſul, apud Tarentum Miloni, qui cum præſidio Epirotarum vrbem obtinebat, ſalutem ipſi, & popularibus, ſi per illum oppido potiretur, pollicitus eſt. Quibus præmiis ille corruptus, perſuaſit Tarentinis vt ſe legatum ad conſulem mitterent. à quo plena promiſſa ex pacto referens, in ſecuritatem oppidanos reſoluit, atque ita incuſtoditam vrbem Curſori tradidit. Vnde Euſebius etiam Romanos Tarentum à Milone accepiſſe notauit. De Samnitico bello illud apponam, quod ipſi apud Liuium lib. XXIV in oratione ad Annibalem poſuerunt: Per centum prope annos cum populo R. bellum geſſimus, nullo externo adiuti, nec duce, nec exercitu: niſi quod per biennium Pyrrhus noſtro magis milite ſuas auxit vires, quam ſuis viribus nos defenderit. Item; Hoſtes populi Rom. fuimus primum per nos ipſi, quoad noſtra arma, noſtræ vires nos tutari poterant. Poſteaquam iis parum fidebamus, Pyrrho regi nos adiunximus; à quo relicti, pacem neceſſariam accepimus. Libro autem XXXI propius ad veritatem loquitur, cum ait Samnites cum Romanis per an. LXX bellaſſe. Nam Florus per L. annos Samnites domitos imprudenter ſcribit. at neſcio an imprudentius Appianus in proœmio hiſtoriæ; qui LXXX prodit, cum ad noſtram ſupputationem ſint LXXI. ſiquidem bellum initum eſt anno CDX, finitum CDLXXXI. Capitolina porro fragmenta vtrumq; conſulem de Tarentinis triumphaſſe ſignificant: ſed ita, vt de aliis etiam triumphatum ab iis eſſe intelligi poſſit, vt de Lucanis, Samniribus, & Bruttiis. Florus viginti quatuor triumphos de Samnitibus actos tradit; nos autem vnum & triginta collegimus. Hac victoria magna pars Italiæ in poteſtatem redacta eſt, victis præſertim Tarentinis, Samnitibus, Lucanis, & paulo ante quoq; Etruſcis.

DE COS. AN. CDLXXXII.

C. QVINCTIVM, L. Genucium conſules prodit in hunc annum Caſſiodorus: Claudium & Clepſinam faſti Siculi cum Cuſpiniani. quorum illud Quinctii, hoc Genucii cognomen videtur. Liuius lib. VII, T. Quinctii meminit altero pede claudi: à quo hoc forte cognomen tractum eſt.

De legione Campana à Genucio cos. cæſa.

Hoc anno (vt ait Oroſius) magnam viſcerum ſuorum partem ſeueritas Romana concidit. Nam octaua legio, quæ aduentante Pyrrho, diffidens Romanæ ſpei, Rheginos omnes, quibus ſubſidio præerat, interfecerat, ac prædam ſibi omnem atque ipſum oppidum vindicauerat, L. Genucio conſuli punienda data eſt. qui obſeſſa Rheginorum vrbe, captiſque omnibus, ipſe quidem in reliquos perfugas & latrones exercuit digna ſupplicia; Romanos vero milites integræ legionis Romam miſit; qui populi iuſſu medio foro virgis cæſi, ſecurique percuſſi ſunt. qua de re in Epitoma quoq; XV poſt pacem Tarentinam ita ſcriptum eſt; Legio Campana, quæ Rhegium occupauerat, obſeſſa, deditione facta, ſecuri percuſſa eſt. Eandem rem Polybius libro primo tradit pluribus verbis, & poſtremus omnium Zonaras; & Valerius, qui libro II ita loquitur; Populus R. milites qui Rhegium iniuſto bello occupauerant, mortuoq; duce D. Iubellio M. Cæſium ſcribam eius ſua ſponte imperatorem delegerant, carcere incluſit; ac M. Fuluio Flacco tribuno pl. denuntiante, ne in ciues R. aduerſus morem maiorum animaduerteret, nihilo minus propoſitum exſequutus eſt. ceterum minore cum inuidia vt id perageretur, quinquagenos per ſingulos dies virgis cæſos ſecuri percuti iuſſit; eorumque nullum ſepulturæ mandari, mortemque lugeri vetuit.

DE COS. AN. CDLXXXIII.

G. GENVCIVM, Cn. Cornelium conſules prodit deinceps Caſſiodorus: Clepſinam & Blaſionem faſti Cuſpiniani. C. Genucius idem eſt, vt puto, qui ante conſul fuit an. CDLXXVII: Cn. Cornelius ex cenſura Capitolina deſcriptus eſt, quam geret anno CDLXXXVIII. Hi in faſtis Siculis præteriti ſunt.

De triumpho Cn. Cornelii Blaſionis coſ. de Saſſinatibus.

FRAGMENTA Capitolinorum triumphorum ſatis indicant, Cn. Cornelium conſulem de Saſſinatibus triumphaſſe. Cuius victoriæ auctor exſtat nemo. *Saſſina* eadem quæ *Sarſina* eſt; Vmbriæ oppidum: quos Polybius libr. II vocat σ' μβρους καὶ Σαρσινάτους. Vmbros autem hoc tempore mouiſſe, apparet ex XV Epitoma, in qua eſt; Vmbri victi in deditionem accepti ſunt. quamquam id factum eſt anno CDLXXXVII.

De cenſoribus & luſtro XXXIV.

QVINQVENNII ratio poſtulat vt in hunc annum cenſores conferamus; quos quidem nemo tradit. Quod ſi coniecturis ſtandum eſt, eorum alterum eſſe Ti. Coruncanium T. F. T. N. dicemus: quem vt conſularem ac triumphalem, ſic cenſorium, lib. II Velleius ſignificat. Collega autem eius patricius, ne coniecturæ quidem auxilio indagari poteſt. Luſtrum autem ab his conditum, & quidem XXXIV, ex ſequenti luſtro XXXV Capitolino opinor.

DE COS. AN. CDLXXXIV.

CASSIODORVS Cornelio & Genucio conſulibus P. Sempronium & Ap Claudium conſules ſuggerit, atque Quinctium Gulonem, Fabium Pictorem conſulto tranſcendit. quorum meminit Eutropius, cum ait; Quinctio Gulone, Fabio Pictore conſulibus, Picentes bellum commouere; & ab inſequentibus conſulibus P. Sempronio, Ap. Claudio victi ſunt. & Plin. libr. XXXIII, Q. Fabio conſule, inquit, argentum ſignatum eſt annis quinque ante Punicum bellum. Hos etiam numerat Velleius, cum inquit lib. I, Ap. Claudium & P. Sempronium quinquennio poſt conſulem C. Claudium Caninam conſules fuiſſe. Ne hos quidem conſules prætereunt faſti Siculi, aut Cuſpiniani: in quibus eſt Gallus & Pictor; aut Zonaras, qui Q. Gallum & C. Fabium edit. Ex quo intelligi poteſt, Eutropii librum habere mendum in altero horum conſulum graue, & pro Quinctio Gulone, Quinto Ogulnio (ſic enim manuſcripti aliquot habent libri) eſſe reponendum: vt ſit Q. Ogulnius L. F. A. N. Gallus; qui paulo ante legatus ad Ptolemæum miſſus eſt, & poſt dictator erit an. CDXCVII, Capitolinis tabulis teſtibus. Cadit autem præclare, vt Ogulnius plebeius cum Fabio patricio comparetur. C. Fabium Pictorem fratrem eſſe natu maiorem puto N. Fabii C. F. M. N. Pictoris, poſt conſulis anno CDLXXXVII. in Plinio vero mendoſe Q. pro C. legi.

De regeſtis à conſulibus.

Hoc anno Lollius Samnis Romæ obſes, fuga elapſus, manu contracta, & valido regionis ſuæ caſtello occupato, latrocinari cœpit. Aduerſus quē eum Q. Gallus & C. Fabius exercitum eduxiſſent, ipſum, & qui cum eo erant conuenas & pleroſq; inermes, ceperunt. Inde cum in Caraecenos mouiſſent, apud quos illi prædam depoſuerant, magna pericula adierunt. Tandem vero ſuperato muro nocte à perfugis, pene in tenebris cæſi ſunt. cum autem luna illuxiſſet, caſtellum expugnarunt. tunc etiam magna pecuniarum vis Romanis acceſſit; ita vt denarios argenteos vſurparint. Hæc Zonaras. Hoc eſt autem id quod exſtat in epitoma; Tunc primum populus Rom. argento vti cœpit.

DE COS. AN. CDLXXXV.

P. SEMPRONIVM, Ap. Claudium, conſules ſubiicit (vt dixi) Caſſiodorus & Eutropius: Sempronium & Rufum faſti Siculi: Sempronium Sophum, & Appium Cæci filium Velleius: Sophum & Rufum Cuſpinianus. P. Sempronius Sophus ex cenſura Capitolina anni DI deſcriptus eſt. Ambobus conſulibus Picentes euenerunt.

De regeſta cum Picentibus, & triumphis Ap. Claudii & P. Sempronii conſulum.

Hoc tempore cum Picentibus bellum ſuſceptum eſt: de quo quid inuenerim, exponam. Eutropius; Quinto Ogulnio, C. Fabio Pictore conſulibus, Picentes bellū cōmouere; & ab inſequentibus conſulibus P. Sempronio, Ap. Claudio victi ſunt: & de his triumphatum eſt. conditæ à Romanis ciuitates, Ariminum in Gallia, & Beneuentum in Samnio. In Epitoma XV; Cum legatos Apolloniatium ad ſenatum miſſos quidam

Digitized by Google

quidam iuuenes pulſaſſent, dediti ſunt Apolloniatibus: Picentibus victis pax data: Coloniæ deductæ, Ariminum in Piceno, Beneuentum in Samnio. & Valerius lib. vi; Legatos ab vrbe Apollonia Romam miſſos Q. Fabius, Cn. Apronius ędiles, orta contentione pulſauerunt. quod vbi comperit ſenatus, continuo eos per fœtiales dedidit: quæſtoremque cum his Brundusium ire iuſſit, ne quam in itinere à cognatis deditorum iniuriam acciperent. De Picentibus autem victis ſic ſcribit Florus; Domiti ſunt poſt Tarentinos Picentes, & caput gentis Aſculum, Sempronio duce; qui tremente inter prœlium campo, Tellurē deam promiſſa æde placauit. & Oroſius ita: Sempronius conſul aduerſus Picentes duxit exercitum; & cum directe intra iactum teli vtraque acies conſtitiſſet, repente ita cum horrendo fragore terra tremuit, vt ſtupore miraculi vtrumque pauefactum agmen hebeſceret. diu attoniti vtrique populi hæſitauere, pręiudicata incœpti conſcientia: tandē procurſu concito, iniere certamen. Romani, qui admodum pauci eo prœlio remanſerunt, vicerunt. Et Frontinus lib. primo ita; Ti. Sempronius Gracchus conſul, acie aduerſus Picentes directa, cum ſubitus terræ motus vtraſque partes confudiſſet, exhortatione confirmauit ſuos, & impulit vt conſternatum ſuperſtitione hoſtem inuaderent; adhortatuſque deuicit. In quo illud eſt mendoſe, quod Ti. Gracchum pro P. Sopho edit: vterque enim ex gente Sempronia fuit. Poſtremo Velleius lib. i, Ariminum, inquit, & Beneuentum coloni miſſi; & ſuffragii ferendi ius datum Sabinis, Sempronio Sopho, & App. Cæci filio conſulibus. Hos conſules ambos de Picentibus triumphaſſe, facile ex fragmentis eorum Capitolinis intelligi poteſt.

DE COS. AN. CDLXXXVI.

M. Atilium, L. Iulium Libonem conſules ſuggerit Eutropius: Regulum & Libonem faſti Siculi: M. Atilium, L. Iulium Caſſiodorus. Vterque ex triumphis Capitolinis deſcriptus eſt.

De bello Sallentino, & triumphis M. Atilii & L. Iulii conſulum.

Hoc anno bellum initum eſt cum Sallentinis. auctor eſt Eutropius, cum inquit; M. Atilio Regulo, L. Iulio Libone coſ. Sallentinis bellum indictum. captiq; ſunt cum ciuitate ſimul Brundusini; & de his triumphatum eſt. & Florus; apud quem ita ſcriptum eſt; Sallentini Picentibus additi, caputq; regionis Brundusium inclyto portu, M. Atilio duce. & in hoc certamine victoriæ pretium templum ſibi paſtoria Pales vltro popoſcit. Itaq; in epitoma xv etiam eſt; Sallentini in deditionem accepti ſunt. & apud Zonarā hoc modo; Deinde Calabriæ arma intulerunt, id crimini dantes, quod Pyrrhum hoſtem recepiſſent, & ſocios ſuos vexaſſent; ſed reuera, vt Brundusium ſubigerent, & inclyto portu inſtructum, & ad traiiciendum ex Illyrico & Græcia adeo commodum, vt eodem vento in portum accedere, & ſoluere portu liceret quod cum in poteſtatem redegiſſent, eo coloniam deduxerunt. Quas res cum geſſiſſent, ac mirum in modum opes ſuas adauxiſſent, non tamen ſuperbia euecti ſunt: ſed Q. Fabium ſenatorem Apolloniatibus Ionium ſinum accolentibus dediderunt, quod eorum legatos contumelia affeciſſet. quem illi acceptum incolumem remiſere. M. etiam Atilium Regulum fuſis Sallentinis triumphaſſe, ſcriptum inuenio in libro de viris illuſtribus. & Cicero de finib. lib. ii, M. Atilium bis conſulem fuiſſe ac triumphaſſe ſcribit. Ab his tamen conſulibus bellum confectum non eſſe, indicant triumphi ſequentium conſulum; quos vna cum horum conſulum triumphis integros in tabulis Capitolinis habemus.

DE COS. AN. CDLXXXVII.

D. Ivnivm, M. Fabium conſules edit in hunc annum Caſſiodorus; Peram & Pictorem faſti Siculi: D. Iunium D. F. D. N. Peram, N. Fabium C. F. M. N. Pictorem Capitolini triumphi. Hic eſt N. Fabius qui cum Q. Fabio Gurgite, & Q. Ogulnio Gallo legatus ad Ptolemæum ante miſſus eſt.

De triumphis duobus D. Iunii Peræ, & N. Fabii Pictoris conſulum, de Saſſinatibus & Sallentinis.

Hos conſules ambos bis in magiſtratu triumphaſſe, ſcriptum eſt in tabulis Ca-

Tarentinis ſuit. quod neq; in præſidiis eſſe, neq; laborem militarem quemquam ſuſcipere cogerentur. Itaq; cibaria præbuerunt, & Pyrrho pecuniam miſerunt, Æmilius, qui ad id tempus in agro erat, Pyrrhi militum aduentu percepto, cum hiberna incommoda tolerare non poſſet, in Apuliã abire ſtatuit. Sed cum Tarentini, anguſtis quibuſdam faucibus occupatis, per quas ei neceſſario tranſeundum erat, iter ei ſagittis, iaculis, & fundis interclusiſſent, captiuos eorum, quos ſecũ ducebat, oppoſuit. Illi vero veriti, ne ſuos pro Romanis conficerent, deſtiterunt. Hæc Zonaras. Eadem belli cauſſa ſcripta eſt in epitoma XII. ita; Cum a Tarentinis claſſis Romana direpta eſſet, duumuiro, qui præerat claſſi, occiſo, legati ad eos à ſenatu, vt de iniuriis quererentur, miſſi, pulſati ſunt. ob id bellum iis indictum eſt. Samnites defecerunt. Eadem apud Florum. Valerius autem capite De inſtitutis, legatum Romanum non pulſatum, ſed vrina reſperſum ſcribit. Liuius prætetea libro XXXI, cum Tarentinis Samnitem, & Bruttium, & Lucanum deſeciſſe tradit.

DE COS. AN. CDLXXIII.

P. VALERIVM cum Ti. Coruncanio conſulem in poſterum annum prodit Caſſiodorus: Læuinum & Coruncanium faſti Siculi. Valerio Læuinum cognomen addunt item Florus, Oroſius, Eutropius, Epitomæ. omnes demum præter Plutarchum; qui Ἀλβῖνον habet pro Λαιβῖνον. Ti. Coruncanius ex triũpho Capitolino deſcriptus eſt. Valerio Tarentini, Coruncanio Etruſci, quæ duæ hoc tempore conſulares prouinciæ erant, obtigerunt.

De re geſta cum Pyrrho à P. Læuino coſ.

HOC anno ineunte, Pyrrhum in Italiam veniſſe opinor. ſcribit enim Zonaras, cum non exſpectato vere, cum maximo & lectiſſimo exercitu, & viginti elephantis, (quæ animalia non ante in Italia conſpecta, admirationem ac terrorem hominibus attulerunt) profectum, dum Ionium traiiceret, fœdiſſima tempeſtate multis amiſſis, ceteris diſſipatis, vix pedeſtri itinere Tarentum perueniſſe. Quod idem ſignificat Pauſanias in Atticis, cum ait; Primus in Italiam rex Pyrrhus trans mare Ionium aduerſus Romanos exercitum tranſportauit, à Tatentinis accitus; qui priore anno ſuſcepto cum Romanis bello, ſuis ſe id ſuſtinere viribus poſſe diffidebant: cum maximum Tarentinorum erga Pyrrhum beneficium exſtaret, quod eum Corcyrenſium bello implicatum claſſe adiuuerant. Venit ergo in Italiam Pyrrhus P. Læuino conſule. quod etiam indicat Plinius libro VIII, cum ait; anno vrbis conditæ CDLXXII Italiam primum elephantos vidiſſe Pyrrhi bello. & Polybius, cum inquit, Gallis pacem datam tertio ante Pyrrhi in Italiam aduentum anno. De Pyrrhi porro aduentu loquuntur omnes hiſtoriæ, Plutarchi, Iuſtini, Eutropii, alii. Res autem aduerſus eum à Læuino cõſule geſtas, his prope verbis narrat Zonaras: Cum Tarentum Pyrrhus perueniſſet, iuuentutem Tarentinam conſcriptam copiis ſuis inſeruit; ne ſeorſum inſtructi, nouis rebus ſtuderent; ac theatrum clauſit, ne eo cõuenientes aliquid molirentur; & cõuiuiorum comeſſationũque vſum interdixit. iuuenes autem in armis exerceri, aut totos dies in foro agere iuſſit. Vt autem quoſdam harum rerũ moleſtia ſe ſubducere animaduertit, ſuos portis, ne eos exire paterentur, præfecit. His igitur rebus, & commeatu ſuppeditando, & ſatellitibus eius intra ædes ſuas recipiẽdis oneratos Tarentinos pœnituit, cum dominum, non ſocium Pyrrhum experirẽtur. Ille vero, ne ad Romanos inclinarent veritus, eos qui gerendæ reipubl. & tractãdo populo idonei erant, partim per cauſſas aliquas in Epirum ad filium miſit, partim clam ſuſtulit: Ariſtarchum vero, ſummum apud illos virum, & ſumma eloquentia præditum, ſibi conciliauit, vt ob ſuam familiaritatem populi in ſuſpicionem incideret. Sed cum ei nihilominus fidem à populo haberi videret, eum in Epirum ire iuſſit, qui aduerſari non auſus, conſcendit ille quidem; ſed Romam profectus eſt. Quæ cum Tarenti agerentur, Romani, Pyrrhi aduentu anxii, tum quod Italiam infeſtam haberent, tum quod illum rei militaris peritum firmiſſimum adducere exercitum fama erat, delectibus habitis, coactaq; pecunia, ſociorum oppida præſidiis firmant, ne illi quoque deficerent: & quos nouis rebus ſtudere ſenſerunt, eorum principes

multa-

multarunt. Contra Pyrrhum vero ac Tarentinos,eorumque ſocios, Valerium Læuinum miſerunt,parte exercitus in vrbe præſidii cauſſa retenta. Is ſtatim Roma profectus eſt, vt bellum quam longiſſime à patria gereret,& terrorem Pyrrho incuteret, qui ab iis vltro laceſſeretur, quorum ſe mœnia oppugnaturum arbitrabatur. ac motis caſtris, munitum atque opportunum in Lucanis oppidum cepit, ac præſidium reliquit, ne illi hoſtibus eſſe adiumento poſſent. Pyrrhus,Læuini aduentu cognito, eductis copiis,tempus terere,dum auxilia conueniſſent,cupiens,literas ad Læuinum miſit ſuperbas;quibus ſe litis,quæ inter Romanos ac Tarentinos eſſet, arbitrum fore profeſſus eſt,atq; Læuinum ea de cauſſa ad ſe acciuit. Cui Læuinus ſe cum toto exercitu venturum ad pœnas de Tarentinis atque ipſo repetendas,reſpondit. Atque ita properans,caſtris interiecto flumine poſitis,ſpeculatores aliquot comprehēdit; quos per caſtra circumductos, cum ſe multo maiorem alium habere exercitum gloriaretur,dimiſit. Quo facto perculſus Pyrrhus, pugnam detrectauit, tum quod ſocii eius nondum conueniſſent,tum quod Romanos in hoſtili agro re frumentaria laboraturos ſperabat. Eadem Læuinus quoque reputans, confligere quamprimum ſtatuit. & quia milites Pyrrhi famam & elephantes timebant, conuocato exercitu, & longa oratione ad confirmandos militum animos habita,ita ſe parat vt cum Pyrrho vel inuito pugnaturus. qui quamuis à pugna abhorreret, tamen ne Romanos formidare videretur, & ipſe milites ſuos ad pugnam cohortatus, Læuinum flumen iuxta caſtra tranſire conantem prohibuit. Is igitur cum peditatu ibi ſe continens, equitibus per ſpeciem prædæ petendæ ablegatis,mandat vt longe prouecti traiiciant. Qui cum ex improuiſo terga hoſtium inuaſiſſent,& ordines turbaſſent,Læuinus flumine ſuperato,prælium & ipſe init. Sed Pyrrhus dum ſuis fugientibus ſuccurrit, equo ex vulnere amiſſo periiſſe putabatur. vnde Epirotis animi imminuti ſunt, Romanis creuerunt, mutata prœlii facie. Qua re Pyrrhus intellecta,veſtem inſignem dat Megacli induendam ; cumq; paſſim circumuehi iubet; vt ſe viuere arbitrati hoſtes terrerentur,ſui confirmarentur.ipſe priuati hominis habitu cum toto exercitu, elephantis exceptis, in Romanos inuehitur; & vbique laborantibus ſuccurrens,ſuos ſubleuat. Pugna igitur initio anceps fuit;donec quidam Megacle occiſo, Pyrrhum ſe occidiſſe ratus, effecit vt idē & alii crederent. Tum vero & Romanis aucti ſunt animi, & hoſtes ceſſerunt. Quod cum Pyrrhus ſenſiſſet,abiecto pileo,& nudato capite circumiens,pugnæ fortunam mutauit.& cum Læuinus equites, quos extra aciem in inſidiis habebat, à tergo in hoſtes incurrere iuſſiſſet,ſignum elephantis dedit.Ibi ex inuſitato belluarum conſpectu,& horrendo barritu, armorumque ſonitu,quem qui in turribus ferebantur,edebant,tum Romani perterriti ſunt;tum equi perturbati, ſeſſores paſſim excutientes,partim vehentes,fugerunt. Itaq; fractis animis in fugam verſi, partim ab iis qui in elephantorum turribus erant, occidebantur,partim ab ipſis belluarum proboſcidibus & cornibus ſeu dentibus conficiebantur,partim pedibus earum conterebātur. Multos etiam equites inſequuti occiderunt. neque euaſiſſet quiſquam, niſi elephantus vulneratus regrediens,barritu ſuo ceteros diſturbaſſet. Nam cū ea de cauſſa Pyrrhus perſequendi finem feciſſet, Romani flumine ſuperato, in oppidum quoddam Apuliæ peruenerunt. Multi tamen ex Pyrrhi militibus & ducibus ceciderunt. quare cum ei quidam victoriam gratularetur, Si iterum, inquit,ita vicerimus,actum de nobis erit.& Romanos quamuis victos admiratus, ſi eis imperaret,ſe orbis terrarū imperio facile potiturum affirmauit. Ex ea victoria magnam laudem adeptus eſt, & multi ad eum defecerunt. Sociis, cum veniſſent, ob moram nonnihil caſtigatis, partem ſpoliorum dedit. Qui Romæ erant, ob acceptam cladem mœſti, Læuino ſupplementum miſerunt;& Tiberio ex Etruria reuocato, vrbem præſidiis firmarunt. nam Pyrrhum ad eam tendere audierant. Læuinus vero ſauciis curatis,& diſperſis recollectis,acceptiſque miſſis ab vrbe militibus, Pyrrhum perſequutus eſt;& Capuam, cuius illum potiendæ cupidum eſſe audierat,defendit. Quo conſilio fruſtratus Pyrrhus, Neapolim receſſit. quam cum occupare non poſſet,Romam properans,ac per Etruriam tranſiens,vt eam quoque ſibi gentem adiungeret, vbi eos cum Romanis fœdus percuſſiſſe didicit,& Tiberium ſibi obuiam ire,Læuinum à tergo ſequi, ne ab eis in regione ignota circumueniretur,extimeſcens,longius non eſt progreſſus. Vt

vero recedenti, & Campaniæ fines ingreſſo, Læuinus cum exercitu multo maiore, quam ante habuerat, ſe oſtendit: Hydræ inſtar, inquit, Romanorum legiones cædendo renaſcuntur. & aciem inſtruxit ille quidem, verum prœlio abſtinuit. Nam cum ſuos milites clypeos haſtis pulſantes clamorem tollere, & claſſica canere, & elephantos barrire iuſſiſſet, vt Romanos ante congreſſum perterrefaceret; illi autem multo ferocius reclamaſſent, vt ipſius milites conſternarentur: pugnare, auſpicia infauſta cauſſatus, noluit: ac motis caſtris Tarentum rediit. Hæc ex Zonara. Eadem alii, ſed breuius; & maxime in Pyrrho Plutarchus; Pyrrhum, vbi P. Læuinum conſulem aduerſus ſe exercitum adducere, atq; vna Lucanorum agros vaſtare accepit, non exſpectatis ſociis, caſtra in eum mouiſſe, præmiſſo præcone, qui Romanos moneret, ſi de controuerſiis cum Italis diſceptare iure quam armis mallēt, ſe eos vti arbitro poſſe. pugnatum præterea ab his eſſe in Campania inter Pandoſiam & Heracleam vrbes ad flumen Sirim. ibiq; victis ac pulſis Romanis, maxime elephantorum inuſitata tum apud eos pugna, Pyrrhi haud incruentam victoriam fuiſſe. Poſt autem cum Samnitium, Bruttiorum, Lucanorumq; ſociorum copiæ acceſſiſſent, eum propius Romam populabundum caſtra admouiſſe, ac Præneſte vſq; veniſſe. inde Romanis nouo delectu habito occurrentibus, iterum in Campaniam ſe recepiſſe. Itaq; in Epitoma XIII ſic ſcriptum eſt; Pyrrhus Epirotarum rex, vt auxilium ferret Tarentinis, in Italiam venit. Cum in præſidium Rheginorum legio Campana cum præfecto Decio Iubellio miſſa eſſet, occiſis Rheginis, Rhegium occupauit. Valerius Lęuinus conſul parum proſpere aduerſus Pyrrhum pugnauit, elephantorum maxime inuſitata facie territis militibus. Poſt id prœlium cum corpora Romanorum, qui in acie ceciderant, Pyrrhus inſpiceret, omnia verſa in hoſtem inuenit: populabunduſq; ad vrbem Romam proceſſit. Et apud Frontinum libro III, Valerius Læuinus aduerſus Pyrrhum, occiſo quodam gregali, tenens gladium cruentum, exercitui vtriq; perſuaſit, Pyrrhum interemptum. quamobrem hoſtes, deſtitutos ſe ducis morte credentes, conſternati à mendacio, ſe pauidi in caſtra receperunt. Et libro IIII; P. Valerio conſuli ſenatus præcepit, exercitum ad Sirim victum ducere Serinum; ibiq; caſtra munire, & hiemem ſub tentoriis exigere. Hoc eodem anno C. Fabricium legatum à ſenatu ad Pyrrhum Tarentum de captiuis redimendis miſſum, ſummo in honore ab eo habitum, captiuos ſine pretio à Pyrrho remiſſos, ſcribit Zonaras. Qua de re ita eſt in Epitoma XIII ſcriptum; C. Fabricius miſſus ad Pyrrhum à ſenatu, vt de redimendis captiuis ageret, fruſtra, vt patriam deſereret, à rege tentatus eſt. Captiui ſine pretio remiſſi ſunt. Hæc eadem Plutarchus, Oroſius, Eutropius, Florus, Iuſtinus; Ennius apud Ciceronem libro primo de Officiis. Quin etiam eodem hoc anno à Pyrrho Cineam legatum Romam de componenda pace miſſum, auctor eſt Zonaras; eundem muneribus nobilium animis tentatis, in ſenatum veniſſe; atque expoſita regis in eum voluntate, pacem petiiſſe. ad quam cum maior pars ſenatus inclinaret, Appium Cæcum ſe lectica in curiam deferri iuſſiſſe, & eam frequenti ſenatu diſſuaſiſſe; atq; ex eius ſententia Cineam eodem die vrbe abire à ſenatu iuſſum, Pyrrho regi bellum indictum. captiuos vero militari ignominia notatos; cum iis neq; contra Pyrrhum vſi ſint, neq; vſquam alibi vniuerſis, ne quid coniuncti rerum nouarum molirentur; ſed alios in alia præſidia dimiſiſſe. Ex quo apparet, locum illum Ciceronis in Catone, in quo ait, Ap. Cæcum eam ſententiam dixiſſe decem & ſeptem poſt alterum conſulatum annos, ita intelligendum eſſe, vt extremos etiā annos comprehendamus, & eum quo conſul Appius fuit, & eum quo pacem diſſuaſit. Hac de re item Plutarchus in Pyrrho, & Florus. Illud noui eſt in Epitoma; Cineam egiſſe vt pacis componendæ cauſſa rex in vrbem reciperetur.

De Triumpho Ti. Coruncanii cos. de Vulſinienſibus.

Ti. Coruncanium conſulem de Vulſinienſibus & Vulcientibus triumphaſſe, nemo eſt qui tradat præter Capitolinos ſcriptores. Rem quidem geſtam à Tiberio conſule in Etruria, & fœdus cum Etruſcis ictum, tradit Zonaras. Ex quo intelligi poteſt, Coruncanium conſulem reliquias Etruſcæ victoriæ, Vulcientibus & Vulſinienſibus domitis, ac pace illis data, confeciſſe. neque enim Etruſci belli poſt vlla per aliquot

annos

annos mentio fit. Hinc etiam Caſtrum & Coſſam per hos annos in Etruria colonias deductas in Epitomis legimus. Addo etiam, Coruncanium triumphalem à Velleio libro II extremo ſignificari.

De cenſoribus & Luſtro XXXII.

CENSORES hoc anno creatos, ex quinquennalibus ſequentibus Luſtris opinor. Auget hanc opinionem, quod in Epitoma XIII, poſt pacis, quam cum Pyrrho Ap. Claudius diſſuaſit, mentionem, ſic ſcriptum eſt; Cn. Domitius cenſor primus è plebe Luſtrum condidit. cenſa ſunt ciuium capita CCLXXVIII millia CCXXII. Ego vero Cn. Domitium Caluinum eſſe arbitror, qui conſul fuit anno CDLX. Conſularem enim quærimus qui cenſor factus ſit. Vt autem C. Marcius primus è plebe cenſor fuit, ſic hic primus è plebe cenſor luſtrum fecit. Domitii collega, ſi coniecturis ſtandum eſt, fuit Q. Fabius Maximus Gurges conſularis; quem Plinius lib. VII principem Senatus appellat. Principem autem ſenatus legi, qui ex cenſoriis vetuſtiſſimus eſſet, moris fuiſſe ante II bellum Punicum, prodit Liuius. Accedit quod patricius & plebeius cenſores comparantur; quod his temporibus factitabatur.

DE COS. AN. CDLXXIIII.

DEINCEPS P. Sulpicium cum P. Decio conſules ſuggerit Caſſiodorus: Sauerrionem & Murem faſti Siculi. P. Decium P. Decii, qui ſe Samnitico & Gallico bello deuouit, filium fuiſſe, auctor eſt Cicero lib. II. De finibus, & in Tuſculanis diſputationibus. P. Sulpicium P. Sulpicii Sauerrionis filium eſſe arbitror, qui conſul fuit anno CDXLIX. Vtriq; Tarentinum & cum Pyrrho bellum decretum.

De re geſta cum Pyrrho à conſulibus.

QVÆ Romani hoc anno cum Pyrrho geſſerint, ea his fere verbis apud Zonaram ſcripta eſſe inuenio: Per hiemem vtrinq; bellum paratum eſt. Vere autem ineunte, Pyrrhus impreſſione in Apuliam facta, multa vi, multa deditione ſibi adiunxit, donec Romani ad Aſculum oppidum aduerſus eum caſtra poſuerunt. Permultos autem dies vtrinq;, cũ alter alterum metueret, otium fuit. Interea cum nonnulli rumore diſſipato, Decium ad deuouendum ſe exemplo patris & aui paratum eſſe, Epirotis terrorem inferrent, quaſi ex illius obitu perituris omnibus, Pyrrhus ſuos milites hortatus eſt ne perturbarentur; indagatoque habitu, quo Decii ſe deuouiſſent, monuit, ſi quem ita ornatum conſpexiſſent, ne occiderent, ſed viuentem comprehenderent. Decio vero nunciari iuſſit, facinus illud ei non ſucceſſurum: &, ſi viuus caperetur, male periturum eſſe minatus eſt. Cui conſules, nulla ſibi deuotione opus eſſe, reſponderunt. ſe enim alia ratione victoriam adepturos. ac traiecto flumine, quod inter vtraque caſtra interiectum erat, ſigna contulerunt. Cum Græci pellerentur, Pyrrhus elephantis in auxilium, non qua falcati currus ſtabant, ſed in alteram partem adductis, equitatum Romanorum terrore belluarum ante congreſſum profligauit; ſed pedites non magno admodum detrimento affecit. Interea quidam Appuli, Epirotarum caſtra ingreſſi, Romanis victoriam attulerunt. Nam cum Pyrrhus pugnatores aliquot ad eorum impetum comprimendum miſiſſet, reliqui omnes turbati & caſtra capta eſſe, & illos fugere opinati, inclinarunt; eorumque multi cæſi ſunt. Pyrrhus ipſe, & ex præfectis alii multi vulnerati, cum ob commeatus, tum ob medicamentorum inopiam, grauiter affecti ſunt. Quare, antequam id Romani ſentirent, Tarentum receſſit. Conſules etſi flumen pugnandi cauſſa tranſierant, tamen cum audiſſent hoſtes omnes diſſipatos eſſe, in vrbes Appuliæ in hiberna regreſſi propter ſaucios milites, eos perſequi non potuerunt. Hæc Zonaras. quæ breuius Eutropius ita; Miſſi ſunt contra Pyrrhum duces P. Sulpicius & P. Decius Mus conſules. certamine commiſſo Pyrrhus vulneratus eſt. elephanti interfecti; XX millia cæſa hoſtium: at ex Romanis tantum quinq; millia: Pyrrhus Tarentum fugatus. Hoc autem in prœlio P. Decium cecidiſſe auctor eſt Cicero lib. II De finibus. Quæ cum ita ſint, profecto verba hæc Epitomæ XIII ad hunc annum pertinent; Iterum aduerſus Pyrrhum dubio euentu pugnatum eſt. Dubio enim euentu ait, quod rex ab vna parte vulneratus, conſul ab

altera interfectus ſit;plures tamen inde quam hinc ceciderint. Poſtremo apud Frontinum lib. I I ſcriptum eſt, Pyrrhum pro Tarentinis apud Aſculum dextro cornu Samnitas Epirotaſque, ſiniſtro Bruttios atq; Lucanos cum Sallentinis, in media acie Tarentinos collocaſſe; equitatum & elephantos in ſubſidiis eſſe iuſſiſſe: contra conſules aptiſſime diuiſis in cornua equitibus, legiones in prima acie & in ſubſidiis poſuiſſe, his immiſcuiſſe auxilia; vtrinq; XL millia fuiſſe: Pyrrhi dimidiam partem exercitus amiſſam, apud Romanos quinq; millia deſiderata.

DE COS. AN. CDLXXV.

Deinceps C. Fabricius, Q. Æmilius conſulatum inierunt, vt ait Caſſiodorus. quorum cognomina, Luſcinum & Papum, edunt faſti Siculi. Hi ſunt qui etiam ante collegæ fuerunt anno CDLXXI. Hos enim bis vna conſules fuiſſe ſcribit in Lælio Cicero. Eorundem meminit Plutarchus in Pyrrho, Gellius lib. I I I. & Cicero pro Cornelio. Cum Heraclea, inquit, fœdus ictum C. Fabricio cos. Pyrrhi temporibus. Vtriq; conſuli Tarentinum bellum decretum.

De re geſta cum Pyrrho à conſulibus, & triumpho C. Fabricii cos.

Quæ vero conſules hoc anno cum Pyrrho geſſerint, ea fere, quantum ex annalibus Zonaræ colligitur, hæc ſunt: Pyrrhus Tarenti, quo aduerſo prælio facto receſſerat, cum alia parauit, tum milites ac pecunias domo aduehi iuſſit. Sed cum Fabricium & Papum conſules in caſtra veniſſe audiſſet, ſententiam mutauit. Tum vero Nicias quidam, qui ei fidus eſſe putabatur, conſules adiit; pollicitus ſe dolo Pyrrhum interfecturum. Quod ægre ferens Fabricius, inſidias Pyrrho indicauit. qua ille humanitate permotus, captiuos iterum gratuito remiſit. atq; iterum de pace legatos miſit. Cũ autem Romani nihil de pace reſponderent, ſed tum deniq;, cum Italia exceſſiſſet, eum de pace agere iuberent, in Siciliam, quo à Syracuſanis aduocabatur, regreſſus eſt, Milone, qui Tarentum & reliqua Italiæ loca tueretur, relicto. Hæc Zonaras. quæ breuius multo video confirmari ab Eutropio, his verbis: Interiecto anno contra Pyrrhum Fabricius miſſus eſt, qui prius inter legatos ſollicitari non potuerat, tunc cum vicina caſtra ipſe & rex haberent, medicus Pyrrhi ad eum nocte venit, promittens veneno Pyrrhum occiſurum, ſi ſibi aliquid polliceretur. quem Fabricius vinctum reduci iuſſit ad dominum, Pyrrhoque dici quæ contra caput eius medicus ſpopondiſſet. tunc rex in Siciliam profectus eſt. Fabricius victis Samnitibus & Lucanis triumphauit. Idem in Epitoma XIII ſcriptum eſt ita; Cum C. Fabricio conſuli is qui ad eum à Pyrrho transfugerat, polliceretur, ſe regi venenum daturum, cum indicio ad regem remiſſus eſt. res preterea contra Etruſcos, Lucanos, Bruttios & Samnites proſpere geſtas continet. Pyrrhus in Siciliam traiecit. C. etiam Fabricium Luſcinum conſulem ſcribit Valerius De miraculis, proſpere cum Bruttiis & Lucanis auxilio Martis dimicaſſe. Itaq; in tabula triumphali Capitolina eſt, vnum C. Fabricium II conſulem, II de Lucanis, Bruttiis, Tarentinis, & Samnitibus triumphaſſe. Ex his autem apparet, neutrum horum conſulum cum Pyrrho ſigna contuliſſe. Itaque miror Critolaum (vt eſt in Parallelis Plutarchi) ſcripſiſſe, Æmilium Papum conſulem victoria ex Pyrrho parta, elephantos Romam miſiſſe centum ſexaginta. Etenim Plinius auctor eſt, Romam primum elephantos vidiſſe in Curii triumpho de Pyrrho. miror etiam multo magis, Plutarchum pugnam ad Aſculum, in conſulatum Æmilii & Fabricii referre. quod videtur facere, cum eius pugnæ poſt indicatas Pyrrho ab his conſulibus inſidias meminerit. Sed hæc atque eiuſmodi alia grauiora vitia, vel ſcriptorum negligentia, vel hiſtoriæ varietas contrahit. quale vitium illud eſt Flori, & eius qui librum ſcripſit De viris illuſtribus, qui Curium Fabriciumque conſules comparant, Æmiliumque prætereunt. De inſidiis porro à conſulibus his regi demonſtratis, quæque de ea re inter ſcriptores controuerſia ſit, Gellius lib. III, Plutarchus in Pyrrho, & in Apophthegmatis, Cicero lib. I. De officiis, Valerius lib. VI.

DE COS. AN. CDLXXVI.

INSEQVENS annus auctore Caſſiodoro conſules habuit P. Cornelium, C. Iunium: quorum cognomina inuenio in faſtis Siculis Rufinum & Bubulcum. P. Cornelium bis conſulem profitetur Gellius lib. IIII, & XVII. De hoc etiam conſulatu idem loquitur lib. IIII, cum ait; C. Fabricius Luſcinus P. Cornelium Rufinum, manu quidem ſtrenuum, & bellatorem bonum, ſed furacem hominem, & auaritia acri, odio habebat. Sed cum reip. difficillimis temporibus creandi conſules forent, & Rufinus peteret conſulatum, competitoreſq; eius eſſent imbelles, ſummâ ope adnixus eſt Fabricius vt Rufino conſulatus deferretur. eam rem pleriſq; admirantibus, Fabricius inquit, Nihil eſt quod miremini, ſi malui compilari quam venire. Idem Cicero lib. II de Oratore. C. Iunius ex triumpho ſuo Capitolino deſcriptus eſt. Vtriq; conſuli bellum Tarentinum decretum.

De triumpho C. Iunii Bubulci coſ. de Lucanis & Bruttiis, & rebus geſtis à conſulibus.

RES autem hoc anno à conſulibus geſtas, his verbis memoriæ mandauit Zonaras: Romani per abſentiam Pyrrhi confirmatis animis, ad vlciſcendos eos à quibus acceſſitus erat, conuerſi, Tarentinorum vindicta in aliud tempus dilata, Rufini & Iunii conſulum ductu atque auſpiciis Samnium inuaſerunt. Samnites enim in aſperos montes cariſſima pignora, & pretioſiſſima quæque contulerant. Igitur Romani contemptim eo conſcendere auſi, plerique aut ceciderunt, aut capti ſunt. Eius cladis culpam conſules cum alter in alterum conferrent, bellum de communi ſentẽtia gerere deſtiterunt. ac Iunius partem Samniticæ regionis vaſtauit, Rufinus Lucanos & Bruttios afflixit; & ad Crotonem recuperandam, quæ à Romanis defecerat, profectus eſt, à familiaribus ſuis acceſſitus. Sed cæteri ante aduentum eius, præſidium cui Nicomachus præerat, à Milone aduocarant. Cuius rei ignarus, cum, vt ad amicorum mœnia, negligentius acceſſiſſet, ſubita hoſtium eruptione cladem accepit. deinde arte quadam vrbe potitus eſt. duos enim captiuos perfugarum nomine Crotonem miſit; quorum alter diceret, eum deſperata vrbis expugnatione, Locros, quo à proditoribus vocaretur, diſceſſurum; alter affirmaret, eũ iam in itinere eſſe. quæ oratio vt eſſet probabilior, collectis ſarcinis ſe properare ſimulauit. Id Nicomachus verum eſſe ratus, (nam ſpeculatores idem renunciabant) Crotone relicta, breuiore via celeriter Locros contendit. Quo cum perueniſſet, Rufinus conuerſo Crotonem itinere, animaduertente nemine, quod & præter exſpectationem aderat, & nebula conſpectum eripuerat, vrbem cepit. Quo Nicomachus cognito, Tarentum rediturus, cum in itinere in Rufinum incidiſſet, multos amiſit. Locri ad Romanos ſe contulerunt. Hæc Zonaras. De Rufino autem idem prope etiam Frontinus libro III; Cornelius Rufinus conſul, cum aliquanto tempore Crotonem oppidum fruſtra obſediſſet, quod inexpugnabile faciebat aſſumpta in præſidia Lucanorum manus, ſimulauit ſe cœpto deſiſtere. captiuum deinde magno præmio ſollicitatum miſit Crotonem, qui tamquã ex cuſtodia effugiſſet; perſuaſit diſceſſiſſe Romanos. Id verum Crotonienſes arbitrati, dimiſere auxilia; deſtitutiq; propugnatoribus, inopinati & inualidi capti ſunt. Eſt etiã in Epitoma XIIII, quod ad hanc rem attinet, ita; Res contra Lucanos, Samnites & Bruttios proſpere geſtas continet. In tabulis autem Capitolinis tantum inuenio, C. Iunium Bubulcum coſ. II, de Lucanis & Bruttiis triumphum egiſſe. De Crotone item per hæc tempora capto tradit Euſebius.

DE COS. AN. CDLXXVII.

Q. FABIVM, C. Genucium conſules ſuggerit Caſſiodorus: Gurgitem & Clepſinam faſti Siculi. Horum conſulum ſic meminit Oroſius; Fabio Gurgite II, C. Genucio Clepſina conſulibus, peſtilentia grauis vrbem & fines eius inuaſit.

De P. Cornelio Rufino dictatore.

DE dictatura P. Cornelii Rufini, hæc habeo quæ dicam. Gellius lib. IIII, & XVII, ita ſcriptum reliquit; P. Cornelius Rufinus bis conſul, & dictatura functus, notatus eſt à Fabricio cenſore. & Valerius de cenſoria nota; Cornelius Rufinus duobus con-

ſulatibus & dictatura ſpecioſiſſima functus, à Luſcino cenſore eſt notatus. Hæc verba me adduxerunt vt ante cenſuram Fabricii dictaturam P. Cornelii collocarem. quamquam quo potiſſimum anno, aut qua de cauſſa dictus ille fuiſſet, parum certum haberem. Quoniam autem hoc anno graui peſtilentia ciuitas laborauit, videndum putaui ne claui figendi cauſſa, vt alii ante alias dictus eſſet. Nam Auguſtinus lib. III de ciuitate Dei, hanc peſtilentiam ſumma vi in homines pecudeſque ſæuiiſſe ſcribit. Si quis tamen certiora attulerit, & ipſe ſequar. meam coniecturam in re omnino non contemnenda ne obſcuram quidem eſſe cuiquam volui.

De triumpho Qu. Fabii Gurgitis cos. II, de Samnitibus, Lucanis, & Bruttiis.

Qvæ res ab his conſulibus geſtæ ſint, nemo tradit. apparet tamen Romanos cum Samnitibus, Lucanis, & Bruttiis bellum continuaſſe, ex eo, quia in Capitolinis tabulis ſcriptum eſt, Q. Fabium Gurgitem in hoc conſulatu de Samnitibus, Lucanis, & Bruttiis triumphaſſe. cui triũpho ſeruiunt etiam illa Epitomæ XIIII verba; Res contra Lucanos, Samnites, & Bruttios proſperæ geſtæ. Victoriam autem ingentem fuiſſe, inde intelligi poteſt, quod Tarentini ac Samnites rebus ſuis diffiſi, Pyrrhum ex Sicilia reuocauerint.

DE COS. AN. CDLXXVIII.

Deinceps M'. Curium, L. Lentulum ſubiicit conſules Caſſiodorus & Eutropius: Dentatum & Lentulum faſti Siculi. Hic eſt tertius M'. Curii conſulatus, qui vna cum Lentuli conſulatu ex Capitolino huius anni triumpho deſcriptus eſt. Bellum Tarentinum & Samniticum vtrique conſuli datum.

De triumpho IIII M'. Curii cos. de Samnitibus & Pyrrho, & L. Lentuli cos. de Samnitibus & Lucanis.

Hoc anno reuerſo in Italiam ex Sicilia Pyrrho, bellum cum eo & Tarentinis renouatum, cum Samnitibus & ſociis eorum continuatum eſt. quod ipſum ita eſſe, expoſitis annalium verbis, facile quiuis intelliget, ſcribit Zonaras ita; Anno inſequente Romanis, exercitu contra Samnites & Lucanos educto, belloque Bruttiis illato, Pyrrhus Sicilia pulſus, & in Italiam reuerſus, permoleſtus fuit. Locros, qui Romano præſidio cæſo defecerant, recepit: ſed à Rhegii oppugnatione depulſus, & ipſe vulneratus eſt, & multos milites amiſit. Inde in Locridem profectus, quibuſdam aduerſæ factionis multatis, frumentoque & pecunia à ceteris acceptis, Tarentum rediit. A Samnitibus, quos Romani grauiter vrgebant, in auxilium euocatus, in fugam coniectus eſt. Nam cum pullus elephanti vulneratus, ſeſſoribus excuſſis, matrem paſſim quæreret; eaque perturbata, ceteri etiam elephanti conciti eſſent, omnia ſine diſcrimine immiſcuerunt. Poſtremo Romani multis occiſis, & VIII elephantis captis, caſtris etiam potiti, vicerunt. Pyrrhus cum paucis equitibus Tarentum refugit; atque inde in Epirum, vt rediturus, Milone cum præſidio Tarenti relicto, nauigauit. Hæc Zonaras. De quibus ſic ſcriptum eſt apud Iuſtinum; Interiecto tempore legati ab Italicis ſociis venere, nunciantes, Romanis reſiſti non poſſe, deditionemque futuram, niſi ſubueniat. Pyrrhus anxius tam ambiguo periculo, incertuſque quid ageret, vel quibus primum ſubueniret, in vtrumque pronus conſultabat. quippe inſtantibus hinc Carthaginienſibus, inde Romanis, periculoſum videbatur exercitum in Italiam non traiicere; periculoſius, à Sicilia deducere; ne aut ille, non lata ope; aut hi, deſerti amitterentur. Itaque conſerto prælio cum ſuperior fuiſſet, quoniam tamen à Sicilia abiret, pro victo fugere viſus eſt. ac propterea ſocii ab eo defecerunt: & imperium Siciliæ tam cito amiſit, quam facile quæſiuerat. Sed nec in Italia fortuna meliore vſus, in Epirum regreditur. Eutropius autem ſcribit hoc modo; Curius Dentatus, & Cornelius Lentulus, aduerſus Pyrrhum, qui ex Sicilia in Italiam reuerterat, miſſi ſunt. Curius contra eum pugnauit, exercitum eius cecidit; ipſum Tarento fugauit, caſtra cepit. ea die cæſa ſunt hoſtium XXIII millia. Curius in conſulatu triumphauit. Primus Romam elephantos quattuor duxit. Pyrrhus etiam à Tarento mox receſſit.

In Epitoma autem xiv ita eſt; Curius Dentatus cum delectum haberet, eius qui citatus non reſponderat, bona primus vendidit. Is iterum Pyrrhum ex Sicilia in Italiam reuerſum vicit, & Italia expulit. Hoc item anno tertium cum Pyrrho pugnatum, idq; in Lucania in Aurufinis campis, auctor eſt Oroſius, & Florus; ad Beneuentũ autem Plutarchus. Idem Florus Pyrrhum bis caſtris exutum, bis ſaucium ex Italia victũ exceſſiſſe adſcribit. De acie Pyrrhi hoc prœlio inſtructa, ſic Frontinus lib. iv. Pyrrhus rex primus totum exercitum ſub eodem vallo continere inſtituit. Romani deinde, victo eo in campis Aurufinis ad Beneuentum, caſtris eius potiti, & ordinatione notata, paulatim ad hanc vſque metationem, quæ nunc effecta eſt, peruenerunt. Triumphaſſe porro M'. Curium de Pyrrho rege, tradit Cicero in Catone, & in defenſione Murenæ; Eutropius, & Florus; cuius hæc verba ſunt; Nec vllus pulchrior in vrbem aut ſpecioſior triumphus intrauit; cum ante hũc diem nihil niſi pecora Volſcorum, greges Sabinorum, carpenta Gallorum, fracta Samnitium arma vidiſſet. Tum ſi captiuos aſpiceres, Moloſſi, Theſſali, Macedones, Bruttius, Appulus, atque Lucanus; ſi pompas, aurum, purpura, ſigna, tabulę, Tarentinæque deliciæ. Sed nihil libentius populus R. aſpexit, quam illas quas timuerat cum turribus ſuis belluas; quæ non ſine ſenſu captiuitatis, ſummiſſis ceruicibus victores equos ſequebantur. Plutarchus item M'. Curium Pyrrhum regem viciſſe, ac Samnitium opes fregiſſe ſcribit. Itaque in tabulis Capitolinis eum de Samnitibus & Pyrrho rege quartum triumphaſſe ſcriptum eſt. De L. autem Cornelii Lentuli conſulis triumpho, quem de Samnitibus actum in Capitolinæ tabulæ fragmento inciſum eſt, hæc accepimus. Pyrrhum ſcribit Plutarchus partem copiarum in Lucaniam miſiſſe, vt alterum conſulem morarentur; ipſum Curio ad Beneuentum occurriſſe. Plinius etiam libro xxxiii, L. Lentulus conſul, inquit, Ser. Cornelio Merendæ, Samnitium oppido capto, coronam auream ex præda dedit. Quibus ex verbis intelligi poteſt, Lentulum item de Samnitibus, ac (quoniam fragmentum huius triumphi Capitolinum habet, SAMNITIBVS ET) Lucanis etiam fortaſſe, triumphaſſe.

De cenſoribus & luſtro XXXIII.

Hoc anno cenſores fuiſſe Fabricium & Papum, tradit his verbis Zonaras; Eodem anno Fabricius & Papus cenſores facti, cum alios equites & ſenatores, tum Rufinum, quamuis dictatorium, atque iterum conſulem, notarunt, quod decem pondo argenti facti haberet. Cui verba Epitomæ xiv aſtipulantur, quæ Curianam victoriam proxime ſubſequuntur; Fabricius cenſor P. Cornelium Rufinum conſularem ſenatu mouit, quod decem argenti pondo facti haberet. Luſtro à cenſoribus condito cenſa ſunt ciuium capita cclxxi millia ccxxiv. Cuius cenſus meminit etiam Euſebius. Collegam Fabricii Q. Æmilium Papum nominat Cicero in Lælio, & Gellius libro xvii. De Rufino à Fabricio cenſore notato item Gellius, & Plutarchus in Sylla; Florus de bello Tarentino, Valerius de cenſoria nota. Hinc etiam illud Iuuenalis Satyra ix; *argenti vaſcula puri, Sed quæ Fabricius cenſor notet.*

DE COS. AN. CDLXXIX.

SER. Cornelium, M'. Curium conſules tradit in hunc annum Caſſiodorus; Dentatum & Merendam faſti Siculi. Ego Ser. Cornelium Merendam eſſe opinor eum, quem ſcribit Plinius ab L. Lentulo conſule anno priore, capto Samnitium oppido, coronam ex auro accepiſſe. M'. Curius iam quartum conſul eſt. Conſules cum Bruttiis & Lucanis & Samnitibus bellaſſe opinor. Illud tantum eſt apud Zonaram, quod ad hunc annum pertinet; Tarentini quidam Milonem, à quo male tractati erant, Nicone duce aggreſſi, cum nihil profeciſſent, caſtello quodam ſuæ ditionis occupato, inde in eum impreſſionem fecerunt; & cum Romanos aduerſus ſe bellum parare cognoviſſent, legatis Romam miſſis, pacem impetrarunt.

DE COS. AN. CDLXXX.

CASSIODORVS ſuggerit conſules C. Fabium, C. Claudium: faſti Siculi, Licinum & Caninam; Cuſpiniani, Licinium & Cinnam; Eutropius Fabium Licinium,

& C.Claudium Caninam: Velleius Fabium Dorſonem, & Claudium Caninam. Ex quo intelligi poteſt hos conſules vocatos C.Fabium Dorſonem Licinum, & C.Claudium Caninam. Nam *Dorſo*, antiquum fuit Fabiorum cognomen; *Licinus* autem, poſt etiam in iis vel Capitolinis tabulis teſtibus celebrabitur. vt ſit pater M.Fabii C.F.M.N. Licini, conſulis anno DVII. C.autem Claudius Canina, is eſt qui ante conſul cum M.Æmilio Lepido fuit. vnde intelligi poteſt, eum fuiſſe plebeium; præſertim qui tum cum Æmilio, nunc cum Fabio patriciis comparatus ſit. neq; enim per hęc tempora niſi ex vtroque corpore conſules fiebant. Aliquando in hunc annum Fabricium Luſcinum conſulem contuli; parum emendatis annalibus antiquorum deceptus.

De rebus hoc anno geſtis, & triumpho C. Claudii Caninæ cos. II, de Samnitibus & Lucanis.

QVÆ in hunc annum ex Zonara geſta referenda ſunt, hæc fere ſunt: Ptolemæus Philadelphus Ægypti rex, Pyrrhi cladibus & Romanorum incrementis cognitis, & munera eis miſit, & amicitiam pepigit. Qua re Romani læti, & ipſi ad eum legatos miſerunt; qui magnifice ab illo donati, munera in ærarium referre voluerunt; ſed ea ſenatus legatos habere iuſſit. His conſulibus legatos Alexandrinos Romam veniſſe à Ptolemæo, & ſocietatem cum Romanis iunxiſſe, tradit etiam Eutropius: Coſſam, & Pæſtum colonias deductas, Velleius. Coſſa autem Vulcientium eſt, de quibus paulo ante triumphatum eſt; auctore Plinio. Qnibus de rebus ſic ſcriptum video in Epitoma XIV. Cum Ptolemæo Ægypti rege ſocietas iuncta eſt. Sextilia virgo Veſtalis damnata inceſti, viua defoſſa eſt. Coloniæ deductæ ſunt Poſidonia & * Coſſa. Legatos porro qui à ſenatu ad regem miſſi ſint, nominat Valerius Q. Fabium Gurgitem conſularem, N. Fabium Pictorem, & Q. Ogulnium; qui poſt conſulatum adipiſcentur: lib. IV, cap. IV: & Iuſtinus lib. XVIII. Poſtremo C. Claudium Caninam conſulem triumphaſſe de Samnitibus & Lucanis, apparet in fragmento triumphi Capitolino. cuius rei meminit nemo. Continetur autem hic triumphus his verbis Epitomæ XIV; Res contra Lucanos, Samnites, & Bruttios proſpere geſtas continet.

DE COS. AN. CDLXXXI.

SP.Caruilium, L.Papirium Curſorem conſules deinceps prodit Caſſiodorus. Curſorem & Maximum Siculi faſti & Cuſpiniani. Hi ambo iterum conſules fuerunt: quod ex Capitolinis eorum triumphis liquet. Meminit horum Frontinus de aquæductibus, & Liuius lib. XXIV. Ambobus conſulibus Tarentini cum Samnitibus & ſociis cucnerunt.

De triumpho II L.Papirii cos. II, & Sp.Caruilii cos. II, & re cum Tarentinis ac Samnitibus geſta.

Hoc demum anno bellum Samniticum & Tarentinum confectum eſt. cuius rei hæc habeo annalium priſcorum teſtimonia: Zonaras, Poſt hæc, inquit, Samnites per Caruilium ſubegerunt: Lucanos & Bruttios, per Papirium vicerunt. Idem Papirius etiam Tarentinos domuit. qui cum Milonem ferre non poſſent, & à ſuis, vt dixi, vexarentur, qui Miloni erant infeſti, Carthaginienſium præſidium, Pyrrhi morte percepta, implorarunt. At Milo in anguſtum adductus, Romanis terra, Carthaginienſibus mari prementibus, arcem Papirio ea conditione tradidit, vt ſibi cum pecuniis & militibus incolumi diſcedere liceret. Inde Carthaginienſes, vt Romanis fœderati, receſſerunt. vrbs Papirio armis & nauibus traditis, muriſque dirutis, & tributo pacto ſe dedidit. Quæ autem ſcribit Zonaras, ea à Liuio etiam confirmantur, cum inquit libro XXIV, Papirium & Caruilium conſules aduerſus Samnites Bruttioſque, & Lucanum cum Tarentino populum, declaratos eſſe. & Epitoma XIV, in qua eſt, Carthaginienſium claſſis auxilio * Tarentinis venit. quo facto ab iis fœdus violatum eſt. res præterea contra Lucanos & Samnites & Bruttios proſpere geſtas, & Pyrrhi regis mortem continet. victis Tarentinis pax & libertas data eſt. His

adde

adde Oroſium,qui inquit;Tarentini,Pyrrhi morte comperta, noua arma ſollicitant aduerſus Romanos. Carthaginienſium auxilia poſcunt per legatos,atque accipiunt. Conſerto prœlio Romani vicere.& Frontinum lib.III;Papirius Curſor conſul, apud Tarentum Miloni,qui cum præſidio Epirotarum vrbem obtinebat, ſalutem ipſi, & popularibus,ſi per illum oppido potiretur,pollicitus eſt. Quibus præmiis ille corruptus,perſuaſit Tarentinis vt ſe legatum ad conſulem mitterent.à quo plena promiſſa ex pacto referens, in ſecuritatem oppidanos reſoluit,atque ita incuſtoditam vrbem Curſori tradidit. Vnde Euſebius etiam Romanos Tarentum à Milone accepiſſe notauit.De Samnitico bello illud apponam,quod ipſi apud Liuium lib.XXIV in oratione ad Annibalem poſuerunt:Per centum prope annos cum populo R.bellum geſſimus, nullo externo adiuti,nec duce,nec exercitu:niſi quod per biennium Pyrrhus noſtro magis milite ſuas auxit vires,quam ſuis viribus nos defenderit. Item; Hoſtes populi Rom. fuimus primum per nos ipſi, quoad noſtra arma, noſtræ vires nos tutari poterant.Poſteaquam iis parum fidebamus,Pyrrho regi nos adiunximus; à quo relicti, pacem neceſſariam accepimus. Libro autem XXXI propius ad veritatem loquitur, cum ait Samnites cum Romanis per an.LXX bellaſſe.Nam Florus per L.annos Samnites domitos imprudenter ſcribit.at neſcio an imprudentius Appianus in prœmio hiſtoriæ;qui LXXX prodit,cum ad noſtram ſupputationem ſint LXXI. ſiquidem bellum initum eſt anno CDX,finitum CDLXXXI. Capitolina porro fragmenta vtrumq; conſulem de Tarentinis triumphaſſe ſignificant: ſed ita, vt de aliis etiam triumphatum ab iis eſſe intelligi poſſit,vt de Lucanis,Samnitibus,& Bruttiis. Florus viginti quatuor triumphos de Samnitibus actos tradit;nos autem vnum & triginta collegimus. Hac victoria magna pars Italiæ in poteſtatem redacta eſt, victis præſertim Tarentinis, Samnitibus,Lucanis, & paulo ante quoq; Etruſcis.

DE COS. AN. CDLXXXII.

C.QVINCTIVM,L.Genucium conſules prodit in hunc annum Caſſiodorus:Claudium & Clepſinam faſti Siculi cum Cuſpiniani. quorum illud Quinctii, hoc Genucii cognomen videtur. Liuius lib.VII,T.Quinctii meminit altero pede claudi:à quo hoc forte cognomen tractum eſt.

De legione Campana à Genucio cos. cæſa.

Hoc anno (vt ait Oroſius) magnam viſcerum ſuorum partem ſeueritas Romana concidit. Nam octaua legio,quæ aduentante Pyrrho,diffidens Romanæ ſpei, Rheginos omnes,quibus ſubſidio præerat, interfecerat, ac prædam ſibi omnem atque ipſum oppidum vindicauerat, L.Genucio conſuli punienda data eſt.qui obſeſſa Rheginorum vrbe,captiſque omnibus, ipſe quidem in reliquos perfugas & latrones exercuit digna ſupplicia;Romanos vero milites integræ legionis Romam miſit;qui populi iuſſu medio foro virgis cæſi,ſecurique percuſſi ſunt. qua de re in Epitoma quoq; XV poſt pacem Tarentinam ita ſcriptum eſt; Legio Campana, quæ Rhegium occupauerat,obſeſſa,deditione facta,ſecuri percuſſa eſt. Eandem rem Polybius libro primo tradit pluribus verbis,& poſtremus omnium Zonaras; & Valerius, qui libro II ita loquitur;Populus R.milites qui Rhegium iniuſto bello occupauerant, mortuoq; duce D.Iubellio M. Cæſium ſcribam eius ſua ſponte imperatorem delegerant, carcere incluſit; ac M. Fuluio Flacco tribuno pl. denuntiante, ne in ciues R. aduerſus morem maiorum animaduerteret, nihilo minus propoſitum exſequutus eſt. ceterum minore cum inuidia vt id perageretur, quinquagenos per ſingulos dies virgis cæſos ſecuri percuti iuſſit; eorumque nullum ſepulturæ mandari, mortemque lugeri vetuit.

DE COS. AN. CDLXXXIII.

C.GENVCIVM,Cn.Cornelium conſules prodit deinceps Caſſiodorus: Clepſinam & Blaſionem faſti Cuſpiniani. C.Genucius idem eſt, vt puto, qui ante conſul fuit an. CDLXXVII: Cn. Cornelius ex cenſura Capitolina deſcriptus eſt, quam geret anno CDLXXXVIII.Hi in faſtis Siculis præteriti ſunt.

quidam iuuenes pulſaſſent, dediti ſunt Apolloniatibus: Picentibus victis pax data: Coloniæ deductæ, Ariminum in Piceno, Beneuentum in Samnio. & Valerius lib. vi; Legatos ab vrbe Apollonia Romam miſſos Q. Fabius, Cn. Apronius ędiles, orta contentione pulſauerunt. quod vbi comperit ſenatus, continuo eos per fœtiales dedidit: quæſtoremque cum his Brunduſium ire iuſſit, ne quam in itinere à cognatis deditorum iniuriam aciperent. De Picentibus autem victis ſic ſcribit Florus; Domiti ſunt poſt Tarentinos Picentes, & caput gentis Aſculum, Sempronio duce; qui tremente inter prœlium campo, Tellurē deam promiſſa æde placauit. & Oroſius ita: Sempronius conſul aduerſus Picentes duxit exercitum; & cum directe intra iactum teli vtraque acies conſtitiſſet, repente ita cum horrendo fragore terra tremuit, vt ſtupore miraculi vtrumque pauefactum agmen hebeſceret. diu attoniti vtrique populi hæſitauere, prę iodicata incœpti conſcientia: tandē procurſu concito, iniere certamen. Romani, qui admodum pauci eo prœlio remanſerunt, vicerunt. Et Frontinus lib. primo ita; Ti. Sempronius Gracchus conſul, acie aduerſus Picentes directa, cum ſubitus terræ motus vtraſque partes confudiſſet, exhortatione confirmauit ſuos, & impulit vt conſternatum ſuperſtitione hoſtem inuaderent; adhortatuſque deuicit. In quo illud eſt mendoſe, quod Ti. Gracchum pro P. Sopho edit: vterque enim ex gente Sempronia fuit. Poſtremo Velleius lib i, Ariminum, inquit, & Beneuentum coloni miſſi; & ſuffragii ferendi ius datum Sabinis, Sempronio Sopho, & App. Cæci filio conſulibus. Hos conſules ambos de Picentibus triumphaſſe, facile ex fragmentis eorum Capitolinis intelligi poteſt.

DE COS. AN. CDLXXXVI.

M. ATILIVM, L. Iulium Libonem conſules ſuggerit Eutropius: Regulum & Libonem faſti Siculi: M. Atilium, L. Iulium Caſſiodorus. Vterque ex triumphis Capitolinis deſcriptus eſt.

De bello Sallentino, & triumphis M. Atilii & L. Iulii conſulum.

Hoc anno bellum initum eſt cum Sallentinis. auctor eſt Eutropius, cum inquit; M. Atilio Regulo, L. Iulio Libone cos. Sallentinis bellum indictum. captiq; ſunt cum ciuitate ſimul Brunduſini; & de his triumphatum eſt. & Florus; apud quem ita ſcriptum eſt; Sallentini Picentibus additi, caputq; regionis Brunduſium inclyto portu, M. Atilio duce. & in hoc certamine victoriæ pretium templum ſibi paſtoria Pales vltro popoſcit. Itaq; in epitoma xv etiam eſt; Sallentini in deditionem accepti ſunt. & apud Zonarā hoc modo; Deinde Calabriæ arma intulerunt, id crimini dantes, quod Pyrrhum hoſtem recepiſſent, & ſocios ſuos vexaſſent; ſed reuera, vt Brunduſium ſubigerent, & inclyto portu inſtructum, & ad traiiciendum ex Illyrico & Græcia adeo commodum, vt eodem vento in portum accedere, & ſoluere portu liceret. quod eum in poteſtatem redegiſſent, eo coloniam deduxerunt. Quas res cum geſſiſſent, ac mirum in modum opes ſuas adauxiſſent, non tamen ſuperbia euecti ſunt: ſed Q. Fabium ſenatorem Apolloniatibus Ionium ſinum accolentibus dediderunt, quod eorum legatos contumelia affeciſſet. quem illi acceptum incolumem remiſere. M. etiam Atilium Regulum fuſis Sallentinis triumphaſſe, ſcriptum inuenio in libro de viris illuſtribus. & Cicero de finib. lib. ii, M. Atilium bis conſulem fuiſſe ac triumphaſſe ſcribit. Ab his tamen conſulibus bellum confectum non eſſe, indicant triumphi ſequentium conſulum; quos vna cum horum conſulum triumphis integros in tabulis Capitolinis habemus.

DE COS. AN. CDLXXXVII.

D. IVNIVM, M. Fabium conſules edit in hunc annum Caſſiodorus; Peram & Pictorem faſti Siculi: D. Iunium D. F. D. N. Peram, N. Fabium C. F. M. N. Pictorem Capitolini triumphi. Hic eſt N. Fabius qui cum Q. Fabio Gurgite, & Q. Ogulnio Gallo legatus ad Ptolemæum ante miſſus eſt.

De triumphis duobus D. Iunii Peræ, & N. Fabii Pictoris conſulum, de Saſſinatibus & Sallentinis.

Hos conſules ambos bis in magiſtratu triumphaſſe, ſcriptum eſt in tabulis Ca-

pitolinis, primum de Saſſinatibus, deinde de Sallentinis Meſſapiiſque. Quos triumphos probant verba Epitomæ xv hæc: Vmbri & Sallentini victi, in deditionem accepti ſunt. & quod Eutropius ait, de Sallentinis triumphatum eſſe. Sunt autem Saſſinates, vt dixi, Vmbriæ populi. Nec quicquam aliud de hoc bello accepimus.

DE COS. AN. CDXXCVIII.

CASSIODORVS Iunio & Fabio conſulibus ſuggerit Ap. Claudium, M. Fuluium: atque ſine dubio annum tranſcendit. Nam ſi Iunius, Fabiuſq; an. CDXXCVII, M. autem Fuluius an. CDXXCIX triumpharunt, profectò interferendus eſt annus CDXXCVIII. Itaque rectè in faſtis Siculis Pictori & Peræ Maximus & Vitulus ſuggeruntur; & apud Zonaram Q. Fabius ac Mamilius; & apud Cuſpinianum Q. Fabius Maximus, & L. Mamilius Vitulus. Ego vero hunc Q. Fabium Gurgitem ex Flori ſententia eſſe exiſtimo, qui Vulſinios hoc tempore à Fabio Gurgite victos eſſe tradit.

De re geſta cum Vulſinienſibus.

Hoc anno bellatum eſt cum Vulſinienſibus. Huius belli cauſam his verbis expoſitam apud Zonaram video: Q. Fabio, & Mamilio coſ. ad Vulſinienſes ſocios ſuos in libertatem vindicandos exercitum adduxerunt. qui cum Etruſcorum antiquiſſimi eſſent, magnas opes ſibi cōpararant, & mœnia validiſſima conſtituerant, & remp. bonis legibus inſtituerant. qua de cauſa diu Romanis bello teſtiterant. Vt autem ſubacti ſunt, ad delicias conuerſi, reip. adminiſtrationem ſeruis commiſerunt, & bella per eos plerumque gerebant: atque eo tandem eos euexerant, vt ipſi ſe in libertatem vindicantes, dominas etiam ſuas vxores ducerent, & dominis ſuccederent, & in ſenatum legerentur, & magiſtratus caperent, & ipſi omnem auctoritatem obtinerent, & iniurias à dominis factas petulanter obiicerent. Cum autem veteres ciues eos neque perferre, neque vlciſci viribus ſuis poſſent, clam legatos Romam miſerunt; qui precibus ſecreto impetrarunt vt ſenatus, ne res palam fieret, priuatim in ædibus conueniret. Ac illi quidem vt nemine audiente deliberabant: Samnis autem quidam, ędium domini hoſpes, ægrotans per incuriam ibi relictus, cognito ſenatus cōſulto monuit eos qui accuſabantur. Illi vero legatos reuerſos cōprehenderunt; ac de iis quæſtione habita, cum quid ageretur cognouiſſent, eos vna cum aliis primoribus interfecerunt. Quare Fabius à Romanis contra eos miſſus, qui ſibi occurrerunt, in fugam vertit, ac pleroſque in fuga aſſequutus occidit: reliquis intra mœnia incluſis, ad oppidum exercitum adduxit. Vbi cum ex vulnere occubuiſſet, ſerui audenti animo eruperunt; atque iterum victi, pedem rettulerunt. atque obſeſſi, tandem ob cibariorum inopiam ſeſe dediderunt. Conſul autem eos qui dominis ſuis magiſtratus ademerāt, excruciatos necauit, vrbem euertit; indigenas vero, & ſeruos qui in dominorum fide manſerant, alibi collocauit. Ita Zonaras. at Florus hoc modo: Poſtremi Italicorum in fide manſere Vulſinii opulentiſſimi Etruſcorum, implorantes opem aduerſus ſeruos quondam ſuos, qui libertatem à dominis datam in ipſos erexerant, tranſlataque in ſe rep. dominabantur. ſed hi quoque duce Fabio Gurgite pœnas dederunt. Auctor autem libri de viris illuſtr. ita: Vulſinii, Etrurię nobile oppidum, luxuria pene perierunt. nam dum temere ſeruos manumitterent, dum in curiam legerent, conſenſu ſeruorū oppreſſi, cum multa indigna paterentur, clam Roma auxilium petierunt. miſſuſque Decius Mus libertinos omnes aut in carcere necauit, aut dominis in ſeruitutem reſtituit. Ex his intelligi poteſt, Q. Fabium Gurgitem hoc bellum geſſiſſe hoc anno, eo mortuo Decium Murem bellum confeciſſe. Quoniam autem M. Fuluium Flaccum de Vulſinienſibus ſequenti anno triumphaſſe ſcriptum eſt in Capitolinis tabulis, fit vt non hoc anno, neque à Decio, ſed poſtero anno, & à M. Fuluio Flacco conſule bellum finitum eſſe putem; atq; hunc eſſe conſulem eum cuius Zonaras poſt Fabii mortem meminit, à quo huic bello finem impoſitum tradit.

De cenſoribus & Luſtro XXXV.

CENSORES hoc anno Cn. Cornelium Blaſionem, & C. Marcium Rutilum II, qui in hoc magiſtratu Cenſorinus appellatus eſt, luſtrum XXXV. condidiſſe, ſcriptum eſt in tabula Capitolina. Qua de re ſic Eutropius: Cum iam clarum vrbis Romæ nomen eſſet,

eſſet, arma tamen extra Italiam mota non fuerant. vt igitur cognoſcerent quæ copiæ Romanorum eſſent, cenſus eſt habitus, tum inuenta ſunt ciuium capita CCXCII millia CCXXIIII. Et Oroſius, Sæuiente per biennium peſtilentia, inquit, cenſus indictus eſt; qui non quantum hominum deperiiſſet, ſed quantum ſuperfuiſſet, inquireret. Luſtrum autem ſequenti anno conditum puto, quia in Epitoma luſtri mentio fit poſt pacem Hieroni regi datam, ita; Luſtrum à cenſoribus conditum: cenſa ſunt ciuium capita CCXCII millia CXXIIII. De Marcio autem cenſore iterum, ſic Valerius libro IIII; Marcius Rutilus Cenſorinus, iterum cenſor creatus, ad concionem populum vocatum quam potuit grauiſſima oratione corripuit, quod eam poteſtatem bis ſibi detuliſſet. Plutarchus item in Coriolano ait è Marciorum gente fuiſſe Cenſorinum, quem populus bis cenſorem creauit. Hic ex cenſura bis nouo exemplo capta, *Cenſorinus* in hoc honore appellatus eſt.

De bello Punico primo.

Hoc anno bellum Punicum primum excitatum eſt; ſuſceptum autem anno ſequenti, Ap. Claudio, qui primus bellum intulit Pœnis, conſule, anno (vt ait Solinus) CDXXCIX. in quo cum Capitolina ſumma conſentit. Belli cauſſæ ferebantur hæ, vt inquit Zonaras: à Romanis quod Pœni Tarentinis aduerſus ſe auxilio veniſſent: à Pœnis, quod Romani cum Hierone amicitiam iniſſent. vera autem cauſſa erat, quod ſe inter ſe ſuſpectos haberent, atque vterq; ſalutem ſuam in eo poneret, ſi alterum ſubegiſſet. Cum autem ita affecti eſſent, hæc belli getendi occaſio incidit. Quo tempore Rhegium, vt inquit Polybius, à legione Romana D Iubellio duce, qui vrbis præſidio præerat, in finibus Italiæ occupatum eſt, eodem etiam Meſſana in Sicilia Campani, qui ſub Agathocle meruerant, intra mœnia recepti, violata fide, ciuibus partim interfectis, partim expulſis, potiti ſunt. Supplicio de legione Romana à Romanis ſumpto, anno (vt ſcripſi) CDLXXXII, qui Meſſanam tenebant, cum metu perterriti, tum prœlio aduerſo cum Hierone, quo ille victor rex Syracuſanorum appellatus fuerat, fracti, alii Carthaginienſium, alii Romanorum præſidium implorarunt. Romani, veriti ne Carthaginienſes hac occaſione tota Sicilia potirentur, cum illi cetera omnia præter Meſſanam & Syracuſas tenerent, Mamertinis aduocantibus opem ferendam eſſe cenſuerunt. Hæc multis verbis Polybius; breuius Florus & Zonaras. Hoc autem loco magna habenda vetuſtati gratia eſt, quæ cum omnia prope hiſtoriarum huius temporis monumenta conſumpſerit, integras nobis conſulares triumphaleſq; tabulas vſq; ad ſecundum bellum Punicum reliquerit. quas quibus poterimus antiquorum annalium teſtimoniis confirmabimus.

DE COS. AN. CDXXCIX.

IN hunc annum edunt conſules Ap. Claudium, Q. Fuluium Caſſiodorus, Eutropius, Oroſius, & Florus: Caudicem & Flaccum faſti Cuſpiniani cum Siculis. Hi à Gellio lib. XVII, cap. XXI, nominantur Ap. Claudius Caudex Cæci frater, & M. Fuluius Flaccus, vt etiam in Capitolinis tabulis.

De re ab Ap. Claudio cum Pœnis geſta.

AP. CLAVDIO conſuli Sicilia prouincia obuenit; M. Fuluio, Etruria. Appius C. Claudium tribunum militum præmiſit. qui cum nauicula Meſſanam traieciſſet, ac fruſtra de pacis conditionibus cum vtriſque egiſſet, claſſe fretum ſuperare conatus, partim vi tempeſtatis, partim Pœnorum ſolertia multis nauibus amiſſis, vix Rhegium tenuit. Anno vero Pœnorum imperator, captis nauibus remiſſis, Claudium ad componendam pacem prouocauit; quâ ille repudiata, ac claſſe refecta, æſtuſq; natura & freti notata, in Siciliam traiecit. Annone autem arcis præfecto in carcerem à Romanis approbantibus Mamertinis condito, Pœni legatum ad Romanos miſerunt, atq; vt certa die Sicilia excederent, edixerunt. quibus non obedientibus, Italos omnes qui ſub ſe ſtipendia faciebant, necarunt; & Hierone Syracuſanorum rege ſocio aſſumpto Meſſanam obſederunt, ac fretum, ne aut copiæ aut commeatus importarentur, cuſtodiuerunt. Conſul autem Appius, præſidiis Pœnorum deceptis, nocte traiecit,

Digitized by Google

Conſilium quo vſus eſt, tale narrat Frontinus: Ap. Claudius cos. inquit, cum à Rhegio Meſſanam traiicere militem nequiret, cuſtodientibus fretum Pœnis, ſparſit rumorem, quaſi bellum iniuſſu populi inceptum gerere non poſſet; claſſemq; Italiam verſus ſe agere ſimulauit. digreſſis deinde Pœnis, qui profectioni eius habuerant fidem, circumactas naues appulit Siciliæ. Hieronem porro improuiſo adortus, cum eo ita conflixit, vt equeſtri prœlio victus, pedeſtri proſpere pugnauerit, ac Hieronem Syracuſas fugauerit. Variis deinde prœliis cum Carthaginienſibus ad Meſſanam factis, præſidio Meſſanæ relicto, Hieronem perſequutus eſt, ac Syracuſas obſedit: poſtremo in anguſtum adductus, captus eſſet, niſi antequam circumueniretur, de pacis conditionibus ad regem legatum miſiſſet. nam cum quidam veniſſet quocum de pace ageret, inter colloquendum paulatim receſſit, donec in tutum peruenit. Itaque Meſſanæ relicto præſidio, Rhegium ſe recepit. Huius triumphum nullum adſcripſerunt Capitolini ſcriptores, triumphaſſe autem eum, Eutropius auctor eſt, & Silius lib. VI, cum ait; *Appius aſtabat pugnæ, laurOq; reuinctus, Iuſtum Sarrana ducebat cæde triumphum.*

De re geſta cum Vulſinienſibus & triumpho M. Fuluii Flacci cos.

VVLSINIENSE bellum, vt dixi, à Q. Fabio cos. priore anno initum, hoc anno excidio Vulſiniorum à M. Fuluio Flacco cos. finitum eſt. oſtendit hoc triumphus eius Capitolinus, quem de Vulſinienſibus hoc anno ab eo actum eſſe, ſcriptum eſt. oſtendit etiam Zonaras; qui conſulem alterum, mortuo Fabio, ſupplicium de ſeruis ſumpſiſſe, & oppidum euertiſſe ait, atq; hunc eſſe eum quem Decium Murem vocat ille qui ſcripſit de viris illuſtribus, puto. Accedit, quod idem Zonaras in rebus huius anni exponendis ait, Romanos rebus Etturiæ compoſitis, atq; Italia plane pacata, ambos conſules in Siciliam miſiſſe. ſignificat enim hoc anno alterum tantum eſſe miſſum, Ap. Claudium; cum alter M. Fuluius Etruſco bello eſſet implicatus. Metrodorus, auctore Plinio libro XXXIIII, cap. VII, Vulſinios expugnatos eſſe propter duo millia ſtatuarum, Romanis obiecit.

DE COS. AN. CDXC.

M'. VALERIVM, M'. Otacilium conſules ſuggerunt Polybius, Caſſiodorus, atque Eutropius: Valerium Maximum, & Otacilium Craſſum Zonaras: Maximum Meſſallam & Craſſum faſti Cuſpiniani, & Siculi. Vt autem in hoc honore Valerius Meſſalla dictus ſit, teſtibus Capitolinis ſcriptoribus, mox oſtendam. Vtrique Sicilia obuenit.

De Cn. Fuluio Centumalo dictatore.

DICTATOREM hoc anno Cn. Fuluium Centumalum cum magiſtro equitum Q. Marcio Philippo claui figendi cauſſa dictum, nemo prodit, niſi qui tabulas Capitolinas ſcripſit. Id autem mihi probatur, propter peſtilentiæ vim, quæ acrius ciuitatē per hos annos auctore Oroſio & Zonara vexauit. Clauo enim figendo peſtilentiam remitti, perſuaſum erat Romanis; vt ante diximus.

De re geſta cum Pœnis à conſulibus, & triumpho M'. Valerii Meſſallæ.

HVIVS anni res cum Pœnis geſtæ, non eodem modo traduntur ab omnibus. Nam Polybius ſic ſcribit; Conſules inde M'. Valerius, & M'. Otacilius in Siciliam traiiciunt. quorum aduentu non ſolum pleræque Carthaginienſium vrbes ad Romanos defecerunt; ſed ipſe etiam rex Hiero, rebus ſuis diffidens, pacem petiit, atq; impetrauit his conditionibus; vt captiuos Romanorum ſine pretio dimitteret; argenti talenta centum penderet; ſocius populi R. eſſet. His rebus auditis, Carthaginienſes in Siciliam ſupplementum miſerunt, Agrigentum tamquam arcem aduerſus Romanos tenuerunt. Conſules fœdere cum Hierone icto, ex Sicilia receſſerunt. Et Zonaras; Conſules Valerius Maximus, & Otacilius Craſſus, tam ſeorſum, quam vna inſulam peruagantes, multos in deditionem acceperunt; ac locis pleriſq; adiunctis, Syracuſas contenderunt. Hiero vero perterritus, redditis vrbibus quas ademerat, promiſſaque pecunia, & captiuis dimiſſis, pacem petiit, atque impetrauit, quod conſules opibus eius adiunctis, facilius debellari Pœnos poſſe rebantur. Pactis firmatis, ad alias vrbes in qui-

quibus Punica præſidia erant, conuerſi, & ceteris repulſis, Segeſtam vltro ſe dedentem receperunt: atque ob hibernum tempus Rhegium reuerſi ſunt, maiore Punicarum copiarum parte in Sardiniam tranſportata. Ita ſi Polybium ſequamur & Zonaram, res ab his conſulibus ſine prœlio cum Hierone bene geſta eſt. Qui autem triumphum Meſſallæ Capitolinum de Pœnis & Hierone rege, & Valerium in hoc magiſtratu Meſſallam appellatum ſcripſerunt, alios annales ſequuti videntur, eoſdem propè quos etiam Plinius, qui libro XXXV ſcribit; M'. Valerius Maximus Meſſalla princeps tabulam picturæ prœlii, quo Carthaginienſes & Hieronem in Sicilia deuicerat, propoſuit in latere curiæ Hoſtiliæ, anno ab V.C. CDXC. Et lib. VII, cap. LX: M'. Valerium Meſſallam bello Punico primo conſolem, Catana in Sicilia capta, primum horologium in publico ſtatuiſſe ſecundum roſtra in columna, M. Varro tradit. Et Eutropius, qui ait: M'. Valerio, & Otacilio conſulibus, in Sicilia à Romanis res magnę geſtæ ſunt; Taurominitani, Catanenſes, & præterea quinquaginta ciuitates, in fidem acceptæ ſunt. Idem etiã Eutropius in eo diſſentit, quod pacem Hieroni regi datã non primo belli anno ſcribit, vt eſt in libro de viris illuſtribus, & apud Florum & Oroſiũ, nec ſecundo, vt apud Polybium; ſed tertio inſequenti. Cum Capitolinis autem ſcriptoribus ſtat etiam Macrobius; qui libro primo Saturnalium ſcribit; Valerius Maximus poſtquam Meſſanam vrbem Siciliæ nobiliſſimam cepit, *Meſſala* cognominatus eſt. Credo etiam Liuium hos annales ſequutum eſſe. ſic enim ſcriptum eſt in epitoma eius XVI; Origo Carthaginienſium, & primordia vrbis eorum referuntur. contra quos & Hieronem regem Syracuſanorum, auxilium Mamertinis ferendum cenſuit ſenatus. cum de ea re inter ſuadentes vt id fieret, diſſuadenteſque contentio fuiſſet, tranſgreſſis tum primum mare equitibus Romanis aduerſus Hieronem ſæpius bene pugnatum. petenti pax data eſt. res præterea contra Pœnos, Vulſinios proſpere geſtas continet.

DE COS. AN. CDXCI.

CONSVLES ſubdunt Caſſiodorus & Polybius L. Poſtumium, Q. Mamilium; Zonaras Poſtumium Albinum, & Q. Mamilium: faſti Siculi Albinum & Vitulum. at Capitolini L. Poſtumium L.F.L.N. Megellum, Q. Mamilium Q.F.M.N. Vitulum, Vtrique Sicilia decreta.

De rege geſtã cum Pœnis.

CONSVLES in Siciliam profecti, Agrigentum, quod à Pœnorum doce Annibale tenebatur, obſident; Erbeſus, quod erat horreum populi Romani ab Annone receptum. Pœni nihilominus fame oppreſſi, ad ſummam dimicationem cum veniſſent, victi ſunt. Agrigentum, clam præſidio Pœnorum egreſſo, in poteſtatem Romanorom venit. Hæc Polybius. at Eutropius ita; Afri tertio anno belli Punici primi, in Sicilia victi ſunt: & de his iterum Romæ triumphatum eſt. Hunc tamen triumphum Capitolini ſcriptores non probant. De Agrigento obſeſſo à Romanis & capto, latius etiam Oroſius & Zonaras.

DE COS. AN. CDXCII.

L. VALERIVM, T. Otacilium conſules comparant inter ſe in hunc annum Polybius & Caſſiodorus. Valerii cognomen eſt Flaccus, Otacilii Craſſus, vt eſt in Capitolinis tabulis, itemque in Siculis.

De re geſta cum Pœnis.

VT Valerius & Otacilius conſules nouo delectu habito in Siciliam miſſi, pleraſq; mediterraneas ciuitates, pedeſtrium copiarum Romanarum metu; ita Pœni maritimas claſſis terrore ad ſe traxerunt. Id cum Romani animaduertiſſent, quinqueremes centum, triremes viginti exædificandas curant; quibus partim Italiæ oram tuerētur, partim Africam ipſam vexarent. Polybius. Atque hoc primum tempore Romani claſſem belli gerendi cauſſa habuerunt. Hos conſules nihil memorabile in Sicilia geſſiſſe tradit Zonaras.

DE COS. AN. CDXCIII.

Consvles ſuggerit Caſſiodorus & Zonaras Cn.Cornelium, C.Duilium: Item etiam Polybius; præterquam quod Λίβιον habet pro Δυίλιον: Scipionem & Duilium faſti Siculi. Cn.Cornelius Scipio Aſina nominatur à Capitolinis ſcriptoribus, Oroſio, Eutropio, & Valerio lib.vi, cap.x. de quo cognomine ſic Macrobius lib.i. Saturn. *Aſina* cognomentum Corneliis datum eſt, quoniam princeps Corneliæ gentis empto fundo, ſeu filia data marito, cum ſponſores ab eo ſolenniter poſcerentur, aſinam cum pecuniæ onere produxit in forum; quaſi pro ſponſoribus præſens pignus. De C.Duilio mox dicam.

De nauali triumpho C. Duilii cos. de Pœnis.

Cn.Cornelius cos. claſſi præfectus, omnibus nauibus, vbi perfectæ eſſent, ad fretum venire iuſſis, ipſe cum decem & ſeptem Meſſanam contendit. inde cum, paratis neceſſariis rebus, quadam oblata ſpe, aliquanto celerius quam neceſſe erat, Liparas cum xvii nauibus conceſſiſſet, ibi ab Annibale Pœnorum duce concluſus & captus eſt. Annibal cum ad claſſem Romanorum ſpeculandam iret, atq; improuiſo in eam inſtructam incidiſſet magna ſuarum nauium parte amiſſa, ipſe vix viuus effugit. His rebus auditis, C.Duilius pedeſtribus, quibus præerat, copiis tribunis militum traditis, ad claſſem ſe contulit; ac Pœnos nauali prœlio congreſſus, deuicit. Annibal vix Carthaginem incolumis rediit. Romani Segeſtam obſidione exemerunt, ac Macellam oppidum in Sicilia vi ceperunt. Hæc Polybius & Zonaras: quæ eadem ſunt in Epitoma xvii, ita; Cn.Cornelius cos. à claſſe Punica circumuentus, & per fraudem veluti in colloquium euocatus, captus eſt. C.Duilius cos. aduerſus claſſem Pœnorum proſpere pugnauit; primuſque omnium Romanorum ducum, naualis victoriæ duxit triumphum. ob quam cauſſam ei perpetuus quoque honos habitus eſt, vt reuertenti à cœna tibicine canente funale præferretur. Itaque apud Ciceronem Cato merito ita loquitur; C.Duilium M.F. qui Pœnos primus claſſe deuicerat, redeuntem à cœna ſenem ſæpe vidi puer. delectabatur crebro funali, & tibicine; quæ ſibi nullo exemplo priuatus ſumpſerat. tantam licentiam dabat gloria. Et Florus; Duilius victor ad Liparas merſa & fugata hoſtium claſſe, primum illum maritimum egit triumphum. cuius quod gaudium fuit? cum Duilius imperator non contentus vnius diei triumpho, per vitam omnem, vbi à cœna rediret, prælucere funalia, & præcinere ſibi tibias iuſſit: quaſi quotidie triumpharet. Eadē Eutropius & Oroſius. & Plinius lib. xxxiiii; Columna poſita C.Duilio cos. qui primus naualem triumphum egit de Pœnis; quæ eſt etiam nunc in foro. Et Tacitus lib.ii; Iano templum apud forum olitoriū C.Duilius ſtruxit; qui primus rem R. proſpere mari geſſit, triumphumque naualem de Pœnis meruit. Idem eſt etiam apud ſcriptorem libri de viris illuſtr. De manibus ferreis, quas excogitauit in prœlio Duilius, & coruos nominauit, ſcribit Polybius, Frontinus lib.ii.cap.iii.

DE COS. AN. CDXCIIII.

C. Aqvillivm, L. Cornelium conſules Caſſiodorus: Florum & Scipionem faſti Siculi: C.Florum, L. Scipionem Zonaras: C.Aquillium Florum, L.Cornelium Scipionem Eutropius & Oroſius ſuggerunt. Hos prætermittit Polybius. Tabulæ Capitolinæ cum annalibus conſentiunt Eutropii & Oroſii.

De triumpho L. Cornelii Scipionis cos. de Pœnis & Sardinia & Corſica.

L. Cornelivm Scipionem conſulem de Pœnis, Sardis & Corſis triumphaſſe, ſcriptum eſt in tabulis Capitolinis. De quo triumpho ſic Eutropius; C.Aquillio Floro, L.Cornelio Scipione cos. Scipio Corſicam & Sardiniam vaſtauit, multa millia inde captiuorum abduxit, triumphum egit. In Epitoma xviii; L.Cornelius in Sardinia contra Sardos & Corſos, & Annonem Pœnorum ducem feliciter pugnauit. Et Florus; L.Scipio cos. ſerpente latius bello, in Sardiniam, annexamque ei Corſicam, tranſit: vbi & Caralæ vrbis excidio incolas terruit, & omnes Pœnos ita terra ma-

rique

tique expugnauit, vt iam victoriæ nihil niſi Africa ipſa reſtaret. Item Oroſius; item Zonaras: item Valerius libro quinto; L. Cornelius cos. primo Punico bello, cum Olbiam oppidum cepiſſet, pro quo fortiſſime pugnans Anno dux Carthaginienſium occiderat, corpus eius è tabernaculo ſuo amplo funere extulit. Et Frontinus libro III, L. Scipio in Sardinia cuiuſdam ciuitatis per tumultum relicta oppugnatione, quam inſtruxerat, ſpeciem fugientis præſtitit: inſequutiſq; temere oppidanis, per eos quos in proximo occultauerat, oppidū inuaſit. Hoc anno nihil memorabile geſtum in Sicilia ſcribit Polybius. Quamquam vtrumq; conſulem de Pœnis triumphaſſe, ſcriptum eſt in Capitolinis tabulis. id quod probatur: quia Zonaras ſcriptum reliquit, Amilcarem Pœnorum ducem totam Siciliam in dicionem ſuam fuiſſe redacturum, niſi à C. Floro conſule ei obuiam itum eſſet.

DE COS. AN. CDXCV.

A. Atilivm, C. Sulpicium conſules edit in hunc annum Polybius: A. Atilium Calatinum, C. Sulpicium Caſſiodorus; Calatinvm & Patercvlvm faſti Cuſpiniani cum Siculis: A. Atilium Calatinum, C. Sulpicium Paterculum Capitolini: Atilium Calatinum, C. Sulpicium Zonaras.

De triumpho C. Aquillii Flori pro cos. de Pœnis.

C. Aqvillivm Florum pro conſule de Pœnis hoc anno triumphaſſe, ſcriptum inuenio in tabulis Capitolinis. Ex quo intelligi poteſt, rem priore anno ab ambobus cos. & in Sicilia & in Sardinia geſtam. quamuis Polybius nihil geſtum memoria dignum tradiderit.

De triumpho C. Sulpicii Paterculi cos. de Pœnis & Sardis.

Consvles in Siciliam profecti, Panormum, vbi Pœnorum tum copiæ hiemabant, totum belli impetum conuertunt. eo vero oppido relicto, Hippanam & Mytiſtratum capiunt; Camarinam, quæ à ſe defecerat, recipiunt; Ennam & alia Pœnorum oppida occupant; Liparas obſident. Ita Polybius. Qui vero ſcripſit de viris illuſtribus, hoc modo; Atilius Calatinus Enna, Drepano, Lilybæo hoſtilia præſidia deiecit, Panormum cepit: totamq; Siciliam peruagatus, paucis nauibus magnam hoſtium claſſem duce Amilcare ſuperauit. cum ad Camarinam ab hoſtibus obſeſſam properaret, à Pœnis in anguſtiis clauſus eſt. vbi tribunus militum Calpurnius Flamma, acceptis trecentis, in ſuperiorem locum euaſit, conſulem liberauit; ipſe cum trecentis pugnans cecidit; & poſtea ab Atilio ſemianimis inuentus & ſanatus eſt. Florus autem ſic; Calatino dictatore omnia fere præſidia Pœnorum Agrigento, Drepano, Panormo, Eryce, Lilybęo detracta: trepidatum ſemel circa Camarinenſium ſaltum: ſed eximia virtute Calpurnii Flammæ tribuni militum, euaſerunt. In Epitoma autem XVII ita; Atilius Calatinus conſul, cum in locum iniquum à Pœnis circumſeſſum temere duxiſſet exercitum, M. Calpurnii tribuni militum virtute & opera euaſit; qui cum trecentis militibus eruptione facta, hoſtes in ſe cōuertit. De eodem Calpurnio Oroſius, Gellius lib. III. cap. VII, Plinius lib. XXII cap. VI, Frontinus de ſtratagematis, Valerius. Agrigentum non recte Florus hoc anno captum ſcribit, cum biennio ante per obſidionem in poteſtatem Romanorum venerit. Præterea vero illud etiam apud ſcriptorem libri de viris illuſtribus eſt imprudenter ſcriptum, quod A. Atilio prœlium nauale tribuit; quod C. Atilio ſequenti anno conſuli tribuendum eſt; vt poſt dicam. apud Florum iterum, quod res has à Calatino dictatore geſtas prodit; cum in conſulatu geſtæ ſint. Porro autem C. Sulpicium in Sardinia rem geſſiſſe, vt A. Atilium in Sicilia, apparet inde, quod Sulpicius de Pœnis & Sardis conſul triumphauit; Atilius ſequenti anno pr. de Pœnis ex Sicilia, auctoribus Capitolinis tabulis.

De cenſoribus & Luſtro XXXVI.

In tabulis Capitolinis hoc anno cenſor eſt C. Duillius. collega eius intercidit, neque annalium ope vlla reperiri adhuc potuit. in fragmētis Capitolinis eſt ſyllaba SCI. ex qua apparet Scipionem fuiſſe; credo eum qui priore anno conſulatum geſſit. Luſtrum factum eſſe XXXVI, probat ſequens luſtrum XXXVII.

DE COS. AN. CDXCVI.

Cn. Cornelium, C. Atilium Serranum conſules prodit Caſſiodorus: C. Atilium Polybius: C. Atilium Regulum Capitolinæ tabulæ: Regvlvm & Blasionem iterum, faſti Cuſpiniani & Siculi. Hic Atilius primus fuiſſe videtur, qui *Serrani* cognomen tulerit. de quo Cicero pro Roſcio; Næ tu Erucei accuſator ridiculus eſſes, ſi illis temporibus natus eſſes, cum ab aratro acceerſebantur qui conſules fierent. etenim qui præeſſe agro colendo flagitium putes, profectò illum Atilium, quem ſua manu ſpargentem ſemen qui miſſi erant, conuenerunt, hominem turpiſſimum iudicares. & Valerius lib. IIII, Atilium, qui ad eum accerſendum à ſenatu miſſi erant ad imperium populi R. ſuſcipiendum, ſemen aſpergentem viderunt. ſed illæ ruſtico opere attritæ manus, ſalutem publicam ſtabilierunt, ingentes hoſtium copias peſſumdederunt quæq; modo arantium boum iugum rexerant, triumphalis currus habenas retinuerunt. & Appuleius in Apologia Romanorum etiam maioribus Quinctiis & Serranis non modo vxores, verum etiam conſulatus & dictaturæ in agris offerebantur. Plin. lib. XVIIII Ipſorum tunc manibus imperatorum colebantur agri (vt fas eſt credere) gaudente terra vomere laureato, & triumphali aratore. ſerentem inuenerunt, dati honores; Serranum vnde cognomen. Ex his enim intelligitur, Atilium eum qui Serranus dictus eſt, & conſulatum geſſiſſe, & triumphum egiſſe. quæ duo huic contigerunt.

De Q. Ogulnio dictatore.

Q. Ogvlnivm Gallum dictatorem cum M. Lætorio Planciano magiſtro equitum hoc anno creatum feriarum Latinarum cauſſa, niſi ſcriptum eſſet in Capitolinis tabulis, id, vt multa alia, vetuſtas obruiſſet. Hunc eſſe opinor eum qui conſul ante fuit anno CDXXCIIII.

De triumpho A. Atilii Calatini pr. ex Sicilia de Pœnis.

In tabulis Capitolinis eſt, A. Atilium Calatinum pr. ex Sicilia de Pœnis triumphaſſe. de quo triumpho ſcribit etiam auctor libri de viris illuſtribus. De rebus ab eo geſtis, diximus in anno priore. Illud admonendum hoc loco videtur, prætorem pro proconſule poni in tabulis Capitolinis. hoc enim ſignificant, Atilium protogato vltra conſulatum imperio, non in magiſtratu triumphaſſe. niſi malis, eum poſt conſulatum abſentem prætorem creatum, in prætura triumphum egiſſe. quod quidem ego potius crediderim.

De triumpho nauali C. Atilii Reguli cos. de Pœnis.

C. Atilivm Regulum conſulem de Pœnis naualem egiſſe, inuenio ſcriptum in tabulis Capitolinis. qui triumphus probatur etiam auctoritate Oroſii, qui ſic ait; Annibal ſenior, à Carthaginienſibus iterum claſſi præpoſitus, infeliciter cum Romanis nauali prœlio congreſſus, & victus, ab exercitu ſuo ſeditione orta, lapidibus obrutus eſt. Atilius conſul Liparam Melitamque, inſulas Siciliæ nobiles, peruagatus euertit. Item Zonaras. Item in Epitoma XVII; Annibal dux Pœnorum victa claſſe, cui præfuerat, à militibus ſuis in crucem ſublatus eſt. Huc etiam referuntur quæ de A. Atilio Calatino ſunt in libro de viris illuſtribus; Totam Siciliam peruagatus, paucis nauibus magnam hoſtium claſſem duce Amilcare ſuperauit. Hos annales ſequuti ſunt ii, qui triumphum huius naualem Capitolinum ſcripſerunt. nam Polybius bis mari pugnatum eſſe ab C. Atilio & Pœnis ait ita, vt ambo ſibi victoriæ gloriam vindicarent: ceterum terra nihil memorabile geſtum eſſe. Hinc factum eſt vt Plinius hunc triumphalem aratorē appellauerit; & Valerius triumphalis currus habenas eum tractaſſe tradiderit, vt ante expoſui.

DE COS. AN. CDXCVII.

Q. Cædicivm, L. Manlium conſules edit deinceps Caſſiodorus; Vulſonem & Cædicium faſti Siculi: M. Regulum, L. Manlium Zonaras: M. Atilium Regulum, L. Manlium Vulſonem Eutropius. M. Atilium, L. Manlium Polybius. Liuius etiam libro trigeſimonono; Poſt M. Atilium Regulum, inquit, & L. Manlium conſules, Africa

ſrica nullas copias Romanas vidit, niſi poſt annos ferc quinquaginta, cum P. Scipio traiecit. Eorundem meminit etiam Iuſtinus lib. XLI: Eſt autem intelligendum, Q. Cædicium in magiſtratu mortuum, M. Atilium in eius locum ſubrogatum, atque iterum factum eſſe. quod ex Capitolinis tabulis patet; in quibus eſt L. Manlius Vulſo Longus, & in locum Q. Cædicii M. Atilius Regulus II: & ex libro Cuſpiniani, apud quem eſt LONGVS & REGVLVS.

De triumpho nauali L. Manlii Vulſonis cos. de Pœnis, & rebus à M. Atilio Regulo cos. cum Pœnis geſtis.

Hoc anno Romani pararunt omnia, vt in Africam traiicerent. Pœni id pro viribus impedire conati, prœlium nauale commiſerunt. duces hinc erant conſules, M. Atilius, L. Manlius; inde, Amno & Amilcar. victoria penes Romanos fuit. iidem reparatis quas cœperant nauibus ad Mercurii promontorium, quod eſt in Africa, inde Aſpidem vrbem à litore primam veniunt: eaq; in deditionem accepta, in agrum Carthaginienſem impetum faciunt. L. Manlius Romam cum parte claſſis reuocatus eſt. M. Atilius in Africa cum XL nauibus, & XV millib. peditum, & D equitibus, manſit. Carthaginienſes tribus ducibus, Aſdrubali, Boſtari, & Amilcari, regionis præſidium tradunt. Atilius Adi oppido obſeſſo, Tunete expugnato, cum ſucceſſorem timeret, facere fœdus cum Carthaginienſibus voluit: quod ab iis propter acerbiores conditiones repudiatum eſt. Hoc Polybius. Eutropius paulo ſecus de eadem re ita; L. Manlio Vulſone, M. Atilio Regulo cos. bellum in Africam tranſlatum eſt. contra Amilcarem Carthaginienſium ducem in mari pugnatum, victuſq; eſt. nam amiſſis LXIV nauibus, regreſſus eſt. Romani XII amiſerunt: cum in Africam tranſiſſent, primam Clypeam Africæ ciuitatem in deditionem acceperunt. conſules vſq; ad Carthaginem proceſſerunt: multiſq; vaſtatis oppidis, Manlius victor Romam rediit, & XXVII millia captiuorum cum ingentibus ſpoliis reduxit. Atilius in Africa remanſit: contra tres Carthaginienſium duces aciem inſtruxit, Aſdrubales duos, & Amilcarem: ac dimicans, victor fuit. XVIII millia hoſtium cæcidit, V millia cum XVIII elephantis cepit: ſerpentem miræ magnitudinis, qui milites multos, qui ad flumen Bagradam aquatum deſcenderant, deuorauerat, occidit: cuius corium CXX pedes longum fuit; Romam delatum, aliquandiu cunctis miraculo fuit. tum victi Carthaginienſes, pacem à Romanis petierunt. In Epitoma autem XVII ſic eſt: Atilius Regulus cos. victis nauali prœlio Pœnis, in Africam traiecit. item, in Africa ſerpentem portentoſæ magnitudinis cum maxima militũ clade occidit. Eadem ſunt apud Oroſium, & Florum, & Zonaram, & Silium. De ſerpente, & corio eius, Gellius lib. VI, cap. III. Valerius de miraculis. Hæc & naualem triumphum L. Manlii, de quo eſt in Capitolinis tabulis, & nobilem victoriam M. Atilii, confirmare poſſunt. Eodem anno extremo captum M. Atilium puto. id enim & tradit Zonaras, & hæc verba Liuii probant, quæ ſunt lib. XXIV; M. Atilius primo acceſſu ad Africam, non oſtendit: eiq; portus Africæ patuerunt: & quantum ad Carthaginienſes duces, inuictus ad vltimum permanſit. Captum autem ita ſcribit Eutropius: Cum Regulus pacem niſi duris conditionibus daret, Pœni auxilium a Lacedæmoniis petierunt: & dux eis miſſus Xanthippus, eius belli victor fuit. Regulus victus eſt vltima pernicie: II millia tantum ex Romanis effugerunt: XV millia cum Regulo capta, XXX millia cæſa. Xanthippus ilico in Græciam nauigauit: Regulus in catenas coniectus. Polybius elephantorum maxime cauſa cladem acceptam ſcribit. De eodem etiam capto pluribus agit Zonaras.

DE COS. AN. CDXCVIII.

SER. Fuluium, M. Aimilium conſules in hunc annum prodit Polybius: Nobiliorem & Paullum faſti Cuſpiniani: Paetinum & Paullum Siculi: Ser. Fuluium Nobiliorem, M. Aimilium Paullum Caſſiodorus, & cum faſtis Capitolinis Eutropius. Vterque in Siciliam miſſus.

De triumphis Ser. Nobilioris, & M. Paulli pro cos. de Coſſurenſibus & Pœnis.

IGITVR Æmilius Paullus & Fuluius Nobilior conſules, audita captiuitate Reguli (inquit Oroſius & Zonaras) & clade exercitus Romani, tranſire in Africam cum claſſe CC nauium iuſſi, Clupeam petunt. Eo & Carthaginienſes cum pari claſſe confeſtim venerunt. nec differri potuit nauale certamen. CIV naues Carthaginienſium demerſæ: XXX cum pugnatoribus captæ: præterea XXXV millia militum cæſa ſunt. Romanorum autem nouem nauibus deprehenſis, mille centum periere milites. conſules Clupeæ caſtra poſuerunt. cum duo Annones eo cum magno exercitu conueniſſent, prœlio commiſſo, IX millia militum perdiderunt. poſt autem, cum Romana claſſis ad Italiam prædis onuſta remearet, infando naufragio euerſa eſt. nam ex CCC nauibus CCXX perierunt, LXXX vix abiectis oneribus liberatæ ſunt. Amilcar cum exercitu in Numidiam Mauritaniamq; miſſus, poſtquam hoſtiliter in vniuerſos egit, quod Regulum libenter ſuſcepiſſe dicerentur, mille argenti talentis, & XX millibus boum reliquos condemnauit. Eadem ſunt apud Polybium fere & Eutropium: de naufragiis Romanis in Epitoma XVIII. Itaq; in Capitolinis tabulis ſcriptum eſt, vtrumq; conſulem de Coſſurenſibus & Pœnis pro conſule ſequenti anno triumphaſſe. vt omnino naufragia conſulibus, quo minus victoriæ honorem meritum adepti ſint, impedimento fuiſſe non videantur. Coſſura autem inſula fuit in mari Africo ad quam cõſules tempeſtate delatos eſſe; eamq; vaſtatam præſidiiſq; firmatam reliquiſſe, tradit Zonaras.

DE COS. AN. CDXCIX.

CN. CORNELIVM, A. Atilium conſules memorat in hunc annum Caſſiodorus, & Polybius: A. Atilium Calatium II, Cn. Cornelium Scipionem Aſinam II, ſcribunt Capitolini auctores. De Cn. Cornelio Aſina cos. II ſic Valerius lib. VI; Cn. Cornelius Scipio Aſina, qui conſul à Pœnis apud Liparas captus fuit, cum belli iure omnia perdidiſſet, cuncta recuperauit conſul iterum creatus. ita ex conſule captiuus, ex captiuo iterum conſul factus.

De re geſta à conſulibus cum Pœnis, & triumpho Cn. Corneli Aſinæ pro cos. de Pœnis.

ROMANI ducentarum & viginti nauium claſſe refecta, conſules Cn. Cornelium, A. Atilium in Siciliam miſerunt, qui acceptis iis quæ ex naufragio ſuperfuerunt, & claſſe trecentarum nauium facta, Panormum Pœnorum vrbem obſidione ceperunt. Ita Polybius, & Zonaras. Eutropius item claſſem ducentarum nauium ſtatim à Romanis reparatam ſcribit. Hac de cauſa factum eſt vt Cn. Cornelius de Pœnis, ſed pro conſule, atque inſequenti anno, triumphauerit. eius enim triumphus in Capitolinis tabulis ſcriptum eſt; præterea nuſquam.

DE COS. AN. D.

CONSVLES ſuggerit Caſſiodorus & Polybius Cn. Seruilium, C. Sempronium. Cæpionem & Blæſum faſti Siculi: Seruilium Cæpionem & C. Sempronium Zonaras: Cn. Seruilium Cępionem, C. Sempronium Blęſum Eutropius & Oroſius. Eorundem meminit etiam Solinus cap. XXX, & lapis Capitolinus.

De cenſoribus abdicatis.

CENSORES in hunc annum coniiciunt Capitolini ſcriptores D. Iunium Peram, L. Poſtumium Megellum, qui idem prætor erat. Ceterum abdicatos eos morte Poſtumii intelligendum eſt. Nam nec luſtrum adſcriptum eſt, & poſtero anno alteri cenſores creati ſunt. Horum autem meminit, quod legerim, nemo.

De triumpho C. Sempronii Blæſi cos. de Pœnis.

CONSVLES CLX nauibus in Siciliam, inde in Africam tranſgreſſi, vniuerſam oram maritimam quæ circa Syrtes eſt, depopulati ſunt. ignari autem locorum, cum in Syrtes impuliſſent, onera abiicere omnia, vt naues ſubleuarent, coacti, cum retro in Siciliam, atque ex Sicilia in Italiam irent, coorta tempeſtate, CL naues onerarias & prædam amiſerunt. Itaque S. C. factum, ne amplius quam LX nauium claſſis

ad

ad ſubſidium Italiæ haberetur. Hæc Polybius, Eutropius, Oroſius, & Zonaras. Itaque Solinus cap. xxx, Cn. Seruilio, C. Sempronio coſ. inquit, inter Syrtes claſſis Romana impulit. Adiicit etiam Polybius, à conſulibus his nihil memorabile geſtum. vt non eoſdem omnes ſequuti annales videantur: ſiquidem rem præclare geſtam eſſe, indicant ii qui Capitolinum triumphum C. Sempronii Blæſi conſulis de Pœnis deſcripſerunt. forte autem, quia maritimam oram late populatus erat, Sempronius triumphum impetrauit.

DE COS. AN. DI.

CONSVLES ſubiicit Caſſiodorus C. Aurelium Cottam, & P. Geminum: Cottam & Geminum faſti Siculi; C. Aurelium Cottam, P. Seruilium Geminum Capitolini. P. Seruilium, C. Aurelium Zonaras. Cicero in Lucullo C. Cottam cum P. Seruilio Gemino bis conſulem fuiſſe ſcribit. C. Cottæ conſulis in Sicilia meminit etiam Frontinus lib. IV de ſtrategematis, & Oroſius.

De cenſoribus & luſtro XXXVII.

M'. VALERIVM Maximum, P. Sempronium Sophum cenſores edunt in eundem annum Capitolinæ tabulæ, ab iiſque luſtrum XXXVII conditum profitentur. De quibus hæc tantum Valerius capite de cenſoria nota: P. Sempronius Sophus, M'. Valerius cenſores, quadringentos iuuenes equites, quia in Sicilia ad munitionum opus ire iuſſi, facere id neglexerant, equis publicis ſpoliatos, in numerum ærariorum retulerunt. Et in Epitoma XVIII; P. Sempronius Sophus, M'. Valerius Maximus cenſores cum ſenatum legerent, XIII ſenatu mouerunt; luſtrum condiderunt, quo cenſa ſunt ciuium capita * CCXCVII millia * DCCXCVII.

De triumpho C. Aurelii Cottæ coſ. de Pœnis & Siculis.

C. AVRELIVM Cottam conſulem de Pœnis & Siculis triumphaſſe, nemo prodit niſi is qui Capitolinos triumphos digeſſit. Probant autem hunc triumphum verba Oroſii, ita ſcribentis; Patres decreto rupto, Cottam conſulem in Siciliam miſerunt. qui plurimis prœliis aduerſus Pœnos & Siculos terra marique pugnauit, & per totam Siciliam partim hoſtium, partim etiam ſociorum inhumanas ſtrages reliquit. Et Frõtinus lib. IV ſic; Aurelius Cotta conſul, cum ad opus equites neceſſitate cogente iuſſiſſet accedere, eorumq; pars detrectaſſet imperium, queſtus apud cenſores, effecit vt notarentur. à patribus deinde obtinuit ne eis præterita æra procederent. Tribuni quoque plebis de eadem re ad populum pertulerunt. omniumq; conſenſu ſtabilita diſciplina eſt. Item; Cotta conſul in Sicilia in Valerium nobilem tribunum militum virgis animaduertit. Idem P. Valerium Pecuniolam ſanguine ſibi iunctum, quem obſidioni Liparitanæ ad auſpicia repetenda Meſſanam tranſiturus, præfecerat, virgis cæſum militiæ munere inter pedites fungi coegit; quod eius culpa ager incenſus, & pene caſtra erant capta. Polybius Cottæ nomen omiſit: victoriam autem his (vt puto) verbis expreſſit: Romani accepta ab elephantis in Africa clade, adeo perculſi erant, vt per biennium partim in agro Africo, partim in Selinuntino, cum prope hoſtes quinq; aut ſex ſtadia caſtra feciſſent, nec pugnam inire, nec æquis ſe campis committere auderent, quod elephantorum incurſionem pertimeſcerent. Thermam autem ac Liparas interea obſederunt. Cum hæc ratio facit vt Oroſio non aſſentiar, qui Cottam mari pugnaſſe tradidit; tum vero quod nec Cottæ triumphus naualis fuiſſe traditur, & Romani niſi biennio poſt, decretum de claſſe reſtituenda fecerunt. Cottam Zonaras nauibus Hieronis regis vſum ſcribit.

DE COS. AN. DII.

L. CÆCILIVM, Cn. Furium conſules Polybius ſuggerit: Metellum & Pacilum faſti Siculi: Cæcilium Metellum, C. Furium Zonaras: L. Cæcilium Metellum, C. Furium Caſſiodorus: L. Cæcilium Metellum, C. Furium Pacilum Eutropius, Oroſius, & lapis Capitolinus. Hic eſt L. Metellus bis conſul, & Pont. max. de quo Plinius libr. VII. cap. XLIII.

Digitized by Google

De re geſta cum Pœnis à L. Metello cos.

L. Cæcilium Metellum conſulem rem cum Pœnis in Sicilia bene geſſiſſe nemo negat. pro conſule etiam geſſiſſe, indicat triumphus eius, quem pro conſule egit VII idus Septemb. Hoc enim tempore conſules iniiſſe arbitror aut Maio, aut Iunio menſe; quod priore anno C. Cotta extremo (vt par eſt) conſulatu de Pœnis & Siculis idib. Aprilis triumphauerit. De rebus autem à Metello geſtis ſic Polybius; L. Metellus, C. Furius, in Siciliam cum pedeſtribus copiis miſſi. iis naues tantum LX comportandi frumenti cauſa datæ, quod Romani ſæuiſſimis naufragiis conflictati, mari ſibi abſtinendum eſſe decreuiſſent. Aſdrubal autem, Romanorum metu cognito, cum, altero conſule cum parte copiarum Romam reuerſo, ſolum Metellum Panormi ſe continere audiret, ex Lilybæo in Panormitanum agrum irrupit; vt, ſi poſſet, Metellum ad prœlium prouocaret. eum Metellus traiicientem flumen adortus, maxime elephantorum, quos in Romanos ille impulerat, in ſuos fuga, ſummo prœlio ſuperauit. quo factum eſt vt vrbe egreſſus, caſtra & ipſe ſub dio habuerit. Ita Polybius. Oroſius autem hoc modo; Aſdrubal nouus Pœnorum dux, cum elephantis CXXXIII, & equitum peditumq; amplius XX millib. Lilybæum venit ex Africa, & cum Metello conſule apud Panormum pugnauit. ſed Metellus vim belluarum timens, eas conſilio vel fugauit vel cęcidit: & ſic facile magnam vim hoſtium ſuperauit. XX millia Carthaginienſium cæſa; elephanti XXVI interfecti; CIV capti, & per Italiam ducti maximum Italis ſpectaculum præbuere. Aſdrubal cum paucis Lilybæum profugit: & abſens à Pœnis capite damnatus eſt. Et Eutropius; Metellus conſul in Sicilia Aſdrubalem cum CXXX elephantis, & magnis copiis vicit. apud Panormum XX millia hoſtium occidit; XXVI elephantes cepit, reliquos errantes collegit. De eodem ita etiam in Parallelis Plutarchus; Pœnis ac Siculis ſocia aduerſus Romanos arma parantibus, Metellus imp. omnibus diis præterquam Veſtę, ſacrificium fecit. quę cum aduerſos ventos immiſiſſet, C. Iulius augur eos ceſſaturos dixit, ſi ante filiam immolaſſet. quod cum ille facturus eſſet, dea buculam ſuppoſuit. Hoc anno victos Pœnos Regulum captiuum Romam de pace, aut de captiuis commutandis miſiſſe; vtrumq; eum in ſenatu diſſuaſiſſe, ſcribit Eutropius, Oroſius, Gell. lib. VI cap. IV. Valerius lib. I, cap. I, Cicero de Offic. de Finibus; Epitoma XVIII, Zonaras pluribus, & Silius.

DE COS. AN. DIII.

C. Atilium, L. Manlium conſules edit hoc anno Polybius: C. Atilium Regulum, L. Manlium Caſſiodorus: C. Atilium Regulum, L. Manlium Vulſonem. ambos iterum Oroſius, & lapis Capitolinus: C. Atilium Reguli fratrem, & L. Manlium Zonaras: Regulum & Vulſonem faſti Siculi.

De triumpho L. Metelli pro cos. de Pœnis.

L. Metellum pro conſule triumphaſſe de Pœnis, tradunt Capitolini ſcriptores. qui triumphus omnium pene annalium vocibus celebratur. ſic enim loquitur Plinius libr. VIII; Roma plurimos elephantos anno quingenteſimo ſecundo vidit, victoria L. Metelli punt. in Sicilia de Pœnis captos. Et lib. VII; L. Metellus pont. bis cos. dict. magiſter equitum primus elephantos primo Punico bello duxit in triumpho. Et libr. XVIII; M. Varro auctor eſt cum L. Metellus in triumpho plurimos duxit elephantos, aſſibus ſingulis farris modios fuiſſe. Epitoma autem XIX, ita; Cæcilius Metellus rebus aduerſus Pœnos proſpere geſtis, ſpecioſiſſimum egit triumphum XIII ducibus hoſtium, & CXX elephantis in eo ductis. Et Florus; Argumentum ingentis victoriæ Metelli centum circiter elephantorum captiuitas. Eutropius CXXX elephantos in triumpho ductos ſcribit. Quo præterea conſilio elephantos traiecerit in Italiam Metellus, Frontinus docet libro primo cap. VII.

De re geſta à conſulibus cum Pœnis.

Hoc anno Romani, inquit Polybius, Metelli victoria elati, noua ædificata claſſe, & vetere refecta, conſules C. Atilium & L. Manlium in Siciliam miſerunt. hi

acceptis

acceptis pedeſtribus copiis, ad Lilybæum obſidendum pergunt. Imilco vrbi præerat: cum obſidio differretur, Annibal Amilcaris filius ex Africa cum claſſe miſſus, atque intra oppidum receptus, Pœnorum animos confirmauit. multis Romanorum diuturna obſidione deletis, Romani ſupplementum miſerunt. Hæc Polybius. Oroſius autem ſic; Remiſſo Regulo captiuo Carthaginem, alter Atilius Regulus, & Manlius Vulſo, ambo II conſules, cum claſſe CC nauium, & IV legionibus, Lilybæum profecti ſunt. quod oppidum obſidere Romani conati, ſuperueniente Annibale Amilcaris filio victi, maiore exercitus ſui parte amiſſa, ipſi ægre euaſerunt.

DE COS. AN. DIV.

CONSVLES ſubiicit P. Claudium, L. Iunium Caſſiodorus & Polybius: L. Iunium, Claudium Pulchrum Zonaras. Claudio Pulchrum Florus, & Suetonius in Tiberio: Iunio Pullum Cenſorinus cognomina adiiciunt. quæ eadem ſunt etiam in Siculis & Capitolinis tabulis. Hunc P. Claudium Cicero de diuinatione, & de natura deorum, Ap. Cæci filium; Plinius lib. XV, nepotem vocant. cum Cicerone ſtant Capitolini ſcriptores. Eorundem conſulum meminit Valerius lib. I, cap. IV.

De re geſta à conſulibus cum Pœnis.

P. CLAVDIVS conſul in Siciliam, vt exercitui præeſſet, miſſus, cum Drepanum, vbi Adherbal erat, nauigaret, cum eodem occurrente congreſſus, vix cum XXX nauibus incolumis euaſit. XCIII in manus hoſtium peruenere. propterea à Romanis poſtea iudicio condemnatus, quod eius temeritate cladem eam acceptam ſatis conſtabat. L. Iunius conſul alter, refecta claſſe à Romanis in Siciliam mittitur, vt iis qui Lilybæum obſiderent, adeſſet. claſſis Romana, quæ in portu Lilybætano erat, interea à Carthalone & Imilcone præfectis, partim incenditur, partim capitur. ad cuius rei nuncium, cum L. Iunius, qui Syracuſis erat, properaret, orta ſæua tempeſtate omni claſſe amiſſa, ſollicitus Lilybæum contendit. inde in Eryce monte & oppido capto præſidiis impoſitis, Romam rediit. Hæc Polybius. De eadem autem re Oroſius ſic; Claudius conſul cũ claſſe CXX nauium ad Drepani portum cõtra hoſtem profectus, ibique mox exceptus claſſe Pœnorum, ſuperatus eſt: & ipſe quidem cum XXX nauibus Lilybæum in caſtra confugit, reliquę omnes aut captæ aut demerſæ fuerunt. VIII millia militum cæſa, XX millia capta referuntur: L. Iunius collega Claudii vniuerſam claſſem naufragio amiſit. Eutropius autem ita; Claudius contra auſpicia pugnauit, & à Carthaginienſibus victus eſt: Iunius claſſem naufragio amiſit: exercitum tamen ſaluum habuit, quia vicina litora erant. De neglectis ab vtroq; conſule auſpiciis Cicero de diuinatione, & de natura deorum, ſic; P. Claudius Ap. Cæci filius, primo Punico bello etiam per iocum deos irridens, cum cauea liberati pulli non paſcerentur, mergi eos in aquam iuſſit, vt biberent, quoniam eſſe nolent. qui riſus multas ipſi lachrymas, magnam populo Rom. cladem attulit: itaque à populo condemnatus eſt. L. autem Iunius P. Claudii collega, tempeſtate claſſem amiſit, cum auſpiciis non paruiſſet. itaque necem ſibi ipſe conſciuit. Valerius tamen lib. VIII, Claudium damnatum non eſſe oſtendit, cum ait; P. Claudius neglectis auſpiciis amiſſa claſſe, infeſto populo obiectus, cum effugere debitam pœnam nullo modo poſſe crederetur, ſubito coorti imbris beneficio à damnatione tutus fuit. diſcuſſa enim quæſtione, aliã velut diis interpellantibus de integro inſtaurari non placuit. Iunium à Carthalone captum ſcribit Zonaras.

De M. Claudio Glicia dict. abd. A. Atilio Calatino dictatore ſuffecto.

Hoc anno M. Claudio dictatore creato, eoque abdicato, A. Atilium Calatinum ſubrogatum eſſe inuenio, non ſolum in Capitolinis tabulis, ſed etiam apud Suetoniũ in Tiberio, & in Epitoma XIX. Suetonius quidem ſic ſcribit; Claudius Pulcher apud Siciliam non paſcentibus in auſpicando pullis, ac per contemptum religionis mari demerſis vt biberent, quando eſſe nollent, prœlium nauale iniit: ſuperatuſque, cum dictatorem dicere à Senatu iuberetur, velut iterum illudens* erimini publico, Gliciam viatorem ſuum dixit. In Epitoma autem ſcriptum eſt ita; Claudius Pulcher

conſul, qui contra auſpicia profectus iuſſit immergi pullos, qui cibari nolebant, infeliciter aduerſus Carthaginienſes claſſe pugnauit: & reuocatus à ſenatu, iuſſusq; dictatorem dicere, C. Glauciam dixit vltimę ſortis hominem. qui coactus abdicare ſe magiſtratu, poſtea ludos prętextatus ſpectauit: Atilius Calatinus primus dictator exercitum extra Italiam duxit. Dio etiam lib. xxxvi, obſeruatum eſſe diligenter ait, ne dictator extra Italiam imperium haberet. ac nemini vnquam niſi vni in Siciliam id eſſe delatum. De L. Cæcilio Metello magiſtro equitum agit Plin. libr. vii, cap. xliii. Quæ Calatinus dictator in Sicilia geſſerit, ea ad nos non peruenerunt. Zonaras à Calatino dictatore, & Metello magiſtro equitum, nihil memorabile geſtum eſſe ait.

DE COS. AN. DV.

P. Servilium, C. Aurelium conſules ſuggerit Caſſiodorus. Hos bis conſules fuiſſe ſcribit in Lucullo Cicero. quod etiam ex Capitolinis & Siculis tabulis intelligitur; in quibus cognomina horum ſunt Geminus ii, & Cotta ii.

De re geſta cum Pœnis.

Hoc anno C. Aurelius, & P. Seruilius conſules, Lilybæum & Drepanum oppida oppugnarunt, ac Pœnos terra prohibuerunt, & ſocias eorum vrbes populationibus infeſtas reddiderunt. Quos vt auerteret Carthalo, claſſe oram Italiæ peragrauit. Sed inito conſilio, mercenariorum militum ſeditione permotus, in Siciliam rediit. Hæc Zonaras. Polybius autem Romanos inquit, prioris anni naufragiis afflictos, per quinque annos mari abſtinuiſſe. ſic enim potius apud eum legendum puto, quam *quindecim*. Claſſem Punicam inſequentibus poſt Claudium conſulem annis Italiæ oram infeſtam reddidiſſe, eamq; longe lateque vaſtaſſe, auctor eſt Eutropius, & Polybius. Multa interea per tres annos prœlia ad Erycem commiſſa eſſe inter Romanos & Pœnos, cum ſummum & imum montem Romani, Amilcar Barca eorum imperator mediam vrbem teneret; verum quibus Romanis ducibus, ac quid quoque anno ſigillatim geſtum ſit, memoriæ proditum non eſſe ait Polybius.

DE COS. AN. DVI.

L. Cæcilium, M. Fabium conſules in hunc annum edit Caſſiodorus: Cæcilium Metellum & Numerium Fabium Zonaras: METELLVM ii, & BVTEONEM ii, faſti Cuſpiniani & Siculi: L. Cæcilium Metellum ii, N. Fabium Buteonem ii, Capitolini. Metellum bis conſulem fuiſſe, tradit etiam libr. vii Plinius. Hoc anno Metellus cos. ad Lilybæum fuit; Fabius Drepanum obſedit, & Columbariam inſulam cepit. Pœni Italiæ oram claſſe vexarunt. Zonaras.

De cenſoribus & luſtro xxxviii.

Censores A. Atilium Calatinum, A. Manlium Torquatum Atticum hoc anno luſtrum feciſſe xxxviii, inuenio in tabulis Capitolinis ſcriptum. De cenſorum nominibus nihil proditum ab aliis eſt. De luſtro ita eſt in Epitoma xix; Luſtrum à cenſoribus conditum eſt: cenſa ſunt ciuium capita ccli millia ccxxii.

DE COS. AN. DVII.

M. Fabium, M. Otacilium conſules ſuggerit Caſſiodorus: Craſſum & Licinum, faſti Siculi: Fabium Licinum, & Otacilium Craſſum Gellius libro x, capite vi: M. Fabium Licinum, M'. Otacilium Craſſum Capitolini lapides. His conſulibus, auctore Gellio, Claudia Cæci filia, P. Claudii ſoror, à ludis diuertens, cum turba premeretur, dixit, Vtinam frater meus viueret, iterumq; claſſem duceret: propterea que C. Fundanius, & Ti. Sempronius ædiles pl. multam dixerunt ei æris grauis xxv millia. Idem ſcriptum eſt apud Suetonium in Tiberio, & Valerium, & in Epitoma xix. Hi conſules cum inſequentibus nihil memoria dignum in Sicilia geſſerunt.

De Ti. Coruncanio dictatore.

Ti. Coruncanium dictatorem cum magiſtro eq. M. Fuluio Flacco comitiorum haben-

habendorum cauſſa creatum, niſi Capitolinæ tabulæ tradidiſſent, in huius profectò hiſtoriæ ignoratione, in tanto præſertim annalium ſilentio, verſati eſſemus, nec clariſſimum hunc ſummi viri titulum cognouiſſemus, hic eſt enim Ti. Coruncanius, qui conſul triumphauit, & primus de plebe pontifex maximus factus eſt.

DE COS. AN. DVIII.

M. Fabivm, C. Atilium conſules in hunc annum memorat Caſſiodorus: Buteonem & Bulbum Siculæ tabulæ; M. Fabium Buteonem, C. Atilium Bulbum Capitolinæ. De re à M. Fabio conſule geſta ſic Florus; M. Fabio Buteone conſule, populus Romanus claſſem hoſtium in Africo mari apud Ægimurum in Italiam vltro nauigantem cecidit. Quantus ô tũ triumphus tempeſtate intercidit. Claſſis autem intelligenda eſt quam ad tutanda Italiæ litora Romani habuerunt. Eodem anno Fregellæ colonia deducta. Velleius lib. primo, Epitoma xix.

DE COS. AN. DIX.

Cassiodorvs conſules prodit A. Manlium, C. Sempronium; Torquatum & Blæſum faſti Siculi: atticvm & blæsvm liber Cuſpinianus; A. Manliũ Torquatum Atticum, C. Sempronium Blæſum ii, Capitolini ſcriptores. Horum conſulum ſic meminit Velleius; Brunduſium colonia deducta Sempronio & Torquato cos. Cuius rei mentio eſt etiam in Epitoma xix.

DE COS. AN. DX.

C. Fvndanivm, C. Sulpicium conſules ſubdit Caſſiodorus: Fundulum & Gallum Siculi ſcriptores: C. Fundanium Fundulum, C. Sulpicium Gallum Capitolini. Horum meminit præterea nemo.

DE COS. AN. DXI.

Consvles in hunc annum prodit Caſſiodorus C. Lutatium, A. Poſtumium: Catulum & Albinum faſti Siculi: C. Lutatium Catulum, A. Poſtumium Albinum Eutropius, & Capitolini auctores. Horum & alii meminerunt, vt mox dicemus. Cæcilius Metellus pont. max. A. Poſtumium conſulem, quoniam idem & flamen Martialis erat, cum ille ad bellum gerendum proficiſci vellet, in vrbe tenuit, nec paſſus eſt à ſacris recedere: Epitoma xix. C. Lutatio conſuli Sicilia obuenit. Q. Valerius Falto prætor, adiutor Lutatio datus. Hoc anno primum prætores duos creatos opinor: (quod ex Epitoma etiam ipſa cognoſci poteſt) vnum, qui in vrbe ius diceret; alterum, qui Lutatium conſulem in bello iuuaret. Zonaras hunc prætorem Q. Valerium Flaccum appellat.

De re geſta à C. Catulo conſule cum Pœnis.

Hoc anno Romani reparata claſſe, C. Lutatium conſulem aduerſus Pœnos miſerunt. Huic, cum iam Drepani portum, ceteraſq; quæ circa Lilybæum ſunt ſtationes, in poteſtatem redegiſſet, Anno claſſis præfectus ad Amilcarem nauigans occurrit. ſummo commiſſo prœlio, res Romana ſuperior fuit: naues Pœnorum ſubmerſæ l, captæ lxx, reliquæ Hieroneſum refugerunt: viui capti amplius x millia hominum. Hæc Polybius & Zonaras. Oroſius autem ita; Lutatius cum claſſe ccc nauium in Siciliam tranſuectus, dum apud Drepanum ciuitatem pugnam inter primores Siciliæ cieret, transfixo femore, ægerrime, cum iam obrueretur, erectus eſt. Porro autem Pœni cum ccc nauibus magniſq; copiis ad Siciliam duce Annone concurrunt. nec tamen Lutatius ſegnior: immo conſilia Pœnorum mira celeritate præuenit: poſtquam proxime ſibi vtrorumque claſſes apud Ægates inſulam per totam noctem intertextis propemodum ancoris conſtiterunt, orta luce prior Lutatius ſignum bello dedit. crudeſcente pugna victus Anno nauem auertit, & dux fugæ primus fuit. aliquanta cum eo pars exercitus ſui, Africam petunt: alii Lilybæum confugere. lxiii. Punicæ naues captæ ſunt, cxxv demerſæ; xxii millia hominum capta, cæſa xiii millia. Romanorum autem xii naues demerſæ ſunt. Lutatius deinde ad Erycinam ciuitatem, quam Pœni tenebant, venit: ibique duo millia Carthaginienſium conſerta

pugna interfecit. Idem ſcribit Eutropius. Idem eſt in Epitoma XIX his verbis; Rebus aduerſus Pœnos à pluribus ducibus [proſpere] geſtis, ſummam victoriæ C. Lutatius conſul, victa ad Ægates inſulam claſſe Pœnorum, finem bello impoſuit. Liuius lib. XXII; Modo C. Lutatio quæ alia res quam celeritas victoriam dedit? quod poſtero die quam hoſtem vidit, claſſem grauem commeatibus, impeditam ſuo & ipſam inſtrumento & apparatu, oppreſſit?

DE COS. AN. DXII.

Q. LVTATIVM, A. Manlium conſules in hunc annum edunt Caſſiodorus, Eutropius & Oroſius: Cerconem & Torquatum faſti Siculi; Q. Lutatium Cerconem, A. Manlium Torquatum Atticum II, Capitolini. C. Lutatius Cerco legatus etiam quidam lib. XLII nominatur à Liuio. C. Lutatio & Q. Valerio prorogatum imperium eſt. His cos. cum templum Veſtę arderet, L. Merellus pont. max. ſacra ex incendio rapuit. Oroſius, Epitoma XIX, Plinius lib. VII, Valerius lib. I, Plutarchus in Parallelis. Velina & Quirina tribus adiectæ; Epitoma XIX, Spoletum colonia deducta, Floralia inſtituta; Velleius lib. primo, Epitoma XIX, & Plin. lib. XVIII, cum ait; Floralia XIIII K. Maii ex libris Sibyllæ, vt omnia bene deflore ſcerent, inſtituta.

De pace Pœnis data, & triumphis naualibus C. Lutatii Catuli cos. Qu. Valerii Faltonis pro pr. de Pœnis.

Hoc anno petentibus Carthaginienſibus pax data eſt. Loquitur enim Anno ſic apud Liuium lib. XXI; Lutatio & Poſtumio conſulibus victi apud Ægates ſumus. & lib. XXX Liuius ipſe ita; Q. Lutatio, A. Manlio conſulibus, pax poſtremo cum Carthaginienſibus facta eſt. Zonaras etiam Q. Lutatium conſulem cum Catulo fratre res in Sicilia compoſuiſſe, atq; prouinciam ordinaſſe ait. Probus Amilcarem, cum eum Eryce excedere relictis armis Catulus iuberet, ſe periturum potius reſpondiſſe tradit, quam vt arma contra hoſtes à patria data hoſtibus traderet. Itaque merito Liuius ita ait lib. XXVI; Fœdera Carthaginienſium cum Romanis, Amilcaris ſcripta manu ſunt. Amilcar iuſſus à conſule, præſidium ab Eryce deduxit, & graues leges impoſitas Carthaginienſibus mœrens accepit. Et lib. XXI. Pœni ab Eryce duodeuicenis denariis æſtimari, emiſſi. Leges autem hæ latæ ſunt; Pœni Sicilia, & omnibus inſulis quæ inter Italiam & Africam ſunt, excedunto: duo millia & ducenta talenta in annos XX pendunto, in præſens mille: captiuos Romanos ſine pretio reddunto: Vtriuſque populi ſocii apud vtrumque populum tuti ſunto: Alterius ſocios neuter in amicitiam recipito. Neuter in alieno imperio imperato, neue milites conducito. Polybius, Eutropius, alii. Itaque Liuius lib. XXI ait; Pœni nauali ad Ægates clade accepta, Sicilia & Sardinia ceſſere, & ſe vectigales ac ſtipendiarios fieri paſſi ſunt. Hic autem annus eſt huius belli XXIIII. quem qui negligunt, bellum hoc per XXIII annos duntaxat geſtum tradunt. Ceterum C. Lutatium Catulum, qui Pœnos vicit & bellum confecit, hoc anno pro conſule de Pœnis naualem triumphum egiſſe, idemq; Q. Valerium Faltonem pro prætore feciſſe, ſcriptum eſt in Capitolinis tabulis. quos triumphos probant hæc verba Valerii capite de inſtitutis; C. Lutatius conſul, & Q. Valerius prætor, circa Siciliam inſignem Pœnorum claſſem delerant, eo nomine Lutatio conſuli triumphum decreuit ſenatus. cum ſibi decerni etiam Valerius cuperet, negauit id oportere fieri Lutatius, ne in honore triumphi minor poteſtas maiori æquaretur. Valerius ſponſione Lutatium prouocauit; non ſe petiturum triumphum, niſi ſuo ductu Punica claſſis eſſet oppreſſa. Lutatius reſtipulatus eſt. Iudex inter eos conuenit Atilius Calatinus. apud quem egit Valerius ſic; conſulem ea pugna claudum in lectica iacuiſſe; ſe omnibus imperatoriis partibus functum. Calatinus adhuc tacente Lutatio, ſecundum eum ipſum litem dedit; quoniam auſpicio conſulis eſſet bellum geſtum. Apparet tamen contra Calatini ſententiam Valerium etiam triumphaſſe. Primus certe hic pro prætore triumphauit. Hoc bello Siciliam *primam prouinciam* populi Rom. factam, regno Hieronis Syracuſani excepto, opinor; quod Cicero in Verrem Siciliam omnium exterarum nationum principem ſe ad amicitiam fidemque populi Rom. applicuiſſe, primam omnium prouinciam appellatam eſſe prodit. Vniuerſa autem Marcelli (aut certe eius qui Marcello ſucceſſit, Læuini) victoria captis Syracuſis, in poteſtatem populi Rom. bello Punico II venit.

De

De triumphis A. Manlii Torquati coſ. Qu. Lutatii Cerconis coſ. de Faliſcis.

FALISCOS hoc anno mouiſſe, tradit his verbis Eutropius; Q. Lutatius, A. Manlius conſules creati, bellum Faliſcis intulerunt; quod ambo conſules intra ſex dies quam venerant, tranſegerunt; quindecim millibus hoſtium cæſis, ceteris pace conceſſa, dimidio tamen agro ſublato. Et Epitoma XIX ſic; Faliſci cum rebellaſſent, ſexto die domiti, in deditionem venerunt. Itaque Valerius etiam lib. VI, in hunc modum loquitur; Faliſcorum ciuitas aliquoties rebellando, ſemperque aduerſis contuſa prœliis tandem ſe Q. Lutatio conſuli dedere coacta eſt. Plutarchus in Gracchis, Faliſcis bellum motum ait quia Genucius quidam tribunus pl. contumelia ab iis affectus fuit. Oroſius tamen hoc bellum bellatum eſſe Ti. Sempronio Graccho, P. Valerio Faltone conſulibus, ſcriptum reliquit. Me autem haud aliorum eſſe ſententiæ pœnitet; præſertim vero cum conſules ambos Manlium Lutatiumque de Faliſcis triumphaſſe, in Capitolinis tabulis ſcriptum inueniam; & Faliſcos a Manlio Torquato conſule hoc anno domitos etiam apud Zonaram reperiam.

De cenſoribus & Luſtro XXXIX.

CENSORES hoc anno creatos oſtendunt Capitolinæ tabulæ; cenſum actum, Euſebius in temporibus. Cenſorem alterum, C. Aurelium Cottam virum conſularem edunt Capitolini ſcriptores; alterum (nomen enim eius exeſum eſt) N. Fabium Buteonem eſſe arbitratus ſum. ſcribit enim Liuius lib. XXIII, dictatorem creatum eſſe anno DXXXVII N. Fabium Buteonem, qui cenſor fuiſſet, & ex iis qui viuerent cenſoriis vetuſtiſſimus eſſet. & certe niſi in hunc annum hunc coniicias, profecto quo alio anno fuerit, non inuenies. Cum autem hoc tempore & N. & M. Fabii Buteones conſulares eſſent, mihi probatum eſt magis N. Fabium, qui prior cœpit conſulatum, quam M. Fabium, cenſorem eſſe factum. nam apud Liuium M. Fabius dictator legitur; ſed forte mendoſe. Nam Numerii prænominis nota, in vulgatis libris omnino ignorata euanuerat. Luſtrum factum eſſe XXXIX, apparet ex ſequenti XL.

DE COS. AN. DXIII.

HIC annus conſules habuit C. Claudium Centhonem, M. Sempronium Tuditanum, Caſſiodoro & Capitolinis tabulis auctoribus. Eorundem cognominum faſti Siculi meminerunt. Horum autem conſulum ſic meminit Cicero in Catone; Liuius poeta, ſenex fabulam docuit Centhone Tuditanoque conſulibus. & in Bruto; Liuius primus fabulam C. Clodio Cæci filio, & M. Tuditano conſulibus, docuit, anno ipſo antequam natus eſt Ennius, poſt Romam conditam anno quingenteſimo quartodecimo. Idem ſcribit in Tuſculana prima. Et Gellius lib. XVII; M. Liuius poeta fabulas docere Romæ cœpit conſulibus Claudio Centhone Ap. Cæci filio, & M. Sempronio Tuditano. C. Claudium Ap. F. Centhonem interregem prodit anno DXXXVI. Liuius.

DE COS. AN. DXIIII.

CONSVLES deinceps ſequuti ſunt teſte Caſſiodoro C. Mamilius, Q. Valerius: Turrinus & Falco Siculis tabulis: C. Mamilius Turrinus, Q. Valerius Falto, Capitolinis tabulis. Horum ſic meminit Gellius lib. XVII; Claudium & Tuditanum conſules ſequuntur Q. Valerius & C. Mamilius: quibus natum eſſe Q. Ennium poetam, M. Varro in primo de poetis ſcripſit. Liuius etiam lib. XXVIII meminit prætoris Q. Mamilii Turrini anno DXLVII. His conſulibus Valentia colonia deducta, auctor Velleius libro primo.

DE COS. AN. DXV.

CONSVLES in inſequentem annum inuenio apud Caſſiodorum Ti. Sempronium, & P. Cornelium: GRACCHVM & FALTONEM in faſtis Cuſpiniani & Siculis: Sempronium Gracchum, & P. Valerium apud Zonaram: Ti. Sempronium Gracchum, P. Valerium Faltonem apud ſcriptores Capitolinos. Horum ſic meminit Oroſius; Ti. Sempronio Graccho, P. Valerio Faltone conſulibus, cum Faliſcis bellauere Romani, eoque prœlio XV millia Faliſcorum interfecta. Sed potiores apud me auctores ſunt, qui Faliſcorum bellum triennio ante geſtum ſcripſerunt.

De bello Gallico & Liguſtino & Sardoo.

Hoc anno Gallos Boios mouiſſe conſtat. teſtes ſunt omnes. Eodem anno, inquit Oroſius, Galli ciſalpini noui extitere hoſtes. aduerſus quos varia ſorte bellatum eſt. nam primo conflictu Valerio conſule, III millia D Romanorum cecidere; ſecundo, XIIII millia Gallorum cæſa, duo millia capta: ſed ob priorem cladem triumphus conſuli negatus eſt. Item Zonaras; P. Valerius à Gallis primum ſuperatus, cum auxilia ſibi mitti Roma audiſſet, Gallos iterum eſt aggreſſus; vt aut per ſe victoria poriretur, aut glorioſe occumberet. ac forte quadam acie ſuperior exceſſit. Eodem etiam anno bellum Liguſtinum initum ſignificat Zonaras, cum ait Ligures à Sempronio Graccho Valerii collega prœlio ſuperatos. Quinetiam idem Sardiniam hoc anno in poreſtatem Romanorum veniſſe ſcribit his verbis; Tum etiam Sardinia Pœni citra pugnam Romanis ceſſerunt, ac pecunias alias tribuerunt; quod cum negotiatores Romanos populati eſſe mari incuſarentur, Romanorum arma nondum ſatis firmatis opibus timuerunt. Bellum porro Liguſtinum latrocinia Ligurum excitarunt: de quibus ita Florus; Ligures imis Alpium iugis adhærentes inter Varum & Macram flumen impliciros dumis ſilueſtribus, maior labor erat inuenire quam vincere. tutũ locis & fuga, durũ atq; velox genus, ex occaſione latrocinia magis quam bella faciebat. Itaq; cum diu multumq; eluderent ſaltu, viis, latebris, Deceates, Oxybii Euburiates, Ingauni, tandem Fuluius latebras eorum igni ſepſit. Significat autem (vt puto) victoriã M. Fuluii Nobilioris procos. anno DXCV partam. ſiquidem cum Liguribus annos LXXX bellatum ſcribit Strabo lib. IIII.

DE COS. AN. DXVI.

Deinceps L. Cornelium, Q. Fuluium conſules profitetur Caſſiodorus. L. Lentulum, Q. Flaccum Zonaras; L. Cornelium Lentulum, Q. Fuluium Flaccum Eutropius. Capitolini ſcriptores Lentulo Caudinum cognomen adiiciunt. itaq; in faſtis Cuſpiniani eſt Cavdinvs & Flaccvs. Hi conſules in faſtis Siculis prætereuntur.

De re geſta cum Gallis & Liguribus, & triumpho L. Lentuli cos.

Hos conſules ambos cum Gallis rem geſſiſſe inuenio apud Zonaram. pergit enim hoc modo: Sequenti anno L. Lentulus & Q. Flaccus, bello contra Gallos ſuſcepto, dum communi conſenſu rem geſſerunt, vinci non potuerunt. ſed vbi diſtractis copiis, prædæ cupiditate agros populari ceperunt, Flacci caſtra à Gallis vndiq; cincta, in diſcrimen adducta ſunt: vnde rum repulſi, maiore poſt conatu in Romanos redierunt. Ego autem exiſtimo Flaccum Gallis, Lentulum Liguribus eſſe oppoſitum. Scribit enim Eutropius his conſulibus contra Ligures intra Italiam bellum eſſe geſtum; [eoſdemq; conſules primos trans Padum Romanas duxiſſe legiones: pugnatumque ibi eſſe cum Inſubribus & Liguribus, quorum interfecta ſint XXIII millia, V millia capta;] & de his triumphatum. Itaq; in Capitolinis etiam triumphis ſcriptum eſt. L. Cornelium Lentulum conſulem de Liguribus triumphaſſe.

DE COS. AN. DXVII.

Cassiodorvs conſules ſubiicit C. Licinium, P. Cornelium; Zonaras P. Lentulum, Licinium Varum. Capitolini ſcriptores C. Licinium Varum, P. Corneliũ Lentulum Caudinum: (itemq; Cenſorinus, qui hũc annum ab v. c. numerat DXVIII, Varronianam, Ciceronianam, & Plinianam ſequutus ſummam) Caudinum & Varum faſti Cuſpiniani cum Siculis.

De re geſta cum Gallis, Liguribus, Corſis, & motu Sardiniæ.

Galli P. Lentulo & Licinio Varo ſe multitudine ſua terrorem incuſſuros rati, per legatos Ariminenſem agrum, vt ſuum repetierunt; & Romanos Arimino oppido cedere iuſſerunt. Conſules, neque copiarum exiguitate confligere, neq; poſtulata concedere auſi, inducias fecerunt, ac Gallorum legatos Romam ad ſenatum reiecerunt. qui irritare in caſtra reuerſi, res ſuas perditas repererunt. quidam enim ex ſociis

ſuis,

ſuis, Romanorum opes timentes, mutata ſententia, Boios ipſos aggreſſi ſunt. quo in prœlio multi vtrinque ceciderunt. Vnde reliqui ſe domum receperunt: Boii agri parte multati, pacem impetrarunt. Hæc Zonaras. Neſcio autem, an hoc ſit id quod ſcriptum eſt apud Polybium in hanc fere ſententiam libro II; Galli cum poſt priores clades annos XLV quieuiſſent, rurſus arma mouent, tranſalpinis Gallis clam inconſulta plebe accitis. Itaq; cum tranſalpini ad Ariminum veniſſent, multitudo Boiorum, harum rerum ignara, repentino aduentu illorũ pereulſa, regibus ſuis Ate & Galato, qui eos acciuerant interfectis, acie cum tranſalpinis ipſis conflixit. Romani autem motu tranſalpinorum perterriti, cum exercitum eduxiſſent, audita Gallorum inter ſe pugna, domum reuerterunt. Gallico autem tumultu compoſito, inquit Zonaras, Lentulus contra Ligures exercitum duxit; atq; iis qui occurrerunt, victis, caſtella etiam quædam in ditionem ſuam redegit. Varus Corſicam petiturus, cum propter nauigiorum penuriam traiicere non poſſet, Claudium Cliniam cum copiis præmiſit; qui terrore Corſis iniecto, in colloquium venit; & quaſi imperator eſſet, fœdus cum iis fecit. Varus autem eo neglecto, Corſos nihilominus oppugnare nõ deſtitit, donec eos ſubegit. Romani vero, vt à ſe violati fœderis crimen remouerent, Claudium eis dediderunt, atque ab iis non receptum expulerunt. Hunc M. Claudium vocat Valerius; atq; eundem ob infamem pacem Corſis à ſenatu deditum, nec acceptum ab hoſtibus, iuſſit ſenatus in carcere necatum ſcribit quod idem eſt etiam apud Marcellinum lib. XV, atq; Arnobium. Sardiniæ etiam hoc anno arma illata ſatis conſtat. Huius enim rei teſtes ſunt Eutropius, & Zonaras. Eutropius quidem ita; Carthaginienſes bella reparare tentabant, Sardinienſes, qui ex conditione pacis Romanis parere debebant, ad rebellandum impellentes. venit tamen legatio Carthaginienſium Romam, & pacem impetrauit. at Zonaras ita; Bellum aduerſus Carthaginienſes ob mercatorum ſuorum iniurias ſuſceptum depoſuerunt; exactaq; pecunia, fœdus renouarunt, ne ſic quidem diu duraturum.

De Cenſoribus.

Censores hoc anno fuerunt L. Cornelius Lentulus, Q. Lutatius Cerco; qui quidem in magiſtratu mortuus eſt. Auctores duntaxat Capitolini ſcriptores; quibus quanta fides habenda ſit, qui totum hunc commentarium leget, facile etiam me tacente intelliget. Abdicaſſe eos, nec luſtrum feciſſe, cum mors Lutatii, tum ſequentium cenſus oſtendit.

DE COS. AN. DXVIII.

Consvles hic annus habuit auctore Caſſiodoro T. Manlium Torquatum, C. Atilium; Torquatum & Bulbum faſtis Siculis: Eutropio vero, & Oroſio, & Capitolinis tabulis, T. Manlium Torquatum, C. Atilium Bulbum. Bulbo ſi adiiciunt Capitolinæ. Eorum meminit Plutarchus, Liuius, Velleius, alii, vt poſt dicam.

De re geſta cum Sardis, & triumpho T. Manlii Torquati cos.

Sardos hoc anno defeciſſe, Torquati conſulis triumphus oſtendit. de quo ita Eutropius; T. Manlio Torquato, C. Atilio Bulbo coſ. de Sardis triumphatum eſt: & pace omnibus locis facta, Romani nullum bellum habuerunt; quod his poſt Romam conditam ſemel tantum Numa Pompilio regnante contigerat. Itaque Oroſius etiam ita ſcripſit; T. Manlio Torquato, C. Atilio Bulbo coſ. Sardinia rebellauit, auctoribus Pœnis; mox ſubacta eſt. ſed eis pacem ſupplicantibus, randem conceſſa eſt. Et Velleius ita; Sardinia inter primum & ſecundum bellum Punicum, ductu T. Manlii conſulis certum accepit imperium. Et Liuius lib. XXIII. ; T. Manlius in conſulatu ſubegit Sardos. & lib. XXI; Sardinia inter motum Africæ, fraude Romanorum, ſtipendio etiam ſuperimpoſito, intercepta. Et Epitoma XX; Sardi cum rebellaſſent, ſubacti ſunt. Qua de re etiam Polybius libro primo extremo. T. etiam Manlium Torquatum coſ. de Sardis triumphaſſe, ſcriptum eſt in Capitolinis triumphis. Hæc prima populi Romani prouincia hoc tempore facta eſt. nam Sicilia, noniſi Syracuſis à Marcello captis, in prouinciæ formam tota redacta eſt. Quod ad templum Iani attinet, Varro lib. IIII De lingua Latina, eodem anno clauſum & patefactum ſcribit. Eius

clauſi meminerunt Plutarchus in Numa, Liuius lib. 1, Velleius lib. 11, Oroſius & Eutropius.

DE COS. AN. DXIX.

Consvles nominat in hunc annum Caſſiodorus L. Poſtumium, Sp. Caruilium: Albinum & Rugam faſti Siculi: Poſtumium Albinum, Sp. Caruilium Zonaras: L. Poſtumium Albinum, Sp. Caruilium Maximum Capitolini ſcriptores. Rugam autem eſſe Caruilii cognomen, ex Gellio apparet, qui Sp. Caruilii Rugæ meminit; qui hoc tempore primus diuortium cum vxore fecit. Caruilio Sardi, Albino Ligures euenerunt.

De re geſta cum Corſis, Sardis, & Liguribus; & triumpho Sp. Caruilii cos.

Sardos, & Corſos, & Ligures defeciſſe hoc anno, aperte docet Zonaras: qui Poſtumium Albinum conſulem aduerſus Ligures, Sp. Caruilium contra Corſos, P. Cornelium prætorem in Sardiniam miſſos cum exercitu ſcribit; ac Corſos quidem & Ligures, quamuis non ſine labore, tamen ſumma celeritate eſſe deuictos: Cornelio autem, & pleriſque aliis morbo mortuis, Caruilium Sardos, nihil moderatum animis agitantes, ingenti prœlio ſuperaſſe. Itaque Sp. Caruilium de Sardis in conſulatu triumphaſſe, ſcriptum eſt in triumphalibus tabulis Capitolinis. Quod niſi earum teſtimonio cognitum eſſet, id vetuſtas, vt alia etiam multa, obliuione obruiſſet.

De cenſoribus & Luſtro XL.

Censores C. Atilium Bulbum, A. Poſtumium Albinum, luſtrum hoc anno feciſſe XL, niſi nos tabulæ Capitolinę docuiſſent, in huius hiſtorię ignoratione verſaremur.

DE COS. AN. DXX.

Q. Fabivm, M'. Pomponium conſules ſuggerit Caſſiodorus: Maximum & Mathonem faſti Siculi: Q. Fabium Maximum, Verrucoſſum, M'. Pomponium Mathonem Capitolini. Q. Fabium Maximum, Manium Pomponium Zonaras. Maximi cognomen Fabius ab auo accepit, non ipſe primus inuenit, contra quam ſcribit Polybius lib. III. *Verrucoſſus* à verruca in labris dictus. Plutarchus auctor, & qui ſcripſit de viris illuſtribus. Horum conſulum alteri Ligures, alteri Sardi obtigerunt.

De re geſta cum Liguribus & Sardis, & triumphis Qu. Maximi & M'. Pomponii conſulum.

Romanis digreſſis, Sardi & Ligures de integro defecerunt. Contra Ligures miſſus eſt Q. Fabius Maximus, contra Sardos M'. Pomponius, Carthaginienſes, vt eorum bellorum auctores, hoſtes iudicati, iuſſi ſunt numerare pecuniam, & omnibus cedere inſulis, vt quæ Romanorum eſſent: & vt ſententiam ſuam Romani magis declararet, haſtam illis & caduceum miſerunt, optione data, vtrum mallent. Sed Carthaginienſes nihil territi, tum ad alia reſponderunt aſperius, tum ſe neutrum velle dixerunt; ſed illud alacriter accepturos, quod legati reliquiſſent. Hinc mutuis odiis conceptis, neutri bellum inire ſunt auſi. Hęc Zonaras. Hanc autem rem his verbis prodidit Gellius lib. x. cap. XXVII; Q. Fabius imperator Romanus dedit ad Carthaginienſes epiſtolam. ibi ſcriptum fuit, populum R. miſiſſe ad eos haſtam & caduceum, ſigna duo belli aut pacis: ex queis vtrum vellent, eligerent. quod elegiſſent, id vnum vt eſſe miſſum exiſtimarent. Carthaginienſes reſponderunt, neutrum ſeſe eligere; ſed poſſe qui attuliſſent, vtrum mallent relinquere: quod reliquiſſent, id ſibi pro electo futurum. M. Varro autem, non haſtam ipſam, neque ipſum caduceum miſſa dicit; ſed duas teſſerulas, in quarum altera caduceum, in altera ſimulachra haſtæ fuerunt inciſa. De victoria Q. Fabii ita Plutarchus; Q. Fabius primo conſulatu aduerſus Ligures profectus, ſummo eos prœlio ſuperauit. qua clade accepta, ad Alpes receſſerunt, ac finem populandi fecerunt. Notat idem Plutarchus, Q. Fabium in primo conſulatu non ſolum de Liguribus triumphaſſe, ſed ex nulla ipſum vnquam pugna, niſi ex ea, ex qua triumphauit, victorem exceſſiſſe. Huc etiam pertinet quod ſcriptum reliquit Cicero

in

in lib. de natura deorum, Q. Maximum bello Liguſtino templum Honori dedicaſſe. Eundem conſulem de Liguribus triumphaſſe, Capitolini ſcriptores cum eo qui de viris illuſtribus ſcripſit, prodiderunt. Sp. autem Caruilii cos. de Sardis triumphum nemo niſi Capitolini auctores memoriæ mandarunt.

DE COS. AN. DXXI.

M. LEPIDVM, M. Poblicium conſules in hunc annum ſuggerit Caſſiodorus: Lepidum & Malleolum faſti Siculi: M. Malleolum, & M. Æmilium Zonaras: M. Æmilium Lepidum, M. Poblicium Malleolum Capitolinæ tabulæ.

De re geſta cum Sardis.

NE Sardi quidem priore bello fracti, quieuiſſe videntur. Contra eos arma capientes, ambo conſules M. Malleolus & M. Æmilius miſſi, magnam prædam abegerunt. qua à Corſis, cum ad eos acceſſiſſent, ſpoliati ſunt.

DE COS. AN. DXXII.

INSEQVENS annus conſules habuit C. Papirium, M. Pomponium, auctore Caſſiodoro, & Zonara, & Dionyſio libr. II: Maſonem & Mathonem faſtis Siculis; C. Papirium Maſonem, M. Pomponium Mathonem, Capitolinis. M. Pomponium Mathonem prætorem vrb. nominat Liuius anno DXXXVII. C. Papirium C. F. Maſonem Pontificem; C. Papirium L. F. Maſonem decemuirum ſacrorum, mortuos ſcribit anno DXL. Cicero etiam ad Pætum, numerans Papirios claros viros; Inde, inquit, L. Maſo ædilicius; inde multi Maſones, qui patricii minorum gentium fuerunt. His conſulibus Sp. Caruilius Ruga primus Romæ cum vxore diuortium fecit, quod ſterilis eſſet, iuraſſetq; apud Cenſores, vxorem ſe liberorum quærendorum cauſſa habere. auctor Dionyſius libr. II. Itaque Gell. lib. XVII, hos conſules intelligens, id factum eſſe ſcribit anno vrbis conditæ DXIX. nam lib. IV, ex Ser. Sulpicii ſententia hoc factum tradit M. Atilio, P. Valerio cos. an. vrbis conditæ DXXIII. qua in re omnino ſequitur Liuianam ſupputationem.

De re geſta cum Sardis & Corſis, & triumpho C. Papirii Maſonis cos.

CORSOS & Sardos, ob cauſam de qua in priore anno diximus, hoc anno Romani inuaſerunt. M. Pomponius, qui Sardis arma intulerat, cum eorum pleroſque in ſaltuoſis ſpecubus abditos indagare non poſſet, ſagaces canes ex Italia ad ſe adduci iuſſit; per eoſque tramitibus hominum & pecudum inueſtigatis, multos inde exſtinxit. C. vero Papirius Corſos campis pulſos cum in montes exegiſſet, per inſidias milites multos amiſit; & præ ſiti plures amiſiſſet, ni poſtremo aqua inuenta, Corſis, vt deditionem facerent, perſuaſiſſet. Hæc Zonaras. Hinc in epitoma XX ſcriptum eſt; Sardi & Corſi ſubacti ſunt. Porro autem C. Papirium conſulem de Corſis primum in monte Albano triumphaſſe, inuenio non ſolum in Capitolinis tabulis, ſed etiam apud Plinium, Valerium, & Feſtum. Plinius quidem lib. XV ſic loquitur; L. Piſo tradit Papirium Maſonem, qui primus in monte Albano triumphauit de Corſis, myrto coronatum ludos Circenſes ſpectare ſolitum. Valerius autem lib. III ſic; Papirius Maſo, cum bene geſta rep. triumphum à ſenatu non impetraſſet, in Albano monte triumphandi & ipſe initium fecit, & ceteris poſtea exemplum præbuit: proque aurea corona, cum alicui ſpectaculo intereſſet, myrtea vſus eſt. Feſtus vero ita; Papirius myrtea corona vſus eſt, quod Corſos in campis myrteis ſuperaſſet. Exemplum Papirii ſequutus Marcellus, victis Syracuſanis & ipſe poſtea in monte Albano triumphauit: qui mons non procul ab vrbe erat.

De C. Duilio dictatore.

DICTATOREM hoc anno comitiorum habendorum cauſa creatum C. Duilium cum C. Aurelio Cotta magiſtro equitum, reperio tantum in tabulis Capitolinis. ex quo intelligi poteſt, ambos conſules tum reip. cauſa abfuiſſe, nec eos à bello auocari è republ. viſum eſſe.

De cenſoribus abdicatis.

T. MANLIVS Torquatus, Q. Fuluius Flaccus, in hunc annum creati cenſores, vitio facti abdicarunt. auctores ſunt Capitolini faſti. Quod confirmat etiam Liuius; qui lib. XXIII, & XXV, T. Manlium bis conſulem, & cenſorem vocat: & libr. XXVII, T. Manlium ex cenſoriis, qui viuerent, vetuſtiſſimum. & lib. XXIII, Fuluium Flaccum conſulem & cenſorem fuiſſe tradit.

DE COS. AN. DXXIII.

M. ÆMILIVM, M. Iunium conſules ſuggerit Caſſiodorus & Zonaras: Barbulam & Peram faſti Siculi; M. Æmilium Barbulam, M. Iunium Peram Capitolini.

De re geſta cum Gallis & Liguribus.

BOIIS ceteriſq; Gallis ex venditione tum aliarum rerum, tum plurimorum captiuorum, magnam pecuniam facientibus, veriti Romani ne iis opibus contra ſe vterentur, edixerunt, ne quis homini Gallo vel aurum vel argentum daret. Hinc Galli, M. Æmilii & M. Iunii in Ligures expeditione cognita, ſe, vt Romam contenderent, compararunt. Qua re conſules audita, improuiſo eos adorti, adeo terruerunt, vt per amicitiæ ſpeciem obuiam eis egrederentur. illi vero ſimularunt, ſe non contra illos eſſe profectos, ſed per eorum agrum in Ligures tranſituros. Zonaras.

De cenſoribus & luſtro XLI.

CENSORES Q. Fabium Maximum Verrucoſum, M. Sempronium Tuditanum hoc anno luſtrum feciſſe XLI, tradunt tantum Capitolinæ tabulæ. Q. Fabii Maximi cenſoris mentio eſt in quodam epigrammate, quod eſt in libro Epigrammatum antiquæ vrbis.

DE COS. AN. DXXIV.

L. POSTVMIVM, Cn. Fuluium conſules ſubiicit Caſſiodorus: Albinum & Centumalum faſti Siculi: L. Poſtumium Albinum, Cn. Fuluium Centumalum cum Eutropio Capitolini. Polybius C. Fuluium, A. Poſtumium nominat.

DE COS. AN. DXXV.

CASSIODORVS conſules ſuggerit Q. Fabium Maximum II. & Sp. Carbilium. Maximum & Rugam faſti Siculi. Adiiciunt etiam iterati honoris notam Caruilio Maximo Capitolini ſcriptores. De his conſulibus ſic Cicero in Catone; Q. Fabius Maximus conſul iterum, Sp. Caruilio collega quieſcente, quoad potuit, C. Flaminio tribuno pl. reſtitit, agrum Picenum Gallicumque contra ſenatus auctoritatem diuidenti; augurque cum eſſet, auſus eſt dicere, optimis auſpiciis ea geri, quæ pro reip. ſalute gererentur; quæ contra temp fierent, contra auſpicia fieri. Item Valerius capite de pietate erga parentes; & Cicero de inuentione lib. I I. Fuluio aduerſus Illyrios imperium prorogatum.

De triumpho Cn. Fuluii Centumali pro cos. & bello Illyrico.

SVPERIORE anno primum cum Illyriis bellum initum eſt. Huius belli hanc tradit cauſam Polybius lib. II; Illyrii & ante ſæpe, & maxime nuper cum Phœnicem Epiri vrbem tenerent, mercatores Italicos nauigantes prædati erant. ea de re Romani C. & L. Coruncanios legatos ad Teutam Illyriorum reginam, Agronis regis nuper mortui vxorem, miſerant. factum eſt autem vt dum reginæ ſuperbe agenti ſuperbius multo legatus alter Romanus reſpondiſſet, iuſſu reginæ occiſus ſit. Ea de re Romani comparata claſſe, ad vlciſcendam legati necem, Fuluium & Poſtumium conſules miſerunt. cum Fuluius Corcyram, quæ ab Illyriis capta à Demetrio Phario tenebatur, veniſſet, atq; inſulam in fidem cum Demetrio ipſo recepiſſet, Poſtumius autem pedeſtres copias ad XX millia peditum, & duo millia equitum Brunduſium perduxiſſet, ambo coniunctis copiis Apolloniam in poteſtatem redegerunt. quo metu perculſi Dyrrhachini atque alii populi, ſe Romanis tradiderunt; Teuta cum paucis Rhizonem confugit. Fuluio inde cum magna copiarum parte Romam reuerſo, Poſtumius

mius Dyrrhachii ſtatiua fecit,ſecum omnes qui ſe fidei Romanorum commiſerant, habens. vere autem appetente, Teuta legatos Romam de pace miſit. quæ his conditionibus conuenit: vt Teuta quotannis tributum penderet, ac omni fere Illyrico excederet; neq; ei extra Liſſum niſi cum duob. iiſq; inermibus lembis nauigare liceret. Polybius & Zonaras ita. Itaq; in epitoma xx ſic eſt ſcriptum; Bellum Illyriis propter vnum ex legatis, qui ad eos miſſi erant, occiſum, indictum eſt: ſubactiq; in deditionem venerunt. Et apud Eutropium ita; L. Poſtumius Albinus, Cn. Fuluius Centumalus, bellum contra Illyrios geſſerunt; & multis ciuitatibus captis, etiam reges in deditionem acceperunt. ac tum primum de Illyriis triumphatum eſt. Item Oroſius. Florus autem Cn. Fuluio Centumalo duce late domitos Illyrios ſcribit. Itaq; in Capitolinis etiam tabulis ſcriptum eſt Cn. Fuluium Centumalum hoc anno pro conſule de Illyriis triumphaſſe. Quo fit vt malim Poſtumium in conſulatu, quam Fuluium Romam reuocatum. Coruncaniis duobus legatis occiſis à Teuta, ſtatuas populum poſuiſſe, auctor eſt Plinius lib. xxxiv, cap. vi. Atque hac quidem de cauſa Romani primum in Illyricum arma tranſtulerunt. quo bello perfecto, Achæos etiam, atque Ætolos, & Athenienſes, atq; Corinthios, legatis miſſis, de victoria, quæ vniuerſæ Græciæ grata futura erat, certiores fecerunt. atq; à Corinthiis in ſocietatem etiam ludorum Iſthmiorum vocati ſunt. Polybius.

DE COS. AN. DXXVI.

P. VALERIVM, M. Atilium conſules in hunc annum inuenio apud Caſſiodorum: Flaccum & Regulum in faſtis Siculis: P. Valerium Flaccum, M. Atilium Regulum in Capitolinis. Eorum meminit Gellius libr. iv. cum ait; Sp. Caruilius Ruga diuortium cum vxore fecit anno vrbis conditæ DXXIII, M. Atilio, P. Valerio conſulibus; iurare à cenſoribus coactus, vxorem ſe liberorum cauſa habiturum. P. Valerius Flaccus, is eſt qui poſtea conſularis legatus ad Annibalem mittitur cum Q. Bæbio Tamphilo: M. Atilius Regulus; qui poſtea conſul iterum & cenſor fuit, auctore Liuio. Hoc anno prætores duos additos opinor, vt eſſent quatuor. Id enim factum eſſe inter Illyricum & Gallicum bellum, teſtis eſt Epitoma xx. Factos autem, vt in Siciliam Sardiniamq; nouas prouincias mitterentur, tradit Pomponius de origine iuris. Hos vero fuiſſe C. Flaminium & M. Valerium, oſtendit Solinus capite de Sicilia, cum inquit; Sardinia & Sicilia vtraq; inſula in Romanam poteſtatē redacta, iiſdem temporibus prouincia facta eſt, cum eodem anno Sardiniam M. Valerius, alteram C. Flaminius prætores ſortiti ſunt. Sardiniæ porro & Corſicæ adminiſtrationem iunctam, atq; eidem prætori traditam fuiſſe, auctor eſt Rufus. Ex his autem prætoribus M. Valerius inſequenti anno conſulatum cepit, C. Flaminius quadriennio poſt.

DE COS. AN. DXXVII.

L. APVSTIVM, M. Valerium conſules ſubdit Caſſiodorus: Maximum & Apuſtium Siculæ tabulæ; L. Apuſtium Fullonem, M. Valerium Meſſallam Capitolinæ. De *Fullone* Apuſtii cognomine, recte. L. enim Apuſtium Fullonem ædilem pl. quendam nominat etiam Liuius anno DLIII.

DE COS. AN. DXXVIII.

DEINCEPS ſequuti ſunt conſules C. Atilius, L. Æmilius, auctore Caſſiodoro & Polybio. quos C. Atilium Regulum, L. Æmilium Papum vocant Capitolini ſcriptores; Regulum & Papum Siculi, Regulum & Aimilium Zonaras. Horum etiam conſulum meminit Oroſius, & Plin. lib. III, cap. xx. vbi *Paulus* pro *Papo* mendoſe legitur. Regulo Sardinia, Papo Italia obuenit. Sardi enim, prætoris Romani aſſiduam præſentiam non ferentes, arma ceperant; Galli in Italiam irrumpere parabant. Zonaras.

De cenſoribus & luſtro XLII.

CREATOS in hunc annum cenſores C. Claudium Centhonem, M. Iunium Peram, luſtrum XLII condidiſſe, inuenio duntaxat ſcriptum in faſtis Capitolinis. quibus quem auctorem meliorem aut certiorem quærimus? Centho conſul fuerat anno DXIII, Pera DXIX.

De bello Gallico ciſalpino, & triumpho L. Aemilii Papi coſ. de Gallis.

Fodi m anno bellum Gallicum ciſalpinum initum eſt. Hoc lex C. Flaminii tribuni pl. excitauit, quam ille vel octauo, vt ait Polybius, ante anno, M. Lepido conſule, vel quinto, vt Cicero, Maximo II conſule, de agro Piceno & Gallico, vnde pulſi Senones fuerant, viritim diuidendo tulit. Nam cum reliqui Galli, ac maxime finitimi Boii, Senonum caſu percuſſi, rebus ſuis timerent, inita cum Inſubribus ſocietate, Gallos eos qui trans Alpes ad Rhodanum accolunt, atque à mercede, qua ducti militant, Geſſatæ dicuntur aduocarunt. Itaque cum reges eorum Congolitanus & Aneroeſtus, magnis inducti pecuniis, eum ingentibus copiis Alpes in Italiam traieciſſent, ac ſe cum Boiis & Inſubribus coniunxiſſent (Veneti enim ac Cænomani, à Romanis per legatos ſollicitati, quieuerunt) peditum ad quinquaginta millia, equitum ad viginti adducẽtes, in Etruriã irruperunt, octauo, vt ſcribit Polybius, poſt agri Piceni diuiſionem anno, L. Æmilio, C. Atilio coſ. in quem etiam annum bellum Gallicum ciſalpinum à Capitolinis auctoribus eſt collatum. Romani autem Gallorum tumultu nunciato, maximas, ſi quando vnquam alias, copias compararunt tota etiam tum Italia enixe pro imperio Ro. laborauit. ſumma peditum Romanorum ac ſociorum, fuit ſupra quingenta millia; equitum, ſupra ſexaginta, auctore Polybio. Itaque Plinius libr. III; L. Æmilio Paulo, C. Atilio Regulo conſulibus, inquit, Italia, nunti ato Gallico tumultu, ſola ſine externis vllis auxiliis, atque etiam tunc ſine tranſpadanis, equitum LXXX millia, peditum DCC millia armauit. Cænomanos autem tranſpadanos intelligit, qui ex Gallis ſoli pro Romanis contra Annibalem ſteterunt. Cum harum igitur copiarum parte L. Æmilius conſul Ariminum, vt Gallorum tranſitum impediret, contendit. alteram prætor in Etruriam, quod C. Atilius conſul alter iam in Sardiniam nauigaret, adduxit. Iam Cluſium Galli peruenerant: prætor ad Fæſulas collatis ſignis fugatus, in collem editum ſe receperat. cuius cum obſidionem Galli pararent, Æmilius conſul Apennino ſuperato, improuiſo aduenit. is igitur Gallos cum præda abeuntes, ab vna parte; ab altera, Atilius, iam ex Sardinia reuocatus, adorti, ita pugnarunt, vt Gallorum XL millia ceciderint, X millia ceperint. Atilius in prœlio, & rex Congolitanus occiſus eſt; Aneroeſtus ſemet ipſum in fuga occidit. Æmilius vaſtato Boiorum agro, Romam triumphans rediit; ac Capitolium armis & torquibus Gallorum exornauit. Hæc Polybius & Zonaras Hinc Eutropius ſcripſit; L. Æmilio conſule, ingentes Gallorum copię Alpes tranſierunt; ſed pro Romanis tota Italia conſenſit. traditum eſt a Fabio hiſtorico, qui ei bello interfuit, DCCC millia hominum parata ad id bellum fuiſſe ſed res per conſules tum proſpere geſta eſt. XL millia hoſtium interfecta ſunt, & triumphus Æmilio decretus Et Florus; Galli Britomaro duce ſe non prius ſoluturos balthea, quam Capitolium aſcendiſſent, iurauerunt. factum eſt. victos enim Æmilius in Capitolio diſcinxit. Et epitoma lib. XX; Galli tranſalpini, qui in Italiam irruperant, cęſi ſunt, eo bello pupulus R. ſociorum Latini nominis trecenta millia armatorum habuiſſe dicitur: Triumphus item L. Æmilii conſulis de Gallis, eſt in Capitolinis tabulis. quamquam mors Atilii collegæ notata non eſt.

DE COS. AN. DXXIX.

Consvles inſequens annus habuit T. Manlium, Q. Fuluium II, auctore Caſſidorn & Polybio: T. Manlium Torquatum, Q. Fuluium Flaccum Oroſio. Cuſpinianę tabulæ cum Capitolinis TORQVATVM II, & FLACCVM II, horum conſulum cognomina edunt. Ambobus conſulibus Gallia prouincia decreta.

De re geſta cum Gallis.

Neqve vero hoc etiam anno Romani quieuerunt. etenim ex re bene priore anno geſta, in ſpem adducti Gallos finibus expellendi, Q. Fuluium & T. Manlium conſules in Galliam cum legionibus miſerunt. Ii in prouinciam ingreſſi, Boiorum gente in fidem accepta, cum ad reliquos Gallos bellum transferrent, imbrium ac peſtilẽtiæ magnitudine deterriti ſunt. quod ſcribit Polybius. quamquam Oroſius aliquanto ſecus: Manlius Torquatus, inquit, & Fuluius Flaccus, primi trans Padum legiones duxere Romanas. pugnatum eſt ibi cum Inſubribus Gallis, quorum interfecta ſunt

xxiii millia, capta v millia. in Epitoma etiam xx, exercitus Romanos tum primum trans Padum ductos, Gallos Inſubres prœlio fuſos, ſcriptum eſt. quinetiam Zonaras Pado ſuperato in Inſubres arma à Romanis illata ſcribit.

De L. Metello dictatore.

In hunc etiam annum L. Metellum dictatorem cum N. Fabio Buteone magiſtrô equitûm comitiorum habendorum cauſa creatum, produnt Capitolini faſti. credo quod conſules à bello Gallico auocari non placebat. L. Metelli dictatoris meminit quoque Plinius libr. vii; & epigramma vetus, quód eſt in libro antiquæ vrbis eiuſmodi.

S. P. Q. R.

L. METEL. PONT. II. COS. DICT. MAG. EQ. XV VIR. AG. DAND. QVI PRIMVS ELEPHANTOS PRIMO PVNICO BELLO DVXIT IN TRIVMPHO, PRIMARIVS BELLATOR, OPTVMVS ORATOR, FORTISSIMVS IMP. AVSPICIO SVO MAXIMAS RES G. MAXIMO VSVS HONORE, SVMMA SAPIENTIA MAX. SEN. PARTAM EX ÆQVO PECVNIAM MAG. SING. L. RELIQVIT, CLARISSIMVS IN CIVITATE FVIT, TRIBVIT EI, VT QVOTIES IN SENATVM IRET, CVRRV VEHERETVR AD CVRIAM: QVOD A CONDITO ÆVO NVLLI ALII CONTIGIT.

DE COS. AN. DXXX.

Cassiodorus conſules ſuggerit C. Flaminium, P. Furium; itemque Polybius; Flaminium & Furium Zonaras, & Plutarchus in Marcello: Flaminium & Philum Siculæ tabulæ; C. Flaminium & P. Furium Philum Capitolinæ. De Flaminio ſic Cicero in Lucullo; C. Flaminius aliquot annis ante ſecundum bellum Punicum tribunus plebis legem Agrariam tulit, ac bis conſul factus eſt. Ambobus Gallia prouincia decreta.

De triumphis C. Flaminii cos. de Gallis; P. Furii cos. de Gallis & Liguribus.

Hoc anno conſules C. Flaminius & P. Furius item in Galliam legiones duxerunt: cumque repulſi ab Inſubribus, ſe in Cænomanorum ſociorum fines recepiſſent, atque inde rurſus ſe in Inſubres intuliſſent, maxima tribunorum militum in inſtruenda acie prudentia, egregiam victoriam rettulerunt. auctor Polybius. Addit Plutarchus in Marcello ita; Cum Flaminius ac Furius, inquit, aduerſus Inſubres caſtra haberent, fluuius qui per Picenum agrum labitur, ſanguine fluxiſſe viſus eſt: tres Lunas Arimini apparuiſſe nuntiatum eſt. cum augures conſulti, vitio creatos videri conſules reſpōdiſſent, ſenatus eos ſubito ab exercitu literis reuocauit. eas acceptas Flaminius non prius aperuit, quam collatis ſignis barbaros fuderit. itaque redeunti ei, ac multa ſpolia referenti, populus obuiam non proceſſit; ac vix triumpho conceſſo, cum eum collega conſulatu abire coegit. Quod cum ita ſit, ergo merito Oroſius etiam ſic ſcripſit; Flaminius conſul cōtemptis auſpiciis, quibus pugnare prohibebatur, aduerſum Gallos conflixit, & vicit: in quo prœlio octo millia Gallorum cæſa, xvii millia capta ſunt. & Liuius lib. xxi ita; Non cum ſenatu modo, ſed cum diis immortalibus C. Flaminium bellum gerere: conſulem ante inauſpicato factum, reuocantibus ex ipſa acie diis atque hominibus non paruiſſe. Item; C. Flaminius memor certaminum cum patribus, quæ tribunus plebis; & quæ poſtea conſul prius de conſulatu, qui abrogabatur, deinde triumpho habuerat, poſteriorem conſulatum Romæ inire noluit. Et libr. xxxii; M. Iunius dictator, ſex millia hominum Gallicis ſpoliis, quæ triumpho C. Flaminii tranſlata erant, armauit. Et Florus; De torquibus Gallorum Flaminius aureum trophæum Ioui erexit. Hæc ſatis probare mihi poſſe videntur triumphum Capitolinum C. Flaminii cos. de Gallis. Quem vero egit collega eius P. Furius de Gallis & Liguribus, nihil inuenio quod confirmet, niſi quod ſcriptum eſt apud Polybium, rem bene ab vtroque conſule cum Gallis geſtam. quamquam ille Ligurum non meminit. niſi forte Ἀναμάρας Ligurum populos intellexit; quos non longe à Maſſilia

incolentes, ad amicitiam Romanorum à conſulibus traductos ille ſcriptum reliquit. Zonaras triumphum conſulibus à ſenatu negatum, à populo conceſſum ſcribit.

DE COS. AN. DXXXI.

Deinceps conſules nominat Caſſiodorus M. Marcellum, Cn. Cornelium: Polybius M. Claudium, Cn. Cornelium: faſti Siculi Scipionem & Marcellum: Claudium Marcellum, & Cn. Scipionem Zonaras: Eutropius M. Claudium Marcellum, Cn. Cornelium Scipionem: Capitolinæ tabulæ M. Claudium Marcellum, Cn. Cornelium Scipionem Caluum. Hic eſt Marcellus qui poſt quinquies cōſul fuit: Scipio, qui poſtea in Hiſpania ab Aſdrubale Pœno occiſus eſt cum fratre P. Scipione. Ambobus decreta Gallia eſt. Eoſdem conſules primos iniſſe magiſtratum idibus Martiis arbitror: qui dies deinde ſolennis ineundo conſulatui manſit vſque ad annum ab V.C. DC. cuius rei rationem cum à me paulo ante Horatius Malegutius Regienſis, iuuenis moribus & litteris ornatiſſimus, quæreret, hanc eſſe reſpondi: Video anno DXXXVI C. Flaminium II, & Cn. Seruilium conſules, auctore Liuio idibus Martiis iniſſe; anno autem DXX, M'. Pomponium, quia de Sardis idib. Mar. conſul triumphauit, neceſſario multo ante illum diem iniſſe. ex quo intelligo, mediis inter Pomponiū & Flaminium conſules annis initium ineundi idibus Mart. conſulatus eſſe factum. Quod cum ita ſit, cum prioris anni conſulem C. Flaminium ſtatim poſt triumphum [triumphauit autem, quod exſtat in Capitolinis tabulis, VI id. Mart.] coactum magiſtratu abiſſe, ac ſtatim per interregem Marcellum conſulem factum, magiſtratum occepiſſe, apud Plutarchum inueniam, non dubito affirmare, Marcellum primum cum collega Cornelio idibus Martiis iniſſe. ſic anno CCCLII ab idib. Decembr. propter rem male ad Veios geſtam, ad K. Octobris, abdicatis prioribus magiſtratibus, regreſſus factus eſt.

De triumpho M. Marcelli cos. de Gallis Inſubribus & Germanis, & ſpoliis opimis ab eo relatis.

Insubres acciſis opibus ſuis pacem petentes, M. Claudius, Cn. Cornelius conſules, eductis repente aduerſus eos copiis, ad arma capienda inuitos compulerunt. conſules, Acerras Gallorum oppidum, Inſubres, Claſtidium ſociorum Romanorum obſidebant. Marcellus inde ab Acerris ad Claſtidium liberandum cum equitatu profectus, cum in Geſſatarum occurrentem exercitum incidiſſet, eum rege illorum Virdumaro interfecto fudit fugauitque. cepit deinde etiam Acerras, cum ii qui in præſidio erant, Mediolanum, quod Inſubrium caput erat, confugiſſent. quos Cornelius inſequutus, cum poſt recedentem eum aggreſſi eſſent, ſupremo prœlio ſuperauit, ac Mediolanum & Comum oppidum expugnauit. quo facto Inſubres, deſperatis rebus ſuis ſe Romanis dediderunt. atque ita bellum confectum eſt. Hæc Polybius & Zonaras. Adiicit Plutarchus, Marcellum in prœlio vouiſſe Ioui Feretrio ſpolia regis Virdumari; atque ipſi ſoli triumphum eſſe decretum. Quam rem Eutropius his verbis memoriæ mandauit; Marcellus cum parua manu equitum dimicauit, & regem Gallorum Virdumarum ſua manu occidit. poſtea cum collega ſuo Cn. Cornelio ingentes Gallorū copias peremit, Mediolanum expugnauit, grandem prædam Romam pertulit; ac triumphans ſpolia Gallorum regis ſtipiti impoſita, humeris ſuis vexit. His de ſpoliis cum nuper ſermo incidiſſet domi Andreæ Lauredani patricii Veneti; qua ille ſumma tum humanitate, tum antiquitatis Romanę cognitione præditus eſt, nummos veteres argenteos aliquot pulcherrimos mihi oſtendit, in quibus Marcellus ipſe ſpolia Virdumari ſtipiti impoſita templo inferens inciſus eſſet. de quibus etiam ſic loquitur Florus; Galli Virdumaro rege Romana arma Vulcano promiſerunt. aliorſum vota ceciderunt. occiſo enim rege, Marcellus tertia poſt Romulum patrem Feretrio Ioui * arma ſuſpendit. Et Epitoma XX; Inſubres aliquot prœliis fuſi, in deditionem venerunt: M. Claudius Marcellus conſul, occiſo Inſubrium Gallorum duce Virdumaro, opima ſpolia rettulit. Et Virgilius libr. VI;

Aſpice

Aſpice vt inſignis ſpoliis Marcellus opimis
Ingreditur, victorq; viros ſupereminet omnes.
Hic rem Romanam magno turbante tumultu
Siſtet eques, ſternet Pœnos, Gallumq; rebellem;
Tertiaq; arma patri ſuſpendet capta Quirino.

Et Frontinus lib. IIII; M. Marcellus, cum in manus Gallorum imprudens incidiſſet, circumſpiciendæ regionis, qua euaderet, cauſſa, equum in orbem flexit; deinde cum omnia eſſe infeſta vidiſſet, precatus deos, in medios hoſtes irrupit. quibus inopinata audacia perculſis, ducem quoque eorum trucidauit. atq; vbi ſpes ſalutis vix ſuperfuerat, inde opima retrulit ſpolia. De ratione autem opimorum ſpoliorum, diximus ante ſatis in primis & ſecundis ſpoliis à Romulo & Coſſo relatis. In tabulis Capitolinis etiam ſcriptum eſt, M. Marcellum de Gallis Inſubribus & Germanis triumphaſſe, atq; ſpolia opima rettuliſſe duce hoſtium Virdumaro ad Claſtidium interfecto. quo in loco Germani vocantur qui à Polybio Geſſatæ; quorum rex fuit Virdumarus, non Inſubrium, vt eſt in Epitoma, quod etiam docet his verbis Oroſius; Claudius conſul Geſſatarum XXX millia deleuit. vbi etiam ipſe Virdumarum regem in primam aciem progreſſus occidit; & inter multa Inſubrium, quos ad deditionem coegit, oppida, Mediolanum quoq; cepit. Boios ac Inſubres à Romanis paulo ante aduentum Annibalis, ſociis Venetis ac Cænomanis, oppreſſos ſcribit etiam Strabo libro V.

DE COS. AN. DXXXII.

CASSIODORVS in hunc annum prodit conſules P. Cornelium, M. Minucium; & Zonaras; Scipionem & Rufum faſti Siculi: Eutropius P. Cornelium, M. Minucium Rufum. P. Cornelium Scipionem Aſinam eſſe opinor Cn. Cornelii Aſinæ bis cõſulis filium; quod Liuius inter ſententias de Capua à conſularibus ſenatoribus anno DXLII dictas, ſententiæ etiam P. Cornelii Aſinæ meminit. Hoc loco & faſtos & triumphos Capitolinos vna cum Liuianis annalibus deſideramus; quibus plurimum ſplendoris huic prope deplorato triennio afferri potuit. Iſtri ambobus conſulibus decreti.

De triumpho P. Scipionis Aſinæ cos. de Iſtris.

HOC anno Iſtros primum arma mouiſſe conſtat. ſic enim ſcribit Eutropius; M. Minucio Rufo, P. Cornelio cos. Iſtris bellum illatum eſt; quia latrocinati naues Romanorum fuerant, quæ frumentum exhibebant: perdomitiq; ſunt omnes. Et Oroſius; Iſtri noui hoſtes excitati ſunt; quos Cornelius Minuciusq; conſules, multo quidem Romanorum ſanguine, ſubegerunt. Et Epitoma XX; Iſtri ſubacti ſunt. Et Zonaras; P. Cornelius, M. Minucius conſules, aduerſus Iſtros exercitum duxerunt, & multas earum gentes partim vi, partim deditione in poteſtatem redegerunt. Liuius etiam libro XXI, victorias & bella horum annorum commemorans, ait, Sardos, Corſos, Iſtros, atque Illyrios, laceſſiſſe magis quam exercuiſſe Romana arma; cum Gallis tumultuatum magis quam belligeratum. Hæc de re geſta. Triumphaſſe autem conſules nemo auctor eſt. Ego tamen aut ambos, aut certe alterum P. Scipionem triumphaſſe exiſtimo; vt de Sardis, Corſis, Illyriis, Gallis, his annis ſæpius triumphatum eſt; præſertim vero cum minime dubia hæc victoria narretur; immo ſubacti perdomitique Iſtri ab his conſulibus tradantur. Quot autem & quam magnos triumphos amiſerimus, quorum nemo præter Capitolinos ſcriptores meminerit, facile, qui hunc commentarium leget, intelliget. neque vero dubito quin, ſi lapis ille qui Marcelli triumpho Capitolino annectebatur, haberetur, meam ſuſpicionem facillime confirmaret. confirmat id certe, quod Liuius lib. XXXVIII negat exemplum proditum eſſe vt imperator, qui perduellibus deuictis, confecta prouincia exercitum reportaſſet, ſine curru & laurea, priuatus inhonoratusque vrbem iniret. Sed quoniam fieri poteſt vt conſul alter tantum triumphum obtinuerit, quod etiam priore anno euenit, vt Claudius ſolus trumpharit, quamquam Cornelius egregiam operam Gallico bello nauarit; propterea triumphum de Iſtris ſoli Scipioni attribui; ſuſpicatus, Liuium, ſi M. Minucius triumphaſſet, triumphum eius poſtea non fuiſſe prætermiſſurum, tum cum de eo magiſtro eq. Q. Fabio dictatori æquato, atque eius inani ferocia dixit. Sed hæc alii iudicarint.

De Q. Fabio Maximo dictatore.

Q. Fabivm Maximum dictatorem cum C. Flaminio magiſtro equitum creatum, auctor eſt Valerius libro primo, cum ait; Occentus ſoricis auditus, Fabio Maximo dictaturam, C. Flaminio magiſterium equitum deponendi cauſſam præbuit. Eadem de re tradit Plutarchus in Marcello; verum dictatorem Minucium vocat, non Fabium. Ego vero de Fabio Valerio aſſentior; quod & in epigrammate antiquo, & apud Liuium, bis eum dictatorem fuiſſe inuenio. Quibus autem conſulibus fuerit, ex iis qui hoc triennio fuere parum liquet. Ego vbi rem in omnes partes diu multumq; verſaui, hoc potiſſimum anno Q. Fabium dictatorem comitiorum habēdorum cauſſa creatum, coniectura ductus ſum ad ſuſpicandum; cum conſules ambo bello Iſtrico implicati abeſſent, neq; eos à bello auocari è repub. videretur: Dictatore autem vitio creato, comitia deinde per interregem, vt alias ſæpe, eſſe habita.

DE COS. AN. DXXXIII.

L. Vetvrivm, C. Lutatium conſules edit in hunc annum Caſſiodorus & Zonaras: Philonem & Catulum faſti Siculi. Hunc L. Veturium Philonem eſſe opinor poſt in cenſura mortuum apud Liuium, patrem L. Veturii L.F.L.N. Philonis, conſulis anno DXLVII. C. Lutatio quidam Scæuolæ cognomen adiiciunt. Id eum qua ducti ratione fecerint neſciam, neque affirmare neque arguere auſim. Polybius vbi de triumuiris coloniæ deducendæ captis agit lib. III, hunc C. Lutatium conſularem nominat. Hunc C. Lutatii C.F.C.N. Catuli filium puto, eius qui conſul fuit anno DXI. Hos conſules in Iſtros profectos, atq; cum exercitu vſq; ad Alpes progreſſos, citra pugnam multos ſibi adiunxiſſe, auctor eſt Zonaras.

De cenſoribus & luſtro XLIII.

In hunc porro annum cenſores contuli, tum propter quinquennalem luſtrorum rationem, tum quia Caſſiodorus & Liuius id mihi ſubſignificare viſi ſunt. fuerunt autem L. Æmilius Papus, & C. Flaminius, viri conſulares. eorum enim cenſorum meminit poſt ſæpe Liuius; ab iiſq; lectum ſenatum tradit. in primis autem Paullo & Varrone cos. ſenatum legendum fuiſſe inquit; quia per quinquennium multi & bello & aliis caſibus ſenatores perierant: tumque poſt L. Æmilium & C. Flaminium cenſores, eſſe lectum. Caſſiodorus etiam C. Lutatio, L. Veturio conſulibus, viam Flaminiam, & circum Flaminium factum prodit. facta autem ſunt à C. Flaminio cenſore. Itaque in Epitoma XX, hæc verba ſunt; Luſtrum à cenſoribus conditum eſt: quo cenſa ſunt ciuium capita CCLXX millia * CCXIII. libertini in quatuor tribus redacti, cum antea diſperſi fuiſſent; Eſquilinam, Palatinam, Suburranam, Collinam. C. Flaminius cenſor viam Flaminiam muniuit, & circum Flaminium exſtruxit. Et Feſtus; *Flaminius circus*, & *Flaminia via* dicta eſt à Flaminio conſule, qui interfectus eſt ad lacum Traſimenum. Plinius quoque libro XXXV horum cenſorum meminit, cum ait; Legem Metiliam de fullonibus dictam C. Flaminius & L. Æmilius cenſores dedere ad populum ferendam. Luſtrum autem, quod intelligi ex Epitoma poteſt, poſtero anno conditum eſt.

DE COS. AN. DXXXIIII.

Consvles inde ſequuti ſunt M. Liuius, L. Æmilius. auctor Caſſiodorus. Horum cognomina ſunt in Siculis faſtis, Salinator & Paullus. Eorundem conſulum ſic meminit Plinius libro XXXIX; L. Æmilio, M. Liuio conſulibus, anno vrbis conditæ DXXXV, primus è medicis Romam venit è Peloponneſo Archagathus Lyſaniæ filius. M. Liuius ex cenſura, & conſulatu ſecundo Capitolino, M.F.M.N. Salinator vocatus eſt. L. Æmilius Paullus, quia (auctore Plutarcho) pater fuit L. Æmilii L.F.L.N. Paulli, qui Perſen debellauit, filius fuiſſe videtur M. Æmilii M.F.L.N. Paulli, conſulis anno CDXCIIX. Eius meminit vna cum collega poſtea Liuius, ita; L. Æmilius Paullus, qui cum M. Liuio conſul fuit, & damnatione collegæ, & ſua prope ambuſtus euaſerat. Ambobus conſulibus Illyrii euenerunt.

De

De triumphis L. Aemilii Paulli, & M. Liuii coſ. de Illyriis.

Hoc anno iterum cum Illyriis rebellantibus dimicatum eſt. Huius belli cauſſam attulit Demetrius Pharius rex Illyriorum, beneficiorum populi Ro. oblitus. qui cum Romanos ante Gallorum, poſt Pœnorum mouentium metu perculſos animaduerteret, ac Macedonum maxime rege confideret, Illyrica oppida Romanis ſubiecta vaſtabat, fineſque fœdere conſtitutos tranſcendebat. aduerſus hunc L. Æmilius conſul miſſus. Demetrius, conſulis aduentu cognito, Dimalum præſidio & commeatu muniit: ex reliquis Illyricis oppidis amicis Romanorum exactis, ac ſuis impoſitis, cũ ſex millibus veteranorum Pharum contendit. Æmilius, Dimalo oppido intra VII dies expugnato, atque Illyriis in fidem acceptis, aduerſus Pharum infeſtus pergit. eoque oppido, rege aufugiente, capto, ac reliquis Illyrii ciuitatibus ſibi adiunctis, autumno ineunte, Romam triumphans rediit. Hæc Polybius: qui idem huius victoriæ gloriam vnius L. Æmilii facit; vt etiam Iuſtinus lib. XXIX. at vero ſi auctorem libri de viris illuſtribus audiamus, M. Liuius Salinator coſ. & ipſe de Illyriis triumphauit. Bellum certe ab vtroq; conſule geſtum tradit Zonaras: & de Salinatore teſtis eſt quoq; Frontinus, cum ait lib. IIII; Salinator conſularis damnatus eſt, quod prædam non æqualiter diuiſerat militibus. Et Liuius eundem ex conſulatu priore populi iudicio damnatum ſcribit. Hoc bellum his verbis expreſſum eſt in Epitoma XX; Iterum Illyrii, cum rebellaſſent, domiti, in deditionem venerunt. Demetrius ad Philippum Macedonum regem confugit; Pineus rex ſtipendium dare coactus eſt. Liuius lib. XXII.

DE COS. AN. DXXXV,
& bello Punico II.

CONSVLES ſubiicit Caſſiodorus & Polybius P. Cornelium, Ti. Sempronium: Zonaras Sempronium Longum & P. Scipionem; Longum & Scipionem faſti Siculi: P. Cornelium Scipionem, Ti. Sempronium Longum Liuius, Eutropius, Probus, Oroſius, Pædianus. P. Scipio, pater fuit P. Scipionis Africani P. F. L. N. conſulis anno DLIX: Ti. Sempronius, pater Ti. Sempronii Ti. F. C. N. Longi, conſulis eodem anno. auctor Liuius. His conſulibus bellum Punicum ſecundum initum eſt. Hoc intulit Annibal Amilcaris filius, eius qui priore bello imperator ad Ægates inſulam victus à C. Lutatio cõſule fuit. Hic cum iam inde ab ineunte pueritia Romano odio eſſet imbutus, vbi primum per ætatem potuit, animum ad renouandum bellum adiecit. Extremum cum Aſdrubale Pœnorũ duce fœdus Romani icerant, ne Pœni armati Iberum flumen in Hiſpania traiicerent, neue Saguntinos populi R. ſocios vexarent. Hoc ille fœdere violando, ſatis magnam ad laceſſendos Romanos cauſſam ſe habiturum ratus eſt. Itaq; P. Cornelio, M. Minucio coſ. imperator in demortui Aſdrubalis locum in Hiſpania declaratus, in Olcadum fines irrupit, atq; Altheiam expugnauit. ſequenti anno in Vaccæos ducens, Helmandicam & Arbocalam vrbes cepit; Carpetanos ad deditionem adduxit. quo terrore finitimi Saguntini compulſi, legatos, qui hæc ſenatui nuntiarent, Romam miſerunt. Bellum à Romanis Annibali, niſi Sagunto abſtineret, per legatos indictum. M. Liuio & L. Æmilio coſ. Annibal Saguntum oppugnauit, atq; intra octo menſes cepit. legati tum à Romanis Carthaginem miſſi, qui Annibalem rupti fœderis auctorem depoſcerent; &, niſi traderetur, bellum indicerent. indictum eſt. Hoc autem anno Annibal traiecto Ibero, Ilergetes, Barguſios, Auſetanos, & ceteros Hiſpaniæ populos, vſq; ad Pirenæos montes ſubegit, ac per Galliam ad alpes venit; & in Italiam tranſgreſſus, P. Cornelium conſulem, qui ſe ei ex Alpibus deſcendenti oppoſuerat, ad Ticinum; Ti. Sempronium iam ex Sicilia, re ex ſententia geſta, reuerſum, ad Trebiam acie fudit. Hæc Polybius: ac paulo ſecus etiam Liuius, & alii. Solinus anno vrbis conditæ DXXXV hoc bellum initum ſcribit. Initum autem P. Cornelio, Ti. Sempronio coſ. omnes conſentiunt: quorum alteri Hiſpania, alteri Africa cum Sicilia obtigerat. Eodem anno Cn. Scipio conſulis frater, in Hiſpaniam pro conſule miſſus, vt Aſdrubalem Annibalis fratrem inde expelleret, cum Annone bene pugnauit. Boii, ſollicitatis Inſubribus, defecerunt; atque in triumuiros, qui Cremonam & Placentiam colonias deduxerant, impetum fecerunt. Liuius, Polybius.

DE COS. AN. DXXXVI.

Consvles inde ſubſequuti Cn. Seruilius cum C. Flaminio, vt auctor eſt Polybius, Caſſiodorus, & Liuius; qui duo cum faſtis Siculis Seruilio cognomen *Geminum* adiecerunt. C. Flaminius ii conſul, eadem qua ante ſuperbia vſus, magiſtratum idibus Mart. non Romæ, ſed Arimini iniit. Idem neglectis auſpiciis cum ſe Annibali, qui primo vere ex Gallia in Etruriam, Apennino ſuperato, oculo etiam frigoribus amiſſo, tranſgreſſus erat, ad lacum Traſimenum obtuliſſet, collatis ſignis exercitu amiſſo occiſus eſt. Paucis poſt diebus, quatuor millia equitum, cum C. Centenio proprætore miſſa ad collegam à Seruilio cos. in Vmbria, quo poſt cladem ad Traſimenum auditam auerterant iter, ab Annibale circumuenta ſunt. Liuius, Polybius, Valerius libro primo, Plutarchus in Fabio, Probus, alii.

De Q. Fabio Max. dictatore ii.

Cvm ad cladem ad Traſimenum acceptam, Centenii clades acceſſiſſet, in magno terrore ciuitas ad dictatorem dicendum confugit, & quia conſul aberat, à quo vno dici poſſe videbatur, nec per occupatam armis Punicis Italiam facile erat aut literas aut nuncium mitti, nec dictatorem populus creare poterat; quod nunquam ante eam diem factum erat: prodictatorem populus creauit Q. Fabium Maximũ, & mag. equitum M. Minucium Rufum. Igitur Q. Fabius Max. dictator ii, procuratis prodigiis, ac ludis magnis votis, delectu habito, ac Seruiliano exercitu accepto, cum ad Annibalem hoſtem perueniſſet, haud procul Arpis in Apulia caſtra fecit; eo enim iam Annibal ex Etruria per Vmbriam & Picenum, Marſis inde & Pelignis vaſtatis, conceſſerat. Ibi cum ſe caſtris tenens Fabius ab Annibale elici nulla ratione ad pugnam poſſet, à magiſtro equitum aſſidue tamquam ſegnis ac timidus appellatus eſt. Annibal inde in Samnium mouit; atque aliquot oppidis captis, ſpe Capuæ recipiendæ oblata, cum ſe Caſinum inde duci cuperet, Caſilinum per errorem ductus, caſtris ad Vulturnum flumen poſitis, agrum ſociorum in conſpectu Fabii, qui per iuga Maſſici montis eum perſequutus fuerat, exuſſit. quo in loco iterum magiſter equitum dictatoris cunctationem palam concionibus inuidioſis exagitauit. Incluſus inde ad Caſilinum Annibal, ſarmentis ad cornua boum alligatis, iiſque per noctem incenſis, atque ex collibus caſtris Romanis imminentibus bobus ipſis immiſſis, dum nouo Romanos apparatu perturbauit, per Calliculæ iugum agmen traduxit, atque in Pelignos populabundus rediit; ex Pelignis inde retro Apuliam repetens, Gerunium peruenit. Dictator interea nec abſiſtens, nec congrediens, caſtris in agro Larinate poſitis, ſacrorum cauſſa Romam reuocatus eſt. Cum abſente dictatore bene à magiſtro equitum cum Annibale dimicatum Romę nunciatum eſſet, M. Metilii tribuni pl. concionibus populus incitatus, qui cunctationem Fabii infamem ad populum fecerat, rogationem eius de iure dictatoris & magiſtri equitum adæquando accepit. Dictator inde conſule in C. Flaminii locum M. Atilio Regulo ſuffecto, in caſtra rediit. Minucius ſolito etiam ferocior, exercitus parte à Fabio accepta, cum Annibale ſigna contulit: cumq; iam Romana acies inclinaret, à Fabio cum exercitu ſuo accurrente ſeruatus, patrem eum appellauit, ac ſe imperio ſtarim abdicauit. Fabius ſummis laudibus in cælum & in caſtris & Romæ ſublatus. Omnium prope annales Fabium dictatorem aduerſus Annibalem rem geſſiſſe tradunt. Cœlius etiam eum primum à populo creatum dictatorem ſcribit. ſed & * Gellium & ceteros fugit, vni conſuli Cn. Seruilio, qui tunc procul in Gallia prouincia aberat, ius fuiſſe dicendi dictatoris; quam moram quia exſpectare territa iam clade ciuitas non poterat, eo decurſum eſſe vt à populo crearetur qui pro dictatore eſſet. res inde geſtas, gloriamq; inſignem ducis & augendę titulum imaginis poſteris, vt dictator pro dictatore diceretur, facile obtinuiſſe. Hæc Liuius. Polybius tamẽ dictatorem eum creatum ſcribit. idemq; in epigrammate antiquæ vrbis libri ſcriptum eſt, hoc modo;

Q. FABIVS MAXIMVS, DICTATOR BIS. COS. V. CENSOR. INTERREX II. AED. CVR. Q. II. TRIB. MILITVM. PONT. AVGVR. PRIMO CONSVLATV LIGVRES SVBEGIT. EX HIS TRIVMPHAVIT.

TERTIO

TERTIO ET QVARTO ANNIBALEM COMPLVRIBVS VICTORIIS FEROCEM SVBSEQVENDO COERCVIT. DICTATOR MAGISTRO EQVITVM MINVCIO, CVIVS POPVLVS IMPERIVM CVM DICTATORIS IMPERIO ADÆQVAVERAT, EXERCITVI PROFLIGATO SVBVENIT; ET EO NOMINE AB EXERCITV MINVCIANO PATER APPELLATVS EST. CONSVL QVINTVM TARENTVM CEPIT. TRIVMPHAVIT. DVX ÆTATIS SVÆ CAVTISSIMVS, ET REI MILITARIS PERITISSIMVS HABITVS EST. PRINCEPS IN SENATV DVOBVS LVSTRIS FACTVS EST.

Eodem anno Cn. Scipio in Hiſpania minus terra cum hoſte propter ingentem famã nouorum auxiliorum concurrere auſus, delecto milite in naues impoſito, XXXV nauium claſſe ire obuiam hoſti pergit. ad oſtium Iberi fluminis Punica claſſis ſtabat. cum auide vtrimq; pugna commiſſa eſſet, meliore fortuna Romani pugnarunt, vna enim leui pugna toto eius oræ mari potiti ſunt. ex Balearibus inſulis, & ex cõtinenti Hiſpania, populi amplius centum viginti pacem petierunt. Interea P. Scipio prorogato poſt conſulatum imperio, ab ſenatu miſſus, in prouinciam venit. obſides Hiſpanorum, qui Sagunti cuſtodiebantur, Aceducis artificio Romanis traditi ſunt. Cn. Seruilius & M. Atilius conſules, cum exemplo Fabii in caſum vniuerſæ dimicationis, quam omnibus artibus petebat hoſtis, non venirent, adeo inopia Annibalem presſerunt, vt niſi tum fugæ ſpeciem abeundo timuiſſet, Galliam repetiturus fuerit. Legati ad Philippum Macedonum regem miſſi ad depoſcendum Demetrium Pharium, qui bello victus ad eum fugiſſet. Liuius, Polybius.

De L. Veturio Philone dictatore.

EXTREMO anni à conſulibus reſcriptum eſt, ſine detrimento reipub. abſcedi non poſſe ab hoſte. itaq; per interregem comitia habenda eſſe potius, quam conſulum alter à bello auocaretur. Patribus rectius viſum eſt dictatorem à conſule dici comitiorum habendorum cauſa. dictus L. Veturius Philo, M'. Pomponium magiſtrum equitum dixit. His vitio creatis, iuſſiſq; die quartodecimo ſe magiſtratu abdicare, ad interregnum res rediit. Liuius, L. Veturium eſſe reor, qui conſul fuit anno DXXXIII, M'. Pomponium, qui anno DXX.

DE COS. AN. DXXXVII.

DEINCEPS conſules ſuggerit Polybius L. Æmilium, C. Terentium: Paullum & Varronem faſti Siculi: Plutarchus in Paullo, Terentium Varronem, Æmilium Paullum: Liuius, Caſſiodorus, alii, C. Terentium Varronem, L. Æmilium Paullum. Varro non humili ſolum, ſed ſordido loco natus; pater lanius, ipſe inſtitor mercis: quæſtura, & duabus ædilitatibus, patricia & plebeia, ac prætura perfunctus, ad conſulatum venit. L. Paullus, is eſt qui ante cum M. Liuio conſul fuit, auctore Liuio. Conſules (ambobus cum Annibale bellum decretum erat) vt in caſtra venerunt, caſtris bifariam factis vt noua minora eſſent propius Annibali; in veteribus maior pars, & omne robur virium eſſet; M. Atilium ætatem excuſantem Romam miſerunt, Cn. Seruilium minoribus caſtris præfecerunt. Annibal, cum haud vltra pati inopiam cibi, qua valde laborabat, poſſet, aduentu cõſulum audito, ex Varronis temerario ac præpropero ingenio in ſpem rei bene gerendæ erectus, locum inſidiis quotidie quærere. quæ vbi nõ proceſſerunt, mouere inde ſtatuit in calidiora, atq; eo maturiora meſſibus Apuliæ loca. profectus eſt nocte. ea re nuntiata Romanis, Varro, vel repugnante Paullo, Annibalem cum exercitu inſecutus eſt. prope Cannas vicum, caſtra poſuerat Annibal, auerſa à Vulturno vento; qui campis torridis ſiccitate, nubes pulueris vehit. Conſules ſequuti Pœnum, vt ventum ad Cannas eſt, vbi in conſpectu Pœnum habebant, bina caſtra communiunt. eodem ferme interuallo quo ad Gerunium, ſicut ante, copiis diuiſis. Annibal ſpem nactus loci ad equeſtrem pugnam, qua parte inuictus erat, facturus copiam pugnandi conſulibus, dirigit aciem; laceſſitq; Numidarum procurſatione hoſtes; neque ad prœlium, quia eo die imperium penes Paullum fuit, elicere potuit. Varro autem poſtero die, cui ſors eius diei imperii erat, nihil conſulto collega ſignum

propoſuit; inſtructiſq; copiis flumen Aufidum tranſiuit, ſequente Paullo, quia magis non probare, quam non adiuuare conſilium poterat. Acie vtrimque inſtructa, concurſum eſt. Maxima, ſiquando vnquam alias, à Romanis clades accepta eſt. L. Paullus conſul cum Romanorum quadraginta millibus, ſenatoribus LXXX, conſularibus, prætoriis, & ædiliciis multis, occiſi ſunt. ſeptem millia hominum in minora caſtra, decem in maiora; duo ferme in vicum ipſum Cannas; Varro cum quinquaginta equitibus Venuſiam profugit. capta tria millia peditum, & equites trecenti dicuntur. Ex maioribus & minoribus caſtris multi cum euaſiſſent, Canuſium incolumes peruenerunt, reliqui poſt ab Annibale circumuenti, in eius deditionem venerunt. Cum ab iis qui Canuſii erant, imperium P. Scipioni tribuno mil. adoleſcenti mandatum eſſet, atq; is à nobilibus adoleſcentibus propter deſperationem conſilium de relinquenda Italia iniri audiſſet, ſtricto ſuper capita deliberantium ferro, iurauit ſe pro hoſte habiturum eum qui in verba ſua non iuraſſet; effecitq; vt omnes non relictum à ſe iri Italiam iureiurando aſtringerentur. Interea Venuſiam etiam ad conſulem ad quatuor millia peditum equitumq;, qui ſparſi fuga per agros fuerant, peruenere. Romę ingens luctus fuit; ſed tamen S.C. XXX diebus finitus. Liuius, Polybius, Florus, alii.

De M. Iunio Pera dictatore.

CVM ad Cannenſem cladem nunciatum eſſet, regnum Hieronis in Sicilia claſſe Punica vaſtari, dictator ex auctoritate patrũ dictus M. Iunius, & T. Sempronius magiſter equitum, delectu edicto, iuniores ab annis XVII, & quoſdam prætextatos ſcribunt. ad ſocios Latinumq; nomen ad milites ex formula accipiendos mittunt; arma, tela alia parari iubent; & vetera hoſtium ſpolia detrahunt templis porticibuſq;. octo millia ſeruitiorum empta publice armauerunt. Captiuis ab Annibale permiſſum, vt de ſe redimendis legatos Romam mitterent. quos redemi non placuit ſenatui. Cannenſi clade defecerunt ad Pœnum hi populi; Attellani, Calatini, Hirpini, Apulorum pars & Samnitum, Bruttii omnes, Lucani, Surrentini, & Græcorum omnis fere ora; Tarentini, Metapontini, Crotonienſes, Locriq;, & Ciſalpini omnes Galli. Redeunti Romam Varroni gratiæ actæ, quod de rep. non deſperaſſet. Hæc Liuius. Hinc Valerius lib. VII; Cannenſis clades adeo ciuitatem noſtram contudit, vt opera M. Iunii dictatoris ſpolia hoſtium affixa templis, deorum numini conſecrata, inſtrumenta militiæ futura conuellerentur. Et lib. III; Dictaturam Varroni conſuli poſt cladem Cannenſem à ſenatu delatam; lib. autem IIII, ab eo non acceptam ſcribit. qua de re nihil Liuius. Hic eſt M. Iunius Pera, qui conſul ante & cenſor fuit; & Ti. Sempronius Gracchus, ſeqnenti anno conſul futurus, quem Liuius in ædilitate magiſtrum equitum factum tradit, filius (vt opinor) Ti. Sempronii Ti. F. C. N. Gracchi conſulis anno DXV. Annibal inde ex Apulia in Samnium profectus, Coſſam in deditionem accepit. poſt Neapoli, ad quam oppugnandam duxerat, infecta re profectus, Capuam flectit iter, ſeditione inteſtina ſenatorum plebiſq; laborantem. Legatis à Campanis Virio auctore ad Annibalem miſſis, fœdus cum eo initum; Annibal Capuæ receptus eſt. Dictator M. Iunius, rebus diuinis rite perfectis, præter duas vrbanas legiones, & ſeruorum delectum, dixit; qui capitalem fraudem auſi, quique pecuniæ iudicati in vinculis eſſent; qui eorum apud ſe milites fierent, eos ſe noxa pecuniaq; exſolui iuſſurum; & ſex millia hominum armauit: atque cum XXV millibus armatorum vrbe proficiſcitur. Annibal, Capua recepta, cum iterum Neapolitanorum animos tentaſſet, in agrum Nolanum exercitum traducit. Nolani nuncios ad M. Marcellum, qui Canuſii cum exercitu erat, mittunt: quanto in diſcrimine ſit Nolana res, plebem nouarum rerum auidam ad defectionem ſpectare oſtendunt. Sub aduentum Marcelli, qui eo propere accurrerat, Pœnus agro Nolano exceſſit; ac Neapolim, quo conceſſerat, non admiſſus, petit Nuceriam; quam demum fame in deditionem recepit, eamque incendit. Inde Nolam, quam Marcellus tenebat, caſtris motis, cum Marcello congreſſus, tũ primum à Romanis fugatus eſt. Itaq; ſpe potiundæ Nolæ adempta, Acerras contendit; eaſq; captas incendit atq; diripuit. Inde Caſilinum oppugnatum ducit. ea oppugnatio cum diuturnior videretur, caſtris communitis, ac præſidio modico impoſito, ne omiſſa res videretur, in hiberna Capuam cõceſſit. Ibi maior em hiemis partem exer-

citum

citum in tectis habuit.poſt aũt miteſcente hieme, ducto ex hibernis eneruato Campana luxuria milite,Caſilinum redit,quod continuata obſidione ad extremum iam inopiæ venerat,idque poſtremo,Gracebo magiſtro equitum ſe,abſente dictatore,in aciem non committente,recepit. Liuius,Valerius,alii.

De N. Fabio Buteone dictatore.

CVM patres ſe,& ſolitudinem curiæ, paucitatemq; conuenientium ad publicum conſilium reſpexiſſent;(neque enim poſt L.Æmilium,C.Flaminium cenſores, ſenatus lectus fuerat)cum tantum ſenatorum aduerſæ pugnæ, ad hoc ſui quemque caſus per quinquennium abſumpſiſſent,ac ea de re relatum abſente dictatore à prætore eſſet;dictatorem,qui cenſor ante fuiſſet, vetuſtiſſimuſque ex iis qui viuerent cenſoriis eſſet,creari placuit,qui ſenatum legeret:acciriqueC.Terentium conſulem ad dictatorem dicendum iuſſerunt.Is N.Fabium Buteonem ex S.C. ſine magiſtro equitum dictatorem in ſex menſes dixit. Is vbi cum lictoribus in roſtra aſcendit, neque duos dictatores tempore vno, quod nunquam antea factum eſſet probare ſe dixit; neque dictatorem ſe ſine magiſtro equitum; nec cenſoriam vim permiſſam vni & eidem iterum; nec dictatori niſi gerendæ rei cauſa creato in ſex menſes datum imperium. quæ immoderata fors, tempus, ac neceſſitas fecerint, iis ſe modum impoſiturum. nam neque ſenatu quemquam motutum ex iis quos C. Flaminius, L. Æmilius cenſores in ſenatum legiſſent;tranſcribi tantum recitariq; eos iuſſurum,& ita in demortui locum ſublecturum,vt ordo ordini,non homo homini prælatus videretur.eoque facto,extemplo magiſtratu ſe abdicauit,& priuatus de roſtris deſcendit. Dictator Iunius Romam reuocatus,comitia creandis conſulibus habuit.Conſules deſignati Ti. Sempronius Gracchus, qui magiſter equitum erat, L. Poſtumius Albinus.qui antequam iniret,in Gallia inſidiis ipſe cum exercitu à Boiis deletus eſt. Eodem anno res bene à Scipionibus in Hiſpania geſtæ. Aſdrubal, vt in Italiam traiiceret,ac ſe fratri Annibali coniungeret,ad Iberum deſcendit.cuius conſilio à Romanis cognito, ambo duces iunctis copiis obuiam ierunt;ac collatis cum eo ſignis, bene pugnarunt,caſtra hoſtium ceperunt atq; diripuerunt. reliquæ Hiſpaniæ ciuitates Romanis iunctæ ſunt: Aſdrubali non modo in Italiam traducendi exercitus, ſed ne in Hiſpania quidem tuto manendi ſpes relicta eſt. Liuius.

DE COS. AN. DXXXVIII.

CONSVLES in hunc annum deſignatos prodit Liuius L. Poſtuminm Albinum III, qui tum prouinciam Galliam obtinebat; & Ti. Sempronium Gracchum, qui magiſter equitum erat. Item liber Cuſpinianus, in quo eſt, GRACCHVS & ALBINVS. Poſtumium autem, antequam magiſtratum iniret, in Gallia occiſum tradit Liuius.quod idem Polybius intelligit,cum prætorem à Gallis interfectum ſcribit. In eius mortui locum ſubrogatus eſt M. Marcellus; qui priore anno prætor ad Nolam rem bene geſſerat. Ei vero ineunti conſulatum cum tenuiſſet, vocati augures vitio creatum videri pronuntiarunt. vulgoque patres ita [fama] ferebant, quod tum primum duo plebeii conſules facti eſſent, id deis cordi non eſſe. In locum Marcelli, vbi is ſe magiſtratu abdicauit,ſuffectus Q.Fabius Maximus tertiũ. Liuius, & Plutarchus auctores. Hac de cauſa Caſſiodorus & Eutropius Ti. Sempronium & Q. Fabium Maximum; faſti Siculi, Maximum & Gracchum, in hunc annum conſules edunt. Quod autem inquit Liuius,conſules plebeios ambos fieri non licuiſſe, idem admonet etiam,ne patricios quidem ambos creari potuiſſe;vt anno DXLV, cum C.Neroni M.Læuinum & Q.Fabium addere collegam cogitabant. primi autem conſules ambo de plebe facti ſunt anno DXXCI. Hoc anno Philippus rex Macedonum, inclinato ad Pœnos animo,legatos ad Annibalem de fœdere & belli ſocietate iungenda miſit.qui à Romanis capti,atque,quia Romam ſe ire præ ſe ferebant,dimiſſi,cum fœdus ſanxiſſent,iterum in reditu capti,atq; ex litteris Annibalis,quas ad Philippum deferebant, inuentis, re & fraude patefacta, Romam miſſi ſunt, & in vincula conditi. Ti. Sempronius conſul circa Liternum cum caſtra poſuiſſet, quia otioſa ſtatiua erant, crebro decurrere milites coegit; vt tyrones (ea maxima pars volonum erat)

aſſueſcerent ſigna ſequi. caſtra inde Campana ad Hamas poſita, vt in priuilegio neglecta, ſimul omnibus portis inuadit. alios ſtratos ſomno, alios perpetrato ſolenni ſacro inermes redeũtes obtruncat: ac Cumas ſe propere recipit, ab Annibale metuens, qui ſuper Capuam ad Tifata habebat caſtra. Is fatigatus Campanorum precibus, ſequenti die cum omni apparatu oppugnandæ vrbis, Cumas tendit; ac populato agro Cumano, mille paſſus ab vrbe caſtra locat; atque vrbe oppugnata, eaque fortiter à Graccho defenſa, re infecta recedit. Alii legati à Philippo ad Annibalẽ miſſi, proſpere tulerunt retuleruntq; mandata; ſed prius ſe æſtas circumegit quam mouere quidquam rex poſſet. Fabius conſul, poſt prodigia Romæ procurata, cum collega circa Capuam rem geſſit: aliquot oppida, quæ ad Pœnos defecerant, vi cepit: Nolam, ne ad Pœnum deficeret, M. Marcellum in præſidium miſit: qui crebris excurſionibus agro Hirpino & Samnitico vaſtatis, Annibalem coegit vt Nolam duceret. Ibi Annibal Nolam oppugnaturus, duobus prœliis pulſus, victus, ac fugatus à Marcello, ab Nola Apuliæ hiberna petit, circaque Arpos conſedit. Q. Fabius vt profectum in Apuliam Annibalem audiuit, Capuam propius mouit caſtra: agrumq; Campanum ferro ignique eſt depopulatus, donec coacti ſunt Campani egredi portis, & caſtra ante vrbem in aperto communire. Tum Taurea Campanus Aſellum Romanum equeſtri prœlio prouocauit. In Hiſpania Illiturgi & Incibili oppida, à Romanis obſidione Pœnorum liberata; vtrobiq; optime pugnatum eſt. omnes prope populi Hiſpaniæ ad Romanos defecerunt. In Sicilia mortuo Hierone Syracuſanorum rege, Hieronymus nepos eius, fœdus cum Annibale fecit; ac poſt à coniuratis interfectus eſt. Res Siculæ ad Pœnos inclinatæ. Liuius, Florus, Eutropius, alii.

DE COS. AN. DXXXIX.

In hunc annum conſules ſuggerunt M. Claudium Marcellum III, Q. Fabium Maximum IIII, Liuius, Plutarchus, & cum faſtis Siculis Caſſiodorus. Marcellus abſens conſul creatus, cum ad exercitum eſſet: præſenti Fabio, atque ipſo comitia habente, conſulatus continuatus. cum M. Æmilius Regillus flamen Martialis, & T. Otacilius Craſſus à prærogatiua iuniorum declarati ante fuiſſent, auctoritate Q. Maximi, in ſuffragium reuocata, mutauit ſententiam. Hoc anno Ti. Gracchus pro cos. ad Beneuentum cum Annone Pœnorum duce bene pugnauit; ac ſeruis volonibus, quorum egregia opera vſus erat, libertatem dedit. Marcellus conſul, cum Annibale ad Nolam, cuius ſpe potiundæ venerat, hoc etiam anno proſpere decertauit. Annibal inde Tarentum ad certiorem ſpem proditionis profectus eſt. Caſilinum, quod duum millium Campanorum, & ſeptingentorum militum Annibalis præſidio tenebatur, à Q. Fabio cõſule, qui Marcellum collegam Nola acciuerat, oppugnatione receptum eſt. Marcellus inde Nolam redit. Fabius, in Samnium ad populandos agros, recipiendaſque armis quæ defecerant vrbes progreſſus, Compulteriam, Teleſiam, Coſſam, aliaq; oppida multa vi cepit. Annibal in Tarentinũ agrum profectus, cum proditorum neminem inueniſſet, vana promiſſa ſe temere ſecutum cernens, Salapiam tendit; eoq; frumentum ex agris Metapontino & Heracleinſi comportat. Marcellus conſul in Siciliam, Hieronymi morte turbatam, & ad Pœnos inclinatam miſſus, Syracuſas à Romana amicitia alienatas oppugnauit; ne eas caperet, vnius Archimedis induſtria prohibuit. M. Valerius Læuinus prætor, cum Philippo rege Macedonum bellum mouit, precibus Apolloniatũ motus, qui ſe bello à Philippo, quod à Romanis deficere nollent, tentatos atque obſeſſos querebantur. Philippus neq; terreſtri neq; nauali certamine ſatis fore parem ſe fidens, ſubductis aut incenſis nauibus, terra Macedoniam petiit. In Hiſpania Caſtulo vrbs valida ad Romanos deficit: à Pœnis fruſtra Illiturgi obſeſſum eſt. ad Mundam, quo caſtra Punica mota fuerant, egregie à Romanis pugnatum; Cn. Scipionis femur tragula confixum, impedimento ſummæ victoriæ fuit. Eadem fortuna ad Auringen fuit. Saguntum à Romanis Punico præſidio pulſo, receptum ac reſtitutum eſt. Liuius.

De

De Cenſoribus abdicatis.

EODEM anno M. Atilius Regulus, & P. Furius Philus, cenſores creati, L. Metilium, principem eorum qui poſt Cannenſem pugnam Italiam deſerendi conſilium ceperant, qui tum forte quæſtor erat, equo adempto tribu mouerunt, ærariumque fecerunt. Liuius & Valerius auctores. Addit Liuius, ne luſtrum facerent, mortem prohibuiſſe P. Furii; M. Atilium magiſtratu ſe abdicaſſe. M. hic Atilius, M. Atilii Reguli, qui à Pœnis primo Punico bello captus fuerat, filius fuit; vt ait Valerius libro II, cap. IV. Hunc in pugna Cannenſi cecidiſſe tradit Polybius; ſed falſo, ſi Liuio credimus. Ambo conſulares fuerunt.

DE COS. AN. DXL.

IN hunc annum creati conſules ambo abſentes, Q. Fabius Maximus Verrucoſſi conſulis F. & Ti. Sempronius Gracchus iterum. Liuius auctor; & cum faſtis Siculis Caſſiodorus. Fabius, priore anno prætor fuerat; Gracchus, biennio ante conſul. Prorogata imperia prouinciæq́;, M. Marcello Sicilia, finibus eis quibus regnum Hieronis fuiſſet; P. Lentulo proprætori, prouincia vetus; T. Otacilio claſſis; M. Valerio Græcia Macedoniaque, Q. Mucio Sardinia. Bellum vndecumque cum Annibale conſulibus mandatum. Sempronius in Lucanos, in Apuliam Fabius profectus eſt. Fabius pater, filio in caſtra ad Sueſſulam legatus cum veniſſet, equo à filio deſcendere iuſſus eſt. Arpi oppidum, quod præſidio tenebatur Annibalis, à Fabio conſule vi recepti. equites CXII Campani nobiles, in fidem à Cn. Fuluio, qui caſtra ſuper Sueſſulam habebat accepti. In Hiſpania nihil memorabile geſtum; niſi quod Syphax rex Numidarum à Scipionibꝰ ad amicitiam Romanorum traductus eſt. Romani mercenarium militem in caſtris habere Celtiberos cœperunt. Annibal in agro Tarentino æſtatem conſumpſit ſpe potiundæ per proditionem Tarentinorum vrbis. Sempronius conſul multa prœlia parua; haud vllum memoratu dignum fecit. Liuius. Appianus.

De C. Claudio Centhone dictatore.

COMITIORVM conſularium iam appetebat tempus. ſed quia conſules à bello intentos auocare non placebat, Ti. Sempronius conſul comitiorum cauſſa dictatorem dixit C. Claudium Centhonem. ab eo magiſter eq. dictus eſt Q. Fuluius Flaccus. Dictator primo comitiali die creauit conſules. Hæc Liuius. C. Claudius ex conſulatu deſcriptus eſt, quem geſſit anno DXIII. Q. Fuluius, ex conſulatu, quem geſſit anno DXVI, & DXXIX.

DE COS. AN. DXLI.

CONSVLES à dictatore creati in hunc annum Q. Fuluius Flaccus III, qui tum erat magiſter equitum; & Ap. Claudius Pulcher, cui in prætura Sicilia prouincia fuerat; teſte Liuio, Plutarcho in Fabio, Caſſiodoro, & Feſto libro XVII. Itaq; in tabulis etiam Siculis eſt Pulcher & Flaccus. Ap. Claudius, filius eſt P. Claudii Pulchri, conſulis anno DIII. Hoc anno de publicanis, qui naufragia ementiti fuerant, ſupplicium ſumptum. Annibal Tarentum præter arcem, in quam præſidium Romanorum fugerat, per Tarentinos iuuenes, qui ſe noctu venatum ire ſimulauerant, cepit. ea tamen defectio vtrum priore anno, an hoc facta ſit, in diuerſum auctores trahunt; propioreſq; ætate memoriæ rerum, hoc anno tradunt factam. Ludi Apollinares, victoriæ cauſſa, ex Martii vatis carminibus, quibus Cannenſis clades prædicta fuerat, inſtituti ſunt; eorum curatio prætori vrbano mandata eſt. Conſules Annonem Pœnorum ducem prœlio fuderunt viceruntque. Beneuento ad oppugnandum Capuam ducunt; Beneuentum ex Lucanis Gracchum accerſunt; qui antequam veniret, hoſpitis Lucani fraude inſidiis circumuentus, à Magone Pœno interfectus eſt. Criſpinus Badium Campanum hoſpitem ſuum, à quo prœlio prouocatus fuerat, interfecit. Annibal cum caſtra ad Capuam mouiſſet, collatis cum conſulibus ſignis, prope æquo marte pugnauit. Cōſules cū à Capua abiiſſent, item eo redierūt. M. Centhenius Penula, qui cēturio militauerat, cum petiſſet à ſenatu vt ſibi exercitus daretur, pollicituſq; eſſet, ſi

hoc impetraſſet, de Annibale victoriam; octo millibus acceptis militum dux factus, conflixit acie cum Annibale, & cum exercitu cæſus eſt. Dum Capua à conſulib. ſumma vi obſideretur, Cn. Fuluius Flaccus Quinti frater prætor, circa Herdoniam male aduerſus Annibalem pugnauit, ac fugatus, & caſtris exutus eſt. Annibal inde Tarentum duxit ſpe potiundæ Tarentinæ arcis. Syracuſæ in Sicilia à M. Marcello pro coſ. in poteſtatem redactæ ſunt, tertio anno quam obſideri fuerant cœptæ. In Hiſpania cum Scipiones adhuc Aſdrubalem, ne in Italiam tenderet, retinuiſſent, iam definiendo bello agitantes, à mercenariis Celtiberis deſerti, prope cum totis exercitibus cæſi ſunt, anno octauo quam in Hiſpaniam iuerant, Cn. Scipio poſt Publium fratrem die vndetrigeſimo: amiſſaque Hiſpaniæ poſſeſſio fuiſſet, niſi L. Marcii equitis Rom. virtute & induſtria contractis exercituum reliquiis, eiuſdem hortatu bina caſtra hoſtium expugnata eſſent. ad triginta ſeptem millia cæſa; ad mille octingentos triginta capti; præda ingens parta. Liuius, Appianus, Florus.

DE COS. AN. DXLII.

Litteris acceptis, inter ſe conſules compararunt, vt Claudius comitia perficeret, Fuluius ad Capuam maneret. Conſules Claudius creauit Cn. Fuluium Centumalum, & P. Sulpicium Ser. F. Galbam, qui nullum antea curulem magiſtratum geſſiſſet. Hæc Liuius. Eoſdem conſules edit quoque Caſſiodorus, Oroſius, & Feſtus lib. XVII. Galbam & Centumalum Siculi profitentur. Ser. Sulpicius, Ser. F. P. N. Galba Maximus appellatur in ſecundo eius conſulatu Capitolino: Cn. Fuluius, filius fuit, vt opinor, Cn. Fuluii Cn. F. Cn. N. Centumali, conſulis anno DXXIV; prætor anno DXL. Q. Fuluio, Ap. Claudio, prioris anni conſulibus, prorogatum imperium eſt; atque exercitus, quos habebant, decreti; adiectumque, ne à Capua, quam obſidebant, abſcederent, priuſquam oppugnaſſent. Prorogatum & M. Marcello, vt pro conſule in Sicilia reliquias belli perficeret, eo exercitu, quem haberet T. Otacilio, & M. Valerio, Siciliæ Græciæque ora cum legionibus claſſibuſque, quibus præerant, decretæ. Annibal à Tarento, cuius arcis potiundæ ſpes erat, à Căpanis ad Capuæ obſidionem ſoluĕdam attractus, vbi ſe nec hoſtes elicere ad pugnam, nec per caſtra eorum perrumpere ad Capuam poſſe ſenſit, caput ipſum belli Romam petendi conſilium cepit: atque ad tertium ab vrbe lapidem ſuper Anienem caſtra poſuit: ipſe vero cum duobus millibus equitum, vt vrbis ſitum exploraret, obequitauit: & cum per triduum exercitus vtrimque in aciem deſcendiſſent, tempeſtas certamen diremit. nam cum in caſtra rediſſent, ſtatim ſerenitas erat. Annibal, deſerta Capua, in Lucanos, atque inde Rhegium contendit. Capua Romanis tradita eſt, cum principes Campani veneno ſibi ante mortem conſciuiſſent. cum ſenatus Campanorum deligatus eſſet ad palos, vt ſecuri feriretur, literas à ſenatu miſſas Q. Fuluius, quibus iubebatur parcere, antequam legeret, in ſinu poſuit; & lege agi iuſſit, ac ſupplicium peregit. Capuam inſtitutum vt quotannis præfectus mitteretur. Aſdrubal in Hiſpania à Nerone in ſaltu concluſus, ſpecie pacis componendæ dum ducem Romanum detinet, è ſaltu exiuit. P. Scipio, P. Scipionis qui interierat filius, annos XXIV. natus, profeſſus ſe in Hiſpaniam imperium, quod reliqui omnes poſt duos occiſos Scipiones recuſabant, accepturum, eo extra ordinem pro conſule miſſus eſt. ei M. Iunius Silanus proprætor, adiutor ad res gerendas datus eſt; qui Neroni ſucceſſit. M. Læuinus cum Ætolis amicitiam & ſocietatem aduerſus Philippum firmauit, & cum Attalo Aſiæ rege. Liuius.

De triumpho & ouatione M'. Marcelli procoſ. de Syracuſanis.

Eivsdem æſtatis exitu M. Marcellus ex Sicilia prouincia cum ad vrbem veniſſet, de rebus ab ſe geſtis in ſenatu ſibi ad Bellonæ dato diſſeruit. queſtus leuiter non ſuam magis quam militum vicem, quod prouincia confecta exercitum deportare non licuiſſet, poſtulauit vt triumphanti vrbem inire liceret, id non impetrauit. cum multis verbis actum eſſet, vtrum minus conueniret, cuius nomine abſentis ob res proſpere ductu eius geſtas ſupplicatio decreta foret, & diis immortalibus habitus honos, ei præſenti negare triumphum; an quem tradere exercitum ſucceſſori iuſſiſſent, quod

niſi

niſi manente in prouincia bello non decerneretur, eum quaſi debellato triumphare: cum exercitus teſtis meriti atque immeriti triumphi abeſſet, medium viſum, vt ouans vrbem iniret. Tribuni pl. ex auctoritate ſenatus ad populum tulerunt, vt M. Marcello, quo die vrbem ouans iniret, imperium eſſet. Pridie quam vrbem iniret, in monte Albano triumphauit: inde ouans, multam præ ſe prædam in vrbem intulit. Hæc Liuius, & Plutarchus. Valerius capite de iure triumphandi, quod ſine magiſtratu ad hoc bellum miſſus eſſet, Marcello negatum triumphum ſcribit. Itaq; in libro de viris illuſtrib. hæc verba ſunt; Marcellus Syracuſas per tres annos expugnauit: & cum per calumniam triumphus ei à ſenatu negaretur, de ſua ſententia in Albano monte triumphauit. Fecit autem initium (vt dixi) in Albano triumphandi, C. Papirius Maſo, conſul anno DXXII. Plutarchus item Marcellum quinquies conſulem notat fuiſſe: ter triumphaſſe: quod eſt, ſemel de Gallis, bis de Syracuſanis. Hac victoria Sicilia tota in poteſtatem populi Rom. venit, atq; prouincia facta eſt. Velleius.

DE COS. AN. DXLIII.

Cvm prærogatiua iuniorum conſules T. Manlium Torquatum & T. Otacilium declaraſſet, Manlius valetudinem oculorum excuſauit, & bellum Punicum in Italia, & hoſtium ducem Annibalem eſſe cogitare eos iuſſit. Quo factum eſt vt M. Marcellum fulgentem iam Sicilia domita, & M. Valerium Læuinum, qui egregie res aduerſus Philippum terra mariq; geſſerat, abſentes conſules dicerent. auctoritatem prærogatiuæ omnes centuriæ ſequutæ ſunt. Hæc Liuius. Caſſiodorus autem Marcellum III cõſulem edit, omiſſo conſulatu quem vitio creatus non geſſit, qui vnus eſt ex quinq;, quos ipſe geſſiſſe fertur. Faſti Siculi Læuinũ & Marcellum ſuggerunt. Læuinus anno DXXXVIII præturam geſſit. Tributum à populo Rom. in Læuini conſulis ſententiam belli cauſa collatum. A M. Læuino conſule in Sicilia, Agrigento & aliis oppidis occupatis, Pœnis ex inſula pulſis, debellatum eſt. Itaque Cicero in Verrem trium Siculorum bellorum confectores nominans, ait; Qui M. Læuino, aut P. Rupilio, aut M'. Aquillio prætoribus in eam prouinciam ſucceſſerunt. nam ſeruilia duo bella, alterum à P. Rupilio, alterum à M'. Aquillio pro conſulibus poſt ſunt perfecta. P. Scipio in Hiſpania Carthagine noua, vrbe opulentiſſima, vno die expugnata, rem bene geſſit; (alii in inſequentem annum eam expugnationem contulerunt) virginem captiuam ad ſe adductam, ad parentes & ſponſum intactam remiſit. Marcellus conſul in Italia Salapiam per proditionem recepit; aliaq; in Samnitibus oppida occupauit. Cn. Fuluius Centumalus proconſule in Apulia, cum caſtra ad Herdoneam haberet, ſpe eius oppidi recipiendi, quod poſt Cannenſem cladem ab Romanis defecerat, cum exercitũ ab Annibale cæſus eſt. caſtris prædaq; victor potitus. Poſt autem cum eodem ad Numiſtronem Marcellus bene pugnauit: eundemq; noctu digreſſum inſequutus, atq; ad Venuſiam adeptus, tumultuoſa magis prœlia, quam magna, ſed ferme omnia ſecunda fecit. Liuius. Plutarchus.

De Qu. Fuluio Flacco dictatore.

Bellici apparatus ad repetendam Siciliam, & inuadendam Italiam ex Africa nuntiati, mouere ſenatum vt non exſpectanda comitia Valerio conſuli cenſerent, ſed dictatorem comitiorum habendorum cauſa dicendum. Illa diſceptatio tenebat, quod conſul in Sicilia ſe M. Valerium Meſſallam, qui tum claſſi præeſſet, dictatorem dicturum eſſe aiebat: patres extra Romanum agrum (eum autem in Italia terminari) negabant dictatorem dici poſſe. M. Lucretius tribunus pl. cum de ea re conſuleret, ita decreuit ſenatus, vt cõſul prius quam ab vrbe diſcederet, populum rogaret quem dictatorem dici placeret; eumque quem populus iuſſiſſet, diceret dictatorem: ſi conſul noluiſſet, prætor vrbanus populum rogaret: ſi ne is quidem vellet, tum tribuni ad plebem ferrent. cum conſul ſe populum rogaturum eſſe negaſſet, quod ſuæ poteſtatis eſſet; prætoremque vetuiſſet rogare; tribuni pl. rogarunt, plebeſque ſciuit, vt Q. Fuluius, qui tum ad Capuam erat dictator diceretur. ſed quo die id plebis concilium futurum erat, conſul clam noctu in Siciliam abiit. deſtitutique patres, litteras ad M. Claudium mittendas cenſuerunt, vt deſertæ ab collega reip. ſubueniret, diceretque,

quem populus iuſſiſſet, dictatorem. Ita à M. Claudio conſule Q. Fuluius Flaccus dictator dictus. & ex eodem plebiſcito ab Q. Fuluio dictatore P. Licinius Craſſus pont. max. magiſter eq. dictus. magiſtratibus in annum creatis, Q. Fuluius dictatura abdicauit. Hæc ex Liuio & Plutarcho in Marcello. P. Licinius ex conſulatu Capitolino anni DXLVIII deſcriptus eſt. idem etiam cognomine *Diuitis* afficitur à Liuio in prætura anno ſequenti. apud Plutarchum mendoſe eſt Q. Fabius dictator, pro Q. Fuluio.

De Cenſoribus abdicatis.

CENSORES hic annus habuit L. Veturium Philonem, P. Licinium Craſſum pont. maximum. Craſſus nec conſul nec prætor ante fuerat, quam cenſor factus eſt: ex ædilitate gradum ad cenſuram fecit. Hi cenſores neq; ſenatum legerunt, neque quidquam reipubl egerunt. mors diremit L. Veturii; & inde Licinius cenſura ſe abdicauit. Hæc Liuius. L. Veturium eſſe reor, qui conſul fuit anno DXXXIII. neq; enim vt rem nouam in Craſſo notaſſet, cenſorem non conſularem fuiſſe, ſi ne collega quidem eius conſulatum cepiſſet. Liuius.

DE COS. AN. DXLIV.

CONSVLES in hunc annum creati Q. Fabius V, Q. Fuluius Flaccus IIII, idem qui dictator comitia habebat: Liuio auctore, & Caſſiodoro. Fabium & Flaccum edunt quoque faſti Siculi. His conſulibus Cicero contra Rullum Capuam receptam ſcribit; quod biennio ante factum prodidit Liuius. Marcellus ex hibernis profectus, Annibali ad Canuſium occurrit: (ſollicitabat ad defectionem Canuſinos Pœnus) cedentemq; inde eum aſſequutus, bis cum eo congreſſus eſt. priore prælio Annibal ſuperior fuit; Marcellus in ſequenti. Annibal in Bruttios abiit. Q. Fabius conſul Tarentum per proditionem arte Punica recepit. P. Scipio in Hiſpania ad Bætulam cum Aſdrubale bene pugnauit. Inter alia captum puerum regalem, nomine Maſſiuam, eximię formæ, ad auunculum Maſſaniſam cum donis remiſit. In epigrammate antiquo, quod ſupra attuli, ſcriptum eſt, Q. Fabium Maximum ob receptum Tarentum triumphaſſe. quem cum prætermiſerit Liuius, & cum contra morem fuerit, quod non pro recuperatis rebus, ſed pro aucto imperio triumphus (auctore Valerio) decerneretur, & ipſe omiſi.

De cenſoribus & luſtro XLIII.

Hoc etiam anno M. Cornelius Cethegus, P. Sempronius Tuditanus, cenſores creati, ambo qui nondum conſules fuerant, ſenatum & ſenatus principem Q. Fabium Maximum legerunt; quæq; locanda erant, locarunt. ceterum anno ſequenti luſtrum condidetunt. cenſa ſunt ciuium capita CXXVII millia CVII. Hæc Liuius. De his etiam ſic Ennius in Bruto Cicerenis; *Additur orator Cornelius ſuauiloquenti Ore Cethegus Marcus Tuditano collega Marci filius.* Vterque ex conſulatu Capitolino, quem vna geſſerunt anno DXLIX, deſcriptus eſt.

DE COS. AN. DXLV.

VNDECIMO anno Punici belli, conſulatum inierunt M. Marcellus V, (vt numeretur conſulatus quem vitio creatus non geſſit) & T. Quinctius Criſpinus. Hæc Liuius. in faſtis item Siculis Marcellus & Criſpinus ſubſequuntur. Plutarchus itē Marcellum quintum, & Criſpinum; Caſſiodorus Marcellum IIII, prætertio vitioſo conſulatu, prodit. T. Quinctius priore anno prætor fuerat. Hoc anno item P. Scipioni & M. Silano ſuæ Hiſpaniæ, ſuique exercitus in annum decreti. Scipio ex LXXX nauibus, quas aut ſecum ex Italia adductas, aut captas Carthagine habebat, quinquaginta in Sardiniam tranſmittere iuſſus; quia fama erat, magnum naualem apparatum eo anno Carthagine eſſe; cc nauibus omnem Italiæ, Siciliæ, Sardiniæq; oram impleturos. Ludi Apollinares, qui ante in annum voueri ſoliti fuerant, in perpetuum in ſtatum diem voti ſunt; factiq; ante diem III Nonas Quinctiles: iſq; dies deinde ſolennis ſeruatus. Criſpinus conſul ex Bruttiis, Marcellus Roma profectus in Apuliam, inter Venuſiam Bantiamq; coniunxerunt copias. Eodem & Annibal rediit, auerſus ab

Locris.

Locris.cum conſules, ingenio feroces, pugnæ; Annibal, inſidiis locum quærerent, iidem ſpeculandi cauſſa cum paucis equitibus è caſtris egreſſi, inſidiis eius circũuenti ſunt; ita vt Marcellus occiſus ſit, Quinctius ſaucius fugerit. P. Sulpicius Galba pro cos. aduerſus Philippum & Achæos rem gerit. Liuius, Plutarchus in Marcello.

De T. Manlio Torquato dictatore.

EXITV huius anni T. Quinctius conſul, dictatore comitiorum ludorumq; faciẽdorum cauſſa dicto T. Manlio Torquato, ex vulnere moritur. alii Tarẽti, alii in Campania mortuum tradunt. Dictator Manlius magiſtrũ equitum C. Seruilium, qui tum ædilis curulis erat, dixit. Senatus quo die primum eſt habitus, ludos magnos facere dictatorẽ iuſſit; quos M. Aemilius prætor vrbis, C. Flaminio, Cn. Seruilio conſulibus fecerat, & in quinquennium vouerat. tum dictator fecit, & in inſequẽs luſtrum vouit, & comitia conſulibus creandis habuit. Hæc Liuius. De T. Manlio ſæpius ante dictum eſt: C. Seruilius, ex conſulatu Capitolino anni D L deſcriptus eſt. *Ludi votiui* erant, quos A. Poſtumius dictator bello Latino ad lacum Regillum primũ vouerat, vt ſcribit Dionyſius. De his ludis ſic Liuius lib. *XXII*, poſt cladem ad Traſimenũ acceptam; Ludi magni Ioui voti, ſi res populi R. ad quinquẽniũ proximum ſalua fuiſſet.

DE COS. AN. DXLVI.

CVM circumſpicerent patres, quoſnam conſules facerent, longe ante alios eminebat C. Claudius Nero. ei collega datus eſt M Liuius, multis ante annis ex cõſulatu populi iudicio damnatus, ac octauo ferme anno poſt damnationem à M. Marcello & M Læuino conſulibus in vrbem reductus. Nero prætor fuerat anno DXLI. Hæc ex Liuio. Neronem item cum Salinatore faſti Siculi ſuggerunt: C. Claudium Neronẽ cum M. Liuio Salinatore *II*, Capitolini, Neroni aduerſus Annibalẽ Bruttii, Lucani: Liuio aduerſus Aſdrubalẽ, quẽ Alpibus appropinquare fama erat, Gallia decreta.

De triumphis M. Liuii Salinatoris & C. Claudii Neronis cos. de Pœnis.

ASDRVBALI Annibalis fratri, qui ex Hiſpania cum maximis copiis in Italiam irruperat, M. Liuius conſul in Gallia erat oppoſitus; in Apulia vero Annibali C. Claudius Aſdrubalis litteras, quibus ſe Annibali fratri in Vmbria occurſurũ eſſe ſcribebat, cum Claudius intercepiſſet, non id tempus eſſe reipubl. ratus, quo cõſiliis ordinariis, prouinciæ ſuæ quiſque finibus, per exercitus ſuos, cũ hoſte deſtinato ab ſenatu bellum gereret, cum timeret ne Aſdrubal inuito collega ad Annibalem perueniret, atque cum eo caſtra coniungeret, id quod non ſine ſummo totius imperii Rom. exitio futurum videbatur, atque ſenatui ante conſilium ſuum aperuiſſet, magnis itineribus ſex dierum ſpatio longitudinem Italiæ emenſus, & inſcio Annibale Aſdrubaleque caſtra Salinatoris ingreſſus, conſilio ac celeritate perfecit, vt Aſdrubal cum ad pugnam deſcendiſſet, ipſe eum toto exercitu ad Senam oppidum deleretur; atq; ante ad ſtatiua ſua ex Gallia in Apuliam rediret, quam eum diſceſſiſſe Annibal ſentiret. Quo vbi peruenit, caput Aſdrubalis, quod ſeruatum cum cura attulerat, proiici ante hoſtium ſtationes captiuoſque Afros vinctos, vt erant, oſtẽdi; duos etiam ex iis ſolutos ire ad Annibalem, & expromere quæ acta eſſent, iuſſit. quo dolore perculſus Annibal, in extremum Italiæ angulum Bruttios receſſit. Cum autem vtrique conſuli à ſenatu ob rem bene geſtam triumphus decretus eſſet, inter ipſos, ne, cum bellum communi animo geſſiſſent, triumphum ſepararent, ita cõuenit, vt, quoniam & in prouincia M. Liuii geſta res eſſet, & eo die quo pugnatũ foret, eius forte auſpiciũ fuiſſet, & exercitus Liuianus deductus Romam veniſſet, Neronis de prouincia deduci non potuiſſet, M. Liuium quadrigis vrbem ineuntẽ milites ſequerentur, C. Claudius equo ſine militibus inueheretur. Hæc Liuius, Frõtinus, ſcriptor libri de viris illuſtrib. Eoſdem triumphos his etiam verbis prodidit Valerius lib. *IIII*; C. Claudius Nero, qui Liuii Salinatoris in opprimendo Aſdrubale particeps gloriæ fuerat, eũ triumphantem equo ſequi, quam triumpho, quem ei ſenatus æque decreuerat, vti maluit; quia res in prouincia Salinatoris geſta fuerat. ſine curru ergo triumpharit. Hinc Liuius; Itaque iret alter conſul ſublimis curru multiiugis, ſi vellet, equis. vnius equo

N

per vrbem verum triumphum veſtis Neroniſq; etiam ſi pedes incedat, vel parto eo bello, vel ſpreto triumpho, gloriam memorabilem fore. hi ſermones ſpectantium Neronem vſque in Capitolium proſecuti ſunt. Eodem anno in Hiſpania nouus imperator Anno, in locum Aſdrubalis cum nouo exercitu ex Africa tranſgreſſus, Magonique iunctus, cum in Celtiberia breui magnum numerum hominum armaſſet, Scipio aduerſus eum M. Silanum miſit. qui collatis ſignis Magonem fugauit, Annonemque viuum cepit. Scipio per Lucium fratrem Oringin opulentiſſimam vrbem occupauit; ac dimiſſis in hiberna legionibus, ipſe Tarraconem conceſſit. Eodem anno claſſis Romana, M. Valerio Læuino proconſule ex Sicilia in Africam trāſmiſſa, in Vticenſi Carthaginienſiq; agro late populationes fecit. Repetentibus Siciliam, claſſis Punica occurrit: decemque & ſeptem naues ex iis captæ ſunt, quatuor in alto merſæ: cetera fuſa ac fugata claſſis. terra marique victor Romanus fuit.

De M. Liuio Salinatore dictatore.

CVM comitiorum tempus appeteret, & per dictatorem comitia haberi placuiſſet, C. Claudius conſul M. Liuium collegam dictatorem dixit; Liuius Q. Cæcilium magiſtrum eq. à M. Liuio creati conſules L. Veturius, Q. Cæcilius, is ipſe qui tū erat magiſter equitū. Hæc Liuius. idem M. Liuius Salinator cū Q. Cæcilio Metello magiſtro equitum dictator comitiorum habendorum cauſſa eſt in tabulis Capitolinis.

DE COS. AN. DXLVII.

L. VETVRIVM Philonem, Q. Cæcilium Metellum conſules ſuggerit in hunc annum Liuius, Caſſiodorus, cum Capitolinis faſtis: Metellum & Philonem faſti Siculi. Horum ſic meminit Cicero in Bruto; Orator habitus eſt temporibus illis Q. Metellus, is qui bello Punico ſecundo cum L. Veturio Philone cōſul fuit. Philo prętor fuit anno DXLIIII: Metellus, tantum ædilis plebis fuerat anno DXLIII, ædilis curulis anno DXLV. Hoc anno Annibal nece fratris perculſus, quieuit: neq; à Romanis conſulibus laceſſitus eſt; quibus ambobus, vt cum eo bellum gererent, prouincia decreta fuerat. Liuius.

De triumpho Hiſpanienſi P. Scipioni negato.

EODEM anno P. Scipio Aſdrubale & Magone acie ad Bætulā vrbem fugatis, atq; inde ex tota Hiſpania pulſis, vindicatisque armis Hiſpaniis, in Africam profectus, amicitiam cum Syphace Maſſylorū rege icto fœdere firmauit. poſt è graui morbo recreatus, ſeditionem, quæ in parte exercitus mortis ſuæ falſa fama commota erat, diſcuſſit; ac rebellantes Hiſpaniæ populos ad deditionem cōpulit: & fœdere cū Maſſaniſa Maſæſulorum rege & Gaditanis facto, prouincia L. Lētulo & L. Manlio Acidino tradita, Romam reuerſus eſt: ac ſenatu extra vrbē dato in æde Bellonæ, de rebus quas in Hiſpania geſſiſſet, diſſeruit. Ob res geſtas magis eſt tētata triūphi ſpes, quam petita pertinaciter; quia neminem ad eam diem triumphaſſe, qui ſine magiſtratu res geſſiſſet, conſtabat. Senatu miſſo, vrbem eſt ingreſſus; argentique præ ſe in ærarium tulit quatuordecim millia pondo CCCXLII, & ſignati argenti magnum numerum. Liuius, Valerius de iure triumphandi, Marcellinus lib. XXV. Hiſpaniam primam continentis prouinciam factam eſſe ſcribit Liuius lib. XXVIII. factam autem victoria Scipionis, & Rufus & alii prodiderunt. ego tamen non hoc anno, ſed anno DLVI ordinatam exiſtimo, tum cum prætores duo, qui in eam quotannis mitterentur, primum creati, atque ipſæ terminatæ Hiſpaniæ ſunt; auctore Liuio.

DE COS. AN. DXLVIII.

COMITIA creandis conſulibus habuit L. Veturius Philo; centuriæq; omnes ingenti fauore P. Scipionem cōſulem dixerunt: collega additur ei P. Licinius Craſſus pontifex maximus. Hæc Liuius. Scipionem cum Craſſo Siculæ tabulæ; P. Corneliū Scipionem, qui poſtea Africanus appellatus eſt, cum P. Licinio Craſſo diuite, Capitolinæ edūt. De quibus item Caſſiodorus; & Cicero ſic in Bruto; Orator fuit P. Craſſus, qui cum Africano conſul fuit. ipſum Scipionem accepimus non infantem fuiſſe.

P. Scipio

P. Scipio anno DXL ædilis curulis fuit ante legitimam ætatem creatus; inde anno DXLII accepit extraordinarium in Hiſpaniam imperium; ex qua reuerſus, conſulatum adeptus eſt. Craſſus anno DXLV præturam geſſerat. Scipioni conſuli extra ſortem Sicilia, & XXX roſtratæ naues decretæ; permiſſumq; vt in Africam, ſi id è republ. eſſe cenſeret, traiiceret: Craſſo Bruttii, & bellum cum Annibale. In Bruttiis nihil ferme memorabile geſtum eſt: Scipio in Sicilia quæ ad bellum eſſent neceſſaria cõparauit. C. Lælius ex agro Hipponenſi in Africa cum prædam abegiſſet, maximum Carthagine tumultum exciuit. Bellum quod in Hiſpania Indibilis & Mandonius excitauerant, à L. Manlio & L. Lentulo pro conſulibus oppreſſum eſt. Indibilis in acie occiſus eſt; Mandonius expoſcentibus Romanis à ſuis deditus eſt. Magoni, qui in Galliam & Liguriam iuerat, ex Africa & exercitus & pecuniæ miſſæ, quibus auxilia conduceret; præceptumque vt ſe Annibali iungeret. Scipio à Syracuſis in Bruttios traiecit; & Locros vrbem, quæ ad Pœnos & ipſa ſub defectionẽ Italiæ deſciuerat, pulſo Punico præſidio, fugatoq; Annibale, recepit: ac Q. Pleminio legato, præſidioq;, quod arcem ceperat, ad tuendam vrbem relicto, cum quibus venerat copiis, Meſſanam traiecit. Pleminius cum in Locrenſes impotẽter ſe gereret, ab iiſdem hoſtiliter laceratus eſt. quo dolore compulſus Pleminius, multo crudelius adhuc Locrenſium principes tractauit. Carmine in libris Sibyllinis inuento, pelli Italia hoſtem alienigenam poſſe, ſi mater Idæa deportata Romam eſſet, legati qui eam deportarent, in Phrygiam miſſi ſunt. Hæc ex Liuio, & Appiano, & aliis.

De Qu. Cæcilio Metello dictatore.

EXITV anni Q. Cæcilius Metellus ab conſule dictator comitiorum habendorum cauſſa in Bruttiis dictus, magiſtrum equitum ſibi cooptauit L. Veturium Philonẽ. auctor cum Capitolinis faſtis Liuius. Vterque ex priotibus magiſtratibus notus eſt.

DE COS. AN. DXLIX.

P. SEMPRONIVM Tuditanum, M. Cornelium Cethegum conſules in hunc annum produnt Liuius, Caſſiodorus, & faſti Capitolini: Cethegum & Tuditanum Siculi. Quorum ſic meminit Cicero in Bruto; Atq; hic Cethegus conſul cum P. Tuditano fuit bello Punico *II*. Et Cato apud eundem: Quadriennio poſt factus ſum prætor; quem magiſtratum geſſi Tuditano & Cethego conſulibus. Et hi collegæ ante in cenſura fuerunt, cum neuter eorum eſſet conſularis. Tuditanus item præturam geſſit anno DXL, Cethegus anno DXLII. Cornelio Etruria, Sempronio Bruttii euenerunt. Scipioni in Sicilia in annũ; Craſſo in Bruttiis, quoad cõſuli è rep. videretur, prorogatum imperium eſt. De Hiſpaniæ imperio, quod in eam prouinciã duos proconſules mitti placeret, latum ad populum eſt, omnes tribus eoſdem L. Cornelium Lentulum & L. Manlium Acidinum proconſules, ſicut priore anno tenuiſſent, obtinere eas prouincias iuſſerunt. Legatis Romanis mater Idæa tradita eſt per Attalum regem Aſiæ, ac Romam deportata. lapis erat, quem matrem deûm incolæ vocabãt. excepit eam P. Scipio Naſica, vir optimus à ſenatu iudicatus, adoleſcens nõdũ quæſtorius; quoniam ita reſponſum fuerat, vt numen id ab optimo viro reciperetur cõſecraretur q;. *Ludi Megalenſes* ei deæ primũ inſtituti ſunt, vt fierent pridie idus Aprilis. Locrenſes legatos Romam miſerunt, qui de impotentia Q. Pleminii quererentur; quod pecuniam Proſerpinæ abſtulerat, & liberos eorum ac coniuges ſtuprauerat. legati Locros miſſi, vt Scipionem, ſi ea quæ Locrenſes facta quererẽtur iuſſu aut voluntate Scipionis facta comperiſſent, de prouincia decedere iuberent: ſi Scipio iã in Africam traieciſſet, inde reducerent. Pleminius Romam tranſlatus, in carcerem cõditus eſt; atq; ante mortuus quam de eo iudiciũ perfici potuerit. cumq; falſus rumor de P. Scipione proconſule percrebuiſſet, tamquam luxuriaretur, ab iiſdem legatis, qui vt an ea vera eſſent, explorarent, miſſi erãt, purgatus infamia, ſenatus iuſſu in Africam traiecit. Syphax accepta in matrimonium Aſdrubalis filia, amicitiæ quam cum Scipione iunxerat, renuntiauit. Maſsaniſa, ad Scipionem cum ducentis equitibus cum veniſset, Annonem Pœnorũ ducem interclusũm occidit. Scipio aduentu Aſdrubalis & Syphacis, qui prope cum centum millibus armatorum ſe obtulerant,

ab obſidione Vticæ depulſus, hiberna communiuit. P. Sempronius conſul in agro Crotonienſi cũ Annibale in ipſo itinere tumultuario prœlio cõflixit; Romani pulſi ſunt; poſtero die, cum iterum in aciem conſul deſcendiſſet, Pœnos fudit fugauitq;, ac ſupra quatuor millia armatorum cæcidit. Liuius, Appianus, alii.

De Cenſoribus, & Luſtro XLV.

CENSORES interim Romæ M. Liuius & C. Claudius, ſenatum recitarunt. princeps iterum delectus Q. Fabius Maximus. notati ſeptem; nemo tamẽ qui ſella curuli ſediſſet. Vectigal nouum ex ſalaria annona ſtatuerunt. id vectigal commentum alterum ex cenſoribus ſatis credebant, pc p lo iratum, quod iniquo iudicio quondam damnatus eſſet; & in pretio ſalis maxime oneratas tribus, quarũ opera damnatus erat, credebant. inde *Salinatori* Liuio inditum cognomen. Luſtrum conditum ſerius; quia per prouincias dimiſerunt cẽſores, vt ciuium Romanorum in exercitibus quantus vbiq; eſſet, referretur numerus. cenſa cum iis CCXV millia hominum. condidit luſtrum C. Claudius Nero. Erant inter hos cẽſores nobiles inimicitiæ; ex quibus mira in ipſa cenſura contentio exarſit, vt cenſor alter alteri equũ ademerit. Hæc Liuius, & Valerius lib. *II*, cap. *I*. & *IIII*. Eoſdem cenſores luſtrum quadrageſimum quintum feciſſe, adiiciunt Capitolini ſcriptores.

DE COS. AN. DL.

LIVIUS & Caſſiodorus vna cum faſtis Siculis & Capitolinis conſules ſuggerunt Cn. Seruilium Cæpionẽ, C. Seruilium. quorũ Cæpio prætor fuerat anno *DXLVIII* Seruilius anno *XLVII*. Cæpioni, Bruttii & Annibal; Seruilio, Etruria ac Liguria euenit. P. Scipioni non temporis, ſed rei gerendæ fine, donec debellatum in Africa foret, prorogatum imperium eſt: decretumque vt ſupplicatio fieret, quod is in Africam prouinciam traieciſſet, vt ea res ſalutaris populo Rom. ipſique duci atque exercitui eſſet. Hiſpaniæ veteribus imperatoribus L. Manlio & L. Lentulo decretæ. Scipio Syphacis regis caſtra incẽdit, eaq; vna cũ caſtris Aſdrubalis vna die deleuit. cæſa aut hauſta flammis ad XL millia hominum ſunt: capti ſupra V I millia. Neque haud ita multo poſt in magnis campis cum iiſdem, qui exercitu reparato bellum redintegrabant, congreſſus, eos fugauit; atque ciuitates circa omnes partim vi, partim metu ſubegit. Quo terrore compulſi Carthaginienſes, legatos, qui Annibalem cum exercitu eius in Africam ex Italia ad patriæ defenſionẽ reuocarent, miſerunt. Lælius cũ Maſſaniſſa in Numidiam cum exercitu profectus, cum acie cum Syphace rege congreſſus eſſet, eum in prœlio viuum cepit; atque paternum regnũ Maſſaniſſæ recuperauit. Maſſaniſſa Sophoniſbam vxorem Syphacis, filiã Aſdrubalis, captam ſtatim adamauit; & nuptiis factis, vxorem habuit. caſtigatusq; à Scipione, venenũ ad eam miſit. quo hauſto, illa deceſſit. Quibus cladibus perculſi Carthaginienſes, oratores ad pacem petendam mittunt XXX ſeniorum principes. Pacis conditionibus à Scipione latis, induciæ, dum ad ſenatum Romam legati mitterentur, factæ ſunt. Mago in Gallia à P. Quinctilio Varo prætore, & M. Cornelio procõſule acie ſuperatus ac vulneratus, dum reuocatus in Africam nauigaret, ex vulnere mortuus eſt. C. Seruilius cos. nulla re memorabili in Etruria & Gallia geſta, patrem C. Seruilium poſt XVI annum ex ſeruitute recepit. Cn. Seruilius cõſul alter, cum Annibale in agro Crotonienſi acie conflixit. obſcura eius pugnæ fama eſt. Annibal ex Italia mœſtus ac dolens, in Africam legatorum iuſſu reuertit. Legati Carthaginienſes pace infecta, ac prope ſine reſponſo dimiſſi; quod ſpeculatores, non legati veniſſe arguerẽtur. Polybius, Liuius, Appianus, Florus, alii.

De P. Sulpicio Galba dictatore.

CN. Seruilius conſul, haud dubius quin pacatæ Italiæ penes ſe gloria eſſet, velut pulſum a ſe Annibalem perſequens, in Siciliam, inde in Africam trãſiturus, traiecit. Quod vbi Romæ vulgatum eſt, primo cẽſuerunt patres vt prætor ſcriberet conſuli, ſenatum æquum cenſere, in Italiam reuerti eum. deinde cum prætor ſpretũ eum literas ſuas diceret, dictator ad id ipſum creatus P. Sulpicius, pro iure maioris imperii, con-

til, conſulem in Italiam reuocauit, reliquum anni cum M. Seruilio magiſtro equitum circumeundis Italię vrbibus, quæ bello abalienatæ fuerant, conſumpſit. Comitia eius anni vtrum *C. Seruilius habuerit, an quia eum res in Etruria tenuerint, quęſtiones ex S. C. de coniurationibus principum habentem; dictator ab eo dictus P. Sulpicius, incertum diuerſi auctores faciũt. Ita Liuius. Cum iis qui comitiorũ cauſſa ſcripſerunt, conſentiunt Capitolini ſcriptores, qui P. Sulpicium Galbam Maximum cum M. Seruilio Pulice Gemino magiſtro equitum, dictatorem prodiderunt comitiorum habendorum cauſſa creatos. Meminit quoque Liuius lib. XLV M. Seruilii, qui conſul & magiſter equitum fuerat.

DE COS. AN. DLI.

M. SERVILIVM Geminum. Ti. Claudium Neronem conſules in hunc annum produnt Liuius, Caſſiodorus, & faſti Capitolini; (in quibus Seruilius *Pulex Geminus* nominatur) Neronem cum Seruilio Siculi. Nero prætor fuit anno DXLIX; Geminus, eodem anno ædilis curulis; poſt magiſter equitum, nunc conſul. Eſt illud etiam in his notandum, ambos conſules patricios eſſe: quod fieri non licuiſſe ſcribit ſupra in conſulatu C. Neronis Liuius. Etenim Seruilii Gemini, patricii erant item vt Cæpiones. Quamobrẽ initio huius belli Cn. Seruilius Geminus cum C. Flaminio plebeio conſul comparatus eſt. Conſules prouinciam Africam (ita enim ſenatus decreuerat) in ſortem coniecerunt. Ti. Claudio Africa euenit, vt quinquaginta nauium claſſem, omnes quinqueremes, in Africam traiiceret; pariq; imperio cum Scipione imperator eſſet. M. Seruilius Etruriam ſortitus. In ea prouincia & C. Seruilio prorogatum imperium. Annibal, tentata per colloquium cum Scipione pace, nec impetrata, prœlio extremo ab eo victus eſt in Africa: poſt etiam Vermina, Syphacis filius, qui auxilio Catthaginienſibus venerat, ſuperatus. Tum demum à Carthaginienſibus vere, qui pacem peterent, legati miſſi ſunt. Scipio conditiones dixit, ac Romam eos ad ſenatum miſit. Polybius, Liuius, Appianus.

De C. Seruilio dictatore.

M. SERVILIVS, ne comitiorum cauſſa ad vrbem reuocaretur, dictatore dicto C. Seruilio in prouinciam eſt profectus. dictator magiſtrum equitum P. Ælium Pætum dixit. Liuius. Eadem dictatura eſt in faſtis Capitolinis.

DE COS. AN. DLII.

IN hunc annum creati conſules Cn. Cornelius Lentulus, P. Ælius Pætus. auctor Liuius, Caſſiodorus, & Plinius lib. XVIII, cap. XVIII. In fragmento Capitolino eſt LENTVLVS & P. AILIVS; in faſtis Siculis, Lentulus & Pætus. Hi ambo prætores fuerunt anno DL. Cn. Lentulus, pater fuit, vt opinor, L. Cornelii Cn. F. L. N. Lentuli Lupi, conſulis anno DXCVII: P. Ælius, ex Capitolina cenſura deſcriptus eſt anni DLIIII. Hunc annum vocat Liuius XL poſt Q. Lutatium & A. Manlium conſules. Cn. Lentulo claſſis, P. Ælio Italia obuenit. Cum in ſenatum introducti Carthaginienſium legati pacem petiiſſent, inclinatis omnibus ad pacem animis, Cn. Lentulus conſul ſenatuſcõſulto interceſſit. Tum M'. Acilius & Q. Minucius tribuni pl. ad populum tulerunt, vellent iuberentne ſenatum decernere, vt cum Carthaginienſibus pax fieret; & quem eam pacem dare, quemque ex Africa exercitum deportare iuberent. De pace, *vti rogas, omnes tribus iuſſerunt, pacem dare P. Scipionem; eundem exercitum deportare. Ex hac rogatione ſenatus decreuit, vt P. Scipio ex X legatorum ſententia pacem cum populo Carthaginienſi, quibus legibus ei videretur, faceret. Ita dimiſſi ab Roma Carthaginiẽſes, cum in Africam veniſſent ad Scipionem, his cõditionibus pacem fecerunt: Vt liberi ſuis legibus viuerẽt; quas vrbes, quoſque agros, quibusque finibus ante bellum tenuiſſent, tenerent: perfugas & fugitiuos & captiuos omnes, & naues roſtratas præter X triremes traderent: elephãtosque, quos haberent, domitos; neque domarent alios: bellum neque in Africa, neque extra Africam iniuſſu populi Rom. gererent: Maſſaniſſæ res redderent, fœduſq; cum eo facerent: decem millia talentûm argenti deſcripta penſionibus æquis in an-

nos quinquaginta ſoluerent: obſides centum arbitratu Scipionis darent. Liuius, Appianus, alii.

De triumpho P. Cornelii Scipionis Africani de Pœnis & Syphace rege.

Scipio concione aduocata, Maſſaniſſam ad regnum paternum, Cirta oppido, & ceteris vrbibus, agriſq; quæ ex regno Syphacis in populi R. poteſtatē veniſſent, adiectis, donauit. legatos Carthaginienſium Romam proficiſci, vt quæ ab ſe ex decē legatorū ſententia acta eſſent, ea patrū auctoritate, populiq; iuſſu confirmarentur, iuſſit. pace terra mariq; parta, exercitū in naues impoſito, in Siciliā Lilybæum traiecit. inde magna parte militū in nauibus miſſa, ipſe per lætam pace nō minus quam victoria Italiam, effuſis nō vrbibus modo ad habendos honores, ſed agreſtium etiā turba obſidēte vias, Romam peruenit; clariſſimoq; omnium triumpho vrbē eſt inuectus. argenti tulit in ærarium pōdo centū millia XXIII. morte ſubtractus ſpectaculo magis hominum, quā triumphātis gloriæ Syphax eſt, Tibure haud ita multo ante mortuus, quo ab Alba traductus fuerat. Hunc regē in triumpho ductū Polybius auctor eſt. *Africanū* cognomē militaris prius fauor, an popularis aura celebrauerit; an ſicuti *Felicis* Sullæ, *Magniq;* Pompeii patrū memoria cœptū ab aſſentatione familiari ſit, parum compertum habeo. Primus certe hic imperator nomine victæ ab ſe gētis eſt nobilitatus. Liuius, Polybius, Appianus, Florus Eutropius, alii. Liuius iterum libro XXXVII, P. Scipioni de Pœnis, & Annibale, ac Syphace rege triumphum decretū ſcribit. Zonaras, Libyæ partem illam in qua Carthago erat, iam tum Africam præcipue dici cœptam ſcribit; vnde Scipio Africani cognomen inuenerit.

De bello Philippico.

Seqvitvr deinceps bellum Philippicum, quod Macedonicū primum dictum eſt, geſtum cum Philippo Macedonum rege. Ceterum cœptū bellum aduerſus Philippum decem ferme ante annis, triennio prius depoſitū erat, cum Ætoli & belli & pacis fuiſſent cauſſæ, vacuos deinde pace Punica iam Romanos, & infenſos Philippo cum ob infidam aduerſus Ætolos aliosque regionis eiuſdem ſocios pacem, tum ob auxilia cum pecunia nuper in Africam miſſa Annibali Pœniſq; preces Athenienſium, quos agro peruaſtato in vrbem compulerat, excitauerunt ad renouādum bellum. P. Sulpicio Galba, C. Aurelio conſulibus, bellum initum eſt, paucis poſt pacem Carthaginienſibus datam menſibus. Vt ergo cum Pœnis pro Mamertinis ſociis primum, deinde pro Saguntinis pugnatum eſt; ſic cum Philippo pro Athenieſibus. cōtra Athenienſes autem Philippum Acarnanes incitauerant; quorum iuuenes duo, non initiati, in ſacrarium Cereris cum intraſſent, Athenis fuerāt interfecti; vel, ſi verius dicendum eſt, quod Philippus bello Punico II, fœdere icto, Annibalem cōtra Romanos iuuerat. Hæc ex Liuio & Floro. Hoc idem bellum hoc tempore ſuſceptū indicant Capitolini faſti.

DE COS. AN. DLIII.

P. Svlpicivm Galbam, C. Aurelium Cottam, conſules ſuggerunt Liuius & Caſſiodorus. P. Sulpicius, anno DXLII primum conſul fuit; C. Cotta, biennio ante prætor. Iidem conſules ſunt in Capitolinis tabulis; Galba & Cotta, in Siculis. Sulpicio Macedonia, Aurelio Italia prouincia obuenit. Sulpicius exercitu in Macedoniam ducto, equeſtribus prœliis cum Philippo rege bene pugnauit.

De L. Cornelio Lentulo pro cos. ouante ex Hiſpania; & triumpho L. Furii Purpureonis pr. de Gallis.

L. Cornelivs Lentulus anno DXLVII pro conſule Hiſpaniam citeriorem ſortitus eſt. ſucceſſit enim P. Scipioni, hoc autem anno ex Hiſpania rediit. qui cū in ſenatu res ab ſe per multos annos fortiter feliciterq; geſtas expoſuiſſet, poſtulaſſetque vt triūphanti ſibi vrbem inuehi liceret, res triumpho dignas eſſe cēſebat ſenatus, ſed exemplum à maioribus non accepiſſe, vt qui neque dictator, neq; conſul, neq; prætor res geſſiſſet, triumpharet: pro conſule illum prouinciam Hiſpaniam, non conſu-

lem

lem aut prætorem obtinuiſſe. decurrebatur tamen eo, vt ouans vrbē iniret: intercedente Ti. Sempronio Longo tribuno pl. qui nihilo magis id more maiorum, aut vllo exemplo futurum dicebat. poſtremo victus cōſenſu patrum tribunus, ceſſit; & ex S. C. L. Lentulus ouans vrbem eſt ingreſſus. Atq; hic primus triūphus ſine magiſtratu actus eſt. Liuius. Hic autem ex ſequenti conſulatu Capitolino deſcriptus eſt. Inſubres autē Cænomaniq;, & Boii, excitis Sallyis Illuatibusq;, & ceteris Liguſtinis populis, Amilcare Pœno duce, qui in iis locis de Aſdrubalis exercitu ſubſtiterat, Placētiam inuaſerant; & direpta vrbe, ac per Iram magna ex parte incēſa, vix duobus millibus hominum inter incendia ruinaſque relictis, traiecto Pado ad Cremonā diripiendam pergebant. Id bellum L. Furio Purpureoni prætori decretum. Galli à prætore prœlio victi ac cæſi ſunt. Triumphauit de Gallis in magiſtratu L. Furius prætor, quamquam negantibus eū triumphū maioribus natu, & quod alieno exercitu Aurelii conſulis rem geſſiſſet, & quod prouinciam reliquiſſet auiditate rapiendi per occaſionem triumphi. auctor Liuius, & Zonaras.

DE COS. AN. DLIIII.

Hic annus conſules habuit L. Cornelium, P. Villium auctore Caſſiodoro: Liuio autem, & Capitolinis tabulis, L. Cornelium Lentulum, P. Villium Tappulum: Lentulū & Tappulum Siculis. P. Villii conſulis meminit etiam Plutarchus in Quinctio. hic prætor fuit anno DL; Lentulus, pro cos. priore anno triumphauit. Villio Macedonia obtigit, Lentulo Italia. Plerique Græci Latinique ſcriptores nihil memorabile à Villio actum in Macedonia tradunt. L. Manlius Acidinus ex Hiſpania decedēs, à M. Porcio Læca trib. pl. ne ouans vrbem iniret, cum id ab ſenatu impetraſſet, prohibitus, priuatus ingreſſus eſt. Cn. Bæbius Tamphilus prætor, prope cum toto exercitu ab Inſubribus Gallis eſt circumuentus. Liuius.

De Cenſoribus, & Luſtro XLVI.

L. Lentvlvs conſul comitia cenſoribus creandis habuit. multis claris viris petentibus, creati cenſores P. Cornelius Scipio Africanus, P. Ælius Pætus. Hęc Liuius, qui tamen luſtri conditi non meminit: quod conditum ab his cenſoribus eſſe XLV, docent Capitolinæ tabulæ. P. Scipionem Africanum cenſorem principem ſenatus ab his cenſoribus lectum, tradit Liuius in cenſura ſequenti.

DE COS. AN. DLV.

T. Qvinctivm Flamininum, Sex. Ælium Pætum conſules ſuggerunt Liuius, Caſſiodorus, & Capitolinæ tabulæ, vna cū Plutarcho in Quinctio: Flamininum & Pætum Siculæ. Turpiter erratum eſſe inuenio ab auctore libri de viris illuſtribus, qui hunc Flamininū C. Flaminii, qui ad Traſimenum interfectus eſt, filiū tradidit: cum tamen hic è gente Quinctia patritia fuerit, ille è Flaminia plebeia. *Flamininus* autem, cognomen eſt Quinctiorum. Eſt etiam in hoc notandum, Flamininum annos nondum XXX natum, à quæſtura ad conſulatum aſcendiſſe, vt Sex. Aelius collega eius ab ædilitate. auctor Liuius, & Plutarchus. Hic eſt aūt Sex. Aelius Pætus Catus iuris peritus; de quo Cicero, *Egregie cordatus homo Catus Aelius Sextus*, ex Ennio. Itaq; in tabulis Capitolinis *Pætus Catus* vocatur. Aelio Italia, Quinctio Macedonia euenit. quorū ille memorabile nihil geſſit; Quinctius aduerſus Philippū in faucibus Epiri proſpere pugnauit, fugatumq; coegit in regnū reuerti. ipſe Theſſaliam, quę eſt vicina Macedoniæ, ſociis Aetolis & Athamanibus vexauit. L. Quinctius cōſulis frater nauali prœlio Attalo rege & Rhodiis adiuuantibus, Eubœam & maritimam orā occupauit. Achæi in amicitiam accepti ſunt. Coniuratio Setiæ ſeruorum facta de ſoluēdis Carthaginienſibus obſidibus, oppreſſa eſt. Liuius, Plutarchus in Quinctio,

DE COS. AN. DLVI.

Hoc anno C. Cornelius Cethegus, Q. Minucius fuerunt cōſules. auctor Liuius, Caſſiodorus, Cap. tab. Eorum cognomina Cethegus & Rufus, sūt in Siculis. de quibus ſic in Bruto Cicero; C. Cornelio, Q. Minucio conſulibus, ludis Iuuentatis, quos

Salinator Senenſi prœlio vouerat, Liuius docuit fabulam. Minucius prætor fuit anno DLIII; Cethegus, ædilis curulis anno DLV. Conſulibus bellum cum Gallis Ciſalpinis decretum: T. Quinctio prorogatum in Macedonia imperiũ, donec ſucceſſor mitteretur. Hiſpaniæ terminatæ; atque in eas primum duo noui prætores, qui ad quatuor additi fuerant, miſſi: Sempronius Tuditanus, in citeriorem; M. Heluius Blaſio, in vlteriorem. Nabis, Lacedæmoniorum tyrannus, Argos in poteſtatem redegit; cum eoque amicitia iuncta eſt. T. Quinctius pro conſule cum Philippo ad Cynoſcephalas in Theſſalia acie victo debellauit. L. Quinctius frater eius, Acarnanes, Leucade vrbe, quæ caput eſt Acarnaniæ, expugnata, in deditionem accepit. Attalus rex Thebis Pergamum æger aduectus, moritur. Hiſpania vlterior, quam M. Heluius prætor obtinebat, rebellauit. Legati à rege Philippo venerunt; qui, quæcumq; ſenatus cenſuiſſet, id regem facturum eſſe dixerunt. Decem legati more maiorum, quorum ex conſilio T. Quinctius imperator leges pacis Philippo daret, decreti. Polybius, Liuius, Plutarchus, alii.

De triumphis C. Cornelii cos. de Gallis, Qu. Minucii cos. de Liguribus.

GALLI Ciſalpini defecerant à populo Rom. Itaque conſulibus binæ legiones, vt bellum cum iis gererent, decretæ. Cornelius, recta ad Inſubres via, qui tum in armis erãt, Cænomanis aſſumptis; Minucius, in læua Italiæ ad inferũ mare flexit iter; Genuamque exercitu abducto, ab Liguribus orſus eſt bellum. Liguribus in deditionem acceptis, in agrum Boiorum legiones duxit. Inſubres & Cęnomani, à Cornelio prœlio ſuperati ſunt. Ei omnium conſenſu decretus triumphus. Q. Minucius, tẽtata tantum relatione, cum aduerſum omnem ſenatum videret, in monte Albano ſe triumphaturum, & iure imperii conſularis, & multorum clarorum virorum exemplo dixit. C. Cornelius de Inſubribus Cænomaniſque in magiſtratu triumphauit: Q. Minucius cõſul, de Liguribus Boiiſque Gallis, in monte Albano. Is triumphus, loco & fama rerum geſtarum, & quod ſumptum non erogatum ex ærario omnes ſciebant, inhonoratior fuit. Hæc Liuius, & Zonaras.

DE COS. AN. DLVII.

HIC annus conſules habuit L. Furium Purpureonem, M. Claudium Marcellum: Liuius, Caſſiodorus, Capitolinæ tabulæ: Porphyreonem & Marcellum edunt Siculæ. L. Furius, prætor anno DLIII triumphauit; M. Claudius, Marcelli quinquies conſulis filius, prætor fuit anno DLV. Conſulibus ambobus Italia prouincia decreta. Quinctius Macedoniam cum eodem exercitu obtinere iuſſus. Pax Philippo ex X legatorum ſententia. Græciæ à Quinctio libertas data eſt. Sempronius Tuditanus pro cos. in citeriore Hiſpania victus, ex vulnere mortuus.

De ouatione Cn. Cornelii Lentuli prõ cos. ex Hiſpania.

P. SCIPIONI in Hiſpaniam citeriorem ſucceſſit (vt diximus) L. Lentulus, L. Lentulo C. Cornelius Cethegus; Cethego anno DLIIII C. Cornelius Lentulus. De quo Lentulo, quod ad triumphi ſuſpicionem attinet, ita ait Liuius; Cn. Cornelius Lentulus, qui citeriorem Hiſpaniam obtinuerat, cum ex S. C. ouans vrbem eſſet ingreſſus, tulit præ ſe auri mille & quingenta pondo. L. Stertinius ex vlteriore Hiſpania, ne tẽtata quidem triumphi ſpe, quinquaginta millia pondo auri in ærarium tulit. de quo loco quid ſentirem, dixi in ſcholiis Liuianis.

De triumpho M. Marcelli cos. de Inſubribus & Comenſibus.

M. MARCELLVS cos. cui Italia prouincia obuenerat, Pado confeſtim traiecto, in agrum Comenſem, vbi Inſubres Comenſibus ad arma excitis caſtra habebant, ducit; Gallos fundit, caſtra diripit, Comum oppidum capit; caſtella duodetriginta in deditionem recipit. Triumphauit in magiſtratu de Inſubribus Comenſibusque Boiorum triumphi ſpem collegę reliquit. Liuius. Huius etiam triumphi veſtigia ſunt in Capitolinis tabulis. in quibus eſt ſcriptum, triumphaſſe eum IV NON. M. id eſt, vt ego interpretor, *Martias*, extremo iam conſulatu, quem ibid. Mart. inierat.

DE COS. AN. DLVIII.

M. PORCIVM Catonem, L. Valeriũ Flaccum conſules ſuggerunt Liuius, Caſſiodorus, Capitolinæ tabulæ, Plutarchus. Cato, anno DLV; Flaccus, anno DLIIII, præturam geſſerat. Plutarchus M. Poreium M.F. *Priſcum* ante dictũ; poſt ab vſu rerum *Catonem* nominatum ſcribit, vnde Priſcum & Flaccum in hunc annum edunt Siculæ tabulæ. Nouum hominem fuiſſe, & Cicero ſæpe, & Plutarchus aſſerunt. Cicero in Verrem de eo ſic loquitur; M. Cato ſe virtute, non genere, populo R. cõmendauit; & ipſe ſui generis initium, ac nominis ab ſe gigni ac propagari voluit. L. Valerius P.F. Flaccus dicitur etiam à Liuio anno DLXIII; vbi de eo triumuiro ad coloniam deducendam agit. Cato Hiſpaniam, Valerius Italiam ſortitus eſt. Annibal fruſtra in Africa bellum moliẽs, & ob hoc Romanis per epiſtolas aduerſæ factionis principum delatus, propter metum Romanorum, qui legatos ad Carthaginiẽſium ſenatum de eo miſerant, profugus, ad Antiochum Syriæ regem ſe contulit, bellum contra Romanos parantem. Lex Oppia, quam C. Oppius tribunus pl. bello Punico de ſtringendis matronarum cultibus tulerat, cum maxima cõtentione abrogata eſt, diſſuadente Catone. Idem Cato in Hiſpaniam profectus, bello, quod ab Emporiis orſus eſt, citeriorem Hiſpaniam pacauit. Valerius Flaccus conſul alter, in Gallia cum Boiorũ exercitu propter Litanam ſiluam ſignis collatis, ſecũdo prœlio conflixit. Cum ſenatus T. Quinctio permiſiſſet, an bellum cum Nabide Lacedæmoniorũ tyranno, qui Argos ſeruitute oppreſſerat, ſuſcipere vellet, Quinctius Græcorum qui opẽ tulerunt, voluntate, Nabidi arma intulit, atq; Argis, qui in poteſtate eius erant, liberatis, pacem tyranno dedit. Polybius, Liuius, Plutarchus, Appianus.

De ouatione M. Heluii Blaſionis prat. & triumpho Qu. Minucii Thermi pro prat. ex Hiſpania.

ANNO DLVI prætores duo additi, vt eſſent ſex, qui in Hiſpanias citeriorem & vlteriorem quotannis mitterẽtur. Hiſpaniæ eodem anno terminatæ ſunt. Miſſus eſt C. Sempronius Tuditanus in citeriorem; M. Heluius Blaſio in vlteriorem. Anno DLVII ſucceſſit Tuditano Q. Minucius Thermus prætor; Heluio Q. Fabius Buteo. Anno DLVIII, Thermo ſucceſſit P. Manlius prætor, adiutor conſuli M. Catoni, qui & ipſe eam prouinciã ſortitus fuerat, datus; Buteoni, Ap. Claudius Nero. Hoc autẽ anno Heluio decedenti ex Hiſpania vlteriore cum præſidio ſex milliũ dato ab Ap. Claudio prętore; Celtiberi agmine ingenti ad oppidum Illiturgi occurrerũt. viginti millia armatorũ fuiſſe Valerius ſcribit; duodecim millia ex iis cæſa; oppidũ Illiturgi receptũ, & puberes omnes interfectos. inde ad caſtra Catonis Heluius peruenit; & quia tuta iam ab hoſtibus regio erat, præſidio in vlteriorem Hiſpaniam remiſſo, Romam eſt profectus; & ob rem feliciter geſtam ouans vrbem ingreſſus eſt. Cauſſa negati triumphi fuit, quod alieno auſpicio, & in aliena prouincia pugnaſſet. cęterũ biennio poſt redierat, cum prouincia quoq; ſucceſſori Q. Minucio tradita, annũ inſequentẽ retentus ibi longo & graui fuiſſet morbo. Itaque duobus modo mẽſibus ante Heluius ouans vrbem eſt ingreſſus, quam ſucceſſor eius Q. Minucius triũpharet. Is autem ad Turbam oppidũ cum Budare & Beſaſide imperatoribus Hiſpanis ſignis collatis proſpere pugnarat; duodecim millia hoſtium cęciderat; Budarem imperatorem ceperat. Hæc Liuius. Mirum autem eſt, quod Q. Minuciũ ſucceſſorem M. Heluii nominet; cum Heluius vlteriorem, Minucius citeriorem Hiſpaniam ſortitus ſit. *Blaſionem* cognomen eſſe Heluii, cum fragmẽta Capitolina huius triumphi indicãt, tum etiam Dio, qui libro XLVI Heluii cuiuſdam Blaſionis meminit.

DE COS. AN. DLIX.

P. CORNELIVM Scipionem Africanum II, Ti. Sempronium Longum coſ. in hunc annum comparant Liuius & Caſſiodorus, cum Siculis & cum Capitolinis tabulis. Horum meminit etiã Cicero pro Cornelio perduellionis reo apud Pædianũ his verbis; P. Africanus, cum conſul eſſet cum Ti. Longo, paſſus eſt à populari cõſeſſu ſenatoria ſubſellia ſeparari. quę verba ſic interpretatur Pædianus: Hoc factum eſt

by Google

ſecundo conſulatu Scipionis, poſt ſeptimum annum quam Carthaginienſibus bello ſecundo data pax eſt. Et de aruſpicum reſponſis; Ludis Megalenſibus primum ante populi conſeſſum ſenatui locum P. Africanus iterum conſul ille maior dedit. Et Valerius libro IIII; A condita vrbe vſque ad Africanum & Ti. Longum conſules, promiſcuus ſenatui & populo ſpectandorum ludorum locus erat. item capite De inſtitutis. Idem ſcribit etiam Liuius. Horum conſulum patres primo anno ſecundi belli Punici conſules fuiſſe idem tradit Ti. Sempronius anno DLVII præturam geſſit. Cōſulibus ambobus Gallia prouincia decreta. Sempronius vario euētu cum Boiis pugnauit: Scipio nulla re memorabili geſta, Romam comitiorum cauſſa rediit.

De cenſoribus, & Luſtro XLVII.

IN hunc annum cenſores referunt Liuius, Pædianus in Cornelianam, vna cum Capitolinis tabulis, Sex. Aelium Pætum, C. Cornelium Cethegum. P. Scipio Africanus, quem priores cenſores principem ſenatus legerant, iterum lectus. Luſtrum ſequenti anno condidit C. Cornelius. cenſa ſunt ciuium capita CXLIII millia ſeptingenta quatuor. Liuius. Hoc luſtrum quadrageſimum ſeptimum nominant Capitolinæ tabulæ.

De triumpho M. Catonis cos. ex Hiſpania.

PRIORE anno cum tantum gliſceret in Hiſpania bellum, vt iam conſulari & duce & exercitu opus eſſet, placuit patribus conſules Hiſpaniā citeriorem ſortiri. Cato ſortitus eſt. Bello, quod ab Emporiis orſus eſt, totam citeriorem Hiſpaniam, quæ rebellauerat, pacauit: atque pro cos. hoc anno ex ea triumphauit. Hæc Liuius, Plutarchus, Appianus in Iberica; Frontinus, is qui de viris illuſtribus ſcripſit, & Florus, & Zonaras.

De triumpho T. Quinctii Flaminini procos. de rege Philippo ex Macedonia.

T. QVINCTIVS Flamininus, prouinciam Macedoniam in conſulatu ſortitus, cum Philippo rege ad Cynoſcephalas in Theſſalia debellauit: filium eius Demetrium obſidem accepit; regi petenti pacem; Græciæ nec opinanti libertatem dedit. Idem bellum aduerſus Lacedæmonios, & tyrānum eorum Nabidem ſuſcepit; ac liberatis Argis, qui ſub ditione eius erāt, pacem illis, qualem ipſe voluit, dedit; filiumque tyrāni Armenem obſidem accepit. Pacis Philippo datæ hæ conditiones fuerūt, vt Macedoniæ regno contentus, Græcia tota excederet; talenta mille penderet; naues niſi X haberet. Nabidi victo Lacedæmon relicta. His de cauſſis per triduum hoc anno pro conſule triumphauit. ante currum obſides duo ducti, regis & tyranni filii. Liuius, Plutarchus, Florus, Eutropius. Ab eo Macedonicum bellum finitum eſſe, omnes conſentiunt.

DE COS. AN. DLX.

LIVIVS, Caſſiodorus, & Capitolini auctores, conſules in hunc annum ſubrogatos ſcribunt L. Cornelium Merulam, & Q. Minucium Thermum. Eadem cognomina in faſtis Siculis inuenio. Merula prætor fuit anno DLV, Thermus anno DLVII. Cornelius conſul Galliam, Minucius Ligures ſortitus eſt. ille ad Mutinam cū Boiis; hic ad Piſas cum Liguribus pugnauit. Cornelio triumphum petenti ſe interceſſuros eſſe tribuni pl. profeſſi ſunt. Liuius.

DE COS. AN. DLXI.

L. QVINCTIVS Flamininus, Cn. Domitius Ahenobarbus, hoc anno conſules fuerunt. auctor Liuius, Caſſiodorus, Capitolinæ tabulę. quorum cognomina ſuggerunt quoque Siculæ. His comitiis P. Scipio Naſica, & C. Lælius, quos Africanus deducebat, repulſam tulerūt. L. Quinctius, T. Quinctii frater germanus fuit; vt Liuius & Cicero, & Plutarchus tradiderunt. Idem anno DLIII, Domitius anno DLIX præturam geſſit. Vtrique conſuli Italia decreta; Ligurum fines late peruaſtati à Quinctio ſunt. Boii, aduerſus quos Domitius ierat, quieuerunt. Liuius.

De

De bello Antiochino.

ANTIOCHVS Syriæ rex bellum Romanis intulit, Quinctio & Domitio coſ. Regem mouere partim Thoas Ætoliæ princeps, qui Aetolos populi Rom. ſocios haud ſatis dignis præmiis bello Macedonico confecto à Romanis affectos, querebatur: partim Annibal Pœnus, qui in Africa victus, profugus, & pacis impatiens, hoſtem populo Rom. toto orbe quærebat. Intulit autem, nimia opum ſuarum fiducia adductus, ſpecie Lyſimachiæ repetendæ, quam à maioribus ſuis in Thracia conditã Romani poſſidebãt: ſtatimq; Græciam ac inſulas eius occupauit. Hinc Cicero pro Pompeio, Romanos cum Antiocho rege pro ſociis dimicaſſe ait. Primus aduerſus Antiochum miſſus eſt M'. Acilius Glabrio cõſul. Hoc bellum, *Antiochinum*, *Syriacum*, & *Aſiaticum* dictũ eſt. Liuius, Florus, is qui ſcripſit de viris illuſtrib9, Capitolinæ tabulę.

DE COS. AN. DLXII.

IN hunc annum conſules creati P. Cornelius Scipio Naſica Cn. F. M'. Acilius Glabrio, auctore Liuio, Caſſiodoro, Capitolinis faſtis Plutarcho in Quinctio, Appiano in Syriaca hiſtoria: Glabrio & Naſica Siculis. Ceterum P. Scipio præturam geſſit anno DLIX; idem qui vir optimus à ſenatu iudicatus, Idæam matrem bello Punico ſecundo in vrbem vexit; filius Cn. Scipionis Calui. eius qui conſul cum Marcello fuit, poſt autem in Hiſpania occiſus eſt cũ fratre P. Scipione, Africani patre. quapropter Liuius fratres patrueles hunc & Africanum vocat. Manii Acilii Glabrionis conſulis meminit Plutarchus in Quinctio, in Catone, & in Sylla; item Appianus in Syriaca, Cicero in Catone; & Macrobius libro primo Saturnalium, his verbis; Flauius primum interkalaſſe Manium conſulem dicit ab vrbe condita anno quingẽteſimo ſexageſimo ſecundo, inito mox bello Aetolico. Itaque cum Capitolina etiam ſumma conſentit. Hic prætor fuit anno DLVII. Acilio Græcia, Cornelio Italia obuenit. Bellum Antiocho regi, & Aetolis, ac qui ſectam regis ſequerentur, ex S. C. & populi iuſſu illatum. Antiochus in Eubœa luxuria elanguit: hoſpitis ſui Chalcidenſis filiam virginem duxit. Itaque cum aduentu Acilii conſulis Thermopylas occupaſſet, inde virtute M. Catonis tribuni militum eiectus, in Aſiam refugit. Aetoli Heraclea ab Acilio capta fracti, pacem petierunt. Liuius, Appianus.

De ouatione M. Fuluii Nobilioris prat. ex Hiſpania, & triumpho P. Scipionis Naſica cos. de Boiis.

M. FVLVIVS Nobilior, prætor anno DLX Hiſpaniam vlteriorem ſortitus eſt. ibi re bene geſta cum domum rediiſſet, hoc anno vrbem ouans ingreſſus eſt. Liuius, vnde in libro de viris illuſtribus legendum eſt; M. Fuluius Nobilior prætor Hiſpanos ſuperauit: vnde ouans vrbem introiit. Hic ex conſulatu eius Capitolino deſcriptus eſt. Eodem anno P. Cornelius conſul, cui Gallia prouincia euenerat, Boios Gallos mouentes, acie vicit, caſtris exuit, in deditionem accepit. Idem a ſenatu contra intercesſionem P. Sempronii Blæſi tribuni pl. vt ſibi triumphanti vrbem ingredi liceret, impetrauit, auctor Liuius.

DE COS. AN. DLXIII.

L. CORNELIVM Scipionem, C. Lælium conſules ſubiiciunt in hunc annum Caſſiodorus, Liuius, & Cap. tabulæ: Scipionem & Lælium Siculæ. Eoſdem Gellius lib. XVI, cap. IIII, C. Lælium C. F. L. Scipionem P. F. vocat. Lælio cognomen *Africani* adiicit ſolus Caſſiodorus. prætor fuit anno DLVII. L. Scipio, frater eſt Africani qui poſt ab Aſia deuicta, *Aſiaticus* appellatus eſt. præturam geſſit anno DLX. Lælio Italia, Scipioni Græcia decreta, ſi frater eius Africanus ei legatus iret.

De triumpho M'. Acilii Glabrionis pro cos. de Aetolis, & rege Antiocho.

SVB idem tempus duo fere cum triumphi ſpe prætores de prouinciis redierunt Q. Minucius ex Liguribus, M'. Acilius ex Ætolia. auditis vtriuſq; rebus geſtis, Minucio negatus triumphus, Acilio magno conſenſu decretus: isque triumphans de rege

Antiocho & Aetolis, vrbem ingreſſus eſt. Ita Liuius. Ceterum Aetoli, cum ab amicitia populi R. defeciſſent, ſe Antiocho regi iunxerant: rex autem bello Græciæ illato, complures vrbes occupauerat. Itaq; M'. Acilius conſul eum, rege Philippo adiuuāte, apud Thermopylas victum Græcia expulit; atque Aetolos deuicit. Horum autē alter eſt Q. Minucius Thermus, cui conſuli anno DLX Ligures prouincia obuenit; alter, M'. Acilius Glabrio, qui conſul anno priore, bellum in Græcia cum Antiocho & Aetolis geſſit. quos Liuius prætores vocat pro proconſulibus.

DE COS. AN. DLXIIII.

CN. Manlius Vulſo, M. Fuluius Nobilior, in hunc annum conſules nominantur à Liuio, Caſſiodoro, & Capitolinis Siculiſq; tabulis. quorum Manlius prætor fuit anno DLVII, Fuluius anno DLX. Aetolorum legati, cum de pace acturi in ſenatum veniſſent, interrogati ab vno ſenatore, permitterent ne arbitriū de ſe populo Romano: deinde ab altero, habituri ne eoſdē quos populus Romanus ſocios & hoſtes eſſent, nihil ad ea reſpondentes, egredi templo iuſſi ſunt. conclamatum deinde prope ab vniuerſo ſenatu eſt, totos adhuc Antiochi Aetolos eſſe, & ex vnica ea ſpe pendere animos eorum. itaq; bellum cum haud dubiis hoſtibus gerendum. Illa etiam res accendit, quod eo ipſo tempore, quo pacem ab Romanis petebāt, Dolopiæ atq; Athamaniæ bellum inferebant. Senatuſconſultum in M'. Acilii ſententiam factum eſt, vt Aetoli eo die iuberentur proficiſci ab vrbe, & intra quintumdecimū diem Italia excedere. ita dimiſſi Aetoli. Conſules ſortiri Aetoliam & Aſiā placuit. qui Aſiam ſortitus eſſet, exercitus ei quē L. Scipio haberet, eſt decretus: alteri conſuli, exercitus qui erat in Aetolia. iſq; iuſſus non ſolum cum Aetolis bellū gerere, ſed etiam in Cephalleniam inſulam traiicere. Aetolia M. Fuluio, Aſia Cn. Mālio ſorte euenit. Fuluius Apolloniam exercitu traiecto, Ambraciam Aetolorum vrbē nobiliſſimam obſeſſam cepit; atque Ambracienſibus pacem petentibus dedit. Aetoli diu iactati, tādem vt ad conditiones pacis conuenirent, effecerunt. fuerunt autem hæ: Imperium maieſtatemque populi R. gens Aetolorum cōſeruato ſine dolo malo: Ne quem exercitum, qui aduerſus ſocios amicoſq; eorum ducetur, per fines ſuos tranſire ſinito; neue vlla ope iuuato: Hoſtes eoſdē habeto quos populus Romanus; armaq; in eos ferto, bellumq; pariter gerito: Obſides XL arbitratu conſulis Romani dato: Cephallenia extra pacis leges eſto. De pecuniæ ſumma, quam penderent, pēſionibuſq; eius, nihil ex eo quod cum conſule conuenerat, mutatum. Cn. Manlius conſul alter, cum Epheſum veniſſet, bellū Gallis Aſiaticis, quod eos Antiochum auxiliis iuuiſſe diceret, mouit; atque ad ſingula eorum oppida, Attalo rege ducente, arma circumtulit. Fuluius interea in Cephalleniam tranſgreſſus, omnes ciuitates in deditionem ſine prœlio vllo accepit. Samii ſoli obſidione in poteſtatem venerunt. Idem, quia in exitu annus erat, comitiorum cauſſa Romam regreſſus eſt. Hæc ex Liuio.

De Cenſoribus, & Luſtro XLVIII.

CVM cenſuram multi & clari viri peterent, T. Quinctius Flaminius, P. Cornelius Cn. F. Scipio, L. Valerius Flaccus, M. Porcius Cato, M. Claudius Marcellus, M'. Acilius Glabrio; T. Quinctius, M. Marcellus creati. Marcellus ſorte ſuperato Quinctio, luſtrum condidit. conditum eſt autem anno ſequēti. ſenatum perlegerūt: princeps in ſenatu lectus tertium P. Scipio Africanus. Hæc Liuius. T. Quinctii cenſoris ante M. Catonem cenſorem meminit Cic. in lib. de ſenectute. eundē cum M. Marcello, M. Marcelli quinquies conſulis filio, cenſorem fuiſſe ſcribit Plutarchus.

De triumphis L. Aemilii Regilli pr. & L. Scipionis procos. de rege Antiocho; Q. Fabii Labeonis pr. ex Creta.

HOC anno tres triumphos actos inuenio; duos de Antiocho rege, tertiū ex Creta inſula; quorum nauales duo fuerunt, L. Aemilii Regilli pr. de Antiocho, & Q. Fabii Labeonis pr. ex Creta: tertius, à L. Scipione Aſiatico actus eſt de Antiocho rege ex Aſia: de quibus fere ita Liuius: L. Aemilius Regillus pr. anno priore claſſem ſortitus, aduerſus Antiochum profectus, inter Epheſum, Samum, Chiumq; cū præfectis

regis

regis congreſſus, claſſem eius vicit, fudit, cõtudit, fugauitq;, ac naues longas cum omnibus ſociis cepit ſexaginta duas. Ei verò hoc anno extra vrbem in æde Apollinis cum ſenatus datus eſſet, auditis rebus geſtis eius, quãtis cum claſſibus hoſtiũ dimicaſſet, & quod inde naues demerſiſſet aut cepiſſet, magno conſenſu patrũ triũphus decretus eſt. triumphauit K. Februariis. Eadem de victoria ſic ſcriptũ eſt in libro de viris illuſtribus in Antiocho. atq; etiam Florus vt Antiochum Xerxi cõparat, ſic Æmilium Alcibiadi. Idem eſt apud Appianum in Syria. L. autem Cornelius Scipio, cum in cõſulatu Aſiam, & bellum cõtra Antiochum regem obtinuiſſet, eo cũ Africano fratre legato profectus, regem ipſum abſente fratre, Eleæ ægrotante, Eumene Pergami rege adiuuante, cum arcus hoſtium pluuia hebetati eſſent, apud Sipylum montem ad Magneſiam acie vicit, ac bellum confecit. Itaq; de triumpho eius ſic Liuius; L. Scipio ad vrbem venit; ne cognomine fratri cederet, *Aſiaticum* ſe appellari voluit; & in ſenatu, & in concione de rebus à ſe geſtis diſſeruit. imperatori triũphus decretus eſt. triumphauit menſe intercalario prid. K. Mart. anno fere quam cõſulatu abiit. Pacis Antiocho datæ hæ leges fuerũt; vt Europa abſtineret; Aſiaq; omni quę cis Taurum eſt, decederet: pro impenſis in bellum factis, x v millia talentorum Euboicorum daret: mille talentum per x I I annos penderet; Eumeni cccc talenta redderet. Cum Aſianis autem ita pactum; vt cis Taurum montem, quæ intra regni Antiochi fines fuiſſent, Eumeni attribuerẽtur; præter Lyciam Cariamq; vſq; ad Mæandrum amnem; ea Rhodiorum eſſent. ceteræ omnes ciuitates, quæ Attali ſtipẽdiariæ fuiſſent, eædem Eumeni vectigal pẽderent: quæ vectigales Antiochi fuiſſent, ex liberę atque immunes eſſent. Eumeni Phrygia vtraque, & Myſia reſtituta. De eadem victoria Appianus in Syriaca, Florus, Eutropius, & ſcriptor libri de viris illuſtribus. Q. autem Fabius Labeo, prętor hoc anno claſſem ſortitus, ne otioſam prouinciã habuiſſe videri poſſet, optimum iudicauit in Cretã inſulam traiicere. Cydoniatæ bellum aduerſus Gortynios & Gnoſios gerebant; & captiuorũ Romanorum, atq; Italici generis magnus numerus in ſeruitute eſſe per totam inſulã dicebatur. claſſe autem Epheſo profectus, cum primũ Cretæ littus attigit, nuntios circa ciuitates miſit, vt armis abſtinerẽt, captiuosq; reducerẽt. nihil magnopere ea Cretenſes mouerũt. captiuos præter Gortynios nulli reddiderunt. Valerius Antias ad quatuor millia captiuorum, qui belli minas timuerũt, ex tota inſula reddita ſcripſit; eamque cauſſam Fabio, cum rem nullam aliam geſſiſſet, naualis triumphi impetrãdi ab ſenatu fuiſſe. Hæc Liuius libro xxxv I I extremo. at lib. xxxv I I I, in oratione Cn. Manlii, hęc verba ſunt; Vos tribunos plebei nuper, viros fortes ac ſtrenuos, impedientes Q. Fabii Labeonis triumphum, auctoritate veſtra deterruiſtis. triumphauit, quem non bellũ iniuſtum geſſiſſe, ſed hoſtem omnino non vidiſſe inimici iactabant. Hic idem Q. Fabius ex conſulatu ſequenti Capitolino deſcriptus eſt.

De triumpho L. Paulli pro cos. ex Hiſpania vlteriore.

L. ÆMILIVS Paullus vlteriorem Hiſpaniam in prętura ſortitus eſt Naſica & Glabrione coſ. Poſtero autem anno prorogato imperio, haud ſatis proſpere rẽ geſſit. ſiquidem ſic ſcribit Liuius; Ætolici triumphi minuit lætitiã nuntius ex Hiſpania triſtis aduerſa pugna in Vaſcetanis ductu L. Aemilii Paulli proconſulis apud oppidũ Lyconem cum Luſitanis; ſex millia de exercitu Romano cecidiſſe; ceteros pauẽtes intra vallum compulſos, ægre caſtra defendiſſe, & ad modum fugientiũ magnis itineribus in agrum pacatum reductos. Poſtero autem hoc anno rem melius ab eodẽ geſtam ita tradit; In Hiſpania vlteriore, prius aliquãto quam L. Bæbius ſucceſſor veniret, L. Aemilius Paullus, qui poſtea regem Perſen magna gloria vicit, cum priore anno haud proſpere rem geſſiſſet, tumultuario exercitu collecto, ſignis collatis cum Luſitanis pugnauit. fuſi fugatiq; ſunt hoſtes; cæſa decem & octo millia armatorum; tria millia ccc capti; & caſtra expugnata. Plutarchus autem Paullum bis acie cõflixiſſe cum hoſtibus ait, ac xxx millia cecidiſſe. Neuter tamen eorum eũ triumphaſſe adſcribit: cum tamen eius triumphi meminerit Velleius, cum inquit, L. Paullum iã tum cum aduerſus Perſeum coſ. I I, miſſus eſt, prætorẽ ac conſulem triumphaſſe; & lapis antiquiſſimus, in quo L. Paullum ter triumphaſſe; & nummus argẽteus perue-

tuſtus, in quo tria trophæa cum his litteris ſunt impreſſa I L. PAVLL. TER. Quoniam autem hunc triumphum Capitolinorum triumphorum auctores omiſerunt, quippe qui Perſicum eius triumphum ſecundum, non tertium (vt fuit faciendum) notarunt, ne in faſtis mihi quidem inſcribendum putaui.

DE COS. AN. DLXV.

DEINCEPS cōſules inſequuti M. Valerius Meſſalla, C. Liuius Salinator. auctor Liuius, Caſſiodorus, & cum Siculis tabulis Capitolinæ. Meſſalla præturā geſſit anno DLX. Salinator DLXII. C. Salinatorem Catonis æqualem vocat Cicero in Catone. Meſſallæ, Ligures; Salinatori, Gallia obtigit. nihil ab iis memorabile geſtum. Fuluio in Ætolia, Manlio in Aſia prorogatum imperium eſt. Manlius fœdus cum Antiocho ſcripſit, cuius ante meminimus; atque per Macedoniam in Theſſaliam exercitum traduxit. inde per Epirum Apolloniam cum perueniſſet, nōdum adeo hiberno contempto mari, vt traiicere auderet, Apolloniæ hibernauit. Liuius.

DE COS. AN. DLXVI.

CONSVLES inde M. Æmilius Lepidus, C. Flaminius. Teſtes ſunt Liuius, Caſſiodorus, Zonaras. Strabo lib. v; Siculæ & Capitolinæ tabulæ. Horū meminit Valerius lib. VI. cum ait; M. Æmilio Lepido, C. Flaminio conſulibus, L. Minucium & L. Mālium Carthaginienſiū legatis, quia manus his intulerant, per feciales dedēdos curauerunt. Idem ſcribit Liuius. Hic eſt M. Lepidus, qui bis cōſul, & cēſor, & ſexies princeps ſenatus fuit; cuius meminit Cicero de prouinciis. prætor fuerat anno DLXII. Flaminius collega eius, anno DLX. Vtrique Ligures prouincia decreti. Hoc anno P. Scipioni à Petilliis tribunis pl. de capta ab Antiocho rege ob pacem dandam pecunia, dies dicta eſt. quo eum in Capitolium diis gratulatum è roſtris seceſſiſſet, cōcionem à tribunis pl. primum auertit; deinde die longiore producta, in Liternum conceſſit, ne ad cauſſam dicendam adeſſet: citatus, abſens morbū excuſauit; ac rure mortuus eſt. tum rogatio lata de pecunia capta, ablata, coacta ab Antiocho rege, quæ in publicū relata non eſſet; eaque de re L. Scipio Publii frater poſtulatus, damnatus eſt. Hæc Liuius; qui tamen de anno inter annales non conuenire ait. Cōſules quietam prouinciam nacti, vias Æmiliam & Flaminiam ſtrauerunt. Liuius, Strabo.

De triumphis M. Fuluii Nobilioris pro cos. de Aetolis; Cn. Manlii Vulſonis pro cos. de Gallis Aſiaticis.

M. FVLVIVS Nobilior conſul, qui aduerſus Ætolos (vt dixi) miſſus, prœliis frequentibus victos, & in Ambraciam oppidum coactos, in deditionem accepit, ac ſerpente latius bello Cephalleniam etiam ſubegit; Romam hoc anno reuerſus, triumphum poſtulauit; atque eum cōtra M. Aburii tribuni pl. interceſſionem impetrauit. Triumphauit pro cos. a. d. X K. Ian. de Aetolis & de Cephallenia, Lepido Flaminioq; conſulibus, auctore Liuio; vel (vt ait Eutropius) Albino & Philippo. Eiuſdem victoriæ mentio fit apud eum qui ſcripſit de viris illuſtribus. De hoc conſule ſic Cicero in prima Tuſculana; Cato obiecit vt probrum Marco Nobiliori, quod is in prouinciā poetas duxiſſet: duxerat autem conſul ille in Aetoliam, vt ſcimus, Ennium. Et Plinius libro XXXV; Zeuxis fecit figulina opera; quæ ſola in Ambracia relicta ſunt, cum inde Muſas Fuluius Nobilior transferret. At vero Cn. Manlius Vulſo conſul, ad ordinandam Scipionis Aſiatici prouinciam, & fœdus cum Antiocho ſcribendum miſſus, Piſidas, Gallogræcos, Toliſtobogios, Tectoſagas, & Trocmos, qui Brenno duce in Aſiam tranſierant, cum ſoli citra Taurum montem non parerent, quod auxilia Antiocho regi præſtitiſſe dicerētur, vt dixi, adortus, bello ſine S. C. aut iuſſu populi ſuſcepto, in poteſtatem adduxit. Itaque Romam reuerſus, ac clade à Thracibus, per quos exercitum traduxerat, accepta, extremo hoc anno a. d. III. Non. Mart. de Gallis, qui Aſiam incolunt, triumphauit, contradicentibus X legatis, ex quorum cōſilio fœdus cum Antiocho ſcripſerat, quod iniuſſu ſenatus bellum geſſiſſet. Hæc Liuius, & Rufus. Florus autem ita: An fuiſſet cupidus triumphi Manlius, an Gallos Aſiaticos inuiſos ſimulauerit, dubiū. certe negatus eſt victori triumphus: quia cauſſam belli non approbauit ſenatus. De triumpho eiuſdem ſic Plinius lib. XXXIII: Cn. Manlius Aſia deuicta, triumphum duxit anno DLVII. Hic idem Manlius luxuriam

Aſia-

Aſiaticã Romam in triũpho duxiſſe, à Liuio & Plinio traditur. Hoc bello leges quædam regulis Gallorum, quibus pacem cum Eumene rege ſeruarent, dictæ: iisque, vt agrorum ſuorum finibus ſe continerent, denuntiatum. Liuius.

DE COS. AN. DLXVII.

SP. Poſtumium Albinum, Q. Marcium Philippum, conſules inuenio in hunc annum apud Liuium, Caſſiodorum, Eutropium, & tabulas Capitolinas: Albinum & Philippum apud Siculas. Horum meminit Valer. lib. VI. cap. III; & Plin. lib. XXXIII. cap. X: Populus (inquit) Romanus ſtipem ſpargere cœpit Sp. Poſtumio, Q. Marcio cos. Tanta abundantia pecuniæ erat, vt eam cõferret L. Scipioni: ex qua is ludos fecit. Poſtumius, anno DLXIIII fuit prætor, Marcius anno DLXV. Conſulibus ambobus quæſtio de clandeſtinis coniurationibus, quæ in ſacris Bacchanalibus fiebãt, decreta. deque earum ſociis ſupplicio ſumpto; in Ligures profecti ſunt. Liuius.

DE COS. AN. DLXVIII.

HIC annus conſules habuit Ap. Claudium Pulchrum, M. Sempronium Tuditanum. auctor Liuius, Caſſiodorus, & tabulę Capitolinæ. Pulchrum & Tuditanum in Siculis inuenio. Tuditanus anno DLXIIII præturam geſſit; Pulcher, anno DLXVI. Vterque in Liguribus rem geſſit.

De ouatione L. Manlii Acidini pro pr. ex Hiſpania citeriore.

L. MANLIVS Acidinus prætor an. DLXV Hiſpaniam citeriorem ſortitus, rem bene geſſit. Hic hoc anno ex Hiſpania reuerſus eſt. Cui poſtulãti ab ſenatu in æde Bellonæ triumphum, rerum geſtarum magnitudo impetrabilem faciebat: exemplum obſtabat; quod ita comparatum more maiorum erat, ne quis, qui exercitum nõ deportaſſet, triumpharet: niſi perdomitam pacatamque prouinciã tradidiſſet ſucceſſori. Medius tamen honos Manlio habitus, vt ouãs vrbem iniret. Liuius. Hic ex ſequenti conſulatu Capitolino deſcriptus eſt.

DE COS. AN. DLXIX.

P. CLAVDIVS Pulcher, L. Porcius Licinus, conſules ſequuti ſunt in hunc annum. teſtes Liuius, Caſſiodorus, Capitolinæ tabulæ. Pulcher & Licinus eſt in tabulis Siculis. Pulcher prætor fuit anno DLXV; Licinus, anno DLX. P. Claudius, Ap. Claudii conſulis frater eſt, auctore Liuio. Conſulibus Ligures, quia nuſquam alibi bellum erat, decreti. Liuius.

De cenſoribus, & Luſtro XLIX.

M. PORCIVS Cato cum L. Valerio Flacco cenſor in hunc annum editur à Liuio, Plutarcho, & Capitolinis tabulis. Horum meminit etiam Valerius libro II, cap. IIII; & lib. IIII, cap. V. & Cicero in Bruto, cum ait; Plautus P. Claudio, L. Porcio cos. viginti annis poſt M. Cethegum, & P. Tuditanum cõſules, mortuus eſt, Catone cenſore. Et in Catone; Scipio maior anno ante Catonem cenſorem mortuus eſt; cũ nouem ante annis ipſe conſul Cato fuiſſet. Item; Cato cenſor. L. Flamininum T. Flaminini fratrem, L X annis poſtquam conſul fuit, è ſenatu eiecit. Luſtrum conditum quamquám non exprimit Liuius, factum tamen eſſe XLIX, ex Capitolina cenſura intelligi poteſt. Princeps ſenatus lectus L. Valerius, qui cẽſor erat; præſertim mortuo Africano, qui tribus ante luſtris lectus fuerat.

De triumphis C. Calpurnii Piſonis pr. & L. Quinctii Criſpini pr. ex duabus Hiſpaniis.

ANNO DLXVII C. Calpurnius Piſo, & L. Quinctius Criſpinus, prætores Hiſpaniã ſortiti ſunt; ille vlteriorem, hic citeriorem. cum aũt copias in Hiſpania iũxiſſent, bellum communi animo geſſerunt, ac Luſitanos Celtiberosq; ſubegerunt. Romam aũt reuerſi hoc anno, prior Calpurnius, deinde Quinctius de Luſitanis Celtiberiſq; triumpharunt. auctor Liuius. Piſo ex ſequenti conſulatu Capitolino deſcriptus eſt.

DE COS. AN. DLXX.

In hunc annum creati conſules M. Claudius Marcellus, Q. Fabius Labeo; ex Liuio, Caſſiodoro; lapidibus Capitolinis cognomina quoq; eorũ in Siculis tabulis reperiuntur. Horum ſic meminit Probus in Annibale; M. Claudio Marcello, Q. Fabio Labeone conſulibus, mortuum Annibalem ſcribit Atticus. Labeo, prætor fuit anno DLXIIII; Marcellus, anoo DLXV. Vterque Ligures ſortitus eſt: Marcellus tamen in Galliam aduerſus Gallos Tranſalpinos, qui in Italiam tranſgreſſi, oppidum in agro Aquileienſi ædificabant, Gallis ex prouincia exactis, Iſtricum bellum moliri cœpit, litteris ad ſenatum miſſis, vt ſibi liceret in Iſtriam legiones traducere. Id ſenatui placuit. In Liguribus nihil memorabile à Q. Fabio geſtum. Marcellus ex Iſtria reuocatus, exercitu dimiſſo, Romam comitiorum cauſſa rediit. Liuius, Zonaras.

DE COS. AN. DLXXI.

Cn. Bæbius Tamphilus, L. Aemilius Paullus, in hunc annum creati cõſules fuerunt. auctor Liuius, Caſſiodorus, Capitolinæ tabulæ; &, ſi cognominum tantum rationẽ habeas, etiam Siculæ. L. Aemilius, L. Aemilii, qui periit ad Cannas, eſt filius, teſte Plutarcho, & Velleio. Idem, prætor fuit anno DLXII; Bębius anno DLIIII. Conſulibus præter Ligures nulla prouincia, quæ decerneretur, erat. M. Marcello in Gallia prorogatum imperium, & Q. Fabio in Liguribus. Ligures ſine prœlio in deditionem accepti. Liuius.

De A. Terentio Varrone pro pr. ouante ex Hiſpania citeriore.

A. Terentius Varro, prætor anno DLXIX Hiſpaniam citeriorem ſortitus, in Sueſſetanis oppidum Corbionem vineis & operibus expugnauit; poſteriore anno, prorogato imperio, ſecunda prœlia cum Celtiberis fecit; & oppida, quæ ibi cõmunierant, aliquot expugnauit. hoc autem anno Romam reuerſus, vrbem ouans iniit; auctore Liuio.

DE COS. AN. DLXXII.

P. Cornelius Cethegus, M. Bæbius Tamphilus, cõſules hoc anno ſubſequuntur apud Liuiũ, Caſſiodorũ, & tabulas Capitolinas; Cethegus & Tãphilus apud Siculas, P. Cornelii, M. Bæbii cõſulum, meminit Plutarchus in Numa: P. Cornelii, M. Bæbii Tamphili, Valerius lib. I, cap. I: P. Cornelii Lentuli, M. Bæbii Tamphili, lib. II, cap. I. Plinius autẽ lib. XIII, cap. XIII, P. Cornelium L. F. Cethegum, M. Bæbium Q. F. Tamphilum vocat. M. Bæbius, frater fuit Cn. Bæbii conſulis, auctore Liuio. idem, prætor anno DLXI; P. Cornelius, anno DLXV. Iidem Ligures prouinciã ſortiti ſunt.

De triumpho L. Aemilii Paulli procos. de Liguribus.

Consulibus ambobus anni prioris, Ligures, quæ vna tum conſularis prouincia fuit, decreti fuerũt. Cn. autem Bæbio ad comitia Romam reuerſo, L. Paullus prorogato in hũc annum imperio, cum Liguribus Ingaunis proſpere dimicauit, atq; ex iis triumphum egit. Hæc Liuius. Apud Frontinum etiã lib. II, ſic ſcriptum eſt, Aemilius Paullus, vniuerſis Liguribus improuiſo adortis caſtra eius, ſimulato timore militẽ continuit: deinde fatigato iam hoſte, à quatuor portis eruptione facta, ſtrauit cepitq; Ligures. Plutarchus item victos ab hoc conſule Ligures prodit. In libro autem de viris illuſtribus, ſcriptum eſt, L. Paullum priore cõſulatu de Liguribus triũphaſſe. Velleius hunc, & prætorem & cõſulem triumphaſſe tradit. parum prudẽter. neq; enim ex Hiſpania, quam in prætura obtinuit, triumphauit. niſi mendoſe ſit apud eũ, *Qui prætor & conſul triumphauerat*; pro, *Qui priore conſulatu triumphauerat.*

DE COS. AN. DLXXIII.

A. Postumium Albinum, C. Calpurnium Piſonem, cõſules ſuggerũt in hunc annũ Liuius, Caſſiodorus, & Capitolinæ tabulæ; Albinum & Piſonem Siculæ. Piſo prætor fuit anno DLXVII; Albinus, anno DLXVIII. Conſulibus ambobus prouinciam Ligures eſſe ſenatus iuſſit. Cum autem peſtilentia tertium iam annum vrbem

bem Romanam atque Italiam vaſtaret, Ti. Minucius prætor, atque haud ita multo poſt conſul C. Calpurnius moritur. ſuſpecta conſulis erat mors maxime. necatus à Quarta Hoſtilia vxore dicebatur. vt quidem Q. Fuluius Flaccus in locū* victrici cōſulis eſt declaratus, aliquāto magis infamis mors Piſonis cœpit eſſe. Hic Flaccus prætor fuerat anno DLXVI. auctor Liuius, & Capitolinæ tabulæ.

De triumphis P. Cornelii Cethegi pro cos. M. Bæbii Tamphili pro cos. de Liguribus; Q. Fuluii Flacci pr. de Hiſpanis.

INTERIM P. Cornelius & M. Bæbius, qui in conſulatu nihil memorabile geſſerunt, in Apuanos Ligures exercitum induxerunt. Ligures qui ante aduētum in prouinciam cōſulum, non exſpectaſſent bellum; improuiſo oppreſſi ſunt. ad duodecim millia hominum dediderunt ſe. Eos conſules, conſulto prius ſenatu, ex montibus in agros campeſtres procul ab domo deduxerunt: eumq; veterem exercitum Romam reduxiſſent, vt triumpharent, impetrarunt. atq; omnium primi nullo bello geſto triumpharunt. tātum hoſtes ducti ante currum. Liuius. Hunc Bæbium credo intelligi à Floro, cū inquit; Ligures Bæbius in plana deduxit. Q. autem Fuluius Flaccus, prætor anno DLXXI Hiſpaniam citeriorem, in qua Celtiberi bellum renouabant, ſortitus, hoc anno Romam rediit cum magna fama rerum geſtarum. qui cum extra vrbem triumphi cauſſa eſſet, conſul eſt creatus cum L. Manlio Acidino: & poſt paucos dies vrbem triumphās ingreſſus eſt. Liuius. De eodem Oroſius; Q. Fuluius Flaccus prætor, in citeriore Hiſpania maximo prœlio vigintiquatuor millia hominum fudit; quatuor millia cepit. Item Appianus in Iberica.

DE COS. AN. DLXXIIII.

L. MANLIVM Acidinum, Q. Fuluium Flaccum, conſules edunt in hunc annum Liuius, Caſſiodorus, tabulæ Capitolinæ; Acidinum cum Flacco Siculæ. Acidini cōſulis meminit Cicero ſecundo de Orat. cum ait; Maluginēſem illum M. Scipionem aiunt, cum ex centuria ſua renuntiaret Acidinum cōſulem, præcoq; dixiſſet, Dic de L. Manlio; Virum bonum, & ciuem egregium eſſe arbitror. Hos fratres germanos eſſe notatum eſt in tabulis Capitolinis. Qua de re ſic Velleius lib. *II* Nō minus clarū [exemplum] & adhuc vnicū Fuluii Flacci, eius qui Capuam ceperat, filiorū, ſed alterius in adoptionem dati, in collegio cōſulum fuit. adoptiuus in Acidini Manlii familiam datus. Hæc ille. Hinc factum eſt vt L. Manlius Acidinus *Fuluianus* ex adoptiuorum ratione in Capitolinis tabulis nominetur. Acidinus, prætor fuit anno DLXV; Fuluius, DLXXI. Conſulibus prouincia eadem quæ ſuperioribus decreta.

De Cenſoribus, & Luſtro L.

COMITIIS cenſoriis creati M. Æmilius Lepidus pont. max. & M. Fuluius Nobilior, qui ex Ætolia triumphauerat; auctore Liuio. Eorundem cēſorū meminit Valerius lib. *IIII*, cap. *II*; Cicero de prouinciis; Gellius lib. X*II*, cap. V*III*; & Feſtus. Gellius tamen Fuluium *Flaccum* nominat, non *Nobiliorem*. Luſtrum conditum eſſe ab his cēſoribus quinquageſimum, tradūt Capitolini ſcriptores. excidit aūt apud Liuium. at de eo ita ſcriptum eſt in Epitoma lib. XLI; Luſtrū à cenſoribus conditū. cenſa ſunt ciuiū capita CCLXX*III* millia, CCXL*IIII*. M. Lepidus cēſor, princeps ſenatus lectus.

De triumpho II. Q. Fuluii Flacci cos. de Liguribus.

Q. FVLVIVS cos. profectus in Ligures per inuios montes, vallisque ſaltus cum exercitu tranſgreſſus, ſignis collatis cum hoſte pugnauit: neque tātum acie vicit, ſed caſtra quoq; eodem die cepit. tria millia ducenti hoſtium, omnisque ea regio Ligurum, in deditionem venit. conſul deditos in campeſtres agros deduxit, præſidiaque montibus impoſuit. ab altero cōſule L. Manlio nihil memoria dignum in Liguribus geſtum. Q. Fuluius ex Liguribus triumphauit. quem triumphum magis gratiæ, quā rerum geſtarum magnitudini datum conſtabat. armorum hoſtilium magnam vim trāſtulit. nihil in eo triumpho magis inſigne fuit, quam quod forte euenit vt eodem die triumpharet, quo priore anno ex prætura triumphauerat. Liuius.

DE COS. AN. DLXXV.

DEINCEPS M. Iunius Brutus, A. Manlius Vulſo, conſules creati ſunt, auctore Liuio, Caſſiodoro, & Capitolinis tabulis; Brutus & Vulſo Siculis. Brutus, anno DLXII prætor fuit; Vulſo, DLXXI. M. Iunio Ligures, A. Manlio Gallia obtigit: qui tamen ſine S.C. bellum cum Iſtris parum proſpere geſſit.

De triumphis Ti. Sempronii Gracchi pro pr.
L. Poſtumii Albini pro pr. ex Hiſpaniis.

L. POSTVMIVS Albinus, Ti. Sempronius Gracchus, prætores Hiſpanias anno DLXXIII obtinuerunt; ille vlteriorem, hic citeriorem. Rerum ab his geſtarum mentio intercidit apud Liuium. De iis autem in Epitoma XLI eſt ita; Ti. Sempronius Gracchus pro cos. Celtiberos victos in deditionem accepit; monumentumque operum ſuorum Gracchurim oppidum in Hiſpania conſtituit. A Poſtumio Albino pro conſule Vaccæi ac Luſitani ſubacti ſunt. vterque triumphauit. Rerum item in Celtiberia geſtarum à Graccho, & triumphi eius, meminit Appianus in Iberica, & Oroſius. De quibus triumphis hæc Liuius; Triumphi deinde duo ex Hiſpania continui acti. prior Sempronius Gracchus de Celtiberis, ſociiſq; eorum; poſtero die L. Poſtumius de Luſitanis, aliiſq; eiuſdem regionis Hiſpanis triumphauit. Polybius, quod apud Strabonem extat, CCC Celtiberum oppida à Ti. Graecho deleta tradidit. Ti. hic Sempronius, pater duorum Gracchorum fuit; quem Plutarchus bis triũphaſſe ſcribit. Hi ambo ex ſequenti conſulatu Capitolino deſcripti ſunt.

DE COS. AN. DLXXVI.

C. CLAVDIVM Pulchrum, Ti. Sempronium Gracchum, conſules ſuggerunt Liuius, Caſſiodorus, & tabulæ Capitolinæ; Pulchrum & Gracchum Siculæ. Gracchus, prætor fuit anno DLXXIII; itemque Pulcher Ti. Minucio mortuo ſuffectus. Sardinia, propter belli magnitudinẽ, conſularis facta. Gracchus eam ſortitur; Iſtriam Claudius. auctor Liuius.

De triumpho C. Claudii Pulchri cos. de Iſtris & Liguribus.

HOC anno prouinciæ, quæ in bello erant, Sardinia atq; Iſtria decretæ. Claudio Iſtria, Sempronio Sardinia obuenit. Claudius Iſtris ſubactis, ex S.C. in Ligures legiones duxit; atq; duarum gentiũ vno anno victor, duabus, quod raro alius, in cõſulatu pacatis prouinciis, Romam reuertit. cui, cum in ſenatu de rebus in Iſtria Liguribusq; proſpere geſtis diſſeruiſſet, poſtulãti triumphus decretus eſt. triũphauit in magiſtratu de duabus ſimul gẽtibus. Victoriæ Iſtricæ meminit etiam Florus de bello Iſtrico.

DE COS. AN. DLXXVII.

CN. Cornelium Scipionem Hiſpalum, Q. Petillium Spurrinum, cõſules inuenio in hunc annum apud Liuium, Caſſiodorum, & tabulas Capitolinas; Scipionem & Petillium apud Siculas. Scipio prætor fuit anno DLXXIIII, Spurrinus DLXXII. Piſæ Cn. Cornelio, Ligures Petillio obuenerunt. Is autem cum ex mõte Albano rediens concidiſſet, & parte membrorum captus, ad aquas Cumanas profectus, ingraueſcente morbo Cumis deceſſiſſet, Q. Petillius conſul collegam, qui extemplo magiſtratum occiperet, creauit C. Valerium Læuinum. Liuius. Itaq; Obſequens etiam ita; Cornelius ex monte Albano rediens, membris captus, ad aquas Cumanas mortuus. C. Valerius, pr. fuit anno DLXXVI. Porro autem iidem auctores ſunt Q. etiam Petillium conſulem cum Liguribus dimicantem in acie cecidiſſe. quod tradunt etiam Valerius lib I, cap. VI; & lib. II, cap. II; Frontinus libro IIII, cap. II. Item in Capitolinis tabulis.

DE COS. AN. DLXXVIII.

CONSVLES ſuggerunt Oroſius Lepidum & Mucium; Caſſiodorus & Obſequens M. Lepidum, P. Mucium; Siculæ tabulæ Lepidum & Scæuolam; Capitolinæ P. Mu-

P. Mucium Scæuulam, M. Æmilium Lepidum II. Conſularia huius anni comitia apud Liuium interciderunt; meminit tamen P. Mucii conſulis; qui alter eſt ex iis fratribus, qui anno DLXXIIII prætores ab eo fuiſſe traduntur, Q. & P. Mucii Q. F. Scæuulæ. M. Æmilium Lepidum hunc bis conſulem fuiſſe, ſcribit etiam Cicero de prouinciis, & Valerius libro VI, cap. VI.

De triumpho Ti. Sempronii Gracchi pro cos. de Sardis.

De triumpho Ti. Sempronii Gracchi pro cos. quem de Sardis egit, ſic Liuius; Ti. Sempronio Gracchi conſuli Sardinia obuenit: isq; proſpere rem geſſit: exercitũ in agrum Sardorum Ilienſium duxit. Balarorum magna auxilia Ilienſibus venerant. cũ vtraque gente ſignis collatis conflixit. fuſi fugatiq; hoſtes, caſtrisq; exuti: XII millia armatorum cæſa. Sequenti anno Ti. Sempronius in Sardinia multis ſecũdis prœliis Sardos perdomuit: XV millia hoſtium ſunt cæſa: omnes Sardorum populi qui defecerant, in ditionem redacti. Pacata prouincia, legati Romam, qui ea nuntiarẽt, miſſi, quique ab ſenatu peterent, vt Sempronio de prouincia decedẽti exercitum ſecũ deportare liceret. Senatus Ti. Sempronium proconſulem, exercitumque eo anno in prouincia manere iuſſit. Hęc Liuius lib. XLI. Ex quo intelligi poteſt, tertio anno Gracchum Mucio & Æmilio cos. triumphaſſe. qui triumphus apud Liuiũ cum tota fere huius anni hiſtoria amiſſus eſt. at anno ſequenti tabulam in æde Matris Matutæ poſitam ait, in qua ſcriptum erat, Ti. Sempronium Gracchum ſubacta Sardinia iterum triumphaſſe. In libro etiam de viris illuſtribus inuenio, Gracchum conſulem Hiſpaniam; altero conſulatu Sardiniam ſubegiſſe; atque inde tãtum captiuorum abduxiſſe, vt longa venditione res in prouerbium venerit, *Sardi venales.* in quo eius ſcriptoris (vt ſæpe alias) fœda rerum Romanarũ inſcitia coarguitur; cum Hiſpaniam Gracchus in prætura, Sardiniam in primo cõſulatu, &, vt poſt dicam, in ſecũdo obtinuerit. Plutarchus etiam hunc bis triumphaſſe ſcribit.

De triumpho C. Valerii Læuini pro cos. & P. Mucii Scæuulæ cos. de Liguribus.

C. AVTEM Valerius Læuinus conſul, iam diu cupidus prouinciæ, Ligures & ipſe ſortitus eſt; quibus bellum faciebat Q. Petillius collega eius. Diuiſis autem copiis, cũ ipſi bellum gerere cõmuni animo in diuerſas profecti regiones cœpiſſent, Petillius in acie occiſus eſt; C. Valerius audita morte collegæ, accurriſſe creditur, atq; rẽ præclare geſſiſſe. Hæc quidem Liuius. quamquam quæ pars victoriam eius indicabat, magna hiſtoriæ iactura amiſſa deſideratur. Puto autem ego eum rem bene geſſiſſe, ac triumphaſſe. nam proxime ante triumphum P. Mucii cos. de Liguribus in Capitolinis tabulis, eſt fragmẽtum alterius de Liguribus triumphi: qui nemini alii tribui poteſt niſi C. Valerio, qui ante eum in Ligures pugnauit. P. etiam Mucium Scæuulam conſulem cum Liguribus proſpere dimicaſſe, apparet ex his Liuii verbis: Inter Audenam Amnem P. Mucius cum iis qui Lunam Piſaſque depopulati erant, bellũ geſſit; omnibusq; in ditionem redactis arma ademit. ob eas res in Gallia Liguribusq; geſtas duorum conſulum ductu auſpicioque, ſenatus in triduum ſupplicationes decreuit. Triumphaſſe eundem de Liguribus, docent Capitolina fragmẽta, in quibus ante ouationem Ap. Claudii, quæ ſequitur, ita eſt: Q. F. P. N. de LIGVRIBVS. quibus notis P. Mucius Q. F. P. N. Scæuula cos. ſignificatur. ſic enim in conſulatu Capitolino deſcribitur. Triumphus autem apud Liuium excidit. Alterum conſulem Lepidum, qui in Gallia res geſſiſſe videtur, triumphum non impetraſſe exiſtimo.

DE COS. ANN. DLXXIX.

CONSVLES ſubiicit Caſſiodorus, Sp. Poſtumium, Q. Mucium: Capitolinæ tabulæ Sp. Poſtumium Albinum Paullulum, Q. Mucium Scæuulam: PAVLLVM & SCÆVOLAM liber Cuſpinianus. Horum meminit Plinius lib. II; cum ait: Trinos ſoles antiqui ſæpius videre, ſicut Sp. Poſtumio Q. Mucio cos. Comitia huius Anni cõſularia apud Liuium exciderũt. Albinus, prætor fuit anno DLXX; Scæuula, DLXXIIII.

Quæ conſulibus prouinciæ decretæ ſint, intercidit apud Liuium. Hos conſules tráſcendunt faſti Siculi.

De cenſoribus, & Luſtro LI.

CENSORES in hunc annum edit Liuius vna cum Capitolinis tabulis Q. Fuluium Flaccum, A. Poſtumium Albinum. Liuius item lib. XLV, meminit A. Poſtumii Luſci cenſorii. De his cenſoribus multi ſcripſere. Velleius libro I; Aſpera cenſura Fuluii Flacci & Poſtumii Albini fuit; quippe Fuluii cenſoris frater, & quidem conſors, Cn. Fuluius, ſenatu motus eſt ab iis cenſoribus. Idem tradit Liuius, Valerius lib. II, cap. II; Cicero in Verrem, Frontin. lib. IIII. De Fuluio etiam cenſore ſic idem Valerius lib. I, Lactantius lib. II, & Liuius lib. XLII; Cenſor Fuluius ex Iunonis Laciniæ templo marmoreas tegulas eum abſtuliſſet, quibus ædem Fortunæ equeſtris, quam Romæ fecerat, tegeret, & mente captus eſt, & amiſſis duobus filiis in Illyrico militantibus, ſummo animi mœrore conſumptus eſt. Et Plin. lib. VII, amborum meminit, ſic; Qua in re & illud annotare ſuccurrit, vnum omnino quinquennium fuiſſe, quo ſenator nullus moreretur, eum Flaccus & Albinus cenſores luſtrum cōdidere anno vrbis quingenteſimo ſeptuageſimo nono. De luſtro anno ſequenti condito, ſic Liuius; Eo anno luſtrum conditum. cenſores erant Q. Fuluius Flaccus, A. Poſtumius Albinus. Poſtumius condidit, cenſa ſunt ciuium Rom. capita CCLXIX millia & XV. M. Æmilius Lepidus pont. max. princeps ſenatus lectus, is qui etiam priore luſtro lectus fuerat. Hoc luſtrum LI vocant Capitolini faſti.

De ouatione Ap. Claudii Centhonis pro pr. ex Celtiberia.

AP. Claudius Centho, prætor (vt puto) anno DLXXVIII Hiſpaniam citeriorem ſortitus eſt. Liuii enim hiſtoria illa deſideratur. De rebus autem & triumpho eius hæc apud eum ſcripta extant; Celtiberi in Hiſpania, qui bello domiti ſe Ti. Graccho dediderant, pacati manſerant M. Titinio prætore prouinciam obtinente; rebellarant ſub aduentum Ap. Claudii. Item; Exitu prope anni, diem vnum ſupplicatio fuit ob res proſpere geſtas in Hiſpania ductu auſpicioque Ap. Claudii pro cos. Item; Cum Ap. Claudius ex Hiſpania Romam rediſſet, decreuit ſenatus vt ouās vrbem iniret. Item; Comitiis perfectis, Ap. Claudius Centho ex Celtiberis ouans vrbem iniit. Huius triumphi veſtigia apparent etiam in fragmento quodam Capitolino; quæ qualia ſint, ex triumphis ipſis intelligi poteſt.

DE COS. AN. DLXXX.

IN hunc annū creati conſules L. Poſtumius Albinus, M. Popillius Lænas. auctor Liuius, Caſſiodorus, tabulæ Capitolinæ. Albinus & Lænas in Siculis ſuggeruntur. His cos. Floralia inſtituta eſſe, docet Ouidius Faſtorum v, his verſibus;

Annuimus votis; conſul cum conſule ludos Poſtumio Lænas perſoluere mihi.

Poſtumius anno DLXXIII, Popillius DLXXVII præturam geſſerunt. Vterque autem in conſulatu Ligures ſortitus eſt. Popillius Statellatibus deditis arma ademit; ipſos bonaq; eorum vēdidit: Poſtumius ne prouinciam quidem ſuam vidit. Liuius.

DE COS. AN. DXXCI.

C. POPILLIVM Lænatem, P. Ælium Ligurem conſules hic annus habuit, Liuio, Caſſiodoro, & Capitolinis tabulis teſtibus; Lænatem & Ælium Siculis. Horum præturæ anno DLXXV apud Liuium, vt puto, deſiderantur. Hucuſque plebeii conſules in eundem annum nulli ſunt comparati. hoc enim anno primum ex plebe ambo conſules facti ſunt; quemadmodum notatum eſt in Capitolinis tabulis. Itaque poſthac patricii conſules ambo nunquam erunt; plebeii ambo ſæpe; plebeius & patricius ſæpiſſime. Lex quia iubebatur vti liceret ambos conſules plebeios creare, lata eſt (auctore Liuio) anno CDXI: neque vnquam niſi hoc primum anno ſeruata eſt. Ligures ambobus conſulibus decreti.

De

De triumpho C. Cicereii propr. ex Corſica.

C. Cicereio prætori prioris anni, ad ædem Bellonæ ſenatus datus eſt. Is expoſitis quas in Corſica res geſſiſſet, poſtulatoq; fruſtra triũpho, in mõte Albano, quod iam in morem venerat vt ſine publica auctoritate fieret, triumphauit. Liuius. Idem triumphus ouationi Claudianæ in tabulis Capitolinis ſubiicitur.

De bello Perſico.

Bellvm quod Perſes Philippi Macedonis filius cum Romanis geſſit, iam meditatum ac comparatum à patre accepit potius, quã vt ipſe primus excitauerit. Philippus enim ægre ferens ſe iuſſu Romanorum fœdus ac pacem habere, Baſtarnas ſedibus ſuis exciuerat; quorum auxiliis fretus, in Italiam tranſiret. verum antequam rem aggrederetur, morte oppreſſus eſt. Perſes regnũ ſuſcepit, ex concubina natus. qui hereditario quaſi ſibi à patre relicto aduerſus Romanos bello, ingenti cõparata per aliquot annos pecunia, ciuitates Græciæ populi R. ſocias ſollicitauit; Abrupolim regno expulit, Artetarũ interfecit; auxiliũ Byzantiis aduerſus fœd⁹ tulit; Dolopiç bellum fecit; Theſſaliam & Doridem cum exercitu peruaſit; legatos Romanos, ad res repetendas, & renũtiandam regi amicitiam miſſos, inhumanius, cum eos triduo regni ſui finibus excedere iuſſiſſet, tractauit. His de cauſſis bellũ ei à ſenatu populoq; Romano indictũ eſt; quod *Perſicum, ac ſecundum Macedonicum* dictũ eſt; quod aduerſus fœdus cum Philippo patre ictum, & ſecum poſt mortẽ eius renouatũ, ſociis populi R. arma intuliſſet, quodq; belli parãdi aduerſus populum R. cõſilia iniſſet; arma, milites, claſſem eius rei cauſſa comparaſſet. Liuius, Florus, Plutarchus.

DE COS. AN. DXXCII.

Consvles in hunc annum ſubſequuti P. Licinius Craſſus, C. Caſſius Longinus: vt eſt apud Liuium, Caſſiodorum, Oroſium, & in tabulis Capitolinis. Nam in Siculis tantum eſt Craſſus & Longus. Eorundem meminit Plinius lib. *VII*, cũ ait; In annalibus inuenimus, P. Licinio Craſſo, C. Caſſio Longino cõſulibus, Caſini puerum factum ex virgine ſub parentibus. Quæ verba Plinii tranſtulit Gellius in lib. IX, cap. *IIII*. Horum præturæ apud Liuium interciderunt anno DLXXVII, & DLXXVIII. P. Licinius, cui Macedonia & bellum cum rege Perſe euenerat, in Macedoniam cũ traiiciſſet, equeſtri prœlio à rege victus eſt; ac petenti tamen pacẽ regi, niſi ſe ſenatus & populi R. arbitrio permitteret, negauit. Lucretius prætor, Aliartũ vi, Thebas ſine certamine in Bœotia recepit. Iterum Licinius cum Perſeo congreſſus, feliciore euentu equeſtri pugna conflixit. C. Caſſius, cui Gallia obtigerat, nihil memorabile geſſit; & cum per Illyricum in Macedoniam alienam prouinciam exercitum duxiſſet, à ſenatu reuocatus eſt. Liuius, & Eutropius.

DE COS. AN. DXXCIII.

Consvles ſubiicit Caſſiodorus C. Hoſtilium Mancinum, C. Atilium: Siculæ tabulæ Mancinum & Serranum; Capitolinæ A. Hoſtilium Mancinum, A. Atilium Serranum. Horum comitia cõſularia & res geſtæ exciderũt in Liuianis annalibus. Mancinus, prætor fuit anno DLXXIII; Serranus, DLXXX. Hoſtilio Macedonia, Atilio Italia obuenit. Hoſtilius vt nullam rem bellicam memorabilem geſſit, ita ad cũctam militarem diſciplinam ab effuſa licentia formauit militem; & ſocios cum fide coluit, & ab omni iniuriæ genere defendit. Liuius.

DE COS. AN. DXXCIIII.

Q. Marcivm Philippum iterum, Cn. Seruilium Cæpionem, conſules in hunc annum comparãt Liuius, Caſſiodorus, & tabulæ Capitolinæ; Philippum & Cæpionem Siculæ. Cicero in Bruto; Q. Marcio, Cn. Seruilio cõſulibus, obiit Ennius. Et in Catone; Cæpione & Philippo conſulibus, mortuus eſt Ennius. Cæpio prætor anno DLXXIX. Conſulum Q. Seruilius Italiam, Q. Marcius Macedoniam ſortitus eſt. Marcius cum in Macedoniam per ſaltus inuios penetraſſet, improuiſo ac inopinato

Digitized by Google

aduentu ſuo ita regẽ perterrefecit, vt abiecto auro, ne in victoris manus veniret, fugam ceperit. quo belli impetu Marcius complures vrbes occupauit. Liuius.

De Cenſoribus, & Luſtro LII.

C. CLAVDIVM Pulchrum, Ti. Sempronium Gracchũ, cenſores edunt in hunc annum Liuius, & Capitolinæ tabulæ. Valerius lib. VI, cap. V, Ti. Gracchum, & C. Claudium cenſores, ſcribit ob nimis ſeuere geſtam cẽſuram maiorem partem ciuitatis exaſperaſſe. Plinius item lib. XLV, C. Claudii cenſorii meminit; Gracchi cenſoris Plutarchus. Cicero etiam libro primo de Orat. Ti. Gracchus cẽſor, inquit, libertinos in vrbanas tribus tranſtulit. Hos in vnam Eſquilinam cõiectos ſcribit Liuius. qui idem hoc anno cenſum actum à cenſoribus tradit. Luſtri mentio intercidit. de eo tamen ſic eſt in Epitoma: Luſtrum conditum à cẽſoribus. cenſa ſunt ciuium capita CCXII millia DCCCV. M. Æmilius Lepidus, princeps ſenatus ab tertiis iam cenſoribus lectus. Hoc luſtrum LII vocant Capitolini auctores. De his loquitur lib. VI de rep. Cicero, cum ait; Quod quidem eo fuit maius, quia cum in cauſſa pari collegæ eſſent, nõ modo inuidia pari non erant, ſed etiam Claudii inuidiam Gracchi caritas deprecabatur. Gellius lib. *VI.*

DE COS. AN. DXXCV.

CONSVLES ſubſequuti L. Æmilius Paullus iterum, ſeptimo decimo anno poſtquam primum conſul fuerat; C. Licinius Craſſus. auctor Liuius, Caſſiodorus, tabulę Capitolinæ. Paullus item & Craſſus in Siculis eſt. De ſecũdo cõſulatu L. Paulli Plutarchus, Velleius, Oroſius, Eutropius, Florus, Inſtinus lib. XXX*III*; is qui ſcripſit de viris illuſtribus. Plutarchus adiicit, Paullum LX annos natum, conſulem iterum eſſe factum. Eidem Macedonia, Craſſo Italia euenit. Paullus cos. & Cn. Octauius prætor, cui claſſis mãdata erat, in Macedoniam profecti ſunt. Perſeus, poſtquam intraſſe ſaltum Romanos, & adeſſe diſcrimen vltimum belli animaduertit, Gẽtium, Illyriorum regem ad belli ſocietatẽ magnæ pactione pecuniæ per legatos attraxit: Gallorum, qui ſe mercede pro eo militaturos offerebant, opportuna auxilia, auaritia dimiſit: Gentium promiſſæ pecuniæ parte fraudatum, à ſe alienauit. aduerſus quem L. Anicius Gallus prætor à Romanis miſſus, vt Ap. Claudio circa Lychnidũ ſuccederet; Illyricum intra triginta dies ſubegit, ac Gentium ipſum regẽ cepit. Paullus *III* Non. Sept. collatis apud Pydnam ſignis, Perſeum, XX millibus peditum occiſis, equitatu cũ ipſo rege integro fugiente, vicit, caſtris exuit; atque Macedoniæ vrbes in deditionem accepit. Rex ab amicis deſertus, poſtea apud templum Samothracũ à Cn. Octauio claſſis præfecto captus eſt. quarũ tamen rerum apud Liuium debilitata ob vetuſtatem memoria eſt. C. Popillius legatus, virga Antiochum regem circumſcripſit; ac ſubito reſponſum, quod differebat, dare coegit. Liuius.

DE COS. AN. DXXCVI.

IDEM conſules ſubdit Q. Ælium, M. Iunium: faſti Siculi Pætum & Pennum: Obſequens & Caſſiodorus, Q. Ælium Pætum, M. Iunium Pennum. Cicero itẽ in Bruto M. Iunii Penni, qui cũ Q. Aelio conſul fuit, meminit. Pennus prætor fuerat anno DLXXXI: alterius prætura apud Liuium deſideratur. Iunio Piſæ obuenerunt, Aelio Gallia: Macedoniam & Illyricum L. Paullus & L. Anicius obtinere iuſſi, donec ex ſententia X legatorum eas prouincias compoſuiſſent. Conſules agrum Ligurum populati, nullam rem memorabilem geſſerunt. Rhodiis legatis, cum ad purganda crimina, quod Perſeum iuuiſſent, Romam veniſſent, ita reſpõſum eſt, vt nec hoſtes fierent, nec ſocii permanerent. L. Anicius, Gabinio & Licinio Illyrico præpoſitis, cum reliquo exercitu in Epirum profectus, Phanoten ac totã Moloſſidem recepit; inde regreſſus in Illyricum, ex legatorum quinque ſentẽtia liberos eſſe Illyrios iuſſit. Paullus, dum Roma legati decem venirent, totam Græciam circumiuit. inde reuerſus, ex eorum ſententia & ipſe Macedonas liberos eſſe, habentes vrbes eaſdẽ agroſque, vtentes legibus ſuis, annuos creantes magiſtratus, tributum dimidiũ eius quod pependiſſent regibus, pendere populo Ro. iuſſit; leges Macedoniæ dedit cum

tanta

tanta cura vt non hoſtibus victis, ſed ſociis benemeritis dare videretur. Inde in Epirum cum traieciſſet, oppidorum quæ Perſeum iuuerant, circa LXX muros diruit; prædam vendidit, atque de ea ſumma militi numerauit. Liuius, Plutarchus, Eutropius, alii.

De triumphis { *L. Aemilii Paulli pro coſ.*
Cn. Octauii pro pr. de rege Perſe ex Macedonia.
L. Anicii Galli pro pr. de Gentio rege ex Illyrio. }

PAVLLVS poſt paucos dies quam Epiri vrbes diruerat, regia naue ingentis magnitudinis, quam *xvi* verſus remorum agebant, ornata Macedonicis ſpoliis aduerſo Tiberi ad vrbẽ ſubuectus eſt. Paucos poſt dies Anicius & Octauius claſſe ſua aduecti. Tribus iis omnibus decretus eſt ab ſenatu triumphus; mandatũque Q. Caſſio prætori, cum tribunis pl. ex auctoritate patrum ageret, rogationem ad plebem ferrent, vt iis quo die triumphantes vrbem inueherentur, imperium eſſet. Nec de Anicii nec de Octauii triumpho dubitatum eſt. Ser. Sulpicius Galba, qui tribunus militum ſecundæ legionis in Macedonia fuerat, priuatim imperatori inimicus, exercitum, cui Paullus de præda parcius quam ſperauerant ex tantis regiis opibus dederat, incitauit vt rogationem de triumpho eius non acciperet. cum autem nobilium virorum, qui accurrerant, opera factum eſſet vt tribus in ſuffragium reuocarentur, rogatio lata eſt: atque ita triumphauit. ductus eſt ante currum rex Perſeus, vna cum Philippo & Alexandro filiis. Triumphaſſe eum per triduum ſcribit Plutarchus: primo die ſigna tabulaſque, ſecundo arma pecuniaſque; tertio captiuos ipſumque regem eſſe tranſuectos. Eiuſdem triumphi meminit Oroſius, Florus, & Velleius; qui bis millies centies HS in ærarium ab eo illatum prodit. ſummam omnis captiui auri argentique tranſlati, HS millies ducenties fuiſſe, Valerius Antias tradit, vt refert Liuius. Plutarchus tantam vim pecuniæ à Paullo illatam auctor eſt, vt ciues vſque ad Hirtium & Panſam conſules tributum nullum contulerint. Triumphaſſe autẽ *iiii. iii.* prid. K. Decemb. ſcriptum eſt in Capitolino eius triumpho. Cn. Octauius K. Decembr. de rege Perſeo naualem triũphum egit. is triumphus ſine captiuis fuit, ſine ſpoliis. Patres cenſuerunt vt Perſeus rex cum Alexandro filio Albam in cuſtodiam duceretur. Ita Liuius. Eiuſdem triumphi meminit Velleius, & Plinius libro xxx*iiii*, ita; Inuenio à Cn. Octauio, qui de Perſeo rege naualem triumphum egit, factam porticum duplicem, quæ *Corinthia* ſit appellata, à capitulis æreis columnarũ. Et Feſtus lib. x*iii*; *Octauiæ porticus* duæ appellantur; quarum alteram, theatro Marcelli propiorem, Octauia ſoror Auguſti fecit; alteram, theatro Pompeii proximam, Cn. Octauius Cn. F. qui fuit ædilis curulis, prætor, conſul, xuir ſacris faciundis, triũphauitque de rege Perſe nauali triumpho. quam combuſtam, reficiendam curauit Cæſar Auguſtus. Idem triumphus eſt in Capitolinis tabulis. L. autem Anicius, Quirinalibus triumphauit de rege Gentio Illyriiſque. ante currum ducti Gentius rex cum coniuge & liberis, & Carauantius frater regis, & aliquot nobiles Illyrii. Lætior hunc triumphum eſt ſecutus miles; multiſque dux eſt carminibus celebratus. HS ducenties ex ea præda redactum eſſe, auctor eſt Antias, præter aurum argentumque, quod in ærarium ſit latum. quod quia vnde redigi potuerit, non apparebat, auctorem pro re poſui. Rex Gentius cum liberis & coniuge & fratre, Spoletium in cuſtodiam ex S.C. ductus: ceteri captiui, Romæ in carcerem coniecti. Hæc Liuius. at Velleius ita; Quo anno L. Paullus Perſem in triumpho duxit, eodem Cn. Octauius prætor naualem egit, & Anicius de Gentio Illyriorum rege triumphauit. Eiuſdem triumphi meminit Eutropius, & Florus, & Athenæus lib. x*iiii*, Plutarchus in Paullo, Appianus in Illyrica, & Capitolini auctores. Sex. etiam Rufus Illyrios, qui auxilium Macedonibus tulerãt, ex eadem occaſione per L. Anicium prætorem victos, & cũ rege Gentio in deditionem acceptos; Iornandes, eos in prouinciæ formam redactos ſcribit.

Hos tres triumphos; Paulli, Octauii, & Anicii, hoc anno actos ſignificauit
Plinius libro xv*ii*, cum ait; Palma enata bis in Capitolio bello Perſei, victoriam triumphoſq; portendit.
Eadem fere Zonaras.

Digitized by Google

DE COS. AN. DXXCVII.

CONSVLES in hunc annum prodit Liuius cum Capitolinis tabulis M. Claudium Marcellum, C. Sulpicium Gallum: Obſequens, & titulos Andriæ Terentianæ, M. Marcellum, C. Sulpicium. Ambo prætores fuerunt anno DLXXXIII, auctore Liuio. Hic eſt Marcellus qui poſtquam ter cōſul fuit, in mari periit, nepos M. Marcelli quinquies conſulis, vt tradit Pædianus. His conſulibus Eumenes rex Romam venit; qui quia Perſico bello ſe medium egerat, ne aut hoſtis iudicatus videretur, ſi excluſus eſſet; aut liberatus crimine, ſi admitteretur; in cōmune lex lata eſt, ne cui regi Romam venire liceret. Epitoma XLVI.

De triumphis M. Claudii Marcelli coſ. C. Sulpicii Galli coſ. de Gallis & Liguribus.

Ex hoc loco Liuiana hiſtoria tota deſideratur. quam ſi haberemus, facilius multos faſtos triumphosq; qui ſequuntur, digereremus. in magna aũt annalium penuria, dabimus operam ne quid, quod opem ferre huic hiſtoriæ poſſit, prætermittamus. Satis autem conſtat ex fragmentis triumphalibus Capitolinis, ambos hos conſules de Gallis & Liguribus triũphaſſe. Videtur enim Claudius Galliam, Sulpicius Ligures prouinciam obtinuiſſe. Hi enim ambo hoc tempore in armis erãt. Itaq; in Epitoma XLVI ita eſt; Claudius Marcellus coſ. Alpinos Gallos, C. Sulpicius Gallus Ligures ſubegit. Et apud Obſequentem ita; Marcello & Sulpicio coſ. Galli Ligures deleti. In fragmentis Capitolinis truncata quædam nomina populorum ſunt & Gallorum & Ligurum; quæ propter obſcuritatem hucuſque nõ inueni. adeo vt merito Cicero in Bruto ſcribat: Plus attulit huic populo dignitatis qui genuit in hac vrbe dicendi copiam, quam illi qui Ligurum caſtella expugnauerunt. ex quibus multi ſunt triũphi. Item; Malim L. Craſſi vnam pro M'. Curio dictionem, quam caſtellanos triumphos duos. Nos autem Liguſtinos triumphos amplius quindecim numeramus.

DE COS. AN. DXXCVIII.

CONSVLES ſubdit Caſſiodorus & Obſequens Cn. Octauium & T. Manlium: Siculæ tabulæ, Octauium & Torquatum; Capitolinæ Cn. Octauium, T. Manlium Torquatum. Eorundem cōſulum mentio eſt in titulo Hecyræ Terentianæ, T. Torquati, qui cum Cn. Octauio conſul fuit, meminit etiã Cicero de finibus primo: Cn. Octauii, lib. primo de officiis; Cn. Octauio, inquit, qui primus ex illa familia coſ. factus eſt, honori fuiſſe accepimus, quod præclaram ædificaſſet in Palatio & plenam dignitatis domum; quę cum vulgo viſeretur, ſuffragata domino nouo homini putabatur. Et Philipp. IX; Cn. Octauii, clari & magni viri, qui primus in eam familiã, quæ poſtea viris fortiſſimis floruit, attulit conſulatum, ſtatuã videmus in roſtris. Suetonius item in Auguſto ſcribit, Octauios qui à Cnæo orti ſunt, ſummis honoribus functos eſſe. Octauius prætor fuit anno DLXXXII; Torquatus, DLXXXIII. Liuius. His conſulibus peſtilentia fameque ita laboratum, vt ex Sibyllinis populus circa compita ſacellaque operaturus ſederit. auctor Obſequens.

DE COS. AN. DLXXXIX.

CASSIODORVS conſules in hunc annum comparat A. Manlium, Q. Caſſium: faſti Siculi Torquatum & Longinum; Capitolini, A. Manlium Torquatum, Q. Caſſium Longinum; qui in magiſtratu mortuus eſt. Hi collegæ in prætura fuerunt anno DLXXXVI, teſte Liuio.

De cenſoribus, & Luſtro LIII.

CENSORES in eundem annum edunt Capitolini ſcriptores L. Aemiliũ Paullũ, Q. Marcium Philippum; ab iiſq; luſtrum LIII conditum notãt. de quo ita eſt in Epitoma XLVI: Luſtrum conditum à cenſoribus eſt. cenſa eo ſunt ciuium capita CCCXXVII millia XXII; princeps ſenatus lectus M. Aemilius Lepidus. Eorundem meminit Plutarchus in Paullo ſic; L. Aemilius Paullus cenſor, CCCXXXVII millia re cenſuit: in ſenatu M. Aemilium Lepidum prętulit, qui quater ante princeps fuerat: è

ſenatu

ſenatu tres mouit: in recenſendis equitibus Rom. ipſe & collega eius Marcius Philippus, modum ſeruauit: cum cenſuram magna ex parte geſſiſſet, in morbum incidit. Plinius etiam lib. XXVI, L. Paullo, Q. Marcio cenſoribus; primum in Italia carbunculum veniſſe tradit. Et lib. VII; Paruerunt Meſſallæ horologio Romani annis vndecentum, donec Q. Marcius Philippus, qui cum L. Paullo fuit cenſor, diligentius ordinatum iuxta poſuit. idque munus inter cenſoria opera gratiſſime eſt acceptum. at Meſſalla, Catina capta, anno CDXC ſuum deportauerat. Et Cenſorinus; Horologium Valerii ex Sicilia aduectum, cum à climate Siciliæ deſcriptum, ad horas Romæ non conueniret, Q. Philippus cenſor aliud iuxta conſtituit. Et Cicero pro domo; Q. Marcius cenſor, ſignum Concordiæ fecerat, idque in publico collocarat. Valerius etiam lib. VII; L. Paullus, inquit, cum iam campum repulſis ſuis fatigaſſet, bis conſul, & cenſor factus eſt.

DE COS. AN. DXC.

TI. Sempronium, M'. Iuuentium conſules inuenio in hunc annum apud Caſſiodorum: apud Obſequentem Ti. Gracchum, M'. Iuuentium: in Capitolinis tabulis Ti. Sempronium Gracchum II, M'. Iuuentium Thalnam. vt valde mirer cur in faſtis Siculis Dolabella cum Thalna ſit comparatus. Plutarchus item patrem Gracchorum bis conſulem ſcribit fuiſſe; Valerius autem, Ti. Gracchum patrem, quia in cenſura nihil inſciente collega fecerat, à populo Romano iterum conſulem eſſe factum. M'. Iuuentium in magiſtratu mortuum prodit idem Valerius his verbis: M'. Iuuentius Thalna cos. collega Ti. Gracchi conſulis, cum in Corſica, quam nuper ſubegerat, ſacrificaret, receptis litteris, decretas ei à ſenatu ſupplicationes nuntiantibus, intento illas animo legens, caligine orta, ante foculum collapſus, mortuus humi iacuit. Et Plinius lib. VII; M'. Iuuentius Thalna conſul, cum ſacrificaret, mortuus. Hic prætor fuit anno DLXXXVI. His autem conſulibus decretas fuiſſe prouincias, Iuuentio Corſicam, Sempronio Sardiniam, apparet ex Valerii loco citato, & Cicerone ad Q. Fratrem. Habet, inquit, profecto quiddam Sardinia appoſitum ad recordationem præteritæ memoriæ. nam vt ille Gracchus augur, poſteaquam in iſtam prouinciam venit, recordatus eſt quid ſibi in campo Martio accidiſſet: ſic tu mihi videris in Sardinia recogitaſſe. In Epitoma etiam XLVI, fit mentio rei aduerſus Corſos per hæc tempora vario euentu geſtæ.

DE COS. AN. DXCI.

CASSIODORVS & Obſequens conſules ſuggerunt P. Scipionem Naſicam, C. Marcium: Faſti Siculi Scipionem Naſicam & Figulum. quos Cicero de Nat. deorũ libro I, vocat P. Scipionem, C. Figulum; & Valerius lib. I, Scipionem Naſicam, C. Figulum. Hinc Plutarchus in Marcello, Scipionem Naſicam, & C. Marcium conſules à Ti. Sempronio declaratos ſcribit. Hos autem conſules abdicaſſe, ſcriptum eſt in Capitolinis tabulis; atque apud Ciceronem libro II de Nat. deorum his verbis; Atqui & noſtrorum augurum, & Etruſcorum, & aruſpicum diſciplinam, P. Scipione, C. Figulo cos. res ipſa probauit. quos cum Ti. Gracchus conſul iterum crearet, primus rogatorum vt eos retulit, ibidem eſt repente mortuus: Gracchus, cum comitia nihilominus peregiſſet, remque illam in religionem populo veniſſe ſentiret, ad ſenatum rettulit. ſenatus, quos ad ſoleret, referendum cenſuit. aruſpices introducti, reſponderunt, non fuiſſe iuſtum comitiorum rogatorem. tum Gracchus incenſus ira, Ita ne vero? ego non iuſtus, qui & conſul rogaui, & augur, & auſpicato? an vos Tuſci ac barbari auſpiciorum populi R. ius tenetis, & interpretes eſſe comitiorum poteſtis? itaque tum illos exire iuſſit. Poſt autem ex prouincia litteras ad collegium miſit, ſe, cum legeret libros, recordatũ eſſe, vitio ſibi tabernaculũ captũ fuiſſe in hortos Scipionis; quod cum pomœriũ poſtea intraſſet ſenatus habendi cauſſa, in redeundo cum idem pomœrium tranſiret, auſpicati eſſet oblitus. itaque vitio creatos eſſe conſules. augures rem ad ſenatum: ſenatus vt abdicarent, conſules abdicauerunt. Eadem ſcribit fere Valerius de cultu deorum: A Ti. Graccho, inquit, ad collegium augurum litteris ex prouincia miſſis, quib. ſignificabat, ſe, cum libros ad ſacra populi pertinẽtes

legeret, animaduertiſſe vitio tabernaculum captum comitiis conſularibus, quæ ipſe feciſſet; eaq; re ab auguribus ad ſenatum delata; iuſſu eius C. Figulus è Gallia, Scipio Naſica è Corſica Romam redierunt, & ſe conſulatu abdicauerunt. Idem Plutarchus in Marcello, & Cicero ad Q. Fratrem. Ex quibus verbis intelligi poteſt, conſules Marcium Galliam, Scipionem Corſicam, Sempronium pro cos. Sardiniam obtinuiſſe. Figulus prætor fuerat anno DLXXXIIII. Hic Scipio *Corculum* dictus. de quo ſic Cicero in Bruto; P. Scipionem Naſicam, qui eſt Corculum appellatus, qui bis conſul, & cenſor fuit, habitum eloquentem aiunt; illius qui ſacra acceperit, filium. De eodem ſcriptum eſt in libro de viris illuſtribus. His conſulibus abdicatis ſuffectos eſſe P. Cornelium Lentulum, Cn. Domitium Ahenobarbum, ſcriptũ eſt in Capitolinis tabulis, prætere anuſquam. Marcio & Scipione cos. Cn. Octauius legatus conſularis, Laodiceæ occiſus eſt, auctore Obſequente. De quo ſic Cicero; Cn. Octauius, cũ eſſet miſſus à ſenatu ad animos regum perſpiciendos, liberorumque populorum, maximeque vt nepotem Antiochi regis, eius qui cum maioribus noſtris bellum geſſerat, claſſes habere, elephantos alere prohiberet, Laodiceæ in gymnaſio à quodam Leptine eſt interfectus. Obſequens autem ita; Cn. Octauius legatus, in Syria per Lyſiam tutorem Antiochi pueri, in gymnaſio occiſus. Appianus in Syriaca, Cn. Octauium legationis principem, à Leptine occiſum, à Lyſia ſepultum tradit. De eadem re etiam Zonaras.

DE COS. AN. DXCII.

M. MESSALLAM, C. Fannium conſules ſuggerit Caſſiodorus: Meſſallam & Strabonem Siculæ tabulæ; M. Valerium Meſſallam, C. Fannium Strabonem, Capitolinæ, & titulus Phormionis Terentiani. Horum conſulum ſic meminit Suetonius de claris rhetoribus, & Gellius lib. XV; C. Fannio Strabone, M. Valerio Meſſalla cos. M. Pomponius prætor ſenatum conſuluit, quod verba facta ſunt de rhetoribus & philoſophis, D.E.R.I.C. vt M. Pomponius prætor animaduerteret, curaretque, vt ſi è rep. fideque ſua videretur, vti Romæ ne eſſent. Et Gellius libro II; C. Fannio, M. Valerio Meſſalla cos. S. C. factum, quo iubentur principes ciuitatis, qui ludis Megalenſibus antiquo ritu mutitarent (id eſt mutua inter ſe conuiuia agitarent) iurare apud conſules verbis conceptis, non amplius in ſingulas cœnas ſumptus eſſe facturos, quam centenos vicenoſque æris, præter olus, & far, & vinum: neque vino alienigena, ſed patrio vſuros; neq; argenti in conuiuio plus pondo quam libras centum illaturos. poſt hoc S. C. *lex Fannia* lata eſt, quæ ludis Rom. item ludis plebeiis, Saturnalibus, & aliis quibuſdam diebus, in ſingulos dies centenos æris inſumi conceſſit; decemque aliis diebus in ſingulis menſibus tricenos; ceteris autem omnibus diebus denos. Eiuſdem legis meminit Macrobius lib. III, Atheneus lib. VI. Plinius lib. X. cap. X; C. Fannium conſulem XI annos fuiſſe notat ante tertium Punicum bellum. Per hos annos cum Liguribus, Corſis, & Luſitanis, vario euentu bellatum, ſcriptum eſt in Epitoma XLVI. verum quibus ducibus, parum conſtat.

DE COS. AN. DXCIII.

L. ANICIVM, M. Cornelium conſules ſubiicit Caſſiodorus, & titulus Adelphorum Terentianorum. Siculæ & Capitolinæ tabulæ, cognomina iis adiiciunt Gallum & Cethegum. Anicii conſulis meminit Cicero in Bruto, Cethegi Epitoma XLVI. Pontinæ paludes à Cornelio Cethego conſule, cui ea prouincia obuenerat, ſiccatæ; agerque ex iis factus. His conſulibus L. Æmilium Paullum mortuum apparet ex titulo Adelphorum Terentii. de quo ſic eſt in Epitoma lib. XLVI; L. Æmilius Paullus, qui Perſen vicerat, mortuus; cuius tanta abſtinentia fuit, vt cum ex Hiſpania & Macedonia maximas opes retuliſſet, vix ex auctione bonorum eius redactum ſit, vnde dos vxori eius redderetur.

DE COS. AN. DXCIIII.

INSEQVENS annus conſules habuit, teſte Caſſiodoro, Cn. Cornelium Dolabellam, M. Fuluium: Siculis faſtis, Dolabellam & Fuluium; Capitolinis, Cn. Cornelium Dolabellam, M. Fuluium Nobiliorem. item eſt in Vita Terentii; quibus con-

ſulibus

ſulibus mortuum Terentium ſcriptum eſt. *Lex de ambitu*, his conſulibus, quantum ex Epituma XLVII colligi poteſt, lata.

De cenſoribus & Luſtro LIIII.

In hunc annum cenſores produnt Capitolini auctores P. Scipionem Naſicam, M. Popillium Lænatem; ab iiſq; luſtrum factum LIIII notant. De cenſoribus iiſdem loquitur Plinius lib. XXXIV: L. Piſo, inquit, prodidit, M. Æmilio, C. Popillio II cos. à cenſoribus P. Cornelio Scipione, M. Popillio, ſtatuas circa forum, eorum qui magiſtratum geſſerunt, ſublatas omnes; præter eas quæ populi aut ſenatus ſententia ſtatutæ eſſent. Item in libro de viris illuſtribus. at lib. VII; Scipio Naſica, inquit, collega Lænatis cenſor, proximo poſt L. Paullum & Q. Philippum cenſores luſtro, primus aqua diuiſit horas æque noctium ac dierum; idque horologium ſub tecto dicauit anno ab vrbe condita DXCV. Et Cenſorinus; P. Cornelius Naſica cenſor, ex aqua fecit horarium. Et Gellius lib. IIII; Cenſor P. Scipio Naſica, & M. Popillius, cum equitum cenſum agerent, equum nimis ſtrigoſum & male habitum, ſed equitem eius vberrimum & habitiſſimum viderunt; &, Cur, inquiunt, ita eſt, vt tu ſis quam equus curatior? Quoniam, inquit, ego me curo; equum Statius ſeruus meus. Velleius autem Naſicam cenſorem porticus in Capitolio ait feciſſe. Hæc de cenſoribus. De luſtro autem ſic eſt in Epitoma XLVII; Luſtrum à cenſoribus conditum eſt. cenſa ſunt ciuium capita CCCXXVIII millia CCCXIIII; & princeps ſenatus lectus Æmilius Lepidus.

DE COS. AN. DXCV.

DEINCEPS conſules M. Æmilius, C. Popillius, vt ait Caſſiodorus. Lepidum & Lænatem edunt Siculæ tabulæ, M. Æmilium Lepidum, & C. Popillium Lænatem II. Capitolinæ. Eorundem meminit Cenſorinus capite De diſtinctionibus ætatum. Roma condita, inquit, anno DVII ſæculum accipit his conſulibus, qui proximi ſunt conſules M. Æmilius M. F. Lepidus, C. Popillius II, abſens. quæ verba, menda (vt puto) non carent.

De triumpho M. Fuluii Nobilioris pro cos. de Liguribus.

SVLPICII Galli conſulis triumpho ſubiicitur in Capitolinis fragmentis M. Fuluii M. F. M. N. NOBILIORIS PRO cos. de LIGVRIBVS ET VELEATIBVS XII K. SEPT. Is autem priore anno conſul fuit. Itaq; niſi ea nobis fragmenta hunc triumphum reſtituiſſent, clariſſimum triumphum, & nobiliſſimam victoriam ignoraremus. Etenim quantum ex verbis Flori, & Strabonis lib. IIII, intelligi poteſt, bellum Liguſtinum, quod anno DXV cœptum ante dixi, hoc anno virtute Fuluii profligatum eſt. quod & ille indicat, cum ait; Tandem Ligurum latebras Fuluius igne ſepſit: & hic, eum inquit, diuturnum à Romanis cum Liguribus geſtum bellum, quod iter in Hiſpaniam impedirent, ac terra mariq; latrocinia latiſſime exercerent: octogeſimum autem poſt annum bello gerendo effectum, vt iis qui publice facerent iter, via ad ſtadia XII lata pateret: poſt autem alio bello eos in prouinciæ formam redactos.

DE COS. AN. DXCVI.

SEX. Iulium, L. Aurelium conſules prodit deinceps Caſſiodorus. His cognomina addunt Iulio *Cæſarem*, Aurelio *Oreſtem* Siculæ & Capitolinæ tabulæ. De his etiam loquitur Plinius, cum ſcribit lib. XXXIII; Auri in ærario populi Romani fuere Sex. Iulio, L. Aurelio cos. ſeptem annis ante bellum Punicum tertium, pondo DCCXXVII; argenti nonaginta duo millia; & extra numerum ccc & LXXV millia.

DE COS. AN. DXCVII.

L. LENTVLVM, C. Marcium conſules memorant in hunc annum Caſſiodorus & Obſequens: Lentulum & Figulum Siculæ tabulæ; L. Cornelium Lentulum Lupum, C. Marcium Figulum II, tabulæ Capitolinæ. De his loquitur Cicero in Bruto, his verbis: Dicunt etiam L. Lentulum, qui cum C. Figulo cos. fuit, habitum eloquen-

rem. De Figulo II conſule ſic Valerius cap. de ira; C. Figulus, iuris ciuilis iudicio celeberrimus, conſulatus repulſę dolore accenſus, eo quidem magis, quod illum bis patri ſuo datum meminerat; cum ad eum poſtero comitiorũ die multi conſulendi cauſſa veniſſent, omnes dimiſit, præfatus, Omnes conſulere ſcitis, conſulem facere neſcitis.

De Dalmatis à C. Marcio coſ. victis.

Hoc anno C. Marcius conſul Dalmatas vicit. ſic enim ſcriptum eſt in Epitoma XLVII; C. Marcius conſul, aduerſum Dalmatas parum proſpere primum, poſtea feliciter pugnauit. cum quibus bello confligendi cauſſa fuit, quod Illyrios populi R. ſocios vaſtauerant. Appianus item, Dalmatas, quod Illyrios inuaſiſſent populi Ro. ſocios, & eius legatos non accepiſſent, à Marcio Figulo conſule bello petitos ſcribit: cuius eum primum legiones fudiſſent, poſt ab eo vſque ad Delminium vrbem fugatos. quo expugnato, finem bello eſſe impoſitum. Obſequens etiam his cõſulibus Dalmatas Scordis ſuperatos eſſe notat. & Florus; Dalmatæ, inquit, plerunque ſub ſiluis agunt; inde ad latrocinia promptiſſimi. Hos iam quidem Marcius incenſa vrbe Delminio quaſi detruncauerat. Huic tamen negatum eſſe triumphum puto ob rem primo infeliciter geſtam, neque enim fragmenta Capitolina hunc triumphum admittunt; cum Nobilioris triumpho, Marcelli triumphus ſubüciatur, non Figuli. Eadem huius belli cauſſa eſt apud Zonaram.

DE COS. AN. DXCVIII.

P. Scipionem, M. Claudium conſules ſubdit Caſſiodorus: Naſicam & Marcellum faſti Siculi; P. Cornelium Scipionem Naſicam II, M. Claudium Marcellum II, Capitolini. De his ſic in Lucullo Cicero; Legi apud Clitomachum, cum Carneades & Stoicus Diogenes ad ſenatum in Capitolio ſtarent, A. Albinum, qui tum P. Scipione & M. Marcello coſ. prætor eſſet, iocantem dixiſſe Carneadi; Ego tibi, Carneade, prætor eſſe non videor; quia ſapiens non ſum; nec hæc vrbs, nec in ea ciuitas. Tum ille; Huic Stoico non videris. Scipionem item hunc bis conſulem fuiſſe, Cicero in Bruto; Marcellum ter, Pædianus & Cicero ſunt auctores.

De triumpho M. Marcelli coſ. II.

Ex fragmentis Capitolinis ſatis aperte intelligi poteſt M. Marcellum conſulem II, alterum etiam triumphum egiſſe. verum de quibus populis gentibuſue triumpharit, parum ex iis ceteriſq; Romanorum monumẽtis compertum eſt. niſi forte de Liguribus tranſalpinis triumphaſſe eum dicas; quibuſcũ, Nicæam & Antipolim Maſſilienſium oppida vaſtantibus, ſequenti anno etiã Q. Opimius conſul dimicauit. Exſtat enim extrema fere ſyllaba eius nominis VS: & hæ voces; MARCELLVS II. COS. II.

De triumpho P. Scipionis Naſicæ coſ. II, de Dalmatis.

Vt Ligures Marcello, ſic Dalmatæ Scipioni conſuli obuenerunt. Vtrumque autem triumphaſſe, Capitolina monumenta indicant: de Marcello quidem aperte, de Scipione vero obſcurius. cum autem poſt Marcelli triumphum hæ litterę ſubſequãtur = VS P. F. C. = eæ mihi pertinere ad P. Scipionem conſulem P.F.Cn.N. viſæ ſunt. de quo ſic ſcriptum eſt in Epitoma XLVII; C. Marcius conſul aduerſum Dalmatas parum proſpere primum, poſtea feliciter pugnauit; eandemque gentem Cornelius Naſica conſul domuit. Et in lib. de viris illuſtr. P. Scipio Naſica Corculum conſul, Delminiũ vrbem Dalmatarum expugnauit: imperatoris nomen à militibus, à ſenatu triumphũ oblatum recuſauit. Miror autem, cur Appianus huius imperatoris non meminerit in Illyrica; aut Delminio expugnato, bellum Dalmaticum a Figulo confectum ſcripſerit. Frontinus certe eam victoriam Scipioni tribuit, lib. III, cap. VI: idq; conſilium Scipioni in eius vrbis expugnatione adſcribit, quod Appianus Figulo, cum ait; P. Cornelius Scipio, intellecta difficultate expugnandi Delminium, quia omnium concurſu defendebatur, aggredi alia oppida cœpit. Quinetiam Zonaras Illyrios à Scipione Naſica domitos vrbibus captis, ac captiuis venditis ait. & Strabo Delminium à Naſica afflictum ſcribit.

DE COS. AN. DXCIX.

Hic annus conſules habuit Q. Opimium, L. Poſtumium, auctore Caſſiodoro & Obſequente: Siculis tabulis Opimium & Albinum; Capitolinis autem, Q. Opimium, L. Poſtumium Albinum. Q. Opimii cos. mentio fit à Cicerone in Bruto, & in Epitoma XLVII. L. Poſtumium in magiſtratu mortuum, præterquam quod ſcriptum eſt in Capitolinis conſulatibus, inuenio etiam ſcriptum apud Obſequentem, his verbis; Poſtumius conſul in prouinciam proficiſcens, cum immolaret, in plurimis victimis caput in iocinore non inuenit, profectusq́; poſt diem ſeptimum æger Romam relatus, exſpirauit. In eius locum ſuffectum eſſe M'. Acilium Glabrionem, docent Capitolini auctores, præterea nemo. Hoc anno ſcribit Obſequens Romanos à Luſitanis & Gallis grauiter per arma fuiſſe vexatos. De Luſitanico bello haud ita multo poſt dicam. Gallos autem inalpinos bellum hoc tempore feciſſe, & priores & poſteriores de iis triumphi facile eſſe documento poſſunt.

De cenſoribus & Luſtro LV.

In hunc annum cenſores produnt Capitolini ſcriptores M. Valerium Meſſallam, C. Caſſium Longinum, eoſque luſtrum LV tradunt feciſſe. De quibus cenſoribus ita Valerius capite de inſtitutis: Theatra à Meſſalla & Caſſio cenſoribus excogitata ſunt. Et Auguſtinus de ciuitate Dei lib. 1; Cenſores Meſſalla & Caſſius, theatrum faciendũ locauerunt, in quo populus Ro. ſedens ſpectaret ludos. Et Oroſius; Eodem tempore cenſores theatrum lapideum in vrbe conſtrui cenſuerunt. Et Epitoma XLVIII; Cum locatum à cenſoribus theatrum exſtrueretur; P. Naſica auctore, tamquam inutile, & nociturum publicis moribus, ex S.C. deſtructum eſt; populuſque aliquamdiu ſtans ludos ſpectauit. Et Appianus lib primo; Theatrum, quod L. Caſſius cœperat, ac fere abſoluerat, conſul Scipio euertit. Et Velleius lib. priore: Caſſius Cenſor, à Lupercali in Palatium verſus theatrum facere inſtituit; cui in moliendo eximia ciuitatis ſeueritas, & conſul Scipio reſtitere. Miror autem cur conſulem Scipionem appellent; cum non in conſulatu, ſed poſt conſulatum annis quinque reſtiterit; quemadmodum ex Epitoma intelligi poteſt, Luſtrum ſequenti anno conditum eſſe, intelligi poteſt ex Epitoma XLVIII. eo cenſa ſunt ciuium capita CCCXXIV millia. M. Lepidus ſextis cenſoribus princeps ſenatus lectus. Plinius lib. XVII; Palma tempeſtatibus proſtrata, eodem loco ficus enata eſt, M. Meſſallæ, C. Caſſii cenſorum luſtro. à quo tempore pudicitiam ſubuerſam Piſo tradidit.

De triumpho Qu. Opimii cos. de Liguribus.

Q. Opimium conſulem de Liguribus triumphaſſe ſuſpicor ex his Epitomæ XLVI verbis; Q. Opimius cos. tranſalpinos Ligures, qui Maſſilienſium oppida Antipolim & Nicæam vaſtabant, ſubegit. Probatur autem mihi eum triumphaſſe; vel quia multi de Liguribus acti ſunt triumphi; vel quia in Epitomis hoc verbum, *Subegit*, fere non niſi de iis qui triumpharint, vſurpari obſeruaui; vel deniq́; quia Ligures hac victoria domiti, in poſterum videntur quieuiſſe.

DE COS. AN. DC.

Conſules ſubſequuti ſunt Q. Fuluius, T. Annius, auctore Caſſiodoro. In fragmentis Capitolinis eſt, NOBILIOR, & T. ANNIVS; in Siculis, Nobilior & Luſcus. His de conſulibus ſic Cicero in Bruto; Q. Nobiliorem M.F. iam patrio inſtituto deditum ſtudio literarum; qui etiam Q. Ennium, qui cum patre eius in Ætolia militauerat, ciuitate donauit, cum triumuir coloniam deduxiſſet. etiam T. Annium Luſcum, huius Q. Fuluii collegam, non indiſertum fuiſſe. Liuius etiam T. Annium Luſcum legatum commemorat anno DLXXXI.

De bello Celtiberico.

Celtiberi à Ti. Graccho prætore victi anno DLXXV, in pace manſerunt annos XXV. hoc autem tempore bellum renouarunt, cum Segida Areuaccorum (vt ait Strabo) oppidum, muros vrbis exſtruxiſſet, ac tributa pendere Romanis recuſaſſet; contra

quam legibus pacis à Graccho latis cautum fuiſſet. Itaque cum eadem cauſſa ad bellum alios populos accendiſſet, viſum eſt conſulari duce & exercitu rem gerendam eſſe. Q. Fuluius Nobilior conſul miſſus, bis parum feliciter pugnauit. auctor Appianus in Iberica. Hoc anno conſules K. Ian. inire cœperunt, cum à DXXXI ad hunc vſque annum Idib. Martiis iniſſent. Hoc ſcriptum eſt apud Caſſiodorum, ita; Q. Fuluius, T. Annius conſules, primi K. Ian. propter ſubitum Celtiberiæ motum inierunt. & in Epitoma XLVII; Conſules anno quingenteſimo nonageſimo * VII ab vrbe condita, magiſtratum peractis comitiis, inſequentiſq; anni conſulibus creatis, inire cœperunt. mutandi comitia cauſſa fuit, quod Hiſpani rebellabant. Hic dies deinde ſolennis cõſulatui ineundo rep. ſtante in perpetuum manſit. Hoc autem bellum per annos XX geſtum, Numantiæ excidio finitum eſſe, tradit Strabo lib. III. Eiuſdem belli duces conſules omnes fuerunt, Q. Fuluius Nobilior, M. Marcellus III, L. Licinius Lucullus; & poſt aliquot annos Q. Metellus, Q. Põpeius, M. Popillius Lęnas, C. Hoſtilius Mancinus, M. Æmilius Lepidus, C. Calpurnius Piſo, P. Africanus Æmilianus II. de quo bello loquitur Cicero in primo lib. de officiis: Cum Celtiberis, inquit, bellum, vt cum inimicis gerebatur, vter eſſet, non vter imperaret.

De triumpho L. Mummii prætoris, & bello Luſitanico.

QVO anno Celtiberi ſubacti ſunt à Ti. Graccho prætore, eodem etiam Luſitani victi à L. Albino prætore. Neque vero poſt quieuiſſe Luſitani videntur: ſiquidem in Epitoma XLVI ſcriptum eſt, cum Luſitanis vario euentu bellatum: & in XLVII, in Hiſpania à compluribus ducibus parum proſpere dimicatum: & apud Obſequentem, Q. Opimio, L. Poſtumio cos. Romanos à Luſitanis grauiter per arma vexatos eſſe. Appianus etiam in Iberica Luſitanos, qui ſuis legibus viuebant, hoc tempore mouiſſe ſcribit; cumq; Africano quodam duce, ſocios populi Romani inuaſiſſent, Manilium & Calpurnium Piſonem Romanorum duces fudiſſe: Mummium præterea ſucceſſorem re præclare geſta triumphaſſe; Mummio deinceps M'. Acilium, Acilio Ser. Galbam ſucceſſiſſe. Quæ cum ita ſint, cum Ser. Galba (vt poſt oſtendam) L. Lucullo conſule prætor fuerit, profecto Acilius Marcello, Mummius Nobiliore, Piſo Opimio, Manilius Naſica conſulibus, prætores cum Luſitanis bellum geſſerunt. Vt autem Celtibericum bellum Numantia auxit, ſic Luſitanicum Viriathus, vnde *Viriathinum* bellum poſt appellatum. quod bellum primum per prætores, poſt autem per conſules adminiſtratum eſt. Prætores hi commemorantur;

M'. Manilius, qui poſt cos. fuit anno DCIIII.
L. Calpurnius Piſo, qui poſt cos. fuit an. DCV.
L. Mummius, qui poſt cos. fuit DCVII.
M'. Acilius Balbus, qui poſt cos. fuit an. DCIII.
Ser. Sulpicius Galba, qui poſt cos. fuit an. DCIX.
C. Vetilius.
C. Plautius.
Claudius Vnimanus.
C. Nigidius.
C. Lælius.
Conſules deinde miſſi.
Q. Fabius Æmilianus.
Q. Quinctius prætor.
Q. Fabius Seruilianus.
Q. Seruilius Cæpio, qui Viriathum interfecit.

L. Mummii meminit etiam Eutropius ita; L. Mummius in Luſitania bene pugnauit. *In Luſitania* vero legendum eſſe pro *In Hiſpania*, indicat etiam Pęanius, Græcus Eutropii interpres, dum vertit πρὸς Λυσιτανοὺς, id eſt, aduerſus Luſitanos.

DE COS. AN. DCI.

HIC annus conſules habuit M. Marcellum, L. Valerium Caſſiodoro teſte; Marcellum & Flaccum Siculis faſtis; M. Claudium Marcellum, L. Valerium Flaccum, Obſe-

Google

Obſequente. Hic Marcellus ter (vt dixi) conſul fuit. auctor Pędianus in Or. pro Scauro; Cicero de diuin. & de fato L. Valerium Flaccum in magiſtratu mortuum inuenio ſcriptum dumtaxar in Capitolinis tabulis; in quibus Marcellus etiam III conſul notatur. His cos. turbinis vi in campo columna ante ædem Iouis decuſſa cum ſigno aurato: eumque aruſpices reſpondiſſent, magiſtratuum & ſacerdotum interitum fore, omnes magiſtratus ſe protinus abdicauerunt. Obſequens. Eodem anno proſpere in Gallia dimicatum, idem auctor eſt.

De re in Hiſpaniis geſta.

Hoc anno vlterior Hiſpania M'. Acilio prætori prouincia obtigit, citerior M. Marcello conſuli: ſiquidem ille Mummio, hic Fuluio ſucceſſiſſe ab Appiano traditur. Obſequens in Luſitania his conſulibus varie pugnatum ſcribit. recte. Appianus enim M'. Acilium rem aduerſus Luſitanos bene geſſiſſe ait; verum, vbi in hiberna exercitum reduxerit, omnes rebellaſſe, ac Romanorum ſocios inuaſiſſe. M. Claudius cos. vt proſpere pugnauerit in Celtiberia, in triumpho eius exponam.

DE COS. AN. DCII.

L. LVCVLLVM, A. Poſtumium cos. ſubdit Caſſiodorus: Lucullum & Albinum Siculæ tabulæ: Lucullum & A. Poſtumium A. F. Albinum Capitolina fragmenta: L. Licinium Lucullum, A. Poſtumium Albinum cum Epitoma XLVIII, Oroſius. Eorumdem ſic meminit in Bruto Cicero; A. Albinus, is qui Græce ſcripſit hiſtoriam, qui conſul cum L. Lucullo fuit, & literatus & diſertus fuit. Et in Lucullo; A. Albinus, qui cum auo tuo Luculle conſul fuit. Auum autem appellat L. Luculli eius, qui cum Mithridate bellum geſſit. quod tradit etiam Plutarchus in Lucullo.

De re geſta in Celtiberia & Luſitania; & triumpho III M. Claudii Marcelli cos. III.

M. CLAVDIVS Marcellus cos. auctore (vt dixi) Appiano, bellum in Celtiberia poſt Q. Nobiliorem excepit. Eundem conſulem in Hiſpania rem proſpere geſſiſſe, auctor eſt Eutropius: omnes Celtiberiæ populos pacaſſe, Epitoma XLVIII: tributum ex Celtiberia DC talentum exegiſſe, Cordubam oppidum condidiſſe, Strabo lib. III. Appianus item multa oppida Celtiberum Marcellum in ditionem redegiſſe ſcribit: Nergobrigas pacem petentes, ad ſenatum reieciſſe; ſenatum Lucullum conſulem in Hiſpaniam miſiſſe: Marcellum circumſeſſa Numantia, rem ante Luculli aduentum compoſuiſſe, atque huic bello finem feciſſe. Quibus ex rebus intelligi poteſt, Marcellum etiam in conſulatu Luculli pro cos. rem geſſiſſe. an vero triumphauerit, parum exploratum eſt. mihi quidem res triumpho dignas geſſiſſe videtur, cum bellum confeciſſe ante ſucceſſoris aduentum tradatur. De rebus autem à L. Lucullo conſule geſtis, ſic ſcriptum inuenio in Epitoma XLVIII: L. Licinius Lucullus, A. Poſtumius Albinus conſules, cum delectum ſeuere agerent, nec quemquam gratia dimitterent, à tribunis pl. qui pro amicis ſuis vacationem impetrare non potuerunt, in carcerem coniecti ſunt. Hiſpanienſe bellum cum parum proſpere aliquoties geſtum, ita confudiſſet, ciuitatem Romanam, vt ne ii quidem inuenirētur qui aut tribunatum exciperent, aut legati ire vellent, P. Cornelius Æmilianus proceſſit, & excepturum ſe militiæ genus, quodcumq; imperatum eſſet, profeſſus eſt. quo exemplo ad militādi ſtudium omnes incitauit. L. Lucullus conſul, cum M. Claudius Marcellus, cui ſucceſſerat, pacaſſe omnes Celtiberiæ populos videretur, Vacceos, Cantabros, & alias adhuc incognitas nationes (in Hiſpania) ſubegit. Ibi P. Cornelius Scipio Æmilianus, L. Paulli F. Africani nepos, ſed adoptiuus, prouocatorē barbarū tribunus militū occidit; & in expugnatione *Intercatiæ vrbis maius etiam periculum adiit. nam murū primus omnium tranſcēdit. Appianus item hoc primum anno milites ſorte lectos ſcribit; P. Scipionē vltro ſe ad militare munus ſuſcipiēdum, quodcumq; delatū eſſet, obtuliſſe; Lucullum Vaccæos ſine S. C. inſontes adortum, Caucam oppidum cōtra fidem datam expugnaſſe, Intercatiam in fidem recepiſſe; Pallantiæ obſidione dimiſſa, in Turditaniam hibernorum cauſa ſe recepiſſe; fine autem Vaccæorum bello impoſito, Luſitanos, qui finitima loca populati erant, ad mille quingentos cecidiſſe, Luſitania

parte ipſum,alteram Galbam prætorem diripuiſſe;eoſdem pacem petentes contra fidem interpoſitam,paucis,ex quibus Viriathus fuit,elapſis, interfectos; ipſum,quod ſine S.C.bellum Vaccæis intuliſſet,die dicta abſolutum.De Scipione ad Intercatiam à barbaro prouocato,ſcriptum eſt etiam apud Appianum,& eum qui de viris illuſtribus tradidit.Eundem à Lucullo in Numidiam ad elephantos à Maſſaniſſa petendos miſſum tradit Appianus in Libyca. Quo autem anno L. Lucullus conſul Vaccæis ſubactis Luſitaniæ partem vaſtabat,eodem alteram partem(vt dixi)populatus eſt Ser. Sulpicius Galba prætor. ita vt ſcelus Luſitanorum contra fidem interfectorum,ab aliis non Lucullo,ſed Galbæ tribuatur. ſic enim Suetonius in Galba; Familiam illuſtrauit Ser. Galba conſularis,temporum ſuorum eloquentiſſimus; quem tradunt Hiſpaniam ex prætura obtinentem,xxx Luſitanorum millibus perfidia trucidatis, Viriathini belli cauſam extitiſſe.Et Valerius cap.de perfidia; Ser.Galba,trium Luſitaniæ ciuitatum conuocato populo,tamquam de commodis eius acturus,nouem millia,in quibus flos iuuentutis conſiſtebat, electa & armis exuta partim trucidauit, partim vendidit.Itaque biennio poſt rogatio lata à L.Scribonio trib. pl. vt Luſitani, qui in fidem populi Rom.dediti, à Ser. Galba in Gallia væniſſent, in libertatem reſtituerentur. cui Galba ipſe reſpondit, ſe Luſitanos prope ſe caſtra habentes cecidiſſe; quod compertum haberet,equo atque homine ſuo ritu immolatis, per ſpeciem pacis adoriri ſuum exercitum in animo habuiſſe. Eundem Galbam ante fuſum à Luſitanis fuiſſe tradit Appianus; & Oroſius ita;Ser.Galba prætor à Luſitanis magno prœlio victus eſt;vniuerſoque exercitu amiſſo,ipſe cum paucis vix elapſus effugit. & in Epit. XLVIII;Ser.Sulpicius Galba prætor, male aduerſus Luſitanos pugnauit.

DE COS. AN. DCIII.

CONSVLES hic annus habuit L. Quinctium, M'. Acilium, auctore Caſſiodoro. quos Plinius libro VII.cap.XXXVI,C.Quinctium,M'.Acilium vocat:Cicero libro XIII epiſtolarum ad Atticum, Quinctium & Manium;in Catone, T. Flaminium, M'. Acilium:(eoſque vndeuigeſimo poſt Ennii mortem anno ait factos)Siculæ tabulæ Flaminium & Balbum:Capitolina fragmenta . FLAMININVM. M'. ACILIVM BALBVM. Hunc T.Quinctii Flaminini, qui Philippum deuicit, filium eſſe opinor. Victoria L.Luculli conſulis,Celtiberi ac Vaccæi; perfidia Ser. Galbæ prætoris, Luſitani hoc anno,atque etiam ſequentibus,quieuiſſe videntur. quando autem rebellauerint,poſt indicabo.

DE COS. AN. DCIV.

IN hunc annum conſules profitetur Caſſiodorus L.Marcium,M'.Manilium:itemque Epitoma XLIX. Cenſorini & M'. Manilii Cic. in Lucullo meminit; Cenſorini & Manilii,lib.XII.ad Atticum;M'.Manilii,in ſexto de rep. Eoſdem nominat Appianus in Libyca L.Marcium Cenſorinum,M'.Manilium;itemque Cenſorinus de die natali; Cenſorinum & Manilium Siculi faſti;Cenſorinum,M'.Manilium P.F.P. N. Capitolini; in quibus Cenſorinus etiam C.F.C.N. poſt in cenſura dicitur. Vtrique Africa prouincia decreta eſt.His cos.Pruſias rex Bithyniæ,à Nicomede filio, adiuuante Attalo rege Pergami,occiſus eſt.Cum legatos ad pacem faciendam inter Nicomedem & patrem Pruſiam Romani miſiſſent,& vnus ex iis caput multis cicatricibus fartum haberet,alter pedibus æger eſſet,tertius ingenio ſocors haberetur;Cato dixit,eam legationem nec caput,ne pedes,nec cor habere.Appianus,Epit. L.

De bello Punico tertio.

IISDEM conſulibus bellum tertium non ſolum Pœnis indictum, ſed etiam initum eſt:quod poſt intra quadriennium Carthaginis ipſius eſt excidio terminatum.de quo bello indicendo ſæpius ante etiam à Romanis agitatum fuerat.Nam cum Q.Fuluio, T. Annio (vt opinor) conſulibus, legati Carthaginem ad diſceptandam de agro inter Maſſaniſſam & Carthaginienſes controuerſo miſſi,inter quos fuit etiam M.Cato, Carthagine vim ingentem naualis materiæ ſe deprehendiſſe renunciaſſent, vniuerſum ſenatum valde commouerunt.Itaq; ſequenti (vt puto) anno, Marcello & Flacco conſu-

conſulibus,cum in finibus Carthaginienſium maximus Numidarum exercitus, Arcliobatzane duce Syphacis nepote,diceretur eſſe, M. Cato ſuaſit, vt Carthaginienſibus,qui exercitum ſpecie contra Maſſaniſam regem, ſed reuera contra Romanus accitum in finibus haberent,bellum indiceretur.contra dicente P.Cornelio Naſica; eo qui à ſenatu vir optimus iudicatus fuerat, placuit legatos mitti Carthaginem, qui ſpecularentur quid agerent;caſtigato ſenatu Carthaginienſium,quod contra fœdus exercitum & nauales materias haberent, pacem inter eos & Maſſaniſam facere voluerunt,Maſſaniſa agro,de quo lis erat,cedente.ſed Giſgo Amilcaris filius, homo ſeditioſus,qui tunc in magiſtratu erat,cum ſenatus pariturum ſe iudicio legatorum dixiſſet,ita,bellum aduerſus Romanos ſuadendo,cõcitauit,vt legatos,quo minus violarentur,fuga explicuerit. id nuntiantes, infeſtum iam ſenatum Carthaginienſibus infeſtiorem fecerunt. Lucullo autem & Albino conſulibus,Guluſſa Maſſaniſæ filius denuntiauit Carthagine delectus agi, claſſem comparari, & haud dubium bellum ſtrui.cum Cato ſuaderet vt iis bellum indiceretur,Naſica dicente, nihil temere faciundum;placuit decem mitti legatos exploratum. Acilio autem & Quinctio conſulibus,cum legati ex Africa cum Carthaginienſium oratoribus & Guluſſa rediiſſent, dicerentq; ſe & exercitum & claſſem Carthagine deprehendiſſe,perrogati ſententias placuit. Catone,& aliis principibus ſenatus ſuadentibus,vt in Africam cõfeſtim tráſportaretur exercitus,quod Naſica dicebat,nondum iuſtam ſibi cauſam bellandi videri,placuit vt bello abſtinerent,ſi Carthaginienſes claſſem exuſſiſſent,& exercitum dimiſiſſent:ſi minus,proximi conſules de bello Punico referrent. Quo factum eſt vt Cato ſic loquatur apud Ciceronem illo anno, Ego ſenatui quę ſunt gerenda præſcribo;& quo modo Carthagini male iamdiu cogitanti bellum inferatur,multo ante denuntio. Marcio autem & Manilio conſulibus, inter Catonem & Naſicam variis certatum eſt ſententiis. Catone ſuadente bellum,& vt tolleretur Carthago; Naſica diſſuadente;placuit tamen,& quod contra fœdus naues haberẽt, & extra fines exercitum eduxiſſent,quodque ſocio Maſſaniſæ arma intuliſſent,& quod filium eius Guluſſam,qui cum legatis Romanis erat,in oppidum non recepiſſent; bellum iis indici. Conſulibus ambobus Africa prouincia decreta,& vt bellum cum Carthaginiẽſibus gererent,atque Carthaginem exſcinderent;quorum Manilius, pedeſtribus copiis, Cenſorinus,claſſi præfectus eſt. Prius quam vllæ copiæ in naues imponerentur, Vticenſes legati Romam venerunt,ſe ſuaque omnia dedentes. Ea legatio, velut maximum belli omen,grata patribus,acerba Carthaginienſibus fuit.legati triginta Romã venerunt,per quos Carthaginienſes ſe dedebant. Catonis ſententia peruicit,vt decreto perſtaretur,& vt conſules quam primum proficiſcerentur ad bellum. qui vbi in Africam traiecerunt;Carthaginienſibus euocatis,primum arma tradere, claſſemque comburere;mox eos iuſſa diligentiſſime facientes,procul à mari paſſuum x millibus conſidere vrbe relicta iubent. Iis imperatis,quippe quę crudeliſſima eſſent,Carthaginienſes incenſi,cum omnino aut vrbem defendere,aut vna cum ea pugnando cadere ſtatuiſſent,apparantur ad bellum. Itaque protinus & Aſdrubalem toti bello imperioq; præficiunt,& non ferrea ſolum & ænea arma;ſed etiam, ea deficiente materia,aurea atque argentea faciunt. Cum ergo Carthaginienſium hoc loco res eſſent,magnaque in ipſa vrbe trepidatio verſaretur,tum conſules vrbem ipſam, quod infirmis adhuc Pœnorum opibus,ea ſe facilius potituros eſſe ſperarent,omni conatu extemplo oppugnare aggreſſi ſunt. verum cum re ſæpius tentata, nihil adhuc efficere potuiſſent,tandem commodiſſimum rati futurum,ſi per quandam murorum partem,quæ paulo ante deiecta,nondum probe fuerat reſtituta,inuaderent, ea omnino ex improuiſo irrumpere conſtituerant.at vero P.Scipio Æmilianus,qui tribunus militum M'. Manilio ad quartam legionem venerat, cum Pœnos cognito conſulum conſilio ſuos ita diſpoſuiſſe audiſſet, vt alii armati Romanorum impetum ſuſtinerent,alii inermes ligna & lapides in eos ingredientes ex loco ſuperiore coniicerent, maximum,quod Romanis militibus imminere periculum prouidebat, ſibi eſſe propulſandum cenſuit.Itaque cum cohortes ſuas in plures partes diſtribuiſſet,eaſq; non procul à muris ex interuallo conſtituiſſet, datis mandatis effecit, vt non eos ſolum, qui in vrbem irrumpere,ſed illos etiam qui laceſſentibus inſtare hoſtibus cuperent

à certamine cohiberent. In Epitoma Liuiana ſcriptum inuenio, hanc cōſilii temeritatem non conſulibus tribui, ſed duobus tribuuis; qui cum neglectos ab vna parte muros cum cohortib. inuaſiſſent, & ab hoſtibus grauius cæderentur, à Scipione eſſe potiſſimum conſeruatos; ab eodemque caſtellum Romanorum, quod nocte oppugnabatur, paucis equitibus adiuuantibus liberatum. Ad hæc vero, cum Cenſorini diſceſſu, qui Romam comitiorum cauſa deceſſerat, maioribus animis Pœni ſumptis ſumma vi ex vrbe ſilentio noctis egreſſi, caſtra Romanorum infeſta redderent, Scipio è portis caſtrorum egreſſus, iis quæ longius à prœlio aberant, cum impetum in Carthaginienſes feciſſet, eos tum repentina eruptione adeo exterruit, vt extemplo caſtra Romanorum reliquerint, & intra mœnia ſe receperint. Paucis etiam poſt diebus, cum Carthaginienſes Romanorum nauium præſidium inuaſiſſent, ſimulque ciues in vrbe ad arma conclamauiſſent, Scipio, Manilio ſe, quod clamoris cauſam ignoraret, caſtris tenente, magno animo trepidantes cohortes ſuas educit; tum quoſdam eum accenſis præire facibus iubet, non vt per noctem acie dimicaret, ſed vt illis tumultuoſius omnia peruagantibus, maioris ſpeciem multitudinis offerret, atque terrorem hoſtibus incuteret. quo facto hoſtes perterriti, ſtatim nauium expugnatione omiſſa, in vrbem refugerunt. Interea Manilius caſtra contra Aſdrubalem mouere cum ſtatuiſſet, (is tum ad Nepherim in vrbem cum exercitu erat) peręgre id Scipio patiebatur. videbat enim imperatori per anguſta ac difficilia quædam loca exercitum eſſe ducendum. eum autē promotis copiis ad ipſa Aſdrubalis caſtra per tria fere ſtadia perueniſſent, ac flumen quoddam traiiciendum eſſet, de receptu ſuorum cogitans, ſe anxio eſſe animo dixit. ea vero res ſollicitum Scipionem habebat; quod alio tempore, atque alio ordine in Aſdrubalem mouendum fuiſſe cenſebat. Tribunis autem reliquis repugnantibus, minimeq; vicino iam hoſti cedendum arbitrantibus, ne, ſi, pedem referrent, ab hoſtibus quaſi metu fugientes à tergo inuaderentur, monuit conſulem Scipio, vt ſe ſaltem ante fluuium valli pręſidio communiret; quo ſe, ſi forte pelleretur, recipere ſtatim ac ſine periculo poſſet. quod conſilium ita ab illis irriſum eſt, vt quidam etiam ex iis gladium ſe abiecturum eſſe diceret, ſi Scipio, non Manilius imperaret. Eorum ergo auctoritatem ſequutus Manilius, fluuium traiicere ſtatuit. quo facto, repente cum occurrente ſibi Aſdrubale ad manus venit. Aſdrubal autem, poſtquam vario vtrinque prœlio dimicatum eſt, ſuas in caſtra copias, vbi à Romanis legionibus nihil accipere detrimenti poterat, ſibi reducendas, nullamq; Romanis copiam dandam eſſe pugnæ putauit; ratus, id quod res monebat, Romanos inopia commeatus iis locis mouere ſe coactos, ſibi in ipſo flumine traiiciendo occaſionem ad eos adoriendos vel maximam daturos. itaque obſeruata diligenter eo tempore, quo ipſi pedem referentes in ipſo tranando flumine impediti eſſent, atque ordines propter anguſtias vadorum interrupiſſent, eductis copiis vndique in eos incautos inuadit: eoſdemque ſecum dimicare vel iniquiſſimo loco compellit. Scipio autem, cum rem Romanam ſummū in diſcrimen adductam videret, haud ſibi moram interponendam ad ſuos quoquo modo poſſet, ſubleuādos ratus, ſatis (vt in re trepida potuit) ſalutare conſilium cepit. ad trecentos equites, quos ſecum habebat, aliis, quos maxime potuit, conuocatis, omnes in duas partes diſtribuit; mandauitque vt alii iacula ſagittaſque in hoſtes coniicerent, alii interim iis qui defeſſi iaculando eſſent, recentes integrique ſuccederent; atque ita orbe quaſi quodam mutua pugnantium commutatione prœlio certaretur. ipſe ad omnes partes adequitans, omnē pugnā fortitudine atq; cōſilio ſuſtinebat. cum iuſſa diligentiſſime fortiſſimeq; ab omnibus fierent; grauiuſq; premi iam Aſdrubal videretur, eos qui flumē tranſibant, relinquere coactus, ſe totū in Scipionē cōuertit. Ita illis fluminis cōmode traiiciendi ſpatiū datū eſt: Scipio poſt ſe fortiſſime ab Aſdrubalis impetu liberauit. In ea pugna multi Romani deſiderati ſunt: inter quos, tres potiſſimum tribuni ex iis quibus prœliū maxime cōmitti placuerat, ceciderunt. Interea Romanis, poſtquā in caſtra peruentū eſt, cohortes octo, (alii alium numerum ediderunt) quæ ſe à flumine prœlii eius initio in editum collem quendam ſubduxerant, ab Aſdrubale obſideri, magnoque in periculo poſitas eſſe renuntiatum eſt. Omnibus eo nuntio grauiſſime perturbatis, cum quidnam opus facto eſſet conſultaretur, ceteri quidem deſerendos eos, nec paucorum conſeruandorum

gratia

gratia plurimos tantis periculis obiiciẽdos cenſebant. at Scipio, monens in ſuſcipiendis rebus prudentia, in adeundis periculis animi magnitudine opus eſſe, ſe quidem numquam paſſurum eſſe dixit, viros fortes ſubſidii inopia in manus hoſtium peruenire; ſed ſemetipſum ad eos eximendos obſidione, ſi poſſet, aduolaturum. quare paucis equitibus delectis, & commeatu paucorum dierum ſumpto, pollicitus ſe aut victorem in caſtra reuerſurum, aut pugnando vna cum ceteris periturum, ad hoſtes cõtendit. cum autem ad collem eum, in quo cohortes obſidebantur, perueniſſet, cliui ſumma contento curſu ſuperat, ſic, vt tantummodo vallis inter ſe & hoſtes intercederet. inde omnia contemplatus, in Pœnos, qui iam acrius Romanos obſidione vrgebant, diuerſis è partibus impetum facit. Ii cum ſe repente vndique circumuentos viderent, fuga ſalutem petere contenderunt. eos fugientes Scipio ſuos longius perſequi vetuit, & quod ſe equitum numero inferiorem eſſe non ignorabat; & quod ſatis ſibi hoc eſſe putabat, ſuos ſe è maximis obſidionis periculis contra ſpem omnium facile eripuiſſe. Angebat interim ea cura pleroſq;, quod occiſorum tribunorum corpora ſine ſepultura iacerent; eiuſque rei procuratio requiri à Scipione tacitis fere vocibus omnium videbatur. id quod ſentiens Scipio, quendam dimitti ex captiuis Carthaginienſium iuſſit, eumque ad Aſdrubalem proficiſci; præcipiens, vt verbis ab eo ſuis ſepulturam cadaueribus peteret. Aſdrubal autem, ſiue quod hoc humanitatis eſſe cenſeret, ſiue quod iam tum Scipionem metuens, ei obſequi potiſſimum cuperet, corpora tribunorum ex annulis aureis, cum ceteri ferreo vterentur, ſcrutatus, diligẽtiſſime ſepelienda curauit. His de cauſſis Manilius ac tribuni, & vniuerſus denique exercitus, cum legati adeſſent ad res Africæ inuiſendas à ſenatu miſſi, ea de Scipionis fortitudine rettulerunt, vt incredibile videretur, virtutem cuiuſquam aut maioribus aut grauioribus poſſe laudibus celebrari. Quæ eadem cum legatorum oratione Romę in ſenatu exponerentur, non illum ordinem ſolum magna ſpe ac voluptate compleũt, ſed plebem etiam ei ita conciliarũt, vt is proximis comitiis conſul à compluribus tribubus diceretur. Hæc ex Appiani Libyca hiſtoria, Epitomis, Oroſio, Eutropio, Strabone, aliis.

DE COS. AN. DCV.

DEINCEPS conſules creati ſunt Sp. Poſtumius, & L. Piſo, Caſſiodoro & Obſequente auctoribus. In fragmentis Capitolinis eſt, ALBINVS MAGNVS. L. CALPVRNIVS C. F. C. N. PISO CÆSONIVS: in Cuſpiniani, MAGNVS & CÆSONIVS: in Siculis, Albinus & Piſo. ſunt autem illa, Poſtumii; hoc, Calpurnii cognomina. Sp. Poſtumium filium eſſe arbitror, conſulis anno DLXXXIX; quorum ille *Paullulus*, hic *Magnus* appellatus eſt. Hoc anno ex tribus legatis, qui ad Maſſaniſam miſſi fuerant, M. Marcellus, qui ter conſul fuerat, coorta tempeſtate, fluctibus obrutus eſt. Epitoma L, Pædianus.

De rebus in Africa geſtis.

M'. MANILIO in Africam prorogatum in hunc annum imperium puto. L. certe Piſo conſul Africam obtinuit. Vtramque rem auctoritate veterum annalium confirmabo. primum de Manilio ſic eſt ſcriptum apud Valerium libr. v; Maſſaniſa in lectulo cum iam ætate deficiente laberetur, M'. Manilium, qui pro conſule Africam obtinebat, literis obſecrauit, vt ad ſe Scipionem Æmilianum ſub eo tunc militantem mitteret; feliciorem mortem ſuam futuram ratus, ſi in complexu dextræ eius ſupremum ſpiritum ac mandata poſuiſſet, vt regnum filiis ſuis diuideret. In Epitoma autem L, ita eſt; Maſſaniſa Numidiæ rex deceſſit. inter tres filios eius P. Scipio, cum commune eis pater regnum reliquiſſet, & diuidere eos arbitro Scipione iuſſiſſet, adminiſtrationem regni diuiſit. Item* Phameæ Imilconi præfecto equitum Carthaginienſium perſuaſit, vt cum equitatu ſuo ad Romanos tranſiret. Cum autem ædilitatem peteret, conſul à populo dictus, quoniam per annos conſulem fieri non licebat, legibus ſolutus conſul creatus eſt. M'. Manilius nonnullas vrbes circumpoſitas Carthagini expugnauit. Et apud Oroſium; Scipio, Maſſaniſa mortuo, inter filios eius regnum diuiſit. eo Carthaginem reuerſo, Manilius Tezagam vrbem expugnauit. XII millia Afrorum

cæſa, ſex millia capta ſunt. Appianus. Manilius, audiens Piſonem ſibi ſucceſſorem ve nire, Scipionem cum Phamea Romam dimiſit. Piſo, cum in Africam perueniſſet, atque L. Mancinum claſſis præfectum ſecum haberet, neque Carthaginem neque Aſdrubalem adortus eſt: verum, cum ad ſingulas vrbes arma circumtuliſſet, fruſtra con ſumpta æſtate, Vticam in hiberna conceſſit. Pœni interea auxiliis vndique accerſitis, animos ad bellum vehementius intenderunt; atq; Andriſcum, qui in Macedonia bellum aduerſus populum Romanum gerebat, incitarunt.

De bello III *Macedonico cum Andriſco.*

CETERVM L. Lucullo, A. Poſtumio (vt opinor) conſulibus, Andriſcus, qui Philippi nomine ſumpto, ſe Perſei regis Macedoniæ filium ingenti aſſeueratione mentiretur, à Demetrio Syriæ rege ob generis mendacium Romam miſſus, cum L. Marcio, M'. Manilio conſulibus, ab vrbe Roma clam profugiſſet, multis ad falſam eius fabulam, velut ad veram coeuntibus, contracto exercitu, totam Macedoniam, aut voluntate incolentium, aut armis occupauit. Theſſalia, cum & illam inuadere armis atque occupare vellet, per Romanos legatos auxiliis Achæorum defenſa eſt. Pſeudophilippus in Macedonia M. Iuuentium prætorem cum exercitu cęcidit. Hæc ex Epitomis. Addit ad hæc Zonaras: Romani Andriſcum primo contempſerunt; deinde Scipionem Naſicam ad eos motus placide componendos miſerūt. Qui cum in Græciam perueniſſet, quæque geſta erant, cognouiſſet, de omnibus certiore ſenatu facto, collecto ab ſociis exercitu, in Macedoniam vſque penetrauit. Quibus rebus cognitis, Romani P. Iuuentium prætorem miſerunt, quocum Andriſcus in Macedonia acie cōgreſſus, & eum cęcidit, & alios profligaſſet, niſi per noctem pedem retuliſſent. Itaq; facto in Theſſaliam impetu, maiorem partem eius vaſtauit, & Thraces ſibi adiunxit. Hac de cauſa Q. Metellus prætor maximo cum exercitu miſſus, in Macedoniam venit. claſſe autem Attali vſus, Andriſcum de maritima ora ſollicitum longius progredi vetuit. Qui paulo extra Pynam producto exercitu, ab equitatu victor, peditum R. timore receſſit; atq; exercitum in duas partes diuiſit; quarum vnam ad populandum Theſſaliam miſit, alteram ſibi reſeruauit. Qua cōtempta, Metellus in aciem deſcendit; ac qui primi occurrerunt, pulſis, reliquos crimen ſuum aperte confitentes ſubegit. Ille cum in Thraciam refugiſſet, collecto exercitu cum Metello ſigna contulit; ac ſociis ſuis fuſis, ipſe à Byze regulo Thracē proditus, pœnas dedit. Alexander etiam quidam Perſei filium ſe profeſſus, contracta manu, regionem * Meſto flumini vicinam occupauit. quem Metellus vſque in Dardaniam eſt perſequutus. Itaque de eadem re ſic ſcribit Eutropius; Interim in Macedonia quidam Pſeudophilippus arma mouit: & Romanum prætorem Iuuentium contra ſe miſſum, ad internecionem vicit. Et Appianus in Libyca, duces contra Perſei filium in Macedoniam miſſos ſcribit, Manilio & Marcio conſulibus. L. autem Calpurnio, & Sp. Poſtumio, eum à Q. Metello prætore deletum notat Obſequens. id quod in Epitoma L, his verbis traditur; Pſeudophilippus à Q. Cæcilio victus captuſque eſt, recepta Macedonia. Et in libro de viris illuſtribus ita; Q. Cæcilius Metellus prætor Andriſcum, qui Pſeudophilippus dictus eſt, vicit; vnde *Macedonicus* dictus eſt. Et apud Velleium lib. I; Q. Metellus prætor, cui ex virtute *Macedonici* cognomen inditum, præclara victoria Pſeudophilippum, qui Macedoniam occupauerat, gentemq; ſuperauit. Et apud Eutropium; Poſt Iuuentium Q. Metellus dux à Romanis contra Pſeudophilippum miſſus eſt; & xxv millibus ex militibus eius occiſis, Macedoniam recepit; ipſum etiam Pſeudophilippum in poteſtatem ſuam redegit. Idem Florus. Hæc fere de tanto bello reperi. reliqua enim inimica vetuſtas obliuione (vt video) in perpetuum non dico obſcurauit, ſed penitus etiam obruit.

DE COS. AN. DCVI.

POPVLVS Romanus, cum ſuperiorum imperatorum ignauia bellum Punicum longius trahi, iamque Pœnos ex aduerſis eorum prœliis receptis animis ſe ad bellum acrius inſtruxiſſe animaduerteret, omnem in vnum Scipionem cogitationem ſuam conuerterat. Ita cum res reminiſceretur eas quas ille legatus in Hiſpania primum, deinde

deinde tribunus in Africa adminiſtraſſet, eaſq; cum præſentibus aliorum rebus compararet, in ſpem maximam veniebat, poſſe ſe bellum illud facile per Scipionem conficere. Quare cum Scipio nullum adhuc in vrbe magiſtratum cepiſſet, ædilitatem autem curulem petiturus in campum deſcendiſſet, populus eum non ædilem, ſed conſulem creare voluit. cui cum patres aduerſarentur, legemque proferentes eam, qua certi cuiq; ad ſingulos magiſtratus capiendos anni ſunt conſtituti, longius eum à conſulari abeſſe ætate oſtenderent, tum populus rogare, inſtare, demum etiam clamare cœpit, & ex Romuli, & ex Tullii legibus penes ſe comitiorum eſſe ius dicere; ita vt cui vellet mandare; cui nollet, abrogare magiſtratum ſuo iure poſſet. Quibus rationibus victus ſenatus, tribunis plebis permiſit vt rogationem ad populum ferrent, qua Scipioni petendi ante tempus conſulatus poteſtas fieret. qua lata, Scipio vniuerſi populi conſenſu conſul declaratus eſt. collega ei additus eſt C. Liuius Druſus. Hæc fere Appianus, Epitomæ, Velleius, Plutarchus, & Valerius lib. VIII. Apud Caſſiodorum etiã & Obſequentem, conſules ſubſequuntur P. Africanus, & C. Liuius: in faſtis Siculis Scipio & Druſus: in Capitolinis autem fragmentis, .. AFRICANVS ÆMILIANVS. C. LIVIVS M. AIMILIANI F. M. N. DRVSVS. Hic Scipio Paulli Æmilii filius fuit, adoptatus à P. Cornelio Scipione Africani filio: vnde ipſe *Africanus minor*, & *Æmilianus* appellatus eſt. auctor Velleius, Epitomæ, alii.

De re geſta in Africa.

CONSVLES initio magiſtratu cum de prouinciis retuliſſent, Druſus Scipionem poſt ſe debere ſortiri prouinciam contendebat; populus autem reclamans, & mandandarum etiam prouinciarum ius ſuum eſſe dicens, Scipioni Africam ac totum bellum ſine ſorte commiſit: atque exercitum ei tantum, quantus ante ſuperiores clades fuerat, habendi, itemque à ſociis, & à regibus, & à ciuitatibus, quot vellet, & quos ipſe probaret, educendi facultatem dedit. Ille autem omnibus rebus ex ſententia comparatis, quas ad bellum neceſſarias eſſe putauit, magna ſpe ciuium in Africam proficiſcens, Vticam primum aduehitur. Tum Piſo, educto iam ex hibernis exercitu, Carthaginis partem eam quæ continentem ſpectat, oppugnabat: Mancinus autem, ex altera parte, murorum partem alteram, quæ neglecta videbatur, adortus, quod rupes aſperæ & inuiæ vndique eſſent, ſcalis clam appoſitis, militibus egregie laborantibus, vrbem ingredi conabatur; iamq; perterritos Pœnos inſequens, portam vrbis intrauerat; cum imminente nocte, ad quam pugna perducta erat, rerum neceſſariarum inopiam, imminenſq; periculum contemplatus, nuncios ſtatim ad principes Vticenſium mittit, qui eos, quanto ipſe in periculo ſit, quantaq; commeatuum penuria conflictetur, edoceant, eoſq; è veſtigio, vt ſibi ſubſidio ſint, rogent. Hæc Scipioni, cum forte veſpere Vticam acceſſiſſet, tertia fere vigilia nunciata ſunt. quibus cognitis, milites tuba confeſtim vocari, ab adoleſcentibus Vticenſium, qui per ætatem poterant, commeatum ad naues comportari iubet. poſt captiuis quibuſdam dimiſſis, eos Carthaginienſibus nunciare iubet, mox affore Scipionem. inde equitibus aliis ſuper alios miſſis, qui Piſonem ad opem Mancino ferendam excitent; atque militibus interea poſtrema vigilia in naues impoſitis, Vtica ſoluit, iis admonitis, vt cum hoſtibus appropinquaſſent, erecti ſuper ſtramenta, in illos ora conuerterent. His rebus ita à Scipione pro tempore raptim inſtructis, Mancinus prima luce Carthaginienſibus ex omni parte vrgentibus, quingentos quos ſolos in armis habuit, duobus hoſtium millibus à fronte oppoſuit; iamque vulnere accepto, à muris pulſus, profligari videbatur, cum ſubito Scipionis naues armatorum manu refertæ, magnoque curſu in Pœnos contendentes in alto apparuere. quibus cõſpectis, Carthaginiẽſes, qui à captiuis Scipionem ſuis ſubſidio venire didicerant, ſtatim ſubſtitere. Illis cedentibus, Scipio Mãcini milites iam periculo proximos ſuis nauibus excipit; & Mancinum ipſum Romã (nã alter in eius locum claſſi præpoſitus fuerat) è veſtigio mittit. ipſe non procul Carthagine caſtra ponit. Interea Pœni ex muris per ſtadia quinque progreſſi, vallum iaciunt; in eoque ſpatio Aſdrubalem & Bythiam collocant; quorum vni ſex millia peditum aderant; alteri, equites mille, ſatis ad dimicandum, ſi ita res poſtulaſſet, inſtructi. Scipio autem cum exercitum à Piſone acceptum, luxui, auaritiæ, ac deſidiæ

deditum accepiſſet, ante eum ſibi emendandum conſtituit, quam cum hoſtibus ad pugnam aliqua ratione deſcenderet. Poſt autem inſidiis per noctem poſitis, Megara, qui locus eſt vrbis ampliſſimus, cumque mœnibus ipſis vrbis coniunctus, aggredi ſtatuit. ita præmiſſis aliquot è ſuis, qui ab vna parte hoſtes imparatos inuaderent, ipſe cũ aliis ab altera cum ſecuribus, ſcalis ac vectibus, ad duo millia paſſuum ſilentio magno procedit. cum perceptis à Pœnis inſidiis, vox è muris edita eſſet, hoſtes adeſſe monētis, tum Scipio in primis, ac cum eo ſui omnes clamorem ſuſtulerunt. qui autem à cōtraria parte conſtiterant, vehementius extulere vocem, ita vt Pœni tot hoſtibus vndiq; ac tam repente circumſiſtentibus, magnopere terrerentur. Sed res tamen Scipioni, licet tentaret omnia diligentius, prout ipſe ſtatuerat, non proceſſit. erat tum forte priuati cuiuſdam turris extra muros vrbis deſerta; cuius faſtiginm altitudinis, prope mœnia ipſa vrbis æquabat, à quibus non longe aberat. hanc cum adoleſcens quidam audacter aſcendiſſet, acceitis propere aliis, ab ea ad muros vrbis haſtis aſſeribuſq; traiectis, pontem facere inſtituerunt; per quem cum ad mœnia, inde ad Megara perueniſſent, ſtatim refractis portis, Scipionem cum quatuor hominum millib. receperunt. Hac re cognita adeo ingens intus luctus Carthaginienſes excepit, vt vrbs ab hoſtibus capta eodem veſtigio videretur. itaque tumultu facto, clamoreq; edito, omnes ſe repente contulerunt in arcem, tam ii qui in vrbe erant, quam ii qui foris in vallo conſederant. Scipio autem, cum Megarorum campum anguſtum, atque arboribus obſitum, ac rubis & vepribus impeditum conſpicaretur, veritus ne inſequenti exercitui difficile iter eſſet, aut in aliquas inſidias ipſe incideret, quibus erat ille maxime locus idoneus, gradum ſibi referendum eſſe conſtituit. Poſtridie eius diei, Aſdrubal, Megara capta indigne ferens, captiuos omnes Romanorum in muris ſtatuit, eo maxime in loco quo à ſuis facile videri poſſent; eoſque ibi crudeliter per contumeliã Romanorum variis generibus tormentorum excruciatos interfecit. Dum hæc agebantur, Scipio ratus Carthaginē niſi obſidione expugnari non poſſe, eam, quoad potuit, circumuallare inſtituit. Primum autem ſucceſſo vallo, quod hoſtes in arcē confugientes deſeruerant, iſthmum omnem complectens à mari vſque ad mare, per iactum teli foſſa muniuit: idque opus per tria millia paſſuum perduxit, cum continenter foderet atque pugnaret. ea foſſa perfecta, alteram è regione continentem verſus eduxit: hiſque duas alias ſimiles à lateribus addidit: ita vt quadratum opus effingeretur. has autem poſtremas ſudibus præacutis, ſtipitibuſque tranſuerſis muniuit; reliquas, ex quibus in vrbem deſpectus eſſet, vallo firmauit, ac per tria millia paſſuũ muro ſepſit; cuius altitudo pedes duodenos ſupergreſſa eſt, profunditas dimidio amplior fuit. in medio turrim excitauit; & ſuper ipſam quadratum è ligno propugnaculum ſtatuit: ex quo procul quæ fierent in vrbe proſpiceret. Quibus comparatis, Scipio intra ſpatium illud copias deduxit, ita vt vno tempore & caſtra metaretur, & hoſtes obſidens re omni frumentaria intercluderet, quæ à terra deferretur. atq; hinc malorum omnium fons in Carthaginienſes manauit. nam cum maxima ex agris in vrbem multitudo ſe conieciſſet, neq; commeatus quidquam aut terra propter munitiones, aut mari propter claſſem Romanorum, ſupportaretur, res eos frumentaria deficere cœpit. quamquam Bythias præfectus equitum, nouam quandam rationem excogitauit importandi frumenti. nam cum iampridem ad commeatum deferendum miſſus, nec clam accedere, nec Scipionis vallum vi ſuperare poſſet, illum lembis paruis imponi iubebat; qui ſecundi vim venti exſpectantes, haud ita multo poſt in portum ferebantur; cum Romanorum triremes propter ſcopulos & fluctus inter ſe minime poſſent hærere, aut lembos ob celeritatem eorum nimiam impedire. Sed hoc modicum erat; nec niſi magno ſpirante vento ſubuehi poterat. quantum autem quantum erat, id totum ab Aſdrubale triginta millibus militũ ſolis diuidebatur; quos ſibi ex omnibus ipſe delegerat. ex quo efficiebatur vt reliqua ciuitas fame acrius premeretur. Scipio autem, cum omnino ne minimum quidem importari vellet, portum ipſum Cothonis, atque omnem illam nauigationem, quæ ad occidentem ſpectat, obſtruere, commodiſſimum ſtatuit eſſe. ita aggerem perlongum à mole quę Lingua dicebatur, in pelagus eduxit; eumque totum ſaxis ingentibus & denſis firmat, ne opus vndarum alluuie ſolueretur. Id autē opus primum Carthaginienſes irridere, ac vocibus è muris incre-

increpitare cœperunt, quod ea machinatio compararetur, quæ nunquam habitura finem videretur. vbi vero totum in eam rem incumbere exercitum, neque dies aut noctes intermittere, ſeque omnino mari interclusos & prohibitos ſenſerunt, ſuis maxime rebus diffidere incœperunt. Haud tamē his caſibus fracti animum abiecerunt, ſed portum alterum ex contraria parte orientem verſus effodere ſtatuerunt. Ergo in vrbe ita occulte, vt ne captiui quidem Romani Scipioni quidquam nunciare poſsēt, naues primum ex vetere materia refecerunt. Strabo duobus menſibus CXX conſtratas naues ab iis eſſe conſtructas ſcribit, cum antiqua materia ſuppeteret, & fabrorum multitudo conducta nunquam ceſſaret. Deinde portum pelago in medio, qua nullam molem ob profunditatem, vimque ventorum, educi poſſe confidebant, ſuffoderunt, magno etiam mulierum, ac puerorum vna perpetuo laborantium ſtudio. His rebus completis, triremes, ac quinqueremes, myoparones, aliaque complura nauigia paratiſſima, atq; omni genere armorum inſtructiſſima, è portu profecta, Romanis aduerſa conſtitere. Romanos autem & os portus improuiſo patefactum, & longus nauium ordo celeriter è portu erumpens, adeo exterruit, vt ſi Carthaginienſes eorum naues è veſtigio inuaſiſſent, quæ nautis atque remigibus vacuæ erant, eas nullo fere negotio ſuperare potuerint. at Carthaginienſes tantum vt ſe oſtentarēt, claſſem mouere; inde ſe in portum ſubito recepere. Poſt triduum deinde prœlium maritimum committere parant. at id Romani nullo interpoſito ſpatio, ſeſe omnibus rebus compoſitis inſtruunt. Itaque ſigno dato haud vlla mora pugnandi facta eſt: magno clamore ab vtraque parte concurſum eſt. eaq; pugna, cum remigum vtrinque ac gubernatorum, militumque virtus atque audacia eniteret, eſt vſque ad ſolis occaſum magna contentione perducta: præſertim vero, cum illi omnino in eius diei caſu ſummæ victoriæ, hi ſummæ ſalutis euentum conſiſtere intelligerent. In eo prœlio Romani ab Afrorum lembis magnis detrimentis affecti ſunt: qui ſumma leuitate præditi, in maiores eorum grauioreſq; naues inuecti, remis earum ac gubernaculis amputatis, ex eorum conſpectu ſe repente proripiebant. Sole autem occidente, Pœnis ſeſe recipere viſum eſt; non quo prœlio cederent, ſed vt poſtridie alacrius ad dimicandū redirent. Ea de cauſſa Carthaginienſium lembi egredientes, cum nauigandi ſe velocitate impedientes, aditum portus intercluſiſſent, a maioribus Romanorum nauibus occupati cum progredi non poſſent, aggerē petiere. is locus ante mœnia vrbis fuit ampliſſimus: in quo, pacatis rebus, negociatores onera ſua exponere antea cōſueuerant. verum imminente bello, in anguſtiorem formam eo conſilio redactus fuerat, ne hoſtes patenti in loco ſub muris aliquando verſarentur. Huc ergo ob portus inopiam delati, conuerſo impetu prœlium inſtaurarunt, cum alii ab aggere, alii è nauibus, alii è muro pugnarent. ac Carthaginienſibus quidem conſiſtentibus, & leuis nauigatio, & facilis pugna Romanis erat. cum autem regrederentur, difficili grauiorum nauiū ſuarum agitatione, magna ſæpe incommoda a circumcurſantibus Pœnis accipiebāt: quoad quinque Sidetum naues, quæ Scipionem eius adductæ amore ſequebantur, commiſſa pugna commodiorem quandam euadendi rationem edocuerūt. illi etiam longis funibus cum ſuas naues inter ſe conſtrinxiſſent, magno tum in hoſtes impetu ferebantur. prœlio vero commiſſo, id pugnabant, vt firmiſſimis funibus in hoſtium puppes iniectis, eorum naues arctiſſime religarent, earumque celeritatem hoc modo retardarent. quos deinde ſequuti ceteri, magno periculo euaſerunt. Eo prœlio ad noctem, vt dixi, dirempto, Carthaginienſium naues, quotquot incolumes fuere, vrbem petierunt. Scipio poſtridie mane aggerem aggreſſus cum infirmum admodum propugnaculum id eſſet, quod portis imminebat, arietibus machiniſq; admotis, partem muri deturbauit. Ea re compulſi Pœni, quamquam omnibus defeſſi malis, rei etiam frumentariæ ad ſummam inopiam adducti erant, nocte è muris ad ipſas munitiones Romanorum incendendas erumpunt. cum autem ad eas propius accedere nequirent, omni aditu terra marique præſepto, nudi, facibus exſtinctis, ne conſpecti præuenirentur, natantes exierunt; ad eaſque delati, ignem intulerunt. re a Romanis percepta, fit prœlium atrox, cum ab vtraque parte multi & vulnerarentur, & caderēt. Pœnorum autem virtus incredibilis, atque animi magnitudo excellentiſſima fuit: quorum cum in ora pectoraque aduerſa gladii eſſent, telaq; multa coniecta, non ante

tamen pugnare deſtiterunt, quam aut opera ſuccenſa, aut pulſos loco Romanos conſpexerunt. Turbatis ex hoc tumultu rebus, cum trepidatio in caſtris Scipionis orta eſſet, qualis nunquã ante extitiſſet, ille equo accurrẽs, ac terrorẽ mortis illis iniiciens qui terga dediſſent, plurimos conſeruauit. totam autem noctem Romani armati traduxerunt, hoſtium maxime deſperatione permoti. Pœni, incenſis operibus Romanorum, in vrbem ſe recipiunt; poſtridie murũ qui labefactatus erat, inſtaurant, turreſq; ſuper ipſum multas ædificant. Romani etiam alias machinas comparant; aggeremq; validiſſimum contra turres hoſtium exſtruunt. ex quo cum faces in eas emittere inſtituiſſent, hoſtes loco depellunt, eoſq; perſequi fugientes incipiunt. verum cum ingreſſum cruore ac limo terra madefacta non ſuſtineret, eos perſequi deſinunt. aggere Pœnorum potitus Scipio, cum foſſa & muro lapideo ſepſit, in eoq; quatuor millia hominum ſtatuit, qui hoſtium incurſiones reprimerent; quorum multa cum iis è muris dimicantibus prœlia exſtiterunt. atq; hoc modo æſtas ab vtriſq; traducta eſt. Hæc omnia ex Appiano. Eadem fere in Epitoma LI ſunt, his verbis; Carthago in circuitu * XXIIII millia paſſuum patens, magno labore obſeſſa, & per partes capta eſt: primum à Mancino legato; deinde à Scipione cõſule, cui extra ſortẽ prouincia Africa data erat. Carthaginienſes portu nouo, quia vetus à Scipione erat obſtructus, facto, & contracta * clam exigua claſſe, nauali prœlio infeliciter pugnarunt. Et Florus; Mancino deinde conſule, terra mariq; feruebat obſidio. vbi mendoſe eſt, *conſule* pro *legato*. Hunc eundem L. Hoſtilium Mancinum primum cum exercitu Carthaginem irrupiſſe, ſcribit Plin. lib. XXXV, cap. IIII; & lib. VII, cap. IX.

De bello Achaico.

IISDEM etiam (vt opinor) conſulibus, bellum in Achaia excitatum eſt. cauſſa huius belli in Epitoma LI traditur, quod legati populi Romani ab Achæis pulſati ſint. Corinthum miſſi erant, vt eas ciuitates quæ ſub ditione Philippi fuerant, ab Achaico concilio ſecernerent. qua de re plenius Iuſtinus ſcribit lib. XXXIIII: Quærentibus, inquit, Romanis cauſſas belli aduerſus Achæos, tunc ſolos ex vniuerſa Græcia nimis potentes, tempeſtiue fortuna querelas Spartanorum obtulit, quorum agros Achæi propter mutuum odium populabantur. Spartanis à ſenatu reſponſum eſt, legatos ſe ad inſpiciendas res ſociorum, & ad iniuriam demendam, in Græciam miſſuros. ſed legatis occulta mandata data ſunt, vt corpus Achæorũ diſſoluerent, ſingulaſq; vrbes proprii iuris facerent. Igitur legati omnium ciuitatum principibus euocatis Corinthum, decretum ſenatus recitant; quod conſilii habeant, aperiunt; expedire omnibus dicunt, vt ſingulæ ciuitates leges ſuas & ſua iura habeant. Quod vbi omnibus innotuit, velut in furorem verſi, vniuerſum peregrinum populum trucidant. legatos quoque ipſos Romanorum violaſſent, niſi audito tumultu trepidi fugiſſent. Florus Critolaum Achæorum ducem, dubium an manu, oratione certe legatos Romanos violaſſe ait. Itaque Cicero cum pro lege Manilia diceret, Corinthum euerſam dixit, quod legati appellati fuerant ſuperbius. Pauſanias item in Achaicis hanc hiſtoriam latius narrat: miſſos eſſe in Achaiam legatos, quorum vnus erat Oreſtes; qui Achæorum & Lacedæmoniorum bellum dirimerent: eoſdem conuocatis populis ſententiam ſenatus aperuiſſe, placere Spartam ac Corinthum ab Achæorũ concilio ſeiungi. tum Achæos in Lacedæmonios, & reliquos qui tum Corinthi peregrinabantur, ſine vllo legatorum Romanorum reſpectu inuaſiſſe; Lacedæmonios in carcerem condidiſſe, reliquos dimiſiſſe: Critolaum ducem ab iis lectum, bellum contra Romanos ſuaſiſſe: Pytheam item, qui Thebis magiſtratum gerebat, Bœotos ad arma, quod à Metello prætore Macedoniæ magna pecunia multati fuerant, concitaſſe. quibus rebus Romam nunciatis, Romanos Achæis bellum indixiſſe. Hæc de cauſſis belli. Hoc autem bellum primum commiſſum videtur Q. Metello, qui prætor Macedoniam priore anno ſubegerat; deinde L. Mummio conſuli. Res ab vtroq; imperatore geſtas in ſequentem annum conſuli.

De cenſoribus & Luſtro LVI.

Ex fragmentis Capitolinis ſatis intelligi poteſt, in hunc annum cenſores creatos L. Lentulum Lupum, L. Marcium C.F.C.N. Cenſorinum, luſtrum feciſſe LVI. Quibus de cenſoribus ſic Valerius lib. VI; L. Lentulus cõſularis, lege Cæcilia repetundarũ crimine

crimine oppreſſus, cenſor cum L. Cenſorino creatus eſt. Fuit autem conſul. L. Lentulus anno DXCVII; Cenſorinus anno DCIII. Cenſa eſſe ciuium Romanorũ CCCXXII millia, ſcribit Euſebius, anno antequam Carthago euerſa ſit. Hoc luſtro P. Lentulum principem ſenatus lectum fuiſſe puto, eum quem Cicero ſæpiſſime memorat; præſertim M. Lepido quadriennio ante mortuo, qui iam ſexies lectus fuerat. hic autem Lentulus conſul fuit anno DXCI.

DE COS. AN. DCVII.

DEINCEPS ſequuti ſunt conſules Cn. Cornelius, L. Mummius, teſte Caſſiodoro: Cn. Cornelius Lentulus, L. Mummius, Oroſio, Velleio, Cenſorino, Cicerone libro XIII epiſtolarum ad Atticum. In faſtis Siculis eſt Lentulus & Mummius; in fragmentis Capitolinis, LENTVLVS. L. MVMMIVS. L.F.L.N. Cn. Cornelium Lentulum, Cnæi filiũ voco, eius qui conſul fuit anno DLII. L. Mummius in hoc magiſtratu, ex Achaica victoria *Achaici* cognomen inuenit. Plutarchus in Mario, & Velleius auctores.

De rebus in Achaia geſtis, & triumpho Q. Metelli pro pr. ex Macedonia.

BELLO Achæis indicto, Q. Metellus, qui prætor Macedoniam pacauerat, prorogato in alterum annum imperio, in Achaiam aduerſus hoſtes cum exercitu deſcendiſſe videtur. cuius de rebus geſtis ſic Oroſius; Metellus prætor Achæos Bœotoſque duobus prœliis, primo ad Thermopylas, altero in Phocæis deuicit. quorum priore occiſa eſſe XX millia; poſteriore, VII millia Claudius refert. Valerius Antias in Achaia pugnatum eſſe, XX millia Achæorum cum duce Diæo cecidiſſe ait; Polybius ſemel in Achaia pugnatum Critolao duce aſſerit; Diæum vero adducentem ex Arcadia milites, ab eodem Metello oppreſſum. Pòſt exſtincta autem totius Achaię præſidia, deſtitutarum vrbium euerſionem Metello meditante, conſul Mummius repente cũ paucis venit in caſtra. ac dimiſſo ſtatim Metello, Corinthum ſine mora expugnauit. Pauſanias etiam eadem tradit; his fere verbis; Q. Metellus, qui Pſeudophilippum in Macedonia deuicerat, cum L. Mummium conſulem ad bellum Achaicum cum exercitu mitti audiſſet, omni ope bellum, antequam veniret, conficere conatus eſt. Itaque miſſis ad Achæos de conditionibus pacis legatis, ipſe in Macedoniam exercitum per Theſſaliam & ſinum Maliacũ duxit. Critolaus pace ſpreta, primum Heracleam obſidione cinxit. deinde, vt Metellum Sperchium traieciſſe exercitum accepit, Scarphiã Locrorum confugit. quem cum toto exercitu non longe à Scarphia adorti Romani, fuderunt fugaruntque. poſt autem Critolao interfecto, Arcadas etiam retrocedentes ad Chęroneam cęciderunt. Hinc Metellus Thebas obſidere aggreſſus, quod Thebani Achæis ad Heracleam obſidendam, ac prœlio ad Scarphiam interfuerant, eas cum Pythea imperatore in poteſtatẽ redegit. Inde cum Megaras, vbi Achæorũ exercitus cum duce Alcamene erat, duceret, atq; omnes inde egreſſos Corinthum ſe contuliſſe audiſſet, recepta in fidem vrbe, ad Iſthmum venit; atq; iterum de cõditionibus pacis agere cœpit. Interea vero Mummius aduenit, qui remiſſo in Macedoniam Metello, maximo exercitu, quem ex Italia & Græcia comparauerat, cum Diæo Achæorum duce collatis ſignis, Achæos in fugam coniecit. Diæus fugiens, veneno ſibi mortem conſciuit. Mummius patentibus portis ingreſſus, Corinthũ incendit: reliquorũ mœnia, qui contra Romanos ſteterant, diruit; atq; iis arma, priuſquam Roma legati X. mitterentur, ademit. ex eorum ſententia, vbi venerunt, tributum Græciæ conſtitutũ eſt; concilia ſublata ſunt. inſtitutum autẽ, vt eo quotannis prætor mitteretur; qui non Græciæ, ſed *Achaiæ præfectus* appellatur; quod Græciam Romani per Achæos tum Græciæ principes ſubegerunt. Hoc etiam bello Epirotas cum Aetolis, & Theſſalis, & Macedonibus, in prouinciæ formam redactos prodit Iornandes, & Rufus. Eadem fere ſcripta ſunt in Epitoma LII, ita: Cum Achæis, qui in auxiliũ Bœotos & Chalcidenſes habebant, Q. Cæcilius Metellus ad Thermopylas bello conflixit, quibus victis, dux eorum Critolaus veneno ſibi mortem conſciuit. in cuius locum Diæus, Achaici motus primus auctor; ab Achæis dux creatus, ad Iſthmon à L. Mummio conſule victus eſt; qui omni Achaia in deditionem accepta, Corinthum ex S. C. diruit;

quia ibi legati Romani violati erant. Thebæ quoque, & Chalcis, quæ auxilio fuerant, dirutæ. ipſe Mummius ſe eminentiſſimum virum egit. Et in libro de viris illuſtribus; Q. Cæcilius Macedonicus, Achæos bis prœlio fudit, triumphandos Mummio tradidit. Item; L. Mummius, à deleta Achaia *Achaicus* dictus, aduerſus Corinthios miſſus, victoriam alieno labore quæſitam intercepit. nam cum illos Metellus Macedonicus apud Heracleam fudiſſet, & duce Critolao priuaſſet, cum lictoribus & paucis equitibus in caſtra Metelli properauit, Corinthios apud Leucopetram vicit duce Diæo. Item Florus; item Velleius, qui Corinthum Lentulo & Mummio coſ. euerſam adiicit. Hæc de rebus à Metello & Mummio in Achaia geſtis accepimus. Metellus autem, vbi prouinciam Macedoniam compoſuit (ſiquidem Macedoniam ſeruitute multatã; ac in prouinciæ formam redactã à Metello, (Iornandes & Rufus auctores ſunt) cum hoc anno Romam veniſſet, triumphum tantum de rebus à ſe in Macedonia geſtis aut petiit, aut certe impetrauit. cuius triumphi hæc adhuc veterum annalium teſtimonia extant. Valerius libro VII; Q. Cæcilium Metellum de Pſeudophilippo triumphantem, vniuerſus ſenatus lætum & alacre in Capitolium proſequutus eſt. Et Florus; Populus R. de Andriſco imaginario rege & ſcenico, vt de vero triumphauit. Cicero etiam pro Murena, triumphi Metelli meminit de Pſeudophilippo. Et in Epitoma LII ſcriptum eſt, Q. Metellus de Andriſco triumphauit; Scipio de Carthagine & Aſdrubale. Appianus quoque Scipionem de Carthagine triumphaſſe ait, tum cum de Macedonibus tertius triumphus actus eſt. Ergo ſi Scipio hoc anno triumphauit, vt mox probabimus, Metellus etiam triumphauerit neceſſe eſt. Florus belli ducem ab eo ad quem confugerat, Thraciæ regulo, in vrbem vinctum reductum tradit.

De re geſta in Africa, & triumpho P. Scipionis Aemiliani de Pœnis.

INEVNTE hieme, cum plurimos eſſe in Africa Scipio comperiſſet, qui Pœnos commeatu ceteriſque rebus iuuarent, eos ſibi de medio tollendos ſtatuit. itaque ad eorum motus comprimendos, militibus in diuerſas partes in hiberna dimiſſis, ipſe in Diogenem, quem Aſdrubali fauere audiuerat, Nepherim verſus per ſtagnum cõtendit: cumque caſtra procul ab eo ſtadia duo feciſſet, iis Guluſſam præfecit, qui cum Diogene dimicaret. ipſe interea modo Carthaginem, modo Nepherim petens, totũ bellum ſumma ſapientia adminiſtrabat. duabus turribus ad Nepherim collapſis, locũ ſibi inſidiis datum eſſe Scipio arbitratus, mille delectos equites in inſidiis poſt Diogenem locat, tria millia à fronte conſtituit: quibuſcum ipſe, qua turres prociderant, aſcendit; non multitudine ſtipatus, ſed per partes agmen ducens; ne priores vi deiecti, aliis ſubſequentibus fugarentur. cum clamore ac ſtrepitu Romanorum omnia perſonarent, Afris ad pugnam concurrentibus, ii qui à tergo diſpoſiti erant, vt mandatum eis fuerat, vallum, ne ſuſpicante quidem quoquam, aggrediuntur. qua re Afri, qui intus erant, perculſi, cum multo plures hoſtes quam quos conſpicabantur, adeſſe putarent, iamque Diogenis caſtra, quę ipſe cum leui præſidio reliquerat, in hoſtium poteſtatem veniſſe non ignorarent, in fugam coniiciuntur. ex altera parte Guluſſa, magna manu, & præterea elephantis inſtructus, eos adortus, cædem ingentem facit. eo prœlio ad ſeptuaginta millia hominum cum inutilibus cæſa dicuntur, decem millia capta; quatuor euaſerunt. Capta inde Nepheris eſt, poſt duos & viginti dies quam obſideri à Scipione cœpta eſt; cum multa ibi incommoda, hibernorum difficultate temporum, pertuliſſet. Qua victoria cum complures præterea Libyæ vrbes ad eum defeciſſent, ipſe potiſſimum ad Carthaginem expugnandam accenſus eſt. Interea vero cum Pœnorum opes in dies magis minuerentur, quod neque ex Libya, quæ tota fere in Scipionis ditionem conceſſerat; neque mari, vel propter Romanorum præſidium, vel propter minus idoneum ad nauigandum anni tempus, commeatus quidquam ſubueheretur, Scipio in ſpem maximam Carthaginis potiundæ adductus, portum ipſum Cothonis aggredi ſtatuit. putabat enim eo propugnaculo ſuperato, præſidioque deiecto, reliquas ſe vrbis partes in ſuam poteſtatem eſſe nullo ferme negotio redacturum. Id autem præſentiens Aſdrubal, Cothonis partem nocte ſuccendit; ratus ea parte ſe ex improuiſo in Scipionis exercitum inuaſurum. atque eo quidem conſilio ex vrbe cũ lectiſſima militũ manu egreſſus, prœlium fortiſſime cum Scipione commit-

committit. Interim C. Lælius à tergo per ambitum Cothonis nauibus circumuectus, ex altera parte, longe aliter quam Pœnus putauerat, magno clamore ſublato, in eos impetū facit. Romanorum vim Pœni, etſi primum pro viribus propulſare conati, cū diuturnitate inediæ langueſcentes, diu ſuſtinere non poſſent, in omnes partes paſſim fugam capeſſunt. eos fugientes inſequutus Scipio, partim cęcidit, partem cepit: pauci in vrbē ſe coniicientes, vix mortis periculū euitarūt. Scipio Cothonē ingreſſus, commeatū omnem qui non procul aberat, intercepit. poſt hęc, quod & nox ſuberat, & ipſe militibus ex ſuperiore totius diei continenti labore fatigatis, parum ſe proficere poſſe intelligebat, ſub armis tota nocte quieuit. vbi illuxit, facta in muros vrbis, qua parte ceciderant, impreſſione, vrbem fruſtra renitētibus Pœnis ingreditur cū grauioris armaturæ militum quatuor millibus. Irruptione eius in vrbē, magna Carthaginiēſium pars in Byrſam arcē confugerat, & ex ea pugnabat. Igitur cum eam Scipio adoriri ſtatueret, tria ad illā è foro patere itinera reperiebat, quę frequentibus illuſtrium ciuiū ædificiis vndequaq; erant inſtructa. cum autē, quantū ſubire periculū poſſet, ſi ea ingrederetur, animaduerteret, ſtatim hoc ille conſilii capit. prima ædificia ſibi occurrentia deiicit: hinc ad proximas tranſgreſſus ædes, lignis aſſeribuſqne viarū interualla coniungit; ac per ea, tamquam pet pontes, ingreditur; cum iis interim acerrime dimicans, qui ex inferiore loco pugnabant. Hinc omnia clamore, gemitu, ac lamentationibus cōplebantur; cum alii ferro interea cæderentur, alii è tectis præcipites agerentur. neque enim ignis ante in ædes iniectus eſt, quam Scipio ad Byrſam peruenit, eorum cauſa Romanorum qui tecta ſubierant. vbi vero eo acceſſit, tum iuſſu eius tribus partibus illato incendio, reliquus in vrbem exercitus accerſitus eſt. Vrbis autē interea deflagrantis cum per ſe ſatis miſer, tum vero miſerior ac terribilior aſpectus erat, quod igne omnia peruagante, ædes ſæpe finitimæ incendium præuertentes, ſua ſponte corruebant, ſuaq; ruina ingentem fragorem edebant; cumque iis ſenes, pueri, mulieres, ceteraq; turba eorū qui pauore ſe intra tecta coniecerant, aut ſemianimes, aut ſaucii, aut afflati incēdio, procūbebant. quinetiam fabri, ceteriq; qui iuſſu Scipionis ad aperiendum militibus iter immiſſi erant, rem multo etiam acerbiorem efficiebant; cum interim foſſas, reliquaq; depreſſa vrbis loca, mortuis viuentibuſq; ſine diſcrimine crudelitate ſumma replerent. atq; hæc quidē ſex dierū ſpatio geſta ſunt. Scipio autem, ne milites aut labore diuturno defatigarentur, aut rerū terribilium aſpectu animum aliqua ratione ſummitterent, munera partito exercitu permutauit; cum ipſe quotidie rebus omnibus, vix aut cibum, aut quietē capiens intereſſet. poſtremo vero labore defeſſus, excelſo quodam in loco conſedit; ex quo omnia quæ geſſerat, facile circūſpicere poterat. Interea qui in arce erant, vrbis direptione ac deorum ira perculſi, cum ſe in extremum caſum adductos, nullamq; ſpem ſalutis ſibi reliquā eſſe viderent, legatos ad Scipionē de deditione miſerunt. qui ad eum profecti, velamenta ſupplicum Æſculapii ritu, cuius è templo deſcenderant, porrigentes, ſeque ad eius pedes abiicientes, fidem ac miſericordiam eius implorare cœperunt, in primiſque eum orare, vt ſibi vel iniquiſſima etiam conditione exire ex arce permitteret. Scipio autem, precibus atque habitu ipſo ſupplicantium motus, omnibus, præterquam fugitiuis ac transfugis exeundi poteſtatem fecit. Ita patefactis Byrſę portis, èxtemplo ex ea ſe hominum ad quinquaginta millia eiecerunt. primum agmen, mulierum, in primis miſerabile fuit, ad xx millia; alterum, virorum, ad xxx millia, vt tradit Oroſius. Transfugæ autem, qui ad nongentos fuerunt, cum propter impoſitum arci præſidiū, locū non eſſe eruptioni viderent, ſe in Æſculapii templum cum Aſdrubale, & vxore, & liberis eius contulerunt; atq; ad pugnam ex eo loco ſe inſtruxerūt. Poſthæc omnibus ad ſalutis deſperationē adductis, Aſdrubal paulatim ſe ſuorum è concilio ſubducens, cum ſibi ſaltem extremis vrbis temporibus, quoad poſſet, cōſulendum putaret, ſupplex ad Scipionem è templo cōfugit. eum humaniter acceptum, atq; ad pedes ſuos ſedere iuſſum, Scipio transfugis conſpiciendū propoſuit. transfugæ primum habuere ſilētium, ſpectaculi nouitate perculſi: deinde hominis perfidiam maxima voce criminantes, deſperatione acti, in templum incendium intulerunt, ac ſeſe in illud continuo coniecerunt. Aſdrubalis etiam vxorem memoriæ proditum eſt, cum paulo ante integris rebus à marito, vt ſe ad victorē transferret, impetrare non potuiſſet, hoſ-

tempore ſe, quantum per ærumnas licuit, exornaſſe; liberiſque tribus paruis ante interfectis, ſe cum iis in ignem medium inieciſſe. Aſdrubalem autem paulo poſt ſibi necem conſciuiſſe à multis traditum eſt. Vrbem interea per decem ac ſeptem dies ipſos arſiſſe ſcribit Oroſius. his rebus geſtis, Scipio nauem ſpoliis ornatam Romam nunciatum victoriam miſit; itemq; in Siciliam alias, quæ Siculis ſignificarent, vt iam tandem quæcunque ſibi ſuperioribus bellis Carthaginienſes eripuiſſent, recuperatum venirent. Poſt hæc, ſacrificia ludoſque fecit; ac fugitiuos omnes, quos capere potuit, beſtiis dilaniandos obiecit. inde prędam omnem militibus præter aurum argentumque, & inſignes ſtatuas, diſpartiuit. Interim Romæ gaudium ingens ortum hac Scipionis victoria cognita: ſupplicationes, ſacrificia dîis immortalibus facta ſunt: ludi & certamina edita. Decem legati ex more in Africam miſſi, qui cum Scipione Africam prouinciam conſtituerent. His mandatum eſt, vt ſiquid ſupereſſet vrbis, diſturbarent: quæ ciuitates Pœnorum rebus ſtuduiſſent, earum oppida diruerent; quæ pro Romanis ſtetiſſent, præmiis agriſq; donarent. Qnibus rebus perfectis, Scipio tráſportato Romã exercitu, cum de rebus à ſe geſtis diſſeruiſſet, permiſſu ſenatus de Carthagine & Aſdrubale triumphum egit, auro, ſtatuis, omnibuſque monumentorum generibus ornatiſſimum. argenti quater millia quadringenta, & ſeptuaginta millia pondo præ ſe eum tuliſſe ſcribit Plin. lib. XXXIII. cap. XI. Ita Carthagine Africaq; in poteſtatem redacta, Africani cognomen ſibi, vt auus etiam eius fecerat, vindicauit. Triumphũ autẽ hunc hoc anno actũ ſignificat Plin. lib. XXXV, cum ſcribit; L. Mancinum, quo tempore Scipio de Carthagine triumphauit, pictam Carthaginem, & prœlia facta, in foro propoſuiſſe; eaque comitate proximis comitiis conſulem creatum eſſe. Haud ſecus Macrobius in Somnium lib. II, tradit Scipionem deleta Carthagine triumphaſſe anno ab vrbe condita DCVII. Eademq; ratione in Epitoma L. poſt L. Mummii conſulis mentionem ſcriptum eſt, P. Scipionem de Carthagine & Aſdrubale triumphaſſe. Hac victoria Africæ tributum impoſitum, & vt quot annis eo prætor mitteretur decretum, tradit Appianus. Velleius etiam, & Strabo lib. vltimo, Carthaginienſium regionem tum in prouincię formam redactam tradunt. Rufus deletam à Scipione Carthaginem prouinciam factam ſcribit. Itaq; Salluſtius bello Iugurthino ait; Pleraq; ex Punicis oppida, & fines Carthaginienſium, quos nouiſſime habuerant, populus R. per magiſtratus adminiſtrabat. Hæc ex his; reliqua fere omnia ex Appiano, Oroſio, Floro, Eutropio, Epitomis, aliis.

De bello Viriathino.

ICSDEM conſulibus Viriathum in Luſitania mouiſſe tradit Oroſius. quod idem ex Epitoma LII colligitur; in qua triumpho P. Africani, & victoriæ L. Mummii, hæc verba ſubiiciuntur; Viriathus primum in Hiſpania ex paſtore venator, & ex venatore latro; mox iuſti quoque exercitus dux factus, vniuerſam Luſitaniam occupauit; & Vetilium prætorem, fuſo eius exercitu, cepit. Poſt quem C. Plautius prætor nihilo ſecius rem geſſit; tantumque terrorem is hoſtis intulit, vt aduerſus eum conſulari opus eſſet & duce & exercitu. Hoc idem in Appiani hiſtoria eſt; in qua illa bella Romanorum in Hiſpania geſta eſt diligentiſſime perſequutus. Luſitani, inquit, qui è Galbæ & Luculli manibus euaſerant, cum haud ita multo poſt in vnum coacti, Turdetaniam incurſarent, à M. Vetilio prætore, qui aduerſus eos Roma profectus erat, amiſſis aliquot, caſtello quodam plerique incluſi ſunt. Eos, & loci & commeatus anguſtiis oppreſſos metus inceſſerat, ne iterum in manus Romanorum peruenirent. Itaq; legatis ad prætorem miſſis, agri partem, quam incolerent, petierant; ceteris in rebus affirmãtes ſe Romanis dicto audientes fururos, reſque ipſa ſine dubio conueniſſet, niſi Viriathus, qui vnus ex iis erat qui è Galbæ manibus effugerant, commemorata Romanorum perfidia, ad bellũ eos à pacis conſiliis auocaſſet; profeſſus ſi ſe ſequerentur, inde ſe incolumes educturos. Tum ille, cum orationi ſuæ omnes aſſenſi, ſe & ducem & imperatorem appellaſſent, ne fugam quidem ſibi tutam arbitratus, milites diſperſos abire iuſſit, admonitos quem in locum vellet conuenire; atq; ita copias Romanorum, & loci iniquitatem, ſparſo exercitu, deinde recollecto euaſit. quæ res tantam ei apud barbaros auctoritatem peperit, vt ad eum vndiq; copiæ conuenirent. Vetilius hoſtes palantes, ac tramitum peritos propere inſequutus, tantum abfuit vt aſſequeretur,

vt,

vt dum incautius ſe in eos inferret, in inſidias ſe præcipitauerit. Etenim Viriathus cedere ſe Romanis equitibus ſimulans, vſque ad locum voraginoſum & præaltum eos perduxit. & cum ipſe per ſolitos ac notos ſibi tranſitus euaderet, Romanos ignaros locorum, immerſoſque limo, à tergo iis qui in inſidiis erant adoriẽtibus, cęcidit. quo in prœlio Vetilius ipſe captus, occiſus eſt. ex decem millib. vix ſex millia Carpeſſum oppidum peruenerunt. quos cum quæſtor eius, ac quinq; præterea millia, quæ Belli Tithique ſocii miſerant, aſſumpſiſſet, cum Viriatho congredi auſus, omnes amiſit. Ea victoria Viriathus elatus, cum ſe quæſtor oppidi mœnibus teneret, Carpetanorum agros opimos ac fertiles prædatus eſt. C. autem Plautium, Roma cum exercitu aduerſus ſe miſſum, ſimulata fuga, ac conuerſo inde agmine inſequentem, cum magna eorum clade primum fudit: poſt autem traiecto Tago ſe in Aphrodiſio monte caſtra habentem, quod priorem acceptam cladem meliore pugna emendare cuperet, aſſequutum, collatis ſignis victum, atque in oppidum compulſum, nunquam adducere potuit, vt in aciem deſcenderet. Quibus rebus Romę nuntiatis, Q. Fabium Maximum Æmilianum, Paulli filium, in Hiſpaniam miſerunt. Hæc Appianus. Oroſius autem ita; Viriatho Iberum & Tagum maxima, & diuerſorum locorum flumina late tranſgredienti & peruaganti, C. Vetilius prætor occurrit. continuo cæſo vſque ad internecionem pene omni exercitu ſuo, vix ipſe prætor cum paucis fuga lapſus euaſit. Deinde C. Plautium prætorem idem Viriathus prœliis multis fractũ fugauit. Poſt etiam Claudius Vnimanus cum magno apparatu belli cõtra Viriathum miſſus, quaſi pro abolenda ſuperiore macula, turpiorem auxit infamiam. nam cõgreſſus cum Viriatho, vniuerſas quas ſecum deduxerat copias, maximaſque vires Romani exercitus amiſit. Viriathus trabeas, faſces, ceteraq; inſignia Romana, in montibus ſuis trophæa præfixit. Eodem tempore ccc Luſitani cum mille Romanis in quodam ſaltu contraxere pugnam: in qua LXX Luſitanos, Romanos autem CCCXX cecidiſſe Claudius refert. & cum victores Luſitani ſparſi ac ſecuri abirent, vnus ex iis longe à ceteris ſegregatus, cum circumfuſis equitibus pedes ipſe deprehenſus, vnius eorum equo lancea perfoſſo, ipſius equitis ad vnum gladii ictum caput deſecuiſſet, ita omnes metu perculit, vt proſpectantibus cunctis ipſe contemptim atque otioſus abiret. Et Florus; Viriathus non contentus ſuorum libertatem defendere, per XIV annos omnia citra vltraq; Iberum & Tagum igni ferroq; populatus, caſtra etiam prætorum & præſidium aggreſſus, cum Claudium Vnimanum pene ad internecionem exercitus cecidiſſet, inſignia trabeis & faſcibus noſtris, quæ ceperat, in montibus ſuis trophæa fixiſſet, tandem eum Fabius Maximus conſul oppreſſerat. In libro autem de viris illuſtribus ſcriptum eſt, Claudium Vnimanum, deinde C. Nigidium à Viriatho eſſe oppreſſos. Quinetiam Cicero in Lælio, C. ipſum Lælium in prætura, Fabio & Hoſtilio conſulibus, egregie cum Viriatho ait pugnaſſe. Quæ ſi vere omnia ſcripta ſunt, profecto apparet ante Lælium à quatuor prætoribus rem geſtam eſſe, Vetilio, Plautio, Claudio, & Nigidio. quibus ſingulis ſi annos ſingulos tribuamus, relinquitur Viriathinum bellum non hoc anno, ſed triennio ante initum. neq; enim eodem anno omnes prætores pugnarunt, cum eorum quiſq; ad prioris cladem quaſi corrigendam accurrerit.

DE COS. AN. DCVIII.

CONSVLES deinceps edit Caſſiodorus Q. Fabium Maximum cum L. Hoſtilio: Q. Maximum Scipionis fratrem, L. Mancinum, Cicero in Lælio: Maximum & Mancinum faſti Siculi; ÆMILIANVM, & L. HOSTILIVM A. F. L. N. MANCINVM fragmenta Capitolina. Q. hic Fabius, Paulli Æmilii filius fuit, adoptatus à Q. Fabio Maximo Verrucoſſi filio. auctor Appianus in Hiſpanienſi. neque enim Plinium laudare poſſum, qui libro XXXI, cap. XI, fratrem Scipionis Q. Fabium Allobrogicum vocat; qui fuit huius Fabii filius. Vt L. Mancinus conſulatum adeptus ſit, ſupra expoſui. Idem autem videtur filius eſſe A. Hoſtilii L. F. conſulis anno DLXXXIII. Conſuli Fabio Viriathus euenit.

De triumpho L. Mummii procoſ. de Achais.

TRIVMPHASSE L. Mummium de Achæis victis ac domitis, multos habeo auctores. eius enim triumphi meminit Cic. pro Murena, cũ ait; Derideatur de rege Pyrrho

tempore ſe, quantum per ærumnas licuit, exornaſſe, liberiſque tribus paruis ante interfectis, ſe cum iis in ignem medium inieciſſe. Aſdrubalem autem paulo poſt ſibi necem conſciuiſſe à multis traditum eſt. Vrbem interea per decem ac ſeptem dies ipſos arſiſſe ſcribit Oroſius. his rebus geſtis, Scipio nauem ſpoliis ornatam Romam nunciatum victoriam miſit; itemq; in Siciliam alias, quæ Siculis ſignificarent, vt iam tandem quæcunque ſibi ſuperioribus bellis Carthaginienſes eripuiſſent, recuperatum venirent. Poſt hæc, ſacrificia ludoſque fecit; ac fugitiuos omnes, quos capere potuit, beſtiis dilaniandos obiecit. inde prędam omnem militibus præter aurum argentumque, & inſignes ſtatuas, diſpartiuit. Interim Romæ gaudium ingens ortum hac Scipionis victoria cognita: ſupplicationes, ſacrificia diis immortalibus facta ſunt: ludi & certamina edita. Decem legati ex more in Africam miſſi, qui cum Scipione Africam prouinciam conſtituerent. His mandatum eſt, vt ſiquid ſupereſſet vrbis, diſturbarent: quæ ciuitates Pœnorum rebus ſtuduiſſent, earum oppida diruerent; quæ pro Romanis ſtetiſſent, præmiis agriſq; donarent. Quibus rebus perfectis, Scipio trãſportato Romã exercitu, cum de rebus à ſe geſtis diſſeruiſſet, permiſſu ſenatus de Carthagine & Aſdrubale triumphum egit, auro, ſtatuis, omnibuſque monumentorum generibus ornatiſſimum. argenti quater millia quadringenta, & ſeptuaginta millia pondo præ ſe eum tuliſſe ſcribit Plin. lib. XXXIII. cap. XI. Ita Carthagine Africaq; in poteſtatem redacta, Africani cognomen ſibi, vt auus etiam eius fecerat, vindicauit. Triumphũ autẽ hunc hoc anno actũ ſignificat Plin. lib. XXXV, cum ſcribit; L. Mancinum, quo tempore Scipio de Carthagine triumphauit, pictam Carthaginem, & prœlia facta, in foro propoſuiſſe; eaque comitate proximis comitiis conſulem creatum eſſe. Haud ſecus Macrobius in Somnium lib. II, tradit Scipionem deleta Carthagine triumphaſſe anno ab vrbe condita DCVII. Eademq; ratione in Epitoma L. poſt L. Mummii conſulis mentionem ſcriptum eſt, P. Scipionem de Carthagine & Aſdrubale triumphaſſe. Hac victoria Africæ tributum impoſitum, & vt quotannis eo prætor mitteretur decretum, tradit Appianus. Velleius etiam, & Strabo lib. vltimo, Carthaginienſium regionem tum in prouincię formam redactam tradunt. Rufus deletam à Scipione Carthaginem prouinciam factam ſcribit. Itaq; Salluſtius bello Iugurthino ait; Pleraq; ex Punicis oppida, & fines Carthaginienſium, quos nouiſſime habuerant, populus R. per magiſtratus adminiſtrabat. Hæc ex his; reliqua fere omnia ex Appiano, Oroſio, Floro, Eutropio, Epitomis, aliis.

De bello Viriathino.

IISDEM conſulibus Viriathum in Luſitania mouiſſe tradit Oroſius. quod idem ex Epitoma LII colligitur; in qua triumpho P. Africani, & victoriæ L. Mummii, hæc verba ſubiiciuntur; Viriathus primum in Hiſpania ex paſtore venator, & ex venatore latro; mox iuſti quoque exercitus dux factus, vniuerſam Luſitaniam occupauit; & Vetilium prætorem, fuſo eius exercitu, cepit. Poſt quem C. Plautius prætor nihilo ſecius rem geſſit; tantumque terrorem is hoſtis intulit, vt aduerſus eum conſulari opus eſſet & duce & exercitu. Hoc idem in Appiani hiſtoria eſt; in qua illa bella Romanorum in Hiſpania geſta eſt diligentiſſime perſequutus. Luſitani, inquit, qui è Galbæ & Luculli manibus euaſerant, cum haud ita multo poſt in vnum coacti, Turdetaniam incurſarent, à M. Vetilio prætore, qui aduerſus eos Roma profectus erat, amiſſis aliquot, caſtello quodam plerique incluſi ſunt. Eos, & loci & commeatus anguſtiis oppreſſos metus inceſſerat, ne iterum in manus Romanorum peruenirent. Itaq; legatis ad prætorem miſſis, agri partem, quam incolerent, petierant; ceteris in rebus affirmãtes ſe Romanis dicto audientes futuros, reſque ipſa ſine dubio conueniſſet, niſi Viriathus, qui vnus ex iis erat qui è Galbæ manibus effugerant, commemorata Romanorum perfidia, ad bellũ eos à pacis conſiliis auocaſſet; profeſſus ſi ſe ſequerentur, inde ſe incolumes educturos. Tum ille, cum orationi ſuæ omnes aſſenſi, ſe & ducem & imperatorem appellaſſent, ne fugam quidem ſibi tutam arbitratus, milites diſperſos abire iuſſit, admonitos quem in locum vellet conuenire; atq; ita copias Romanorum, & loci iniquitatem, ſparſo exercitu, deinde recollecto euaſit. quæ res tantam ei apud barbaros auctoritatem peperit, vt ad eum vndiq; copiæ conuenirent. Vetilius hoſtes palantes, ac tramitum peritos propere inſequutus, tantum abfuit vt aſſequeretur,

vt,

vt dum incautius ſe in eos inferret, in inſidias ſe præcipitauerit. Etenim Viriathus cedere ſe Romanis equitibus ſimulans, vſque ad locum voraginoſum & prææltum eos perduxit. & cum ipſe per ſolitos ac notos ſibi tranſitus euaderet, Romanos ignaros locorum, immerſoſque limo, à tergo iis qui in inſidiis erant adorientibus, cęcidit. quo in prœlio Vetilius ipſe captus, occiſus eſt. ex decem millib. vix ſex millia Carpeſſum oppidum peruenerunt. quos cum quæſtor eius, ac quinq; præterea millia, quæ Belli Tithique ſocii miſerant, aſſumpſiſſet, cum Viriatho congredi auſus, omnes amiſit. Ea victoria Viriathus elatus, cum ſe quæſtor oppidi mœnibus teneret, Carpetanorum agros opimos ac fertiles prædatus eſt. C. autem Plautium, Roma cum exercitu aduerſus ſe miſſum, ſimulata fuga, ac conuerſo inde agmine inſequentem, cum magna eorum clade primum fudit: poſt autem traiecto Tago ſe in Aphrodiſio monte caſtra habentem, quod priorem acceptam cladem meliore pugna emendare cuperet, aſſequutum, collatis ſignis victum, atque in oppidum compulſum, nunquam adducere potuit, vt in aciem deſcenderet. Quibus rebus Romę nuntiatis, Q. Fabium Maximum Æmilianum, Paulli filium, in Hiſpaniam miſerunt. Hæc Appianus. Oroſius autem ita; Viriatho Iberum & Tagum maxima, & diuerſorum locorum flumina late tranſgredienti & peruaganti, C. Vetilius prætor occurrit. continuo cæſo vſque ad internecionem pene omni exercitu ſuo, vix ipſe prætor cum paucis fuga lapſus euaſit. Deinde C. Plautium prætorem idem Viriathus prœliis multis fractũ fugauit. Poſt etiam Claudius Vnimanus cum magno apparatu belli cõtra Viriathum miſſus, quaſi pro abolenda ſuperiore macula, turpiorem auxit infamiam. nam cõgreſſus cum Viriatho, vniuerſas quas ſecum deduxerat copias, maximaſque vires Romani exercitus amiſit. Viriathus trabeas, faſces, ceteraq; inſignia Romana, in montibus ſuis trophæa præfixit. Eodem tempore ccc Luſitani cum mille Romanis in quodam ſaltu contraxere pugnam: in qua LXX Luſitanos, Romanos autem CCCXX cecidiſſe Claudius refert. & cum victores Luſitani ſparſi ac ſecuri abirent, vnus ex iis longe à ceteris ſegregatus, cum circumfuſis equitibus pedes ipſe deprehenſus, vnius eorum equo lancea perfoſſo, ipſius equitis ad vnum gladii ictum caput deſecuiſſet, ita omnes metu perculit, vt proſpectantibus cunctis ipſe contemptim atque otioſus abiret. Et Florus; Viriathus non contentus ſuorum libertatem defendere, per XIV annos omnia citra vltraq; Iberum & Tagum igni ferroq; populatus, caſtra etiam prætorum & præſidium aggreſſus, cum Claudium Vnimanum pene ad internecionem exercitus cecidiſſet, inſignia trabeis & faſcibus noſtris, quæ ceperat, in montibus ſuis trophæa fixiſſet, tandem eum Fabius Maximus conſul oppreſſerat. In libro autem de viris illuſtribus ſcriptum eſt, Claudium Vnimanum, deinde C. Nigidium à Viriatho eſſe oppreſſos. Quin etiam Cicero in Lælio, C. ipſum Lælium in prætura, Fabio & Hoſtilio conſulibus, egregie cum Viriatho ait pugnaſſe. Quæ ſi vere omnia ſcripta ſunt, profecto apparet ante Lælium à quatuor prætoribus rem geſtam eſſe, Vetilio, Plautio, Claudio, & Nigidio. quibus ſingulis ſi annos ſingulos tribuamus, relinquitur Viriathinum bellum non hoc anno, ſed triennio ante initum. neq; enim eodem anno omnes prætores pugnarunt, cum eorum quiſq; ad prioris cladem quaſi corrigendam accurrerit.

DE COS. AN. DCVIII.

CONSVLES deinceps edit Caſſiodorus Q. Fabium Maximum cum L. Hoſtilio: Q. Maximum Scipionis fratrem, L. Mancinum, Cicero in Lælio: Maximum & Mancinum faſti Siculi; ÆMILIANVM, & L. HOSTILIVM A. F. L. N. MANCINVM fragmenta Capitolina. Q. hic Fabius, Paulli Æmilii filius fuit, adoptatus à Q. Fabio Maximo Verrucoſſi filio. auctor Appianus in Hiſpanienſi. neque enim Plinium laudare poſſum, qui libro XXXI, cap. XI, fratrem Scipionis Q. Fabium Allobrogicum vocat; qui fuit huius Fabii filius. Vt L. Mancinus conſulatum adeptus ſit, ſupra expoſui. Idem autem videtur filius eſſe A. Hoſtilii L. F. conſulis anno DLXXXIII. Conſuli Fabio Viriathus euenit.

De triumpho L. Mummii pro coſ. de Achaia.

TRIVMPHASSE L. Mummium de Achæis victis ac domitis, multos habeo auctores. eius enim triumphi meminit Cic. pro Murena, cũ ait; Derideatur de rege Pyrrho

triumphus M'.Curii, de Philippo T.Flaminini, de Ætolis M.Fuluii, de rege Perſe L. Paulli, de Pſeudophilippo Q. Metelli, de Corinthiis L. Mummii. Item Virgilius; *Ille triumphata Capitolia ad alta Corintho, Victor aget currum cæſis inſignis Achæis.* & Epitoma LIII; L.Mummius de Achæis triumphauit; ſigna ærea marmoreaque, & tabulas pictas in triumpbo tulit. Et Eutropius; Tres igitur Romæ ſimul celeberrimi triumpbi fuerunt; Africani ex Africa, Metelli ex Macedonia, Mummii ex Corintbo. Et Appianus, qui in Libyca ſcribit, primum de Græcis triumpbum à Mummio actum, tum cum tertius ex Macedonia actus eſt. Quoniam autem rei magnitudo non patitur Mummium eundem in conſulatu boſtes deuiciſſe, prouinciam ex decem legatorum ſententia conſtituiſſe, exercitum deportaſſe, ac triumphaſſe; propterea eum hoc poſt conſulatum anno triumpbum egiſſe ſcripſi.

De re geſta cum Viriatho.

Hoc anno C.Lęlium prętorem cum Viriatho rem geſſiſſe conſtat. id enim ſcribit non contemnendus Romanæ auctor hiſtoriæ Cicero lib. II de Officiis. Viriathum, inquit, Luſitanum, cui exercitus noſtri imperatoresq; ceſſerunt, C.Lælius, is qui *Sapiens* vſurpatur, prætor fregit & comminuit; ferocitatemque eius ita repreſſit, vt facile bellum reliquis traderet. Et in Bruto; C.Lælium in bellica laude egregium Viriathino bello ſcimus fuiſſe. Et iterum in Lęlio, ipſe Lælius ita loquitur; Q. Maximo fratre Scipionis, & L.Mancino coſ.quam popularis lex de ſacerdotiis C.Licinii Craſſi videbatur? atq; id actum eſt prætore me, quinquennio ante quam conſul ſim factus. Eodem etiam anno Q.Fabium Æmilianum cõſulem, cuius meminit poſt Plautium prætorem Appianus, veniſſe in Hiſpaniam cenſeo. quem intellexit ſcriptor Epitomæ LII, cum dixit, opus fuiſſe conſulari & duce & exercitu. Hic exercitum ex tyronibus collectum in Hiſpaniam adduxit. at leuibus tantum prœliis priore anno hoſtem laceſſiuit; ſummum pugnæ diſcrimen, antequam milites exercuiſſet, detrectauit, atque ita ſumma prudētia æſtatem exercendis militibus patris Paulli exemplo traduxit. Ita Appianus. vt vere ſcripſiſſe Velleius videatur, Fabium Æmilianum Paulli exemplo ſeueritate diſciplinæ in Hiſpania floruiſſe.

DE COS. AN. DCIX.

CONSVLES hic annus babuit Ser.Galbam, L. Aurelium, auctore Caſſiodoro: quos Ser.Sulpicium Galbam, & L. Aurelium Cottam vocat Valerius lib. VI: Galbam & Cottam faſti Siculi: GALBAM & L. VALERIVM COTTAM, fragmenta Capitolina. Hic eſt Sulpicius Galba, qui prætor (auctore Suetonio) Viriatbinum ante bellum excitauit; orator vehemens, cuius ſæpe meminit Cicero. L. autem Cotta ille eſt, quem poſtea ab Africano accuſatum Q.Metellus Macedonicus defendit. Cicero in Bruto, pro Muræna in Verrem; Pædianus, alii Ser.Sulpicio Galba, & L.Aurelio Cotta conſulibus, inquit Frontinus, cum Appiæ aquæ Anieniſq; ductus vetuſtate quaſſati, priuatorum etiam fraudibus interciperentur, datum eſt à ſenatu negotium M.Titio, qui tum prætor inter ciues & peregrinos ius diceba, eorum ductuum reficiendorum & vindicandorum.

De re geſta cum Viriatho.

CONSVLVM neuter hoc anno in Hiſpaniam miſſus eſt. Hoc docet Valerius lib. VI, bis verbis; P.Scipio Æmilianus, cum Ser.Sulpicius Galba, L.Aurelius conſules in ſenatu contenderent, vter aduerſus Viriatbum in Hiſpaniam mitteretur, ac magna inter patres conſcriptos diſſenſio eſſet, omnibus, quonam eius ſententia inclinaretur, exſpectantibus; Neutrum, inquit, mihi mitti placet. alter nihil babet; alteri nihil eſt ſatis. quo dicto, vt neuter in prouinciam mitteretur, obtinuit. Q. autem Fabius, quod apud Appianum exſtat, prorogato vltra conſulatum imperio, doctum exercitum ex hibernis eduxit, ac Viriatbum ipſe ſecundus fregit, duobuſq; ei oppidis ademptis, cum magna exercitus eius clade, munitũ quẽdam illum in locum perſequutus, Cordubam inde in hiberna receſſit. Placet autem hoc loco, vt gratiam ineam ab iis qui Romanæ antiquitati ſtudent, teſtamentum cuiuſdam militis apponere, in quo & belli

belli Viriathini, atque horum conſulum mentio fit. quod in agro Luſitano dicitur eſſe effoſſum.

EGO GALLVS FAVONIVS IOCVNDVS L. F. QVI BELLO CONT. VIRIATHVM OCCVB. IOCVNDVM ET PVDENTEM FILIOS EX TEST. HER. RELINQVO, ET BONORVM IOCVNDI PATR. MEI, ET EOR. QVÆ MIHI ADQVISIVI: HAC TAMEN CONDITIONE, VT AB VRBE ROMA HVC VENIANT, ET OSSA MEA INTRA QVINQVENNIVM EXPORTENT E LVSITANIA, ET VIA LATINA CONDANT SEPVLCHRO MARM. COND. MEA VOLVNTATE. SI SECVS FEC. NISI LEGITIMÆ ORIANTVR CAVSSÆ, VELIM EA OMNIA QVÆ FILIIS RELINQVO, PRO TEMPLO DEI SILVANI REPARANDO, QVOD SVB VIMINALI IN VRBE MONTE EST, ADTRIBVI; MANESQVE MEI OPEM PONT. MAX. ET FLAMINVM DIAL. QVI IN CAPITOLIO SVNT, IMPLORENT AD IMPIET. CONTRA FILIOS MEOS VLCISCENDAM; TENEANTVRQVE SACERDOTES DEI SILVANI ME IN VRBEM REFERRE, ET SEPVLCHRO ME CONDERE. VOLO QVOQVE QVOTQVOT DOMI MEÆ VERNÆ SVNT, LIBEROS A PRÆTORE CVM MATRIBVS DIMITTI, SINGVLQVE LIBRAM ARG. ET VESTEM DARI. ACTVM VI K. QVINCTILES. = R. GALBA. L. AVRELIO COS.

DECVRR. TRASCVNDANDI HOC TESTAM. ORE EIVSDEM GALLI EMISSVM LAPIDE IVSSERE ADSCVLPI.

DE COS. AN. DCX.

AP. CLAVDIVM, Q. Metellum nominat in hunc annum conſules Caſſiodorus: Ap. Claudium, Q. Cęcilium Metellum Oroſius: Claudium & Metellum faſti Siculi: PVLCHRVM, & Q. CÆCILIVM MACEDONICVM fragmenta Capitolina. Eorundem conſulum his verbis meminit Frontinus: Eodem tempore decemuiri, dum aliis ex cauſis libros Sibyllinos inſpiciunt, inueniſſe dicuntur, non eſſe aquam Marciam, ſed Anienem in Capitolium perducendam, deq; ea re in ſenatu à Lepido pro collegio verba faciente actum, Ap. Claudio, Q. Cæcilio cos. Q. porro Metellũ non ſine repulſa conſulem factũ indicat Valerius, cum ait lib. VII; Q. Metellum pauci & mœſti conſulatus repulſa afflictum domum reduxerunt. Et ſcriptor libri de viris illuſtribus; Q. Metellus, inuiſus plebi ob nimiam ſeueritatem; & ideo tertio poſt duas repulſas conſul ægre factus. Hic eſt qui in prætura Macedonas atque Achæos fregit, vnde Macedonicus dictus fuit; quem L. F. Q. N. eſſe docet Plinius lib. VII. Claudio Gallia, Metello Hiſpania obtigit. His conſulibus (vt opinor) P. Scipio Africanus à ſenatu legatus in Ægyptum, Syriam, Aſiam, Græciamq; ad regum, ciuitatum, & gentium animos perſpiciendos, cum L. Metello & Sp. Mummio miſſus eſt. quam legationem ante cenſuram Panætio præceptore comite Africanum obiiſſe, ſcribit Cicero in Lucullo, & libro de rep. VI. neque enim Valerium audiendum exiſtimo, qui poſt duos triumphos hoc ei obtigiſſe tradidit libro IV. cuius legationis, vt alios mittam, Plutarchus, Iuſtinus, Athenæus, & Strabo meminerunt.

De triumpho Ap. Claudii cos. de Salaſſis.

SALASSOS Gallos his conſulibus mouiſſe, ſatis conſtat. cur autem mouèrint, parum comperta cauſa eſt. Strabo ſcribit libr. IV, prætoribus R. qui in Galliam mitterentur, cauſas belli cum Salaſſis gerendi ob aurifodinarum poſſeſſionem nunquam defuiſſe. Illud autem inuenio hoc anno ſcriptum apud Obſequentem; cum à Salaſſis illata clades eſſet Romanis, decemuiros pronuntiaſſe, ſe inueniſſe in libris Sibyllinis, quoties bellum Gallis illaturi eſſent, ſacrificari in eorum finibus oportere. Itaque eoſdem etiam Salaſſos gentem Alpinam ab Ap. Claudio conſule domitos, traditum eſt in Epitoma LIII. quam rem his verbis prodidit Oroſius; App. Claudius aduerſus Salaſſos Gallos conuerſus, & victus, decem millia peditum amiſit: reparata pugna quinque millia hoſtium cęcidit. triumphum propter damna ſuperiora, cum non impetraſſet, infami impudentia atq; ambitione vſus, priuatis ſumptibus triumphauit. Recte. triumphãti enim pecunia ex ærario erogabatur; vt Liuius in triumpho Minuciano tradit. Hunc eundem Claudium intelligi à Valerio arbitror lib. VI, cum ait;

Claudia virgo Veſtalis, cum patrem ſuum triumphantem è curru violenta tribuni pl. manu detrahi animaduertiſſet, mira celeritate vtriq; ſe interponendo, ampliſſimam poteſtatem inimicitiis accenſam depulit. Igitur alterum triumphum patet in Capitolium, alterum filia in ædem Veſtæ duxit. Et à Suetonio in Tiberio: Etiam virgo Veſtalis Claudia fratrem iniuſſu populi triumphantem aſcenſo ſimul curru vſq; in Capitolium proſequuta eſt, ne vetare aut interdicere fas cuiquam tribunorum eſſet. Et à Cicerone in Cœliana; Non virgo illa Veſtalis Claudia, quæ patrem complexa triumphantem, ab inimico tribuno pl. de curru detrahi paſſa non eſt. Et à Macrobio lib. IV; Ap. Claudius vir triumphalis, vſque ad ſenectutem ſalius fuit. Hic autem eſt ſextus triumphus ex iis quos à Claudiis patriciis actos ſcripſit Suetonius.

De re geſta cum Viriatho, & cum Celtiberis.

EODEM anno in Luſitania (quantum ex mendoſa Appiani hiſtoria coniici in tanta rerum vetuſtate poteſt) Quinctio quodam prætore, res cum Viriatho geſta eſt. Viriathus primum ab eo pulſus, in Aphrodiſium ſe recepit: deinde eruptione in Quinctium facta, multis ex eius militibus occiſis, ſigna ei etiam aliquot ademit: eoque intra vallum compulſo, ac præſidio Romanorum Vtica depulſo, agros Baſtetanorum effuſe populatus eſt; Quinctio ipſo metu atq; inſcitia Cordubæ ſe ſtatiuis medio autumno tenente. Idem Viriathus, cum priore anno à Q. Fabio victus, rebus ſuis diffidere cœpiſſet, bellum in Celtiberia, in qua poſt res à Lucullo geſtas ſummum otium fuerat, Areuaccis, Tithis, ac Bellis ad arma ſollicitatis, excitauit. Ea cauſa fecit, vt Celtiberia prouincia Q. Metello conſuli ſit decreta: cuius res geſtæ apud Appianum interciderunt. illud tantum exſtat, Vacceos ſumma celeritate ab eo ſubactos eſſe. Scriptor etiam libri de viris illuſtribus, Arbachos ab eo conſule domitos prodidit. Sed quoniam ille rem etiam pro cõſule geſſit, quę ab eo in Celtiberia geſta inuenerimus, in ſequentem annum reiicimus.

DE COS. AN. DCXI.

CONSVLES Caſſiodorus ſuggerit L. Metellum, Q. Maximum; faſti Siculi Metellum & Maximum: Oroſius L. Cæcilium Metellum, Q. Fabium Maximum Seruilianum: fragmenta item Capitolina CALVVM & SERVILIANVM. Hic Seruilianus frater eſt germanus Q. Seruilii Cæpionis biennio poſt conſulis, auctore Appiano; adoptiuus Q. Fabii Æmiliani. ambo enim à Q. Fabio Maximo Verrucoſſi filio adoptati fuerunt; alter ex gente Æmilia, alter ex Seruilia. L. Metellus, frater eſt Q. Metelli Macedonici, vt tradit Valerius de teſtibus. Fabio Viriathus euenit.

De cenſoribus & luſtro LVII.

EODEM anno P. Africanus Æmilianus, deiecto Ap. Claudio Pulchro competitore, cenſor cum L. Mummio Achaico factus eſt. Inſignis hæc maxime cenſura eſt; quippe Græcorum Latinorumque annalium monumentis plurimis ad poſteritatis memoriam commendata. Scipionem tradit Gellius orationem pro roſtris cenſorem dixiſſe, qua populum hortatus eſt ad mores maiorum ſuorum imitandos. Eundem etiam multos ignominia notaſſe conſtat. nam iuueni cuidam equum (auctore Plutarcho) ademit; quia cum opipare hilarem in modum epularetur eo tempore quo Carthago oppugnabatur, libũ, vrbis Carthaginis inſtar, ſodalib. diripiẽdum dediſſet. cuius notæ cauſam cum quæreret adoleſcens, Quia me, inquit Scipio, in expugnanda Carthagine anteuertiſti. An hic autem Claudius Aſellus fuerit, parum compertum habeo. Illud certe tradit Cicero lib. II de oratore; Claudio Aſello equum à Scipione fuiſſe ademptum: eundemq; in ærarios à Scipione fuiſſe relatum; ſed à L. Mummio ſtatim ex ærariis eſſe exemptum. Idem tribu alium mouit, qui cum eſſet patris Pauli in Macedonia centurio, in prœlio non affuerat. cum autem ille ſe cuſtodiæ cauſa in caſtris remanſiſſe diceret, quęreretq; à Scipione, cur notaretur, Quia nõ amo, inquit, nimium

nimium diligentes. Iam vero, cum in equitum cenſu recognoſcendo C. Licinius Sacerdos citatus prodiiſſet, clara voce, ita vt omnis concio audiret, dixit, ſe ſcire illum verbis conceptis peieraſſe. itaque ſi quis contradicere vellet, vſurum eſſe eum teſtimonio ſuo. nemine contradicente, Traduc equum, inquit, Sacerdos; ne ego in te videar accuſatoris ſimul, ac teſtis, & cenſoris, ac iudicis partes egiſſe. Cum autem M. Fuluius cenſor pilas pontis ante in Tiberim locaſſet, Scipio & Mummius cenſores iis pilis fornices imponendos curarunt. Luſtrum ab vtro conditum ſit, incertum diuerſi auctores faciunt. Valerius lib. IIII, à Scipione conditum ſignificat, his verbis; Africanus poſterior, cum cenſor luſtrum conderet, & in ſolito ſacrificio ſcriba ex publicis tabulis ſolenni eius precationis carmine præiret, quo dii immortales, vt populi R. res meliores amplioreſq; facerent, rogabantur, Satis, inquit, bonæ ac magnæ ſunt. itaque precor, vt eas perpetuo incolumes ſeruent. ac protinus in publicis tabulis in hunc modum emendari iuſſit, qua votorum verecundia deinceps cenſores in condendis luſtris vſi ſunt. At Cicero à L. Mummio conditum notat his verbis, in ſecundo de oratore; Aſello Africanus obiicienti luſtrum illud infelix, Noli, inquit, mirari, is enim qui te ex ærariis exemit, luſtrum condidit, & taurum immolauit. Qua de re ſic etiam Lucilius apud Gellium lib. IIII; *Scipiadæ magno improbus obiiciebat Aſellus, Luſtrum illo cenſore malum infelixque fuiſſe.* Hoc luſtrum LVII a Mummio conditum; cenſa ciuium capita CCCCXXVIII millia CCCXLII, facile ex fragmento Capitolinæ huius cenſuræ, & Epitoma LIIII cognoſci poteſt. Fuiſſe autem ſummam inter hos cenſores diſcordiam, id eſſe poteſt argumento, & quod Scipio in dedicatione ædis Herculis cum epulum ſplendide ac magnifice apparauiſſet, amicos inuitauit omnes præter Mummium; & quod Mummii ſegnitiem notans, pro roſtris dixit, ſe ex maieſtate reip. omnia fuiſſe geſturum, ſi Quirites ſibi collegam vel dediſſent, vel non dediſſent; Hæc ex Plutarcho fere collecta ſunt in Politicis, in Apophthegmatis, & in Paullo; Valerii lib. VI, & IIII; Gellii lib. II, IV, V & VII; Cicerone in Bruto, in II de oratore, & pro Cluentio. Gellius etiam lib. XVI omnes Africani honores paucis complexus eſt, ita; P. Scipio Paulli F. & bis conſul fuit, & triumphauit, & cenſura functus eſt, & collega in cenſura L. Mummii fuit. qui tituli vetere etiam epigrammate, quod Romæ eſſe dicitur, continentur, ita:

P. CORNELIVS PAVLLI F. SCIPIO
AEMILIANVS COS. II. CENSOR
AVGVR TRIVMPHAVIT.

De re geſta cum Pſeudoperſe, Viriatho & Celtiberis.

Hoc anno in Macedonia, quæ à Metello prætore ante pacata fuerat, nouum bellum coortum eſt, Pſeudoperſeo quodam, ſiue Pſeudophilippo altero auctore. quo de bello ſic ſcriptum inuenio apud Eutropium; Iterum in Macedonia Pſeudoperſeus, qui ſe Perſei filium eſſe ferebat, collectis ſeruis rebellauit; &, cum XVII millia armatorum haberet, à Trebellio quæſtore ſuperatus eſt. His diebus androgynus Romæ viſus, iuſſu aruſpicum in mare merſus eſt. Hæc ille. Androgynum autem his conſulibus viſum, tradit Obſequens. In Epitoma etiam LIII, ſub Ap. Claudii conſulis mentione ita eſt; Alter Pſeudophilippus in Macedonia à L. Trebellio quæſtore cum exercitu cæſus eſt. Quam victoriam neſcio an quiſquam aut plenius aut elegantius litteris mãdare potuerit, quam M. Varro lib. II. de re ruſtica prodidit; apud quem Cn. Trebellius Scrofa ita loquitur: Ignotare mihi videris, cur appeller *Scrofa*. itaque vt etiam hi propter te ſciant, cognoſce meam gentem ſuillum cognomen non habere, nec me eſſe ab atauis eius cognominis ortum, auus meus primum appellatus eſt Scrofa: qui quæſtor cum eſſet, Licinio Nerua prætore, in Macedonia prouincia relictus, qui præeſſet exercitui, dum prætor rediret, hoſtes arbitrati occaſionem ſe habere victoriæ, impreſſionem facere cœperunt in caſtra. auus cum hortaretur milites vt caperent arma, ac exirent contra, dixit, celeriter ſe illos, vt ſcrofa porcos, diſiecturum; idque fecit. nam eo prœlio hoſtes ita fudit ac fugauit, vt eo Nerua prætor *Imperator* appellatus ſit, & auus cognomen inuenerit vt diceretur *Scrofa*. Hæc inueni hoc anno in Macedonia geſta. In Hiſpania autem Q. Fabius Seruilianus; quod apud Appianum exſtat, Fabii

Æmiliani frater, conſul in locum Quinctii aduerſus Viriathum miſſus, cum iter Vticam intendiſſet, Viriathum in itinere, à quo prœlio laceſſebatur, fortiſſime repulit. poſt elephantis decem à Micipſa rege Numidarum acceptis, ac caſtris loco idoneo communitis, eundem ſæpe fugauit, fugatumque inſequutus eſt; ſemel ab eo cum exercitu intra caſtra compulſus. Inde cum per Viriathum quieſcere non poſſet, caſtris Vticam verſus motis, cum eundem inopia commeatus adactum, in Luſitaniã ſe per noctẽ referre comperiſſet, haud cunctandum ratus quin eum perſequeretur, vaſtatis amicorum illius agris, quamquam amiſſa in itinere præda, à latronibus, in quos forte inciderat, erepta, in Luſitaniam duxit: atq; oppidis eius multis in poteſtatem adductis, aliis pepercit, alia incendit: atq; in hiberna, cum iam annus imperii eius alter appeteret, exercitum reduxit. Hæc Appianus. Itaq; hac (vt opinor) de cauſſa Obſequens his conſulibus dubie cum Luſitanis dimicatum ſcribit. At vero Q. Metellus in Celtiberia prorogato in alterum annum imperio, res maximas geſſit, atq; eorum populorum opes valde attriuit. Id quod ex Epitoma LIII colligi poteſt; in qua ita ſcriptũ eſt; Q. Metellus pro cos. Celtiberos cæcîdit. Et apud Valeriũ capite de ſtratagematis; Q. Metellus, eum pro conſul bellum in Hiſpania aduerſus Celtiberos gereret, vrbemq; Trebiam, caput eius gentis, viribus expugnare non poſſet, intra pectus ſuum multũ ac diu conſiliis agitatis, viam reperit, qua propoſitum ad exitum perduceret. itinera magno impetu ingrediebatur, deinde alias atque alias regiones petebat: hos obſidebat montes; paulo poſt ad illos tranſgrediobatur; cum interim tam ſuis omnibus, quam ipſis hoſtibus ignota erat cauſſa inopinatæ eius ac ſubitæ fluctuationis. Interrogatus quoque à quodam amiciſſimo ſibi, quid ita ſparſum & incertum militiæ genus ſequeretur, Abſiſte, inquit, iſtud quærere. nam ſi huius conſilii mei interiorem tunicam conſciam eſſe ſenſero, continuo eam cremari iubebo. quorſum igitur ea diſſimulatio erupit? aut quem finem habuit? poſtquam vero & exercitum ſuum ignorantia, & totam Celtiberiam errore implicauit, cum alio curſum direxiſſet, ſubito ad Trebiam reflexit; eamq; inopinatam & attonitam oppreſſit. Et de diſciplina militari; Q. Metellus cum apud Trebiam res gereretur, collocatas à ſe in ſtatione quinque cohortes, atque ex ea viribus hoſtium depulſas, repetere eandem ſtationem è veſtigio iuſſit; non quod ſperaret ab iis amiſſum locum recuperari poſſe, ſed vt præteritæ culpam pugnæ inſequentis certaminis manifeſto periculo puniret. Edixit etiam, vt ſi quis ex iis fugiens caſtra petiſſet, pro hoſte interficeretur, qua ſeueritate compreſſi milites, corporibus fatigatis, & animis deſperatione vitæ implicatis, loci tamen iniquitatem, multitudinemq; hoſtium ſuperarunt. Et Velleius; Metellus cum vrbem Contrebiam in Hiſpania oppugnaret, pulſas præcipiti loco quinque cohortes legionarias eodem protinus ſubire iuſſit; facientibuſq; omnibus in procinctu teſtamenta, velut ad certam mortem eundum foret; non deterritus propoſito, perſeuerantia ducis, quem moriturum miſerat militem, victorem recepit. Vnde etiam Florus; Contrebiam Metellus memorabili cum cepiſſet exemplo, Verſobrigis maiore gloria pepercit. Hoc idẽ ſcriptũ eſt apud Frontinum, & in libro de viris illuſtribus. Triumphaſſe tamen Metellum, quamquam tantis rebus geſtis, negat Valerius capite de ira, cum ſcribit; Metellus, cum vtrãq; Hiſpaniam conſul prius, deinde pro cos. pene iam ſubegiſſet, poſtquam cognouit Q. Pompeium conſulem inimicum ſuum ſucceſſorem ſibi mitti, omnes, qui modo militiam voluerant finire, dimiſit; commeatus petentibus, nec cauſſis excuſſis nec conſtituto tempore dedit; horrea cuſtodibus remotis opportuna rapinæ præbuit; arcus ſagittaſq; Cretenſium frangi, atq; in amnem abiici iuſſit; elephãtis cibaria dari vetuit. quibus factis, vt cupiditati ſuæ indulſit, ita magnifice geſtarum rerum gloriam corrupit; meritumq; honorem triumphi, hoſtium quam iræ fortior victor, amiſit. Velleius tamen excellenteis huius triumphos cum dicit, eum ſæpius triumphaſſe ſignificat.

DE COS. AN. DCXII.

Cn. Cæpionem, Q. Pompeium deinceps conſules profitetur Caſſiodorus, eorumq; ſic meminit Velleius lib. II; Seu duæ ſeu tres Pompeiorum familiæ fuerunt, primus è Pompeiis cum Cn. Seruilio conſul fuit. Itemq; Cicero lib. XII ad Atticum, Q. Pompeium humili atq; obſcuro loco natum, teſtatur idem in Verrem; & in Bruto, cum

alia

ait;Q.Pompeius non contemptus orator, qui ſummos honores homo per ſe cognitus ſine vlla commendatione maiorum adeptus eſt. Et pro Murena;Nec mihi vnquã minus in Q.Pompeio,nouo homine,& fortiſſimo viro, virtutis eſſe viſum eſt, quam in homine nobiliſſimo M.Æmilio. Eundem Valerius capite de teſtibus, Q.Pompeiũ Aufidium vocat;librariorum(vt opinor)vitio,pro, *Auli filium*. eademque ratione Appianus in Hiſpanienſi Κόιντον Πομπήιον Αὖλον,pro, Αὔλου υἱόν. Idem Pompeius Scipione familiariter vtebatur.cumq; pollicitus ei eſſet,ſe pro C.Lælio,quem Scipio dilexit vnice,tumq; conſulatus candidatum deducebat, prenſaturum,pro ſe prenſauit. Plutarchus auctor in Dictis. Cn.& Q.Seruilios Cæpiones,fratres fuiſſe docet Cicero in Verrinis, & in Fonteiana; & Valerius capite de teſtibus. natos autem eos opinor ex Cn.Seruilio Cæpione conſule an. DLXXXIV. His vt (opinor) conſulibus cum Macedonum legati conqueſtum veniſſent de D.Iunio Silano prætore, quod acceptis pecuniis prouinciam ſpoliaſſet,& ſenatus de querelis eorum vellet cognoſcere, T.Mãlius Torquatus, Silani pater, petiit impetrauitque, vt ſibi eiuſmodi cognitio mandaretur;& domi cauſſa cognita,filium condemnauit,abdicauitq;; ac ne funeri quidem eius,cum ſuſpendio vitam finiſſet,interfuit;ſedensq; domi, poteſtatem conſulentibus ex inſtituto fecit. Epitoma LIIII, Cicero de finibus, Valerius de ſeueritate parentum. Iiſdem etiam conſulibus in L.Tubulum quæſitum oſtendit idem Cicero de finibus,cum ſcribit;L.Tubulus;cum prætor quæſtionem inter ſicarios exercuiſſet, ita aperte cepit pecunias ob rem iudicandam,vt anno proximo P.Scæuola tribunus plebis ferret ad plebem,vellentne de ea requæri.quo plebiſcito quęſtio decreta à ſenatu eſt conſuli Cn.Cæpioni.

De re geſta cum Viriatho, & cum Numantinis.

Et hoc anno Q.Fabium Seruilianum pro conſule cum Viriatho rem geſſiſſe reperio. ſic enim pergit Appianus, quem vnum in hoc bello digerendo (quantum ex mendoſis eius libris intelligere potuimus)maxime ſequuti ſumus: Q.Fabius cum latronum principem quendam cepiſſet,ipſum dimiſit; ſociis eius manus præcidit. Viriathum inſequutus, oppido incluſum circumuallare cœpit:ex quo Viriathus eruptione facta,exercitum Seruiliani fugauit, atque in locum aſperum ac præruptum, vnde nulla exeundi facultas erat, compulit. neque idcirco ſecunda fortuna elatus, cum honeſtam ſibi finiendi belli occaſionem datam intelligeret, pacem his cõditionibus petiit,vt ipſe ſocius populi R.eſſet;quiq; ſectam ſuam ſequuti eſſent,quæ quiſq; haberet,teneret,quæ à populo confirmata eſt. Hinc etiam in Epitoma LIII legimus ita; A Q.Fabio Maximo pro conſule pars maxima Luſitaniæ,expugnatis aliquot vrbibus,recepta eſt. Item;Q.Fabius pro conſule rebus in Hiſpania proſpere geſtis,labẽ impoſuit,pace cum Viriatho æquis conditionibus facta. Oroſius autem res eius geſtas his verbis prodidit:Fabius conſul,contra Luſitanos & Viriathum dimicans,Bacciam oppidum,quod Viriathus obſidebat,depulſis hoſtibus liberauit,& in deditionẽ cum plurimis aliis caſtellis recepit.quingentis etiam principibus eorum,quos ſocietate inuitatos deditionis iure ſuſceperat,manus præcîdit. Hinc factum eſt vt Valerius de diſciplina militari ita ſcripſerit;Q.Fabius Maximus in Hiſpania omnium qui ex præſidiis Romanis ad hoſtes transfugerant,captiq; erant, manus abſcidit; vt trunca præ ſe brachia geſtantes,metum defectionis reliquis iniicerent. Et Frontinus lib.IV; Fabius Maximus transfugarum dextras præcîdit. Atque hoc quidem modo cum Viriatho in Luſitania dimicatum eſt. In Celtiberia vero, quamquam omnibus fere Celtiberis à Metello deletis,acrius quam vnquam ante pugnari cœptum. Vni erant, (quod eſt apud Appianum) Termeſtini ac Numantini,qui prope intacti arma retinebant. Cum his ergo bellum illud ſuſceptum,quod poſtea *Numantinum* eſt appellatũ. cuius belli cauſſam ſic expreſſit Florus: Numantini,inquit,Segidenſes ſocios ac conſanguineos ſuos,manibus Romanorum elapſos, exceperant. habita pro eis deprecatio nihil valuit.cum ſe ab omni bellorum contagione remouerent,in legitimi fœderis pretium iuſſi arma deponere.hoc ſic à barbaris acceptum, quaſi manus abſcinderentur.itaq; ſtatim Megara viro fortiſſimo duce ad arma conuerſi, Pompeium prœlio aggreſſi,fœdus tamen maluerunt, cũ debellare potuiſſent. Hoc tamen ſequenti anno

Digitized by Google

factum eſt. non enim niſi extrema hieme hoc anno Metellus Pompeio ſucceſſori exercitum in Hiſpania tradidit. vt ſcribit Appianus.

DE COS. AN. DCXIII.

DEINCEPS conſules factos inuenio Q. Cæpionem cum C. Lælio. auctor eum faſtis Siculis Caſſiodorus, & Obſequens. His conſulibus L. Craſſum oratorem natum ſcribit Cicero in Bruto. Frontinus etiam de aquæ ductibus, C. Lælio, Q. Seruilio cos. à L. Lentulo tractatum ait, vt pro aqua Marcia Anio in Capitolium deduceretur. C. Lælium non ſine repulſa conſulatum adeptum, auctor eſt Cicero in Tuſculanis, & Plutarchus de rep. Idem Lælius (quod apud Ciceronem exſtat in Philippica XI, & apud Velleium lib. II) C. Lælio natus eſt, eo qui conſulatum geſſit an. DLXIII. *Sapientis* cognomen tulit teſte Cicerone lib. II de Officiis, atq; in Lælio; cuius rationem affert Plutarchus in Gracchis. De Q. Cæpione ſupra dictum eſt. cuius nominis parua exſtant in fragmentis Capitolinis veſtigia.

De re geſta cum Viriatho, & cum Numantinis.

PVGNATVM eſt hoc anno in vtraq; Hiſpania à Romanis; ſed turpiter. Viriathus enim dolo, non armis, ſublatus eſt à Q. Cæpione conſule, cui ea prouincia euenerat. Cum Numantinis pax à Q. Pompeio proconſule iniuſſu ſenatus ac populi propter infirmitatem facta. Dicamus primum de Viriatho. Q. Cæpio cum ad exercitum veniſſet, otii impatiens, pacem à Seruiliano fratre factam aſſidue improbare, ea de re quotidie litteras ad ſenatum mittere. ſenatus primum tacite Cæpioni quod è rep. fideq; ſua duceret, permittere; poſt eidem aperte, vt neglectis pacis conditionibus bellum ſuſciperet, mandare. Quo ſenatus conſulto accepto, Cæpio repente Viriathum adortus, Arſam oppidum eius occupauit; ipſum cum magna, quacumq; iter faciebat, agrorum direptione fugientem inſequens, tandem in Carpetaniam, eſt adeptus. Cum autem ille inde ſimulata pugna, repente ſe abſtuliſſet, Cæpio aſſequendi ſpe abiecta, Vectonum & Gallæcorum fines populabundus iniuit. Qua re animaduerſa, Viriathus legatos ad Cæpionem de pace miſit. quos Cæpio pecunia corruptos, atque promiſſis ingentibus oneratos, ad occidendum Viriathum impulit. quo haud ita multo poſt à proditoribus interfecto, exercitus etiam eius, qui, duce Tantalo Saguntum profectus, atque inde repulſus Bætim traiecerat, in Cæpionis, qui à tergo inſtabat, poteſtatem peruenit; atque ab eo venia impetrata, agros etiam fertiles, quos coleret, ne inopia coactus ad latrocinia verteretur, obtinuit. Hæc Appianus. quid alii? Florus quidem ita; Viriathum Fabius Maximus conſul oppreſſerat; ſed à ſucceſſore Seruilio violata victoria eſt: quippe qui e conficiendæ rei cupidus, fractum ducem, & extrema deditionis agitantem, per fraudem & inſidias & domeſticos percuſſores aggreſſus, hanc hoſti gloriam dedit, vt videretur aliter vinci non potuiſſe. Valerius vero ſic; Viriathi cædes duplicem perfidiæ accuſationem recepit; in amicis, quod eorum manibus interemptus eſt; in Q. Seruilio Cæpione conſule, quod is ſceleris huius auctor impunitate promiſſa fuit, victoriamq; non meruit, ſed emit. Itaq; in Epitoma etiam LIV ſic ſcriptum eſt; Viriathus à proditoribus conſilio Seruilii Cæpionis interemptus eſt. Et in libro de viris illuſtribus; Cæpio Viriathum cũ aliter vincere non poſſet, duos ſatellites pecunia corrupit, qui eum humi depoſitum perimerent. quæ victoria, quia empta erat, à ſenatu non probata. Hæc in vlteriore Hiſpania geſta, & hoc anno à Cæpione conſule, & ſequenti ab eodem proconſule, arbitror. Viriathum tamen his Conſulibus victum ſcribit Obſequens. In citeriore vero, Q. Pompeius conſul, cum extrema hieme exercitum à Q. Metello accepiſſet, caſtra ad Numantiam poſuerat. Tum Numantini, cum eum forte abeſſe caſtris animaduertiſſent, è colle ſubito degreſſi, in equites Pompeianos impetum facere: Pompeius, re nuntiata ad exercitum reuerſus, hoſtibus acriter inſtare; illi leniter ad montes recedere, dum Romanos ad locũ impeditum, quem conſtituerant, attraxerunt. Quamobrẽ cum ad Numantiam nihil ſe proficere Pompeius ſentiret, Termantiam, cuius potiundæ ſpes certior affulſerat, exercitum adduxit. ibi etiam cum ſæpe male pugnaſſet, Malia oppido per proditionem recepto, in Sedetaniã, quam latrociniis infeſtã eſſe cognouerat, caſtra mouit.

Poſt

Poſt eum ſe ad Numantiam retuliſſet, ne tum quidem, cum flumen alio deriuare, vt hoſtes fame opprimeret, eſſet aggreſſus, rem ex ſententia geſſit. Tot igitur aduerſis prœliis fractus, cũ Roma & ſenatores aliquot, qui conſilio; & nouus exercitus, qui manu eum iuuaret, acceſſiſſent, etiam per hiemem exercitum, rei gerendæ, & cladium corrigendarum cauſſa, ſi qua pugnæ daretur occaſio, ſub dio habebat. Poſtremo autem cum morbus, quem & aquæ & aeris grauitas vulgauerat, grauiſſime totum exercitum afflictaret, & milites aliquot, ad ea paranda quæ victui ſunt neceſſaria, egreſſi, in inſidias Numantinorum præcipitati, omnes fere deleti eſſent, exercitum in hiberna re infecta reducere coactus eſt. Tum vero, vel quod ſucceſſorem exſpectaret, vel quod Romæ iudicium formidaret, clam de pacis conditionibus cum Numantinis agere cœpit: quas ne illi quidem diuturno bello feſſi, ſunt aſpernati. Itaque legatis eorum, cum ad ſe de pace veniſſent, palam pro dignitate imperii Romani reſpondit, pacem iis nulla alia ratione, niſi Romanorum ſe poteſtati permitterent, dare poſſe. clã vero certas, in quas conuenerant, pacis conditiones tulit. quibus acceptis, illi ſe ſtatim Pompeii arbitrio in ſpeciem dediderunt. Pompeius, obſidibus & transfugis, & XV auri talentis, hæc enim imperauerat, excitis, ſucceſſorem, dum accederet, exſpectauit. Hæc pluribus verbis Appianus. In eandem ſentẽtiam loquitur etiam Oroſius: Pompeius conſul, inquit, fines Numantinorum ingreſſus, accepta maxima clade diſceſſit, non ſolum exercitu pene omni profligato, verum etiam cum plurimis nobiliũ, qui eius militiæ aderant, interemptis. Et in Epitoma: Q. Pompeius conſul in Hiſpania Termeſtinos ſubegit, cum eiſdem, & Numantinis, pacem ob infirmitatem fecit. Et apud Eutropium: Q. Pompeius, qui Metello ſucceſſit, à Numantinis victus, pacem ignobilem fecit. Sunt qui Pompeium morbum excuſaſſe ferunt, ne, cum intereſſet deditioni, animos Numantinorum irritaret. Liuius libro LVI: ex Priſciani lib. XVIII.

DE COS. AN. DCXIIII.

CASSIODORVS in hunc annum prodit conſules Cn. Piſonem cum M. Popillio: M. POPILLIVM, Capitolinum fragmentum: M. Popillium Lænatem Appianus & Epitoma: M. Popillium Lænatem, L. Calpurnium, Valerius libro primo, cum ait; C. Cornelius Hiſpalus, prætor peregrinus, M. Popillio Lænate, L. Calpurnio coſ. edicto Chaldæos citra decimum diem abire ex vrbe atque Italia iuſſit.

De re geſta cum Numantinis.

VIRIATHO interfecto, atq; vlteriore pacata Hiſpania, bellum tamen in Celtiberia non omnino ſublatum erat. Etenim cum M. Popillius Lænas conſul ad exercitum in Hiſpaniam contendiſſet, vt Q. Pompeio ſuccederet, Pompeius omni iam belli metu vacuus, cum ſe indigne ſine iuſſu ſenatus pacem cum Numantinis feciſſe animaduerteret, negare ſe cum iis pactum quidquam eſſe; illi teſtibus iis qui fœderi feriendo affuerant, confirmare. Popillius eos Romam ad ſenatum, vt cum Pompeio de fœdere diſceptarent, reiecit. re in ſenatu agitata, placuit cum Numantinis bellum renouari. Interea vero Popillius Luſonum, qui Numantinis finitimi ſunt, fines ingreſſus, inde re infecta diſceſſit. Hæc Appianus. Q. Cœpio hoc forte anno Viriathini belli reliquias perſequutus, prouinciam ordinauit. neq; enim tot res ab eo in conſulatu geſtas eſſe videtur veriſimile; præſertim vero cum ad exercitum conſules, non niſi ſero venire poſſent.

DE COS. AN. DCXV.

P. SCIPIONEM, D. Brutum conſules in hunc annum inuenio apud Caſſiodorum. Naſicam & Brutum edunt faſti Siculi. quorum, vt ex iis quæ dicam, patebit; pleriq; rerum Romanarum ſcriptores meminerunt. ſic enim ſcriptum eſt in Epitoma: P. Cornelio Naſica (cui cognomen *Serapionis* fuit ab irridente C. Curatio tribuno pl. impoſitum) & D. Iunio Bruto coſ. delectum habentibus in conſpectu tyronum, res ſaluberrimi exempli facta eſt. Nam C. Matienus accuſatus eſt apud tribunos pl. quod exercitum in Hiſpania deſeruiſſet; damnatuſque, ſub furca diu virgis cæſus eſt, & ſeſtertio nummo veniit. Tribuni pl. quia non impetrarent vt ſibi denos quos vellent

milites eximere liceret, conſules in carcerem duci iuſſerunt. Hinc Cicero etiam libro III de legibus ſcripſit; D. Brutum, & P. Scipionem conſules, quos & quantos viros, homo omnium infimus & ſordidiſſimus, tribunus pl. C. Curatius in vincula coniecit: quod ante factum non erat. Valerius præterea, capite de fiducia ſui, ita ſcriptum reliquit; C. Curatius tribunus pl. productos in concionem conſules compellebat, vt de frumento emendo, atq; ad id negotium explicandum mittendis legatis, in curia referrent. cuius inſtituti minime vtilis interpellandi gratia, Naſica contrariam actionẽ ordiri cœpit. obſtrepente deinde plebe, Tacete, quæſo Quirites, inquit. plus enim ego, quam vos quid reip expediat, intelligo. Qua voce audita, omnes pleno venerationis ſilentio, maiorem auctoritatis eius, quam ſuorum alimentorum reſpectum habuerunt. Et Frontinus capite de diſciplina; P. Cornelio Naſica, D. Iunio cos. qui exercitum deſeruerant, damnati, virgis cæſi, publice venierunt. Hic Scipio, P. Scipionis Naſicæ filius fuit, eius qui Corculum eſt appellatus; P. Scipionis eius qui optimus vir à ſenatu iudicatus, matrem Idæam excepit, nepos; P. Scipionis eius qui Iugurthæ bellũ intulit, pater; vt tradit Velleius: ante in ædilitate repulſam paſſus: poſt Ti. Gracchum occidit. Vnde miror Valerium in tantorum virorum ignoratione verſatum eſſe, atq; ita ſcripſiſſe capite de repulſis: P. Scipio Naſica, togatæ potentiæ clarum lumen, is qui conſul Iugurthæ bellum indixit; qui matrem Idęam, è Phrygiis ſedibus ad noſtras aras focoſque migrantem, ſanctiſſimis manibus excepit; qui multas & peſtiferas ſeditiones auctoritatis ſuæ robore oppreſſit; quo principe ſenatus aliquot annos gloriatus eſt; cum ædilitatem curulem adoleſcens peteret, manumq; cuiuſdam ruſtico opere duratam, more candidatorum tenacius apprehendiſſet, ioci gratia interrogauit eum, num manibus ſolitus eſſet ambulare. quod dictum à circumſtantibus exceptum, ad populum manauit, cauſſamq; repulſæ Scipioni attulit. Vnde Cicero pro Plancio: Auus tuus P. Naſica tibi ædiliciam prædicaret repulſam; quo ciue neminem ego ſtatuo in hac rep. fortiorem. De eodem Plinius lib. XXI; Florum honorẽ populus Ro. Scipioni tantum habuit. Serapio cognominabatur propter ſimilitudinem ſuarii cuiuſdam negotiatoris. ob id erat in tribunatu plebei admodum gratus, dignuſque Africanorum familia. D. Brutum M. F. vocat Cicero in Bruto. hunc poſtea *Callaicum* appellatum oſtendemus. Eidem Hiſpania vlterior obtigit: Scipionis incomperta prouincia eſt.

De re geſta cum Luſitanis & Numantinis.

VIRIATHO interfecto, ne diuturnum quidem in Luſitania otium fuit. Nam cum multi Viriathum imitati, latrociniis Luſitaniam vexarent, placuit ſenatui eorum libidinem armis coercere. id bellum, atq; ea prouincia D. Bruto conſuli mandata eſt. Veniſſe autem eum hoc anno ad exercitum, verba hæc Epitomæ LV indicant; Iunius Brutus conſul in Hiſpania iis qui ſub Viriatho militauerant, agros & oppidum dedit; quod Valentia vocatum eſt. M. Popillius à Numantinis, cum quibus pacem factam ſenatus irritam cenſuerat, cum exercitu fuſus fugatuſq; eſt. Popillium porro proconſule hoc anno parum ſecunda fortuna Numantiam obſediſſe, teſtatur Frontinus lib. III, cum ait; Numantini obſeſſi, ne pro vallo quidem inſtruxerunt aciem; adeoq; ſe continuerunt, vt Popillio Lænati fiducia fieret ſcalis oppidum aggrediendi. quo deinde ſuſpicante inſidias, quia ne tunc quidem obſiſtebatur, ac ſuos reuocante, eruptione facta, auerſos & deſcendentes adorti ſunt. Qua de re miror nihil eſſe in Appiani hiſtoria proditum.

DE COS. AN. DCXVI.

CONSVLES comparant in hunc annum Caſſiodorus & Obſequens M. Æmilium, C. Hoſtilium Mancinum: Lepidum & Mancinum faſti Siculi: Oroſius & Appianus M. Æmilium Lepidum, & C. Hoſtilium Mancinum. Mancini conſulis etiam in fragmentis Capitolinis veſtigia exſtant. De Lepido ſic loquitur Cicero in Bruto: M. Lepidus qui eſt *Porcina* dictus, iiſdem temporibus fere quibus Galba, ſed paulo minor natu, & ſummus orator eſt habitus, & ſcriptor ſane bonus. Item; L. Caſſii legi tabellariæ M. Ancius Briſo tribunus pl. diu reſtitit, M. Lepido conſule adiuuante: eaque res

P. Afri-

P. Africano vituperationi fuit, quod eius auctoritate de ſententia deductus Briſo putabatur. Is (vt opinor) natus eſt è M. Lepido, principe ſenatus, conſule anno DLXXVIII. His conſulibus M. Claudius prætor in naue fulmine conflagrauit. Obſequens.

De re geſta cum Numantinis & Luſitanis.

CETERVM Popillio proconſuli C. Mancinus conſul ad Numantiam ſucceſſit: D. Bruto in Luſitania prorogatum imperium eſt. Dicamus autem primum de Mancino. Hoſtilius Mancinus conſul, inquit Obſequens, in portu Herculis cum conſcenderet nauem, vox improuiſo audita; Mane Mancine. cumque egreſſus poſtea nauem Genuę conſcendiſſet, anguis in naui inuentus, è manibus effugit; ipſe cōſul deuictus. Et Valerius lib. I; Mancino conſuli in Hiſpaniam ituro hæc prodigia acciderunt. cum Lauinii ſacrificium facere vellet, pulli cauea emiſſi, in proximam ſiluam fugerunt; ſummaque diligentia quæſiti, reperiri nequiuerunt. cumq; ab Herculis portu, quo pedibus peruenerat; nauem conſcenderet, talis vox ſine vllo auctore ad aures eius peruenit; Mancine mane. qua territus, cum itinere conuerſo Genuam petiſſet, & ibi ſcapham eſſet ingreſſus, anguis eximiæ magnitudinis viſus è conſpectu abiit. ergo numerum prodigiorum numero calamitatum æquauit, infelici pugna, turpi fœdere, deditione funeſta. Idem eſt in Epitoma LVI; C. Hoſtilio Mancino conſule ſacrificante, pulli ex cauea auolauerunt. conſcendenti deinde nauim vt in Hiſpaniam proficiſceretur, accidit audiri, Mane (mane) Mancine. quæ auſpicia triſtia fuiſſe euentu probatum eſt. victus enim à Numantinis, & caſtris exutus, cum ſpes nulla ſeruandi exercitus eſſet, pacem cum eis fecit ignominioſam: quam ratam eſſe ſenatus vetuit. triginta millia Romanorum à Numantinorum millibus quatuor victa erant. Idem Oroſius. Appianus Mancinum rumore, qui Cantabros & Vaccæos Numantinorum auxilio veniſſe percrebuerat, perculſum, exercitum trepidum in caſtra, quæ quondam Fuluius Nobilior fecerat, reduxiſſe; atque ibi obſeſſum, ad turpes pacis conditiones à Numantinis latas deſcendiſſe auctor eſt. qua re Romæ cognita, ipſum a bello auocatum, collegam eius M. Lepidum ad exercitum eſſe miſſum. Hæc ad Numantiam. In Luſitania vero D. Brutus pro conſule, ſi latrones Luſitanos palantes atque diſperſos, per calles tramiteſq; inſequi vellet, eos ſe adipiſci poſſe diffiſus, ad ſingula eorum oppida arma circumferre cœpit; quod ſe facilius ſingulos ad ſuorum oppidorum defenſionem attractos, eſſe oppreſſurum ſperaret. Ita cum Duriam flumen tranſiiſſet, atque populabundus ad Lethen perueniſſet; primus Romanorum Lethen, deinde Bænim victor traiecit. qui, vt ait Strabo, Bruti expeditionis terminus fuit. Hæc ex Appiano. Hinc etiam in Epitoma LV ita ſcriptum inuenimus; D. Iunius Luſitaniam vrbium expugnationibus vſque ad Oceanum perdomuit; & cum milites flumen Obliuionem tranſire nollent, raptum ſignifero ſignum ipſe tranſtulit, & ſic vt tranſgrederētur perſuaſit. Et apud Strabonē lib. III; Brutus cognomine *Callacus*, Morone vrbe ad faciendas excurſiones vſus, bellum geſſit cum Luſitanis; eoſque deleuit. Et apud Valerium lib. VI; Cum ſe D. Bruto tota pene Luſitania dediđiſſet, ac ſola gentis huius vrbs Cinania pertinaciter arma retineret, tentata redemptione, propemodum vno ore legatis Bruti reſpondit, ferrum ſibi à maioribus, quo vrbem tuerentur; non aurum, quo libertatem ab imperatore auaro emerent, relictum.

DE COS. AN. DCXVII.

CONSVLES ſuggerit Caſſiodorus P. Furium, Sex. Atilium Serranum: Cicero libr. III de officiis L. Furium, Sex. Atilium: Obſequens L. Furium, Atilium Serranum: faſti Siculi Philum & Serranum. De Furio Cicero ſic in Bruto; L. Furius Philus, perbene loqui putabatur, literatiuſq; quam ceteri. In fragmentis Capitolinis veſtigium etiam apparet SERRANI conſulis. Furio Hiſpania citerior obtigit: Bruto in vlteriore prorogatum imperium eſt.

De cenſoribus & luſtro LVIII.

IN fragmentis Capitol. hæ litteræ Serrano coſ. ſuggeruntur, ..OR. L. F. LVIII. quibus litteris cenſores hoc anno luſtrum feciſſe LVIII ſignificatur. Qui autē hi fuerint,

incerta memoria eſt. quoniam autem non niſi ex conſularibus ad cenſuræ honorem per hæc tempora efferebantur, ſuſpicari quis poterit, alterum ex his Q. Fuluium Nobiliorem fuiſſe, qui anno DC conſulatum geſſit. id enim extrema illa cognominis eius ſyllaba OR indicat; atq; etiam fragmentum quoddam Feſti confirmat; in quo trunca nomina ſunt cenſorum à quinquageſimo luſtro deinceps vſq; ad LX, ita:

------ Or cum M.----
----- mius. Q. F----
----Ti. Sem. pron.---
----L. Æmilii Paulli----
L. Cornelii Sc-------
----Opillius------
----- M. Vale-----
---- ginus cenſores ----
---- L. Cornelii Lentuli ---
----Mummi ------
Q. Fuluii No------
eili Metelli.

id eſt; M. Fuluius Nobilior cum M. Lepido.
A. Poſtumius Albinus, Q. Fuluius Flaccus.
Ti. Sempronius Gracchus.
L. Æmilii Paulli
P. Cornelii Scipionis Naſicæ; cuius collega M. Popillius Lænas.
M. Valerius Meſſalla; C. Caſſius Longinus.
L. Cornelii Lentuli Lupi.
L. Mummii.
Q. Fuluii Nobilioris.
Q. Cœcilii Metelli Macedonici.

Nobiliore ergo cenſore conſtituto, quærendus eſt ei collega, & is quidem patricius: nam Fuluius è plebe fuit. ambo autem è plebe cenſores nondum creabantur. ego vero App. Claudium Pulchrum collegam Nobilioris ſcripſi; primum, quia cenſorius fuit; deinde, quia ſuperiore luſtro, cenſurę honore ab Africano deiectus eſt; tum, quia patricii locum tenet; poſtremo, quia niſi eum hoc anno cenſorem ſtatuas, quo anno fuerit, non reperies. eſt enim mortuus (auctore Appian. lib. I.) ante C. Tuditanũ conſulem. Plutarchus in Gracchis hunc vocat virum conſularem, cenſorium, & principem ſenatus. De luſtro ita in Epitoma LVI, poſt deditionem Mancini; Luſtrum à cenſoribus conditum eſt. cenſa ſunt ciuium capita CCCXXIII millia.

De re geſta cum Luſitanis & Numantinis.

In hunc annum res contuli à D. Bruto pro conſule cum Gallæcis geſtas; quod in Epitoma LVI ante earũ mentio fiat, quam Lepidi proconſulis, quem hoc anno à Vaccæis victum ex Obſequẽte conſtat. Verba autẽ Epitomæ ſunt hæc; D. Brutus in vlteriore Hiſpania (feliciter) aduerſus Gallęcos pugnauit. Quam rẽ apertius Florus tradidit, his verbis; D. Brutus aliquãto latius Gallæcos, atq; omnes Gallæciæ populos, formidatumq; militibus flumẽ Obliuionis, peragratoq; victor Oceani littore, non prius ſigna cõuertit, quam cadentẽ in maria ſolem, obrutumq; aquis ignẽ, non ſine quodã ſacrilegii metu & horrore deprehẽdit. Itaq; apud Oroſiũ quoq; ita ſcriptũ eſt; Brutus in interiore Hiſpania LX millia Gallæcorũ, qui Luſitanis auxilio venerãt, aſpero bello & difficili quamuis incautos circumueniſſet, oppreſſit. Et apud Velleium; Ante tẽpus exciſę Numantiæ, præclara in Hiſpania militia A. Bruti fuit; qui penetratis omnibus Hiſpaniæ gentibus, ingenti vi hominum, vrbiumq; potitus numero, aditis quæ vix adita erant, *Gallæci* cognomen meruit. Et apud Rufum: Hiſpanias per D. Brutum obtinuimus, & vſque ad Gades ad Oceanum peruenimus. Et apud Strabonem lib. III; Gallæci vltimi ſunt, montes incolentes, ac propterea qui ſubigantur difficillimi, qui Bruto, qui Luſitanos debellauit, cognomen dederunt. Hæc de bello Luſitanico, à Bruto hoc (vt opinor) anno confecto. qui tamen non niſi quadriennio

poſt

by Google

poſt triumphauit;diu in ordinanda,credo,prouincia occupatus.In citeriorem autem prouinciam venit L.Furius conſul; ac ſoluendi fœderis cauſa, iuſſu ſenatus Mancinum ad Numantinos vinctum perduxit.M.Lepidus pro conſule male cum Vaccæis pugnauit.quæ ita eſſe,poſtquam eo Romanorum bellorum dignitas recidit,vt annalium verbis hinc inde collectis illuſtranda atque exponenda ſint, verbis ipſis annalium,quales quales habemus,vt ſolemus,allatis demonſtrabimus. De prouincia Furii ſic Valerius lib.III;P.Furius Philus conſul Q. Metellum, & Q.Pompeium,inimicos ſuos, cupitam ſibi profectionem in Hiſpaniam prouinciam, quam ſortitus erat, identidem exprobrantes,legatos ſecum illuc ire coegit. De Mancino ita Cicero lib. III de officiis;C.Mancinus,qui vt Numantinis, quibuſcum ſine ſenatus auctoritate fœdus fecerat,dederetur,rogationem ſuaſit eam quam L. Furius & Sex.Atilius ex S. C.ferebant,qua accepta,eſt hoſtibus deditus.In Epitoma LVI;Ad exſoluendum Numantini fœderis religione populum,Mancinus,cum huius rei auctor fuiſſet, deditus Numantinis non eſt receptus. Appianus etiam Mancinum à Furio in Hiſpaniam ductum,ac nudum hoſtibus traditum,nec ab iis receptum ait. De Lepido autem ſic ſcriptum reliquit;Lepidus,cum legatos Numantinos Romam de fœdere cum Mancino icto profectos exſpectare graue duceret,otii impatiens,ac gloriæ cupidus,Vaccæis ſine ſenatuſconſulto bellum intulit;frumentum Numantinis eos ſuppeditaſſe criminatus. Itaque à Pallantinis Vaccæorum populis,quos ope D.Bruti generi adortus erat,fuſus fugatuſque,domum reuocatus,imperio abdicatus eſt.Et Oroſius ita; In citeriore Hiſpania M.Lepidus pro conſule Vaccæos innoxios & ſupplices inuito ſenatu pertinaciter expugnare tentauit.ſed mox accepta clade grauiſſima,improbæ pertinaciæ pœnas luit.ſex millia Romanorum cæſa: reliqui exuti caſtris, & armis amiſſis euaſerunt.Et in Epitoma ſic ſcriptum eſt; M. Lepidus proconſul aduerſus Vaccæos rem geſſit,cladem q; ſimilem Numantinæ accepit.

DE COS. AN. DCXVIII.

DEINCEPS conſules ſubiicit Caſſiodorus & Obſequens Ser.Fuluium, Q. Calpurnium: faſti Siculi Flaccum & Piſonem: Oroſius Ser.Fuluium Flaccum, Q. Calpurnium Piſonem:Fragmenta Capitolina PISONEM.Fuluii Flacci cos.mentio eſt in Epitoma LVI,& apud Appianum in Illyrica;Calpurnii Piſonis,in Hiſpanienſi. Horum conſulum mentio eſt in antiqua quæ vulgata eſt tabula, hoc modo: SER.FVLVIO. FLACCO. Q. CALPVRNIO PISONE COS. A. P. V. C. DCXX. REMP. BELLO SERVILI TVRBANTE. Fuluio Illyricum, Piſoni Hiſpania euenit.

De re geſta cum Numantinis,Illyriis,& Scordiſcis.

Hoc anno Romani, vt ait Appianus, deditione Mancini ſe fœdere ſolutos eſſe rati,Calpurnium Piſonem conſulem aduerſus eos miſerunt. qui cum Numantinorum Pallantinorumq; agros populabundus iniſſet,eóſque vaſtaſſet, reliquum imperii ſui tempus in hibernis apud Carpetanos traduxit. Vnde Obſequẽs his etiam conſulibus rem apud Numantiam male geſtam,exercitum Romanum oppreſſum ſcripſit. Dum hæc autem in Hiſpania gerebantur, ne quietæ quidem in Illyrico & in Macedonia res erant.Illyrii bello Perſico à Romanis victi,ad hæc vſq; tẽpora pacati fuerant: quibus Vardæi(quod exſtat apud Appianum)Illyricum,quod erat ſub Romanorum ditione, armis inuaſiſſe dicuntur.aduerſus quos cum legati ad eos miſſi nihil profeciſſent,profectus cum exercitu Fuluius Flaccus cõſul,bellum vna duntaxat excurſione confecit.Itaq; in Epitoma etiam LVI ita ſcriptum eſt;Fuluius Flaccus conſul Vardæos in Illyrico ſubegit. De triumpho Fuluii nihil aperte traditum comperi: verum ex obſeruatione Epitomarum,& verbi *Subigendi* vi, triumphaſſe Fuluium conſulem puto.Eodem etiam tempore bellatum eſt in Macedonia, quam Thraces incurſionibus ac populationibus diuexabant:ex Thracibus autem maxime Scordiſci.Hoc item ex eadem Epitoma intelligi poteſt;in qua victoriæ Fuluii Flacci conſulis hæc verba ſubiiciuntur;M.Coſconius prætor in Thracia cũ Scordiſcis proſpere pugnauit. neque enim de eo quidquam aliud accepi. Hunc tamen prætorem triumphaſſe non puto.

Hoc ita cecidiſſe, coniectura ducor ad ſuſpicandum, quod Cicero in Piſonem Macedonicos horum annorum triumphos enumerans, T. Flamininum, L. Paullũ, Q. Metellum, T. Didium nominet, nõ omiſſurus etiam M. Coſconium, qui inter Metellum & Didium prætores & ipſe prætor in Macedonia rem geſſit, ſi triumphaſſet; cum id maxime ad cauſam pertineret. Quemadmodum autem hoc bellum poſtea exarſerit, ita vt conſulares exercitus imperiumque deſiderarit, poſt demonſtrabimus.

De priore Seruili bello Siculo, & M. Perpenna propr. ouante.

Iisdem conſulibus bellum in Sicilia à ſeruis commotum, exſtat in Oroſii commentariis. Huius autem belli hæc cauſa à Floro traditur: Syrus quidam nomine Eunus, fanatico furore ſimulato, dum Syriæ deæ cæremonias iactat, ad libertatem & arma ſeruos, quaſi numinum imperio concitauit. Id vt diuinitus fieri probaret, in ore abdita nuce, quam ſulphure & igne ſtipauerat, leuiter inſpirans, flammam inter verba fundebat. hoc miraculo primo duo millia ex obuiis; mox iure belli refractis ergaſtulis, quadraginta amplius militum fecit exercitum; regiiſque decoratus inſignibus, caſtella, oppida, vicos miſerabili direptione vaſtauit. Idem ſcriptum eſt etiam in Epitoma LVI: Bellum (ſeruile) in Sicilia ortum. eius initium fuit Eunus ſeruus, natione Syrus; qui contracta agreſtium ſeruorũ manu, & ſolutis ergaſtulis, iuſti exercitus numerum impleuit. Cleo quoque alter ſeruus, ad LXX millia ſeruorum contraxit; & copiis iunctis, contra populum R. exercitumque eius bellum ſæpe geſſerũt. Et apud Oroſium; Ser. Fuluio Flacco, Q. Calpurnio Piſone cos. bellum in Sicilia ſeruile ortum: quod adeo graue multitudine ſeruorum tunc ad arma inſtructorum, copiaq; & magnitudine virium fuit, vt nõ dicam prætores Romanos, quos penitus profligauit; ſed conſules quoque terruerit. nam LXX millia ſeruorum tunc in arma conſpirantium fuiſſe referuntur; excepta vrbe Meſſana, quæ ſeruos liberaliter habitos in pace continuit. Hæc ex annalibus. Mihi vero eorum verba intentius intuenti, ne hoc quidem anno hoc initum bellum videtur, ſed potius renouatum. ſiquidem video ſcriptum in Epitoma; bellum ſeruile cum à prætoribus opprimi non potuiſſet, C. Fuluio conſuli eſſe mandatum. prætores autem nominat Florus, cum ait; Capta ſunt caſtra prætorũ Manilii, Lentuli, Piſonis, Hypſæi. Itaque qui per *fugitiuos diſtrahi debuiſſent, prætorios duces profugos prœlio ipſi ſequebantur. Tandem Perpenna imperatore, ſupplicium de eis ſumptum eſt. Hic enim victos, & apud Ennam nouiſſime obſeſſos, cum fame quaſi peſtilentia conſumpſiſſet, reliquias latronum compedibus catenisque religauit, crucibuſq; puniuit. fuitq; de ſeruis ouatione contentus, ne dignitatem triumphi ſeruili inſcriptione violaret. Eundem etiam M. Perpennam triumphaſſe ſcribit Valerius lib. II. quamquam eundem in conſulatu, atq; ex Aſia, non in prætura, neq; ex Sicilia triumphum egiſſe falſo (vt poſt oſtendam) ille videtur ſignificare. Quando igitur Fuluio conſuli Piſonem, Piſoni Rupilium conſules ſubſequentibus deinceps annis ſucceſſiſſe, atque Rupilium ipſum bello demum confecto leges Siciliæ dediſſe inuenio, propterea fit vt credam, ante C. Fuluium conſulem prætores quatuor, quos Florus commemorauit, cum ſeruis rem male geſſiſſe; quintum autem Perpennam ſupplicio de eis ſumpto, bellum ſuſtuliſſe, ita vt ouans vrbem inierit. cumq; ille è prouincia deceſſiſſet, hoc anno, nouo Cleonis alterius ſerui motu commoto, bellũ quod à Perpenna exſtinctum videbatur, grauius exarſiſſe; atque propterea conſulares inde ad id exercitus miſſos eſſe.

DE COS. AN. DCXIX.

Insequens annus P. Africanum, C. Fuluium Flaccum conſules habuit; vt ſcriptum eſt apud Caſſiodorum & Obſequentem: vt autem in faſtis Siculis, Scipionem & Flaccum. quem eundem Flaccum ſuggerunt Capitolina fragmẽta. C. Fuluii mentio eſt etiam in Epitoma LVI; Africani II conſulis, apud Appianum in Hiſpanienſi, Oroſium, Florum, Valerium lib. VIII, cum inquit; Æmilianum, cum quæſtoriis comitiis ſuffragator Q. Fabii Max. fratris filii in campum deſcendiſſet, populus conſulem iterum reduxit. Quod autem Cicero in ſexto de rep. ſcribit; Cum autem Carthaginem deleueris, triumphum egeris, cenſor fueris, & obieris legatus Ægyptum, Syriam,

Syriam, Aſiam, Græciam, delegere iterum abſens conſul: non eſt quod id quiſquam Valerii ſententiæ repugnare arbitretur. Eſt enim *abſens* accipiendus pro eo qui non petendi cauſa in campum deſcendiſſet, & omnino qui non peteret. quo modo ſæpe loquutum eſſe Dionyſium & Liuium, docui in ſcholiis Liuianis. Nunquam autem petiiſſe Africanum, oſtendit Cicero in Lælio, cum ait; Qui conſulatum petiit numquam factus eſt conſul bis; primum ante tempus, iterum ſibi ſuo tempore, reip. pene ſero. Eſt autem ſolutus lege, non ætatis, vt ait Appianus (quod quiſque intelliget, qui annos eum hoc tempore quinquaginta natum cognouerit: ſiquidem erat capiendo conſulatui legitimus annus XLIII) ſed ea lege quam Cato ſuaſerat; Ne quis iterum conſul fieret. quod in ſcholiis Liuianis demonſtraui. Africano Hiſpania, Fuluio Sicilia euenit.

De re geſta cum Numantinis, & ſeruis in Sicilia.

FACTVS ergo magna populi voluntate, maiore reip. ab eo bene gerendæ ſpe Scipio conſul, cum bellum Numantinum extra ſortem, vt etiam ante Punicum gerere iuſſus eſſet, animum ad belli apparatus neceſſarios applicauit. Igitur diffidens veteri exercitui, à quo res ſæpe male geſta eſſet, alias ſibi copias ſcribendas, auxilia vndique aduocanda; arma, tela, equos, & cetera inſtrumenta militiæ præparanda putat, in delectu autem habendo. nullius ex veteribus legionibus nomen accipit, quod alio bello detinerentur; verum nouos milites omnes conſcribit. Cum autem Itali frequentes, ſtudio atque amore Scipionis ad id bellum nomina darent; ſenatus veritus ne Italia proprio præſidio nudaretur, non ſolum id eos vetuit facere; ſed ne pecunias quidem ex preparatis eum ſumere paſſus eſt; verum annuas penſiones, quarum nondum tempus venerat, attribuit, quorũ alterum Scipio, quod ad pecunias in bellum ſuppeditandas pertinebat, minime ſe indigne dixit ferre, quod ſuas & amicorum copias diceret ad id bellum gerendum ſatis multas futuras: de altero vero, quo milites Italiæ fortiſſimos ſecum ad bellum difficillimum vetabatur educere: ſenatum leuiter reprehendit. nam ſi propter hoſtium fortitudinem Romani toties victi eſſent, ſtrenuis omnino ſibi militibus opus eſſe, quoniam cum iiſdem hoſtibus dimicandum eſſet: ſin autem propter ſuorum ignauiam minus bene ſæpe pugnatum eſſet, viris item ſe fortibus indigere; ne copiis iiſdem parem ipſe calamitatem acciperet. Quare cõſenſu ſenatus multos, qui ſe vltro militię offerebãt, conſcripſit; quos reges ciuitateſq; miſerũt. magnam præterea ſeruorum manum armauit; amicis quoq; quingentis, quos ſecum educeret, ex omni nobilitate delectis. His autem ac reliquis neceſſariis rebus apparatis, partem exercitus ad quatuor millia hominum fratri Fabio tradidit: ipſe ante eum quam maximis itineribus potuit, cum reliquis copiis in Hiſpaniam ire contendit. Eo vero cum veniſſet, non protinus in hoſtes ſe intulit, vt eos tamquam imparatos circũueniret; quod exploratum haberet, numquam id genus hominum adeo otio luxuriaque diffluere, quin ipſa naturæ ſuæ ferocitate apparatus aliorum facile ſuperaret: verum accepto à Piſone exercitu, cum eum ita inertem imbellemque factum intelligeret, vt nihil eiuſmodi moribus ſtrenue ſe gerere poſſe confideret; ita porro libidini & auaritiæ deditum, vt voluptati ille tantum & quæſtui, nihil gloriæ & laudi ſtuderet: ita denique ſeditionibus plenum, vt omnino ſine vllo imperio habitus videretur; propterea non ante ſibi bellum attingendum eſſe arbitratus eſt, quam præſentem intemperantiam ad priſtinam maiorem continentiam reuocaſſet, ac milites ipſos more maiorum laborare coegiſſet. Poſt autem cum militarem diſciplinam reſtituiſſet, militeſque obedientes ac laborum patientes reddidiſſet, ineunte æſtate motis caſtris Numantiam verſus contendit. Erat autem eius in hoc bello adminiſtrando conſilium, vt nec nimis firma ad ſtationes loca deligeret, nec copias vllo modo diduceret; ne, ſi quid à principio detrimenti cepiſſet, ab hoſtibus, à quibus adhuc irridebatur, omnino contemneretur; ac ne prœlio quidem hoſtes vllo modo laceſſeret, quod genus belli, ac Numantinorum vires, quantæ eſſent, non ignotas haberet; verum interea frumenta eorum incenderet, & agros ipſos perpetuis populationibus infeſtos faceret. Dum autem vaſtatis agris caſtra ſibi propius vrbem putaret eſſe admouenda, duo eſſe itinera, quibus eo perueniri poſſet, inueniebat:

vnum anguſtum atque difficile; alterum, quamquam multo ſuperiore longius, tam & facilius, & expeditius. Multis autem ſuadentibus vt breuiorem viam iniret, iis haud eſſe parendum putauit. cuius rei conſilium hac ratione explicabat, quod timendum ſibi eſſe diceret, ne ſi anguſtiore via exercitum duceret, repentinam in ſe hoſtes eruptionem facerent, iumentis, plauſtris, & impedimentis reliquis implicatum, neq; ea de cauſa ſatis vel ad pugnandum, vel ad pedem referendum paratum. Quod ſi illi feciſſent, ſe, nec ſi viciſſet, magnum quæſtum facturum; nec ſi victus eſſet, niſi cladem incredibilem accepturum. duci autem prudēti in primis eius rei habēdam rationem eſſe, vt nullo vmquam tempore, niſi aut monēte occaſione, aut neceſſitate vigente, certaret. neque enim turpius quidquam in re militari poſſe contingere, quam ſi quid imperator eiuſmodi commiſiſſet, vt ſibi dicendum eſſet, Non putaram. Hiſque rebus dictis, ſimul tribunis imperat, vt longiore itinere agmen ducant, atque ita exercitum in fines Vacceorum perducit. Ibi frumentu quantum plurimum potuit coacto, omne prætterquam quod ſibi neceſſarium eſſe arbitrabatur, incendit. Cum autem in Vacceis morans, quoſdam Pallantinorum equites, ſub Coplanii collibus in inſidiis latentes, animaduertiſſet in ſuos ſæpe, quoties frumentatum exirent, impetum facere Rutilium Rufum cum delecta equitum manu, qui eorum incurſiones cōtineret, immittit. Is cum ad manus cum Pallantinis veniſſet, illud fecit imprudentius, vt eos terga dantes vſque ad collem inſequeretur. quo poſtquam peruenit, patefactis inſidiis, ſtatim ille ſuis, ne hoſtem inſequi aut adoriri contenderent, imperat; ſed pilis tantū eum à ſe quoad poſſent, propulſarent. Scipio autem interea cum Rutilium longius quam mandatum ei fuerat, eſſe progreſſum videret, quod euenerat, ne accideret, veritus, eum cum reliquo exercitu ſequi cœpit. cumq; ad locum veniſſet, equitatum in duas partes diſtribuit: eumque ab vtraque parte ſigna inferre in hoſtes iubet; iactiſq; iaculis, gradum ſenſim, quoad ſe cum reliquis copiis coniungerent, referre; atq; hac ratione equites incolumes in campum reduxit. Moturo interim ex Vaccæis caſtra Scipioni nuntiatur, flumen ad traiiciendum difficile in medio ſitum eſſe, ad idq; hoſtium eſſe inſidias collocatas. Ea res fecit vt priore itinere relicto, longiorem alteram viam, eamque ab inſidiis tutiorem, ingreſſus ſit. Ibi aquarum inopia multos effodere puteos eſt coactus: in quibus plerumque cum aqua amarior inueniretur, pars iumentorum ſiti confecta eſt, homines vix incolumes iter fecerunt. Inde traiiciens per fines Caucæorum, quibus ſuperioribus annis Lucullus contra fœdera bellum intulerat, edixit, vt ſuam quiſque domum ad negotia ſua reuerteretur. poſt ad hiberna in fines Numantinorū progreſſus eſt. Eo tempore cum rex Numidarum Micipſa populo R. peditum atque equitum auxilia mitteret, Iugurtham Manaſtabilis fratris filium, eum quocum poſtea populus R. bellauit, cum XII elephantis ac ſagittariis & funditoribus multis miſit. quem virum & in amicis Scipio habuit, & ad res grauiſſimas periculoſiſſimaſque ſæpe adhibuit. Hæc Appianus, Oroſius, Epitoma LVII ab Africano conſule hoc anno geſta in Hiſpania prodiderunt. In Sicilia vero C. Fuluius conſul rem geſſit, vt in Epitoma LVI, & apud Oroſium ſcriptum eſt: verum quo euentu, parum cognitum eſt, quod annalium veterum memoria interierit.

DE COS. AN. DCXX.

HIc annus conſules habuit P. Mucium, L. Calpurnium, auctore Caſſiodoro, Scæuolam & Calpurnium faſtis Siculis; Velleio autem, P. Mucium Scæuolam, & L. Calpurnium. Horum ſic meminit Pædianus in Verrinas; Scæuola iuris peritiſſimus, cum L. Piſone conſul fuit, quo anno Ti. Gracchus occiſus eſt P. Scæuola, filius eſt P. Scæuolæ conſulis anno DLXXVII; Cicero auctor in Bruto: frater P. Craſſi biennio poſt conſulis, vt idem ſignificat in Lucullo. In fragmentis Capitolinis eſt, L. CALPVRNIVS PISO FRVGI. recte. ſcribit enim Cicero in Verrem, & pro Fonteio, primum hunc è Piſonibus eſſe FRVGI vocatum. Idem tribunus pl. legem tulit de repetundis, Marcio & Manilio conſulibus; & annales Romanos ſcripſit. Cicero in Bruto. Hic idem conſularis legem C. Gracchi frumentariam poſt diſſuaſit. auctor idem in III Tuſculana.

De ſeditione Ti. Gracchi tribuni pl.

His conſulibus reſp. Romana, ſeditione à Ti. Graccho tribuno pl. excitata vehementiſſime perturbata eſt: quod ipſum aliorum, quæ plurima ſequuta ſunt, malorum initium fuiſſe exiſtimatur. Res autem acta ſic eſt. Ti. Sempronius Gracchus, clariſſima familia, atq; optimis maiorum exemplis tribunus pl. ad popularem aucupandam auram, legem tulit inuitis ſenatoribus atq; equitibus, ne quis ex agro publico plus quam D iugera poſſideret. cui cum M. Octauius collega cauſſam diuerſæ partis defendens intercederet, in eum furorem exarſit, vt ei poteſtatem lege lata abrogaret, ſeque & Caium fratrem, & Ap. Claudium ſocerum, triumuiros ad diuidundum agrum crearet. Promulgauit & alteram legem, qua ſi quis latius agrum pateſaceret, vt iidem triumuiri iudicarent, qua publicus ager, qua priuatus eſſet. Deinde cum minus agri eſſet quam quod diuidi poſſet ſine offenſa etiam plebis, quoniam eos in ſummam ſpem opum erexerat, legem ſe promulgaturum oſtendit, vt iis qui Sempronia lege agrum accipere deberent, pecunia quæ regis Attali fuiſſet, diuideretur. heredem autem populum R. reliquerat Attalus rex Pergami, Eumenis filius, paulo ante mortuus. Tot igitur indignitatibus commotus grauiter eſt ſenatus; ante omnia P. Mucius conſul. qui cum in ſenatu in Gracchum peroraſſet, raptus ab eo ad populum, rurſus in eum pro roſtris concionatus eſt. Cum autem iterum tribunus pl. creari Gracchus vellet, quod cum ſummo reip. exitio futurum optimates arbitrabantur, auctore P. Cornelio Naſica, in Capitolio ab optimatibus occiſus eſt, ictus fragmentis ſubſelliorum; & inter alios qui in eadem ſeditione occiſi erant, inſepultus eſt in flumen proiectus. Hæc fere ex Epitoma LVIII. in libro autem de viris illuſtribus, in eandem ſententiam ita ſcriptum eſt; Ti. Gracchus tribunus pl. legem tulit, ne quis plus D agri iugera haberet. Octauio collegæ intercedenti nouo exemplo magiſtratum abrogauit. Deinde tulit, vt ea familia, quæ de Attali hæreditate erat, ageretur, & populo diuideretur. Poſt cum prorogare ſibi poteſtatem vellet, aduerſis auſpiciis in publicum proceſſit; ſtatimq; Capitolium petiit, manum ad caput referens, qua ſalutē ſuam populo commendabat. Hoc nobilitas ita cepit, quaſi diadema poſceretur. ſegniterq; agente Mucio conſule, Scipio Naſica, ſequi ſe iuſſis qui ſaluam remp. vellent, Gracchum in Capitolium perſequutus, oppreſſit. cuius corpus Lucretii ædilis manu in Tiberim miſſum; vnde ille *Viſpillo* dictus. Eadem vberius Appianus, Plutarchus, & Velleius. Hinc Cicero de aruſpicum reſponſ. dixit; Ti. Graccho inuidia Numantini fœderis, cui feriendo, quæſtor C. Mancini conſulis cum eſſet, interfuerat, & in eo fœdere improbando ſenatus ſeueritas, dolori & timori fuit: iſtaq; res illum à grauitate patrum deſciſcere coegit. Et pro Sextio; Ti. Gracchus legem ferebat agrariam. grata res erat populo. nitebantur contra optimates, quod ea diſcordiam excitari videbant. & cum locupletes poſſeſſionibus diuturnis mouerentur, ſpoliari remp. propugnatoribus arbitrabantur. Et in Catiliam; Ti. Gracchus, quod iterum tribunus pl. fieri vellet, occiſus. Et de legibus; Ti. Gracchum nihil aliud perculit, niſi quod poteſtatem intercedendi collegæ abrogauit. Et pro domo; P. Scipionis factum ſtatim P. Mucius conſul, qui in gerenda rep. putabatur fuiſſe ſegnior, multis ſenatuſconſultis non modo defendit, ſed etiam ornauit. Et pro Plancio; P. Mucius arma, quę priuatus P. Scipio ſumpſerat, ea Ti. Graccho interempto, iure optimo ſumpta eſſe defendit.

De rebus geſtis cum ſeruis in Sicilia & Italia; & cum Numantinis in Hiſpania.

Hoc anno bellum in Sicilia L. Piſo conſul ita geſſit, vt eius virtutis populum Romanum haud pœnituerit, quemadmodum veterum in commentariis ſcriptum eſt; quorum verba proferam, vt quid de eo nobis ſcriptum relictum ſit, omnes intelligāt. Sic loquitur Oroſius; Poſt Fuluium Piſo conſul, in Sicilia Mamercium oppidum expugnauit; octa millia fugitiuorum interfecit; quos capere potuit, patibulo affixit. Et Valerius ita lib. II; L. Calpurnius Piſo in Sicilia bellum cum fugitiuis geſſit; & acerrime in Titium equitum præfectum, qui fugitiuis arma tradiderat, animaduertit. Idem ſcribit Frontinus lib. IIII, cap. I; ac Valerius lib. IIII, hoc modo; Calpurnius Piſo conſul, graui fugitiuorum bello à ſe liberata Sicilia, eos quorum præcipua opera vſus fuerat, imperatorio nomine donis cum proſequeretur, inter eos filium ſuum, ali-

quot locis prœliatum fortiſſime,titulo trium librarum aureæ coronæ decorauit. Atq; hæc quidem minime dubiam victoriam Piſonis oſtendunt. At in Epitoma LVIII, rem aduerſus fugitiuos vario euentu geſtam ſcriptum eſt; & apud Obſequentem, in Sicilia à fugitiuis Romanos exercitus eſſe necatos. Neque vero Sicilia ſolum hoc tempore ſeruili peſte vexata eſt,ſed etiam Italia;quod & apud Obſequentem,& apud Oroſium exſtat. Oroſius quidem poſt Gracchanam ſeditionem ita ſcribit; Orta in Sicilia belli ſeruilis contagio,multas late infecit prouincias.Nam & Minturnis CCCCL ſerui in crucem acti; & Sinueſſæ ad IIII millia ſeruorum à Q.Metello & Cn.Seruilio Cæpione oppreſſa ſunt. Et Obſequens; In Italia multa millia ſeruorum, quæ coniurauerant,ægre comprehenſa,& ſupplicio conſumpta. Hæc autem dum in Sicilia Italiaque cum ſeruis geruntur,P.Scipio in Hiſpania prorogato imperio debellauit,atque Numantiam ipſam eius belli caput excidit.ſignificat hoc ipſum cum Obſequẽs, tum etiam Cicero in primo de officiis,cum ſcribit; Africanus in excidenda Numantia non plus reip.profuit,quam eodem tempore P.Naſica cum Tiberium Gracchum interemit. Res autem ex ſententia Appiani geſta ſic eſt. Cum omne ſtudium Scipio in populando agro,vbi hibernauerat,collocaret,accidit vt quodam die ad pagum neſcio quem,valle rupeq; altiſſima cinctum,exercitus eius maximum in diſcrimen adduceretur.Etenim cum magna pars militum intra pagum populationibus eſſet intẽta,equites autem pauci agros incurſionibus prædarentur,ab inſidiis hoſtium,qui nõ procul à pago in rupe conſederant,circumuenti,vix ſatis firmi ad ſe tutandum eſſe videbantur,niſi propere Scipio accurriſſet. qui cum ad ſigna extra pagum conſtitiſſet, ſuis repente per tubicinẽ euocatis,facta in hoſtes impreſſione,eos in fugam coniecit. neq; tamen illos perſequutus,ſe intra munitiones ſuas recepit,paucis vtrimq; occiſis; atq; ita quidem Appianus. Oroſius autem, Cum partem æſtatis, inquit, totamque hiemem ne tentata quidem pugna Scipio tranſegiſſet, hoc eum demum profeciſſe, quod vbi pugnandi copia facta eſt, Romani impetu Numantinorum oppreſſi cum terga vertiſſent, increpatione miniſque imperatoris erecti, conuerſis ſignis hoſtem fugarunt. cuius etiam ſententiam Frontinus comprobat, qui Scipionem tradit,cum exercitum ſuum in fugam compulſum videret, ſe palam eum pro hoſte habiturum pronuntiaſſe,qui in caſtra rediſſet.Eodem tempore Antiochus Syriæ rex cum ad Scipionem munera miſiſſet ampliſſima,magnitudinem animi ſui Scipio declarauit:qui, cum alii imperatores munera regum occultare ſoliti eſſent,ea ipſe pro tribunali accepit; atque omnia quæſtorem referre in tabulas publicas iuſſit; cum ex iis ſe fortiſſimum quemque virum palam donaturum eſſe profiteretur. Poſt hæc bina ad Numantiam caſtra poſuit: quorum vnis ipſemet præfuit, alteris Q.Maximum fratrem præfecit.Eo tempore accidit vt à Numantinis,ſeſe ex vrbe proripientibus, ſæpe pugna laceſſeretur.at ille haud cum iis eſſe pugnandum ratus,qui deſperatione acti ad dimicandum deſcenderent, ſui poteſtatem non faciebat.cumque idcirco à nonnullis nimiæ quaſi tarditatis argueretur,id potiſſimum reſpondebat, ſe à matre ſua imperatorem genitum eſſe,non bellatorem.Ergo à prœlio abhorrens, animum ad hoſtes obſidione premendos,ac fame conficiẽdos intendit. Ea cauſſa fecit vt litteras per omnes prouincias & ſocias ciuitates dimitteret,à quibus auxilia peteret. quæ cum ad diem conueniſſent,vrbem ipſam hoc modo circumuallare inſtituit. primum copias ſuas atq; auxilia ciuitatum, in plures partes diſtribuit; ſimulque iis,vt totam vndique vrbem foſſa valloque cingerent,imperauit. Quod ſi ab erumpentibus hoſtibus opere forte prohiberentur,ſe interdiu purpureo velo, noctu ignibus fieri certiorem iuſſit.His vero perfectis,alteram foſſam poſt hanc ducere cœpit,& murum erigere, qui in altitudinem pedes decem,in latitudinem octo pateret; in eoq; turres iugeri inter ſe interuallo diſtantes excitare.cum autem ſtagnum quoddam cum mœnibus coniunctum muro ſepire non poſſet,aggere valido circumdedit. Hoc apparatu ita clauſa omni ex parte à Scipione Numantia erat,vt nemo egredi neque ingredi terra inuito illo poſſet. Verum cum flumen Durius vrbem præterlaberetur, erat id quidẽ Numantinis commodiſſimum tum ad commeatus importandos, quos ſecundum nacti ventum paruis in vrbem nauiculis inuehebant; tum ad homines emittendos, qui ſe vndis obruentes foras enatabant.Igitur eius fluminis vſum cum eripere Numantinis

Scipio

Scipio ſtatuiſſet, vbi illud propter eius altitudinem, latitudinem, rapiditatemq́; iungi ponte non poſſe animaduertit, caſtellum in vtraq; ripa conſtituit; ab iiſq; caſtellis proceras trabes firmiſſimis funibus vtrimq; ſuſtentatas in aquam demiſit. trabes autem erant mucronibus enſium circumfixæ: quæ magno impetu in orbem ductæ, prohibebant ne quis nauigando aut natando exire aut ingredi poſſet. ex quo Numantini inopia rei frumentariæ ſimul & conſilii laborare cœperunt: cum nec quidquam neceſſarium poſſet inuehi, nec quid foris ageretur, vlla ratione cognoſci. Quod ſi qui forte aliquo modo frumentatũ exiſſent, eos tamen Scipio interfici prohibebat; quod diceret, hoc celerius eos abſumpturos frumentum quod haberent, quo plures fuiſſent. His rebus ita conſtitutis, ſuper turres machinas ceteraq; ad iacienda tela tormenta collocauit; omnibuſq; non cohortibus ſolum, ſed etiam centuriis, funditores & ſagittarios interiecit. pariq; ratione viros in muris ex interuallo diſpoſuit, qui omnium quæcumq; gererentur, clamore edito, eoq; inde ab aliis deinceps excepto, & proximis tradito, certiorem ſe repente facerent. Iis vero qui in turribus erant, edixit, vt ſi quid ſciri opus eſſet, id ſigno dato denunciarent; quæ vero certius ab ſe cognoſci oporteret, ea vt per nuncios indicarent. Ad hæc totum exercitum, qui ad ſexaginta millia hominum continebat, quadripartito diuiſit: quorum alios pro muris voluit excubare; alios in vſus neceſſarios, ſi quò forte contendendum eſſet, reſeruauit. viginti porro millia, quæ vſu poſtulante pugnarent; totidemq;, quæ ſi quid iis durius accidiſſet, ſubſidio eſſent, conſtituit. iiſq; locus erat ſuus cuiq; attributus; ex quo decedere cuiquam iniuſſu imperatoris permiſſum non erat. ex qua diligentia efficiebatur, vt quoties hoſtes impetum feciſſent, ſtatim omnes qui ad id parati erant, ex qua parte ſignum datum fuiſſet, ſe proriperent. Numantini vero quoties muri cuſtodias inuadebant (ſæpe autem id faciebant) partim multitudine ſignorum, quæ ad ceteros excitandos è turribus edebantur; partim aſpectu eorum qui propere aduolabant; tum nunciorum huc & illuc curſitantium copia; tum fortitudine eorum qui vallum murumq; acerrime defendebant; tum deniq; tubarum, quæ bellicum è turribus canebant, altiſſimo perterriti ſono, nihil proficiebant. Hac ergo ratione Scipio cum ſeptos illos teneret, putabat haud diutius obſidionem eſſe paſſuros; præſertim cum neq; virorum, neq; armorum, neq; cibariorum ſubſidii quidquam iis poſſet vlla ex parte ſuppeditari. Cum autem illi ita iam fame affligerentur, vt diutius obſidionem ſuſtinere non poſſe viderentur, Rhetogenes quidam exſtitit inter Numantinos longe & audacia & fortitudine princeps, qui periclitanti patriæ vltimis eius temporibus auxilium ferret. Is comitibus quinq;, quos in ſuam ſententiam pertraxerat, totidemq; famulis atq; equis aſſumptis, noctis ſilentio, ſpatium illud quod inter vrbem & munitiones erat, cum traieciſſet, ſcalis ſecum allatis munitiones ſuperat. Ibi cuſtodes imparatos adortus, remiſſis famulis equos conſcendit; ac protinus ſingulas Arreuacorum vrbes adit; ſimulq; eos docet quanto res Numantinorum in periculo ſint; videndum eis diligentius eſſe, ne ſimilis ad eos caſus recidat: optimam autẽ ad id rationem futuram, ſi cognatæ ciuitati maxime neceſſario tempore ſubueniant. Hæc oratio nullius populi animos permouit, niſi Lucenſis: quæ ciuitas à Numantia quinq; millia paſſuum diſtat. cuius cum iuuentus omnis ſubſidio Numantinorum eſſet intenta, maiores natu veriti, ne quid prauis adoleſcentum conſiliis detrimenti acciperent, confeſtim Scipionem certiorem faciunt. Ea de cauſſa Scipio hora noctis octaua, magna manu ſine impedimentis accurrit; & ante lucem vrbem exercitu circumſedit, ſimulq; petiit vt iuuentutes principes in poteſtatem ſibi dederentur. ciuibus eos euaſiſſe dicentibus, ſeſe bello ciuitatem perſequuturum eſſe demonſtrat. qua de cauſſa traditi ſunt ei iuuenis ad quadringentos. quibus cum manus præcidiſſet, ſubito motis caſtris Numantiam ſe recepit. Vltimis temporibus Numantini, vbi diligentia Romanorum nihil his rebus profici poſſe intellexerunt, cum omnino nondum animo defeciſſent, ſex legatos ad Scipionem de pacis conditionibus mittunt. Eorum princeps Auarus, laudata Numantinorum animi magnitudine, magnifice apud Scipionem loquutus, Numantinos ſe dedere ei paratos dixit eſſe, ſi tolerabilia imperarentur; ſin minus, omnino ſe in acie interfici malle, quam non veterem belli gloriam libertatemq;, quã à maioribus acceperant, retinere. Scipio cum ex captiuis, quo ſtatu res in vrbe eſſent,

comperiſſet, veram ſine vlla exceptione deditionem fieri velle reſpondit; ſimul vt oẽs, arma, & ſe, atq; omnia ſua, fidei & poteſtati ſuæ committere. Hæc cum legati populo Numantinorum exponerent, quamquam non aliud Scipionem daturum eſſe reſponſum ſuſpicati antea fuerant; tamen ira incenſi, libertatis amore, quia numquã alias ante ſeruitutem ſeruiſſent, iamque præſenti calamitate acerbius efferati, & de ſua poteſtate deiecti eſſent, Auarum ceteroſq; legatos, tantorum malorum nuncios interficiunt; ſuſpicati ne illi publica ſalute neglecta, aliquid cum Scipione priuatim de incolumitate propria pepigiſſent. Poſtremo ad id inopiæ ventum eſt, vt omnibus generibus ciborum deficientibus; ac fructibus, iumentis, herbiſq; omnibus conſumptis, lora, detractaſq; ſcutis pelles, vbi feruida molliſſent aqua, comeſſe inceperint. quibus confectis, ſe ad morientium hominum cadauera tranſtulerunt: cum interim ægrotorum nullam rationem haberent, ac pro ſe quiſque quo plus poſſet, imbecilliori vim facere conaretur. Ad hæc vero grauis etiam peſtilentia inuaſerat; quam diutina cõcluſio, & mutatio victus, præterea teterrimus cadauerum odor tota paſſim iacentium vrbe, vulgauerat. Quibus illi fracti ac ſuperati malis, conſilium tandem ſe Scipioni dedendi ceperunt; ſeq; horrido & incompto capillo ſupplices ad eum contulerunt. Scipio, poſtulatis eorum auditis, iuſſit vt eodem illo die arma certum quendam in locum omnia comportarent, ipſi poſtridie in alium omnes conuenirent. Numantini diem ſibi ad id faciendum vt produceret, petierunt; quod adhuc in vrbe non pauci eſſent qui libertatis amore ſibi mortem afferre vel ferro vel fame cuperent. ex iis autem vbi alii ſeſe alio modo interemiſſent, reliqui tertio die, vti imperatum fuerat, in conſtitutum locum ſe contulerunt, deformes, truculento aſpectu, atque multo ſordidiore habitu; ita vt ea fortuna facile miſericordiam commouere in animis etiam hoſtium poſſent. quorum Scipio cum paucos ad triumphũ ſepoſuiſſet, reliquos ſub haſta vendidit, vrbemque ipſam funditus euertit. Hæc Appianus. Florus autem atq; Oroſius, Numantinos, cum omnino erumpere in hoſtes ac viriliter occumbere ſtatuiſſent, carne prius ſemicruda & largiore potione ſumpta, ſe ingurgitaſſe ſcribunt, non vini, cuius is locus minime ferax eſt, ſed ſucci tritici artificioſe confecti; quam *Celiam* incolæ vocant. Scipio vero, cum hoſtiũ conſilium præſenſiſſet, haud pugnandi copiam fecit. Id ægre primum Numantini tulerunt, quod ſibi vel ad patriã defendendam, vel ad glorioſam mortẽ oppetendam intercludi aditum intelligerent. deinde vero, cum omnino repentina eruptione prœlio Romanos laceſſere decreuiſſent, & ſi quid ipſi extremis temporibus proficere poſſent, tentare, ex improuiſo in aciem deſcendentes, Romanos inuadunt. Ibi magno ſpatio vtrimq; dimicatum eſt: iterumque Romani ſe pugnare cum Numantinis fugiendo ſenſiſſent, niſi duce Scipione pugnaſſent. Numantinorum tamen res deterior fuit; qui fortiſſimo quoq; ex ſuis amiſſo, prœlio exceſſerunt; ita tamen, vt compoſitis ordinibus, nec veluti fugientes ſe reciperent, nec oblata ad ſepulturã cadauera ſuorum acciperent. Poſtremo omnia experti, quod res nulla proceſſerat, decernunt ex oppido profugere, atque ex hoſtium manibus occulte, ſi poſſent, euadere. at eorum inceptum vxores nimio virorum amore flagrantes, ruptis cingulis equorum impediunt. Quare vltima deſperatione ad moriendum impulſi, portas vrbis clauſerunt; ac ſe, duces, patriamque ferro, veneno, & ſubiecto vndique igni perdiderunt. Frontinus Numantinos ait, ne ſe dederent, mori præcluſis domorum ſuarum foribus maluiſſe. Eodem tempore Theogenem quendam tradit Valerius, virum genere, pecunia, honoribuſq; præſtantem, vicum ſuum, qui erat in vrbe pulcherrimus, incendiſſe, nutrimentis ignis raptim ex omni parte cõtractis; protinuſq; diſtrictis gladiis duobus in medium conſtitutis, binos viros ea conditione inter ſe dimicare iuſſiſſe, vt qui victus eſſet, abſciſſis à capite ceruicibus, in ardentia tecta coniiceretur. qua ratione eum omnes prorſus eos neci tradidiſſet, tum demum etiam ſe ipſum in ignem medium iniecisse. Scipio autem vrbem ingreſſus, nihil prædę inuenit; quod aurum, argentum, arma, veſtes ceteraq; eiuſmodi, omnia igni abſumpta eſſent. ac ne vnum quidem Numantinorum in vincula coniecit, quod omnes periiſſent. Ita de Numantiæ interitu fama duplex eſt: alii à Numantinis eam incenſam ſcribunt; alii à Scipione deletam; idque etiam ſine auctoritate ſenatus; vel quod Scipio id è repub. eſſe cenſeret, vel quod natura crudelis in eos eſſet quos vi caperet

peret; vel certe, quod maximis vrbium euerſionibus clarius ſe nomen ſuum eſſe redditurum putaret. Numantia deleta, reliquam regionem in fidem accepit; ceteras quę defecerant Hiſpaniæ ciuitates, partim vi, partim deditione in poteſtatem ſuam redegit; agros Numantinorum vrbibus vicinis diſtribuit; labantes in fide confirmauit; reliquis tributa impoſuit.

DE COS. AN. DCXXI.

In hunc annum creati conſules fuerunt auctore Caſſiodoro P. Popillius, P. Rupilius: Lænas & Rupilius faſtis Siculis. Eorum meminit Cicero lib. XIII ad Att. Cic. Tuditanum, inquit, video in Libonis prætorem, P. Popillio, P. Rupilio cos. Et in Verrem; Ennam tenuerunt P. Popillio, P. Rupilio cos. ſerui fugitiui. In fragmentis etiam Capitolinis eſt P. POPILLIVS C. F. P. RVPILIVS P. F. P. N. Rupilium & Popillium cos. nominat Velleius lib. II; Rupilium & Lænatem Cicero in Lælio. Eundemq; intelligit cum ait: Scipio Rupilium conſulem fecit, Lęlium non potuit. P. Rupilii mentio eſt etiam in Epitoma LIX. C. Popillium C. Popillii filium eſſe arbitror, conſulis an. DXCV. His cos. S.C. factum in eos qui Ti. Gracchum ſequuti eſſent, quæſtione habita, multi damnati ſunt. Plutarchus in Gracchis. id quod auctore maxime P. Popillio cos. factum eſt.

De triumphis D. Bruti, & P. Scipionis Africani ex Hiſpaniis.

Res à D. Bruto conſule & pro cos. proſpere in Luſitania & Gallæcia (vnde *Callæcus* poſtea appellatus eſt) per triennium geſtas, ſupra commemorauimus. Ob eas triumphum ei decretum eſſe nemo dubitat. eum enim Plutarchus in Gracchis de Luſitanis; Eutropius de Luſitanis & Gallæcis triumphaſſe ſcribit. Quinetiam idem Eutropius indicat eundem hoc anno triumphaſſe; cum ita ſcribat; Attalus rex Aſiæ hæredem populum R. reliquit. mox etiam D. Brutus de Gallæcis & Luſitanis triumphauit, & P. Scipio Africanus de Numantinis ſecundum triumphum egit, XIIII anno poſtquam priorem de Africa egerat. Ergo in eundem annum reiecti duo nobiliſſimi triumphi ſunt; alter ex vlteriore, alter ex citeriore Hiſpania; in quibus prouinciis per multos iam annos bellum à Romanis ſine effectu gerebatur. Credo autem ſerius Brutum triumphaſſe; quod vlterior Hiſpania numquam ordinata prouincia ſit, niſi exciſa Numantia, ac miſſis in vtraſque Hiſpanias X legatis. Appianus. P. etiam Scipionis præclaræ res ad Numantiam per biennium geſtæ; ante expoſitæ ſunt. Triumphaſſe autem eum hoc anno, docet aperte Cicero in Philippicis, vbi ait triumphatum ab eo eſſe anno ante Valerium & Licinium conſules. item Eutropius, Oroſius, & Epitoma LIX; apud quos eſt Scipionem poſteriorem triumphum egiſſe XIIII anno quam priorem de Carthagine egerat. In hoc triumpho XII millia pondo argenti tranſlata auctor eſt Plinius lib. XXXIII, cap. XI. Appianus *Numantini* cognomen ex hac victoria inueniſſe Scipionem ſcribit.

De ſeruis in Sicilia debellatis; & ouatione P. Rupilii pro cos.

Eodem etiam anno ad bellum ſeruile in Siciliam profectus P. Rupilius conſul, ſeruos ſubegit; ac bello cōfecto, prouinciam ordinauit. Id enim ex Romanorum monumentis elicitur; quorum verba, vt res apertius demonſtretur ac certius, ſubiungētur. Sic Oroſius; Piſoni cum Rupilius cos. ſucceſſiſſet, Tauromīnium & Ennam firmiſſima fugitiuorum refugia, bello recepit; vbi amplius quam XX millia ſeruorum trucidata referuntur. Valerius lib. II; P. Rupilius cos. eo bello quod in Sicilia cum fugitiuis geſſit, Q. Fabium generum ſuum, quia negligentia Taurominitanam arcem amiſerat, prouincia iuſſit decedere. Cicero in Verrem; Ennam tenuerunt P. Popillio, P. Rupilio cos. ſerui fugitiui. at Valerius lib. IX; P. Rupilius cos. Ennam, quam prædones tenuerunt, in poteſtatem populi Ro. redegit. In Epitoma autem LIX; P. Rupilius cos. in Sicilia cum fugitiuis debellauit. Et rurſus Val. lib. VI; P. Rupilius in Sicilia operam publicanis dedit, & vltimam inopiam ſuam auctorato ſociis officio ſuſtentauit. ab hoc poſtmodum cōſule leges vniuerſi Siculi acceperunt; acerbiſſimoque prædonum ac fugitiuorum bello liberati ſunt. Pædianus quoque in IIII Verrinam; P. Rupilius quondam ex publicano factus conſul, poſtea X legatorum ſententia leges Si-

culis conſcripſit. Ex hac victoria P. Rupilium ouantem iniſſe opinor. quod idem poſt fecit etiam M'. Aquillius, qui ſecundum ſeruile bellum confecit. Ego tamen P. Rupilium non in conſulatu triumphaſſe, ſed pro cos. puto: ſiquidem ſcribit in Verrem Cicero leges à P. Rupilio prætore Siculis eſſe conſcriptas, prætorem autem, vt alias proconſulem intelligit.

DE COS. AN. DCXXII.

Consvles ſuggerit in hunc annum Caſſiodorus P. Craſſum, L. Valerium: Craſſum & Flaccum faſti Siculi: Cicero Philippica XI L. Valerium Flaccum, P. Licinium Craſsũ. P. Licinii Craſſi conſulis meminerunt omnes qui de bello Ariſtonici ſcripſerunt. Hic P. Craſſus Diues Scæuolæ frater dicitur à Cicerone in libris de oratore, & in Bruto. vnde eum *Mucianum* vocat Velleius lib. II: vt adoptatum eum ex gente Mucia in Craſſorum familiam notet. Idem ditiſſimus, nobiliſſimus, eloquentiſſimus, iuriſconſultiſſimus, pontifex maximus fuiſſe traditur à Gellio lib. I. cap. XIII. L. Valerium, quem eundem flaminem Martialem fuiſſe ſcribit Cicero in Philippicis, L. Valerii filium eſſe reor, conſulis anno DCI. Hoc loco fragmenta duo Capitolina inter ſe diuulſa, nec ſuo loco ab iis qui ea in Capitolio digeſſerunt, poſita, compoſui: ex quo hic & inſequens annus maxime illuſtratur. Eorum fragmentum vnum eſt hoc:

ANCI
SERRA
OR. L. P. LVIII.
PISO.
DCXX. MV FLACCVS.
P. POPI L. CALPVRNIVS FRV
P. LICI P. RVPILIVS P. P. P. N.
CE VALER
I

alterum autem, quod non huic annexum atque affictum eſt, verum longo poſt interuallo poſt annum DCXXC collocatum, eſt hoc:

IVS C. F.
VS P. P. P. N. CR
CAECIL

quod fragmentum ita cum parte ſuperioris coniungendum eſt:

DCXX. P. MVCIVS Scæuula. L. CALPVRNIVS Piſo FRVGI.
P. POPILLIVS C. F. Lænas P. RVPILIVS P. P. P. N.
P. LICINIVS P. F. P. N. CRASSVS. L. VALERIVS Flaccus.
CENS. Q. CAECILIVS Metellus
M. Perperna.

De cenſoribus & Luſtro LIX.

Ex fragmentis Capitolinis intelligitur, his conſulibus cenſorem Q. Cæcilium fuiſſe. is fuit Q. Cæcilius Metellus Macedonicus: cui collega additus Q. Pompeius. ſic eſt enim in Epitoma LIX: Q. Pompeius, & Q. Metellus, tunc primum vterque ex plebe cenſores facti. Luſtrum à cenſoribus eſt conditum. cenſa ſunt capita * CCCLXVIII millia DCCCXXXII, præter pupillos, & viduas. Q. Metellus cenſor cenſuit, vt ducere vxores omnes [omnino] cogerentur liberorum procreandorum cauſſa. Extat oratio eius quam Auguſtus Cæſar, cum de maritandis ordinibus ageret, * velut in hæc tempora ſcriptam in ſenatu recitauit. C. Atinius Labeo tribunus pl. Q. Metellum cenſorem, à quo in ſenatu legendo præteritus erat, de ſaxo deiici iuſſit. quod ne fieret, ceteri tribuni pl. auxilio [quam maxime] fuerunt. Hunc autem fuiſſe Q. Metellum Macedonicum, docet Plinius libro VII, cap. XLVIII. Q. Pompeii cenſoris meminit etiam Cicero in Bruto. Luſtrum factum eſſe anno ſequenti puto M. Perperna cos. Eius certe mentio fit in Epitoma poſt M. Perpernæ cos. mentionem.

De

De bello Ariſtonici Aſiatico.

Hoc tempore nouum in Aſia bellum coortum eſt, quæ ab Attalo Eumenis filio Pergami rege moriente, populo Ro. relicta Mucio & Calpurnio conſulibus fuerat. Quo de bello ſic Iuſtinus libro XXXVII; Ariſtonicus Eumenis filius, non iuſto matrimonio, ſed ex pellice natus, poſt mortem Attali, velut paternum regnum inuaſit Aſiam. cum multa ſecunda prœlia aduerſus ciuitates quæ metu Romanorum ſe tradere ei nolebant, feciſſet, iuſtuſq; rex iam videretur, Aſia Licinio Craſſo conſuli decernitur, qui intentior Attalicæ prædæ quam bello, cum extremo anni tempore inordinata acie prœlium conſeruiſſet, victus, pœnas inconſultæ auaritiæ ſanguine dedit. Florus autem ita; Attalus rex Pergamenorum, Eumenis filius, regnum populo R. teſtamento reliquit. Ariſtonicus, regii ſanguinis ferox iuuenis, vrbes regibus parere conſuetas partim facile ſollicitat; paucas reſiſtentes, Mindon, Samon, Colophonem vi recepit. Craſſi quoq; prætoris cęcidit exercitum; ipſum quoque cepit. Sed ille, memor & familiæ & Romani nominis, cuſtodem ſui barbarum virgula excæcat in exitium ſui. quod volebat, ita concidit. Craſſo conſuli affuiſſe Nicomedem Bithyniæ, Mithridatem Ponti, Ariarathen Cappadociæ & Pylæmenem Paphlagoniæ reges; Craſſum ipſum interfectum, caput eius Ariſtonico oblatum, corpus Smyrnæ ſepultum tradit Eutropius. In Epitoma autem LIX hoc pacto ſcriptum eſt; Ariſtonicus, regis Eumenis filius, Aſiam occupauit; cum teſtamento Attali regis legata populo Ro. libera eſſe deberet. aduerſus eum P. Licinius Craſſus conſul, cum idem pontif. max. eſſet, quod numquam antea factum erat, extra Italiam profectus, prœlio victus, & interemptus eſt. & Strabo libr. XIV; Ariſtonicus Attalo Philometore mortuo, cum de regno occupando, tamquam ex eius ſtirpe vnus, cogitaret, nauali prœlio ad Cumęam ab Epheſiis ſuperatus, in mediterraneam regionem recedens, vocatis ad libertatem ſeruis maximum exercitum comparauit, atque Thyatira primum, deinde Apolloniadem occupauit. cum autem ciuitates, atque Nicomedes Bithyniæ, & Ariarathes Cappadociæ reges, exercitus ſummiſiſſent, atque Romani legati quinque aduenisſent, & cum maximis copiis P. Craſſus conſul; ipſe Craſſus ad Leucas, cum quidam eum adorirentur, prœlio dimicauit. De eodem ſic Cicero Philip. XI; Cum Ariſtonico bellum gerendum fuit L. Valerio, P. Licinio cos. Rogatus populus quem id bellum gerere placeret, Craſſus conſul pont. max. Flacco collegæ flamini Martiali multam dixit, ſi à ſacris diſceſſiſſet. ſed ne tum quidem populus Rom. ad priuatum detulit bellum; ſed conſuli potius Craſſo, quam priuato Africano gerendum dedit. Hunc autem interfectum eſſe ſequentibus cos. ſcribit Obſequens. recte. ſcribit enim etiam Velleius Craſſum ex Aſia decedentem pro conſule interemptum. De eodem in Aſia imperatore tradit Gellius lib. I, cap. XIII; & Valerius lib. VIII, cap. VI; de nece eius, capite de fortitudine.

DE COS. AN. DCXXIII.

APP. CLAVDIVM, M. Perpernam cos. in hunc annum ſubdit Caſſiodorus & Obſequens. Ceterum hunc C. Claudium vocat Cicero lib. III de legib. cum ait; Craſſi ſapientiſſimi hominis ſententiam ſenatus ſequutus eſt, cum decreuiſſet C. Claudio conſule de Carbonis ſeditione referente, eo intuito qui cum populo ageret, ſeditionem non poſſe fieri. Hunc autem C. Claudium cum Cicerone voco; ſiquidem idem pro Plancio ſcribit, Ap. Claudium, qui conſul fuit anno DCLXXIV, repulſam in ædilitate paſſum C. Claudio patre viuo. Hoc etiam confirmat vulgata vetus lapidea tabula, in qua eſt; C. CLAVDIO. M. PERPERNA COS. cum autem in faſtis Siculis ſit Lentulus & Perperna, intelligendum eſt, aliquam in Claudio Lentulo ſubeſſe adoptionem. M. Perpernæ conſulis meminerunt omnes qui de Ariſtonici bello ſcripſerunt. Hunc ante conſulem quam ciuem fuiſſe tradit Valerius lib. III, cap. V. His cos. cum Carbo tribunus pl. rogationem tuliſſet, vt eúdem tribunum pl. quoties vellet, creari liceret, rogationem eius P. Africanus grauiſſima oratione diſſuaſit; in qua dixit, Ti. Gracchum iure cæſum videri. Gracchus contra ſuaſit rogationem; ſed Scipio tenuit. Epitoma LIX. Et Obſequens; M. Fuluii Flacci triumuiri diſſenſione in legibus ferendis; angues duo nigri in cella Mineruæ allapſi, ciuilem cædem

portenderunt. Antiocho regi Syriæ,ingenti exercitu dimicanti, hirundines in tabernaculo nidum fecerunt.quo prodigio neglecto,prœlium commiſit;& à Parthis occiſus eſt.qua de re ſcriptum eſt etiam in Epitoma,quam citaui.

De re geſta in Aſia cum Ariſtonico.

M. Perperna conſul ſucceſſit Craſſo in Aſiam ; atque Ariſtonico acie victo captoq; bellum confecit. ante tamen mortuus quam Romam rediret, triumphare non potuit.Vt autem tota res geſta ſit,latius in ſequentis anni hiſtoria explicanda demonſtrabo.

DE COS. AN. DCXXIV.

Hic annus conſules habuit M'.Aquillium,C.Sempronium, auctore Caſſiodoro: Aquillium & Tuditanum faſtis Siculis: Oroſio autem, C.Sempronium Tuditanum, M'.Aquillium.Horum meminit Cicero de natura deorum:Sol geminatus eſt,inquit, Tuditano & Aquillio cos.quo quidem anno P. Africanus ſol alter exſtinctus eſt. Et ad Q.Fratrem;Nouendiales feriæ fuerunt Aquillio & Tuditano cos.paulo ante mortem Africani.Appianus lib.1,Strabo lib.xiv,alii,M'. Aquillii cos. meminerunt. Horum vterq; ex triumphis eorum Capitolinis deſcriptus eſt.His conſulibus ſeditiones à triumuiris Fuluio Flacco,C.Graccho,& C.Carbone agro diuidundo creatis, excitatæ.quibus cum P.Scipio Africanus aduerſaretur,fortiſq; ac validus pridie domum ſe recepiſſet,mortuus in cubiculo inuentus eſt.ſuſpecta fuit,tamquam venenum dediſſet,Sempronia vxor;hinc maxime,quod ſoror eſſet Gracchorum ,cum quibus ſimultas Africano fuerat.de morte tamen eius nulla quæſtio lata.Defuncto eo,ſeditiones triumuirales acrius exarſerunt. Epitoma LIX. Appian. lib. 1.

De re cum Ariſtonico in Aſia geſta, & bello confecto ; & triumpho M'. Aquillii pro cos.

Crasso (vt dixi) in Aſiam Perperna conſul, Perpernæ M'.Aquillius ſucceſſit. Perpernam triumphaſſe,indicare forte quibuſdam videatur Valerius,cum ſcribit ita, capite de iis qui humili loco nati clari euaſerunt ; Non paruus conſulatus rubor M. Perperna;vtpote qui conſul ante quam ciuis : ſed in bello gerendo vtilior aliquanto reip. Varrone.regem enim Ariſtonicum cepit,Craſſianæque ſtragis punitor exſtitit: cum interim cuius vita triumphauit, mors Papia lege damnata eſt. At triumphaſſe eũ negant alii omnes,ſiquidem M'.Aquillius ſucceſſor eius triumphauit.Id autem vt ceciderit,æquum eſt collectis veterum annalium verbis intelligere.Sic ſcribit Velleius; Aſiam L.Scipio Africani frater eripuit Antiocho:ſed beneficio ſenatus populiq; Romox ab Attalis poſſeſſam regibus,M.Perperna capto Ariſtonico, fecit tributariam. Et alibi; Ariſtonicus,victus à M.Perperna,ductuſq; in triumpho,ſed à M'.Aquillio,capite pœnas dedit. Oroſius autem;Perperna conſul,qui Craſſo ſucceſſerat, audita morte Craſſi,& clade exercitus Romani raptim in Aſiã peruolauit.Ariſtonicũ recenti victoria furentẽ improuiſo bello adortus,nudatũ omnib. copiis in fugam vertit: cumq; Stratonicẽ vrbem,ad quã ille cõfugerat,obſidione cinxiſſet,trucidatũ fame,ad deditionẽ coegit. Perperna cos. correptus morbo apud Pergamũ obiit. Ariſtonicus vero ductus ad vrbem Romam, iuſſu ſenatus in carcere ſtrangulatus eſt. Addit Eutropius; Triumphari de eo non potuit; quia Perperna apud Pergamũ,Romam rediens, diem obiit. Iuſtinus autem;In Craſſi locũ miſſus Perperna conſul, prima congreſſione Ariſtonicũ ſuperatũ in poteſtatẽ ſuam redegit; Attalicaſq; gazas hæreditarias populi Romani nauibus impoſitas Romã deportauit. quod ægre ferens ſucceſſor eius M'. Aquillius conſul,ad eripiendũ Ariſtonicũ Perpernę,perinde veluti ſui potius triumphi munus eſſe deberet,feſtinata velocitate contendit. ſed contentionẽ conſulum mors Perpernæ diremit. Strabo etiam lib.xiv; M.Perperna,inquit,capto Ariſtonico,& Romam miſſo,bellum confecit: Ariſtonicus ipſe in carcere mortuus eſt; Perperna morbo abſumptus. poſtea M'.Aquillius conſul cum decem legatis miſſus, prouinciam compoſuit. Florus ; Ariſtonicus à Perperna domitus & captus, & per deditionem in vinculis habitus. Aquillius Aſiatici belli reliquias confecit, mixtis veneno fontibus ad deditionem quarundam vrbium. quæ res vt maturam , ita infamem confecit victo-

victoriam. De eiuſdem triumpho ſcriptum eſt in Epiſtola Mithridatis apud Saluſtium; Romani ſimulato impio teſtaméto, filium Eumenis Ariſtonicum, quia patrium regnum petiuerat, hoſtium more per triumphum duxere. Triumphauit autem ſerò, vel in prouincia conſtituenda occupatus; vel inimicorum, à quibus poſt etiam accuſatus eſt, inuidia impeditus: ſiquidem in annum DCXVII triumphus M'. Aquillii M'. F. M'. N. pro cos. ex Aſia reiicitur ab iis qui Capitolinos triumphos conſcripſerunt. Eadem belli occaſione etiam Lydiam, ſedem antiquam regnorum; Cariam, Helleſpontum, ac Phrygias ambas, in poteſtatem populi Rom. deditione veniſſe, Rufus & Iornandes produnt. Phrygiam vero ab Aquillio Mithridati regi Pontico pecunia acceptà conceſſam, ipſum eo nomine Romæ poſtulatum; ſenatum Phrygiam liberam eſſe iuſſiſſe, tradit Appianus lib. I Bellorum ciuilium, & in Mithridatica. Iuſtinus adiicit lib. XXXVII, Phrygiam Mithridati, patri Ariarathis Cappadociæ regis, qui in hoc bello ceciderat; filiis Lycaoniam & Ciliciam datas.

De triumpho C. Sempronii Tuditani cos. de Iapudibus.

HOC anno Illyrios mouiſſe, ac domitos eſſe, indicat triumphus C. Tuditani cos. qua de re ſic ſcriptum inuenio libro primo apud Appianum. Cum Tuditanus conſul vereretur ne iudex conſtitueretur litis quæ plebi cum patribus de agrorum diuiſione erat, in Illyricum prouinciam profectus eſt. In Illyrica vero ita; Iapudes intra Alpes incolentes, Sempronius Tuditanus pugna ſuperauit. In Epitoma autem LIX; C. Sempronius cos. contra Iapudas primo rem male geſſit; mox victoria cladem acceptam emendauit virtute D. Iunii Bruti, eius qui Luſitaniam ſubegerat. Eundem intelligi à Plinio puto lib. III, cum ait; Tuditanus, qui domuit Iſtros, in ſtatua ſibi inſcripſit, ab Aquileia ad Titium flumen ſtadia CC. Hunc demum conſulem de Iapudibus triumphaſſe, ſcriptum eſt etiam in tabulis Capitolinis.

DE COS. AN. DCXXV.

DEINCEPS Cn. Octauius, T. Annius conſules ſequuti. auctor Caſſiodorus; præter eum nemo. Octauium & Rufum in faſtis Siculis inuenio. Plutarchus etiam T. Annium quendam narrat cum Ti. Graccho in ſeditione contendiſſe. Cn. Octauius Cn. F. eſt, eius qui cos. fuit anno DCLXXXVIII.

DE COS. AN. DCXXVI.

L. CASSIVM, L. Cinnam conſules in hunc annum edit Caſſiodorus: Longinum & Cinnam faſti Siculi. Hic eſt L. Caſſius Longinus, qui poſtea cenſor fuit anno DCXXIIX: tribunus pl. fuerat Lepido & Mancino cos. Cicero in Bruto, pro Roſcio, pro Sextio. L. Cinnam L. Cornelii Cinnæ patrem eſſe arbitror, eius qui poſtea conſul quater fuit.

DE COS. AN. DCXXVII.

M. ÆMILIVM, L. Aurelium conſules in hunc annum memorat Caſſiodorus & Obſequens: Lepidum & Oreſtem faſti Siculi: M. Æmilium Lepidum, L. Aurelium Oreſtem Cenſorinus: M. Lepidum, L. Oreſtem Cicero in Bruto. L. Oreſtem filium eſſe puto L. Oreſtis conſulis anno DXCVI.

De re in Sardinia ab Oreſte cos. geſta.

L. AVRELIO Oreſti conſuli Sardinia obtigit. C. Gracchus ei quæſtor fuit per triennium; atq; Oreſtem ipſum, decedens Romam, in prouincia reliquit; vt ait in Graccho Plutarchus. nam Gracchus ipſe ſe tantum biennium ait fuiſſe in prouincia apud Gellium libr. XV, cap. XII. Sub eodem M. Æmilius Scaurus ſtipendia fecit; vt eſt ſcriptum in libro de viris illuſtribus. Sardiniam autem hoc tempore mouiſſe, atq; ab Oreſte ſubactam eſſe, ſcriptum eſt in Epitoma LX. Qui ſi ex ea triumphauit (neq; enim quidquam certum habeo) certe id poſt M. Fuluium fecit; qui de Liguribus poſt triennium triumphauit. nam hic vltra triennium in prouincia fuit; & Capitolini triumphi eum ante M. Fuluium non triumphaſſe indicant.

De Cenſoribus.

QVINQVENNIVM admonet vt in hunc annum cenſores coniiciamus, quos tamen aliqua de cauſa abdicaſſe arbitror, nec luſtrum feciſſe. ſiquidem poſtero anno alii cenſores fuiſſe commemorantur. Qui autem fuerint, parum liquet. Ego tamen Q. Fabium Seruilianum, & L. Cæcilium Metellum Caluum ſcripſi; & quod ex iis qui conſulares eſſent, vetuſtiſſimi eſſent; & quod in conſulatu collegæ fuiſſent. De Q. Fabio cenſore ſic Valerius capite de pudicitia; Q. Fabius Maximus Seruilianus, honoribus quos ſplendidiſſime geſſerat, cenſuræ grauitate conſummatis, exegit pœnas à filio dubiæ caſtitatis. De L. Metello ſic capite de teſtibus; Fratribus Metellis Quinto & Lucio, conſularibus & cenſoriis, altero etiam triumphali, in Q. Pompeium A.F. repetundarum reum, acerrime teſtimonium dicentibus, non abrogata fides. Hic eſt L. Metellus Q. Metelli Macedonici frater. Quam tamen infirmæ ſæpe in antiquitate concipienda coniecturæ ſint, omnes facile intelligere poſſunt. qui in hac re firmiores habuerit, eas ſequetur.

DE COS. AN. DCXXVIII.

M. PLAVTIVM, M. Fuluium conſules in hunc annum profitentur Caſſiodorus & Obſequens: Hypſæum & Flaccum faſti Siculi: M. Plautium Hypſæum, M. Fuluium Flaccum Oroſius, & Frontinus de aquæ ductibus. De quibus ſic Valerius capite de ſuperbia; M. Fuluius Flaccus conſul, M. Plautii Hypſæi collega, cum pernicioſiſſimas reip. leges introduceret de ciuitate danda, de prouocatione ad populum eorum qui ciuitatem mutare voluiſſent, ægre compulſus eſt vt in curiam veniret. deinde partim monenti, partim oranti ſenatui, vt incepto deſiſteret, reſponſum non dedit. Appianus libro primo, M. Fuluium cos. tradit, primum Italos palam excitaſſe vt ciuitatem peterent; cumque in ea ſententia perſiſteret, à ſenatu in expeditionem miſſum. His cos. locuſtarum ingenti agmine in Africa pluit: quæ à vento in mare deiectæ, fluctibuſque eiectę, odore intolerabili Cyrenis mortiſero vapore, grauem peſtilentiam fecerunt pecori; hominumq; DCCC millia conſumpta tabe, proditum eſt. Obſequens Epitoma LX, & Oroſius.

De cenſoribus & luſtro LX.

HIS conſulibus cenſores fuiſſe L. Caſſium Longinum, & Cn. Seruilium Cæpionem, inuenio apud Frontinum his verbis ſcriptum; Cn. Seruilius Cæpio, & L. Caſſius Longinus, qui *Rauilia* appellatus eſt, cenſores anno ab vrbe condita DCXXVII, M. Plautio Hypſæo, & M. Fuluio Flacco cos. aquam, quæ vocatur *Tepula*, ex agro Lucullano, quem quidam Tuſculanum credunt, Romam & in Capitolium adducendam curauerunt. Eorum etiam ita meminit Velleius lib. II; Perſequamur notam ſeueritatem cenſorum Caſſii Longini, Cæpioniſque. qui Lepidum Æmilium augurem, quod ſex millibus ædes conduxiſſet, adeſſe iuſſerunt. L. Caſſii & Cn. Seruilii cenſorum meminit quoque Cicero in Ver. III. Luſtrum anno (vt puto) ſequenti conditum eſt. cenſa ſunt ciuium capita CCCXC millia, DCCXXXVI; vt ſcriptum eſt in Epitoma LX. quod luſtrum, ſi ſuperiora ſpectabis, LX numerabis.

De coniuratione Fregellana à L. Opimio præt. compreſſa.

EODEM anno ad Fregellas res geſta eſt à L. Opimio prætore. Id autem ſignificat Obſequens, qui Fregellas, quæ aduerſus Romanos cōiurauerant, his cos. dirutas ſcribit. Coniurādi fortaſſe cauſam attulit M. Fuluius conſul; qui Italicos populos primus in ſpem Romanæ ciuitatis (auctore Appiano) erexit. ſiquidem in Milonianam ſcribit Pædianus; L. Opimius in prætura Fregellas cepit: quo pacto viſus eſt ceteros quoque Latini nominis ſocios male animatos repreſſiſſe. Plutarchus C. Gracchum ſuſpectum fuiſſe tradit, ne ſocios ſollicitaſſet, & coniurationis Fregellanæ ſocius fuiſſet. In libro de viris illuſtribus ſcriptum eſt, eum Aſculanæ & Fregellanæ defectionis inuidiam ſuſtinuiſſe. Itaque Cicero in II agraria, bellum Fregellanum cum ſociis geſtum exponit. Ceterum Marcellinus lib. XV ſcribit, Opimio poſt diuerſos exitus prœliorum, Fregellanis tunc internecinis hoſtibus ad deditionem compulſis triumphum

dene-

denegatum. In Epitoma autem LX ita eſt; L. Opimius prætor Fregellanos, qui defecerant, in deditionem accepit. Et apud Velleium; L. Opimius prætor Fregellas excidit. Et apud Valerium de iure triumphandi; L. Opimius Fregellanis ad deditionem compulſis, triumphandi poteſtatem à ſenatu non impetrauit; non inuidia patrum cõſcriptorum, ſed ſumma diligentia obſeruandi iuris, quo cautum erat, vt pro aucto imperio, non recuperatis quæ pop. R. fuiſſent, triumphus decerneretur. Pullus autem Numitor videtur Opimio Fregellas prodidiſſe. etenim inquit Cicero lib. de finib. v. Quis Pullum Numitorem Fregellanum proditorem, quamquam reip. noſtræ profuit, non odit?

De bello Allobrogico.

Hoc tempore primum cum Gallis trans Alpes dimicatum eſt. Salyes populi, huius auctores belli fuerunt, cum Maſſilienſium fines ſociorum populi Ro. inuaſiſſent. Salybus acceſſerunt Aruerni, Ruteni, & Allobroges: quibus ſubactis, bellum finitum eſt, quod ab iis *Allobrogicum* appellatum eſt. Imperatores Romani geſſerunt M. Fuluius Flaccus, C. Sextius Caluinus, Cn. Domitius Ahenobarbus, Q. Fabius Max. Æmiliani F. qui poſtea *Allobrogicus* dictus eſt. De hoc bello ita Florus: Prima trans Alpes arma noſtra ſenſere Saluii, cum de incurſionibus eorum fidiſſima atque amiciſſima ciuitas quereretur: Allobroges deinde & Aruerni, cum aduerſus eos ſimiles Æduorũ querelæ opem & auxilium noſtrum flagitarent. Et in Epitoma LX; Fuluius Flaccus primus omnium tranſalpinos Ligures bello domuit, miſſus in auxilium Maſſilienſibus aduerſus Saluios Gallos, qui populabantur fines Maſſilienſium. Et Marcellinus lib. XV; Gallorũ regiones præcipue, quę Italicis confines primo, tentatæ per Fuluium, quaſſatæ per Sextium; ad vltimum per Fabium Maximum domitæ. Et Obſequens his coſ. Ligures Salyas trucidatos ſcribit.

DE COS. AN. DCXXIX.

CONSVLES ſubſequutos tradit Caſſiodorus & Obſequens C. Caſſium Longinum, & C. Sextium: Longinum & Caluinum faſti Siculi. Velleius Caſſio & Caluino Fabrateriam coloniam deductam ſcribit. C. Sextii Caluini meminit his verbis in Bruto Cicero; Atque etiam ingenio & ſermone eleganti, valetudine incommoda C. Sextius Caluinus fuit. Eutropius conſules edit C. Caſſium Longinum, & Sex. Domitium Caluinum; vt puto, per mendum.

De re geſta cum Gallis.

M. FVLVIO conſuli ſucceſſit in Gallia C. Sextius conſul; à quo Saluii funditus deleti ſunt; quemadmodum Romanorum qui exſtant annales omnes loquuntur. ſic enim ſcriptum eſt in Epitoma LXI; C. Sextius pro coſ. victa Saluiorum gente, coloniam *Aquas Sextias* condidit, ob aquarum copiam & calidis & frigidis fontibus, atq; à nomine ſuo ita appellatas. Velleius Sextium Caluinum Salyes apud Aquas Sextias, quæ ab eo Sextiæ appellantur, deuiciſſe ſcribit. Strabo libr. IV, Sextium ait redactis in poteſtatem Salybus, non longe à Maſſilia ſui nominis ædificaſſe oppidum, ſuæq; appellationis aquas calidas dixiſſe. Vnde dixit Solinus cap. VIII; *Aquæ Sextiæ* quondam hiberna conſulis, poſtea exculta mœnibus. Marcellinus Gallos tẽtatos per Fuluium, per Sextium quaſſatos fuiſſe. Hunc eundem Sextium prorogato imperio ſequenti anno rem geſſiſſe arbitror: primum, quod pro coſ. Saluios viciſſe traditur: deinde, quod non niſi biennio poſt ſucceſſor ei miſſus eſt Cn. Domitius Ahenobarbus conſul.

DE COS. AN. DCXXX.

Q. CAECILIVM, T. Quinctium in hunc annum prodit conſules Caſſiodorus: Metellum & Flamininum faſti Siculi; Q. Cæcilium Metellum, T. Quinctium Flamininum Eutropius & Oroſius: T. Flamininum, Q. Metellum, vocat Cicero pro domo. Q. Metellus, maximus natu eſt è filiis quatuor Macedonici; quem à deuictis in hue honore Balearibus, Q. Metellum *Balearicum* vocat Plutarchus de fortuna Romanorum, itemque alii.

De triumpho M. Fuluii Flacci pro cos. de Liguribus & Gallis.

In hunc demum annum conſiciunt Capitolini ſcriptores triumphum quem ob res in Gallia geſtas egit M. Fuluius Flaccus. Triumphaſſe autem de Liguribus, Vocōtiis, ſcriptum eſt in triumpho Capitolino. puto autem deſiderari, ET SALVIIS; primū, quod aduerſus eos miſſus erat; deinde, quod in conſulatu eius Ligures Salyes victos ſcribit Obſequens. Poſt Salyas (inquit Strabo) tenēt montana Vocontii: quorum regio ad Allobrogas vſque pertenditur. Plutarchus in ſeditione Gracchi, quæ biennio poſt excitata eſt, Fuluium armaſſe ſuos ait ſpoliis iis quæ Gallis cōſul ademerat. Idem cum Velleio hunc conſularem & triumphalem nominat.

De Balearibus victis, & triumpho Q. Metelli pro cos.

Hoc anno *Balearicum bellum* geſtum eſt. cuius hanc cauſam exponit Florus. Baleares (inquit) inſulæ, piratica rabie corruperant maria. aſcendêre etiam incōditas rates; & præternauigantes ſubinde inopinato impetu terruere. ſed cum venientem ab alto Romanam claſſem proſpexiſſent, prædam putantes, auſi etiam occurrere; & primo impetu ingenti lapidum ſaxorumque nimbo claſſem opperuere; ſed non diu, nam poſtquam comminus ventum eſt, expertique roſtra & pila venientia, pecudum in morem clamore ſublato petierunt fuga litora; dilapſiq; in proximos tumulos, quærendi fuerunt, vt vincerentur. Metelli Macedonici filii auſpicio res geſta, Balearici ei cognomen impoſuit. Strabo autem lib. XIII ita; Cum ex Balearibus pauci quidam improbi cum maris prædonibus conſpiraſſent, vniuerſos criminatus Metellus cognomento Balearicus inuaſit; idemque colonias condidit. In Epitoma autem LX ita eſt; Aduerſus Baleares à Q. Metello conſule res geritur. Triumphaſſe porro ex hac victoria Metellum, cum partum cognomen indicat; tum quod Plinius libr. VII ſcribit, Macedonicum à duob. filiis triumphalibus eſſe elatum; Balearicum & Dalmaticum intelligens. Triumphaſſe autem biennio poſt, docet Oroſius, cum poſt C. Gracchi cædem, L. Opimio cos. factam, ita ait; Metellus Baleares inſulas bello peruagatus edomuit; & piraticam infeſtationem, quæ ab iiſdem tunc exercebatur, plurima incolarum cæde compreſſit.

DE COS. AN. DCXXXI.

Cn. Domitium, C. Fannium conſules comparant in hunc annum Caſſiodorus & Obſequens: Ahenobarbum & Fannium faſti Siculi. Eorum ſic meminit in Bruto Cicero; C. Fannius C. F. qui cos. cum Domitio fuit, vnam orationem de ſociis & nomine Latino contra Gracchum reliquit. Et Plinius lib. II, Lunæ, inquit, trinæ Cn. Domitio, C. Fannio conſulibus, apparuere; quos pleriq; appellauerunt ſoles nocturnos. C. Fannium a C. Graccho conſulem factum, L. Opimium repulſam tuliſſe, tradit Plutarchus. Cn. Domitius, pater eſt Cn Domitii qui cenſor fuit anno DCLXI, filius Cn. Domitii eius qui conſul fuit anno DXCI. auctor Suetonius in Nerone.

De re geſta cum Gallis, & triumphis C. Sextii Caluini pro cos. & Cn. Domitii Ahenobarbi pro cos.

Qvas res geſſerit C. Sextius conſul, atque pro conſule, ſupra commemorauimus. Cn. autem Domitium Ahenobarbum conſulē inuenio trans Alpes poſt C. Sextium miſſum, rem cum Aruernis & Allobrogibus feliciſſime geſſiſſe. Auctores huius hiſtoriæ habeo Suetonium in Nerone, qui ait; Cn. Domitius Ahenobarbus in conſulatu Allobrogibus Aruerniſque victis, elephanto per prouinciam inuectus eſt, turba militum quaſi inter ſolennia triumphi proſequente. Et Epitomam LXI, in qua poſt victoriam C. Sextii ita eſt; Cn. Domitius pro cos. contra Allobroges ad oppidū Vindalium feliciter pugnauit. quibus belli inferendi cauſa fuit, quod Teutomalium Saluiorum regem fugientem recepiſſent, & omni ope iuuiſſent; quodque Æduorum agros ſociorum populi Ro. vaſtauiſſent. Et Oroſium, qui ſcribit; Cn. Domitius pro cos. Allobroges Gallos iuxta oppidum Vindalium grauiſſimo bello vicit; maxime cum elephantorum noua forma equi hoſtium, hoſteſque conterriti diffugiſſent. XX millia ibi Allobrogum cæſa referuntur: III millia capta ſunt. Velleius etiam, Domitii Aheno-

Ahenobarbi ex Aruernis victoriam nobilem ſcribit fuiſſe. Obſequens item his cos. Salyes & Allobroges deuictos ſcribit. Adiicit Florus; Huius victoriæ quantum gaudium fuerit, vel hinc exiſtimari poteſt, quod & Domitius Ahenobarbus, & Fabius Maximus, ipſis quibus dimicauerant locis ſaxeas erexere turres, & deſupet exornata armis hoſtilibus trophæa. Hinc Cicero pro Fonteio dixit; Cn. Domitius, & Q. Maximus, nationem Allobrogum & reliquias armis confecerunt & oppreſſerunt. Domitium cum Allobrogibus dimicaſſe ſcribit Strabo, vbi Sulga Rhodanuſque commiſcentur. Vtrumque triumphaſſe, & Sextium & Domitium, hæc Eutropii verba, quamquam mēdoſa, ſignificant; C. Caſſius Longinus, & Sex. Domitius Caluinus conſules, Gallis Tranſalpinis bellum intulerunt, & Aruernorum ciuitati, & eorum regi Bituito; infinitamque multitudinem iuxta Rhodanum fluuium interfecerunt: Denique Bituitus ſuperatus, Domitio ſe dedidit; atque ab eo Romam deductus eſt; magnaque gloria conſules ambo triumpharunt. Hæc autem verba mendoſa dico; quia Sextium Caluinum cum Domitio miſcent. neque enim C. Caſſius Longinus ad hoc bellum quidquam pertinet. Vt Bituitus rex à Domitio & à Fabio captus ſit, in triumpho Fabii oſtendam: quem Florus bis in triumpho viſum ſcribit, Domitii credo, & Fabii. Accedit quod Suetonius Domitios Ahenobarbos triumpho functos ait, cenſuraq; duplici. quo tamen in loco errauit vir ille; quod hūc Domitium cū filio huius tribunoplebis eundem fecit. Triumphauit autem certe Domitius in conſulatu Fabii; quod Valerius auctor ſit, capite de perfidia, Domitium in prouincia fuiſſe tum cum ei Fabius ſucceſſit.

DE COS. AN. DCXXXII.

L. OPIMIVM, Q. Maximum conſules hic annus habuit, auctore Caſſiodoro: Opimium & Maximum faſtis Siculis: Obſequente vero, L. Opimium, Q. Fabium Maximum. Horum meminit Plinius libro *II*, cum ait; Circa ſolem arcus apparuit L. Opimio, Q. Fabio cos. Ceterum Fabium Maximum Paulli nepotē, Fabii Aemiliani filium eſſe, docet Pædianus in Verr. Velleius libro *II*, Cicero in Bruto, Epitoma LXI. vt turpiſſimi erroris coarguantur Strabo & Appianus, qui hunc Fabium Aemilianum vocarunt; & Plinius libro XXXIII, cap. XI, qui hunc Fabium Allobrogicum, (hoc enim ille cognomen ex victoria ſibi peperit) Africani fratrem appellat; quaſi idem ſit Allobrogicus & Æmilianus. L. Opimii conſulis, vnde *Opimianum vinum* dictum eſt, meminit Plinius libro XIIII, capite IIII; & Plutarchus in C. Graccho, & Velleius libro II.

De bello Allobrogico confecto, & triumpho Qu. Fabii Max. pro cos.

Q. FABIVM conſulem contra Allobroges exercitum duxiſſe, ac bellum confeciſſe, inuenio ſcriptum in annalibus Romanis. quæ autem inueni, ea exponam; ne quis in hoc diligentiam meam fortaſſe deſideret. In Epitoma LXI ita eſt; Q. Fabius Maximus cōſul, Paulli nepos, aduerſus Allobrogas & Bituitum Aruernorum regem feliciter pugnauit. ex Bituiti exercitu cæſa millia hominum centum viginti. & cum ipſe ad ſatisfaciendum ſenatui Romam profectus eſſet, Albæ cuſtodiēdus datus eſt; quia contra pacem videbatur vt in Galliam remitteretur. decretum quoque eſt vt Congentiatus, filius eius comprehenſus Romam mitteretur. Allobroges in deditionem accepti. Eadem de Bituito rege victo, & clade hoſtium edita, ſunt etiam apud Strabonem libro IIII, atque apud Oroſium. Addit Cæſar lib. primo de bello Gallico, Aruernos & Rutenos à Fabio Max. ſuperatos, iiſque populum R. ignouiſſe, neq; in prouinciam redegiſſe, neque ſtipendium impoſuiſſe. Et Plin. lib. VII; Q. Fabium Maximum conſulem, apud flumen Iſaram prœlio commiſſo aduerſus Allobrogum Aruernorumque gentes, ante diem VI id. Auguſt. CXX millia perduellium cæſis, febri quartana liberatum eſſe in acie. Appianus, CXX millia Gallorum à Fabio, quamquam ex recenti vulnere imbecillo, cæſa eſſe: Velleius, Fabiū ex hac victoria Allobrogicum, Pædianus Allobrogem appellatum tradit. Marcellinus Galliam Italiæ finitimam à Q. Fabio domitam ait; eiq; rei pleniorem effectum deuicta aſperiore Allobrogum gente cognomentum indidiſſe. Illud in hac victoria me mouet, quod Va-

lerius Bituitum captum à Domitio ſcribit, ac Romæ cuſtodiendum datum, libro IX. his verbis; Iratus Bituito regi Aruernorum Cn. Domitius, quod tum ſuam, tum etiam Allobrogum gentem, ſe etiam tum in prouincia morante, ad Q. Fabii ſucceſſoris ſui dextram confugere hortatus eſſet; per colloquii ſimulationem acceſitum, hoſpitioque exceptum, vinxit, ac Romam naui deportandum curauit. Senatus eius factum neque probare potuit, neque reſcindere voluit; ne remiſſus in patriam Bituitus bellum renouaret. igitur eum Albam cuſtodiæ cauſſa relegauit. Eum tamen Bituitum cum Domitio & cum Fabio pugnaſſe, Strabo tradit, atque bis in triumpho ductum videtur ſignificare Florus, cum ſcribit; Nihil tam conſpicuum in triumpho quam rex ipſe bis viſus diſcoloribus in armis, argenteoque carpento, qualis pugnauerat. Hoc bello *Narbonenſis Gallia in prouinciam redacta*: atque vt quotannis in eam Roma prætores mitterentur, inſtitutum. Quod cum ex ſequentium annorum hiſtoria patet, tum maxime ex Critognati Aruerni apud Cæſarem oratione lib. VII. cum ait; Quod ſi ea quę in longinquis nationibus geruntur, ignoratis, reſpicite finitimam Galliam; quæ in prouinciam redacta, iure & legibus commutatis; ſecuribus ſubiecta perpetua premitur ſeruitute.

De ſeditione C. Gracchi trib. pl.

His conſulibus C. Sempronius Gracchus, Tiberii frater, occiſus eſt, cum per biennium tribunus pl. legibus ſeditioſis latis remp. perturbaſſet. quæ fuerunt: Vt cui ab rogatus magiſtratus fuiſſet, ei iterum capere magiſtratum nõ liceret: Vt qui indicta cauſſa in ciuẽ Ro. animaduertiſſet, de eo populus iudicaret: (quæ lex præcipue in P. Popillium lata eſt) Vt agri publici tenuioribus diuiderentur: Vt veſtes militibus gratuito darentur: Ne quis minor XVII annis ad militiã cogeretur: Vt ſociis Latinis ſuffragiũ, æque ac ciuibus Ro. daretur: Vt ſemiſſe & triente frumentum plebi tribueretur: Vt a ſenatoribus ad equites iudicia transferrentur: Vt viæ dirigerentur, ſternerenturq; lapidibus ſtadia ſignificantibus diſtinguerẽtur, põtibus ornarentur: Vt coloniæ Capua & Tarentum in Italia deducerẽtur. His legibus offẽſus ſenatus, M. Liuium Druſum Gracchi collegã impulit, vt colligendæ popularis beneuolentiæ cauſſa, leges alias & ipſe ad populũ ferret: vnam, de XII coloniis deducendis: alterã: Ne quis Latinorũ in caſtris virgis cæderetur. Cum autem Rubrius Gracchi collega legẽ de Carthagine colonia in Africam deducenda, annitẽte maxime Graccho, pertuliſſet, Gracchus ipſe triumuir eo profectus eſt. Atq; hæc quidem biennio priore acta ſunt. Hoc aũt anno, cum L. Opimius conſul, vel (vt aliis placet) Minucius Rufus tribunus plebis, leges Gracchi, qui iam tribunatu abierat, abrogaturus, & Carthaginem coloniam alio translaturus eſſet, occupatur ab vtraq; parte Capitoliũ. Ibi Atilio miniſtro Opimii conſulis, à Gracchanis in turba occiſo, eo die tempeſtatis cauſſa perfectum nihil eſt. poſtero die ſenatus ab Opimio conſule vocatus, ac cõmemorata Atilii nece grauiter offenſus, mandat conſuli vt videat nequid detrimẽti reſp. capiat. Ita Opimius poſtridie armato ſenatu atq; equitibus, in forum deſcẽdit. Gracchus ac Fuluius Flaccus, is qui ante de Gallis triumphauerat, cum ſuis Auentinum obtinuerunt. Cum de cõditionibus pacis fruſtra per Fuluii filium legatum actũ eſſet, Gracchus ab Opimianis Auentino armis pulſus, vna cũ Fuluio interfectus eſt. caput eius ad Opimium delatum, auro redemptum. luſtrata ciuitate, *Concordiæ templum* cõſtructum eſt. Hæc Appianus, & Plutarchus latiſſime: breuius autem Velleius, Florus, Oroſius, atque Epitomæ. De legibus Gracchi ſic Pædianus in Verrem; C. Gracchus legem tulit, vt equites R. iudicarẽt. Cicero pro Rabirio, C. Gracchus legem tulit, ne de capite ciuium Ro. iniuſſu populi iudicaretur. & pro domo: de legib. *III*; C. Gracchus de P. Popillio tulit, vt ei aqua & igni interdiceretur. & pro Sextio; C. Gracchus frumentariam legem ferebat. res iucunda erat plebi; repugnabant boni, quod ab induſtria plebem ad deſidiam auocari putabant, & ærarium exhauriri videbant. Vnde inquit in *III* Tuſcul. C. Gracchus cũ largitiones maximas feciſſet, & effudiſſet ærarium, verbis tamen defendebat ærarium. Item pro domo; C. Gracchus prouincias conſulares non modo non abſtulit à ſenatu, ſed vt neceſſe eſſet quotannis conſtitui per ſenatum. Item pro Cluentio; C. Gracchi lex, ne quis coeat vt publico iudicio

conde-

condemnet quenquam. De nece autem ſic Cicero in Antonium, & in Catilinam; Senatus, quod L. Opimius cos. verba fecit de rep. de ea re ita cenſuit; vt L. Opimius conſul remp. defenderet. igitur Q. Metellus, cuius quatuor filii conſulates; P. Lentulus princeps ſenatus, cum L. Opimio conſule, aliique cõplures, armati, Gracchum in Auentinum perſequuti ſunt. quo in prœlio Lentulus graue vulnus accepit; interfectus eſt Gracchus, & M. Fuluius conſularis, eiuſq; duo adoleſcentuli filii. Itẽ; C. Gracchus, quod agrarios concitaret, occiſus. Et Saluſtius; C. Gracchum triumuirum coloniis deducẽdis, occidit Opimius. Et Pędianus; C. Gracchus tribunicius eſt interfectus. Quod dixi, vt oſtenderem Valerium errare; qui C. Gracchum in tribunatu necatum ſcripſit. De M. autem Fuluio ſic Cicero pro domo; M. Fuluius, quia cum Graccho contra ſalutem reip. fecerat, & ſenatus ſententia interfectus eſt, & eius domus euerſa & publicata eſt; in qua porticũ poſt aliquãto Q. Catulus de manubijs Cimbricis fecit. Et Valerius lib. VI; M. Flacci corpore trucidato, penates ab imis fundamentis eruti ſunt. Flacciana area, cum diu penatibus vacua manſiſſet, à Q. Catulo Cimbricis ſpoliis adornata eſt.

DE COS. AN. DCXXXIII.

P. MANLIVM, C. Papirium conſules ſubdit in hunc annum Caſſiodorus. Manilium & Carbonem faſti Siculi. Vereor igitur vt P. MANLIVS ſit legendum. Maniliorum enim fere cognomen nullum auditum eſt: eorumque Publium prænomẽ fuiſſe accepimus. at collega eius C. Papirius Carbo eſt; qui tribunus pl. Claudio & Perperna cos. poſt triumuir agris diuidũdis à C. Graccho deſignatus eſt; quique primum plebis partes ſequutus, poſt ad optimates ſe cõtulit. De quo ſic Cicero in *II* de oratore, L. Opimii cauſſam defendebat ad populum C. Carbo conſul, nihil de C. Gracchi nece negabat; ſed id iure pro ſalute patriæ factum eſſe dicebat. Id autem ſignificat quod eſt in Epitoma LXI; L. Opimius accuſatus ad populum à Q. Decio tribuno plebis, quod indemnatos ciues in carcerem conieciſſet, abſolutus eſt.

De Cenſoribus, & Luſtro LXI.

QVINQVENNII ratio poſcit, vt in hunc annum cenſores & luſtrum coniiciamus. Qui autem cenſores fuerint, vix in tãto annalium R. ſilentio, diuinare poſſum. vtar autem, vt ſupra, coniecturis ex hiſtoriarum libris, quos nobis vetuſtas reliquit, ſumptis. Placet igitur alterum ex his fuiſſe Q. Metellum Balearicum, Macedonici filium; quia tradit Velleius Macedonicum elatum eſſe à filio vno conſulati & cẽſorio, altero conſulari; tertio, cõſule; quarto, cãdidato conſulatus, quem magiſtratum adeptus eſt. Et Cicero de finibus V, Q. Metellus, inquit, tres filios conſules vidit: è quibus vnum etiam cenſorem & triumphantem, quartum autem prætorem. Et Plin. lib. *VII*, Macedonicum à quatuor filiis illatum rogo, vno prætore tribus cõſularibus, duobus triumphalibus, vno cenſorio ſcribit. Nunc ſi quæratur qui ſit è duobus triumphalibus qui cenſuram geſſerit, an Balearicus, an Dalmaticus: profecto Balearicũ reſpõdebo: quia Cicero poſt reditum ad Quirites ait, de Metellis his loquẽs: Non L. Dalmaticus conſularis, non C. Metellus cẽſorius: non prætermiſſurus certe etiam in L. Dalmatico cenſuram, ſi eam geſſiſſet. Ergo ſi Q. Metellus cenſor fuit, & ante patris mortem fuit, qui M. Cæcilio Metello filio cõſule mortuus eſt, nec niſi poſtquam cõſul fuit, cenſuram cepit: profecto hoc anno eam geſſerit neceſſe eſt. Huic autem L. Calpurnium Piſonem Frugĩ adiunxi, eum qui X*III* ante annis conſul fuit; quem & ipſum cenſorium eſſe inuenio. De eo enim ſic Cicero in Bruto: L. Piſo trib. pl. legem primus tulit de pecuniis repetundis, & annales reliquit, Huius teſtimonium ex annalibus profert Dionyſius lib. *IIII*, & vocat Λεύκιον Πίσωνα Φρύγι ἐν ταῖς ἐνιαυσίαις ἱστορίαις. & in *II*, ὡς Πίσων Λεύκιος ὁ τιμητικὸς ἱστορεῖ. id eſt, *L. Piſo Frugi in Annalibus*. &, *Vt L. Piſo Cẽſorius ſcribit*. Plinius etiam libro X*III*. cap. X*III*, eundem Piſonem cenſorium citat. Nemo eſt præterea ex conſularibus, quem cenſorium fuiſſe acceperimus, præter hunc. Nam Cn. Domitii Ahenobarbi certum habemus cenſuræ annum. plebeii autem, quod fieri cœptum erat, duo comparati ſunt. Factum etiam eſſe ab his luſtrum LXI, & priora & poſteriora luſtra demonſtrant.

DE COS. AN. DCXXXIIII.

L. Cæcilivm, L. Aurelium conſules ſuggerit Caſſiodorus & Obſequens: Metellum & Cottam faſti Siculi. Cæcilii Metelli & Cottæ cōſulū meminit Plutarchus in Mario: quem Marium his cos. tribunatū plebis geſſiſſe, Metellumq; conſulem in carcerem cōieciſſe ſcribit. Cotta eſt ille in cuius cōſularis locum C. Cæſarem flaminem dialem eſſe factū tradit Velleius. L. Metellus, eſt filius L. Metelli Calui eius, qui cos. fuit anno DCXI. Idem poſt cenſor & pontifex maximus factus eſt.

DE COS. AN. DCXXXV.

Hic annus conſules habuit M. Catonem, Q. Marcium, teſte Caſſiodoro & Obſequente. Catonem & Marcium edunt faſti Siculi; Eutropius M. Porcium Catonem, & Q. Marcium. Eorum meminit Valerius libro V; Q. Marcius Rex, inquit, ſuperioris Catonis in conſulatu collega, à rogo filii vnici protinus curiam petiit, ſenatumq; quem eo die lege haberi oportebat, cōuocauit. Et Plinius libro *II*; Tres ſolos, inquit, antiqui viderunt Q. Marcio, M. Porcio cos. Gellius porro ſcribit libro X*III*, M. Catonem M. F. M. N. conſulē cum Q. Marcio fuiſſe; atque in eo conſulatu in Africam profectum, in prouincia obiiſſe. Et Velleius libro *I*, atque Eutropius, M. Porcio, Q. Marcio cos. *Narbonem Marcium* in Gallia coloniam eſſe deductam. Catone autem conſule immolante Obſequens inquit exta contabuiſſe, caput iocinoris inuentum non eſſe. Africa hoc anno propter aliquot forte motus, prouincia conſularis facta eſt, cum Catoni conſuli fuerit decreta.

DE COS. AN. DCXXXVI.

Consvles deinceps tradit Caſſiodorus L. Cæcilium, & Q. Mucium Metellum & Scæuolam faſti Siculi; L. Cæcilium Metellum, Q. Mucium Scæuolam Eutropius. In tabula etiam vetuſta de Genuenſium finibus, hi conſules nominantur, L. CAECILIVS Q. F. & Q. MVCIVS Q. F. Eſt autem hic L. Cæcilius Metellus, qui poſtea à Dalmatis victis *Dalmaticus* appellatus eſt: quem Plutarchus in Coriolano, & in libro de fortuna Romanorum, *Diadematum* vocat, quod vlceris cauſſa diademate diu frontem obligauerit. Q. Mucius Scæuola, augur eſt, de quo Cicero in Lælio, & libro primo de oratore; filius Q. Scæuolæ conſulis anno DLXXIX. L. Metello Dalmatæ euenerunt.

De triumpho Q. Marcii Regis pro cos.

Hoc anno in Gallia bellum excitatum, indicat victoria Q. Marcii conſulis; de qua ſcriptum eſt apud Oroſium ita; Q. Marcius conſul, Gallorum gentem ſub radice Alpium ſitam bello aggreſſus eſt. qui cum ſe Romanis copiis circumſeptos viderent, belloq; impares fore intelligerent, occiſis coniugibus ac liberis, in flammas ſe proiecerunt. Et in Epitoma LXII; Q. Marcius conſul, Sarnos gentem Alpinam expugnauit. Qui autem ſint *Sarni* populi, nondum comperi. Rem vero geſtam eſſe à Marcio in Narbonenſi prouincia, oſtendit colonia ipſa, *Narbo Marcius* ab conditore appellata. de qua ſic Cicero in Bruto, L. Craſſus voluit adoleſcens in colonia Narbonenſi cauſſæ popularis aliquid attingere, eamq; coloniam, vt fecit, ipſe deducere. Triumphaſſe eum ſuſpicor ex minime dubia victoria eius. Triumphos enim aliquot ex Tranſalpinis bellis actos, indicant Cicero lib. *II* de off. cū ait de Cæſare ita; Portari in triumpho Maſſiliam vidimus, & ex ea vrbe triumphari, ſine qua numquam noſtri imperatores ex Tranſalpinis bellis triumpharunt.

DE COS. AN. DCXXXVII.

Cassiodorvs prodit in hūc annum conſules C. Licinium Getam, & Q. Maximum: Getam & Maximum faſti Siculi; Getam & Eburnum Cuſpiniani: quorum C. Geta poſt in cenſura etiam commemoratur. De Q. Maximo loquitur Cicero pro Murena, ſic; Quis L. Philippū ſummo ingenio, opera, gratia, nobilitate, à M. Herennio ſuperari poſſe arbitratus eſt; quis Q. Catulum humanitate, ſapientia, integritate

ante-

antecellentem, à Cn. Manlio; quis M. Scaurum, hominem grauiſſimũ, ciuem egregium, fortiſſimum ſenatorem; à Q. Maximo? Et Feſtus, *Pullus Iouis* dicebatur Q. Fabius; cui cognomen *Eburno* erat, propter cãdorem, quod eius natis fulmine icta erat. Fabium Ebutnum filium impudicũ, cognita domi cauſſa, necaſſe tradit Quintilianus declam. III. quin Q. Fabium Seruilianum vocat Valerius.

De triumpho L. Metelli pro cos. de Dalmatis.

DALMATÆ pacati quieuiſſe videntur poſtquam P. Scipio Naſica de iis triumphauit anno DXCVIII. Hoc autem tempore (vt ſcribit Apptanus) L. Metellus conſul, nulla eorum culpa, triumphãdi libidine, bellum illis intulit; atque ab iis amice exceptus, Salonæ eorum vrbe hibernauit. poſt autem deportato Romam exercitu, ſine cauſſa triumphauit. Prœlio autem opes eorum acciſas eſſe, oſtendit Epitoma LXII, in qua eſt; L. Cæcilius Metellus Dalmatas ſubegit. Et Pædianus in Verr. Ædem Caſtoris L. Metellus exſtruxit de manubiis; qui ſubactis Dalmatis, *Dalmaticus* appellatus eſt. De triumpho autem eius in hunc modum loquitur Eutropius; M. Porcio Catone, Q. Marcio Rege, Narbo colonia in Gallia deducta eſt: annoq; eodem à L. Metello & Q. Mucio Scæuola cos. de Dalmatis triumphatum eſt. Neminem autẽ eſſe tam cæcum arbitror, quin horum verborum mendum videat. neque enim Scæuola triumphauit, ſed ſolus Metellus. vt vere Plinius dixerit, Macedonicum morientẽ reliquiſſe filios duos triumphales; id eſt, Balearicum, & Dalmaticum.

DE COS. AN. DCXXXVIII.

DEINCEPS ſequuti cõſules M. Metellus, M. Scaurus, auctore Caſſiodoro: Scaurus & Metellus faſtis Siculis. M. Metellus, eſt tertius è filiis Macedonici, de quibus ante diximꝰ. De M. Scauro ita Pædianus; M. Scaurus ita fuit patricius, vt tribus ſupra eum ætatibus iacuerit domus eius fortuna. nam neque pater, neque auus, neq; proauus, vt puto, propter tenues opes, & nullam vitæ induſtriam, honores adepti ſunt. Et Cicero pro Murena; M. Æmilius Scaurus memoriam prope intermortuam generis ſui virtute renouauit. Et Plutarchus de fortuna Rom. Æmilius Scaurus, ex humili vita & humiliore genere nouus homo, à fortuna ſublatus, princeps ſenatus factus eſt. Hic anno priore ſuperatus fuit in petitione cõſulatus à Q. Maximo; auctore Cicerone pro Murena. hoc autem anno, P. Rutiliũ ſuperauit; eodem teſte in Bruto. M. Scaurus, inquit, & P. Rutilius, cum vna cõſulatum petiiſſent, non ille ſolum qui repulſam tulerat, accuſauit ambitus deſignatum competitorem; ſed Scaurus etiam abſolutus, Rutilium in iudicium vocauit. Et Plin. lib. II; Tacta Iunonis ædes Scauro cõſule, qui mox princeps fuit. Et lib. VIII; Sorices & ipſos cõdi hieme, auctor eſt Nigidius, ſicut glires; quas cenſoriæ leges, princepsq; M. Scaurus in conſulatu non alio modo cœnis ademere, quam conchylia. Et in lib. de viris illuſtribus; M. Æmilius Scaurus, nobilis pauper. nam pater eius, quamuis patricius, ob paupertatem carbonariam fecit. idem primo dubitauit, honores peteret, an argentariam faceret, ſed eloquentiæ cõſultus, ex ea gloriam peperit. conſul legem de ſumptibus & libertinorum ſuffragiis tulit. Scaurus Ligures, Metellus Sardiniam obtinuit.

De cenſoribus, & Luſtro LXII.

CASSIODORVS his cos. cenſores fuiſſe L. Metellum & Cn. Domitium notat; eoſdemq; artem ludicram ex vrbe remouiſſe, præter Latinum tibicinem cum cãtore, & ludum talorum. Eorundem mentio eſt in Epitoma LXII, poſt L. Dalmatici victoriam, his verbis; L. Cæcilius Metellus, Cn. Domitius Ahenobarbus cẽſores, duos & triginta ſenatu mouerunt. Et apud Valeriũ lib. II; Geta cum à L. Metello, Cn. Domitio ſenatu motus eſſet, poſtea cenſor factus eſt. L. Metelli & Cn. Domitii cẽſorum meminit quoq; Cicero in Verr. Luſtrum ab his conditum puto anno (vt aſſolebat) ſequenti. Nam in Epitoma LXIII, poſt C. Porcium conſulem ſic de luſtro agitur; Luſtrum à cenſoribus conditum eſt. cenſa ſunt ciuium capita CCCXCIIII millia CCCXXVI. Ab his cenſoribus lectum principem ſenatus M. Æmilium Scaurum, indicat Saluſtius in Iugurtha; qui anno DCXLI vocat hunc conſularem, & tum prin-

T 3

cipem ſenatus. & Plin.lib. *II*; Tacta, ait, Iunonis ædes Scauro conſule; qui mox princeps fuit. Hunc autem L.Metellum, non Dalmaticum eſſe arbitror, ſed Calui filium eum qui quatuor ante annis conſul fuit.

De triumpho M. Aemilii Scauri cos. de Liguribus.

M. SCAVRVM prouinciam habuiſſe tradit Cicero in v Verrina; rem in Liguribus geſſiſſe, Strabo lib. v, his verbis; Magna intra Padum pars paludibus occupabatur; per quas Annibal magnis difficultatibus iter fecit in Tuſciam. Ceterũ Scaurus, deductis ex Pado vſq; in Parmenſium agrum foſſis nauigationibus commodis, paludes ipſas exſiccauit è campis. per Placentina enim arua Trebia Padum influẽs, aliiq; complures ante fluuii, præter modum ſtagnant. Hic eſt ille Scaurus, qui per Piſas & Lunam vſque Sabatios *viam* ſtrauit *Aemiliam*, & hinc per Derthonem. Eundem exercitum & imperium habuiſſe docet Frontinus libro *IIII*, cũ ait; Pomifera arbor, quam in pede caſtrorum fuerat complexa metatio, poſtero die abeũte exercitu, qui ſub M.Scauro meruit, intactis fructibus relicta. Poſtremo in conſulatu Ligures ab eo domitos; deque iis triumphatum eſſe, ſcriptum eſt in libro de viris illuſtribus; quo loco viam Æmiliam ab eo etiam cenſore ſtratam proditum eſt.

DE COS. AN. DCXXXIX.

M'. ACILIVM Balbum, C. Catonem conſules ſuggerit Caſſiodorus: Balbum & Catonem faſti Siculi; M'. Acilium, C.Porcium Obſequẽs. Eorundem meminit Plinius lib. *II*: Circa ſolem, inquit, arcus apparuit C.Porcio, M'. Acilio cos. Item; Relatũ lacte & ſanguine pluuiſſe M'. Acilio, C. Porcio cos. Acilium prænomine Manii afficit Plutarchus in Mario. eſt autem, vt opinor, filius M'. Acilii L.F. Balbi, conſulis anno DC*III*. C. Cato frater eſt M.Catonis, eius qui quadriennio ante conſul fuit, nepos M.Catonis Cenſorii, atque Africani ſororis filius, vt ait Velleius, Cicero in Verrem, & in Bruto. Atque hic quidem Macedoniam ſortitus eſt. M'.Acilium, M'. Acilii filium eſſe arbitror, eius qui conſulatum geſſit anno DC*III*.

De bello Thracico, & triumpho T. Didii pro pr.

QVI de bello Thracico ſcribunt, ii fere à C. Catone conſule illud exordiuntur. quamquam bellum in Thracia multo ante geſtum eſſe, declarat res bene cũ Scordiſcis à M.Coſconio prætore viginti ante annis geſta. Puto autẽ eos iccirco à Catone initiũ belli narrandi ducere, quod ante res à prætoribus geſta ſit, hic autẽ primus cõſul eo miſſus ſit. vt antẽ excitatum, nunc demum grauius factum fuiſſe videatur. Miſſum tamen cum eo prætorem T.Didium reor; vt quondam etiam Q.Fabius cos. & C.Lælius prætor in Hiſpaniam aduerſus Viriathum miſſi ſunt; ex his autem cõſulem Catonem male pugnaſſe, prætorem proſpere. De Catone ſic ſcriptum eſt apud Eutropium; C. Cato conſul bellum Scordiſcis intulit; ignominioſeque pugnauit. Et in Epitoma LX*III*; C.Porcius cos. in Thracia male aduerſus Scordiſcos pugnauit. Et apud Velleium libro *II*; Cato conſularis, M. Catonis nepos, Africani ſororis filius, repetundarum ex Macedonia damnatus eſt, cum lis eius *IIII* M. æſtimaretur. Idem Cicero in Verrem. De Didio ſic Florus; Non fuſus modo à Scordiſcis aut fugatus, ſed (ſimile prodigio) omnino totus interceptus exercitus quẽ duxerat Cato. Didius vagos & libera populatione diffuſos, intra ſuam repulit Thraciam. Et Rufus Didius vagãtes Thracas repreſſit. Eundem ex Macedonia triumphaſſe, auctor eſt Cicero in Piſonem: Quin tu me vides, inquit, qui, ex qua prouincia T.Flamininus, L. Paullus, Q.Metellus, T.Didius, innumerabiles alii, leui cupiditate commoti triumpharunt, ex ea ſic redii, vt ad portam Eſquilinam, Macedonicam lauream conculcarim. Præterea cum idem T.Didius iterum triumphauerit (auctoribus lapidibus Capitolinis) an. DCLX, facile intelligi poteſt, eum hoc tẽpore primum triumphaſſe. Quamquam ſi Didius hoc anno prætor in Macedoniam profectus eſt, eum potius ſequenti anno triumphaſſe pro pr. puto. Sed fortaſſe, vt ſæpe alias, vaticinamur. Qui certiora habet, ea ſequatur, per me licet.

DE COS. AN. DCXL.

C. Cæcilivm, Cn. Papirium conſules ſubdit Caſſiodorus & Obſcquens: Metellum & Carbonem faſti Siculi: C. Cæcilium Metellum & Cn. Carbonem Eutropius. De his cos. loquitur Plinius libro *II*, eum ait; Lumẽ de cœlo noctu viſum eſt C. Cæcilio, Cn. Papirio cos. Eoſdem anno DCXL ab v.c. conſulatum geſſiſſe, tradit Tacitus in lib. de moribus Germanorum. C. Metellus, eſt quartus C. Metelli Macedonici filius, quem moriens prætorium & candidatum cõſulatus reliquit; vt ſupra diximus. eum cognomen ex contumelia traxiſſe, auctor eſt Cicero de orat. lib. *II*. cognomẽ autem fuit *Caprarius*. vt ait Plutarchus de Fortuna Romanorum. Carbonem, C. Carbonis filium eſſe reor eius qui V*II* ante annis conſul fuit; patrem Cn. Carbonis conſulis anno DCLXIX. Metello Macedonia, Carboni Illyricum euenerunt.

De triumpho M. Metelli pro cos. de Sardis, C. Metelli Caprarii cos. ex Macedonia.

Trivmphasse autem M. Metellũ pro cos. hoc anno de Sardis, C. Metellum cos. fratrem eius ex Macedonia, ſcriptum eſt apud Eutropium, ita; C. Cæcilio Metello, & Cn. Carbone cos. duo Metelli fratres triumpharunt; alter ex Sardinia, alter ex Thracia. & apud Rufum, Sardiniam & Corſicam Metellus vicit, triumphauitque de Sardis, qui rebellauere ſępe. Iuncta adminiſtratio harum inſularum fuerat; poſt ſuos prætores habuit. Vnde etiam ſcripſit Velleius; Circa eadem tempora *II* Metelli fratres vno die triumpharũt. Ex quo apparet, Catoni Metellum in Thraciam ſucceſſiſſe. cuius tamen Metelli non meminerunt ii qui de bello Thracico tradiderunt.

De bello Cimbrico.

Iisdem conſulibus Cimbros arma mouiſſe, ſcriptũ reliquit Tacitus de moribus Germanorum. Cimbrorum (inquit) arma, primum audita ſunt anno DCXL, Cæcilio Metello, & Papirio Carbone cos. Et Obſequens; C. Cæcilio, Cn. Papirio cos. Cimbri Teutoniq;, Alpes tranſgreſſi, fœdam ſtragem Romanorum ſociorumq; fecerũt. Eutropius item Romæ nuntiatum his cos. tradit, Cimbros è Gallia in Italiam veniſſe. Cur autem mouerint, cauſſa affert Florus; quod ab extremis Galliæ profugi, cum terras eorum inundaſſet Oceanus; nouas ſedes toto terrarũ orbe quærerent. Hi vero, quod finibus ſuis nunquam exiſſent, & quod lõginquis è regionibus proficiſcerentur, vnde venirent, aut quinam eſſent, ignorabatur. Romani autem eos Germanos eſſe ex iis qui ad Septemtrionalem Oceanum incolũt, arbitrabantur, quod Germanorum lingua prædones *Cimbri* appellarentur. Hæc Plutarchus in Mario. Cum autem in Illyricum veniſſent, Cn. Carbo cos. cui ea prouincia obtigerat, ab iis fuſus acie ac victus eſt. ſiquidem in Epitoma LX*III*, ita ſcriptum eſt; Cimbri gens* vaga, populabundi in Illyricum venerũt. ab iis Papirius Carbo cos. cum exercitu fuſus eſt. Et apud Strabonem; Cn. Carbo ad Noreiam oppidum collatis cum Cimbris ſignis, nihil profecit. Velleius etiam ſcribit effuſam immanem vim Germanarum gentium, quibus Cimbris ac Teutonis nomen erat, Carbonem cos. fudiſſe fugaſſeque, & exercitu exuiſſe. De eodem Carbone victo auctor eſt etiam Tacitus, & Vegetius. Carbone autem ſuperato, quieuiſſe vſque ad Silanum cos. Cimbri videntur.

DE COS. AN. DCXLI.

M. Livivm Druſum, L. Piſonem conſules in hunc annum commemorat Caſſiodorus: Druſum & Piſonem faſti Siculi. L. Piſo cõſularis occiſus poſtea eſt à Tigurinis L. Caſſio conſule, auctore Oroſio; auus L. Piſonis ſoceri C. Cæſaris, vt ipſe Cæſar ſcribit lib. primo de bello Gallico; filius L. Piſonis Cæſonini, cos. an. DCV. M. Druſus, C. Druſi filius dicitur à Cicerone in Bruto, eius qui conſul fuit anno DCVI.

De triumpho M. Druſi cos. ex Macedonia.

M. Drvsvm in Thracia proſpere pugnaſſe poſt Didium, inuenio apud Florum: qui ita ſcribit: Didius Scordiſcos vagantes intra ſuam repulit Thraciam. Druſis vlte-

rius egit,& vetuit tranſire Danubium. Et apud Rufum; Thraces M. Druſus intra fines proprios continuit. Et in Epitoma LXIII; Liuius Druſus cos. aduerſus Scordiſcos gentem à Gallis oriundam, in Thracia feliciter pugnauit, magnumque honorem tulit. Puto autem hunc etiam ſequenti anno rem in Thracia geſſiſſe; quod conſulum eius anni alter Numidiam, alter Italiam ſortitus ſit. Druſum autem triumphaſſe, inde apparet, quod Suetonius tres Liuiæ gẽtis triumphos edit: quorum priores à Salinatore acti ſunt, tertius hic à Druſo.

DE COS. AN. DCXLII.

CONSVLES edit in hunc annum Caſſiodorus P. Scipionem, L. Calpurnium Beſtiam: faſti Siculi Naſicam & Beſtiam: Obſequens P. Scipionem, L. Calpurnium: Saluſtius, Eutropius, & Oroſius, P. Scipionem Naſicam, & L. Calpurnium Beſtiam. P. Naſicę Scipionis, & L. Beſtiæ conſulum, meminit etiam Valerius lib. I, cap. VI. Cicero autem P. Scipionem, P. Scipionis Serapionis filium, L. Beſtiæ collegam, in conſulatu mortuum eſſe tradit in Bruto. Idem pro Plancio P. Naſicam, repulſam in ædilitate paſſum, conſulem eſſe factum ſcribit. Beſtiæ etiã mentio eſt in fragmento Capitolino. P. Naſicæ Italia, L. Beſtiæ Numidia prouinciæ obtigerunt. Saluſtius auctor.

De bello Iugurthino.

SALVSTIVS, ac ceteri qui belli Iugurthini initia litteris prodiderunt, his conſulibus bellum contra Iugurtham ſuſceptum tradunt. Iugurtha auum Maſaniſſam, patrem Micipſam Numidiæ reges per adoptionem adeptus, agitatus regni cupiditate, primum Hiempſalem fratrem per inſidias necarat; deinde in Adherbalem alterũ ſe conuerterat. Cum Adherbal Romam de Iugurtha queſtum profugiſſet, Iugurtha eo miſſa ingenti pecunia, facile ſenatum in ſuam ſentẽtiam traxit. miſſos deinde à ſenatu legatos, qui regnum inter illum Adherbalemq; diuiderẽt, ſimiliter aggreſſus, corrupit pecunia. Cum autem Adherbal, bello ab eo petitus, & in oppido Cirta obſeſſus, contra denuntiationem ſenatus occiſus eſſet, Iugurthę bellum indictum eſt. Primus in Numidiam cũ exercitu miſſus eſt L. Calpurnius Beſtia; qui captus regis pecunia, pacem cum eo flagitioſam fecit: quæ à ſenatu improbata eſt. Hæc Saluſtius latiſſime: Florus, Oroſius, Eutropius, alii, breuiores.

De citeriore Hiſpania rebellante.

POST aliquot tempora quam Hiſpania à Scipione pacata fuit, nouæ ibi defectionum cauſſæ extiterunt. ad eosq; motus reprimendos miſſus eſt Calpurnius Piſo, atq; in Piſonis locum Ser. Galba. Cimbris autem in Galliam irrumpentibus, ac ſeruis Siciliam iterum bello vexãtibus, legati Roma eo miſſi ſunt; qui honeſtioribus, quibus potuerunt, conditionibus, Hiſpanienſes tumultus compoſuerunt. Hæc Appianus in Hiſpanienſi ſcribit hiſtoria. Quæ hanc mihi videntur habere ſententiam, vt quoniã biennio poſt Cimbri redierunt, ac tertio poſt anno Ser. Galba conſulatum iniuit. idẽ Galba anno antequam Cimbri recederent, Hiſpaniam prætor obtinuerit; ante Galbam autẽ Calpurnius Piſo hoc anno. de quo Piſone neſcio an forte intelligat Cicero in Verrem, cum ſcribit; Sunt veſtrum iudices quam multi, qui L. Piſonem cognouerunt, huius L. Piſonis, qui prætor fuit, patrem. is cum eſſet in Hiſpania prætor, quã in prouincia occiſus eſt, neſcio quo pacto, dũ armis exercetur, annulus aureus, quẽ habebat, fractus eſt & diminutus, &c. Eundem autem filium ſcribit fuiſſe L. Piſonis Frugi, qui trib. pleb. primus de repetundis legem tulit.

DE COS. AN. DCXLIII.

SP. POSTVMIVM, M. Minucium cos. Caſſiodorus ſuggerit: Albinum & Rufum faſti Siculi: Sp. Albinum, Q. Minucium Rufum Saluſtius. M. Minucii meminit etiam Velleius, & Epitoma LXV. Alter autem eſt ex duobus fratribus, de quibus mẽtio fit in tabula quadam vetere de Genuenſium finibus, ita; Q. M. MINVCIEI Q. F. RVFEI, DE CONTROVERSIIS INTER GENVATEIS ET VEITVRIOS IN RE PRÆSENTE COGNOVERVNT, L. CAECILIO Q. F. Q. MVCIO

Mvcio Q. F. cos. In fragmento Capitolino eſt etiam mentio Albini. Minucio Macedonia, Poſtumio Numidia obtigit.

De re geſta cum Iugurtha, & triumpho M. Minucii pro cos. de Thracibus.

Hoc anno Sp. Poſtumius cos. cui Numidia obuenerat, poſt Beſtiam aduerſus Iugurtham miſſus, pecunia (vt creditur) à rege corruptus, bellum traxit, quoad Romã comitiorum cauſſa rediit. A. Poſtumius frater eius legatus, quẽ pro pt. caſtris conſul præfecerat, prœlio aduerſus Iugurtham infeliciter geſto, pacem quoque turpem fecit; quam ſeruandam non eſſe ſenatus cenſuit. auctor Saluſtius, & alii. At vero M. Minucius, qui Macedoniam ſortitus erat, rem cum Thracibus non modo in conſulatu, ſed etiam pro conſule bene geſſit. Hoc annalium qui exſtant, verba docent. Frontinus lib. 11; Minucius Rufus imp. cum à Scordiſcis Daciſque premeretur, quibus impar erat numero, præmiſit fratrem & paucos equites vna cum æneatoribus; præcepitque, vt cum vidiſſet contractum prœlium, ſubitus ex diuerſo ſe oſtenderet, iuberetq; æneatores concinere. Sonantibus montium iugis, ſpecies ingẽtis multitudinis offuſa eſt hoſtibus; qua perterriti, dedere terga. Et Eutropius; A Minucio Rufo in Macedonia Scordiſci & Triballi victi. Florus autem poſt Druſi victoriam; Minucius Scordiſcos toto vaſtauit Hebro, multis quidem amiſſis, dum per perfidum glacie flumen equitatur. Et Sextus; Minucius Thracas in Hebri fluminis glacie vaſtauit. In Epitoma autem poſt Silani cos. mentionem; M. Minucius pro cos. cõtra Thracas feliciter pugnauit. Porro autem triumphaſſe eum, his tradit verbis Velleius; Per eadem tempora clarus eius Minucii, qui porticus, quæ hodieque celebres ſunt, molitus eſt, ex Scordiſcis triumphus fuit. Quieuiſſe autem Thracas his victoriis fractos, per multos poſt annos opinor.

DE COS. AN. DCXLIIII.

Consvles ſubſequutos tradit Caſſiodorus Q. Metellum, & M. Silanum: faſti Siculi Metellum & Silanum: Q. Cæcilium Metellum Numidicum, M. Iunium Silanum, Pædianus & Eutropius. Eorum etiam meminit Cicero in Bruto. Q. Metellus Numidicus, inquit, & eius collega M. Silanus, dicebant de rep. quod eſſet illis viris & conſulari dignitati ſatis. Metellus à Numidia victa *Numidicus* dictus auctore Velleio. Hunc Q. Metellum L. F. vocat Cicero in epiſtola ad Lentulum, in Sextiana, & Corneliana. fuit autem L. Metelli Calui filius. In fragmento Capitolino eſt etiam SILANI mentio.

De cenſoribus.

Qvinqvennale annorum interuallum poſtulabat, vt in annum priorem cenſores conücerentur. verum quia fragmenta conſulum Capitolinorum nullos eo anno interponi cenſores patiuntur, credendum eſt, eo anno cenſores nullos in ciuitate fuiſſe. hoc autem anno quin fuerint, nemo dubitare poteſt, qui iiſdem fragmentis fidem habeat, neque enim litteræ illæ, IN MAG. M. E. ad quem, præterquam ad cenſorem mortuum, referantur, inuenio. Fuiſſe autem hos M. Æmilium Scaurum, & M. Liuium Druſum opinor; primum, quod vterque conſularis eſt; deinde, quod Plutarchus in Quæſtionibus ſcribit; hos in cenſura collegas fuiſſe; cumq; Druſus in magiſtratu mortuus eſſet, Scaurum abdicaturum non fuiſſe, niſi tribunorum iuſſu in carcerem ductus eſſet. M. certe Scaurum cenſorem *Aemiliam viam* ſtrauiſſe, *pontem Aemilium* feciſſe, ſcriptum inuenio in libro de viris illuſtribus.

De re geſta cum Cimbris.

Consvlem nullum inuenio poſt Cn. Carbonem ad hunc vſq; annum Galliam prouinciam ſortitum. nam Druſus & Rufus Macedoniam, Naſica Italiam, Beſtia atque Albinus Numidiam obtinuerunt. omnes autem annales poſt Carbonem conſulem Silanum cum Cimbris decertaſſe produt. Si autem quærimus, quid Cimbri victo Carbone geſſerint, profecto eos arma aduerſus Gallos, eos qui imperio populi Ro. ſubiecti non erant, atq; inde aduerſus Hiſpanos tranſtuliſſe reperiemus. De Gal-

lis auctorē habemus Cæſarem; apud quem Critognatus Aruernus lib. VII ita loquitur; Mei conſilii eſt facere, quod noſtri maiores nequaquam pari bello Cimbrorum Teutonumq; fecerunt; qui in oppida cōpulſi, ac ſimili inopia ſubacti, eorū corporibus qui ætate inutiles ad bellum videbantur, vitam tolerauerūt, neq; ſe hoſtibus tradiderunt. cuius rei exemplum ſi nō haberemus, tamē libertatis cauſſa inſtitui, & poſteris prodi, pulcherrimum iudicarē. nam quid illi ſimile bello fuit. depopulata Gallia, magnaq; illata calamitate, Cimbri aliquando finibus noſtris exceſſerūt, atq; alias terras petierūt; iura, leges, agros, libertatem nobis reliquerunt. De Gallis & Hiſpanis, à quibus expulſi Cimbri, hoc anno in Italiam remigrarunt, teſtis eſt Florus, cum ait; Cimbri, excluſi ex Gallia & Hiſpania, cum in Italiam remigrarent, miſerunt legatos in caſtra Silani, inde ad ſenatū, petētes vt populus R. aliquid ſibi terræ daret quaſi ſtipendium; cæterū vt vellet, manibus atq; armis ſuis vteretur. repulſi, quod precibus nequiuerant, armis petere cōſtituunt. ſed primum impetum barbarorū Silanus ferre nō potuit. Et epitoma; M. Iunius Silanus cos. aduerſū Cimbros infeliciter pugnauit. legatis Cimbrorum, ſedem & agros in quibus conſiderent, poſtulātibus, ſenatus negauit. De Silano item victo, ſic Pædianus in Cornelianam; Q. Cæcilius Metellus Numidicus, & M. Iunius Silanus, cōſules fuerunt bello Cimbrico; quod diu praue ſimul & infeliciter geſtum eſt; atq; ipſe quoq; hic Iunius male aduerſus Cimbros rē geſſit; ac plures leges, quæ per eos annos quibus hæc gerebātur, populo latæ erāt, abrogauit. Item; M. Iunius Silanus quinquennio ante conſul fuit, quā Domitius tribunus pl. atque ipſe quoq; aduerſus Cimbros male rem geſſit. quā ob cauſſam Domitius eum apud populum accuſauit, criminatusq; eſt, bellum eum Cimbris iniuſſu populi geſſiſſe; idq; principium fuiſſe calamitatum quas eo bello populus accepiſſet; ſed pleniſſime Silanus abſolutus eſt. Cum autem hæc ita habeant, miror Eutropium ita ſcribere; A M. Iunio Silano collega Q. Metelli Cimbri in Gallia victi.

De re geſta cum Iugurtha, & triumpho Q. Metelli Numidici pro coſ.

Q. CÆCILIVM Metellum conſulem, cui prouincia Numidia obuenerat, exercitu ad priſtinam diſciplinam redacto, duobus prœliis Iugurtham fudiſſe, Thalam oppidum diripuiſſe, vniuerſam Numidiam vaſtaſſe, ac regem ipſum per Mauros ac Gætuliam fugientem inſequutum, prorogato in alterum annum imperio, tertio anno Romam in conſulatu Marii rediiſſe, tradit latiſſime Saluſtius, & alii breuius. Triumphi eius ſic meminit Velleius libro II; Marius legatus Metelli, criminādo Metelli lentitudinem, effecit vt eum commeatu petito Romam veniſſet, conſul crearetur; belliq; pene patrati à Metello, qui bis Iugurtham acie fuderat, ſumma ſibi committeretur. Metelli tamen & triumphus fuit clariſſimus, & meritū virtuti cognomen *Numidicum* inditum. In lib. etiam de viris illuſtrib. eſt, Q. Metellum de rege Iugurtha triumphaſſe. Eutropius item duos triumphos de Iugurtha actos ſcribit; vnum à Metello, alterum à Mario. Gellius denique orationis meminit Q. Metelli Numidici, quam habuit de triumpho ſuo, lib. XII, cap. IX.

DE COS. AN. DCXLV.

SER. Galbam, M. Scaurum prodit in hunc annum conſules Caſſiodorus & Obſequens: Sulpicium & Scaurum faſti Siculi. Ser. Galbam conſularem fuiſſe Mario VI conſule, ſcribit pro Rabirio Cicero. filium eſſe Ser. Galbæ arbitror, conſulis an. DCIX. M. Scauri conſulis meminit Velleius & Tacitus. Hic eſt M. Aurelius Scaurus, qui poſt legatus à Cimbris eſt interfectus, vt eſt in Epitoma LXVII. Cicero in Bruto, poſtquam locutus eſt de Numidico & Silano collegis, M. Aurelius Scaurus, inquit, non ſæpe dicebat, ſed polite. Scaurum autem ſuffectum fuiſſe in locum alterius, qui antequam iniret, damnatus ſit, indicant, ſi recte ea interpretamur, Capitolina fragmenta. Eidem Gallia obtigit.

De cenſoribus, & Luſtro LXIII.

Ex Capitolinis fragmentis ſatis perſpicue intelligi poteſt, luſtrum LXIII factum eſſe his conſulibus, à quibus autem cenſoribus, parum cōpertum eſt. nos autem, quinam

nam eſſe potuerint, coniecturam ſequuti, aperiamus. Hos ergo Q. Fabium Maximum Allobrogicum, C. Licinium Getam eſſe ducimus. conſulares enim quærimus. Q. autem Fabius in cenſura Fabianum fornicem conſtruxiſſe à Pædiano traditur, his verbis: *Fornix Fabianus*, arcus eſt iuxta Regiam in Sacra via à Fabio cenſore conſtructus, qui à deuictis Allobrogibus *Allobrox* cognominatus eſt: ibique ſtatua eius propterea poſita eſt. De C. Geta ſic Cicero pro Cluent. Ponam illud vnum, C. Getam, cum à L. Metello & Cn. Domitio cenſoribus ex ſenatu eiectus eſſet, cenſorem ipſum poſtea eſſe factum. Idem ſcribit Valerius. neque vero niſi hoc luſtro cenſor eſſe potuit; quod aliorum luſtrorum certa cenſorum nomina habeamus. Vtriuſque meminit Frontinus de aquæ ductibus: quamquam non ſine labe vulgatorum librorum, in quibus eſt; C. Licinius Cæſula, & M. Fabius. Vide etiam ne hoc luſtro M. Scaurus iterum princeps ſenatus lectus ſit. nam in ſeditione Norbani anno DCLVIII, M. Æmilium Scaurum, principem ſenatus & ciuitatis, lapide percuſſum tradit Cicero II libro de oratore.

De re geſta cum Cimbris.

M. SCAVRVS cos. in locum Silani miſſus in Galliam videtur, atque tertiam cladem à Cimbris accepiſſe, ex eo quod ſcribit Tacitus in lib. de morib. German. Cimbri Carbone, & Caſſio, & Scauro Aurelio, & Seruilio Cæpione, M. quoque Manilio fuſis, quinque ſimul conſulares exercitus populo Ro. abſtulerunt. Et Velleius; Cimbri Cæpionem Maniliumque conſules, & ante Carbonem Silanumque fuderunt fugaruntque in Galliis, & exuerunt exercitu; Scaurumque Aurelium conſulem, & alios celeberrimi nominis viros trucidarunt. Quinctilianus item declamatione tertia Scaurum exercitum amiſiſſe ſcribit.

De triumpho Q. Cæpionis pro pr. & bello Luſitanico.

BELLVM hoc tempore in vlteriore Hiſpania redintegratum eſt, quæ D. Bruti imperio pacata fuerat. Excitatum autem à latronibus puto; qui eam paſſim diripientes vexabant. Hoc indicat Plutarchus, qui ſcribit C. Marium ex prætura vlteriorem Hiſpaniam ſortitum, eam latrociniis, quibus infeſta erat, liberaſſe. fuit autem Marius prætor ſeptem annis ante quam conſul. quem eundem cum Luſitanis pugnaſſe ſcribit Appianus. Inter ceteros prætores, qui hoc tempore eo miſſi ſunt, Q. Cæpionis fama excellit. Is priore anno in prætura Luſitanos ſortitus, hoc anno (vt puto) de Luſitanis triumphauit; ac triennio poſt pro conſule cum Cimbris male rem geſſit. Hoc docet Eutropius, qui poſt Minucianam de Scordiſcis victoriam, Luſitanos à Seruilio Cæpione deuictos tradit. quod ab eo in prætura factum, elici ex Valerio poteſt, qui lib. VI ſcribit; Q. Cæpio, præturæ ſplendore, triumphi claritate, conſulatus decore, max. pontificis ſacerdotio, vt ſenatus patronus diceretur, aſſecutus, in publicis vinculis ſpiritum depoſuit.

DE COS. AN. DCXLVI.

L. CASSIVM, C. Marium conſules in hunc annum comparat Caſſiodorus: Longinum & Marium faſti Siculi. Eorum meminit etiam Plinius lib. X. L. Caſſio, C. Mario coſs. inquit bubone viſo, vrbs luſtrata eſt. C. Marium duabus repulſis ædilitatis acceptis conſulem factum, ſcribit Cicero pro Plancio, & Plutarchus in Mario. De eodem etiam idem ſic libro III de officiis; C. Marius, cum à ſpe conſulatus longe abeſſet, & ſeptimum annum poſt præturam iaceret, neque petiturus vnquam conſulatũ videretur, Q. Metellum, cuius legatus erat, cum ab eo imperatore ſuo Romam miſſus eſſet, criminatus eſt; bellum illum producere: ſe ſi conſulem feciſſent, breui tempore aut viuum aut mortuum Iugurtham in poteſtatem populi Ro. redacturũ. itaq; factus eſt conſul. Idem tradit Saluſtius, Valerius, Plutarchus, Velleius. L. Caſſius prætor fuit anno DCXLII, vt eſt apud Saluſtium: filius (vt arbitror) L. Caſſii conſulis anno DCXXVII: idem ille qui quærere ſolebat, *Cui bono*: & cuius tribunal, propter nimiam ſeueritatem, *ſcopulus reorum* dicebatur. auctor Cicero, & Valerius. Eidem Gallia, Mario Numidia prouincia decreta eſt.

De re geſta in Gallia, & L. Caſsio Longino cos. occiſo.

SCAVRO in Galliam ſucceſſit L. Caſſius conſul: qui quidem non ſolum male pugnauit, ſed etiam in prœlio cecidit. Hoc docet Epitoma LXV, in qua ita eſt; L. Caſſius cos. à Tigurinis Gallis, pago Heluetiorum, qui a ciuitate ſeceſſerāt, in finibus Allobrogum cum exercitu cæſus eſt. milites, qui ex ea clade ſuperauerant, obſidibus datis, & dimidia rerum omnium parte, vt incolumes dimitterentur, cum hoſtibus pacti ſunt. Et Oroſius; L. Caſſius conſul in Gallia Tigurinos vſque ad Oceanum perſecutus, rurſumq; ab eiſdem inſidiis circumuentus, occiſus eſt. L. quoque Piſo, vir cõſularis legatus Caſſii cõſulis, interfectus eſt. Q. Publilius, alter legatus, ne reſidua exercitus portio deleretur, obſides, & dimidiam partem rerum omniū, Tigurinis turpiſſimo fœdere dedit. Et Cæſar lib. I; Cæſar, quod memoria tenebat L. Caſſium conſulem occiſum, exercitumque eius ab Heluetiis pulſum, & ſub iugum miſſum, concedendum non putabat. Et paulo infra; Hic pagus vnus, cum domo exiſſet patrum noſtrorum memoria, L. Caſſium conſulem interfecerat, & eius exercitum ſub iugum miſerat. Item; Qua in re Cæſar non ſolum publicas, ſed etiam priuatas iniurias vltus eſt; quod eius ſoceri L. Piſonis auum, L. Piſonem legatū, Tigurini eodem prœlio quo Caſſium, interfecerant. Ex his locis apparet, Cimbros hoc anno ex Gallia receſſiſſe, atque cum Gallis tantum Tigurinis à Romanis pugnatum eſſe. neq; enim Tacito aſſentior, qui Caſſium à Cimbris profligatūm ſcribit poſt Carbonem ante Scaurum. malim enim ibi Silanum intelligi, quam Caſſium.

De re geſta à C. Mario cos cum Iugurtha.

AT vero C. Marius conſul, tranſportatis in Africam copiis, primum oppida quædam aggreſſus, leuia aliquot prœlia fecit: poſt Gætulos & Iugurtham, ex ſociis Rom. prædas agentes, ſæpe adortus in itinere fudit; ipſumque regem haud procul oppido Cirta armis exuit. cumque idem, vt Iugurtham ad prœlium traheret, bello ad ſingula eius oppida transferēdo, & alia multa, & maxime Capſam ac Mulucham cepiſſet, Iugurtha Bocchum Mauritaniæ regem cum exercitu aduocauit. cumque reges ambo coniunctis copiis Marium in hiberna proficiſcentem inuaſiſſent, vtrimque acriter pugnatum eſt. cum autem Marius ſuos in collem oportunum ſubduxiſſet, reges vero prœlio deterriti, læti pro victoribus agerēt; Marius feſſos eos, ac ſomno captos, ac nihil tale ſuſpicātes adortus, plures eo prœlio quam omnibus ſuperioribus interemit. atq; inde cum in hiberna cōtenderet, hoſtibus, à quibus laceſſebatur, late fuſis fugatiſq;, Cirtam oppidum, quo iter intēderat, occupauit. Eo legati à Boccho venerunt, qui regis verbis à Mario petiuere, duos quam fidiſſimos ad ſe mitteret; velle de ſuo & populi Rom. commodo cum his differere. ille L. Sullam & A. Manlium miſit. neque tamen cum Boccho tum quidquam perfectum eſt, Boccho ipſo de ſententia ab amicis ſuis, quos Iugurtha pecunia corruperat, deturbato. Atque hæc quidē hoc anno à Mario, dum in hiberna profectus eſt, geſta exiſtimo. Saluſtius.

DE COS. AN. DCXLVII.

DEINCEPS conſules profitetur Caſſiodorus & Obſequens Q. Seruilium Cæpionem, & C. Atilium Serranum: Cæpionem & Serranum faſti Siculi. Q. Cæpione & C. Serrano cos. natum eſſe M. Ciceronem oratorem, Gellius lib. XV. ſcriptum reliquit. C. Serrani conſularis meminit Mario VI conſule ipſe Cicero pro Rabirio. Idem Q. Catulo antelatum eſſe C. Serranum in conſulatu, ſcribit pro Plancio. Q. Cæpionem Q. Cæpionis filium eſſe arbitror, conſuli anno DCXII; cuius meminerūnt omnes qui de bello Cimbrico ſcripſerunt. Caſſiodorus præterea & Obſequens, iudicia his conſulibus per Seruilium Cæpionem conſulē equitibus & ſenatoribus communicata notāt. Vnde Cicero dixit in Bruto; L. Craſſus Seruiliā legem ſuaſit iis cõſulibus quibus nati ſumus. Et paulo infra; Mihi quidem à pueritia quaſi magiſtra fuit illa Craſſi in legem Cæpionis oratio, in qua auctoritas ornatur ſenatus, quo pro ordine illa dicuntur, & inuidia concitatur in iudicum & accuſatorum factionem, contra quorum potentiam populariter fuit dicendum. Et lib. primo de oratore; Et animos

equitum

equitum Romanorum, apud quos tum iudices cauſſa agebatur, ad Q. Cæpionis odium, à quo erant ipſi propter iudicia abalienati, reuocabam. Quibus ex locis intelligi poteſt, C. Gracchum iudicia ante à ſenatoribus remouiſſe, atque ad ſolos equites tranſtuliſſe; cum Q. Cæpio cos. inter vtrumque ordinem ea cõmunicauerit. Hæc tamen lex aut ſublata, aut certe non obſeruata eſt.

De re geſta in Gallia, & in Numidia.

Q. AVTEM Cæpio conſul Galliam prouinciam ſortitus, bellum cum Gallis Tectoſagis, vt L. Caſſius ante cum Tigurinis fecit. neque enim Cimbri adhuc reuerterant. Hac de re ſic ſcriptum eſt apud Iuſtinum; Cæpio conſul, auri pondo cx millia, argenti põdo quinquies decies cẽtum millia Tectoſagis abſtulit. quod ſacrilegium, cauſſa excidii Cæpioni, & exercitui eius poſtea fuit. Romanos quoq; Cimbrici belli tumultus, velut vltor ſacræ pecuniæ, inſecutus eſt. Et Gellius lib. III; Cum oppidũ Toloſanum in Gallia Q. Cæpio cos. diripuiſſet, multumque auri in eius oppidi templis fuiſſet, quiſquis ex ea direptione aurum attigit, miſero cruciabiliq; exitu periit. Et Strabo lib. IIII; Tectoſagas in belli ſocietatem contra Delphos veniſſe memorãt; theſaurus etiam penes illos ab imperatore Rom. Cæpione repertos in vrbe Toloſa, deprehenſamque ex eis eſſe pecuniis partem, memoriæ proditum. eas autem quia Cæpio attigiſſe auſus fuerat, miſere eiectum è patria fuiſſe, & turpem mortem oppetiiſſe, periode ac fœdo ſacrilegio cõtaminatum, creditum eſt; & in bonorum poſſeſſionem relictos filios inter ſcorta eas obliguriſſe, ac fœde mortuos eſſe; vt ſcribit Timageoes. Item Oroſius; Cæpio pro cos. capta Toloſa, centum millia pondo auri, & argenti cx millia, è templo Apollinis ſuſtulit. Marius autem interea prorogato (vt par eſt) imperio, exercitu in hibernaculis compoſito, cum expeditis cohortibus, & parte equitatus, proficiſcitur in loca ſola, obſeſſam turrim regiam, quo Iugurtha omnes perfugas præſidium impoſuerat. tum rurſus Bocchus legatos ad Marium mittit; ac quocumque modo belli componendi licẽtiam illis permiſit. Ii à Gætulis latronibus in itinere circumuẽti & ſpoliati, ad Sullam perfugiunt, quem Marius in caſtris pro prætore reliquerat: eique conſilia Bocchi patefaciũt. eos Marius Cirtam cum ad ſe venire iuſſiſſet, Romam ad ſenatum ire permiſit. ſenatus Boccho gratiã delicti fecit; amicitiam, vbi eam promeruiſſet, pollicitus eſt. Quibus rebus cognitis, Bocchus à Mario, vt ad ſe Sullam mitteret, petiuit. Sulla profectus, Boccho, vt ſibi Iugurthã vinctum traderet, pace & amicitia Romanorum promiſſa, perſuaſit. quod cum ille feciſſet, (nã Iugurtha amice ſe à Boccho accerſitum putabat) cum vinctum Sulla ad Marium deduxit. Ex his verbis Salluſtii, Iugurtham hoc anno captum opinor. Ceterum, cum Marius non niſi biennio poſt K. Ian. triumpharit, ſequentem annum ab eo in ordinanda prouincia Numidia puto eſſe conſumptum. neque enim quidquam ea de re ſcribit Saluſtius. Rufus, Iugurtha per Metellum attrito, per Marium capto; Numidiam in poteſtatem populi Rom. perueniſſe ſcribit.

DE COS. AN. DCXLVIII.

CONSVLES prodit in hunc annum Caſſiodorus & Obſequens P. Rutilium Rufum, & C. Manilium. P. Rutilii conſularis meminit Mario VI cos. Cicero pro Rabirio perduell. Pro Plancio autem, eundem repulſa in tribunatu accepta, conſulatum ait eſſe adeptum. Et in Bruto, M. Scaurus, inquit, & P. Rutilius, cum vna cõſulatum petiiſſent, non ille ſolum qui repulſam tulerat, accuſauit ambitus deſignatum competitorem; ſed Scaurus etiam abſolutus, Rutilium in iudicium vocauit; multaq; opera, multaq; induſtria Rutilius fuit. Eundem M. F. eodem in libro vocat. In altero cõſule variant annales. alii enim Caium, alii Cnæum, alii Marcum, alii Manlium, alii Manilium habent. Facile autem explicatur hæc quæſtio veteris Puteolani lapidis teſtimonio, in quo eſt; P. RVTILIO, CN. MALLIO cos. & faſtorum Siculorum, in quibus eſt Rufus & Mallius, ex quibus apparet MALLIOS gentẽ eſſe à Manliis diuerſam. nõ enim de Cn. Manlio patricio, eoque nobiliſſimo, ita loqueretur Cicero pro Plancio: Populus Romanus Q. Catulo, in ſumma familia nato, ſapientiſſimo & ſanctiſſimo viro, præpoſuit Cn. Manlium non ſolum ignobilem, verum ſine

virtute,ſine ingenio,vita etiam contempta.qui locus in manuſcripro libro *Manilium*
habet,non *Manlium*.nec pro Muræna ita; Quis Q. Catulum humanitate, ſapientia,
integritate antecellentem,ſuperari poſſe a Cn. Manlio arbitratus eſt; vbi legendum
videtur Mallio.atque ita loci alii annalium corrigēdi.nam in vetere etiam nummo
argenteo inuenitur C. MALLI. L. METELL.

De re geſta cum Cimbris.

CN. MALLIO conſuli Gallia prouincia euenit. prorogatum item Q. Cæpioni in
ea imperium credo ob Cimbrorum motum; quorum aduentus vehementius in dies
celebrabatur.ſiquidem ſcribit Iuſtinus,Romanos belli Cimbrici tumultū, quaſi ſa-
cræ pecuniæ à Cępione conſule direptæ vltorem,inſecutum eſſe. Hoc certe anno ab
ambobus his imperatoribus cum Cimbris in Gallia dimicatum, atq; clades Allienſi
fere par accepta eſt. Quod ipſum auctorū prolatis verbis, vt ceciderit, exponam. O-
roſius latiſſime omnium ita; Cn. Mallius, & Q. Cæpio pro cos. aduerſus Cimbros,
Teutones,Tigurinos,& Ambrones,Gallorum gentes,quę ad Romanum imperium
exſtinguendum conſpirauerāt,miſſi, prouincias ſibi Rhodano flumine medio diuiſ-
ſerunt.ibi dum inter ſe grauiſſima inuidia & contentione diſceptāt, cū magna igno-
minia,& periculo Romani nominis, victi ſunt.ſiquidem in ea pugna M. Aurelius cō
ſularis captus atque interfectus eſt: duo filii conſulis cæſi: LXXX millia Romanorum
ſociorumque trucidata; LX millia calonum atque lixarum interfecta Antias ſcribit.
decem ex omni penitus exercitu homines ſuperfuerūt. hoſtes binis caſtris atque in-
genti præda potiti, omnia peſſum dederunt. maximus Romæ non ſolum luctus, ſed
metus etiam fuit, ne confeſtim Cimbri Alpes tranſgrederentur, Italiamque delerēt.
Et in Epitoma LXVII hoc modo; M. Aurelius Scaurus legatus conſulis, à Cimbris fu-
ſo exercitu captus eſt: & cum in conſilium ab iis euocatus, deterreret eos ne Alpes
tranſirent Italiam petituri, quod diceret Romanos vinci nō poſſe; à Bolo rege fero-
ci iuuene occiſus eſt. Ab iiſdē hoſtibus C. Mallius cos. & Q. Seruilins Cæpio pro cos.
victi prœlio, caſtriſq; binis exuti ſunt. LXXX millia militum occiſa; calonum ac lixarū
XL millia. Plutarchus in Lucullo ſcribit prid. Non. Octobr. Cæpionem infeliciter cū
Cimbris pugnaſſe. Idem eſt in Camillo,& in Apophthegmatis. De Cæpione & Mal-
lio victis idem Eutropius, Saluſtius in Iugurthino, Tacitus, alii.

De Q. Cæpione pro cos. damnato.

VISVM eſt etiam, quemadmodum Q. Cæpio, cuius temeritate clades accepta eſt,
nouo exemplo pœnas populi R. iudicio dederit, demonſtrare. In Epitoma LXVII
hac de re ita ſcriptum eſt; Secundum populi R. iuſſionem, Cæpionis, cuius temerita-
te clades accepta erat, damnati bona publicata ſunt, primi poſt regem Tarquinium;
imperiumq; ei abrogatum. Et Pædianus ita in Cornelianā; L. Caſſius L. F. Longinus
trib. pl. C. Mario, C. Flauio cos. legem tulit, vt quem populus damnaſſet, cuiue impe-
rium abrogaſſet, in ſenatu ne eſſet. Tulerat autem eam maxime propter ſimultates
cū Q. Seruilio, qui ante bienniū cos. fuerat, & cui populus, quia male aduerſus Cim-
bros rem geſſerat, imperium abrogauit. Cicero etiam lib. II de Oratore, ſeditionem
excitatam hoc anno ob rogationem C. Norbani tribuni pl. ſignificat, qua imperium
Cæpioni abrogabat; in eaq; ſeditione vim, fugam, lapidationem, crudelitatem tribu-
niciam in Cæpionis graui miſerabiliq; caſu fuiſſe; in qua principem & ſenatus & ci-
uitatis M. Æmilium lapide percuſſum eſſe, vi pulſum ex templo L. Cottam & T. Di-
dium, cum intercedere vellent rogationi. Itaque idē in Bruto ait; Q. Cæpio, vir acer
& fortis, cui fortuna belli, crimini; inuidia populi, calamitati fuit. Pædianus oſtendit,
vt dixi, Cæpionem etiam poſt damnationem in ſenatum veniſſe. Caſſia aūt lege pro-
hibitum fuiſſe ne iret. At Valerius lib. IIII, illum è carcere aufugiſſe, cū ait; L. Rhegi-
nus trib. pl. Cæpionem in carcerem coniectum, quod illius culpa exercitus noſter à
Cimbris & Teutonibus videbatur deletus, veteris amicitiæ memor, publica cuſto-
dia liberauit, & fugæ eius comes acceſſit. At vero lib. VI oſtendit, eum miſere necatū
fuiſſe. ſic enim ſcribit; Q. Cæpio, præturæ ſplendore, triūphi claritate, conſulatus de-
core, max. pont. ſacerdotio, vt ſenatus patronus diceretur, aſſecutus; in publicis vin-
culis

culis ſpiritum depoſuit; corpuſq; eius, funeſti carnificii manibus laceratum, in ſcalis Gemoniis iacens, magno cum honore totius fori Rom. conſpectum eſt. Idem autē ſentire videtur Strabo loco ante prolato.

De re geſta cum Luſitanis.

HIS conſulibus exercitum Romanum à Luſitanis cæſum notat Obſequens. quo autem duce, mihi compertum non eſt. P. quidem Rutilius cos. prouinciam eum exercitu obtinuit; at quam prouinciam, ne adhuc quidem reperire potui. De eo certe ſic ſeribit Valerius lib. *II*: Armorum iudicandorum meditatio, à P. Rutilio cos. collega C. Mallii, militibus eſt tradita. nullius enim ante ſe imperatoris exemplum ſecutus, ex ludo C. Aurelii Scauri doctoribus gladiatorum acceſſitis, vitandi atque inferendi ictus ſubtiliorem rationem legionibus ingenerauit. & Frontinus libro *IIII*: C. Marius, cum facultatem eligēdi exercitus haberet, ex duobus, qui ſub Rutilio, & qui ſub Metello, ac poſtea ſub ſeipſo meruerant, Rutilianum minorē, qui certioris diſciplinæ arbitrabatur, prætoptauit. Et lib. *III*: P. Rutilius, eum ſecundum leges in contubernio ſuo filium poſſet habere, in legione militem fecit.

DE COS. AN. DCXLIX.

DEINCEPS C. Marium *II*, C. Flauium Fimbriam cōſules ſuggerit Caſſiodorus: C. Marium, C. Flauium Obſequens: Marium & Fimbriam faſti Siculi: C. Marium *II*, C. Fimbriam: item, C. Marium, C. Flauium, Pædianus in Cornel. C. Fimbriæ cōſularis Mario *VI* conſule meminit Cicero pro Rabirio. eundemq; ſcribit pro Plancio, eum tribunus pl. eſſe nō potuiſſet, conſulem factum. C. Marium duabus legibus ſolutum: vna, quod abſens erat; altera, quod ante tempus quo ei per legem iterū capere conſulatum licebat, metu Cimbrorum, conſulem *II* populus Romanus fecit. Plutarchus, Saluſtius, Eutropius, alii.

De triumpho C. Marii cos. II de Iugurtha.

C. MARIVS Iugurtha capto, tota Numidia in dicionem populi R. redacta, nō ante Romam reuertit quam hoc anno: quo ipſe K. Ian. cōſul iterum, triumphās vrbem iniit, ac regem & filios eius duos in triūpho duxit. auctor Saluſtius, Plutarchus, Florus, alii. Hinc etiam in libro Epigrammatum antiquæ vrbis legitur epigramma tale: C. MARIVS PR. TR. PL. Q. AVGVR. TR. MIL. EX. SORTEM BELLVM CVM IVGVRTHA REGE NVMID. VEL PROCOS. GESSIT: EVM CEPIT, ET TRIVMPHANS IN IOVIS ÆDEM SECVNDO CONSVLATV ANTE CVRRVM SVVM DVCI IVSSIT. III CONSVL, ABSENS CREATVS EST. IIII, TEVTONORVM EXERCITVM DELEVIT. V CONSVL, CIMBROS FVGAVIT: EX IIS ET TEVTONIS ITERVM TRIVMPHAVIT. REMP. TVRBATAM SEDITIONIBVS ET TR. PL. ET PRÆTOR. QVI ARMATI CAPITOLIVM OCCVPAVERANT, VI COS. VINDICAVIT. POST LXX ANNVM PATRIA PER ARMA CIVILIA PVLSVS, ARMIS RESTITVTVS, VII COS. FACTVS EST. DE MANVBIIS CIMBRICIS ET TEVTONICIS ÆDEM HONORI ET VIRTVTI VICTOR VESTE TRIVMPHALI CALCEIS PVNICEIS.

De re geſta in Gallia, & in Macedonia.

CIMBRI priore anno fuſis victiſque ſummo prœlio imperatoribus Romanis, quieuerunt, neq; tum de tranſitu in Italiam cogitarunt. hoc aūt anno in Hiſpaniam etiam receſſerunt. Hoc ex Epitoma LXVII elicitur; in qua hæc poſt Marii triumphū verba ſunt: Cimbri, vaſtatis omnibus quæ inter Rhodanum & Pyrenæum ſunt, per ſaltum in Hiſpaniā tranſgreſſi, ibique multa loca populati, à Celtiberis fugati ſunt; reuerſiq; in Galliam, bellicoſis ſe Teutonis coniunxerunt. Et ex Obſequente; qui ſcriptum reliquit, Cimbros his cōſulibus Alpes tranſgreſſos per Hiſpaniam vaſtatā, iunxiſſe ſe Teutonis. Eſt autem intelligendum, bis quidem cos. in Hiſpaniam Cimbros ſe recepiſſe; verum non niſi poſt annum in Galliam rediiſſe: quo tempore ſe iterum

Teutonibus coniunxerunt. Mario autem cõſuli decreta prouincia Gallia eſt, ac bellum cum Cimbris, quorũ ex Hiſpania in Galliam hoc anno reditus timebatur, mandatum. auctor Plutarchus. Eodem anno Marium cum Tectoſagibus rem geſſiſſe ſuſpicor; quod Sylla legatus Marii II cõſulis, Copilum regem Tectoſagũ cepiſſe traditur à Plutarcho. Quod autem ad res Macedonicas attinet, intelligendum eſt, poſt M. Minucii cos. in Macedoniam imperium, nullius mentionẽ fieri qui cõſul in Macedoniam ad cõprimendas Thracum impreſſiones venerit. Neq; vero fere mitti cõſules eo potuerunt. nam Silanus, Scaurus, Caſſius, Cæpio, Manilius, Marius, ſex cõſules deinceps Galliam ſortiti ſunt: Metellus autem, & Marius, Numidiam. relinquũtur aliquot conſules, quorum obſcura prouincia eſt. Ergo prætores in Macedoniam profecti ſunt neceſſe eſt. in qua bellũ hoc anno fuiſſe indicat Obſequens; qui Mario & Flauio cos. Thraces in Macedonia ſubactos notat. A quo autem ſubacti ſint, pro certo affirmare non poſſum. Florus quidem poſt Minucianã victoriam, Piſonis cuiuſdam meminit his verbis: Piſo Rhodopen Caucaſumque penetrauit. Verum qui Piſo fuerit, aut quo in magiſtratu hoc fecerit, non tradit. L. certe Piſo, qui conſul cũ Druſo fuit, Macedoniam ſortitus non eſt: quippe cum Druſus, collega eius in conſulatu, eam obtinuerit; poſt quinquennium autem L. Caſſio cos. à Tigurinis ipſe Piſo interfectus ſit. neque vero, ſi ille rem bene in Macedonia geſſiſſet prætermiſſurum eum fuiſſe Ciceronem puto, cum contra L. Piſonem nepotem huius diceret, atque Macedonicum eius impetium exagitaret; cum omnium fere qui in Macedonia rem bene geſſerint, meminerit. Ergo hæc victoria in dubio relinquatur.

DE COS. AN. DCL.

C. MARIVM III, L. Aurelium Oreſtem tradit in hunc annum conſules Caſſiodorus: Marium & Oreſtem faſti Siculi. Marius, abſens etiam, III conſul factus eſt, metu Cimbrici belli, quod differebatur. auctor Velleius, Eutropius, Epitomæ. Hinc Cicero de prouinciis; Inimici Marii nõ modo illum inimicum ex Gallia ſententiis ſuis non detrahebãt; ſed & propter rationem Gallici belli, prouinciam extra ordinẽ decernebant. L. Aureliũ Oreſtem, L. Oreſtis filium eſſe arbitror, conſulis an. DCXXVII. Ceterum Mario III cõſuli, bellum imminens Cimbrorum iterum decretum. Metus enim erat ne ineunte vere irrumperent. verum ne hoc quidem anno mouerũt. Collega autem Marii mortuo, ille Romam è Gallia præfecto caſtris M'. Aquillio reuerſus, comitiis iis quæ ipſe habuit, cõſul IIII creatus eſt, L. Saturnino tribuno pl. maxime ad id populum incitante. auctor Plutarchus, & Epitoma LXVII.

DE COS. AN. DCLI.

INDE C. Marium IIII, Q. Lutatium cos. Caſſiodorus & Obſequens ſuggerit: Marium & Catulum faſti Siculi: C. Marium IIII, & Q. Lutatium Catulũ Plutarchus & Eutropius. Q. Catulus ſuperatus eſt ante in petitione cõſulatus à C. Atilio Serrano, & C. Manilio. auctor Cicero pro Muræna, & pro Plãcio. Idem Q. F. ſcribitur in monumentis antiquis, vt in filio eius oſtendam. Ambobus conſulibus Gallia cum imminenti Cimbrorum Teutonum bello mandata. Cicero Q. Catulum patrem prouinciam habuiſſe, & frumentum cellæ nomine imperaſſe tradit in V Verrina.

De cenſoribus, & Luſtro LXIIII.

CENSORES in hunc annum coniecimus, propter quinquennale ſpatium, quod eſt ab his ad proximos ſequentes Flaccum & Antonium: quorum certum nobis annum Capitolini auctores tradiderunt. Horum autem cenſorum alterum certũ habemus, Q. Metellum Numidicum. de quo ſic Cicero pro Sextio; Q. Metellus cenſor florentem hominem in populari ratione L. Saturninum cenſor notauit, & inſititium Gracchum contra vim multitudinis incitatæ cẽſu prohibuit. Et Valerius lib. IX: Populus R. Q. Metellum cẽſorem, quod à L. Quinctio tamquam Gracchi filio, cenſum recipere nolebat, lapidibus proſternere conatus eſt. Et in lib. de vir. illuſtr. Metellus Numidicus Quinctium, qui ſe Ti. Gracchi filium mentiebatur, in cenſu nõ recepit. Gellius item lib. I, Numidicum cenſorem ſcribit ad populum orationem de ducẽdis

vxori-

vxoribus habuiſſe. Idem in Græca Appiani hiſtoria de Saturnino ſcriptum eſt, quem à Metello cẽſore notatum fuiſſe ait iam tribunicium. fuit autem tribunus Mario III conſule. Adiicit Valerius Metellum Mario V conſule Quinctium in cenſu recipere noluiſſe. Ex quo intelligi poteſt, Metellum hoc anno cenſorem creatum; ſequenti anno cenſum egiſſe, ac luſtrum condidiſſe. Collegam porro Numidico adiecimus C. Metellum Caprarium, fratrem eius patruelem. ſcribit enim Velleius, ſingulari exemplo fratres duos Metellos vno die triumphaſſe, Fuluios duos germanos collegas in conſulatu, duos Metellos patrueles in cenſura fuiſſe. Hos igitur ego opinor fuiſſe. nam de C. Metello cẽſorio ſcribit Cicero in oratione poſt reditum ad Quirites; cum ait, pro reditu Q. Metelli Numidici triennio poſt ſupplicaſſe L. Metellum Dalmaticum cõſularem, & C. Metellum cenſorium; & in ſenatu, L. & C. Metellum cõſulares. quamquam in priore oratione legitur vulgo Q. Metellus cenſorius (vt puto) mendoſe: quod ex ſequenti cognoſcitur. Nam ſi Q. Metellum legamus, Balearicum; & ipſum cẽſorium intelligemus. quem tamen eo tempore mortuum puto. neque enim cum maximum natu Cicero bis poſtpoſuiſſet L. Dalmatico fratri natu minori.

De M. Antonio pr. ouante de piratis.

PIRATAS hoc tempore maria latrociniis vexaſſe, indicat egregia M. Antonii pr. victoria ex prædonibus relata. de qua quid à veteribus acceperimus, exponendum eſt. Obſequens his coſ. piratas in Cilicia à Romanis deletos tradit. In Epitoma LXVIII ſcriptum eſt, M. Antonium prætorem in Cilicia maritimos prædones perſecutum. Eundem bello piratico à Byzantiis adiutum tradit Tacitus libro XII. Quin ipſe etiã Antonius lib. de oratore primo apud Ciceronem, ſe pro coſ. in Ciliciã profectum ait. Triumphaſſe autem eum ſignificat Plutarchus in Pompeio, cum inquit, filiam Antonii viri triumphalis à prædonibus captam. quam rem innuẽs Cicero pro lege Manilia dixit; Miſeno ipſius liberi, qui cum prædonibus antea ibi bellum geſſerat, à prædonibus ſunt ſublati. Ouantem autem, non triumphantem vrbem ingreſſum eſſe, genus ipſum belli humile probat. Idem Antonius hoc anno prętor, triennio poſt ex lege conſulatum cepit.

De re geſta cum Cimbris in Gallia.

HOC anno Cimbri à Celtiberis ex Hiſpania pulſi, in Galliam, adiunctis ſibi Teutonibus, Ambronibus, & Tigurinis, iterum irruperunt; eo animo, vt ſuperatis Alpibus, in Italiam traiicerent. Quo nũtio accepto, Marius, cum protinus in prouinciam contendiſſet, ipſe Ambronibus & Teutonibus in Gallia ſe oppoſuit; Catulum collegam Cimbris, qui per Noricum impetum facturi videbantur, occurrere iubet. Barbari, vbi Marium (is ſe caſtris ad Rhodanum munitis continebat) exciri ad pugnam non poſſe ſenſerunt, caſtra Alpes verſus præter vallum eius mouerunt. Eos Marius ad Aquas Sextias inſecutus, Ambrones primò, atq; haud ita multo poſt etiam Teutones ſecundo prœlio cæcidit. Hæc Plutarchus latiſſime in Mario. Oroſius autem breuius ita; Marius IIII coſ. cum iuxta Iſaram Rhodanumque caſtra poſuiſſet, Teutones, Tigurini, & Ambrones, poſtquam continuo triduo circa Romanorum caſtra pugnarunt, ſiquo pacto eos excuterent vallo, atque in ęquum extraherent; tribus agminibus Italiam petere deſtinarunt. Marius poſt digreſſum hoſtium, caſtra mouit; & collem occupauit, qui campo & fluuio, vbi hoſtes ſeſe diffuderunt, imminebat. primis calonibus cum clamore in pugnam ruentibus, ſubſequutus exercitus; mox iuſto certamine compoſitis ordinibus bellatum eſt; & vicere Romani. quarto die ruſſus productæ in campum acies, vſq; ad meridiem pene pari pugnauere diſcrimine. poſt vbi incaleſcente ſole fluxa Gallorum corpora in modum niuium diſtabuerunt; vſque in noctem cædes potius quam pugna protracta eſt. ducenta millia armatorũ in eo bello cæſa ſunt, LXXX millia capta: vix tria millia effugiſſe referuntur. Dux eorum Teutobocchus occiſus eſt. Velleius item Marium ſcribit quarto conſulatu cum Teutonis circa Aquas Sextias, amplius C L millibus hoſtium priore ac poſtero die ab eo trucidatis, conflixiſſe, ac Teutonum gentem deleuiſſe. Item in Epitoma LXVIII; C. Marius conſul ſumma vi oppugnata à Teutonis & Ambronibus caſtra defendit.

duobus deinde prœliis circa Aquas Sextias eos hoſtes deleuit; in quibus cæſa tradũtur hoſtium ducenta millia, capta nonaginta. Marius abſens quintum cõſul creatus eſt. triumphum oblatum, donec & Cimbros vinceret, diſtulit. Plutarchus item Romam reuocatum Marium, triũphum, quem ſibi ſenatus decreuerat, agere noluiſſe ait; verum aduerſus Cimbros, à quibus Catulus premebatur, exiſſe. Qui Catulus an hoc anno, an inſequenti ab Alpibus pulſus ſit, in obſcuro eſt. ſed de eo in anni ſequẽtis rebus exponendis dicemus.

DE COS. AN. DCLII.

CONSVLES in hunc annum inuenio C. Marium v̄, & M'. Aquillium, apud Caſſiodorum: Marium & Aquillium in faſtis Siculis. Marium abſentem quinctum cos. factum, ſcriptum eſt (vt dixi) apud Plutarchum, & in Epitoma LXVIII. Cicero etiam libro de orat. II, M'. Aquillium collegam C. Marii vocat. Hunc *Μάνιον Ἀκύλλιον* vocat Plutarchus in Mario, & Appianus in Mithridatica. eſt autem M'. Aquillius conſularis ille, qui poſt legatus à Mithridate rege captus, atque per contumeliam excruciatus eſt. cuius mẽtionem in nummo argenteo fieri animaduerti, qui eſt apud clariſſimum virum, patricium Venetum, Andream Lauredanum, hoc modo: M'. AQVIL. M'. F. M'. N. SICIL.

De bello Cimbrico confecto, & triumphis C. Marii cos. V. & Q. Lutatii Catuli pro cos.

Q. CATVLVS cos. qui Cimbris per Noricum irrumpentibus ſe obtulerat, cum ſe eorum multitudini in Alpium iugis reſiſtere poſſe diffideret, in æquum in Italiam ſe receperat, atque Atheſim fluuium hoſtibus, præſidiis in vtraque ripa impoſitis, ne illis tranſitus eſſet, oppoſuerat, ponte in flumẽ facto, vt eos qui vlteriorem ripam cuſtodirẽt, ſiquam per anguſtias a barbaris vim paterẽtur, protinus iuuare auxilio poſſet. Barbari, cum ad flumen acceſſiſſent, iniectis in flumẽ arboribus, pontem diſturbarunt. quo terrore compulſus Catulus, caſtellũ, quod ibi cõſtruxerat, reliquit. Romani aliquot à barbaris capti, dimiſſi ſunt. Valerius libro v, Romanos equites apud Atheſim flumen impetu Cimbrorum pulſos, deſerto conſule Catulo, pauidos vrbẽ repetiiſſe ſcribit. Ob hæc Romam accerſitus Marius, triumpho, qui offerebatur, repudiato, protinus ad Catulum collegam ſe cõtulit; ac reuocatis ſuis ex Gallia copiis, Pado traiecto, hoſtes omnino ex Itallia pellere decreuit; Cimbros, fratres ſuos Teutonas exſpectantes, de clade illata certiores fecit. Cum de die pugnæ inter Romanos impetatores, & barbaros hoſtes cõueniſſet, in agro Vercellenſi collatis ſignis, à Mario cos. & Q. Catulo pro cos. Cimbris funditus deletis, bene pugnatum eſt. Hæc pluribus verbis Plutarchus. In Epitoma autẽ exilius ita; Cimbri repulſo ab Alpibus fugatoque Q. Catulo pro cos. qui fauces Alpium obſederat, & ad flumen Atheſim caſtellum editum inſederat, reliqueratq;: cum virtute ſua explicita. fugientem procõſulem exercitumq; perſecuti, in Italiam traiecissent, iunctis eiuſdẽ Catuli & C. Marii exercitibus, prœlio victi ſunt ab eis; in quo cæſa traduntur hoſtium centum quadraginta millia, capta ſexaginta. Et apud Oroſium ſic; Cimbri, integris copiis Alpiũ niues emenſi, Italiæ plana peruaſerunt. Marius v̄ cos. & Catulus aduerſus eos miſſi, die ad pugnam & campo dato in nebula diſpoſuere pugnam, in ſole pugnauerũt. prima perturbatio Gallorum fuit, quod Romanam aciem prius inuenere diſpoſitã, quam adeſſe ſenſerunt. cumq; Ilico vulnerati equites retro in ſuos cogerentur, & ſol cum vento ortus ex aduerſo emicuiſſet, viſus eorum puluis oppleuit, & ſplẽdor hebetauit. ita factũ eſt vt barbari minima Romanorum clade cæderẽtur: CXL mill. cæſa, LX mill. capta tradũtur. reguli eorum duo cæſi, duo capti ſunt. Adiicit Florus, tertiam Tigurinorum manum, quæ quaſi in ſubſidio Noricos inſederat Alpium tumulos, in diuerſa lapſos, fuga ignobili & latrociniis euanuiſſe. Non conuenit autem de loco huius pugnæ inter Florum & Plutarchum. Florus enim in Venetia pugnatum ad Atheſim Veronæ fluuium in campo Claudio; Plutarchus ad Atiſonem in campo ad Vercellas ſcribit. Ego autem apud Plutarchum mendum eſſe ex ſimilitudine literarum ortum puto, Veronæ, & Vercellarum. Exſtat enim Valerii & Frontini auctoritas

ctoritas;quorum ille, M. Scauri filium Cimbris ceſſiſſe ad Atheſim;hic, in ſaltu Tridentino ſcribit. Hæc de victoria. De triumpho autem hæc accepimus. Plutarchus auctor eſt populum Rom. voluiſſe Matium duos triumphos ſolum agere; ipſum autem recuſaſſe, ne, ſi Catulus excluſus fuiſſet honore, ipſe quoque ſuo ſpoliaretur; verum vna cum Catulo triumpbum communicaſſe. Eutropius, vtrique triumpbum decretum; Valerius libro IX, Q. Catulum Cimbrici triumphi Mario participem à ſenatu datum; Cicero Tuſcul. I, Mariun Cimbricæ victorię gloriam cum collega Catulo communicaſſe prodit. De quo triumpho ſic Iuuenal. ſatyra VIII; *Hic tamen & Cimbros, & ſumma pericula rerum Excipit, & ſolus trepidantem protegit vrbem: Atque ideo, poſtquam ad Cimbros ſtragemque volabant Qui numquam attigerant maiora cadauera corui, Nobilis ornatur lauro collega ſecunda.* In epitoma LXVIII; Marius totius conſenſu ciuitatis exceptus, pro duobus triumphis, qui offerebantur, vno contentus fuit. Primores ciuitatis, qui aliquãdiu vt nouo homini ad tantos honores euecto inuiderant, conſeruatam ab eo remp. fatebantur.

De triumpho ex Luſitania.

OBSEQVENS conſulibus iiſdem quibus Cimbri victi ſunt, Luſitanos deuictos; Hiſpaniam vlteriorem pacatam ſcribit. à quo autem victi, obſcurum eſt. crederẽ ab Aquillio cos. niſi viderem eum ad bellum ſeruile in Siciliam profectum, ac per hæc tẽpora ad bella in Luſitaniam prætores miſſos eſſe. Hic autem idem ſi pacauit prouinciam, certe etiam triumpbauit; vt haud ita multo poſt ex eadem L. Dolabella pro cos. triumphauit. Si autem hoc anno victoria parta eſt, certe ſequenti anno triumphus actus eſt; vt etiã de Dolabella dicemus. Cicero pro Cornelio, Scipiones, Brutos, Horatios, Craſſos, Metellos, Cn. Pompeium, in vlteriore Hiſpania rem geſſiſſe ait. intelligit autem P. & Cn. Scipiones fratres, D. Brutum Callaicum, P. Craſſum, Q. Metellum, Cn. Pompeium Magnum. De Horatio incertũ eſt. Videndum eſt etiam, ne hæc Silani illius victoria ſit, de qua ſic ſcribit Rufus; Hiſpaniã per D. Brutum obtinuimus, & vſque Gades ad Oceanum mare peruenimus. Poſt ad Hiſpanos tumultuantes D. Iunius Silanus cum exercitu miſſus, eos vicit.

DE COS. AN. DCLIII.

CASSIODORVS & Obſequens hoc anno edunt conſules C. Marium VI, L. Valerium Flaccum: Marium & Flaccum faſti Siculi. In fragmento Capitolino veſtigia ſunt etiam L. Valerii; qui ex magiſterio equitum Capitolino, quod poſt geret anno DCLXXI, deſcriptus eſt. Eorum meminit Cicero in Bruto, pro Rabirio, in Catilinam, in Antonium, pro Plancio; & Plinius lib. II, cũ ait; Clypeus ardens, ab occaſu ad ortum ſcintillans tranſcurrit ſolis occaſu, L. Valerio, C. Mario cos. Pædianus itẽ in Piſonianam, à C. Mario, L. Valerio cos. ad Ciceronem conſulem XXXVI annos numerari ait. Plutarchus Marium ſextum conſulatum emiſſe, collegamque ſibi Valerium Flaccum, vt miniſtrum ſubrogaſſe: Velleius, velut præmium meritorum obtinuiſſe, prodit. Item Plutarchus notat, nemini ante Marium, præterquã Valerio Coruo, tot conſulatus eſſe delatos: eoque Marium præſtitiſſe, quod inter primum & vltimum Corui conſulatum XL anni interfuerũt: Marius autem, duobus interpoſitis poſt primum annis, quinque deinceps conſulatus vno fortunæ tenore geſſit. His cos. Eporediam coloniam deductam in Bagiennis tradit Velleius.

De ſeditione L. Appuleii Saturnini.

HOC anno Romæ magna coorta ſeditio eſt: quam L. Appuleius Saturninus tribunus pl. cõcitauit. Hic, vt Q. Metellum Numidicum, à quo cenſore notatus fuerat, vlciſceretur, tribunatũ pl. Mario V cos. petiit iterum: iamque nouem creatis tribunis; vnoq; loco cãdidatis duobus, ſibi & A. Nonio competitori, reſtante, vt cæde eius facultatem adipiſcendæ poteſtatis adipiſceretur, domo eum extractum adiuuante C. Mario conſule necauit. Valerio enim potius, qui capite de ſeditione ita ſcribit, & Oroſio aſſentior; quam Appiano, qui Glauciam prætorem comitia tribunicia habuiſſe, atq; in locum occiſi Nonii tribuni pl. Saturninũ ſubrogaſſe tradit: quod Glaucia

prætor nõ niſi Mario VI conſule fuerit. In hoc magiſtratu legem Saturninus ex Marii VI cos. ſentẽtia promulgauit, vt quem agrum Marius in Gallia, pulſis Cimbris, armis peperiſſet, is populo Rom. diuideretur; in eamq;, vbi à populo accepta eſſet, à ſingulis ſenatoribus iurari voluit; qui nõ iuraſſet, ei multam irrogauit. Metello in legem popularem non iuranti diem dixit. qui cum à bonis ciuibus defenderetur, ne cædes eorum fieret, vltro in exſilium abiit, profecto ei Marius cõſul aqua & igni interdixit. idem Appuleius cum tertium trib. pl. deſignatus, C. Memmium conſulatus petitorẽ, quem actionibus ſuis aduerſaturum iudicabat, interfeciſſet, ſenatum commouit vt Mario mandaret, videret nequid detrimẽti reſp. caperet. Itaq; Marius Glauciã prætorem, Saturninum trib. pl. & Saufeium quæſtorẽ in Capitolium armis perſecutus, obſedit; ac inciſis aquarum fiſtulis, ad deditionem compulit, ac contra fidem omnes interfecit; Saturnini ædes ab imis fundamentis diruit. Hæc Appianus, Plutarchus, Epitomæ, Valerius, alii. Huius ſeditionis meminit Cicero pro Rabirio perduell. in Catilinam; atque etiam in Bruto, C. Seruilium Glauciam prætorem, eodem die quo Saturninum trib. pl. interfectum ait. Idem in oratione de reſponſis, Saturninum, quod in annonæ caritate quæſtorem ſe à frumentaria procuratione ſenatus amouit, eique M. Scaurum præfecit, dolore factum eſſe popularem ſcribit.

De II ſeruili bello Siculo, & triumpho M'. Aquillii pro cos.

SECVNDVM ſeruile bellum in Sicilia per hæc tempora motum eſt. Mouit id Athenio paſtor; de quo ſic Florus; Athenio paſtor, interfecto domino, familiam ergaſtulo liberatam ſub ſignis ordinat; ipſe veſte purpurea, argenteoq; baculo, & regiũ in morem fronte redimita, non minorem quam Ennus prior, conflat exercitũ; acriuſq; multo etiam, quaſi illum vindicaret, vicos, caſtella, oppida diripiens, in dominos, in ſeruos infeſtius, *quam in transfugas ſæuiebat. ab hoc quoq; prætorii exercitus cæſi: capta Seruilii caſtra, capta Luculli. Athenionis fugitiuorũ in Sicilia ducis, meminit etiam Appianus in Mithridatica. Hæc de belli auctore. Quo autem anno hoc bellum primum initum ſit, aut qui prætores bellum geſſerint, parum certum eſt. Apud Obſequentem ſcriptum eſt, in ſecundo cõſulatu Marii, à fugitiuis & deſertoribus in Thurinis regiones eſſe vaſtatas; hoc autem anno fugitiuos in Sicilia prœliis trucidatos. Itaq; cum M'. Aquillius cum ſeruis rẽ geſſerit in Sicilia, puto eum hoc bellum in conſulatu anno ſuperiore ſortitum, hoc anno ſeruos ipſos debellaſſe. Euſebius certe, bellum ſeruile excitatum in Sicilia anno poſtquã Marius V conſul fuit, notauit. De M'. autem Aquillio hæc inuenio. Florus; Aquillius, P. Rupilii vſus exemplo, interclusum hoſtem cõmeatibus ad extrema compulit; comminutasq; copias armis, fame facile deleuit: dediſſentq; ſe, niſi ſuppliciorũ metu, voluntariam mortem prætuliſſent. ac ne de duce quidem ſuppliciũ exigi potuit: quamuis in manus venerit. quippe dũ circa ad deprehendendum eum multitudo contẽdit, inter rixantium manus præda lacerata eſt. Cicero etiam in Verrem, Poſt bellum, inquit, quod M'. Aquillius confecit, nullum fugitiuorum in Sicilia bellum fuit. Et contra Rullum: Siciliæ ciuitatibus bello fugitiuorum M'. Aquillius etiam mutuum frumentum dedit. Et pro Flacco M'. Aquillium patres noſtri, multis auaritiæ criminibus teſtimoniiſque cõuictum, quia cum fugitiuis bellum geſſerat, iudicio liberanerunt. Et in Epitoma LXIX; hæc verba poſt Q. Metellum de exſilio reuocatum leguntur: M'. Aquillius pro cos. in Sicilia bellum ſeruile concitatum confecit. reuocatus autem eſt Metellus inſequenti anno. Ouãtem porro in vrbem iniiſſe docet Cicero in II de Oratore; qui Antonium ita loquentem facit: Quare nolite exiſtimare, cum mihi M'. Aquillius in ciuitate retinendus eſſet, quæ in illa cauſſa perorãda fecerim, ſine magno dolore feciſſe. quem enim ego conſulem fuiſſe imperatorem ornatum à ſenatu, ouantem in Capitolium aſcẽdiſſe meminiſſem, hunc, &c. Athenæus etiam libro V, M'. Aquillium conſularem ex Sicilia triumphum egiſſe ſcribit.

De re geſta in Thracia.

THRACES hoc anno victos à Romanis notat Euſebius. Quod eo admonui, vt quo imperatore hæc victoria parta ſit, (neque enim id traditum eſt) quæreretur.

DE COS. AN. DCLIIII.

M. ANTONIVM, A. Poſtumium cos. in hunc annum produnt Caſſiodorus & Obſequens: Antonium & Albinum faſti Siculi. In fragmēto Capitolino etiam mentio eſt A. POST=. Horum conſulum meminit Plin. lib. VIII, cum ait; Romæ pugnaſſe elephantos Feneſtella tradit, primum omniū in circo Claudii Pulchri ædilitate curuli, M. Antonio, A. Poſtumio cos. anno ab V.C. DCLV. Et Gellius lib. IIII; S.C. factū eſt M. Antonio, A. Poſtumio cos. Quod C. Iulius Pont. nuntiauit in ſacrario in regia haſtas Martias mouiſſe, D. E. R. I. C. vt M. Antonius conſul hoſtiis maioribus Ioui & Marti procuraret; quod & ceteris diis, quibus videretur, placādis, vti procuraſſet, ſatis habendum cenſuerunt. Et poſt reditum ad Quirites ſic Cicero; De Q. Metello non modo C. Marins, qui erat inimicus; ſed ne is quidem qui ſecutus eſt, M. Antonius, homo eloquētiſſimus, cum A. Albino collega ſenatum aut populum eſt cohortatus. Comitiis conſularibus M. Antonium haud dubiis ſuffragiis conſulem lectum ſcribit. App. in primo: in alterum locum C. Memmium, & C. Seruilium Glauciam tū prætorem petiiſſe; Memmium autem, vt dixi, à Saturnino interfectum, Glauciam à Mario. Itaque in Bruto ſic ſcriptum reliquit Cicero; C. Seruilius Glaucia, ex ſummis & fortunæ & vitæ ſordibus, in prætura conſul factus eſſet, ſi rationem eius haberi licere iudicatum eſſet. nam & plebem tenebat, & equeſtrem ordinem beneficio legis deuinxerat. Is prætor, eodem die quo Saturninus tribunus plebis, Mario & Flacco conſulibus, publice eſt interfectus. Hic eſt M. Antonius, qui prætor biennio ante triumphauit. A. Poſtumius Albinus, eſt frater (vt puto) Sp. Albini conſulis bello Iugurthino, is qui pacem ignominioſam cum rege fecit. His cos. Q. Metellus Numidicus ab exſilio ingenti fauore ciuitatis reſtitutus eſt.

De re geſta cum Luſitanis, & triumpho L. Cornelii Dolabellæ pro cos.

BIENNIO ante vlterior pacata Hiſpania fuit, ſubactis Luſitanis. his autem conſulibus, iidem rebellantes, rurſus victi ſunt. Quod ipſum docet Obſequens his verbis; M. Antonio, A. Poſtumio cos. Luſitani rebellantes ſubacti. Item in Luſitania proſpere à Romanis pugnatum. Fato autem neſcio quo factum eſt, vt in ſummo annalium ſilētio, exſtet lapis ille, in quo triumphus huius imperatoris, cuius auſpiciis res bene in Luſitania geſta eſt, inciſus eſt. is autem eſt L. Cornelius Dolabella; qui ſequēti anno pro cos. triumphat. Eſt autem pro cos. accipiendum pro eo qui pro pr. rem geſſerit; vt etiam prætor pro proconſule vſurpatur. neque enim L. Dolabella in cōſulatu, quem numquam cepit, ſed in prætura Luſitaniam obtinuit.

DE COS. AN. DCLV.

Q. METELLVS, T. Didius, conſules ſuſequūntur in hunc annū. auctor Caſſiodorus, & Obſequens. Hos etiam memorat Pædianus in Cornelianam. Q. Metellum Nepotem, inquit, Balearici F. Macedonici nepotem, qui conſul fuit cum T. Didio, Curio accuſauit. Cicero item in orationibus poſt reditum, Q. Metellum nepotem petiiſſe conſulatum dicit, tum cum Metellus Numidicus reſtitutus eſt. In fragmento Capitolino eſt etiam METELLVS NEPOS, & T. DIDIVS. Ab his cos. lata eſt *lex Cæcilia Didia*; de qua loquitur Cicero pro domo, & in V. Philipp.

De bello in citeriore Hiſpania renouato, & triumpho T. Didii pro cos.

POST Ser. Galbam, qui prætor anno DCXLIII contra Celtiberos exercitum duxit, cum Cimbrico & ſeruili bello populus Rom. implicatus eſſet, exercitum (vt ſupra etiam diximus) in Hiſpaniam mitti non placuit. miſſi aūt legati ſunt; qui res eas quā commodiſſime potuerunt, compoſuerunt. Cimbris autem deletis, viſum eſt bellum denuo ſuſcipiendum eſſe. Itaq; T. Didius conſul miſſus eſt. Hic XX millia Areuacorum occidit: & Termeſtinorum vrbem captā mœnibus nndauit: & Colendam poſt nonum menſem obſeſſam cepit; alios etiam populos in deditionem redactos, ex decem legatorum ſententia militibus necandos tradidit. Hæc Appianus. Obſequens

prætor nō niſi Mario VI conſule fuerit. In hoc magiſtratu legem Saturninus ex Marii VI coſ. ſententia promulgauit, vt quem agrum Marius in Gallia, pulſis Cimbris, armis peperiſſet, is populo Rom. diuideretur: in camq; vbi à populo accepta eſſet, à ſingulis ſenatoribus iurari voluit; qui nō iuraſſet, ei multam irrogauit. Metello in legem popularem non iuranti diem dixit. qui cum à bonis ciuibus defenderetur, ne cædes eorum fieret, vltro in exſilium abiit, profecto ei Marius cōſul aqua & igni interdixit. idem Appuleius cum tertium trib. pl. deſignatus, C. Memmium conſulatus petitorē, quem actionibus ſuis aduerſaturum iudicabat, interfeciſſet, ſenatum commouit vt Mario mandaret, videret nequid detrimēti reſp. caperet. Itaq; Marius Glauciā prætorem, Saturninum trib. pl. & Saufeium quæſtorē in Capitolium armis perſecutus, obſedit; ac inciſis aquarum fiſtulis, ad deditionem compulit, ac contra fidem omnes interfecit; Saturnini ædes ab imis fundamentis diruit. Hæc Appianus, Plutarchus, Epitomæ, Valerius, alii. Huius ſeditionis meminit Cicero pro Rabirio perduell. in Catilinam; atque etiam in Bruto, C. Seruilium Glauciam prætorem, eodem die quo Saturninum trib. pl. interfectum ait. Idem in oratione de reſponſis, Saturninum, quod in annonæ caritate quæſtorem ſe à frumentaria procuratione ſenatus amouit, eique M. Scaurum præfecit, dolore factum eſſe popularem ſcribit.

De II ſeruili bello Siculo, & triumpho M'. Aquillii pro coſ.

SECVNDVM ſeruile bellum in Sicilia per hæc tempora motum eſt. Mouit id Athenio paſtor; de quo ſic Florus; Athenio paſtor, interfecto domino, familiam ergaſtulo liberatam ſub ſignis ordinat; ipſe veſte purpurea, argenteoq; baculo, & regiū in morem fronte redimita, non minorem quam Ennus prior, conflat exercitū; acriuſq; multo etiam, quaſi illum vindicaret, vicos, caſtella, oppida diripiens, in dominos, in ſeruos infeſtius, *quam in transfugas ſæuiebat. ab hoc quoq; prætorii exercitus cæſi: capta Seruilii caſtra, capta Luculli. Athenionis fugitiuorū in Sicilia ducis, meminit etiam Appianus in Mithridatica. Hæc de belli auctore. Quo autem anno hoc bellum primum initum ſit, aut qui prætores bellum geſſerint, parum certum eſt. Apud Obſequentem ſcriptum eſt, in ſecundo cōſulatu Marii, à fugitiuis & deſertoribus in Thurinis regiones eſſe vaſtatas; hoc autem anno fugitiuos in Sicilia prœliis trucidatos. Itaq; cum M'. Aquillius cum ſeruis rē geſſerit in Sicilia, puto eum hoc bellum in conſulatu anno ſuperiore ſortitum, hoc anno ſeruos ipſos debellaſſe. Euſebius certe, bellum ſeruile excitatum in Sicilia anno poſtquā Marius V conſul fuit, notauit. De M'. autem Aquillio hæc inuenio. Florus; Aquillius, P. Rupilii vſus exemplo, interclusum hoſtem cōmeatibus ad extrema compulit; comminutaſq; copias armis, fame facile deleuit: dediſſentq; ſe, niſi ſuppliciorū metu, voluntariam mortem prætuliſſent. ac ne de duce quidem ſupplicium exigi potuit: quamuis in manus venerit. quippe dū circa ad deprehendendum eum multitudo contēdit, inter rixantium manus præda lacerata eſt. Cicero etiam in Verrem, Poſt bellum, inquit, quod M'. Aquillius confecit, nullum fugitiuorum in Sicilia bellum fuit. Et contra Rullum: Siciliæ ciuitatibus bello fugitiuorum M'. Aquillius etiam mutuum frumentum dedit. Et pro Flacco M'. Aquillium patres noſtri, multis auaritiæ criminibus teſtimoniiſque cōuictum, quia cum fugitiuis bellum geſſerat, iudicio liberauerunt. Et in Epitoma LXIX, hæc verba poſt Q. Metellum de exſilio reuocatum leguntur: M'. Aquillius pro coſ. in Sicilia bellum ſeruile concitatum confecit. reuocatus autem eſt Metellus inſequenti anno. Ouātem porro in vrbem iniiſſe docet Cicero in II de Oratore; qui Antonium ita loquentem facit: Quare nolite exiſtimare, cum mihi M'. Aquillius in ciuitate retinendus eſſet, quæ in illa cauſſa perorāda fecerim, ſine magno dolore feciſſe. quem enim ego conſulem fuiſſe imperatorem ornatum à ſenatu, ouantem in Capitolium aſcēdiſſe meminiſſem, hunc, &c. Athenæus etiam libro V, M'. Aquillium conſularem ex Sicilia triumphum egiſſe ſcribit.

De re geſta in Thracia.

THRACES hoc anno victos à Romanis notat Euſebius. Quod eo admonui, vt quo imperatore hæc victoria parta ſit, (neque enim id traditum eſt) quæreremus.

DE COS. AN. DCLIII.

M. ANTONIVM, A. Poſtumium cos. in hunc annum produnt Caſſiodorus & Obſequens: Antonium & Albinum faſti Siculi. In fragmẽto Capitolino etiam mentio eſt A. POST-. Horum conſulum meminit Plin. lib. VIII, cum ait; Romæ pugnaſſe elephantos Feneſtella tradit, primum omniũ in circo Claudii Pulchri ædilitate curuli, M. Antonio, A. Poſtumio cos. anno ab V. C. DCLV. Et Gellius lib. IIII; S.C. factũ eſt M. Antonio, A. Poſtumio cos. Quod C. Iulius Pont. nuntiauit in ſacrario in regia haſtas Martias mouiſſe, D. E. R. I. C. vt M. Antonius conſul hoſtiis maioribus Ioui & Marti procuraret; quod & ceteris diis, quibus videretur, placãdis, vti procuraſſet, ſatis habendum cenſuerunt. Et poſt reditum ad Quirites ſic Cicero; De Q. Metello non modo C. Marius, qui erat inimicus; ſed ne is quidem qui ſecutus eſt, M. Antonius, homo eloquẽtiſſimus, cum A. Albino collega ſenatum aut populum eſt cohortarus. Comitiis conſularibus M. Antonium haud dubiis ſuffragiis conſulem lectum ſcribit. App. in primo: in alterum locum C. Memmium, & C. Seruilium Glauciam tũ prætorem petiiſſe; Memmium autem, vt dixi, à Saturnino interfectum, Glauciam à Mario. Itaque in Bruto ſic ſcriptum reliquit Cicero; C. Seruilius Glaucia, ex ſummis & fortunæ & vitæ ſordibus, in prætura conſul factus eſſet, ſi rationem eius haberi licere iudicatum eſſet. nam & plebem tenebat, & equeſtrem ordinem beneficio legis deuinxerat. Is prætor, eodem die quo Saturninus tribunus plebis, Mario & Flacco conſulibus, publice eſt interfectus. Hic eſt M. Antonius, qui prætor biennio ante triumphauit. A. Poſtumius Albinus, eſt frater (vt puto) Sp. Albini conſulis bello Iugurthino, is qui pacem ignominioſam cum rege fecit. His cos. Q. Metellus Numidicus ab exſilio ingenti fauore ciuitatis reſtitutus eſt.

De re geſta cum Luſitanis, & triumpho L. Cornelii Dolabellæ pro cos.

BIENNIO ante vlterior pacata Hiſpania fuit, ſubactis Luſitanis. his autem conſulibus, iidem rebellantes, rurſus victi ſunt. Quod ipſum docet Obſequens his verbis; M. Antonio, A. Poſtumio cos. Luſitani rebellantes ſubacti. Item in Luſitania proſpere à Romanis pugnatum. Fato autem neſcio quo factum eſt, vt in ſummo annalium ſilẽtio, extet lapis ille, in quo triumphus huius imperatoris, cuius auſpiciis res bene in Luſitania geſta eſt, inciſus eſt. is autem eſt L. Cornelius Dolabella; qui ſequẽti anno pro cos. triumphat. Eſt autem pro cos. accipiendum pro eo qui pro pr. rem geſſerit; vt etiam prætor pro proconſule vſurpatur. neque enim L. Dolabella in cõſulatu, quem numquam cepit, ſed in prætura Luſitaniam obtinuit.

DE COS. AN. DCLV.

Q. METELLVS, T. Didius, conſules ſuſequuntur in hunc annũ, auctor Caſſiodorus, & Obſequens. Hos etiam memorat Pædianus in Cornelianam. Q. Metellum Nepotem, inquit, Balearici F. Macedonici nepotem, qui conſul fuit cum T. Didio, Curio accuſauit. Cicero item in orationibus poſt reditum, Q. Metellum nepotem petiiſſe conſulatum dicit, tum cum Metellus Numidicus reſtiturus eſt. In fragmento Capitolino eſt etiam METELLVS NEPOS, & T. DIDIVS. Ab his cos. lata eſt *lex Cæcilia Didia*; de qua loquitur Cicero pro domo, & in V. Philipp.

De bello in citeriore Hiſpania renouato, & triumpho T. Didii pro cos.

POST Ser. Galbam, qui prætor anno DCXLIII contra Celtiberos exercitum duxit, cum Cimbrico & ſeruili bello populus Rom. implicatus eſſet, exercitum (vt ſupra etiam diximus) in Hiſpaniam mitti non placuit. miſſi aũt legati ſunt; qui res eas quã commodiſſime potuerunt, compoſuerunt. Cimbris autem deletis, viſum eſt bellum denuo ſuſcipiendum eſſe. Itaq; T. Didius conſul miſſus eſt. Hic XX millia Areuacorum occidit: & Termeſtinorum vrbem captã mœnibus nudauit: & Colendam poſt nonum menſem obſeſſam cepit; alios etiam populos in deditionem redactos, ex decem legatorum ſententia militibus necandos tradidit. Hæc Appianus. Obſequens

etiam ſcribit, T. Didio conſule Hiſpanos pluribus prœliis deuictos: Lentulo autem Craſſoque cos. Celtiberos eſſe ſubactos. Et in Epitoma LXX, ſcriptum eſt, T. Didium pro cos. aduerſum Celtiberos feliciter pugnaſſe. T. Didii meminit item Frōtinus libro II; T. Didius, inquit, in Hiſpania cum acerrimo prœlio conflixiſſet, quod nox diremerat, magno numero vtrimque cæſo, complura ſuorum corpora atra nocte ſepelienda curauit, Hiſpani, poſtridie ad ſimile officium progreſſi, quia plures ex ipſorū numero quam ex Romanis cæſos reppererunt, victos ſe eſſe ſecundum eam dinumerationem argumentati, ad conditiones imperatoris deſcenderūt. Plutarchus etiā Didium poſt bellum Cimbricum contra Celtiberos pugnaſſe ait, eiq; tribunum militum Q. Sertorium fuiſſe. item Gell. lib. II, cap. XXVII. Triumphaſſe autem ex hac victoria T. Didium, auctor eſt Appianus; itemq; Capitolini ſcriptores; qui T. Didiū pro cos. II triumphaſſe de Celtiberis ex Hiſpania citeriore anno DCLX ſcripſerunt, quinque poſt conſulatum annis.

DE COS. AN. DCLVI.

Cn. Lentulum, P. Craſſum, cum faſtis Siculis Caſſiodorus: Cn. Cornelium: P. Licinium, Obſequens in hunc annum commemorant cōſules. In fragmēto etiam Capitolino eſt LENTVLVS, & P. LICINIVS. Eorum meminit Plin. lib. XXX: Cn. Cornelio Lentulo, P. Licinio Craſſo cos. S. C. factum eſt, inquit, ne homo immolaretur; palāq; in tempus illud ſacra prodigioſa celebrata. Meminit etiā lib. X. cap. II. P. Craſſus, pater eſt M. Craſſi, æqualis Cn. Magni. de quo ſic Saluſt. P. Craſſi conſularis viri domū emit Cicero in Palatio. qui ex Capitolino triūpho M. F. P. N. appellatus eſt. His cos. Mædos & Dardanos ſubactos tradit Obſequens; at quo imperatore, non exſtat.

De cenſoribus, & Luſtro LV.

CENSORES etiam in hunc annum referunt Capitolinæ tabulæ Flaccum, & M. Antonium. Quorum meminit Valerius libro II, ita; M. Antonius, & L. Flaccus cenſores, Duronium ſenatu mouerunt, quod legem de coercendis cōuiuiorum ſumptibus latā tribunus pl. abrogauerat. De M. Antonio oratore cenſorio loquitur Quintilianus libro *III*: & Cicero de orat. lib. *II*, cenſorem eum roſtra imperatoriis manubiis ait ornaſſe. L. Flaccus eſt, qui collega Marii VI cos. fuit. Luſtrum, ſi ſuperiora ſpectes, conditum eſt LXV.

De re geſta in Luſitania, & triumpho P. Licinii Craſſi pro cos.

L. DOLABELLÆ P. Craſſum cōſulem in Luſitaniam ſucceſſiſſe puto. Eius meminit contra Luſitanos Strabo lib. III. Pædianus etiam hunc ante bellum Italicum de Hiſpanis ait triumphaſſe. Sexennio autem poſt conſulatum triumphaſſe de Luſitanis, ſcriptum eſt in tabulis Capitolinis. Hunc etiam intelligi à Cicerone puto, cum ſcribit pro Cornelio Balbo ita; Teſtantur Gaditani & mortuos noſtros imperatores, quorum viuit immortalis memoria & gloria: Scipiones, Brutos, Craſſos, Metellos, & hunc præſentem Cn. Pompeium. Intelligit autem P. & Cn. Scipiones fratres D. Brutum Callaicum, P. Craſſum, Q. Metellum Pium, & Cn. Pompeium Magnum; qui omnes in vlteriore Hiſpania rem geſſerunt. quamquam vulgo apud Ciceronem mendoſe legitur *Caßios*.

DE COS. AN. DCLVII.

Cn. Domitium, C. Caſſium hic annus habuit, auctore Caſſiodoro & Obſequente: Ahenobarbum & Longinum faſtis Siculis. In fragmento Capitolino eſt AHENOBARBVS, & C. CASSIVS L. F. C. Caſſii L. F. Longini tribuni pl. anno DCXLIX, meminit Pędianus in Cornelianam. Eundem autem L. Caſſii Longini Rauillæ, conſularis & cenſorii, filium eſſe opinor. De hoc Cn. Domitio, ceteriſque, Suetonius in Nerone. His cos. Ptolemæus rex Cyrenarum, cui cognomen *Apioni* fuit, mortuus, teſtamento hæredem populum Rom. reliquit. Senatus, eius regni ciuitates liberas eſſe iuſſit. Obſequens, Epitoma LXX. Iuſtinus tamen eam partem Libyæ prouinciam factam ſcribit libro XL.

DE COS. AN. DCLVIII.

CONSVLES ſubſequuti L. Craſſus, & Q. Scæuola; auctores Caſſiodorus & Obſequens. In fragmento Capitolino conſulari eſt, CRASSVS. Q. MVCIVS: in cenſorio eſt, L. Licinius L. F. L. Craſſum oratorem omnes magiſtratus geſſiſſe cum Q. Scæuola pont. max. præter tribunatum pl. & cenſuram, ſcribit Cicero in Bruto; iiſdemque cos. Q Hortenſium in foro primum dixiſſe. L. Licinii Craſſi oratoris, & Q. Mucii Scæuolæ pont. max. & oratoris ac iuriſconſulti conſulum meminit Pædianus in Cornelianam. Ab his lata eſt lex *Mucia Licinia* de regendis in ſua ciuitate ſociis, cum enim ſumma cupiditate ciuitatis Rom. Italici populi tenerētur, & ob id magna pars eorum pro ciuibus Rom. ſe gereret, neceſſaria lex viſa eſt, vt in ſuæ quiſq; ciuitatis ius redigeretur. verum ea lege ita alienati ſunt animi principum Italicorum populorum, vt ea vel maxima cauſſa belli Italici fuerit; quod poſt triennium exortū eſt. Pæd. in Cornelianam. & Cicero de Officiis; Eſſe pro ciue, qui non ſit ciuis, rectū eſt non licere. quam tulerunt legem ſapientiſſimi conſules Craſſus & Scæuola. Licinio Gallia, Mucio Aſia obuenit.

De re geſta à L. Craſſo pro cos. in Gallia, Q. Mucio pro cos. in Aſia.

L. CRASSVM proconſulem in Gallia rem geſſiſſe inuenio; atq; ob res ibi geſtas triumphum, eum poſtulaſſet, nō impetraſſe. ſic enim eſt apud Ciceronē lib. I. de Inuent. L. Licinius Craſſus cos. quoſdā in citeriore Gallia, nullo illuſtri neq; certo duce, neq; eo nomine, neque eo numero præditos, vt digni eſſent qui hoſtes populi R. eſſe dicerentur; quod tamen excurſionibus & latrociniis infeſtam prouinciā redderent, cōſectatus eſt, & cōfecit. Romam redit; triumphum ab ſenatu poſtulat. Et apud Pædianum ita in Piſonianam; Craſſo collega fuit Q. Scæuola pont. max. qui, cum animaduerteret Craſſo, propter ſummam eius in rep. potentiam ac dignitatem, ſenatum in decernendo triumpho gratificari, nō dubitauit reip. magis quam collegæ habere rationem; ac ne fieret S. C. interceſſit. Et apud Valerium lib. III; L. Craſſus, cum ex conſulatu prouinciam Galliam obtineret, atque in eam Cn. Carbo, cuius patrem damnauerat, ad ſpeculanda acta ſua veniſſet, non ſolum eum inde nō ſummouit, ſed inſuper locum ei in tribunali aſſignauit; nec vlla de re, niſi eo in conſilium adhibito, cognouit. Aſiam porro conſul Scæuola rexit. Eius adminiſtrationis illuſtria exſtant ad immortalitatem annalium litteris prodita monumenta. Sic ſcribit Valerius libro VIII: Q. Scæuola, quem L. Craſſus collegam in conſulatu habuit, Aſiam tam ſancte & tam fortiter obtinuit, vt ſenatus deinceps in eam prouinciam ituris magiſtratibus, exemplum atque formam officii Scæuolæ decreto ſuo proponeret. Pędianus autem in Piſonianam ait, Scęuolam Aſiam prouinciam depoſuiſſe, ne ſumptui eſſet ærario. Et in Verrinas; Q. Mucii Scæuolæ quæſtor Rutilius Rufus damnatus; quod cum prætore conſenſerit ſuo, ne publicani aliquid agerent in prouincia ſua. quo cognito, equites Rom. (nam tum ante Syllana tempora iudicabant) damnauerūt eum. Hic eſt Mucius, in honorem cuius Aſiani diem feſtum *Mucia* nominabant. Et in Epitoma LXX; P. Rutilius, vir ſummæ innocentiæ, qui legatus Q. Mucii procos. à publicanorum iniuriis Aſiam defenderat, inuiſus equeſtri ordini, penes quem iudicia erāt, repetundarum damnatus, in exſilium abiit.

DE COS. AN. DCLIX.

C. COELIVM, L. Domitiū, conſules edunt in hunc annū Caſſiodorus & Obſequēs: Caldum & Ahenobarbū faſti Siculi. De his ſic Pędianus in Cornelianā; L. Domitio, C. Cœlio cos. S. C. factū. ne quis Cretenſibus mutuā pecuniā daret. In fragmēto Capit. eſt, CALDVS, L. DOMITIVS CN F. *Caldus* autē cognomen eſt Cœlii, meminit enim etiam Velleius Cœlii cuiuſdam Caldi ſub Auguſto. Cic. ſcribit, eum, cū quæſtor factus nō eſſet; conſulē tamen factū, in Planciana. Scriptū eſt etiam in lib. de petitione cōſulatus, C. Cœliū, nouum hominem, cum duobus hominibus nobiliſſimis petiiſſe conſulatū; atq; eorum alterū ſuperaſſe. Cicero item pro Murena, cum Marios, Didios, Cœlios, nouos homines, cōſulatum adeptos ſcribit, hunc Cœlium intelligit.

Eiuſdem C. Cœlii idem meminit vt oratoris, in Bruto, proxime ante M. Herenium. L. Domitius poſt M'. Aquillium prætorio imperio Siciliam adminiſtrauit. Cicero in Verrem, & Valerius auctores. Hic paulo poſt in cenſura Capitolina Cn. F. Cn. N. appellatur.

De Ariobarzane Cappadociæ rege à L. Sulla prætore conſtituto.

BERNARDINVS Lauredanus, patricius Venetus, iuuenis cum humanitate ſingulari præditus, tum omni ingenii, induſtriæ, atque doctrinæ laude cumulatus, atque huic antiquitatis ſtudio mirifice deditus, me admonuit, vt viderem quid eſſet quod plerique annalium ſcriptores, bellum cum Mithridate Ponti rege per annos XL, aut etiam XLII, geſtum proderent, cum tamen à L. Sulla cõſule, qui primus regi bellum intuliſſet, vſq; ad M. Ciceronem, quo conſule Cn. Pompeius bellum Mithridaticum confeciſſe traditur, non niſi ſex & viginti anni enumerentur. reſpondi me putare legendum eſſe, aut annos XXXII, ſi diligentem; aut XXX, ſi rotundum numerum quæreremus. initum autem eſſe bellum a L. Sulla non conſule, ſed prætore, C. Cœlio, & L. Domitio cos. Quod ipſum qua occaſione factum ſit, vt vna & nobiliſſimi atq; ingenioſiſſimi adoleſcentis, quæſtioni ſatisfaciam, & omnium vtilitati conſulam, hoc loco adſcribere viſum eſt. In Epitoma LXX, poſt Ptolemæi Apionis mortẽ hæc verba ſubſequuntur; Ariobarzanes in regnũ Cappadociæ à L. Cornelio Sulla reductus eſt. Tradit etiam Plutarchus L. Sullam non ſine repulſa præturam vrbanam adeptũ: ex prætura vero in Cappadociam aduerſus Mithridatem miſſum, non admodũ magnis copiis, ſociorum auxiliis vſum, Gordio pulſo, Ariobarzanem regem cõſtituiſſe. In libro etiam de viris illuſtribus ſcriptum eſt, Sullam prætorem inter ciues ius dixiſſe; ex prætura Ciliciam prouinciam habuiſſe. Itaque Appianus item in Mitridatica, L. Sullam Ciliciæ præfectum, Ariobarzanem in Cappadociæ regnum ex S. C. reduxiſſe ſcribit. Ariarathen enim Cappadociæ regem cum Mithridates per Gordium cum paruulo eius filio interfeciſſet, rege ei filio ſuo impoſito, prouinciã occuparat. cum autem Nicomedes Bithyniæ rex, producto filio ſuo, quem emẽtita ſtirpe Ariarathis filium eſſe dicebat, eandem ad ſe traheret; placuit ſenatui, ad quem reiecta res erat, Mithridatem Cappadocia, Nicomedem Paphlagonia, quam & ipſe Pylæmeni ademerat, cedere: Ariobarzanem, ex regio genere iuuenem, cum Cappadoces regem quam libertatem mallent, Cappadociæ regem appellari. Ita tum Ariobarzanes per L. Sullam prætorem in Cappadociam, pulſo armis Gordio Mithridatis duce, reductus eſt. tumque primum bellum initum; quod poſtea XXXII anno à Cn. Pompeio terminatum eſt. Hæc ex Appiani Mithridatica, Iuſtini lib. XXXVII, & Strabonis libro XII. Eodem tempore ad Sullam ad Euphratem morantem, Orobazum Arſacis Parthorum regis legatum ſocietatem petitum primum veniſſe; atque Sullã medium inter Ariobarzanem & Orobazum aſſediſſe, ſcriptum eſt apud Plutarchum, & in Epitoma LXX. Itaque Rufus etiam ita ſcripſit; Primum à L. Sulla proconſule Arſaces rex Parthorum, miſſa legatione amicitiam populi Rom. rogauit, ac tenuit.

De re cum Celtiberis geſta.

CELTIBERIS poſt Didii victoriam rebellantibus, Fuluius Flaccus in Hiſpaniam miſſus eſt; qui eorum conatus, XX fere millibus cæſis, atque oppidis eorum in poteſtatem redactis, repreſſit; atque in defectionis principes animaduertit. Hæc tradit Appianus. Quam eandem victoriam ſignificari apud Obſequentem, ſuſpicari quis facile poterit, cum ait; C. Cœlio, L. Domitio cos. Per Naſicam Hiſpaniæ principes, qui rebellabant, ſupplicio conſumpti, vrbibus dirutis. Pro Naſica autẽ Flaccum intelligendum eſſe, eundemque hanc prouinciam ex prætura obtinuiſſe; atque Romam reuerſum, conſulem in inſequentem annum factum eſſe. Ab hoc bello vſque ad Sertorianum, quieta (vt inquit Appianus) citerior Hiſpania fuit.

DE COS. AN. DCLX.

CONSVLES in hunc annum comparant C. Valerium Flaccum, M. Herennium, Caſſiodorus & Obſequens: Flaccum & Herennium faſti Siculi; FLACCVM, M. HEREN-

HERENNIVM, Capitolinum fragmentum. Quorum meminit quoque Plinius libro XXIX: C. Valerio, M. Herennio cos. (inquit) Cyrenis aduecta Romam publice laſerpicii pondo CXI. De M. autem Herennio ſic Cicero in Bruto; M. Herennius, ſumma nobilitate hominem, cognatione, ſodalitate, collegio, ſumma etiam eloquentia, L. Philippum, in conſulatus petitione ſuperauit. Et pro Murena; Quis L. Philippum ſummo ingenio, opera, gratia, nobilitate, à M. Herennio ſuperari poſſe arbitratus eſt. Herennio conſuli bis immolanti caput iocinoris defuit. Luſtrationibus proſpere expiatum. nam totus annus domi foriſq; tranquillus fuit. His cos. triumphi duo acti; alter, ex citeriore; alter, ex vlteriore Hiſpania, à T. Didio, & P. Craſſo pro cos. de quibus ante in eorum conſulatu diximus.

DE COS. AN. DCLXI.

CONSVLES hoc anno fuerunt C. Claudius Pulcher, M. Perperna. Caſſiodorus auctor, & Obſequens. In fragmento item Capitolino eſt = PVLCHER. M. PERPERNA. itemq; in faſtis Siculis. Horũ conſulum patres, vt opinor, vna conſules fuerunt anno DCXXIII. Huius C. Claudii prætoris Siciliæ, meminit Cicero in Verr. IV; ædilis curulis, lib. II, de off. & Plin. lib. VIII; vt oratoris Cicero in Bruto proxime poſt M. Herennium. His cos. notat Obſequens Mædorum in Macedonia gentem prouinciam cruente vaſtaſſe. quam rem his verbis exprimi puto, quę ſunt in Epitoma LXX: C. Geminius prætor, infeliciter contra Thracas pugnauit.

De cenſoribus abdicatis.

ET in hunc annum cenſores coniiciunt Capitolini faſti, Domitium Cn. F. Cn. N. Ahenobarbum, & L. Licinium L. F. Quos ego contentioſam peregiſſe cenſuram inuenio. ſic enim ſcribit de his Plinius libro XVII; Nobiliſſimarum gentium ambo Craſſus atq; Domitius, cenſuram poſt conſulatum ſimul geſſere, anno ab V. C. DCLXII, frequentem iurgiis propter diſſimilitudinem morum; cum Domitius Craſſo pro domo eius millia nummûm identidem promiſiſſet, Craſſus concedere eam ſe exceptis ſex arboribus reſpondiſſet. Idem, ſcribit libro XXXVI, cap. III: & Valerius libro IX, cap. I. De eadem contentione Macrobius etiam libro III loquitur. Craſſus (inquit) cenſor, ſupra ceteros diſertus, murenam in piſcina domus ſuæ mortuam atratus tamquam filiam luxit. neque id obſcurum fuit. quippe collega Domitius in ſenatu hoc ei quaſi deforme crimen obiecit. Et Suetonius in Nerone, in Domitium ait L. Craſſum dixiſſe, non eſſe mirandum quod æneam barbam haberet, cui eſſet os ferreum, cor plumbeum. Meminit quoq; Cicero lib. II de Orat. orationis quam Craſſus cenſor in collegam Domitium dixit; qua anno ætatis duodequinquageſimo vſum eum eſſe ſcribit in Bruto. Hunc Cn. Domitium conſulem, cenſorem & pont. max. fuiſſe reperio apud Valer. libro VI, cap. V. Itaque de eodem merito Cicero dixit pro domo; Cn. Domitium nos pueri conſulem, cenſorem, pont. max. vidimus. Suetonius quoq; in lib. de claris Rhetoribus, & Gell. lib. XV, edictum horum cenſorum eiuſmodi referunt; Renuntiatum eſt nobis, eſſe quoſdam homines qui nouum genus diſciplinæ inſtituerunt, ad quos iuuentus in ludos conueniat; eos ſibi nomen impoſuiſſe Latinos rhetores: ibi homines adoleſcentulos totos dies deſidere. maiores noſtri, quæ liberos noſtros diſcere, & quos in ludos itare vellent, inſtituerunt. Hæc noua, quæ præter conſuetudinem, ac morem maiorum fiunt, neque placent, neq; recta videntur. Quapropter & iis qui eos ludos habent, & iis, qui eo venire conſueuerunt, videtur faciendum vt oſtendamus noſtram ſententiam, nobis non placere. Ob eam rem Cicero ſic loquentem fecit Craſſum anno ſequenti in III de orat. Rerum eſt ſilua magna; quam cum Græci iam non tenerent, ob eamq; cauſſam iuuentus noſtra dediſceret pene diſcendo, etiam Latini (ſi diis placet) hoc biennio magiſtri dicendi exſtiterunt. quos ego cenſor edicto meo ſuſtuleram; non quo (vt neſcio quos dicere aiebant) acui ingenia adoleſcentum nollem; ſed contra ingenia obtundi nolui, corroborari impudentiam. & Tacitus in dialogo de oratoribus ait; Rhetoras paulo ante Ciceronis tempora exſtitiſſe, nec placuiſſe maioribus noſtris, ex eo manifeſtum eſt, quod L. Craſſo, Cn. Domitio cenſoribus, cludere (vt ait Cicero) ludum impuden-

tiæ iuſſi ſunt. Sequentem annum, quo Philippus coſ. fuit, Cicero in III de orat. ait primum fuiſſe Craſſo ab honorum perfunctione; eumq; alio loco illo anno cenſorium nominat. Ex quo intelligo, Craſſum hoc anno ob contentionem cum collega ortam abdicaſſe; neq; eos luſtrum feciſſe. id quod etiam probant inſequentes cenſores, qui ante quinquennium facti ſunt.

DE COS. AN. DCLXII.

L. MARCIVM, Sex. Iulium conſules in hunc annum Caſſiodorus & Obſequens; Philippum & Cæſarem faſti Siculi: Eutropius & Oroſius Sex. Iulium Cæſarem, L. Marcium Philippum: fragmentum Capitolinum, PHILIPPVM, SEX. IVLIVM C.F. edunt. Hos intelligit Plinius, cum ſcribit libro XXIII; Sex. Iulio, L. Marcio coſ. hoc eſt belli Socialis initio, DCCCXLVI auri pondo in ærario populi Rom. fuerunt. Et libro II; L. Marcio, Sex. Iulio coſ. in agro Mutinenſi duo montes inter ſe concurrerunt, crepitu maximo aſſultantes recedenteſque; inter eos flamma fumoque in cœlum exeunte interdiu, ſpectante è via Æmilia magna equitum Rom. familiarumque & viatorum multitudine. Eundem L. Philippum tribunum militum non factum, conſulem factum ait Cicero pro Plancio. de eodemque ſic loquitur in lib. de off. L. Philippus Q.F. magno vir ingenio, in primiſque clarus, gloriari ſolebat, ſe ſine vllo munere adeptum eſſe omnia quæ haberentur ampliſſima. Eundem coſ. (vt ait Valerius) M. Druſus tribun. pleb. quia ſe interpellare concionantem auſus fuerat, obtorta gula per clientem ſuum adeo violenter in carcerem præcipitem egit, vt multus è naribus cruor eius profunderetur. Idem ex cenſura Capitolina, quam geret anno DCLXVIII, deſcriptus eſt.

De ſeditione M. Liuii Druſi trib. pl.

Hoc anno M. Liuius Druſus tribunus pl. ſeditionem Romæ commouit. ſenatus enim, cum impotentiam equeſtris ordinis, penes quem Sempronia lege iudicia erant, ferre non poſſet, omni ope conatus eſt vt per M. Druſum tribunum pl. ad ſe iudicia transferret. is, vt plebem ac ſocios ſibi adiungeret, leges Sempronias de agris diuidendis, de frumento dando, de coloniis deducendis; & Flacci conſulis legem de ciuitate ſociis danda, & Cœpionis de ſenatu equitibus, iudiciis ſenatoribus communicandis rettulit. contra Druſum pro equitibus ſtabat Q. Seruilius Cæpio alter, atque is qui conſul ſenatus partes lege defenderat. Reliquis omnibus legibus Druſi acceptis, vna, de ſociis in ciuitatem accipiendis, ferenda erat. quam cum eis promiſſam præſtare non poſſet, ſociis propterea, ac ſenatui, & equitibus ob latas leges inuiſus, domi, incerto auctore, interficitur. nulla de eius nece quæſtio lata. Leges eius omnes, tamquam contra auſpicia latæ, Philippo conſule referente vno S.C. ſublatæ. Hæc Appianus, Florus, Epitomæ, Cicero III de legibus, Pædianus, alii. Adiicit Plinius libro XXXIII, cap. I; inter Cæpionem & Druſum ex annulo in auctione venali, inimicitias cœpiſſe; vnde origo Socialis belli, & exitia rerum. & lib XXVIII, cap. IX, Druſum vulneratum, caprinum ſanguinem bibiſſe; quum pallore & inuidia veneni ſibi dati inſimulari Q. Cæpionem inimicum vellet.

De bello Marſico.

LATINOS porro populos in cupiditatem ciuitatis Rom. primus M. Fuluius Flaccus coſ. erexit; deinde M. Liuius Druſus tribunus pl. Illum ab eo conſilio, decreta ei prouincia Gallia, ſenatus auocauit; hic ne, quod animo agitabat, exſequeretur, ciuiũ, in quod incurrerat, odium effecit. ergo Italici bis tanta ſpe deiecti, facta inter populos coitione, aduerſus populum Rom. conſpirarunt. primum eorum conſilium fuit, vt feriis Latinis Cæſarem ac Philippum conſules trucidarent; deinde, eo detecto, Q. Seruiliũ, pro coſ. ad motus eorum ſedandos profectum, vna cũ Fonteio legato, & omnes qui Aſculi erant, Romanos interfecerunt. Quo facto, ceteri etiã Italici defecerunt. populus Ro. ſaga ſumpſit, ac bellum aduerſus Italicos iuſſit; quod *Bellũ Italicũ Sociale* ac *Marſicum* appellatum eſt; Marſicum autem, quod à Marſis primum cõmotum ſit, & eorum imperatore Popedio, vt Strabo lib. V tradit. Hoc autem bellum Iulio

& Ru-

& Rutilio cos. cœptum ſcribit Velleius & Pædianus; à quibus ſtant etiam Capitolini faſti. Hæc maxime Appianus, Florus, & Epitomæ. Cicero lib. II de Officiis, Italicum bellum propter metum iudiciorum excitatum ſcribit.

DE COS. AN. DCLXIII.

CONSVLES in hunc annum ſunt apud Caſſiodorum & Obſequentem L. Cæſar, P. Rutilius Lupus: itemque apud Pædianum, Velleium & in Epitoma LXXIII; & apud ceteros qui de bello Marſico ſcripſerunt: in fragmento Capitolino = CAESAR. P. RVTILIVS L. F. L. = in Siculis tabulis Cęſar & Lupus. Meminit etiam eorum Cicero de diuinatione: Quin etiam memoria noſtra, inquit, templum Iunonis Soſpitæ L. Iulius, qui cum P. Rutilio cos. fuit, de ſenatus ſententia refecit ex Cæciliæ Balearici filiæ ſomnio. L. Cæſarem autem in ædilitate præteritum, conſulem factum ſcribit in Planciana.

De re cum ſociis geſta, & P. Rutilio cos. occiſo.

CONSVLIBVS ambobus grauiſſimum bellum Italicum decretum eſt. Rutilius legatos habuit Cn. Pompeium Strabonem, Q. Cæpionem, C. Perpernam, C. Marium, Valerium Meſſallam; Cæſar, P. Lentulum, T. Didium, P. Licinium Craſſum, L. Cornelium Sullam, M. Marcellum. Italis duces fuerunt T. Afranius, C. Pontidius, Marius Egnatius, Q. Popedius Silo, C. Papius Mutilus, M. Lamponius, C. Iudacilius, Hirnus Aſinius, T. Vettius Cato, Pontius Teleſinus, T. Herennius, A. Cluentius, Iuuentius, P. Preſenteius, P. Ventidius. Res autem geſta ſic eſt. Vettius Cato L. Cæſarem conſulem fudit; ac duobus millibus interfectis, Aeſerniam inſecutus eſt. Egnatius Venafrum per proditionem occupauit. Preſenteius Perpernam fugatum exercitu etiam exuit: quamobrem ei abrogato imperio, a Rutilio cos. Marius ſuffectus eſt. Lamponius ex Craſſi exercitu cęcidit ad octingentos; reliquos ad Grumentum perſecutus, in fugam vertit. Papius Nolam coloniam per proditionem cum L. Poſtumio prætore; Stabias, Minturnas, & Salernum in poteſtatem redegit, atq; Acerras obſedit. Cum P. Rutilius cos. parum proſpere contra Marſos dimicaſſet, & in prœlio cecidiſſet C. Marius legatus eius, Vettio Catone pulſo, melius pugnauit. Rutilii exercitum Marius & Cæpio ex ſenatus conſulto acceperunt: Cæpio, Popedii inſidiis circumuentus cecidit. L. Cæſar, cum ad Aeſerniam victus fugiſſet, contractis vndique copiis, contra Samnites feliciter pugnauit. ob eam victoriam ſaga Romæ poſita ſunt. Aeſernia colonia cũ M. Marcello in poteſtatẽ Samnitium venit. C. Marius prœlio Marſos fudit, Aſinio prætore Marrucinorum occiſo. Cn. Pompeius à Iudacilio, Afranio, & Ventidio Firmum compulſus, atq; obſeſſus, adiuuante Sulpicio, eruptione facta, hoſtes repulit, atq; Aſculum fugauit: idq; oppidum obſedit. qua victoria Romæ prætextæ aliaq; magiſtratuum inſignia ſumpta ſunt. C. Marius cum Marſis dubio euentu pugnauit. Libertini tum primum militare cœperunt. A. Plotius legatus Vmbros, L. Portius prætor Marſos, cum vterq; populus defeciſſet, prœlio vicerunt. Hæc Appianus, Oroſius, Epitomę, Florus. Adiicit de nece Rutiliana Obſequens hæc: Rutilius Lupus ſpretis religionibus, cum in extis caput non inueniſſet iocinoris, amiſſo exercitu in prœlio occiſus. Ouidius IIII idus Iun. die feſto Matutæ interfectum eum ſcribit in Faſtis.

De re geſta in Gallia; Nicomede & Ariobarzane regibus reductis.

ET hoc anno trans Alpes in Gallia bellatum eſſe docet Epitoma LXXIII; in qua ita ſcriptũ eſt; C. Cæcilius in Gallia Tranſalpina Saluios rebellantes vicit. Hunc inter ceteros imperatores à Cicerone intelligi puto, cum ait pro Fonteio; Prouinciæ Galliæ M. Fonteius præfuit; quæ conſtat ex iis generibus hominum, qui modo ab noſtris imperatoribus ſubacti, modo bello domiti ſunt, &c. Eodem anno *Mithridatico bello* occaſio data eſt. Nicomedem ex Bithynia frater eius Socrates; Ariobarzanem ex Cappadocia Bagoas, vel (vt alii) Tigranes Armeniæ rex à Mithridate inductus, expulerat. Senatui viſum eſt, reges, cum ipſius opem implorarent, in regnum reducere. Itaq; legatos in Phrygiam miſit, quorũ princeps erat M.' Aquillius vir conſularis; mandauitq;

vt ope L. Caſſii Aſię prætoris, & regis Ponti Mithridatis,eos in regnum reſtituerent. quare à Manio & à Caſſio reſtituti ſunt. Mitbridates enim, quod à Romanis ante Cappadocia cedere & Phrygia iuſſus erat,opem ferre noluit. Hæc Appianus. De quibus ſic eſt ſcriptum in Epitoma LXXIV; Nicomedes in Bithynię, Ariobarzanes in Cappadociæ regna reducti ſunt.

DE COS. AN. DCLXIIII.

L. PORCIVM, Cn. Pompeium cos. edit in hunc annum Caſſiodorus: Cn. Pompeium Strabonem, L. Porcium Catonem Pædianus in Cornelianam: STRABONEM & L. PORCIVM fragmenta Capitolina: Strabonem & Catonem faſti Siculi. Horum conſulum meminerunt Appianus, Oroſius, & alii qui bellum Marſicum litteris prodiderunt. vnde Plin. lib. III, Stabiæ, inquit, oppidum in agro Campano fuere vſq; ad Cn. Pompeium & L. Catonem cos. prid. K. Maii; quo die L. Sylla legatus bello ſociali id deleuit. Cn. Pompeius hic, pater Cn. Pompeii Magni fuit: auctore Appiano, & Pædiano in Piſonianam. idem ex triumpho Capitolino deſcriptus eſt. L. Cato, M. Catonis Salonianifilius fuit, M. Catonis cenſorii nepos. auctor Gellius.

De rebus geſtis cum ſociis, & L. Catone cos. occiſo.

ET hoc anno ambo conſules ad bellum miſſi ſunt; à quibus ita geſta res eſt. Cn. Pompeius Marſos acie vicit. A. Poſthumius Albinus legatus conſularis cum caſtris præeſſet, infamis crimine proditionis, ab exercitu ſuo interfectus eſt. L. Sulla legatus, Samnites prœlio fregit, & bina caſtra eorum expugnauit. Cn. Pompeius Veſtinos in deditionem accepit. L. Porcius conſul, rebus proſpere geſtis, fuſisque aliquoties Marſis, dum caſtra eorum expugnat, cecidit. Coſconius & Luceius Samnites acie fuderunt, Marium Egnatium eorum ducem occiderunt, compluraque eorum oppida in deditionem acceperunt. L. Sulla ad Nolam Cluentium cecidit, Irpinos domuit, Samnites multis prœliis fudit, aliquot populos recepit; quantiſque raro quiſquam alius ante conſulatum rebus geſtis, ad petitionem conſulatus Romam eſt profectus. A. Gabinius legatus, rebus aduerſum Lucanos proſpere geſtis, multis oppidis expugnatis, dum caſtra obſideret, interiit. Sulpicius legatus, Marrucinis cæſis, vniuerſam eam regionem recepit. Cn. Pompeius conſul Veſtinos & Pelignos ad deditionem redegit. Marſi quoque à L. Murena & Cæcilio Pio legatis aliquot prœliis fracti, pacem petierunt. Aſculum a Cn. Pompeio captum eſt, cæſis & à Mamerco Æmilio legato Italicis. Silo Popedius dux Marſorum, auctor huius belli, in prœlio cecidit. Hæc prodita ſunt apud Appianum, & in Epitomis, & apud Oroſium; à quo apertius etiam interitus conſulis hoc modo deſcribitur: Porcius Cato cos. Marianas copias habens, cũ aliquanta ſtrenue geſſiſſet, gloriatus eſt, C. Marium non maiora feciſſe; & ob hoc, cum ad lacum Fucinum contra Marſos bellum gereret, à filio C. Marii in tumultu belli, quaſi ab incerto auctore, proſtratus eſt.

De triumpho Cn. Pompeii Strabonis cos. de Aſculanis.

CVM à quatuor cos. res geſta ſit in hoc bello, nemo tamen niſi Cn. Pompeius triumphauit: quippe qui ſolos Picentes & Aſculanos, qui hoc bellum concitauerant, deuicerat. ſic enim præter ceteros Oroſius; Pompeius cos. diu obſedit Aſculum; neque tamen expugnauiſſet, niſi populum in campum prorumpentem viciſſet. decem & octo millia Marſorum in ea pugna cæſa ſunt, capta III millia. Aſculum ingreſſus, præfectos, & centuriones, cunctoſq; principes eorum, virgis cecidit, ſecuriq; percuſſit; ſeruos, prædamq; omnem ſub haſta vendidit: reliquos, liberos quidem, ſed nudos & egentes, abire præcepit; ac nihil tamen in ærarium ille contulit. Hunc triumphaſſe in conſulatu de Aſculanis & Picentibus, ſcriptum eſt in Capitolinis tabulis. quas tabulas comprobat etiam Pædianus, qui eum de Picentibus triumphaſſe prodidit; & Plinius, qui P. Ventidium, eum qui poſt de Parthis triumphauit, in triumpho Aſculano à Cn. Pompeio ductum, vna cum Valerio lib. VI, cap. X, & Dione lib. XLIII, ſcribit. Adiicit Appianus, hoc vno crimine de Marſis triumphatum; cum ante neque de Marſis, neq; ſine Marſis triumphus vllus actus fuerit.

De

De Cenſoribus.

In hunc annum conferunt cenſores CRASSVM & L. IVLIVM Capitolini ſcriptores. Fuiſſe autem P. Licinium Craſſum & L. Iulium Cæſarem conſulares, auctoritate Plinii confirmatur. cuius hæc verba ſunt lib. XIII; Certum eſt, Antiocho rege Aſiaq; deuicta, vrbis anno DCLXV, P. Licinium Craſſum, L. Iulium Cæſarem cenſores edixiſſe, ne quis venderet vnguenta exotica. & lib. XIIII; P. Licinius Craſſus, & L. Iulius Cæſar cenſores, anno vrbis DCLXV, edixerunt ne quis vinum Græcum Aminæumq; octonis æris ſingula quadrantalia venderet. Idem ſcribit Solinus cap. XLVI: I. Plutarchus etiam in Craſſo ſcribit patrem M. Craſſi cenſorium fuiſſe. Ab his cenſoribus conditum luſtrum nullum puto; vel quia biennio poſt cenſores alios creatos ante tempus inuenio; vel quia Cicero pro Archia ſcripſit, Iulio & Craſſo cenſoribus nullam populi partem eſſe cenſam. neq; enim niſi cenſu facto, luſtrum fiebat; qui erat cenſendi finis. Luſtrum tamen hoc infelix fuiſſe, tradit Feſtus, ita; Referri diem prodictam, id eſt anteferri, religioſum eſt; vt ait Verannius in eo qui eſt auſpiciorum de comitiis; idque exemplo comprobat L. Iulii & P. Licinii cenſorum, qui id fecerint ſine vllo decreto augurum, & ob id luſtrum parum felix fuerit. Ante quinquennium autem creati ſunt, vt ſocios, quibus priore anno data ciuitas fuerat, in tribus conіicerent.

De re geſta in Macedonia, & in Phrygia.

Ex Epitomis ſatis intelligi poteſt, priore atq; hoc anno Thraces in Macedoniam incurriſſe, eamq; populatos eſſe. quibus verbis exprimi C. Sentii prætoris victoriam puto; de qua hoc tempore parta loquitur Oroſius, ſic; Iſdem temporibus rex Sothimus, cum magnis Thracum auxiliis Græciã ingreſſus, cunctos Macedoniæ fines depopulatus eſt: tandemq; à C. Sentio prætore ſuperatus, redire in ſuum regnum coactus eſt. C. Sentium Macedoniæ prætorem ſcribit fuiſſe Plutarchus in conſulatu Sullæ. de quo ſic Cicero in Verrem; Modo C. Sentium vidimus, propter caritatem frumenti, quæ fuerat in Macedonia, permagnam ex cibariis pecuniam reportare. Legati autem Romani, quorum princeps erat M'. Aquillius, Nicomedem & Ariobarzanem, quos in regnum reduxerant, impulerunt vt Mithridatis fines incurſantes, regẽ bello laceſſerent. Ipſi contractis L. Caſſii & Q. Oppii copiis, ac claſſe vſi ea cui Minucius Rufus ac C. Popillius præerant, prœlio eum Mithridate congreſſi, minus proſpere pugnarunt. Ariobarzanes Cappadocia, Nicomedes Bithynia rurſus à Mithridate pulſi ſunt. Appianus. Itaque in Epitoma ſic ſcriptum eſt; Ariobarzanes Cappadociæ, Nicomedes Bithyniæ regno à Mithridate Ponti rege pulſi ſunt.

DE COS. AN. DCLXV.

CONSVLES edit in hunc annum Caſſiodorus L. Sullam & Q. Pompeium. idem eſt ſcriptum apud Obſequentem, Velleium, Eutropium, Oroſium, Appianum, Plutarchum, alios. neq; enim his cos. quidquam poteſt eſſe illuſtrius. Syllam & Rufum edunt faſti Siculi. De Sulla ſic Velleius; L. Cornelius Sulla natus familia nobili, ſextus à Cornelio Rufino, qui bello Pyrrhi inter celeberrimos duces fuerat, cum familiæ eius claritudo intermiſſa eſſet, diu ita ſe geſſit, vt nullam petendi conſulatus rationem habere videretur: deinde poſt præturam illuſtratus bello Italico, & ante in Gallia legatione ſub Mario, qua eminentiſſimos duces hoſtium fuderat, ex ſucceſſu animum ſumpſit; petenſq; conſulatum, pene omnium ciuium ſuffragiis factus eſt; ſed eum honorem vndequinquageſimo ætatis anno aſſecutus eſt. Saluſtius etiam Sullam patriciæ gentis fuiſſe ſcribit, ſed familia iam exſtincta maiorum ignauia. repulſam in præxtura paſſum, notat Valerius lib. VII; itemq; Plutarchus. Idem poſt victoriam ciuilem *ſe Felicem* appellari voluit. Itaq; Pædianus, & Capitolini auctores, in hoc conſulatu referendo ita ſcribunt; L. Sulla, qui poſtea Felix appellatus eſt. Idem in ſecundo cõſulatu Capitolino L. F. P. N. dicitur. Q. Pompeii conſulis mentio eſt etiam in fragmento Capitolino. Legi quoq; nummum argenteum apud clariſſimum & humaniſſimũ virum Andream Lauredanum patricium Venetum; in quo ab vna parte ita eſt; Q. POMPEIVS Q. F. RVFVS: ab altera; SVLLA COS. Q. POMPEIVS Q. F. De

Q. autem Pompeio Rufo loquitur etiam Cicero in Bruto. Sulla Aſiam ſortitus eſt; Pompeius Italiam; Appianus L. Syllam conſulem in agro Nolano fortiſſime Samnitium caſtra cepiſſe ſcribit Valerius.

De bello Mithridatico, & ciuili Mariano.

Hoc anno duo grauiſſima bella, alterum foris exarſit, alterum domi coortum eſt. Mithridates rex Ponti, illud; hoc C. Marius, qui ſexies conſul fuerat, excitauit. Mithridati, quod Nicomedem & Ariobarzanem amicos populi Rom. regno exegiſſet, nec legatis Rom. paruiſſet, bellum indictum, idq; L. Syllæ conſuli mandatum. C. autem Marius, incredibili ardens eius gerendi belli cupiditate, P. Sulpicium tribunum pleb. impulit, vt lege lata Syllæ, qui adhuc in Campania reliquias Italici belli perſequebatur, imperium abrogaret, atq; ab eo bellum ad ſe transferret. quam legem cum Sulpicius Q. Pompeio conſule aduerſante ita tuliſſet, vt filium etiam conſulis, Syllæ generum occidiſſet, Sulla iratus Romam exercitum adduxit; factoque cum inimicis loui prœlio vrbem ingreſſus, arcem Capitolinam tamquam victor inſedit; atq; ex S. C. XII, inimicos ſuos hostes iudicatos vrbe exegit. ex quibus P. Sulpicius legislator, indicio ſerui è villa extractus, occiſus eſt: Marius pater, cum è paludibus Minturnenſium emerſiſſet, in Africam, quo & filius venerat, delatus eſt. Idem Sulla ſtatum ciuitatis ex ſua ſententia ordinauit, colonias deduxit. Q. Pompeius conſul, ad accipiendum à Cn. Pompeio proconſule exercitum profectus, à militibus conſilio eius occiſus eſt. Hæc Appianus fere, & Epitoma LXXVII, & Plutarchus. De eodem autem Sulpicio ſeditionem mouente ita Pædianus; P. Sulpicius tribunus pleb. L. Sulla, Q. Pompeio cos. legem tulit de libertinorum ſuffragiis; cum per vim rempub. poſſediſſet, ab initiis bonarum actionum ad perditas progreſſus eſt. Et Cicero de aruſpicum reſponſis. Sulpicium ab optima cauſſa profectum, Caioq; Iulio conſulatum contra leges petenti reſiſtentem, longius quam voluit, popularis aura prouexit. Et iterum Pædianus; C. Cæſar ædilicius, cauſſa belli ciuilis. cum Sulpicio tribuno pleb. contendit. agebat enim id, vt omiſſa prætura conſul fieret. cui cum primis temporibus Sulpicius reſiſteret, poſtea nimia contentione ad ferrum & arma proceſſit. Et Cicero in Bruto; P. Antiſtius, collega in tribunatu P. Sulpicii, contra C. Iulii petitionem conſulatus extraordinariam egit. Fuit autem hic C. Cæſar cognomine *Strabo*; cuius teſtimonium profert Priſcianus ex oratione contra P. Sulpicium tribunum plebis. De Q. autem Pompeio conſule interfecto, ita Valerius libro IX; Q. Pompeium Syllæ collegam, ſenatus iuſſu ad exercitum Cn. Pompeii, quem aliquamdiu inuita ciuitate obtinebat, contendere auſum, ambitioſi ducis illecebris corrupti milites, ſacrificare incipientem adorti, in modum hoſtiæ mactauerunt. Et Velleius libro II; Hoc primo anno, ſanguine conſulis Rom. militum imbutæ manus ſunt. quippe Pompeius collega Syllæ, ab exercitu Cn. Pompeii procos. ſeditione, quam ipſe dux excitauerat, interfectus eſt. Dum autem Sulla ciuili bello, & ordinanda repub. Romæ occupatus fuit, Mithridates Phrygiam populi Rom. prouinciam cum exercitu intrauit; Aſia in poteſtatem redacta, omnes ciues Rom. in omnibus Aſiæ ciuitatibus, vno die atque vno nuncio interficiendos curauit; Q. Oppium proconſulem, & M'. Aquilium legatum, captos atque fœde excruciatos necauit; vrbem Rhodum, quæ ſola in fide permanſerat, oppugnauit; atque aliquot prœliis naualibus victus, receſſit; per Ariarathen filium, Thraciam & Macedoniam; per Arcbelaum præfectum, Græciam cum exercitu inuaſit; ac Bruttio C. Sentii Macedoniæ prætoris legato aduerſante, Piræum atq; Athenas occupauit. auctor Plutarchus, Appianus, atq; Epitoma LXXVIII. quamquam ſi Appianum, atq; adeo etiam Velleium audias, Oppium & Aquillium captos, Phrygiam & Aſiam occupatas à Mithridate, antequam L. Sulla Aſiam ſortiretur; reliqua quæ ab eo in Aſia geſta ſunt, in conſulatu Syllæ, dum ille bello ciuili detineretur, geſta dices.

De triumpho Seruilii Vatiæ pro pr.

Triumpho Cn. Pompeii Strabonis conſulis hæc in fragmentis Capitolinis verba adnectuntur, • IVS. C. F. M. N. VATIA PRO. PR. •• AN. DCLXV. XII. K. NO.

K. NOVEM. quibus verbis triumphum Seruilii Vatiæ proprætoris ſignificari arbitror: quamquã qua ex victoria ille triũpharit, adhuc reperire non potui. P. autem Seruilius Vatia, qui poſtea *Iſauricus* appellatus eſt, C. F. M. N. in conſulatu Capitolino ſcribitur. an autem ille ſit, an frater eius, parum compertum eſt.

DE COS. AN. DCLXVI.

CONSVLES in hunc annum commemorat cum faſtis Siculis Caſſiodorus L. Cinnam, & Cn. Octauium: L. Cornelium Cinnam, Cn. Octauium Appianus, Velleius, & ceteri qui huius temporis hiſtoriam litteris prodiderunt. L. Cinnam ſcribit Plutarchus, conſulem à L. Sulla ex inimica factione ea conditione creatum, vt Sullæ actionibus non aduerſaretur, vbi primum magiſtratum iniuit, præſentem reipub. ſtatum perturbare adortum, Sullæ etiam accuſationem per Virginium tribunum pleb. comparaſſe; Sullam autem, Virginio contempto, aduerſus Mithridatem mouiſſe. Octauium Galliam citeriorem ſortitum puto; quia P. Cœlium Placentiæ præpoſitum ab eo fuiſſe ſcribit Valerius lib. IV, cap. VII.

De bello ciuili Octauiano atque Cinnano, & re geſta à Sulla in Græcia.

HOC anno nonæ belli ciuilis cauſæ inter conſules L. Cinnam & Cn. Octauium ortæ, remp. vehementiſſime perturbarunt. Nam cum prioribus annis ciuitas aliquot Italicis populis ita data eſſet, vt non in XXXV veteres tribus noui ciues conicerentur, ſed in nouas alias octo transferrentur, ne nouorum ciuium multitudo ac potentia, veterum in comitiis auctoritatem atq; opes ſuperaret ac labefactaret: Cinna tamen, vt ab Italicis gratiam iniret, eos ſe omnes in XXXV diſtributurũ eſſe profeſſus eſt; quo nomine ingentem ex tota Italia multitudinem Romam acciuit. eum autem hanc rogationẽ per vim ferre vellet, à Cn Octauio collega, qui veterum ciuium cauſam ſuſceperat, per ſeditionem vrbe pulſus; & cum ad Italicas ſollicitandas ciuitates iret ex S.C. magiſtratus ei abrogatus eſt. in eius locum L. Cornelius Merula flamen dialis factus. Idem cum in Campaniam veniſſet, corruptum Ap. Claudii exercitum in poteſtatem ſuam redegit; ac conſularia adhuc retinens inſignia, haud ita multo poſt arma patriæ intulit, accerſito cum aliis exſulibus ex Africa C. Mario. Vrbem Octauius & Merula conſules, ad tanti metum mali munierunt; Cn. Pompeium procos. ad eam tuendam aduocarunt. vrbs quatuor exercitibus obſeſſa; quibus Marius, Cinna, Carbo, & Sertorius præfuerunt. qui Cn. Pompeii fraude, qui vtramq; partem fouendo, vires Cinnæ dedit, nec niſi profligatis optimatium partibus auxilium tulit, & Cn. Octauii ſegnitie confirmati, tandem in vrbem recepti, eam velut captam, cædibus & rapinis vaſtarunt. Cn. Pompeius fulmine ictus interiit: lectum eius populus diripuit, corpus vnco traxit. Cn. Octauius conſul occiſus eſt: L. Merula, cum ſe conſulatu abdicaſſet, inciſis venis ſponte vitam finiuit. interfecti ſunt M. Antonius orator, L. & C. Cæſares fratres, P. Craſſus pater & filius. Q. Catulus, P. Lentulus, M. Bæbius, Atilius Serranus. Hæc ex Appiano, Plutarcho, Velleio, Floro, Epitomis. Tacitus lib. IV tradit, duobus & ſeptuaginta annis poſt Cornelii Merulæ flaminis dialis cædem, neminem flaminem eſſe ſuffectum. id quod actum eſſe Iulo Antonio & Q. Fabio coss. in annales Dio retulit. Principio etiam huius anni, quantum ex Plutarchi verbis (de quibus ſupra dixi) colligi poteſt, L. Sulla in Græciam traiecit; atq; (vt ait Appianus) pecuniis ſociiſq; ex Ætolia Theſſaliaq; contractis, in Atticam aduerſus Archelaum contendit; ac parte exercitus ad Ariſtionem Athenis obſidendum miſſa, ipſe Piræum, qui ab Archelao tenebatur, ſibi oppugnandum ſuſcepit. qua in re totam æſtatem, quod e-lici ex eiuſdem Appiani hiſtoria poteſt, conſumpſit.

DE COS. AN. DCLXVII.

INDE C. Marius VII, C. Cinna II conſules, Siculis faſtis, Caſſiodoro, & iis qui de bello ciuili ſcripſerunt, auctoribus. Plutarchus Marium primum fuiſſe tradit, qui ſeptimum Romæ conſulatum ceperit. Ceterum, quod apud Appianum & in Epitomis exſtat, L. Cinna & C. Marius, nullis habitis comitiis, conſules ſe in hunc annũ renuntiarunt; eodemque die, quo magiſtratum inierunt, Marius Sex. Licinium ſenatorem

de ſaxo deiici iuſſit; editiſq; multis ſceleribus, idibus Ianuariis deceſſit. In eius locum ſuffectus eſt L. Valerius Flaccus, is (vt opinor) qui ante cum C. Mario VI conſule conſul fuit. de quo Cicero, pro Flacco eius filio cum diceret, ita dixit; Vnum atque idem erat tempus, cum L. Flacco conſuli portas tota Aſia claudebat, Mithtidatem autem non modo recipiebat ſuis vrbibus, verum etiam vltro vocabat. Hoc triennium ſine armis ciuilibus fuiſſe, auctor eſt Cicero in Bruto.

De regeſta à Sulla in Græcia.

Hoc anno Sulla, quantum ex Appiani hiſtoria intelligi licet, cum claſſe egeret, nec à Rhodiis, Mithridate maria omnia occupante, iuuari poſſet, L. Lucullum in Syriam atq; in Ægyptum clam, vt claſſem ab amicis populi Ro. regibus acciperet, miſit. Piræo, quem diu fruſtra oppugnauerat, omiſſo, vrbem Athenarum, circumuallatam atque obſeſſam K. Martiis cepit; Ariſtionem in arcem confugientem, fame ad deditionem compulſum, occidit; ciuitati libertatē ac bona ſua reſtituit; ac Piræum demum, translato eo ab Athenis bello, in poteſtatem redegit. Interea cum Taxiles Mithridatis præfectus, ex Thracia & Macedonia cum centum millibus peditum, equitum decem, & falcatis curribus nonaginta deſcendens, Archelaum circa Munychiam adhuc in anchoris ſtantem accerſiſſet, Sulla in Bœotiam mouit, ac ſe cum Hortenſio, qui ex Theſſalia copias adducebat, coniunxit. Romanarum copiarum paucitas fecit, vt Archelaus ad Chæroneam oppidum acie confligere auſus ſit. Haud dubio euentu pugnatum eſt. ex hoſtibus vix decem millia Chalcidem effugerunt; ex ſuis ſe duodecim tantum amiſiſſe Sulla ſcriptum reliquit. Interim cum L. Flaccum conſulem ex aduerſa factione creatum, Ionium mare traiicere, verbo quidem aduerſus Mithridatem, re autem aduerſus ſemetipſum Sulla audiſſet, vt ei obuiam fieret, in Theſſaliam caſtra mouit. verum cum Dorylaum regis præfectum, militum octoginta millibus Chalcide expoſitis, in Bœotiam inuaſiſſe, atque inuito Archelaō, qui trahi bellum cupiebat, ad ſummum pugnę diſcrimen deſcenſurum eſſe accepiſſet, retro caſtra ſibi referenda ratus, ſignis cum iis ad Orchomenum oppidum collatis, primo prœlio hoſtium XV millia vna cum Diogene Archelai filio cęcidit; ſecundo, omnes eorum copias deleuit. Archelaus cum triduo nudus in paludibus latuiſſet, poſt in Chalcidem ſe recepit. Sulla, Bœotia direpta, in Theſſaliam ad hiberna ſe contulit. Hæc Plutarchus, atque Appianus: quæ breuius in Epitomis expreſſa ſunt his verbis; Sulla Athenas, quas Archelaus præfectus Mithridatis occuparat, circumſedit, & cum maximo labore expugnauit; vrbi libertatem, & ciuibus quę habuerant, reddidit. Magneſia, quę ſola in Aſia ciuitas in fide manſerat, ſumma virtute aduerſus Mithridatem defenſa eſt. præterea * tranſitus Thracum in Macedoniam continet. Sulla copias regis, quæ Macedonia occupata in Theſſaliam venerant, prœlio vicit, cæſis hoſtium centum millibus caſtris quoq; expugnatis: renouato deinde bello iterum exercitum eius fudit, ac deleuit.

De cenſoribus & luſtro LXVI.

CENSORES in hunc annum edunt Capitolini faſti L. Marcium Philippum, & M. Perpernam. quos cenſores comparat etiam Cicero in Verrem. De Philippo præterea idem ſcribit pro domo ita; L. Philippus cenſor, auunculum ſuum pręteriit in recitando ſenatu. De Perperna Plin. lib. VII; Perperna ſeptem reliquit ex iis quos cenſor legerat; vixit annos XCVIII. Et Valerius lib. VIII; M. Perperna omnibus quos in ſenatu rogauerat, ſuperſtes fuit: ſeptemq; tantummodo, quos cenſor collega L. Philippi legerat, è patribus conſcriptis reliquos vidit, toto ordine ampliſſimo diuturnior. Dio quoque auctor eſt, M. Perpernam, Lentulo & Marcello cos. mortuum eſſe, eum qui cum Philippo cenſor fuerat, vltimum omnium qui in cenſura ſua ſenatores fuerant. Euſebius cenſum actum ait; cenſa eſſe capita CCCCLXIII millia. Principem ſenatus lectum L. Valerium Flaccum, ex Epitoma LXXXIII apparet; alium ab eo qui ſequenti anno à Fimbria conſularis occiſus eſt.

DE COS. AN. DCLXVIII.

L. CINNAM III, Cn. Papirium conſules ſubſequutos in hunc annum teſtatur Caſſiodorus: Cinnam & Carbonem faſti Siculi. In Epitoma LXXXIII ſcriptum eſt,

L. Cin-

L.Cinnam,& Cn.Papirium Carbonem,conſules ſemel per biennium creaſſe: & in libro de viris illuſtribus,Cinnam iterum&tertium conſulem ſe feciſſe. Horum meminit etiam Plutarchus in Sulla, Appianus in Mithridatica,atq; in primo libro bellorum ciuilium.Carbonem Cn.F.C.N.fuiſſe inuenio in ſecundu eius Capitolino conſulatu.

De rebus geſtis in Græcia, & in Aſia.

CVM L. Flaccus conſul in Marii locum ſuffectus à Cinna, vt Sullæ ad bellum Mithridaticum ſuccederet,miſſus,in Aſiam traieciſſet,hoc anno à C.Fimbria legato ſuo corrupto exercitu,interfectus eſt.Hoc,vt cetera,egregie oſtendit Velleius,cum ſcribit;In Marii locum cõſul ſuffectus Valerius Flaccus,turpiſſimæ legis auctor,qua creditoribus quadrantem ſolui iuſſerat. cuius facti merita eum pœna intra bienniũ conſequuta eſt.Item;C.Flauius Fimbria præfectus equitum, Valerium Flaccum conſularem virum interfecit;exercituq; occupato,imperator appellatus, Mithridatem pepulit prœlio.Neq; enim Appiano aſſentior,qui Flaccum conſulem a Fimbria interfectum ſcribit.ſic enim ille hanc vniuerſam hiſtoriam tradit; Flaccus conſul cum duabus legionibus in Aſiam, vt bellum cum Mithridate gereret, à Cinna miſſus,ipſe rei bellicæ rudis,ſecum Fimbriam ſtrenuum virum duxit. idem,cum propter auaritiam ac propter crudelitatem in odium exercitus ſui incurriſſet, atque Fimbriam iniuria affeciſſet, Fimbria, Thermo, quem ille ſibi ſucceſſorem dederat, honoris inſignibus ſpoliato,Flaccum ipſum conſulem priuatus in Nicomediam fugientem aſſequutus, in puteo quodam larentem occidit;atque arreptis imperii inſign bus prouinciam ingreſſus,Mithridatem Pergamum, atque inde Pitanen confugientem adeptus, vallo cinxit,quoad rex nauibus Mitylenen confugit: Iliũ, à quo nõ recipiebatur,obſeſſum incendit.Mithridates interea,cum cladem ad Orchomenum acceptam audiſſet, Archelao,vt quibus poſſet, honeſtis conditionibus pacem cum Sulla componeret,ſcripſit.Archelaus cum Sulla collocutus,quas ille ferebat,pacis conditiones ad regem remiſit. Sulla interea, ne in otio eſſet, Dardanos, Enetos,aliosq; Thraciæ populos Macedoniam incurſantes adortus,multis prœliis fregit. Hæc Appianus. Plutarchus autem ſcribit,Cinna & Carbone dominantibus, maiorem partem nobilitatis Roma in caſtra Sullæ,tamquam in portum quendam perfugiſſe. Sullam Archelaũ de pace ſecum collocutum ſummo in honore habuiſſe,atque eo comite per Theſſaliam&Macedoniam in Helleſpontum veniſſe;cumq; ibi occurrentibus regis legatis,pax conuenire non potuiſſet,quod cõmodiores conditiones ſibi à Fimbria ferri rex diceret, vaſtato Mædico agro,in Macedoniam reuertiſſe:Mithridate autem cum eo cõgredi cupiente,ipſum in Aſiam traieciſſe.Quæ omnia his Epitomarum verbis explicari puto;L.Valerius Flaccus conſul,collega Cinnę,miſſus vt Sullæ ſuccederet,propter auaritiam inuiſus exercitui ſuo,à C.Fimbria legato ipſius occiſus eſt,&imperium ad Fimbriam translatum.præterea expugnatæ in Aſia vrbes à Mithridate,&crudeliter direpta prouincia:incurſioneſq; Thracum in Macedoniam referuntur. C.Fimbria in Aſia fuſis aliquot copiis Mithridatis,vrbem Pergamum cepit; obſeſſumque regem parum abfuit quin caperet; vrbem Ilium,quæ ſe poteſtati Sullæ reſeruabat,expugnauit ac deleuit,& magnam partem Aſiæ recepit. Sullæ multis prœliis Thracas cæcidit.

DE COS. AN. DCLXIX.

DEINCEPS L.Cinna IIII,Cn.Papirius II conſules; auctor Caſſiodorus,& Epitomæ. Cinnæ IIII cos.meminit Cicero in Tuſculanis,Suetonius in Cæſare.Cn.Papirii Carbonis II,Capitolinæ tabulæ. Itaque miror in tabulis Siculis conſules ſuggeri Carbonem & Scribonium Cn.Carbo prouinciam Galliam obtinuit cum Verre quæſtore; (auctor Cicero in prætura vrbana)L.Cinna,vt opinor,Italiam.

De re geſta in Aſia, & ciuilibus motibus.

QVÆ ſint hoc anno geſta, apertius ex Epitomis & Velleio intelligi poteſt, quam aut ex Appiano aut Plutarcho. In Epitomis enim ita ſcriptũ eſt; L. Cinna & Cn. Carbo, à ſeipſis conſules per biennium creati,cum bellum contra Sullam pararent, effectum eſt per L. Valerium Flaccum principem ſenatus, qui orationem in ſenatu

habuit,& per eos qui concordiæ ſtudebant, vt legati ad Sullam de pace mitterentur. Cinna ab exercitu ſuo, quem inuitum cogebat naues conſcendere & aduerſum Sullam proficiſci, interemptus eſt. Conſulatum Carbo ſolus geſſit. Sulla, cum in Aſiam traieciſſet, pacẽ cum Mithridate fecit, ita vt is cederet prouincia Aſia, Bithynia, Cappadocia. Fimbria, deſertus ab exercitu, qui ad Sullam tranſierat, ipſe ſe percuſſit, impetrauitq; de ſeruo ſuo, præbens ceruicem, vt ſe interficeret. Sulla legatis, qui à ſenatu miſſi erant, futurum ſe in ſenatus poteſtate reſpondit, ſi ciues qui à Cinna pulſi ad ſe confugerant, reſtituerentur. quæ conditio cum iuſta ſenatui videretur, per Carbonem, factionemque eius, cui bellum videbatur vtilius, ne conueniret, effectum eſt. Idem Carbo cum ab omnibus Italiæ oppidis coloniiſq; obſides exigere vellet, vt fidem illorum contra Sullam obligaret, conſenſu ſenatus prohibitus. Nouis ciuibus S. C. ſuffragium datum eſt. Q. Metellus Pius, qui partes optimatium ſecutus erat, cum in Africa bellum moliretur, à C. Fabio prætore pulſus eſt: ſenatuſque conſultum per factionem Carbonis & Marianarum partium factum eſt, vt omnes vbique exercitus dimitterentur. Libertini in quinque & triginta tribus diſtributi ſunt. Apud Velleium autem ita: Tranſgreſſus in Aſiam Sulla, parentem ante omnia ſupplicemq; Mithridatem inuenit; quem multatum pecunia ac parte nauium, Aſia omnibuſq; aliis prouinciis quas armis occupauerat, decedere coegit; captiuos recepit, in perfugas noxioſq; animaduertit; paternis, id eſt Ponticis finibus, contentum eſſe iuſſit. C. Flauius Fimbria, qui præfectus equitum, ante aduentum Sullæ, Valerium Flaccum conſularem virum interfecerat, exercituq; occupato imperator appellatus, Mithridatem pepulerat prœlio, ſub aduentu Sullæ ſe ipſe interemit. ante aduentum Sullæ Cinna, ſeditione orta, ab exercitu interemptus eſt. Carbo, nullo ſuffecto collega, ſolus toto anno conſul fuit. De eodem Cinna occiſo, ſic ſcriptum inuenio in libro de viris illuſtribus: Quarto conſulatu Cinna, cum bellum contra Sullam pararet, Ancone ob nimiam crudelitatem ab exercitu lapidibus occiſus eſt. Et apud Plutarchum ita: Cn. Pompeius, qui poſtea *Magnus* appellatus eſt, iuuenis in caſtra Cinnæ venit. à quo cum eſſet falſo crimine notatus, clam fugit. eo nuſquam comparente, creditum eſt eum fuiſſe à Cinna interfectum. itaq; qui vetere odio Cinnæ imbuti erant, eum impetu facto occiderunt. Appianus autem, itemq; Plutarchus, quamquam vtro anno Sulla in Aſiam tranſierit, non aperiunt, ipſum tamen Cypſelis, Mithridatem Pergamo, colloquendi gratia in agrum, Troadis conueniſſe; atq; inſpectante vtroq; exercitu, Mithridatem pacis conditiones, quas iampridem Sulla tulerat, accepiſſe referunt; & nauibus ei traditis, in Pontum receſſiſſe: Sullam ſollicitato exercitu, Fimbriam Pergami obſeſſum, ad necem compuliſſe; Curioni, vt Nicomedem & Ariobarzanem reduceret, negotio dato, Aſiam conſtituiſſe; ciuitates imperium recuſantes, muris nudaſſe; omnes pecunia mulctaſſe: Cinnam ab exercitu, quem in Liburniam, vt inde Sullæ occurreret, traiicere inuitum volebat, interfectum; Carbonem, ne comitia collegæ ſubrogando haberet, auſpiciis ſæpius impeditum, ſolum per totum annum conſulatum geſſiſſe. atq; hoc etiam in faſtis Capitolinis adſcriptum eſt.

DE COS. AN. DCLXX.

CONSVLES inde L. Scipio, & C. Norbanus. teſtis cum Siculis tabulis Caſſiodorus, Obſequens, Appianus, Eutropius, Florus; & Tacitus, cum ait libro XIX; Pulſis regibus, Horatius Puluillus II conſul, templum Iouis Capitolini dedicauit. Iiſdem rurſus veſtigiis ſitum eſt, poſtquam interiecto CDXV annorum ſpatio, L. Scipione, C. Norbano coſ. flagrauerat. In Capitolinis fragmentis eſt L. CORNELIVS L. F. L. N. SCIPIO ASIATICVS. L. Scipioni conſuli Gallia citerior, & M. Piſo quæſtor obtigit, anno poſtquam Verres fuerat Cn. Carbonis: Cicero in prætura vrbana. C. Flaccus his conſulibus prætor in Gallia vlteriore rem bene geſſit; ſiquidem imperator à Cicerone nominatur pro Quinctio.

De bello ciuili Sullano.

SYLLA compoſitis tranſmarinis rebus reuectus in Italiam, XXX armatorum millia aduerſus CC amplius hoſtium Brundiſii expoſuit. quod in eo fuit mirabile; quod

cum

eum per triennium Cinnanæ Marianæque partes Italiam obſiderent, neq; illaturum ſe iis bellum diſſimulauit, nec quod erat in manibus omiſit; exiſtimauitq; ante frangendum hoſtem, quam vlciſcendum ciuem. Q. Metellus Pius, & Cn. Pompeius Strabonis filius, cum parte exercitus ſe ad Sullam contulerunt. Miſſis legatis qui de pace agerent, iiſque ab conſule C. Norbano violatis, Sulla Norbanum ad Canuſium prœlio vicit; & eum L. Scipionis alterius conſulis, cum quo omnino id egerat vt pacem faceret, nec potuerat, caſtra oppugnaturus eſſet, vniuerſus exercitus conſulis per emiſſos à Sulla milites ſollicitatus, ſigna ad eum tranſtulit Scipio, cum interimi poſſet, dimiſſus eſt. Carbo Romæ Sullæ amicos hoſtes iudicandos curauit. Capitolium eius tum opera conflagraſſe creditum eſt. Q. Sertorius, Sueſſa capta, rebus Marianis deploratis, in Hiſpaniam vlteriorem, quam ante ſortitus fuerat, profectus eſt. Velleius, Epitomæ, Appianus, Plutarchus, alii.

DE COS. AN. DCLXXI.

DEINCEPS C. Marium, Cn. Carbonem III conſules inuenio apud Caſſiodorum, Appianum, Velleium, & alios. C. Marium fratris filium C. Marii ſepties conſulis Appianus; at Velleius, Plutarchus, Eutropius, & alii, C. Marii filium prodiderunt. fortaſſe autem à C. Mario adoptatus fuit. in Capitol. certe tabulis C. MARIVS C. F. C. N. appellatur. Eundem ante annos viginti conſulem factum, ſcriptum eſt in Epitoma LXXXVI. at in lib. de viris illuſtribus, XXV; apud Velleiũ, XXVI; apud Appianum, XXVII annos natum, conſulatum cepiſſe proditum eſt. Horum etiam conſulum meminit Cicero contra Rullum: & Plin. lib. VII, cum ait; Galeria producta eſt in ſcenam à M. Pomponio ædili pl. C. Mario, Cn. Carbone cos. Et XLIX; M. Cœlius Rufus, & C. Licinius Caluus oratores, Romæ nati ſunt C. Mario, Cn. Carbone III cos. Et Valerius libr. VII; C. Mario, Cn. Carbone cos. bello ciuili cum L. Sulla diſſidentibus, ſenatus conſulto aurea atque argentea templorum ornamenta, ne militibus ſtipendia deeſſent, conflata ſunt.

De bello ciuili Sullano confecto.

MARIO & Carbone III cos. Q. Metellus Pius ad Æſim Carrinatem Carbonis ducem fudit; Metellum Carbo obſedit, donec accepta Mariana ad Præneſte clade, Ariminum verſus contendit. Marius enim cos. cum ad Sacriportum non procul à Pręneſte cum Sulla conflixiſſet, fugatus ab eo, Præneſte ſe recepit. Sulla Pręneſte circumuallauit, atq; obſidioni Lucretiũ Offellam pręfecit. Interea Romæ Marii iuſſu L. Damaſippus, vel (vt ait Appianus) Brutus prætor vrb. cum ſenatum vocaſſet, omnem quæ in vrbe erat nobilitatem trucidauit; inter ceteros P. Antiſtium, C. Papirium Carbonem conſulis fratrem, L. Domitium, & Q. Mucium Scæuolam pont. maximum. Sulla admoto propius exercitu, ac caſtris in campo Martio factis, inde vrbem ingreſſus, inimicorum bona, qui metu vrbe ceſſerant, publicauit; ac populo, cõcione aduocata, ſpem fecit ſe breui remp. eſſe conſtituturum. Poſt autem præfectis quibuſdam vrbi impoſitis, ea egreſſus, primum ad Cluſium, deinde ad Saturniam bene cum Carbone pugnauit. Carrinas, Carboniano exercitu cæſo, à Pompeio & Craſſo in agro Spoletino obſeſſus: Marcius, cum ad Marium obſidione eximendum iret, à Pompeio: C. Lamponius Lucanus, Pontius Teleſinus Samnis, & Gutta Campanus à Sulla intercluſi. Carbo & Norbanus, non procul à Fauentia fuſi à Metello, copiis ſpoliantur: Lucani ad Metellum defecerunt. Norbanus Rhodum, Carbo in Siciliam rebus deſperatis refugerunt. Qui Cluſii relicti erant, cum Pompeio congreſſi, plus dimidio cecidere. Carrinas, Marcius, Damaſippus, cum Samnitum copiis, velut Romam occupaturi, in Albano conſederunt. Accurrente repente Sulla, ad portam Collinam K. Nouembr. acerrime dimicatum eſt. Qua victoria nuntiata, Præneſtini ſe Lucretio dediderunt. Sulla recuperata rep. pulcherrimam victoriam crudelitate, quãta in nullo homine vnquam fuit, inquinauit; octo millia deditorum in villa publica trucidauit, tabulam proſcriptionis fixit; vrbem & vniuerſam Italiam cædibus repleuit; inter quos omnes Præneſtinos inermes concidi iuſſit; M. Mariũ, ſenatorii ordinis virum, cruribus brachiiſq; fractis, auribus præſectis, & effoſſis oculis, necauit. Marius filius

Præneſte dedita, cum per cuniculum captaret euadere, ſeptus ab exercitu mortē ſibi conſciuit in ipſo cuniculo, cum ſentiret ſe euadere non poſſe, cum Pontio Teleſino fugæ comite, ſtricto vtrinq; gladio, cōcurrit; quem cum occidiſſet, ipſe ſaucius, à ſeruo impetrauit vt ſe occideret. M. Brutus à Cn. Carbone, qui Coſſuram appulerat, miſſus naue piſcatoria Lilybæum, vt exploraret, an ibi Pompeius eſſet, quē aduerſus eum Sulla cum imperio miſerat, atq; à Pompeianis nauibus circumuentus, ſemet occidit. Carbo in Sicilia à Pompeio captus, cum muliebriter fleret, eſt interfectus. Hæc Appianus, Plutarchus, Velleius, Epitomæ, alii. Cn. Carbonem in tertio conſulatu à Cn. Pompeio equite R. necatum tradit Valerius libr. vi, cap. 11. Obſequens fœdam Sullæ proſcriptionem fuiſſe tradit; cætena millia hominum Italico ciuiliq; bello cōſumpta.

De L. Sulla dictatore.

Cvm Carbo conſul in Sicilia, Marius Præneſte interiiſſet, ſenatus interregem comitiorum cauſa creari iuſſit. creatus eſt L. Valerius Flaccus. Hic, cum comitia creandis conſulibus habiturus eſſe putaretur, ex L. Sullæ victoris ſententia legem ad populum tulit, Sullæ è rep. eſſe videri, dictatorem dici, qui perturbatam remp. conſtitueret; eumq; non ad quoddam tempus, vt ante, creari, verum quouſq; ciuitas, ac vniuerſa Italia, & tota reſp. ordinata ac conſtituta eſſet. Igitur L. ipſe Sulla dictator creatus eſt; qui xxiv prælatis faſcibus, ac cuſtodibus corporis ſui aduocatis, primus dictatoria poteſtate abuſus eſt. Hæc Appianus, & Epitomæ. Ceterum Velleius & Plutarchus dictaturam per annos cxx intermiſſam, hoc anno relatam ſcribunt. ſiquidem proximo anno quam Annibal ex Italia ceſſit, vltimus dictator creatus eſt. apud Dionyſium autem lib. v. inuenio, L. Sullam dictatura abuſum poſt annos quadringentos quam primus dictator T. Lartius dictus fuerat. atq; idem etiā ſentire videtur Appianus; quamquam ipſe ſcribit Sullam dictaturam cepiſſe per annos quadringentos intermiſſam. Idem dictator eſt in Capitolinis tabulis, cum magiſtro eq. L. Valerio Flacco; eodem qui (vt puto) interregnum inierat. De quo magiſtro eq. nihil apud rerum R. ſcriptores comperi. L. Flacci interregis ſic meminit Cicero contra Rull. Omnium legum iniquiſſimam, diſſimillimamq; legis eſſe arbitror eam, quam L. Flaccus interrex de Sulla tulit, vt omnia quæcumq; ille feciſſet, eſſent rata. quam eandem legem intellexit in primo de leg. cum dixit; Quid iniuſtius ea lege quam interrex noſter tulit, vt dictator quem vellet ciuium impune poſſet occidere? & lib. ix ad Atticum; Si Sulla potuit efficere, ab interrege dictator vt diceretur, cur hic non poſſit? Hoc etiam anno L. Sulla victo Mario ſe *Felicem* vocari voluit, auctore Appiano & Velleio. Plutarchus enim in triumpho poſtulando etiam Felicis cognomen ſibi depopoſciſſe tradit. Idem etiam ad Græcos ſcribens, ſe *Venuſtum* iiſdem auctoribus appellauit.

De bello à L. Murena cum Mithridate renouato.

C. Mario, Cn. Carbone iii cos. bellum à L. Murena aduerſum Mithridatem renouatum colligitur ex Epitoma lxxxvi. L. autem Licinius Murena à Sulla imperatore in Aſia cum duabus Fimbrianis legionibus relictus, vt res Aſiaticas ordinaret, triumphi cupidus, bellum hāc occaſione redintegrauit. Cum Boſporani ac Colchi, à rege Mithridate alienati, filium eius ſibi regem depoſcerent; Mithridates autem, occiſo filio, exercitum claſſemq; aduerſus Boſporanos compararet, Murena ſuſpicatus, ne rex in Boſporanos verbo, re autem aduerſus Romanos ſe inſtrueret, exercitu ſtatim per Cappadociam ad oppidum maximum nomine Comana ducto, in quoſdam eius equites impetum fecit; atque legatis regiis fœdus Syllæ oſtendentibus, reiectis, regione vaſtata, ſacriſque pecuniis direptis, in Cappadociam in hiberna ſe recepit. Hæc Appianus.

DE COS. AN. DCLXXII.

Inde M. Tullium, Cn. Dolabellam cos. ſubiicit Caſſiodorus: Deculam & Dolabellam faſti Siculi. Tradit etiam Appianus Sullam dictatorem, vt ſpeciem quandam antiquæ dignitatis reſp. retineret, conſules creari permiſiſſe, M. Tullium, & Corne-

lium

lium Dolabellam; atq; ipſum more regio ſupra eos ſediſſe. M. Tullii, & Cn. Cornelii coſ. meminit Cicero contra Rullum; & Gellius lib. xv. Dinumeratis annis, inquit, à Q. Cæpione, C. Serrano, quibus coſ. ante diem III. Non. Ian. M. Cicero natus eſt, ad M. Tullium & Cn. Dolabellam, quibus coſ. cauſſam priuatam pro Quinctio apud Aquillium iudicem dixit, ſex & viginti anni reperiuntur. In Capitolino fragmento M. TVLLIVS M. F. A. N. DECVLA appellatur. M. Tullium, cum ædilitatis repulſam tuliſſet, conſulem factum eſſe docet Cicero pro Plancio. His comitiis Q. Lucretius Offella, cum ante præturam conſulatum peteret, iuſſu Sullæ occiſus eſt. auctor Appianus, Plutarchus, aliis. Cn. Dolabellæ conſuli prouincia Macedonia obtigit: ex qua deinde triumphauit; vt poſt dicemus.

De bello à Murena cum Mithridate confecto.

INTEREA dum Mithridates legatos ad Sullam de bello ſibi contra fœdus à L. Murena illato miſit, Murena Haly fluuio traiecto, quadringentos Mithridatis vicos diripuit. Legati retulerunt, ſenatui placere, vt regi, quocum fœdus eſſet, parceretur. Murena autem maiore conatu acie cum rege congreſſus, ac caſtris & exercitu exutus, in Phrygiam ſe recepit. Mithridates Cappadociam, pulſo Ariobarzane, occupauit. Sulla autem, indignum ratus Mithridatem contra fœdus vexari, Murenam à bello reuocauit. Mithridates, reſtituta Ariobarzani Cappadocia, bello liberatus eſt. Appianus, Cicero pro lege Manilia.

De triumpho L. Sullæ dict. de Mithridate.

TRIVMPHVM L. Sullæ dict. in hunc annum coniiciunt Capitolina fragmenta. is autem actus eſt de Mithridate Ponti rege ex Græcia & Aſia: cuius res per quatuor annos ibi geſtas ante expoſuimus. Triumphaſſe eum de Mithridate, Cicero pro Pompeio, Eutropius, & Plutarchus referunt. Plinius per biduum triumphaſſe ſignificat, cum ait lib. XXXIII; Sylla in triumpho, quod ex Capitolinę ædis incendio, cæteriſq; omnibus delubris C. Marius filius Præneſte detulerat, tredecim millia auri pondo ſub eo titulo in triumpho tranſtulit, & argenti ſeptem millia. Idem ex reliqua omni victoria pridie tranſtulerat auri pondo CXV millia. Adiicit Florus; Debellatum à Sulla foret, niſi de Mithridate triumphare cito quam vere maluiſſet. Hoc autem mirifice laudatur in Sulla, quod nullum de ciuibus victis triumphum egerit. id quod Valerius notauit lib. II, his verbis; L. Sulla, qui plurima bella ciuilia confecit, cum conſummata ac conſtructa potentia ſua triumphum duceret, vt Græciæ & Aſiæ multas vrbes, ita ciuium Romanorum nullum oppidum vexit.

De triumpho Cn. Pompeii Magni equitis Rom ex Africa.

SVLLANO triumpho ſubiicitur triumphus alter in Capitolinis fragmentis, eodemmet anno quo Sullanus actus. hunc autem eſſe Cn. Pompeii ex Africa triumphum exiſtimo. de quo ſic ſcriptum eſt in Epitoma LXXXIX; Cn Pompeius in Africa Cn. Domitium proſcriptum & Hiarbam regem Numidarum bellum molientem, victos interemit; quatuor & viginti annos natus, adhuc eques Romanus, quod nulli contigerat, ex Africa triumphauit. Ceterum res geſta ſic eſt. Priore anno cum nuntiatum eſſet, Cn. Carbonem & M. Perpernam Sullæ inimicos in Sicilia bellum reparare, Cn. Pompeius eo à Sulla cum imperio miſſus, Perperna ex inſula eiecto, Carbonem coſ. captum interfecit. Deinde cum iuſſu Syllæ in Africam traieciſſet, vbi Cn. Domitius & rex Numidiæ Hiarbas, ad quos Carbonis mortui copiæ ex Sicilia confugerant, bellum gerebant, vtroſq; eorum ingenti prœlio ſuperato, illum occidit, hunc cepit: ipſe Imperator appellatus eſt. res autem omnis intra XL dies confecta eſt. Eidem Romam reuerſo Sulla dictator obuiam prodiit: ac ſummo honore habito, *Magnum* etiam eum appellauit. Poſtulanti autem triumphum, vix tum propter ætatem, tum propter ordinem conceſſit. Hæc Velleius, & Plutarchus. De hoc extraordinario triumpho ſic Cicero pro lege Manil. Quid tam præter conſuetudinem, quam homini peradoleſcenti, cuius à ſenatorio gradu ætas longe abeſſet, imperium atq; exercitum dari? Siciliam permitti atq; Africam, bellumq; in ea adminiſtrandum? Bellum in

Africa maximum confecit, victorem exercitum deportauit. Quid vero tam inauditum, quam equitem R. triumphare? at eam rem populus R. nō modo vidit, ſed etiam omni ſtudio viſendā putauit. Huius triumphi meminit Euſebius; meminit item Plinius lib. VII: Pompeius, inquit, Sicilia recuperata, Africa tota ſubacta, Magniq; nomine ſpolio inde capto, eques R. (id quod ante nemo) curru triumphali reuectus eſt. Et Eutropius; Sylla de Mithridatę ingenti gloria triumphauit. Cn. Pompeius, quod nulli Romanorum tributum erat, IIII & XX annum agens, de Africa triumphauit. Plutarchus adiicit, potuiſſe ea ætate in ſenatum Pompeium legi: verum maiori ſibi honori futurum credidiſſe, ſi primus eques Rom. triumphaſſet. Ita Pompeius ſine magiſtratu, nondum ſenator, atq; adoleſcens adhuc, triumphauit.

DE COS. AN. DCLXXIII.

CASSIODORVS cum faſtis Siculis conſules ſuggerit L. Sullam II, Q. Metellum. Appianus adiicit. Sullam, quamquam dictator erat, tamen, vt aliquam ſpeciem reſp. habere videretur, ſecum Q. Metello Pio conſulem renunciari voluiſſe. Horum conſulum ſic meminit Cicero in Verrem: Ædem Caſtoris P. Iunius habuit tuendam L. Sulla, Q. Metello coſ. Et Gellius lib. XV; Neq; dubium eſt quin Cicero poſt annum quam pro Quinctio dixerat, Sex. Roſcium reum parricidii defenderit, annos iam ſeptem & viginti natus, L. Sulla Felice, & Q. Metello Pio coſ. Fragmentum etiam Capitolinum habet conſules L. CORNELIVM L. F. P. N. SVLLAM FELICEM II. Q. CAECILIVM. Hic eſt Q. Metellus Q. Numidici filius, qui Hiſpanias & Sertorianum bellum ſortitus eſt. Hoc (vt opinor) anno Sylla Nolam in Samnio recepit: XLVII legiones in agros captos deduxit; & eos iis diuiſit: Volaterras, quod oppidum adhuc in armis erat, obſeſſum in deditionem accepit. Mytilenæ quoq; in Aſia, quæ ſola vrbs poſt victum Mithridatem arma retinebat, expugnatæ dirutæq; ſunt Epitoma LXXXIX.

De triumpho L. Murenæ propr. ex Aſia de Mithridate.

POST Sullæ diſceſſum L. Murena cum Mithritate bellum (vt dixi) ſponte ſua inſtaurauit, idq; ipſum deinde iuſſu Sullæ omiſit. quantum autem ego ex Appiani verbis colligere potui, res ab eo per biennium geſta eſt; primum Mario & Carbone; deinde Tullio & Cornelio coſ. Quod idem ſignificat etiam Cicero, cum ait, L. Lucullum quæſturæ diuturnum tempus, L. Murena bellum in Ponto gerente, conſumpſiſſe. Ex eo bello Murenam triumphaſſe ſatis conſtat. at quo anno, non conſtat. Mihi quidem viſum eſt triumphum eius in hunc annum conijci poſſe; quod probabile videretur, eum Romam reuertiſſe, tum cum Sulla à bello eum reuocaret. Hac enim de re ſic Cicero pro Murena, qui filius huius fuit: Mithridatem L. Sulla maximo & fortiſſimo exercitu pugna excitatum, cum bello inuectum in totam Aſiam, cum pace dimiſit; L. Murena pater vehementiſſime diligentiſſimeq; vexatum, repreſſum magna ex parte, non oppreſſum reliquit. Et pro lege Manilia; Triumphauit L. Sulla, triumphauit L. Murena de Mithridate, duo fortiſſimi & ſummi imperatores: ſed ita tamen triumpharunt, vt ille pulſus ſuperatusq; regnaret. Verumtamen illis imperatoribus laus eſt tribuenda, quod egerunt; venia danda, quod reliquerunt: propterea quod ab eo bello Sullam in Italiam reſpublica, Murenam Sulla reuocauit. Iterum pro Murena; An cum ſedere in equis triumphantium prætextati potiſſimum filii ſoleant, huic donis militaribus patris triumphum decorare fugiendum fuit, vt rebus communiter geſtis, cum patre ſimul triumpharet? Et infra; Meruiſſe vero ſtipēdia in eo bello, quod tum populus Rom. non modo maximum, ſed etiam ſolum gerebat, virtutis; patre imperatore meruiſſe, pietatis; finem ſtipendiorum, patris victoriam ac triumphum feciſſe, felicitatis fuit. Et infra; Proauus L. Murenæ & auus, prætores fuerunt; & pater, cum ampliſſime atq; honeſtiſſime ex prætura triumphaſſet, hoc faciliorem huic gradum conſulatus adipiſcendi reliquit.

De bello Sertoriano Hiſpanienſi.

BELLVM Sertorianum, vt inquit Florus, tamquam Sullanæ proſcriptionis fuit hæreditas. Hoc Q. Sertorius in Hiſpaniis ſuſcitauit. qui cum Scipionis & Norbani

conſulum partes, quibus ipſe ſtudebat, acciſas ac profligatas in Italia à Sulla ſentiret, in Hiſpaniam, quam iam ante prouinciam prætor obtinuerat, conceſſit, ſumma vi prætoribus, qui eum, vt Sullæ gratificarentur, arcebant, repulſis. poſtero autem anno Mario & Carbone cos. cum ipſe magnum exercitum comparaſſet, ac claſſem etiam confeciſſet, veritus ne L. Sulla, quem fugato Carbone, Mario occiſo, victorem remp. inuaſiſſe audierat, aduerſus ſe exercitum mitteret, Pyrenæos montes per Liuium Salinatorem occupauit. tertio autem anno, M. Tullio & Cn. Cornelio cos. C. Annius à Sulla dictatore in Hiſpaniam miſſus, Liuio per dolum ſublato, montes Pyrenæos tranſgreſſus eſt; atque Sertorium primum Carthaginem nouam, deinde in Mauritaniam compulit; poſt eum eo recedente ad Pityuſam inſulam nauali prœlio decertauit. Sertorius tempeſtate ad Gades delatus, Luſitaniam, cum eam tenuiſſet, ad bellum impulit, atque armauit. Hoc autem demum anno, cum maiore apparatu bellum illud egere Sulla ſentiret, Q. Metellum Pium conſulem eo mittendum cenſuit. Adiicit Eutropius, L. quoq; Domitium prætorem miſſum. Metellus autem an in conſulatu exierit, non liquet. Plutarchus certe eum non ſtatim profectum eſſe indicat, cum Sertorium hoc (vt opinor) anno Cottam nauali prœlio ſuperaſſe, Didium Bæticæ prætorem fudiſſe, Thoranium à Metello miſſum fregiſſe ſcribit. De Sertorii in Mauritaniam tranſitu, ſic Saluſtius libro primo Hiſtoriarum, vt eſt apud Gellium libro x, cap. xxvi; Itaque Sertorius leui præſidio relicto in Mauritania, nactus obſcuram noctem, æſtu ſecundo, furtim aut celeritate vitare prœlium in tranſgreſſu conatus eſt.

DE COS. AN. DCLXXIV.

INDE conſules P. Seruilius, Ap. Claudius; auctor Caſſiodorus. Eorum cognomina Vatia & Pulcher exſtant in tabulis Siculis. De quibus ita Appianus; Populus Rom. vt Sullæ dictatori obſequeretur, ab eo, vt conſulatum continuaret, petiit. cui aduerſatus Sulla, Seruilium Iſauricum, & Claudium Pulchrum conſules renunciandos curauit. P. Seruilii & Ap. Claudii conſulum meminit etiam Oroſius. In fragmento Capitolino eſt; P. SERVILIVS VATIA, QVI POSTEA ISAVRICVS APPELLATVS EST. quo de cognomine dicam in triumpho eius. Ap. Claudium hunc in ædilitate præteritum, & quidem patre viuo, ſine repulſa conſulem factum ait Cicero pro Plancio. Idem Macedoniam, P. Seruilius Ciliciam ſortitus eſt & bellum piraticum, vt poſt ſuo loco dicemus.

De L. Sulla dictatura abdicante.

HIS conſulibus L. Sulla, qui dictaturam in perpetuum ceperat, ſe ea abdicauit. cumq; multa hominum millia morte, multa, atque omni contumeliæ & iniuriæ genere affeciſſet, Italiam & totam remp. rerum nouarum ſtudio perturbaſſet, id nullo à ſe publico præſidio, palam in foro dixit, ſe omnium à ſe geſtarum rerum paratum eſſe rationem reddere. Hæc Appianus & Plutarchus. Notat item Oroſius P. Seruilio, Ap. Claudio cos. Sullam abdicaſſe. Itaq; in libro de viris illuſtribus ſcriptum eſt, Sullam ordinata rep. dictaturam depoſuiſſe. & Suetonius Cæſarem dixiſſe tradit, Sullam neſciſſe litteras, qui dictaturam depoſuiſſet. Saluſtius tamen Sullam dictaturam in inſequentem etiam annum retinuiſſe ſignificat, cum Lepidum ipſum conſulem in quadam oratione acerbius in eius tyrannidem inuehentem facit.

DE COS. AN. DCLXXV.

M. LEPIDVS, Q. Catulus conſules in hunc annum à Caſſiodoro referuntur. Plutarchus auctor eſt, cum L. Sulla dictatura ſe abdicaſſet, & comitiorum conſularium poteſtatem populo R. reddidiſſet, M. Lepidum Sullæ inimicum, hominem audacem, ante Catulum, Cn. Pompeio annitente, eſſe renunciatum. Horum conſulum meminit Appianus; & Cicero pro Cornelio. Gaditani, inquit, M. Lepido, Q. Catulo cos. à ſenatu de fœdere poſtulauerunt. Et Plin. lib. xxxvi; M. Lepidus, Catuli in conſulatu collega, primus omnium limina ex Numidico marmore in domo poſuit; magna reprehenſione. is conſul fuit anno vrbis DCLXXVI. Scriptum eſt etiam de iis apud Vale-

rium lib. II, cap. III; in Epitoma LXXXIX; apud Eutropium & Florum. In fragmentis Capitolinis eſt; M. ÆMILIVS LEPIDVS, Q. LVTATIVS, Q. F. CATVLVS. Hic autem Catulus, filius fuit Q. Catuli qui de Cimbris triumphauit. de hoc epigramma antiquum legi tale: Q. LVTATIVS Q. F. Q. N. CATVLVS COS. SVBSTRVCTIONEM ET TABVLARIVM EX S. C. FACIVNDVM CVRAVIT. Lepido Gallia vlterior, Catulo forte Italia obtigit. de qua ſic Cicero in Verr. P. Seruilius, Q. Catulus, tantis rebus geſtis ſunt, vt in clariſſimorum hominum numero reponantur. Q. Catulus frumento eſt vſus; pecuniam non coegit. Saluſtius Hiſtoriarum libro primo; S.C. fit, vti Lepidus & Catulus decretis exercitibus maturrime proficiſcerentur. ex Cariſio.

De ſeditione M. Lepidi coſ.

HIS conſulibus L. Sulla annos LX natus moritur. magnus ei honos habitus à ſenatu eſt, vt cadauer eius per Italiam efferretur, atq; in campo Martio, vel repugnante Lepido conſule, ſepeliretur. M. Lepidus legem de actis Sullæ reſcindendis promulgauit, vt qui à Sulla proſcripti fuerant, & ciuitatem & bona ſua recuperarent. cui cum Catulus collega, & boni omnes aduerſarentur, re in concionibus iactata, Lepidus à ſenatu iureiurando adactus, bellum ſe patriæ non facturum, in Galliam vlteriorem, quam ſortitus erat, profectus, ad comitia, tamquam ex acto conſulatu ſuo bellum illaturus, non venit. Appianus, Florus.

De re geſta à Q. Metello pro coſ. cum Sertorio.

Q. METELLVS hoc anno rem cum Sertorio, ſed ſine vllo emolumento, vel ætatis vel morum vitio, geſſit; à Sertorio, qui latronum more pugnabat, ſæpe eluſus. De eo enim ſic Oroſius; Aduerſus Sertorium duo duces miſſi, Metellus & Domitius: quorum Domitius, ab Herculeo Sertorii duce cum exercitu oppreſſus eſt: Manilius pro coſ è Gallia in Hiſpaniam cum tribus legionibus, & mille ac quingentis equitibus tranſgreſſus, iniquam cum Herculeio pugnam conſeruit; à quo caſtris copiiſque nudatus, in oppidum Ilerdam pene ſolus refugit. Metellus multis prœliis fatigatus, per deuia oberrans, hoſtem mora fatigauit, donec cum Pompeio iungeretur. Et Eutropius; A Sertorii duce Herculeio Domitius occiſus eſt. Metellus vario euentu contra Sertorium dimicauit. Et in Epitoma XC; Q. Sertorius proſcriptus, in vlteriore Hiſpania ingens bellum excitauit. L. Manilius pro cos. & * L. Domitius legatus ab Herculeio quęſtore prœlio victi ſunt. De Domitio ſic Saluſtius in primo Hiſtoriarum, vt eſt apud Priſcianum; Metellus Domitium procos. ex citeriore Hiſpania cum omnibus copiis quas parauerat, arceſſiuit.

DE COS. AN. DCLXXVI.

M. ÆMILIVM, D. Brutum conſules hic annus habuit, auctore Caſſiodoro & Obſequente. Horum conſulum ſic meminit Macer tribunus pl. apud Saluſtium, cum plebem à patribus oppreſſam queritur; Nam ſpem fruſtra fuiſſe intellexiſtis Sulla mortuo, qui ſceleſtum impoſuerat ſeruitium. finem mali credebatis; ortus eſt longe ſæuior Catulus. tumultus interceſſit Bruto & Æmilio Mamerco conſulibus; dein C. Curio ad exitium vſq; inſontis tribuni dominatus eſt; Lucullus ſuperiore anno quantis animis ierit in L. Quinctium, vidiſtis. Meminit item Cicero in Bruto, cum ait; Iiſdem tẽporibus D. Brutus, is qui conſul cum Mamerco fuit, homo & Græcis doctus litteris, & Latinis. Et cum idem Cicero in II de off. ait; Mamerco homini ditiſſimo, ædilitatis prætermiſſio, conſulatus repulſam attulit, hunc ab eo intelligi puto. In faſtis etiam Siculis eſt Brutus & Mamercus. Hoc loco fragmenta tria Capitolina compoſui, quæ ab iis qui ea in Capitolio digeſſerunt, longe diuulſa ſunt, ea vero ſunt hæc:

	M. AIMILIVS Q. F. M. N.	LEPIDVS.	Q. LVT =
	D. IVNIVS D F. D. N.	BRVTVS.	M. A ==
	CN. OCTAVIVS M. F. CN. N.		C. SCR =
	L. ==== IVS. CN. F. CN. N.		C. AVR =
	L. ====== L. F. L. N.	LVCVLLVS.	M. AV ==
DCXXC.	M. ==== IVS. M. F. == R.	LVCVLL.	C. C =

Alterum

Alterum eſt hoc quod ſuperiori præpoſitum eſt, atq; ante Punicum bellum ſecundum temere ſitum.

• ====.S. Q. F. ==
• == MILIV= == ==
• === ONIVS. == ==
• ===== VS M.= ==
• === LIVS. == ==
===SIVS. L. F.

Tertium, quod ipſi, quo in loco reponeretur, ſe ignorarre profitentur, eſt hoc:

CATVL==
=D. LIVI==
CVR==
COT.==

Hæc autem ſi vna componantur, exſtabunt prope integra conſulum horum annorum nomina; hoc modo:

M. AIMILIVS Q. F. M. N. LEPIDVS. Q. LVTatius. Q. F. Q. N. CATVLUS.
D. IVNIVS D. F. D. N. BRVTVS. MAM. AIMILIVS Mam. E. Lepid. LIVIan.
CN. OCTAVIVS M. F. CN. N. C. SCRIBONIVS C. F. CVRIO.
L. Octauivs CN. F. CN. N. C. AVRelivs M. F. Cotta.
L. Licinius L. F. L. N. LVCVLLVS M. AVRELIVS M. F. Cotta.
DCXXC. M. Terentivs M. F. Varr. LVCVLL. C. Caſsivs. Longinus.

Ac de ceteris quidem ſuo loco, nunc de Mamerco conſule dicamus; quem, veſtigia Capitolina ſequuti, Mamercum Æmilium Lepidum Liuianum ſcripſimus. fuit enim *Mamercus* prænomen Æmiliorum. Hunc autem etiam intelligi à Valerio puto lib. VII, vbi meminit Mamerci Æmilii Lepidi conſulis, & Cn. Oreſtis prætoris vrbani, eius (opinor) qui paucis poſt annis conſul erit. Vtraq; enim hæc cognomina Æmiliorum fuiſſe, ſatis conſtat. quin etiam Pædianus in Cornelianam, hos conſules D. Brutum, & M. Lepidum nominat. *Liuianus* autem, adoptionis cognomen eſt. Itaq; vereor ne, qui collegam huius *Brutum Iulianum* appellant, temere id faciunt; quod is in Capitolinis tabulis nullo quarto nomine afficiatur, atq; illud ad Mamercum potius transferendum ſit, & pro Iuliano Liuianus ſcribendus ſit. Cum Mamerco petiiſſe Curionem, qui poſtero anno conſul fuit, intelligi ex his Saluſtii verbis poteſt, ex primo libro Hiſtoriarum, apud Priſcianum lib. X; Curionem quæſiuit, vti adoleſcentior, & populi ſuffragiis integer, ætati concederet Mamerci.

De bello ciuili Lepidi pro cos.

M. LEPIDVS, qui in conſulatu vrbe eo animo exierat, vt exacto conſulatu arma patriæ inferret, hoc anno bellum mouit. nam cum alterum conſulatum peteret, atq; Etruriam ad arma concitaſſet, Galliam autem citeriorem per M. Brutum obtineret, infeſta ſigna patriæ intulit. Ita factum eſt vt, cum nullis creatis conſulibus interreges remp. adminiſtrarent, L. Philippus eam ſententiam dixerit, quę ex reliquiis Saluſtianæ hiſtoriæupereſt; Quare ita cenſeo, quoniam Lepidus exercitum priuato conſilio paratum, cum peſſimis & hoſtibus reip. contra huius ordinis auctoritatem ad vrbem ducit, vti Ap. Claudius interrex cum Q. Catulo procos. & ceteris, quibus imperium eſt, vrbi præſidio ſint, operam dent nequid reſp. detrimenti capiat. Poſt autem, cum Cn. Pompeius de M. Bruto Mutinæ à ſe occiſo certiorem ſenatum feciſſet, magnam metus partem, quo Rom. ciuitas tenebatur, ademit. Lepidus autem, à Catulo & Pompeio, qui iam Miluium pontem collemque Ianiculum cum exercitu inſederant, Italia pulſus, in Sardiniam refugit. vbi fruſtra bellum molitus, haud ita multo poſt morbo interiit. Hæc fere Appianus, & Plutarchus. Oroſius bis acie decertatum ſcribit; Albam obſidione cum Scipione Lepidi filio captam; Brutum in Ciſalpinam Galliam fugientem, à perſequente Pompeio apud Rhegium eſſe occiſum. De hac autem victoria ſic Valerius; Q. Catulus, M. Lepido collega ſuo cum omnibus copiis ſeditioſis exſtincto, moderatum præ ſe gerens gaudium, in vrbem reuertit. Et Florus; Victores, quod non temere in aliis ciuilibus bellis, pace contenti fuerunt. Hunc motum intra vnam æſtatem oppreſſum tradit Eutropius.

De triumpho Cn. Dolabellæ pro cos. ex Macedonia.

QVEMADMODVM bellum in Macedonia per hæc tempora, populantibus eam Thracibus, gereretur, ſatis ſupra demonſtratum eſſe opinor. Vltimus rem cum illis

geſſit L. Sulla; qui cum in Græcia eſſet, Dardanos, alioſq; Thracum populos, Macedonum incurſantes, prœlio profligauit. Hos autem ne quieuiſſe quidem Sullana victoria arbitror. itaq; aduerſus eos miſſum eſſe Cn. Cornelium Dolabellam, vel in conſulatu, vel certe poſt conſulatum. triumphaſſe enim per hæc tempora Cn. Dolabellam ex Macedonia, Cicero ſcribit in Piſonem, ita; Ex qua prouincia vir omni dignitate ornatiſſimus L. Torquatus, me referente, abſens imperator appellatus ſit; vnde his paucis annis Cn. Dolabellæ, C. Curionis, M. Luculli iuſtiſſimos triumphos vidimus; ex ea te imperatore nuncius ad ſenatum allatus eſt nullus. Suetonius etiã meminit huius Dolabellæ in Cæſare, cum ait; Cæſar compoſita Lepidi & Catuli ſeditione, Cn. Dolabellam, virum conſularem ac triumphalem, accuſauit, nec damnauit. Hoc autem demum anno eum triumphaſſe puto; quod niſi hoc anno ſucceſſor ei miſſus ſit Ap. Claudius; qui ineunte hoc anno, interregnũ Romæ iniit; teſte Saluſtio.

De re geſta ab Ap. Claudio Pulchro pro cos. in Thracia.

Hoc tempore bellum in Thracia commotum traditur: ad eum autem primum miſſum eſſe Ap. Claudium ſed, vt dixi, multo poſt conſulatum miſſus ſit neceſſe eſt. quod etiam ſubindicat Eutropius, cum ita ſcribit; Ad Macedoniam miſſus Ap. Claudius poſt conſulatum, leui prœlia habuit contra varias gentes quę Rhodopæam prouinciam incolebant. atq; ibi morbo mortuus eſt. De eo autem ſic Oroſius; Macedonicum bellum Claudius ſortitus, varias gentes quę Rhodopæis montibus circumfuſę ſunt, ac tunc Macedoniam crudeliſſime populabantur, bello finibus pellere tentauit; magniſq; ſe malorum molibus obiecit. vnde cum hæc animo gereret, curis circumſeptus, morbo inſuper correptus, interiit. Et Epitoma XCI; Ap. Claudius pro cos. Thraeas pluribus prœliis vicit. Et Rufus; Per Ap. Claudium procos. ii qui Rhodopam incolebant, victi ſunt. Et Florus; Appius in Sarmatas vſq; peruenit. Tenuiſſe autem Macedoniam eum per biennium puto; atq; ad ipſum referri id quod eſt apud Obſequentem; Octauio & Scribonio cos. aduerſus Mædos varie dimicatum.

De Cn. Pompeio pro cos. aduerſus Sertorium miſſo.

Cvm Q. Metellus impar aduerſus Sertorium videretur, viſum eſt ſenatui Cn. Pompeio priuato imperium extra ordinem in Hiſpaniam dare; itaq; ſenatus cõſultum factum eſt in ſententiam L. Philippi, vt Cn. Pompeius, qui ad vrbem erat, aduerſus Sertorium cum eodem atq; Metellus imperio pro cos. iret: eum quidem Philippus, ignauiam præſentium conſulum inſectans, dixit, ſe eum non modo pro conſule, ſed pro conſulibus mittere. Venit autem eodem etiam anno ad Sertorium cum magno exercitu M Perperna, iam Lepidi partibus, præſertim eo in Sardinia mortuo, fractis. De itinere ſuo in Hiſpaniam, ſic loquitur in epiſtolà quadã ad ſenatum, apud Saluſtium, Pompeius: Equidem fateor, me ad hoc bellum maiore ſtudio quã conſilio profectũ quippe qui nomine modo imperii à vobis accepto, diebus XL exercitum paraui; hoſteſq; in ceruicibus iam Italię agentes, ab Alpibus in Hiſpaniam ſummoui; per eas iter aliud atq; Annibal nobis opportunius patefeci; recepi Galliã, Pyrenæũ, Iacetaniam, Indigetis; & primum impetum Sertorii victoris, nouis quidẽ militibus, & multo paucioribus ſuſtinui; hiememq; in caſtris inter ſæuiſſimos hoſtes, non per oppida, neq; ex ambitione mea egi. Atq; hoc eſt id quod Cicero pro lege Manilia dixit; Cn. Pompeius, Gallis iter in Hiſpaniam legionibus R. prohibentibus, eorum internecione patefecit. Quod idem bellum eadem in oratione Tranſalpinum appellauit. Appianus iter ab eo patefactum in Alpibus inter Padi & Rhodani fontes ait. vnde Lucanus lib. VIII; *Adde truces Lepidi motus, Alpinaque bella, Armaque Sertorii reuocato conſule victa.* De re à Pompeio hoc anno geſta, ſic in Epitoma XCI; Cn. Pompeius, cum adhuc * eques ter eſſe, cum imperio cõſulari aduerſus Sertoriũ miſſus eſt. Sertorius aliquot vrbes expugnauit; plurimasq; ciuitates in poteſtatem ſuam redegit. Inter ceteras autem expugnatas ciuitates, Lauronem intelligit; quã à Sertorio inſpectante Cn. Pompeio incenſam ſcribit Plutarchus. Quo facto, Pompeium ac Sertoriũ in hiberna ſe retuliſſe, Pompeium ad Pyrenæos montes, Sertorium in Luſitaniã, adiicit Appianus. His cos. D. Lælium, legatum Pompeii, in Hiſpania aduerſus Sertorium inter pabulatores occi-

occiſum, tradit Obſequens. quod ad Lauronem oppidum eueniſſe, vbi primum Pompeius cum Sertorio congreſſus eſt, ſcriptum eſt apud Frontinum lib. II, cap. V.

DE COS. AN. DCLXXVII.

CONSVLES fuerunt in hunc annum Cn. Octauius, C. Curio; vt ait eum faſtis Siculis Caſſiodorus: vt Obſequens, Cn Octauius, C. Scribonius. Horum meminit Cicero in Bruto, hoc modo; Cn. Sicinius cum tribunus pl. Curionem & Octauium conſules produxiſſet; Curioq; multa dixiſſet ſedente Cn. Octauio collega, qui deuinctus erat faſciis, & multis medicamentis propter dolorem artuum delibutus; Numquam, inquit, Octaui, collegæ tuo gratiam referes; quod, niſi ſe ſuo more iactauiſſet, hodie te iſtic muſcæ comediſſent. Et Lactantius libr. I; Curio conſul retulit ad ſenatum, vt legati Erythras mitterentur ad carmina Sibyllæ colligenda, & Romam deportanda. Miſſi ſunt P. Gabinius, M'. Otacilius, L. Valerius. Et in libr. de ira Dei, hoc factum eſſe ſcribit Octauio & Curione coſs. Fragmenta Capitolina conſules edunt CN. OCTAVIVM CN. F. M. N. C. SCRIBONIVM CVRIONEM. Cicero in Bruto tres C. Curiones oratores prodit, patrem, filium, & nepotem. Hic eſt filius, qui pater fuit C. Curionis tribuni pl. Cæſariano ciuili bello. Cn. Octauium M. F. idem vocat; M. autem Octauium Cn. F. Curio Macedoniam ſortitus eſt.

De re geſta cum Sertorio.

INEVNTE vere, Metellus & Pompeius è Pyrenæis montibus, Sertorius & Perperna, ex Luſitania mouentes, ad Sucronem acie conflixerunt. qua in pugna Metellus Perpernam, Sertorius Pompeium in fugam vertit. Pompeius etiam in femore vulnus accepit. Poſt autem iterum congreſſi ad Seguntiam, Sertorius etiam Pompeium, Metellus Perpernam fudit. tertio, cum ſe in Metellum Sertorius intuliſſet, interueniente Pompeio, receſſit; ac rurſus in hiberna ſe contulerunt. Hoc pacto Appianus. At Oroſius ita; Poſt Lauronis excidium, Herculeius cum Metello congreſſus apud Italicam Bęticæ vrbem, xx millia militum perdidit; victuſq; in Luſitaniam cum paucis refugit. Pompeius Segidam nobilem Celtiberiæ vrbem cepit. Sertorius cũ Pompeio deinde congreſſus, x millia militum eius cęcidit; ex alio cornu vincente Pompeio, tantundem pene ipſe amiſit. Et in Epitoma xcI ſic; Q. Metellus pro coſ. L. Herculeium quęſtorem Sertorii omni cum exercitu cęcidit. Cn. Pompeius adhuc dubio euentu cum Sertorio pugnauit; ita vt ſingula ex vtraq; parte cornua vicerint. Q. Metellus Sertorium & Perpernam cum duobus exercitibus prœlio fudit. cuius victoriæ partem cupiens ferre Pompeius, parum proſpere pugnauit. obſeſſus deinde Calaguri Sertorius, aſſiduis eruptionibus non leuiora damna obſidentibus intulit. At Plutarchus hoc anno ita dimicatum ſcribit, Pompeium Sertorianos duces Herennium & Perpernam ad Valentiam viciſſe; eaq; victoria elatum, antequam Metellus adueniret, ad Sucronem conſeruiſſe. cum Pompeius Sertorianum cornu funderet, Sertorium, qui Afranio Pompeiano duci oppoſitus erat, ad ſuos qui ab Afranio pellebantur, accurriſſe; ac reſtituto prœlio, Pompeium ipſum ſaucium fugaſſe: Afranio autem cornu quod Sertorius deſeruerat, in fugam coniiciente, Sertoriũ victorem reuertiſſe; atq; Afranianum quoque cornu fudiſſe: cum autem Metellum cum alio exercitu aduentare ſentiret, prœlium diremiſſe. in agro etiam Seguntino pugnatum vtrimque eſſe acerrime; qua in pugna Memmium quæſtorem Pompeii eſſe occiſum; Metellum prope pulſum, Sertorianum exercitum repuliſſe; Sertorium in montana vrbe (Calagurium ei nomen fuit) ſe aſtute obſideri ab hoſtibus paſſum, delectum per amicas Hiſpaniæ vrbes habuiſſe. Hæc aũt omnia ita perſequitur in epiſtola ad ſenatum Pompeius; Quid deinde prœlia aut expeditiones hibernas, oppida exciſa aut recepta enumerem? caſtra hoſtium apud Sucronẽ capta, & prœlium apud flumẽ Duriam; & dux hoſtiũ C. Herennius cum vrbe Valentia, & exercitus deleti, ſatis clara vobis ſunt. Et Cicero pro Cornelio: Ceterũ accuſator fatetur, L. Corneliũ in Hiſpania duriſſimo bello cum Q. Metello, cum M. Memmio, & in claſſe & in exercitu fuiſſe: & vt Pompeius in Hiſpaniam venerit, Memmiumq; habere quæſtorem cœperit, numquam à Memmio diſceſſiſſe: Carthaginem eſſe profectum: acerrimis illis prœliis & maximis,

Sucronenſi & Durienſi, interfuiſſe. De Herculeio à Metello victo ſic Frontinus libr. II; Metellus Pius in Hiſpania aduerſus Herculeium, cum ille oriente protinus die inſtructam aciē vallo eius admouiſſet, feruidiſſimo tunc tēpore anni, intra caſtra ſuos continuit in boram diei ſextam; atq; ita fatigatos æſtu, facile integris & recentibus vicit ſuorum viribus. Et cap. III; Metellus in Hiſpania eo prœlio quo Herculeium deuicit, cum comperiſſet cohortes eius quæ validiſſimæ vocabantur, in media acie locatas, ipſe mediam ſuorum aciem reduxit; ne ea parte ante cum hoſte confligeret, quam cornibus profligatis medios vndique circumueniſſet. Et cap. VII; Q. Sertorius, cum acie decertaret, barbarum qui ei nuntiauerat Herculeium periiſſe, pugione traiecit.

DE COS. AN. DCLXXVIII.

L. OCTAVIVM, C. Cottam conſules Caſſiodorus in hunc annum ſuggerit C. Aurelium, L. Octauium Obſequens. L. Octauii, C. Aurelii conſulum meminit Plin. libr. II, cap. XXXV; Cicero III & V in Verr. L. Octauii & C. Cottæ: C. Cottæ, contra Rullum. In fragmentis Capitolinis L. OCTAVIVS CN. F. CN. N. & C. AVRELIVS eduutur. Hunc annum tranſcendunt faſti Siculi. Pædianus tres Cottas fratres conſulares hoc tempore fuiſſe ſcribit, Caium, Marcum. & Lucium: C. Cotta ante tribunatu, poſt ciuitate pulſus, Sulla victore in vrbem redierat. Cic. in Bruto. Ex his conſulibus L. Octauius in Cilicia, quæ ei prouincia obtigerat, anno ſequenti moritur. Plutarchus in Lucullo. C. Cotta Galliam prouinciam ſortitus eſt. Cic. in Bruto. Tumultum hoc anno in vrbe fuiſſe, declarat concio C. Cottæ cos. ad Quirites, quæ exſtat ex biſtoriis Saluſtii: in qua hæc verba ſunt; Conſules nos feciſtis Quirites, domi belliq; impeditiſſima rep. Namq; imperatores Hiſpaniæ ſtipendium, milites, arma, frumentum poſcunt. & id res cogit; quoniam defectione ſociorum, & Sertorii per montes fuga, neq; manu certare poſſunt, neq; vtilia parare. Exercitus in Aſia Ciliciaq;, ob nimias opes Mithridatis, aluntur. Macedonia plena hoſtibus eſt; nec minus Italiæ maritima & prouinciarum. cum interim vectigalia parua, & bellis incerta, vix partem ſumptuum ſuſtiuent. ita claſſe, qua commeatus vehebatur, minore quam antea nauigamus. Hęc ſi dolo aut ſocordia noſtra cōtracta ſunt, agite vti libet, & ita ſupplicium ſumite; ſin fortuna communis aſperior eſt, quare indigna vobis nobiſq; incipitis? De legibus à C. Cotta cos. latis ſic Pædianus; C. Cotta cos. paulum tribunis non poteſtatis, ſed dignitatis addidit; id eſt, legem tulit, vt tribunis pl. liceret poſtea alios magiſtratus capere; quod lege Sullę iis erat ademptum. Item; C. Cotta de legibus ſuis abrogandis retulit ad ſenatum. Videntur autem in paruis rebus leges illæ fuiſſe; quouiam neq; apud Saluſtium, neq; apud Liuium, neq; apud Feneſtellam, mentio fit legis, præter eam quam in concione populo magno ſtudio tulit, vt iis qui tribuni pl. fuiſſent, alios quoq; magiſtratus capere liceret: quod lege dictator Sylla ſuſtulerat. neq; hæc abrogata eſt. Item; C. Cotta legem tulit de priuatis iudiciis, quæ eſt anno poſteriore à fratre eius M. Cotta abrogata. Et Cic. in Verr. L. Octauius, C. Aurelius cos. cum ædes ſacras locauiſſent, neq; potuiſſent omnia ſarta tecta exigere; neq; ii prætores quibus erat negotium datum, C. Sacerdos, M. Cæſius: ſenatus conſultum factum eſt, quibus de ſartis tectis cognitum & iudicatum non eſſet, vti C. Verres P. Cœlius prætores cognoſcerent & iudicarent.

De re geſta cum Sertorio.

APPIANVS ſequenti anno (quo Nicomedes Bithyniam populo Ro. reliquit) Sertorium in ſuos proditionis ſuſpectos ſæuiſſe ait: Metellum multas Sertorianas vrbes populatum eſſe; Sertorium Palantiam à Pompeio obſeſſam liberaſſe: atque impetu in eos qui ad Calagurium caſtra habebant, facto, tria millia interfeciſſe. Plutarchus autem, cum exercitus ad diem conueniſſet, Sertorium è Calagurio erupiſſe ait; atque Romanos imperatores, Metellum in Galliam, Pompeium in Vaccæos diſtractis copiis hibernandi cauſa fugaſſe. Itaque Pompeius in epiſtola quam ad ſenatum L. Lucullo cos. miſit, ait; Gallia ſuperiore anno Metelli exercitum ſtipendio frumentoq; aluit. At in Epitoma XCIII ſcriptū eſt, Sertorium ab obſidione Calagurii oppidi depulſos coegiſſe diuerſas regiones petere, Metellum vlteriorem Hiſpaniam, Pompeium Galliam.

Galliam. vbi forte præpoſtera nomina ſunt. M. autem Fonteium hoc tempore per triennium Galliæ vlteriori præfuiſſe, atq; ibi rem bene geſſiſſe deuictis & multatis hoſtibus, tradit Cicero in Fonteiana.

DE COS. AN. DCLXXIX.

L. LVCVLLVM, M. Cottam conſules in hunc annum inuenio apud Caſſiodorum: Lucullum & Cottam in faſtis Siculis; L. Licinium Lucullum, M. Aurelium Cottam apud Eutropium, Appianum in Mithridatica, Plutarchum in Lucullo. Horum mentio eſt apud Ciceronem in Verrem, & in Epitoma XCIII, & XCIV. L. Lucullus auum habuit L. Lucullum, qui cos. fuit cum A. Albino; Cicero & Plutarchus auctores. De hoc ſic Cicero in Lucullo; L. Lucullus quæſturæ diuturnum tempus, Murena bellum in Ponto gerente, in Aſiæ pace conſumpſit; deinde ædilis, continuo prætor, (licebat enim celerius legis præmio) poſt in Africam, inde ad conſulatum; quem ita geſſit, vt diligentiam admirarentur omnes, ingenium cognoſcerent. His cos. Nicomedem regem Bithyniæ mortuum, populum Rom. hæredem reliquiſſe; Bithyniam in prouinciæ formam redactam eſſe, ſcriptum eſt apud Eutropium. Hinc Cottæ Bithynia, Lucullo Cilicia prouincia obtigit.

De triumpho P. Seruilii Iſaurici ex Cilicia, & bello Piratico.

BELLVM in Cilicia & Pamphylia his temporibus non contemnendum exortum inuenio apud Oroſium & Eutropium; quod bellum *Piratici* nomine comprehendit Florus. ceterum tria bella Piratica geſta ſunt; vnum à M. Antonio prætore, de quo ante dictum eſt; alterum, à P. Seruilio; tertium, poſt à Cn. Pompeio. Horum aũt originem bellorum his verbis exponit Florus; Interim dum populus R. per diuerſa terrarum diſtractus eſt, Cilices inuaſerant maria, ſublatiſq; cõmerciis, ſic maria bello quaſi tempeſtate præcluſerant. audaciam iis dabat inquieta Mithridatis prœliis Aſia, dum ſub alieni belli tumultu, externiq; regis inuidia, impune graſſantur, ac primum duce Iſidoro contenti, proxima mari, Cretam inter atque Cyrenas (Piræum,) & Achaiam, ſinum Maliacum, quem à ſpoliis aureum ipſi vocauere, latrocinabantur. miſſus in eos P. Seruilius, quamuis leues & fugaces myoparones graui & martia claſſe turbaret, nõ incruenta victoria ſuperat. ſed nec mari ſubmouiſſe contentus, validiſſimas vrbes eorum, & diutina præda abundantes, Phaſelim & Olympum, euertit, Iſauronque ipſam arcem Ciliciæ; vnde conſcius ſibi magni laboris, *Iſaurici* cognomen adamauit. Hæc de cauſis huius belli. Veniſſe autem Seruilium in prouinciam vel extremo conſulatu, vel certe ſequenti poſt conſulatum anno puto. id quod ex Suetonii verbis elici poteſt, qui Cæſarem cum Seruilio Iſaurico mereret in Cilicia, Sullæ morte comperta, ſimul ſpe nouæ diſſenſionis quæ per M. Lepidum mouebatur, Romam propere rediiſſe ſcribit. Quinquennio aũt eum exercitui, id eſt prouinciæ præfuiſſe, docet Cic. in Frumẽtaria. Quid quoq; horum annorũ ab eo geſtum ſit, nemo tradit; neq; ex hiſtoricorum verbis elici poteſt. Quæ aũt geſſerit, ſummatim omnes, hoc modo: Oroſius; P. Seruilius ex conſulatu Ciliciam & Pamphyliã crudeliſſime adortus, dum ſubdere ſtudet, pene deleuit Lyciam; & vrbes eius obſeſſas oppreſſaſq; cepit. præterea Olympum mõtem peruagatus, Phaſelim euertit, Corycum diruit; Tauri montis latera in Ciliciam vergentia perſcrutatus, Iſauros bello fractos in deditionem redegit; primuſq; Romanorũ per Taurum duxit exercitum, ac limitem itineris fecit. triennio emenſo, quo bellum geſtum eſt, Iſaurici nomen aſſumpſit. Eadem fere etiã Eutropius. Epitomæ; Res à P. Seruilio pro cos. aduerſus Cilicas geſtas continet. Item P. Seruilius pro cos. in Cilicia Iſauros domuit, & aliquot vrbes piratarum expugnauit. Idem Strabo libr. XIV, & Cicero in Verrem; Phaſelis illa, quam cepit P. Seruilius, non fuerat vrbs ante Cilicum atq; prædonum; Lycii illam Græci homines incolebant: ſed quod erat eiuſmodi loco, atq; ita proiecta in altum, vt & exeuntes è Cilicia prædones ſæpe ad eam neceſſario deuenirent; & cum ex hiſce ſe locis reciperent, eodem deferrẽtur; aſciuerunt ſibi illud oppidum piratæ primo commercio, deinde etiam ſocietate. Hac victoria Ciliciæ pars adiuncta eſt populi Rom. imperio. nam poſt Mithridatico bello tota fere à Pompeio in poteſtatẽ redacta eſt, vt ſcribit Appianus in principio Mithri-

daticæ. Itaq; Marcellinus libr. XIV ſic loquitur; Cilicia & Iſaurica prouinciæ, bello quodam piratico cateruis mixtæ prædonum, à Seruilio proconſule miſſæ ſub iugum, factæ ſunt vectigales. Et Iuſtinus lib. XL; Creta Ciliciaq; piratico bello perdomitæ, in formam prouinciæ rediguntur. Et Iornandes; Seruilius proconſul bello piratico obtinuit Pamphyliam, Ciliciã Piſidiamq; deuicit, fecitq; prouincias. Et Rufus; Pamphyliam, Phrygiam P. Seruilius, ad bellum piratarum miſſus, obtinuit. Hæc de re geſta. Triumphi autem eius hæc adhuc teſtimonia exſtant. Rufus; Cilices & Iſauros, qui ſe piratis & prædonibus iunxerant, Seruilius pro cos. ad prædonum bellum miſſus, ſubegit, & viam per Taurũ montem primus inſtituit; & de Cilicibus & Iſauris triumphauit, atq; Iſauricus cognominatus eſt. Pædianus in Verrinas; P. Seruilius bellum in Cilicia geſſit; deq; ea triumphauit, captis Coryco, Olympo, Phaſelide, trib. magnis eius terræ vrbibus. Et Cicero ipſe; P. Seruilius quæ ſigna atq; ornamenta ex vrbe hoſtium, & virtute capta, belli lege atq; imperatorio iure ſuſtulit, ea populo Ro. apportauit, per triumphum vexit. Item; Vnus plures prædonum duces viuos cepit P. Seruilius quam omnes antea. quacumq; iter fecit, hoc iucundiſſimum ſpectaculum omnibus vinctorum captorumq; hoſtium præbebat. itaq; ipſe triumphus omnium triumphorum gratiſſimus populo Rom. fuit, atq; iucundiſſimus. Et Valerius libr. VIII; P. Seruilius conſularis, cenſorius, triumphalis, maiorum ſuorum titulis Iſaurici cognomen adiecit. Et Claudianus in primo in Eutropium; *Indomitos curru Seruilius egit Iſauros.* In hunc autem annum triumphum eius conieci; primum, quod Cicero in frumentaria inquit, P. Seruilium quinquennium exercitui præfuiſſe; deinde, quod L. Octauius prioris anni conſul Ciliciam ſortitus eſt, vt hoc anno Seruilio decedenti ſuccederet. mortuo autem in prouincia Octauio, L. Lucullus cos. eam obtinuit.

De re geſta cum Sertorio.

PLVTARCHVS Pompeium, cum incommode hibernaret, inopia adactum refert vt ad ſenatũ ſcriberet, ac ſtipendium, veſtes, & frumenta poſceret: alioquin futurum vt omiſſo periculoſiſſimo bello in Italiam exercitum traiiceret: (exſtat adhuc Pompeii, qua hæc petit, epiſtola; tanquam ex naufragio quodam Hiſtoriarum Saluſtii erepta) L. autem Lucullum conſulem, timentem ne, ſi Pompeius exercitum in Italiam tranſportaret, bellum Mithridaticum, quod ipſe ſibi mandari cupiebat, à populo obtineret, ſumma cũ cura omnia quę poſtulabat, ei mittenda cenſuiſſe. Appianus Metellum & Pompeium magno conatu vrbes Sertorio amicas inuaſiſſe, ac multas expugnaſſe tradit. In Epitoma, poſt L. Luculli cos. res geſtas ita eſt; Res à Pompeio in Hiſpania contra Sertorium geſtas continet. Strabo lib. III; Ilerdæ & Ileoſcæ, Ilergetum oppidis, extremas pugnas Sertorium feciſſe; & in Vaſconum vrbe Calaguri, & Tarracone; & Hemeroſcopio, cum è Celtiberis expulſus eſſet; auctor eſt.

De bello Mithridatico L. Luculli, & re geſta à conſulibus.

Hoc anno cœptum eſt nouum cum Mithridate Ponti rege bellum. Eius, quantum ex Appiani Mithridatica hiſtoria colligi poteſt, hæc cauſa fuit. Priore anno L. Magius, & L. Fannius, qui transfugæ facti a Mariano exercitu, apud Mithridatem agebant, ab eodẽ rege ad Sertorium miſſi ſunt de paciſcenda cum eo aduerſus Romanos belli ſocietate. Sertorius pactus, M. Marium ad regem, vt eo belli duce vteretur, miſit. Mithridates tota æſtate, atq; inſequente hieme in copiis contrahendis & claſſe ædificanda conſumptis, ineunte vere in Paphlagoniam, deinde in Bithyniam impetum fecit; quæ prouincia erat populi Rom. à Nicomede populo Ro. relicta. Hæc Appianus. Nicomedes autem Bithyniam Octauio & Cotta, non (vt ait Eutropius) Lucullo & Cotta reliquerat. Id quod Epitoma XCIII confirmare videtur; cuius hęc verba ſunt; Nicomedes Bithyniæ rex moriens, populum Ro. fecit hæredem: regnumq; eius in prouinciæ formã redactum eſt. Mithridates fœdere cum Sertorio icto, bellum populo Rom. intulit. apparatus deinde regiarum copiarum pedeſtrium, naualiumq; & occupata Bithynia. Neque vero eodem anno Nicomedes mortuus, Bithynia prouincia facta, & à Mithridate occupata eſt. Eadem ſic Cicero pro lege Manilia; Mithridates omne reliquum tempus non ad obliuionem veteris belli, ſed ad comparationem

noui

noui contulit; qui poſteaquam maximas ædificaſſet ornaſſetque claſſes, Boſporanis finitimis ſuis bellum inferre ſimulaſſet, vſq; in Hiſpaniam legatos, & litteras miſit ad eos duces quibuſcum bellum gerebamus. Et pro Murena; Mithridates rex aliquot annis ſumptis ad confirmandas rationes & copias belli, tantum ipſe opibus conatuque inualuit, vt ſe Oceanum cum Ponto, Sertorii copias cum ſuis cõiuncturum putaret. ad quod bellum duo conſules ita miſſi, vt alter Mithridatem perſequeretur, alter Bithyniam tueretur. De legatis L. Magio & L. Fannio, loquitur etiam Pædianus in Verrinas. L. Lucullo cos. citerior Gallia obtigerat, cum autem L. Octauium in Cilicia mortuum eſſe nuntiatum eſſet, Lucullus Ciliciam ac bellum Mithridaticum ſibi decernendũ curauit. M. Cottæ claſſis commiſſa, vt ea Propontidem ac Bithyniam tueretur. Irruptione à Mithridate in Bithyniam facta, Cotta Chalcedonem refugit. quem rex perſequutus, terra fudit, ac mari claſſe pulcherrima exuit. cum autem rex ſe ad Cyzicum obſidendam conuertiſſet, eo conſilio, vt ea capta totam Aſiam inuaderet, L. Lucullus cum maximo exercitu aduenit, atq; factis ad Cyzicum caſtris, commeatus Mithridati interclu ſit: equorum ſex millia, captiuorum xv, quos Mithridates rerum inopia coactus, in hiberna in Bithyniam remittebat, aſſequutus, Mamerco duce partim cepit, partim cæcidit. Eumachum Mithridatis præfectum, Phrygiam incurſantem, Deiotarus Gallogręcię tetrarches perſequutus cohibuit. Mithridates propter hiemem omni commeatu ad Cyzicum mari prohibebatur. Hæc Appianus & Plutarchus. quæ in Epitoma xciv his verbis traduntur; L. Lucullus cos. aduerſus Mithridatem equeſtribus prœliis feliciter pugnauit, & expeditiones aliquot proſperas fecit, poſcenteſq; pugnam milites à ſeditione inhibuit. Deiotarus Gallogręcię tetrarches, præfectos Mithridatis bellum in Phrygia mouentes cęcidit. Et Mithridates in epiſtola apud Saluſtiũ, M. Cottam apud Chalcedona terra fudi, mari exui claſſe pulcherrima. apud Cyzicum magno cum exercitu in obſidione moranti frumentum defuit, nullo circum annitente; ſimul hiems mari prohibebat.

DE COS. AN. DCLXXX.

M. LVCVLLVM, C. Caſſium, conſules auctore Caſſiodoro hic annus habuit: Marcellum & Caſſium Siculis: quos Cicero in Verrem M. Terentium, & C. Caſſium, legemq; ab his latam, Terentiam & Caſſiam vocat. Fuit enim, quantum ex fragmentis Capitolinis augurari poſſum, M. Licinius Lucullus à M. Terẽtio Varrone adoptatus, ac propterea M. Terentius *Varro Lucullus* appellatus. L. Lucullum, & M. Lucullum Cicero in Lucullo & Plutarchus fratres vocant; quos Eutropius conſobrinos nominat. C. Caſſium L. F. M. Terentium M. F. Varronem Lucullum fuiſſe conſtat ex Capitolino fragmento. Caſſii cognomen fuiſſe *Varum*, docet plumbeus tubulus Romæ inuentus, cum his literis; C. CASSIO VARO. M. LICINIO LVCVLLO COS. & quod Appianus etiam lib. iv, C. Caſſium Varum conſularem à triumuiris proſcriptum fuiſſe ſcribit. C. Caſſium, cum tribunus pl. eſſe non potuiſſet, conſulem factum ſcribit Cicero pro Plancio. Idem in Verrem, C. Caſſium, clariſſimum atq; fortiſſimum virum, conſulem fuiſſe anno primo præturæ Siculæ Verris ait. Lucullo Macedonia euenit; Eutropius: Caſſio Gallia citerior; Plutarchus in Craſſo. Caſſium *Longini* cognomine afficiendum opinor, quod & maiores & poſteri eius tulerunt.

De C. Cotta pro cos. mortuo.

C. COTTAM pro cos. ex Gallia hoc anno triumphaturum fuiſſe arbitror, niſi ante mortuus eſſet. Hunc enim ſcribit Cicero in Bruto ex conſulatu in Galliam eſſe profectum. Et in Piſonem; Eadem cupiditate vir ſummo ingenio præditus C. Cotta, nullo certo hoſte flagrauit; nec triumphauit, quod ei mors triumphum ademit. Quæ verba exponens Pædianus ait; Fuit hic C. Cotta orator ille compar P. Sulpicii, qui eſt in dialogis Ciceronis de oratore ſcriptis; qui, cum decretus illi eſſet triumphus, mortuus eſt ante diem triumphi, cum cicatrix vulneris eius quod ante plures annos in prœlio acceperat, reſciſſa eſſet repente. Triumphaturũ autem fuiſſe eũ hoc anno inde apparet, quod ei L. Lucullus in prouinciam hoc anno ſucceſſurus erat, niſi eam depoſuiſſet, & Ciliciam ſibi depopoſciſſet.

De bello Seruili Spartaci.

His cos. (vt ait Eutropius) bellum ſeruile in Italia ſuſcitatum eſt. LXXIV enim gladiatores, ducibus Spartaco & Oenomao & Crixo, effracto Capuæ Lentuli, à quo alebantur, ludo, effugerunt; & per Italiam vagantes, vocitatis ad vexillum ſeruis, Veſuuium montem ſedem belli fecerunt. Aduerſus hos miſſos ſcribit Appianus Varinium Glabrum, & P. Valerium. Vereor autem, ne legẽdum ſit Clodium Glabrum, & P. Varinium. ſiquidem Clodium Glabrum nominat etiam Florus; & Plutarchus Clodium, ac P. Varinium: atq; iidem ſunt etiam in Epitoma XCV, his verbis; Quatuor & ſeptuaginta gladiatores Capuæ ex ludo Lentuli profugerunt; & congregata ſeruorum & ergaſtulorum multitudine, *Crixo & Spartaco ducibus bello excitato, Claudium Pulchrum legatum, & P. Varinium prætorem prœlio vicerunt. Eoſdem item prœlio fractos Appianus & Plutarchus tradiderunt. Hoc *bellum ſeruile* vocat Cicero pro lege Manilia; itemque Plutarchus: *ſeruilem tumultum* Cæſar libro primo de bello Gallico. Adiicit Plutarchus, à nonnullis *Spartacium bellum* appellari.

De re geſta cum Mithridate à L. Lucullo pro cos.

Qvæ geſſerit hoc anno Lucullus, breuiter his verbis docet Eutropius: Lucullus Mithridatem, dum in obſidione Cyzici moratur, à tergo obſedit, fameq; conſumpſit, & multis prœliis vicit; poſtremo Byzantium fugauit: nauali quoq; prœlio duces eius oppreſſit. ita vna hieme & æſtate à Lucullo centum fere millia hominum ex parte regis exſtincta ſunt. Hæc ille. ex quibus intelligi poteſt, quæ in conſulatu ab eo geſta ſunt, per hiemem eſſe geſta; quod etiam Plutarchus & Appianus ſignificant: cetera hoc anno eum pro cos. geſſiſſe. de quibus ſic eſt ſcriptum in Epitoma XCV; L. Lucullus pro cos. ad Cyzicum vrbem exercitum Mithridatis fame ferroq; deleuit; pulſumque Bithynia regem, variis belli ac naufragiorum caſibus fractum, coegit in Pontum profugere. Appianus Mithridatem ab obſidione Cyzici receſſiſſe, atque præmiſſo Lampſacum exercitu, ipſum claſſe in Parum aufugiſſe: exercitum autem ad Aſopum (ad Granicum Plutarchus) à Lucullo cæſum: ad Lemnum, claſſem, cui Marius à Sertorio dux ad Mithridatem miſſus, & Alexander & Dionyſius præerant, ab eo depreſſam eſſe: Triarium Luculli legatum Apameam, Barbam Pruſiadem, & Nicæam cepiſſe: Lucullum regem in Bithyniam perſecutum: regem inde in Pontum refugientem, amiſſa tempeſtate claſſe, piratico myoparone Sinopen, atq; inde Amiſum perueniſſe, atque Tigranis Armenii regis generi, & Macharis Boſporani filii ſui auxilia imploraſſe. Quo factum eſt vt Mithridates apud Saluſtium ſic loquatur; Simul hiems frumentum mari prohibebat. ita ſine vi hoſtium regredi coactus in patrium regnum, naufragiis apud Parum & Heracleam militum optimos cum claſſe amiſi. Eadem Oroſius. Hanc autem victoriam his verbis expreſſit Cicero pro Archia; Cyzicus amiciſſima, Luculli conſilio ex omni impetu regio, ac totius belli ore ac faucibus erepta eſt, & conſeruata. L. Lucullo dimicante prædicabitur cum interfectis hoſtibus depreſſa hoſtium claſſis, & incredibilis apud Tenedum pugna illa naualis. Et pro lege Manilia; Cyzicus vrbs Aſiæ clariſſima nobiſq; amiciſſima, obſeſſa à Mithridate maxima multitudine, & oppugnata vehementiſſime, L. Luculli virtute, aſſiduitate, conſilio, ſummis obſidionis periculis liberata eſt. ab eodem imperatore claſſis magna & ornata, quæ ducibus Sertorianis ad Italiam ſtudio inflammato rapiebatur, ſuperata eſt atque depreſſa. Item pro Murena.

De Sertorio interfecto.

Hoc anno interfectum eſſe Sertorium exiſtimo. Me, vt ita exiſtimem, verba hæc Epitomæ XCVI adducunt; Sertorius à M'. Antonio, & M. Perperna, & aliis coniuratis, in conuiuio interfectus eſt, octauo ducatus ſui anno. imperium partium ad *Marcum translatum eſt. quem Cn Pompeius victum captumq; interemit; ac recepit Hiſpanias decimo fere anno quam cœptum erat bellum. Hæc autem verba ſub cõſulatum L. Gellii, & Cn. Lentuli ſubiecta ſunt. quorum hũc eſſe puto ſenſum: Sertorium Caſſio & Terentio cos, eſſe occiſum; (qui erat octauus Sertoriani imperii annus; ſi quis à con-

à conſulatu Q. Metelli enumeret) Gellio & Lentulo, Perpernam necatum; Aufidio & Lentulo, receptas eſſe Hiſpanias, decimo anno quam bellum cœperat. Nam & Eutropius octauo Sertorium, & Oroſius decimo bellum eſſe confectum ſcribunt. Accedit, quod Appianus in Mithridatica meminit Sertorii interfecti, paulo poſtquam L. Lucullus prioris anni cos. in Aſiam venit. Quinetiam idem, inſequenti poſt res priore anno geſtas anno, ſublatum Sertorium narrat, libro primo Ciuilis hiſtoriç. qui idem cum Plutarcho eadem de nece Sertorio à ſuis in conuiuio per dolum illata ſcribit.

DE COS. AN. DCLXXXI.

L. Gellivs, Cn. Lentulus cos. ſubſequuti; vt ait Caſſiodorus. Eorum meminit Cicero in Verrem; & pro Cornelio, cum ait; Naſcitur cauſſa Cornelii ex ea lege, quã L. Gellius, Cn. Cornelius ex ſenatus ſententia tulerunt; qua lege videmus eſſe ſancitum, vti ciues Rom. ſint ii, quos Cn. Pompeius de conſilii ſententia ſigillatim ciuitate donarit. Eorundem meminit Plutarchus in Craſſo, & ceteri qui de bello Spartacio ſcripſerunt. Hunc Lentulum (vt puto) intelligit etiam Saluſtius lib. IIII Hiſtoriarum apud Gellium lib. XVIII, cum ait; At Cn. Lentulus patriciæ gentis, collega eius cui cognomentum *Clodians* fuit, perincertum ſtolidior an vanior, legem de pecunia quam Sulla emptoribus bonorum remiſerat, exigendã, promulgauit. Collegam autem eius, L. Gellium, de quo locutus erat, intelligit. Itaque hic ex Clodia gente in Lentulorum familiam adoptatus, *Clodianus* vocatus. Quamobrem apud Ciceronem libro ſecundo ad Atticum, vbi ait; Lentulus Clodiæ filius, legendum puto, *Clodiani*. alii Cn. Lentulum, collegam P. Craſſi conſulis anno DCLVI, *Clodianum* appellant. in quo à faſtis Capitolinis etiam me tacente redarguuntur. L. Gellium L. Gellii L. F. L. N. patrem fuiſſe opinor, eius qui conſulatum geret anno DCCVII.

De triumpho C. Curionis pro cos. ex Macedonia.

Evtropivs ſcribit Ap. Claudio, qui ex conſulatu in Macedoniam miſſus erat, atque ibi mortuus erat, C. Curionem ſucceſſiſſe poſt conſulatum, eumq; Dardanos viciſſe, & vſq; ad Danubium penetraſſe, & intra triennium confecto bello triumphaſſe. De eodem ſic Saluſtius Hiſtor. lib. II, vt eſt apud Nonium; Eodem anno in Macedonia C. Curio, principio veris cum exercitu profectus in Dardaniam, quibus potuit, pecunias coegit. Et Oroſius; Claudii ſucceſſor Scribonius, attentatarum ſuperiore bello gentium vim declinans, in Dardaniam arma conuertit, eamque ſuperauit. Et Florus; Curio Daciam tenus venit; ſed tenebras ſaltuum expauit. Et Rufus; Dardanos & Mæſios Curio pro cos. ſubegit, & primus Romanorum ducum ad Danubium vſq; peruenit. Et in Epitoma XCII; Res in Thracia aduerſus Dardanos à Curione pro conſule geſtæ. & XCV; C. Curio pro cos. Dardanos in Thracia domuit. Qua pœna C. Curio pro cos. bello Dardanico circa Dyrrachium legionem vnam ex quinque ſeditioſam affecerit, exſtat apud Frontinum lib. IV. Scribit porro Cicero in Piſonem C. Curionem ex Macedonia ante M. Lucullum, poſt Cn. Dolabellam triumphaſſe. Hoc autem anno eum triumphaſſe exiſtimo; primum, quod per triennium rem (Eutropio auctore) geſſit: deinde, quod hoc demum anno ei M. Lucullus ſucceſſit, cum Macedoniam in conſulatu priore anno obtinuerit.

De re geſta cum Spartaco, & cum Mithridate.

Hoc anno rem geſtam cum gladiatoribus à Q. Arrio prætore, & à conſulibus inuenio in Epitoma XCVI, ita; Q. Arrius prætor Crixum fugitiuorum ducem cum XX millibus hominum cecidit. Cn. Lentulus cos. male aduerſus Spartacum pugnauit. ab eodẽ L. Gellius cos. & Q. Arrius prætor acie victi ſunt. Appianus Crixum refert circa Garganum montem à conſulibus cum exercitu deletum; Spartacum ex Apennino ad Alpes, ab Alpibus in Galliam properantem, ab vno conſule cohibitum, ab altero fugatum; eoſdem illos conuerſo impetu ſeparatim viciſſe; ac Romam infeſta ſigna ferentem, cum magna Romanorum clade à conſulibus retentum, Thurios vrbẽ cepiſſe, ac rurſus cum Romanis congreſſus, victoriam & prædam ingentem retuliſſe. Plutarchus Gellium conſulem feliciter pugnaſſe ſcribit: Spartacum autem, Len-

tulo coſ. victo ad Alpes feſtinantē, à Caſſio Galliæ citerioris procoſ. cohibitum eſſe; atque ipſum Caſſium amiſſo exercitu vix incolumem effugiſſe. Itaque in Epitoma eadem hæc verba ſunt; C. Caſſius pro coſ. Cn. Manlius prętor, male aduerſus Spartacum pugnauerunt. Florus in Apennino Lentuli exercitum cæſum, apud Mutinam C. Caſſii caſtra deleta tradit. Eodem anno Lucullus Mithridatem in Pontum perſequutus, Amiſum & Eupatoriam vrbes Ponticas obſidione cinxit; atq; altero exercitu Themiſcyram ad Thermodontem fluuium ſitam oppugnauit, Mithridate Cabiris, quo ſe receperat, hiemante, atq; inde commeatum ſuppeditante. Hæc Appianus. Plutarchus item eum Amiſum diu obſediſſe, ac lentam obſidionem de induſtria protraxiſſe refert. Hinc illa Ciceronis quo Archia; Populus Romanus aperuit Lucullo imperante Pontum, & regiis quondam opibus, & natura regionis vallatum.

DE COS. AN. DCLXXXII.

Cn. Aufidium, P. Lentulum coſ. prodit in hunc annum Caſſiodorus; Lentulum & Oreſtem faſti Siculi: Cornelium Lentulum, Cn. Aufidium Oreſtē Eutropius. Cn. Aufidium Oreſtem, cum tribunus pl. eſſe non potuiſſet, conſulem factum ſcribit Cicero pro Plancio. De eodem ſic pro domo; Cn. Aufidius Oreſtem adoptauit. Eſt autem hic P. Lentulus *Sura* is qui poſt conſularis, & prætor ii, ſtrangulatus eſt conſule Cicerone, quod cum Catilina coniurauerat. cuius auus fuit P. Lentulus princeps ſenatus; vt ait Cicero pro domo, & in Catilinam; & Pædianus.

De triumpho M. Terentii Luculli pro coſ. ex Macedonia.

Cvrioni in Macedoniam ſucceſſiſſe M. Lucullum opinatur Pædianus. eum certe poſt C. Curionem ibi rem bene geſſiſſe, ac reuerſum domum triumphaſſe, plures auctores ſunt: ex quibus Florus, poſtquā Curionis meminit, ita; Lucullus ad terminū gentium Tanaim lacumq; Mæotim peruenit. neq; aliter cruentiſſimi hoſtium quam ſuis moribus domiti; quippe in captiuos igne ferroq; ſæuitum eſt. Rurſus autem ſic; M. Lucullus per Thraciam cum Beſſis primus pugnauit; ipſum caput gentium vicit. Thraces enim montanos ſubegit; & Eumolpidā, quæ nunc Philippopolis dicitur; Olympiadam, quæ modo Adrianopolis nominatur, in dicionem noſtram redegit; Cabylen cepit, ſupra Pontum poſitas ciuitates occupauit; Apolloniam, Galatiam, Parthenopolim, Tomos, ad Danubium vſq; perueniens Romanus, Scythis arma monſtrauit. Eutropius vero hoc modo; M. Lucullus, qui Macedoniam adminiſtrabat, Beſſis primus Romanorum intulit bellum, atq; eos ingenti prœlio in Æmo monte ſuperauit, oppidum Vſcadamam, quod Beſſi habitabant, eodem die quo aggreſſus eſt, vicit: Cabylen cepit; Iſtrum vſq; ad Danubium penetrauit. expugnauit etiam gentes quæ Rhodopæis montibus circumfuſæ ſunt. inde multas ſupra Pontum poſitas ciuitates aggreſſus eſt: illic Apolloniam euertit, Calatim, Parthenopolim, Tomos, Iſtrum, Buciam omnem cepit. belloq; confecto, Romam rediens triumphauit. Et Oroſius; M. Lucullus, qui Curioni in Macedonia ſucceſſerat, totam Beſſorum gentem bello appetitam in deditionem accepit. Appianus etiam in Illyrica eiuſdem victoriæ meminit. Euſebius porro de Beſſis, capta Cabyle & Tomis, & ceteris vicinis vrbibus triumphaſſe eum ſcribit: Cicero in Piſonem, inter eos enumerat qui paucis ante annis ex Macedonia triumpharint. Pædianus in ii Verr. hunc item triumphalem appellat. Puto autem eum hoc anno triumphaſſe, quod poſt M. Craſſi prætoris rem cū Spartaco geſtam, ita ſcriptum eſt; M. Lucullus pro coſ. Thracas ſubegit. & quod Appianus libro i ait, Spartacum cum Craſſo manum conſeruiſſe, vbi audiuit Lucullum Brunduſium acceſſiſſe, à victoria Macedonica reuertētem. quamquam is locus mendoſe legitur ita; ἀπὸ τῆς ἐπὶ Μιθριδάτην νίκης ἐπανιόντα, id eſt, *à victoria Mithridatica*. mendoſe autem; quia ne multis quidem poſt annis, nedum hoc anno, L. Lucullus à bello Mithridatico reuertit.

De ouatione M. Craſſi propr. & bello Spartacio confecto.

Re male à conſularibus & prætoribus priore anno cum Spartaco geſta, bellum M. Craſſo prætori mandatum eſt. Is primus cum parte fugitiuorū, quæ ex Gallis Germaniſq;

maniſq; conſtabat, feliciter pugnauit, cæſis inimicorum xxxv millibus, & duce eorum Granico. cum Spartaco deinde pugnauit, cæſis cum ipſo xl millibus. Adiicit Plutarchus, quinque millia, quæ ex pugna Craſſi euaſerant, à Cn. Pompeio ab Hiſpanienſi bello reuertenti oppreſſa. Itaq; huius belli confecti gloriam Cicero tribuit Craſſo & Pompeio in Verrem; & pro lege Manilia, cum ait; Gladiatorum bello tetro & periculoſo cum premeretur Italia, à Pompeio abſente auxilium expetiuit Id bellum extenuatione Pompeii attenuatum atq; imminutum eſt, aduentu ſublatum & ſepultum. Athenęus Spartacum in acie contra Craſſum cecidiſſe ſcribit lib. v. Appianus rem omnem à Craſſo ſex menſibus confectam tradit. Hac de cauſſa Craſſo permiſſum Plutarchus ait, vt vrbem ouans iniret; quod de ſeruis ſubactis indignum eſſe putarent triumphare. De Craſſo autem ouante ſic Gellius lib. v; Myrteam coronam M. Craſſus, cum bello fugitiuorum confecto ouans iniret, inſolenter aſpernatus eſt: ſenatuſq; conſultum faciendum per gratiam curauit, vt lauro, non myrto coronaretur. Et Plin. lib. xv: Myrtea ouantium fuit corona; excepto M. Craſſo, qui de fugitiuis & Spartaco laurea coronatus inceſſit. Et Claudianus in Eutropium; *illuſtrat ſeruilis laurea Craſſum.* Et Cicero in Piſonem; Craſſe puder me tui. quid eſt quod confecto formidoloſiſſimo bello, coronam illam lauream tibi tantopere decerni volueris à ſenatu? Craſſum item hoc anno triumphaſſe ſcribit Euſebius.

De triumphis Q. Metelli pro cos. & Cn. Pompeii pro cos. & bello Sertoriano confecto.

Biennio ante (vt dixi) Sertorio interfecto, imperium ſibi interfector eius Perperna vindicauit. quo priore anno à Pompeio acie victo, capto, & occiſo, bellum hoc demum anno, qui eſt fere huiuſce belli decimus [confectum, &] receptæ Hiſpaniæ ſunt. Qua de re ſic Oroſius; ciuitatibus cunctis vitro ac ſine mora in deditionem receptis duæ tantum reſtiterunt, Auxima & Calagurum. quarum Auximam Pompeius euertit; Calagurum Afranius iugi obſidione confectam, cæde incendioq; deleuit. Et Florus; In fidem Romanam venere vrbes, Oſca, Termes, Tutia, Valentia, Auxima; & in fame nonnihil experta Calaguris. De Calaguritanis autem obſeſſis ſic Valerius; Calaguritani, quo perſeuerantius interempti Sertorii cineribus, obſidionē Cn. Pompeii fruſtrantes, fidem præſtarent; quia nullum iam aliud in vrbe eorum ſupererat animal, vxores ſuas natoſq; ad vſum nefariæ dapis verterunt, & cadauerum reliquias ſalierunt. Hoc bellum, etſi cum Romanis imperatoribus geſtum eſt; tamen, quia cū Hiſpanis militibus pugnatum eſt, externum potius, vt ait Florus, quam ciuile eſt habitum. & de eo triumphi acti duo ſunt. quorum auctores ſunt Plutarchus, Appianus, Velleius, Eutropius, Florus. ex quibus Velleius in hæc verba loquitur; Metellus & Pompeius ex Hiſpaniis triumpharunt; ſed Pompeius hoc quoq; triumpho adhuc eques Romanus, ante diem quam conſulatum iniret, curru vrbem inuectus eſt. Eutropius autem ita; Vno tempore multi ſimul triumphi fuerunt; Metelli ex Hiſpania, Pompeii ſecundus ex Hiſpania. Vnde etiam Lucanus lib. vii; *Qualis erat populi facies clamorq; fauentis, Olim cum iuuenis, primiq; ætate triumphi, Poſt domitas gentes quas torrens ambit Iberus, Et quæcunq; fugax Sertorius impulit arma, Veſpere pacato, pura venerabilis æque Quam currus ornante toga plaudente ſenatu, Sedit adhuc Romanus eques.* Et Plin. lib. vii; Pōpeius ad Solis occaſum tranſgreſſus, excitatis in Pyrenæo trophæis, oppida DCCCLXVI ab Alpibus ad fines Hiſpaniæ vlterioris in ditionem redacta, victoriæ ſuæ adſcripſit, & maiore animo Sertorium tacuit; belloq; * ſeruili, quod omnia externa conciebat, exſtincto, iterum triumphales currus eques Ro. induxit; toties imperator ante quam miles. Idem alii.

De re à L. Lucullo geſta cum Mithridate.

His cos. (quantum ex Epitoma XCVII duci poſſum ad ſuſpicandum) L. Lucullus in Ponto aduerſus Mithridatem feliciter pugnauit, cæſis hoſtium amplius LX millibus. qua de re ſic ipſe Mithridates agit in epiſtola ad Arſacem apud Saluſtium: Reſtituto deinde apud Cabira exercitu, & variis inter me atque Lucullum prœliis, inopia rurſus ambos inceſſit. Ineunte enim vere (vt ait Plutarchus, atque Appianus) Lucullus, Murena ad Amiſum obſidendam relicto, Cabira aduerſus Mithridatem con-

rendit; qui xc millibus peditum, equitum IIII millibus contractis, bellum reparauerat. ibi equeſtri prœlio in montibus parum proſpere geſto, cum vitatis hoſtibus caſtra in plana detuliſſet, à Mithridate iterum ad mõtes compulſus eſt. Mithridates autem, cum eum non acie, ſed fame ſuperare ſtatuiſſet, quem à re frumentaria valde laborare comperierat, magnam equitatus ſui partem in inſidiis, vt commeatum, qui Lucullo duris ſubuectionibus ex Cappadocia deferebatur, interciperet, collocauit. qui iniquo loco Romanos adortus, totus pene deletus eſt. quo nuncio rex perculſus, quod Lucullum, victoria ſuorum cognita, protinus in ſe irruptionem facturum timeret, ſubita ex Ponto fuga in Armeniam ad Tigranem regem contendit. qui idem in poteſtatem veniſſet; niſi equites, quos ad inſequendum eum Lucullus immiſerat, contemptis imperatoris ſui edictis, præda regia in itinere colligenda occupati, regem ipſum è manibus emiſiſſent. Hoc autem eleganter his verbis expreſſit Cicero pro lege Manilia; Mithridates è regno fugiens, maximam vim auri atq; argenti, pulcherrimamque rerum omnium in Ponto reliquit. hęc dum noſtri colligunt omnia diligentius, rex ipſe è manibus effugit. hunc in illo timore & fuga Tigranes rex Armenius excepit. Eutropius xxx millibus lectiſſimis regis à quinque millibus Romanorum ad Cabira cæſis regem inde fugiſſe ſcribit.

DE COS. AN. DCLXXXIII.

INDE M. Craſſum, Cn. Pompeium conſules edunt Caſſiodorus, Plutarchus, Appianus, Siculi faſti. Magnum & Diuitem eorum cognomina fuiſſe ſatis conſtat. Cicero lib. II ad Atticum; Quanto in odio noſter amicus Magnus? cuius cognomen vna cũ Craſſi Diuitis cognomine conſeneſcit. Et in lib. de off. Craſſus non tam cognomine Diues, quam copiis. Cn. Pompeii Magni, & M. Licinii Craſſi primum conſulum, meminit Pædianus in Diuinationem, & Saluſtius in Catilinam. Craſſum opera Pompeii conſulatum adeptum Plutarchus; eundem prætorium, Pompeium ne quęſtorium quidẽ annos XXXIIII natum, conſulatum cepiſſe, Appianus auctor eſt. Qua de re ſic ſcriptum eſt in Epitoma XCVII; M. Craſſus & Cn. Pompeius conſules facti; vt Craſſus ex prætura, ſic Pompeius antequam quæſturam gereret, ex equite Romano; tribuniciam poteſtatem reſtituerunt. Eſt autem natus Cæpione & Serrano cos. mortuus Iulio & Seruilio; auctor Velleius. Itaque de eo Cicero merito ſic loquitur pro lege Manilia; Quid tam ſingulare, quam vt ex S. C. legibus ſolutus, conſul ante fieret, quam vllum alium magiſtratum per leges capere licuiſſet? Idem iurauit ſe ex conſulatu in nullam prouinciam iturum; idq; ſeruauit. Velleius. Prouinciam ab eo repudiatam tradit Zonaras.

De cenſoribus & Luſtro LXVII.

Hoc anno cenſura, quæ per multos annos fuerat intermiſſa, relata eſt. Hoc exſtat apud Pædianum in diuinationem his verbis; Cenſorium nomen triſte ſeuerumque populus Ro. ſic oderat, vt intermiſſum eſſet per plurimos annos; quos nunc orator, propter infamiam corruptorum iudicum, dicit plebem ipſam, quæ ante recuſabat, expoſcere. Videntur autem intermiſſi fuiſſe cenſores poſt annum DCLXVIII quo Philippus & Perperna cenſuram geſſerunt. Cenſores autem his cos. edit Plutarchus Gellium & Lentulum. de quibus ſic ſcriptum video in Epitoma XCVIII; Cn. Lentulus & L. Gellius cenſores, aſperam cenſurã egerunt, quatuor & ſexaginta ſenatu motis; à quibus luſtrum conditum eſt. cenſa ſunt ciuium capita CCCCL millia. Cn. item Lentulum cenſorem nominat Cicero in Verrem, in ea oratione quam his cos. dixit. Quinetiam Pædianus adiicit, multitudinem conueniſſe hoc anno Romæ, vt cenſeretur apud cenſores Gellium & Lentulum, qui tum erant. Plutarchus item, hos cenſores equitum centurias recognouiſſe, tum in Pompeio, tum in Apophthegmatis refert: L. Gellium omnibus honoribus ad cenſuram vſque perfunctum, Valerius lib. V, cap. IX. Horum etiam cenſorum meminerunt Cicero in Cluentiana, & Pædianus in orationem in toga. à quibus lectum ſenatus principẽ Q. Catulum Dio oſtendit; qui lib. XXXVI, Acilio & Piſone cos. in lege Gabinia diſſuadenda Catulum ait fuiſſe, τὰ πρῶτα τῆς βουλῆς.

De

De re geſta à L. Lucullo pro cos. cum Mithridate, & à L. Metello prætore cum piratis.

Mithridate ex Ponto pulſo, præfecti eius ſeſe Luculli arbitrio permiſerunt. Ponticas vrbes, Amaſtrim, Heracleam, Sinopen, Amiſum, Lucullus in poteſtatem redegit; Macharem Mithridatis filium, Boſpori regem, in amicitiam recepit. Hæc Appianus & Plutarchus. Quæ niſi in hunc annum geſta coniiciamus, profecto quid hoc anno geſſerit Lucullus, non inueniemus. neq; enim ille niſi ſequenti anno in Armenia cum Tigrane congreſſus eſt. Eſt autem veriſimile, fugiente ex Ponto rege, diu in regno eius Romanum imperatorem moratum, ad ciuitates in fidem accipiendas, reſtituendas, & ordinandas; quarum nonnullę etiam diuturna poſt fugatum regem obſidione in poteſtatem veniſſe feruntur. accedit, quod his rebus in Ponto geſtis, in Aſiam tranſgreſſus, tributa Sullana exegit; ac, quaſi bello recte confecto, ludos atq; ſacrificia fecit. quæ omnia in vnum conſerti annum neſcio vt facile poſſint. ſed hæc alii iudicarint. Eodem anno L. Metellus prætor (vt eſt in Epitoma XCVII) in Sicilia aduerſum piratas proſpere rem geſſit. qua de re ſic etiam Oroſius; Metellus prætor Siciliæ, cum fœdiſſima illa C. Verris prætura Siciliã afflictam inueniſſet, maxime Pergamenone archipirata nefariis prædis & cędibus dilacerante, qui, pulſa claſſe Romanorum, Syracuſanorum portum obtinuerat, mox eum nauali terreſtriq; prœlio cõminutum, Sicilia decedere compulit.

DE COS. AN. DCXXCIV.

Inde conſules Q. Metellus, Q. Hortenſius: teſtis cum faſtis Siculis Caſſiodorus. Pædianus Q. Metellum Creticum cum Q. Hortenſio oratore conſulem comparat; itemq; Ioſephus Antiquitatum libro XIV. Q. Hortenſium L. F. Cicero vocat in Bruto: Q. Metellum L. Metelli Dalmatici filium eſſe reor. Cum conſules prouincias ſortirentur, Q. Hortenſio Creta, ac bellum cum Cretenſibus gerendum obtigit, qui vrbe, ac foro, in quo dominabatur, delectatus, Metello exercitum ac prouinciam cõceſſit. auctor Xiphilinus. Hinc Cicero in Verrem; Quid agis Hortenſi? conſul es deſignatus, prouinciam ſortitus es.

De triumpho M. Piſonis pro cos. ex Hiſpania.

M. Pupium Piſonem, eum qui biennio poſt Ciceronem conſulem conſul fuit, Q. Metello Cretico, & Q. Hortenſio coſ. ex Hiſpania triumphaſſe ſcripſi; Cicerone ipſo, & Pædiano diligentiſſimo eius interprete, auctoribus, ex oratione Piſoniana. Idem Cicero in Flacciana, L. Flaccum M. Piſoni in Hiſpania quæſtorem fuiſſe ſcribit. Quod cum ita ſit, non eſt dubium quin hic Piſo eam prouinciam in cõſulatu Craſſi & Pompeii ex prętura obtinuerit, ex qua priore anno Metellus & Pompeius victores deceſſiſſent.

De re geſta à L. Lucullo cum Mithridate.

His conſulibus, quod ex Epitoma XCVIII colligitur, L. Lucullus in Armenia Mithridatem & Tigranem, & immenſas vtriuſq; regis copias, pluribus prœliis fudit. Lucullum refert cum Appiano Plutarchus, in Tigranem regem, à quo Mithridates exceptus fuerat, caſtra mouiſſe; ac primum Mithrobarzanem Tigranis præfectum in fugam cõieciſſe; deinde cum ingentibus Tigranis copiis prid. non. Octobris acie conflixiſſe, atq; regem prœlio victum fudiſſe. Adiicit ad hæc in hunc annũ Dio lib. XXXV; (neq; enim pugnæ ipſius memoria aud eum exſtat) Reges, quamquam prœlio victi, bellum repararunt, miſſis cum ad alios finitimos, tum præſertim ad Arſacem Parthorum regem legatis, quibus eos ad belli ſocietatem aduerſus Romanos inuitabant. Lucullus, quia Tigranem fugientem non eſt inſequutus, ſuſpectus fuit ne conſulto bellum duceret. Itaq;, vt ei finirent imperium, Romę Aſiam prętoribus, Ciliciam conſuli decreuerunt. Idem Tigranocertam, vrbem Armeniæ nobiliſſimam & maximam, cepit; atq; magnam partem Armenię in ditionem redegit. cum Arſaces ad amicitiam à regibus & a Lucullo vocatus eſſet, pacta cum Lucullo ſocietate, neutrum tamẽ auxilio iuuit. Hæc his conſulibus geſta Dio tradit.

DE COS. AN. DCXXCV.

INDE conſules L. Metellus, Q. Mareius. auctor Caſſiodorus, & Dio. Horum etiam ita meminit Pædianus in Piſonianam; L. Cæcilio, Q. Marcio cos. S.C. collegia ſublata ſunt quæ aduerſus remp. videbantur eſſe. L. Metellus frater Q. Metelli Cretici, prętor fuit Siciliæ conſule Pompeio; auctore Pædiano. Hunc ſcribit Dio mortuum magiſtratus initio. qui autem in eius locum ſuffectus fuit, eum, antequam iniret, obiiſſe; ac propterea neminem ſubrogari placuiſſe; Q. Marcium ſolum magiſtratum geſſiſſe. quem *Regis* cognomine afficit Saluſtius. Itaq; in faſtis Siculis eſt, Rex & Metellus. Regi Cilicia prouincia decreta eſt.

De re geſta à L. Lucullo cum Mithridate.

Hoc anno Lucullus iam media æſtate (neque enim ante propter frigoris magnitudinem potuit) motis caſtris, agros hoſtium populatus eſt: vt ea re, ſi poſſet, reges ad pugnam eliceret. quod vbi ſe fruſtra facere ſenſit, hoſtes ipſos adortus, cum iis ſæpe, ſed dubio euentu, conflixit. Inde ad Niſibim vrbem maximam atq; opulentiſſimam oppugnandam conuerſus, eam vi atque operibus tandem expugnauit. Interea reges in Armenias ambo ſuas cum exercitu inuaſerunt; ita vt Tigranes L. Fannium, antequam Luculli auxilium veniret, obſederit; Mithridates M. Fabio victo magnam partem eius regionis nec opinato aduentu ſuo receperit. Fabium autem Cabiris, quo cōfugerat, incluſum atq; obſeſſum, Triarius Luculli item legatus conſeruauit; qui cum ex Aſia ad Lucullum pergeret, his rebus cognitis, copiis raptim, quot potuit, comparatis, Mithridatem, vbi in conſpectum eius venit, exterruit; atque vſque ad Commagenos inſequutus, acie deuicit. Hæc in hunc annum geſta refert Dio, Plutarchus, & Appianus.

De bello Cretico.

CRETA Inſula bellum R. hoc tempore paſſa eſt. cauſſam huius belli prætulit populus R. quod Mithridati regi priore bello affuiſſet; vt ait Florus. Primus per hæc tempora contra Cretenſes rem geſſit M. Antonius, M. Antonii triumuiri pater; cum ei C. Cotta conſule maritima ora cuſtodienda decreta eſſet. ſic enim ſcribit in Verrem Pędianus; M. Antonius gratia Cottæ conſulis, & Cethegi factione, in ſenatu curationem infinitam nactus oræ maritimæ, Siciliam & prouincias omnes depopulatus eſt; & ad extremum inferens Cretenſibus bellum, morbo periit. Et in Diuinationem; Quidam Antonius curator tuendæ totius oræ maritimæ, qua Romanum erat imperium, non ſolum ipſe nequam, verum etiam comitibus peſſimis, rem inauditam inuaſit; & indicto Cretenſibus bello, male re geſta, ibidem periit, antequam Pompeius contra piratas miſſus eſſet. Velleius item M. Antonio ante Pompeium pene totius orbis imperium eſſe delatum ſcribit. Quantum autem ex Epitoma XCVII intelligi poteſt, M. Antonius anno ante Pompeium & Craſſum mortuus eſt. in ea enim ſic ſcriptum eſt; M. Antonius prætor bellum aduerſus Cretenſes parum proſpere geſtum morte ſua finiuit. Eundem Florus turpiſſime victum; Plutarchus *Cretici* cognomine (hac, vt opinor, de cauſſa) affectum tradit. Eutropius Creticum bellum coortum bello Mithridatico reuiuiſcente, quod rex recedente Lucullo inſtaurauit, refert; & ad id miſſum Metellum, ingentibus prœliis intra triennium omnem prouinciam ſubegiſſe, & *Creticum* inde appellatum eſſe, & ex inſula triumphaſſe. Rerum ab eo geſtarum hoc anno memoria periit. Hoc tantum eſt in Epitoma XCIX; Q. Metellus pro cos. bello ſibi aduerſus Cretenſes mandato, Cydoniam vrbem obſedit. Hinc Mithridates in epiſtola quam ad Arſacem priore anno miſit, ait; Cretenſes impugnati ſemel iam, neque finem niſi excidio habituri.

DE COS. AN. DCXXCVI.

INDE C. Piſo, M'. Glabrio conſules apud Caſſiodorum & faſtos Siculos; Manius Acilius, C. Piſo apud Dionem ſubſequuntur. C. Piſonis & M'. Acilii Glabrionis conſularium meminit Cicero lib. XII ad Att. C. Piſonis conſulis, & *legis Calpurniæ* de ambitu ab eo latæ Pædianus in Cornelianam, & in toga. Glabrionis pater M'. Acilius legem

gem tulit de pecuniis repetūdis ſeueriſſimam,auctore Pędiano.Ipſe prętor fuit Pompeio conſule; eoq; iudicium exercente, Cicero C. Verrem prætorium accuſauit. C. Piſo Galliam Narbonenſem obtinuit,auctore Dione;(vnde à Cicerone in primo epiſtolarum ad Atticum,Pacificator Allobrogum dicitur) M'. Glabrio Bithyniam vna cum bello Mithridatico. Dio lib. xxxv, Plutarchus in Pompeio,Cicero pro lege Manilia. vnde Saluſtius libro v Hiſtoriarum dixit, (quod exſtat apud Priſcianum lib. VIII)Legiones Valerianæ,comperto,lege Gabinia Bithyniam & Pontum conſuli datam.

De bello piratico Cn. Pompeii Magni.

CVM piratarum opes nec M. Antonius pater, nec P. Seruilius,qui ambo de iis triumpharunt;nec deinde M. Antonius filius, qui curator oræ maritimæ periit; nec L. Metellus,qui prætor Siciliæ aduerſus eos proſpere in conſulatu Pompeii pugnauit, frangere potuiſſent;verum iam omnia maria,orę maritimę,inſulę,portus,latrociniis eorum infeſta eſſent;cum claſſis Ro.niſi hieme tranſmittere tuto poſſet; commeatus intercluſi,prætores ipſi Romani à prædonibus capti fuiſſent;eſſetq; id bellum populo Romano non ſolum calamitoſum, ſed etiam turpe:tum A Gabinius trib. pl.his cos. legem ad populum tulit,Roſcio ac Trebellio collegis, ac Q. Catulo ſummo ſenatore aduerſantibus,qua imperium Cn. Pompeio extra ordinem aduerſus piratas cum legatis xv tradidit.ita vt maria,inſulas,oras maritimas,exercitus,claſſes populi R. quotquot eſſent,in poteſtate haberet.auctor Dio,Plutarchus,Appianus,Epitomæ. Vnde poſt reditum in ſenatu dixit Cicero. A. Gabinius in tribunatu pl. niſi rogationem de piratico bello tuliſſet,profecto & egeſtate & improbitate coactus, piraticam ipſe feciſſet.Igitur ad tantum bellum profectus Pompeius,rem per legatos quindecim proſpere geſſit.Cicero pro lege Manilia,hoc bellum extrema hieme apparatum,ineunte vere ſuſceptum,media æſtate confectum ſcribit:Pompeium autem,vt à Brunduſio profectus ſit,vndequinquageſimo die totam ad imperium populi R.Ciliciam adiunxiſſe; omnes qui vbiq; prædones fuerunt,partim cepiſſe & interfeciſſe,partim in deditionem accepiſſe.In Epitoma xcix ſcriptum eſt, Cn. Pompeium,lege ad populum lata perſequi piratas iuſſum,qui commercium annonæ interclu ſerant, intra XL diem toto mari eos expuliſſe; belloq; cum iis in Cilicia confecto, acceptis in deditionem piratis agros,vrbes dediſſe. Idem eſt apud Plutarchum & Appianum. Dio pleroſque eodemmet anno ſublatos ſcribit;& Pompeium in maritima Ciliciæ ora vrbem Solos à Tigrane rege deletam reſtituiſſe, ac Pompeiopolim appellaſſe. Hoc *bellum maritimum & piraticum* Saluſtius & Cicero nominant.

De re geſta à L. Lucullo pro cos. cum Mithridate, & à Q. Metello cum Cretenſibus.

HIc eſt ſeptimus Luculliani imperii annus.tot enim eum bellaſſe teſtatur Velleius. De quo anno ſic Dio;Inſequenti anno Mithridates,cum ad Gaziurſa aduerſus Triarium caſtra haberet,neque eum, id quod ante Luculli aduentum cupiebat, ad certamen attrahere poſſet, ſtatuit quoſdam ad Dadaſa oppidum, quo prædam omnem Romani contulerant,oppugnandum mittere:vt ea ratione Triarium ad ſuorum defenſionem properantem prœlio prouocaret.id quod euenit.nam vt ille Dadaſa obſideri audiuit,militum ſuorum pugnam poſcētium vocibus victus,eum eo vel inuitus pergeret,in itinere à Mithridate cum omnibus pene copiis eſt deletus.maiorq; accepta clades fuiſſet,ni rex à proditore quodam amico, ſimulato colloquio, vulneratus fuiſſet.Interea vero cum Lucullus aduenisſet,itq; Mithridatē facile opprimere poſſe, ſi in eum perrexiſſet,videretur,ab exercitu ſuo relictus,nihil profecit.fuerunt autē legiones,quæ primū ſub Valerio Flacco, poſt ſub Flauio Fimbria meruerunt;quæ à P. Clodio ſollicitatæ,cum ſtipendia ſua ſe confeciſſe dicerent,imperatorē ſequi noluerunt;præſertim vero vbi Acilium Glabrionem conſulē ſucceſſorem Lucullo Roma miſſum adeſſe acceperunt. Lucullus,cū militum ſuorū ſeditione,tum quod ne à Marcio quidem,qui Ciliciæ præerat,auxilium impetraret, valde anxius, Mithridate relicto,retro ſe in Tigranem conuertit;ratus,ſi eum imparatum ac feſſum ex via adortus

viciſſet, milites aliquanto quieturos. quod ne ei quidē proceſſit. nam exercitus eum quouſque in Cappadociam iter erat, ſequutus, nulla voce miſſa conuerſus reliquit. interea vero Mithridates regnum ſuum recuperauit, ac Cappadociam incurſionibus vexauit, cum neq; Lucullus præſente Acilio, neq; Acilius opem ferret: qui cum antea Lucullo victoriæ gloriam eripere maturaſſet, tum vero, vt cladem acceptam audiuit, in Bithynia moratus, ad exercitum non venit. Eadem Appianus & Plutarchus. de quibus ſic Cicero pro lege Manilia; Mithridates cum ſe in regnum recepiſſet ſuum, non fuit eo contentus quod ei præter ſpem acciderat, vt illam, poſteaquam pulſus erat, terram vmquam attingeret; ſed in exercitum Romanum, clarum atq; victorem, impetum fecit; & tantam ei cladem attulit, vt eam ad aures L. Luculli non ex prœlio nuntius, ſed ex ſermone rumor afferret. Hic in ipſo illo malo grauiſſimaque belli offenſione L. Lucullus, qui tamen aliqua ex parte iis incommodis mederi fortaſſe potuiſſet, populi R. iuſſu coactus, quod imperii diuturnitati modum ſtatuendum veteri exemplo putauerunt, partem militum, qui iam confectis ſtipendiis erant, dimiſit, partem Glabrioni tradidit. Eodem anno bellum Creticum à Q. Metello profligatum ſcribit Dio. Res autem tota vt geſta ſit, apud eum intercidit. apud Florum autem ita ſcriptum eſt; Metellus totam inſulam igni ferroque vaſtauit; Cnoſſum, Eleutheram, & Cydoniam cepit. adeoque ſęue in captiuos conſulebatur, vt veneno ſe pleriq; conficerent, alii deditionem ſuam ad Pompeium abſentem mitterent. & cum ille res in Aſia gerens, eo quoque præfectum miſiſſet Octauium, in illa prouincia irriſus fuit: eoque infeſtius Metellus in hoſtes ius victoris exercuit; victiſque Laſthene & Panare Cydoniæ ducibus; victor rediit; nec quidquam amplius tamen de tam famoſa victoria, quam *Cretici* cognomen reportauit. Plutarchus Cretam, poſt Ciliciam, alteram ſcribit fuiſſe prædonum arcem; eaq; de re Pompeium piratas multos in Cretam eſſe perſequutum; & L. Octauium, legatum eo miſſum, à Metello ita irriſum, vt eo etiam præſente, vrbes quarum deditionem poſcebat, per vim ceperit. Xiphilinus, Creticum bellum ſibi Pompeium depopoſciſſe, quod lege Gabinia omnes inſulæ ſub ſuo imperio eſſent, ſcribit. Apud Dionem autem hæc ſunt; Metellus Cretam excindere ante aduētum Pompeii feſtinauit. Octauius enim ſine exercitu miſſus, nihil agebat; quippe qui non ad bellum gerendum, ſed ad ciuitates in deditionem accipiēdas eſſet miſſus. Cornelius etiam Siſenna legatus Græciæ præfectus, in Cretam venit, ac fruſtra Metellum, vt ab oppidis abſtineret, admonuit. Nam Metellus Eleutheram per proditionem; Lappam, quæ ab Octauio tenebatur, per vim cepit; ac Cilicas, qui cum Octauio erant, cęcidit, quibus vt opem ferret Octauius, Siſennæ, qui iam mortuus erat, exercitu vſus eſt. deinde Hierapydna cepit; atque totam inſulam ſub imperium ſuū ſubiunxit; quæ antea libera fuerat. Panarem autem & Laſthenem captos in triumpho ducere nequiuit, quod Pompeius eos Metello per tribunum pl. quendam abſtulerit; quippe qui ſe ſuo, non Metelli arbitrio tradidiſſent. In Epitoma etiam XCIX ita eſt; Q. Metellus pro cos. Gnoſon, & Lyctum, & Cydoniam, & alias plurimas ciuitates expugnauit. Præterea res geſtas à Q. Metello aduerſus Cretenſes, & epiſtolas Metelli & Cn. Pompeii inuicem miſſas continet. queritur Metellus gloriam rerum a ſe geſtarum, à Pompeio ſublatam præteriri, qui in Cretam miſerit legatum ſuum ad accipiendas vrbium deditiones: Pompeius rationem reddit hoc ſe facere debuiſſe. Et ſub conſulatum Lepidi ac Tulli hæc; Q. Metellus perdomitis Cretenſibus, liberæ in id tempus inſulę leges dedit. Significat autem ſequenti anno legatos X. ad conſtituendam prouinciam eſſe miſſos. Vnde Velleius ait; Creta Metelli ductu lōgiſſimæ libertatis fine multata eſt. Et Rufus; Creta per Metellum conſulem prouincia facta eſt. Et Iuſtin. lib. XL; Creta & Cilicia bello piratico perdomitæ, in prouinciæ formā redactæ.

DE COS. AN. DCXXCVII.

CONSVLES ſuggerit in hunc annum Caſſiodorus Man. Lepidum: (collega autem deſideratur, qui vnus eſt in faſtis Siculis, Volcatius Tullus) Dio L. Tullum; Æmilium Lepidum: Saluſtius in Catilina, L. Tullum, M'. Lepidum: Pædianus in Cornelianam, M'. Lepidum, L. Volcatium: liber Cuſpinianus LEPIDVM & TVLLVM. item Cicero in Catiliua: at pro Sylla, L. Volcatium, & Tullum. Idem Lepidum & Volcatium

tium conſulares nominat libr. XII ad Atticum, pro Plancio autem, L. Volcatium offenſiuncula accepta in ædilitate, conſulem factum ſcribit. His comitiis C. Piſo cos. M. Palicanum ſuffragiis populi conſulem creatum renuntiare noluit; quum diceret, non exiſtimare ſe tantis tenebris offuſam eſſe remp. vt huc indignitatis veniretur. auctor Valerius lib. III, cap. VIII.

De coniuratione Cn. Piſonis.

L. TVLLO, M'. Lepido cos. P. Autronius Pętus, & P. Cornelius Sulla deſignati cos. legibus ambitus interrogati pœnas dederāt. paulo poſt, L. Sergius Catilina, pecuniarum repetundarum reus, prohibitus erat petere cōſulatum, quod intra legitimos dies profiteri nequiuiſſet. Erat eodem tempore Cn. Piſo adoleſcens nobilis, ſummæ audaciæ, egens, factioſus. cum hoc Catilina & Autronius circiter nonas Decemb. conſilio cōmunicato, parabant in Capitolio K. Ian. L. Torquatum & L. Cottam conſules interficere; ipſi faſcibus correptis, Piſonem cum exercitu ad obtinēdas duas Hiſpanias mittere. ea re patefacta, rurſus in nonas Febr. conſilium cædis tranſtulerunt. iam tum non conſulibus modo, ſed plerisq; ſenatoribus perniciem machinabantur: quod ni Catilina maturaſſet pro curia ſignum ſociis dare, eo die res confecta fuiſſet. quia nondum frequentes armati conuenerant, ea res conſilium diremit. poſtea Piſo in citeriorem Hiſpaniam quæſtor pro prætore miſſus eſt, adnitente Craſſo, qui in prouinciam ab equitibus Hiſpanis quos in exercitu ductabat, iter faciens, occiſus eſt. Hæc Saluſtius in Catilinam, Epitoma CI, Suetonius in Cæſare, Dio lib. XXXVI, Cicero pro Sylla. Piſonem autem Figulo & Cæſare cos. in Hiſpania fuiſſe ait Saluſtius: eodem anno mortuum, Pædianus in orat. in toga. De hoc Piſone exſtat tale monumentum Romæ in hortis (vt audio) Cardinalis Carpenſis in alta ſemita:

CN. CALPVRNIVS
CN. F. PISO
QVÆSTOR PRO PR. EX S. C.
PROVINCIAM HISPANIAM
CITERIOREM OBTINVIT.

De bello Mithridatico Cn. Pompeii.

IISDEM conſulibus C. Manilius trib. pl. iratus optimatibus, quod legem quam de libertinorum ſuffragiis pridie K. Ian. tulerat, ipſi K. Ian. Tullo & Lepido conſulibus ineuntibus abrogaſſent, Pompeio abſenti ſe adiunxit; ac colligēdæ eius gratiæ cauſa legem promulgauit, vt Cn. Pompeio (is in Cilicia adhuc erat ad belli maritimi reliquias perſequendas) Bithynia, Phrygia, Lycaonia, Galatia, Cappadocia, Cilicia, Colchis, Armenia minor, præterea omnis ad bellum piraticū apparatus, omnes quæ ſub Lucullo meruerant copiæ, & bellum contra Mithridatem & Tigranem reges committerentur. Hanc item legem ab optimatibus oppugnatam, vel quod Pompeium ad Luculli triumphum proficiſci, vel quod vni nimium imperium periculoſe mandari, vel quod Q. Marcium è Cilicia, M'. Acilium è Bithynia ante tempus iniuſte reuocari cenſerent; populus tamen (etſi iam legatos ad prouinciam cōſtituendam ex Luculli literis, quaſi debellatum eſſet, paulo ante miſerat) magno cōſenſu accepit, annitente maxime Cæſare, & Cicerone prætore: Cæſare, vt populum ad extraordinaria ſibi quoque mandanda imperia poſt promptiorem haberet; Cicerone, vt intelligerent omnes, maximum ſe momentum ei parti cui ſe adiunxiſſet, afferre. Nam qui antea optimates tueri ſolitus erat, is nunc ad plebem ſe cōtulerat. exſtat eius qua hanc legem ſuaſit, oratio. Hæc Plutarchus in Pompeio, Dio lib. XXXVI: Cicero pro lege Manilia, Pædianus in Cornelianam, Appianus in Mithridatica. Cn. igitur Pompeius, accepto ad bellum imperio, ſocietate cum Phraate Parthorum rege iuncta, vbi per legatos ad pacem petendam Mithridatem adducere ſe non poſſe ſenſit, magno apparatu in eum mouit. Huic in Galatia Lucullus occurrens, vt recederet, quod bellum confectum eſſe, atq; legatos conſtituendæ prouinciæ cauſa iamdiu exſpectari diceret, non perſuaſit. Itaque Pompeius, cum, ne quis Lucullo pareret, edixiſſet, Mithridatem primum in Armeniam minorem, in quam ille impetum fecerat; atque inde prœlio

equeſtri victum, in Armeniam Tigranis perſequutus, cum nocturna pugna fractum coegit iterum ad Tigranem confugere. à Tigrane autem non receptus, quod eum auctorem belli fuiſſe obiiceret, quod ipſe cum filio ſuo gereret, in Boſporum reuerſus, filium Macharem Boſpori regem populi R. ſocium, dolo interfecit. Tigranis filius, ad regem Parthorum transfugiens, primum vna cum Phraate bello patri illato, vſque ad Artaxata venit. deinde recedẽte Phraate à Tigrane patre victus, ad Pompeium ſe contulit. Quo terrore compulſus Tigranes, vbi pacem, quam cupiebat, à Pompeio impetrare non potuit, atque ipſum aduentantem eum exercitu audiuit, eius poteſtati & vrbem Artaxata, & ſemet tradidit. Pompeius Tigrani ſummum honorem habuit, atque Armeniam & theſauros reſtituit: Cappadociæ & Syriæ partem, Phœnicen & Sophenen ademit, & pecuniam ingentem imperauit; filium eius, qui iis quæ ipſe ſtatuerat, non ſtabat, in vinculis habitum Romam miſit. Cum autem tripartito exercitu, cui ipſe, Metellus Celer, & L. Valerius Flaccus præerant, hibernaret, Orœſes Albanorum rex, vt à Tigrane filio gratiam iniret, hiberna eius aggreſſus, à Celere & Flacco repulſus, à Pompeio fugatus, cum magna ſuorum clade victus eſt. quibuſcum Pompeius tamen, quod hiems ingraueſcebat, petentibus fœdus fecit. Hæc Dio, Appianus, Plutarchus. Itaque in Epitoma c, ſic eſt; Cn. Pompeius ad gerendum bellum aduerſus Mithridatem profectus, cum rege Parthornm Phraate amicitiam renouauit, equeſtri prœlio Mithridatem vicit. præterea bellum inter Phraatem regem Parthorum, & Tigranem Armeniorum; ac deinde inter filium Tigranem patremq; geſtum continet. Cn. Pompeius Mithridatem nocturno prœlio victum coegit Boſporon profugere: Tigranem in deditionem accepit, eique, ademptis Syria, Phœnice, & Cilicia, regnum Armeniæ reſtituit. Vnde in Sextiana inquit Cicero; Tigranem Cn. Pompeius cum in ſuis caſtris ſupplicem abiectumque vidiſſet, erexit; atque inſigne regium, quod ille de ſuo capite abiecerat, repoſuit; & imperatis certis rebus regnare iuſſit.

DE COS. AN. DCXXCVIII.

In hunc annum cum deſignati conſules P. Autronius Pætus, P. Cornelius Sulla, legibus ambitus interrogati, pœnas dediſſent, in eorum locum facti ſunt L. Aurelius Cotta, & L. Manlius Torquatus; auctore Saluſtio, Dione, & Pædiano; qui ita in Cornelianam ait; P. Sylla & P. Autronius cos. deſignati cum eſſent, eorum alterum L. Cotta, alterum L. Torquatus ambitus damnarunt, & in eorũ locum conſules creati ſunt. Vnde etiam Cicero II de finib. L. Torquatus, adoleſcentulus eripuit P. Syllæ conſulatum, eumq; ad patrem ſuum retulit. Damnatos lege Calpurnia, de ambitu à C. Piſone cos. paulo ante lata, ſcribit idem cum Pædiano in or. in toga. Idem eſt apud Suetonium in Cæſare. Priores cos. vocat Dio P. Pætum, & Cornelium Syllam: Saluſtius & Suetonius P. Syllam, & P. Autronium: (ſic enim ſcribendum, non *Antronium*, ex lapid. Capit. apud quos an. DCCXXIV eſt, L. AVTRONIVS P. F.) liber Cuſpinianus SVLLAM & PÆTVM. P. autem Sylla, Ser. F. dicitur à Saluſtio; à Dione vero, filius fratris L. Syllæ dictatoris. Poſteriores cos. L. Cottam, & L. Torquatum vocat Nepos in vita Attici, Cicero contra Rullum: Torquatum & Cottam, in Catilinam, & de diuin. itemq; faſti Siculi: Index lib. XXXVI Dionis, L. Aurelium M. F. Cottam, L. Manlium L. F. Hic L. Manlius Torquatus Macedoniam prouinciam ſortitus eſt. quod indicat Cicero, cum inquit in Piſonem, L. Torquatum, magnis rebus geſtis, ſe cos. referente, imperatorem appellatum eſſe. L. Cotta, Pompeio & Craſſo cos. prætor iudicia ad equites tranſtulit. Pædianus, Epitomæ. C. Papius tribunus pl. lege lata peregrinos vrbe expulit. Dio lib. XXXVIII. *Legis Papiæ* meminit quoque Cic. in III de offic.

De cenſoribus abdicatis.

Cvm quinquennalis luſtri ratio, tum Dionis hiſtoria docet, in hunc annum cenſores creatos fuiſſe. ſic enim loquitur; Cenſores cum de danda iis qui trans Padum ſunt ciuitate inter ſe contenderent, non ſolum nihil aliud egerunt, ſed magiſtratu etiam abdicarunt. Hos autem fuiſſe M. Craſſum, & Q. Catulum, conſulares viros tradit Plutarchus in Craſſo, cum ait; Craſſus cenſuram otioſam geſſit. neq; enim ſenatũ legit,

legit, neque equites inſpexit, nec cenſum ciuium egit; verum cum à collega Lutatio Catulo de Ægypto Romanis tributaria facienda diſſentiret, ambo ſponte magiſtratu abierunt. Idem in Politicis, & in Catone minore, & in libro De vitioſa verecundia, Catuli cenſoris meminit; cumque cenſorem Catone quæſtore, Pompeio in Aſia bellum gerente fuiſſe ſcribit.

De re geſta cum Mithridate à Cn. Pompeio pro cos.

His cos. Cn. Pompeius Artocem Iberiæ regem, cum eum ſenſiſſet in ſe moliri bellum, adortus, magno prœlio victum, obſidibus acceptis, cum pace dimiſit: Albanos iterum occurrentes repulit: Phraatem, cuius fines Gabinius vltra Euphratem vſq; ad Tigridem populatus erat, amicitiam renouare cupientem aſpernatus, agros Gordueanes, de quibus ipſe cum Tigrane diſceptabat, per Afranium occupatos, Tigrani regi attribuit. Hęc in hunc annũ geſta refert Dio. de quibus ita eſt in Epitoma CI; Cn. Pompeius cum Mithridatem perſequeretur, in vltimas ignotaſq; gentes penetrauit; Iberos, Albanoſq;, qui tranſitum non dabant, prœlio vicit. Appianus, & Plutarchus item.

DE COS. AN. DCXXCIX.

Consvles inſequens annus habuit auctore Caſſiodoro, & Pædiano, & Siculis faſtis, L. Cæſarem, & C. Figulum. quos Dio vocat L. Cæſarem, C. Marcium C. F. Figulum. Cicero pro Sulla, L. Iulium, C. Figulum; itemq; Saluſtius in Catilina. L. Cæſar, L. Cæſaris filius fuit, eius qui conſulatum geſſit bello Marſico. Itaq; Cicero in Catilinam auum huius M. Fuluium Flaccum appellat. pater enim huius Fuluiam Flacci filiam in matrimonio habuit. Hæc hoc de cõſulatu eum ſcriberem, forte interuenit Geminianvs Patinvs Mutinenſis, præſtans ingenio atq; doctrina iuuenis, qui data occaſione ſæpe ſe miratum eſſe dixit, quod alterũ horum conſulum Marcium quidã *Thermi* cognomine afficerent; cum tamen Thermus non Marciorum eſſet cognomen, ſed Minuciorum; *Figulus* autem etiam in hoc conſule cognomen celebraretur. nam in prima epiſtola ad Atticum, ſic Ciceronem ſcriptum reliquiſſe; L. Iulio Cęſare, C. Marcio Figulo cos. filiolo me auctum eſſe ſcito. atq; à me quid hac de re ſentirem, requiſiuit. quid autem ei tum reſponderim, putaui mihi hoc eodem in loco aſcribendum eſſe; vt qua re illi, eadem ceteris etiam antiquitatis Romanæ ſtudioſis gratum faciam. Reſpondi ergo me putare, non imperite eos feciſſe qui Thermum alterum cognomen huic Marcio adiecissent. eundem enim eſſe Thermum cum Figulo. Itaq; Ciceronem eadem epiſtola, cum competitores Cæſaris nominaret, Thermum, non Figulum nominaſſe. ſic enim ille ait: De iis qui nunc petunt, Cæſar certus putatur: Thermus cum Silano contendere exiſtimatur. noſtris rationibus maxime conducere videtur, Thermum fieri cum Cæſare. nemo eſt enim ex iis qui nunc petunt, qui ſi in noſtrum annum reciderit, firmior candidatus fore videatur: propterea quod curator eſt viæ Flaminiæ. In extrema autem epiſtola ſignificat, ſe L. Iulio Cæſare, C. Marcio Figulo cos. auctum filiolo, cum tamen Figuli petentis ante ne meminerit quidem. hoc autem me tanto vehementius credere, quod in libro vetere, quem identidem citat auctorem Cuſpinianus, extrema vtriuſq; horum conſulum cognomina ſunt, Cæsar & Thermvs. quod alias etiam facit, vt, cum duo aut plura cognomina vnius fuerint, ille extremum tantum adhibeat. fortaſſe autem hunc è Thermorum familia in Figulorum per adoptionem tranſiſſe, atq; ita vtrumq; cognomen tuliſſe.

De cenſoribus.

Et in hunc annum cenſores creatos Dio oſtẽdit, cum ait, ne cenſores quidem qui ſubſequuti ſunt, quidquam in ſequenti anno egiſſe: quod tribuni pl. interceſſerint ne ſenatum legerent, ne ipſi forte præterirentur. eſt autem conſentaneum, ſi priores cenſores abdicarunt, hoc anno alteros, qui luſtrum facerent, fuiſſe creatos. Hos autem fuiſſe arbitror L. Aurelium Cottam, priore anno conſulem: & P. Seruiliũ Iſauricum. De Cotta teſtis eſt Plutarchus, qui Cottam petente conſulatum Cicerone cenſuram geſſiſſe ſcribit. Cicero autem petiit hoc anno. Eundem etiam L. Cottam cenſorium vocat Cicero in orat. pro domo. De Seruilio auctor eſt Valerius: qui libro VIII

ſcribit; P. Valerium conſularem, cenſorium, triumphalem, maiorum ſuorum titulis *Iſaurici* cognomen adieciſſe. Quoniam autem illum ante hunc annum cenſuram non geſſiſſe conſtat, propterea collegam L. Cottæ fuiſſe arbitratus ſum. Neq; vero ab his luſtrum conditum puto, cum triennio poſt alii cenſores id condiderint, vt tum oſtendam; neq; cenſum actum, quod Cicero, cum pro Archia poſt conſulatum diceret, proximos cenſores, qui cenſum egerint, Gellium & Lentulum intelligit, tum cum Archias cum imperatore L. Lucullo apud exercitum erat.

De re geſta à Cn. Pompeio cum Mithridate.

PHRAATES rex Parthorum, iratus Pompeio, quod cum ad ſe ſcriberet, non regem regum, vt mos erat, appellaſſet, tranſitu Euphratis impedito, ineunte vere in Tigranem regem vna cum Tigranis filio genero ſuo motis caſtris, primo prœlio victus, altero melius pugnauit. Itaque cum Tigranes Pompeium ex Syria aduocaret, neque ille venire maturaret, eum ac Romanos per legatos inſolentius accuſauit. Pompeius, maledictis eius contemptis, nec Tigranem auxilio iuuit, nec Phraatem bello perſequutus eſt; quod bellum illud ſibi mandatum eſſe negaret, ac Mithridates adhuc in armis eſſet. Hac de cauſa Tigranes eluſus, operam dedit vt cum Phraate in gratiam rediret. Dio, Appianus, Plutarchus.

DE COS. AN. DCXC.

CONSVLES in hunc annum inierunt M. Cicero, C. Antonius. auctor cum Siculis Caſſiodorus, Plinius lib. VIII, Saluſtius in Catilina, Suetonius in Auguſto, Plutarchus in Cicerone, Velleius lib. II, Ioſephus antiquitatum lib. XIV. Dio M. Tullium M. F. Ciceronem, C. Antonium M. F. edit. Ciceronis patrem auumq; prænomine Marci vſos fuiſſe, apparet ex lib. V. epiſtolarum, lib. II de Oratore, lib. III de legibus. C. Antonium M. Antonii oratoris filium tradit Pædianus in orationem in toga; quo in loco enumerat Ciceronis competitores; duos patricios, P. Sulpitium Galbam, L. Sergium Catilinam; quatuor plebeios; ex quibus duos nobiles, C. Antonium, L. Caſſium Lōginum; duos qui tātum non primi ex familiis ſuis magiſtratum adepti erant, Q. Cornificium, & C. Licinium Sacerdotem; ſolum Ciceronem equeſtri loco natum. Omnes magiſtratus ſe ſuo anno adeptum Cicero gloriatus eſt. Eidem Macedonia obtigit, Antonio Gallia. Macedoniam deinde Antonio collegæ conceſſit Cicero, neq; in prouinciam profectus eſt ex conſulatu. Gallia Q. Metello Celeri prætori mandata eſt; auctor ipſe Cicero, Dio, & Plutarchus. Ambo Tullo & Lepido prætores fuerant: Pædianus. Hoc anno tribuni pl. C. Antonio conſule non repugnante, leges aliquot pernicioſas ad perturbandum reip. ſtatum, promulgarunt; Vt agri victoria Pompeii parti, à Xuiris, quos pars populi creaſſet, venderentur, atq; ea pecunia agri emerentur quo plebs Romana deduceretur; Vt Campanus ager populo diuideretur; Vt proſcriptorum filii, quos Sulla dictator honorum petitione priuarat, ad magiſtratus vocarentur; Vt P. Autronius & P. Sulla, damnati ambitus; in ſenatum legi, ac magiſtratus capere poſſent. C. etiam Rabirius à T. Labieno trib. pl. ad populum poſtulatus eſt, quod XXXVI ante annum in ſeditione L. Saturninum interfeciſſet. Quæ leges ne ferrentur, conſilio atque eloquentia Ciceronis conſulis (auctore Dione) perfectum eſt. vt merito Cicero ipſe ita in Piſonem glorietur; Ego Kal. Ian. ſenatum & bonos omnes, legis agrariæ maximarumq; largitionum metu liberaui. ego agrum Campanum, ſi diuidi non oportuit, conſeruaui; ſi oportuit, melioribus auctoribus reſeruaui. ego in C. Rabirio, perduellionis reo, XL annis ante me conſulem interpoſitam ſenatus auctoritatem ſuſtinui contra inuidiam, atq; defendi. ego adoleſcentes bonos & fortes, ſed vſos ea conditione fortunæ, vt ſi eſſent magiſtratus adepti, reip. ſtatum conuulſuri viderentur, meis inimicitiis, nulla ſenatus mala gratia, comitiorum ratione priuaui.

De re geſta à Cn. Pompeio cum Mithridate.

HIS cos. Mithridates tranſitum in Italiam moliens, filios aliquot ac propinquos ſuſpectæ fidei, in Boſporo interfecit. Quo terrore compulſus Pharnaces filius eius,

cum

cum ſe à Romanis regnum conſequuturum ſperaret, patri inſidias fecit. quibus patefactis damnatus, ope eorum quos pater ad ſe comprehendendum miſerat, ſigna in eum intulit; ac regia occupata, vt ſibi veneno mortem conſciſceret, coegit; ac ſe Pompeii poteſtati permiſit. Pompeius Aretam Arabum regem, qui Syriam populatus erat, prœllo victum in deditionem accepit, poſt in Palæſtinam profectus, Hyrcanum & Ariſtobulum Iudæos fratres inter ſe de regno contendentes adortus, illum primo congreſſu, hunc acie maiore mole ſuperauit; vrbem eorum Hieroſolyma cepit; atque Hyrcano rege conſtituto in Pontum reuerſus, vrbibus in fidem acceptis, in Aſiam traiecit. Ita Dio, Plutarchus, Appianus, Ioſephus, alii. In Epitoma autem c i, ita; Præterea fugam Mithridatis per Colchos Heniochoſq;, & res ab eo in Boſporo geſtas continet. Cn. Pompeius in prouinciæ formam Pontum redegit. Pharnaces filius Mithridatis, bellum patri intulit. ab eo Mithridates obſeſſus in regia, cum veneno ſumpto parum profeciſſet ad mortem, à milite Gallo nomine * Bitocto, à quo vt ſe adiuuaret, petierat, interfectus eſt. Cn. Pompeius Iudæos ſubegit; fanum eorum [in] Hieroſolyma inuiolatum ante id tempus cepit. Hoc bello Bithyniam, Cappadociam, & Ciliciæ partem eam quæ nondum imperio Romano ſubiecta erat; & Syriæ Phœnicen, ac Cœlen, & Palæſtinam vſq; ad Euphratem; & Paphlagoniam, Galatiam, Phrygiã; & finitimam Myſiam; item Lydiam, Cariam, Ioniam, & Aſiam quæ ad Pergamũ eſt, atq; ipſam Græciã, partim recuperatas eſſe, partim nunc primũ in poteſtatem veniſſe Romanorum, tradit Appianus; Tigrani porro Armeniam maiorem eſſe permiſſam, Pharnaci Mithridatis filio Boſporum, Atiobarzani Cappadociam, Antiocho Commageno Seleuciam, Deiotaro atq; aliis tetrarchis cũ Armenia minore Galatiã, Attalo & Pylæmeni Paphlagoniam, Ariſtarcho Colchidem, Palæſtinam Hyrcano. Præterea vero, cum Cicero in oratione de prouinciis dicat, Aſiam, quæ antea Romanum imperium terminabat, tribus nouis prouinciis Pompeii victoria cinctam, Pontum intelligere videtur; quem ille cum Bithynia iunctum, vnam prouinciam auctore Strabone fecit, quæ etiam Bithyniæ nomine appellata eſt; & Syriam, quam cum Palæſtina in prouinciam redactam, rectori delata iuriſdictione, refert Marcellinus lib. xiiii. cui tamen de Palæſtina non aſſentior; quam Hyrcano permiſſam omnes hiſtoriæ loquuntur. Cicero eadem in oratione, ſe conſule referente ait, primum xii dierum ſupplicationem Cn. Pompeio decretam confectis bellis omnibus maritimis terreſtribuſq;. qua de cauſſa hoc etiam anno *ſalutis augurium* factum tradit Dio; quod niſi pacato toto imperio fieri ſoleret.

De coniuratione Catilinæ.

EXTREMO fere hoc anno coniuratio Catilinæ patefacta, atq; conſilio Ciceronis conſulis oppreſſa eſt. L. Sergius Catilina, vir patricius, qui triennio ante etiam cum Cn. Piſone coniurauerat cum priore & hoc anno repulſam conſulatus tuliſſet, cum P. Lentulo & C. Cethego prætoribus, atq; aliis multis, de cæde conſulum & ſenatus, incendiis vrbis, & opprimenda rep. coniurauit, exercitu quoq; ad id per C. Manlium in Etruria ad Fæſulas comparato. Re per indices patefacta, S.C. fit, vt conſules videant ne quid detrimenti reſp. capiat. Præſidiis in vrbe diſpoſitis, Q. Marcius rex Fæſulas, Q. Metellus Creticus in Apuliam circumq; ea loca mittuntur; prætores Q. Pompeius Rufus, Capuam, Q. Metellus Celer in agrum Picenum: iiſq; permiſſum vt pro periculo exercitum compararent. Cum Catilina ſui purgandi cauſſa, ſicuti iurgio laceſſitus foret, in ſenatum veniſſet, Ciceronis conſulis oratione, & ſenatorum maledictis exagitatus, domum ſe ex curia proripuit; inde nocte intempeſta cum paucis in Manliana caſtra profectus eſt. Lentulus, Cethegus, ac ceteri qui ex præcepto Catilinæ in vrbe remanſerant, capti, atq; indiciis plurimis conuicti, S.C. ſupremo ſupplicio afficiuntur. Ciceroni, cuius præcipue induſtria ſalus reip. parta eſt, magna à bonis ciuibus laus ac gloria tributa eſt. Hæc Saluſtius, Dio, Appianus, Plutarchus latiſſime.

De triumpho L. Luculli procos. de Mithridate.

L. LVCVLLVS, magnis rebus in Ponto & in Armenia aduerſus reges Mithridatem & Tigranem geſtis, exercitum M'. Acilio Glabrioni conſuli ſucceſſori, aut certe

ſequenti anno(vt diximus) Pompeio ſibi in Galatia occurrenti tradidit: conſtitutaq; per decem legatos prouincia(inter quos M.Lucullum fratrem,& L.Murenam fuiſſe, Cicero lib.XIII epiſtolarum ad Atticum ſcriptum reliquit)Romam deceſſit,neq; niſi hoc demum anno triumphauit. Hoc ſignificat Cicero in Lucullo, cum ſcribit de eo; Qui etiam,cum victor à Mithridatico bello reuertiſſet, inimicorum calumnia, triennio tardius quam debuerat,triumphauit. nos enim conſules introduximus pene in vrbem currum clariſſimi viri.Hic autem fuit C.Memmius; quem refert Plutarchus populum R.contra Lucullum incitaſſe,ita vt vix ei triumphum permiſerit. Triumphaſſe etiam eundem Cicerone conſule, patet ex oratione pro Muræna I in qua Cicero ait,L.Luculli exercitum,qui ad triumphum conuenerat, L. Murenæ conſulatum petenti præſto affuiſſe. Eiuſdem triumphi meminerunt Eutropius, Athenæus lib.VI, & latiſſime omnium Plutarchus, qui ei milites à Pompeio dumtaxat mille & ſexcentos ad triumphum relictos ſcribit. Plinius etiam lib. XXVIII, cap. V, hunc ſenem triumphalem appellat. & cum libro XXXIIII, Apollinem à M. Lucullo ex Apollonia Ponti vrbe XXX cubitorum, CL talentis factum, eſſe translatum ait; L.Lucullum qui in Ponto, non Marcum, qui in Macedonia rem geſſit, reponendum opinor.

DE COS. AN. DCXCI.

CONSVLES ſubſequuti ſunt D. Silanus, L. Murena, auctore cum Siculis Caſſiodoro & Saluſtio. Dio D.Iunium M.F.Silanum,L.Licinium L.F.Murenam edit: Eutropius D.Iunium Silanum,& L.Licinium, D.Iunium M.Silani filium eſſe reor, eius qui conſul fuit bello Cimbrico.L.Murena L.Murenæ filius eſt,eius qui de Mithridate,pro pr.triumphauit; vt ait Cicero pro ipſo Murena ambitus reo. His comitiis repulſam iterum tulit L.Sergius Catilina,cuius dolore ad cõiurationem exarſit;& Ser. Sulpicius Rufus iuriſconſultus,qui poſt Murenam ambitus accuſauit. L. Murena & Ser.Sulpicins,anno ſuo prætores vna fuerunt,id eſt,Cotta & Torquatn cos.Murena, ius dixit; Sulpicius,de peculatu cognouit: Murena, ex prætura in Galliam profectus eſt; Sulpicius,vrbe delectatus eſt: Cicero pro Murena. Hoc anno C.Pontinius, qui, cos.Cicerone(Saluſtio auctore) prætor fuit,ex prætura Galliam Narbonenſem ſortitus eſt; vt poſt in eius triumpho dicemus. P.Clodius domi Cæſaris pont. max. cum veſte muliebri deprehenſus,cum ſacra Bonæ deæ à mulieribus fierent,ad quæ marẽ penetrare nefas erat.Dio,& Cicero lib.I ad Att.

De L.Catilina victo à C.Antonio pro conſule; & rebus ab eodem geſtis in Macedonia.

L. CATILINA, auditis quæ Romæ geſta erant, exercitum parauit. Contra quem cum C.Antonius Roma miſſus eſſet,Catilina per montes aſperos magnis itineribus in agrum Piſtorienſem contendit,eo conſilio,vti per tramites profugeret in Galliam tranſalpinam.Quo cognito,Q.Metellus Celer,qui cum tribus legionibus in agro Piceno præſidebat,caſtris motis,ſub ipſis radicibus montinm conſedit. neq; Antonius longius aberat.Catilina, vbi vidit ſe montibus & copiis hoſtium clauſum, neq; præſidii ſpem vllam eſſe, cum Antonio quamptimum conflixit.Antonius,quod pedibus æger erat,M.Petreio legato exercitum permiſit.Catilina in ipſa pugna fortiſſime dimicans cecidit: C.Antonius abſterſos gladios in caſtra retulit,& Imperator appellatus eſt.Romæ ſupplicatio decreta.Dio, Saluſtius, Plutarchus, Valerius capite de iure triumphandi, Cicero pro Sextio. Ceterum cum L. Torquato in Macedonia ex conſulatu C.Antonius ſucceſſiſſet,victo Catilina in prouinciam profectus male rem geſſit.Hoc indicat Obſequens cum ait; C.Antonins cum in agro Piſtorienſi Catilinam deuiciſſet,laureatos faſces in prouinciam tulit. ibi à Dardanis oppreſſus,amiſſo exercitu profugit.apparuit eum hoſtibus portendiſſe victoriam; cum ad eos laurum victricem tulerit, quam in Capitolio debuerat deponere. Eundem ſcribit Dio in conſulatu Cæſaris,cum Dardanos ac finitimos eorum populatus eſſet,eorum in ſe impetu non exſpectato, fugam cepiſſe. ab aliis etiam cum equitatu fugatnm, peditatum ipſum hoſtibus concidendum reliquiſſe. Hunc autem per triennium prouinciam

obtinuiſſe

obtinuiſſe arbitror. Nam quamquam Cicero ad Att. lib. primo ſcribit, K. Ian. Piſone & Meſſalla cos. prodromos Pompeianos nunciare, Pompeium aperte acturũ vt Antonio ſuccedatur: idem tamen Antonium ſe defendiſſe, ſcribit ad P. Sextium, Antonii tum quęſtorem. Antonium (inquit) in ſenatu grauiſſime ac diligentiſſime defendi; ſenatumq; vehementer oratione mea atq; auctoritate commoui. Accedit, quod Cæſare & Bibulo cos. C. Octauium Auguſti patrem Macedoniæ prætorem inuenio apud Ciceronem in epiſtolis ad Q. fratrem (quem etiã ex prætura Macedoniam ſortitum eſſe, atq; Beſſis ac Thracibus magno prœlio fuſis optime ſocios tractaſſe, narrat in Auguſto Suetonius) Gabinio autem & Piſone, L. Appuleium inuenio, cuius quæſtor Cn. Plancius Ciceronem exſulantem complexus eſt. Cicero pro Plancio. Lentulo & Metello, L. Piſonem ex conſulatu eam obtinuiſſe ſatis conſtat. Poſtremo, quia Dio Ciceronem ſcribit Antonium ex prouincia reuerſum, Cæſare & Bibulo defendiſſe, à M. Cœlio accuſatum quod ſocius coniurationis Catilinæ fuiſſet, damnatumq; quod praue rem in Macedonia adminiſtraſſet. Itaq; Cicero pro Cœlio ait; M. Cœlius accuſauit C. Antonium collegam meum, cui miſero præclari in remp. beneficii memoria nihil profuit, nocuit opinio maleficii cogitati. Atq; hac etiam de cauſſa in Epitoma CIII, ſub conſulatum Cæſaris hæc verba ſunt; C. Antonius pro cos. in Thracia parum proſpere rem geſſit: cum tamen Cæſare cos. nõ ipſe in Macedonia, ſed C. Octauius fuerit.

De Q. Marcio pro cos. Cilicia & rebus eius.

Q. MARCIVM ex conſule in Ciliciam miſſum, refert Dio Menemachum quendam Mithridatis transfugam recepiſſe; & P. Clodium, qui L. Lucullum reliquerat, claſſi præfeciſſe: Lucullo, ab exercitu ſuo deſerto, opem imploranti denegaſſe. reliquas res eius geſtas vetuſtatiſne iniuria, an hominum incuria apud Dionem aboleuit? Hic per annum prouinciæ præfuit, quia Tullo & Lepido cos Cilicia mandata Pompeio eſt. ibi vero res eum magnas geſſiſſe credibile eſt, quod ſcribit Saluſtius in Catilina; Q. Marcium regem ad vrbem fuiſſe cum exercitu Cicerone conſule, inimicorũ inuidia impeditum ne triumpharet. An vero triumpharit, parũ certum eſt. mortuus eſt enim hoc tempore. vnde Cicero in Epiſtola ad Att. M. Piſone. M. Meſſalla ſcripta, ait P. Clodium hereditatem Regis deuoraſſe. Habebat autem ſororem Clodii Rex in matrimonio; L. Lucullus alteram. Q. Metellus Celer tertiam; auctor Plutarchus. Eiuſdem Regis meminit Saluſtius Hiſtoriarum lib. v, ex Priſciani lib. XVIII; his verbis; At Lucullus, audito, Marcium Regem pro conſule per Lycaoniam cum tribus legionibus in Ciliciam tendere.

De triumpho Q. Metelli Cretici pro cos. ex Creta.

DE rebus à Q. Metello pro cos. in Creta geſtis, ſatis ante dictum eſt. Ne hic quidẽ anno ſuo triumphauit. Nam & hic conſule Cicerone ad vrbem cum exercitu fuiſſe traditur, impeditus paucorum inuidia ne triumpharet. Triumphaſſe autem eum D. Silano & L. Murena cos. ab Eutropio proditum eſt. De quo triumpho ſic Velleius; Metelli & Luculli triumphum Pompeius imminuit. Et alibi; Cn. Pompeius captiuos duces, ornamentum triumphi Metelli, ſubduxit. (hi fuerunt Panares & Laſthenes, auctore Dione) Huius etiam triumphi veſtigia ſunt in Capit. triumphis. nam voces illæ, K. IVN. quæ ſunt proxime ante Pompeii triumphum, ad hunc, vt puto, pertinent.

DE COS. AN. DCXCII.

CASSIODORVS hoc anno cos. ſubiicit M. Pupium, M. Valerium: Piſonem & Meſſallam faſti Siculi: Dio M. Pupium M. F. Piſonem, M. Valerium M. F. Meſſallam Nigrum. Meſſallæ Nigri mentio eſt etiam apud Pædianum in oratione pro Scauro: M. Meſſallæ, & M. Piſonis, apud Ciceronem lib. I. ad Att. Plinium lib. VII, cap. XXVI; lib. XXXVII, cap. II; lib. VIII cap. XXVI; Cæſarem lib. primo de Gallico bello. M. Piſonem Cn. Pompeii bello Mithridatico legatum ex Aſia à Pompeio ad comitia præmiſſum, eiuſdem opera conſulatum adeptum, refert Dio. De eodem ſic Pædianus

in Piſonianam; M.Pupius Piſo,fuit eiſdem temporibus quibus Cicero;ſed tanto ætate maior, vt adoleſcentulum Ciceronem pater ad eum deduceret,quod in eo & antiquæ vitæ ſimilitudo,& multæ erant litteræ. orator quoque melior quam frequentior habitus eſt.biennio tamen ſerius quam Cicero conſul fuit. triumphauit pro cos. de Hiſpaniis Q.Hortenſio, Q.Metello Cretico cos.ante Ciceronis conſulatum. Et Cicero in Bruto; M.Piſo quidquid habuit, habuit ex diſciplina; maximeque ex omnibus qui ante fuerunt, Græcis doctrinis eruditus fuit,&c.Eundem M.Piſonem ſcribit pro Plancio in ædilitate præteritum,conſulem eſſe factum. Et Velleius; M.Piſo conſularis Anniam,quæ Cinnæ vxor fuerat,in Syllæ gratiam dimiſit. Eundem à M.Pupio adoptatum tradit Cicero pro domo. De Piſonis prouincia ſic Cicero primo ad Att.Piſonem conſulem nulla in re conſiſtere vmquam ſum paſſus.deſponſam homini iam Syriam ademi. Cæſar lib.I ſcribit ſenatum cenſuiſſe, vti quicumq; Galliam prouinciam obtineret,quod commodo reip. facere poſſet, Æduos ceteroſq; amicos populi R.defenderet. Hoc anno C.Cæſar,qui Murena & Silano cos.præturam geſſit, ex prætura in Hiſpaniam vlteriorem profectus eſt.

De cenſoribus & Luſtro LXVIII.

CENSORES in huncannum Dio profitetur. ſcribit enim, Piſone & Meſſalla cos. omnes eos qui magiſtratus geſſerant, à cenſoribus etiam ſupra legitimum numerum in ſenatum lectos.Idem oſtendit Cicero in epiſtola lib.primi ad Atticum, quæ ſcripta eſt his cos.non.Decemb.Metello Celere cos.deſignato;cum ait; Aſiani, qui de cenſoribus conduxerunt,queſti ſunt in ſenatu, ſe cupiditate prolapſos, nimium magno conduxiſſe;vt induceretur ea locatio,poſtulauerunt. Neq; vero Aſiana vectigalia conduci, niſi poſt pacatam à Pompeio Aſiam, potuerunt;id eſt,ab huius anni cenſoribus.Idem Cicero ſignificat luſtrum ab his cēſoribus eſſe factum; ſed ſequentibus cos.Nam in epiſtola quæ proxime ſequitur, data XI K. Febr.Q.Metello, L.Afranio cos.ſic ait;Reuiſe nos aliquando.nam ne abſens cenſeare,curabo edicendum & proponendum locis omnibus. Sub luſtrum autem cenſeri, germani negotiatoris eſt. Cum igitur dubitandum non ſit quin hoc anno cenſores creati fuerint, eſt vero illud accurate quærendum,qui fuerit. neque enim in cenſorem aut cenſorium vllum, ex iis qui ante conſulatum geſſerint,adhuc incidi. Hi autem creati ſunt ante quinquennium; quod priores cenſores luſtrum nullum fecerint.

De triumpho III *Cn.Pompeii Magni pro cos.de Mithridate,&c.*

QVÆ geſſerit maritimo ac Mithridatico bello Cn. Pompeius pro cos. ante demonſtratum eſt. Hic eſt autem annus quo ipſe bellis omnibus cōfectis triumphauit, cuius triumphi hæc adhuc in annalibus veteribus teſtimonia leguntur. Dio & Plutarchus auctores ſunt, eum petiiſſe vt priore anno comitia conſularia differrentur. quo præſens ipſe Piſonem candidatum deducere poſſet. Cicero etiam lib. primo ad Att.ſignificat,Piſone & Meſſalla cos. Pompeium K.Ian.in exſpectatione fuiſſe. Triūphaſſe autem eundem hoc anno per biduum III,& prid. Octob.proditum eſt in Capitolinis fragmentis,atq; in iis quos paulo infra commemorabo,annalibus. Laudant igitur primum illud in Pompeio rerum Ro.ſcriptores,quod victor cum exercitu maximo rediens,vt Brunduſium traiecerit,copias omnes dimiſerit; atq; ex tot bellis vno triumpho contentus fuerit; neque vllo ſe, niſi vetere Magni cognomine, ornari noluerit.In ſenatu de ſuis rebus diſſerentem eum dixiſſe Plinius lib.VII tradit,ſe Aſiā, quam vltimam prouinciam acceperat,patrię mediam reddidiſſe. Titulum triumphi, totius mundi prætulit. Quot autem, & quibus ex regionibus nominatim triumpharit,Plinii verbis allatis exponam. Pompeius, inquit, honores vrbi tribuit in delubro Mineruæ,quod ex manubiis dicauit, Cn. Pompeius Magnus Imp,bello XXX annorum confecto;fuſis,fugatis,occiſis,in deditionem acceptis hominum vicies ſemel cētenis LXXXIII;depreſſis aut captis nauibus DCCCLXVI; oppidis, caſtellis MDXXXVIII in fidem acceptis; terris à Mæoti lacu ad Rubrum mare ſubactis, votum merito Mineruæ hoc breuiarium eius ab oriente. Triumphi vero, quem duxit a. d. tertium K. Octob.M.Meſſalla,M.Piſone cos. præfatio hæc fuit; Cum oram maritimam à prædonibus

donibus liberaſſet, & imperium maris populo R. reſtituiſſet, ex Aſia, Ponto, Armenia, Paphlagonia, Cappadocia, Cilicia, Syria, Scythis, Iudæis, Albanis, Iberia, inſula Creta, Baſternis; & ſuper hæc de regibus Mithridate atque Tigrane triumphauit. Meminit idem huius quoque triumphi lib. XXXVII, his verbis; Id vt planius noſcatur, verba ex ipſius Pompeii triumphorum actis ſubiiciam. Ergo tertio triumpho, quem de Piratis, Aſia, Ponto, gentibuſq; & regibus in ſeptimo huius operis volumine indicatis, M. Piſone, M. Meſſalla coſ. prid. K. Octob. die natalis ſui egit, tranſtulit alueum cum teſſeris luſorium è gemmis duabus, latum pedes tres, longum pedes quatuor. Perſequitur inde multa alia; quæ eadem etiam apud Plutarchum & Appianum fere memorantur. In Epitoma autem CIII ita eſt; Cn. Pompeius de liberis Mithridatis, Tigrane, & Tigranis filio triumphauit; Magnuſque à tota concione conſalutatus eſt. Et Valerius lib. V; Pompeius de Mithridate & Tigrane, præterea regibus & gentibus, plurimiſq; ciuitatibus & prædonibus, vnum duxit triumphum. Hinc Cicero pro Cornelio; Pompeius tot habet triumphos, quot ſunt oræ parteſq; terrarũ. Item; Pompeii tres triumphi, teſtes ſunt, totum orbem terrarum noſtro imperio teneri. Hoc tempore Pompeium annos natum XXXIII, multis placuiſſe; ſe vero XL probare, ait Plutarchus. Appianus XXX edit. Eſſe autem XLV, facile quiſq; intelliget, qui à C. Atilio, Q. Seruilio coſ. quo anno ipſe prid. K. Octobr. natus eſt, enumerabit. Itaq; merito Velleius ſe mirari ait, tanti viri eos fefelliſſe quinquennium; cum ab ortu eius facillima & certiſſima ſit annorum digeſtio.

DE COS. AN. DCXCIII.

CONSVLES edit in hunc annum Caſſiodorus cum Siculis Q. Metellum, L. Afranium: item Obſequens; item Cicero lib. primo epiſt. ad Atticum: Dio L. Afranium L. F. Q. Cæcilium Q. F. Metellum Celerem. Cicero tamen in primo ad Atticum, Afranium vocat Auli filium; præſertim cum ait; Magna eſt exſpectatio comitiorum; in quæ omnibus inuitis trudit noſter Magnus Auli filium. Q. Metellus Celer Q. F. ſcribitur etiam à Cicerone in V Epiſtolarum. Vterq; horum Pompeii opera conſulatum, teſte Dione, conſequutus eſt. eius enim legati ambo fuerunt in Aſia. Q. Metellus Celer, Cicerone coſ. prætor fuerat. ex prætura autem profectus eſt in Galliã, in qua bellum ſe gerere pro coſ. ſcribit lib. V, ad Ciceronem. Itaq; Plinius lib. II, cap. LXVII inquit; Nepos tradit, Q. Metello Celeri, L. Afranii in conſulatu collegæ, ſed tum Galliæ proconſuli, Indos à rege Sueuorum dono datos. De prouinciis coſ. ita Cicero in primo ad Att. Heluetii ſunt in armis; excurſiones in prouinciam faciunt. ſenatus decreuit vt conſules duas Gallias ſortirentur, delectus haberetur, vacationes ne valerẽt, legati cum auctoritate mitterentur, qui adirent Galliç ciuitates, darentq; operam ne eæ ſe cum Heluetiis iungerent. legati ſunt Q. Metellus Creticus, L. Flaccus, Lentulus Clodiani F.

De triumpho abiecto à C. Cæſare pro coſ. ex Luſitania.

C. CÆSAR, Silano & Murena coſ. prætura vrbana perfunctus, in Luſitaniam profectus eſt, atque vt belli gerendi occaſionem haberet, incolis ex monte Herminio in campos deſcendere iuſſis, quod diceret eos ea arce vſos regionem latrocinando vexare, eos mandata facere recuſantes acie fregit: inde ſubactis finitimis, qui eundem exitum metuentes, ſe ad bellum comparauerant, iterũ in incolas Herminii mõtis, quos ſibi in reditu tetendiſſe inſidias ſenſerat, conuerſus, eos ad Oceanum vſque perſequutus, in inſula in quam traiecerant, prope ad internecionem redegit. poſtremo Brigantium Calæciæ oppidum euertit. Quibus rebus geſtis Romam ad comitia, ſucceſſore non exſpectato, deceſſit; cumque triumphare poſſet, maluit conſulatũ depoſito triumpho petere. neque enim niſi præſens in vrbe petere conſulatum lege poterat; nec ſi vrbem priuatus iniſſet, ei poſtea triumphare permiſſum erat. Hæc Dio. Suetonius autem de eadem re his verbis; Cæſar ex prætura vlteriorem ſortitus Hiſpaniam, retinentes creditores interuentu ſponſorum remouit; ac neq; more, neque iure, antequam prouinciæ ordinarentur, profectus eſt: incertum metune iudicii, quod priuato parabatur; an quo maturius ſociis implorantibus ſubueniret. pacataq;

prouincia,pari feſtinatione,non exſpectato ſucceſſore, ad triumphum ſimul conſtitutumq́; deceſſit.ſed cum editis iam comitiis ratio eius haberi non poſſet,niſi priuatus introiiſſet vrbem,& ambienti vt legibus ſolueretur,multi contradicerent,coactus eſt triumphum ne conſulatu excluderetur,dimittere.Idem tradit Appianus lib. II, Plutarchus in Cęſare.Obſequens etiam his cos.Luſitanos Gallæcos deuictos notat.

De conſpiratione M.Craſſi, Cn. Pompeii,& C.Cæſaris.

CVM Cn.Pompeius acta ſua à ſenatu confirmari vellet,vt quæ in Aſia ſingulis regibus ac gentibus dediſſet,rata eſſent, atq; in ea re L. Lucullum & M. Catonem aduerſarios haberet; Cæſarem ac Craſſum ſibi adiunxit, Cæſarem ad conſulatum prouehendo,Craſſum aliis promiſſis onerando.Ita inter tres ciuitatis principes coitio facta, eaq; iureiurando firmata eſt,fore vt nemo nemini in rep.aduerſaretur, atq; alius alium gratia,auctoritate,atq; omni ope,in iis quæ petiiſſet,adiuuaret. ſic Dio, Appianus,Plutarchus.Hinc etiam Suetonius ita; Cæſar omnibus officiis Pompeium aſſectatus eſt,offenſum patribus,quod Mithridate rege victo,cunctantius confirmarentur acta ſua;Pompeioq; M.Craſſum reconciliauit, veterem inimicum ex conſulatu, quem ſumma diſcordia ſimul geſſerant; ac ſocietatem cum vtroq; iniit,ne quid ageretur in rep. quod diſplicuiſſet vlli è tribus.Iuliam in conſulatu Pompeio dedit;Calpurniam Piſonis conſulis futuri ipſe duxit.Itaq; in Epitoma CIII ſcriptum eſt; P.Clodius ad plebem tranſiit.C.Cæſar Luſitanos ſubegit.eoq; conſulatus candidato,& captante remp. inuadere, conſpiratio inter tres principes ciuitatis facta eſt,Cn.Pompeium, M. Craſſum, & C.Cæſarem. P.autem Clodium narrat Dio, vt tribunos pl. ad legem de tribunatu pl.patriciis mandando ferendam adducere non potuit, patriciatu ſe abdicaſſe, atque iura plebis iniſſe; tribunatum autem pl. petentem, aduerſante Metello conſule, repulſam tuliſſe; quod diceret, legitimam eius adoptionem non fuiſſe; quæ lege tantum curiata lata recte fieri poſſet. Vnde etiam Cicero ad Att. primo ait; C. Herennius tr. pl.ad plebem traducit P.Clodium! Metellus eſt conſul egregius, & nos amat.

DE COS. AN. DCXCIV.

C. CÆSAREM, M. Bibulum in hunc annum conſules comparant cum Siculis Caſſiodorus,Suetonius,& Epitomæ: C.Iulium C.F.Cæſarem, M.Calpurnium Dio: C.Iulium Cæſarem,Calpurnium Bibulum Plutarchus,& Appianus.quamquam Appianus,vt Oroſius & Eutropius, L.Bibulum vocat. Cæſaris & Bibuli cos. meminit Cicero ad Lentulum lib.I. In fragmentis Capitolinis eſt, C. IVLIVS C. F. C. N. De comitiis,quibus Cæſar petiit, ſic Suetonius; E duobus conſulatus competitoribus, L. Luceio & M. Bibulo,Luceium ſibi adiunxit,pactus,vt is,quoniam inferior gratia eſſet,pecuniaque polleret, nummos de ſuo communi nomine per centurias pronunciaret.Qua re cognita,optimates auctores Bibulo fuerunt tantundem pollicendi.Igitur cum Bibulo cos.creatus.Et Cicero primo ad Atticum;Luceium ſcito conſulatum habere in animo petere.duo enim ſoli dicuntur petituri.Cæſar cum eo coire per Arrium cogitat;& Bibulus cum hoc ſe putat per C.Piſonem poſſe coniungi. Hoc anno Cæſar conſul *legem agrariam* promulgauit, quia agros publicos omnes pauperibus diuidebat. Stellatem & Campanum iis,qui tres pluresue liberos haberent; eamq;, inuito etiam collega atq; optimatibus,ad populum tulit.Bibulus obnuncians,ab eo armis foro pulſus,inde domi abditus,nihil aliud quam per edicta obnunciauit.Cæſar vnus omnia, & ad arbitrium adminiſtrauit: publicanos remiſſionem petentes,tertia mercedum parte releuauit:M.Catonem, dicendo diem eximentem, in carcerem duci iuſſit. acta Pompeii in Aſia confirmauit. Illyrium ac Galliam citeriorem cum tribus legionibus,à populo;vlteriorem cum legione vna, in quinquennium à ſenatu obtinuit.prᴂterea, Cicerone in iudicio Antonii temporum ſtatum deplorante, ea re offenſus, P. Clodium inimicum eius,fruſtra iampridem à patribus ad plebem tranſire nitentem,eodem die,horaq; nona, lege de adoptione eius lata, traduxit. Suetonius, Appianus,Dio,Cicero pro domo,Plutarchus,Velleius.

L. Piſonem, A. Gabinium, in hunc annum coſ. inuenio apud Caſſiodorum, & in faſtis Siculis: L. Calpurnium L. F. Piſonem, A. Gabinium A. F. apud Dionem. Horum meminit Cæſar libro primo de bello Gallico, Plutarchus in Catone minore, Cicero in Piſonem, pro Sextio, vbique. Patrem A. Gabinii, A. Gabinium fuiſſe reor eum, qui bello Italico legatus cecidit. *Caſoninum* Piſoni adiicit cognomen Cicero, & Pædianus; quod etiam auus eius tulit; vt apparet ex Capitolinis tabulis, in quibus hoc anno eſt, L. CALPVRNIVS L. F. L. N. Gabinii competitorem fuiſſe L. Lentulum flaminem Martialem ſcribit Cicero in Vatinium. Piſoni lege Clodia Macedonia data eſt, Gabinio Syria; vt ait Dio, Appianus in Syriaca, Cicero vbique. Ceterum Syria, recenti Cn. Pompeii victoria, imperio populi R. acceſſerat, cui ipſe decedens M. Æmilium Scaurum præfecerat, quem in bello pro quæſtore habuerat. is Metello & Afranio coſ. præfuit: Cæſare autem & Bibulo, L. Marcius Philippus: Gabinio & Piſone, Cn. Lentulus Marcellinus, ambo ex prætura. Lentulo & Metello coſ. Gabinius ex conſulatu in eam profectus eſt. Appianus in Syriaca, Ioſephus libro XIV Antiquitatum.

De legibus P. Clodii tr. pl. & M. Cicerone vrbe pulſo.

P. Clodivs, patricia familia natus, cum ſe adoptandum M. Fonteio homini plebeio, adnitente Cæſare conſule, dediſſet, in hunc annum tribunatum plebis cepit. leges aliquot, quibus ſe plebem ſibi maxime conciliaturum arbitratus eſt, tulit: vnam, vt frumentum populo, quod antea ſemis æris & trientibus in ſingulos modios dabatur, gratis daretur: alteram, ne quis per eos dies quibus cum populo agi liceret, de cœlo ſeruaret; qua rogatione *lex Ælia Fuſia* tollebatur: tertiam; qua non ſolum collegia quæ ſenatus ſuſtulerat, reſtituta ſunt, ſed alia quædam innumerabilia, ex omni fece vrbis atque ſeruitio, conſtituta ſunt: quartam, ne quem cenſores in legendo præterirent; neue qua ignominia afficerent; niſi qui apud eos accuſatus, & vtriuſque cenſoris ſententia damnatus eſſet: item, vt Cyprus inſula in prouinciæ formam redigeretur, ac bona regis Ptolemæi publicarentur; idq; negotium M. Catoni viro integerrimo mandaretur. His legibus latis, rogationes alias promulgauit; vnam, de prouinciis cõſulum nominatim, qua conſules ſibi deuinxit; vt Gabinio Syria, Babylon, Perſæ; Piſoni Achaia, Theſſalia, Græcia, Macedonia, omniſque Bœotia committeretur: alteram in eos qui ſine iudicio populi R. ciuem Romanum necaſſent: qua lege vnum Ciceronem, ſibi iampridem inimicum, petebat: qui in conſulatu ex ſenatus conſulto in cõiurationis ſocios animaduerti iuſſerat. Qua lege promulgata, Cicero veſtem, ac cum eo boni omnes mutarunt. conſules, à Clodio tribuno in concionem producti, factum Ciceronis improbarunt. Quæ cum Cicero videret, ſeque à M. Craſſo, Cn. Pompeio, C. Cęſare deſertum ſentiret, quamquam à multis defendebatur, ne ſua cauſa ciuiũ cædes vlla fieret, circiter K. Apr. vrbe ceſſit. Eodemq; die rogatio de prouinciis conſulum lata; domus Ciceronis in Palatio à Clodio incenſa, area libertati conſecrata, bona publicata, prædia direpta ſunt. lex de Ciceronis exſilio lata, & vt ei aqua & igni interdiceretur: ne quiſquam tectum intra quingenta millia paſſuum ab Italia præberet: ne quis de eo ad ſenatum referret, ne decerneret, ne diſputaret, ne loqueretur, ne pedibus iret, ne ſcribendo adeſſet. Cicero in Macedoniam ſe contulit. Poſt Clodius, cum à L. Flauio prætore petiiſſet, vt Tigranis filium, quem Pompeius apud eum poſuerat, adduci iuberet, atque adductum dimiſiſſet, nec repetenti Pompeio reddidiſſet, Pompeium à ſe valde abalienatum, vt de Cicerone reuocando cogitaret, impulit. itaq; cum hoc anno ab octo tribunis plebis de reditu eius promulgatum eſſet; vnius tamen Ælii Liguris interceſſione nihil perfici potuit. Dio, Appianus, Plutarchus, Cicero pro domo, pro Sextio, vbique.

De rebus geſtis à C. Cæſare pro coſ. in Gallia.

Bellvm Gallicum tranſalpinum in Gallia, quod Cæſar per IX annos geſſit, hoc anno ſuſceptum eſt; non Gallorum magis culpa quam Cæſaris; qui gloriæ cupidus omnem belli occaſionem arripuit. Heluetii enim, tectis ſuis incenſis atque relictis,

cum nouas quærerent ſedes,iter facere per prouinciam populi Rom.quę Fabii Allobrogici victoria primum parta,poſt Marii virtute ab impetu Cimbrorum defenſa fuerat,(ea *Narbonenſis Gallia* dicebatur) ſtatuerunt, L.Piſone, A.Gabinio conſulibus. Cæſar,cum id nuntiatum eſſet,maximis itineribus in Galliam vlteriorem contendit; legatis eorum,tranſitum id.Apr.petentibus,negat ſe more populi Ro. poſſe iter vlli per prouinciam dare; & ſi vim facere conentur, prohibiturum oſtendit. Heluetii ea ſpe deiecti,ab Sequanis impetrant vt per agrum Sequanorum & Æduorum iter in Santonum fines faciant,qui non longe à Toloſatium finibus aberant; quæ ciuitas erat in prouincia.Id cum Cæſar non ſine prouinciæ periculo futurum intelligeret,præterea Æduorum, Ambarrorum, Allobrogum precibus, qui ſe ab Heluetiis vexari,querebantur, adductus,caſtris motis,eos ad Ararim flumẽ aſſequutus, pagum Tigurinum omnem concidit.Equitatus deinde Cæſaris,quem,vt videret quas in partes hoſtes iter facerent,præmiſerat,cupidius nouiſſimum eorum agmen aſſequutus, commiſſo prœlio cæſis aliquot fuſus eſt. Poſtremo Cæſar ab Heluetiis prœlio laceſſitus,ſummo certamine eos vicit; atque in deditionem acceptos, domos ſuas, quas incenderant, repetere iuſſit. His rebus geſtis Cæſar, precibus Æduorum & Sequanorum permotus,qui ſe ab Arioiuſto Germanorum rege crudeliſſime opprimi quererentur, quod M.Piſone,M.Meſſalla cos.ſenatus conſultum factum erat, vt qui prouinciam Galliam obtineret,Æduos,ceteroſque amicos populi Ro.defenderet, in Arioiuſtum exercitum duxit; milites metu tanti hoſtis perterritos,verbis confirmauit. vbi per colloquium nihil cum Arioiuſto qui in Galliam deſcenderat,tranſigi potuit,prœlio eum maximo fuſum,vſq; ad Rhenum inſequitur. Ita vna æſtate duobus bellis confectis, in hiberna in Sequanos exercitum deduxit; hibernis Labienum præpoſuit; ipſe in citeriorem Galliam ad conuentus agendos profectus eſt. Hæc Cæſar lib. 1, Dio, Plutarchus.

DE COS. AN. DCXCVI.

CONSVLES ſubſequuntur in hunc annum apud Caſſiodorum & in faſtis Siculis P.Lentulus,Q.Metellus; apud Dionem P.Cornelius P.F.Lentulus Spinther,Q.Cæcilius Q.F.Metellus Nepos.Quorum meminit his verbis Valerius lib.IX; Lentulus & Metellus, in conſulatu collegæ, ambo in ſcena propter ſimilitudinem hiſtrionum ſpectati ſunt: ſed alter,ex quodam aſſeclarum,cognomen *Spintheris* traxit; alter, niſi *Nepotis* à moribus accepiſſet,*Pamphili* retiarii,cui ſimillimus eſſe ferebatur, habuiſſet. Item Plinius lib.VII,cap. 12. P. Lentuli Spintheris cos. meminit Cicero in primo epiſtolarum,& in orationibus ſæpiſſime; Plutarchus in Cicerone,Pædianus in Milonianam:Q.Metelli Nepotis cos.Cicero in V epiſtolarum.P.Lentulus, ædilis curulis fuit Cicerone conſule,auctore Saluſtio; prætor ex ratione annali, Afranio & Metello: ex prætura citeriorem Hiſpaniam obtinuit,Bibulo & Cæſare. quamquam Gabinio etiam & Piſone cos. in ea fuiſſe videtur; quod Cicero ita ſcribit ad eum lib. 1; Memineram, nobis priuatis, vſque ad Cæſarem & Bibulum conſules, cum ſententiæ noſtræ magnum in ſenatu pondus haberent, vnum fere ſenſum fuiſſe bonorum omnium, poſtea,cum tu Hiſpaniam citeriorem cum imperio obtineres, neq; reſpubl.conſules haberet,ſed mercatores prouinciarum, &c. Significat enim Gabinium & Piſonem cos. Cæſar autem lib.primo ciuil. belli ait, eum ſuo beneficio prouinciam Hiſpaniam ex prætura obtinuiſſe.Q.Metellus Nepos,Murena & Silano cos. tribunatum plebis; Afranio autem & Metello,præturam geſſit,teſte Dione.ex prætura autem in prouinciam profectus eſt Cæſare cos.quam rem intelligit Cicero libr. II ad Attic. inquiens; Exſpecto tuas litteras; quoniam Nepos proficiſcitur; cuinam auguratus deferatur. Ex conſulatu autem ille in Ciliciam; hic in Hiſpaniam citeriorem profectus eſt: Lentulus illam per triennium; Nepos hanc per biennium obtinuit: illi Ap. Claudius, huic Cn.Pompeius poſt conſulatum ambo ſucceſſerunt: ille de prouincia poſt triumphauit; hic in prouincia obiit.

De Cicerone reſtituto, & aliis urbanis actis.

Hoc anno M. Cicero, quia à P.Clodio tribuno pl. lege tributis comitiis lata priore anno vrbe pulſus fuerat, Cn. Pompeio inter alios nitente, & T. Annio Milone

tribuno

tribuno pl. agente, P. Lentulo conſule referente, patiente autem collega eius Q. Metello, lege centuriata, ſextili menſe, maximo ſenatus gaudio & vniuerſæ Italiæ, reuocatus eſt. Area domus eius, pontificum ſententiis religione liberata; quod Clodii adoptionem contra leges fuiſſe, atq; omnia eius tribunatus acta irrita eſſe cenſerent. Domus ac villæ, publica pecunia reſtitutæ ſunt. Cum in reditu eius ſumma annonæ caritas eſſet, S. C. in illius ſententiam factum eſt, vt Cn. Pompeius rei frumentariæ per quinquennium præficeretur, cum eodem imperio quod is ad piraticum bellum habuerat. Cum autem Pompeius legatos quindecim legeret, Ciceronem principem nominauit. Eodem anno T. Milo P. Clodium ædilitatis candidatum, de vi poſtulauit; ac ſæpe manu & ferro cum eo in vrbe dimicauit. Ptolemæus Ægypti rex, cõſumpta ingenti pecunia, quam per vim ab Ægyptiis extorſerat vt ſocius populi R. appellaretur, à ſuis, qui ſe ad Cyprum à Romanis repetendam, aut amicitiam eis renuntiandam hortabantur; quod eos non audiret, regno pulſus, Romam venit. Ægyptii, Berenice ſorore eius ad regnum euecta, legatos & ipſi Romam miſerunt, qui crimina regis purgarent: quorum alios ferro rex ſuſtulit; alios pecunia, ne quid aduerſus ſe agerent, corrupit. atq; hoc eodem anno extremo Roma diſceſſit. id quod ex annali XXII Feneſtellæ, vt ait Nonius, intelligi poteſt. Vt magiſtratum, inquit, inierunt tribuni, C. Cato, turbulentus adoleſcens & audax, nec imparatus ad dicendum, concionibus aſſiduis inuidiam, & Ptolemęo ſimul, qui iam ex vrbe profectus erat; & P. Lentulo conſuli, paranti iam iter, cogitare ſecundo quidem populi rumore cœpit. Hæc ex Dione, Plutarcho, Appiano, orationibus Ciceronis, & epiſtolis.

De re geſta in Gallia à C. Cæſare procoſ.

Hoc anno Cæſar, contra Belgas, quos per hiemem inter ſe coniuraſſe contra Romanos acceperat, duxit exercitum, ac primum quidem Belgas cęcidit; deinde Sueſſonibus, Bellouacis, & Ambianis, qui ſe dedebant, in fidem receptis, in Neruios profectus, eorum gentem prope ad internecionem redegit. Qua clade audita, Aduarici, qui auxilio veniebant, ex itinere domum reuerſi, ſeſe poteſtati Cæſaris permiſerunt. Eodem tempore à P. Craſſo, quem cum vna legione miſerat ad Venetos, Vnellos, Oſiſinos, Curioſolitas, Seſuuios, Aulercos, Rhodones, quæ ſunt maritimæ ciuitates, certior factus eſt Cæſar, omnes eas ciuitates in deditionem populi Ro. eſſe redactas. Quibus rebus geſtis exercitu in eas ciuitates quæ propinquæ iis erant locis vbi bellum geſſerat, in hiberna deducto, in Italiam profectus eſt. ob eaſq; res XV dierum ſupplicatio decreta eſt: quod ante id tempus acciderat nulli. Cæſar, Dio, Plutarchus, Oroſius, alii.

DE COS. AN. DCXCVII.

CONSVLES ſuggerit Caſſiodorus Cn. Lentulum, L. Philippum: faſti Siculi Marcellum & Philippum: Dio Cn. Cornelium P. F. Lentulum Marcellinum, L. Marcium L. F. Philippum. Lentuli & Marcellini coſ. meminit Cicero in epiſtolis ad Lentulum; Marcii Philippi conſulis, Plutarchus in Catone. P. Lentulus, P. Lentuli filius eſt, eius qui fuit M. Marcelli filius; vt ait Cicero in Bruto. Eſt autem *Marcellinus* appellatus non *Clodianus*; vel, vt intelligerent omnes ex qua Claudiorum familia ortus eſſet; vel, vt ipſe ab altero Lentulo Clodiano tum viuente internoſceretur. L. Philippus, L. Philippi F. eſt, eius qui coſ. & cenſor fuit anno DCLXII, & DCLXVII. Idem ſocer M. Catonis fuit, vt ſcribit Plutarchus in Catone.

De Ptolemæo Cypri, & Ptolemæo Aegypti regibus.

M. CATO, lege P. Clodii tribuni pl. priore anno cum poteſtate pretoria in Cyprum profectus, vt rege Ptolemæo pulſo, inſulam in prouinciæ formam redigeret, ac bona eius publicaret, per Canidium, quem præmiſerat, regi, qui ſibi vim fieri non eſt paſſus, perſuaſit vt ſponte Cypro cederet. eius autem morte percepta, quam rex veneno hauſto ipſe ſibi Rhodi conſciuerat, Byzantium exſules, quod ei quoque lege mandatum erat, reduxit; ac deinde in Cyprum profectus, inſula conſtituta, regiam ſupellectilem omnem, quæ pretioſiſſima erat, Romam his conſulibus, cum magna

ſenatus ac magiſtratuum omnium occurrentium voluptate ac plauſu, per Tiberim deuexit. qua de cauſa ſenatus ei pręturam citra comitia decreuit. quem ille honorem repudiauit. ſic enim apud Plutarchum ἐξαίρετον στρατηγίαν interpretor; ſequutus Valerium, qui lib. IV inquit de Catone ita; Campeſtrem experiri temeritatem, quam curiæ beneficio vti, ſatius eſſe duxit. Dio quidem ei, vt petere ante legitimum tempus præturam poſſet, eſſe permiſſum ſcribit. Itaq; Marcellinus hoc factum improbans, ait lib. XIV; Non piget dicere, auide magis Cyprum inſulam populum R. inuaſiſſe, quam iuſte. Ptolemæo enim rege, fœderato nobis & ſocio, ob ęrarii noſtri anguſtias iuſſo ſine vlla culpa proſcribi, ideo hauſto veneno volũtaria morte deleto; & tributaria facta eſt, & velut hoſtiles eius exuuię claſſi impoſitæ, in vrbem adductæ ſunt per Catonem. Et Velleius; Cyprus ſenatus conſulto, miniſterio Catonis, regis morte, facta prouincia eſt. Ptolemæum autem Ægypti regem, ne ſtatim aut à Pompeio, aut à P. Lentulo Cilicię pro cos. qui ambo regis reductionem affectabãt, reſtitueretur, verſus quidam Sibyllini impediebant; quibus Romani admonebantur, ne regem Alexandrinum profugum cum exercitu reducerent. Qua re cognita, Ptolemæus reditu deſperato, Epheſum ſe contulit. Eodem anno Clodius ædilis curulis, diem Miloni de vi dixit: quem Pompeius defendit. Cicero, cum in Capitolium comite Milone aſcendiſſet, tabulas quibus acta P. Clodii tr. pl. continebantur, ſuſtulit. Plutarchus in Catone, Dio, Appianus.

De re geſta à Cæſare pro cos. in Gallia.

CVM CÆSAR in Illyrico eſſet, Veneti populi præfectos P. Craſſi, qui in Andibus hiemabant, pro datis Cęſari obſidibus retinent. Ea de re Cæſar certior factus, cum in Galliam reuertiſſet, Venetos nauali prœlio victos in deditionem accepit. Eodem tempore in alia parte, Titurius Sabinus legatus eius, Vnellos; Craſſus Sontiates in Aquitania, atque inde omnes fere Aquitaniæ populos, partim vi, partim metu, vt ſe dederent, coegerunt. Cæſar lib. III, & Dio. Plutarchus adiicit, hoc anno Cæſarem Lucæ hiemaſſe, atq; eo colloquendi cauſa Pompeium & Craſſum, Ap. Claudium Sardiniæ prætorem, Metellum Nepotem Hiſpaniæ proconſulem, alioſq; ſenatores multos conueniſſe.

DE COS. AN. DCXCVIII.

CVM C. CATONIS tribuni pl. interceſſionibus comitia tollerentur, ſenatus veſtem mutauit. Conſules ex interregno facti ſunt Cn. Pompeius, M. Craſſus iterum; (vt Plutarchus, Dio, & Appianus auctores ſunt) L. Domitius Ahenobarbus, quem Cato ac boni omnes deducebant, foro per vim pulſus; Cato ipſe vulneratus eſt. Hos conſules Dio vocat Cn. Pompeium Cn. F. Magnum II, M. Licinium P. F. Craſſum II quorum Pædianus, Eutropius, faſti Siculi, & alii etiam meminerunt. M Cato in petitione præturæ, prælato Vatinio, repulſam tulit. idem cum legem impediret, qua prouincię conſulibus in quinquennium, Pompeio Hiſpaniæ, Craſſo Syria & Parthicum bellum, Cæſari Gallia & Germania in alterum quinquennium dabatur, à C. Trebonio tribuno pl. legis auctore in vincula ductus eſt. Theatrum Pompeius conſul dicauit; ludos magnificentiſſimos edidit. L. Piſo reuerſus eſt ex Macedonia; Q. Ancharius ex pręturæ ei ſucceſſit. Cicero in Piſoniana, Pædianus in argumento eius.

De rebus à Metello Nepote, A. Gabinio pro cos. M. Craſſo, & C. Cæſare geſtis.

Q. METELLVS Nepos, qui ex conſulatu in Hiſpaniam citeriorem miſſus erat, hoc anno (vt ait Dio) vario euentu pugnauit. Nam cum quidam populi ſollicitatis Vaccæis defeciſſent, primo quidem à Nepote imparati prœlio victi, poſt eum Cluniam obſidentem in fugam coniecerunt. in altera autem parte fuſi ſunt illi quidem, verum non adeo vt in eius poteſtatem venirent; Nepos autem & ipſe libenter quieſceret. Quæ cauſa effecit vt Pompeio Hiſpaniæ decernerentur: qui tamen Iuliæ vxoris amore captus, in prouinciam non eſt profectus; ſed eam per legatos Petreium & Afranium adminiſtrauit. A. autem Gabinius, qui Syriæ poſt conſulatum præerat,

Prole-

Ptolemæum cum exercitu in regnum, nulla neque Sibyllinorum carminum, neque ſenatus habita ratione, vnius iuſſu Pompeii, reduxit. nam cum primum ægrotaſſet, vbi recreatus eſt, bellum in Parthos parauit, vt Mithridatem Phraate patre mortuo à fratre Orode pulſum reſtitueret. poſt autem literis à Pompeio acceptis, omiſſo Partho, ac filio Siſenna in Syria relicto, traiecit in Palæſtinam; ac Ariſtobulum nouas res molientem comprehendit; tributoque Iudæis impoſito, in Ægyptum mouit. Archelaum, quem Berenice regina, interfecto Seleuco, maritum & regem aſciuerat, captũ ſtudioſe dimiſit. Victis deinde pedeſtri naualique prœlio Ægyptiis, atque Archelao ipſo occiſo, Ægyptum Ptolemæo cõceſſit. Interea Syri, à latronibus abſente Gabinio vaſtati, legatis Romam miſſis Gabinium ſequenti anno accuſarunt. M. autem Craſſus, prouinciæ cupidus, in conſulatu ipſo paludatus exiit; neque Ateii Capitonis tribuni pl. obnuntiationibus diriſque commotus, delectu habito in Syriam propere contendit. Dio, Plutarchus, Appianus. Itaq; iure Cicero ad Atticum ita ſcribit; Craſſum noſtrum minore dignitate aiunt profectum, quam olim æqualem eius L. Paullũ; item Tiberium iterum conſules. Ea vero quæ ſequuta eſt hieme, qui fuit annus Cn. Pompeio, M. Craſſo cos. Vſipetes, Germani, Tenchtheri magna cum multitudine Rhenum tranſierunt, non longe à mari quo Rhenus influit; quod ab Sueuis complures annos exagitati, bello premebantur. Sueuorum gens, longe maxima & bellicoſiſſima Germanorum omnium eſt. His de rebus certior Cæſar factus infirmitatem Gallorum veritus, mature ad exercitum proficiſcitur; atq; labantibus iam multorum Gallorum animis confirmatis, in eos qui in Gallia erant, caſtra mouet; atque improuiſo adortus, funditus delet. Germanico in Gallia bello confecto, Rhenum ſibi tranſeundum eſſe ſtatuit, atque Germanos ipſos, à quibus tam ſæpe Gallia vexata eſſet, in ſua ſibi regione petendos. Ita ponte in flumen facto, in Sicambrorum fines contendit: atque eorum vicis ædificiiſque incenſis, ab Vbiis, ad quorum auxilium venerat, cognouit Sueuos audito ſuo in Germaniam tranſitu, in ſyluas coniuges liberoſq; depoſuiſſe; omnes qui arma ferre poſſent, in vnum locum conueniſſe, medium earum regionum quas Sueui obtinerent; hic Romanum exercitum exſpectare. Quod vbi Cæſar accepit, in Galliam ſe retulit, & pontem reſcidit. Poſt autem cum ſciret, omnibus fere Gallicis bellis à Britanis eſſe hoſtibus populi R. ſubminiſtrata auxilia, in Britaniam proficiſci contendit. In eam cum traieciſſet, facto prœlio, Britanos vt ſe Cæſari commendarent, impulit. Claſſis eius quę equitatum tranſportabat, ſęuiſſima tempeſtate iactata eſt. Qua re Britani elati rurſus arma capiunt; atq; cum Cęſare congreſſi, fuſi fugatique ſunt. Cęſar pacem petentibus dedit; atque obſidibus acceptis, in Galliam rediit. Morini pręterea rebellantes victi, Menapii in deditionem accepti ſunt. His rebus geſtis, ex literis Cæſaris dierum xx ſupplicatio à ſenatu decreta eſt. Cæſar, Dio, Plutarchus.

De cenſoribus.

Annvs quo Marcellinus & Philippus conſules fuerunt, legitimus erat creandis cenſoribus, præſertim quinquennio abſoluto: conſules tamen non eſſe paſſos creari, primum ſubindicant hæc verba Ciceronis ex epiſtola ad Att. lib. iv, Metello & Lentulo cos ſcripta: Ego me à Pompeio legari ita ſum paſſus, vt nulla re impedirer, quin, ſi vellem, mihi eſſet integrum, ſi comitia cenſorum proximi conſules haberent, petere poſſe. deinde, quod idem in hunc annum cenſores creatos eſſe oſtendit in altera eius libri epiſtola, quæ Craſſo & Pompeio cos. ſcripta eſt ante diem iv Kal. Maias; cum ait; Sane ſcire velim, num cenſum impediant tribuni diebus iniiciendis, totaq; de cẽſura quid agant. Item in ſequenti; Perſcribe ad me quid primus dies, quid ſecundus; quid cenſores, quid Appius. Luſtrum autẽ hoc certe anno conditũ non eſt: ſiquidem idem in epiſtola ſcripta Claudio & Domitio cos. ita ait; Non enim puto te de luſtro, quod iam deſperatum eſt, quærere. Quod autem portenti ſimile videtur, ne hoc quidem anno, in tanta harum hiſtoriarum celebritate, qui cenſores fuerint, traditur. Ego tamen opinor alterum horum fuiſſe M. Valerium Meſſallam, qui conſul cum M. Piſone fuit: quem Plinius lib. vii, cap. xii. & Valerius lib. ix, cap. xv, conſularem & cenſorium vocant. Et quamquam ſcio M. Meſſallam alterum cenſorem fuiſſe cum Caſſio Longino anno dxcix; puto tamen non eum, ſed hunc intelligi à Plinio

& Valerio. vterque enim cum exempla multa proferat eorum qui oris forma ſimiles exſtiterunt, hunc inter eos nominat qui eius prope æquales fuerunt, Pompeium, Strabonem, Pompeium Magnum Strabonis filium; Lentulos, Spintherem & Nepotem; M. Meſſallam conſularem & cenſorium, C. Curionem patrem. Opinor autem eos propterea conſularem & cenſorium adiecíſſe, vt eum diſtinguerent à M. Meſſalla, qui biennio poſt cum Domitio cos. fuit; nec cenſor hoc anno eſſe potuit, quia nondũ conſularis erat. Eiuſdem cenſoris meminit capite de cenſoria nota poſt Getam cenſorem, ita; Item M. Valerius Meſſalla cenſoria nota perſtrictus, cenſoria poſt modum poteſtate imperauit. Hoc tempore lege (vt dixi) Clodii debilitata cenſura erat; quam legem poſt Q. Scipio cos. abrogauit.

DE COS. AN. DCXCIX.

CONSVLES ſuggerit in hunc annum Cæſar, Caſſiodorus, & Obſequens, Ap. Claudium, L. Domitium: quos Siculi faſti nominant Pulchrum & Ahenobarbum. Pædianus in orat. pro Scauro, L. Domitium Ahenobarbum, Ap. Claudium Pulchrum: Dio L. Domitium Cn. F. Ahenobarbum, Ap. Claudium Ap. F. Pulchrum. L. Domitii Cn. F. Ahenobarbi meminit quoq; Cœlius in VIII epiſtolarum. Hunc annum ab vrbe cond. numerat Dio DCC; ſequutus Plinianam (vt puto) ſupputationem. Ap. Claudius, prætor fuit Lentulo & Metello cos. quo anno Cicero reſtitutus eſt: ex prætura autem Sardiniam obtinuit. Pædianus auctor, & Cicero, & Plutarchus. L. Domitius præturam geſſit Gabinio & Piſone cos. vt ex Suetonio in Cæſare, & Ciceronis epiſtolis ad Q. fratrem colligi poteſt: priore autem anno conſulatus repulſam tulit. Appio Ciliciam obtigiſſe, atque P. Lentulo ſucceſſiſſe, epiſtolæ Ciceronis ſatis indicant. Hac etiam de re ſic his cos. ſcribit ad Lentulum; Appius in ſermonib. antea dictitabat, poſtea dixit etiam in ſenatu palam, ſeſe, ſi licitum eſſet legem curiatam ferre, ſortiturum eſſe cum collega prouinciam; ſi curiata lex non eſſet, ſe paraturum cum collega, tibique ſucceſſurum. legem curiatam conſuli ferre opus eſſe, neceſſe non eſſe. ſe, quoniam ex S. C. prouinciam haberet, lege Cornelia imperium habiturum, quoad in vrbem introiiſſet. Et ad Att. lib. IV; Appius ſine lege ſuo ſumptu in Ciliciam cogitat. A. Gabinius hoc anno a. d. XII K. Octob. ad vrbem acceſſit; IV K. noctu in vrbem intrauit; vt Cicero ſcribit ad Q. Fratrem: damnatus eſt autem, quod contra ſenatus & populi iudicium Ptolemæum in regnum reduxiſſet, vel repugnante Pompeio, qui pro cos. cum imperio rei frumentariæ cauſa ad vrbem manebat. Iulia Cæſaris filia Pompeii vxor mortua, in campo Martio ſepulta eſt. Dio, Plutarchus.

De triumpho C. Pontinii pro cos. de Allobrogibus.

C. PONTINIVS cum Metello Celere præturam geſſit Cicerone cos. Saluſtio auctore. ex prætura autem in vlteriorem Galliam miſſus eſt, vt Q. Metellus in citeriorem. atque ibi fuiſſe per biennium videtur; quia Dio in rebus exponendis iis quæ Piſone & Meſſalla cos. geſtæ ſunt, rerum à Pontinio in Gallia geſtarum meminit. Bellum autem cum Allobrogibus eum geſſiſſe coniuratione Catilinæ permotis, ſignificat Cicero in or. de prouinciis conſularibus ita; C. Pontinius fortiſſimus vir, ortum repente bellum Allobrogum, atque ſcelerata coniuratione Catilinæ excitatum, prœliis fregit, eoſque domuit qui laceſſiuerunt: & ea victoria contentus, rep. metu liberata quieuit. In Epitoma etiam CIII ita eſt; C. Pontinius prætor Allobroges qui rebellauerant, ad Solonem domuit. Et Dio, Allobrogibus, inquit, Narbonenſem Galliam vaſtantibus, C. Pontinius Galliæ prætor, legatos aduerſus hoſtes immiſit, ipſe caſtris loco idoneo communitis, opportunum inuadẽdi hoſtis tempus exſpectabat. Ac Manlius quidẽ Ventinus Ventiã oppidũ ita oppugnauit, vt legatos ad eum de pace miſerint. poſt autem, agreſtium improuiſo incurrentium impetu ab oppido repulſus, agrum libere populatus eſt; donec Cotugnatus dux eorum, aliis quibuſdã ex iis qui ad Iſarã incolunt, auxilio venit: quos, inſidiis citra flumẽ poſitis, omnes fere palatos perſequutus, ad internecionẽ redegit. L. autem Marius, & Ser. Galba, traiecto Rhodano, ac vaſtatis Allobrogum agris, cum ad Soloniũ perueniſſent, hoſtes prœlio ſubegerũt. quin oppidum caperẽt, Cotugnatus impedimento fuit. His rebus cognitis Pontinius

caſtra mouit; atque oppido obſidione capto, omnibuſq; præter Cotugnatum in poteſtatem redactis, reliqua facilius deinde adminiſtrauit. Hæc de re. De triumpho autem, ſatis conſtat, eum his cos. triumphaſſe, auctore eodem Dione, qui ita ſcribit; Eodem anno triumphauit de Gallis C. Pontinius: qui ad id vſque tempus, nemine triũphum permittẽte, extra pomœrium manſerat. neque vero tum impetraſſet, niſi Ser. Galba prætor, qui ſub eo ſtipendia fecerat, clam ante lucem quoſdam in ſuffragium miſiſſet; cum tamen ante primam boram nihil agi cum populo poſſet. propterea tribuni quidam, qui non affuerant, ei triumpbanti negotium, ita vt quidam etiam vulneratentur, præbuerunt. Hinc Cicero in epiſt. ad Att. his cos. ſcripta lib. *IIII* ait; Põtinius vult a. d. *IIII*. non. Nou. triumphare. buic obuiam Cato & Seruilius prætores aperte, & Q. Mucius trib. pl. negant enim latum de imperio. & eſt latum hercule inſulſe. ſed erit cum Pontinio Appius cos. Cato tamen affirmat, ſe viuo illum non triũphare. id ego puto, vt multa eiuſdẽ, ad nihil recaſurum. Et ad Q. Fratrem lib. *III*; Põtinio ad triumphum a. d. *III* non. Nouemb. volebam adeſſe. etenim erit neſcio quid negotioli. nã Cato & Seruilius prætores, probibituros ſe minantur. nec quid poſſint, ſcio. ille enim & Appium conſulem ſecum habebit, & prętores, & tribunos pl. ſed minantur tamen, in primiſque ἄρη ϖνίων Scæuola. Et in Piſonem; C. ipſi Põtinio triumphare iam non eſt integrum. religionibus enim ſuſceptis impeditur. Græci hũc modo Πομπτῖνον, modo Πομπῖνον, vocant. Latini nunc *Pomptinum*, nunc *Pontinum*; nũc *Pontinium*, quod magis probo. Apparet autem, poſt Pompeium neminem niſi hoc anno triumphaſſe Romæ. nam in Capitolinis triumphorum fragmentis triumpbo Põpeii ſubiicitur hic numerus DCXCIX. qui ſequentis proximi eſt triumphi nota.

De re geſta à M. Craſſo, & à C. Cæſare pro cos.

HIS cõſulibus M. Craſſus, cum iam in Syriam prouinciam perueniſſet, atq; quieta ibi eſſe omnia offendiſſet, belli gerẽdi & pecuniæ cumulãdæ cupidus, in Parthos, quorum tum rex erat Orodes, & ipſos paulo ante pacatos, nec quidquam mouẽtes, ſine vlla aut ſenatus auctoritate, aut populi iuſſu, exercitũ duxit; ac traiecto Euphrate, ac pleriſque Meſopotamiæ locis vaſtatis, regionis eius ſatrapen imparatum adortus, ad Ichnias (id loci nomen eſt) equeſtri prœlio facile vicit; atque eodem impetu cum alias vrbes, tum maxime Nicephorium in poteſtatem adduxit, & Zenodotiam militibus diripiendam conceſſit. Locis omnibus quæ intra Tigrim ſunt, in dicionẽ redactis, ac præſidiis impoſitis, in Syriam in hiberna receſſit: ac temere Parthis tẽpus ſe ad bellum comparandi dedit. Dio, Appianus, Plutarchus. Cæſar autem ex Illyrio, quo ad incurſiones Piruſtarum cohibendas iuerat, in citeriorem Galliam, atque inde ad exercitum reuerſus, Treuiros imperio non parentes, ac Germanos tranſrhenanos ſollicitantes, in fide continuit: comparata claſſe in Britaniam iterum traiecit. cumque ibi proſpere pugnaſſet, maxima hoſtium multitudine deleta, atque aliqua inſulæ parte in poteſtatem adducta, obſidibus acceptis, ac tributis impoſitis, in Galliam in hiberna ſe recepit. Diſpertitis in hiberna cum legionibus legatis, Gallorum aliquot populi duce Ambiorige Eburonum rege defecerunt; à quibus L. Aurunculeius Cotta & Q. Titurius Sabinus legati circumuenti, cum exercitu, cui præerant, cæſi ſunt. qua illi victoria elati, improniſo ad hiberna Q. Ciceronis, qui in Neruiis erat, aduolarunt; ac Ciceronem ipſum vndique obſidione cinxerunt. caſtra acerrime ab hoſtibus oppugnata, atque à Romanis defenſa; à Cæſare demum ipſo cum exercitu accurrente, fuſis cæſiſque hoſtibus, liberata ſunt. Cæſar, Dio, Plutarchus.

DE COS. AN. DCC.

IN hunc annum conſulatum petierunt magna contentione atque ambitu C. Mẽmius, Cn. Domitius, M. Meſſalla, M. Scaurus; vt ſcribit Cicero ad Q. fratrem. facti autem ſunt ex interregno, ſeptimo huius anni menſe, M. Meſſalla, & Cn. Domitius: qui ne tum quidem creati fuiſſent, niſi Q. Pompeius Rufus trib. pl. qui interceſſionibus comitia tollebat, ex ſenatus conſulto in carcerem coniectus fuiſſet; atque idem ſe de ceteris facturum qui comitia impediſſent, ſenatus oſtendiſſet. Hæc Dio. Appianus

octo menſes remp. ſine magiſtratibus fuiſſe; Plutarchus in tanto rerum motu legem à Lucilio tr. pl. promulgatam de dictatore Cn. Pompeio creando, qui remp. conſtitueret, ſcribit; ac Catone repugnante nihil effectum. Dio non ſolum de dictatore, ſed etiam de tribunis militum conſulari poteſtate creandis. mentionem à tribunis pl. illatam ait: conſules autem Meſſallam & Caluinum, Pompeio annitente, eſſe creatos quæ eadem cognomina in faſtis etiam Siculis prodita ſunt. Cn. Domitius Caluinus, M. F. M. N. in Capitolinis tabulis ſcribitur anno DCCVIII, & DCCXVII. M. Meſſallam Cn. Domitii collegam per annos LV augurem fuiſſe tradit Macrobius lib. I.

De re geſta à M. Craſſo, & à C. Cæſare pro cos.

INSEQVENTI anno, M. Craſſus in Parthos reuerſus, contemptis prodigiis Euphratem trãſiuit; ac relicto à tergo, qui ſolus & commeatus ſubuehere & ipſum munire poterat, Euphrate, à ſimulato quodam, cui credidit, trãsfuga deceptus, in media camporum vaſtitate exercitum ex omni parte petendum hoſti obiecit. Itaq; cũ Carras peruenisset, à præfectis regis Surena & Syllace circumuentus, omnem pene cum filio P. Craſſo, qui ad eum ex Gallia à Cæſare venerat, exercitum amiſit. cuius reliquiis in collem receptis, euocatus à Surena in colloquium, tamquam de pace acturo, captus, atque, ne viuus in poteſtatem hoſtium perueniret, repugnans, occiſus eſt. Exercitus in Armeniam & Ciliciam, quo quemque fuga rapuit, diſtractus. Caſſius Longinus quæſtor, cũ aliqua parte in Syriam incolumis rediit. Dio, Plutarchus, Appianus. Cæſar autem, cum Treuiros ceteros Gallos ſollicitare, atq; vndique bellum parari videret, ex hibernis mouens, eos primo concurſu in fugam compulit, ac ponte in Rhenum refecto, in Germanos, quod eos auxilia contra ſe Treuiris dediſſe compererat, iterum ducit. Cum autẽ per Vbios exploratores cognouiſſet, Sueuos ſeſe in ſiluas recepiſſe, in Galliam aduerſus Ambiorigem Eburonum regem, aduerſus ſe nouas res molientem, contendit; atque Eburones ipſos lõgius perſequutus, late fudit ac diſſipauit. Cæſar, Dio, Plutarchus.

DE COS. AN. DCCI.

NE hoc quidem anno K. Ian. cõſules in rep. fuerunt, verum ex interregno creati ſunt. Petebant autem conſulatum T. Annius Milo, P. Plautius Hypſæus, & Q. Metellus Scipio: non ſolum largitione palam profuſa, ſed etiam factionibus armatorũ ſuccincti. Cum autem diu tracta comitia cõſularia eſſent, perficique ob eas ipſas perditas candidatorum contentiones non poſſent, & ob id mẽſe Ianuario nulli dum neq; conſules neque prætores eſſent; ac Milo quamprimum comitia confici, competitores eius trahi vellent; ideoque Q. Pompeius gener Scipionis, & T. Munatius Plancus tribuni pl. referri ad ſenatum de patriciis conuocandis, qui interregem proderẽt, nõ eſſent paſſi: Milo Lanuuium, cuius erat dictator, proficiſcens, P. Clodium inimicum ſuum, qui ſuorum aduerſariorum petitionẽ aperte contra ſe adiuuaret, ſibi vltra Bouillas occurrẽtem occidit. cadauer eius Romam relatum, in curia à Sex. Clodio ſcriba crematum eſt; quo incendio curia flagrauit. Domum etiam M. Lepidi interregis Clodiana multitudo oppugnauit; faſces ex lecto Libitinæ raptos attulit ad domũ Scipionis & Hypſæi, deinde ad hortos Cn. Pompeii; clamitans eum modo conſulẽ, modo dictatorem. Incendio curiæ Milo recreatus Romam redierat, petebatque nihilominus conſulatum. fiebant interea alii ex aliis interreges; qui comitia cõſularia propter eorũ candidatorum tumultus, & eaſdem manus armatas, habere non poterãt Itaque primo S.C. factum erat, vt interrex & tribuni pl. & Cn. Pompeius, qui pro cõſule ad vrbem erat, viderent ne quid detrimenti reſp. caperet, delectus autem Pompeius tota Italia haberet. cum ne ita quidem tumultus quieſceret, crebreſceret autẽ rumor Cn. Pompeiũ creari dictatorem oportere, viſum eſt optimatibus tutius eſſe, eum conſulem ſine collega creari. & cum tractata res eſſet in ſenatu, facto in M. Bibuli ſententiam S.C. Pompeius ab interrege Ser. Sulpicio v. K. Mart. menſe intercalario conſul creatus eſt: ſtatimque cõſulatum iniit. Ita autem viſum eſt, vt Pompeius dictatoria prope armatus poteſtate, facilius remp. legibus atque armis conſtitueret. quem honorem vt ante nemini delatum, ita ipſe libentiſſime accepit. poſt autem,

vt-

vt vitaret inuidiam, in quinque menſes extremos Q. Metellum Scipionem ſocerum ſibi collegam ſubrogauit. Hæc Pædianus in Milonianã, Dio, Appianus, Plutarchus. In Epitoma etiam CVII ita; P. Clodii à T. Annio Milone candidato cõſulatus in Appia via ad Bouillas occiſi corpus plebs in curia cremauit. cum ſeditiones inter candidatos conſulatus, Hypſæum, & Scipionem, & Milonem eſſent, qui armis ac vi contēdebant; ad comprimendas eas Cn. Pompeius legatus à ſenatu, conſul tertium factus eſt abſens, & ſolus; quod nulli alii vmquam [cõtigit.] Hinc in Siculis faſtis Pompeio Metellus collega datur. Is autem Q. Cæcilius Q. F. Metellus Pius Scipio in epiſtola Cœlii vocatur; & à Dione Q. Cæcilius Metellus Scipio Naſicæ F. de quo alio loco diximus. Pompeius cos. legem tulit, qua ſibi Hiſpaniam prouinciam, vt ait Dio, in alterum quinquennium; vt Plutarchus in quadriennium prorogauit; item leges de vi & de ambitu acerbiores quam antea, tulit: tribunis pl. præterea auctor fuit: vt legẽ promulgarent qua ratio abſentis Cæſaris in petitione conſulatus haberetur; eaque contradicente M. Catone lata eſt. Dio etiam hoc anno ad cohibendũ ambitum ſenatus conſultum factum per interregnum narrat, ne quis coſularis aut prætorius, niſi poſt annos quinque, in prouincias iret. idque poſt etiam auctore ipſo Pompeio cõſule confirmatum. Scipio collega eius, cenſoriam poteſtatem, quam Clodius imminuerat lege, reſtituit.

De re geſta à C. Caſſio Longino quæſtore in Syria, C. Cæſare pro cos. in Gallia.

C. CASSIVS M. Craſſi quæſtor, cum ex clade quæ à Parthis ad Carrhas illata eſt, cum parte exercitus in Syriam ſe recepiſſet incolumis; hoc (vt opinor) anno Parthorum, qui in Syriam trãſcenderãt, impetum retudit. ſiquidem ſcribit Dio, Parthos victoria elatos, nõ admodum magnis copiis in Syriam, quam nullo teneri exercitu opinabantur, tranſiſſe, atque à Caſſio fortiſſime repulſos eſſe. Reliqua enim quę ab eo de Caſſio narrantur, in ſequentem annum referenda ſunt. At vero Cæſar in Italiam ad conuentus agendos profectus, cognouit de Clodii cæde. de ſenatuſque conſulto certior factus, vt omnes Italiæ iuniores cõiurarent, delectum tota prouincia habere inſtituit. His rebus in Galliam perlatis, Galli retineri vrbano motu Cæſarem, nec in tãtis diſſenſionibus ad exercitum venire poſſe rati, qui ante ſe populi Rom. imperio ſubiectos dolerent, liberius atque audacius de bello inire conſilia incipiunt. Carnutes belli principes ſe fore profeſſi, aliorum auxilia fide ac iureiurando petunt: ac die conſtituta Genabum profecti, ciues Romanos, qui negotiandi cauſſa ibi cõſtiterant, interficiunt. qua re Aruerni cognita, & ipſi Vercingẽtorige duce arma capiũt, & Pictones, Pariſios, Cadurcos, Turenos, Aulercos, Lemouicos, Andos, per legatos; Bituriges, armis ad belli ſocietatem ſibi adiungunt. His rebus Cęſari in Italiam nuntiatis, Narbonem in tranſalpinam Galliam profectus, præſidia in Rutenis prouincialibus, Volſcis, Arconicis, Toloſatibus, circumque Narbonem, quæ loca erãt hoſtibus finitima, conſtituit. ceteriſque quæ oportuna videbantur, comparatis, oppidum Senonum Vellaunodunum oppugnatum recepit: Genabum Carnutum in poteſtatẽ adductum diripit & incẽdit; atque in Bituriges profectus, Nouiodunum & Auaricũ diuturna oppugnatione atq; difficili cepit. in Aruernos inde cum exercitum duxiſſet, vt Gergouiam diu oppugnatam omiſit, ita Alexiam, quod eſt oppidum Mandubiorum, magno apparatu obſeſſam atque circumuallatam, dedito ſibi Vercingẽtorige Aruerno, belli auctore & imperatore in dicionem ſuam adduxit. Æduos Aruernoſque qui defecerãt, in fidem recepit. ipſe legatis in diuerſas Galliæ partes in hiberna dimiſſis, Bibracte hiemare conſtituit. Huius anni rebus cognitis, Romæ dierum viginti ſupplicatio indicitur. Cæſar, Dio, Plutarchus, Epitomæ.

DE COS. AN. DCCII.

IN hunc annum creati conſules ſunt, M. Marcellus, Ser. Sulpicius, auctore Caſſiodoro, Plutarcho, Appiano: quos faſti Siculi vocant Rufum & Marcellum: Dio Ser. Sulpicium Q. F. Rufum, M. Clandium M. F. Marcellum. Eorum etiam conſulũ meminit Suetonius in Cæſare, Cicero in epiſtolis; & Epitoma CVIII ita; In petitione cõſulatus M. Cato repulſam tulit, creatis conſulibus Ser. Sulpicio, & M. Marcello. Hic M. Marcellus C. Marcelli, eius qui cum Lentulo conſul fuit, frater germanus fuit,

Digitized by Google

vterque enim M.F.dicitur,& à Dione,& à Capit.auctoribus.C.autẽ Marcellus, qui cum Paullo conſul eſt,quem Cicero C.F.appellat, horum eſt frater patruelis; vt ait Suetonius. De Ser.Sulpicio Q.F.Lemonia Rufo,Cicero in IX Philippica. hic in cõſulatu Ciceronis repulſam paſſus eſt, prælato ei L. Murena. Hoc anno M. Marcellus cos. Cæſaris inimicus ad ſenatum rettulit, vt Cæſari contra legem Pompeii & Craſſi ante tempus ſuccederetur, & vtis exercitum dimitteret;& ne eius abſentis in petitione cõſulatus ratio haberetur,& vt colonis quos ille rogatione Vatinia Nouocomum deduxiſſet, ciuitas adimeretur. Quibus rebus Cæſar per Ser. Sulpiciũ Marcelli collegam,& per tribunos pl.aliquot ſumma ope obſtitit;atque ſententiis dictis, diſceſſionem faciente Marcello,ſenatus in alia omnia iuit.Itaque Cœlius ad Ciceronem ſcribit,perſpecta Cn.Pompeii voluntate(is ad vrbem cum imperiõ erat)in eam partem,vt eum decedere poſt K.Mart.placeret,quæ erant futuræ Paullo & Marcello cos.ſenatus conſultum factum eſſe prid.K.Oct. vti L.Paullus, C Marcellus conſules cum magiſtratum iniſſent,a.d.IX K.Mart.quæ in ſuo magiſtratu futuræ eſſent,de cõſularibus prouinciis ad ſenatum referrent.item ſenatus conſultũ factum eſſe,ne quis eorum qui poteſtatem habent intercedendi,impediendi, moram afferret, quo minus de rep.quamprimum ad ſenatum referretur, & ſenatus conſultũ fieri poſſet: qui impediſſet, eum ſenatum exiſtimare contra remp. feciſſe; interceſſiſſe huic ſenatus conſulto C.Cœlium,L.Vicinium,P.Cornelium,C.Vibium Panſam.

De triumpho P. Lentuli Spintheris,& Ap. Claudii Pulchri ex Cilicia.

P. LENTVLVS Spinther in conſulatu Ciliciam ſortitus,eam per triennium obtinuit.ibi vero quas res geſſerit, nemo literarum monumentis mandauit. Cicero tamen eum bene rem geſſiſſe ſignificat,cum ad eũ ita ſcribit; Rem te valde bene geſſiſſe rumor erat.exſpectabantur litteræ tuæ. Item; Tua cauſſa te eſſe imperatorem, prouinciamque bene geſtis rebus cum exercitu victore obtinere, vt debeo,lætor. Triumphaſſe etiam eundem indicat lib. V ad Att.cum ait; Acceperam ſatis celeriter Iconii per publicanorum tabellarios à Lentuli triumpho datas. Ea vero epiſtola quoniam ſcripta eſt idib.Febr. Paullo & Marcello cos. propterea fit vt triumphum Lentuli in hunc annum eſſe reiiciendum putem. Iconij enim Sulpicio & Marcello cos. fuit. Triumphauit autem ſerius Lẽtulus quam debuit inimicorũ fortaſſe calumniis, vt alii ante multi, impeditus. Ap.autem Claudius in Ciliciam ex cõſulatu profectus, ex ea,ſuccedente ei Cicerone, hoc anno deceſſit; vt ex epiſtolis ad eũ Ciceronis apparet.ne res quidem eius geſtas quiſquam memoriæ tradidit.otioſum tamen in prouincia eum non fuiſſe,& nomen Imperatoris partum,& triumphus, quem poſtulaturus fuit,ſatis indicãt.vbi autem ad vrbem venit, accuſatus à P. Dolabella de maieſtate,triumphi poſtulationẽ,quam in animo habuerat,abiecit.ſic enim ſcribit ad Ciceronem in Ciliciam Cœlius;Non dubito quin perlatum ad te ſit, Appium à Dolabella reum factum: ſane quam non ea, quam exiſtimaueram, inuidia. neque enim ſtulte Appius,qui ſimul atque Dolabella acceſſit ad tribunal introierat in vrbẽ triumphique poſtulationem abiecerat;paratiorq; viſus eſt quam putauerat accuſator. Et Cicero ad Appium ex Cilicia;Illud plane moleſte tuli, quod certiſſimum & iuſtiſſimum triumphum hoc inuidorum conſilio eſſe tibi ereptum videbam.

De re geſta à M. Cicerone pro cos. in Cilicia.

M. CICERO multis poſt conſulatum annis, hoc anno III K. Sext. ex S. C. venit pro cos.cum imperio in Ciliciam prouinciam,atque Ap. Claudio tum decedẽti ſucceſſit. In ea rem ſatis proſpere geſſit, ita vt parto imperatoris nomine triumphũ etiã ſperarit. Res ab eo ibi geſtas nemo fere prodidit. Ipſe tantum ad Catonem ſcribẽs ita ait; Cum ad Amanum cum exercitu veniſſem,Parthos ab Antiochia receſſiſſe, Bibulum Antiochiæ eſſe cognoui, cumq; eo animo veniſſem vt vtriq; prouinciæ, ſi ita tẽpus ferret,ſubuenirẽ;tamen id quod iam ſtatueram vehementer intereſſe vtriuſq; prouinciæ,pacare Amanum,& perpetuum hoſtem ex eo mõte tollere, agere perrexi:cumque me diſcedere ab eo mõte ſimulaſſem,& alias partes Ciliciæ petere, abeſſemque ab Amano iter vnius diei,& caſtra apud Epiphaneam feciſſem,a.d. IIII id. Oct.

Oct. eum aduesperaſceret, expedito exercitu ita noctu iter feci, vt a. d. *III* Id. Octobr. eum luceſceret, in Amanum aſcenderem, diſtributiſque cohortibus & auxiliis, cum aliis Q. frater legatus mecum ſimul, aliis C. Põtinius legatus, reliquis M. Anneius & L. Tullius legati præeſſent, pleroſque nec opinantes oppreſſimus; qui occiſi captiq; ſunt, intercluſi fuga. Eranam, quæ fuit non vici inſtar, ſed vrbis, quod erat Amani caput; itemque Sepyram, & Ceminorim, acriter & diu repugnantibus, Pontinio illam partem Amani tenente ex antelucano tempore vſque ad horam diei decimam, magna multitudine hoſtium occiſa, cepimus; caſtellaque ſex capta, complura incendimus. His rebus ita geſtis, caſtra in radicibus Amani habuimus apud aras Alexandri quatriduum: & in reliquiis Amani delendis, agriſque vaſtandis, quæ pars eius montis meæ prouinciæ eſt, id tempus omne conſumpſimus. Confectis his rebus, ad oppidũ Eleutherocilicum Pindeniſſum exercitum adduxi. quod cum eſſet altiſſimo ac munitiſſimo loco, ab iiſque incoleretur qui ne regibus quidem vmquam paruiſſent, cum & fugitiuos reciperent, & Parthorum euentũ acerrime exſpectarent, ad exiſtimationem imperii pertinere arbitratus ſum, comprimere eorum audaciam; quo facilius etiam ceterorum animi, qui alieni eſſent ab imperio noſtro, frangerẽtur, vallo & foſſa circumdedi; ſex caſtellis, caſtriſq; maximis ſepſi: aggere, vineis, turribus oppugnaui: vſuſque tormẽtis multis, multis ſagittariis, magno labore meo, ſine vlla moleſtia ſumptuue ſociorum, ſeptimo* quinquageſimo die rem cõfeci; vt omnibus partibus vrbis diſturbatis aut incenſis compulſi in poteſtatem meam venirent. His erãt finitimi pari ſcelere & audacia Tibatani. ab his Pindeniſſo capto obſides accepi; exercitũ in hiberna dimiſi. Eadem fere ad Att. lib. v; Saturnalibus mane ſe mihi Pindeniſſæ dediderũt ſeptimo & quinquageſimo die poſtquam oppugnare eos cœpimus. Inde ἐν ἐπιτομῇ ea quæ geſſerit narrat. Tarſum, inquit, veni a. d. *III* non. Octob. inde in Amanum contendi, qui Syriam à Cilicia aquarum diuortio diuidit; qui mons hoſtiũ erat plenus ſempiternorum. hic a. d. *III* Id. Oct. magnum numerum hoſtiũ cęcidimus· caſtella munitiſſima nocturno Pontini aduentu, noſtro matutino cepimus, incendimus; imperarores appellati ſumus, caſtra apud Iſſum habuimus. Ibi dies quinq; morati, direpto & vaſtato Amano, inde diſceſſimus. Interim rumore aduẽtus noſtri, & Caſſio, qui Antiochia tenebatur, animus acceſſit, & Parthis timor iniectus eſt. Itaque eos cedentes ab oppido Caſſius inſequutus, rem bene geſſit. qua in fuga Oſaces dux Parthorum vulnus accepit; eoque interiit paucis poſt diebus. Venit interim Bibulus. nos Pindeniſſum, quod oppidum munitiſſimum Eleutherocilicum, omniũ memoria in armis fuit, cinximus vallo & foſſa, atque oppido potiti ſumus, &c. Idem ſcribit ad Cœlium. Idem ſe Paullo & Marcello coſ. annuo imperio terminato deceſſiſſe *III* K. Sext. ſcribit ſæpius. De triumpho autem, quem Lentulo & Marcello conſulibus acturus erat, ſic lib. *VII* ad Att. ſe Pompeium vidiſſe *IIII* Id. Decembr. de triumpho hortatum eſſe, ne ante in ſenatum accederet quam rem confeciſſet. at ad Tironem ita; Ego ad vrbem acceſſi prid. non. Ian. obuiam mihi ſic eſt proditum, vt nihil fieri potuerit honoratius. Item; Nobis inter has turbas ſenatus tamen frequens flagitauit triumphum; ſed Lentulus coſ. quo maius ſuum beneficium faceret, ſimulatque expediſſet quæ eſſent neceſſaria de rep. dixit ſe relaturũ. At aliter Plutarchus: In ſenatu cum ei triumphum decernerent, ipſum dixiſſe, ſibi iucundius eſſe ſi Cæſarem triumphantem ſequeretur. Hac certe ille ſpe in vrbem non niſi victo Pompeio introiuit, ac lictores & faſces laureatos ſemper habuit.

De re à C. Caſſio quæſtore, & à M. Bibulo pro coſ. geſta in Syria.

M. Bibvlvs, qui Cæſaris in conſulatu collega fuit, hoc anno in prouinciam Syriam pro conſule vero aliquanto ſerius quam in Ciliciam Cicero. Nam ad Atticum loco citato, vbi dixit, ſe poſt diem *III* id. Octob. Amano vaſtato diſceſſiſſe, ita ſubiicit: Interim rumore aduentus noſtri, & Caſſio, qui Antiochia tenebatur, animus acceſſit, & Parthis timor iniectus eſt. Itaque eos cedẽtes ab oppido Caſſius inſequutus, rem bene geſſit. qua in fuga magna auctoritate Oſaces dux Parthorum vulnus accepit; eoque interiit paucis poſt diebus. Venit interim Bibulus: in eodẽ Amano cœpit

laureolam in muſtaceo quærere. at ille cohortem primam totam perdidit, & centurionem primipili Aſinium Detonem, & Sex. Lucilium tribunum militum. De vtroque autem ſic Dio: Iterum Parthi Pacori Orodis regis filii nomine, Oſace quodam duce, ſe in Syriam intulerunt; atque redactis omnibus in poteſtatem locis, vſque ad Antiochiam peruenerũt. à quo oppido Caſſii virtute repulſi, iter ad Antigoniam cõuerterunt; atque in itinere poſitis inſidiis ab eodem circumuenti, magnã cladem Oſace ipſo duce interempto acceperunt. quo ſublato, Pacorus tota Syria receſſit. Itaq; Bibulus, qui Syriæ deinde præfuit, quietam prouinciam eã habuit, ac inter Parthos ipſos bellum concitauit. Ornodapanta enim ſatrapen quendã, Orodis regis inimicum, impulit vt Pacorum filium regem conſtitueret, ac cum eo bellum aduerſus Orodem gereret. Ita bellum Romanorum cum Parthis, quarto, ex quo cœptum erat, anno finem habuit Sulpicio & Marcello cos. Appianus etiã in Syriaca Parthos proconſule Bibulo in Syriam irrupiſſe ait. De C. Caſſio ſic Velleius; Reliquias legionũ Craſſi C. Caſſius, atrociſſimi mox auctor facinoris, tum quæſtor conſeruauit; Syriãque adeo in populi R. poteſtate retinuit, vt tranſgreſſos in eam Parthos felici euẽtu fugaret ac funderet. Cæſar lib. III Belli ciuilis, M. Craſſum imp. à Parthis interfectũ, M. Bibulum in obſidione habitum ſcribit.

De re geſta à C. Cæſare pro cos. in Gallia.

CÆSAR rebellantes Gallos per hiemem in fide continuit: eodemque tempore Carnutes, à quibus Bituriges ſe bello opprimi querebãtur, eſt perſequutus. inde Bellouacos, quos Corbeo Bellouaco, & Commio Atrebate exercitum comparare cõperCerat, vt in fines Sueſſionum, qui Rhemis attributi erãt, impreſſionem facerent, adortus, equeſtribus prœliis afflictos, Corbeo interfecto ad deditionem cõpulit. A C. Caninio & C. Fabio legatis, in Pictonibus res bene geſta eſt. Vxellodunum à Drapete & Luterio in Carnutibus occupatum, magnis operibus obſeſſum, atque aquarũ copia interclufum, tandem in poteſtatem Cæſaris venit. In Treuiris à Labieno bene pugnatum. In Aquitaniam, quã ante per P. Craſſum deuicerat, profectus omnes ciuitates eius in fidẽ recepit. Quibus rebus geſtis, dimiſſis in hiberna legatis, ipſe Narbonem contendit. ac paucos dies in prouincia moratus, in Belgiũ ad legiones ſe recepit, ibique hibernauit. Hirtius, Dio, Plutarchus, Oroſius.

DE COS. AN. DCCIII.

INDE L. Paullus, C. Marcellus conſules ſubſequuti ſunt; auctore cũ Siculis Caſſiodoro, Dione, Suetonio, & Hirtio lib. VIII. Horũ alter, L. Æmilius M. F. Paullus à Dione; alter, C. Claudius C. F. Marcellꝰ à Cicerone in epiſtolis nominatur. Dio hũc ab aliis ἀνεψιὸν, ab aliis ἀδελφὸν M. Marcelli traditum; Suetonius patruelẽ fuiſſe aperte ſcribit. L. Paullus præturam geſſit Caluino & Meſſalla cos. anno antequam Clodius occideretur. Itaque Cicero ſic loquitur pro Milone; P. Clodius cũ videret ita tracta eſſe comitia anno ſuperiore, vt non multos menſes præturam gerere poſſet, qui L. Paullum collegam effugere vellet, ſubito reliquit annum ſuum, ſeque in annũ proximum tranſtulit. Hoc anno veritus Cæſar; ne ſe prouincia & exercitu ſpoliatum conſulatum præſentem petere inimici ſui compellerent, L. Paullum cõſulem, & C. Curionẽ tribunum pl. ante actionibus ſuis aduerſatum, magna mercede ſibi defenſores parauit. Cum de dimittendis Cæſaris exercitibus referretur, Curio ita aſſenſus eſt, ſi & ceteri quoque (nimirum Pompeium notans, qui poſt conſulatum ſecundũ in Hiſpania per legatos bellum gerebat, atque hoc etiam anno pro cos. ad vrbe erat) ab armis diſcederent, atque exercitus dimitterent. In eam ſentẽtiam ne diſceſſio fieret, conſules & amici Pompeii impedimẽto fuerunt; Senatus cõſultum fit, vt ad bellum Parthicum legio vna à Cn. Pompeio, altera à C. Cæſare mitterentur. Cæſar Cn. Pompeio legionem primam remiſit, quam ab eo ex Pompeii numero acceperat; & ex ſuo numero quintam decimam. atque ita duabus legionibus ſpoliatus eſt, quæ cum ad bellum Parthicum non eſſent neceſſariæ, Cn. Pompeio à Marcello conſule traditæ ſunt. Hirtius, Dio & Plutarchus.

De

De cenſoribus.

CENSORES in hunc annum refert Dio Ap. Claudium, & L. Piſonē Cæſaris ſcerum. Idem ab Ap. Claudio multos equites & ſenatores notatos ſcribit inuito collega; libertinos, atqne alios nobiles multos, atque inter ceteros C. Saluſtium hiſtoricū, ſenatu eſſe motos. Vnde ſcriptum eſt in declamatione contrà Saluſtium; Cēſorium illud elogium Ap. Claudii & L. Piſonis, quo vſus eſt quiſque eorum pro lege, palam vniuerſis recitarem. Ap. Claudii cenſoris meminit Cicero in epiſtolis ad Appium ipſum hoc anno ex Cilicia ſcriptis. item in libro de diuinatione primo, ita; Appius cēſor non ſatis ſcienter P. Ateium notauit, quod ementitum auſpicia ſubſcripſerit. Cæſar etiam libro primo de Bello ciuili, meminit L. Piſonis cenſoris Lētulo & Marcello cos. Adiicit Dio, neminem prudentem hoc tempore hunc magiſtratū affectaſſe, ne aut notandis ciuibus, in odium: aut notis prætereundis, in populi reprehenſionē incurreret. Cenſum actum inde quis ſuſpicari poterit, quod ſcribit Plutarchus ante bellum ciuile CCCXX millia ciuium cenſa cum anno DCCVI, Cæſare cenſum agente, dimidio minus inuenta ſint.

De re geſta à Cæſare pro cos. in Galliā.

CÆSAR hoc anno nullum bellum geſſit, verum operam dedit ne ſub diſceſſu ſuo neceſſitatem ſibi aliquam imponeret belli gerendi. Itaq; honorifice ciuitates appellando, principes maximis præmiis afficiendo, nulla onera noua imponēdo, defeſſam tot aduerſis prœliis Galliam, conditione parendi meliorem facile in pace continuit. Ipſe hibernis peractis in Italiam profectus eſt, vt municipia & colonias appellaret, quibus M. Antonii quæſtoris ſui commendaret ſacerdotii petitionem, T. Labieno Galliæ Togatæ prȩfecto, in Treuiros ad exercitum rediit, neque aliud memorabile geſſit. Rufus Gallias & Britanias decimo anno à Cæſare tributarias factas ſcribit. Et Velleius, Galliȩ ductu auſpiciiſq; Cæſaris infractæ, pene idem quod totus orbis, ignauum conferunt ſtipendium. Et Suetonius; Omnem Galliam quæ à ſaltu Pyrenæo, Alpibuſque, & monte Gebenna, fluminibus Rheno & Rhodano cōtinetur, patetque circuitu ad bis & tricies centum millia paſſuum, præter ſocias ac bene meritas ciuitates, in prouinciæ formam redegit; eiq; *in ſingulos annos ſtipendii nomē impoſuit.

DE COS. AN. DCCIIII.

HIC annus conſules habuit L. Lentulum, C. Marcellum. auctor Caſſiodorus, Appianus, Plutarchus, Hirtius, Florus, Cicero in epiſtolis. Dio hos cōſules vocat L. Cornelium P. F. Lentulum, C. Claudium M. F. Marcellum. In fragmentis Capitotinis eſt etiam C. CLAVDIVS M. F. M. N. MARCELLVS. Significat etiam Hirtius lib. VIII, Ser. Galbam præteritum his comitiis, cum ait: Inſolenter aduerſarii Cæſaris gloriabātur L. Lentulum & C. Marcellum conſules creatos, qui omnem honorem & dignitatem Cæſaris exſpoliarent; ereptum Ser. Galbæ conſulatum, cum is multo plus gratia ſuffragiiſque valuiſſet, quod ſibi cōiunctus & familiaritate & neceſſitudine legationis eſſet.

De bello ciuili Cæſaris, & C. Cæſare dictatore.

QVOD prioribus duobus annis ab aduerſariis Cæſaris obtineri non potuit, initio huius anni perfectum eſt. Etenim in ſententiam Scipionis Metelli ſenatus conſultū factum eſt, vt ante certam diem Cæſar exercitum dimitteret; ſi non faceret, eum aduerſus remp. facturum videri. interceſſit M. Antonius, Q. Caſſius tribuni pl. Itaq; de imperio Cæſaris, & de tribunis pl. intercedētibus, grauiſſime acerbiſſimeque decretum eſt. factum etiam ſenatus conſultum eſt ante diem VII id. Ian. darent operam conſules, prætores, tribuni pl. quique conſulares eſſent ad vrbem, ne quid reſp. detrimenti caperet. Profugiunt ſtatim ex vrbe tribuni pl. ſeque ad Cæſarem, qui Rauēnæ eo tempore erat, exſpectabatque ſuis poſtulatis reſponſa, conferunt. Poſt ſenatus cōſultum fit, vti pecunia Pompeio ex ærario detur; prouinciæ conſulares Syria & Gallia [illegible]atis decernuntur; reliquæ, prætoriæ; Scipioni obuenit Syria, L. Domitio

Gallia: in reliquas prouincias prętores mittuntur, paludatiq; votis nuncupatis exeūt: tota Italia delectus habentur, arma imperantur, pecuniæ à municipiis exiguntur. Cæſar, cum inimicorum decretis, tum verbis Antonii & Caſſii incitatus, exercitum ad ſuam dignitatem aduerſus inimicos ſuos defendendam hortatus traiecto Rubicône, Ariminum, quod extra prouinciam eius erat, proficiſcitur. Idē, vbi miſſis vltro citroque de pace legatis, res conuenire nō potuit, exercitu Piſaurum, Fanum, Anconam occupat; Tignium recipit, & Auximum. Quibus rebus magnus Romæ terror coortus: Roma conſules atque optimates omnes profugerunt. Interim Picenū Cæſar percurrit: Aſculum à Lētulo Spinthere deſertum recipit; Corfinii, quod à L. Domitio Ahenobarbo tenebatur, vna cum ipſo Domitio quem tamen dimiſit, potitur. His rebus auditis, Pompeius Luceria proficiſcitur Canuſiū, atque inde Brunduſiū: Brunduſio autem munito, in Epirum Dyrrhachium, quo conſules ante traiecerant, cum omnibus copiis, relicta Italia traiicit. Cæſar eum perſecutus, cuſtodibus Brunduſio impoſitis ad vrbem redit. Ibi concione aduocata, iniuriis inimicorū expoſitis, animum ſuum egregium reip. recuperandæ ac conſeruandæ aperit: pecuniaque ex ærario, quamquam L. Metello tribuno pl. reclamante extorta, M. Lepido vrbi præfecto, in Hiſpaniam, quæ à legatis Pompeii poſt ſecundum (vt dixi) eius conſulatum L. Afranio & M. Petreio tenebatur, profectus, Maſſiliam, quæ ſibi in itinere portas claudebat, obſedit. ac relictis in obſidione vrbis eius legatis C. Trebonio & D. Bruto, cum in Hiſpaniam perueniſſet, Afranium & Petreium cū VII legionbus ad Ilerdā in deditionem accepit, atque ambos incolumes dimiſit. Hiſpaniis receptis, Maſſilienſes duobus prœliis naualibus deuicti, diuturna obſidione fatigati, poteſtati ſe Cæſaris permiſerunt. Cæſar Maſſiliæ latam Romæ de dictatore creando legem, ſeque à M. Lepido prætore dictatorem dictum cognouit. Placentiæ militibus ſeditionem mouentibus cohibitis, Romam venit. Sic Cæſar libro primo de bello ciuili. at Dio ita: Cæſare reuertēte ex Hiſpania, M. Æmilius Lepidus, is qui poſtea triumuir factus eſt, prætor populo perſuaſit vt Cæſarem dictatorem crearet; eūque ſtatim dixit contra leges. Is autem vbi in vrbem venit, magiſtratu inito, exſulibus omnibus redeūdi poteſtatem, præterquam Miloni conceſſit: magiſtratus ſubrogauit, ſacerdotes ſuffecit, Gallis tranſpadanis ciuitatē dedit. quibus rebus actis, dictatura ſe abdicauit. Plutarchus Cæſarem intra XI dies dictatura abiiſſe, cum à ſenatu dictus eſſet, ait. Appianus eum neque à ſenatu, neque à conſule, ſed à ſeipſo dictatorem factum ſcribit; verum ſiue ad leuandam inuidiam, ſiue quod eo magiſtratu non egeret, per XI tantum dies eā tenuiſſe. Qua de re ſic ipſe tradit lib. III; Cæſar his rebus, & feriis Latinis, comitiiſque omnibus perficiendis, XI dies tribuit; dictaturaque ſe abdicat; & ab vrbe profectus, Brunduſium peruenit. Quantum autem ex Capitolinis fragmētis intelligi poteſt, creatus eſt ſine magiſtro eq. quod etiam ante fieri cœptum fuerat. Eodem anno P. Dolabella Cæſaris legatus, à M. Octauio & L. Scribonio Libone Dalmatia pulſus; C. Antonius ibidē captus eſt. C. Curio Siciliam M. Catone exacto occupauit; cumque in Africam traieciſſet, ac proſpere aduerſus Atium Varum pugnaſſet, à Iuba rege Mauritaniæ Pōpeianas partes tuēte, cum exercitu cæſus eſt. Dio, alii.

DE COS. AN. DCCV.

CASSIODORVS in hunc annum edit conſules C. Cæſarem II, & P. Seruilium; Dio C. Iulium C. F. Cæſarem II, P. Seruilium P. F. Iſauricum. Hi autem creati ſunt dictatore habēte comitia Cæſare. ſic enim ipſe lib. III ſcribit; Dictatore Cæſare habēre comitia, conſules creātur Iulius Cæſar & P. Seruilius Iſauricus. is enim erat annus quo per leges ei cōſulem fieri liceret. Idem ſcribit Plutarchus, Suetonius, & Appianus. Legem autem intelligit eam qua vetabatur ne quis intra decem annos iterū conſul fieret. P. Seruilius, P. Seruilii F. eſt, eius qui primus Iſaurici cognomē inuenit: qui hoc anno conſulatum Romæ, Cæſare in Macedonia rem gerente, adminiſtrauit, ac M. Cœlio prętori, ſeditiones in vrbe nouarum ſpe tabularum ſollicitata plebe cōcitanti, magiſtratum abrogauit. Is vrbe pulſus, Miloni exſuli, qui fugitiuorum exercitum contraxerat, ſe coniunxit. Vterque, cum bellum molirentur, interempti ſunt. Dio, Appianus, alii.

De re geſta à C. Cæſare aduerſus Cn. Pompeium.

Cn. Pompeivs, magnis ex omni Aſia copiis cõparatis, Theſſalonicæ hiemã-tiitratus, Cæſarem bello Hiſpanienſi diu occupatum, aduerſus ſe hoc anno non eſſe exercitum adducturum. Cæſar autem exitu anni Roma profectus, Brunduſium cõtendit; cumque Epirum ipſam exiguo fere inimicorum teneri præſidio accepiſſet, in eam II non. Ian. traiecit. Eidem, Orico atque Apollonia receptis, Dyrrhachium petenti, ad flumen Apſum Pompeius, improuiſo eius aduẽtu accepto, ex Macedonia occurrit. qui cum ſibi pugnandum eſſe ſtatuiſſet, recẽti Antoniani exercitus ad Cæſarem aduentu commotus, cum ſe perſequente Cæſare Dyrrhachiũ recepiſſet, Cæſarem prœlio ita vicit, vt ille ob rei frumentariæ inopiam caſtra inde in Theſſaliam trãsferre coactus fuerit. Qua de cauſſa Pompeius Imperator appellatus, magno eũ animo perſequutus, in Pharſalia è regione ſubſtitit. Ibi ambobus exercitibus extremo congreſſis prœlio, Põpeius maxima accepta clade fugatus, cũ ad mare perueniſſet, nauim conſcendit; atque in Ægyptũ delatus, iuſſu regis Ptolemæi, auctore Theodoto præceptore, & Photino, occiſus eſt ab Achilla in nauicula, antequam in terrã egrederetur, eodem die quo de Mithridate & Tigrane regibus triũpharat. Cornelia vxor, & Sex. Pompeius filius, in Cyprum refugerunt. Cæſar poſt diem tertium in ſequutus, cum ei Theodotus caput Pompeii & annulũ obtuliſſet, doluit, & illacrymauit. Appianus, Dio, Plutarchus, alii.

De Cæſare Dictatore II; *& conſulibus an.* DCCVI.

In hunc annum C. Cæſarem Dictatorẽ cum magiſtro equitum M. Antonio creatum inuenio, non ſolum in tabulis Capitolinis, ſed etiam apud Dionem & Plutarchum. Dio quidem ita ſcribit; Populus R. audita Cn. Pompeii cæde, enixe operam dedit, vt Cæſari victori quam honorificentiſſima decreta fierent. Ergo conſulatum in quinque deinceps annos, dictaturam non in ſex menſes, vt ante, ſed in annum, tribuniciam poteſtatem in perpetuum ei mandauit. Cæſar autem, quamuis extra Italiã eſſet, dictaturam ſtatim iniit, cum magiſtrum eq. M. Antonium nondum prætoriũ ſibi ſubrogaſſet, auguribus negantibus magiſterium equitum niſi in ſex mẽſes poſſe mandari. In quo irridendi erant, quod de dictatore contra leges in annum creato nihil dicerent, magiſtrum eq. in annum gerere magiſtratum indigne ferrent. Plutarchus autem hoc modo; Cæſar Alexãdria recepta, & Pharnace in Ponto ſuperato, in Italiam traiecit; & Romam venit exitu eius anni in quem Dictator iterum dictus fuerat, cum numquam antea magiſtratus ille annuus fuiſſet. Itaque apud Dionẽ etiã Cicero obiicit Antonio, quod magiſterium equitum in totum annũ tenuerit; quod nemo ante fecerat. & ipſe Cicero in II Philippica, M. Antonium ait, Cæſare ignaro, cum ille eſſet Alexandriæ, beneficio amicorum magiſtrum equitum eſſe cõſtitutũ. Quo autem titulo hanc dictaturam Cæſar ceperit, nemo tradit. Si autem ſequamur laudationem M. Antonii apud Dionem, in qua ille dictatorem aduerſus hoſtes Cæſarem creatum ait, rei gerẽdæ cauſſa factum dicemus. verum funebres laudationes, vt inquit Cicero, corrupere Romanam hiſtoriam. Ego nõ alia cauſſa dictaturam inuaſiſſe Cæſarem opinor, quam vt ea poteſtate, quæ ſumma erat, omne ad ſe vnum ius reip. traheret, quod ante multorum erat. quod poſteri eius, ſublato iam à M. Antonio cos. Dictatoris nomine, *Imperatoris* vocabulo expreſſerunt. Itaque conſtituẽdæ reip. & rei gerendæ cauſſa factum notaui. hunc enim titulum ante Sylla, & poſt triũuiri dominationi ſuæ prætulerunt, vt ſe reip. conſtituendæ cauſſa magiſtratum eum ſumpſiſſe dicerent. Ceterum ineunte hoc anno, addit Dio fœdum ac miſerabilem prope fuiſſe vrbis Romanæ aſpectum, nullis nec prætoribus nec cõſulibus deſignatis. & quamquam (inquit) M. Antonius magiſter equitũ purpurea veſte & ſex lictoribus vſus, ſpeciem quandam libertatis antiquæ referebat: tamen quia præſidiis militum ſeptus, comitiis populi intererat, tyrãnidem eam eſſe putabat ciuitas: cumque ea magiſter equitum faceret, multo grauiora dictatorem ipſum eſſe facturum ſuſpicabatur. Paulo poſt profectus ab vrbe Antonius, præfectum vrbis reliquit L. Cæſarẽ ſenem; quod numquam ante factum fuerat à magiſtro equitum. Eodem autem hoc anno conſules fuerunt Q. Fufius Calenus, & P. Vatinius. Hoc cum ex Capitolinis

tabulis,tum ex hiſtoria Dionis cognoſcitur,apud quē ita ſcriptum eſt; Ægyptus recepta,& Pharnaces victus eſt anno illo quo Cæſar ipſe vere dictator iterum fuit; cōſulos autem exitu anni creati Calenus & Vatinius eſſe dicebantur.Item in indice ita;

C.Iulius.C.F. Cæſar.Dict.II.
M.Antonius.M.F. Mag.eq. Conſules vero
Q.Fufius.Q.F. Calenus.
P.Vatinius.P.F.

Itaque Caſſiodorus,qui dictatorum non meminit, conſules in hunc annum edit Q. Fufium,P.Vatinium(quamquam non ſine librorum menda) faſti autem Siculi Calenum & Vatinium.De Vatinio autem cos.ita ſcribit Macrobius lib. II In conſulatu Vatinii,quem paucis diebus geſſit, notabilis Ciceronis vrbanitas circūferebatur. Magnum oſtentum,inquit,anno Vatinii factum eſt; quod illo conſule nec ver, nec æſtas,nec autumnus fuit. Quærenti deinde Vatinio,quod grauatus eſſet domum ad ſe infirmatum venire,reſpondit;Volui in conſulatu tuo venire:ſed nox me deprehēdit.Hoc autem dictum in C.Caninium aptius cadit; quem poſt in vnam noctē conſulem Cæſar creauit,vt infra dicemus. P. Vatinius ex conſulatu in Illyricum miſſus eſt à Cęſare.vt poſt in triumpho eius oſtendemus. L. Trebellius & P. Dolabella tribuni pl.inter ſe de lege nouarum tabularum ferenda in vrbe contenderunt. Qua de cauſſa cum plebs tumultuaretur, inductis à M.Antonio magiſtro eq. in vrbem militibus,octingenti è plebe cæſi ſunt. Cæſar veteranis cum ſeditione miſſionem poſtulantibus dedit.Epitomæ,Dio,alii.

De re geſta à Cæſare in Aegypto,atque in Ponto.

BELLVM hoc anno geſſit Cæſar in Ægypto ad Alexandriam; in quo gerendo nouem(vt ait Appianus)mēſes conſumpſit. Geſſit autem id neque loco neque tempore æquo,ſed hieme ac inops rerum omniū,& imparatus, auctore Suetonio; hac occaſione. Quo tempore ipſe Cn.Pompeium in Ægyptū perſequutus eſt, Ptolemæus puer cum ſorore Cleopatra,quam paucis ante menſibus regno expulerat, armis decertabat. Cæſar ad ſe pertinere exiſtimans,quod conſul eſſet, de controuerſiis regū cognoſcere,ſibi placere dixit,Ptolemæum & ſororē à bello diſcedere, & iure potius quā armis apud ſe de controuerſiis diſceptare. Itaque Cleopatræ (cuius etiam amore captum fuiſſe eum ferunt) & Ptolemæo maiori Ægyptum, Arſinoæ & Ptolemæo minoribus Cyprum adiudicauit. Photinus autē regni pueri procurator, grauiter ferens,Cleopatram in ſocietatem Ægyptii regni veniſſe, per Achillam exercitū in Cæſarem comparat.qui exiguitate copiarum eius fretus,Alexandriam adortus,à Cæſare repellitur. Arſinoe, vacuam regni poſſeſſionem ſperans, ſe ex regia ad Achillā traiecit,& vna bellum adminiſtrare cœpit. Photinus interea à Cæſare; Achilla poſt ab Arſinoe,orta inter eos de principatu diſcordia,per Ganymedem,ad quem imperiū delatum erat, eſt interfectus. Hoc bello his Cæſar detrimentis affectus eſt. primum,aquarum vſu,fiſtulis inciſis, ab hoſtibus ſpoliatus eſt. deinde, cum claſſis eius diriperetur,facibus,quibus etiam inſignis illa Ptolemæi bibliotheca flagrauit,hoſtes propulſare coactus eſt.poſt cōmiſſa ad Pharum pugna,cum quādam nauiculam, vt ſuis opem ferret, conſcendiſſet, ab hoſtibus oppreſſus, ſe è nauicula eiecit; ac natans, vix ad ſuos incolumis rediit. Poſtremo autem, cum rex Ptolemæus ab eo ad Ægyptios ſpe fœderis feriendi miſſus,apud eos manſiſſet, Cæſar ſummo cum iis prœlio decertauit,in quo rex cum magna Ægyptiorum parte deletus,Arſinoe capta eſt. Qua victoria parta, Cæſar Cleopatræ,& fratri eius minori Ptolemæo, regnum Ægypti tradidit; atque in Pharnacem Boſpori regem ſe contulit. Hic enim cum à Pompeio bello Mithridatico Boſpori Cimmerii rex conſtitutus eſſet, captato tempore quo Romani inter ſe armis contendebant, patrii recuperandi regni cupidus, Colchida & Armeniam , & Cappadociæ, & Ponti partem in poteſtatem adduxit; Domitium Caluinum, à Cæſare ad eius conatus comprimendos miſſum, profligauit;atque hac victoria ferox, reliquas Pōti partes expugnata Amiſo occupauit. Hinc cum in Boſporum ad domeſticos tumultus ſedandos rediret, accepto Cæſaris

in ſe

Digitized by Google

in ſe ex Ægypto impetu, ſibi ſubſiſtendum ratus, cum eo ad*Zeliam congreſſus, vno prœlio fugatus, cum in Boſporum confugeret, ab Aſandro Boſporani tumultus auctore eſt necatus. Quo factum eſt vt merito Cæſar gloriatus ſit, ſe ita cum Pharnace pugnaſſe, vt eadem hora venerit, viderit, & vicerit. Cæſar, Hirtius, Dio, Appianus, Plutarchus.

De triumpho M. Aemilii Lepidi pro pr. ex Hiſpania.

Hoc anno M. Lepidum ex Hiſpania triumphaſſe tradit Dio lib. XLIII, his verbis; Cæſar, vbi primum à M. Lepido prætore dictator dictus eſt, (id autem biennio ante factum eſt) ipſum ſtatim poſt præturam in citeriorem Hiſpaniam miſit, & reuerſum triumpho ornauit; cum tamen ille non ſolum neminem viciſſet, ſed ne omnino quidem pugnaſſet; hoc titulo, quod rebus à Longino & Marcello geſtis interfuiſſet. Itaque Lepidus in triũpho nihil aliud tulit quam pecunias, quibus ſocios ſpoliarat. Hoc modo extulit Lepidum Cęſar, eundemque ſibi conſuli collegam, dictatori magiſtrũ equitum ſubrogauit. De rebus autem à Q. Caſſio Longino & M. Marcello quæſtore, Cæſare, & Seruilio cos. geſtis, idem tradit lib. XLII. Scriptum eſt etiam in Epitoma CXI ita; Propter Q. Caſſii (ſic enim legendũ, non Catuli) prætoris auaritiam crudelitatemque, Cordubenſes in Hiſpania cũ duabus Varianis legionibus à partibus Cæſaris deſciuerunt. Probant etiam hunc triumphum Capitolini faſti; in quibus M. Lepidum anno DCCX triumphaſſe II ex Hiſpania, ſcriptum eſt.

DE COS. AN. DCCVII.

De magiſtratibus huius anni non eadem ſentiunt ii qui Capitolinos magiſtratus digeſſerunt, & qui annales Romanos ſcripſerunt. Nam illi Cæſarem dictaturam ſecundam in annum tantum priorem geſſiſſe putant, hoc autem anno dumtaxat conſulatum cum M. Lepido adminiſtraſſe: hi vero, Cæſarem hoc anno dictaturam tertiam, & conſulatum tertium cum M. Lepido geſſiſſe aiunt; ita vt Cæſar hoc anno $\overline{\text{III}}$ dictator fuerit, poſtero $\overline{\text{IIII}}$, tertio $\overline{\text{V}}$. Ergo omnis in eo quæſtio poſita eſt, an Cæſar quater an quinquies dictator fuerit. Verba eorum primum apponam; poſt quid ipſe ſentiam, adſcribam. Dio ita lib. XLIII; Poſtero vero anno dictaturam quoque vna cum conſulatu, vtrumque tertium geſſit, collega ſibi ſubrogato in vtroque magiſtratu M. Lepido. & in indice libri hoc modo; C. Iulius C.F. Cæſar dictator cũ M. Æmilio Lepido mag. eq. & cos. $\overline{\text{III}}$ cum Æmilio Lepido. Idem ſentire videtur Suetonius, cum ſcribit; Cæſar tertium & quartum conſulatum titulo tenus geſſit, contentus dictaturæ poteſtate cum conſulatibus decretæ: atque vtroq; anno binos cõſules ſubſtituit ſibi in ternos nouiſſimos mẽſes; ita vt medio tempore comitia nulla habuerit, præter tribunorum & ædilium plebis; præfectoſq; pro prætoribus conſtituerit, qui præſente ſe res vrbanas adminiſtrarẽt. Omnino ergo Suetonius cum Dione ſentire videtur; præterquam quod in ternos etiam huius anni nouiſſimos menſes, binos cõſules ſibi ſuffeciſſe eum ſcribit; quod nemo prodidit. Dio autẽ adiicit, cõſulem eum non niſi extremo hoc anno cum M. Lepido eſſe creatũ. Hirtius etiam lib. V auctor eſt, Cæſarem Africa recepta (recepit autem hoc anno) dictatorem fuiſſe $\overline{\text{III}}$, deſignatum $\overline{\text{IIII}}$. A Capitolinis autem lapidibus ſtat etiã vetuſtiſſimus alter lapis, qui quondam Romæ fuit in hortis Colotianis, in quo multi conſules horum temporũ magna diligentia deſcripti ſunt; qui Cæſarem quater tãtum dictatorẽ prodit. & fortaſſe etiã Plutarchus, qui inquit; Pharnaces victus eſt exitu eius anni quo Cęſar iterũ dictator cum M. Antonio fuit. nam in inſequentẽ annum conſul creatus eſt. Itẽ in Antonio; Cæſar $\overline{\text{III}}$ cos. deſignatus, non Antonium, ſed Lepidum collegã ſibi aſciuit. Et Eutropius, qui ita loquitur; Cæſar Pharnace victo ſe Romam contulit; & tertio ſe conſulẽ fecit cum M. Æmilio Lepido, qui ei magiſter equitum dictatori ante annum fuerat. Ergo res ita habere videtur. Anno DCCIIII, pulſo Italia Põpeio, Cęſar dictatura in ſex menſes capta, poſt XI dies abdicauit. anno DCCV, victo occiſoque Pompeio, quo anno conſulatum cum Seruilio geſſit, decreta eſt ei dictatura altera in annũ; quã poſtero anno cum M. Antonio magiſter equitũ geſſit. Eodemq; anno, Scipione & Iuba in

Africa ſuperatis,decreta eſt ei dictatura tertia in x annos, quam anno DCCVIII cum M.Æmilio Lepido geſſit. Eodemque anno, victis in Hiſpania Pompeii filiis,dictatura quarta ei in perpetuum mandata eſt;quam geſſit anno DCCIX cum M.Lepido magiſtro equitum II.M.Lepidus anno DCCIIII præturã geſſit, Cæſare & Dione auctoribus. In faſtis Siculis Cæſar cum Lepido conſules ſuggeruntur. Lapidis Colotiani exemplum ad amuſſim deſcriptum hoc loco placuit interponere;quod eius ſæpe teſtimonio ſequentes faſtos confirmaturi ac expleturi ſumus.

C. IVLIVS. CÆSAR. IIII SINE CONLEGA DIC.
SVF Q. FABIVS. MAXIM. C. TREBONIVS C. F.
C. CANINIVS C. F.
..VLIVS. CÆSAR. DICT. IV. M. ÆMILIVS. M. EQ.
C. IVLIVS. CÆSAR. V. M. ANTONIVS. M. F.
SVF. P. CORNELIVS P. F.
C. VIBIVS C. F. PANSA. A. HIRTIVS A. F.
SVF C. IVLIVS. CÆSAR. SVF Q. PEDIVS Q. F.
C. CARRINAS C. F. P. VENTIDIVS P. F.
..EMILIVS. M. ANTONIVS. IMP. CÆSAR IIIVIR. R. P. C.
EX A. D. V. K. DEC. AD PR. K. IAN. SEX.
.MVNATIVS L. F. M. ÆMILIVS M. F.
.ANTONIVS. P. SVLPICIVS CENS. LVST. N. F.
.ANTONIVS P. SERVILIVS P. F.
.N. DOMITIVS M. F. C. ASINIVS CN. F.
.VF. L. CORNELIVS. SVF. P. CANIDIVS P. F.

De re geſta à C.Cæſare cos. in Africa.

C. CÆSAR, Pompeio fugato, Ægypto ſubacta, Pharnace ſuperato,extremo anno quo dictator iterum fuit,Romam rediit;atque haud ita multo poſt, media hieme IIII K.Ian.contra Scipionem & Iubam Mauritaniæ regem, in Africam exercitum duxit.in quam poſt pugnam Pharſalicam P.Scipio & M.Cato ſe receperant,atq; ibi partes Pompeianas,dum Cæſar in Ægypto moratus eſt,Iuba ſocio adiuncto, confirmarant;cum earum imperium ad P.Scipionem delatum , Vticæ autem tutela & cuſtodia M.Catoni mandata eſſet.Ibi Scipio prœliis aliquot ſecundis elatus, collatis ad Tapſum cum Cæſare ſignis,in fugam cum exercitu coniectus;Afranii & Iubę caſtra eodem impetu victoriæ à Cæſare capta ac direpta ſunt. Inde cum citato curſu Cæſar Vticam contenderet,vt viuum Catonem in poteſtatem adduceret,eum,audita ſuorum clade,ſibi mortem cõſciuiſſe inuenit. Poſt prœlium Petreius Iubam ſeq; ipſum interemit. Scipio in naue circumuẽtus,honeſtæ morti vocem quoque adiecit. quærentibus enim hoſtibus imperatorem,dixit;Imperator bene ſe habet: atq; ſe percuſſum in fluctus intulit.Fauſtus & Afranius,cum in poteſtatem veniſſent, occiſi ſunt. Catonis filio venia data eſt.Cæſar Romã exercitum deportauit. ob has res ei ſupplicatio XL dierum decreta eſt. Dio, Appianus, Hirtius,alii. Hoc bello Numidia, quæ in poteſtate regis fuerat,in prouinciæ formã redacta eſt,Hirtio,Appiano, & Velleio auctoribus. quamquam apud Velleium inſignis labes eſt.ſic enim vulgo legitur; Ab eodem facta Numidicus Ciliciam perdomuit viſa viciſſet poſt bellum Antiochinũ Cn.Manlius Vulſo Gallogræciam.loquebatur de Cæſare,à quo Gallia prouincia facta erat.inde pergit;Ab eodẽ facta Numidia. Ciliciam perdomuit Iſauricus: & poſt bellum Antiochinum Cn.Manlius Vulſo Gallogræciam. ſic enim hiſtoriæ veritas legendum admonet.

De IIII triumphis C.Cæſaris, Gallico, Alexandrino, Pontico, Africano.

EODEM anno Cæſar Romam ex Africa reuerſus, quatuor triumphos in vrbem inuexit,vt Dio,Appianus,Plutarchus, & Suetonius auctores ſunt. Nam Caſſiodorus eos in eum annum refert,quo ipſe cum Q.Fabio cos. fuit.Suetonius quater eodẽ menſe,interiectis diebus:itemque Dio & Appianus triumphatum referunt. Florus

autem,

autem, cum poſt Hiſpanienſem victoriam, quam Cæſar poſtero anno retulit, horũ triumphorũ mentionem fecerit, ſatis indicare videtur, hos triumphos non hoc anno, ſed ſequenti fuiſſe actos. Triumphauit autem ex Galliis, ex Ægypto, ex Ponto, ex Africa. De Gallico triumpho ſic Suetonius; Primum & excellentiſſimum triumphum egit Gallicum; cuius die Velabrũ præteruehens, pene curru excuſſus eſt, axe defracto. Et Florus; Primum de Gallia triumphum tranſmiſerat Rhenus & Rhodanus, & ex auro captiuus Oceanus. Hoc triũpho narrat Dio & Suetonius milites Cæſaris inter carmina, qualia currum proſequentes ilocaliter canunt, etiam id pronũtiaſſe; *Gallias Caſar ſubegit: Nicomedes Caſarem. Ecce Caſar nunc triumphat, qui ſubegit Gallias: Nicomedes non triumphat, qui ſubegit Caſarem.* Quod iniquo animo a Cæſare latum tradit Dio. quidem Vercingetorigem Gallorum regem in triumpho ductum, poſt necatum ait: in triumpho autem Ægyptio, grauiter animos populi Ro. affeciſſe Arſinoen reginam ductam, quamquam poſt à Cæſare fratrum rogatu dimiſſam: in triũpho Pontico titulum præ ſetuliſſe, cum his verbis; VENI, VIDI, VICI; cum celeritatem victoriæ notare vellet. Ex Africa autem triumphauit, non vt de victis ciuibus, quod nemo ante fecerat; ſed tamquam de Iuba rege. quo in triumpho grauiter tulit, populus R. imagines ciuium Romanorum qui victi fuerant, & eorum caſus deſcriptos transferri; vt Catonis, Scipionis, Afranii, & aliorum. Iuba regis filius, is qui hiſtoriam ſcripſit, captiuus in hoc triumpho ductus eſt. Ac reliquos quidem triumphos ex vetere inſtituto egit, vltimo autem die, poſtquam cœnatum eſt, ipſe in ſuum forũ calceatus, & variis floribus coronatus venit; atque inde domũ vniuerſo populo proſequente, & multis elephantis lampadas ferentibus, ſe recepit. Ita Dio. Adiicit de horum triumphorum ornatu Velleius; Gallici triumphi apparatum, ex citro; Põtici, ex acantho; Alexandrini, teſtudine, Africi ebore; Hiſpanienſis, argento raſili conſtitiſſe. Idem triumphis actis, magnis populum congiariis affecit; ludos fecit, epulum dedit; gladiatores & naumachiam ludis funebribus Iuliæ filiæ edidit; ædem Veneri Genitrici prœlio Pharſalico votã dicauit: forum Iulium exſtruxit: iudicia equitibus & ſenatoribus communicauit; prætoriis prouinciis annum, conſularibus biennium ſtatuit: annum ordinauit: ſenatum ſuppleuit, patricios adlegit. Dio, Appianus, Plutarchus, Suetonius.

De cenſu à C. Caſare acto.

AFRICA à Cæſare ſubacta, ſingulares ei à ſenatu honores decretos inuenio apud Dionem: in primis autem XL dierum ſupplicationem, triumphos quatuor, dictaturam in decennium: atque vt moribus præfectus eſſet in triennium. eo enim nomine eum potius quam cenſorem appellandum eſſe putauerunt: quod cenſoris nomen parum ei decorum eſſe exiſtimarent. Itaq; eũ hoc anno cenſum egiſſe, ac pro CCCXX millibus ciuium, quæ ante ciuile bellum cenſa eſſent, CL millia tãtum, reliquis bello ciuili confectis, inueniſſe. cum autem ipſe ciuium paucitatem ex cẽſu cognoſceret, præmia iis qui liberos multos procreaſſent, propoſuiſſe. Hæc etiã Appianus & Zonaras. Suetonius autem ita: Recenſum populi nec more nec loco ſolito, ſed vicatim per dominos inſularum egit: ac, ne qui noui cœtus recenſionis cauſſa moueri quandoque poſſent, inſtituit quotannis in demortuorum locum ex iis qui recẽſiti nõ eſſent, ſubſortitio à prætore fieret. Huius cenſuræ non meminerunt ii qui Capitolinas tabulas deſcripſerunt; quia extraordinarius hic Cæſaris honos fuit. non enim cẽſor, ſed *Præfectus morum* appellatus eſt; neque duo (vt ante) cenſores, ſed vnus dumtaxat cenſum egit: neque in XVIII menſes, ſed in tres annos creatus eſt. Hinc Cicero etiam in epiſtolis Cæſarem Præfectum moribus appellat.

De Caſare Dictatore $\overline{III}$, *& conſulibus an.* DCCVIII.

CÆSAREM dictatorem $\overline{III}$ cum M. Lepido magiſtro eq. in hunc annum reperio prodi ab iis qui Capitolinas & Colotianas tabulas exarãt. a quibus diſſentit (vt dixi) Dio, qui hoc anno Cæſarem dictatorem $\overline{IIII}$. Lepidum magiſtrum equitum $\overline{II}$ tradit: atque ipſum Lepidum in conſulatu, quem cum Cæſare geſſit, ſe ipſum magiſtrum equitum contra leges renuntiaſſe. Hæc de dictatore. De conſulibus vero hæc.

Exſtat in indice Dionis ſcriptum, in eundem annum Cęſarem dictaturam quartam & conſulatum quartum ſine collega geſſiſſe. in ipſius autem hiſtoriæ expoſitione comperio Cæſarem quartum conſulatum ſtatim iniiſſe; neque tamen vſq; ad extremum annum geſſiſſe; verum vbi in vrbem ex Hiſpania reuerterit, abdicaſſe, ac Q. Fabium Maximum, & C. Trebonium ſibi in reliquū anni ſuffeciſſe. Dionis autem verba de Cæſare IIII conſule ſolo, non abhorrent ab iis quæ in fragmentis Capitolinis ſcripta ſunt, in quibus apparet Cæſarem IIII conſulem fuiſſe (vt ego interpretatus ſum) ſine collega. nam faſti Cuſpiniani cum Siculis, CÆSAREM etiam conſulem IIII ſolum produnt. Appianus item & Plutarchus meminerunt Cęſaris qui IIII cos. deſignatus, in Hiſpaniam duxit exercitum. Q. Fabium trimeſtrem cos. vocat Suetonius. Addit prætetea Dio, Cæſarē, mortuo Q. Fabio cos. vltimo anni die, in reliquas horas C. Caninium conſulem declaraſſe. Qua de re ſic Cicero ad Curium lib. VII; In campo cum hora ſecunda comitiis quæſtoriis inſtitutis, ſella Q. Maximi, quem illi conſulem eſſe dicebant, poſita eſſet, eo mortuo nuntiato ſella ſublata eſt. Ille autem, qui comitiis tributis eſſet auſpicatus, cēturiata habuit; conſulem hora ſeptima renūtiauit, qui vſque ad K. Ian. eſſet, quæ eſſent futurę mane poſtridie. Ita Caninio conſuleſcito neminem prandiſſe. nihil tamen eo conſule mali factum eſt. fuit enim mirifica vigilantia, qui toto ſuo cōſulatu ſomnū non viderit. Hinc Suetonius dixit; Prid. K. Ian. repentina conſulis morte ceſſantem honorem in paucas horas petenti dedit. Et Macrobius lib. II; Caninius Rebilus, qui vno die (vt Seruius rettulit) cōſul fuit, roſtra cum aſcendiſſet, pariter honorem iniit cōſulatus, & eierauit. quod Cicero, gaudens omni occaſione vrbanitatis, increpuit; λογοθεώρητος eſt Caninius cōſul. Deinde; Hoc conſequutus eſt Rebilus, vt quæreretur quibus conſulibus cōſul fuerit. Dicere præterea non deſtitit; Vigilantem habemus cōſulem Caninium, qui in cōſulatu ſuo ſomnum non vidit. Idem lib. VII; Sunt alia ſcommata minus aſpera; vt Tullius in cōſulem qui vno tantum die cōſulatum peregit. Solent, inquit, eſſe flamines diales; modo conſules diales habemus. Et in eundem; Vigilantiſſimus eſt conſul noſter, qui in conſulatu ſuo ſomnum non vidit. Eidemq; exprobranti ſibi, quod ad eundem conſulem non veniſſet; Veniebam, inquit; ſed nox me comprehendit. Et Plinius lib. VII; Q. Fabius Max. in conſulatu ſuo prid. K. Ian. mortuus eſt. in cuius locū Rebilus pauciſſimarum horarum cōſulatum petiit. De Caninio Rebilo idem Suetonius & Plutarchus in Cæſare. C. autem Trebonius, is eſt qui anno DCCV prætor vrbanus cum M. Cœlio Rufo prætore contendit, quique poſt in Cæſarem coniurauit. quem conſularem occiſum eſſe à Dolabella, & a Cæſare ad conſulare prouectum faſtigium, ſcribit Velleius.

De honorariis conſulibus creari cœptis.

Ex hoc anno, vt narrat Dio, HONORARII CONSVLES creari cœpti ſunt. Nam Cæſar, cum neque in annum, neque in reliquum anni ſpatium conſulatum geſſiſſet, ſed viuens, ac nullis legibus atque auſpiciis coactus abdicaſſet, aliū honoris eius dūtaxat gratia, ſibi ſubrogauit. quo exemplo multi alii inſequētibus deinceps annis nō in totum annum, præter paucos; ſed alii in plures, alii in pauciores aut mēſes aut dies creati ſunt. ex quibus qui K. Ian. inierunt, ii tantum nomen anno dederunt: reliquorum, qui in parte anni fuerunt, niſi forte memorabile aliquid geſſerunt, vix vlla conſeruata memoria eſt. Itaque eos ſe perſequuturum eſſe Dio negat. quos nos, quanta maxima diligentia potuimus, conquiſitos afferemus. Hoc autem inſtitutum auctū eſſe à triumuiris R.P.C. idem ait L. Marcio, C. Caluiſio cos. vt ipſi gratiæ cauſſa multos in eundem annum conſules deſignarent, qui in paucos menſes, aut etiā dies, magiſtratum gererent. nam hoc tēpore ſuffectos fuiſſe illos qui iis placuerunt, qui, vt in totum annum magiſtratum gererent, deſignati fuerant; poſt vero neminem in totū annum, verū in alias atque alias anni partes alios atque alios conſules fuiſſe deſignatos, qui paucis noti erant, ac propterea *Minores conſules* vocabantur. Idem autē in prætoribus etiam & quæſtoribus factum eſſe: hoc enim ab iis quæſitum, nō vt ipſi domi poteſtatem haberent, ſed vt in faſtis magiſtratuum legerentur. quo etiam tempore obſcuriſſimi homines in ſenatum lecti ſunt.

De re geſta à Cæſare in Hiſpania cum filiis Cn. Pompeii & triumpho eius.

Bellvm hoc anno à Cæſare geſtum eſt in Hiſpania cum filiis Cn. Pompeii Magni acerrimum, qui ibi exercitum maximum reparauerāt; hac de cauſſa. Milites qui ſub Longino Cæſaris legato in Hiſpania meruerant, cum imperante illo ſeditionem feciſſent, ſuccedente ei C. Trebonio quieuerunt illi quidem; verū metu Cæſaris, ad Scipionem clam in Africam de defectione legatis miſſis, Scipionē, vt in Hiſpaniam Cn. Pompeium Magni filium mitteret, impulerunt. qui, eum ad eos contēderet, Gymneſiis ſubactis inſulis, morbo implicitus, in itinere ſubſtitit. Milites interea cōperta Scipionis in Africa clade, veriti ne ante à Didio profligarentur, quem cum claſſe aduerſus ſe à Cæſare mitti audierant, quam Pompeius accederet, T. Quinctio Scapula & Q. Aponio ducibus lectis, Trebonium eiecerunt, atque Bæticam omnem ad defectionem ſollicitarunt. Interea Pompeius adueniens, cū vlterioris Hiſpaniæ potitus eſſet, dum Cæſar muneribus dandis in Italia detinetur, partim precibus, partim vi magna cōparata manu, prouinciam vaſtare cœpit. Iam enim ad eum Scapula imperium detulerat; & quicumq; olim ſub Afranio ſtipendia fecerant, quique ex Africana pugna profugerant, Sextus frater, Varus, & Labienus, ei ſe adiunxerant. Cum autem crebris nuntiis in Italiam miſſis ciuitates inimicæ Pompeio auxilia ſibi poſtularent, C. Cæſar magnis itineribus in Hiſpaniam eum exercitu ſpatio dierum xxvii venit. neque enim Q. Pædius aut Q. Fabius Max. quos legatos ante exercitui præfecerat, iam Pompeii impetum ſuſtinere poterant. Varo à Didio ad Crantiam nauali prœlio victo, obſidēte Vllam Cn. Pompeio, Cæſar aduenit. Is adducto ad Cordubā, quæ à Sex. Pompeio tenebatur, exercitu, Cnæum ab Vlla, quam prope ceperat, auocauit: ipſe Ateguam circumuallatam obſedit. eo Pompeius accurrens, equitatū Cæſaris circumuentum prope concidit. Ategua poſt à Cæſare capta eſt a. d. xi K. Mart. ipſe Imperator appellatus eſt. deinde Corduba, poſt Hiſpalis, poſtremo Mūda prid. id. Aprilis in poteſtatem Cæſaris peruenerunt. is vltimo prœlio ad Mūdam deſperatis rebus, etiam de nece cogitaſſe dicitur. Cn. Pōpeius, cum ex prœlio effugiſſet, deprehenſus ac interfectus eſt. Cæſar vniuerſa recepta Hiſpania, ac bellis ciuilibus omnibus confectis, Romam deceſſit. Hac victoria ei decretæ ſunt quinquaginta dierum ſupplicationes, atque triumphus quintus; quo triumpho nihil eſſe populo Romano potuit grauius. etenim de ciuibus actus eſt, nō de Hiſpanis. Dio, Appianus, Hirtius, Plutarchus, alii. Velleius reuerſum Cæſarem ex Hiſpania ait menſe Octobri. Cum autem triumphus Q. Fabii Maximi hoc anno iii id. Octobr. poſt Cæſaris triumphum actus ſit, facile intelligi poteſt, paulo ante eum diem Cæſarem triumphaſſe: Plinius lib. xiiii, cap. xv; Cæſar Hiſpanienſi triumpho Chium & Falernum dedit.

De triumphis Q. Maximi conſulis, Q. Pedii pro cos. ex Hiſpania.

Post Cæſarem Q. Maximum de Hiſpania triumphaſſe, docet Quinctilianus lib. vi, cū ait; Chryſippus, cum in triumpho Cæſaris eburnea oppida eſſent tranſlata, & poſt dies paucos Fabii Maximi lignea, thecas eſſe oppidorū Cæſaris dixit. Q. Fabium Maximum conſulem, Q. Pedium pro cos. de Hiſpania hoc anno; iii id. Octobris illum, hunc idib. Decemb. triumphaſſe, ſcriptum eſt in Capitolinis tabulis. Hos Cæſar in Hiſpaniam aduerſus Pompeium cum exercitus parte præmiſerat. itaq; eos Dio Prætores, ac Proprætores appellat. Quamquam autem ipſi per ſe rem non bene geſſerunt, tamē eos triumphare Cæſar voluit, vt de ciuibus Romanis in Hiſpania victis tres triumphi agerētur. in quo maxime populi Ro. animum perculit, vt ait Dio: qui idem hos ligneis oppidorum imaginibus riſum mouiſſe populo ſcribit. Hinc Plinius libro xxxv, cap. iiii, Q. Pedium triumphalem & conſularem vocat. eſt enim poſt conſul cum C. Cæſare Diui F.

De Cæſare Imperatore appellato, & aliis honoribus ei habitis.

Cæsar victis Pompeii in Hiſpania filiis, atque omnibus ciuilibus bellis confectis, nouos quoſdam ac ſingulares honores ſibi decerni à ſenatu paſſus eſt; in primis

autem, vt *Pater patriæ* diceretur; *conſul in decennium*, (quem tamen honorē poſt aſpernatus eſt) *dictator in perpetuum* eſſet; *ſacroſanctus* haberetur; Quinctilis menſis a ſuo homine *Iulius* appellaretur; comitia etiam tributa in poteſtate haberet; in acta ſua magiſtratus ineuntes iurarent; poſtremo etiā, vt IMPERATOR appellaretur. IMPERATOREM autē intelligi voluerunt, non eum qui re bene geſta id nominis vel militari ſtudio, vel ſenatus auctoritate conſequutus: ſed qui potentiam & auctoritatē in repub. ſummam adeptus eſſet. Quo nomine ipſe primus, ac deinde filii & nepotes eius S.C. affecti ſunt. quod prænomen appellat Suetonius, cum ait; Tiberius prænomē Imperatoris recuſauit. Quo factum eſt, vt qui poſt eum ſummum ius in rep. obtinuerunt, IMPERATORES appellati ſint. Neque vero priſca illa & militaris Imperatoris appellatio antiquata eſt. ea enim ornabantur, eū rem proſpere in bello geſſiſſent. Itaq; notas etiam rei ſæpius bene geſtæ addebant, cum II, III, aut IIII ſe imperatores ſcriberent: vt apud Ioſephum lib. XIIII Antiquitatum; C. Cæſar Imp. IIII, cos. V, Dictator perpetuus. Et in antiquo epigrammate, hoc; IMP. CÆSAR DIVI F. AVG. PONT. MAX. COS. XIIII. IMP. XX. TRIB. POT. XXXVII. P. P. itemque in aliis de quibus poſt dicemus. Cicero etiam in Philippicis obiecit Antonio, quod aſcribi in faſtis ad Lupercalia iuſſerit; C. CÆSARI DICTATORI PERPETVO M. ANTONIVM CONSVLEM POPVLI IVSSV REGNVM DETVLISSE. Quemadmodum autem Cæſari Imperatoris nomine ſummum in rep. ius & imperium traditum eſt, ſic dictatura eidē, vt ſummam haberet in rep. auctoritatem, mandata eſt. neque enim aut rei gerendæ, aut ſeditionis ſedandæ, aut comitiorum habēdorum, aut vlla alia legitima cauſſa, dictatorem eum factum accepimus. Ex quo intelligi poteſt, vt altiſſimum auctoritatis in rep. faſtigium obtineret, eum dictatorem eſſe creatū. quod ipſi hoc verbo cōſtituendæ reip. voluiſſe exprimere videntur. Itaque ego ſilentibus in tanta re Romanis annalibus, eum II, & III, & IIII dictatorem cōſtituendæ reip. cauſſa, id eſt, vt ſummo iure, atque maximo in rep. imperio vteretur, eſſe creatum ſcripſi. nam primam dictaturam comitiorum habendorum cauſſa cepit.

De Cæſare dictatore IIII, conſule V, ann. DCCIX. *& magiſtru eq & coſ.*

DIO in hunc annum Cæſarem dictatorem V eum M. Æmilio Lepido magiſtro eq. edit: tabulæ autem Capitolinæ & Colotianæ eum dictatorem IIII profitentur. De magiſtro equitum ſcribit Appianus, Cæſarem ſe eum M. Antonio magiſtro eq. conſulem renuntiaſſe; ac M. Lepidum, qui Hiſpaniam per legatos adminiſtrabat, pro Antonio ſibi magiſtrum equitum cooptaſſe. Dio autem, Cæſarem conſules in biennium proximum deſignaſſe, & ipſum vtroque anno dictaturam fuiſſe geſturū; eumque ille alium quendam magiſtrum equitum dixiſſet, Octauium etiam, quamquam adoleſcentem, dixiſſe. cum autem Antonius toto anno conſulatum geſturus eſſet, ac ipſe Lepidum Galliæ Narbonēſi & Hiſpaniæ citeriori præfeciſſet, duos pro iis alios ſeorſum vtrūque magiſterium equitum gerere voluiſſe. Quibus ex verbis hunc ſenſum elicio; Cæſarem in Antonii locum dixiſſe magiſtrū eq. M. Lepidum. at vero cū Lepidus in Hiſpaniam & Galliam paludatus exiturus eſſet, tertium quendam magiſtrum eq. atq; etiam quartum ſibi cooptaſſe. tertium autem fuiſſe C. Octauium; qui initurus erat vbi primum Lepidus paludatus exiret. quartum, Cn. Domitium Caluinum: qui cum eſſet in inſequentem annum deſignatus, interfecto Cæſare dictatore, non iniit. Huius autem facti hanc cauſſam Dio reddit; quod eum Cæſar multis ſe debere ſentiret, his honoribus eorum beneficia compēſare voluerit. Itaque Appianus etiam ait; Octauius magiſter equitum factus in annum à Cæſare fuerat; ex quo Cæſar amicos hoc honore afficiens, annuum eum reddiderat. Plinius libro VII; Repulſa Auguſti in magiſterio equitum apud auunculum; & contra voluntatem eius prælatus Lepidus. Quod autem in fragmentis Capitolinis, quæ ante diuulſa, à me coniuncta ſunt, eſt, PALVDATVS, id eo pertinet, quod ſcribit Dio, M. Lepidum tum ad vrbem cum exercitu & imperio fuiſſe. erat autem exiturus in Galliam vlteriorem & Hiſpaniam citeriorem; quas ei decedens à bello Hiſpanienſi Cæſar tribuerat, cū vlteriori Hiſpaniæ C. Aſinium Pollionē præfeciſſet. Hæc de dictatore & magiſtris eq.

De

De conſulibus autem hæc accepimus. Cæſarem vna cum M. Antonio dictaturam quintam, & conſulatum quintum geſſiſſe, Dio; Appianus, eundem ſe cum M. Antonio conſulem creaſſe ſcribunt. In hunc item annum Cæſarem v, & M. Antoniũ prodit cum faſtis Siculis Caſſiodorus. Eorum meminit quoque lib. primo Macrobius, Quinctilis (inquit) menſis *Iulius* vocatus eſt in honorem Iulii Cæſaris dictatoris, legẽ ferente M. Antonio M.F. cos. quod hoc menſe a.d. *IIII* id. Quinctilis procreatus ſit. In Capitolinis præterea & Colotianis tabulis ſcriptum eſt, C. Cæſarem v cũ M. Antonio M.F. cõſulem fuiſſe: Cæſari autem ſuffectum P. Cornelium P.F. Hic autẽ fuit P. Cornelius Dolabella; quem etiã Cæſar, ſi vixiſſet, ſibi fuit ſubſtituturus. Hic ad conſulatum peruenit nondum prætorius, Dione; xxv annos natus, Appiano auctoribus. Tradit Plutarchus, Cæſarem v conſulem, M. Antonium ſibi collegam cooptaſſe. cum autem ſibi Dolabellam ſufficere veller, eaque de re ad ſenatũ rettuliſſet, Antonium oratione obſtitiſſe: poſt autem, cum iterum Cæſar renuntiari Dolabellã cõſulem iuſſiſſet, obnuntiante Antonio, Cæſarem incœpto deſtitiſſe. Interfecto autem Cæſare, Antonium ſcribit Dio Dolabellam collegam ſibi adiunxiſſe, veritũ, ne ſeditio oriretur ſi eum repudiaſſet. Appianus Dolabellam, qui in reliquum tẽpus anni, vbi Cæſar in Parthos paludatus exiſſet, cõſul futurus erat, Cęſare occiſo, ſtatim ait iniſſe. Vnde Velleius: Dolabella, cæſo Cæſare, quem ſubſtituturus ſibi conſulẽ Cæſar deſignauerat, faſces atque inſignia corripuit. Dolabellæ Syria, Antonio à ſenatu Macedonia, à populo citerior Gallia decreta eſt.

De ouatione C. Cæſaris dict. IIII.

C. CÆSAREM dictatorem IIII, *VII* K. Febr. ex monte Albano ouantem vrbem iniſſe, inuenio ſcriptum in Capitolinis triumphis, eumque triumphum ſextum Cæſaris appellari. Hoc eſt autem id de quo ſcribit Dio, permiſſum eſſe inter alios honores Cæſari, vt poſt ferias Latinas in vrbẽ ex monte Albano inueheretur; id eſt, vt ipſe ait, *ἐκ τοῦ Ἀλβανοῦ ἐς τὴν πόλιν ἐσελαύνῃ*. vnde etiam paulo poſt; *ἐσιππεύοντα αὐτὸν μετὰ τοῦ Ἀλβανοῦ, βασιλέα αὖθις ὠνόμασαν*. quo in loco vereor ne legendum ſit, *ἐσιππεύοντα αὐτὸν ἐκ τοῦ Ἀλβανοῦ*. vt ſit; *Eundem in vrbem equo vectum ex Albano, regem quidam appellarunt.* ſiquidẽ ita ſcribit Plutarchus; *καὶ καταβαίνοντος ἐξ Ἄλβης Καίσαρος εἰς τὴν πόλιν, ἐτόλμησαν αὐτὸν ἀσπάσασθαι βασιλέα*. id eſt, *Quin etiam Cæſarem ex Alba in vrbem deſcẽdentem, regem ſalutare auſi ſunt.* Dixi autem ſupra quemadmodũ *Equo vehi* vſurpetur à Dione pro *Ouantem inire.* Neque vero hic honos idem eſt cum eo cuius Papirius Maſo auctor fuit. ille enim in monte Albano triumphum agere inſtituit: huic conceſſum, vt feriis Latinis actis, in vrbem ouans ex monte Albano iniret. cuius rei vix meminit Suetonius, ſic; Cum è ſacrificio Latinarum reuertẽte eo, inter immodicas ac nouas populi acclamationes; quidã è turba ſtatuæ eius coronã laureã candida faſcia præligatam impoſuiſſet, &c.

De C. Cæſare interfecto, & bello ciuili Antoniano ad Mutinam excitato.

NIHIL eſt vt Cæſare, ſic cæde Cęſaris illuſtrius. quo nos eam etiam breuius, vt cetera perſtringemus. qui plura deſiderabit, is Dionem, Appianum, Plutarchum aliosque, qui hęc plurimis verbis perſequuntur, adire poterit. Singulares igitur Cæſari à ſenatu, quos ſupra breuiter attigimus, exquiſiti honores, inuidiã ei apud ciues excitarunt: præterea quod ille ſenatum, ſe eum plurimis honorificentiſſimisq; decretis adeuntem, ſedẽs pro æde Veneris Genitricis excepit; & quod diadema a M. Antonio conſule collega ſuo inter Lupercos currente, capiti ſuo pro roſtris impoſitum, in ſella repoſuit; & quod Epidio Marullo & Cęſettio Flauo tribunis plebis, inuidiam tamquam regnum affectanti mouentibus, poteſtatẽ abrogauit; & quod proximo ſenatu fama percrebuerat, L. Cottam Quindecimuirum ſententiam dicturũ, vt quoniam libris fatalibus contineretur, Parthos niſi à rege non poſſe vinci, ipſe rex appellaretur. His de cauſſis conſpiratione in eum facta, cuius principes M. Brutus & C. Caſſius, & ex Cæſaris partibus D. Brutus ac C. Trebonius fuerũt, idibus Mart. in curia Põpeii xx*III* vulneribus occiſus eſt; occupatumq; ab interfectoribus eius Capi-

autem, vt *Pater patriæ* diceretur; *conſul in decennium*, (quem tamen honorẽ poſt aſpernatus eſt) *dictator in perpetuum* eſſet; *ſacroſanctus* haberetur; Quinctilis menſis a ſuo homine *Iulius* appellaretur; comitia etiam tributa in poteſtate haberet; in acta ſua magiſtratus ineuntes iurarent; poſtremo etiã, vt IMPERATOR appellaretur. IMPERATOREM autẽ intelligi voluerunt, non eum qui re bene geſta id nominis vel militari ſtudio, vel ſenatus auctoritate conſequutus: ſed qui potentiam & auctoritatẽ in repub. ſummam adeptus eſſet. Quo nomine ipſe primus, ac deinde filii & nepotes eius S.C. affecti ſunt. quod prænomen appellat Suetonius, cum ait; Tiberius prænomẽ Imperatoris recuſauit. Quo factum eſt, vt qui poſt eum ſummum ius in rep. obtinuerunt, IMPERATORES appellati ſint. Neque vero priſca illa & militaris Imperatoris appellatio antiquata eſt. ea enim ornabantur, cũ rem proſpere in bello geſſiſſent. Itaq; notas etiam rei ſæpius bene geſtæ addebant, cum II, III, aut IIII ſe imperatores ſcriberent: vt apud Ioſephum lib. XIIII Antiquitatum; C. Cæſar Imp. IIII, cos. V, Dictator perpetuus. Et in antiquo epigrammate, hoc; IMP. CÆSAR DIVI F. AVG. PONT. MAX. COS. XIIII. IMP. XX. TRIB. POT. XXXVII. P. P. itemque in aliis de quibus poſt dicemus. Cicero etiam in Philippicis obiecit Antonio, quod aſcribi in faſtis ad Lupercalia iuſſerit; C. CÆSARI DICTATORI PERPETVO M. ANTONIVM CONSVLEM POPVLI IVSSV REGNVM DETVLISSE. Quemadmodum autem Cæſari Imperatoris nomine ſummum in rep. ius & imperium traditum eſt, ſic dictatura eidẽ, vt ſummam haberet in rep. auctoritatem, mandata eſt. neque enim aut rei gerendæ, aut ſeditionis ſedandæ, aut comitiorum habẽdorum, aut vlla alia legitima cauſſa, dictatorem eum factum accepimus. Ex quo intelligi poteſt, vt altiſſimum auctoritatis in rep. faſtigium obtineret, eum dictatorem eſſe creatũ. quod ipſi hoc verbo cõſtituendæ reip. voluiſſe exprimere videntur. Itaque ego ſilentibus in tanta re Romanis annalibus, eum II, & III, & IIII dictatorem cõſtituendæ reip. cauſſa, id eſt, vt ſummo iure, atque maximo in rep. imperio vteretur, eſſe creatum ſcripſi. nam primam dictaturam comitiorum habendorum cauſſa cepit.

De Cæſare dictatore IIII, conſule V, ann. DCCIX. *& magiſtris eq & coſ.*

Dio in hunc annum Cæſarem dictatorem V cum M. Æmilio Lepido magiſtro eq. edit: tabulæ autem Capitolinæ & Colotianę eum dictatorem IIII profitentur. De magiſtro equitum ſcribit Appianus, Cæſarem ſe cum M. Antonio magiſtro eq. conſulem renuntiaſſe; ac M. Lepidum, qui Hiſpaniam per legatos adminiſtrabat, pro Antonio ſibi magiſtrum equitum cooptaſſe. Dio autem, Cæſarem conſules in biennium proximum deſignaſſe, & ipſum vtroque anno dictaturam fuiſſe geſturũ; cumque ille alium quendam magiſtrum equitum dixiſſet, Octauium etiam, quamquam adoleſcentem, dixiſſe. cum autem Antonius toto anno conſulatum geſturus eſſet, ac ipſe Lepidum Galliæ Narbonẽſi & Hiſpaniæ citeriori præfeciſſet, duos pro iis alios ſeorſum vtrũque magiſterium equitum gerere voluiſſe. Quibus ex verbis hunc ſenſum elicio; Cæſarem in Antonii locum dixiſſe magiſtrũ eq. M. Lepidum. at vero cũ Lepidus in Hiſpaniam & Galliam paludatus exiturus eſſet, tertium quendam magiſtrum eq. atq; etiam quartum ſibi cooptaſſe. tertium autem fuiſſe C. Octauium; qui initurus erat vbi primum Lepidus paludatus exiret. quartum, Cn. Domitium Caluinum: qui cum eſſet in inſequentem annum deſignatus, interfecto Cæſare dictatore, non iniit. Huius autem facti hãc cauſſam Dio reddit; quod eum Cæſar multis ſe debere ſentiret, his honoribus eorum beneficia compẽſare voluerit. Itaque Appianus etiam ait; Octauius magiſter equitum factus in annum à Cæſare fuerat; ex quo Cæſar amicos hoc honore afficiens, annuum eum reddiderat. Plinius libro VII; Repulſa Auguſti in magiſterio equitum apud auunculum; & contra voluntatem eius prælatus Lepidus. Quod autem in fragmentis Capitolinis, quæ ante diuulſa, à me coniuncta ſunt, eſt, PALVDATVS, id eo pertinet, quod ſcribit Dio, M. Lepidum tum ad vrbem cum exercitu & imperio fuiſſe. erat autem exiturus in Galliam vlteriorem & Hiſpaniam citeriorem; quas ei decedens à bello Hiſpanienſi Cæſar tribuerat, cũ vlteriori Hiſpaniæ C. Aſinium Pollionẽ præfeciſſet. Hæc de dictatore & magiſtris eq.

De

De conſulibus autem hæc accepimus. Cæſarem vna cum M. Antonio dictaturam quintam, & conſulatum quintum geſſiſſe, Dio; Appianus, eundem ſe cum M. Antonio conſulem creaſſe ſcribunt. In hunc item annum Cæſarem $\bar{v}$, & M. Antoniũ prodit cum faſtis Siculis Caſſiodorus. Eorum meminit quoque lib. primo Macrobius, Quinctilis (inquit) menſis *Iulius* vocatus eſt in honorem Iulii Cæſaris dictatoris, legẽ ferente M. Antonio M.F. cos. quod hoc menſe a.d. *IIII* id. Quinctilis procreatus ſit. In Capitolinis præterea & Colotianis tabulis ſcriptum eſt, C. Cæſarem v cũ M. Antonio M.F. cõſulem fuiſſe: Cæſari autem ſuffectum P. Cornelium P.F. Hic autẽ fuit P. Cornelius Dolabella; quem etiã Cæſar, ſi vixiſſet, ſibi fuit ſubſtituturus. Hic ad conſulatum peruenit nondum prætorius, Dione; XXV annos natus, Appiano auctoribus. Tradit Plutarchus, Cæſarem $\bar{v}$ conſulem, M. Antonium ſibi collegam cooptaſſe. cum autem ſibi Dolabellam ſufficere vellet, eaque de re ad ſenatũ retuliſſet, Antonium oratione obſtitiſſe: poſt autem, cum iterum Cæſar renuntiari Dolabellã cõſulem iuſſiſſet, obnuntiante Antonio, Cæſarem incœpto deſtitiſſe. Interfecto autem Cæſare, Antonium ſcribit Dio Dolabellam collegam ſibi adiunxiſſe, vetitũ, ne ſeditio oriretur ſi eum repudiaſſet. Appianus Dolabellam, qui in reliquum tẽpus anni, vbi Cæſar in Parthos paludatus exiſſet, cõſul futurus erat, Cęſare occiſo, ſtarim air iniiſſe. Vnde Velleius: Dolabella, cæſo Cæſare, quem ſubſtituturus ſibi conſulẽ Cæſar deſignauerat, faſces atque inſignia corripuit. Dolabellæ Syria, Antonio à ſenatu Macedonia, à populo citerior Gallia decreta eſt.

De ouatione C. Cæſaris dict. IIII.

C. CÆSAREM dictatorem $\overline{IIII}$, *VII* K. Febr. ex monte Albano ouantem vrbem iniſſe, inuenio ſcriptum in Capitolinis triumphis, eumque triumphum ſextum Cæſaris appellari. Hoc eſt autem id de quo ſcribit Dio, permiſſum eſſe inter alios honores Cæſari, vt poſt ferias Latinas in vrbẽ ex monte Albano inueheretur; id eſt, vt ipſe ait, ἐκ τοῦ Ἀλβανοῦ ἐς τὴν πόλιν ἐσελαύνῃ. vnde etiam paulo poſt; *ἐσιππεύοντα αὐτὸν μετὰ τοῦ Ἀλβανοῦ, βασιλέα αὖθις ὠνόμασαν.* quo in loco vereor ne legendum ſit, *ἐσιππεύοντα αὐτὸν ἐκ τοῦ Ἀλβανοῦ.* vt ſit; *Eundem in vrbem equo vectum ex Albano, regem quidam appellarunt.* ſiquidẽ ita ſcribit Plutarchus; καὶ καταβαίνοντος ἐξ Ἄλβης Καίσαρος εἰς τὴν πόλιν, ἐτόλμησαν αὐτὸν ἀσπάσασθαι βασιλέα. id eſt, *Quin etiam Cæſarem ex Alba in vrbem deſcẽdentem, regem ſalutare auſi ſunt.* Dixi autem ſupra quemadmodũ *Equo vehi* vſurpetur à Dione pro *Ouantem inire.* Neque vero hic honos idem eſt cum eo cuius Papirius Maſo auctor fuit. ille enim in monte Albano triumphum agere inſtituit: huic conceſſum, vt feriis Latinis actis, in vrbem ouans ex monte Albano iniret. cuius rei vix meminit Suetonius, ſic; Cum è ſacrificio Latinarum reuertẽte eo, inter immodicas ac nouas populi acclamationes; quidã è turba ſtatuæ eius coronã laureã candida faſcia præligatam impoſuiſſet, &c.

De C. Cæſare interfecto, & bello ciuili Antoniano ad Mutinam excitato.

NIHIL eſt vt Cæſare, ſic cæde Cęſaris illuſtrius. quo nos eam etiam breuius, vt cetera perſtringemus. qui plura deſiderabit, is Dionem, Appianum, Plutarchum aliosque, qui hęc plurimis verbis perſequuntur, adire poterit. Singulares igitur Cæſari à ſenatu, quos ſupra breuiter attigimus, exquiſiti honores, inuidiã ei apud ciues excitarunt: prætereaquod ille ſenatum, ſe eum plurimis honorificentiſſimiſq; decretis adeuntem, ſedẽs pro æde Veneris Genitricis excepit; & quod diadema a M. Antonio conſule collega ſuo inter Lupercos currente, capiti ſuo pro roſtris impoſitum, in ſella repoſuit; & quod Epidio Marullo & Cęſettio Flauo tribunis plebis, inuidiam tamquam regnum affectanti mouentibus, poteſtatẽ abrogauit; & quod proximo ſenatu fama percrebuerat, L. Cottam Quindecimuirum ſententiam dicturũ, vt quoniam libris fatalibus contineretur, Parthos niſi à rege non poſſe vinci, ipſe rex appellaretur. His de cauſſis conſpiratione in eum facta, cuius principes M. Brutus & C. Caſſius, & ex Cæſaris partibus D. Brutus ac C. Trebonius fuerũt, idibus Mart. in curia Põpeii XX*III* vulneribus occiſus eſt; occupatumq; ab interfectoribus eius Capi-

tolium. Obliuione deinde cędis eius in ſententiam Ciceronis à ſenatu decreta, obſidibus Antonii & Lepidi filiis acceptis, coniurati è Capitolio deſcenderunt. Cæſaris corpus, cum in campum Martium deferretur, à plebe ante Roſtra crematum eſt. Dictatura lege Antonii cōſulis in perpetuum ſublata. C. Amatius, humillimæ ſortis homo, qui ſe C. Marii filium ferebat, cum apud credulam plebē ſeditiones moueret, iuſſu Dolabellæ, qui in locum Cæſaris cōſulatum exceperat, interfectus eſt. C. Octauius ſororis Cęſaris nepos, teſtamento heres ex parte dimidia inſtitutus, & in nomen adoptatus, Romam ex Epiro venit, quo illum Cæſar præmiſerat, bellū in Parthos illaturus; ominibuſque proſperis exceptus, ex teſtamento nomen Cæſaris aſſumpſit. In confuſione rerum ac tumultu, M. Lepidus pontificatum maximum in locū Cæſaris intercepit. Senatus Dolabellæ Syriam, Antonio Macedoniā prouincias decreuit. Poſt autem cum M. Antonius impotenter dominaretur, legemque de Macedonia prouincia permutanda, & Gallia citeriore accipiēda, quā à ſenatu impetrare non poterat, ad populum per vim tuliſſet, & Octauium quoque, petiētem vt ſibi aduerſus auūculi percuſſores adeſſet, magnis iniuriis affeciſſet: Octauius ſibi & reip. vires cōtra eum paraturus, deductos à patre in colonias veteranos excitauit. legiones Martia & quarta, ſigna ab Antonio ad Octauium tranſtulerunt. deinde & complures ſæuitia M. Antonii paſſim in caſtris ſuis trucidati, quia ei ſuſpecti erant, ad eundem deſciuerunt. D. Brutus, qui prouinciam Galliam primum à Cęſare datam, poſt, interfecto eo, à ſenatu confirmatam pro cos. obtinebat, vt irrumpenti in eam Antonio obſiſteret, Mutinę cum exercitu ſubſtitit, ſeq; ab Antonio ibi circumuallatum obſideri permiſit. Appianus, Dio, Plutarchus, Epitomæ, omnes.

DE COS. AN. DCCX.

CASSIODORVS, & cum Siculis ceteri, conſules edunt in hunc annum C. Panſam, A. Hirtium. quos Dio vocat C. Vibium Panſam Capronianum, A. Hirtium A. F. id quod recte factum puto. in libro enim peruetuſto, quē Cuſpinianus ſæpe citat auctorem, ita eſt;

C. Iulius ....
Cretonianus ....
M. Æmilius II ....
Antonius Seruilius Iſauricus II. ex quo apparet, Cretonianum cognomen eſſe Panſæ, forte corruptum, pro Caproniano. Hirtius, vnus exſtitit ex filiis proſcriptorum à Sulla, quos Cæſar ad honores euexit; auctore Dione. idem A. Hirtius A. F. dicitur in tabula Capitolina: C. Panſa C. F. in Colotiana. oſtēdit etiam mihi nummos duos argenteos PAVLVS MANVTIVS, qui in hoc litterarum genere, ſingulari cum induſtriæ & doctrinæ laude iam per multos annos verſatur, in quorū altero erat; C. VIBIVS C. F. PANSA: in altero; C. VIBIVS C. F. C. N. PANSA. Hunc annum, quo Hirtius & Panſa conſules fuerunt, vocant Solinus & Rufus DCCX ab vrbe condita; in quo cum Capitolina ſumma conſentiunt. Hi conſules ante à Cæſare deſignati fuerant quam interficeretur, tum eum expeditionem in Parthos adornās, in inſequentes plures annos magiſtratus creauit. C. Panſa anno DCCII, Marcello & Sulpicio cos. tribunatum pl. geſſit; quemadmodum ex epiſtola quadam Cœlii colligitur.

De Hirtio & Panſa cos. ad Mutinam Antoniano bello occiſis.

DVM M. Antonius Brutum Mutinæ obſidebat, K. Ian. Hirtio & Panſa cos. in ſententiam Ciceronis S. C. factum eſt, vt C. Cæſar, qui priuato conſilio pro rep. arma cōtra Antonium ſumſerat, pro prætore bellum gereret, ſenator eſſet, & ſententiam loco prætorio diceret. D. Bruto, qui Antonio reſtitiſſet; & legionibus, quæ eum reliquiſſent, maxima quoque laus tributa eſt. Cum legati ad Antonium de pace miſſi L. Piſo, L. Philippus, Ser. Sulpicius, re infecta reuerſi eſſent, populus Ro. ſaga ſumpſit. belloque contra Antonium à ſenatu decreto, Hirtius conſul ad bellum profectus, eumque paucis poſt diebus Panſa conſequutus eſt. Cęſar atque Hirtius, Bononia in poteſtatem

poteſtatem redacta,propius admotis caſtris, Brutum de ſuo aduētu atq; auxillo certiorem fecerunt.Prœliis aliquot ſecūdis elatus Antonius,relictis qui Cæſaris & Hirtii caſtra oppugnarent,clam in Panſam adueniētem Bononiam verſus XVII K. Maii contendit,ac proſpere cum eo pugnauit. Audita re Hirtius redeunti in ſua caſtra Antonio ſe obtulit,ac fuſis eius copiis,fortunam vtriuſque partis æquauit.ex ea re & cōſules & Cæſar Imperatores tum à ſenatu,tum à militibus appellati ſunt; quāuis Panſa male pugnaſſet,Cæſar omnino ne pugnaſſet quidem. Paucis poſt diebus ſummo prœlio dimicatū eſt:in quo fugatus & caſtris atque exercitu exutus Antonius,ad M. Lepidum proconſulem in Galliam cum paucis profugit.Hirtius poſt victoriam inimicorum caſtris ſaucius obiit. Panſa paucis poſt diebus Bononiæ item ex vulnere mortuus eſt.Bruto & Mutina obſidione liberatis, ſolus Cæſar incolumis glorioſiſſima victoria potitus eſt.Dio, Appianus,Galba in epiſtolis,alii.

De C.Cæſare Octauiano,& Q.Pedio coſ.ſuffectis.

C. OCTAVIVS, patre natus eſt C. Octauio, viro prætorio, cuius ante meminimus; matre Atia,quæ ex Iulia Cæſaris dictatoris ſorore,& M.Atio Balbo genita fuerat. Itaque ipſe,Cæſaris neptis filius;Cæſar ipſe maior,eius auunculus fuit; vt Suetonius & Velleius tradunt.adoptatus autem à C.Cæſare,atque heres relictus,C.Iulius Cæſar *Octauianus* dictus eſt. Hic, fugato (vt dixi) Antonio,ſenatui grauiſſime offenſus eſt,cum ſupplicationem LX dierum,ac triumphum,& bellum contra Antonium Bruto,qui pugnam è mœnibus otioſus ſpectauerat,decerniſſe autem,qui remp.liberaſſet,primum omnino præteriri, deinde vero conſularibus ornamentis affici , & vt prętor fieret ac cōſul ante X annos quam per leges liceret,ſibi tantū permitti videret. Itaque cum à ſenatu,vt conſul in locum conſulum occiſorum fieret, impetrare non potuiſſet, quod precibus nequiret,id ſibi armis tētandum putauit.Recōciliata enim cum M.Antonio,& M.Lepido,qui iam Antonium fugientem receperat,gratia,exercitu Romam adducto,conſul annos tantum XX natus creatus, Q. Pedium ſibi collegam ſubrogauit. Hæc Dio,& Appianus. Quæ eadem elegantiſſime etiam Suetonius ita;Cæſar conſulatum vigeſimo ætatis anno inuaſit, admotis hoſtiliter ad vrbem legionibus,miſſiſque qui ſibi exercitus nomine depoſcerent: cum quidem cunctante ſenatu,Cornelius centurio princeps legationis,reiecto ſagulo,oſtēdens gladii capulum,nō dubitaſſet in curia dicere; Hic faciet,ſi vos non feceritis. Et Velleius ſic; Omnia,antequam fugaretur Antonius, honorifice à ſenatu in Cæſarem exercitumq; eius decreta ſunt,maxime auctore Cicerone. ſed vt receſſit metus, erupit voluntas, protinuſque Pōpeianis partibus rediit animus. D. Bruto,quod alieno beneficio viueret,decretus triumphus:Pāſæ atque Hirtii corpora publica ſepultura honorata. Cæſaris adeo nulla habita mentio,vt legati,qui ad exercitum eius miſſi erant, iuberētur ſummoto eo milites alloqui.negauere milites ſine imperatore ſuo vlla ſe audituros mandata.Hoc tempore Cicero Cæſarem laudandum & tollēdum cenſebat: cū aliud diceret,aliud intelligeret.Poſt inter Antonium & Cæſarem concordia cōpoſita eſt, & affinitas contracta, deſponſa priuigna Antonii Clodia Cæſari. conſulatumq; iniit Cæſar pridie quam viginti annos impleret X K. Octobr. cum collega Q. Pedio, poſt V. C. annis DCCVIII. Diſſentit autem à Velleio Dio, qui ſcribit Auguſtum mortuum eſſe XIIII K.Septembr.eodem met die quo primum cōſulatum ceperat.itemq; ſextilem menſem *Auguſtum* appellatum, quod eo menſe primum conſulatum inierat. natum autem IX K. Octobr. conſule Cicerone, tradit Suetonius: vt, ſi pridie quam XX annos impleret,iniit,X K. Octobris eum iniiſſe neceſſe ſit. Tacitus etiam in libro de oratoribus, Hirtio & Panſa coſ. inquit, Diuus Auguſtus in locum Panſæ & Hirtii ſe & Q. Pedium conſules ſuffecit. His comitiis habendis duos proconſules creatos eſſe à prætore vrbano narrat Dio: neque enim tam exiguo tēpore interreges prodi potuiſſe,abſentibus pleriſque ex iis qui patricios magiſtratus gerebant. Idem etiam notat,neminem,hac ætate conſulem ante factum: Cæſarem autem ſe non iterū conſulem ſcripſiſſe,quamuis conſularia ante à ſenatu ornamēta adeptus eſſet: quod poſt à Seuero Imp.factum eſt,qui Plautianum II conſulem pronuntiauit, quod eum ante conſularibus inſignibus affeciſſet. Eſt autem *Conſularibus ornamentis afficere,*

perinde in ſenatu atque in ciuitate rationem alicuius habere, atque ſi ille vere cõſul fuiſſet. Q. Pedius is eſt qui (Dione auctore) prætor fuit anno DCCV, biennio autem ante triumphauit, heres à Cæſare relictus ex quadrante, vt apud Suetonium ſcriptum eſt.

De III uiris reip. conſtituenda.

CVM Cæſar in cõſulatu nihil aliud moliretur quam vt patris interfectores vlciſceretur, Q. Pedium collegam legem ferre iuſſit de quæſtione habenda in eos quorum ille opera occiſus eſſet; poſtulatiq; ea lege M. Brutus, C. Caſſius, & D. Brutus, abſentes damnati ſunt. Cum M. Antonii opes C. Aſinius Pollio, qui Hiſpaniæ; & L. Munatius Plancus, qui Galliæ præerant, cum ſuis exercitibus adiũcti auxiſſent; & D. Brutus, cui ſenat⁹, vt perſequeretur M. Antonium, mãdauerat, relictus à legionibus ſuis profugiſſent, iuſſu Antonii, in cuius poteſtatẽ venerat, à Capeno Sequano ad Aquileiam interemptus eſt. Cæſar cum M. Brutum, qui Macedoniam; & C. Caſſium, qui Syriam ex ſenatus conſulto obtinebant, nullo pacto armis vlciſci poſſet, cum M. Antonio & M. Lepido (vt antea dixi) pace facta, poſtquam conſul creatus eſt, vtrumque ex Gallia in Italiam accerſiuit. Congreſſi omnes in agro, vt ait Dio, Bononiẽſi; vt Appianus, Mutinenſi, conſultationes ſummas de ordinanda & corrigenda republ. habuerunt. Itaque ſe triumuiros reip. conſtituendæ cum ſummo imperio in quinquẽnium renunciarunt. Lepido Hiſpanias & Narbonenſem Galliam, Antonio reliquas Gallias; Cæſari vtramque Libyam vna cũ Siciliã ac Sardinia prouincias diſtribuerũt. Magiſtratus, nec ſenatu nec populo conſulto, quibus ipſi voluiſſent, mãdari; Lepidũ in D. Bruti occiſi locum in inſequentem annum conſulem creari; eumque Romam ac reliquam Italiam tueri; Antonium & Cæſarem, bello Caſſium & Brutũ perſequi; proſcriptionem ac cædem inimicorum ciuium edi voluerunt. Atque his conſultationibus perfectis, cum confeſtim omnes Romam veniſſent, ſinguli interiectis diebus vrbem ingreſſi, quæ decreuerant, exſequuti ſunt. Suià quoque inimici, plurimi equites, CXXX ſenatores proſcripti ſunt; inter quos L. Paullus frater M. Lepidi, & L. Cæſar auunculus Antonii, &, qui Cæſarem ſuis ſententiis ornauerat, M. Cicero, cuius occiſi à Popillio legionario milite, cum haberet annos LXIII, caput cum manu dextra in roſtris poſitum eſt. Hæc Dio, & Appianus, & alii. Quo autem die inierint, & quouſq; in hoc honore fuerint, facile intelligi ex lapide Colotiano poteſt; in quo ita eſt;

M. ÆMILIVS. M. ANTONIVS. IMP. CÆSAR. III. VIR. R. P. C.
EX A. D. V. K. DEC. AD PR. K. IAN. SEX.

ſignificat autem eos v K. Decemb. iniſſe, vt pr. K. Ian. quinto poſt anno abdicarent, qui dies pridie K. Ian. ſextas ab illo die erat futurus.

Cur Octauius Imp. Cæſar dictus ſit.

C. OCTAVIVS, iam inde interfecto Cæſare ex Apollonia Romam reuerſus, hereditatẽ Cæſaris, & nomen eius; ſibi non lege, ſed teſtamento tãtum vindicarat. Lex autem adoptionis curiata erat; quæ ne tum ferretur, Antonius conſul per tribunos interceſſit. hoc autem anno, vbi conſulatum iniuit, ipſe legem curiatam tulit; atq; in nomen patris lege tranſiit. Itaque ab hoc tempore ab omnibus *C. Cæſar*, eſt appellatus, cum ante non ita ab omnibus vocaretur. eodemque etiam tempore *Imp. Cæſarem* dici cœptum puto; primum, quod ita pater eius ex ſenatus cõſulto, & filii eius, & nepotes appellarentur; deinde, quod in Capitolina eius ouatione triennio poſt ita vocatur; IMP. CÆSAR DIVI F. C. N. Eſt autem intelligendum, tum cum conſulatum iniit, C. Iulium C. F. in Capitolinis tabulis ſcribi; quia adhuc lex curiata lata non erat, qua Imperatoris prænomẽ patrium adipiſceretur. poſt autem lata lege, tum cum triumuiratum iniit, hoc prænomen vſurpaſſe. neque enim Dioni aſſentior, qui ipſo & Sex. Appuleio cos. hoc ipſum ſibi prænomen vindicaſſe ait. niſi ita intelligamus, hoc primũ anno, ex lege curiata; eo vero, ex rebus eius geſtis, & ex S. C. ita vocatum fuiſſe. vt quemadmodum Scipio Æmilianus primum Africani cognomen ab auo hereditarium habuit; poſt Carthagine deuicta, ex victoria ſibi comparauit;

hic & ipſe primum à patre, poſt à ſe hoc prænomẽ acceperit. Idem Cæſar pater *Diuus* appellatus eſt. ſiquidem, vt ait Suetonius, ludis, quos primo cõſecratos ei heres Octauius edebat, ſtella crinita per ſeptem dies continuos fulſit, exoriens circa vndecimã horam; creditumq; eſt, animam eſſe Cæſaris in cœlũ recepti. & hac de cauſſa ſimulacro eius in vertice additur ſtella. Lepido autem & Plãco cos. diuini honores (vt ait Dio) Cæſari mortuo à triumuiris decreti ſunt; Ne idibus Martiis, qui dies ſolennis erat habẽdo ſenatui, in poſterum ſenatus haberetur: Vt curia Põpeia, in qua ipſe occiſus erat, obſtrueretur; Vt ædes ei in foro, vbi crematum eius corpus erat, conſtrueretur: Vt ſimulachrum eius ludis Circenſibus cum ſimulacro Veneris circumferretur: Si qua victoria nũtiaretur, vt ſeorſum ei victori & mortuo ſacrificaretur; Ne imago eius in propinquorum funeribus efferretur: Vt qui in ædẽ eius confugiſſet, ab iniuria tutus eſſet. Itaque ab illo tempore Octauius ſe *Diui* F. (vt puto) appellauit.

De P. Ventidio & C. Carrinate cos. ſuffectis.

CVM Cæſar inito triumuiratu, ſponte ſe conſulatu, cuius cauſſa bellum patriæ intulerat, abdicaſſet, & Q. Pedius collega eius in magiſtratu mortuus eſſet, placuit triũuiris conſules in reliquum anni ſufficere. Itaq; & quendam alium, & P. Ventidium, qui tum præturam gerebat, conſules ſubrogarunt. Hæc Dio. Idem etiam cognoſci poteſt ex tabula Capitolina, atq; etiam multo apertius ex Colotiana, in qua ſuffecti conſules nominantur C. Carrinas C. F. P. Ventidius P. F. C. Carrinatis meminit Dio lib. *LI*; ac patrem eius à Sylla proſcriptum, ipſum ad magiſtratus ſublatum eſſe, & de Morinis triumphaſſe ait. De P. Ventidio ſic Velleius; Annus DCCIX vidit Ventidium conſularem prætextam iungere prætoriæ. Et Valerius lib. *VI*; In Ventidio illud eximium, quod eodem anno prætor & conſul factus eſt. Hunc Ventidium Baſſum vocat Eutropius & Gellius: de quo poſt plura in eius triumpho, quẽ primus de Parthis egit, afferemus.

De triumphis L. Munatii Planci pro cos. M. Lepidi III uiri R. P. C. pro cos.

L. MVNATIVM Plancum pro cos. ex Gallia triumphaſſe hoc anno *IIII* K. Ian. M. Lepidum *II* uirum R. P. C. pro cos. ex Hiſpania pr. d. K. Ian. inuenio ſcriptũ in Capitolinis triumphis. Ac Planci quidem triumphum video comprobari in quodam epigrammate, quod eſſe Caietæ traditur ab iis qui librum veterum inſcriptionum confecerunt. id autem eſt eiuſmodi; L. MVNATIVS L. F. L. N. L. PRON. PLANCVS COS. CENS. IMP. II. VIIVIR EPVL. TRIVMPHAVIT EX RHETIS. ÆDEM SATVRNI FECIT DE MANVBIIS. AGROS DIVISIT IN ITALIA BENEVENTI. IN GALLIA COLONIAS DEDVXIT, LVGDVNVM ET RAVRICAM. Galliæ autem vlteriori præfuiſſe hoc tempore Plancum cum Dio & ceteri tradiderunt; tum etiã ex epiſtolis Ciceronis cognoſci facile poteſt. Quinctiam M. Lepidum triumuirum, dũm ciuium proſcriptorum cædes fieret, de Hiſpanis triumphaſſe ſcribit Appianus. quem eundem Galliam & Hiſpaniam priore anno à Cæſare obtinuiſſe ante notauimus. Itaque Dio tradit, Lepidum, cum Hiſpaniam citeriorem obtineret, Sex. Pompeium vt Hiſpania decederet, bonorum paternorum recuperatione induxiſſe; idq; fœdus à M. Antonio conſule comprobatum eſſe. Eundem etiam in Galliæ parte moratũ eſſe omnes oſtendunt qui ſcribunt Antoniũ Mutina pulſum, ad eum trans Alpes in Galliam confugiſſe; præterea litteræ eius ad Ciceronem è Gallia ſcriptæ. Adiicit Dio, ſenatum Lepidum & Plancum è Gallia ad opem D. Bruto ferendam euocaſſe: vbi autem accepit, M. Silanum Lepidi præfectum ſubſidio Antonii veniſſe, veritum ne Plancus ſe cum Lepido coniungeret, vtrumque in prouincia manere iuſſiſſe: ac ne quid ſuſpicari poſſent, iis qui ab Allobrogibus Vienna Narbonenſi pulſi fuerant, vt inter Rhodanum & Ararim vrbem conderent, negotium dediſſe: eoſque *Lugdunum* condidiſſe. Velleius, Lepidum, decreta ſibi Hiſpania, in Gallia moratum ait. De triumphis autem ab his cos. actis, ſic ſcribit: Lepidus triumuir Paullum fratrem proſcripſit. Planco non defuit gratia ad impetrandum, vt frater eius

Plancius Plotius proſcriberetur. eoque inter iocos militares, qui currum Lepidi Plãcique ſequuti erãt, inter exſecrationem ciuiũ vſurpabant hunc verſum; *De Germanis non de Gallis duo triumphant conſules.* Hæc ille. Conſules autem intelligit deſignatos. alioquin hi triumphi in poſterum annum eſſent referendi.

DE COS. AN. DCCXI.

CASSIODORVS cum faſtis Siculis conſules ſubiicit M. Lepidum, L. Plancum; Dio M. Æmilium Lepidum II, L. Munatium L. F. Plancum. Horum meminit Suetonius in Tiberio, cum ait, Tiberium M. Æmilio Lepido II, Munatio Planco cos. poſt bellum Philippenſe eſſe natum. In lapide Colotiano eſt, - MVNATIVS L. F. M. ÆMILIVS M. F. In hunc autem etiam annum conſules iam anteà Cæſare deſignati fuerant, auctore Dione, D. Brutus & L. Plancus. verum Bruto priore anno lege Pedia damnato, ac poſt occiſo, & occupata à triumuiris rep. placuit M. Lepidum triumuirum, qui ante etiam cum Cæſare III conſule conſul fuerat, cum Planco, qui & ipſe, ſequutus Antonium, à rep. deſciuerat, conſulatum adminiſtrare. Ceterum Brutus ipſe à Plutarcho, Appiano, Dione, Zonara *Albinus* vocatur; credo quod è Brutis fuerit in Albinos adoptatus. exſtat enim nummus argenteus apud Lauredanum talis; A. POSTVMIVS A. F. ALBINVS BRVTI F. COS. DES.

De cenſoribus.

IN hunc annum cenſores edit ſcriptor lapidis Colotiani - ANTONIVM & P. SVLPICIVM: eoſque luſtrum nullum feciſſe notat. Eius me viri auctoritas mouit, vt eos cenſores huic commẽtario aſcriberem, quamuis ne verbum quidem de iis in annalibus illis inuenirem. Ego vero L. Antonium eſſe puto. Nam Marcus hoc anno in Macedonia bellũ gerit cõtra Caſſium; Caius à Bruto iam interfectus erat; auctore Dione. P. autem Sulpicium Quirinum eſſe ratus ſum, patrem fortaſſe eius qui conſul eſt an. DCCXLI. In faſtis eos non ſcripſi; quia Lepidum & Plancum cenſores ab auctoribus Capitolinis ſtudioſe poſt præteriri animaduerti. quaſi vero, poſtquam Cæſar cẽſoriam poteſtatem ſibi abrogauit, ac cenſoris nomen reſpuit, cenſura nulla fuerit.

De triumpho P. Vatinii pro cos. de Illyrico.

P. VATINIVS pro conſule de Illyrico triumphauit hoc anno: ſiquidem triumphus eius in Capitolinis tabulis interiectus eſt inter Lepidi & Antonii triumphos; quorũ ille prid. K. Ian. pro cos. triumphauit priore anno, hic K. Ian. poſtero. Triumphi autẽ huius mentionem nullam apud quemquam inueni. De rebus autẽ ab eo in Illyrico geſtis hæc tradita ſunt; P. Vatinius extremo menſe anni DCCVI cõſul à Cæſare dictatore II factus, ab eo miſſus eſt in Illyricum cum legionibus; an DCCVII, an DCCVIII anno, parum conſtat. Epiſtolæ quidem exſtant P. Vatinii Imp. ex Illyrico ad Ciceronem ſcriptæ, quibus ſupplicationes ob rẽ bene geſtam petit. verba eius hæc ſunt; Cæſar adhuc mihi iniuriam facit. de meis ſupplicationibus & rebus geſtis Dalmaticis adhuc non refert, quaſi vero nõ iuſtiſſimi triumphi in Dalmatia res geſſerim. nam ſi hoc exſpectandum ſit; dum totum bellum conficiam, viginti oppida ſunt Dalmatiæ antiqua; quæ ipſi ſibi aſciuerunt, amplius ſexaginta. hæc niſi omnia expugno, ſi mihi ſupplicationes non decernuntur, longe alia conditione ego ſum, ac ceteri imperatores. ego poſt ſupplicationes mihi decretas in Dalmatiam profectus ſum. ſex oppida vi oppugnãdo cepi, & arcem eorum totam; ex qua me niues, frigora, imbres detruſerunt. indigneque mi Cicero oppidum captum, & bellum iam confectũ relinquere ſum coactus. Vale. non. Decemb. Narona. Dio etiam ſcribit, Vatinium, cum Illyrico præeſſet, Dyrrhachium occupaſſe; atq; M. Bruto, qui in Macedoniam cum imperio venerat, obſtitiſſe: poſtremo autem Vatinianos milites ſe ad Brutũ cõtuliſſe. Itaque Velleius quoq; M. Brutum Vatinio legiones extorſiſſe adſcribit. Quibus ex verbis apparet, rem per plures annos à Vatinio eſſe in Illyrico geſtam. Cauſſam etiam, cur Cæſar Vatinium in Illyricum miſerit, narrat in Illyrica Appianus, his verbis; Illyrii, veriti ne quid detrimenti à Cæſare, cum in Parthos tẽderet, acciperẽt, legatos ad eum miſerunt, veniam petentes, quod in eius exercitum deliquiſſent.

Cæſar ita ſe illis ignoſcere reſpondit, ſi ipſi tributa & obſides dediſſent. quæ cũ illi ſe facturos eſſe affirmarent, Vatinium eius rei cauſſa cum tribus legionibus & magno equitatu ad eos miſit. Cum autem, mortuo Cæſare, Vatinio neque obſides neq; tributa darent, Vatinium ipſum, à quo bello oppreſſi fuerant, prœlio victum Dyrrhachium compulerunt. His de rebus hoc anno triumphaſſe cum Imp. Cæſaris gratia exiſtimare licet.

De bello Philippenſi cum M. Bruto & C. Caſſio.

M. Brvtvs & C. Caſſius prætores vrbani quo anno Cæſarem interfecerunt, cum Antonium cos. à rep. defeciſſe animaduertiſſent, in ſuas prouincias Cretã & Bithyniam exierunt; vt D. Brutus in Galliam citeriorem, C. Trebonius in Aſiam. Cum autem eas prouincias ad res magnas gerendas parum momenti habere intelligerent, Brutus in Macedoniã, Caſſius in Syriam contenderunt. Cum C. Antonius poſt præturam, quam cum Bruto geſſerat, in Macedoniam, Q. Hortenſio prætore decedẽte, paulo ante veniſſet, à Bruto, adiunctis ſibi Vatinii, qui Dyrrhachii erat, militibus, Apolloniæ captus eſt. Ita Brutus, tota Epiro ac Macedonia in poteſtatem redactis, à ſenatu præeſſe Macedoniæ iuſſus eſt. Inde cum in Aſiam contrahendorum auxiliorum cauſſa ſe cõtuliſſet, Gellii Poplicolæ inſidias paſſus eſt. C. Antonius, cum ex cuſtodia à quibuſdam Apolloniæ per vim eriperetur, a C. Clodio cuſtode eius occiſus: Gellius comprehenſus, M. Meſſallæ fratri, Caſſii amico, cõdonatus eſt. Brutus, cum in Europam traiiceret, Adali agrum populo Ro. ab eo moriẽte relictum recepit; & Beſſis in Macedoniam irrumpentibus ope reguli Rhaſcyporidis victis, Imperatoris nomen ſibi peperit. Caſſius autẽ, pecuniis in Aſia & equitibus à Trebonio acceptis, atque Aſianis & Cilicibus multis, præſertim Tarcondimoto ſibi adiunctis, cũ in Syriam perueniſſet, ſine prœlio omnes populos, atq; exercitus Cæcilii Baſſi, & Criſpi, & Murci, qui ibi ſine ſenatus aut populi iuſſu bellum inter ſe gerebant, in poteſtatẽ redegit. Quibus rebus auditis, ſenatus ei Syriam & bellum contra Dolabellã decreuit. is enim in conſulatu Syriam nactus, Treboniũ Smyrnæ per cruciatus occiderat, atque hoſtis à populo Ro. iudicatus fuerat. Caſſius Dolabellam, qui iam omnem Aſiam victor occupauerat, in vrbe Laodicea obſeſſum, vt ſibi manus inferret, coegit. Poſt autem omnibus rebus in Syria & Cilicia cõſtitutis, Smyrnam in Aſiam ad Brutum ad ordinanda belli conſilia contendit, quod aduerſus ſe à triumuiris comparari acceperat. Ita Caſſius Rhodiis & Ariobarzane; Brutus, Lyciis & Patareis & reliquis Aſianis ſubactis, in Macedoniam, vt ibi bellum gererent, traiecerũt. Atque haud ita multo poſt Imp. Cæſar, & M. Antonius triũuiri ſæpius à C. Norbano & Decidio Saxa, quos illi ad hoc bellum in Macedoniam præmiſerant, accerſiti, cum ingẽti exercitu aduenerunt, atque ad vrbem Philippos caſtra è regione hoſtium poſuerunt. ibi pugnatum eſt ſummo prœlio, ſed vario euentu; ita vt Brutus Cæſarẽ, Antonius Caſſium (vterque eorum dextrum cornu regebat) pepulerint, & caſtra vtrimq; ab iis qui vicerunt, expugnata ſint. C. Caſſius, cum Brutum, quem in acie cecidiſſe metuebat, cum equitatu redeuntem longe proſpexiſſet, irrumpentes hoſtes eſſe ſuſpicatus, ſibi liberti manu mortem intulit. Poſt paucos dies altero prœlio victus M. Brutus, deſperatis rebus, & ipſe vitam finiuit, exorato Stratone fugæ comite, vt ſe gladio trãsfoderet. quod idem fecerunt principum Romanorum circiter xl. Q. Hortenſius occiſus eſt. His rebus geſtis, Cæſar Hiſpania & Numidia, Antonius Gallia & Africa ſibi ſumpta, Antonius in Aſiam ad cogendas promiſſas militibus pecunias profectus eſt; Cæſar in Italiam reuertens, in itinere in morbum incidit. Ob hanc victoriam Romæ in totum fere annum ſupplicationes decretæ ſunt. Hæc Dio, Appianus, Plutarchus in Antonio.

DE COS. AN. DCCXII.

Consvles apud Caſſiodorum in hunc annum inuenio P. Seruilium II, L. Antonium: in lapide Colotiano ANTONIVM, P. SERVILIVM P. F. in faſtis Siculis Antonium & Iſauricum: apud Dionem L. Antonium M. F. Pietatem, P. Seruiliũ P. F. Iſauricum II. Meminit horum etiam cos. Suetonius, cum ait, placuiſſe quibuſdam

Tiberium Seruilii Iſaurici Antoniique conſulatu genitum. Cum Dio, itemq; Euſebius, P. Seruilium Iſauricum biennio ante mortuum eſſe rettulerint, intelligendum eſt, patrem huius conſulis fuiſſe eum qui Iſaurici cognomen inuenit, & conſul cum Ap. Claudio fuit. hic autem filius, cum Cæſare II cõſule cõſulatũ geſſit. L. Antonius à Dione dicitur πίετας; quod eſt Græce εὐσέβεια; quod cõſul vna cũ Fuluia Marci fratris vxore remp. eo animo tractarit, quaſi pro Marco fratre triũuiro laboraret; atque propter pietatem illam cognomen Pietatis inuenerit. Per hos annos Q. Saluidienus Rufus conſul fuit, ad conſulatum ab Imp. Cæſare enectus. is enim poſtero anno ab eo conſularis interfectus dicitur, cum eum inſidias ſibi parare cõperiſſet; auctore Dione, & Velleio.

De triumpho L. Antonii cos. ex Alpibus.

L. Antonivm cõſulem K. Ian. triumphaſſe ex Alpibus, ſcriptum eſt in triumphis Capitolinis. Idem triumphus tanta diligẽtia à Dione traditus eſt, vt non potuerit accuratius. Scribit enim ita; Cum L. Antonius triumphare cuperet de quibuſdam inalpinis, quaſi eos ſubegiſſet, quamdiu Fuluia reſtitit, nemo aſſenſus eſt; vt vero ipſa placata conceſſit, omnium conſenſu triumphus ei decretus eſt. adeo vt L. Antonius verbo de iis triumpharet quos ſe deuiciſſe prædicaret; (neque enim quidquam triũpho dignum geſſerat; neque omnino imperiũ in iis locis habuerat) reuera autẽ Fuluia eo honore afficeretur, ac triumpharet. Egit autem triumphum K. Ian. quo die cõſulatum erat initurus; quo facto gloria ſe Mario æquabat, quod eodẽ die quo ille ante de Iugutha, triumpharet. in eo vero etiam ſe illi præferebat, quod ipſe ſponte triũphalem togam poſuiſſet, atq; in forẽſi ſtola ſenatum habuiſſet; ille vero inuitus hæc feciſſet; & quod illi corona nulla, ſibi cum aliæ, tum à populo tributim per Fuluiã datæ eſſent. Erat autem Fuluia vxor M. Antonii, ſocrus Cæſaris, (nam Clodia eius filia Cæſari nupſerat) quæ contempto Iſaurico conſule, cum L. Antonio conſulatum adminiſtrabat. L. Antonius Pietatis cognomine in Capitolino triumpho iccirco affectus non eſt, quod id nondum ferret.

De bello Peruſino L. Antonii cos.

Hoc anno inter Imp. Cæſarem & L. Antonium cos. Fuluiamque ſocrum diſcordia exarſit. Antonius, ſe agrorum parte, quæ ad Marcum fratrem (is, vt dixi, in Aſia erat) pertinebat; Cæſar, exercituum, qui ſibi non traderentur, ſubſidio ſpoliatũ querebatur. Itaque, Clodia ab eo adhuc virgine repudiata, res in apertum bellum euaſit. Nam cum Cæſar agros promiſſos in caſtris Philippicis veteranis diuiſiſſet, ac ſeditiones exercitus ſui, quas corrupti à Fuluia milites cõtra ſe concitauerant, cum periculo inhibuiſſet; L. Antonius conſul, Fuluiæ conſilio vſus, populis iis quorũ agros veteranis ille dederat, ad arma concitatis, bellũ mouit. Fuluia, Præneſte oppido occupato, omni militari munere atque imperatorio functa eſt. Cum legatis de pace vltro citroque miſſis res conueniri non potuiſſet, Cæſar in Nurſinos & Sentinates exercitum induxit: L. Antonius in vrbem, M. Lepido, qui cuſtodiæ vrbis eũ exercitu præerat, fuſo, hoſtiliter irrupit. Cæſar Sentinatibus obſidẽdis Q. Saluidieno traditis, Romam reuerſus, Antonium, quaſi ad bellum aliquod ex S. C. vrbe proficiſcentem, atque in Galliam contendentem, in itinere intercepit; atque Peruſię in Etruria cõcluſum diu obſedit: poſtremoque conatum aliquoties erumpere, & repulſum, coegit in deditionẽ venire. Ei venia data eſt, pleriſque equitum ac ſenatorum ad aram Cæſaris (vt fama eſt) immolatis. Peruſia diruta, redactiſque in poteſtatem omnibus diuerſæ partis exercitibus, bellum ſine ſanguine Caluino & Pollione cos. cõfectum. Dio, Appianus, Suetonius.

DE COS. AN. DCCXIII.

Cassiodorvs conſules in hunc annum edit C. Aſinium, Cn. Domitium; Siculi faſti, Caluinum & Pollionem; lapis Colotianus, CN. DOMITIVM M. F. C. ASINIVM CN. F. Dio Cn. Comitium M. F. Caluinum II, C. Aſinium Pollionem; itemq; Ioſephus Antiquitatum lib. XIIII. Aſinius ex triũpho Capitolino deſcriptus eſt. Cn.

Domitius

Do[illegible] ex conſulatu Hi[illegible]niam obtinuit; auctore Velleio. Exitu autem anni hos cos. magiſtratu abdica[illegible] ſcribit Dio alioſq; conſules in paucos dies eſſe ſuffectos: quorum vnus fuit L. Corn[illegible]s Balbus Gaditanus. Itaque in tabula Colotiana ſuffecti conſules notantur; L. CORNELIVS. L. F. P. CANIDIVS P. F. De P. Cornelio Balbo ita Plinius libro VII. Fuit & Balbus Cornelius maior conſul; ſed accuſatus, atque de iure virgarum in eum iudicum in conſilium miſſus; primus externorum, atque etiam in Oceano genitorum, vſus illo honore quem maiores quoque Latio negauerant. Et Velleius; Cornelius Balbus excedente humanam fidem temeritate, ingreſſus caſtra hoſtium, ſæpiuſque cum Lentulo collocutus, conſule dubitante, quanti ſe venderet, illis incrementis fecit viam, quibus non Hiſpaniæ ſuæ natus, ſed Hiſpanus in triumphum & pontificatum aſſurgeret, fieretque ex priuato conſularis. Exſtat pro eodem Balbo de ciuitate Ciceronis oratio. P. Canidii Craſſi meminit Dio libro XLIX.

De Imp. Cæſare, & M. Antonio IIIuiris, ouantibus ex pace inter ſe facta.

IN Capitolinis tabulis proditum eſt, Imp. Cæſarem ouantem iniſſe, quod cum M. Antonio pacem fecit; & M. Antonium, quod cum Imp. Cæſare. Id autem hoc anno factum ſcribit in hanc ſententiam Dio; Cum Imp. Cæſar victoria ad Peruſiam parta Italiam totã partim voluntate, partim vi in poteſtatem redegiſſet, Fuluia ad M. Antonium virum ſuum cum liberis & Iulia eius matre profugit. Is eum in Aſiã ex Ægypto receſſiſſet, verbis vxoris incitatus, Cæſari amicitiam renunciauit; atq; haud ita multo poſt, eum in Italiam traieciſſet, Sipuntem occupauit; & Brunduſium obſeſſum, P. Seruilio Rullo Cæſaris duce pulſo, cepit. In tanto rerum & Italiæ motu, Fuluia Antonii vxor Sicyone moritur. Quo nuncio accepto, ambo armis poſitis in gratiam redierunt: Atq; Cæſar Sardiniam, Dalmatiam, Hiſpaniam, & Galliam; Antonius reliqua omnia ſupra Ionium mare in Aſia & Europa (excepta Africa, quam Lepidus; & Sicilia, quam Sex. Pompeius tenebant) ſortiti, ambo, quod alter alteri reconciliatus eſſet, cũ triumphali veſte in vrbem equis inuecti ſunt, Octauia etiam Cæſaris ſorore Antonio in matrimonium collocata. Itaq; Suetonius hoc innuens, recte dixit Cæſarem bis ouantem vrbem ingreſſum: poſt Philippenſe, iterum poſt Siculum bellum.

DE COS. AN. DCCXIIII.

CONSVLES ſuggerit Caſſiodorus L. Cenſorinum, C. Caluiſium; Cenſorinum & Sabinum faſti Siculi; Dio L. Marcium. C. Sabinum. L. Marcius Cenſorinus ex triumpho eius Capitolino deſcriptus eſt: C. Caluiſius C. F. Sabinus dicitur a Dione in indice: quamquam Aſinius ibi vulgo per mendam legitur.

De triumphis L. Marcii Cenſorini cos. ex Macedonia, C. Aſinii Pollionis pro cos. ex Parthinis.

L. MARCIVS Cenſorinus in conſulatu triumphauit ex Macedonia K. Ian. ſi lapidibus Capitolinis credimus. neque enim eius triumphi verbum apud annales Romanos inueni. In iiſdem etiam tabulis ſcriptum eſt, C. Aſinium Pollionem pro cos. ex Parthinis triumphaſſe. cuius triumphi hęc apud ſcriptores rerum Romanarum teſtimonia exſtant. primum Dio in exponendis rebus hoc anno geſtis, ita loquitur; Eodem tempore Parthini mouerunt: quorum conatus armis compeſcuit Pollio. Et Horat. prima Ode lib. II. eum de Dalmatis triumphaſſe ſignificat, cum ita canit; *Et conſulenti Pollio curiæ, Cui laurus æternos honores Dalmatico peperit triumpho.* quem locum exponens Porphyrio, inquit, eum Salona vrbe Dalmatiæ capta triumphaſſe. Et Seruius in expoſitione Pollionis Vergiliani ſcribit, Aſinium Pollionem ductorem Germanici exercitus, cum poſt captas Salonas Dalmatiæ ciuitatem, primo meruiſſet lauream, poſt etiam conſulatum adeptus fuiſſet, eodem anno ſuſcepiſſe filium, quem à capta ciuitate *Saloninum* vocarit. Itaque Florus etiam ſic ſcripſit; Dalmatas Marcius incenſa vrbe Delminio quaſi detruncauerat; poſtea Aſinius Pollio gregibus, armis, agris mulctauerat. De eodem Aſinio ſic Velleius lib. II. Aſinius Pollio cum ſeptem legionibus diu retenta in poteſtate Antonii Venetia, magnis ſpecioſiſque rebus circa

Altinum aliasq; regionis eius vrbes editis, Antonio in potens, vagum adhuc D... tum dig... ſſimi e Brutianis caſtris poſt cædem eius, & propriæ claſſis factum duce ... Antonio iunxit. *Parthinos* Plinius in Macedonia collocat; Strabo libro VII, ſupra Dyrrhacchium & Apolloniam in Epiro. Stephanus Parthum oppidum eſſe Illyrici ſcribit; vndeciues Parthinos dictos.

DE COS. AN. DCCXV.

Consvles ſubſequuti ſunt Ap. Claudius, C. Norbanus, vt ait Caſſiodorus; vt faſti Siculi, Cenſorinus & Sabinus; vt Dio, Ap. Claudius C. F. Pulcher, C. Norbanus C. F. Flaccus. In triumpho etiam Capitolino C. Norbanus C. F. Flaccus ſcribitur. His primis conſulibus duos vtriſq; affuiſſe quæſtores notat Dio.

De triumpho P. Ventidii pro cos. de Parthis.

Trivmphvm P. Ventidii de Parthis actum nemo eſt fere qui non memoriæ prodiderit; quod inſigne ad famam eſſe duxerunt, cum qui antea in triumpho ductus captiuus fuerat, primum de bellicoſiſſima Parthorum gente triumphaſſe. Itaque & in Capitolinis tabulis hic triumphus eſt Pollionis triumpho ſubiectus; & de eo Plinius, Dio, Gellius, & Valerius tradiderunt. Scribit autem Dio, Aſinio & Caluino cos. Pacorum Parthorum regem T. Labieno, qui Pompeianarum partium fuerat, duce in Syriam irrupiſſe; victoque Decidio Saxa M. Antonii legato, vniuerſam eam prouinciam, & Phœnicen, & Ciliciam, & Palæſtinam occupaſſe, M. ipſo Antonio amore Cleopatrę in Ægypto implicato. Cenſorino vero & Sabino cos. P. Ventidium ab Antonio contra Parthos miſſum, eos prœlio victos Syria & Tauro monte, Labieno eorum duce occiſo, expuliſſe, & Palæſtinam recepiſſe: easq; ob res nullum a ſenatu honorem conſequutum, quod eas non ſuis, ſed Antonii geſſiſſet auſpiciis: Antonio autem ſupplicationes eſſe decretas. ſequenti anno Ventidium Pacorum regem deuictis Parthis interfeciſſe; qui fuit annus Claudio & Norbano conſulibus; atq; triumphum à ſenatu impetraſſe. De quo triumpho ſic idē; Rebus a Ventidio geſtis Antonius non modo non lætatus eſt, ſed etiam inuidit, atque ei imperium abrogauit; quamuis ipſo ob Ventidianam victoriam ſupplicationes a ſenatu & triumphum obtinuiſſet. quę ei à ciuibus decreta ſunt cum propter eius potentiam, tum quia vere Antonii imperium fuerat, non Ventidii. Ventidio autem eadem decreta ſunt, quod cladem Craſſo a Parthis illatam ipſe egregie vltus fuerat; & maxime quod eodem die & clades Craſſi, & victoria Ventidii contigerat. Caſu autem Ventidius ſolus triumphauit, quod Antonius ante triumphum obiit: atque gloriam tum ex his, tum ex ipſius fortunæ inconſtantia ingentem rettulit. in triumpho enim Pompeii Strabonis cum ceteris captiuis ductus fuerat; qui primus de Parthis triumphauit. Idem ſcribit Valerius lib. VI: Aſculo capto, inquit, Cn. Pompeii Magni pater P. Ventidium ætate puberem in triumpho ſuo populi oculis ſubiecit. hic eſt Ventidius, qui poſtea Romæ de Parthis, & per Parthos de Craſſi manibus in hoſtili ſolo miſerabiliter iacentibus, triumphum duxit. Et Plinius lib. VII; Triumphauit de Parthis ſolus P. Ventidius; ſed idem in triumpho Aſculano Cn. Pompeii Strabonis puer ductus: quamquam Maſſurius auctor eſt, bis in triumpho ductum. Gellius lib. XV, cum Picenem fuiſſe ait genere, & loco humili, & matrem eius a Pompeio Strabone Pompeij Magni patre, bello ſociali quo Aſculanos ſubegit, captam cum ipſo eſſe: mox triumphante Pompeio Strabone, cum quoque puerum inter ceteros ante currum Imperatoris ſinu matris vectum eſſe. poſt, cū adoleuiſſet, victum ſibi ægre quæſiſſe, eumque ſordide inueniſſe, comparandis mulis & vehiculis magiſtratibus qui ſortiti prouincias forent: præbenda publice conduxiſſe. in iſto quæſtu notū eſſe cœpiſſe C. Cæſari; & cum eo profectum eſſe in Gallias. tum, quia in ea prouincia ſatis nauiter verſatus eſſet, & deinceps ciuili bello mandata ſibi pleraque impigre & ſtrenue feciſſet, non modo in amicitiam Cæſaris, ſed ex ea in ampliſſimum quoque ordinem perueniſſe. mox tribunum quoque plebis, ac deinde prætorem creatum. atq; in eo tempore iudicatum eſſe a ſenatu hoſtem cum M. Antonio. poſt vero coniunctis partibus, non priſtinam tantum dignitatem recuperaſſe, ſed etiam pontificatum, ac deinde conſulatum quoque adeptum eſſe. Eundem

Venti-

Ventidium Baſſum Suetonius prępoſitum eſſe à M. Antonio prouinciis orientalibus, Parthoſq; in Syriam introrumpentes tribus prælijs fudiſſe ſcribit; eumque primum omnium de Parthis triumphaſſe, & morte obita publico funere elatum eſſe. Idem Plutarchus in Antonio, & Eutropius libro VII.

DE COS. AN. DCCXVI.

M. Agrippam, L. Caninium conſules ſuggerit Caſſiodorus: Agrippam & Gallum faſti Siculi: Dio M. Vipſanium L. F. Agrippam, L. Caninium L. F. Gallum. M. Agrippam, & C. Canidium Gallum conſules edit Ioſephos libro XV Antiquitatum, annos XXVII poſt Ciceronem conſulem; quo anno capta Hieroſolyma fuerant. Vipſanium item Aprippam vocat Nepos in vita Attici. In Capitolinis lapidibus, aliiſq; veteribus Romæ monumentis, gentile nomen eius præteritur. vt in fronte templi quod Pantheon dictum eſt; M. AGRIPPA L. F. COS. TERT. De Agrippa ita Tacitus libro primo; Auguſtus M. Agrippam ignobili loco, bonum militia, victoriæ ſocium, geminatis conſulatibus extulit: poſt etiam mortuo Marcello ſororis filio, generum ſumpſit. Ex Capitolino inani interuallo inter Agrippam & Gellium, qui ſequitur, conſulem, apparet deſiderari nomen conſulis ſuffecti in locum Caninii; de quo nihil mihi compertum eſt. ſuſpicor autem ne ſit T. Statilius Taurus: primum, quia biennio poſt pro cos. triumphauit ex Africa; deinde, quia anno DCCVII conſul eſt iterum, neque quando primum fuerit, exſtat.

De triumuiris R.P.C. II.

Dio auctor eſt, hoc anno triumuiros R.P.C. Antonium, Lepidum, & Cæſarem, cum quinque anni triumuiratus, in quos ſe crearant, abiiſſent, eoſdem ſemet in alterum quinquennium renunciaſſe. Hoc idem ex Colotiano lapide colligitur, in quo eſt; priores triumuiros ex ante diem quintum K. Dec. ad prid. Kal. Ian. ſex. triumuiratum geſſiſſe. pridie autem K. Ian. ſextas ab illo die, intelligimus eſſe vltimum eius anni diem quo Claudius & Norbanus conſules fuerunt. In Capitolino fragmento triumuiri Claudio & Norbano ſubiecti videntur, quaſi illo anno inierint. verum ego interpretor, coniungendos eſſe triumuiros cum anno quo M. Agrippa conſulatum gerit; quippe qui illuſtriores ſint ipſis conſulibus, atq; idcirco conſulibus præponantur. ſic enim poſt etiam Auguſtus cum numero tribuniciæ poteſtatis, itemq; Tiberius, conſulibus præponuntur, non ſubiiciuntur. Itaq; in lapide nomina tum triumuirûm, tum Agrippæ, reſpondent ad perpendiculum, nec vllum eorum interius altero eſt. Eos autem K. Ian. iniſſe, quamquam traditum non eſt, puto. Cum Antonii & Cæſaris ſuſpecta alterius alteri fides eſſet, per Octauiam in gratiam redierunt. Cæſar etiam filiam Antyllo Antonii ex Cleopatra filio; Antonius Domitio Cæſaris interfectori, & proſcripto, filiam ex Octauia deſponderunt. Dio.

De triumpho à M. Agrippa cos. neglecto ex Gallia.

Cæsar, cum pararet bellum in Sex. Pompeium Magni filium, M. Agrippam ex Gallia vlteriore euocauit: eiq; curam claſſis ædificandæ mandauit, cum eundem, qui Gallos noua molientes deuicerat, & ſecundus Romanorum belli cauſſa Rhenum tranſierat, triumphi honore decoraſſet. Is autem cum conſulatum cum L. Gallo gereret, ſibi triumphandum non eſſe duxit, quod haud decere putaret, ſe, re male aduerſus Pompeium à Cæſare ob naufragia geſta, in lætitia eſſe. Hæc Dio. Appianus etiam lib. V. Agrippam ex Aquitania inſignem Victoriam retuliſſe, Oroſius eundem in Aquitania rem proſpere geſſiſſe, auctores ſunt.

DE COS. AN. DCCXVII.

Cassiodorvs conſules in hunc annum profitetur L. Gellium, M. Cocceium Poplicolam & Neruam faſti Siculi: Dio L. Gellium L. F. Poplicolam, M. Cocceium Neruam. Ex Capitolinis fragmentis apparet L. GELLIVM L. F. L. N. eſſe. L. Gellius frater proditur à Dione M. Valerii Meſſallæ. eſt enim is cui à M. Bruto venia ante data eſt. ex quo intelligi poteſt, Poplicolam cognomen eſſe adoptionis. nō enim

Gellii,ſed Valerii, Poplicolæ cognomen tulerunt. Eundem Gellium abdicaſſe, in eius locum alterum factum eſſe,eadem fragmenta docent. Is forte fuit L. Munatius L. F. L. N. Plancus:quem Plinius lib.XIII,cap.III, bis conſulem fuiſſe ait.neq; quo anno iterum fuerit,reperias.cui coniecturæ fragmentum etiam Capitolinum aſſentitur,in quo eſt L. L. id eſt,L. F. L. N.

De triumpho Cn. Domitii Caluini pro cos. ex Hiſpania.

Hoc anno Cn. Domitium Caluinum pro cos. ex Hiſpania triumphaſſe, exſtat in faſtis Capitolinis. cuius triumphi meminit Dio in expoſitione rerum geſtarum Cenſorino & Sabino cos. his verbis; Eodem tempore mouerunt etiam Ceretani in Hiſpania;quos Caluinus ſubegit,re primum bene ab ipſo,poſt infeliciter ab eius legato geſta;qui à barbaris obſeſſus,& à ſuis militibus deſertus eſt. Caluinus autem non ante in hoſtes impreſſionem fecit, quam de militibus ſupplicium ſumpſit, eoſque decimauit. quo facto hoſtes adortus, victoriam reportauit,& triumphum obtinuit; quamquam Hiſpania Cæſari prouincia erat decreta. ex arbitrio enim eorum qui imperium habebant,etiam honores iis qui ſuis auſpiciis pugnaſſent, mandabantur. Et Velleius; Eadem tempeſtate Caluinus Domitius,cum ex conſulatu obtineret Hiſpaniam,grauiſſimi comparandiq; antiquis exempli auctor fuit; quippe primipili centurionem nomine Vibullium,ob turpem ex acie fugam fuſte percuſſit.

De bello Siculo Sex. Pompeii, & Imp. Cæſare ouante II.

Sex. Pompeius minor è filiis Cn. Pompeii Magni, bellum Siculum conciuit;quod ab Imp. Cæſare geſtum eſt. Is enim anno DCCIX, quo anno C. Cæſar dictator in Hiſpania cum filiis Cn. Pompeii acerrimo bello dimicauit,è Corduba,vbi obſidebatur, elapſus, in Lacedaniam veniens, aliquamdiu latuit. vbi vero Cæſar in Italiam, haud magnis relictis in Bætica copiis,deceſſit,in Bęticam,confluentibus ad eum omnibus iis qui ex prœlio incolumes euaſerant, ſe recepit: atq; occiſo iam Cæſare, vrbes alias vi,alias voluntate ſibi adiunxit, C. Carrinate,ac deinde C. Aſinio Pollione, quos Cæſar in Hiſpaniam miſerat,pulſis. M. deinde Lepidus, qui à Cæſare alteram Hiſpaniam obtinuerat, fœdus cum eo fecit, vt recuperato patrimonio ex Hiſpania recederet: atque id fœdus à M. Antonio cos. confirmatum eſt. Tum vero cum M. Bruto Macedoniam, C. Caſſio Syriam & bellum aduerſus Dolabellam ſenatus decerneret, Sex. Pompeio claſſem commiſit,atq; eum in Italiam aduocauit. Is,cum iam triumuiri dominarentur,lectis ex Epiro proſcriptis ac fugitiuis,cum exercitu diu ſine vlla loci cuiuſquam poſſeſſione in mari prædatus,Meſſanam oppidum in Sicilia primum, deinde totam inſulam occupauit: occiſoque A. Pompeio Bithynico prætore, Q. etiam Saluidienum legatum Cæſaris nauali prœlio ſuperauit, tum cum bellum in Brutum & Caſſium à Cæſare & Antonio parabatur, Lepido & Planco cos. Illis autem debellatis, cum maria omnia latrociniis Sextus infeſta redderet, & Sicilia in poteſtatem redacta annonæ ſubuectiones impediret, atque vrbem fame per aliquot annos opprimeret,cum eo poſtulatam pacem Cæſar & Antonius fecerunt, ita vt ille Siciliam & Sardiniam & Achaiam in quinquennium haberet, & purgatis maribus, commeatum in vrbem mitteret. hæc autem pax facta eſt Marcio & Caluiſio cos. eodemque anno cum Sex. Pompeius rurſum latrociniis mare vexaret, nec pacem, quam acceperat, præſtaret, Cæſar neceſſario bello contra eum ſuſcepto, Lepido ex Africa cum legionibus accito, duobus naualibus prœliis dubio euentu Claudio & Norbano cos. pugnauit. Sequens deinceps annus in conficienda claſſe, cui rei M. Agrippa præfectus erat, conſumptus eſt. hoc autem demum anno aduerſus Sex. Pompeium vario euentu naualibus certaminibus pugnatum eſt; ita vt duarum claſſium Cæſaris altera, cui Agrippa præerat, vinceret; altera, quam Cæſar duxerat,deleta, expoſiti in terram milites fere à Pompeio oppreſſi ſint. Victus deinde Pompeius in Siciliam profugit: M. Agrippa roſtrata nauali corona à Cæſare donatus eſt; qui honos nemini ante eum habitus erat. Quibus rebus Romæ nunciatis, Cæſari magno omnium conſenſu ſtatuæ, currus triumphalis,& vt ouans vrbem iniret, & laurea corona perpetuo vteretur, conceſſum eſt. Hæc Dio. In Capitolinis tabulis ſcriptum eſt etiam Imp.

Cæſa-

Cæſarem II triuirum, II ouantem ex Sicilia hoc anno iniiſſe; & apud Suetonium, Cæſarem poſt bellum Siculum iterum ouantem eſſe ingreſſum. Sex. Pompeius, cum è Meſſana Corcyram, atq; inde in Cephalleniam nullo perſequente veniſſet, in Aſiá ad Antonium ſe contulit: & cum in Lesbo eum rem male aduerſus Medos geſſiſſe audiret, ratus ſe Antonii imperium ad ſe facile translaturũ, cum bellum compararet, per M. Titium Antonii legatum captus, iuſſu eiuſdem, Cornificio & Pompeio cos. interfectus eſt. Dio, Epitomæ, Appianus.

De M. Lepido triumuiro II victo, & coacto abdicare.

IMP. CÆSARE hoc anno bellum cum Sex. Pompeio gerente, M. Lepidus triumuir ex Africa ad ſocietatem belli à Cæſare acceſſitus venit. cum autem Cæſar eo tamquam legato in bello vti vellet, Lepidus ſibi imperii partem depoſceret, ac pacta occulta eum Pompeio eum feciſſe Cæſar comperiſſet, fugato Pompeio, Lepido inde, qui occupata Meſſana Cæſarem in ius vocabat, & Siciliam ſibi vindicabat, bellum intulit. qui victus, atq; ab exercitu ſuo relictus, abrogato triumuiratus honore, ſupplex à Cæſare vitam impetrauit. Dio, Appianus, Velleius. itaq; Suetonius ita; Poſt Pompeii fugam collegarum alterum M. Lepidum, quem ex Africa in auxilium euocarat, ſuperbientem XX legionum fiducia, ſummaſq; ſibi partes terrore ac minis vindicantem, Cæſar ſpoliauit exercitu; ſupplicemq; conceſſa vita Circeiis in perpetuum relegauit. Idem Oroſius.

DE COS. AN. DCCXVIII.

SEX. Pompeium, L. Cornificium conſules prodit in hunc annum cum Siculis Caſſiodorus: L. Cornificium L.F. Sex Pompeium Sex.F. Dio. Hoc anno, vt dixi, Sex. Pompeius Cn.F. occiſus eſt.

DE COS. AN. DCCXIX.

CONSVLES ſuggerit Caſſiodorus L. Scribonium, L. Atratinum; Antonium & Libonem faſti Siculi; M. Antonium M.F. II, L. Scribonium L.F. Libonem Dio. Adiicit idem, M. Antonium magiſtratu ſe confeſtim abdicaſſe, ac ſibi L. Sempronium Atratinum ſuffeciſſe: multos autem eſſe qui propterea non Antonium, ſed Atratinum conſulem hoc anno profiteantur. Idem etiam poſt alio loco ſcribit, Cæſarem II conſulem K. Ian. abdicaſſe; vt etiam ante M. Antonius fecerat. L. Sempronius Atratinus deſcriptus eſt ex triumpho Capitolino acto anno DCCLXXII. Conſules in parte anni ſuffectos inuenio P. Æmilium, C. Memmium. Ita enim eſt in lapide quodam perantiquo, cuius exemplum eſt in lib. veterum Inſcriptionum, vbi multi horum annorum conſules ſunt;

L. SEMPRONIVS. L. SCRIBONIVS
K. IVL. P. AEMILIVS
C. MEMMIVS.
K. NOV. C. HERENNIVS

Meminit item Paulli Æmilii Lepidi conſulis in parte anni Dio; eumque porticum ſuis ſumptibus exædificaſſe ait, & in conſulatu dedicaſſe. Hic poſt in cenſura Capitolina L.F.M.N. vocatur.

De triumpho T. Statilii Tauri pro cos. ex Africa, C. Soſii ex Iudaa, C. Norbani ex Hiſpania.

Hoc anno T. Statilius Taurus pro cos. ex Africa triumphauit: vt ſcriptum eſt in Capitolinis tabulis. Hic autem Taurus in Africam ab Imp. Cæſare miſſus eſt, poſtquam Lepidum in Sicilia vicit, cuius erat prouincia Africa. Dio ſiquidem lib. XLIX, Cocceio & Gellio cos. Cæſarem vtramque Africam virtute Statilii Tauri ſine prælio obtinuiſſe; & Velleius, M. Agrippæ & Statilio Tauro nouitatem familiæ haud obſtitiſſe, quo minus ad multiplices conſulatus triumphoſq;, & complura eueherentur ſacerdotia, ſcribunt. Eodem etiam anno C. Soſium ex Iudæa triumphaſſe inuenio in tabulis Capitolinis. De quo ſic Dio libro XLIX; M. Antonius in Italiam reuerſus, im-

perium Syriæ & Ciliciæ C. Soſio tradidit. Is Aradios obſeſſos, ac fame & morbo oppreſſos in dicionem redegit; & Antigonum, qui præſidium Romanorum interfecerat, prœlio vicit, ac Hieroſolyma confugientem obſidione in poteſtatem adduxit. Multis igitur detrimentis Iudæi Romanos affecerunt; ſed multo plura acceperunt. atq; hæc Claudio & Norbano cos. geſta ſunt. Sequenti vero anno, cum in Syriam reuertiſſet Antonius, C. Soſius, ne Antonium ſibi infeſtum re bene gerenda redderet, quieuit. Hæc ille. Ioſephus autem Antiquitatum lib. xv, narrat Hieroſolyma à C. Soſio, M. Agrippa & Canidio Gallo cos. capta, annos XXVII poſtquam à Pompeio in poteſtatem populi Romani redacta fuerant. Hoc eſt autem illud de quo in Epitome CXXVIII ſcriptum eſt: Iudæi à legatis Antonii ſubacti ſunt. Quin etiam C. Norbanum Flaccum hoc anno poſt Soſium ex Hiſpania triumphaſſe, proditum eſt in Capitolinis triumphis. de cuius triumpho aut rebus geſtis nemo, quod ſciam, ſcripſit. fuit autem ante eum Ap. Claudio cos.

DE COS. AN. DCCXX.

CASSIODORVS C. Cæſarem, L. Voleatium conſules ſuggerit: Dio Cæſarem II, L. Volcatium L. F. Tullum. Qui Siculos faſtos digeſſerunt, parum ſcite Cæſarem & Ciceronem in hunc annum edunt. De hoc Cæſaris conſulatu ſic Suetonius; Cæſar ſecundum conſulatum nouem annos poſt primum cepit; quem pauciſſimis horis geſſit. Nam K. Ian. cum mane pro æde Capitolini Iouis paululum curuli ſella præſediſſet, honore abiit, ſuffecto alio. Et Dio; Cæſar II conſul cum L. Tullo, abdicauit K. Ian. vt ante fecerat Antonius. Cæſari collega futurus erat Sex. Pompeius Cn. Magni F. ita enim inter eos conuenerat, tum cum pacem fecerunt; vt refert libro V Appianus. In locum Cæſaris factum inuenio L. Antonium; multoſq; alios in parte anni, in libro veterum Inſcriptionum, hoc modo;

IMP. CÆSAR II. L. VOLCATIVS.
K. IAN. L. ANTONIVS.
K. MAI. L. FLAVIVS.
K. IVL. M. ATILIVS.
C. FONTEIVS.
K. SEP. L. VINVCIVS.
K. OCTOB. L. LAENONIVS.

Ex his mendoſe legi L. Antonium, ac L. Autronium Craſſum legendum eſſe opinor, vt ſit is qui anno DCCXXIIII pro cos. ex Africa triumphauit. L. Flauii conſulis à M. Antonio facti, & abdicati, meminit etiam Dio. etenim, vt puto, mendoſe eſt apud eum χλαύιος, pro φλαύιος.

DE COS. AN. DCCXXI.

CN. DOMITIVM, C. Soſium conſules nominat in hunc annum Caſſiodorus: Ahenobarbum & Soſium faſti Siculi. Dio Cn. Domitium Cn. F. Cn. N. Ahenobarbum, C. Soſium C. F. C. N. Nepos ſcribit Atticum Cn. Domitio, C. Soſio cos. mortuum. Cn. Domitius, Cn. Domitii filius eſt, eius qui in Cæſarem coniurauit: C. Soſius, is eſt qui paulo ante triumphauit; qui in Capitolino triumpho T. N. à Dione C. N. appellatur. Eſt autem intelligendum, tranſactum eſſe quinquennium, quo Cęſar II triumuir fuit. hoc autem primum anno priuatum fuiſſe, tum eum erat deſignatus cos. III. Itaq; miror Tergeſti lapidem eiuſmodi legi; IMP. CÆSAR COS. DES. TERTIVM, IIIVIR R. P. C. ITERVM, MVRVM TVRRESQVE FECIT. neque enim dici poteſt, cum ſibi triumuiratum in tertium quinquennium protogaſſe; quem Dio ſcribit, per decem annos tantum adminiſtraſſe. Fortaſſe conſulem deſignatum III intelligit anno priore, poſtquam ſecundo abierat. nam multis ante annis ſe III cum M. Antonio III conſulem deſignauerat; vt ait Appianus lib. V. Conſules in parte anni ſuffectos inuenio L. Cornelium, & N. Valerium. ſic eſt enim in veteribus Inſcriptionibus,

CN. DOMITIVS C. SOSIVS.
K. IVL. L. CORNELIVS.
K. NOV. N. VALERIVS.

DE

DE COS. AN. DCCXXII.

Cassiodorvs C.Cæſarem II, M. Meſſallam conſules in hunc annum profitetur: faſti Siculi Octauianum & Coruinum: Dio Cæſarem III, M. Valerium M. F. Meſſallam Coruinum. & recte. neque enim Caſſiodorus rationem habet conſulatus eius quem cum Q. Pedio geſſit; quia ſuffectus fuit. Dio autem & Appianus auctores ſunt, Cæſarem & Antonium ambos III in hunc annum conſules comparatos fuiſſe, tum cum pace cum Sex. Pompeio facta, conſules in octo annos inſequentes deſignarunt: verum abrogatum fuiſſe priore anno ei à populo conſulatum, & bellum vna cum Cleopatra indictum, ac pro eo M. Meſſallam conſulem declaratum. Vnde etiam Suetonius; Cæſar tertium cõſulatum anno interiecto cepit. Hunc annuum ab eo geſtum tradit & Dio, & Suetonius. De Meſſalla autem ſic Dio; M. Meſſalla, quem proſcripſerat Antonius, non ſolum ſeruatus eſt, ſed etiam poſtea conſul in locum eius factus eſt. De ſuffectis hoc anno cos. ſic in veteribus inſcript.

IMP. CÆSAR III. M. VALERIVS.

K. MAI. M. TITIVS.

K. OCTOBR. CN. POMPEIVS.

Antoniani autem conſulatus mentio eſt in antiquis nummis argenteis ita; M. ANTONIVS AVG. IMP. IV. COS. TERT. IIIVIR. R. P. C.

De bello Actiaco cum M. Antonio, & imperio Rom. ad vnum Imp. Cæſarem tranſlato.

Vltimvm bellum quod geſtum eſt cum ciuibus, geſtum eſt cum M. Antonio, qui triumuir fuerat R.P.C. quo confecto, (hic enim vnus ex ciuibus arma retinebat) imperium Romanum totum ad Cæſarem, qui poſt *Auguſtus* eſt appellatus, tranſlatum eſt. Inimicitiæ autem inter Cæſarem & Antonium, cœperunt Antonio & Volcatio cos. exarſerunt Domitio & Soſio, auctore Dione. Antonius crimini dabat Cęſari, quod Lepido triumuiratum abrogaſſet, atq; copias eius, & Sex. Pompeii, quas communes eſſe oportebat, vnus ſibi ſumpſiſſet, atque tum illarum, tum quas in Italia, quæ communis erat, conſcripſiſſet, partem repetebat. Cæſar autem Antonio, quod Ægyptum ſine ſorte teneret, & Sex. Pompeium, cui ipſe ſponte ignouiſſet, interfeciſſet, & Artauaſdem regem Armeniorum dolo captum, in vincula cum magna populi Rom. infamia coniecisſet; partemque eorum ſpoliorum poſcebat. vitio etiam dabat Cleopatram, & liberos ex ea ſuſceptos, & quæ ei donaſſet: in primis autem quod Cleopatræ filium ex C. Cæſare, Cæſarionem appellaſſet, atque ad Cæſaris genus traduxiſſet. Atque hęc quidem tum per epiſtolas priuatim, tum publice in ſenatu, Cęſare coram, & Antonio per legatos agente, vltro citroque obiecta ſunt; delectibus interea ab vtroque, quaſi ad aliud bellum, habitis; quouſque Domitius & Soſius, ambo Antonianarum partium, conſulatum inierunt. Tum enim, cum K. Ian. Soſius in ſenatu multa pro Antonio contra abſentem Cæſarem dixiſſet, Cæſar in vrbem reuerſus, conuocato ſenatu, multo pluribus in Antonium, ipſis obmuteſcentibus conſulibus, perorauit. Quibus acceptis, Antonius remiſſo Octauiæ nuntio, bellum ſuſcepit. Tum Cæſar in ſenatu & in concione teſtamenti Antoniani tabulas, quas quidam ab Antonio ad Cæſarem transfugientes, apud Veſtales aſſeruari retulerant, recitauit; in quibus Cæſarionem vere Cæſaris ex Cleopatra filium teſtabatur, & filiis ſuis ex Cleopatra natis ingentia munera legabat, ſeq; in Ægypto cum Cleopatra ſepeliri iubebat. Quibus rebus indignatus populus Ro. cum etiam grauiora alia vera eſſe, quæ ſermonibus celebrabantur, putaret; Antonium victoria parta vrbem Cleopatræ per gratiam traditurum, atq; imperium Romanum in Ægyptum eſſe translaturum; eo irarum progreſſus eſt, vt conſulatum ei, quem cum Cæſare geſturus erat, imperium abrogarit, & bellum non verbo, ne eos qui cum eo erant, à ſe abalienaret, ſed re, verbo autem Cleopatræ, per fetialem indixerit; quod mulier Ægyptia Romanum imperium affectaret. Hæc Dio. De iiſdem cauſis ſic etiam ſcriptum eſt in Epitoma CXXXI; Antonius Artauaſdem Armeniæ regem fide data perductum in vincula coniici iuſſit; regnumque Armeniæ filio ſuo ex Cleopatra nato dedit; quam vxoris loco, iampridem

captus amore eius,habere cœperat.Cum aũt ob eiuſdem amorem,ex qua filios duos habebat, Philadelphum & Alexandrum, neq; in vrbem venire vellet, neq; finito triumuiratus tempore,imperium deponere;bellumq; moliretur,quod vrbi Italiæq; inferret, ingentibus tam naualibus quam terreſtribus copiis ob hoc contractis,remiſſoque Octauiæ ſorori Cæſaris repudio, Cæſar in Epirum cum exercitu traiecit. Adiicit præterea Dio,eodem anno Cæſarem & Antonium copias vndiq; comparaſſe:Cæſarem,ex Italia,Gallia,Hiſpania,Libya,Sardinia,& Sicilia;Antonium,ex Aſia, Thracia,Macedonia,Græcia,Ægypto,Cyrene,regibus & dynaſtis omnibus: ſequenti autem anno, Cæſare & Meſſalla cos. Antonium & Cleopatram ad Actium Epiri promontorium Cæſari occurriſſe:multis prœliis naualibus à Cæſare proſpere factis, victum tandem Antonium,cum Cleopatra Alexandriam in Ægyptum profugiſſe:Cæſarem victorem Apollini Actio triremes vſq; ad decemremes omnes captiuas conſecraſſe;ac maiori fano conſtructo,ludos Scenicos & Circenſes, ac ſacrum quinquennale,quod *Actiam* dictum eſt,inſtituiſſe:atq; vbi caſtra habuerat, oppidum *Nicopolim* exædificaſſe.hanc autem naualem pugnam IV non. Sept. factam,atq; eo die vniuerſum imperium Rom.ad Cæſarem recidiſſe, itaq; ab illo die annorum eius imperii enumerationem duci. Quare recte Suetonius ita; Cæſar primum cum M. Antonio Marcoq; Lepido, dein tantum cum Antonio per XII fere annos, nouiſſime per IV & XL ſolus remp.tenuit. Et Tacitus libro primo; Poſtquam Bruto & Caſſio cæſis nulla iam publica arma,Pompeius apud Siciliam oppreſſus,exutoq; Lepido,interfecto Antonio,ne Iulianis quidem partibus niſi Cæſar dux reliquus,poſito triumuiri nomine, conſulem ſe ferens,& ad tuendam plebem tribunicio iure contentus,munia ſenatus, magiſtratuum,legum,in ſe trahere, nullo aduerſante.

DE COS. AN. DCCXXIII.

CASSIODORVS conſules in hunc annum nominat C.Cæſarem III.M.Craſſum: faſti Siculi Octauianum & Craſſum:Dio Cæſarem IIII.M.Licinium M.F.Craſſum.Addit idem;Cæſar media hieme traiecit in Italiam ex Macedonia:qua ipſe quartum cos. cum M. Craſſo fuit. hic enim etſi cum Sexto & cum Antonio ſenſerat, tamen tum ne prætorius quidem conſulatum geſſit.Oroſius item notat,Cæſarem VI Imp. appellatum,cum M.Licinio Craſſo cos.fuiſſe. Cum autem Dio ſcribat hunc conſulatum annuum à Cæſare geſtum,miror cur Suetonius non niſi à VI ad XI annuos geſtos tradiderit.Hunc conſulatum,eodem auctore,Cæſar in Aſia iniuit. De conſulibus ſuffectis M.Licinio ſic in veteribus Inſcriptionibus;

IMP. CÆSAR IIII. M. LICINIVS.
K. IVL. C. ANTISTIVS.
ID. SEPT. M. TVLLIVS.
K. NOV. L. SÆNIVS.

De M.autem Tullio ſic Dio in exponendis huius anni rebus; Quo tempore nunciata eſt mors M.Antonii,in parte anni conſul erat Ciceronis filius.Et Plinius libr. XXII; Ipſum Auguſtum cum M.Cicerone filio conſulem idib.Septem. ſenatus obſidionali donauit. Tradit etiam Plutarchus cum Dione, paulo poſt debellatum Antonium, Cæſarem conſulem factum, Ciceronis oratoris filium ſibi collegam cooptaſſe: quo in magiſtratu ſenatum ſtatuas Antonii deieciſſe,ac decreto,nequis ex gente Antonià Marci prænomine vteretur, ſtatuiſſe.Antiſtio,Veteris; Sænio, Sæuini cognomen ex Velleio & Tacito adiectum eſt.

DE COS. AN. DCCXXIV.

CONSVLES apud Caſſiodorum C. Cæſar IIII, Sex. Appuleius: apud Dionem Cæſar V, Sex.Appuleius Sex.F. in faſtis Siculis Octauianus & Appuleius: in veteribus Inſcriptionibus, IMP. CÆSAR V. SEX. APPVLEIVS. in Capitolino triumpho; SEX. APPVLEIVS SEX. F. SEX. N. Suetonius, Cæſarem quinctum conſulatum continuaſſe, eumque in Samo iniiſſe: Dio, conſulem Sexto ſuffectum in parte anni Potitũ Valerium ſcribunt:qui,vt puto,pater eſt L.Valerii Potiti,F. con-

ſulis

ſulis anno DCCLVII. Hunc annum vocat Dio ab vrbe condita DCCXXV. De Cæſare cos. V, exſtat epigramma vetus eiuſmodi in Antiquæ vrbis epigrammatum libro;

SENATVS POPVLVSQVE ROMANVS
IMP. CÆSARI DIVI IVLI F. COS. QVINCT.
COS. DESIGN. SEXT. IMP. SEPT.
REPVBLICA CONSERVATA.

De III triumphis Imp. Cæſaris, Dalmatico, Macedonico, Aegyptio; & C. Carrinatis pro cos. Gallico.

His conſulibus Imp. Cęſarem tres triumphos egiſſe, primo die de Pannoniis, Dalmatis, Iapydibus, Gallis; eodemq; die C. Carrinarem pro cos. de Morinis, altero die ex Macedonia, tertio ex Ægypto de Cleopatra, auctor eſt Dio. Vnde etiam Suetonius; Curules triumphos egit tres, Dalmaticum, Actiacum, Alexandrinum. Et Macrobius; Cæſar Sextili menſe triumphauit, ter, & ideirco menſis ille poſt dictus eſt *Auguſtus*: Oroſius autem imperite, qui ſcripſit Cęſare & Sex. Appuleio cos. Cæſarem ab oriente redeũtem, VIII id. Ian. vrbem triplici triũpho ingreſſum eſſe. ſiquidē ſcriptum eſt apud Dionem, æſtate ea qua Potitus Valerius conſul in locum Sex. Appuleii in parte anni fuit, Cæſarem in Italiam traiciſſe, & triumphaſſe. De his triumphis ſic in VIII Vergilius; *At Cæſar triplici inuectus Romana triumpho Mœnia, diis Italis votum immortale ſacrabat.* Quæ verba exponens Seruius ait; Tres Auguſtus triumphos egit. nam primo die triumphauit exercitus qui Antonium; ſecundo, qui Dalmatas vicerat; tertio, ipſe cum Alexandrino ingreſſus triumpho eſt. At in Epitomis, primum ex Illyrico, alterum ex Actiaca victoria, tertium de Cleopatra actum, ſcriptum eſt. Et Dio, vt dixi, primo die Dalmaticum actum & Gallicum tradit. Verba eius hæc ſunt; Cæſar primo die de Pannoniis, Dalmatis, Iapudibus, & Gallis quibuſdam triumphauit. Nam C. Carrinas Morinos, & alios quoſdam, qui vna defecerant, ſubegerat; & Sueuos, qui magna multitudine Rhenum tranſierant, repulerat. ac propterea & ille triumphauit; quamuis pater eius à Sulla proſcriptus, atque ipſe vna cum aliis ſuffragiorum ratione priuatus eſſet. Triumphauit vero etiam Cæſar; quoniam victoria ad imperatorem cuius auſpiciis parta eſt, refertur. Atq; hi primo die triumphi acti ſunt. Appianus etiam de Illyriis à Cæſare triumphatum ſcribit. Hæc de triumpho. De victoria vero ſic Dio; Cęſar Pompeio & Cornificio cos. cum Sex. Pompeius ab Antonio occiſus eſſet, quem ipſe priore anno fugarat, venit in Siciliam, vt ad Africam ordinandam traiiceret: verum tempeſtate detentus, conſumpto tempore non traiecit. Etenim Salaſſi, Tauriſci, Liburni, Iapudeſq;, cum & ante mouiſſent, & tributa dare recuſaſſent, abſente Cæſare defecerũt. propterea Cæſar adducto aduerſus eos exercitu, Salaſſos & Iapudas in poteſtatem redegit. quibus rebus geſtis, in Pannonios mouit, non quod illi quidquam in ſe deliquiſſent, ſed vt milites in opere haberet, & exercitum alienis ſumptibus aleret: eorumq; gente ſubacta, atque iis præfecto Fuſio Gemino, Romam decedens, triumphum ſibi decretum à ſenatu in aliud tempus diſtulit. Cum aũt in Britanniam traiicere cuperet, ac propterea poſt hiemem qua M. Antonius II cum Libone conſul fuit, in Galliam veniſſet, quidam è populis quos ante deuicerat, vna cum Dalmatis rebellarunt: ac Pannonios quidem Fuſius; Dalmatas primum Agrippa, poſt etiam ipſe Cæſar, qui & eo bello vulneratus eſt; Salaſſos, Meſſalla Coruinus; alios Statilius Taurus perdomuit. Vnde Suetonius; Dalmaticum bellum Cæſar adoleſcens adhuc per ſe geſſit; quo etiam vulnera excepit. Item; Domuit partim ductu, partim auſpiciis ſuis Cantabriam, Aquitaniam, Pannoniam, Dalmatiam, cum Illyrico omni: item Rhetiam, & Vindelicos, & Salaſſos gentes Alpinas coercuit. Hæc de primo triumpho. Secundo autem die naualem ad Actium pugnam in triumpho translatam narrat Dio; (de qua ante dictum à nobis eſt) neq; vero de Antonio & ciuibus R. ſed de Cleopatra triumphum actum. Tertio, de Ægypto capta triumphatum: qua de re nunc dicendum eſt. Cæſare & Meſſalla cos. quo anno Cæſar Antonium & Cleopatram ad Actium nauali prœlio vicit, cum eos in Ægyptũ profugientes aliis perſequendos mandaſſet, ipſe in Italiam ad res ordinandas, ne qui motus exorirentur in vrbe, reuertit; ac

poſt xxx die, cum in Græciam ad bellum traieciſſet, poſtero anno ambos Alexandriæ obſedit. Antonius in vltima rerum deſperatione, vbi res cum Cæſare conuenire non potuit, falſo rumore occiſæ Cleopatræ perculſus, ſe interemit. Cæſar Alexandriam in poteſtatem vna cum Cleopatra redegit: quæ ne arbitrio victoris in triumpho duceretur, ipſa ſibi admotis aſpidibus, quamquam à Cæſare cuſtodita, mortem intulit. Cęſar Ægypto in prouinciæ formam redacta, atq; ei Cornelio Gallo præfecto, in Aſiam per Sytiam venit; atque ibi hiemauit. æſtate autem ſequente in Italiam decedens, vrbem cum tribus his triumphis ingreſſus eſt. quorum extremo Cleopatra ipſa mortua translata eſt. in quo illud etiam contra vetus inſtitutum à Cæſare factum refert Dio, vt conſul collega, & alii magiſtratus, ac ſenatus omnis currum ſequeretur Cæſaris, cum ante alii præcedere, alii ſubſequi currum ſolerent.

De triumpho L. Autronii pro cos. ex Africa.

L. AVTRONIVM L.F. Craſſum pro cos. XVII K. Sept. triumphaſſe ex Africa, reperio in Capitolinis tabulis. ex quo intelligi poteſt, cum hoc anno, id eſt DCCXXIV ab vrbe condita, poſt imp. Cæſarem eodem menſe triumphaſſe. nam M. Craſſus, cuius triumphus ſubiicitur, anno DCCXXV triumphauit IV non. Iulias. hoc dico, quia in Capitolinis tabulis annus huius triumphi deletus eſt. De quo triumpho, aut de rebus ab Autronio geſtis, nihil comperi. Hic autem poſt Statilium Taurum fortaſſe rem geſſit. neq; enim poſt M. Lepidum à Cæſare victum Africa quieuiſſe videtur; quod inſequentes victoriæ demonſtrabunt.

De cenſoribus & luſtro

DIO in hunc annum cenſores coniicit Imp. Cęſarem, & M. Agrippam. Suetonius item ait, Cæſarem cenſores longo interuallo creari deſitos creaſſe. Adiicit Dio, ſenatum lectum, multoſq; qui per bella ciuilia temere in ſenatum venerãt, ſenatu motos. ex quibus quinquaginta vltro ceſſiſſe, centum quadraginta ab ipſo motos. ex ſenatoribus inter conſulares rettuliſſe C. Cluuium & C. Furnium, qui, cum ante cõſules deſignati fuiſſent, magiſtratum gerere, aliis locũ occupantibus, non potuiſſent; ſequenti autem anno cenſum egiſſe, principem ſenatus legiſſe. Itaq; Euſebius etiam ſexto decimo demum anno, poſtquam Cæſar conſul fuerat, cenſum actum notat. Cenſu acto luſtrum conditum eſt LXX.

DE COS. AN. DCCXXV.

CASSIODORVS in hunc annum cos. nominat Cæſarem V̄, M. Agrippam Ī Ī: Oroſius cum Siculis faſtis Cæſarem V̄Ī, Agrippam Ī Ī: Dio Cæſarem V̄Ī, M. Vipſanium Agrippam Ī Ī Ī. eſt tamen legendum Ī Ī. vt ſit ſequenti anno Ī Ī Ī. hoc indicat inſcriptio templi quod ipſe fecit, & Pantheon nominauit: M. AGRIPPA L. F. TERT. COS. FECIT. hoc enim templum Dio completum ſcribit biennio poſtquam conſul fuit cum Cæſare V̄Ī Ī. quo anno ipſe tertium, non quartum conſulatum geſſit. alioquin in fronte templi inſcripſiſſet; Quartum cos. Nam ſi hoc anno tertium conſul fuit, fruſtra ſecundum, quo anno fuerit, quæremus.

De triumpho M. Licinii Craſſi pro cos. ex Tracia & Getis.

M. LICINIVM Craſſum pro cos. hoc anno ex Træcia & Geteis triumphaſſe tradunt Capitolinorum triumphorum auctores. Qua de re ſic Dio; Bellum, inquit, erat inter Sueuos & Dacos; quorum illi Galli, hi Scythæ ſunt; illi trans Rhenum, hi circa Danubiũ incolunt; quorum alii Myſi, alii Daci nominati ſunt. Siue igitur Getæ quidam ſint, ſiue Thraces ex Dacico genere, eo quod olim Rhodopen habitauit; hi Daci cum prioribus ante tẽporibus, legatis ad Imp. Cæſarem miſſis, nihil ab eo ex iis quæ petiſſent, impetraſſent, ad Antonium ſe contulerunt. M. autem Craſſus cos. in Macedoniam & Græciam miſſus, Dacis & Baſtarnis bellum intulit. Baſtarnæ vero Scythæ eſſe putantur; qui, cum Danubium tranſiſſent, Myſiam inuaſerunt. poſt autem Triballos & Dardanos Myſiæ finitimos adorti ſunt, ſine vllo tamen Romanorum detrimento. At poſteaquam ſuperato monte Æmo in Thraciam Dentheletarum Romanis fu-

[illegible]deratam irruperant, Craſſus ſubueniens Thracibus, eos è regione expulit; ac fugientes perſecutus, Segetica in pote[illegible]atem redacta, ac in Myſiam impetu facto tum agrum eorum vaſtauit, tum etiam oppidum munitum obſidione cepit. Baſtarnę cum Craſſum Myſis victis in ſe exercitum adducere viderent, legatos ad eum miſerunt, per quos ſe ab omni culpa Romani belli remouerent. Craſſus nihilo minus in eos irruptione facta Baſtarnas cæcidit, ac regem eorum Deldonem interfecit, Ioui Feretrio ſpolia opima relaturus, ſi ipſe ſuis auſpiciis, non Cæſaris, rem geſſiſſet; paucos, qui oppidum munitum occupauerant, Rholo quodam Getarum rege, in poteſtatem adduxit: Myſis iterum victis; & Baſtarnis, qui Dentheletas vexauerant, pulſis, Thracas, qui ſibi ex Myſia per Thraciam redeunti moleſti fuerant, ſubegit. Accerſitus autem à Rholo rege Getarum ad Dapygem aliorum Getarum regem, cui inimicus erat, opprimendum, eum debellauit ac interfecit; eodemq; belli impetu Getas etiam alios, qui nihil ad Dapygem pertinebant, deuicit. Ob hæc ſcribit Dio, non ſolum Craſſo, ſed etiam Cæſari ſupplicationes & triumphum eſſe decretum; Craſſum vero nomen Imperatoris repudiaſſe, Cæſarem vſurpaſſe. In Epitome etiam cxxxv mentio fit belli à M. Craſſo aduerſus Baſtarnas, Myſos & Thracas, & alias gentes geſti; & apud Florum capite de bellis aduerſus gentes exteras.

DE COS. AN. DCCXXVI.

INDE C. Cæſarem VI, M. Agrippam III conſules prodit Caſſiodorus: Cæſarem VII, Agrippam IIII, Dio. quid de vtroq; numero ſentiam, ex iis quæ ante dixi, apparet. in faſtis certe Siculis eſt, Octauianus VII, & Agrippa III.

Quo modo Imp. Cæſar Diui F. imperium confirmauerit & ordinauerit, & de titulis quibus legitima Imperatoris potentia ſignificatur.

Hoc anno imperium Imp. Cæſaris, quod ipſe ſibi vni vindicauit quo die M. Antonium ad Actium (vt ante dixi) ſuperauit, confirmatum eſt. liquidem poſt Actiacam victoriã per ann. XL ſolus remp. obtinuit, quam antea per annos XII cum M. Antonio & M. Lepido triumuiris obtinuerat. Eſt autem confirmatum hoc modo. Cæſar biennio ante, poſtquam tres illos nobiliſſimos triumphos cum maximo omnium ciuium plauſu & lætitia egit, cum pacaſſe totum fere terrarum orbem videretur, ita vt propterea Ianum tertium clauderet, atq; ſalutis auguriũ faceret; quæ niſi quieto toto imperio fieri aſſueuerant; conſilium de rep. reddenda, & imperio deponendo habuit. Itaque ſuadente maxime M. Agrippa, Mæcenate vero diſſuadente, Mæcenatis ſententiam ſequutus, animum ad imperium lege firmandum adiecit. Primum autem cenſum egit, ratus eum ad remp. ordinandam futurũ aptiſſimum. Deinde, ne quis ſenator ſe inſciente extra Italiam eſſet, edixit; atq; omnes ſe ciuium ad Antoniũ ſcriptas literas crematle profeſſus eſt; ne quis ſenator ex iis qui Antonii partes ſequuti fuerãt, quaſi ſibi propterea ſuſpectus, noui aliquid in rep. moliretur. In ſexto deinde conſulatu, Agrippæ collegæ, ex antiquo more, prout cecidit, faſces dedit, ſenatus principem legit; populum muneribus & ludis deliniuit, frumento, ſenatores pecunia iuuit; ærarium publicum pecunia priuata ſuſtentauit; nomina eorum qui ærario deberent, publicis incenſis tabulis, deleuit. cumq; multa bellis & ſeditionibus ciuilibus, & maxime Lepido & Antonio dominantibus, contra ius & leges conſtituta eſſent, ea omnia vno edicto ſuſtulit, cum terminum earum legum conſulatũ ſuum ſextum ſtatuiſſet. Quibus de rebus cum maximam ſibi apud omnes gratiam peperiſſet, voluit magnitudinem etiam aliam animi demonſtrare, vt ea re coleretur magis, & volentibus ciuibus imperium ſtabiliret. Paratis enim ex ſenatoribus iis, quorum ſibi maxime ſpectata & nota fides erat, ſenatu frequentiſſimo, oratione ad tempus accommodata, ſe imperio abdicare, idque ſenatui & populo tradere dixit. Tum ſenatores, alii, quod fidem verbis eius non haberẽt; alii, quod grauiora damna ex populari ſtatu extimeſcerent; alii, quod eius animi offenſionem, ſi aliter facerent, metuerent, precibus petentes, coegerunt vt imperium ipſe vnus retineret; ac S. C. ſatellitibus & cuſtodibus eius ſtipendium duplicarunt, vt diligentius eius vita cuſtodiretur; perinde atq; ſi vere abire imperio voluiſſet. Cum hoc modo ſenatus & populi voluntate opes imperii ſtabi-

iſſet, vt i ſe popularis videretur, totius imperii curam ſibi depopoſcit, prouinciarum adminiſtrationem cum ſenatu & populo communicauit. Nam ſenatui populoq; Africam, Numidiam, Aſiam, Græciam, Epirum, Dalmatiam, Macedoniam, Siciliam, Cretam cum Cyrene, Bithyniam, Pontum, Sardiniam, & Bæticam, quæ pacatiores erant, tradidit: ſibi vero ſumpſit reliquam Hiſpaniam & Tarraconenſem, & Luſitaniam; & Galliam omnem, Narbonenſem, Lugdunenſem, Aquitanicam, Celticam, & eorum colonias, vt Germaniam; Cœlen Syriam, Phœnicen, Ciliciam, Cyprum, & Ægyptum. poſt autem Cyprum & Galliam Narbonenſem populo dedit; ab eo vero Dalmatiam accepit. quæ permutatio in aliis poſt etiam gentibus facta eſt. His rebus actis, vt omnem de ſe monarchiæ ſuſpicionem eximeret, poteſtatem rerum, quæ ſibi conceſſæ erant, in decennium ſumpſit. hoc enim ſpatio ſe remp. conſtituturũ affirmauit; addens, ſe, ſi citius res compoſuiſſet, citius etiam imperium redditurum. Decennio tranſacto, tum in quinquennium, ac deinde in alterum quinquennium: poſt in decennium; poſtremo in tertium etiam decennium & petiit, & impetrauit. ita vt ſucceſſione decenniorum perpetuo imperium adminiſtrauerit. Quo factum eſt vt reliqui Imperatores, quamquam non in certum tempus, ſed in omnem vitam deſignarentur, tamen *decimo quoque anno* feſtos agerent dies; quaſi tum imperium renouarent. Cęſari autem cum alii honores multi habiti, tum cum imperio abdicauit; tum vt laurus ante regiam eius, & ſuper eam corona quercea ſtatueretur; tamquam ei qui & hoſtes viciſſet, & ciues conſeruaſſet; vt regia eius *Palatium* vocaretur, quod in Palatio habitaret; & *Prætorium* haberet: (itaque etiam ſi Imperator in alia regione habitat, tamen regia eius Palatium dicitur) vt *Auguſtus* nominaretur. nam cum eum vellent ſingulari aliquo nomine ornare, atq; alii alia afferrent, Cæſar in primis ſe Romulum dici cupiebat. ne vero eo forte nomine in regni ſuſpicionem incideret, Auguſtum ſe dici paſſus eſt; quaſi qui maior eſſet homine. omnia enim quæ maximo honore digna ac ſacra ſunt, *auguſta* dicuntur. Ita Dio. Adiicit Cenſorinus; Ante diem XVI K. Febr. Iulius Cæſar Diui F. *Imp. Auguſtus* ſententia Munatii Planci à ſenatu ceteriſq; ciuibus dictus eſt, ſe ſeptimum, & M. Vipſanio Agrippa cos. Ouidius vero Faſtorum primo, idibus Ianuar. hoc factum ſcribit, his verſibus:

Idibus in magni cuſtos Iouis æde ſacerdos
Semimaris flammis viſcera libat ouis:
Redditaq; eſt omnis populo prouincia noſtro,
Et tuus Auguſto nomine dictus auus. Et paulo infra:
Sacra vocant Auguſta patres; auguſta vocantur
Templa, ſacerdotum rite dicata manu.
Huius & augurium dependet origine verbi,
Et quodcumq; ſua Iuppiter auget ope.

Suetonius autem; Poſtea *C. Cæſaris*, & deinde *Auguſti* cognomen aſſumpſit; alterum, teſtamento maioris auunculi; alterum, Munatii Planci ſententia; cum quibuſdam cenſentibus Romulum appellari oportere, quaſi & ipſum conditorem vrbis, præualuiſſet vt Auguſtus potius vocaretur, non tantum nouo, ſed etiam ampliore cognomine; quod loca quoque religioſa, & in quibus augurato quid conſecratur, *auguſta* dicantur, ab auctu, vel ab auium geſtu guſtuue; ſicut etiam Ennius docet, ſcribens, *Auguſto augurio poſtquam inclyta condita Roma eſt.* Et Eutropius; Cæſar cum ex oriente victor reuerſus eſſet, tum primũ *Auguſtus*, eo quod remp. auxerat, conſalutatus eſt: atque ex eo tempore ſummam rerum poteſtatem, quam Græci μοναρχίαν vocant, adeptus eſt. Hunc igitur in modum cum & ſenatus & populi poteſtas ad Auguſtum recidiſſet, ab eo certiſſimæ monarchię initia ducta ſunt. quod ipſum monarchę nomen adeo graue populi Rom. auribus accidit, vt eos ne Dictatores quidem appellare voluerit. Omnino autem in regum imperio ſunt, cum omnis reſpubl. in eorum poteſtate poſita ſit. fiunt enim omnia ad arbitriũ & præſcriptum Imperatoris. Vt autẽ non ex imperio, ſed ex legibus hæc facere videantur, omnia nomina, quæ in libera ciuitate florebant, præter quam Dictatoris, ipſi ſibi aſciuerunt. Etenim ipſi ſæpe conſules fiunt; & *Proconſules*, vbi extra pomœrium exercitus educendus fuerit, nominantur. *Imperatoris* autem nomen omnino non ii tantum qui rem bene geſſerunt, ſed omnes

etiam

etiam alii, ad ſummam in republ. potentiam ſignificandam, prodictatoris & Regis appellatione vſurparunt. Regis enim & dictatoris nomina non ferunt, poſtquam ſemel ex republ. illud Bruti, hoc Antonii conſulum lege, ſublata ſunt. auctoritatem tamen eorum Imperatoris nomine explerunt. his enim nominibus poteſtatem ſibi aſſumunt delectus habendi, pecunias cogendi, bella ſuſpiciendi, pacem faciendi, vrbano & peregrino exercitui perpetuo & vbiq; imperandi; ita vt etiam intra pomœrium à ſenatore & equite pœnas repetere poſſint. ac deniq; cetera munera quæ conſules, ceteriq; liberæ ciuitatis magiſtratus obire poterant, ſibi arrogant. ex cenſura autē vitas & mores ciuiū inquirunt; cenſum agunt: atq; alios in equitū & ſenatorū ordinē referunt, alios pro arbitrio eximunt. Cumq; omnib. ſacerdotiis initiati ſint, atq; aliis pleraq; eorū tribuant, ipſiq; vni ſint è pōtificibus, ſiue duo ſiue tres ii fuerint, eo nomine rerum omnium ſacrarum poteſtatem adepti ſunt. Poſtremo poteſtas tribunicia, quā ii qui quondam admodum floruerunt, obtinuerunt, eis permittit, res quę ab aliis fiant, niſi eas probauerint, abrogare: atq; ipſos à contumelia prohibet; & ſi verbo, nedum re violati eſſe viſi fuerint, vt ab eo à quo iniuriam acceperint, impune indicta cauſſa pœnas repetere poſſint. neq; enim ipſi tribunatum capere dignum cenſent, cum in patriciorum numerum omnes relati ſint; verum poteſtatem tribuniciam, quanta vmquam fuit, ſumunt; & ex ea annos imperii ſui numerant; quaſi eam ſingulis annis cum perpetuis tribunis capiant. atq; hæc quidem ex liberę ciuitatis inſtitutis ſumpſerunt. Illud vero ſingulare & ante nemini decretum ſibi vindicant, quod ipſi ſe legibus omnibus ſolutos eſſe volunt. Ita regiam poteſtatem habent, regii nominis odio exempto. Nam *Cæſaris* & *Auguſti* appellatio nullam eis propriam addit poteſtatem. illud enim, generis ſucceſſionem; hoc, dignitatis ſplendorem indicat. *Patris* autem cognomen, fortaſſe poteſtatem illis in ciues dat eam quam patres in liberos habent. non tamen initio id hac de cauſſa decretum eſt; verum vt admonerentur, vt eos quibus præeſſent, tamquam filios amarent, & vt ipſi à ciuibus patrum loco colerentur. Atque hoc quidem modo Romanorum reſpubl. à populo ad vnum translata eſt. Hæc Dio. Quando autem tribuniciam poteſtatem Auguſtus ceperit, quando pont. max. factus ſit, (hæc enim in titulis eius continentur) poſt ſuo loco exponam. neque enim ipſe ſatis mirari poſſum cur, ſi tribunicia poteſtate anni imperii notarentur, aut non hoc primum anno eam ceperit. Eadem de re ſic Appianus in procemio hiſtoriarum: Eos, inquit, in quorum poteſtate tota reſpubl. eſt, *Imperatores* appellant, non Reges; vetuſto iureiurando deterriti. Imperatores vero vocant; quæ fuit appellatio egregiorum in republica ducum; cum tamen facta eorum omnia regum fuerint.

De triumpho M. Valerii Meſſallæ Coruini pro cos. ex Gallia.

QVI Capitolinos triumphos digeſſerunt, hoc anno M. Valerum Meſſallam Coruinum ex Gallia triumphaſſe tradiderunt. Salaſſos aliosque qui cum eis noua moliebantur, à Meſſalla Coruino ſubactos ſcribit Dio, Antonio & Libone cos. tum cum Imp. Cæſar bellum Dalmaticum gerebat. Eidemq; propterea triumphum Auguſtum de Gallis victis conceſſiſſe, Appianus lib. IIII ſcriptum reliquit. De hoc triumpho loquitur Tibullus elegia VII, ita:

Hunc cecinere diem Parcæ, fatalia nentes
Stamina, non vlli diſſoluenda deo:
Hunc fore Aquitanas poſſet qui fundere gentes,
Quem tremeret forti milite victus Atax.
Euenere. nouos pubes Romana triumphos
Vidit, & euinctos brachia capta duces.
At te victrices lauros Meſſalla gerentem
Portabat niueis currus eburnus equis.
Non ſine me eſt tibi partus honos, tua bella; Pyrene
Teſtis, & Oceani litora Santonici.
Teſtis Arar, Rhodanusq; celer, magnusq; Garumna,
Carnoti & flaui, cærula lympha Liger.

DE COS. AN. DCCXXVII.

Consvles Caſſiodorus ſuggerit Cæſarem Auguſtum vii, T. Statilium: faſti Siculi Octauianum viii, & Taurum: Dio Cæſarem Auguſtum viii, Statilium Taurum ii. Statilium Taurum ante dixi videri anno dccvi in parte anni primum conſulem fuiſſe. Nam etiam Suetonius bis conſulem cum fuiſſe ſcribit in Nerone ita; Nero duxit vxorem Statiliam Meſſallinam, Tauri bis conſulis ac triumphalis abneptem. Idem Suetonius auctor eſt Auguſtum viii conſulatum iniiſſe Tarracone. T. Statilii conſulis ii, mentio eſt in Capitolino fragmento. Hoc anno M. Agrippa *ſepta in campo Martio* dedicauit. Cornelius Gallus ab Auguſto relegatus, cum eſſet Ægypti præfectus. Polemo rex Ponti in amicitiam acceptus. Dio.

De triumpho Sex. Appuleii ex Hiſpania.

Sex. Appvleivs pro cos. hoc anno ex Hiſpania triumphauit; auctoribus Capitolinis triumphis. cuius de rebus aut triumpho nihil in annalibus comperi.

DE COS. AN. DCCXXVIII.

Deinceps Cæſarem Auguſtum viii, M. Silanum, Caſſiodorus conſules ſubiicit: Dio & faſti Siculi Auguſtum ix, M. Silanum: fragmentum Capitolinum Imp. Cæſarem Auguſtum viii, M. Iunium Silanũ. Et hic conſulatus ab Auguſto Tarracone initus, auctore Suetonio. Hoc anno, Amynta rege mortuo, Galatia cum Lycaonia prouincia facta eſt: oppida Pamphyliæ, quæ Amyntæ attributa ante fuerant, libertate donata ſunt. Iubæ pars Getuliæ pro paterno regno permiſſa. Dio, Rufus.

De triumphis aliquot ab Auguſto repudiatis.

Eodem anno Terentium Varronem rem bene cum Salaſſis geſſiſſe, atq; tributo eis impoſito *Auguſtam* etiam *pretoriam* militibus Romanis conſtituiſſe; C. Antiſtium, T. Cariſium cum Cantabris & Aſturibus Cæſare ipſo Tarracone ægrotante proſpere pugnaſſe; *Auguſtam Emeritam* oppidum in Luſitania Auguſti iuſſu emeritis militibus condidiſſe; M. Vinicium Gallos quoſdam, qui Romanos negotiatores crudeliter vexarant, ſubegiſſe, Dio ſcribit. cumque his de rebus triumphus Auguſto decerneretur, ipſum Imperatoris nomine ſumpto, triumphare noluiſſe; ac cum permiſſum ei eſſet, vt primo quoq; anni die corona & veſte triumphali vteretur, ipſum templum Iani, quod horum bellorum cauſſa aperuerat, iterum clauſiſſe. Salaſſos item à Varrone prętore acie victos, ac ſub haſta venditos; Auguſtam vrbem, tribus millibus Romanorum eo deductis, vbi caſtra Varro habuerat, ab Auguſto conditam, Strabo ſcriptum reliquit libro iiii.

DE COS. AN. DCCXXIX.

Cæsarem Auguſtum ix, C. Norbanum conſules ſuggerit in hunc annum Caſſiodorus; Auguſtum x, & Flaccum, faſti Siculi: Auguſtum x, C. Norbanum Flaccum, Dio, & Capitolinum fragmentum. Norbanum C. Norbani conſulis filium puto. neque enim iterati honoris notam habet. Tiberius, quæſtor; Marcellus, ædilis creatus eſt ante tempus. Cantabri & Aſtures, diſceſſu Auguſti rebellantes, à L. Æmilio perdomiti ſunt. Ælius Gallus, primus Romanorum in Arabiam Felicem exercitum parum ſecunda fortuna adduxit. Dio.

DE COS. AN. DCCXXX.

Cæsarem Auguſtum x, Cn. Piſonem conſules Caſſiodorus: Auguſtum xi, & Piſonem, faſti Siculi: Auguſtum xi, Cn. Calpurnium Cn. F. Piſonem, Dio ſubiicit. Ex fragmento autem Capitolino apparet, Auguſtum xi, A. Terentium Varronem Murenam, vna iniiſſe: Murenam in magiſtratu mortuum: in eius locum factum eſſe Cn. Calpurniũ Piſonem; & Auguſtum abdicaſſe. Qua de re ſic Dio; Auguſtus in Albanum profectus, conſulatu abdicauit. Nam eum & ipſe, ex quo reſp. conſtituta eſt, & multi alii annuos magiſtratus geſſiſſent, ab eo ſibi in poſterum abſtinendum eſſe

ſtatuit;

ſtatuit;vt conſulatus pateret quamplurimis.idq; extra vrbem fecit,ne impediretur:& in ſui locum ſubſtituit L.Seſtium,qui Bruti ſtudioſiſſimus fuerat, atq; deeius etiam rum laudibus ſcribebat. In fragmento altero lapidis Colotiani eſt huius conſulis mẽtio; vbi L. SESTIVS P. F. appellatur;vt in fragmento Capitolino VIBI N. *Vibum* autem eſſe Seſtiorum cognomen,apparet ex P.Seſtio Q.F. Vibi N. conſule anno CCCI, in tabulis Capitolinis. Fragmentum autem Colotianum eſt hoc;

	SvF. L. SESTIVS. P. F.	
	M. CLAVDIVS M. F.	L. AR..
L.	MVNATIVS. PAVL. AEMILIVS	..
	Q. AEMILIVS LEPID.	M. LO...
	M. APPVLEIVS SEX. F.	P. SI..
	C. SENTIVS SATVRN.	Q. LV..
	SvF. M. VINVCIVS P. F.	
	P. CORNELIVS P. F.	CN. C..
	C. FVRNIVS C. F.	C. IV..
CL.	L. DOMITIVS CN. F.	P. CO..
		SvF. L. TA..
	M. DRVSVS. L. F.	L. ..
	M. LICINIVS. M. F.	...
	TI. CLAVDIVS TI. F.	...
	M. VALERIVS. M. F.	...
	SvF. C. VALGIVS C. F. / C. CANINIVS.	

Hic eſt L.Seſtius cuius mentio cum Bruto in nummis argenteis inuenitur, ita; L. SESTI PRO Q. Q. CÆPIO BRVTVS PRO COS. Eodem anno difficili & periculoſo morbo Auguſtus oppreſſus, ab Antonio Muſa ſanatus eſt.Marcellus ſororis filius mortuus, magnifice ab eo ſepultus eſt. Dio.

DE COS. AN. DCXXXI.

CONSVLES vt ait Caſſiodorus,hic annus habuit M.Marcellum,L.Arruntium; vt Dio,M.Claudium M.F.Marcellum Æſerninum,L.Artuntium L.F. In lapide Colotiano hi cos. ita deſcripti ſunt; M. CLAVDIVS M. F. L. AR ... In Capitolino L. ARRVNTIVS L. F. L. N. M. Claudius M.F.M.N. Marcellus dicitur in monumento ludorum quinctorum ſæcularium; de quo poſt dicam. Ex his intelligi poteſt, in faſtis Siculis parum ſcite conſules ſuggeri Octauianum XII,& Arruntium. Hoc anno Fannii Cæpionis & Varronis Murenæ coniuratio in Auguſtum patefacta; ædes Iouis Tonantis dicata eſt. Dio.

De Auguſto Dictaturam renuente, Tribuniciam poteſtatem ſumente.

IN Capitolinis tabulis conſuli L.Arruntio ſuperpoſitum fragmentum eſt eiuſmodi, . LATVS E. ABDICAVIT TR. Quod ego ita interpretatus ſum, vt ſcripſerim, Imp. Cæſarem, poſtquam dictator appellatus eſt, abdicaſſe, ac tribuniciam poteſtatem primum ſibi ſumpſiſſe. De dictatura eius ſic ſcribit Dio; M.Claudio, L. Arruntio cos. fame ac peſtilentia oppreſſa vrbe atque Italia, populus Rom. nulla alia de cauſſa hæc mala incidiſſe ratus, quam quod Auguſtus conſulatum non gereret, Dictatorem ipſum dicere voluit. itaq; cum ſenatum in curia concluſiſſet, id ipſum decernere coegerunt, minis adiectis, ſe, niſi id decerneret, eum in curia crematurum. Poſt hęc autem XXIIII faſcibus arreptis in medium progreſſi ſunt, petentes ab eo, vt ſe dictatorem dici, ac rei frumentariæ, vt quondam Pompeius, præfici pateretur. ille autem procurationem frumentariam ſuſcepit neceſſario; dictaturam vero veſte à pectore reſciſſa repudiauit;& cum plus quam Dictator in rep. poſſet, ſapienter dictatoris inuidiam declinauit. Hanc autem etiam rem intellexit Suetonius, cum ait; Dictaturam

magna vi offerente populo, genu nixus, deiecta ab humeris toga, nudo pectore deprecatus eſt. Et Velleius; Dictaturam, quam pertinaciter ei populus deferebat, tam conſtanter repulit. De tribunicia autem poteſtate Auguſti, Dio duobus in locis agit; primum in tertio, deinde in quarto Auguſti conſulatu exponendo. atq; ibi quidē hoc modo; Alexandria recepta, ſenatus Cæſari tribuniciam poteſtatem conceſſit: & vt iis qui nomen eius imploraſſent, tam extra pomœrium quam intra vſq; ad millē paſſus auxilio eſſe poſſet: quod nulli tribuno ante licuerat. Eſt tamen intelligendum, quamquam tum decreta ei poteſtas tribunicia fuit, non tamen eam aut accepiſſe, aut acceptam retinuiſſe. Hoc apparet, primum ex eo quod in conſulatu vndecimo ei delatam etiam Dio ſcribit; deinde, quod ante hunc annum nulla eius mentio eſt in cōſulibus Capitolinis: tum, quod niſi per XXXVI aut XXXVII annos eam geſſiſſe traditus ſit; qui numerus quadrat, ſi ab hoc aut à priore anno, non autem à quarto eius conſulatu exordiamur. Sic autem in conſulatu vndecimo ſcribit Dio; Senatus humanitate Auguſti permotus, quod L. Seſtium Bruti amicum in ſui locum ſuffeciſſet, vt is tribunus pl. eſſet in perpetuum, ſtatuit: eidemq; poteſtatem, quotieſcumq; ſenatus haberetur, de quacumq; re vellet, etiam ſi conſul non eſſet, referēdi dedit: & proconſulare imperium in perpetuum conceſſit; ita vt neq; intra pomœrium ingrediens deponeret, neq; egrediens reſumeret; & vt in prouinciis plus ipſe quam ſinguli qui iis præeſſent, poſſet. Ex quo tempore & ipſe & ſequētes Imperatores lege quadam cum aliis rebus tum tribunicia poteſtate vſi ſunt. nomen enim ipſum tribunorum neque Auguſtus, neq; alius quiſquam Imperator vſurpauit. Hæc Dio; qui idem ſentire videtur, quamquam ante etiam perpetua tribunicia poteſtas Auguſto decreta erat, non ea tamen niſi hoc tempore ipſum vſum eſſe. Hoc poſito, tum noua exiſtit quæſtio; à quo anno ea repetenda ſit; an à priore anno, quo ei delata eſt; an ab hoc, quo eam delatam primum vſurpauit. Tacitus priorem ſententiam tuetur, qui Auguſtum per XXXVII annos eam continuaſſe ſcribit; poſteriorem Capitolini auctores, ex quibus Auguſtum, quo anno mortuus eſt, tribunicię poteſtatis XXXVI eſſe probatur. Quæ eadem quæſtio poſt in tribunicia Tiberii poteſtate oritur.

De cenſura ab Auguſto repudiata, & Lepido ac Planco cenſoribus.

EODEM anno Auguſtus cenſuram, quam ſibi populus in perpetuum mandare cupiebat, repudiauit; ac ſtatim alios cenſores Paullum Æmilium Lepidum, & L. Munatium Plancum creauit; hunc quidem, Planci proſcripti fratrem; illum vero, etiam proſcriptum. qui vltimi priuati cenſuram obtinuerunt. quod etiam prodigio confirmatum eſt. tribunal enim eorum, aſcendentibus ipſis, repente collapſum ac diſſipatum eſt. Itaq; poſt nulli alii cenſores iis ſimiles comparati ſunt. Tum autem Auguſtus multa munera quæ ad eos pertinebant, obiit. Hæc Dio. De his etiam cenſoribus ſic Velleius; Planci & Lepidi cenſura inter diſcordiam acta, neq; ipſis honori, neq; reipubl. vſui fuit; cum alteri vis cenſoris, alteri vita deeſſet. Horum etiam meminit Suetonius: D. (inquit) Claudius geſſit cenſuram, intermiſſam diu poſt Paullum Plancumq; cenſores. Et in Nerone; Domitius L. Plancum cenſorem ſibi via decedere ædilis coegit. Valerius etiam libro VI, cap. VIII, Planci cenſorii & conſularis meminit. Hos denium etiam cenſores edit fragmentum Capitolinum, vbi mentio eſt -- Æmilii L. F. M. N. Lepidi: & Colotianum, in quo ita eſt;

M. CLAVDIVS M. F. L. AR--
L. MVNATIVS. PAVL. AEMILIVS.

DE COS. AN. DCCXXXII.

IN hunc annum conſules prodit Caſſiodorus cum Siculis faſtis, M. Lollium, Q. Lepidum; lapis Colotianus, Q. ÆMILIVM LEPID. M. LO--. In ponte etiam Fabricio Romæ tale eſt epigramma;

L. FABRICIVS C. F. CVR. VIAR. FACIVNDVM CVRAVIT.
Q. LEPIDVS M. F. M. LOLLIVS M. F. PROBAVERVNT.

Hos intellexit quoq; Horatius libro primo Epiſtolarum, cum dixit; *Collegam Lepidum quo duxit Lollius anno.* de quibus ſic Dio; Cum Auguſtus in Sicilia eſſet, populus Ro.

in comi

[illegible] comitiis conſularibus ſeditionem excitauit. Nam M.Lollius ſolus iniuit, quod locus alter Auguſto ſeruabatur: Auguſto vero conſulatum recuſante, Q.Lepidus & L. Silanus, ſumma contentione petentes, ita omnia perturbarunt, vt Auguſtus a prudentioribus accerſeretur. Q.Lepidus creatus eſt. Hoc anno Auguſtus Iuliam filiam M.Agrippæ collocauit.

De triumpho L.Sempronii Atratini ex Africa.

POST victum M.Lepidum, cuius in triumuiratu Africa prouincia fuerat, numquam quieuiſſe Africa videtur. Hoc indicant triumphi, quos ex ea prouincia auſpiciis Auguſti egit primum Statilius Taurus, deinde L.Autronius Pætus; poſtremo hoc etiam anno L.Sempronius Atratinus. quos triumphos omnes nobis Capitolini ſcriptores tradiderunt, ſilentibus in tantis bellis annalibus Romanis. neq; enim de hoc triumpho quidquam, vt ne de illis quidem, comperi.

DE COS. AN. DCCXXXIII.

CONSVLES in hunc annum ſubſequuntur apud Caſſiodorum M.Appuleius, P.Silius: apud Dionem M.Appuleius Sex.F.P.Silius P.F.Nerua: in fragmento lapidis Colotiani, M. APPVLEIVS SEX. F. P. SI ===: in faſtis Siculis Appuleius & Nerua.

DE COS. AN. DCCXXXIIII.

CONSVLES deinceps edit Caſſiodorus C.Sentium, P.Lucretium: faſti Siculi Saturninũ & Lucretium: Dio C.Sentium C.F.Satur inum, Q.Lucretium Q.F. Viſpillonem: fragmentum Colotianum C. SENTIVM SATVRNINVM, Q.LV===. Horum meminit etiam Euſebius in temporibus, cum ait; Sentio Saturnino, Lucretio Cinna conſulibus, Virgilius poeta mortuus eſt. C. Sentium C.F. C.N.Saturninum inuenio ſcribi in monumento antiquo de quinctis ludis ſæcularibus; quod infra aſcribam. De huius anni conſulatu ita Dio; Conſul erat C. Sentius: quia vero collega ei dandus erat, atq; Auguſtius conſulatus locum alterum, qui ei reſeruabatur, repudiabat, coorta ſeditio eſt; donec Auguſtus alterum ex legatis Q.Lucretium, quem ſenatus ad ſe ſeditionis ſedandæ cauſſa miſerat, quamquam olim proſcriptum, conſulem declarauit. Et Velleius libro II; Præclarum excellentis viri factum, C.Sentii Saturnini conſulis, ne fraudetur memoria. aberat in ordinandis Aſiæ orientisq; rebus Cęſar. tum Sentius forte & ſolus, & abſente Cæſare conſul, cum alia priſca ſeueritate, ſummaq; conſtantia, vetere cõſulum more ac ſeueritate geſſiſſet, protraxiſſet publicanorum fraudes, puniſſet auaritiam, regeſſiſſet in ærarium pecunias publicas, tum in comitiis habendis præcipuum egit conſulem. nam & quæſturam petentes, quos indignos iudicauit, profiteri vetuit; & cum id facturos ſe perſeuerarent, conſularem, ſi in campum deſcendiſſent, vindictam minatus eſt; & Egnatium florentem fauore publico, ſperantemq;, vt præturam ædilitati, ita conſulatum præturæ ſe iuncturum, profiteri vetuit. & cum id nõ obtinuiſſet, iurauit, etiam ſi factus conſul eſſet ſuffragiis populi, tamen ſe eum non renunciaturum. Suffectum conſulem Sentio Saturnino in fragmento Colotiano inuenio M. VINVCIVM. Collegam Vinucio addit Velleius M. Agrippam, cum ait; Subinde bellum Pannonicum, quod inchoatum Agrippa Marcoq; Vinucio auo tuo conſulibus, magnum atroxq;, & perquam vicinum imminebat Italiæ, per Neronem geſtum eſt. Agrippæ notam quarti conſulatus adieci.

De triumpho L. Cornelii Balbi pro cos. ex Africa.

L. ATRATINO ſucceſſiſſe L. Cornelius Balbus in Africa videtur, & magnis in ea prouincia rebus geſtis triumphaſſe. in hunc enim annum Africanum eius triumphũ Capitolini ſcriptores coniiciunt. De quo triumpho ſcribit Solinus ita; Garamantas Cornelius Balbus ſubegit; & primus ex hac victoria triumphauit. primus ſane de externis; vtpote qui Gadibus genitus. acceſſit ad gloriam nominis triumphalis. Et Plinius lib. v; Matelgæ oppidum Garamantum, itemq; Debris, clariſſimumq; oppidum Garama caput Garamantum, omnia armis R. ſuperata, & à Cornelio Balbo triumphata, vnius omnium externo curru, & Quiritium iure dotato; quippe Gadibus nato

ciuitas Romana cum Balbo maiore patruo data eſt.& hoc mirum,ſupradicta oppida ab eo capta auctores noſtros prodidiſſe,ipſum in triumpho præter Cydamam & Garamam,omnium aliarum gentium vrbiumq; nomina ac ſimulacra duxiſſe. quæ iere hoc ordine: (numerat deinde ſingula oppida) Ad Garamantas iter inexplicabile adhuc fuit,latronibus gentis eius puteos,qui ſunt non alte fodiendi,(ſi locorum notitia adſit)arenis operientibus. Balbi Gaditani,viri triumphalis,meminit item Strabo lib. III.Hunc etiam triumphum intellexit Dio,eum ſcripſit, M. Agrippam hoc anno de Cantabris rebellantibus victis triumphum ſibi à ſenatu ex Auguſti voluntate decretum agere noluiſſe; cum tamen quidam alii, qui latrones comprehendiſſent, aut ciuitates ſeditionem mouentes pacaſſent, triumphos & cuperent & agerent. Patruus huius fuit L.Cornelius Balbus conſul cum P.Canidio Craſſo,anno DCCXIII.

De cenſoria poteſtate Auguſto decreta.

AVGVSTVS hoc anno *Præfectus moribus* à populo creatus eſt in quinquennium; ac cenſoriam poteſtatem in idem tempus recepit;conſularem in perpetuum; ita vt ſemper & vbiq; duodecim faſces ei præferrentur,ac inter conſules aſſideret.Senatum ſequenti anno duabus lectionibus ad ſexcentos redegit. de ambitu damnatos, magiſtratibus in quinq; annos prohibuit. Qui ſine vxoribus eſſent, iis multam indixit: qui vxores ducerent,ac filios alerent, ſumma præmia propoſuit; ac libertinas etiam ſine probro duci poſſe conſtituit. Hæc Dio. Hinc Suetonius; Recepit & morum legumq; regimen æque perpetuum:quo iure,quamquam ſine cēſuræ honore, cenſum tamen populi ter egit; primum ac tertium cum collega,medium ſolus. ſenatorum affluentem numerum deformi & incondita turba,(erant enim ſuper mille, & quidam indigniſſimi,& poſt necem Cæſaris per gratiam & præmium allecti; quos *abortiuos* vulgus vocabat)ad modum priſtinum& ſplendorem redegit duabus lectionibus;prima, ipſorum arbitratu,quo vir virum legit; ſecunda,ſuo & Agrippæ.

DE COS. AN. DCCXXXV.

CONSVLES inde Cn.& P.Lentuli, auctore cum faſtis Siculis Caſſiodoro:quos vocat Cn. Cornelium L.F.Lentulum, P.Cornelium P.F. Lentulum Marcellinum Dio: P. CORNELIVM P. F. CN. ⁎⁎ fragmentum Colotianum. Hoc anno M. Agrippa L. F. tribunitiam poteſtatem ab Imp. Cæſare Auguſto in quinquennium accepit. Dio.

DE COS. AN. DCCXXXVI.

C. FVRNIVS, C.Silanus,deinceps ſequuntur conſules apud Caſſiodorum: C. Furnius C.F.C.Iunius C.F.Silanus apud Dionem. in fragmento autem Colotiano: C. FVRNIVS C. F. C. IV⁎⁎. C.Furnio & C.Iunio Silano cos. ludos ſæculares quinctos factos eſſe ab Auguſto,tradit Cenſorinus,& Dio,quorum ludorum tale exſtat in Capitolio monumentum;

LVDI SAECVLARES QVINCT.
IMP. CAESARE DIVI F. AVGVSTO
C. SENTIO. C. F. C. N. SATVRNINO
M. CLAVDIO M. F. M. N. MARCELLO
M. FVFIO M. F. STRIGONE.
D. LAELIO D. F. D. N. BALBO.

DE COS. AN. DCCXXXVII.

L. DOMITIVM, P. Scipionem cos. Caſſiodorus ſuggerit: Ahenobarbum & Cornelium faſti Siculi : L.Domitium Cn.F.Cn.N.Ahenobarbum, P. Cornelium P. F. P. N. Scipionem Dio: L. DOMITIVM CN. F. P. CO⁎⁎ fragmentum Colotianum; ſuffectum L. TA⁎⁎. quem ego interpretatus ſum eſſe L.Tarium Rufum,de quo Plinius libro XVIII; L.Tarius Rufus, infima natalium humilitate, conſulatum militari induſtria meritus,antiquę alias parſimoniæ,circiter millies ſeſt crt.liberalitate diui Auguſti congeſtum, vſq; ad detractionem hæredis exhauſit, agros in Piceno

coemen-

cocinendo colendoq;. His conſulibus *ſolenne quinquennale* actum ſcribit Dio ob imperium Auguſti, Agrippa vno ex quindecemuiris curante.

DE COS. AN. DCCXXXVIII.

DEINDE M.Druſum, L. Piſonem conſules nominat Caſſiodorus; Libonem & Piſonem faſti Siculi; M.Liuium L.F.Druſum Libonem, L. Calpurnium L.F.Piſonem Dio: M. DRVSVM L. F. L. -- fragmentum Colotianum.

DE COS. AN. DCCXXXIX.

CN. LENTVLVM, M.Craſſum inſequens annus conſules habuit, auctore cum Siculis Caſſiodoro. quos Dio vocat M. Licinium M. F. Craſſum, Cn.Cornelium Cn. F. Lentulum : fragmentum autem Colotianum, M. LICINIVM M. F. ---- Hic M. Craſſus, filius eſt M. Craſſi qui cum Auguſto IIII conſule fuit. Cn.Lentulus Getulis victis poſt *Getulicus* appellatus.

De triumphis intermiſſis; triumphalibus ornamentis inſtitutis.

Hoc anno Boſporanos, qui Aſandro mortuo à Scribonio quodam ſollicitati fuerant, ſubactos ab Agrippa tradit Dio: eidemque propterea ſupplicationes Romę eſſe atque triumphum decretum. quem tamen ab ipſo non eſſe actum; quia de rebus geſtis nihil ad ſenatum ſcripſerat. Ex quo tempore, inquit, reliqui exemplum eius quaſi legem quandam ſequuti, neque publice literas miſerunt, neq; triumphum obtinuerunt. ac propterea nemini alii pari dignitate triumphus in poſterum, ſed triumphalia tantum ornamenta decreta ſunt.

DE COS. AN. DCCXL.

TI. NERO, P.Quinctilius, conſules hoc anno fuerunt apud Caſſiodorum: Nero & Varus in faſtis Siculis: quos Dio nominat Ti.Claudium Ti. F. Neronem, P.Quinctilium Sex. F. Varum: fragmentum Colotianum TI. CLAVDIVM. TI. F. --. Tiberium primum conſulatum paucis diebus geſſiſſe, auctor eſt Suetonius. Hic eſt enim Ti. Nero Auguſti priuignus, qui mortuo Auguſto Romanum obtinuit imperium, cum ante ab eo fuiſſet adoptatus.

De Auguſto pontifice maximo.

MORTVO M. Lepido pont. maximo, Auguſtus in eius locum pont. maximus factus eſt. cum ſenatus pôtificatum ei decreto ſancire vellet, ipſe curia egreſſus renuit; neque domum aliquam publicam accepit, ſed partem ſuæ publicauit. neceſſe enim erat pontificem maximum in publico habitare. domum vero regis ſacrorum, Veſtalibus virginibus elargitus eſt. Hæc Dio. apud Suetonium autem hæc; Pontificatum maximum, quem neque viuo Lepido auferre ſuſtinuerat, mortuo demum ſuſcepit, at apud Ouidium libro III Faſtorum ſcriptum eſt, pridie non. Mart. creatum eſſe, his verſibus:

Sextus vbi Oceano clauſum ſcandit olympum
Phœbus, -
Cæſaris innumeris, quos maluit ipſe mereri,
Acceſſit titulis pontificalis honor.

Hoc enim ſignificat; ad ceteros Cæſaris titulos, abhinc etiam Pont. maximum cœptum vocari.

DE COS. AN. DCCXLI.

M. MESSALLAM, P. Sulpicium conſules ſuggerit Caſſiodorus; Meſſallam & Quirinum faſti Siculi; M. Valerium M. F. Meſſallam Barbatum, P. Sulpicium P. F. Quirinũ Dio. de quibus Suetonius ita in Claudio; Claudius Valerium Meſſallinam, Barbati Meſſallæ conſobrini ſui filiam, in matrimonium duxit. Et Tacitus libro III; Nihil ad veterem & patriciam Sulpiciorum familiam Quirinus pertinuit, ortus apud municipium Lanuuium. His conſulibus alios ſuffectos indicat lapis Colotianus, in quo eſt ita;

M. VALERIVS M. F. M. N.
SVF. C. VALGIVS. C. F.
C. CANINIVS.

In faſtis etiam Cuſpiniani,quorum initio huius commentarii memini,ita hi conſules ſuis cognominibus efferuntur:

MESSALLA	QVIRINO.
REBILO	SATVRNINO. N. N.
MAXIMO	TVBERONE.

Ex quo apparet Rebilum & Saturninum Caninii & Valgii cognomina eſſe. ex fragmento autem Capitolino, quod huic loco eſt interſerendum, patet, Æmilianum Valerii,Rufum,Valgii,Rebilum Caninii fuiſſe cognomina; atq; vt Valerio Rufum ſic Rufo Rebilum eſſe ſubrogatum. Rebili & Saturnini in faſtis Siculis etiam exſtat mentio. Hoc anno Auguſtum iterum in quinq; annos præfectum moribus fuiſſe, eamq; poteſtatem per interualla temporum,vt etiam imperium,accepiſſe;M.Agrippam diem obiiſſe refert Dio.

De triumphalibus ornamentis Tiberii.

MORTVO M. Agrippa Pannonii rebellarunt, ſubactiq; ſunt à Tiberio;qui poſt Agrippam ab Auguſto adoptatus erat.eumque ſenatus Tiberio propterea triumphum decreuiſſet,Auguſtus,ne eum ageret,obſtitit;triumphalia vero ei ornamenta, vt ait Dio,conceſſit.Vnde Suetonius ita;Tiberius primus (vt quidam putant) triumphalibus ornamentis honoratus eſt;nouo nec antea cuiquam tributo genere honoris.Dio tamen Agrippam primum hoc honore affectum,auctor eſt.

DE COS. AN. DCCXLII.

PAVLLVM Fabium,Q.Ælium conſules prodit in hunc annum Caſſiodorus: Paullum Fabium Q.F.Maximum,Q.Ælium Q.F.Tuberonem Dio: MAXIMVM & TVBERONEM liber Cuſpinianus.Q.Ælii Tuberonis,P.Fabii Maximi conſulum, ſæpe meminit Frontinus de aquæductibus.& Plin.lib.VIII,cap.VI,Q.Tuberone,Fabio Maximo, theatrum Marcelli dedicatum ſcribit.

De triumphalibus ornamentis Druſo, Tiberio II, & L.Piſoni decretis.

DRVSVS, Meſſala & Sulpicio cos. Sicambros & ſocios eorum abſente Auguſto rebellantes ſubegit; Gallos Rhenum tranſeuntes cęcidit; Vſipetarum agrum vaſtauit; Friſiis ad amicitiam populi Rom.traductis,Romam deceſſit:ac quamquam prætoriis ornamentis præditus erat,præturam tamen Fabio & Ælio conſulibus iniit.inde ad bellum reuerſus,Vſipetas debellauit;atq; in Sicambrorum regionem irruptionem fecit:magniſq; aliis rebus geſtis,triumphalibus ornamentis decoratus eſt;& vt ouans vrbem iniret,atq; acta prætura cum proconſulari poteſtate eſſet,obtinuit. Imperatoris nomen,quo a militibus affectus erat, Auguſtus non permiſit.Tiberius autem Dalmatas ſe abſente rurſus arma mouentes,itemq; Pannonios,in poteſtatem redegit; ac propterea eoſdem honores quos Druſus adeptus eſt. Druſum, ne ouans iniret, mors prohibuit:Tiberius biennio poſt iniuit Eodem tempore Bulogęſes Thrax Beſus, ſociis quibuſdam aliis adiunctis, defectione facta, Rhaſcyporim Cotys filium victum interfecit,& patruum eius Rhymetalcen in Cherroneſum exercitu exutum compulit.Cum igitur hæc ille faceret,ac Sialetæ Macedoniam populationibus incurſarent; L.Piſo ex Pamphylia,cui præerat,caſtris motis,in Beſotum regionē venit; ac cladem ab iis acceptam, ingenti victoria ſubleuauit: ob quam ei ſupplicationes & triumphalia ornamenta decreta ſunt. Hæc Dio. De hac re ſic Velleius; Dum ea quæ prædiximus, in Pannonia Germaniaq; geruntur, atrox in Thracia bellum ortum, omnibus eius gentis nationibus in arma accenſis, excellens L.Piſonis virtus compreſſit. quippe legatus Cæſaris,triennio cum his bellum geſſit; genteſque ferociſſimas, plurimo cum earum excidio,nunc acie,nunc expugnationibus in priſtinum pacis redegit modum.De eodem L.Piſone in Epitomis ſcriptum eſt,& apud Florum.

DE COS. AN. DCCXLIII.

CONSVLES Iulium Antonium Africanum,& Fabium, edit in hunc annum Caſſiodorus. Iulium Antonium Africanum, Q. Fabium Q. F. Maximum Dio: AFRICANVM & MAXIMVM faſti Siculi & Cuſpiniani. Miror aũt legi apud Suetonium in Claudio, Iulium Antonium, Fabium Africanum conſules; cum *Africanus* cognomen ſit Antonii: quem triumuiri Antonii filium prodit Suetonius in libro de grammaticis; & Dio Iulum Antonii filium nominat. Ad hunc ſcribit Horatius ita;

Pindarum quiſquis ſtudet æmulari, Iule, ceratis ope Dædalea Nititur pennis & poſt;
Tendit, Antoni, quoties in altos Nubium tractus.

DE COS: AN: DCCXLIV.

INDE Druſus Nero, L. Quinctius conſules apud Caſſiodorum: Nero Claudius Ti. F. Druſus, T. Quinctius T. F. Criſpinus, apud Dionem: DRVSVS & CRISPINVS in faſtis Cuſpiniani & Siculis. Hic Druſus, Ti. Neronis frater, Auguſti priuignus fuit. quem conſulem in Germania mortuum, atque ipſum cum filiis *Germanicum* appellatum, inuenio apud Dionem: quod cognomen ei primum ſenatum à prouincia impoſuiſſe ait Eutropius. Vnde Velleius; Druſum conſulem agentem annos xxx, mors rapuit. Liuiana hiſtoria huius Druſi morte expletur. ſic eſt enim in Epitoma vltima; Bellum aduerſus Germanorum trans Rhenum ciuitates geſtum à Druſo refertur. ipſe ex fractura, equo ſuper crus (eius) collapſo, xxx die quam id accidit, mortuus eſt. corpus à Nerone fratre, qui nuntio valetudinis eius euocatus raptim accurrerat, Romam peruectum, & in C. Iulii tumulo conditum. laudatus eſt à Cæſare Auguſto vitrico, & ſupremis illius funeribus plures honores additi.

De Tiberio ouante ex Dalmatia.

QVEMADMODVM bellum cum Dalmatis & Pannoniis geſſerit Tiberius Nero Druſi frater, atque propterea vt ouans vrbem iniret obtinuerit, ante diximus. hoc igitur demum anno ouans vrbem ingreſſus eſt, antequam Druſus obiret. auctor Dio. vnde Velleius etiam inquit; Dalmaticæ & Pannonicæ victoriæ compos Nero, ouans triumphauit. Idem honos Druſo parabatur, niſi ante diem deceſſiſſet; eodem Dione teſte.

DE COS. AN. DCCXLV.

C. MARCIVM, C. Aſinium conſules ſuggerit in hunc annum Caſſiodorus: Cenſorinum & Gallum faſti Siculi: C. Marcium Cenſorinum, C. Aſinium C. F. Gallum Dio. Horum etiam meminit Cenſorinus de die natali, cum ait; Menſis qui Sextilis fuerat, C. Marcio Cenſorino, C. Aſinio Gallo cos. in Auguſti honorem dictus eſt *Auguſtus* anno Auguſtio xx. *Auguſtum* autem *annum* appellat, poſtquam Cæſar Auguſtus appellatus eſt. Idem ſcribit etiam Dio. Cur autem hoc factum ſit, cauſam affert, quod eo menſe Cæſar primum conſulatum cepit, & multa magnaque prœlia proſpere fecit. Macrobius, quia Auguſtus tres hoc menſe triumphos egit, hunc hoc nomine affeciſſe putat. Mentio eſt eorundem conſulum etiam apud Plinium libro XXXIII, cap. x. & in epigrammate antiquo in libro Epigrammatum ita; C. ASINIVS C. F GALLVS. C. MARCIVS L. F. L. N. CENSORINVS. COS. EX S: C. Auguſtus in alios x annos reipubl: conſtituendæ poteſtatem accepit. Dio.

DE COS. AN. DCCXLVI.

TI. Neronem, Cn. Piſonem conſules ſuggerit hoc anno cum Siculis Caſſiodorus: Ti. Claudium Ti. F. Neronem II, Cn. Calpurnium C. F. Piſonem II Dio. Claudii Neronis II, & Calpurnii Piſonis conſulum, meminit etiam Dionyſius libro primo: atque hunc annum vocat DCCXLV, Olympiadem CXCIII. Tiberium ſecundum conſulatum geſſiſſe tribus menſibus ſcribit Suetonius:

De triumpho II Ti. Neronis cos. II, ex Germanis.

PRIORE anno Auguſtus, accepto in alterum decennium imperio, aduerſus Gallos exercitum duxit; atque ipſe quidem in prouincia manſit, Tiberius vero traiecto Rheno batbaros ad conditiones compulit: quibus repudiatis, magnis eos cladibus, quamquam non incruenta victoria, confecit. Auguſtus, cum Tiberium & ſemet nomine Imperatoris ornaſſet, Tiberium iterum conſulem deſignauit; ac literas eum ad ſenatum ex more vetuſto mittere, atque antequam magiſtratum iniret, de rebus à ſe geſtis in ſenatu diſſerere, ac triumphare voluit: ipſe triumphum abiecit. Itaque Tiberius ſenatu in ędem Octauiam, quæ extra pomœrium erat, vocato, K. Ian. quibus cum Cn. Piſone conſulatum initurus erat, triumphauit. Hæc Dio. De eadem autem re ſic Velleius; Tiberius in Germania poſt mortem Druſi fratris rem bene geſſit. Itaq; ei alter triumphus cum altero conſulatu mandatus eſt. Et Suetonius; Tiberius Rhetico & Vindelico bello gentes Alpinas; Pannonico, Breucos & Dalmatas ſubegit; Germanico, XC millia dedititiorum traiecit in Galliam, iuxtaq; ripam Rbeni ſedibus aſſignatis collocauit. quas ob res & ouans & curru vrbem ingreſſus eſt, primus nouo genere honoris decoratus. Hæc ille. Ouantem autem iniſſe intelligit ex Pannonico bello biennio ante; curru, hoc anno ex Germanico: primum autem intelligit, ex iis qui ab Auguſto honoribus affecti ſunt. nam florente rep. multi & ouantes & curru vrbem inuecti ſunt. Propter hanc victoriam hoc elogium Auguſto dicatum eſt ſequenti anno, de quo Plinius lib. III, cap. II; IMP. CÆSARI D. F. AVGVSTO PONT. MAX. IMP. XIIII. TRIBVNIC. POTEST. XVIII. S. P. Q. R. QVOD EIVS DVCTV AVSPICIISQVE GENTES ALPINÆ OMNES, QVÆ A MARI SVPERO AD INFERVM PERTINEBANT, SVB IMPERIVM POPVLI R. SVNT REDACTÆ.

DE COS. AN. DCCXLVII.

D. LÆLIVM, C. Antiſtium conſules edit in hunc annum Caſſiodorus: Balbum & Veterem faſti Siculi: D. Lælium D. F. Balbum, C. Antiſtium C. F. Veterem Dio. D. LÆLIVS D. F. D. N. BALBVS vocatur in Capitolino ſæcularium ludorum monumento. Velleius C. Cæſarem quæſtorem fuiſſe Antiſtio Veteri auo huius conſulis ſcribit.

De Tribunicia poteſtate Ti. Neronis.

VT M. Agrippam generum antea Auguſtus honore tribuniciæ poteſtatis affecit, ſic mortuo (vt diximus) Agrippa Tiberium & priuignum & generum ſuum. id autem hoc anno fecit, vt Caium & Lucium Cæſares, Agrippa ipſo, & Iulia, & filia ſua natos, à ſe adoptatos, ac petulantius ſe quam par erat, gerentes, modeſtiores redderet. Hoc autem aperte ſcriptum eſt apud Dionem; neque obſcure apud Suetonium, cuius hæc verba ſunt; Tiberius interpoſito tempore conſul iterum creatus, etiam tribuniciam poteſtatem in quinquennium accepit. quod idem tradit Velleius, hoc modo; Breui interiecto ſpatio Ti. Nero duobus conſulatibus, totidemque triumphis actis, tribuniciæ poteſtatis conſortione æquatus Auguſto.

DE COS. AN. DCCXLVIII.

CASSIODORVS ſubiicit conſulem Auguſtum XI, L. Sullam: Octauianum XIII, & Syllam, faſti Siculi: Dio Auguſtum XII: collegam autem præterit. Huius anni ſic meminit Plinius libro VII; In actis temporum diui Auguſti inuenitur, XII conſulatu eius. Lucioque Sylla collega, ad III Id. Apr. C. Criſpinum Hilarum ex ingenua plebe Fæſulana cum liberis nouem, (quo in numero filiæ duæ fuerunt) nepotibus XXVII, pronepotibus XXIX, neptibus IX, prælata pompa cum omnibus his in Capitolio immolaſſe. Et Suetonius; Auguſtus duodecimum conſulatum poſt vndecimum ſeptemdecim annorum interuallo cepit. Item; Auguſtus nullum annuum conſulatum geſſit præter medios quinq; à ſexto ad vndecimum. Qui aũt in Auguſti locum factus ſit, adhuc non repperi. Exſtat etiam antiquũ epigramma de Auguſto ad hunc annum perti-

pertinens. id eſt eiuſmodi; IMP. CÆSAR DIVI IVLI F. AVGVST. PONT. MAX. COS. XII. TRIB. POT. XIX. IMP. XIIII. RIVOS AQVARVM OMNIVM REFECIT. Hoc anno Auguſtus C. Cæſarem virili toga donatum principem iuuentutis deſignauit. Zonaras.

DE COS. AN. DCCXLIX.

C. CALVISIVS, L. Paſſienus, conſules ſubſequuntur apud Caſſiodorum. qui in indice Dionis, librarii culpa; in expoſitione hiſtoriæ auctoris conſilio præteriti ſunt. breuitati enim ſtudens, multorum annorum res geſtas nullis editis conſulibus memorat. Eorum cognomina ſunt in faſtis Siculis Sabinus atque Ruffinus. Hoc anno iidem honores L. Cæſari ab Auguſto conceſſi, atque Caio priore anno tributi fuerant. Zonaras.

DE COS. AN. DCCL.

INDE Cn. Lentulus, M. Meſſalla conſules, auctore Caſſiodoro: Cn. Cornelius L. F. Lentulus, M. Valerius M. F. Meſſalla, aut Meſſallinus, Dione. Idem etiam Dio Cn. Cornelium, Cn. Pompeii Magni ex filia nepotem, Auguſto feciſſe inſidias, ac conſilio Liuiæ ab Auguſto liberatum, & conſulem cum Valerio Meſſalla factum, refert. Velleius Meſſallinum Coruini filium vocat. Horum ſic meminit Suetonius; Galba natus eſt M. Valerio Meſſallino, Cn. Lentulo cos. Plin. lib. X, cap. XXII, meminit Meſſallini Cottæ, Meſſallæ oratoris filii; quem lib. XXXIII, cap. VI, conſularem vocat. Hunc annum prætereunt faſti Siculi.

DE COS. AN. DCCLI.

AVGVSTVM XII, M. Plautium conſules prodit deinceps Caſſiodorus; Auguſtum XIII, M. Plautium M. F. Siluanum Dio. Suetonius porro auctor eſt, Auguſtum, biennio poſt XII conſulatum, XIII cepiſſe. Tacitus libro primo addit, numerum conſulatuum Auguſti Valerium Coruum & C. Marium æquaſſe; quorum ille ſexies, hic ſepties cos. fuit. ex quo intelligitur, Auguſtum terdecies tantum conſulem fuiſſe. Exſtat epigramma tale in Antiq. vrbis epigrammatis, quod ad hunc Plautium puto pertinere; M. PLAVTIVS M. F. A. N. SILVANVS COS. VIIVIR EPVLONVM. HVIC SENATVS TRIVMPHALIA ORNAMENTA DECREVIT OB RES IN ILLYRICO BENE GESTAS. Quia vero Velleius ait Auguſto & Caninio Gallo cos. Iuliam filiam ab Auguſto in inſulam ob flagitium relegatam annos ante M. Vinucium cos. XXX, qui fuit conſul anno ab vrbe condita DCCLXXXII; intelligendum eſt, in Plautii locum C. Caninium Gallum eſſe ſuffectum. In Auguſti locum qui factus ſit, non comperi.

DE COS. AN. DCCLII.

COSSVM Lentulum, L. Piſonem conſules hic annus habuit, vt ait Caſſiodorus; Lentulum & Piſonem, vt Siculi; Coſſum Cornelium Lentulum, L. Piſonem Augurem, vt vetus Veronenſis inſcriptio: Coſſum Cornelium Cn. F. Lentulum, L. Calpurnium Cn. F. Piſonem, vt Dio. De Coſſo ſic Florus: Gætulos accolas Syrtium, populus Rom. Coſſo duce compeſcuit: vnde illi *Gætulici* cognomen. Et Velleius: Triumphalia ornamenta Paſſienus & Coſſus in Africa meruerunt. Sed Coſſus victoriæ teſtimonium etiam in cognomen filii contulit. Et Tacitus libro IV; Cn. Lentulo ſuper conſulatum & triumphalia de Gætulis, gloriæ fuit bene tolerata paupertas. Itaq; videtur hic etiam Cn. Cornelius Coſſus Lentulus appellatus. quamquam apud Dionem filius eius Coſſus Cornelius Coſſi filius dicitur. vt *Coſſum* pro prænomine tuliſſe videantur. Hoc anno Ti. Nero, expleto tribuniciæ ſuæ poteſtatis quinquennio, priuatus Rhodi, quo ſeceſſerat, manſit. Dio.

DE COS. AN. DCCLIII.

CONSVLES inde Caſſiodorus prodit Auguſtum XIII, L. Paullum: faſti Cuſpiniani cum Siculis, CÆSAREM ET PAVLLVM: C. Cæſarem Auguſti F. L. Æmi-

lium L.F. Paullum Dio.rectc.eſt enim hic Caius Lucii frater,ex Agrippa & Iulia Auguſti filia natus,atque ab Auguſto adoptatus. De quibus ſic Tacitus libro primo; Auguſtus genitos Agrippa Caium & Lucium,in familiam Cæſarum induxit; nec dum poſita puerili prætexta,principes iuuentutis appellari,deſtinari conſules ſpecie recuſantis ardentiſſime cupiuit. Et Suetonius; Auguſtus nepotes ex Agrippa & Iulia tres habuit,Caium,Lucium, & Agrippam. Caium & Lucium adoptauit domi per aſſem & libram emptos à patre Agrippa; teneroſque adhuc ad curam reipubl.admouit; & conſules deſignatos circum prouincias exercituſq; dimiſit. Item; Auguſtus tertiumdecimum conſulatum vltro petiit;vt Caium & Lucium filios, ampliſſimo præditus magiſtratu, ſuo quemq; tyrocinio deduceret in forum. C.Cæſaris Auguſti F, meminit etiam Plinius lib. XII, cap. XIV. Neq; vero de Auguſto XIII conſule accipiendum eſt;quod eum conſulatum ante cum Siluano geſſerit.

DE COS. AN. DCCLIV.

Consvles in hunc annum profitetur P. Vinicium, P. Alphenum Caſſiodorus: Vinucium & Varum Siculi: P. Vinicium (vel Vinucium) M. F. P. Alphenum (vel Alphinium) P.F. Varum Dio. P. Vinucio cos. Tiberiũ Rhodo reuerſum tradit Velleius. Hic M. Vinicii ante conſulis fuit filius, M. Vinicii poſt conſulis pater, eodem auctore. Lapis Colotianus,vt ante notaui,habet VINVCIVM.

DE COS. AN. DCCLV.

Consvles ſubſequuntur apud Caſſiodorum & faſtos Siculos, M. Seruilius, L. Lamia; apud Dionem L. Ælius L. F. Lamia, M. Seruilius M.F. Hos conſules intellexit Valerius libro primo,cum ait; Q. Claudiæ ſtatua in veſtibulo templi matris deûm poſita, bis ea æde incendio conſumpta, prius P. Naſica Scipione, & L. Beſtia; item M. Seruilio & L. Lamia cos. in baſi flammis intacta ſterit.

DE COS. AN. DCCLVI.

Sex. Ælivm, C. Sentium nominat deinceps conſules Caſſiodorus; Sex. Ælium Q. F. Catum, C. Sentium C. F. Saturninum Dio. Ælio & Sentio cos. V. K. Iul. Tiberium adoptatum ab Auguſto tradit Velleius, atque tribuniciam poteſtatem accepiſſe; quam ſcilicet iam per quadriennium intermiſerat. Itaque ſequenti anno tribuniciæ poteſtatis VI cum ad rationem Capitolinam ſcribimus. Ab his *lex Aelia Sentia* lata eſt. Hunc annum prætereunt faſti Siculi. Auguſtus cenſum fecit, luſtrum omiſit. Dio, Suetonius.

DE COS. AN. DCCLVII.

Deinceps Cn. Cinnam, L. Valerium conſules ſubiicit Caſſiodorus: Magnum & Valerium faſti Siculi: L. Valerium Potiti F. Meſſallam Voluſum, Cn. Cornelium L. F. Cinnam Magnum, Dio.

DE COS. AN. DCCLVIII.

Inseqvens annus M. Lepidum, L. Aruntium conſules habuit; auctor Caſſiodorus: quos Lepidum & Plancum faſti Siculi; M. Æmilium L.F. Lepidum, L. Aruntium L. F. vocat Dio. qui idem his conſulibus Cornelium Coſſum ex Gætulia cognomen & ornamenta triumphalia, C. Sentium ex Germania triumphalia item inſignia retuliſſe auctor eſt.

DE COS. AN. DCCLIX.

Q. Cæcilivm, A. Licinium Caſſiodorus edit in hunc annum conſules: Creticum & Neruam faſti Siculi: A. Licinium Neruam Silianum, Q. Cæcilium Metellum Creticum Dio. A. Licinium Neruam *Silianum*, P. Silii filium fuiſſe tradit Velleius. His ſuffectos conſules P. Lentulum Cn. F. Scipionem, T. Quinctium Criſpinum Valerianum, docet antiquus lapis Romæ inuentus.

DE

DE COS. AN. DCCLX.

M. Fvrivm, Sex. Nonium, in hunc annum creatos conſules ſcribit Caſſiodorus: camillvm & qvinctilianvm faſti Cuſpiniani cum Siculis: M. Furium M. F. Camillum, Sex. Nonium L. F. Quinctilianum, Dio: eoſdem conſules cum duobus his ſuffectis, L. Apronio, A. Vibio Habito, Capitolini: ex quibus etiam apparet, hoc anno Imp. Cæſarem Auguſtum tribuniciæ poteſtatis xxx, Ti. Cæſarem Auguſti F. tribuniciæ poteſtatis ix fuiſſe.

DE COS. AN. DCCLXI.

Inde Q. Sulpicius, C. Poppæus creati conſules, auctore Caſſiodoro: quos Siculi faſti & Cuſpiniani vocant camerinvm & sabinvm: Q. Sulpicium Q. F. Camerinum; C. Poppæum Q. F. Sabinum, cum Dione Capitolinus lapis. Eoſdem conſulatum quinquennio geſſiſſe antequam Auguſtus excederet, ſcribit Suetonius. quorum etiam ſic meminit Plinius lib. vii, cap. xlviii; Galeria reducta eſt in ſcenam C. Poppæo, Q. Sulpicio coſ. ludis pro ſalute diui Auguſti votiuis, annum centeſimum quartum agens, quæ producta fuerat tyrocinio à M. Pomponio ædili pl. C. Mario, Cn. Carbone coſ. ante annos nonaginta vnum. quamquam ibi vulgo Cn. Pompeio legitur, non C. Poppæo. Iiſdem conſulibus ſuffectos eſſe in parte anni M. Papium Mutilum, Q. Poppæum Secundum inuenio cum apud Dionem, tum in Capitolinis faſtis: qui *legem Papiam Poppæam* tulerunt de hereditatibus mulierum; qua *lex Voconia* abrogata eſt. His coſ. Germanico Ti. F. Auguſti N. triumphalia ornamenta ab Auguſto ex Dalmatica victoria data; Quinctilium Varum cum legionibus in Germania cæſum, auctor eſt Dio.

DE COS. AN. DCCLXII.

P. Dolabellam, C. Silanum conſules in hunc annum inuenio apud Caſſiodorum: Dolabellam & Silanum in tabulis Siculis: P. Cornelium P. F. Dolabellam, C. Iunium Silanum, apud Dionem. Exſtat etiam in antiq. vrbis epigrammatis inſcriptio de his conſulibus talis; p. cornelivs p. f. dolabella. c. ivnivs c. f. silanvs, flamen mart. cos. ex s. c. factvndvm cvravervnt. idemqve probavervnt. Eoſdem conſules cum ſuffecto altero ex K. Iul. Ser. Cornelio Lentulo Maluginenſe flam. diali, inuenio quoq; in Capitolinis tabulis. Ser. Maluginenſis flaminis dialis meminit item Tacitus lib. iii.

DE COS. AN. DCCLXIII.

M. Lepidvs, T. Statilius, conſules à Caſſiodoro in hunc annum produntur: Lepidus & Taurus à Siculis faſtis: M. Æmilius Q. F. Lepidus, T. Statilius T. F. Taurus, à Capitolinis faſtis, & Dione. Lepido præterea ſufficiunt ex K. Iul. conſulem L. Caſſium L. F. Longinum Capitolini.

DE COS. AN. DCCLXIV.

Germanicvm Cæſarem, C. Fonteium Caſſiodorus edit hoc anno conſules: Ti. Cæſarem & Capitonem faſti Siculi: Germanicum Cæſarem Ti. F. C. Fonteium C. F. Capitonem Dio: eoſdem cum C. Viſellio Varrone ſuffecto Capitolini auctores. Germanicus hic, Neronis Druſi filius fuit, fratris Tiberii, eius qui in Germania mortuus *Germanici* primus ſibi cognomen peperit; adoptatus à Tiberio, vt ſcribit Suetonius his verbis; Tiberius Romam reuerſus, Caio & Lucio intra triennium defunctis, adoptatur ab Auguſto ſimul cum fratre eorum M. Agrippa, coactus ipſe prius Germanicum fratris ſui filium adoptare. Hunc ſcribit Dio biennio ante triumphalibus inſignibus decoratum, decretoſq; ei honores prætorios, & vt primus ſecundum conſulares diceret ſententiam, ac citius quam per leges liceret, petere conſulatum poſſet: conſulatum autem cœpiſſe antequam prætor fuiſſet; eumque annum geſſiſſe, non dignitatis cauſa, ſed quia multi iam id facere cœperant. De eo etiam ſic Suetonius in Caligula; Germanicus, Druſi & iunioris Antoniæ filius, à Tiberio patruo adoptatus,

quæſturam quinquennio ante quam per leges liceret, & poſt eam conſulatum ſtatim geſſit: miſſusq; ad exercitum in Germaniam, exceſſu Auguſti nuntiato, legiones imperatorem Tiberium recuſantes compeſcuit: atq; hoſte mox deuicto, triumphauit. Triumphaſſe autem eum de Germanis quarto Tiberiani imperii anno, auctor eſt Oroſius. De eo talis fertur antiqua inſcriptio;

GERMANICO CÆSARI
TI. F. DIVI AVG. N.
DIVI IVLI PRON.
COS.
L. TVRPILIVS L. F. GEMINVS
ÆD. D. S. P.

Item,

GERMANICO CÆSARE COS.
C. FONTEIO CAPITONE
K. IAN.
SEIÆ FORTVNÆ AVG.
SACR.

De triumpho III Ti. Cæſaris pro cos. ex Illyrico.

TI. CÆSAREM pro cos. tertium triumphum de Illyriis & Dalmatis egiſſe, quos iam ante etiam perdomuerat, atq; de iis ouans vrbem ingreſſus fuerat, ſatis conſtat. de hac enim re ſic Dio; Æmilio & Aruntio conſulibus, cum Tiberius iterum in Gallos mouiſſet, ac Valerium Meſſalinum eo ex Dalmatia ac Pannonia, quibus ille præerat, euocaſſet, tum Dalmatæ, cum ſe florere maxime iuuentute animaduerterent, duce Batone quodam arma ceperunt: ac Breucis Pannoniis adiunctis, Sirmium, quod à Romanis tenebatur, inuaſerunt; neque tamen eo potiri potuerunt, à Cæcina Seuero Myſiæ proconſule, ad eos tumultus ſedandos accurrente, deuicti. Interim cum illi refectis copiis oppugnata Salona maritimam omnem oram popularentur, Tiberius, ex Gallia præmiſſo Meſſallino, aduenit. Dalmatæ a Meſſallino victi, ſe ad Breucos contulerunt; ac ſummum prœlium detrectantes, populationibus agrorum ſociorum Rom. prope in conſpectu Tiberii operam dabant. Hinc in Macedoniam irrumpentes, partim à Rhymitalce pulſi ſunt, partim ſumma montium cum petiſſent, perpetuas inde excurſiones faciebant, cum iã Cæcilius & Licinius conſulatum gererent. Quæ cum Auguſto nunciata eſſent, veritus ne Tiberius bellum conſulto traheret, Germanicum ad bellum miſit; qui ibi per biennium rem geſſit. cum autem bellum adhuc duraret, Tiberius iterum ab Auguſto cum imperio miſſus, Papio & Poppæo cos. illud ſumma virtutis cum gloria confecit. ipſi & Auguſto Imperatoris nomen & triumphus decretus eſt. quem Auguſtus agere noluit; Tiberius, nunciata Variana in Germania clade, in aliud tempus diſtulit. Hæc Dio. Hinc Velleius ita; Tiberius in vrbem reuerſus, iampridem debitum, ſed continuatione bellorum dilatum, ex Pannoniis Dalmatisq; egit triumphum. Et paulo poſt; Tiberius cum ſeptem triumphos meruerit, tribus contentus fuit. Item Suetonius; Tiberius perſeuerantiæ grande pretium tulit toto illyrico, quod intra Italiam, regnumque Noricum, & Thraciam, & Macedoniam, interque Danubium flumen & ſinum maris Adriatici patet, perdomito, & in dicionem redacto. cui amplior gloriæ adhuc ex opportunitate cumulus acceſſit. Nam ſub id fere tempus Quinctilius Varus cũ tribus legionibus in Germania periit, nemine dubitante quin victores Germani iuncturi ſe Pannoniis fuerint, niſi debellatum prius Illyricum eſſet. Quas ob res triumphus ei decretus, multi & magni honores. Cenſuerunt etiam quidam vt *Pannonicus*, alii vt *Inuictus*, nonnulli vt *Pius* cognominaretur. ſed de cognomine interceſſit Auguſtus; eo contentum repromittens, quod ſe defuncto ſuſcepturus eſſet. Triumphum ipſe diſtulit mœſta ciuitate clade Variana. nihilo minus vrbem prætextatus & laurea coronatus intrauit: poſitumque in ſeptis tribunal ſenatu aſtante conſcendit, ac medius inter duos conſules cum Auguſto ſimul ſedit. proximo anno repetita Germania ad res temeritate Variana prolapſas

lapſas conſtituendas, à Germania in vrbem poſt biennium regreſſus, triumphum, quem diſtulerat, egit, proſequentibus etiam legatis, quibus triumphalia ornamenta impetrarat. Ergo ſi triennio poſt cladem Varianam & triumphum ſibi decretum, triumphauit, profectò hoc anno triumphauit.

DE COS. AN. DCCLXV.

L. PLANCVM, C. Silium conſules ſubiicit cum Siculis Caſſiodorus; L. Munatium L.F. Plancum, C. Silium C.F. Dio. Eoſdem conſules habent tabulæ Capitolinæ, & Suetonius, cum ſcripſit, L. Planco & C. Silio coſ. Auguſtum teſtamentum feciſſe, ante annum & quatuor menſes quam ex vita decederet. His coſ. rurſus tribuniciam poteſtatem Tiberio datam ab Auguſto; ipſum in quinquennium imperium accepiſſe, ſcribit Dio.

DE COS. AN. DCCLXVI.

SEX. POMPEIVM, Sex. Appuleium conſules in hunc annum ſubdit Caſſiodorus; Sex. Pompeium Sex. F. Sex. Appuleium Sex. F. Dio. Eorum meminit etiam Suetonius in Auguſto. Tacitus Libro primo. Sextos item duos conſules in hunc annum Siculæ tabulæ profitentur.

De luſtro * LXXI.

Hoc anno Imp. Auguſtus cum Ti. Cæſare cenſum, luſtrumq́; ſi ſuperiora ſpectes, LXXI fecerunt. ſiquidem mortuus eſt Auguſtus XIIII K. Septembris. centum autem ante dies luſtrum fecerat, vt inquit Suetonius. quo luſtro non ipſe ſolennia vota ſuſcepit, ſed collegam ſuum Tiberium ſuſcipere, aquilæ prodigio quodam deterritus, iuſſit. quin etiam idem primum & medium cenſum ab eo cum collega actum ſcriptum reliquit.

De morte Imp. Cæſaris Auguſti.

His conſulibus Auguſtus conſtanti omnium opinione Nolæ mortuus eſt XIIII K. Septembris, annos natus LXXV, menſes X, dies XXVI: (nam IX K. Octobris ortus eſt conſule Cicerone) cum poſt victoriam Actiacam imperaſſet annos XLIIII, demptis XIII diebus. Qua de re ſic Tacitus, libro I; Vixdum ingreſſus Illyricum Tiberius properis Liuiæ matris litteris accitur. neque ſatis compertum eſt, ſpirantem adhuc Auguſtum apud vrbem Nolam, an exanimem reperetit. acribus namque cuſtodiis domum & vias ſepſerat Liuia: lætiq́; interdum nuncii vulgabantur; donec prouiſis quæ tempus monebat, ſimul exceſſiſſe Auguſtum, & rerum potiri Neronem, fama eadem tulit. Eadem fere Dio.

FINIS.

CAROLI SIGONII DE NOMINIBVS ROMANORVM LIBER.

Cur Romani multis nominibus vſi ſint. CAP. I.

CVM multæ res in tota antiquitate Romana parum adhuc tractatæ ac cognitæ ſunt, tum illa difficilis atq; obſcura quæſtio eſt, quæ eſt de ratione nominum Romanorum. nam etſi res eſt & à veteribus explicata diligenter, & ab huius etiam memoriæ hominibus penitus non neglecta; tamen quia illorum ſcripta vetuſtas vel conſumpſit fere, vel deformauit; hi in hoc genere non ſatis accurate omnia collegerunt; plurimum adhuc lucis deſiderare videtur. Itaque, quoniam ad hos quos ſcripſimus Romanorum magiſtratuum Faſtos, eiuſmodi maxime diſputatio pertinet, quiq; proxime hac de re ſcripſerunt, nec ſatis plene, nec ad rei veritatem ſatis apte tantum argumentum tractarunt, faciundum eſſe nobis videtur, vt hoc loco, quid de Nominibus Romanorum inuenerimus, exponamus. Cum autem Romanos homines duobus primum, poſt etiam tribus nominibus vſos eſſe reperiamus, quorum vnum præcipue *Nomen*, alterum *Prænomen*, tertium *Cognomen* aut *Agnomen* appellauerunt; iccirco danda opera eſt, vt in huius quaſi veſtibulo diſputationis cauſſam huiuſce facti, quæ probabilis maxime videatur eſſe, reddamus. Qui igitur de his cauſſis diſſeruerunt, ii in duas fere partes diuiſi ſunt. quorum alii hanc conſuetudinem propriam fuiſſe Romanorum, alii à vicinis populis acceptam eſſe tradiderunt. Ac priorem quidem opinionem tuetur Varro, (vt eſt apud Valeriũ Maximum in Epitoma de prænominibus) poſteriorem vero quidam alii. Varronem autem mouit maxime illa ratio, quod in Italia ante Romam conditam quoſdam homines vno tantummodo nomine præditos fuiſſe, vt Romulum, & Remum, & Fauſtulum, animaduertit. Itaq; Varronis opinionem Priſcianus forte ſequutus, cauſſas cur Romani nomina duplicauerint, exponit duas; vnam, vt, qui in quaq; familia eodem nomine vocarentur, præpoſito aliquo alio nomine, quod inde *Prænomen* dixerunt, diſtinguerentur: alteram, vt Sabinorum gratiam beneuolentiamq; colligerent, quos Romulus in ciuitatem ſuſcepit, aut ſuis Sabinorum nomina, aut contra ſua Sabinorum nominibus præponentes. id quod in Romulo ſcripſit etiã Eutropius. Quin etiam Appianus huc ſpectaſſe videtur, cum in prooemio hiſtoriç ſcripſit, Romanos vno primum nomine vſos eſſe, poſt duobus, tum tribus. Sic enim ait; *καὶ τὰ ὀνόματα Ῥωμαίοις πάλαι μὲν ἦν ἕν, ὥσπερ ἀνθρώποις ἅπασιν ἑκάστῳ· μετὰ δὲ, ἐγένοντο δύο· καὶ οὐ πολὺς χρόνος ἐξ οὗ καὶ τρίτον ἤρξατο τισὶν ἐς ἐπίγνωσιν ἐκ πάθους ἢ ἀρετῆς ἐπιτίθεσθαι.* Itemq; Varro lib. de lingua Latina, cum ait; Cum eſſent duo Terentii, aut plures diſcernendi cauſſa, vt aliquid ſingulare haberent, notabant forſitan ab eo, qui mane natus diceretur, vt is *Manius* eſſet: qui luci *Lucius*: qui poſt patris mortem, *Poſtumus*. Qui vero ſecus ſenſerunt, hanc rationem ab aliis populis mutuatos eſſe Romanos dixerunt; præſertim vero, cum ipſi ante Romam conditam matrem Romuli legerent Rheam Siluiam, auum Numitorem Siluium, fratrem eius Amulium Siluium; poſterioresq; duces Metium Fufetium, Titum Tatium, Numam Pompilium, patremq; eius Pomponem Pompilium nominatos. In hac autem opinione fuerunt Arruntius Claudius, & Valerius Maximus. Nam Claudius, vt Diomedes ſcribit, à Græcis hoc ſumptum tradit; apud quos multi æque atq; apud Romanos, tria nomina vſurpauerint; id quod in Alexandro Dardanio Paride, & in Achille Æacide Celeri intelligi poſſe putat. Valerius autẽ ab Albanis & Sabinis, à quibus potiſſimum traxerunt originem, Romanos hanc conſuetudinẽ accepiſſe ait. Atq; huic quidem ego etiam aſſentior; quippe qui & hanc rationem apud Italos populos fuiſſe, & aliis præterea eos quibuſdam prænominibus à Romanis vſos eſſe comperiam, & Remum ac Romulum, aut qui aſpurii fuerunt, gentis nomine caruiſſe, aut certe ex Siluia gente, euius & mater erat, extitiſſe exiſtimem. Diſtinguendorum tamen filiorum atq; nepotum cauſſa inuenta prænomina eſſe, Varroni grauiſſimo in primis auctori aſſentior.

Quid

Quid ſit Nomen, Prænomen, & cognomen. CAP. II.

Celebrata eſt igitur (quemadmodum demonſtratum eſt) à Romanis hæc rota multiplicandorum nominum ratio. neque enim nomine aut prænomine tantummodo contenti fuerunt, ſed cognomen & agnomen etiam adiunxerunt. quod etiam ſignificat Pauſanias in Achaicis cum eos tribus, aut etiam pluribus nominibus vſos eſſe tradidit, ita: οὐ γὰρ καλοῦνταί γε ὡς πατρόθεν οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ καὶ τρία, ὅτε καὶ ὀλίγιστα, καὶ ἔτι πλείονα ὀνόματα ἑκάστῳ τίθενται. De quibus omnibus cum ab aliis alia tradita ſint, quid ipſe ſentiam, non dicam; quid autem veteres ſenſerint, verbis eorum expoſitis, breui concludam. Ac primum quidem nominabo Valerium, qui ita ait; Omnia quæ ad vnumquemque noſtrum definiendum excogitata ſunt, eandem vim ſignificandi hominis obtinent. quod per proprietatem dicitur, hoc diſtat, quia eo genus cognoſcitur; ideoque dicitur *gentilicium*. cetera ordine variantur. nam quod præponitur, *Prænomen*; quod poſt fertur, *Cognomen*; quod ad vltimum dicitur, *Agnomen* vocatur. Neque vero aliter ſenſiſſe videntur Soſipater, Donatus, & Diomedes, grammatici non ſolum antiquitate, ſed etiam doctrina nobiles. quorum, vbi de propriis nominibus agunt, hæc verba ſunt: Vocabulorum quibus Romani capita tecenſebant, quatuor genera ſunt; Prænomen, Nomen, Cognomen, Agnomen. *Prænomen*, quod nomini gentilicio [differentiæ cauſſa] præponitur, vt Publius; *Nomen*, quod originem gentis declarat, vt Cornelius; *Cognomen*, quod nominibus gentiliciis ſubiungitur, vt Scipio; *Agnomen*, quod extrinſecus addi ſolet, [ex] aliqua ratione vel euentu quæſitum, vt Africanus. Quod ſi quis hos fortaſſe, vt leues huiuſce rei auctores, repudiauerit, nunc animum referat ad ea quæ ſcripta ſunt apud Dionyſium, Plutarchum, Ciceronem, & Suetonium, auctores rerum Romanarum grauiſſimos, eoſdemq; certiſſimos: à quibus hæc eadem opinio confirmatur. Dionyſius quidem nomē vnum commune Romanis fuiſſe ait, alterum vero gentilicium. ſic enim de Lucumone ait; μαθὼν ὅτι Ῥωμαίων ἑκάστῳ κοινὸν ὄνομα κεῖται, καὶ μετὰ τὸ κοινὸν ἕτερον, ὃ δὴ συγγενικὸν αὐτοῖς ἐστὶ, καὶ * πατρωνυμικόν. ſic alibi commune nomen, appellat prænomen; vt de Attio Næo; αὐτῷ καὶ ἐκαλεῖτο κατὰ κοινὸν ὄνομα καὶ προσηγορικὸν Νέβιος, τὸ δὲ συγγενικὸν, Ἄττιος. Eodem autem in loco Dionyſius commune nomen vocat Lucium; gentilicium vero, Tarquinium. Plutarchus vero in Coriolano ait ita; Tertium igitur ei nomen Coriolano inditum eſt: ex quo intelligi poteſt, Caium ei fuiſſe proprium nomen; Marcium vero, gentilicium. id eſt, ἐκ τούτου τρίτον ἔσχεν ὄνομα τὸ Κοριολανὸν, * ᾧ καὶ μάλιστα δῆλόν ἐστι τῶν ὀνομάτων ἴδιον ἦν ὁ Γάιος· τὸ δὲ δεύτερον, οἰκίας ἢ γένους κοινὸν, ὁ Μάρκιος. Idem etiam initio Marii. Ea verba, quia nimis multa viſa ſunt, atque etiam in promptu ſunt omnibus, non appoſui: quid tamen ille tradiderit, breuiter mihi eſſe oſtendendum putaui. Sic igitur ille diſputat, vt varia & ipſe fuiſſe nominum genera dicat. quorum alia prima, alia ſecunda, alia tertia vocat. Ac prima quidem nomina, quæ propria; vt Cnæum, Lucium, Publium: ſecunda vero, quæ gentis cauſſa multis communia ſunt; vt Pompeios, Manlios, & Cornelios. tertia, quæ ab actione aliqua, vel à corpore, vel à moribus indita ſunt, vt Marcinum, Torquatum, & Sullam. & ſecundis quidem reſpondere apud Græcos Heraclidas ac Pelopidas; tertiis vero, Grypum & Callinicum putat. Quid? cum Cicero epiſtol. ad Attic. libro IIII ita ait; Qui vetere prænomine, nouo nomine T. erit Cæcilius: & Suetonius in Cæſare, cum inquit; Vt quod eo anno actum eſſet, Iulio & Cæſare actum ſcriberent, bis eundem repetentes, nomine atque cognomine. non'ne ſatis oſtendunt, Titum quidem prænomen, Cæcilium vero & Iulium nomina, Cæſarem vero cognomen eſſe? Hęc mihi ſatis multa, & ſatis firma viſa ſunt, quæ afferrem cum ad harum appellationum vim & naturam definiendam, tum ad eorum opinionem labefactandam, qui contra aut aliter ſenſerint aut ſcripſerint.

Quot & quæ Prænomina fuerint; & vnde ſingula ducta ſint. Cap. III.

Cvm ergo multa vocabulorum genera ſint, quibus plerumque veteres Romani appellarentur, primum de prænominibus, poſt de reliquis, quid ſentiamus, dicendū eſt. Ac *Prænomen* quidem * πρόνυμον Grece dictum ſcribit Diomedes, Plutarchus autem modo *Primum nomen*, modo *Proprium nomen*; Dionyſius, vt oſtendi, *Commune*

nomen appellat. Vis autem Latini vocabuli ſatis perſpicua eſt. nam quod nomini præponitur, id Prænomen dici voluerunt. Ex his autem prænominibus alia à Romanis, alia à finitimis populis frequentius vſurpata eſſe reperio. Romana autem ad triginta fuiſſe, ex Varronis ſententia tradit Valerius. Hæc autem fuiſſe videntur; Agrippa, Appius, Aulus, Cæſo, Caius, Cnæus, Decimus, Fauſtus, Hoſtus, Lucius, Mamercus, Manius, Marcus, Numerius, Opiter, Poſtumus, Proculus, Publius, Quinctus, Seruius, Sextus, Spurius, Tiberius, Titus, Tullus, Vibus, Volero, Vopiſcus. Peregrina vero, Ancus, Arruns, Lar, Lucumo, Metius, Numa, Petro, Pompo, Sertor, Tallus, Turnus, Voluſus. De quorum prænominum origine ac ſignificatione, quoniam qui de nominibus modo ſcripſerunt, nihil dixerunt, nos ſcribemus ea quæ à veteribus tradita, à nobis, quanta maxima fieri potuit diligentia, ſunt collecta.

Agrippa, Feſto auctore, vocatus qui cum labore matris ſit natus; exempli cauſſa, in pedes contra naturam, & non in caput; id eſt ab ægro partu. Item Marcellus, & Quinctilianus lib. ix.

Appivs, ex Sabinorum prænomine actio venit, vt ait Valerius; idq; Romę Claudiorum fuit, quorum princeps *Actius Clauſus* dictus eſt. Liuius lib. ii. quo in loco multa in Scholiis diximus.

Avli dicti qui Diis alentibus naſcerentur. Valerius.

Cæso, qui ex vtero matris exſectus eſt. Feſtus, Valerius, Plinius lib. vii, cap. ix.

Caivs, à gaudio patrum appellatus. Valerius.

Cnævm, ob inſigne næui, qui in corporibus gignitur.

Favstvm, à fauore dictum ſcribit Valerius.

Qvinctvs, Sextvs, Decimvs, à numero dicti ſunt, teſte Varrone, vt qui quincto, ſexto, & decimo quoq; loco eſſet natus, is demum primis temporibus Quinctus, Sextus, & Decimus diceretur.

Hostvs, inquit Valerius, fuit prænomen in eo qui peregre apud hoſpitem natus eſt; fuitque prænomen Lucretii Tricipitini collegæ L. Sergii conſulis. Macrobius lib. Saturnal. primo, qui in hoſtico procreatus eſſet, eum *Hoſtum* vocatum fuiſſe ſcribit. Eſt autem mendum apud Valerium: *Hoſpes* enim legitur non *Hoſtus*. Quod autem legendum ſit Hoſtus, ex eo intelligi poteſt, quod Liuius Lucretium Tricipitinum cuius Valerius meminit, Hoſtum vocat. & in conſulibus Capitolinis, An. cccxxxvi ſcriptum eſt, p. lvcretivs hosti f. Macrobius etiam libro i, Hoſti Hoſtilii mentionem facit.

Lvcii duplex origo traditur à Valerio. aut enim à Lucumonibus Etruſcis dictus eſt, vt Lucumo Tarquinienſis, qui ſe L. Tarquinium appellauit; aut is demum Lucius appellatus eſt, qui lucis initio natus eſt. Quod ſcribit etiam Feſtus, & Varro.

Mamercvs, prænomen gentis Æmiliæ fuit; de quo Plutarchus in Numa & Æmilio ſic; Mamercus fuit Pythagoræ filius; à quo Numa Pompilius Rex filium Mamercum nominauit; qui auctor & princeps gentis Æmiliæ fuit. Feſtus autem prænomen Oſcum eſſe putat; quod Oſci Martem Mamercum appellauerint.

Manivs, dictus eſt qui mane eſt ortus: aut ominis cauſſa, quaſi bonus: *Manum* enim antiqui bonum dicebant. Varro lib. ii. de Analogia, Valerius, Feſtus, Macrobius lib. i. Saturnal. Zoſimus autem Græcus hiſtoriarum auctor, lib. i, tradit, Manium in gentem Valeriam profectum eſſe à quodam Valerio, qui primus ſacra Diis Manibus fecerit. ſic enim ait; τοῦτον τὸν βωμὸν ὁ Οὐαλέριος εὑρών, καὶ τὰς θυσίας καὶ τὰς παννυχίδας ἐπιτελέσας, ἐκλήθη Μάνιος Οὐαλέριος Ταραντῖνος. τοῖς τε γὰρ χθονίοις θεοῖς, Μάνες καλοῦσι Ῥωμαῖοι, καὶ τὸ ὑγιαίνειν βαλῆρε.

Marcvs dictus eſt qui menſe Martio natus eſt. Valerius.

De nvmerio ſic feſtus: Numerius prænomen nunquam antea fuiſſe in patricia familia dicitur, quam Q. Fabius, qui vnus poſt ſex & trecentos ab Etruſcis interfectos ſuperfuit, inductus magnitudine diuitiarum, vxorem duxit Otacilii Maleuentani (vt tum dicebantur) filiam, ea conditione, vt qui primus natus eſſet, prænomine aui materni Numerius appellaretur. Et Valerius ita; Numerio ſola patricia familia vſa eſt Fabia; iccirco quod cccvi apud Cremeram flumen cæſis, qui vnus ex ea ſtirpe extiterat, ducta in matrimonium vxore filia Numerii Otacilii Maleuentani, ſub eo pacto, vt quem primum filium ſuſtuliſſet, ei Numerii prænomen imponeret, obtempe-

raris

rarit. Hinc mendoſe apud Ciceronem lib. i. de Diuinatione legitur ita; His adiungatur etiam ſomnium Æneę, quod innumerũ Fabii Pictoris Græcis annalibus ſcriptum eſt. cum ſit legendum; Quod in Numerii Fabii Pictoris. fuit enim alter Fabius Pictor, prænomine Quinctus; qui de rebus Romanis Latine ſcripſit, Gellio & Nonio teſte, qui eius ſæpe verba Latina proferunt; itemq; Cicerone de legib. i, qui eum inter hiſtoricos Latinos numerat. at qui Græce iiſdem de rebus ſcripſit, is videtur fuiſſe Numerius nominatus, quem tamen i lib. Dionyſius Quinctum nominat. Hac ratione in orat. pro Cluentio Numerios Aurios legimus: & lib. iii de orat. Numerium Furium: & lib. ii de Diuin. Numerium Suffucium: & apud Pædianum, Numerium Quinctium.

OPITER dictus, cuius pater, auo viuo, mortuus eſt. quaſi qui poſt obitum patris genitus ſit; aut qui ob patrem auum habeat. quod prænomen Virginio Tricoſto conſuli fuit. Valerius, & Feſtus.

POSTVMVS, qui poſt humatum patrem eſt natus, Varro lib. ii de Analogia, & Plutarchus in Coriolano; vt Poſtumus Cominius, & Poſtumus Æbutius. de quibus Valerius. Nam Liuii libri mendoſi erant, cum haberent *Poſtumius* pro *Poſtumus*. cum tamen Poſtumius, gentis nomen ſit; Poſtumus, prænomen.

PROCVLVS, qui natus ſit patre peregrinante patria procul, vt ait Plutarchus in Coriolano. Valerius autem ait, qui patre ſene natus ſit, quaſi procul ætate progreſſo, eum Proculum eſſe vocatum.

PVBLII, ait Valerius, qui prius pupulli facti erant quam prænomina haberent. alii ominis cauſa à pube. Græci πόπλιον cum ſcribunt, à populo deriuatum innuunt.

SERVIVS is primum dictus eſt, quem ſeruiens mulier peperiſſet, vt de Ser. Tullio rege ſcribit Dionyſius. at Valerius, qui mortua matre, in vtero ſeruatus eſſet.

SPVRIVS dictus, qui ſine patre eſſet. antiqui enim iiſdem litteris S.P. Spurium, & Sine Patre, ſcripſerunt. Plutarchus in Quæſtionibus, & Valerius.

TIBERII, qui ad Tiberim naſcerentur. Valerius.

DE TITO controuerſia eſt. Valerius à Sabino quodam, nomine Tito, manaſſe ait; Feſtus, à Titulo. *Titulos* autem milites fuiſſe, quod patriam tuerentur, quaſi Tutulos.

TVLLVS, ominis cauſa dictus eſt, quaſi tollendus, o littera in u verſa. Valerius.

VOLERO, inquit Valerius in prænomen abiit, quia volentibus naſci liberis parentibus videbatur, quo vſus eſt Publilius Philo. Quare in anno CCCLIII Capitolino ita eſt, L. PVBLILIVS L. F. VOLER. N. PHILO.

VIBVM prænomen eſſe, indicat annus CCC Capitolinus, vbi eſt ita; P. SESTIVS Q. F. VIBI N. CAPITOLINVS. Itemq; Liuius lib. XXVI; Vibus Virius.

VOPISCVS dictus, qui ex duob. conceptis, vno abortu excluſo, ad partũ legitimum deduceretur: quo prænomine præcipue Iulia gens vſa eſt: Valerius, Feſtus, Plutarchus in Coriolano, Plin. lib. VI, cap. IX. Sed de Romanorum prænominum vi ac ſignificatione hactenus. Peregrinorum autem multo obſcurior ratio & ſignificatio eſt.

ANCVM ſcribit Varro à Sabinis ortum. Valerius autem tradit eum Ancum eſſe appellatum, qui vitioſum habuerit cubitum, qui ἀγκὼν Græce dicitur. cui etiam Feſtus aſſentitur. Ancus enim, inquit ille vocatur qui aduncum habet brachium, ita vt regi non poſſit. Hinc Ancus Marcius rex, & Ancus Publicius imperator Lanuuinus contra Hoſtilium regem, Dionyſio auctore.

ARRVNTEM, & LVCVMONEM, Etruſca prænomina fuiſſe ſcribit Dionyſius. Itaque Arruntem Tarquinium Superbi regis filium, & Arruntem Tolumnium Porſenæ filium legimus.

VOLVSVS, Sabinum fuit. eoq; vſus eſt pater P. Valerii Poplicolæ, Liuio & Capitolinis lapidibus auctoribus: quamquam Græci οὐόλεσον vocant.

LARTIS prænomen, vt tradit Valerius, à laribus ſumptum eſt. Tuſcum autem ante creditum eſt eſſe: fuitq; cõſulis Herminii. Idem fere Cariſius; & Priſcianus lib. V; Lar, ſi familiaris eſt, facit *laris*; ſi Tolumnii Porſenæ, *Lartis*. Et Seruius in VI Æneidos; Lar Tolumnius, à Coſſo occiſus, à loco dictus eſt: flectitur autem *Lar Lartis*. Et Liuius lib. IV; Daturos quod Lar Tolumnius dediſſet. Et Cicero Philippica IX; Lar Tolumnius Veientium Rex. De Larte Porſena ita Dionyſius lib. V; βασιλεὺς ἐκ Κλουσίνων, Λάρς ὄνομα, Πορσίνας ἐπίκλησιν. Quod aũt hoc prænomen Herminii conſulis fuerit, vt ait Valer. id ex

Dionyſii lib. IX quoque cognoſcitur; à quo ita anno CCCLV conſul ſcribitur, Λάρος Ἑρμίνιος: & à Diodoro Λαρῖνος Ἑρμίνιος. Ex his autem intelligi poteſt, quam vere ſcripſerint quidam in libro de Nominibus, ita; Poſteaquam in vrbem migrarunt Sabini, duplicari nomina cœperunt; vt, Numa Pompilius, Seruius Tullius, Lartes Porſena. quamuis hoc nomen Etruſcum fuerit. In quo prænomine LARTES, ſciendum eo veluti prænomine vſos veteres. Seruius interpres Vergilianus, ab oppido dictum putat. Itidem Plutarchus in Publicola exiſtimat; qui tamen Λαίρτης ſcribit; ſed male. Hæc illi. quam autem vere, ipſi viderint. neque enim Lartes Porſena duobus tantum nominibus vſus eſt, cum ex Tolumnia gente fuerit, Seruio & Priſciano (quos ante nominaui) auctoribus; nec LARTES in recto caſu dicitur, ſed LAR, quod ſuperioribus teſtimoniis comprobatum eſt; nec Seruius LARTEM ob oppido dictum ait, ſed à locó; nec item Plutarchus vllo in libro, nedum in Poplicola, ab oppido dictum ait; neque item eſt apud Plutarchum Λαίρτης, ſed Λάρος; quamquam mendoſe: inquit enim, ἱκέτευε Λαίρταν Πορσίναν: cum ſit legendum ex Dionyſio, ἱκέτευε Λάρον Πορσίναν. Cur igitur hoc illi dixerunt? quia interpretem legerunt, qui ita vertit; *Supplex ad Laertem Porſenam confugit.* Illi vero, in Græcis libris verſati, quid in Gręco codice eſſe deberet, intelligentes illud, quod non erat, eſſe affirmarunt.

METIVS, Albanorum prænomen fuit, vt in Metio Fufetio: & Sabinorum, vt in Metio Curtio: & Latinorum, vt in Metio Geminio, & Metio Octauio; de quibus Liuius.

NVMA, Sabinorum fuit, vt in Nūma Pompilio rege, & in Numa Marcio Pont. Max. de quo dixi in primum Liuii librum.

POMPONIS prænomine vſus eſt Pompo Pompilius, Numæ regis pater. Dionyſius in Numa, & Liuius lib. XLI. Itaq; Numa etiam filium habuit nomine Pomponem, qui ex ſe gentem Pomponiam propagauit, auctore Plutarcho. quamquam quidam imperite Pomponii filium Numam eſſe ſcripſerunt.

TALLVS, Sabinorum prænomen fuit, de quo Feſtus. Dionyſius etiam cum Tatio rege Sabinorum Romam commigraſſe ait Tallum cognomine Tyrannum.

TVRNVS, Latinorum fuit; vt in Turno Herdonio Aricino.

SERTOR, auctore Valerio dictus eſt, qui per ſationem natus eſſet; eoque prænomine Sertor Reſius vſus eſt, is qui primus ius fetiale inſtituit. Feſtus autem Sertorem à prendendo dictum à quibuſdam ait, quia cum cuipiam afferat manum educendi eius gratia ex ſeruitute in libertatem, vocetur *adſertor*; cum veriſimilius ſit, dictū quod ſereret quid; ac potius adſertorem à ferendo accepiſſe nomen, cum aliquem ferat, petendo in libertatem eandem qua ipſe ſit, id eſt iungat: quia fruges, cum ſeruntur, terræ iungit.

STATIVM prænomen, à ſtabilitate dictum tradit Feſtus: ſeruile autem nomen fuiſſe Gellius.

Quemadmodum Rom. prænomina ſcriberentur, & errores quidam in iis ſcribendis ſublati.

HIS rebus expoſitis, reliquum eſt vt, quod in Scholiis etiam Liuianis fecimus, qua ratione hæc ipſa prænomina ſcriberentur, tradamus. id enim maxime rem cauſſamq; continere videtur. Romanorum igitur prænominum alia ſingulis, alia binis, alia ternis litteris ſcribi ſolita, cum à veteribus traditum, tum ab antiquiſſimo quoq; lapide nummoq; ita retentum eſt, vt nihil ea re poſſit eſſe illuſtrius. Auctores ſunt Plutarchus in Quæſtionibus, Soſipater, Donatus, & Priſcianus: quorum verba recitarem, ſi rem indigere probationis putarem. Singulis litteris ſcribebantur, Aulus, Cæſo, Caius, Quinctus, Decimus, Lucius, Marcus, Manius, Numerius, Publius, Titus; vt, A. Poſtumius, C. Iulius, K. Fabius, Q. Cęcilius, D. Iunius, L. Licinius, M. Valerius, M'. Curius, N. Fabius, P. Cornelius, T. Manlius: Binis, Appius, Cnæus, Spurius, Tiberius, Opiter; vt, App. Claudius, Cn. Pompeius, Sp. Veturius, Ti. Æmilius, Op. Virginius: Ternis, Mamercus, Sextus, Seruius, Tullus; vt, Mam. Æmilius, Sex. Iulius, Ser. Cornelius, Tul. Hoſtilius. Neque vero horum omnium antiquæ notæ in libris ſunt conſeruatæ, verum nonnullorum ita aut vetuſtate aut negligentia ſunt deletæ, vt non

ſolum

ſolum nulla veſtigia nobis ſui reliquerint, ſed ipſa etiam in alia prænomina tranſmigrarint. Cui tamen incommodo nos & apud Liuium, & in Faſtis ipſis ita occurrimus, vt & ſua cuique prænomina reddiderimus, & ea propriis cuiuſque, quæ deſiderabantur, notis diſtinxerimus. Ac primum quidem, quoniam multos eſſe animaduerti, qui D. Decium interpretarentur, notum quidem errorem, ſed errorem tamen tollere volui. nam præterquam quod DECIVS eſt gentis nomen, Græcorum etiam monumenta ſatis indicant, quoties in libris Latinis aut aliis eiuſmodi monumentis D. loco prænominis ſcriptum eſt, Decimum eſſe exponendum; quia *Δέκιμον* plerumque habent, non *Δέκιον*.

MANIVS ſcribebatur hoc pacto M'. id autem ex eo argumento collegi. animaduerti Curium Dentatum, quem libri Latini Græcique plerumq; Manium Curium nominant, in quarto eius triumpho Capitolino ita deſcribi; M'. Curius, M'. F. M'. N. DENTATVS. eadem ratione Valerium, qui anno CCLIX dictator eſt, & à Dionyſio Manius Valerius dicitur, in fragmentis Capitolinis ita vocari; M'. VAL— præterea conſules qui anno CDXC in Conſulibus Capitolinis M'. VALERIVS, & M'. OTACILIVS ſcribuntur, à Polybio *Μάνιον Οὐαλέριον*, & *Μάνιον Ὀτακίλιον* nominari. Hæc igitur ipſa cum legiſſem, accuratior deinde factus ſum in Aciliis, & Aquilliis, Æmiliis, Sergiis, ceteriſque eiuſmodi ſuo prænomine decorandis; quos in antiquis monumentis iiſdem notis eſſe deſcriptos, apud Græcos fere aut Manios aut Mallios finitimo errore vocatos eſſe reperiebam. Quibus rebus adductus, tum prænomen, tum eius antiquam notam, linguæ Latinæ reſtitui; eaque ipſa re hiſtoriam ipſam Romanam, quæ magnam iacturam fecerat, ſubleuaui. Puto autem veteres his notis M'. & M/. diſtingui Manium à Marco voluiſſe, qui M. littora notatur. Iccirco autem dixi, & M/. quia quę nota in Capitolinis tabulis eſt M'. ea eſt in nummis argenteis M/: vt, M/. CORDIVS RVFVS. M/. ACILIVS IIIVIR VALETV. M/. SERGIVS SILVS. quos nummos cum apud alios, tum maxime apud clariſſimum virum Andream Lauredanum patricium Venetum repperi.

NVMERIVS N. littera ſcribebatur. Itaque ego & prænomen, & prænominis notam renouaui, quæ iam prorſus vetuſtate obſoleuerat. Etenim cum hoc eſſe Fabiæ gentis prænomen ex Feſto & Valerio didiciſſem, cumque ex Fabiis eum primum Numerium eſſe dictum, qui Q. Fabii filius eſſet, eius qui CCCVI ad Cremeram interfectis ſuperfuit, ſcirem, eundemque in Capitolinis conſulibus anno CCCXLVI N. FABIVS Q. F. Q. N. VIBVLANVS deſcribi animaduerterem, non dubitaui quin & in eo, & in ceteris Fabiis, qui N. Fabii ſcriberentur, Numerius eſſet interpretandum. Quod ipſum deinde ex Diomede, & ex Valerii libro IV, cap. III, apertius etiam cognoui. Nam Diomedes Numerii prænomen N. litteta deſignatum fuiſſe ſcribit; & qui in Capitolinis triumphis N. FABIVS PICTOR ſcribitur, is à Valerio Numerius Fabius Pictor appellatur. Hæc autem nota eſt in L. SEXTIO SEX. F. N. N. SEXTIN. LATERANO: & in Epigrammatis antiquæ vrbis; N. IVNIO EPIGONO. In libris autem Latinis ita euanuerat, vt nullam prope ſui imaginem reliquiſſet; ſed in CN. & M. & C. euaſerat.

CÆSONIS etiam nota K. cum interiiſſet, ex Terentio Scauro, & lapidibus Capitolinis reſtituta eſt. Quod tamen intellectu non admodum fuiſſe difficile. nam cum in Fabiorum gente, quos Cæſonis filios aut nepotes eſſe Liuius & Dionyſius ſcribunt, eos in marmoribus Capitolinis K. F. K. N. deſcribi animaduerterem, in eam veni ſententiam, vt pro K. Cæſonem eſſe intelligendum putarem. quam literam eos iccirco in hoc prænomine vſurpaſſe exiſtimo, vt à Caio, qui C. littera notatur, internoſcerentur; in quam literam paſſim in libris Latinis mutata erat.

TIBERIVM duabus literis notatum fuiſſe, & Probus tradit, & antiqua marmora teſtimonio ſunt; in quibus quoties TI. inuenitur, ſemper Tiberius in Gręcorum monumentis eſt ſcriptus; vt in Semproniis, Æmiliis, Claudiiſq; Neronibus. Hæc autem ratio ſcribēdi, pręterquam in paucis, hoc tempore ſeruabatur. Quam certe in omnibus noſtri non neglexiſſent, ſi Plutarchi verba in Quęſtionibus ſcripta attendiſſent; à quo inter ea prænomina quæ duabus notantur literis, TIBERIVS numeratur. quamquam verba eius mendoſa ſunt. inquit enim, alia prænomina binis fuiſſe notata litte-

ris, ὥσπερ τὸν Βέῤῥιον, καὶ τὸν γναῖον: cum ſit legendum, ὥσπερ τὸν Τιβέριον. quam vocem omnes qui hucuſq; eius loci teſtimonium protulerunt, (fuerunt autem plurimi) quique eum librum Latine verterunt, vt ſuperuacaneam omiſerunt. Miror autem amicum meum in libello de nominibus ita ſcribere; T. id eſt Titus: vt, T. Ampius. quamuis in Sempronio Graccho Tiberium ſignificet: in quo multi errant. miror inquam, cum ea ſcribere, quæ neque ſcriptorum, neque lapidum, neque nummorum auctoritate comprobare poſſit; cum in omnibus ſit Ti. Sempronius, non T. Sempronius; niſi mendoſe.

MAMERCI prænomen, cum eſſet prorſus tenebris vetuſtatis oppreſſum, in lucem produximus. Quod ipſum vna cum eius nota debemus tum Capitolinorum marmorum, tum maxime Græcorum annalium monumentis.

TVLLVS item, & OPITER, eodem in numero poni poſſunt. Nam cum ab omnibus paſſim integra ſcriberentur, à nobis ad antiquæ ſcripturæ formulam ex Priſciani & Probi auctoritate redacta ſunt, ita vt ille tribus, hic duabus literis notaretur.

DE SERVIO prænomine, quod nulli SERG. ſcribere cœperant, quaſi eſſet gentis Sergiæ nomen, non dicam. eſt enim error iam ſatis à multis exagitatus.

AGRIPPA modo omnibus literis deſcriptus eſt, modo pleriſque: vt in Capitolinis conſulibus an. CCL, AGRIPPA MENENIVS LANATVS; & CCCXXXIV, MENENIVS AGRIP. F. Reliqua omnibus: vt anno CCCXXXVI, P. LVCRETIVS HOSTI F. & CCC, P. SESTIVS VIBI N. & CCCXXXVIII, C. VALERIVS VOLVSI N. & CCCLII, L. IVLIVS VOPISCI N. at Volero pleriſq;: vt CCCLIII, L. PVBLILIVS VOLER. N. Hactenus de notis prænominum. de quibus non ita admodum longa diſputatione opus fuiſſet, ſi amicus meus, qui de nominibus ſcripſit, in his tradendis eadem qua ceteris ſolet in rebus, diligentia vſus eſſet. Ille enim ſatis eſſe duxit admonuiſſe, quædam prænomina vna litera notata; vt M. P. Q. L. C. D. T. quædam duabus; vt SP. AP. CN. quædam tribus; vt SER. SEX. quę omnibus nota erant: quæ vero omnibus ignota, ea præteriit. nihil enim de Manio, nihil de Numerio, nihil de Cæſone, nihil de Tiberio, & priſcis eorum notis; nihil de ſignificatione eorum, nihil de tota hac tam multiplici & varia ratione, niſi quæ multis iam ſæculis ſciebamus, ſine vlla tamen auctoritate tradidit: ita vt niſi quatuordecim prænomina cognouiſſe videatur; aut certe, ſi plura cognouit, non niſi ea quæ omnibus erant in promptu, & quæ nulla ex parte deprauata erant, docuiſſe; quæ autem interciderant, aut corrupta erant, pro notis prętериiſſe. Neq; vero conſulto omiſiſſe poteſt; quippe cum inter prænomina ſtatuat ea etiam quæ prænomina non ſunt; vt LICINIVS, in Licinio Menenio Lanato apud Liuium: cum Licinius ſit gentis nomen, & apud Liuium legendum ſit L. Menenius Lanatus; quod ipſe in ſcholiis Liuianis docui. ſiquidem Diodorus eum nominat, Λεύκιον Μενήνιον Λανάτον. Ergo ſi breuitati ſtuduit, cur ea quæ prænomina non ſunt, pro prænominibus attulit? ſi nihil ex iis quæ ab aliis (vt ipſe ſe facturum profitetur) dicta erant, prętermiſit, cur ignotiſſimum & obſcuriſſimum quodque præteriit?

De duorum prænominum pronuntiatione, Caii & Cnæi.

IAM vero illa non contemnenda eſſe videntur, quæ de duorum prænominum pronuntiatione à veteribus tradita ſunt, Caii, & Cnæi. Quæ ipſa cum C. litera notentur, G tamen ſono pronuntiari Diomedes his verbis teſtatur; G, nona conſonans eſt: in cuius locum C ſolebat apponi; vt & hodie, cum Gaium Cæſarem notamus, ſcribimus C. Cæſarem. ideoque poſt B literam tertio loco digeſta eſt; vt apud Græcos Γ poſita reperitur in eo loco. Et alibi; N. prænominis nota, Numerium ſignificat; & præpoſita ſibi G, Gnæum; quem antiqui Cnæum ſcribunt. Et Valerius; Cnæi prænomen varia ſcriptura notatum eſt: alii enim Cnæum, alii Gnæum, alii Næum ſcripſerunt. Qui G litera in hoc prænomine vſi ſunt, antiquitatem ſequuti eſſe videntur; quæ multum ea litera vſa eſt. olim enim dicebant *frugmentum* poſt *frumentum*: olim *gnaturam*, poſt *naturam*. itaque etiam qui in corporibus gigni ſolet, *Gnæus* appellatur. qui *Cnæum* dixerunt, corruptione ſyllabæ delectati eſſe videntur: qui *Næum*, leuitate.

Quæ prænomina pro cognominibus vſurpata ſint.

FVISSE præterea aliquot etiam prænomina, quæ longo poſt tempore pro cognominibus vſurpare cœperint, ex vetuſtis non ſolum grammaticis, ſed etiam annalibus intelligitur. quod ipſum in Agrippa, Voluſo, Mamerco, Proculo, & Tullo facile perſpici poteſt: quæ in L. Vipſanio Agrippa, L. Valerio Voluſo, M. Æmilio Mamerco, C. Plautio Proculo, L. Volcatio Tullo, viris conſularibus, cognomina eſſe perſpicuum eſt. Quod etiam tradit Valerius his verbis; Quæ olim prænomina fuerunt, nunc cognomina ſunt; vt Poſtumus, Agrippa, Proculus. Itemq; Priſcian. lib. 11 his; Inueniuntur autem multa, quæ in aliis perſonis ſunt prænomina, loco cognominum accipi.

De prænominibus feminarum.

SANE reſtat vt, quoniam de virorum prænominibus ſatis dictum eſt, de feminarum prænominibus dicendum eſſe videatur. quod eo accuratius mihi faciendum eſſe exiſtimo, quod amicus meus, nulla antiquorum auctoritate adductus, ſuo iure feminas Romanas omnino caruiſſe prænominibus docuit. ſic enim in lib. de Nominibus loquitur; Mulieres à nomine gentis vocabantur, & vno tantum nomine; vt Porcia, Cornelia, Iulia, Tullia. Item Plutarchus in Problemat. vbi quęrit, cur maribus nono, feminis octauo die nomina imponerentur, ait; Mulieres vno aut duobus appellabantur nominibus. Ego duobus appellari numquam obſeruaui; ni fortaſſe prænomen illud ſignificare voluit Plutarchus, quod eſt omnibus mulieribus commune, vt dicerentur *Caia*. Hęc ille ſe obſeruaſſe ait. Ab hac autem obſeruatione omnia tum auctorum, tum lapidum etiam veterum teſtimonia maxime diſſentiunt. Scriptorū primum verba recitabo, poſt lapidum. Valerius ita; Antiquarum mulierum frequenti in vſu prænomina fuerunt, *Rutilla, Ceſella, Rodocilla, Mutrilla, Burra*. Iſta prænomina à virilibus tracta ſunt, *Caia, Lucia, Publia, Numeria*. Feſtus vero ita; Prænominibus feminas vſas eſſe, teſtimonio ſunt Cæcilia & Tarratia, quæ ambæ *Caiæ* ſolitæ ſint appellari; pari modo *Lucia* & *Tita*. Varro autem ita; In noſtris nominibus, qui ſumus in Latio, & liberi, analogia neceſſaria. itaque ibi apparet analogia, ac dicitur *Terentius* vir, *Terentia* femina, *Terentium* genus. In prænominibus ideo non fit item, quod hæc inſtituta ad vſum ſingularia, quibus diſcernerentur nomina gentilicia; vt à numero, (*Prima*,) *Secunda, Tertia, Quarta*: in viris, vt *Quinctus, Sextus, Decimus*. ſic ab aliis rebus, cum eſſent duo Terentii, aut plures, diſcernendi cauſa, vt aliquid ſingulare haberent, notabant; forſitan ab eo qui mane natus diceretur, vt is *Manius* eſſet; qui luci, *Lucius*; qui poſt patris mortem, *Poſtumus*. E quibus quædam item cecidiſſe in feminis, proportione appellata declarant prænomina antiqua mulierum, *Mania, Lucia, Poſtuma*. Videmus enim Maniam matrem Larum dici; Luciam Volumniam Saliorum carminibus appellari; Poſtumam à multis poſt patris mortem etiam nunc appellari. Iccirco autem dixit, Quædam. nam paulo ante dixerat, non quia *Marcus* & *Numerius* dicitur, iccirco *Marcam* & *Numeriam* dici. Poſtremo Plutarchus in Mario Poſidonium reprehendit, qui cum primum nomen proprium eſſe diceret, nulli tamen mulieri primum nomen eſſe dicebat. ex quo efficiebatur, mulieres proprio nomine caruiſſe. Itaq; idem in Quæſtionibus aperte ſcribit, mulieres duobus, viros tribus nominibus eſſe vſos. ſic enim ait; χρῶνται δὲ δυσὶ ὀνόμασιν αἱ θήλειαι, τρισὶ δὲ οἱ ἄρρενες. Itaq; miror amicum meum, Græcarum literarum peritum, ita vertiſſe; *Mulieres vno aut duobus appellabantur nominibus.* Non enim Plutarchus inquit, *vno, aut duobus*, verum expreſſe *duobus*. Idem præterea auctor eſt Romulum ex Erſilia filiam vnam ſuſcepiſſe; eamq; ab ordine procreationis *Primam* appellaſſe: itemq; Sullæ dictatori filiam ex Valeria eſſe natam; eandemq;, quia poſt obitum patris nata erat, *Poſtumam* eſſe vocatam.

HÆC ex auctoribus, quibuſcum lapidum etiam teſtimonia conſentiunt. Exſtant epigrammata duo Mutinæ vetuſtiſſima, vnum in turri D. Geminiani, alterum apud eruditiſſimum virum Ludouicum Caſteluetrum; In quibus PRIMÆ mentio eſt. ea vero ſunt hæc:

SALVIA C. F.
PRIMA FECIT.

&

SEX. TVLLIVS SEX. F. V. SIBI ET
SVIS, ET PRIMÆ VALERIÆ SP. F.

De prænominibus imponendis.

NVNC, quoniam ad rem pertinet, quid de prænominibus imponendis veteres ſenſerint, explicemus. Ac ſane qui de tempore tradunt, quo ea imponerentur, auctores habeo nobiles illos quidem, & magnos; verum ita inter ſe diſſidentes, vt vtram ſequaris ſententiam, facile ſtatuere non poſſis; niſi aliud aliis temporibus obſeruatum eſſe intelligas. Quid eſt enim tam diſſimile, quam ea quę à Valerio, & à Plutarcho, Feſtoue ſcribuntur? quorum ille pueris non priuſquam togam virilem ſumerent, puellis non antequam nuberēt; hi vero, maribus quidem nono, feminis autem octauo die imponi con ſueuiſſe prænomina tradunt. Verba Plutarchi ſunt hæc in Quæſtionibus; τῶν παίδων τοῖς μὲν ἄρρεσιν, ἐναταίοις· τοῖς δὲ θήλεσιν ὀγδοαίοις τὰ ὀνόματα τίθενται. Feſti vero hæc; *Luſtrici dies infantium* appellantur, puellarum, octauus; puerorum, nonus; quia his luſtrantur, atq; eis nomina imponuntur. De ratione autem imponendi ſatis conſtat, ſuis quemque filiis ea prænomina indidiſſe, quæ ſuæ eſſent cuiuſq; familiæ maxime propria; ac primum quemq; filium patris eſſe prænomine plerumq; viũm eandemq; deinceps rationem in adoptiuis filiis, & libertis, & nouis ciuibus, eſſe ſeruatam; vt, à quo quiſq; adoptatus eſſet, aut per quem quiſq; vel libertatem vel ciuitatem conſequutus eſſet, eius maxime nomina vſurparet. At primum quidem quod dixi, ſuæ quemque familiæ propria prænomina impoſuiſſe, intelligendum eſt, non omnia omnibus familiis prænomina fuiſſe communia, ſed alia aliis fuiſſe familiaria. APPIVS enim vix in alia quam in Claudia gente patricia reperitur. MARCO ne quis vteretur, decreto gentis Manliæ patriciæ cautum eſſe; LVCIVM à Claudiis repudiatum; CNÆVM & LVCIVM à Domitiis Ahenobarbis tantum fuiſſe probatos, Suetonius in Tiberio & in Nerone tradit. Quod autem plerumq; primus quiſq; filius prænomen patris tulerit, id ex familiis iis quas in Scholiis Liuianis digeſſimus, animaduerti poteſt. Fuiſſe autem quandam diſtinguendi rationem, ſi eodem pater & filius prænomine præditi eodem tempore floruiſſent, hinc intelligi licet, quod Cicero Q. Q. Catulos modo patre, modo filio, modo ſene, modo adoleſcente diſtinguit, quod idem de Q. Q. Fabiis Liuius, de C. C. Curionibus Suetonius. Neque vero de adoptiuorum appellatione multa mihi eſſe dicenda exiſtimo, cum à multis iam res ſit ex veterum annalium obſeruatione tractata. Illud tamen dicam, Dionem lib. XL, & XLVI, huius auctorem ſententiæ eſſe; qui adoptarētur ab aliquo, eos nomina illorũ omnia à quibus adoptarentur, ferre cõſueuiſſe; ſuum vero gentiliciũ nomen retinuiſſe illud quidē, ſed aliquo tamen modo commutaſſe: vt, *C. Octauius* qui dicebatur, poſteaquam à C. Iulio Cæſare eſt adoptatus, *C. Iulius Cæſar* appellari cœptus eſt; ita tamen vt gentilicium Octauii nomen non deſereret, ſed id quodammodo cõmutaret, & *Octauianum* pro *Octauio* redderet. Idem in *P. Cornelio Scipione Aemiliano*, & in *L. Manlio Acidino Fuluiano*, & in *P. Licinio Craſſo Muciano* factum eſt: qui omnes ab eo à quo adoptati erant, nomina ſumpſerunt. Eodem ſpectans Cicero lib. epiſt. ad Att. III dixit; Cicero ſalutem Q. Cæcilio *Pomponiano Attico*. Eodem etiam referuntur ea quæ ab eo ſcripta ſunt lib. VII; Dolabellam video Liuiæ teſtamento cum duobus coheredibus eſſe in triente; ſed iuberi *mutare nomen*. Quod autem ſcribit Dio, id etiamſi verum eſt, non ab omnibus tamen vbiq; retentum eſt. Neq; enim Aurelius Oreſtes, qui à Cn. Aufidio; nec Calpurnius Piſo, qui à M. Pupio (vt ſcribit pro domo Cicero) adoptati fuerunt, aut *Aurelianus*, aut *Calpurnianus* appellati ſunt; ſed ille, Cn. Aufidius *Oreſtes*; hic, M. Pupius *Piſo* nominatus eſt. Eadem etiam ratione ne P. quidem Cornelius Scipio, qui, Dione auctore, à Q. Metello Pio; nec M. Iunius Brutus, qui teſte Plutarcho, à Q. Seruilio Cæpione ſunt adoptati, aut *Cornelianus*, aut *Iunianus*; ſed ille, Q. Cęcilius Metellus Pius *Scipio*; hic, Q. Seruilius Cępio *Brutus* eſt appellatus; vt Dio lib. XL, Cicero in Philippicis, nummi argentei teſtantur; in quibus nummis eſt ita;

Q. METELLVS PIVS SCIPIO	Q. CÆPIO BRVTVS PRO COS.

Metellus autem hic Scipio, P. Cornelii Scipionis Naſicæ filius naturalis fuerat, teſte Dione: qui ita ait lib. XL; ὁ Πομπήιος Κύιντον Σκιπίωνα, κηδεστὴν ὄντα, προσείλετο. ἦν γὰρ γαμβρὸς αὐτοῦ, υἱὸς τοῦ Νασικῶνος, ἐς δὲ τὸ τοῦ Μετέλλου τοῦ Εὐσεβοῦς γένος ποιηθείς. Id eſt, *Pompeius Q. Scipionem ſocerum ſibi collegam aſciuit; qui naturalis filius fuit Naſicæ ille quidem, at adoptatus à Q. Me-*

tello Pio. Quod cum ita ſit, neſcio quid in mentem amico meo venerit ſcribere in libro de nominibus ita; Cicero lib. epiſt. ad Att. vi; Scipionem hic Metellus, proauum ſuum, neſcit cenſorem non fuiſſe. Significat Scipionem Aſiatici illius filium qui adoptatus fuit à Q. Metello Pio. Cur mirer, hæc cauſſa eſt. nemo enim Aſiatici filium fuiſſe Scipionem hunc ſcribit; niſi quem hic ſequitur Dionis interpres. Neq; vero omnino hic Scipio Metellus Aſiatici filius eſſe potuit, ſed Naſicæ. primum quia hic idem P. Cornelius Scipio apud Eutropium, & Eutropii Grçecum interpretem Pçanium, nominatur. & P. Scipio in Epitomis, & apud Ciceronem pro domo dicitur, cum ait; Atqui C. Atinius patrum memoria bona Q. Metelli, qui eum ex ſenatu cenſor eiecerat, aui tui Q. Metelle, & tui P. Seruili, & proaui tui P. Scipio. Aſiatici vero, Lucii prænomen tulerunt. deinde quod in Bruto auum huius vocat P. Scipionem Naſicam oratorem; proauum P. Scipionem Naſicam Serapionem, oratoris patrem; abauum vero P. Scipionem Naſicam Corculum, Serapionis patrem. quæ cum in Aſiatici filium cadere nullo modo poſſint, in Naſicæ certe maxime cadunt; hoc modo;

I	P. Scipio Naſica Corculum; cos. 591, 598; abauus Scipionis Metelli.	I	C. Lælius, cos. 613; abauus Scipionis Metelli.
II	P. Scipio Naſica Serapio cos. 615; proauus Metelli Scipionis.	II	Lælia filia, vxor Q. Mucii Scæuolæ Aug. cos. 636, proaui Scipionis Metelli.
III	P. Scipio Naſica Orator; auus Scipionis Metelli; cos. 642. vxor Cæcilia Macedonici filia.	III	Mucia filia, vxor L. Licinii Craſſi oratoris, cos. 658, aui Scipionis Metelli.
IIII	P. Scipio Naſica; pater Metelli Scipionis.	IIII	Licinia filia, vxor P. Scipionis Naſicæ, patris Metelli Scipionis.
V	P. Scipio Naſica; qui adoptatus à Q. Metello Pio, Q. Metellus Pius Scipio dictus eſt; cos. 701.	V	P. Scipio Naſica, qui adoptatus à Q. Metello Pio, Q. Metellus Pius Scipio dictus eſt; cos. 701.

Descripsi autem etiam maternos Metelli auos ex Ciceronis ſententia in Bruto, ne quis eundem de maternis, non de paternis intellexiſſe ſuſpicari poſſet, atq; ita rem (quod fieri ne hoc quidem pacto poteſt) ad Aſiaticos traheret. Hæc autem commutandorum ex adoptione nominum ratio, cum in aliis, tum maxime in M. Licinio Lucullo C. Caſſii in cõſulatu collega, Ciceronis interpretes decepit, qui cum in Verrem M. Terentium, C. Caſſium cos. ac *legem Terentiam & Caſſiam* nominaret, mendum eſſe in Terentio, & Licinium reponendum eſſe duxerunt. quod profecto non feciſſent, ſi adoptionem ſubeſſe intellexiſſent: quod ex fragmento illius conſulatus Capitolino colligitur, in quo ita eſt; M. TERENTIVS M.F. VARR. LVCVLLVS. C. CASSIVS. Ita etiam alibi, A. TERENTIVS VARRO MVRENA. neq; enim *Murena* Terentiorum, ſed Liciniorum, vt *Lucullus* cognomen fuit.

Transeamvs ad Seruos. Non eſt autem dubium quin, quemadmodum cum ſeruitutem ſeruiebant, prænomen domini ſequebantur, ita vt *Lucipores*, *Marcipores*, *Publipores*. *Quinctipores*; quaſi Lucii, Marci, Publii, & Quincti pueri dicerentur, vt à Plinio & Quinctiliano ſcriptum eſt: ita etiam in libertatem vindicati, patroni, à quo manumiſſi eſſent, nomina vſurpauerint. nam præterquam quod exemplo ſunt M. Tullii Ciceronis liberti duo, quorum alter *M. Tullius Tiro*, alter *M. Tullius Laurea* dictus eſt, & *Liuius Andronicus* poeta, quem à M. Liuio Salinatore, cuius filios erudierat, libertate donatum ſcribit Euſebius in Chronicis: id etiam ex verbis Ciceronis ad Att. lib. IIII, & Artemidori lib. primo effici poteſt. Cicero enim de Eutychide ſeruo Attici

manu-

manumiſſo ita loquitur; De Eutychide gratum; qui vetere prænomine, nouo nomine, *T.* erit *Cæcilius*, vt ex me & ex te iunctus *M. Pomponius.* Artemidorus autem de ſerui cuiuſdam ſomnio ita: Cognoui, inquit, quendam, qui cum ſibi videretur tria pudenda habere, ex ſeruitute in libertatem vindicatus, pro vno nomine tria accepit, duobus nominibus ab eo à quo manumiſſus fuerat, ſumptis. Iam vero eos qui in ciuitatem ſuſcepti eſſent, illorum potiſſimum nomina tuliſſe, quorum beneficio ciuitatem impetraſſent. Latinorum ſcriptorum exempla oſtendunt. nam & Cicero ad Acilium ita ſcribit; Cum Demetrio Mega mihi vetuſtum hoſpitium eſt. ei Dolabella rogatu meo ciuitatē impetrauit: qua in re ego interfui. itaq; nunc *P. Cornelius* vocatur. itemq; in Verrem; *Q. Lutatius Diodorus*, beneficio Q. Catuli à Sulla ciuis Romanus factus. eademq; ratione de Dione; qui beneficio Q. Metelli ciuis factus, *Q. Cæcilius Dio* eſt appellatus. Et Cæſar lib. primo de bello Gallico, ita; Commodiſſimum viſum eſt, M Valerium Procillum, C. Valerii Caburi filium, cuius pater à C. Valerio Flacco ciuitate donatus erat, mittere.

Cur Gentilicia nomina in IVS *deſinant, & quid gens ſit, quidque à familia differat.* CAP. IIII.

His rebus expoſitis, reliquum eſt vt de nominibus gentiliciis agamus. de quibus amicus meus ſic ſcripſit; Sciendum omnia nomina, quibus familiæ ſignificantur, proferri in IVS; vt Porcius, Cornelius, Iulius. recte ille quidem; ſed parum ad rem tantam. Illud enim docti hominis, & Romanæ antiquitatis periti erat, cauſſam oſtendere, eamque veterum vſu & auctoritate probare. quam ipſe, ſi potero, exponam. Credo enim eos ita factitaſſe, vt gentis originem eiuſmodi deriuatione ſignificarent; vt quēadmodum in voce deriuatio verbi, ſic gentis etiam, quæ voce illa exprimeretur, principium in voce appareret. Siquidem antiquiſſimam quamque gentem aut a viro, aut à loco, tamquam a fonte aliquo manaſſe, & nomen accepiſſe, perſpicuum eſt: ita quidem, vt hæc deriuationis ſignificatio in omnibus ſtudioſiſſime conſeruata ſit. Hanc autem conſuetudinem ſi in paucis quibuſdam gentibus, & antequam vrbs conderetur, & poſtquam condita eſt, ſub regibus conſulibusque diligentiſſime retentam eſſe oſtendero, tum neminem fore puto, qui contradicat. Age enim cur Iuliam gentem credimus, aut Æmiliam, aut Atiam, aut Nautiam, hāc eiuſmodi terminationem adeo religioſe ſeruaſſe; niſi vt appareret in voce quod in re exſiſtit, ab aliquo ipſas initio deriuaſſe? eſt autem ita. Nam *Iulia* gens, Iulum, Æneæ; *Aemilia*, Æmilium, Iuli filium; *Atia*, Atim; *Nautia*, Nautem Troianos viros ſui generis auctores nuncupant. At vero condita vrbe, nonne id etiam obſeruatum eſt? Scribit enim Plutarchus, Numam regem filios quatuor reliquiſſe, Pomponem, Calpum, Pinum, & Mamercum; ab iiſque *Pomponiam*, *Calpurniam*, *Pinariam*, & *Mamerciam* gentes Romæ propagatas. L. autem Tarquinium Priſcum ſcribit Dionyſius Damarati Corinthii fuiſſe filium; & cū Tarquiniis viueret, *Lucumonem* Etruſco prænomine fuiſſe vocatum; vbi vero Romam commigrauit, ad morem Romanum ſibi nomina compoſuiſſe: itaq; communi nomine ſe pro Lucumone *Lucium*; gentilicio vero, à Tarquiniis vrbe, non ſe Tarquinienſem, ſed *Tarquinium* appellari voluiſſe. Idem fecit Ap. Claudius, qui ex Regillo Sabinorum oppido, poſt reges exactos anno ſexto, ſe cum clientibus Romam contulit. Etenim cum *Clauſus* ante diceretur, non iam amplius Clauſum, ſed *Clauſium*, poſt *Claudium* dici ſe, vbi Romæ domicilium collocauit, oportere exiſtimauit. Itaque ab eo ceteri omnes Romæ Claudii nominati ſunt. Id autem ita eſſe, ex eo etiam intelligi poteſt, quod ait Priſcianus lib. 11, nomina hæc in IVS apud Romanos idem valere, quod apud Græcos *patronymica.* verba eius ſunt hæc; Nominum deriuatorum multa genera ſunt. quorum Patronymicum id eſt, quod à propriis tantummodo patrum nominibus deriuatur ſecundum formam græcam; quod ſignificat cum genitiuo primitiui filios vel nepotes; vt *Aeacides*, Æaci filius, vel nepos. pro quo Romani nominibus familiarum vtuntur, vt Cornelii. omnes enim ab illo qui primus Cornelius appellatus eſt, hoc nomen habuerunt, quicumque eiuſdem familiæ ſunt; ſicut omnes minores Theſei, *Theſidas* Græci appellarunt. Hæc ille. Idem autem ſentit etiam Dionyſius,

qui in Tarquinio Priſco hæc nomina συζυγικὰ & πατρωνυμικὰ vocat. Neq; vero dubiũ eſt quin hæc tota ratio terminandi vſq; ad reipubl: interitum incorrupta peruenerit. Nam etſi nonnullos quaſi gentilicii nominis expertes eſſe reperimus, vt *M. Perpernam*, & *C. Norbanum* conſulares; quos ita & in libris & in Capitollnis marmoribus nominati videmus;id tamen contigiſſe videtur,aut quod ii cognomine magis quam nomine delectati ſunt,vt *M. Agrippa*,cuius gẽtilicium nomen in omnibus lapidibus omiſſum eſt,cum tamen ex Vipſaniorum eum gente fuiſſe Nepos & Dio tradiderint: aut certe quod ea nobis ignota ſunt. Quæcumq; autem cauſſa ſit, non eſt quod exiguus horum numerus tam religioſam tot aliorum conſuetudinem impediat; præſertim vero amico meo ſummo viro auctore, qui ita habere omnia ſine vlla exceptione aſſeuerauit. Quid autem ſit gens,vnde ipſa omnia gentilicia dicta ſunt,ac quid à familia differat,nunc dicamus. Inter gentem & familiam illud intereſt, quod GENS ad nomen,FAMILIA ad cognomen refertur. Itaq; illa, tamquam totum continere videtur; hæc, quodammodo partem. exempli gratia; Valerii omnes vnius eſſe gentis dicuntur,quia vno nomine continentur omnes:at vero partes gentis huius ſunt plures, quæ ex cognominum varietate diſtinctæ ſunt;eæque familiæ nominantur;vt in gente Valeria Maximi,Meſſallæ,Flacci,Læuini,Faltones:in Cornelia,Scipiones,Lentuli,Dolabellæ,Sullæ,Cinnæ:in Æmilia,Mamercini,Lepidi,Paulli,Scauri, Barbulæ. itemque in ceteris. at vero Valerii omnes vnius ſunt gentis; itemque Cornelii atque Æmilii. Itaq; recte Feſtus gentem definit eam, quæ ex multis familiis conficeretur. Quod autem intereſt inter gentem & familiam,idem intereſt inter *Genus* & *Stirpem*. Quę quidem ita eſſe,ex his veterum hiſtoriarum verbis intelligitur.Suetonius in Galba;Imagines vniuerſi generis exſequi, longum eſt;familiæ, breuiter attingam. Qui primus Sulpiciorum cognomen Galbæ tulit,cur aut vnde traxerit,ambigitur. Et Liuius lib.xxxviii;P.Scipio Naſica orationem habuit plenam veris decoribus,non cõmuniter Corneliæ gentis,ſed proprie familiæ ſuæ.Et apud Suetonium Cæſar;Ab Anco Marcio ſunt Marcii reges;quo nomine fuit mater: à Venere, Iulii; cuius gentis familia eſt noſtra.Et in Auguſto;Gens Octauia, à Tarquinio Priſco rege inter Romanas gentes allecta,mox à Ser.Tullio inter patricias tranſducta. primus ex hac magiſtratum cepit C.Rufus.is quęſtorius Cnæum & Caium procreauit: à quibus duplex Octauiorum familia defluxit,cõditione diuerſa.Et Cicero in Bruto;Funebres orationes ipſæ familiæ quaſi ornamenta ſeruabant ad vſum, ſi quis eiuſdem generis occidiſſet.Et Liuius lib.nono.Duodecim Potitiorum familias fuiſſe,cum gens Potitia tota interiit.& lib.primo;Iulia gens,Iulum auctorem ſui nominis nuncupat.& lib.ſeptimo ſic loquitur Valerius Coruus;Non ſi mihi nouum hoc Corui cognomen diis auctoribus homines dediſtis, Poplicolarum vetuſtum noſtræ familiæ cognomen memoria exceſſit.& lib.xl;Inde cognomen familiæ inditum,vt *Annales* appellarentur. Et Catullus,non decet tam vetus ſine liberis nomen eſſe,id eſt,tam veterem gentem, qualis erat Manlia. Hæc de gente,familia & genere. nunc de ſtirpe dicam. Cic. pro Rabirio;Qua in familia laus aliqua forte floruerit,hanc fere qui ſunt eius ſtirpis,cupidiſſime perſequuntur.& primo de legibus; Hic orti ſtirpe antiquiſſima ſumus. & in Lælio;Qui aliquandiu propter ignorantiam ſtirpis & generis, in famulatu fuerunt. & lib. primo de oratore; Quid?qua de re inter Marcellos & Claudios patricios centumuiri iudicarunt?cum Marcelli à liberti filio ſtirpe,Claudii patricii,eiuſdem hominis hereditatem gente ad ſe rediſſe dicerent;nonne in ea cauſſa fuit de toto ſtirpis & gentilitatis iure dicendum?Et Suetonius in Claudio;Claudius Cn.Pompeio antiquiſſimæ ſtirpis Magni cognomen ademit. Quæ autem ratio eſt inter gentem & familiam,eadem eſt inter gentiles & agnatos. vt enim familia aut ſtirps nos propius attingit quam gens aut genus,ſic agnati,quam gentiles.ſiquidem *Gentilis* auctore Feſto dicitur, qui eodem ex genere natus, & is qui ſimili nomine appellatur. recte.quatenus enim ait, *Ex eodem genere*,eos intelligit,qui eiuſdem gentis eundem principem habẽt: quatenus,*Simili nomine*,eos qui, quamquam vno gentis nomine omnes vtuntur, tamen alium atque alium auctorem ſui generis nuncupant.quomodo Cicero in prima Tuſculana, ſe gentilem eſſe ait Ser. Tullii regis,quod vterque ſimili gentilicio nomine vteretur, cum tamen è diuerſo vterq; fonte manaret.Cum autem ad Herennium

ſcriptum

ſcriptum ſit; Si furioſus exſiſtat, agnatorum gentiliumque in eo, pecuniaque eius, ius eſto: Item; Si paterfamilias inteſtato moritur, familia pecuniaq; eius, agnatorum gentiliumque eſto: *agnati* profecto videntur eſſe, qui ex eadem familia ſint; quibus deficientibus, gentiles ſubeant. Nam Cicero dixit primo de oratore; Iura gentilitatum & agnationum: item; Ius gentilitatis & ſtirpis: & de legibus primo; Homines, Deorum agnatione & gente tenentur: cum vtramque coniunctionem complecti vellet. Amicus autem meus in ſuo libro de nominibus, gentem & familiam, gentiles & agnatos, idem eſſe cenſet, cum ait; Agnomen, familiæ eſt appellatio, & gentis: vnde Agnati & Gentiles dicebantur, qui ex eadem erant familia; vt Cicero in Topicis ait; & idem in Bruto Ser. Tullium regem gentilem ſuum ea de cauſſa nominat. Mea autem ſententia, Ciceronis ſententiam percepiſſe non videtur, qui in Topicis gentiles eos definit, qui inter ſe eodem nomine ſunt; id eſt, ex eadem gente; vt infra alio loco oſtendam: familiæ vero aut agnatorum non meminit. Eſt præterea intelligendum, Plinium gentiles nouo quodam modo appellare. ſiquidem ſeruos gentiles eſſe dominorum ait; quia eodem prænomine appellarentur quo dominus; vt Marcipor, Quinctipor, id eſt, Marci & Quincti puer.

De Romanarum gentium origine.

Dvos autem populos ſeminarium gentium Romanarum fuiſſe reperio; Aborigines, & Troianos; qui ambo ab Ænea (vt Liuius & Dionyſius tradunt) communi nomine *Latini* ſunt appellati. *Aborigines* autem, qui ante aduentum Æneæ, Latium, regnante Latino, tenebant, docet Dionyſius ex Græcis in Italiam venientibus eſſe conflatos. Græcos autem hos nominat; Oenotrum, ex Arcadia; Pelaſgos, ex Theſſalia; Euandrum, item ex Arcadia; Herculem, ex Peloponneſo profectum. Atq; etiam iidem ſcribunt Romulum, ſuperante Latinorum Albanorumq; multitudine, vrbem in Palatio condidiſſe. Quæ cum ita ſint, iam id dubium eſſe non poteſt, quin ad hos populos alii etiam plurimi acceſſerint, qui Romanam vrbem gentibus repleuerint. ſiquidem accepimus Romulum Cæninenſes, Antemnates, Camertinos, Veientes, Fidenates, quos bello deuicerat; Sabinos vero etiam, quibuſcum æquo marte pugnauerat, in ſocietatem nouę vrbis vocaſſe. Quinetiam multas Etruſcorum vrbes ſe ad eum recepiſſe, initio à Medullia facto, traditum eſt. Hoc autē Romuli inſtitutum reliqui deinceps reges ſtudioſiſſime ſibi conſeruandum eſſe duxerunt; vt finitimas ciuitates aut vi, aut beneuolentia ſibi adiungerent, Romamq; transferrent. Itaq; Tullus Hoſtilius, euerſa Alba, familias eius vrbis Romam traduxit: Ancus Lucumonem Etruſcum in ſenatum aſciuit: Priſcus Ser. Tullium Corniculanum ſibi etiam generum adiunxit. Idem poſt quoq; factum eſt, liberata regio dominatu rep. Neq; enim vnquam deſitū eſt ciuitatem victis populis & gentibus dari, Italiamq; ipſam municipiis deuinciri, quouſq; bello Marſico vniuerſa fere Italia ciuitate donata eſt. Quo tempore multi etiam ne Italicæ quidē gentis, virtutis ergo in ciuitatem ſuſcipi cœpti ſunt. Quoniam autem difficile, immo vero difficillimum eſt, omnium gentium originem inuenire, paucarum tantum quarundam fontes & initia indicabo: ex quibus intelligi poterit, idem etiam in reliquis factum eſſe. neq; enim vllam aliam hiſtorię Rom. partem, tam & à veteribus, & ab iis qui nunc ſunt, neglectam eſſe comperi, quam quæ hanc quæſtionem continet.

Hvivs autem tractationis hos quaſi fontes conſtituo, vt alias gentes à nominibus Aboriginum, vel Troianorum, vel aliorum eiuſmodi populorum; alias à prænominibus, & cognominibus; alias à locis, vrbibus, & populis; alias à quadrupedibus; alias à re alia dictas eſſe affirmem.

Gentes ab Aboriginibus & Troianis ortæ.

Ac Vitellios quidem Fanno Aboriginum rege, & Vitellia, quæ multis locis pro numine colebatur, ortos tradit Suetonius in Vitellio.

Fabii, à Fabio Herculis filio orti. Plutarchus in Fabio. Vnde Iuuenalis; *Natus in Herculeo Fabius lare.*

Antonii, ab Antone Herculis filio. Plutarchus in Antonio.

Potitiam gentem antiquiorem

origine vrbis nominat Liuius; à Potitio illo ſene, qui ad tempus affuit epulis. Seruius.

MAMILII, à Mamilia Telegoni filia. Liuius, Dionyſius, Feſtus.

Multas præterea gentes Romanas à Troianis fluxiſſe credidit antiquitas. Itaque Seruius in v Æneidos ſcribit, Varronem librum reliquiſſe de familiis Troianis, id eſt, quę genus trahebant à Troianis; & Iuuenalem iccirco *Troiugenas* appellare nobiles Romanos, quaſi è Troianis genitos. Inter ceteras autem hæ fuerunt.

IVLIA, à Iulo Æneæ filio. Liuius, Dionyſius, Suetonius, Virgilius. Itaque Proculum Iulium Romuli tēpore IVLI Aſcanii progeniem vocat Dionyſius; & ipſi IVLII cognomen etiam tulerunt IVLI. Albana fuit.

AEMILIA, ab Æmilo Aſcanii Troiani filio; vt ait Feſtus. cui rei forte alluſit Virgilius, cum dixit,

Progeniem ſed enim Troiano à ſanguine duci
Audierat, Tyrias olim quæ verteret arces:
Hinc populum latè regem, belloq; ſuperbum,
Venturum excidio Libyæ.

Etenim progeniem Æneæ & Iuli, vocare videtur Scipionem Paulli Æmilii filium, qui Imp. Carthaginem excidit: Populum autem, legiones Romanas, quæ ab iiſdēm etiam genus trahebant. alioquin ſi progeniem & populum idem dicat, ſuperuacanea iteratio videatur. Nihil tamen contra veteres affirmo. alii iudicabunt. Plutarchus autem Æmilios à filio quodam Pythagorę Mamerco dictos ait, qui ſummo lepore præditus fuerit, quę Græce αἱμυλία dicitur. itidemq; etiam Feſtus.

ATII, ab Ati. Vergilius; *Atis; genus vnde Atii duxere Latini.* Quod Auguſti cauſſa dictum ſcribit Seruius; qui ex Atia matre natus eſt.

NAVTII, à Naute Æneæ comite. Dionyſius, Vergilius & Seruius in II Æneid. Cum Diomedes raptum Palladium ſibi non eſſe aptum intelligeret, illud Æneæ tranſeunti obtulit. ſed cum ſe ille capite velato ſacrificans conuertiſſet, Nautes quidam ſimulacrum accepit. quare Mineruæ ſacra non Iulia gens habuit, ſed Nautia. Idem ſcribit Varro in lib. de familiis Troianis.

CLOELII, à comite Æneæ, eius nominis. Dionyſius.

IVNII, à comite Æneæ, eius nominis. Dionyſius.

SERGII, à Sergeſto comite Æneæ. Vergilius libro v, *domus à qua Sergia nomen.*

MEMMII, à Mneſtheo comite Æneæ. Vergilius in v, *genus à quo nomine Memmi.*

CLVENTII, à Cloantho comite Æneæ. Vergil. in v, *genus vnde tibi Romane Cluenti.*

GEGANII, à Gia comite Æneæ; vt ait Seruius in v Æneidos.

CAECILII, à Cæcade comite Æneæ. alii à Cæculo, qui condidit Præneſte. Feſtus.

Ab Italis.

COELII, à Cœle Vibenna Etruſco; qui ſe Romam, regnante Romulo, contulit. Dionyſius, Feſtus, Tacitus, Varro.

POMPONII, à Pompone, Numæ regis filio. Plutarchus.

CALPVRNII, à Calpo Numæ filio. Plutarchus, Feſtus.

PINARII, à Pino Numæ filio. Plutarchus. Seruius à quodam ſene, qui, quia ad tempus ad dapes non venit, PINARIVS dictus ἀπὸ τῆς πείνης, id eſt à fame. Fortaſſe Pinaria gens duplex fuit.

CLAVDII, à Clauſo Sabino. Liuius.

VALERII, à Valeſo Sabino. Dionyſius. Itaque *Valeſii* primum, poſt *Valerii* dicti. Feſtus. Boni autem ominis cauſſa, in delectu cenſuue, primi nominabantur Valerius, Saluius, Statorius.

A prænominibus, nominibus & cognominibus.

QVAE adhuc expoſita ſunt, ea locupletiſſimorum monumentorum auctoritate probata ſunt. quę vero infra dicentur, veriſimilibus potius quam veris argumentis nituntur. vera autem eſſe nego, quæ veterum annalium fide carent. A prænominibus autem, & nominibus, & cognominibus, gentes multę manaſſe videntur.

VT autem prætermittam ea prænomina quæ integra pro nomine gentilicio vſurpata videntur, vt Metius, Numerius, Appius, Statius; vt *P. Metius* in epiſtola ad Marium: & *L. Mettius*, & *Q. Mettius*,

nius,& *P. Mettius*; quæ ſe in veteribus lapidibus Romæ legiſſe Pierius ſcripta profitetur; quamquam duobus TT: vt *Cn. Numerius* in lapide vetuſto, qui eſt Veneriis in turri diui Vitalis. *M. Appius*, cuius lapidem citat in Brutum Sebaſtianus Corradus: *T. Statius*, apud Liuium tribunus plebis; & *P. Statius* in antiquis lapidibus vrbis antiquæ: vt hæc inquam, omittam, quæ aliquam fortaſſe quęſtionem habere poſſint; at AVLII certe ab AVLO deſcendiſſe videntur. vnde Q. Aulius Cerretanus. Liuius, lapides Capitolini.

CÆSONII, à Cæſone.

CNÆI, à Cnæo: vt de petit. conſul. Ex equeſtri ordine Pompilios & Cnæios.

DECIMII, à Decimo.

HOSTII, ab Hoſto. Vnde epigramma antiqu. vrbis; P. HOSTIO P. F. SEVERO. & Plutarchus in Romulo; L. Hoſtius.

LVCILII, à Lucio, ſeu demin. Lucillo.

MANILII, à Manio.

MARCII, à Marco, vel à Mamerco, vt ait Plutarchus in Numa. etenim vbi ait, à Mamerco Mamercios Reges; lego ipſe, *Marcios reges*.

LARTII, à Larte. quamquam Græce *Λάρκιος* ſcribitur.

POSTVMII, à Poſtumo.

PROCVLEII, à Proculo.

PVBLILII, à Publio.

SPVRILII, à Spurio.

SERVILII, à Seruio.

SEXTII, à Sexto.

QVINCTII, à Quincto.

TITII, à Tito.

VIBII, à Vibo. vnde C. Vibius Panſa.

VOLVSII, à Voluſo.

TVLLII, à Tullo.

ANCII, ab Anco. vnde Sp. Ancius legatus, Fidenis interfectus. & Sp. Ancius Briſo; de quo in Bruto Cicero.

PETRONII, à Petrone.

METILII, à Metio.

ARRVNTII, ab Arrunte.

NVMITORII, à Numitore.

SERTORII, à Sertore.

STATILII, à Statio.

Hæ à prænominibus; à nominib. vero hæ:

SEXTILII, à Sextiis.

QVINCTILII, à Quinctiis.

ATILII, ab Atiis.

PORCILII, à Porciis.

HOSTILII, ab Hoſtiis.

A cognominibus vero hæ:

RVTILII, à Rutilo.

VARII, à Varo.

PLAVTII, à Plauto.

FVLVII, à Fuluo.

VENNONII, à Vennone.

ALBII, ab Albo. Varro.

ALBINII, ab Albino.

LICINII, à Licino.

SILII, à Silo.

GEMINII, à Gemino.

GALLEII, à Gallo.

FLAVII, à Flauo.

PLANCII, à Planco.

CATII, à Cato.

VATINII, à Varia.

FICTORII, à Fictore. vnde Q. Fictorius; de quo Liuius.

CORDII, à Cordo. vnde M/. Cordius, In nummis argenteis.

PAPII, à Papo. vnde *lex Papia* à Papio lata; vt Cicero de offic. ait; (Papia autem gens fuit, quæ *Mutili* cognomen tulit; Appiano & lapid. Capitol. auctoribus) non à Q. Æmilio Papo, vt amicus meus tradit in libr. de nominibus. neque enim leges à cognomine appellantur, vt in IVS deſinant; ſed, ſi id forte fiat, in ANVS; vt Gracchanæ leges, at non Gracchiæ; & Cæſarianæ fortaſſe, non Ceſariæ; à nomine vero ſemper, vt Semproniæ & Iuliæ: Vnde Cicero in Philippica prima; Quęre acta Gracchi, Semproniæ leges proferentur: quære Sullæ, Corneliæ. Idem etiam improbat lectionem illam in Lælio; Videmus Papum Æmilium C. Luſcino familiarem fuiſſe. improbat autem, quod cognomen nomini numquam præponatur. quaſi vero Liuius non ſępe dixerit Macer Licinius, Antias, Valerius, Curſor Papirius; & Cicero, Vetus Antiſtius; & Cælius, Balbus Cornelius; & alii, Paullus Æmilius, & Criſpus Saluſtius.

FVRII, qui ante Fuſii, à Fuſo; quod etiam cognomen tulerunt.

VALERII, qui olim VALESII, à Valeſo gentis auctore. Itaque cognomen etiam tulerunt Voluſi.

Ab vrbibus & populis.

TARQVINII, à Tarquinis vrbe Etruriæ. Dionyſius.

GABINII, à Gabinis item dicti videntur.

COMINII, ab Cominis Italiæ po-

pulis. de quibus Plinius.

Volscii, à Volſcis. vnde M. Volscivs Fictor; de quo Liuius.

Vatinii, à Vatinis priſcis Latinorum populis, quorum oppidum Vatia.

A quadrupedibus.

A quadrupedibus etiam multas gentes nuncupatas eſſe, idoneos teſtes habemus Plutarchum & Varronem. Plutarchus in Poplicola ita; Quia pecudibus omnia bona conſtabant, iccirco filiis ſuis eiuſmodi nomina impoſuerunt; vt Porcios. & Varro lib. II de re ruſt. Nomina multa habemus ab vtroque pecore: à minore, Porcivs, Ovinivs, Caprilivs; à maiore, Eqvitivs. Eadem etiam ratione nos & Asinios & Svillios adiungere poſſumus.

A miniſterio aliquo.

Flaminii dicti, quod flamini Diali miniſtrarent. Feſtus.

Pontificii forte dicti, quod Pontificibus miniſtrarent. ex quibus fuit Ti. Pontificius tribunus plebis; de quo Dionyſius & Liuius.

A voce aliqua.

Terentii, à tereno, voce Sabina dicti, quæ molle ſignificat; Varrone teſte, vt ait Macrobius. quod ſi ita eſt, ergo & multi alii eodem modo; vt

Avrelii, qui ante Avselii; quod iis publice locus datus ſit, vbi ſoli ſacrificia facerent. Feſtus.

Atricii, ab atro. Varro.

Pvblicii, à publico.

Popillii, à popillo.

Hirtii, ab hirto.

Ivventii, à iuuenta.

Salvii, à ſaluo: vnde boni ominis cauſa primus Saluius in cenſu & delectu nominabatur. Feſtus.

Septii, à numero ſeptem.

Septimii, à ſeptimo.

Octavii, ab octauo.

Novii, à nouem.

Nonii, à nono.

Decii, à decem.

Decimii, à decimo.

Quemadmodum vſus Cognominum & Agnominum ſit inuentus. Cap. V.

Cvr autem duobus nominibus Romani homines, non contenti prænomine & nomine, tertium etiam & quartum adiunxerint, quod cognomen vocarint, magna exſiſtere quæſtio poteſt. Ac mihi quidem videtur, eos primum, vt qui idem prænomen nomenque ferebant, nota aliqua internoſcerent, hanc tertii nominis rationem excogitaſſe; poſt autem, cum cognominum vſus increbuiſſet, eoſdem etiam ſine eiuſmodi cauſa cognomina indidiſſe. Hac ratione L. Tarquinium Priſcum, & L. Tarquinium Superbum, cum & prænomine & nomine conuenirent, inquit Dionyſius, Priſcum illum, quod natu maior; hunc Superbum, quod contumacior eſſet, eſſe vocatum. Valuit autem in primis hic cognominum vſus ad confuſam ipſarum (vt oſtendi) gentium turbam diſtinguēdam. Quod exempli cauſa in gente Cornelia perſpici poteſt; quæ cognominum varietate in multas familias diffuſa eſt; Maluginenſes, atq; inde Coſſos, Scipiones, Lentulos, Merulas, Cinnas, Sullas, Dolabellas. Iterumq; cum familia Maluginenſium creuiſſet, quartis nominibus eſt in alias etiam familias diſtributa: ita vt alii Maluginenſes Coſſi, alii Maluginenſes Scipiones, alii Maluginenſes Lentuli; itemq; Scipiones, alii Africani, alii Aſiatici, alii Naſicæ dicerentur. neque enim probo amici emendationē ab eo traditam libro ſecundo annotationū, cap. XIII, his verbis; Verba Ciceronis ſunt in lib. ſecundo de orat. vbi agitur de ſalibus: Eſt aūt ex hoc genere vetus illud, quod aiunt Maluginenſem illum M. Scipionem, cum ex centuria ſua renuntiaret Acidinum conſulem, præcoque dixiſſet, &c. Sed multum etiam me torquet quiddam in his nominibus, M. Scipionem Malvgin. Nam nuſquam inuenio Scipionem tamquam familiæ nomen poni, ſed pro cognomine. Scio equidē per librariorum errorem ſæpe Scipionem legi pro Cæpionem. quare crediderim hoc etiam loco non Scipionem, ſed Cæpionem legi debere. Ratio qua impellor, eſt hæc. Scio Q. Seruilium Maluginenſem ſæpe à Liuio nominari in libris primæ decados, quo tēpore Romæ creabātur tribuni militares. Scio quoq; Seruilios cognomen habuiſſe Cæpionum, vt facile poſſim affirmare hic eſſe legendū M. Cæpionem

MALVGINENSEM. Hanc ergo amici emendationem ipſe non probo. Nam quod ait, Liuium ſæpe Q. Seruilium Maluginenſem nominare, non eſt ita. Semel enim tantum lib. v, an. CCCLXXII, nominat P. Seruilium Maluginenſem; mendoſe, pro Ser. Cornelium Maluginenſem; vt in Scholiis Liuianis oſtendi cum aliis teſtimoniis, tum quod eo anno Diodorus pro eo tribunum mil. cos. pot. edit Σέρουιον Κορνήλιον Μαλούγινα. *Maluginenſem* autem fuiſſe cognomen non Seruiliorum, ſed Corneliorum, perinde atq; Scipionem, apparet ex L. M. P. & SER. Corneliis Maluginenſibus, qui aut conſules, aut tribuni mil. aut cenſores fuiſſe à Liuio ſæpe traduntur. Quod cognomen aliquot etiam ex Corneliis retinuiſſe, poſtquam alia cognomina inueniſſent, cum hic locus indicat, in quo eſt, M. Scipio Maluginenſis, qui auctore Liuio anno DLXXIV prætor fuit; tum an. DCLXXII in Capitolinis tabulis, vbi eſt, SER. CORNELIVS CN. F. CN. N. LENTVLVS MALVGINENSIS. vt omnino SCIPIONEM, non CÆPIONEM legendum eſſe, contra quam ille cenſet, exiſtimem. Neq; enim intelligo, quî illud ſit quod aiũt, ſe numquam SCIPIONEM familiæ nomen inueniſſe, ſed pro cognomine. Siquidem eandem rationem eſſe iudico, cum dico M. Cæpio Maluginenſis, atque cum dico M. Scipio Maluginenſis, & P. Scipio Naſica, & P. Scipio Africanus, & alia eiuſmodi multa. Sed ad propoſitum reuertamur. Ergo neceſſitas primum cognomina excogitauit; poſt vſus & commoditas cuſtodiuit & propagauit. Qui vero *Agnomen* aliud eſſe à cognomine tradiderunt, ii mihi ſatis quod ſentiunt non probant. Ex eorum vero numero grammatici veteres exſiſtunt; qui, vt ſupra dixi, cognomina appellant ea quæ tertio loco; quæ vero præterea adiiciuntur, & omnia agnomina nuncupant; vt Africanum & Aſiaticum. Eiuſmodi vero opinio facile locup letiſſimi auctoris Ciceronis verbis refellitur; apud quem animaduertere poſſumus, ea omnia cognomina dici, quæ etiam quarto loco ponuntur. Sic enim ille ait pro Murena; Quam laudem ille Africa oppreſſa cognomine ipſo præ ſe ferebat, eandem hic ſibi ex Aſia cognomen aſſumpſit. Et in Somnio; Erit que cognomen id tibi per te partum, quod nunc habes à me hereditarium. Idem Sapientem & Diuitem cognomina vocat; quæ tamen quarto loco erant in M. Porcio Catone, & in M. Licinio Craſſo. Inquit enim in Catone; Cato quaſi cognomen habebat in ſenectute Sapientis. & in ſecundo de off. P. Craſſus tum cognomine Diues, tum copiis. Hac cauſa nos omnia, præter priora duo, cognomina appellabimus. Nam quod amicus meus in libro de nominibus agnomen pro nomine gentilicio ſumit, atque inde agnatos ducit, multo mihi minus ex iis quæ dixi, & iis quæ dicam, probatur.

Vnde cognomina tracta ſint.

DEINCEPS ſequitur vt vnde cognomina tracta ſint, dicam ea quæ vel veteres prodiderunt, vel ipſe aut ratione, aut opinione, ſequutus eorum regulas ac præcepta, conſequi potui. Ac Plutarchus quidẽ in Coriolano multos nobis huius quæſtionis quaſi fontes oſtendit, cum ait; Cognomina apud Romanos imponi conſueuiſſe aut ab actione aliqua, aut à forma, aut à fortuna, aut à virtute; perinde atque Græci σωτῆρα & καλλίνικον ab actione, φύσκωνα & γρυπὸν à forma, εὐεργέτην & φιλάδελφον à virtute, εὐδαίμονα à fortuna dixerunt: aut a ſalibus & dicacitate; quo pacto Græci Antigonum δώσωνα, Ptolemæum λαμυρὸν appellarunt; Romani vero etiam Metellum vnum *Diadematum*, quod frontem ex vlcere diademate diu obligaſſet; alterum vero *Celerem*, quod celeritatem eius in apparandis funebribus patri ludis ſunt admirati, vocarunt; aut à caſu naſcendi, vt Proculum, Poſtumum, Vopiſcum; aut demum etiam à corporis vitiis, vt Syllas, Nigros, Rufos, Cæcos, Clodios. quibus nec cæcitas, nec vllum aliud corporis vitium contumeliæ fuit; verum ipſa vitia pro nominibus propriis æquiſſimo animo audita ſunt. Hæc Plutarchus, vt dixi, in Coriolano. Mendum autem ſuſpicor eſſe in exemplis eius. ſcribit enim σύλλας dictos eſſe à corporis vitio; cum alia longe ſit eius nominis origo, vt tradit Macrobius. Itaque legendum puto σίλλους, id eſt *Silos*. Sili autem ſunt, qui naſo ſunt ſurſum verſus repando; quod vitium eſt corporis. Neq; etiam placet, eundem de cognominibus agentẽ, Clodiorũ feciſſe mentionem; quod nomẽ eſt gentis, quæ ne à vitio quidẽ corporis nominata eſt, vt ante dixi, niſi forte Clodios

pro Claudis accepetit. *Claudus* enim Quinctiorum eſt cognomen. Quæ autem ſcribit in Coriolano, eadem fere tradita ſunt ab eo etiam in Mario. Quineriam Macrobius lib. primo alios à virtute, alios ab honore vel iniuria, alios à caſu cognomina ait inueniſſe. libro autem tertio, aliquot etiam à ſtudio piſcium cognominatos eſſe oſtendit. præterea Plin. lib. decimo octauo cap. tertio, à ruſticis operibus; libro autem vndecimo cap. trigeſimoſeptimo, à vitioſis corporis partibus nonnullos cognomen traxiſſe ait. Poſtremo etiam Varro à maiore & minore pecore cognomina indita eſſe tradit lib. ſecundo de re ruſt. cuius verba aſcribã, quia deprauata ſunt & manca. Nomina, inquit, multa habemus ab vtroq; pecore, à maiore, & à minore. à minore Porcius, Ouinius, Caprilius. ſic à maiore Equitius, Taurus cognomina adſignificari; quod dicuntur Anni Capræ, Statili Tauri, Pomponii Vituli. ſic à pecudibus multi alii. Hæc Varro. Nemo eſt autem qui non intelligat, hic confundi exempla nominum & cognominum, & nullum ſenſum bonum elici. Itaque, ſi ita legamus, erit ſententia aptior: Nomina multa habemus ab vtroq; pecore, à maiore, & à minore. à minore, Porcius, Ouinius, Caprilius. ſic à maiore Equitius, Aſinius. eſt autem intelligendum, cum dicimus Capram, Taurum, Vitulum, cognomina adſignificari; quod dicuntur Annii Capræ, Starilii Tauri, Pomponii Vituli: ſic à pecudibus alii multi. Quinctilianus eadem ferme docet libro primo. Verba eius hæc ſunt; Scrutabitur præceptor acer origines nominum, quæ ex habitu corporis; vt Rufos Longoſque fecerunt; vbi erit aliud ſecretius, Syllæ, Burri, Galbæ, Plauti, Panſæ, Scauri, taliaque, & ex caſu naſcentium; hinc Agrippa, & Opiter, & Cordus, & Poſtumus erunt. & iis quæ poſt natos eueniunt; vnde Vopiſcus. iam Cottæ, Scipiones, Lænates, Serrani ſunt. & ex variis cauſis gentes quoque, & loca, & alia multa reperias inter nominum cauſas. Hæc Quinctilianus. apud quem item credo eſſe mendoſe Syllas, pro Silos, ob eam quam dixi cauſam. Longum eſſet hoc loco Liuii, Dionyſii, Dionis, Suetonii, Ciceronis aliorumq; multorum, quo loco de hac re agunt, in hanc ſententiam verba proferre. Cum igitur res ita habeat, iam quo modo hoc in ſingulis factum ſit, videamus. Quibus in exponẽdis hanc diuiſionem tuebimur, vt alia ab animo, alia à corpore, alia à fortuna tracta eſſe dicamus. Ad animum autem pertinent virtutes, mores, oratio, artes, ſtudia, res geſtæ: ad corpus, partes corporis, color, habitus, veſtitus, ſimilitudo alterius, locus, & quæ ſunt eiuſmodi. His autem rebus diligenter animaduerſis, omnis (vt puto) impoſitorum cognominum ratio erit perfecta. Qui autem cognominum terminationes perſequuti ſunt, ii fruſtra laboraſſe mihi videntur; cum omnes terminationes cognominibus, ſi ita tempus & euentus tulerit, conuenire poſſint, præter eam quæ gentem notet. Itaq; cum apud Liuium nomina gentilicia multa pro cognominibus mendoſe legerentur, ea ad ſuam integritatem ex antiquorum monumentis à me paulo ante redacta ſunt; vt Fabius Licinus, Marcius Rutilus, Quinctius Flamininus, Furius Pacilus, & alia eiuſmodi; non Licinius, Rutilius, Flaminius, Pacilius, vt vulgo legebatur.

Cognomina à ſapientia ducta, aut contra.

Sapientiam autem atque ſtultitiam dediſſe multa cognomina Romanis, cum ex Plinii verbis percipitur, tum exempla, quæ ſubiiciam, indicant. ſcribit enim Plin. lib. tertio; Reliquis animi bonis præſtitere ceteros mortales ſapientia; ob id Cati, Corculi apud Romanos cognominati.

SOPHVS, qui eſt Græce Sapiens, Semproniorum cognomen. quod primus tulit P. Sempronius iuris ciuilis peritiſſimus.

CATO, auctore Plutarcho in Catone maiore, vir dicitur multarum rerum peritus, eaque de re M. Porcius *Cato* vocatus eſt. fuit autem etiam cognomen Hoſtiliorum. De CATO inquit Varro lib. vi de ling. Lat. *Cata* acuta Sabini dicunt: quare Catus Ælius Sextus, non, vt aiunt, ſapiens, ſed acutus. Quare dixit Ennius; *Egregie cordatus homo Catus Aelius Sextus.*

SAPIENTIS cognomen inuenit C. Lælius, vt ait Plutarchus in Gracchis; quia, cum Tiberii partes aduerſus optimates tueri cœpiſſet, diſcordiam ciuitatis metuens, ab incepto deſtitit.

CORCV-

Corcvlvm, auctore Feſto, antiqui à corde ſollertem & acutum dixerunt; eoque cognomine vſus eſt P. Cornelius Scipio Naſica, optimi viri filius; vt ait Cicero in Bruto.

Brvtvs ſtultum ſignificat, vt ait Dionyſius. Itaque L. Iunius, qui reges eiecit, factus ad imitationem ſtultitiæ, Bruti quoque haud abnuit cognomen. Liuius, Dionyſius.

Bellvtvs eſt belluę ſimilis, vt ait Feſtus. quod cognomen tulit L. Sicinius primus tribunus plebis. Dionyſius, & Pædianus.

A virtute, & moribus.

Nero Sabinorum lingua ſtrenuum ſignificat. Itaque Ti. Claudius Ap. Cæci F. id primus tulit; quod poſt in eius familia manſit. Suetonius in Tiberio.

Marcellvs, vt Plutarchus tradit, eſt Bellicoſus; id eſt ἀρήϊος, hoc eſt *Martius*. puto autem Marcellum dictum eſſe quaſi Martellum, id eſt paruum Martem. Eo plebeia gens Claudia vſa eſt.

L. Sicinivs Dentatus, ob fortitudinem Achilles dictus. Gellius libro II capite XI.

Svperbi cognomen tulit L. Tarquinius rex; quia ſocerum gener ſepultura prohibuit, aliaq; multa ſuperbe egit. Dionyſius, & alii.

Frvgi, L. Calpurnius Piſo appellatus ob mores, vt ait Pædianus in Piſonianam, & Cicero in Verrem.

Ovicvla dictus Q. Fabius Maximus; quia moribus fuit humilibus. Plutarchus in Fabio, & qui ſcribit de viris illuſtribus.

Caprarii cognomen C. Metellus ex contumelia traxit. Cicero libr. III de orat. Itaq; Scipio de eo dixit, matrem eius, ſi quintum pareret, aſinum fuiſſe parituram.

Gvrges vocatus Q. Fabius Rulliani F. à deuorato patrimonio. Macrobius. Plutarchus λαίμαργον nominat.

Nepos aliquando cognomen contumeliæ fuit à prodigalitate, vt de Q. Metello collega P. Lentuli cos. ſcribit Valerius. vnde luſit Cicero ad Att. Sumptu iam nepos euaſit Seaptius. patrem tamen Metelli, eum qui cum T. Didio conſul fuit, Q. Metellum Nepotem vocat etiam Capitolini ſcriptores. Nepotem autem eum dictum, quaſi Q. Metelli Macedonici nepotem, ſignificat in Cornelianam Pædianus.

Asper, C. Trebonius ab inſectandis patribus nominatus. Liuius lib. tertio.

Lvrcones, auctore Feſto, dicti, qui cum auiditate cibum ſumerent. Fuit autem Aufidiorum cognomen.

Camillvs, quo cognomine Furii vſi ſunt, eſt puer ingenuus. Feſtus, Plutarchus in Numa, Macrobius lib. tertio, Seruius in Virgil. vbi de Camilla.

Cicvrinvs, cognomen Veturiæ gentis, à morum ſimplicitate dictus. Varro de lingua Lat.

Vir optimus, P. Scipio Naſica à ſenatu iudicatus & appellatus eſt. Liuius.

Ab oratione, & dicto aliquo.

Lepidi, Æmilii ſunt, à lepore orationis; quia Mamercus Numæ F. princeps eius generis, ſummo lepore præditus fuit; quem Græci αἱμυλίαν dicunt. Plutarchus in Paullo.

Evtrapelvs, fuit cognomen Volumniorum. vnde Cicero ad Volumnium; εὐτραπελία, inquit, tuarum literarum. eſt autem εὐτράπελος idem quod *Lepidus*.

Attici cognomen inuenit T. Pomponius; quod attice optime loqueretur. Cicero in Catone, Nepos in Attici vita.

Figvli cognomen adeptus eſt Nigidius; quod inconſtantiam rerum humanarum rotæ figulinæ comparauit. Auguſtinus de ciuitate Dei.

Svra dictus P. Lentulus; qui, cum Sulla rationem ab eo pecuniæ publicæ repeteret, quam quæſtor tractauerat, dixit ſe non poſſe rationem reddere, ſed præbiturum ſuram; vt pueri ſolent, qui in ſphæræ ludo peccauerint. Plutarchus in Cicerone.

Scrofa, Tremellius appellatus, auctore Macrobio; quod quærentibus quibuſdam ſcrofam ruri, verba iurationis concepit, nullam eſſe in villa ſuâ ſcrofam, niſi quæ in centonibus iaceret; lectulum monſtrans. vt autem ait Varro libro II de re ruſt. quod apud exercitum dixerit, hoſtes celeriter ſe, vt ſcrofa porcos, diſiecturum, idque fecerit.

Ab arte, & ſtudio aliquo.

Pictor, Q. Fabius dictus; quod primus Romæ ędem Salutis pinxit. Plin. lib. XXXV, cap. IV. Cicero in Tuſculana prima.

Metelli, in re militari ſunt quaſi mercenarii; vnde genti Cæciliæ fuit cognomen; Feſtus.

Præconinus, L. Ælius Stilo; quod præco fuerit. Plin. lib. XXXIII, cap. I,

Eadem ratione videtur Pictor M. Volſcii cognomen. Liuius.

Cornicen, Oppiorum: Liuius. vnde & Cornicinus apud Ciceronem in epiſt. ad Attic.

Fullo, Apuſtiorum: Liuius, lapis Capitol. Vnde iocus apud Macrobium: Miror ſororem meam habere Maculam, cum Fullonem habeat.

Porro autem à ſtudio rerum ruſticarum multa tracta fuiſſe cognomina, auctor eſt Plinius lib. XVIII, cap. III. Ex eorum numero ſunt,

Bubulcus, Iuniorum cognomen; qui optime bubus vteretur.

Pilumnus, qui pilum piſtrinis inuenit.

Cicerones, Lentuli, vt quiſque optime cicerem aut lentem ſerebat, illud, Claudiorum & Tulliorum; hoc, Corneliorum cognomen. eademque forte ratione Piso Calpurniorum.

Serranus, Atilius; quod eum ſerentem inuenerunt dati honores.

Lactucinus, Valeriorum cognomen, à lactuca. Plin. libr. XIX, cap. III. Quare qui cos. anno CCXLVII, M. Valerius Maxumus dicitur in Capitol. tabulis; is à Diodoro lib. XI Μάρκος Οὐαλέριος Λακτύκας appellatur. Idem Plinius lib. XVII, cap. primo, ſcribit ita: Fuere & ab arboribus cognomina antiquis; Fronditio, militi illi qui præclara facinora, Vulturnum tranſnatans fronde capiti impoſita, aduerſus Annibalem edidit.

Stolo, Liciniæ genti (ita enim appellatur in ipſis arboribus fruticatio inutilis) vnde & pampinatio inuenta, primo Stoloni dedit nomen.

Iam à ſtudio piſcium dicti ſunt, Licinius, Murena; Sergius, Orata; qui eiuſmodi piſcibus delectati ſunt; vt ait Macrobius lib. III, Varro lib. III de re ruſtica. quamquam Feſtus Sergium Oratam dictum ſcribit, quod duobus annulis aureis & grandibus vteretur.

Eadem ratione à maiore & à minore pecore cognomina multa ducta ſunt, auctore Varrone libr. ſecundo. hinc Statilii Tauri, Annii Capræ, Pomponii & Mamilii Vituli. quod etiam in Poplicola ſcribit Plutarchus; ἐπέθηκε δὲ τοῖς παισὶν αὐτῶν συίλλας καὶ βυβούλκυς καὶ καπραρίυς ὀνόματα.

Quinetiam à ſtudio auium multa ſumpta eſſe, placet Varroni. Hinc Cornelium Merulam, Fircellium Pavonem, Minucium Picam, Petronium Passerem eſſe dictum.

Ab vrbe vel regione deuicta.

Iam vero ab vrbe vel regione deuicta, hæc quæ ſequuntur.

Coriolanus, à Coriolis oppido captis dictus eſt C. Marcius. Liuius lib. II.

Fidenas, à Fidenis L. Sergius, & poſteri eius. Liuius.

Messalla Valerius, à Meſſana primo Punico bello capta. Macrobius, lap. Capitolini.

Privernas L. Æmilius Mamercinus, à Priuernate bello. Liuius.

Numantinus P. Scipio, à Numantia deleta. Appianus, Velleius.

Isauricus P. Seruilius ab Iſauris vrbe Ciliciæ captis. lap. Cap. Velleius.

Idem fecerunt qui regiones in poteſtatem P. R. redegerunt. quorum primus, vt ait

Liuius

Liuius lib. xxx, P. Scipio fuit, qui à deuicta Africa cognomen AFRICANI tulit, ſicq; L. Scipio frater eius, ASIATICI, ab Aſia: Q. Metellus MACEDONICI, à Macedonia: L. Mummius ACHAICI, ab Achaia: Q. Metellus alter, BALEARICI, à Balearibus: & L. Metellus DALMATICI, à Dalmatia: Q. Fabius ALLOBROGICI, ab Allobrogibus: Q. Metellus CRETICI, à Creta. D. Iunius Brutus CALLÆCI à Callæcia: Q. Metellus NVMIDICI, à Numidia: quorum apud omnes teſtata cognomina ſunt. Hoc autem loco verba quædam amici mei non poſſum tacitus præterire, quæ ab eo in libro de nominibus poſita ſunt eiuſmodi; *Iſauricus* ab vrbe dictus. Ideo cõqueritur Cicero lib. epiſt. ad Att. v. eum eſſet in Cilicia procos. & expugnaſſet oppidum Pindeniſſum, non eſſe aptum ad cognomen parandum. Qui (malum) Pindeniſſæ? nam Seruilius ante ab Iſauro vrbe præclara fuerat appellatus. Nõ poſſum autem præterire; quia hic ſenſum germanum Ciceronis non videtur aſſequutus. neque enim Cicero queritur Pindeniſſum non eſſe aptum ad cognomen parandum; ſed ad gloriam ex eius expugnatione propter oppidi obſcuritatem comparandam. Sic enim ait; Saturnalibus mane ſe mihi Pindeniſſæ dediderunt. qui (malum) iſti Pindeniſſæ? qui ſunt? inquies. nomen audiui numquam, quid ego faciam? non potui Ciliciam, Ætoliam, aut Macedoniam reddere. Quibus verbis de obſcuritate, vt dixi, oppidi queritur, non de cognomine inepto. neque enim quiſquam vmquam Imperator Romanus aut Cilix aut Ætolus eſt ex victoria nominatus, vt iis in cognomine inuidere poſſet; verum aliquot ex iis prouinciis clariſſimos triumphos egerunt. Hoc idẽ ſentit etiã Cicero, cum ſcribit ad Cœlium; Oppugnabã oppidũ Pindeniſſum tantis opibus, tantoque negotio, vt mihi ad ſummam gloriam nihil deſit niſi nomen oppidi. id eſt, quod obſcuriſſimo nomine cum ſit, ne mea quidem ſatis glorioſa eſſe victoria & expugnatio poſſit, qualis eorum fuit qui Ciliciam, Ætoliam, & Macedoniam ſubegerunt. Nam quod ait amicus meus ineptum ad cognomen eſſe, non video cur non Cicero *Pindeniſſa* dici facile potuiſſet, vt quondam Valerius *Meſſalla* à Meſſana victa, ſi ſplendidum oppidi nomen fuiſſet.

A locis vbi bene maleue pugnatum eſt.

REGILLENSIS, A. Poſtumius Dictator dictus; quod ad lacum Regillum cum Latinis bene pugnauerit. quod cognomen poſteri etiam eius tulerunt.

ÆSERNINVS, M. Marcellus appellatus; quod Æſerniæ captus eſt. Epitomæ.

CRETICVS, M. Antonius triumuiri pater dictus; quod in Creta mortuus eſt. Pedianus. Plutarchus in Antonio. Hunc tamen quidam Antonium CICERETVM vitioſe nominant.

GERMANICVS, Cæſar dictus; quod in Germania obiit.

BITHYNICVS, Pompeius dictus; quod ex Bithynia ſupellectilem regis Nicomedis deportarit. Feſtus.

CAVDINVS, L. Lentulus; quod ad furcas Caudinas obſeſſus cum cos. fœdus turpe ſuaſerit. vt ex Liuio elici poteſt.

Ab aliis euentibus.

COLLATINVS, Tarquinius dictus; quod diu Collatiæ præfectus fuerit. Dionyſius.

POPLICOLA, Valerius; quod populum coluerit. Dionyſius, Liuius.

TORQVATVS, Manlius; quod torquem in pugna Gallo detraxerit. Liuius, Gellius.

PIVS, Q. Metellus; quod pietatem, in reditu patris lacrymis deprecando, adhibuerit. Cicero.

PIETAS, L. Antonius; quod eo animo remp. tractarit vna cum Fuluia, quaſi pro Marco triumuiro fratre laboraret. Vnde à Dione dicitur [illegible], id eſt *Pietas*. quamquam à Glareano mendoſe *Patus* nominatur.

DRVSVS, Liuius vocatus; quod Drauſum regem hoſtium interfecerit. Suetonius in Tiberio.

CVNCTATOR, Fabius, quod cunctando Annibalem fregit. Plutarchus.

VENOX, Plautius; quia cenſor, aquæ Claudiæ venas indagauerit. Liuius, Frontinus.

SCIPIO, Cornelius; quod patrem luminibus carentem pro ſcipione rexerit. Macrobius.

CVRSOR, L. Papirius, à velocitate curſus. Liuius.

SALINATOR, M. Liuius dictus; quod vectigal nouum ex ſalaria annona commentus eſt. Liuius.

AMBVSTVS, Fabiorum fuit: vt puto, quod à fulmine ambuſtus fuerit. ſic enim Feſtus; *Pullus Iouis* dicebatur Q. Fabius, cui *Eburno* cognomen erat propter candorem, quod eius natis fulmine icta erat. Antiqui puerum quem quis amabat, pullum eius dicebant. Hinc etiam quidam RVLLVM Fabii Maximi cognomen profectum exiſtimant.

IMPERIOSSVS, Manlius, quia ſeuerius delectum habuit. Liuius, Plutarchus *ἰμπεριώσον* appellat.

GRACCHANVS, dictus eſt Iunius hiſtoricus, ab amicitia C. Gracchi tribuni pl. vt ſcribit Plin. lib. XXX.

MAXIMVS, Valerius; quod plebem patribus conciliauit. Cicero in Bruto.

MAXIMVS, Fabius; quod libertinos in quatuor tribus ſecreuit. Liuius lib. IX.

MAGNVS, Pompeius; quod res magnas ante ætatem geſſit. Appianus, Plutarchus.

ASINA, Cornelius Scipio; quia cum ſponſores ab eo poſcerentur, aſinam produxit in forum cum pecuniæ onere; quaſi pro ſponſoribus præſens pignus. Macrobius.

VESPILLO, Lucretius dictus; quod ædilis, cadauer Ti. Gracchi tamquam veſpillo in Tiberim proiecit. De viris illuſtribus in Graccho. Idem etiam fuit VESPA. vnde in II de orat. Veſpa Terentius.

ANNALIS, Villius; quod legem annalem tulit. Liu. lib. XL.

DIADEMATVS, Metellus; quod frontem ex vlcere diu ligauerit faſcia, quæ *διάδημα* Græce dicitur. Plutarchus in Coriolano.

PRÆTEXTATVS, Papirius; quod in ætate prætextata ſummam prudentiam oſtenderit. Macrobius.

LÆNAS, Popillius; quod, cum flamen ſacrificium faceret, cum læna in publicum exierit, & ſeditionem ſedarit. Cicero in Bruto.

CORVVS, Valerius; quod ei cum Gallo pugnanti coruus omen victoriæ fuit. Liuius, Gellius.

BVTEO, Fabius; quia inſidens in naui buteo auis, bono auſpicio duci ei fuit. Plin. lib. X, cap. VIII.

CAVDEX, Ap. Claudius dictus, quod primus caudicem, id eſt nauem belli gerendi cauſſa primo Punico bello conſcenderit. Seneca.

CÆSAR, Iuliorum cognomen fuit, de quo alii aliter tradiderunt. amicus autem meus in libro de nominibus ita; Illud non prætermittam, Cæſarem non ab vtero cæſo dictum, quod multis video placere; ſed, quod ait Seruius & Spartianus, ab elephanto primum cæſo. nam lingua Punica Cæſar elephans dicebatur. Quare in quibuſdam argenteis nummis apud me videre eſt, ab altera parte elephantem cum hac inſcriptione CÆSAR; ab altera autem inſtrumenta, quibus elephantos Romani perimebant. Hæc ille.

Nummum

Nummum illum, cuius ipſe meminit, ego accurate effingendũ curaui, vt omnes homines eius induſtriam in Romana antiquitate illuſtranda cognoſcerent. ſunt enim ciuſmodi nummi multi cum apud alios, tum apud clariſſimum & humaniſſimum virum Andream Lauredanum patricium Venetum. quamquam quæ ille ad hunc nummum interpretandũ attulit, ea à multis huius artis peritis reprehẽdi ſæpe animaduerti; qui, quæ ille inſtrumenta elephantorum interimendorũ eſſe tradidit, ea põtificalia, ac religionis potius inſignia eſſe contenderent; albogalerum, vel tutulũ; ſeceſpitam, aſperſorium, & vas ſacrificale. Albogalerum enim ita deſcribit Feſtus; *Albogalerus* à galea nominatus eſt. eſt enim pileum capitis quo diales flamines, id eſt ſacerdotes Iouis, vtebantur, fiebat enim ex hoſtia alba Ioui cæſa; cui affigebatur apex virga oleagina. Tutulum autem ita; *Tutulum* vocari aiunt flaminicarum capitis ornamentum, quod fiat vitta purpurea innexa crinibus, & exſtructum in altitudinem. Ennius; *Libaque fictores, argeos, & tutulatos.* Itaque Varro lib. de lingua Lat. exponens hunc eundem Ennii verſum, ait; *Tutulati* dicti ii qui in ſacris capitibus habere ſolent vt metam. id *tutulus* appellatur, ab eo quod matres familias crines cõuolutos ad verticem capitis, quos habent vti velatos, dicunt tutulos: ſiue ab eo quod tuendi cauſſa capilli fiebant; ſiue ab eo, quod altiſſimum in vrbe quod eſt [arx,] ea res tutiſſima tutulus vocatur. De ſeceſpita ſic Feſtus; *Seceſpitam* alii ſecurim, alii dolabram æneam, alii cultellum putant. Item; Seceſpita, cultrum ferreum oblongum, manubrio eburneo, rotundo, ſolido, iuncto ad capulum auro argẽtoque, fixum clauis æneis ære Cyprio quo flamines, flaminicæ virgines, pontificeſque ad ſacrificia vtebãtur. dicta autem eſt ſeceſpita à ſecando. *Aſperſorium* quidam vocant, quo aquam luſtralem aſpergebant. vnde Virgilius, —*ter pura ſocios circumluit vnda, Spargens rore leui*-. Et alibi, -*corpuſque recenti Spargit aqua.* Vas ſacrificale eſt vel capedo, vel ſimpuuium. De *capedine* Cic. in Paradoxis; Quid autem Numa Pompilius; minuſne gratas diis immortalibus capedines, ac fictiles vrnulas, quam filicatas aliorum pateras fuiſſe arbitramur? & lib. *III* de Nat. Docebo, meliora me didiciſſe de colendis diis immortalibus iure pontificio, & more maiorũ, quam capedunculis, quas Numa nobis reliquit. De Simpulo Feſtus; *Simpulum*, vas paruum nõ diſſimile cyatho; quo vinum in ſacrificiis libabatur: à ſumendo dictum Varrone auctore, vt fortaſſe à capiendo *capedo* dicta eſt. & Iuuenal. Satyra ſexta; *aut quis Simpuuium ridere Numæ, nigrumq; catinum.* & Plin. lib. XXXV; In ſacris quidem etiã inter has opes nõ murrhinis cryſtallinisue, ſed fictilibus prolibatur ſimpullis. His igitur rationibus adducti multi, inſtrumenta hæc quibus elephantes interficerentur, eſſe iure negant; pontificalia autem (vt dixi) inſignia eſſe aſſerunt. quæ diuo Iulio Cæſari conſecrato & in deos relato tributa ſint ab Auguſto, qui in patris pont. max. mortui honorem hunc nummũ percuſſerit. itaque ab altera parte eſſe elephantẽ, conſectationis ſymbolum. vnde Sueton. in Claudio ſcripſerit: Claudius auiæ Liuiæ diuinos honores, & circenſi pompa currum elephãtorum Auguſteo ſimilem decernendum curauit. eadem etiam de cauſſa anguem elephãti ipſi eſſe ſubiectum: qui auctore Plutarcho in Cleomene heroibus ſacer eſſet. vnde Virgilius in V, de angue ad tumulum Anchiſæ mortui dixerit: *Incertus genium ne loci, famulumue parentis*: cum apotheoſim eius ſignificare vellet: vt ait Seruius. Sed ſiue hæc, ſiue alia ſunt, profecto nihil hic nummus ad eum qui primum elephantem occidit, neque ad ipſa demum elephantorum interimendorum inſtrumenta pertinet; quod amicus meus ingenioſe potius quam vere cõfinxit: præſertim vero cum fabrile ſcalprum cum malleo ad eiuſmodi belluas interimendas adhibitum ſit, auctore Liuio.

CENSORINVS, Marcius vocatus fuit: quod bis cenſor factus eſt. Valerius, Capitolinæ cenſuræ.

FLAMININVS, Quinctiorum & Claudiorum: AVGVRINVS, Mineruiorum eadem ratione cognomen fuit, ab inſigni fortaſſe aliqua re vel in flaminio vel in auguratu geſta.

SACERDOTES cognomen tulerunt Licinii.

AVGVR, Q. Scæuola. PONT. MAX. alter Q. Scæuola, ab ipſo ſacerdotio quo fungebantur, vocati ſunt.

CVRIO, Scriboniorum cognomen fuit: quod qui primus id tulit, curio maximus

fuerit: vt ex Liuio intelligi poteſt. qua ex familia C. Curio conſul, qui de Macedonia triumphauit, & C. Curio filius tribunus pl. auctor ciuilis belli fuit, ad quem ſunt epiſtolæ Ciceronis in ſecũdo libro; de quibus epiſtolis ſic ſcribit amicus meus in lib. de nominibus: Ambiguitas eſt in nomine Curionis lib. II epiſt. fam. In qua re multi decepti ſunt, non diſtinguentes patrem Curionem à filio. Nam illæ epiſtolæ, NON dum erat auditum; &, SERA gratulatio, ſcribuntur ad patrem. Hæc ille. Hanc tamen opinionem intelligo à ſcholis omnibus eſſe repudiatã neque enim videre ſe eruditi homines aiũt, quemadmodum, cum in extrema epiſtola de tribunatu C. Curionis filii agatur, ea epiſtola ad patrem transferri poſſit, qui multis ante annis conſul triũphauerat. in priore vero, cum de reditu Curionis ex Aſia agatur, cur non idem ſit Romã reuertens, qui fuerat abſens: id eſt, cur non ad eundem redeũtem hanc ſcripſerit, ad quem abſentem ſuperiores ſcripſerat: præſertim vero, cum in ſuperioribus de patris clariſſimi viri obitu mentionem fecerit.

THVRINVS, cognomẽ Octauio puero fuit: quod in regione Thurina natus ſit. Suetonius in Auguſto.

SYLLA, P. Cornelius dictus, quod decemuir, aut prætor, ex libris Sibyllinis ludos Apollinares inſtituit. ſiquidem Sylla, quaſi Sibylla appellatus eſt. Macrobius. quod cognomen poſt in familia manſit.

AVGVSTVS Cæſar Octauianus dictus eſt, honoris & amplitudinis cauſſa. Suetonius.

A corporis partibus.

A corporis autem partibus tot cognomina tracta ſunt, vt vix comprehẽdi oratione poſſe videantur. Nam à capite CAPITONES, CILONES, & TVDITANI ſunt. *Cilones* enim dicti ſunt, quorum capita oblonga & compreſſa ſunt: vt ait Cariſius. Feſtus autem eos eſſe ait, quorum frons eſt eminentior, ita vt dextra ſiniſtraq; velut reciſa videatur. Fuit vero cognomen Flaminiorum: vnde in nummis argenteis, L. FLAMINI. CILO. *Tuditani*, qui caput ſimile malleo habeant. *Tudites* enim, mallei ſunt: à tundendo dicti. Iam CINCINNATI, CALVI, CRISPI, in Quinctiis, Liciniis, Saluſtio, à capillis ſunt: vt CRISPINVS Quinctiorum. Quare Suetonius Caligulam Cincinnato crinẽ ademiſſe ſcribit, veteris familiæ inſigne. FRONTONES, à fronte: NASONES, SILI, SIMI, à naſo ſunt. *Sili* ſunt, qui naſo ſunt ſurſum verſus repando, Feſtus. Silus, Sergiorum cognomen fuit. vnde in nummis, M. SERGIVS SILVS. De Simis Plinius lib. XI, cap. XXXVII; A naribus cognomina Simorum & Silonum. Videndum tamen ne legendum ſit, Simonum & Silorum. Ita STRABO, PÆTVS, COCLES, LVSCVS, LVSCINVS, RAVILIA, OCELLA, CÆCVS, ab oculis: Plin. XI, cap. XXXVII. *Strabo*, qui peruerſis & detortis oculis eſt: Porphyrio, Plinius. Talem autem fuiſſe Cn. Pompeium Magni patrem, cognomine Strabonem, ſcribit idem. PÆTVS, auctore Porphyrione, eſt qui oculis eſt leuiter declinatis; vel cuius oculi huc & illuc celeriter mouẽtur, vt ait Acro. Horatius Satyra tertia; *Strabonem appellat Pætum pater.* COCLITEM, luſcum dixerunt. vnde Cyclopas coclitas appellarũt. Seruius. At Plinius lib. XI; Qui orbi altero lumine naſcerentur, Coclites dicti. item Varro de ling. Lat. LVSCVS, Anniorum; LVSCINVS, Fabriciorum cognomen fuit: auctoribus Cap lap. RAVILIA, à rauis oculis: Feſtus. vnde Caſſius Longinus Rauilia. OCELLÆ, qui paruis vtriſque oculis eſſent. Plin. lib. XI; vnde Ser. Ocella apud Cœlium in VIII epiſtolarum. Ap. Claudius CÆCVS appellatus, poſtquam aſpectum oculorum amiſit. A ſuperciliis SILONES, id eſt, qui eminẽtibus ſunt ſuperciliis; à Sileno, qui hirſutis ſuperciliis pingebatur. Nonius ex Varrone. A lingua BALBI, & BLÆSI: quorum illud Aciliorum, hoc Semproniorum cognomen eſt. Sunt autem, qui R. litteram pronuntiare nõ poſſunt: quo vitio laborauit Demoſthenes. Vnde eſt in I de Orat. Demoſthenes ita balbus fuit, vt eius artis cui ſtudebat, primam litteram dicere non poſſet. & in Priapo; *Cum loquor, verum mihi peccatur littera ſemper. Nam* PRÆ PÆ *dico: blæſaque lingua mea eſt.* Eademque forte ratione BLASIO Corneliorum & Heluiorum fuit. Aures, inquit Plinius, homini tantum immobiles. ab iis FLACCORVM cognomen. LABEONES, & CHILONES, à labiis. Plinius, Feſtus, & Cariſius. VERRVCOSSVS, à verruca in labiis, Fabii Maximi fuit.

fuit Plutarchus. DENTATI, qui cum dentibus nati ſunt. Plin. lib. VII, cap. XVI. Curii & Sicinii cognomen. BARBATVS, Horatiorum, & Scipionum: BARBVLA, Æmiliorum, AHENOBARBVS, id eſt, qui ænea barba eſſet, Domitiorum fuit, à barba. Plutarchus in Paullo. A colore RVTILVS, EBVRNVS, AQVILINVS; vt ait Feſtus. eademque ratione ALBVS, NIGER, RVFVS, FLAVVS. Iam SCÆVA, & SCÆVOLA, & LAEVINVS; quod læua manu pro dextra vterentur, dicti ſunt: quæ Brutorum, Muciorum, & Valeriorum ſunt cognomina. De Scæuola ſcribit Zonaras. MENTO, Iuliorum; DORSO, Fabiorum, SCAPVLA, Corneliorũ; AXILLA, & AHALA, Seruiliorum. A cruribus autem hæc ſunt; VARVS, VATIA, ATTA. *Vari*, qui crura incurua habent; & ſunt contrarii valgis. *Vatia*, quibus in exteriorem partem crura flectuntur. *Atta*, qui propter vitium crurum aut pedum plantis inſiſtunt, & attingunt magis terram quam ambulant. quorum primum, Liciniorum; ſecũdum, Seruiliorum; tertium, Quinctii poetæ fuit. Feſtus, Nonius, Plinius. Iam PLAVTI, PANSAE, PLANCI, SCAVRI, quæ pedum vitia ſunt, cognomina Romanis fuerunt. *Plautus* eſt, qui planis eſt pedibus, & nullam habet in medio cauitatem: *Panſa*, cui pedes lati ac panſi: *Plancus*, cui plani pedes: *Scaurus*, qui talos pedum tumentes & porrectos habet. Plinius lib. XI, Feſtus.

A corporis habitu.

A corporis autem habitu ſunt CRASSVS, MACER; vtrumque Liciniorum: LONGVS, Semproniorum: GALBA, Sulpiciorum: GRACCHVS, item Semproniorum: PVLCHER, Claudiorum: GLABRIO, Aciliorum: COSSVS, & ARVINA, Corneliorum: PAVLLVS, Æmiliorum. De *Galba* ſcribit Suetonius in Nerone, atque, an craſſum an macrum ſignificet ambigit. *Gracchum* à gracilitate corporis dictum ſcribit Catiſius: Varro autem à gerendo; quia mater eius qui primus Gracchus dictus ſit, duodecim menſes vterum geſſerit. ac propterea ſine aſpiratione ſcribendum, vt ait Scaurus. *Glabri*, ſunt depiles. *Coſſi*, rugoſi corporis, à ſimilitudine vermium ligno editorum, qui coſſi dicũtur. Feſtus. *Aruina*, durum eſt pingue, quod eſt inter cutem & viſcus. Seruius. *Paullus* (vt puto) paruus eſt. vnde Terentius *Paullo ſumptu* dixit. cognomẽ eſt Æmiliorum, vt PAVLLVLVS, & MAGNVS Poſtumiorum Albinorum.

Ab ortu.

Iam vero ab ortu ducta ſunt GEMINVS, cognomen Seruiliorum; quod primum tulerunt P. & Q. Seruilii fratres, quorum Publius, bis conſul fuit cum C. Cotta, an. DI, & DV: auctor Cicero in Lucullo. TERGEMINVS, Horatiorum, & Curatiorum. Liuius. CORDVS, C. Mucii. Dionyſius. Eſt autem *Cordus*, ſero natus. Quinctilian⁹. Quare Plutarchus C. Mucium Cordũ ὀψίγονον vocat. Priſcus, Tarquinii; quod maior natu eſſet. Dionyſius. Idem Priſcus fuit etiam cognomen Seruiliorum: ac neſcio an eadem ratione CASCA; quem pro ſene Latini veteres dixerunt, Varrone auctore de lingua Latina. De AGRIPPA & PROCVLO Vipſaniorum & Plautiorum cognominibus, dictum eſt in prænominibus.

A loco, vnde commigrauerint, aut vbi nati ſint, aut vbi habitauerint.

A locis porro, vnde quiſque Romam commigrauerit, hæc ſumpta ſunt.

SABINVS REGILLENSIS, vel REGILLANVS, vt eſt apud Suetonium; Ap. Claudius dictus; quia ex Regillo Sabinorum oppido venit. Liuius.

ANTIAS, Valerius; Plinius in præfatione; quod Antias eſſet, & diceretur.

AMERINVS, Sex. Roſcius, ex Ameria. Cicero pro Roſcio.

Eadem ratione dicti videntur Furii MEDVLLINI, Fuſii CALENI, Sulpicii CAMERINI, Appuleii SATVRNINI, Manlii VVLSONES, Publii VVISCI, Aulii CERRETANI, Plautii VENNONES, Ælii LIGVRES, Cominii AVRVNCI. VFENAS certe, & CARRINAS, & MÆCENAS, à loco tracta ſunt; teſte Varrone lib. II de analogia.

CAPITOLINI, Manlii dicti ſunt etiam, antequam M. Manlius Gallos à Capitolio

depelleret, quod in Capitolio habitarent: quod ne quis patricius faceret, dãnato M. Manlio, decreto cautũ eſt. Liuius. Eadem fortaſſe ratione & Quinctii & Seſtii *Capitolini* vocati ſunt; & Genucii AVENTINENSES, quod Auentinum; & Verginii COELIMONTANI, quod Cœlium montem incolerent. & P. Terentius TVSCIVICANVS apud Liuium lib. XLV, quod vicum Tuſcum habitaret.

A principe generis.

Ælius LAMIA, à Lamo Formiarum conditore dictus. Horat. lib. *III* Odarum.

FVSVS, Furiorum qui ante *Fuſii*, à Fuſo. VOLVSVS, Valeriorum; qui aute *Valeſii* à Valeſo. IVLVS, Iuliorum, à Iulo generis auctore. Marciorum cognomen fuit REX; fortaſſe ab Anco Marcio rege. ſiquidem in nummis quibuſdam eſt ab vna parte caput hominis, cum hoc nomine ANCVS; ab altera vero, aquæ ductus, cũ his vocibus, AQVA MAR. in ora vero nummi, PHILIPPVS. Nam & *aqua Marcia*, à Marcio rege deducta eſt; & *Philippus* Marciorum cognomen eſt; cuius gentis auctor Ancus Marcius rex.

A ſimilitudine alterius.

Tantam præterea vim habuit ſimilitudo alterius, vt inde cognomina etiam ſæpe inuenta ſint. vt de Cn. Pompeio Magno ſcribit Valerius lib. IX; qui MENOGENES à multis dictus ſit; quod Menogeni coquo ſuo ſimilis eſſet: & de P. Scipione, qui SERAPIO, à victimario eius nominis ſibi ſimili: & P. Lentulo, qui SPINTHERIS, ab hiſtrione Spinthere, adeptus ſit cognomen: ſicut alter Scipio SALVTIONIS à Salutione mimo cognomen inuenit. Plinius lib. *VII*, cap. *XII*.

A fortuna.

A fortuna poſtremo hæc ducta: FELIX, FAVSTVS, in Sulla: DIVES, in Craſſis: EGERIVS, ab egeſtate, in Tarquinio, poſt patris auique mortem egeno nato. Dionyſius, Liuius.

Cognomina ex cognominibus orta.

Multa etiam cognomina ita immutata ſunt, vt per diminutionẽ in INVS à ſuo primitiuo deflexa ſint. ALBVS enim, quod fuit cognomen primum Poſtumiorum, poſt ALBINVS euaſit: ita RVFVS in Corneliis RVFINVS, MAMERCVS in Æmiliis MAMERCINVS, MESSALLA in Valeriis MESSALINVS: inde iiſdem *Coruus* CORVINVS; in aliis etiam eadem fortaſſe ratione LONGINVS, CRASSINVS, CALVINVS, LÆVINVS, PAVLLINVS, CRISPINVS, CÆSONINVS, PACTINVS, BALBINVS, NIGRINVS. quæ omnia deriuata ſunt. item MARCELLINVS, vt in Cn. Cornelio Lentulo Marcellino: quod tamen cognomen in eo adoptionis ſignum fuiſſe arbitror. Hic enim P. Lentuli filius fuit; qui fuit M. Marcelli filius, Cicerone auctore in Bruto.

Cognomina an hereditaria fuerint.

His rebus expoſitis, æquum eſt etiam cognoſcere, quemadmodum ex cognominibus alia ad poſteros quam longiſſime propagarentur, alia ne ad filios quidẽ peruenirent: itemque ſuccreſcentibus in eadem gente cognominibus, quemadmodũ vetuſtiſſimum quodque aboleretur, recentia vero omnia plerumque retinerentur. Ac primum quidem, qui cognomen patris auiue & maiorum tulerunt, id ipſum feciſſe videntur præſtanti illius qui primus id cognomen inuenit, virtute & gloria adducti; ita tamen vt aut mutare aut relinquere illud cognomẽ pro arbitratu potuerint. cuius rei eſſe documento poſſunt ea quæ de Cicerone ſcribit Plutarchus. Qui primus, inquis,

quit, Ciceronis cognomẽ tulit, is maxima laude floruiſſe videtur; quod id cognomẽ à poſteris nõ ſolum non neglectum ſit, verum etiam ſtudioſe retẽtum. Et paulo poſt; Cum autem M. Cicero, poſteaquam magiſtratus çepit, crederetur cognomen illud aut vitaturus, aut certe mutatutus, reſpondit, operam ſe daturum vt id eſſet & Scauris & Catulis illuſtrius. Præterea vero idem Cicero cognomina hereditaria fuiſſe oſtendit, cum loquentem inducit Africanum cũ nepote hoc modo; Erit id tibi cognomen per te partum, quod nunc habes ex me hereditarium. Itaque videmus hac de cauſſa *Album* & *Albinum* per quingentos amplius annos in gente Poſtumia cuſtoditum; *Maximum*q; in Valeria, & fere etiam in Fabia; & item in Mucia *Scæuolam*. Hoc tamen non in omnibus ſeruatũ eſſe inde apparere poteſt, quod *Strabonis* cognomẽ, quod fuit patris Pompeii Magni, ne filius quidem vſurpauit; neq; filii Q. Maximi Ouiculæ Verrucoſſi, ea quæ fuerant patris. Nouis autẽ aſcitis familiæ cognominibus vetera eſſe deleta, agnoſci poteſt ex Manlia gente: cuius ptimum cognomẽ fuit *Vulſo*, poſt *Vulſo Capitolinus*, tum *Capitolinus Imperioſſus*, poſt *Imperioſſus Torquatus*; ad extremum autem tantum *Torquatus* retentus eſt.

An æque omnium cognomina fuerint.

Ex iis quæ dicta ſunt, illud ſatis intelligi poteſt, æque omnes Romanos ciues vel inuentis cognominibus potuiſſe, neque ipſum cognominum vſum plebi magis interdictum quam optimatibus fuiſſe. Factum eſt tamen vt, quoniam reſpublica primum in patriciorum poteſtate fuit, eorum etiam ante cognomina celebrata quam plebis ſint. vbi vero plebs ad rempulicam acceſſit, tum plebeiorum etiam ad diſtinguendas familias cognomina audiri, perinde atque imagines ad poſtetitatem prodendam poni, ſint cœptæ. Quamobrem amicum meum in lib. de nominibus, in hoc præcepto tradendo ita loquutum eſſe miror: Tribus nominibus ſenatores fuiſſe appellatos oſim, obſeruaui; equites autem & plebeios, maiori ex parte duobus. Liuius vbi de tribunis militaribus loquitur, hos plebeios nominat, ſic; C. Sextilius, M. Albinus, P. Titinius, L. Antiſtius. Senatores autem ita vocabantur; C. Ælius Pætus, M. Licinius Craſſus, M. Porcius Cato. Hæc ille. Igitur, quia Liuius quatuor tribunos militum è plebe duobus nominibus afficit, ipſe in vniuerſum præcipit, equites & plebeios duobus, ſenatores tribus nominibus eſſe vſos. neque, quot incommoda hanc rationem conſequantur, animaduertit. quid enim ait? an qui ex equeſtri & plebeio ordine in ſenatum legebantur, tum cum legebantur, cognomen inueniſſe, ante lectionem cognomine caruiſſe, atque à lectione ipſa, non ab euentu, cognomen ſumpſiſſe? an vero P. Valerium inquit, eum qui primus conſul ſenatum ex equeſtri ordine ſuppleuit, antequam tertium Poplicolæ nomen ferre cœpit, ſenatorem non fuiſſe? an vero aut C. Mænium, aut Ti. Coruncanium, aut C. Duilium, aut Q. Cædicium, aut M'. Manlium, aut Q. Opimium, aut T. Didium, aut Marios, aut Antonios, qui conſulatus, cenſuras, dictaturas geſſerunt, & clariſſimos triumphos egerunt, ſenatores, quia tertio nomine, veteribus & ſcriptoribus & lapidibus teſtibus, caruerunt, non fuiſſe? quid? nonne Cn. Pompeius Magni cognomen tulit, tum cum ex Africa & ex Hiſpania eques Ro. triumphauit? ſiquidem viuente Sulla id cognomen inueniſſe, idem ipſe ſcribit. M. vero Tullius nonne, antequam in ſenatum lectus eſſet, Ciceronis cognomine vſus eſt? At Liuius, inquit, quatuor tribunos plebeios ſine tertio nomine protulit: ergo plebeii tertio nomine caruerunt. Quis affirmare poſſit eorum cognomina non eſſe à Liuio conſulto omiſſa? quod in aliis etiam, eodem ipſo auctore, fecit. Sic enim ait; Liuius ſæpe duo profert nomina: neque caret reprehẽſione; quia hiſtoriei eſt omnia explicare; & debet ſane ſcriptor poſtetitatis habere rationem magis, quam ſuorum temporum. An vero credibile eſt C. Sextilio, & collegis eius tribunis militum conſulari poteſtate, remp. domi foriſque à populo R. commiſſam eſſe; ſenatũ, in quem ſæpe homines nullo viſi honore pro arbitratu cenſorũ legebantur, eis lectione cenſoria non patuiſſe? Neque vero ſenatores pro patriciis eũ ſumpſiſſe, atq; patricios tribus, plebeios duobus

vſos eſſe cognominibus, intellexiſſe puto; præſertim vero cũ C. Ælius Pætus, M. Licinius Craſſus, M. Porcius Cato, quos ille ſenatores appellat, plebeii fuerint. quod ne illum quidẽ latere exiſtimo. Quid quod Pauſanias, vt ante oſtendi, Romanos minimum tribus, plerumq; pluribus nominibus eſſe vſos tradidit? Mihi quidẽ hæc eiuſmodi præceptio nõ ſatis in vniuerſum probari; niſi exceptione aut interpretatione aliqua illuſtretur, poteſt.

De patriciis familiis, & plebeiis, nobilibus, & nouis. CAP. VI.

Hactenus de gentium & familiarum Romanarum origine, nunc de familiarum conditione dicamus: quas, ſi genus ſpectabimus, alias patricias, alias plebeias; ſi honores, partim nobiles, partim nouas eſſe cõſtituemus. De quibus omnibus ſigillatim mihi videtur eſſe dicendum; vt hæc tota de nominibus Romanis ſuſcepta diſputatio perficiatur. ac primum de patriciis & plebeiis.

Romulum ſcribit Dionyſius vrbe condita totum populum in duas partes diſtribuiſſe: vnam, eorum qui inter ceteros aut genere, aut virtute, aut diuitiis excellebãt; alteram eorum qui his omnibus rebus inferiores erant: atq; illos quidẽ, patres; hos vero plebeios nominaſſe: *Patres* autem, vel ab ætate, quaſi ſenes; (vnde *Senatores*) vel quod filios, vel quod patres haberent; plebeii non haberent; vel denique Athenienſium exẽplo, qui ſummo loco natos, εὐπατρίδας; obſcuro, ἀγροίκους vocarunt, appellaſſe. vt autem patriciis ſacra, iudicia, magiſtratus, ſenatum & totius reip. adminiſtrationẽ commiſiſſe; ſic plebeios, his omnibus muneribus vacuos, quæſtuoſis artibus operã dare voluiſſe. Itaque in hanc ſentẽtiam apud Liuium lib. x, P. Decius plebeius, apud patres loquutus eſt ita; Semper iſta audita ſunt eadem; penes vos auſpicia eſſe, vos ſolos gentem habere, vos ſolos iuſtum imperium domi militiæque. Et lib. vi, Ap. Claudius patricius, ſic; Penes quos ſunt auſpicia more maiorum? nempe penes patres. nã plebeius quidẽ magiſtratus nullus auſpicato creatur. nobis adeo propria ſunt auſpicia, vt non ſolũ quos populus creat patricios magiſtratus, aliter quã auſpicato creet; ſed nos quoque ipſi ſine ſuffragio populi auſpicato interregem prodamus, & priuatim auſpicia habeamus; quæ iſti ne in magiſtratibus quidem habent. Quid igitur aliud quam tollit ex ciuitate auſpicia, qui plebeios conſules creando, à patribus, qui ſoli ea habere poſſunt, aufert? Et lib. IIII, Liuius; Interrogati tribuno, cur plebeiũ cõſulem fieri non oporteret, reſpõdit, quod nemo plebeius auſpicia haberet. ideoque decemuiros connubiũ diremiſſe, ne incerta prole auſpicia turbarentur. Plebs ad id maxime indignatione exarſit; quod auſpicari, tamquam inuiſi Diis immortalibus, negarentur poſſe. Et alibi: Connubia communicata ſunt; quibus ſacra cõfuſa ſunt, & auſpicia. Atque hac eadem etiam ratione adductus Scæuola, in Topicis apud Cic. *Gentiles* definit, qui inter ſe eodem nomine ſunt, & qui ab ingenuis oriũdi ſunt, quorum nemo ſeruitutem ſeruiuit, nec ea pte diminutus eſt. Hæc autẽ definitio aptè in patricios Romuli cadit; de quibus P. Decius ſic apud Liuiũ loquitur: En Romæ vmquam fando audiſtis, patricios primum eſſe factos, non de cœlo demiſſos, ſed qui patrem ciere poſſent; id eſt, nihil vltra quam ingẽuos? Et Ap. Claudius; An hoc, ſi Claudiæ familiæ nõ ſim, nec ex patricio ſanguine ortus, ſed vnus Quiritium quilibet, qui, modo me duobus ingenuis ortum, & viuere in libera ciuitate ſciam, reticere poſſim? Quibus ex rebus intelligi poteſt, *gentem* primum de patriciis dictam, quod ſoli ipſi eam haberent; (vnde etiam *maiorum & minorum gentium patricii* dicti ſunt) poſt ad plebeios etiam eſſe translatam, qui duobus, vt patricii, eſſent ingenuis orti. qui iidem poſtea non ſolum gentem adepti ſunt, ſed procedente tempore patricios magiſtratus omnes, ſacerdotia, auſpicia, ordines, imperia, & triumphos ſunt aſſequuti. Eſt præterea intelligendum, *qui ciuitate Romana donabatur*, eum plebeium fuiſſe; patricium autem neminem, niſi nominatim vel à regibus, vel à populo, vel denique ab imperatore factus eſſet, fuiſſe. De Romulo Dionyſius ita libro tertio; πατρικίους ἐποίησε, καὶ κατέλεξεν εἰς τὸν τῶν βουλευτῶν ἀριθμόν. Albanas porro familias, Iullam, Geganiam, Metiliam, Quinctiliam, à Tullo Hoſtilio in patricias eſſe translatas, Liuius & Dionyſius auctores ſunt; Octauiam à Ser. Tullio, Suetonius. Poſt reges autem exactos Ap. Claudium à populo patricium factum, Dionyſius lib. v, his verbis;

ἡ βουλὴ

ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος εἰς τοὺς πατρικίους αὐτὸν ἐνέγραψεν. & Liuius lib. IV. in oratione Canuleii trib.pleb. Quid? hoc ſi polluit nobilitatem iſtam veſtram; quam plerique oriundi ex Albanis & Sabinis, nō genere nec ſanguine, ſed cooptatione in patres habetis, aut à regibus lecti, aut poſt reges exactos, iuſſu populi, &c. De Cæſare autē ita Suetonius; Senatum ſuppleuit, patricios allegit. quod interpretatur Dio, ita; ἐς τὴν γερουσίαν ἐσέγραψεν, καὶ ἐς τοὺς εὐπατρίδας ἐγκατέλεξεν. De Auguſto item Suetonius; Senatū legit, patriciorum numerum expleuit. quod Dio ita expreſſit; ἑτέρους δὲ τινὰς βουλεύειν ἐποίησε, τό τε τῶν εὐπατριδῶν γένος συνεπλήθυνε. De Claudio Tacitus lib. XI; In numerum patriciorum vetuſtiſſimum quemque è ſenatu aſciuit, paucis iam reliquis familiarum, quas Romulus maiorum, & L. Brutus minorū gentiū appellauerunt; exhauſtis etiam quas Dictator Cæſar lege Caſſia, & princeps Auguſtus lege Senia ſublegere. Fuiſſe enim hāc patriciorum diſſimilitudinem, quod *alii maiorum, alii minorum gentium* eſſent, Liuius & ceteri auctores ſunt; quamquam nō eodem modo omnes. Liuius enim quos Romulus primum legit, eos maiorū gentium; quos Tarquinius Priſcus, minorū; quos liberata ciuitate L. Brutus, *patres conſcriptos* appellat: quos ipſos Tacitus minorum gentium vocat. Hinc Cicero ad Papirium, aliquot patricios Papirios, quamquam minorum gentiū, nominat. An vero minorum gentiū omnes, præter eos quos Romulus primū fecerat, dicerentur, facile vocari in quæſtionem poſſit. Cur autem vnius gētis ac nominis familiæ altera patricia, altera plebeia fuerit, quales pleraſque fuiſſe reperimus, nemo adhuc tradidit; nos cauſſas has potiſſimum reddi poſſe putamus: Vnam, quod non ab eodem ambæ fonte fluerent; vt ſi quis familiam M'. Tullii Longi, qui patricius anno poſt reges exactos decimo conſul cum Ser. Sulpicio fuit, quæ a Ser. Tullio rege duceretur, diuerſam eſſe à M. Tullii Ciceronis oratoris familia dixerit, qui plebeius fuit; quam à Tullo Attio Volſcorum rege, qui multo poſt Ser. Tullium regem vixit, manaſſe, quibuſdam, auctore Plutarcho, placuit. Alteram, quod ex patricia aliqua gente alii ad plebem ſe contulerint, alii in patriciatu remāſerint; ex plebeia vero alii à plebe ad patres tranſierint, alii non tranſierint: ſiquidē ſcribit Suetonius, gentē Octauiam in patricias tranſductam, procedente tempore ad plebem ſe contuliſſe, ac rurſus per diuum Iulium in patriciatum rediiſſe. & Cicero in Bruto; *Tranſitiones*, inquit, *à plebe* ſunt, cum homines humiliores in alienum eiuſdem nominis infundūtur genus; vt ſi ego me à M'. Tullio eſſe dicerem, qui patricius cum Ser. Sulpicio conſul fuit. L. etiam Minucium Augurinum patricium ad plebem trāſiſſe, & tribunū plebis vndecimum factum eſſe, tradit Plinius. Tertiam, ab adoptione; vt cum plebeius à patricio, aut contra patricius à plebeio adoptaretur. neceſſe enim erat eum conditionē ſequi adoptantis. ita M. Brutus plebeius, à Q. Cæpione patricio adoptatus, & Q. Cæpio Brutus dictus; & P. Scipio patricius, à Q. Metello plebeio adoptatus, & Q. Metellus Scipio dictus, patriciam Brutorum, & plebeiam Scipionum familiā reddiderunt. Quartam à libertate. liberti enim aſſequuntur illi quidem nomen domini gentilicium; at conditionem, ſi patricius ſit, non aſſequuntur. Vnde Horatius Flaccus plebeius; cum & Horatii patricii ſint. quamquam nec qui adoptione, nec qui manumiſſione in alienam gentem migrabant, gentiles cum iis fuiſſe ex Scæuolæ definitione videntur, vel à quibus, vel ad quos tranſibant: illi, quod capite diminuti eſſent; hi, quod ſeruitutem ſeruiſſent; vt in Topicis exponit Boetius. Quintam à ciuitate. nam qui ciuitatem beneficio alicuius patricii impetrabant, ii nomen eius tantū adipiſcebantur, in plebe autem remanebant; & ſi quæ aliæ ſunt eiuſmodi. Hæc de patriciis & plebeiis. *Nobiles* autē, primum patricii dicti ſunt, quippe quibus primum honores ii ex quibus nobilitas comparatur, in republica patuerunt: poſt autē plebeii etiam, vbi primum ad curules honores peruenerunt, nobiles dici cœpti ſunt. neque enim ex genere nobilitas, ſed ex imaginibus paratur. ſiquidem ii nobiles dicti, qui maiorum ſuorum imagines haberent. *Imaginem* autem *ſui ponere*, ac poſteris tradere non poterant, niſi qui curulem magiſtratum geſſiſſent; quorum poſt aliquot tēpora primus eſſe cœpit ædilitas curulis; qui magiſtratus ante patriciis patuit quam plebeiis. eſt autem *Imago*, vt ait Polybius libro V, ſimulachrum oris ſimilitudinem affabre miroque artificio effictam, coloribus pigmentiſque adumbratam referens: quam in inſigniori & celebriori domus parte collocabant. De iure autem ponendarum

imaginum ſic Cicero in Verrem: Ego me ob ædilitatem mihi delatam adeptum eſſe intelligo antiquiorem in ſenatu ſententię dicendæ locum, togam prætextam, ſellam curulem, ius imaginis ad memoriam poſteritatemque prodendã. ſic enim legit Nonius. & cõtra Rullum: Eſt hoc in more poſitum, Quirites, vt ii qui beneficio veſtro imagines familiæ ſuæ conſequuti ſunt, eam primam habeāt concionem, qua gratiam beneficii veſtri cum ſuorum laude coniungant. Eſt autem Conſequi imagines familiæ, magiſtratus curules à maioribus ſuis item geſtos capere. *Noui* autem dicti ſunt, qui nulla maiotum commendatione, ipſi primi ad magiſtratus curules peruenerũt. quod intellexit etiam Plutarchus, cum in Catone maiore ita ſcripſit: *εἰωθότων δὲ τῶν Ῥωμαίων τοὺς ἀπὸ γένους δόξαν οὐκ ἔχοντας, ἀρχομένους δὲ γνωρίζεσθαι δι᾽ αὑτῶν, καινοὺς προσαγορεύειν ἀνθρώπους, ὥσπερ καὶ τὸν Κάτωνα προσηγόρευον.* & App. lib. *II*: *καλοῦσι δὲ καινούς, τοὺς ἀφ᾽ ἑαυτῶν, ἀλλ᾽ οὐ τῶν προγόνων γνωρίμους.* Itaq; Cicero in Rullum ait: Me hominẽ nouum, cõſulẽ feciſtis. Itẽ; Mihi apud vos de meis maioribus dicendi facultas non datur: non ꝙ non tales fuerint, quales nos illorum ſanguine creatos, diſciplinisque inſtitutos videtis: ſed quod laude populari, atque honoris veſtri luce caruerũt. Item; Quẽadmodũ cum petebã, nulli me vobis auctores generis mei cõmendarunt: ſic, ſi quid deliquero, nullæ ſunt imagines quæ me à vobis deprecentur. Et in Piſonem: Obrepſiſti ad honores cõmẽdatione fumoſarum imaginum. Et Liuius lib. *I*: Ancus Marcius nobilis vna imagine Numæ. & lib *III*, Ap. Claudium, virum honoratiſſimæ imaginis futurũ ad poſteros, legumlatorem, conditorẽque Romani iuris. Et Suetonius in Veſpaſiano; Flauia gẽs obſcura illa quidem, ac ſine vllis maiorum imaginibus, ſed reip. non pœnitẽda. Et Pædianus in orationem in toga cãdida: Cicero competitores quatuor plebeios habuit: ex quibus duo nobiles, duo qui tantum non primi ex familiis ſuis magiſtratũ adepti erant. Et Liuius lib. XXII: Nec finem ante belli habituros quam conſulem vere plebeium, id eſt hominem nouum, feciſſent: nam plebeios nobiles, iam iiſdem initiatos eſſe ſacris, & contemnere plebem, ex quo contemni deſierint à patribus. Et Plin. lib. XXXV, cap. *II*: Exſtat Meſſallæ oratoris indignatio, qua prohibuit inſeri genti ſuæ Lęuinorum alienam imaginem. ſimilis cauſſa Meſſallæ ſeni expreſſit volumina illa quę de familiis condidit, cum Scipionis Africani trãſiſſet atrium, vidiſſetque adoptione teſtamentaria Salutionis (hoc enim ei fuerat cognomen) Africanorũ dedecore, notam irrepentem Scipionum nomini.

De alia nominandi ratione. CAP. VII.

Hæc igitur omnia cum illi haberent quaſi inſtrumenta quædam nominãdi, prænomen, nomen, atque cognomina: non his tamen contenti, alia etiam ad ſingulos ſignificandos, exempli cauſſa patris aut aui prænomen, tribuſque nomẽ, adhibuerũt. quod cum ex vetuſtis illorum monumentis, tum maxime ex Pædiano cognoſcitur, qui in *II* in Verrem ſic ait; Moris fuit, cum aliquis ciuis Rom. oſtẽdendus eſſet, ſignificaretur aut à prænomine ſuo, aut à nomine, aut à cognatione, aut à cognomine: aut à tribu, in qua cẽſeretur: aut à curia, aut à cẽſu: vt, ſi eſſet ſenator equeſue Romanus. Quod autem à cognatione ſignificatos eſſe ſcribit, à patris, vel aui, vel proaui prænomine, puto intelligi eum voluiſſe. Nam quod à patris prænomine nominandi cõſuetudo fuerit, pleni ſunt omnes libri; vt, Q. Cæcilius L. F. A patris autem & aui, Capitolina marmora ſatis oſtendunt: à proaui vero, epigramma quod eſt in lib. Vet. inſcriptionum eiuſmodi:

L. MVNATIVS L. F. L. N. L. PRON. PLANCVS. COS. CENS. IMP. ITER.
VII. VIR EPVL. TRIVMPH. EX RHETIS.
ÆDEM SATVRNI F. DE MANVBIIS.
AGROS DIVISIT IN ITALIA BENEVENTI.
IN GALLIA COLONIAS DEDVXIT LVGDVNVM ET RAVRICAM.

Inuenio etiam ſignificatos eſſe à cognomine patris multos: vt Q. Fabius Maximi filius. T. Quinctius Capitulini filius. & in adoptiuis: vt, Metellus Naſicæ F. & in vetere lapide Romæ:

P. COR-

P. CORNELIVS PAVLLI F. SCIPIO
ÆMILIANVS COS. II. CENSOR.
AVGVR TRIVMPHAVIT.

& in nummis aliquot argenteis apud clariſſimum virum Andream Lauredanum;

A. POSTVMIVS COS.
BRVTI F. ALBINVS.

Porro autem, quod à tribu ait, id tale eſt. cum tribus omnes Romæ XXXV numerarentur, atque ex iis aliquã neceſſe eſſet, cuiuſque ordinis eſſet, ciuis Romanus obtineret, iccirco factum eſt vt à tribu, in qua cenſeretur, ſignificaretur; tribus autem nomen in auferendi caſu poneretur. Ita legimus in II Verr. C. Verres Romilia: & alibi; L. Claudius Palatina. & in IX Philip. Ser. Sulpicius Q. F. Lemonia Rufus. Nam Romilia, Palatina, & Lemonia, tribuum nomina ſunt. Tribus autem ipſa prioribus fere tantũ litteris ſignificabatur. Quod videmus adhuc in epiſtola Cœlii eſſe retentum; hoc modo; C. Luceius C. F. Pup. Hirrus: C. Scribonius C. F. Pop. Curio. id eſt, Pupinia, & Popilia. quo in loco multa in hanc rem à Paulo Manutio diligentiſſime atque ingenioſiſſime ſunt collecta.

Quæ de nominibus Romanorum tradita ſunt, ea ſtante rep. obſeruata eſſe intelligi. CAP. VIII.

Hæc habui quæ de nominibus Romanorum dicerem, quæ certa veterum auctoritate confirmarentur. quorum veſtigiis inſiſtentem, haud difficile vnumquemq; ea quæ à me prætermiſſa ſunt, indagaturum eſſe opinor. Eſt igitur intelligendũ, hanc, de qua diximus, nominum rationem, ſtante potiſſimum rep. conſeruatam eſſe; poſt autem cum libertate hanc etiam religioſam deſcriptionem labi ex omni parte cœpiſſe. ſiquidem aliquot quæ ante cognomina fuerãt, pro prænominibus cœpta ſunt vſurpari. Nam Iulum Antonium Africanum, Paullum Fabium Maximum, Potitum Valerium Voluſum, Coſſum Cornelium Lentulum, ſane animaduertere licet, imperante Auguſto iis prænominibus eſſe præditos, quæ ante cognomina fuerant. quod ipſum Valerius quoque & Priſcianus docuerunt.

F I N I S.

imaginum ſic Cicero in Verrem: Ego me ob ædilitatem mihi delatam adeptum eſſe intelligo antiquiorem in ſenatu ſententię dicendæ locum, togam prætextam, ſellam curulem, ius imaginis ad memoriam poſteritatemque prodendã. ſic enim legit Nonius. & cõtra Rullum: Eſt hoc in more poſitum, Quirites, vt ii qui beneficio veſtro imagines familiæ ſuæ conſequuti ſunt, eam primam habeãt concionem, qua gratiam beneficii veſtri cum ſuorum laude coniungant. Eſt autem Conſequi imagines familiæ, magiſtratus curules à maioribus ſuis item geſtos capere. *Noui* autem dicti ſunt, qui nulla maiorum commendatione, ipſi primi ad magiſtratus curules peruenerũt. quod intellexit etiam Plutarchus, cum in Catone maiore ita ſcripſit: *εἰωθότων δὲ τῶν Ῥωμαίων τοὺς ἀπὸ γένους δόξαν οὐκ ἔχοντας, ἀρχομένους δὲ γνωρίζεσθαι δι᾽ αὐτῶν, καινοὺς προσαγορεύειν ἀνθρώπους, ὥσπερ καὶ τὸν Κάτωνα προσηγόρευον.* & App. lib. *II*: *καλοῦσι δὲ καινοὺς, τοὺς ἀφ᾽ ἑαυτῶν, ἀλλ᾽ οὐ τῶν προγόνων γνωρίμους.* Itaq; Cicero in Rullum ait: Me hominẽ nouum, cõſulẽ feciſtis. Itẽ; Mihi apud vos de meis maioribus dicendi facultas non datur: non q, non tales fuerint, quales nos illorum ſanguine creatos, diſciplinisque inſtitutos videtis: ſed quod laude populari, atque honoris veſtri luce caruerũt. Item; Quẽadmodũ cum petebã, nulli me vobis auctores generis mei cõmendarunt: ſic, ſi quid deliquero, nullæ ſunt imagines quæ me à vobis deprecentur. Et in Piſonem: Obrepſiſti ad honores cõmẽdatione fumoſarum imaginum. Et Liuius lib. *I*: Ancus Marcius nobilis vna imagine Numæ. & lib *III*, Ap. Claudium, virum honoratiſſimæ imaginis futurũ ad poſteros, legumlatorem, conditoremque Romani iuris. Et Suetonius in Veſpaſiano; Flauia gẽs obſcura illa quidem, ac ſine vllis maiorum imaginibus, ſed tamen reip. non pœnitẽda. Et Pædianus in orationem in toga cãdida: Cicero competitores quatuor plebeios habuit: ex quibus duo nobiles, duo qui tantum non primi ex familiis ſuis magiſtratũ adepti erant. Et Liuius lib. XXII: Nec finem ante belli habituros quam conſulem vere plebeium, id eſt hominem nouum, feciſſent: nam plebeios nobiles, iam iiſdem initiatos eſſe ſacris, & contemnere plebem, ex quo contemni deſierint à patribus. Et Plin. lib. XXXV. cap. *II*: Exſtat Meſſallæ oratoris indignatio, qua prohibuit inſeri genti ſuæ Læuinorum alienam imaginem. ſimilis cauſſa Meſſallæ ſeni expreſſit volumina illa quę de familiis condidit, cum Scipionis Africani trãſiſſet atrium, vidiſſetque adoptione teſtamentaria Salutionis (hoc enim ei fuerat cognomen) Africanorũ dedecore, notam irrepentem Scipionum nomini.

De alia nominandi ratione. CAP. VII.

Hæc igitur omnia cum illi haberent quaſi inſtrumenta quædam nominãdi, prænomen, nomen, atque cognomina: non his tamen contenti, alia etiam ad ſingulos ſignificandos, exempli cauſſa patris aut aui prænomen, tribuſque nomẽ, adhibuerũt. quod cum ex vetuſtis illorum monumentis, tum maxime ex Pædiano cognoſcitur, qui in *II* in Verrem ſic ait; Moris fuit, cum aliquis ciuis Rom. oſtẽdendus eſſet, ſignificaretur aut à prænomine ſuo, aut à nomine, aut à cognatione, aut à cognomine: aut à tribu, in qua cẽſeretur: aut à curia, aut à cẽſu: vt, ſi eſſet ſenator equesue Romanus. Quod autem à cognatione ſignificatos eſſe ſcribit, à patris, vel aui, vel proaui prænomine, puto intelligi eum voluiſſe. Nam quod à patris prænomine nominandi cõſuetudo fuerit, pleni ſunt omnes libri; vt, Q. Cæcilius L. F. A patris autem & aui, Capitolina marmora ſatis oſtendunt: à proaui vero, epigramma quod eſt in lib. Vet. inſcriptionum eiuſmodi:

L. MVNATIVS L. F. L. N. L. PRON. PLANCVS. COS. CENS. IMP. ITER.
VII. VIR EPVL. TRIVMPH. EX RHETIS.
ÆDEM SATVRNI F. DE MANVBIIS.
AGROS DIVISIT IN ITALIA BENEVENTI.
IN GALLIA COLONIAS DEDVXIT LVGDVNVM ET RAVRICAM.

Inuenio etiam ſignificatos eſſe à cognomine patris multos: vt Q. Fabius Maximi filius. T. Quinctius Capitolini filius. & in adoptiuis: vt, Metellus Naſicæ F. & in vetere lapide Romæ:

P. COR-

P. CORNELIVS PAVLLI F. SCIPIO
ÆMILIANVS COS. II. CENSOR.
AVGVR TRIVMPHAVIT.

& in nummis aliquot argenteis apud clariſſimum virum Andream Lauredanum;

A. POSTVMIVS COS.
BRVTI F. ALBINVS.

Porro autem, quod à tribu ait, id tale eſt. cùm tribus omnes Romæ xxxv numerarentur, atque ex iis aliquã neceſſe eſſet, cuiuſque ordinis eſſet, eius Romanus obtineret, iccirco factum eſt vt à tribu, in qua cenſeretur, ſignificaretur; tribus autem nomen in auferendi caſu poneretur. Ita legimus in *II* Verr. C. Verres Romilia: & alibi; L. Claudius Palatina. & in IX Philip. Ser. Sulpicius Q. F. Lemonia Rufus. Nam Romilia, Palatina, & Lemonia, tribuum nomina ſunt. Tribus autem ipſa prioribus fere tantũ litteris ſignificabatur. Quod videmus adhuc in epiſtola Cœlii eſſe retentum; hoc modo; C. Luceius C. F. Pup. Hirrus: C. Scribonius C. F. Pop. Curio. id eſt, Pupinia, & Popilia. quo in loco multa in hanc rem à Paulo Manutio diligentiſſimè atque ingenioſiſſimè ſunt collecta.

Quæ de nominibus Romanorum tradita ſunt, ea ſtante rep. obſeruata eſſe intelligi. CAP. VIII.

Hæc habui quæ de nominibus Romanorum dicerem, quæ certa veterum auctoritate confirmarentur. quorum veſtigiis inſiſtentem, haud difficile vnumquemq; ea quæ à me prætermiſſa ſunt, indagaturum eſſe opinor. Eſt igitur intelligendũ, hanc, de qua diximus, nominum rationem, ſtante potiſſimum rep. conſeruatam eſſe; poſt autem cum libertate hanc etiam religioſam deſcriptionem labi ex omni parte cœpiſſe. ſiquidem aliquot quæ ante cognomina fuerãt, pro prænominibus cœpta ſunt vſurpari. Nam Iulum Antonium Africanum, Paullum Fabium Maximum, Potitum Valerium Voluſum, Coſſum Cornelium Lentulum, ſane animaduertere licet, imperante Auguſto iis prænominibus eſſe præditos, quæ ante cognomina fuerant. quod ipſum Valerius quoque & Priſcianus docuerunt.

FINIS.